

4°
Jus 307

JOHANNIS SELDENI
De
JURE NATURALI & GENTIUM
Juxta Disciplinam
EBRÆORUM.
Libri Septem.

ARGENTORATI
ANNO M.DC.LXV.

JOANNIS SELDENI
DE
JURE
NATURALI
ET
GENTIUM,

Juxta Disciplinam

EBRÆORUM,

LIBRI SEPTEM.

Accessit

Novæ huic Editioni

Index accuratus.

Cum Gratiâ & Privilegio Sacræ Cæsæ. Mai^{ties}.

ARGENTORATI,
Sumptibus SOCIETATIS.

ANNO M. DC. LXV.

— Loca Nullius ante
Trita Solo. Iuvat integros accedere Fontes
Atque haurire.

Inf. 2. iniquum bonum
libellus

ILLVSTRI VIRO
JO ANNI CAPELLANO

JO. HENRICVS BOECLERVS

S. P. D.

VEnit ad Te hæc epistola, nihil aliud quàm obsequium grati Tuisque meritis æternum dediti animi nuntiatura; occasione officii non tam eleganter lecta, quàm cupide arrepta. Siue maior credere, VIR AMPLISSIME, ex eo genere literarum has perferri, quo, quicquid vspiam in rarioribus studiis geritur aut paratur, ad Te, tanquam omnis doctrinæ & elegantiarum arbitrum, perscribi, ratio & mos est. Quamquam sic quoque non speciosa est mea causa, si apud alium iudicem ageretur. De alieno enim officiosus sum, non de meo: neque quicquam ex editione huius libri, cui bona omnia præfamur, ad me pertinet, nisi quod à pluribus annis, Bibliopolis, ad redonandum luci publicæ vtilissimam commentationem, auctor & pæne exactor fui. Erit autem forte, vt non modo veniam fatenti dare, donec copiolas meas, satis illas quidem tenues, sollicitauero, sed de alienis,
* fine

sine controuersia præclaris, monumentis, sermō-
cinantem libentius etiam ferre, partem consilii &
comitatis habeas. Equidem SELDENI opera
laudare velle, nihil aliud esset, quàm Soli testimo-
nium splendoris meditari, quem ipse, potentissi-
mus sui testis, nullo loco segniter conspici patitur.
Pridem obtinuit hoc nomen, vt non tam homi-
nis inter eruditos eminentis, quàm doctrinæ re-
conditæ vulgoque inaccessæ elogium haberetur.
Excepta sunt, quæcunque edidit volumina, illo
applausus genere, quod Musarum & Gratiarum
permixto pollentique genio inualefcit: tradita
per gentes; consecrata per bibliothecas; iterata
typis. nisi quod illustrissimum hoc DE IURE
NATVRÆ ET GENTIVM IUXTA DI-
SCIPLINAM EBRÆORVM opus, sicut aui-
dis emtorum manibus distractum, ac quodam
modo direptum fuit: ita qui desiderio & voto, re-
produci illud ac denuo publicari iam pridem o-
ptantium, aures & operam commodaret, vix ac
ne vix quidem potuit reperiri Editor: varietate li-
terarum & formarum, plerosque, vt videtur, de-
terrente. Superandus tandem & hic labor erat.
cum præsertim pulcerrima Juris pars exquisitis
literis ac ingenio singulari tradita, reipublicæ hu-
mani generis vel gerendæ vel ornandæ, vsum ac
decus præcipuum polliceretur. Quamuis enim

vix patiantur sibi hoc persuaderi, qui vel ius in armis ferunt; vel certæ gentis legibus omnes gentes, externo legislatori nunquam obnoxias, constringere parant; vel contenti eminentibus & communibus sententiis, consiliorum ac disceptionum dubia, exacta iuris forma ac regula expedire, parum assueverunt: potior tamen nobis debet esse auctoritas eorum iudicum, quos in hoc Tribunali alte constitutos, Deos dixit ipsa Dei veritas. Hi animadvertunt, sublato Diuini Iudicii metu, & remotâ reuerentiâ Juris Naturalis, cuius non vindex minus quàm auctor Deus est, ipsa reipublicæ vspiam in terris seruandæ tuendæque, munimenta ac præsidia euerti. Terrore humani imperii ac metu ciuitatem hætenus contineri dixeris, ne societas plane sit dissociabilis: vt autem beata esse serio & diligentius velit, citra respectum supremi imperii, nemo expectabit opinor. Jam inter populos nullius communis imperii vinculo coniunctos, solique Deo secundâ potestate præditos, quæ humani ratio commercii, quæ pacis fides, quod controuersiarum moderamen, quod armorum temperamentum, excogitari poterit, si ius non dicere orbi terrarum, Officia nationibus, præmia obsequio, pœnas imparentiæ, dispertiri credatur, illa rerum suprema potestas, extra cuius voluntatem, nec ius, nec

iuris fructus, id est siue socialitas siue humanitas & ab hoc ducta principio, inter mortales felicitas, est? Et, quando deprauatione consuetudinum, nihil non obscurari, ac in deterius flecti cernimus, præclare in primis de humano genere mereri putandi sunt, qui instauratum eunt ea, quibus solis, distracta errore, congregatur, sibi que & Deo reconciliatur mortalitas. Potuerunt ipsis manibus deprehendere, quid Deo, quid humanitati in hoc genere deberent, propiora sæcula. itum est ad alterum, & quasi nouum genus hominum: quæsitæque & repertæ sunt terræ, in quibus confuso Naturæ & Rationis discrimine, cum humani cultus vestigia, brutarum animantium consuetudini vix essent dissona, prima eademque summa humanitatis & commercii & victoriæ lex fuit, animalis Naturæ & Deo parentis exempla ac specimina hospitibus ingerere, & præterpropter humanitatem vitæ oberrantia agmina, in ius & hominem cogere. Diffusam argumento, distinctam profectuum gradibus, nec raro inuolutam auctorum sententiis sapientiam, quàm non sufficiat fidentius aggredi, Fernandus forte Vasquius documento esse queat. qui cum tanto instructu apparatuque hunc locum sibi excolendum sumfisset, vt instar bibliothecæ nonnullis videretur præstare, factum tamen facile opineris, vt negligentius

gentius pleraque cumulando, ordini & discretio-
ni inter disputandum parum feruendo, placita
aliorum non satis examinando, sua sæpius asseue-
rando quàm probando, componendo denique,
quæ constare sibi inuicem non poterant, haud
pauca de arduis intricauerit potius quàm expedi-
uerit. Quare maiorem sibi curam & cautionem
adhibendam iudicarunt, Hugo Grotius, & eius
exemplo ac æmulatione, ad certæ de Philosophia
Barbarica superstitis disciplinæ modulum, Britan-
norum doctissimus, Janus Seldenus. Tam egre-
gii electissimorum ingeniorum certaminis ficut
prima auspicia & successum, Gallia vestra deberi,
eruditis constat: ita ne nunc quidem, aliena ve-
stris consiliis & temporibus videri potest comme-
moratio isthæc, & Tui nominis ornando præscri-
pta operi prædicatio. Illi enim doctrinarum &
omnis elegantia principatui, quem à multo tem-
pore nemo Vobis ambiguum facere in animum
induxit, is nunc è felicitate temporum accessit
gloriæ cumulus, vt MAXIMI REGIS, Auita &
Patria, quamquam in incomparabile eduçta fasti-
gium decora, plus quàm supergressi, animis paria
gerentes studia, quemadmodum in ceteris Rei-
publicæ & sæculi artibus, ita in Literis ornandis
amandisque, vestrum candorem, grauitatem, be-
nignitatem, longe lateque cunctis in præsens na-
tioni-

tionibus & gentibus, in posterum seris ætatibus
 luculenta & decora industria approbare conspi-
 ciamini. In his curis, quibus nec ad immortalitatem
 nominis quicquam splendidius, nec ad de-
 merendum genus humanum vberius, vlla vide-
 runt tempora, eam Tibi personam Fortuna Pu-
 blica imposuit, quam sine exquisita doctrina, &
 summa virtute, nemini vel momento gerere, fas
 fuerit. Qui caperet consilium noui & magni
 exempli, consilium omni virtute regali magis re-
 gium; vnus fuit, hoc, quid dico hoc? omnibus
 quotquot fuere seculis, Rex, Regum norma, Re-
 gum splendor, LVDOVICVS Dei munus, Dei
 pignus, Dei imago. Respondit magnitudini tan-
 tarum cogitationum, prouisu, obsequio, suffra-
 gatione, huic Principi, huic sæculo nata mens
 MAECENATIS GALLICI COLBERTI,
 ad omnia æternitati Patriæ destinata ac destinan-
 da præsidia exsomnis, sollers, intenta, operosa.
 Quod Mæcenati fuit Maro, id CAPELLANVM
 COLBERTO esse dicerem, nisi plus in exempli
 nouitate vel negotii vel elegantiae appareret. In-
 ter Regis Herois Oculos, inter Herculis Musage-
 tæ Amicos, inter instrumenta beatioris & cultio-
 ris æui, nomen & famam mereri, magnum & pul-
 crum est, sed nulla parte maius pulcriusue, quàm
 in censu ingeniorum per terrarum orbem agen-
 do, in

do, in munificentia Regia vel dispensandis consiliis, vel diffundendis fontibus, vel incitandis miraculis. Plena quidem hæc & singularis est felicitas, adesse Principi, quotiens dulcissimam meritorum Principalium seriem explicat, & Diuinitatis ritu, beneficiis disiuncta locorum spatia iungit, & conquirat vndique, quos felices faciat. Quis ex omni rerum memoria honor, quis dignationis aulicæ gradus, nominabitur, quem malit, si fata liceat sibi suo temperare arbitrio, indipisci, quisquis ciuili bonitatis naturalis genio, ita regitur, ut non virtutis modo & sapientiæ sed fortunæ quoque summam putet, bene de plurimis mereri? Quam non sit iners in pectore meo sensus illius laudis Tuæ, Vir Amplissime, vix est, ut hoc loco, id est, in transitu, digne queam verbis exprimere. quanquam non meriti modo Tui magnitudo, sed mea insuper, tot aliis quoque in publicum decus eminentibus tuis laudibus incitata pietas, omnem, quæ solenni gratiarum actioni intercedit, moram abrumpi postulat. nisi hoc quoque æquitatis Tuæ ac indulgentiæ fors pati velis extare testimonium, ut obsidis locum tantisper expleat hæc epistola, dum accuratius, quantum Tibi debeam, cuius munere meum nomen inter eos comparuit, quos Regum Benignissimi munificentia, & Mæcenatis rediuiui, propitia voluntas bearet, pro-

ret, profitear. Teneat interim gratiæ Tuæ locum, quem semper tenuit, SELDENVS, ipso operis sui argumento curis cordique Tuo proximus. Nam & si pristina recordamur, IVSTITIA, non inter Virtutes modo REGVM CHRISTIANISSIMORVM, sed inter Nomina viguit: & inter miracula sæculi, quæ Gallia cotidie edit, primore loco celebratur, quod Rex armis, viris, animis, opibus, instructissimus felicissimusque, etiam laceffentibus nonnunquam causis, magnitudinem suam IVSTITIA mauult, quàm armis inter Christianos tueri, & de pace potius, ac amicitia Principum, quàm de clade & incommodis, triumphare: fortis interea & expeditus in barbaros & Christiani nominis hostes, quos debellare, vt Iustitiæ, ita Gloriæ apex est. Vale, Vir Amplissime, & Regis Tui gloria diu fruire. Scr. Argentorati 10 Martii 1665.

PRÆ-

P R Æ F A T I O,

quæ etiam

INSTITVTI OPERISQVE

Est Summula.

Titulus, quantum scio, planè novus est; etiam hætenùs tam inauditus quàm incompertus. Nec solùm in molem prægrandem excrevit Volumen, verùm & ipse Librorum ac Capitum Elenchus paginas non ita paucas occupat. Unde fit ut nec ociùs transeunti, nec oscitanter evolventi, nec levitèr intuenti facilè satis queat excogitari, quidnam Operis fuerit subiectum seu Materies, aut qualisnam aut unde Ratio Instituti. Meritò igitur visum est ea heic velut in Tabella contractiori exhibere. De *Jure Naturali & Gentium* quidem agitur; sed non simpliciter sic dicto. Adjicitur, *juxta Disciplinam Ebræorum*; quæ Tituli est Novitas. De *Jure* tum *Naturali*, tum *Gentium*, quomodolibet cunque aliàs sumto, ac de Obligatione & Permissione circa utrunque versantibus, anxius disquirunt acriùsque disceptant crebrò, Ethici, Politici, Jurisconsulti, Theologi. Nec defuere quibus omninò placuit illud veterum aliquot

★★

Nec

P R Æ F A T I O.

Nec Natura potest Justo secernere iniquum.

Ceterum ex eis in quæ plerique Scriptorum, aliàs etiam de Jure hoc diversimodè dissidentium, consentire solent, nullo labore elicitur, Naturalis, quaecunque id demùm fuerit, peritiam (id est Juris ejus, quod cunctorum hominum ab ipsis rerum ipsiusque Naturæ creatæ initiis Commune fuit seu Univerforum cordibus, ut dici solet, inscriptum) non minùs nec alio fermè modo Juris Universi Divini Humanique, quod citra initia illa Positivum est, atque Morum scientiæ exactiori conducere, quàm Sapientiam quam appellitant Primam seu Metaphysicam reliquis Philosophiæ membris quæ sua, ex illa, mutuò accipiunt Principia, seu quàm artes purè Mathematicas eis quæ sunt mixtæ, aut Epochas in Temporum motuumque ratione, insequentium calculo. Neque absolum est dicere, ab Jure illo, cetera multifariam superinducta, velut surculos per insitionem accedentes, à trunco cui inferuntur sustentari aliquæ. De eo autem interea quod est, Qualia & Quot sint ac Quousque extendantur contrahanturve Juris istius capita, atque undenam petenda, dissensus est sanè multiplex. *Gentium Jus* interdum pro *Jure* item *Naturali* sumitur. Quoties nimirum *Primævi* seu *Primarii* nomine indigetatur. Sed verò quatenus *Juris Gentium* vocamine, Mores & Jus pluribus Gentibus, nec interim Universis nec

Sem-

P R Æ F A T I O.

Semper, five ex Numinis Jussu Imperativum five ex Pacto aut Consuetudine Interveniens denotatur (quale *Secundarium* nuncupari solet) *Naturalis* illud, non aliter atque Cæsareum, Pontificium, Provinciale, Municipale Jus, plane est additamentum. Atque ex hac duntaxat notione in Titulo usurpatur. Et *Jus Naturale* ita significat heic quod *Ius Mundi* seu Universale; *Gentium Jus*, id quod Gentibus aliquot peculiare. Lucanus;

*Sed neque Ius Mundi valuit, neq; fœdera sancta
Gentibus* ———

Jam verò *Naturalis* vocabulum, in Titulo, id tantum indicat quod, ex *Ebraeorum*, seu *Ecclesie* aut *Reipublice* veteris *Ebraice*, Placitis, Sententiis, Moribusque, tam in Foro quam in Scholis, receptis a vitisque, pro *Iure Mundi* seu omnium Hominum omnimodarumque tum Gentium tum Aeternum Communi, etiam ab ipso rerum conditu, est habitum; ut scilicet à Totius Naturæ creatæ Autore seu Numine Sanctissimo, Humano generi, simulatque creatum est, indicatum, infusum, imperatumque. Hoc מצות בני נח *Præcepta* seu *Ius Filiorum* seu *Posterorum Noachi* appellitant Ebræi; utpote quo nomine Genus Humanum, à Noacho secundò, quemadmodum fermè ab Ada primò, propagatum, innuere, eis est solenne. Capita hujus Juris Septena, quæ Illustriora sunt, à scriptoribus Christianis subinde habes, sed nec sine

P R Æ F A T I O.

crassissimo subinde errore, generatim memorata. Nullibi autem explicata. Ea sunt de *Cultu Extraneo seu Idololatria*, de *Blasphemia*, de *Homicidio*, de *Incestu* ac *Concubitu illicito*, de *Furto*, de *Esu membri seu partis ab animali hætenus viventi disceptæ*, & de *Iudiciis seu Regimine Forensi* atque *Obedientia*, quam *Civilem* vocitamus. *Gentium* autem *Ius* in Titulo accipitur pro eo, quod sive ex singulari Numinis Imperio, sive ex Pacto seu Consuetudine Interveniante, Ebræis aliisque Gentibus sive vicinis sive aliis (nec interim universis nec semper) commune habebatur; veluti in Contractibus, Nuptiis, Servitute, Federibus, Profelytorum Admissione ac Regimine, Captivis, Tributis, id genus reliquis. *Instituti* autem Ratio ita se habet, ut præmittatur primò Dissertatio de necessario, in rebus difficilioribus seriò perpendendis dispiciendisque, diligentioris ac multiplicis Aliorum Sententiarum, utcunque inter se plurifariam discrepantium, Indaginis atque Examinis usu. Quem sanè si qui negligentius aut ignavius rejiciant, ut sui ipsorum commentis nimium fallantur illi sæpius, necesse est; perinde ferè atque Antipheron ille, cui proximus aër perpetuò speculum adeoque perpetuò ac solum sui fuisse fertur. Agitur dein de *Gentis Populi ve Ebraici Vetusstate*, *Dignitate* ac *Prærogativa* olîm præ cunctis aliis eminentissimâ, ac de *Barbaricæ Philosophiæ* (cujus Ebrai-

P R Æ F A T I O.

Ebraica pars eximia) veluti Occidentis Magistræ præstantia. Discutiuntur etiam *Placita* Scriptorum diversimoda de *Iuris*, quaecunque id fuerit, *Naturalis Fonte, Ortu, Sedibus*, adeoque de eo quod est, unde petendum seu ediscendum Jus illud. Atque enumeratis, tum ex Ebræis tum è Christianis aliquot, *Capitibus Iuris Naturalis*, quod Noachidarum Ebræis dicitur, *Illustrioribus*, absolvitur LIBER PRIMUS. Sequentibus libris, Talmudicè & Rabbinicè figillatim explicantur Capita illa; sed sparsim & pro re nata, quicquid *Iuris* heic *Gentium* nomine venerit. Neque enim aliam esse idoneam methodum censui. Præterea, non rarò tum interferitur doctrina Talmudica de Juris Ebræorum Civilis seu simpliciter Israelitici, ad res sive sacras sive profanas attinentis, Capitibus aliquot, tum alia aliunde observanda adhibentur: ut inde eorum de Jure sive Naturali sive Gentium sensus, inter legendum, explicatio reddatur.

Hinc LIBER SECUNDUS Interdicta priora Bina de *Idololatria & Blasphemia* complectitur, ubi item *Profelytorum Iustitiæ, Profelytorum Domicii, Libertinorum, Servorum* in Judaismum cooptatorum *Initiamenta, Status ac Conditio*, seu *Peregrinitatis Iura*, velut insequentibus necessario prævia, enarrantur. Accedunt *Cælestium, Humanarum, aliarum imaginum* tum *formatio* tum *usus*, quæ licitus, quæ illicitus, tam *Originariis* quam

P R Æ F A T I O.

Profelytis; Publicanorum ibi qualitas; *Luci Plantatio*; *Figura*, ad Neomeniarum tempus ex testium designatione decernendum, *Lunares; Icones Cæsarea; Nummi*, ex eis qui Ebræis in usu, *illis insigniti; Ebraici* item; *Numismata Rhodia* quæ velut pars pretii D.N. Jesu Christi Romæ & Parisiis ostentantur; *Mosis figura; Vitis Aurea; India* in *velis Iudaicis* picta apud Claudianum; *Profanatio Nominis Divini* ac ejusdem *Sanctificatio; Peccatum* illud quod in lege sacra dicitur ביד רמה fieri, seu *manu elatâ; Filii Dei* nomen; *Vestium* blasphemix auditæ causâ *dilacerandarum ritus*; sententiæ Ebræorum aliquot *de Gentium Diis non blasphemandis.*

LIBRO TERTIO dispicitur, *utrùm ad Cultum aliquem Divinum & ad qualem*, Genus Universum humanum quod reliquum erat seu *Gentiles obligari vellent Ebræi. Qualis item Cultus Gentilibus permissus, qualis interdictus*, sive ad Templum Hierosolymitanum sive alibi in ditione Israelitica; Et fusius quid statuerint Ebræi de *Sabbati* seu *Septimi diei cultu*, quâ ad *Gentiles*, seu alios præter seipso, quovismodo attinere posset. *Cultus ante legem Mosaicam* adjicitur *Divinus; Templi Hierosolymitani*, quantum ad loca Gentilibus vetita seu permissa, *designatio; interdicta eis*, nondum in Judaisinum ritè cooptatis, *legum Mosaicarum observatio. Opinio eorum qui non Resipsas sed*

P R Æ F A T I O.

sed *Pretia* tantum rerum, à *Gentilibus* nondum in *Judaismum* cooptatis, *offerenda* temerè asseruerunt, discutitur. *Sabbati* adjungitur *Institutionis* *Tempus*, *Annus*, *Dies*, *Locus*, *Ratio*, *Iter* etiam *Sabbaticum*, & *Primum Sabbatum* festi nomine, ex *Imperio* juxta eos *divino*, celebratum. *Fl. Iosephi* & *Philonis* loca insigniora de *Sabbato* expenduntur, intertextis de *Calendario Romano*, *Græco*, aliis, uti & de *Orbe Nundinali* quæ lucem heic præbeant. Quæ item ex *Hesiodo*, *Homero*, *Lino*, *Callimacho*, *Aristobulo*, *Clemente Alexandrino*, *Luciano*, *Agellio*, *Suetonio*, *Censorino*, *Ovidio*, *Tibullo*, de *Diei septimi* seu *Saturni* inter *Gentiles* observatione, uti & è *Tertulliano*, *Lampridio*, *Seneca*, afferri solent, explicantur. *Ogdoades* etiam *Dierum*, ac *Hebdomades*, *Denominatio Planetaria* quæ *Hebdomadica* est, ejusque *Ortus*, *Ratio*, *Usus*, *Heptazonus*, *Planetarum Ordo*, juxta veteres, in *Systemate mundi*, & *Horarum Vetustas*, in eodem tractantur.

QUARTUM LIBRUM occupat *Interdictum Homicidii* quatenus sive ex *Jure Naturali* penderet sive cum *Gentium Jure* in ditione *Israelitica* esset commissum. Coniunguntur *Iura Tutela Sui*, *Aliorum*, *Zelotarum*, *Asyli* tum in *Urbibus Levitarum* tum in *Altari*, *Vindicis Sanguinis*, *Anathematum*, *Cædes* sub *ratione Pænæ* aut *Quasi*, id genus alia quæ *Interdictum* hoc seu ejusdem *Laxamentum* aut *Temperamentum* aliquod respexere aut respi-

PRÆFATIO.

respicere visa fuerint, *Excommunicationis Iura* (id est ejus *Formula, Causa, Ritus, Effectus*) *Negotiatores & Nummularii* à D.N. Jesu Christo è Templo ejecti, *Arce Tredecim totidemq; Mensæ* in Templo ad recipienda tum allata tum oblata, *Hostiæ Humanæ, Apocynagogi* in Evangelio, *leptæ Votum*.

LIBRI QUINTI Materies est *Incestus* ac *Illicitus* juxta Ebræos *Concubitus*, sive ex Jure Naturali sive ex Mosaico, interdictus; *Matrimonium* item ex *Jure Naturali*; uti & *Matrimonia Profelytis, Libertinis, servis, Ancillis* inter se aut cum *Originariis*, quæ vetita, quæ permissa; *Innuptarum concubitus*; *Merces meretricia*; *Ritus Nuptiales*; *Polygamia* ac *Divortium*; *Concubina*; *Primorum parentum liberi*; *Cognitionis ac Affinitatis gradus* quæ *Matrimonium* spectasse volunt; *Captivæ* ex lege *Singulari Coitus*; *Salomonis Uxorum Conditio*; *Natales* quæ ex diversa personarum coeuntium qualitate pependerit; *De Herodis Magni Natalibus*, *Patrum veterum sententiæ defensio*; *Semijudæi seu Profelyti imperfecti*; *Agrippæ Regis Junioris fraternitas Ebraica*; cognata alia. Quæ verò, prætereà ad rem Matrimoniale inter Originarios seu ex Jure simpliciter Ebræorum civili seu Mosaico, reliqua spectant, toto ea demensâ horreo damus in *Uxore nostra Ebraica*, quæ typos præstolatur.

SEXTUS LIBER Interdictum *Furti* explicat, quæ Naturale habitum est, quæ item *Ius Gentium*
cum

P R Æ F A T I O.

cum eo mistum; adeoque agit de *Fide servanda*, *Adquisitione* ac *Translatione Dominii* tam *Personarum* quàm *Rerum* cum ejusdem *Modis* ac *Temperamentis*, *Contractuum Formulis* ac *vi*, *Mendacio*, *Occupationis titulo*, *Rebus derelictis*, *Deperditis*, *Iure Pauperum* seu *Mendicorum*, *Angulo segetis*, *Spicilegio*, *Racematione*, *Uvis deciduis*, *frugibus per Oblivionem* in agro relictis, *Decimâ Pauperis*, *Eleemosynis*, *Pauperum necessitate*, quâ aliorum dominium spectare posset, seu eo quod dici solet *utrûm furari liceat propter necessitatem*, *Servitute*, *Manumissione*, *Usuris*, *Bonis aleâ* seu certamine quovis alio *lucrifactis*, *Piscium* ac *Columbarum capturâ*, *Columbariis*, *Bello Indicendo*, *Deditione*, *Federibus*, *Victoria*, *Tributis*, *Regionibus subactis*, *Pradâ*, *Numismate Censûs* in Evangelio, *Didrachmi* ibi *pensitatione*, *Semisiclo*, loco illo Evangelii *Nemini Servivimus unquam* &c. *Captivis*, congeneribus non paucis.

SEPTIMUS, *Interdicti de membri seu partis ab animali hætenus vivente discerptæ* sensum exponit, præter *Obscuriora quædam* seu *Minora Capita Iuris Noachidarum* apud Talmudicos reperta, veluti *Honorem Parentum*, *Heterogeneorum usum*, *Castrationem*. Obiter de *Votorum effectu*. Et demùm accedit ibi *Caput de Iudiciis seu Regimine Forensi* atque *Obedientia Civili*. Etiam de *Iudicio Divino*, ac *Premio & Pœna* qua Noachidas, juxta Ebræos, spectent, agitur. De *Iudicibus* item seu *Tribunalibus*

P R Æ F A T I O.

libus seorsim ac per se, *Profelytis Domicilii*, *constitutis*, *Pænis*, aliisque rebus *Forensibus*; quâ nempe five ad *Profelytos* hosce five alios nondum in *Judaismum* cooptatos ex *Jure* five *Naturali* five *Gentium* attinerent. Nam res forenses Jure simpliciter Ebraico seu Gentis merè civili subnixæ locum heic non habent. Sed earum pars insignior, & quæ Totius instar est, in libris de *Synedrio* eorum *Magno*, quos nondum publici juris fecimus, traditur. Quæ sunt in scriptis Mahumedanis materiei congeneris, subinde etiam intermiscuntur.

Quemadmodum autem Res, Scita, Placita ac Sententiæ Aegyptiacæ ex Aegyptiorum, Phœnicæ è Phœnicum, Græcæ è Græcorum scriptis, quod olim monuit Eusebius, aliæ similiter (velut Anglicæ ex Anglorum, Gallicæ è Gallorum, Hispanicæ ex Hispanorum) ediscendæ sunt, ἔγω δὲ, rectè inquit idem, quem sequor, καὶ τὸ ἀνέλεσθον ἡγῶμαι δεῖν ἐκ τῶν Εβραίων ἐκ τῶν παρ' Εβραίοις λογίων, ἀλλὰ μὴ ἄλλοθεν ποτεν ἀποδέχεσθαι *eodem planè jure statuo, res Ebraorum non aliis quàm Ebraorum ex libris literisque esse repetendas*; unde fanè, nec indiligenter (verè, id est, liberè philosophantium causâ, quotquot literarum huic generi fuerint inassuetiores) ipsis Ebraorum verbis fideliter descriptis semperque versis, repetimus heic nos. E scriptis nimirum, præter Biblia sacra, & Fl. Josephum & Philonem Judæos, Talmudicis; quæ Ebraorum de Jure Placita, Interpretationes, Sen-

Præparat.
Evangelic.
lib. 7. cap. 8.

P R Æ F A T I O.

Sententiasque Receptas ac avitas fusè exhibent perinde ac Digesta, Codices, Novellæ, Basilica, eas quæ fuere Romanorum; seu, ut Edicta, Constitutiones, Consuetudinum Corpora, ac Decisiones Gallicæ, jus Gallicum, aut ejusmodi alia, in Hispaniis Hispanicum jus, in Anglia Anglicanum. Nescius non sum, hominum esse genera, nec sanè pauca ea, quæ eousque aut Studiorum suorum, aut Sui solius Ingenii, Suæve Sectæ commentorum angustiis ultrò circumscribuntur, ut earum cancellos, ne quidem ut Exploratores, libentiùs dignentur egredi. Veritatem aliquam alibi quàm in suo, quantulumcunque illud fuerit, reperiri posse, aut temerè negantes, aut securiùs non agnoscentes, desperantesve. Certè hæc jam breviter præmissa, licèt illiusmodi hominibus ulterius legendi desiderium neutiquam forsàn pepererint, nihilominus etiam de eis merebuntur hæc saltem Gratias quales Itineris longi, quod an capeffere operæpretium fuerit viator hæsitabundus quæsierit, incommodorum & tædii Indici debentur. Lectores verò inprimis præmoniti sint, utcunque omnia fuerint probanda, nihil interim in toto hoc Opere absque Lydii Christianismi lapidis examine esse amplexandum.

LIBRORUM

ET

CAPITVM

Elenchus.

Liber Primus;

In quo *Operis* adgrediendi *ratio*, *Ebraica Philosophia*, quæ *Barbarica* pars erat perinsignis, *Dignitas*, *Disquisitio Generalis* de *Iure Naturali* seu omnium hominum ab ipsis rerum initiis *Communi*, ejusque *Ortu* ac *Sedibus*, *Ebræorum* ea de re *Sententia*, & demùm *Illustriorum*, juxta illos, *Iuris ejusdem Capitum* designatio continentur.

CAP. I.

Tum Philosophos tum Theologos, qui sive de *Officiis* *Hominum Naturalibus* seu *Jure Naturali* simul & *Summo Bono*, sive de *Civili Gentium Jure* seu *Disciplina* accuratiùs egerunt, non solum sibi *Consona* sed & *Diversissima* *Aliorum* instituta ac placita operosiùs corrogare & perpendere meritissimò solitos. Nullibi autem apud *veteres*, sive *Græcos* sive *Latinos*, *Ebræorum*, id est, *Gentis Numini* adeò olim *peculiaris*, de *Jure Naturali* placita seorsim seu ad eorum mentem designari. A recentioribus perfunctoriè nimis ea tangi. Instituti demùm *Ortus* & *Ratio*. Pag. 1.

CAP. II.

Quàm accommoda atque scitu digna sint heic *Ebræorum Placita*, & *Traditiones* *avite* seu *Philosophia* eorum *Barbarica singularis*, *rationibus* tam è *Paganismo* quàm *Christianismo* atque aliunde adductis, ostenditur. Sed & adjicitur *Monitum* ea de re *Christianum*. pag. 12.

CAP. III.

Officiorum Humani generis Communium seu *Juris Naturalis* atque *Universalis Morum Philosophiæ*, quatenus in *Ebræorum Politia* & *disciplina* locum habuit, *Designatio Generalis*, cum *Difficultate* eam inde eliciendi. pag. 37.

CAP.

Librorum & Capitum Elenchus.

CAP. IV.

Jus Hominum Naturale seu Universale, ex Aliorum Animantium actibus ac usu non omnino eliciunt Ebraei, neque Jus aliquod Hominum ac Brutorum commune agnoscunt, nec poenâ sic propriè dictâ Bruta affici. Interferitur de Libertatis, Juris, Obligationis, Poenæ, Permissionis, & Actuum, sive Hominum sive Brutorum, Notionibus, quatenus earum heic usus necessarius, Dissertatio. pag. 43.

CAP. V.

Quæ contra Juris Naturalis inter Homines & Bruta communionem jam dictis adversari videantur, expenduntur. Satis Ebraeorum ea de re sententiæ, consonos esse cum aliis tum etiam inter Jurisconsultos Cæsareos, viros gravissimos celeberrimosque. pag. 60.

CAP. VI.

Cum Gentium sive Omnium sive Complurium Opiniones, Mores seu Constitutiones Mensuræ apud Ebraeos in eo decernendo quod Jus esse velint Naturale seu Universale, locum habeant nullum, Aliorum de hujusmodi hac in re mensura, sententiæ consideratur. pag. 74.

CAP. VII.

De Rationis Humanæ, in Jure Naturali disquirendo, usu, quo solo neque heic subnituntur Ebraei. Ex Rationis solo & simpliciter sumto, usu, tum quia adeo incertus est, & sibi inconstans, tum quia, sine Superiori cui subsit imperio, obligationem non inducit, non rite satis edisci Jura Naturalia. pag. 85.

CAP. VIII.

Ex Naturæ Parentis seu Numinis sanctissimi Imperio atque Indicatione, orta hominibus esse Jura Naturalia seu Universalia cum Philosophis aliquot, Patribus Christianis & Jurisconsultis etiam nonnullis Cæsareis, statuere Ebraeos. Et de Obligationis inde ac Permissionis ortu ac effectu. pag. 93.

CAP. IX.

Quomodo Juris Naturalis seu Universalis Capita Humano generi, ex imperio ac indicatione Divina, innotescere velint Ebraei. Eorum item, uti & Paganorum atque scholæ tum Mahumedanæ seu Arabicæ tum Christianæ de Intellectu Agente, quæ huc spectet, sententiæ receptæ. pag. 107.

CAP. X.

Singularia Juris Naturalis seu Universalis, quod & Noachidarum dicitur, juxta Ebraeorum disciplinam Capita, quæ Majora sunt seu Illustriora, generatim indicantur. Et de Nomine Noachidarum. Tum item de horum Silentio tum de Mentione obvia apud Scriptores Christianos. pag. 115.

Liber

Librer Secundus;

In quo *Interdicta* Noachidarum seu *Naturalia* *bi-
na Priora*, *Cultus* nempe *Extranei* seu *Idololatriæ*
atque *Maledictionis Nominis Divini* seu *Blasphemie* explicantur, unà cum Jure Ebræis simul at-
que aliis Gentibus tum *Imperativo* tum *Interveniente* quod ad interdicti utriusque in ditione Is-
raeliticâ observationem firmandam priorisque
inprimis violationis ansam qualemcunque et-
iam Noachidis præripiendam superinductum
est. Accedit, ut hisce cæterisque sequentibus ne-
cessariò prævium, *Profelytorum Iustitiæ*, *Profely-
torum Domicilii*, *Libertinorum* designatio; alio-
rum item ad *Jura Gentium*, juxta eorum mores,
attinentium.

CAP. I.

De Cultu Extraneo seu Idololatria, quod eorum quæ Juris Noachidarum seu
Naturalis Majora seu Illustriora sunt, Caput est Primum. Interdicti hujus viola-
tionis Noachidi, in ditione Israelitica, pœna erat plerunque capitalis. Obiter &
compendio de Idololatria Judæorum, & ut aliqui volunt, ipsius Synedrii Magni.
Quam grave crimen hanc faciant Magistri. Magiæ infamis species aliquot Ido-
latriam esse statuunt.

Pag. 127.

CAP. II.

Ex Jure Ebræis Gentibusque aliis partim Imperativo partim Interveniente
(utrumque Gentium Jus heic vocamus) Tempia & quæ cetera ad Cultum attine-
rent Extraneum, in Ebraeorum ditione qualicunque, diruenda, abolenda. Noachi-
dis ex eodem jure Interveniente non ibi permiffa quæ cultus ejusmodi novandi ansam
aliquatenus præbere possent, tametsi ex Jure Naturali seu hominum omnium communi
omniò licita. Personarum, quæ sive è Gentilismo in eorum ritum transirent, sive sedi-
bus intra eorum ditiones Gentium hoc jure fruerentur, Conditio, Statûs Discrimi-
mina. Profelytorum Justitiæ Initiationis Rituum (ut Circumcisionis,
Baptismi

Capitulum Elenchus.

Baptismi, Sacrificii) *Vetustas, Exempla.* Eorum scilicet qui ex hominibus Liberis fiebant. pag. 134

CAP. III.

De Servis & libertinis à Gentilibus Judaismo initiandis. De Profelytis Domicilii seu Gentilibus tum Servis tum Liberis quibus, citra Judaismi professionem, sedes in Ebraeorum ditioe permittitur, rite admittendis. Admissio ejusmodi solennis post captivitatem Babylonicam, seu postquam sui juris satis esse desierant Ebraei, non in usu. Alii postmodum instar ejusmodi Profelytorum, Ebraeis in solo Israelitico, prater Gentiles idololatrias permitti. pag. 148.

CAP. IV.

De Effectibus Initiationis & Admissionis Profelytorum Justitiæ, veluti nominis Judæi acquisitione, Regeneratione, Juris Judaici participatione, Peregrinitatis retentione & conditione Posterorum; quæ omnia Juris Gentium sive Imperativi sive Interveniens fuerunt. pag. 155.

CAP. V.

De Libertinorum eorumque posterorum Qualitate & Conditione. Libertini generis Judæi apud Tacitum quinam fuerint. Synagoga Libertinorum in Apostolorum Actis. De Servorum Judaismo, citra manumissionem, initiatorum, item Profelytorum Domicilii, uti & qui horum sæculis recentioribus instar fuerunt, Conditione & Qualitate. Gentilium omnimodorum consuetudine Ebraei, sæculis recentioribus cum sui satis juris non erant, ipsi sibi interdixere. Jus & Mores eadem varii, pro locorum ac ætatum diversitate. De Samaritanis. Publicani nomen unde adeo invisum. Titulus olim singularis in Talmude Hierosolymitano, De Profelytis. pag. 167.

CAP. VI.

De facultate Statuam seu Titulum erigendi, Saxum adorationis, ad illud, causam pro libitu dolandi seu figurandi, Lucum plantandi, Imagines formandi (quales scilicet nec Ebraeis formare fas erat) Noachidis seu Profelytis Domicilii ex Jure Gentium Interveniens, ob novandam Idololatriæ metum, negata. Et de Humanarum, Cœlestium, aliarum heic discrimine Imaginum. pag. 180.

CAP. VII.

De Actibus aliis à quibus ideo ex Jure Gentium Interveniens abstinendum Profelyto Domicilii (uti ex jure Civili Israelitæ) quia ritus Idololatrias imitari videbantur. Item de Imaginibus jam factis Profelyto Domicilii, uti & Israelitæ (huic ex Civili suo, illi ex Interveniens quod diximus Jure) utendis, retinendis, abolendis. Imaginum ac rerum idolis sacratarum, nisi si ressecrarentur, possessio & usus omnimodus utrique interdictus. Scilicet prorsus erant abolendæ. Omnimodarum Imaginum Cultus gratiâ non factarum nec cultarum possessio & usus promiscuus eis licitus. Quid heic Resecratio. Quomodo Lucorum sive Cultus gratiâ plantarum sive Fructus causam, & postea cultum, usus

rum, usus seu possessio licita illicitave, ex jure jam memorato. Quae demum ratione abolendae res, quarum usus & possessio causis jam dictis vetita. pag. 205.

C A P. VIII.

Ut quae de Jure Gentium Interveniens circa Imaginum usum superius adferuntur, rite capiantur, ea quae occurrunt apud Fl. Josephum, Capite sexto ante citata, de Iconibus Cæsaris aliisque figuris jam factis à populo Judaico nec admissis nec permissis, unà cum Josephi ipsius sententia de Imaginibus animalium omnino nullorum rite apud ipsos faciendis, expenduntur. Totius hujus rei, apud populum Judaicum, rationem pendere, non ex eo quod Rerum seu Personarum Simpliciter figuræ essent, sed quod vererentur ne earum cultus, pro more seculi, divinus inde irreperet. Ea de re alia. Quamobrem Numismatis Cæsaris icone cufis usi sint Judæi, apud Signa interea Romana aliterve suo in solo eam conspici nolentes. Nummis aliis Principum exterorum vultibus insignitis usos fuisse Judæos. De Rhodio numismate Romæ & Parisiis, veluti ex triginta quibus divenditus est Christus, adservato. De eo quod veterum aliqui habent, nec Pictorem nec Statuarium apud Judæos esse permissum. De Vite aurea tum quae Pompeio ab Aristobulo donata, tum quae supra fores Templi Herodiani. Judæorum hodiernorum de Imaginibus mores, uti & Mahumedanorum. pag. 216.

C A P. IX.

De India in Judaicis apud Claudianum velis Picta, Digressiuncula. Judaicæ gentis Splendor singularis & Privilegia tempore Claudiani seu sub Theodosio primo. pag. 237

C A P. X.

Ad interdictum Naturale de Maledictione Nominis Sanctissimi Numinis (quod Noachidarum seu generis Humani Juris communis quod Illustrius est, Caput Ebraeis habetur Secundum) seu de Blasphemia melius capiendum, præmittitur Profanationis Nominis Divini, cui opponitur ejusdem Sanctificatio, Genus, velut ejus cujus affine est vocamen, triplex. Profanationis ejusmodi Remissio ante mortis momentum, juxta Ebræos, nemini perfecta. pag. 246.

C A P. XI.

Sanctificationis Nominis Divini præcepto Noachidas, juxta Ebræos, non teneri. Profanationis Nominis superius ostensa genus nullum, in Interdicto de Maledictione Nominis Universalis seu Naturali, contineri; sed horrendum illud Blasphemiae genus quo Sanctitas, Potestas, Veritas, Unitas Numinis sanctissimi, sive Convitio seu verborum contumeliâ proscinditur, sive ex professione active aliquo scienter, procacius & consequenter negatur. De verbo בָּרַךְ quatum pro maledicere tum pro Benedicere sumitur. De lege illa sacra in Numeris, Anima seu persona quæ fecerit manu elatâ &c. excidetur, quatenus ad Interdictum Idololatriæ & Blasphemiae solum attinere illud volumus Magistri. pag. 251

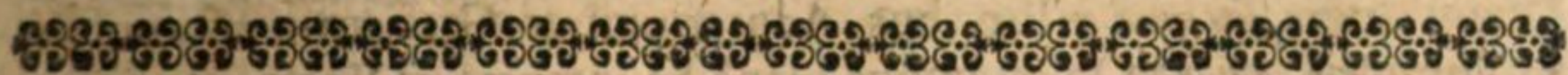
Capitulum Elenchus.

C A P. XII.

De Pœna Profelyti Domicilii ob Blasphemiam seu Maledictionem Numinis sanctissimi forensi. Receptior Talmudicorum sententia de Judæo morte ob Blasphemiam ejusmodi non puniendo nisi expressum nomen tetragrammaton blasphemasset. Ea de re aliorum, uti & Synedrii cui Caiphas in Evangelio præest, sententia diversa. De Judæis in Evangelio clamitantibus, Jesum Christum ideò mortis reum quòd Filium Dei se fecerat. De Vestibus, blasphemiam auditam aliasque ob causas tam à Sacerdotibus ac Pontifice summo quàm à Judæo quovis alio, ex more dilacerandis. pag. 260.

C A P. XIII.

De eo quod habetur apud Flavium Josephum & Philonem de Diis Gentium non blasphemandis. Magistrorum sententia de Lege Sacra qua Deorum alienorum mentio interdicitur. Votum aut Juramentum Idoli Nomine. Nonnullorum opinio, ne Gentili, ex lege sacra, licuisse Deo suo seu Gentis suæ (cujus cultui scilicet nondum renunciaverat) qualicumque maledixisse. pag. 266.

Liber Tertius;

In quo dispicitur, utrum ad *Cultum aliquem Divinum alium* præter eum qui *Simplici* jam enarratorum binorum interdictorum (qua *Negativa* sunt) & quæ sequuntur præceptorum reliquorum Noachidarum *Observatione continetur*, obligari voluerint *Ebræi Noachidas* seu *Gentiles*, & *ad Qualem*. Item *Qualis Profelyto Domicilii* seu *Gentili Hierosolymis* alibive in *ditione Israelitica Cultus*, ex Jure Gentium sive Imperativo sive Interveniante, *Permissus*; *qualis Interdictus*. Et quid statuerint *Ebræi* de eo quod est, *an Sabbatum* seu *Septimus*, in dierum à rerum initiis periodis, *Dies Universo generi humano fuerit celebrandus*.

Librorum &

C A P. I.

Utrum in superius explicatis Interdictis binis, tam Affirmativum quid de Cultu in super Numini exhibendo, quam Negativum de Idololatriæ & Blasphemie abstinentia, ex Ebraeorum seu Talmudica doctrina mente contineatur. Pag. 272.

C A P. II.

Proponuntur aliquot quæ Capitis superioris Disquisitioni inserviant. Cultus simplicioris Numinis veri à rerum initiis usque in Mosaica tempora, ac dein ejus qui aliis præter Ebræos, dum stetit eorum respublica, Gentibus in usu, Consideratio brevis. pag. 276.

C A P. III.

Cultus Divini qui Ebrais ex Lege Sacra in usu, Generum, Temporum, Locorum Synopsis. Horum quænam sive Permissa sive Interdicta Profelytis Domicilii seu Gentilibus in ditione Israelitica, summam indicatur. pag. 281.

C A P. IV.

Testimoniis fusiùs confirmatur quod jam ante asseritur de Simpliciori illo Cultus Divini Genere, seu quod in Precibus, Adorationibus, Gratiarum actionibus, Holocaustis, aliisque Oblationibus planè Spontaneis ac Votis, citra juris ac rituum Ebraicorum commistionem, consistit, Profelytis Domicilii, aliisque Gentilibus in ditione Israelitica Permisso; Cultu verò Ebraico, qui in Victimis Expiatoriis ac Pacificis (quatenus ab Holocaustis Spontaneis distinguuntur) aliis id genus Sacrificiis, Primitiarum, Decimarum & quæ sunt similium præstationibus habetur, eis Interdicto. pag. 286.

C A P. V.

Testimonia de Festorum Observatione Profelytis Domicilii seu Gentilibus in ditione Israelitica interdicta omnimodà; utcumque sacris suis Tempora aliàs promiscuè eis permissa fuerint. Talmudicorum item de Legis Mosaicæ observatione eis ibi vetita, Sententia. pag. 295.

C A P. VI.

De Locis tum Interdictis tum Permissis Divino Gentilium Cultui Hierosolymis, Testimonia Ebraeorum. Templum subinde pro Montis Templi extra eam, quæ vulgò pro ipso Templo solum sumitur, structuram, spatiis intelligitur. Ibi Gentilium Cultui Locus. Atrium Gentium. Doctorem Virorum è Christianis, de Gentilium Hierosolymis Cultu suffragia. De Gentilium Holocaustis, etiam post Templi excidium, Talmudicorum sententia. pag. 298.

C A P. VII.

De Sententia Christianorum aliquot Scriptorum; Res ipsas, veluti animalia, à Gentili seu Incircumciso in sacrificia ritè non oblatas Hierosolymis, sed tantum earum pretia. Lex sacra qua nititur sententia illa. Magistrorum interpretatio. Alia ex Scriptoribus Christianis circa antè ostensa. pag. 304.

C A P.

Capitulum Elenchus.

C A P. VIII.

Ex ante allatis concluditur, Ebræorum sententiam manifestum esse, tum Profelytos Domicilii tum Noachidas reliquos seu Genus humanum universum ad Cultum Divinum, qui in Precibus, Gratiarum actionibus, Benedictionibus; Holocaustis Spontaneis ac Spontaneis Oblationibus (quibus scilicet peculiare Ebræorum ritus non commisti) & Votis simplicibus habetur, esse obligatos. Christianorum aliquot hac de re Placita. De Holocaustis illis singularia quedam Ad fusio- rem de Septimo die explicationem transitus. pag. 309.

C A P. IX.

Quid de Originis seu Primariæ Sabbati seu Septimi in dierum periodis diei, ut Festi, Institutionis Tempore & Loco senserint Talmudici. Obiter de Itinere Sabbatico; & quanta fuerit ejusce mensura atque unde auspicanda. De Chronico Seder Olam Rabba dicto, ejusque Autore & Vetustate. pag. 315.

C A P. X.

De Causa & Ratione Institutionis Sabbati, ex Ebræorum sententia, & ad Quosnam illam pertinere velint. pag. 331.

C A P. XI.

De Loco in Deserto & Tempore (adeoque Mense Mensisque die) Primæ, juxta Ebræos, Observationis Sabbati, ex Præcepto nimirum seu Institutione capite superiori ostensa. Epochæ dierum enumerandorum seu Temporis Nycthemerini, juxta Ebræos aliquot; & de Telluris Umbilico. Primum Sabbatum, unde sequentia pendent, in Deserto observatum, neutiquam fuisse Septimum in periodo rerum conditu dierum, non deesse inter Christianos qui existimaverint. pag. 335.

C A P. XII.

Ad Sabbati Observationem, ut Judæos Originarios, sic Profelytos Justitiæ & parilis Conditionis reliquos obligari, Profelytos autem Domicilii aliove Gentiles non item, statuunt Ebræi. Nec Observatio ejusmodi permixta Profelytis Domicilii. De Peregrino seu Profelyto in legibus de Sabbato sacris, Magistrorum sententiæ. pag. 349.

C A P. XIII.

Quæ, antè de Sabbato ostensis, videantur apud Ebræos adversari; tum eos qui Ebraicè scripsere, tum Philonem & Fl. Josephum. pag. 354.

C A P. XIV.

Expenduntur atque explicantur quæ, capite in superiore, ex Magistris & Philone allata, receptis eorum de Sabbati Institutione atque Prima Celebratione Observationeque sententiis adversari videantur. pag. 360.

C A P. XV.

Fl. Josephi locum Capite in Decimotertio adductum, si de diei Septimi Cultu alias apud Gentes pariter atque Ebræos recepto sumatur, ipsi rerum Veritati pa-

Librorum &

*ſam reluctari. Neque ſic intelligendum. Aliæ ſcilicet Gentes neutiquam diem in periodis Dierum Septimum ſeu Sabbatum Hebdomadicum colebant. Obi-
zèr de Sabbati nomine, huiusque & Jejunii apud Scriptores Paganos, Confuſio-
ne. Calendarium Romanorum Vetus, Orbis dierum Nundinalis.* pag. 365.

CAP. XVI.

Quæ apud veteres tum Græcos, tum Latinos occurrunt, alia item veteribus tributa, quorum autoritate afferendum videatur, etiam à nonnullis aſſeritur, Diem Septimum Gentilibus olim coli ſeu obſervari, idque velut ex inſtituto publico, ſolitum. pag. 381.

CAP. XVII.

Quæ capite ſuperiori ex Ariſtobulo ac Clemente Alexandrino (adeoque ex Heſiodo, Homero, Lino, Callimacho) Luciano, Agellio, Suetonio, Cenſorino, Ovidio, ac Tibullo, de diei Septimi ſeu Saturni obſervatione apud Gentiles allata ſunt, explicantur. Ea ad Sacrum Diei in periodis dierum ſeptenariis, Septimi Cultum, non omnino attinere. De Sabbati nomine tam Orientalibus quam Occidentalibus accepto pro ipſo Die Septimo, quæ Septimus eſt, perinde ac ſi Septimum ſignificaret. pag. 390.

CAP. XVIII.

Oſtenditur quæ capite decimo ſexto è Tertulliano, Lampridio, Seneca, de die Saturni, Sabbatis, ac die Septimo aſſeruntur, non omnino probare cultum diei Septimi Romanis veteribus ex inſtituto ſeu publicè receptum. Feſta Romanorum quotannis ſtativa ne Pentecoſtes numerum, juxta Tertullianum, impleſſe. Calendariis aliquot, velut ex more Romanorum veteri, Dierum Hebdomadas, pro Ogdoadibus, ſumma cum oſcitantia adponi. pag. 405.

CAP. XIX.

Flavii Joſephi verborum de Hebdomadis more (quæ ad Gentes univerſas eum perveniſſe ait) Explicatio initur. Cujus gratia quedam præmittuntur. Primo, Dierum per Hebdomadas diſtributio & Planetarum nominum adjectio, ejuſque Vetuſtas. pag. 413.

CAP. XX.

De Planetarum in diebus designandis Ordine ejuſque Vetuſtate. Ἐπτάζων & Ἡμέρα Σαββατική. Zonarum notio, pro Orbibus Spatiis ſeu Circulis quibus circumferuntur Planete Septem. Commentitia, apud Judæos aliquot, Planetarum, in diebus Hebdomadis, Ordinis diſpoſitio. Orbis Dierum Hebdomadici conſtans apud veteres initium in die Solis, quale hodieque manet. De Mahumedanorum الجمعة ſeu Die Veneris illis ſacro. pag. 424.

CAP. XXI.

De Ordinis in orbe dierum Hebdomadico Planetarum Ratione. Horarum Præfecturæ, apud Astrologos veteres, Planetariæ. De Horarum vetuſtate. Priſcorum ſenten-

Capitulum Elenchus

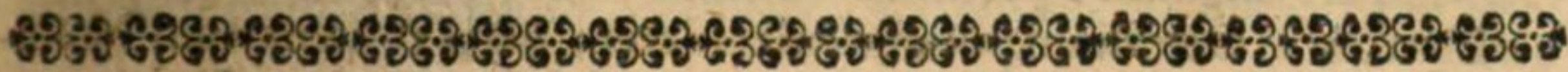
sententia de Heptazoni seu Planetarum in Cælo Ordine. Unde Argumentum nonnullis adversus denominationis Hebdomadicæ vetustatem, perperam assertur. pag. 440.

C A P. XII.

Ordinis Dierum in hebdomade, & Planetariæ eorundem denominationis, Josephi seculo, Usus; In Oriente; in Occidente. Et undenam in vulgus hominum, hujus Observatio adeo fuerit olim disseminata. pag. 455.

C A P. XIII.

Scopus Flavii Josephi in verbis illis, quorum gratiâ hæcenus disputatum est, ejusque vera ibi sententia de more Hebdomadis, quem ad gentes universas ait pervenisse. pag. 468.

Liber Quartus;

Homicidii Interdictum Naturale (quod Noachidarum seu omnium hominum communis Juris Illustrioris Caput est Tertium) cum Temperamentis suis, Limitationibus atque Exceptionibus, apud Ebræos; Ius item Gentium, quo, apud illos, Caput hoc commistum, explicat: adeoque Ius apud eos Tutelæ sive sui sive aliorum, etiam ex vim inferentis cæde, Ius item singulare Zelotarum. Excommunicationis insuper ac Hominis devovendi, seu Anathematis Jus, quâ cædes humana sive inde reverà permessa, sive permitti à nonnullis credita; Iura item Asyli, tum in Urbibus Levitarum, tum in Altari; Ius vindicis Sanguinis; alia ejusmodi.

C A P. I.

De Scelere Homicidii voluntarii. Ejusdem Genera, & Pœna tum Cœlestis tum Forensis; Ordinaria, Extra ordinem. Nefas abortum inferre, fœtum in utero extinguere, liberos exponere. Juris discrimen heic, quoad Pœnam, inter Originarios, Poselytos Justitiæ reliquosque ritè Circumcisos, & Prof-

elytos Domicilii seu Gentiles in ditione Ebraica degentes. De Vindicis Sanguinis, ex jure cognationis, potestate. pag. 472.

C A P. II.

De Homicidio Involuntario seu quod Casu factum ac Errore. Urbes sex Refugii, seu Asyla. Ceteris Levitarum Urbibus xlii Asyli item jus, sed dispar. Iterum de Vindice sanguinis. Jus Asyli quale in Altari esset. Horum omnium Jura, quatenus eorum sive Profelytis Domicilii sive Gentilibus aliis in ditione Israelitica, aut legitimus esset usus aut nullus. pag. 485.

C A P. III.

De Poena capitali à Privatis irrogata, adeoque Cæde, apud Ebraeos, Privatis, sed ad morum publicorum amussim, citra cognitionem forensensem variatim, extra causam vindicis sanguinis, permissa. Moderamen inculpatæ tutelæ. Ebraei qui Ebraeum in Gentilium potestatem traderet; qui in contemptum Numinis præceptum aliquod violaret; Apostata, Idololatæ cades. Dolo, ut vita horum nonnullis eriperetur, uti licuit, qualis in Gentilem non adhibendus. De officiis erga Gentiles humanioribus, seu charitate quid senserint Ebraei. De Fœtibus nece, puerperæ salutis causâ. pag. 496.

C A P. IV.

De singulari Zelotarum apud Ebraeos Jure quo criminibus in aliquot atrocioribus deprehensi, à Privatis illico sive impune verberabantur, sive occidebantur. pag. 503.

C A P. V.

Utrum Zelotarum Jus in Negotiatoribus & Nummulariis flagello à D. N. Jesu Christo è Templo ejiciendis, locum habuerit. pag. 507.

C A P. VI.

De Cæde humana, extra Belli, Poenæ, seu Quasi rationem, juxta nonnullos (ex lege sacra, de Anathemate seu אֶחָד) Parentibus saltem & Heris permissa; velut Hostiæ humanæ nomine. pag. 515.

C A P. VII.

De verbis Legis illius sacra quâ ultronea cædes humana Parentibus & Heris liberos & servos anathemate devotentibus permitti visa est. Et de vario apud Ebraeos Anathematis genere. pag. 519.

C A P. VIII.

Causæ, Ritus, ac Effectus Excommunicationis apud Ebraeos, atque תִּכְתִּיבָה seu Anathema quod inde interdum sequebatur. Hujus nem Formula ac Effectus. Utriusque Solutio. pag. 529.

C A P. IX.

Neque Consecratum quempiam nomine Anathematis, ut donarii sacri, neque eum qui inter bona in commissum caderet, nec solenniori anathemate, sive ante sive

Capitulum Elenchus.

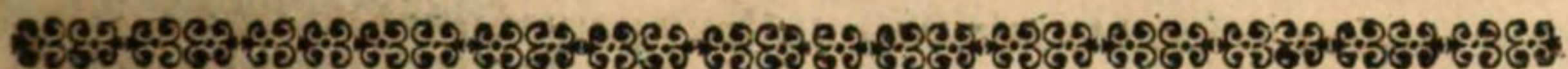
sive post excommunicationem, devotum, mortis reum aut eo nomine occidendum fuisse. Atque obiter de Apolynagogis, seu qui extra synagogam fierent, in Evangelio. Excommunicato Templum ingredi fas. pag. 536.

C A P. X.

De illo Anathematis genere quo expressim Homines ex Jure Belli seu Militari, neci Devoverentur. pag. 547.

C A P. XI.

De Jephthæ Voto, discrepantes Ebraeorum sententia. Nullo Jure immolandam fuisse ejus filiam consentiunt. Summa Sententia Ebraeorum, de cæde humanâ. Lustratio post cædem etiam licitam. pag. 550.

Liber Quintus.

De Concubitu agit, ex Jure ab origine rerum Naturali, illicito; De Matrimonio item, Concubinitu, & Divortio, juxta eos, ex eodem jure; De accessione Interdictorum Revelationis Turpitudinum, quæ in Levitico habentur, quatenus ad Gentes alias illa spectare velint Ebræi. Et demùm de Jure Gentium huc attinente, id est Jure quo sive Profelytos Iustitia aliosve non ex originariis circumcisos, sive Profelytos domicilii aliosve alterutrius sexus Gentiles, tum in re Matrimoniali tum in eo qui etiam extra Matrimonium fit Concubitu, Nationi suæ seu Originariis sive vetitos sive permissos tradunt.

C A P. I.

De Concubitu illicito. Tum qualisnam concubitus ex Jure Naturali ante Legem Mosaicam illicitus habeatur, tum Qualis postea ex ipsis ejusce legis verbis, juxta Ebraeorum sententiam, generatim indicatur. Pag. 557

C A P.

Librorum &

C A P. II.

Quomodo, etiam è Verbis Sacris, eliciant Talmudici, illicitos ab ipsis rerum primordiis, atque ante Legem Mosaicam, concubitus. pag. 561.

C A P. III.

De Jure Matrimoniali atque operæ Liberis dandæ, ad quod ab ipsis rerum primordiis obligari volunt Ebraei ipsum genus humanum. Et primò de Origine ejusdem atque Necessitate. Obiter de Essenorum abstinencia à consortio muliebri. pag. 565.

C A P. IV.

Consensu, sed non sine Concubitu, ex Jure Noachidarum seu Naturali, ante legem Mosaicam, fieri matrimonium. De Innuptarum tunc Concubitu. Quid de eo, ex lege Mosaica novatum velint. Et de Magistrorum in lege תנ"ך זונה & קדשה, quod scortum seu meretrix vulgo vertitur, receptâ quantum ad hanc rem, interpretatione, & de meretricis mercede non offerenda. pag. 572.

C A P. V.

De Ritibus Nuptialibus qui, velut ex jure seu moribus ante Legem Mosaicam in usu, eliciuntur è sacra historia. pag. 579.

C A P. VI.

De Polygamia ex Jure Naturali, seu Universali illo quod tum ante Legem Mosaicam, tum post, juxta Ebraeos pariter obtinuit. pag. 582.

C A P. VII.

De Divortio ex Jure Naturali seu Omnium, juxta Ebraeos ante legem Mosaicam seu extra illam, Communi, ac de Concubinæ & Uxoris nomine; & obiter de vocabulo Anglicano wite. pag. 589.

C A P. VIII.

De Primorum Parentum liberis, & de Conjugiis inque eis Cognationis (veluti Fratris, Sororis, Filie) sub ipsis rerum Initiis, ratione. pag. 598.

C A P. IX.

De ratione Cognationis habitâ in Conjugiis, inter ipsa rerum initia & tempus data Legis Mosaicæ. pag. 607.

C A P. X.

Quomodo Cognationis atque Affinitatis gradus, quâ amplexibus conjugalibus sive à primis rerum initiis sive ex lege in Levitico tradita, fuerint impedimenta, simul intelligant Ebraei. pag. 613.

C A P. XI.

Quomodo & unde velint Ebraei, Gentiles, & Quales, legibus de Incestu in Levitico

Capitulum Elenchus.

vitico latis contineri. Obiter tum Orientalium tum Occidentalium veterum, Christianorum, Mahumedanorum, circa Consanguineorum conjugia Mores & Scita. pag. 619.

C A P. XII.

De Matrimonio & Coitu, quæ sive vetitus sive permissus inter Judæos & Servos ac Ancillas exteræ originis, sed in Judaismum, citra libertatem, cooptatos. Gentilium, qui Judaismo nondum nomina dederant, Matrimonium & Coitus Judæis illicitus. Non unica tamen Magistrorum de interdicti illius initio aut causâ sententia. Quinam ex natalibus Servi ac Gentiles habiti. pag. 638.

C A P. XIII.

De singulari jure quo militi Ebræo cum Captiva Gentili, prædæ suæ parte, semel ante nuptias nefas non fuisse aiunt concumbere; quacum tamen Concubitum ei non fuisse, citra nuptias, iterandum. pag. 643.

C A P. XIV.

Quatenus variatim interdicta haberentur sive Originariorum & Profelytorum (Justitiæ) sive Profelytorum & Israelitidum, originis exteræ nomine, Conjugia. De Nethinæis ab Israeliticis conjugiiis arcendis decreta. Profelytorum diversæ invicem conditionis, proles qualis. pag. 646.

C A P. XV.

De Rahaba, Timmathæâ puella ac Dalila Profelyta. Item de Salomonis uxoribus, Extraneis in sacra scriptura dictis. Et de liberis ex conjugio gentis nomine interdicto susceptis. Ex Genere, non à Loco, Nationem Ebræis semper denominari. pag. 651.

C A P. XVI.

De Originariorum aliquot conjugiiis Profelytis Justis & Libertinis etiam & Ancillis, permissis, quæ interim Originariis ceteris vetita sunt. Scilicet Mamzerum & Eunuchorum. pag. 654.

C A P. XVII.

Servorum atque Ancillarum, è Gentilibus in Servitutem redactarum, Cognationis nullam, ne quidem post Judaismum susceptum, ante manumissionem, apud Ebræos, in re Concubitûs, rationem esse habitam. Et de eorum Contuberniis. pag. 660.

C A P. XVIII.

De Profelytorum Justitiæ & Libertinorum, inter se invicem aut cum Gentilibus, Conjugiis. Et qualisnam eorum Cognationis, dum Gentiles erant, item posteriorum in Sanctitate, id est postquam Profelyti facti sunt, natorum, in re matrimoniali seu Coitûs interdictis, habita sit ratio. pag. 664

C A P.

Librorum &

C A P. XIX.

Patrum & Historicorum Christianorum Veterum sententia defenditur; scilicet Herodem Magnum Regem, ab Antipatro Idumæo dicto adeoque (uti aiunt aliqui) Judæo, è Cyprio fœmina Gentili uxore sua susceptum, ex ipsis natalibus Alienigenam, nec Judæum fuisse. pag. 669

C A P. XX.

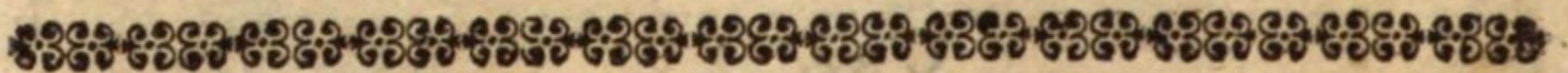
Expenduntur quæ in Patrum de Herode Magno sententiam à viris doctissimis afferuntur ex eo quòd pater avusque ejus essent Idumæi, adeoque, ut aiunt, Judæi. Et de Profelytorum eorumque Posterorum quæ Universitate, Ecclesia seu Civitate Ebraica sive donabantur sive arcebantur, tum Jure tum Peregrinitate. pag. 674.

C A P. XXI.

Utrum sive Herodem sive patrem ejus sive avum ita Idumæum fuisse constet, ut ex Idumæis qui Judæi seu Profelyti Justitiæ integri, sub Joanne Hyrcano Rege, facti essent, eorum ullum fuisse sit credendum. Et de statu Herodis servili, ac de Semi judæis seu Profelytis imperfectis. De Fraternitate, Herodis Antipæ & Philippi filiorum Herodis Magni. pag. 679.

C A P. XXII.

Qua ratione id verum fuerit, Agrippam Regem fratrem Israelitis fuisse, adeoque non alienigenam, quemadmodum ab eis ipsi publicè est acclamatum; tamen si esset ex Herodis alienigenæ nepotibus. pag. 687.

Liber Sextus.

Quintum Juris Noachidarum seu Naturalis, quod Illustrius est, caput seu *Furti Interdictum* complectitur; quæ Originarios, quæ Profelytos sive Justitiæ sive Domicilii, aliosque spectat. Et de *Adquisitione & Translatione Domini* tum *Personarum* tum *Rerum*, cum *Modis* suis ac *Temperamentis*, tum ex *Jure Pacis* tum ex *Jure Belli* nasci solitis, Talmudicorum scita sententiasque aperit. De

rit. De rerum *Occupatione*; *Alienationum* item & *Contractuum* formulis atque vi. De Jure *Egenorum* seu *Mendicorum*; *Servitute*, *Vsuris*, *Bonis aleâ* lucrifactis; aliis selectis quæ ad *Dominium* & *obligationem* *permissionemque* circa illud ex jure *Pacis* versantem attinent. De *Jure Belli*, *Victoriâ*, *Deditione*, *Federibus*, *Tributis*; *Numismate Censûs*, & *Didrachmi Pensitatione*, in *Evangelio*; *Captivis*.

C A P. I.

Quid Furti nomine heic contineatur. De Hominum consensu & interposita, circa Rerum Personarumque Dominium ejusque Temperamenta & Modos, fide servandâ, Præceptum Interdicto hoc, ut prævium, includi. Consensus ejusmodi usus. Supremum Numinis intereâ Dominium, unde sine intermedio, interdum, eis universalem in rerum initiis donationem, homines domini facti.

pag. 693.

C A P. II.

Quomodo Noachidas seu Gentiles Interdicto Furti teneri statuunt Talmudici. Actus eorum in ditione Ebraicâ aliquot Furta fuisse, quales in Judæis liciti. Undenam id. E diligenti Temperamentorum & Modorum Domini (quorum exempla è vetustissimis apud Ebræos sanctionibus singularia asseruntur) consideratione Furta dignosci.

pag. 698.

C A P. III.

Dominium ex diversitate persuasionis circa sacra, apud Ebræos regulariter non omninò pependisse. Furtum etiam ab ipsis tam in Gentilis bonis contractandis quàm in bonis Judæi, commissum statuebant. De Fraude & Mendacio, tum circa damnum quod Interdicto Furti innuitur, tum simplici, citra ejusmodi damnum. Quod de bonis Gentilis non invadendis tradunt, ad Jura Pacistantium attinere, non ad Jura Belli. De terminis Confiniorum non dimovendis.

pag. 706.

C A P. IV.

Selecta quadam de Domini Adquisitione & Translatione, atque Obligatione & Permissionem quæ circa illud versatur. Quorum primum est de Dominio

***** 2

ex

Librorum &

ex simplici Rerum occupatione acquirendo. De Rebus nondum Occupatis; Rebus Derelictis, & Deperditis. De Profelytorum Justitiæ, qui sine herede morerentur, Bonis, & de Restitutione rei ab eo ablata Sacerdoti Ephemerie tunc munus obeunti præstandâ. De agro à Gentili sine syngrapha Israelitæ vendito. Occupationis tituli ortus. pag. 711.

CAP. V.

De Alienationum & Contractuum formulis atque Obligationis vi ex earum apicibus pendente. De Pretio rei mobilis venditæ vero valori, sexta parte aut majore, impari. Profelyti Justitiæ Testamentum, Donatio. pag. 718.

CAP. VI.

De Jure apud Ebræos Egenorum singulari; Angulo segetis, Spicilegio, Racematione, Uvis deciduis, frugibus per Oblivionem in agro relictis, Decima Pauperis; Eleemosynis; etiam sententiâ forensi exigendis. Mira in erogandis his atque tum pristinâ tum præsentis pauperum conditione considerandâ, ratio. E Gentilibus Pauperes (nisi Profelyti Domicilii essent) juris Egenorum apud Ebræos non omnino participes. Profelyti Domicilii participes Eleemosynarum; non alicujus reliquorum quæ sunt pauperibus debita. Utrum extremæ Pauperis Necessitati Dominium privatum ex Jure Naturali, juxta Talmudicos, cederet. pag. 723.

CAP. VII.

De acquirendo Personarum juxta Ebræos, in Pace, Dominio. Servi Ebræi tum ex sui venditione, tum ex additione Fori. De Filia, Patris additione, ancillâ factâ. Ebræus additus in servitutem Profelyti seu Gentilis, ex venditione sui. Et de horum libertate seu Dominio sui redeunte. pag. 737.

CAP. VIII.

De Servis à Gentilibus in Pace apud Ebræos acquisitis; eorum discrimine, ministerii naturâ, manumissione, posteris, Bonis. Obiter de Munere singulari Calceum domini Solvendi, seu Exuendi. pag. 743.

CAP. IX.

Leges Sacræ de Usuris. Talmudicorum de eis sententiæ. Usura præstituta seu propriè dicta. Pulvis Usuræ. Quasi Usura. Usura præcedens, subsequens. Qualisnam Usura ex sententiâ fori restituenda; qualis non. Actus aliqui ex Jure superinducto vetiti, ne subdolè Fœnus dissimularent. Alii permissi, qui Fœnoris accepti instar. Exceptio de Bonis Orphanorum, pauperum; id genus aliis. Usura incerta. pag. 748.

CAP.

Capitulum Elenchus.

C A P. X.

De Usurarum jure, apud Ebraeos, quàm Profelytos Domicilii aliosque Gentiles respexit; etiam & Judæos Apostatas. De Gentili, Profelyto Justitiæ factò, postquam fœnori sive dederat sive acceperat ab Israelita mutuum, nondum redditum. Quid Mahumedes de Usura. pag. 755.

C A P. XI.

De bonis Aleâ, aliove quovis certaminis genere lucrifactis; ac de Lusibus ejusmodi. De Avibus aliisque animalibus sic instituendis ut exeuntia redirent, in domini commodum, illicum more, comitatoria. De retibus Columbarum Capturæ tendendis, & Columbariis extruendis. pag. 759.

C A P. XII.

De Rerum & Personarum ex Jure Belli, Dominio acquirendo. Et primò de Justis, tum juxta Ebraeos tum alios Orientis populos, Belli causis. pag. 764.

C A P. XIII.

De Belli, ex Jure Ebraeis aliisque Gentibus interveniente, Indictione. pag. 771.

C A P. XIV.

De Federis ineundi ratione & capitibus, ubi hostes se dederent. pag. 773.

C A P. XV.

De Federis & Deditionis averfatione, belloque inde inferendo. Disciplina militaris de arboribus frugiferis in hostico non succidendis. Temperamentum Domini, ne quis rem suam planè destrueret. Et de loco fugæ in obsidione hosti relinquendo. pag. 778.

C A P. XVI.

De Urbibus, Regionibus, Personis subactis, Captivis, Hostibus caesis sepeliendis, Prædâ, hujusque Distributione; ex Jure belli Ebraeis in usu. Quid nomine Terræ Israel reverà venerit. pag. 781.

C A P. XVII.

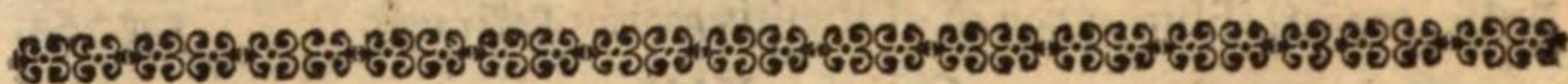
Ebraeorum, de aliarum Gentium jure bellico, sententia. Gentilium commilitio se, ex contractu publico, seu federe atque aliàs immiscebant. Ad Tributorum ex jure Victoriæ; Deditionis, Federis præstationem se obligatos professi sunt; Refragantibus subinde eorum nonnullis. De Numismate Censûs in Evangelis. Quid Cæsaris & Augusti nomina denotarent linguâ Hierosolymitanâ. pag. 788.

Librorum &
CAP. XVIII.

De Didrachmi pensitatione in Evangelio. Illud fuisse Tributum Cæsarianum. Reges Terræ quinam ibi. Universi Israelitæ Filii Regum diverbio solenni dicti. Quid ibi Filii seu liberi Regum. Semisicli, seu Didrachmi sacri pensitatio annua usque ad Vespasianum, Hierosolymis in sacros usus præstita. Objectiones diluuntur. pag. 805.

CAP. XIX.

De Servitute Personali seu Libertatis naturalis deminutione, quatenus ex Jure Gentium aliarum Bellico, juxta Ebræorum disciplinam, ea sequeretur. Discrimen inter Servitutem personæ inhærentem, seu intrinsecam & eam quæ in ministeriis tantum servilibus cernitur seu extrinsecam. De illo Judæorum, in Evangelio, Nemini servivimus unquam. De Captivis & more eorum, apud Ebræos, redimendorum. pag. 813.

Liber Septimus.

Agit de Noachidarum Juris Illustrioris capite Septimo, quod est de Membro animalis viventis; item de Carnis & Sanguinis esu. De Minoribus insuper seu Obscurioribus Juris Naturalis, juxta Ebræos, Capitibus. De Honore Parentum. De Capite Juris Naturalis Illustrioris Sexto, seu de Judiciis; Tum quæ ex jure simpliciter Naturali illud intelligendum, tum quæ Iudicia in Profelytorum Domicilii regimine apud Ebræos erant exercenda. Accedit de Iudicio Divino, quæ ex illo sive Pæna sive Præmium Cælitus ex Ebræorum sententia expectanda fuerit, dissertatio. Et demum de sententia eorum qui volunt, non solum vestigia Præceptorum Septem quæ tractavimus,

Capitulum Elenchus.

mus, inesse in sacra Iobi historia, verum etiam in Synodo Apostolorum Hierosolymitana.

CAP. I.

De capite Juris Noachidarum seu Naturalis Septimo, seu Membri animalis viventis esu; Et de esu Sanguinis. Discrimen inter Pecorum, Ferarum, Volucrum Sanguinem, atque Piscium, Locustarum id genus aliorum; item Humanum. Mahumedanorum, de Sanguinis esu, scita. pag. 824.

CAP. II.

De Minoribus seu Obscurioribus Juris Naturalis, juxta Ebraeos, capitibus. Et de Parentum honore, atque ejusce interpretamentis quibus ei derogatum ibant. De loco illo Evangelii illustri, Corban (quod est donum) quodcunque ex me tibi profuerit. Mira de Votis disciplina. pag. 832.

CAP. III.

De Heterogeneorum usu, Fratriæ ubi frater sine prole obierat, Connubio, Castratione, aliis obscurioribus, quæ, juxta nonnullos Ebraeorum, ad Noachidas attinerent. pag. 839.

CAP. IV.

De Judiciis seu Capite Juris Noachidarum seu Naturalis Sexto. Quidnam Judiciorum nomine Talmudicis veniat. Domus Judicii seu Forum superius Divinum, aut Cœleste. Inferius item seu Humanum & Terrestre. Periocha Chaldaica de Caini & Abelis circa Judicia seculi futuri altercatione. De Judicio Divino. Sensus Capitis Sexti generatim indicatur. Insequentium Ordo. pag. 843.

CAP. V.

Talmudicorum de Judiciis, quæ simpliciter Noachidis imperantur, Traditio. Eorum de Pœnis præstituendis sententia, De Thamaris, nurus Judæ, delicto ac Judicio; ac de Dina à Sichemo violata. pag. 847.

CAP. VI.

Judicia circa Juris Naturalis capita Illustriora, in Gentium ditionis Israeliticæ regimine tantum, exerceri solita. Judices qui eis præessent seorsim constituti; etiam Profelyti Domicilii ritè constitui potuere. Sexus discrimen. Pœna Gladii, Furto Gentilis irrogata, aliis item delictis quæ mitius in Judæis puniuntur. Nullam pœnam obscurioris Juris Noachidarum capitis alicujus violationi imminuisse. pag. 853.

CAP.

Librorum & Caputum Elenchus.

CAP. VII.

De Judiciis quibus in ditone Israelitica suberant Profelyti Domicilii ob Jus ibi Gentium, seu quod Naturale non habebatur, violatum. Pœnæ Singulares Profelyto ejusmodi ob Sponsæ Ebraicæ (qualis in jure Noachidarum non agnita) coitum, irrogandæ. Profelytus Domicilii reus & dein Justitiæ Profelytus factus. Minor, Sûrdus, Mentisinops. Profelytus Justitiæ Judiciis pœnalibus, ex Jure Israelitico exercendis, præesse rite nequibat, nedum Profelytus Domicilii.

pag. 858.

CAP. VIII.

De Judiciis Extraordinariis sive ubi Ebræus aut Gentilibus binis aut Ebræo & Gentili arbiter receptus esset, sive ubi Ebræis orirentur cum aliis Gentibus actoribus, veluti Africanis, Ægyptiis, Arabibus, sive de Territoriis sive de Bonis aliis controversiæ.

pag. 863.

CAP. IX.

De Judicio Divino, & Pœnâ Præmioque cœlitus, juxta Ebræos, expectando. Excisionis Pœna, juxta nonnullos, triplex, adeoque de Immortalitate Animæ Talmudicorum aliquot sententiæ.

pag. 871.

CAP. X.

De Pœnis & Præmiis Fori Superioris, Cœlestis, seu Divini, quæ ex Ebræorum sententiâ, ad Noachidas seu Universum genus humanum attinerent.

pag. 876.

CAP. XI.

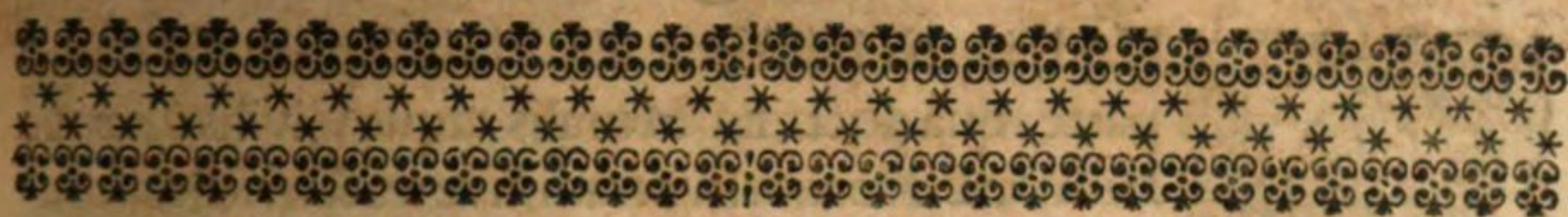
Capitum illustriorum Juris Naturalis seu Noachidarum vestigia expressissima in Jobi historia, ante Legem Mosaicam, saltem non ubi Mosaica lex, quæ Mosaica seu Ebraica, obtinuit, conscripta.

pag. 878.

CAP. XII.

Præceptorum seu Interdictorum Noachidarum, seu Universalium, quæ illustriora hætenus ex Ebræis ostensa sunt, vestigia in Canone Synodi Hierosolymitanæ ab Apostolis celebrata, juxta nonnullos, reperiri. Qua de re disquiritur.

pag. 882.

DE
JURE NATURALI
ET
GENTIUM

Juxta Disciplinam
EBRÆORUM,
LIBER PRIMUS.

In quo *Operis* adgrediendi *ratio*, *Ebraicæ Philosophiæ*, quæ *Barbaricæ* pars erat per insignis, *Dignitas*, *Disquisitio Generalis* de *Jure Naturali* seu omnium hominum ab ipsis rerum initiis Comuni, ejusque *Ortu* ac *Sedibus*, *Ebræorum* ea de re *Sententia*, & demùm *Illustriorum*, juxta illos, *Juris ejusdem Capitum* designatio continentur.

CAP. I.

Tum Philosophos tum Theologos, qui sive de Officiis Hominum Naturalibus seu Jure Naturali simul & Summo Bono, sive de Civili Gentium Jure seu Disciplina accuratiùs egerunt, non solum sibi Consona sed & Diversissima Aliorum instituta ac placita operosiùs corrogare & perpendere meritissimò solitos. Nullibi autem apud veteres, sive Græcos sive Latinos, Ebræorum, id est, Gentis Numini adeò olim peculiaris, de Jure Naturali placita seorsim seu ad eorum mentem designari. A recentioribus perfunctoriè nimis ea tangi. Instituti demùm Ortus & Ratio.

* Aristot. in
Mechanicis.

Uod in Nobilissimâ illâ Philosophiæ severioris parte, quâ doctrina Moralis atque Civilis vitæque Humanæ Norma sive tradi sive tractari solet, continetur, id universum aut Circa Officia versatur ad quæ homines tum erga Numen Sanctissimum, tum ipsi erga se invicem, sive ex Affirmatione sive ex Negatione expressâ qualitercunque obstringuntur, aut circa ea, quæ Adiaphora manent, aut demùm circa Accessiones illas atque selectiora Sanctitatis seu Beatitudinis Complementa, quæ, velut officiis jam dictis superstructa, Gradus illos conficiunt, quibus ad Summum Bonum Finemque perfectissimum, qualiscunque is pro vario hominum ingenio statuatur, ascenditur. In Officiis autem illis locum obtinent primarium τὴν πρώτην καὶ φύσιν seu *Prima Naturæ*. Atque hæc sanè sive velut columnæ, cui innitantur cætera, robustissimæ munus obeunt, sive qualem ferè habet ad vectis, libræ, cunei, trochleæ, aliorum in Staticis & Mechanicis motum circulus (qui πάντων τῶν τεύκτων ἔχεται αἰτίας ἀρχὴν^a *omnium talium continet causa principium*) rationem præstant JURIS NATURALIS nomen simul induere solita, atque in re Civili & Morali planè fiunt καὶ ἔλας πρώτη seu *universaliter prima*. Juri huic Naturali accedit, ut dignitatis præ reliquis, quotquot Civilia sunt, Singularis, Jus illud Illustrius GENTIBUS diversis variatim sive ex Imperio sive ex pacto INTERVENIENS. Tam de Officiis illis quam de Accessionibus, quas diximus, habentur passim Disputationum ingentes à Philosophis, Theologis, Jurisconsultis, congestæ moles. Atque hisce quidem non solum perquam Solenne est ea, quæ apud alios, sive sui ipsorum persuasionibus, sive coetuum sectarumque, quibus immiscentur disciplinæ aliterve sive consona sive viciniore occurrerint, exhibere, verùm etiam contrarias & discrepantes pariter opiniones & sectarum aliarum dogmata ac scita sæpissimè sollicitiùs adferre. Idque non sine causis certè gravissimis. Nam non sua modò sic auxiliaribus suffragiis haud parum firmant, sed & insuper, adversa refellendi, obscuriores quæ suas dissidentesque sententias inter meant confinium ipsissimas lineas detegendi designandique, proxi-

proximantis subinde Vero Falsi ac simulantis larvam exuendi, id genus cætera, quæ in accuratiori veritatis indagatione adhiberi solent, peragendi ansam commodiùs arripiunt. Ita Academici, Peripatetici, Stoici, Epicurei, Sceptici, alii, interdum pro re natâ in partes trahuntur; nunc instar Finitimorum Amiciorumq; ostentantur; nunc pro adversariis indicati, argumentorum telis petuntur à Scriptoribus, qui singuli suam Philosophiæ Sectam ut castra, quibus addictissimi sunt, acriter propugnantes, eo tutiùs id faciunt quo habent quid & quantum fuerit copiarum tum hosticarum tum subsidiariorum federatorumq; exploratius. Ad hunc modum Aristoteles, Cicero, Seneca, Sextus Empiricus, alii. Unde & operæ pretium habitum est insigne, diversas omnigenûm Philosophorum sententias scriptis sedulò mandare; quod fecêre non modò Laërtius, Plutarchus, Hesychius Milesius, id genus cæteri, quorum lucubrationes ejusmodi etiamnum extant; verùm etiam & Philosophorum ille facilè princeps Aristoteles^b in libris illis de Architæ, Speusippi, Xenocratis, Timæi, Pythagoræ, aliorum placitis, qui cum non paucis ejusdem operibus aliis ante secula compluria interciderunt: ut illorum qui περὶ αἱρέσεων seu *de Sectis*, περὶ δογμάτων seu *de Opinionibus*, περὶ βίων seu *de Vitis*, περὶ ἀξιοχῆς seu *de Successione* Philosophorum eorumque disciplinæ scripserunt turbam jam nullibi extantem sed Laërtio, Eunapio, aliisque citatam prætermittamus. Nec parùm laborarunt viri aliquot id genus summi in plurimarum Gentium atque Rerum publicarum moribus atque institutis, idque tam Barbariæ quàm Græciæ veteris, diligenter corrogandis memoriæquæ tradendis; ut scilicet ex eorum, utcunque diversissimorum, rationibus atque momentis ritè perpensis, ea tandem elicerentur, quæ Moralibus Civilibusque studiis, maximè verò tum Juris Universalis seu Naturalis tum ejus, quod Gentibus seu populis integris (quorum autoritas non omninò negligenda) intervenit, indagationi conducere possent. Inde est quòd Aristoteles etiam volumen conscripserit Νόμιμα Βαρβαρὰ nuncupatum, id est *Mores atque Instituta Barbarica*, seu populorum qui extra Græciam sedes habuere. Ante plurima secula quidem periit illud. citatur autem tum Apollonio^c tum Varroni^d. Sed

^b Laërtius lib. 5.

^c Hist. Mi-

rab. 11.

^d De ling. lat.

apud lib. 6.

^e *Adversar. lib. 23. cap. 25.* apud Varronem ante Turnebi^c emendationem malè legebatur *Nomina Barbarica* pro *Nomima*. Memorat etiam ipse Aristoteles

^f *Nicomach. lib. 10. cap. 10.* Συνηγμέναις πολιτείαις^f seu *Respublicas congestas* (quas à Laërtio^g πολιτείας πόλεων *Civitatum regimina* dici opinor) quarum ex consideratione atque veterum placitorum observatione τὴν τὰ ἀνθρώπινα φιλοσοφίαν seu *Philosophiam illam quæ ad res attinet Humanas*, id est doctrinam Moralem & Civilem, post *Ethica* ad Nicomachum absoluta, perficere est adgressus. Regiminum illorum seu rerum-publicarum sic ab eo in corpus unicum collectarum numerus erat centum quinquaginta octo. Mittimus quæ habuit alia ejusmodi

^h *Vide sis Is. Casaubon. ad Laertii lib. 5.* opera, veluti δικαιώματα πόλεων seu *Civitatum forensia*^h, præter Politicorum libros octo, qui ex hujusmodi suppellectili ejus tantum superstitēs id genus disciplina sunt haud parum referti. Hujus etiam Discipulus Theophrastus præceptorem imitatus est. Deutroque

ⁱ *De finibus lib. 5.* Ciceroⁱ; *Omniū ferè Civitatum non Græciæ solum, sed etiam Barbariæ, ab Aristotele, Mores, Instituta & Disciplinas; à Theophrasto, Leges etiam cognovimus.* Et quatuor ejusdem Theophrasti libros πολιτικῶν ἐθῶν seu *Morum Civilium*, inter id genus alios, expressim memorat Laërtius^k. Non dissimili consilio Dionysius Metathemenos^l librum περὶ βαρβαρικῶν ἐθῶν de *Moribus Barbaricis* composuit: uti Nymphodorus Amphipolites^m περὶ νομίμων τῆς Ἀσίας De *Moribus atque institutis Asiae*, quem item ipsum Νόμιμα βαρβαρικὰ seu *Barbarorum ritus ac instituta* nuncupari existimo apud

ⁿ *In Protreptico.* Clementemⁿ. Scripsit itidem Anacharsis Scythæ volumen^o de Moribus atque institutis tam Scytharum quam Græcorum: atque

^p *Laert. lib. 1.* Hecataeus opus^p de Ægyptiorum philosophia quod tam Theologiam quam Jurisprudentiam eorum est complexum. Sed & hæc itidem temporum injuriâ, ut innumera ejusmodi alia, intercidere; quemadmodum & pars pleraque πολιτικῶν seu *Rerumpublicarum* Heraclidis Pontici, qui huic Philosophandi rationi sedulò se pariter immiscuit. Theologi insuper veteres, Patres inprimis dico nascentis Ecclesiæ Christianæ, de Veritate Catholica stabilienda agentes, non solum numerosissimas portentosasque ex luxuriantibus illis simul & distractissimis ævi ingeniis pullulantes hæreses, verum etiam

Græcæ

Græcæ Latinæque Philosophiæ scita atque alia ejusmodi tam Christiani smio dissona quam consona usque adeò enarrant, ut nec prætermitti interim velint prorsus explosa. De hæresibus res est manifestior, quia eas diligenter in volumina cognomina contextuere Epiphanius, Philastrius, alii, quos & recentiorum seculorum aliqui sunt imitati. Etiam de eis obiter nec rarò aliis in scriptis patrum occurrunt quamplurima. De Philosophiæ scitis obscurior res non est ei qui præter jam citatos, Justinum, Clementem Alexandrinum, Tertullianum, Lactantium, Minutium Felicem, Hieronymum, Ambrosium, id genus alios diligentius paulò consuluerit. Et tametsi *Patriarchæ Hereticorum*⁹ aliisque summæ infamiæ nominibus, à ⁹ *Tertullian. advers. Her- mogen. cap. 8.* patribus hisce solent Philosophi veteres appellari, nihilominus fa- tentur & ipsi interdum patres *nullam*^r *Sectam fuisse tam deviam,*^r *Lactantius lib. 7. seu de diſcino pra- mio. cap. 7.* *philosophorum quempiam tam inanem, qui non viderit aliquid ex vero; & totam veritatem & omne divinæ religionis arcanum phi- losophos attigisse, sed, aliis refellentibus, defendere id, quod invenerant, nequivisse, quia singulis ratio non quadravit.* Adeo ut rem ipsam optimè complectatur Clemens^r, dum Gentilium Philoso-^r *Strom. a.* phiæ καὶ ὅτι περ καὶ τῶν καλῶν & πᾶν ἐδωδισμον *quemadmodum & nu- cum totum non esse comedendum* ait, verba faciens de eis qui eâ pascebantur. Ut sunt putamina rejicienda, sed nuces comedendæ, sic placita habent Philosophi non pauca inter errores manifestos connumeranda vitandaque; nec intereà aliis carent quæ, utpote aut veritati satis ipsa cognata aut temperamentis paulò reformata, fuerint cum primis amplexanda. Summa est; non solum congeneres con- similesque sed & perquam dispares aliorum qualescunque sententias rationesque inservientes impensissimè voluisse veteres illos (quos etiam & recentiores, qui simul & cordatiores sunt, non rarò imi- tantur) explorari, congeri, animadverti, perpendi, ad posteros trans- mitti. Ut scilicet ita quid ipsis scholæque à se propagandæ statuen- dum, retinendum, rejiciendum foret, dignosceretur & quod selige- rent, argumentis fulciretur tum faciliùs tum securiùs. Qua de re in primis studiosos non semel monuit olim etiam Aristoteles.^r At-^r *Topic. 1. cap. 12. & 1. de Calo. text. 98.*

^u Proclus in
lib. 1. Euclid.
lib. 2. cap. 5.

^x Antholog.
1. cap. 4.

^y Stromat. 1.

^z in proæmio.

^a Suidas in
Potamone.

invicem & Contrarii natura exploranda; quemadmodum itidem ex Remissione, in natura Summi investiganda, subsidium non rarò habetur non contemnendum; etiam pænè dixeram, sicut ex Lateribus non solum angulos continentibus sed etiam oppositis, Anguli ipsi in trigonis sive planis sive sphaericis dimetiendis, præter aream, certiùs mensurantur; ita fermè Aliorum quotquot sedulò ac seriò philosophati sunt Epichiremata ac Placita sive Confinia sive quomodolibet cunque Diversa, etiam Vero adversissima, accuratiùs indaganti opem crebrò præstant perinfignem. Hinc etiam Euclides^u ipsorum Mathematicorum *ὑποτάξεις* seu *Fallacias* atque *Aberrationes* singlari congeffit volumine. Similitèr de aliis scientiis fecere alii. Ne scilicet qualicunque aliorum rationis usu atque examine quàm suæ, quantum fieri posset, magis carerent. Ita veteres mutuas in disquirendo tradidèrè quasi operas *τῶν ἑλλήνων ἀλλήλοις ἀντιπαροχόμενοι* seu *alii aliis quod dcerat invicem subministrantes* quod ait Leonidas^x in epigrammate de Cæco & Claudio. Unde demùm nata est philosophia illa singularis, atque præstantissimo illo patre Clemente Alexandrino^y iudice, omnium præstantissima adeoque præcæteris amplexanda quæ *ἐκλεκτικὴ* dicta est, quia in perspicacitèr seligenda ex singulorum, qui præierant dogmatibus Philosophiæ, materie versabatur. Hac primò usus est Potamo Alexandrinus *ἐκλεξάμενος*, quod ait Laertius^z, *τὰ ἀρίστα ἐξ ἑκάστης τῶν αἱρέσεων* qui *selegit quæ sibi placuere de Singulis Philosophorum Sectis*. Sub Augusti scilicet^a initia. Nimirum probè nòrunt eximii isti indagatores Veritatem sæpius sive in abdito sive in obscuro latentem, non aliter ferme ab Intellectu humano capi quàm ab Oculo solent Corpora sive longiùs diffita, sive in luce satis temperatâ neutiquam posita, aliterve sive primum ac unicum sive indiligenter nimis utcunque iteratum aciei intuitum aut fugientia aut fallentia. De horum alicujus Colore, Figura, distantia, Magnitudine, Loco, Motu, quærat, Ubi oculi sunt depravati, res ipsis solis planè in desperato est.

*Lurida prætereà sunt quæcunque tuentur
Arquati* ———

Multa

Multaque sunt oculis in eorum denique mista

Quæ contage sua palloribus omnia pingunt.

Quod ait Lucretius^b. Sed detur Lyncei acies, optimus undique^b lib. 4.
habitus, atque omnimodâ contagione præviâ prorsus liber. Color
nihilominus pro varietate lucis tam incidentis quàm reflexæ aliter
atque aliter se ingerit; adeò ut etiam nigra interdum albescant, hæc
crebrò viridia, flava, quod & de reliquis est dicendum, simulent.
Sphærica etiam & cylindrica plana, circuli ellipses, quadrata oblonga,
ingentia minima, in longinquo posita propinqua, æqualia inæqua-
lia videntur, & verè parallela

Paulatim^c trahere angusti fastigia coni.

^c *Idem ibid.*

Alia apparent fracta, dum revera sunt integra, ob medii diversita-
tem. Extra verum item locum; ut non solum nummus in vase
per aquam obliquè visus, sed etiam præter stellas cæteras Sol ipse per
vapores, nubeculas, ac aërem humidiores. Parallaxes itidem ni-
mium oculi aciem fallunt; unde in primis tot de stellarum aliquot
novarum & cometarum locis, atque utrum in æthere cœlesti an in eo,
qui Lunâ inferior est moverent, disputationes inter Mathematicos
etiam egregios habitæ. Quiescere insuper dum velocissimè mo-
vent, videntur corpora quotquot movent cœlestia. Movere non
rarò quiescentia; ut Navigantibus

—— *Portusque Urbesque recedunt.*

At verò ex diligentiori sæpiusque tum variato tum accuratiùs ite-
rato intuitu, crebra item stationum oculique posituræ mutatione,
comparatisque invicem, quæ stationum variationem suppleant,
aliorum observationibus (citra quas viri alioquin visu acerrimi ut
heic nimium cæcutiant necesse est) aut rectè tandem de objecto,
circa quod tot eveniunt hallucinationes, statuitur, aut undenam
res porrò fuerit decernenda constat, aut eam non omninò decer-
nendam nec satis liquere demum reperitur. Quin ne suis qui-
dem Solem^d ipsum maculis nebulosis, qua nobis visitur, eisque
totam Africam ac Asiam ipsam magnitudine superantibus, care-
re, nuper ex aliorum, qui penitiùs cum telescopii beneficio intro-
spexere, observatione adjuti didicimus qui defæcatissimam fuisse il-

^d *Galileus
Galilæi in
Nuncio Side-
reo, & in Sy-
stem. Cosmi-
co dialog. 1.
alis*

lam at-

lam atque omninò immaculatissimam lucis regionem cum vetustate tam diu securi credideramus. Stellae item circa Jovem quatuor ferri quæ à rerum conditu ad nostra usque tempora, nunquam, quantum scimus, conspectæ sunt aut creditæ; ut id genus cætera tam veteris quàm nostri sæculi exempla tum in Astronomia tum aliis in Artibus ac Scientiis illustra, nec quidem pauca ea, taceamus. Neque tantummodo Veræ aut Veris sive propè sive quasi accedentes verùm etiam & Falsæ adeoque Omnimodæ observationes Aliorum qui non indiligenter, utcunq; infelicitè, rem assequi tentarunt, rite heic disquirenti adhihendæ. Nam ut ex Umbrarum ratione de corporis tam Lucidi quam Opaci & figura & magnitudine dijudicatur, ita ferè etiam ex Erroribus deceptionibusq; cum iudicio animadversis, tutior multò ad Veritatis arcem via sæpè sternitur. Ad hunc modum qui sive de Officiis necessariis sive de Accessionibus jam dictis egere sive Græci sive Latini tam Philosophi quam Patres Christiani satis gnari erant, ut oculorum, sic Mentis aciem, licet acutissimam, ex aliorum sive Veterum sive Coætaneorum observationibus, placitis, rationibus quibuscunque sive veris sive falsis ritè collatis, nunc dirigi, nunc corrigi, nunc firmari stabiliriq; Quam ad rem illud etià mortaliū sapientissimi facit, *Et^e erit salus ubi multa consilia sunt*, seu, ut in Ebræo, ותשועה ברוב יעץ & *salus in plurimis consiliariis*. Quale quidem tam de consiliariis seculorum anteaكتورum quàm præsentium aut recentiorum, quibus sectarum omnimodarum scriptores continentur, intelligendum. Horum alii rem aliis, sive velut ob distantiam seu mediū incommodum, minimè perspectam, commodius positi detegunt. Stationum item quasi mutationes (quæ in coloribus, distantis, figuris, magnitudinibus discernendis oculo adeò necessariæ sunt, ut ferè nihil suprà) seu varias oculi, sic dicere liceat, intellectivi posituras, haud parum suppleant illi qui ævo, patria, studiis diversi in consilium accersuntur. Etiam qui apertiùs hallucinatur, vicem monitoris, ne quis sic denuò aut in similibus impingat, quandoque obtinet. Quin ubi mores ac instituta aliquot tum continuâ tum rectâ, sed ab ipsâ origine remotissima, velut lineâ seu radio, quasi is nullibi, à rigore deflexus distortusve fuisset, recipi (ut sæpè

^e Proverb. II.
14. & 24. 6.

sæpè nimis) videntur; ea sanè, diligentius consultis iis, qui origini proximiores sunt, sive hâc sive illâc ob diversitatem aliquam mediî, id est, seculorum, rerum publicarum, geniorum, ingeniorumque varietatem, in quam tandem inciderunt, multum inflecti, nec rectâ pro-
tendi, imò & dissimilem omninò colorem statumque planè non-
nunquam ei, qui originarius erat, contrarium nancisci ac induere, ne-
mo non deprehendet agnosceretque. Non aliter ac ubi radii etiam
solares per medium diversum obliquè transeuntes franguntur, aut
tinguntur per coloratum. Alienum contrahunt sic colorem Em-
pedoclis, Parmenidis, aliorum de Ente, Uno, Primo, Motu senten-
tiæ, dum ab Aristotele obiter eas memorante recipiuntur. Sed ge-
nuinus intereà ex ipsorum scriptis dictisque aliquot, quæ Simplicii^f
indagini maximè debemus, posteritati servatur. Quam in rem
Exemplum etiam advertamus unicum sub Christianismi initia, ut de
seculo nostro prorsus reticeamus. Monuerat Nicolaus Diaconus,
παρὰ τὴν αὐτῆς σαρκὸς ἀβυτὴν carne. Quo breviter dicto volupta-
tum cupidinem, maximè verò Veneris, reprimendam vir sanctus vo-
luit. Hoc perperam arripientes libidinosi aliquot, qui nomine ejus
sectam suam insigniri gestiebant, adeoque Nicolaitæ vocitari, pro eo,
quod omninò contrarium est, interpretati, eum velut concubitus
qualiscunque vagi, ac libidinis nefandæ præceptorem flagitiosissimè
venditarunt. Neque sanè aliud ipsum statuisse crediderant poster-
i, nisi in seculis ei vicinioribus reperti fuissent, qui à convitio hoc eum
vindicarent, ac sensum ejus genuinum mandarent scriptis; veluti
Clemens^g, Eusebius^h, Theodoretusⁱ. Ejusmodi fuere alia non
pauca. Nimirum haud impares errores alii, ab integris hominum
coetibus pro vera disciplina ultrò sunt recepti, patientèr admissi, &
veluti sarcinæ, posteritati impositi, quoties ipsâ rei, circa quam ver-
santur, origine in longinquo ac retrò nimis positâ, hominum secu-
lorumque, à quibus primò, & per quæ dein in posteros id, quod re-
cipitur, manavit, indoles, verborum sensus, ratio, interpretationes, &
veluti Mediorum discrimina, veterumque, quibus hæc omnia do-
centur, testimonia, insuper omninò citra examen sunt habita. Quò
facit in primis illud Numinis sanctissimi^k; *State super vias; & vi-*

*Comment.
in Arist. 1. 8.
8. Physicorum
Et Eusebii
Card. Bessa-
rion. l. 2 in
Calumn.
Plat. cap. 11.*

*Strom. 3.
Histor. Ec-
cles. lib. 3. c.
23.
Heretic.
Fab. lib. 3.*

*Apud Ie-
rem. 6. 16.*

¹ Cap. 2.

^m In Timæo
Platonis pag.
351. edit.
Maurfiana.

ⁿ Exod. 19. 5.
Deut. 7. 6.

^o Deut. 33. 4.

de te, & interrogate de semitis antiquis, quæ sit via bona &c. Accuratiùs circumspiciendæ viæ omnes. De semitis antiquis consulendum; quæ verò sit optima feligenda. Jam verò dum consilium hoc adhibuere indagatores illi prisca, Philosophi (qui scilicet singulari illo vocamine ad nos transmissi sunt) non solum congeneribus sibi è Græciâ & Latio, ac Barbariâ, ut supra ostensum est, forte viciniore, verum etiam ex ipsis Judæis seu gente Ebræâ, quod inferiùs ^l pluribus enarratur, sive Præceptoribus sive, in discendo rebusque perpendendis, Consiliariis sunt usi. Patres autem Christiani nullibi quidem non è libris Ebræorum sacris, id est, federe veteri, doctrinam Moralem & Civilem eliciunt, *Philosophiam* etiam eam *Barbaricam* atq; *Ebræorum* subinde vocantes (ut maximè Clemens Alexandrinus; uti & postea Chalcidius Platonicus ^m *Philosophiam Hebraicam*) atque archetypam eam Philosophiæ Gentilium facientes, seu hanc veluti facem ab illo sole accensam. Et meritissimò quidem nemo non fatebitur, in huiusmodi indagine primùm & longè præ aliorum omnium, qui ante Christianismum floruerunt, institutis, moribusque, atque philosophiâ, id quod receptum seu præscriptum fuerit apud ⁿ *populum Numini ipsi olim peculiarem*, ac selectissimum *præ omnibus populis, qui fuerunt super faciem terræ*, perscrutandum esse, subtiliusque intuendum. Unde nec exortæ apud Ebræos hæreses, veluti Phariseorum, Sadduceorum, Essenorum, aliorum, scitaque ad has spectantia à patribus prætermittuntur. Hæc inter contemplandum, video hoc in primis esse prætereà animadvertendum; apud Ebræos, præter Mosaica instituta, veterisquæ federis disciplinam sub ^o *Mosè inchoatam, quam sibi faciunt ipsi hæreditatē propriam*, (unde tam Mahumedani, quàm Christiani, ut Gentiles taccamus, quamplurima suis aptârunt) fuisse Juris Morumque præcepta singularia, scripto seu literis ipsis, nedum Mosè, antiquiorem multo sortita originem, ac partim Mosaicis similia partim dissimilia multoque pauciora. Atque ad hæc tantum Universum Genus Humanum reliquum populosque ceteros cunctos obligari, ipsos voluisse, uti ad Juris Naturalis ac Universalis Officia à mortalium nemine violanda. Horum item disciplinam observationemque, penes eos singularem fuisse

fuisse Philosophiam illam Moralem ac Civilem, cui nomen ritu solenni non dare hominum quempiam, eorum in territoriis, seu potestate degentem, non modò nolebant, sed nec Jure suo permittebant. Jam verò cum nec mentio quidem hujus sive Juris, sive Philosophiæ, sive Officiorum, ad quæ universum genus censebant illò humanum obstringi, (quibus etiam præmium poenamque divinam, ut infra fusiùs aperitur, conjungere) alicubi apud veteres Christianissimi Scriptores, nedum Philosophos, omninò extent, & brachio sanè levissimo ab ævi nostri scriptoribus, & perfunctoriè nimis tangi, nec ullibi satis ostendi soleant; & cum demùm, citra jus hoc Gentibus cæteris proprium, seu Philosophiam juxta eos verè universalem, Jus illud alterum ipsis ac Gentibus finitimis aliisque, quibus cum rem haberent, sive in Pace sive in Bello, sive Imperativum sive ex pacto Interveniens, planè ad eorum doctrinam nequeat satis inter nosci, & quidem apud viros alioquin doctissimos curtè nimis intelligatur doceaturque; inde certe est, quod nec operâ existimavimus indignum, nec oleo, tum Juris ad eorum placita atque disciplinam Naturalis, seu omnium hominum Communis, semperque, ut volunt Obligativi, adeoque Philosophiæ jam dictæ, tum Juris ipsis aliisque illis Gentibus Imperativi ac Interveniens, Capita & Explanationes, quatenus ipsa suppetunt eorum testimonia, diligentius ex eorundem testimoniorum verbis contexere. Etenim sic uno in opere studiosis indagatoribus præstò erit è populi tam insigniter Deo O. M. olim peculiaris promptuariis penetralibusque desumpta disciplina, quæ, secundum jam dicta, cum cæterarum gentium sectarumque scitis in libera veritatis disquisitione, conatu subinde felici, ac bonâ cum fruge comparetur. Imperativum atq; Interveniens illud Jus, quod ad Bella gerenda, Foedera, Captivos, Profelytos attinet, suis in locis obiter ac pro re natâ sparsim mox explicabitur. Id verò, quod Naturale juxta eos diximus seu Universale, ita rectius tum traditum tum pretio suo ritè æstimatum iri, censuimus, si prælibaverimus Primò fusiorem paulò dissertationem, unde, quàm accomoda, atque scitu digna sint heic Ebraeorum Placita, Sententiæ receptæ, seu Philosophia Singularis, manifestius cuique liqueat; nec sine Monito

eade re Christiano; Secundò, magis perspicuam quidem & apertiore, sed interea tantum generalem Juris ejusdem, quàm in sacra Ebræorum disciplinâ Morali, Civili, ac Rituali locum habuit, Designationem, simul cum Difficultate illud inde Eliciendi; Tertiò, Varia Rationum Momenta, quibus tum è confusis diversisque juris corporibus moribusque hominum, atque aliorum etiam animalium actibus secerni solet, tum aliunde peti id, quod Juris Naturalis seu Universalis nomine vulgò indigitatur: eorumque unicum duntaxat ab Ebræis esse admissum. Hisce tandem absolutis, ut necessario præviis, Juris seu Philosophiæ hujus Ebræorum Capita singularia, & horum juxta eos Sensumatque Usus explicatiùs, fusiùsque ostendere opportuniùs adgrediemur.

CAP. II.

Quam accommoda, atque scitu digna sint heic Ebræorum Placita, & Traditiones avite, seu Philosophia eorum Barbarica singularis, rationibus, tam è Paganismo, quàm Christianismo, atque aliunde adductis, ostenditur. Sed & adjicitur Monitum ea de re Christianum.

PER quam dignam, quæ exploretur, & cum primis advertatur, atque philosophiæ studiis adprimè accommodam esse, adeoque subinde meritò intermiscendam Ebræorum disciplinam Moralem & Civilem, quam universi generis Humani communem (qualiscunque ea demùm fuerit) esse, voluere eorum Theologi, Jurisconsulti, Philosophi, libentissimè, puto, agnoscat quisquis ex diligentiori ac solertiori eo fuerit hominum coetu, qui, in rebus non paucis Christianis discutiendis, Ebræorum veteres interpretationes, mores, scita & sententias receptas sollicitè consulendas velit. Id genus hominum sanè exiguum in Ecclesiâ Christianâ numerus jam non est. Pullulavit nostro in seculo scriptorum ejusmodi seges egregia. Et lux inde non rarò accepta plurimos quidem in studia Ebraica, Rabbinica, Talmudica impensius irritavit. Nec fieri omninò arbitror, posse, ut quis, dum ea, quæ tradiderint ipsi de moribus ritibusque sibi propriis, suoque jure singula-

singulari, seu quod Mosaicum dicitur, summo in pretio habuerit, ea interim, quæ de Communi humani generis Jure & Officio, quatenus ab eo, quod ipsis proprium erat, distinguebatur, docuerint, omninò contemserit, imò non magni fecerit. Ecquis enim, dum subsidia veterum in hujusmodi indagine sedulò conquirat, sive Civiles Atheniensium, verbi gratia, leges à Dracone seu Solone latas, atque hierophantarum, & Sacerdotum Atticorum ritus avidè venabatur, nec intereà Socraticam, Platoniam, Aristotelicam de universalibus hominum Officiis Philosophiam, quæ ibi pariter docebatur, non minori saltem affectu intuebitur, consulat, excutiet? Quale de similibus aliis est dicendum. Obvia sunt etiam argumenta heic ex summa Gentis Ebraicæ olim dignitate ac prærogativâ desumenda, quæ, utpote capite superiori tacta, nec quempiam fugientia, heic prætermittimus. Quin adeò insignes, atque singulares Ebræos olim universæ sapientiæ autores facit Lactantius, ut Pythagoram, & Platonem tantum non increpet, quòd illos, consulendi causâ, dum, ut sapientiam ediscerent, peregrinabantur, neutiquam (sic ille; qua de re statim plura) quemadmodum Ægyptios, Magos, & Persas adierant. Verba ejus sunt^P; *Equidem mirari soleo, quod, cum Pythagoras & postea Plato amore indagandæ veritatis ad Ægyptios, & Magos, & Persas usque penetrassent, ut earum Gentium ritus & sacra cognoscerent, (suspiciabantur enim sapientiam in religione versari) ad Iudæos tamen non accesserint, penes quos tum solos fuit, & quò facilius ire potuissent.* Sed de Christianorum testimoniis hac in re ampliandum non est. *Christiani enim Iudæis successores ac posteri sumus; ut rectè alibi^Q idem Lactantius.* Et Nostra seu Originem, unde veritatem sacram, cui innitimur ipsi, deduximus, tantum laudamus, dum singularem Ebraicæ gentis Dignitatem ac Sapientiam, quæ olim fuit, sic extollimus. Visum igitur est etiam quæ homini, quisquis is fuerit, nec satis Christiano, nec Judæo, nec ulli denique immisto sectæ tantundem fere probare queant argumenta aliquot, etiam Paganissimi, imò quæ, religione singulari præoccupante, satis solutæ sunt, rationibus maximè subnixa attexere. Ea triplici sunt in genere. Primum, ex insigni Philosophorum veterum ante Christianismum,

^P Lib. 4. seu de Vera sapientia, cap. 2.

^Q Lib. 5. seu de Iustitia cap. 23.

Ebræos Consulendi atq; Audiendi usu petitur; Secundum, ex Summâ, quâ apud Græcos aliosque Gentiles, Sapientiæ nomine, claruere Ebræi veteres, Existimatione; Tertium demùm, ex Rerum, Morum, ac Disciplinæ veteris Orientis notitiæ penuriâ, quâ miserè nimis laboramus. Quod ad primum spectat; testimonia sunt ea de re compluria. Atque alia Judæorum ipsorum, alia Patrum Christianorum, & scriptorum denique Paganorum alia. Aristobulus Judæus Ægypticus, qui Ptolomæi Philometoris est in Maccabaicis ^r magister, de Pythagora expressim ^r, πολλὰ τῶν παρ' ἡμῶν μετένεγκε εἰς τὴν αὐτοῦ δογματισμῶν, multa, quæ in nostra sunt disciplina, in secta sua dogmata transtulit. Nec enim satis didicerat Lactantius, siue Pythagoræ, siue Platonis res, cum, ut suprâ memoratur, eos minimè Judæos accessisse scripsit. Id quod ex sequentibus fiet manifestum.

^r 2 Maccab.
1. 10.

^r Apud Clement. Alex.
strom. 2. &
Euseb. Prep.
Evangel. lib.
9. cap. 6.

^r Contra Apion. lib. 1.

^u Apud Clement. Strom.
2. & Euseb.
preparat. Ev.
angelic. lib.
9. c. 6.

^x Contra Apion. lib. 1.

^r Apud Clement. Alex.
strom. 5.

^z Mss. in biblioth. Oxoniensi. Memoratur etiam in Comment. ad Sepher Cozzi part. 1. §. 65.

Flavius item Josephus de Pythagora, non solum, inquit ^r, ἐγνωκώς τε παρ' ἡμῶν δηλός ἐστιν, ἀλλὰ καὶ ζηλώτης αὐτῶν ἐκ πολλῆς γενημένης, planè novit disciplinam nostram, sed etiam ejusdem multa cupide est amplexus. De Platone pariter jam citatus Aristobulus ^u; καθήκει λέθηκε τῇ καθ' ἡμᾶς νομοθεσίᾳ, & φανερός ἐστι περὶ εὐεργεσιμῶν ἐκαστῶν τῶν ἐν αὐτῇ λεγομένων, Leges & Instituta nostra sectatus est; à quo etiam partes eorum singulas curiosè, & diligentèr inspectas, & excussas esse constat. Floruit autem sub ducentesimo à Platone annum Aristobulus. Huic est satis consonus Josephus ^x. Quinetiam ex Aristobuli illius authoritate dicitur ^y, Philosophiam Peripateticam (cujus princeps Aristoteles, & sectator ipse Aristobulus) ἐκ τοῦ καὶ Μωϋσέως νόμου καὶ τῶν ἄλλων ἡρώτων περὶ φητῶν ex Lege Mosaica, atque aliis pendere Prophetis. Certe & vetustum liquet esse Ebræorum aliquot commentum, Aristotelem jam moribundum discipulos suos, tum animæ immortalitatem, tum poenæ ac præmii rationem, velut à peculiaribus Semi posteris, id est, Judæis, edoctum, docuisse, tum à Simone Justo pontifice monitum, pristinas mutasse sententias בבל מה שהיתה סברתו חולקה על תורתם ונהפך לאיש אחר ^z in universis, de quibus ante senserat contra legem ac doctrinam Ebræorum, & in hominem inde planè alium migrasse. Illud de animæ immortalitate habetur in libello veteri התפוח seu de Pomo inscripto (quod fingi-

fingitur, illum manu, lecto decumbentem, ac discipulis circumstipatum, idque suavissimi odoris, tenuisse) atque ex Arabico, compluribus abhinc annis, in Ebraicum à R. Abraha Levita traducto. Alterum illud de Simeone Justo, ex libro citant veteri in Ægypto antiquitus reperto^a, quem nec Aristoteli ipsi tribuere verentur. Utcumque autem fictis hisce non sit cur credamus, id nihilominus intereafatis etiam inde constat, invaluisse quidem apud Ebraeos ipsos sententiam de singulari ipsorum, atque veterum apud Græcos Philosophorum in disciplinis tradendis accipiendisque communione. Quâ de re ex ipsorum^b monumentis plura congerere, difficile non est. Consoni sunt heic Patres Christiani; Clemens Alexandrinus, Justinus, Theodoretus, Ambrosius, alii. Verba Aristobuli superius citata dunt affert Clemens de Pythagora, neque de eorum fide dubitat, adjicit etiam^c eum circumcisum fuisse, quod & memorat Theodoretus^d. Ritu quidem Ægyptiaco, seu in Ægypto usitato, circumcisum; sed eo interea, qui illo in seculo, ni fallor, etiam ibi erat plane Judaicus. Utpote qui è Judæa ejusque moribus cum Judaicâ disciplinâ aliis in Ægyptum antea migrasset. De circumcissione autem Pythagoræ sic tradita libentius equidem cum Lipsio^e dubitarem, nisi etiam apud Laërtium^f occurreret, quod, dum peregrinabatur, *πᾶσας ἐμύθηται τοῖς τῶν Ἑλλήνων καὶ βαρβάρων τελεταῖς*, cunctis tam Barbarorum, quam Græcorum mysteriis est initiatus. Nisi hyperbole sit, par est sane, ut, & ritu Judaico eum initiatum fuisse, velle Laërtium existinemus. Atque Laërtio satis est heic, quantum ad hanc rem, consonus Iamblichus^g, ubi, cum Phœniciis Sacerdotibus aliisque congressum Pythagorâ initiatum esse, ait, omnibus sacris, quæ in Byblos urbe & Tyro fuere, & quæ per Syriam in usu. Quod & de Judaicis inter alia, non iniquum est, ut accipias. Sed & de eodem D. Ambrosius^h; Cum ex populo, inquit, Iudeorum, ut plerique arbitrantur, genus Pythagoras duxerit, ex ejus disciplinâ derivavit etiam magisterii præcepta, meritoque magnus apud Philosophos habitus, qualem, ut ajunt, vix reperis ullum. Hinc etiam ob disciplinæ similitudinem, Numam illum Romanorum regem, Pythagoreum, velut ejus discipulum, interdum, sed non sine errore (nam Pythagorâ antiquior erat)

^a R. Sem Tob in Ethica Arist. apud scholiast. in Sopher Cozri, loco citato.

^b Vide sis Sopher Iuchanin fol. 157. b. R. Gedalia Ben Ichai in Shalsheleth fol. 101. a.

^c Strom. 1. ^d Therapeut. 1.

^e Manuduct. ad Stoicam Philosoph. lib. 1. dissert. 6. Vide sis Jacob. Capell. Hist. Sacra & Exotic. An. M. 3488.

^f De vitis Philosoph. lib. 8. ^g De vita Pythag. cap. 3. ^h lib. 3. epist. 20.

ⁱ Apud Dio- erat) dictum ⁱ, à Judæis institutum esse, saltem eorum imbibisse do-
^{nyf. Halicar-} ^{trinam}, censet Clemens ^k. Sanè quisquis credere volet, libros illos
^{nass. lib. 2.}
^{Plutarch. in} septem de disciplina Sapientiae Græcè conscriptos, in agro Petilii
^{Numa &c.}
^{k Strom. 1.} Scribæ circa annum ab V. C. DLXX sub Janiculo repertos, Numæ
 ex arculæ inscriptione tributos, & postmodum senatûs jussu crema-
 tos, ipsius Numæ reverà fuisse, is, Numam in eis, sive disciplinam ali-
 quam Ebraicam, sive ejusdem propaginem tradidisse, non immeritò
 forsan existimabit. Nam *disciplinam sapientiae, quæ illius ætatis esse*
^{1 Lib. 40.} *potuit*, libros illos complexos, ac pleraque dissolvendarum religio-
^{m Lib. 1. cap. 1.} *num fuisse*, scribit Livius: uti etiam *aliqua ex parte ad solvendam re-*
^{n Apud Plin.} *ligionem pertinere, existimatos esse*, Valerius ^m. Neque ulla in eis
^{Hist. Nat. 13.} scripta esse, nisi Philosophiæ Pythagoricæ, id est, nisi Pythagoricæ
^{cap. 13.} disciplinæ consona, tradiderunt Cassius Hemina ⁿ & C. Piso. Atqui
 ad dissolvendas, quæ jam dictis intelliguntur, religiones, multipli-
 cem nempe apud Romanos veteres idolorum cultum, nil æquè fa-
 cere potuit, atque ipsa, quæ Ebræis erat, atque ab ipsis, ut vult disertè
 Clemens, Numæ tradita disciplina. Id est totius humani generis Jus
 commune, seu Philosophia simul, & Theologia Moralis ac Civilis,
 nemini juxta illos carenda. Quod libro proximo fiet manifestius.
^{o Lib. 1. cap.} Neque est omninò, quod cum Lactantio ^o autumemus, Numam eis
^{22 & videtis} *in libris religiones non eas modò, quas ipse instituerat, sed omnes præ-*
^{D Augustin.} *tere à dissolvissè*. Nec ejusmodi quid aiunt Scriptores Romani.
^{de Civit. Dei} Sed imaginum cultum, quem Numam non admisissè, aliunde etiam
^{lib. 7. c. 34.} scimus ^p, tantùm indicare videntur. Atque, ut de Pythagora ab Ju-
^{p Plutarch.} *in Numa.* dæis edocto, sic de Platone Clemens ^q non semel; quem & τὸν ἐξ
^{q In Protrept.} *Ἑβραίων Φιλόσοφον* Ex Ebraeis Philosophum expressim nuncupat ^r.
^{& in Padag.} Quin pluribus in locis illud inculcat, Græcorum generatim philo-
^{lib. 2. cap. 1.} sophos fures fuisse, utpote παρὰ Μωϋσέως καὶ τῶν περὶ Φηλῶν τὰ κυριώ-
^{r Strom. 1.} *τατα τὰ δογμάτων ἐκ ευχαρίσως εἰληφότας* qui ^s à Mose & Prophetis
^{s Strom. 5.} *præcipua sua dogmata satis ingrati, seu beneficii immemores, acce-*
^{& 1. & 6.} *perant*. Tantundem de Platone Justinus ^t, & non semel Joannes
^{&c.} Philoponus ^u. Et Theodoretus cum ἐκ τῶν Ἑβραϊκῶν ναμάτων ex
^{t Parænetic.} *Ebraicis fluentis* plurima hausisse, etiam & quæcunque piè de Deo
^{& Apolog. 2.} ejusve cultu dixerit, ex ^x Ebraica Theologia surripuisse, asserit. Asti-
^{u Ad Genes. 1.} pulatur
^{1. c. 2. lib. 3. c.}
^{5. lib. 6. c. 21.}
^{x Therapeu-}
^{tic. lib. 2. 6.}
^{& 11.}

pulatur D. Ambrosius ubi ^y Platonem scribit, *eruditionis gratiâ in* ^{Ad Psalm.}
Aegyptum esse profectum, ut Moysis gesta, legis oracula, & Prophe- ^{118. y.}
tarum dicta cognosceret. Atque ea de re ipse plura alibi ^{2.}. Fuere ^{Lib. de Nos}
etiam, qui, Hieremiæ Prophetæ auditorem in Aegypto fuisse Pla- ^{Arca. cap.}
tonem ^a, assererent. De Judaicâ ei tradita disciplinâ quidem secu- ^{8.}
ri; sed interea in temporum ratione hallucinati. Nam seculis ali- ^{Vide D. Au-}
quot ante Platonis ortum, Hieremias floruit. Floruere autem Py- ^{gustinum de}
thagoras & Plato, hic sub instaurationem Templi Hierosolymitani, ^{doctrina}
ille, ut vulgò recipitur, sub excidium. Adeò ut Judæi, quibuscum in ^{Christiana}
Aegypto sive hic sive ille versaretur, diu ante Ptolemæorum tempo- ^{lib. 2. cap. 28.}
ra, (quibus notissimæ de Judæis illic sedes post patriarcharum secula ^{Retract.}
habentibus historiæ collocantur,) illuc se transtulerint. Et de Ju- ^{lib. 2. cap. 4.}
dæis, qui ibi seculis illis vetustioribus degebant, luculenta sunt in sa-
cris literis ^b testimonia. Et Tertullianus ^c; *Quis poetarum, quis* ^{Hieremia}
sophistarum, qui non omninò de prophetarum fonte potaverit? inde ^{cap. 44.}
igitur philosophi sit ingenii sui rigaverunt. Adde insuper, quod ^{Apologetic.}
hanciam rem occurrit apud D. Thomam ^d. Jam dictis tandem etiam ^{In 1. Summa}
consentiant scriptores è Gentilibus, iique vetustissimi. Quorum ^{quest. 74. art.}
heic autoritas ideò in primis æstimanda est adducendaque, quoniam ^{3. sent. 1. dist.}
ea, quæ sive ex Judæis ipsis sive è Patribus Christianis jam attulimus, ^{3. quest. 2.}
velut in rem suam, id est, ad efferendam & firmandam librorum sa- ^{art. 2. &}
crorum ac religionis, quam sive hi sive illi amplectuntur, mysterio- ^{sent. 2. dist.}
rum dignitatem, ab ipsis adhibita nonnullis forsan videantur. Adeo- ^{14. q. 2. art. 1.}
que nec alia esse, quàm velut domestica, utcunque de Paganis allata,
testimonia: nec fidem mereri seu auctoritatem sortiri multò melio-
rem, quàm Rationes eorum de gentis dignitate ac prærogativa sim-
plices, quas breviter tantùm, idque consultò, jam suprâ tetigimus.
Ecce igitur, quod hac de re habet Hermippus vetustissimus atque di-
ligentissimus vitæ Pythagoræ scriptor Paganus. Disertè ait, ^e cum ^{Apud Iose-}
πολλὰ τῶν παρὰ Ἰουδαίοις νομίμων εἰς τὸ αὐτὸ μετενεγκεῖν φιλοσοφίαν, ^{phum contra}
multa eorum, quæ Iudæis recepta sunt, in suam transtulisse philoso- ^{Apionem}
phiam. Memorat etiam, eum quædam de anima, de munditie, &
interdictum de blasphemia docuisse; quibus subjunxit, ταῦτα δὲ
ἐπραττε καὶ ἔλεγε καὶ Ἰουδαίων καὶ Θρακῶν δόξας μιμνήσκων καὶ μεταφέρων εἰς
C ἑαυτὸν,

eo priscus Orientis scriptor Arabicus nondum editus. Is est Saidus Batricides, qui è quamplurimis veterum scriptis, quorum pars ple-
raque nobis interciderunt, Chronicon diligentissimè contexens,
diu nimis post Captivitatem Babyloniam, in quam abductus est
Ezechiel, Pythagoram collocat. Juxta scilicet chronologiam, quam
plerumque jam recipimus, sub annum inde centesimum quinquage-
simum. Nimirum sub Artaxerxe Mnemone Persarum Rege.
Sed & Temporum, apud Saidam hunc, Imperii Persici ratio pluri-
mum discrepat ab ea, quæ sive antiquis sive recentioribus, quantum
video, aliàs recipitur. Breviter igitur eam damus. Idque facimus,
tum ut, quod habet ipse de Pythagoræ ævo, quæ huc spectet, rectius
intelligatur, tum ut ea, quæ quomodolibet cunque hac de re narrat,
cum testimoniis Eusebii, Diodori, Laertii, aliorum, qui sive de Py-
thagorâ sive de Imperii Persici, quocum is heic involvitur, Regibus
Successione & Annis diversissimè tradi solitis & passim controversis
scripsere, studiosi pro re nata comparent, nec interea non mirentur.
Primum facit Batricides Imperii Persici Regem (adeoque Babylonici
successorem; mortuo Belsatzare) Cyrum; cui triennium assignat. Se-
cundum Achasuerum, quem regnasse, ait, annos duodecim. Huic
successisse, ait, Cyrum, Dariû item dictum, & regnasse triginta annos.

وكان ملك كورش الفارسي ثلث سنين
ومات وملك بعده اخشويرس اثني عشر سنه وملك
بعده ابنه كورش ويسما داريوش ثلثين سنه ووفي لول
سنه من ملكه مات دانيال النبي وفي السنه الثانيه من
ملكه لمر جنبي لسر اييل باارجوع الي اورشليم وان بنوا
المدينه والهيكل
*Regnavit Cyrus Persa triennio, & mortuus
est. In hujus locum successit Achasuerus, regnavitque annos duo-
decim. Hunc secutus est Cyrus, Darius item dictus, qui triginta re-*

gnavit annos. Hujus autem anno primo, obiit Daniel Propheta;
 secundo autem, veniam Hierosolymam redeundi Israelitis indulgit,
 atq; urbis templiq; instaurandi. Paulò dein post, ويات كورش
 داريوش ملك بابل وملك بعده قمبيسسوس تسع سنين وملك
 Mortuus est autem Cyrus Darius Rex Babylonis, & in locum ejus successit Cambyses,
 qui annos regnavit novem. Hunc secutus est Smerdes Magus, qui
 unicus regnavit anno. Paucis interjectis, وملك بعده دارا الاول
 عسرون سنة وملك بعده ارطخشاست* وبلغت بطويل
 الميدا ربعة وعسرون سنة* وفي عصره كان بارض
 اليونانيين في مدينه قوا ابقر اط الحكيم صاحب صتلاء
 Et regnavit post eum Daraprimus, annos viginti. (Quin de
 Dario Hytaspis filio capiendum sit, opinor, nequit dubitari. Sic in
 exemplari meo recentiori, sed elegantissimo. Vetustiori autem
 legitur عسر سنين annos decem.) Post hunc verò regnavit Artaxerxes
 Longimanus, qui à manus longitudine cognominatus est (Artaxerxes
 planè Longimanus,) annos XXIV. Atq; illius tempore floruit in Græ-
 ciâ, scilicet in Coe insulâ, Hippocrates philosophus, qui Medicinæ artis
 Princeps. Sic Dario proximè succedit Artaxerxes Longimanus,
 prætermisso ibi omninò Xerxe illo decantatissimo, quem tamen
 Longimani, ni fallor, facit successorem. Sic enim paulò post,
 ويات ارطخشاست السلطع بطويل المييد* وملك بعده
 ارطخشاست الكبير احد وثلاثون سنة* وملك بعده
 صعدينوس ثلث سنين وملك بعده دارا المشانبي* ويات
 داريوش*

والنباكت * سبعة سنه * وملك بعده ارطخشاست
من يني احي كورش المئتين اثنتين وعشرون سنه *
وفي عصره كان بارض الميونيايين من المحكم والمغلسه
هرقلس * ومالوس * وفيتاغورس * وسقراطس * وسيلون
صاحب المشرابع * وريثون * وانبدقلس * وملك بعده
الميند ارطخشاست ويسمي احوس عشرين سنه

Mortuus autem est Artaxerxes cognomento Longimanus, cui suc-
cedit Artaxerxes Magnus, qui regnavit annos XXXI. Post hunc
regnavit Sogdianus, triennio. Eum secutus est Darius secundus,
cui cognomen erat à maculis, & regnavit annos XVII. Huic suc-
cessit Artaxerxes nepos ex fratre Cyro secundo. Atque is annos
regnavit XXII. (Certè in exemplari vetustiori hic proximè se-
quitur Longimanum, Artaxerxe Magno, Sogdiano, & Dario secun-
do prætermis-
Ejus in tempore florùere in Græcia Sapientes &
philosophi, Heracles (Heraclitus) Malus (Melissus) Pythagoras (ma-
nifestò scilicet in exemplari elegantiori scriptum est وفيتاغورس

& Pythagoras, vetustiori autem & rudiori exaratur وساغورس
quod punctis, quibus caret, ornatum, erit itidem وفيتاغورس

& Bythagoras. (Nam & & invicem sæpius in Græcis nomini-
bus apud Arabas mutant.) Socrates, Solon legislator celeberrimus,
Zeno, & Empedocles. Post hunc autem regnavit filius ejus Arta-
xerxes dictus item Ochus, qui regnavit annos XX. Ocho succedens
Artes regnat, apud Saidum, annos XI; cujus successor Darius anno
suo septimo ab Alexandro victus est & interemptus. In hisce fanè
non ambigendum, quin Pythagoram illum Samium vulgò dictum,
philosophiæ nempe principem illustrissimum, de quo locuti sumus,
nec omninò obscuriorum ejusdem nominis aliquem intellexerit. Ita

verò Ezechiele prophetâ fit multò recentior. Sed viderint heic Chronologi. Et scimus etiam, apud historicos Orientis Mahumedanos (scilicet Christianus erat quem citavimus, & Patriarcha ante annos DCC. aut circiter, Alexandrinus; cui nec prisci Chronologi proculdubio fuere ignoti) Imperii Persici reges, eorumque annos, qui ejusdem initia & Alexandrum interveniunt, perquam diversos esse ab eis, qui sive in autoribus, quibus uti solemus, sive in Batricide jam memorato reperiantur. Tetigit quidem rem eandem Guilielmus Shickardus in procemio ad seriem Regum Persiæ. Sed luculentissima sunt ejusdem testimonia apud Abu Mahumed Mustaphi Ben Hasen, seu Mustaphium Hasenidem, Abu Walid Mahumed Ben Schecena seu Mahumedem Schecenidem, egregios historicos Mahumedanos, atque ejusmodi alios, qui suos de rebus Orientis Orientales habuere, ut nos Occidentales plerunque seu Europæos, autores. Plura ea de re heic adjicere intempestivum est. Quæ adduximus, Pythagoræ ævi cum Ezechielis comparati causâ (quatenus nimirum id ita Persico imperio apud Saidum immisceatur) tantum memorantur. Certè perquam longævus erat Pythagoras. Atque ex annorum ætatis ejus ratione facilius fieri potuit, ut Ezechielem quomodocunque fermè in confuso temporum illius intervalli calculo à Chronologis collocatus audiret. Nam & Ezechiel sub Captivitatem ^o puer erat. Pythagoram autem nonagesimum ^p, alii aiunt, attigisse annum, alii centesimum quartum, ^q etiam & centesimum decimum septimum non nemo ^r. Vitâ nempe aceti Scillini inprimis beneficio eousque productâ. Neque verò est illud Jamblichi de eo heic planè contemnendum. De mora ejus Sidone, quam & patriam ei facit, loquens ἐν τῷ θάλασσῳ δὲ, inquit ^s, συμ- βαλὼν τοῖς τε Μώχῃ & Φισιολόγῃ προφῆταις ἀπογόνοις καὶ τοῖς ἄλλοις καὶ Φοινικικοῖς ἱεροφάνταις, illic cum prophetis, qui Mocho Physiologo successores erant, aliisque etiam & Phæniciis sacerdotibus congregatus initiatus est secundum id, quod paulò supra eadere memoravimus. Scio quidem Mochum Tyrium seu Phænicium scriptorem citari ^t. Flavio Josepho, Athenæo ^u, Tatiano ^x, atque ex eo Eusebio ^y. Sed is non Physiologus, sed Historicus solummodò, quantum

^o Ioseph. l. 10. cap. 8.

^p Laert. in Vita ejus.

^q Anonym. de Vita Pythagor. apud Photium, Cod. 259.

^r Autor libri 3. Galeno adscripti & ἐν ἀπορίαις num. 205.

^s De Vita Pythag. cap. 3.

^t Originum. lib. 1. c. 4.

^u Dipnosoph. lib. 3.

^x Lib. ult.

^y Preparat. Evangelic. lib. 10. cap. 11.

tum scimus, erat. Neque enim aliter testimoniis ejus utuntur au-
tores jam dicti. Occurrit etiam apud Galenum², Mochi medici no-
men, quod in Latinis fit Moschus^a, quemadmodum itidem Mo-
chus ille Phoenicius apud Athenæi interpretem. Et quin Physiolo-
gus etiam fuerit, quisquis esset medicus, dubitari quidem nequit.
Straboni autem è Posidonio memoratur antiquum de Atomis do-
gma ἀνδρὸς Σιδωνίῃς Μόχῃς, Moschi hominis Sidonii (adcoque Phœ-
nicii) qui ante Trojani belli tempora floruit. Ceterum Joannes
Archerius, Jamblichi editor, ad locum illum, Μόχῃς legendum, inquit,
videtur; nisi quis Μώχῃς vel Μωσέως legere malit. Adeo ut de Mosis
successoribus, id est, Judæorum Philosophis & Prophetis, verba ca-
pienda esse, nec forsitan immeritò suspicaretur. Quis aliàs sit Mo-
chus ibi, cui scilicet Prophetæ successores fuerint, haud ita facilè est
conjiciendum. Numenii autem Pythagorici huc cum primis spe-
ctat notissimum illud, πῶς ἔστι Πλάτων ἢ Μωσῆς ἀττικίζων *Quid enim
est Plato aliud, quàm Moses Atticâ lingua loquens?* Et expressim
perstrictum esse Platonem à Numenio legimus^b ὡς ἐκ τῶ Μωσαϊκῶν
βιβλίων πρὸς θεοῦ καὶ κόσμου ἀποσυλήσαντα *quod ea, quæ de Deo &
Mundo tradiderit, ex libris Mosaicis velut plagio surripuerit.* Scri-
ptoribus, quos citavimus, Paganis accedat Clearchus Solensis, Ari-
stotelis discipulus, qui se vidisse testatur^c πινὰ Ἰσθαῖον ὃς Ἀριστοτέλῃ
συνηύρετο, *Judeum quendam, quocum versatus est Aristoteles.* Sci-
licet dum, in maritimis Asiæ regionibus aliquot simul cum aliis
Philosophiæ studiosis agebat Aristoteles, studiorum & socius fa-
ctus est & explorator Judæus ille. Atque is cum illis ita fami-
liariter degens παρεδίδαξ π (ut verba sunt Aristotelis, referente^d Ἀπὸν
Clearcho^d) μάλλον ὥν εἶχε *plus aliquantò, quam acciperet ipse,*
communicabat. Is enim est verborum horum sensus, quæ perperam
nimis in Josephi, qui ex Clearchi libro de Somno ea citat, versione
redduntur, *tradebat potius aliquid eorum, quæ habebat.* Ex hisce
igitur liquet, tum Italiciæ sectæ autorem eundemque primarium
Theologiæ Græcanicæ^e præceptorem, primumque Philosophi no-
mine insignitum, cui primam etiam in Græcia de immortalitate
animæ disciplinam tribuunt nonnulli^f (nec ferè si Pherecydem illum
Syri-

² De Compo-
sit. Medica-
ment. lib. 1.

^a Et vide sis
Francisc. Pi-

cum Exam.
doct. Vanit.

Gent. lib. 1.
cap. 10.

^b Hesych. Il-
lustr. in Nu-
menio, &
Suidas.

^c Apud Clem.
Alex. Strom.
1. & Euseb.
præp. Evang.
lib. 9. cap. 6.

^d Apud Iose-
phum contra
Apion. lib. 1.

^e Euseb.
parat. Ev-
ang. lib. 9. c. 5.

^f Proclus in
Platon. The-
olog. l. 1. c. 6.
Maxim.

Tyr. dissert.
28. & Per-
phyr. in Vita
Pythagor.

¹ Cicero Tusc.
culan. quest.
1. Lactant.

Lib. 7. cap. 8.

² Arist. Mag.
Moral. lib. 1.
cap. 1.

³ Cardin. Bes-
saron in Ca-
lumn. Plato-

nus lib. 2. cap.

8. Augustin.

Steuchus de

Perenni Phi-

losophia l. 2.

cap. 2. Mar-

sil. Ficinus

de Religione

Christiana c.

26. Francisc.

Picus Exam.

Doct. Vanit.

Gent. lib. 1.

c. 14. & lib.

3. cap. 14. Rai-

mundus Re-

ganus de

Theologia Gē-

tium cap. 8.

Ioann. File-

sacius Select.

lib. 2. cap. 8.

alii non pau-

ci.

^k Apud Cle-

men. Strom.

1. & Euseb.

Præparat.

Evang. lib. 9.

cap. 6.

¹ Apud Io-

seph. lib. 1. cō-

tra Apionem.

Syrium ^g, huius magistrum, qui etiam Barbaricæ Philosophiæ disci-
pulus fuit, excipias, ea de re, dum sectarum & dogmatum tantum in-
spicimus successiones, habetur controversia) primasque de Virtuti-
bus disputationes alii ^h, id est, moralis philosophiæ principia, deberi
volunt, cuius item sectæ nomen sic diu viguit, ut nulli alii, quod ait
Cicero, docti viderentur: tum & Academicorum & Peripateticorum
principes (quales hi simul, quanti viri ac sapientiæ Coryphæi!) Ebræos
confutuisse, audiuisse, atque ab eis disciplinam accepisse. Qua de re

Scriptorum etiam recentiores aliquot ⁱ, prudenter pro re natâ mo-
nuere. Unde sanè nemo, puto, non concedet Placita ac Discipli-
nam Ebræorum, quam omnium hominum communem esse, ipsi
statuerunt, nec sibi propriam, sed universo humano generi commu-
nicandam esse, adeoque proculdubio illis, qui eos sic consulerent
tradendam, non indignam esse, quæ jam eruatur, explicetur, edisca-
turque. Nemo, inquam, maximè qui philosophiæ veteris fontes

velit omninò exploratos. Et de Primo heic Argumento Pagani-
smi rationibus subnixo hætenus. Sequitur Secundum, quod ab
Existimatione, quâ apud Græcos summoperè claruere, idque Sapi-
entiæ nomine, Ebræi, desumptum. Cum Ægyptiis, Magis, aliisque
aliiquot Orientis philosophis non rarò, velut ex primariis atque Bar-
baricæ philosophiæ antesignanis, recensentur Judæi veteres. Quic-
quid, inquit Megasthenes ^k, Scriptor vetustissimus, ab Antiquis de
Natura dictum est λέγεται ἢ παρὰ τοῖς ἔξω τῆς Ἑλλάδος Φιλοσόφοις.
Τὰ μὲν παρὰ τοῖς Ἰνδοῖς ὑπὸ τῷ Βραχμάνων, τὰ δὲ ἐν Συρίᾳ ὑπὸ τῶν
καλεσμένων Ἰσδαίων etiam docetur ab eis, qui extra Græciam Philoso-
phantur, veluti apud Indos à Brachmanis, atque in Syria à Iudæis.

Aristoteles item ipse, ut verba ejus retulit Clearchus ^l, qui cum audi-
vit, de Judæis loquens; ἔτοι εἰσιν ἀπόγονοι τῶν ἐν Ἰνδοῖς Φιλοσόφων. Κα-
λένται δὲ, ὡς φασιν, οἱ Φιλόσοφοι παρὰ μὲν Ἰνδοῖς Κάλλιανοι, παρὰ δὲ
Σύροις Ἰσδαῖοι τ' ἔννομα λάβοντες διὰ τὸ τόπος, sunt hi, ait, philosopho-
rum, qui apud Indos claruere, propago, (Sed mirum non est, scripto-
rem Græcum in Judæorum origine hallucinari.) Nuncupantur au-
tem, ut fama est, philosophi apud Indos Callani, sed apud Syros Iudæi,
à loco (Judæa scilicet, ut postea ipse ibi) nomen sortiti. Et manifestum

est,

est, Clearchi seu Aristotelis hac de re verba apud Eusebium ^m hinc emendari debere. Res ipsa à Clearcho de Aristotele & Judæo tradita, ^{m De preparat. Evangel. lib. 9. c. 5.} juxta superius citata, habetur tam apud Eusebium, quàm Josephum. Sed locus de Callanis & Judæis, jam nunc adductus librariorum incuriâ mutilus nimis est apud Eusebium. Nam hoc modo ibi legitur; ἔτι εἰσὶν ἀπόγονοι τῶν ἐν Ἰνδοῖς Καλάνων, παρὰ τῶν Σύροις Ἰουδαίων τὸν ὄνομα λαβόντων ἀπὸ τῶν τόπων *Hi sunt propago Calanorum apud Indos, apud Syros autem Iudæorum, qui à loco nomen sortiti sunt.* Ceteroquin sibi satis est concors utrobique Clearchus. Sed non solum Josephi autoritas, sed & sensus ipsaque res emendationem heic manifestò exigit. Hinc autem advertendum, Judæi nomen etiam pro ipso, quod Philosophum signantiùs denotaret, ab Aristotele ibi sumi. Numenius pariter, philosophus Pythagoricus, Brachmanibus, Magis, ac Ægyptiis Judæos expressim conjunxit ⁿ: ut celebriorum sic designaret per Orientem philosophorum sectas, quemadmodum itidem ^o Porphyrius. Hisce accedant Oracula ^p illa Apollinis.

Πολλὰς καὶ φοίνικες ὁδὸς μακάρων ἐδάησαν,
 Αὐσέριοι, Λυδοί τε, καὶ Ἑβραίων ἄνθρωποι.

Plurimas etiam Deorum vias cognovère Phænices, Assyrii, Lydi, & Ebraei. Scilicet præter Ægyptios; quibus initia is tribuit paulò ante theologiæ atque viæ ad felicitatem ducentis. Eam τὴν μακάρων ὁδὸν, id est, *Deorum seu felicium viam* ipse & τὴν πρὸς Θεὸν ὁδὸν *ad superos viam* appellat, dum oraculum explicat, Porphyrius. Quin in altero etiam Oraculo ^q idem Apollo solos Ebræos cum Chaldæis ^q *Ibidem.* pro eis, apud quos solùm olim viguit vera sapientia, memorat.

Μῆνοι Χαλδαῖοι Σοφίαν λάχον ἡδὲ ἀπ' Ἑβραίων
 Αὐτοῦ μέθλον ἀνὰ κτῆα σεβαστόμοι Θεὸν ἀγνῶς,

Soli Chaldæi atque Ebraei sapientiam sortiti sunt, æternum Numen sanctè venerantes. Idem etiam Ebræos alio in Oraculo vocabat ἀριζηλήτας, utpote qui sapientiæ famâ per celebres fuère. Aut igitur plurimi æstimanda sunt heic veterum Ebræorum placita & disciplina, aut non solum Christianorum juxta antè dicta, sed & Paganorum antiquorum, quibus tanti fuère, etiam tunc, cum maximè in

Græciâ floruit sapientiæ studium, iudicium ea de re planè rejiciendum. Neque mirum est, expressiora in philosophorum Græcorum Scriptis doctrinæ Ebraicæ vestigia non ita multa reperiri, imò nihil fermè ibi occurrere, quod puram putam originis Ebraicæ naturam satis retineat. Adeò enim tum commiscebantur in Græcorum disciplinâ Barbaricæ Philosophiæ sectæ (quarum primaria erat Judæorum) tum ipsa philosophia Græcorum tot in partes, velut à Bacchis Pentheus, discerpta est, atque in opinionum factiones distracta, ut tam quæ ex ipsis hausta sunt fontibus, quàm quæ velut per rivulorum alveos ab eis deducta sunt, in tam multiplicis disciplinæ Oceanum recepta hujus naturam plerumque induerent, suam minimè satis servantia. Tamen si sint etiam viri magni, qui in philosophiâ Platonica, ac Pythagorica sententias aliquot haberi animadvertunt, quas ex Ebraicâ disciplinâ desumptas esse non magis dubitant, quàm egregius

* A. Bapt. Vidalpandus in
Ezechielem
Tom. 2. part.
2. lib. 5. diss.
1. cap. 13. &
14. & 21. &
in apparatu
Vrbis ac Te-
pli part. 2. l.
3. cap. 15.
Lib. de A-
nima cap. 2.

* Apologetic.
cap. 47.

seculi nostri Theologus ac Mathematicus^r, universam Architecturæ rationem perfectiorem per Græcos in Romanos, & demum in Vitruvii libros, ab Ebræorum in Templi Salomonici aliisque eius structuris, proportionibus omninò manasse. Veluti Justinus Martyr, Clemens Alexandrinus, D. Ambrosius, Joannes Philopontus. Sed & ea de re optimè Tertullianus^r; *Si etiam ad ipsos prophetas, inquit, adisse, credibile est, indagatorem quemque sapientiæ (de philosophis illis loquitur) ex negotio curiositatis, tamen plus diversitatis invenias inter philosophos quam societatis, cum & in ipsa societate diversitas eorum deprehendatur. Siquidem vera quæque, & consonantia Prophetis, aut aliunde commendant, aut aliorum subornant cum maxima injuria veritatis, quam efficiunt aut adjuvari falsis aut patrocinari.* Atque alibi^r idem, *Nec mirum, ait, si vetus instrumentum ingenia philosophorum interverterunt. Ex horum semine & nostram hanc novitiobam paraturam (Christianismum tunc nuper natum innuit) viri quidam suis opinionibus ad philosophicas sententias adulteraverunt, & de una via obliquos multos tramites & inextricabiles sciderunt.* Dictum quod notatu dignissimum, velut commentariolus etiam est in illud Platonis, ubi, à Barbaris sive Orientis populis disciplinas accepisse Græcos, agnoscens, quic-

quicquid, inquit^u, sic acceptum est! καλῶν τὸ εἰς τέλος ἀπεργάζονται^u *In Epine-*
præstabilius tandem effecerunt, id est, suo more mutarunt, ornarunt, *mide.*
 nec originis faciem seu vestigia satis manere siverunt. Idem affir-
 mavit Anonymus^x vitæ Pythagoræ scriptor; unde ὁ δὲ ἐπείκουλος,^x *Apud Pho-*
 inquit, ἐστὶν, ὡς ἐπεῖν, ἡ παιδεία ἐν ταῖς Ἀθλαῖαις, ἀλλ' ἐκ φύσεως ὑπαρ- *rius Cod. 259*
χουα, adventitia, ut ita dicam, non est in Athenis eruditio sed na-
tiva. Reapse quidem & ex origine adventitia erat. Sed ideo Nati-
 vam dicendam esse voluit ille, quia adeò ab origine deviârat. Tan-
 dem verò, quod ad Tertium ac postremum heic attinet Argumen-
 tum, è veteris Orientis Rerum, Morum ac Disciplinæ Notitiæ penu-
 ria adductum; illud est in primis in mentem revocandum de Orien-
 tis seu Asiæ interioris, quacum jungere liceat Ægyptum, Rebus, Mo-
 ribus, Disciplinâ; quamplurima scilicet olim extitisse volumina,
 quæ multis abhinc seculis prorsus, si fragmenta paucula apud scripto-
 res eosque plerumque Europæos servata excipias, periere. Id satis
 inde scimus, quod de Rebus Arabicis, Syriacis, Phœniciis, Chaldai-
 cis, Babyloniciis, Persicis, Indicis, Ægyptiacis, id genus illius plagæ
 aliis, autorum nullibi, quantum scimus, nunc repertorum nomi-
 num seges ampla occurrat apud scriptores Græcos, Athenæum, Stra-
 bonem, Plutarchum, Laertium, Stephanum de Urbibus, veterum
 poetarum scholiastas, alios. Eorum etiam, qui res ipsas Ebraicas
 datâ operâ codicibus integris Græcè antiquitus contexuere complu-
 rium, velut Eupolemi, Artapani, Alexandri Cornelii Polyhistoris,
 Hecataei Abderitæ, Demetrii, Aristobuli, Justi Tiberiensis, aliorum
 ejusmodi (quorum nonnulli forsân ipsam, quam ostensuri sumus,
 philosophiam Ebraicam seu Jus Universale atque Naturale & Gen-
 tium expressius complexi sunt) opera ante plurima secula delevit tem-
 poris injuria. Tametsi Flavium Josephum & Philonem, qui huc
 magnoperè non faciunt, neutiquam nobis invidit. Sed de horum
 utroque, statim plura. Et impensè dolenda est, dum nomina sola
 ferè sic occurrunt, tanta rei literariæ jactura. Jam verò, cum decan-
 tatissimum sit illud Soloni ab Ægyptio Sacerdote dictum (Saiti-
 cum sacerdotem *Pateneit* Ægyptiacè nominatum hunc fuisse, con-
 jectatur Proclus^y) Græcos ἀπὸ παιδῶν εἶναι *Græcos semper pueros* ^{*y In Platonia*}
fuisse, ^{*Timæum l. 1.*}

fuisse, id est, disciplinæ Orientalis tantum candidatos nec satis edoctos; Cum etiam velut Sapientiæ omnimodæ, sive Mater, sive Officina prima semper Europæis habita sit olim illa Orientis plaga, atq; in Occidentem doctrinam omnimodam inde manasse & succrevisse, sit palam in confesso, nec omnino interea extent scripta, unde Gentis alicujus, seu scholæ Orientalis, præter Ebraicam, seculis illis vetustis florentis philosophiam Moralem & Civilem seu Jus, quo nemini juxta ejusdem scita carendum erat, satis edisci possit, adeo ut ceterorum maximâ laboremus penuriâ; Cum, inquam, hæc ita se habeant, fieri arbitror non posse, quin rectè intuenti summo etiam ex hac ratione habenda fuerit in pretio Philosophia illa, seu Jus Ebræorum, velut thesauri ingentis, id est, totius fermè Philosophiæ in Oriente Barbaricæ, pars optima solum superstes. Atque ea ideo majoris forsan jam æstimabitur, quia sic sola superstes est. Non aliter fermè ac libri Sibyllini illi tres ex novem (quorum sex sub ipsam autionem, eò quod licitatio omnium simul parvo nimis facta est, ab

¹ Varro apud
Lactant. lib.
1. cap. 6. Dio-
nyf. Halicar-
nass. l. 4. &c.

anu cremati sunt) superstites in historia illa ² Herophiles & Tarquinii notissima. Pars reliqua velut deperditæ pariter atque sui pretio fortè sic ab aliquo heic taxabitur. Neque verò adeò miretur interim quisquam, apud superstitem Judæorum bigam illam, quæ Græcè non solum res aliàs Ebraicas conscripsit, verum etiam de Philosophis aliquot & Philosophia non unius generis apud Ebræos in usu expressius & diligentius egit, (Josephum dico & Philonem) nullam omnino universalis hujus Juris aut philosophiæ, qua pariter, juxta receptam Gentis, aut eorum, qui ejusdem disciplinæ (quod idem heic est) præerant sententiam, ad universum genus humanum attinuit, in numerato aut disertis verbis Capitem mentionem occurrere; sed omnia heic, quæ communi hominum observationi designantur, ex autoribus & libris solum ferme Talmudicis, ut infra liquebit, peti, id est, è Corpore Talmudico aliisque Scriptis cognominibus, quæ in studiis Ebraicis seriò institutis pariter se habent, at-

³ Halos. lib 2.
cap. 12. &
Archæolog.
lib. cap. 2.

que in Romanis, Juris Cæsarei Pandectæ & Codices. Scilicet τρία, inquit Josephus³, παρὰ Ἰουδαίοις εἶδη φιλοσοφῆται tria hominum sunt genera apud Iudæos, qui philosophantur. Pharisei, Sadducei,

Esseni.

Esseni. Dogmatum etiam eorum aliquot & instituta singularia persequitur. Et Philo^b multis itidem ea quæ fuere Essenorum; quibus Essæis ipsi dictis Philosophiam disertè tribuit *ἡ ἀνατομία τῆς φιλοσοφίας* *Græcorum nominum pompâ & ambitione carentem.* Atque horum ex eisdem, philosophorum nomine, ac disciplinæ eorum, nomine philosophiæ, similiter meminere Eusebius^c, Porphyrius^d, veterum alii. Et dogmata eorum habentur etiam apud Epiphanium^e. Quin & fusè de eis seculo nostro est disputatum, à Cæsare Baronio^f, Joanne Drusio^g, Nicolao Serrario^h, Josepho Scaligeroⁱ, Isaaco Casaubono^k, aliis. At verò advertendum est, Philosophorum & Philosophiæ nomen, quantum ad hanc rem attinet, dupliciter sumi solere. Interdum scilicet sectas tantum singulares eo venire, ut Stoicam, Peripateticam, Academicam; interdum necrarò Generale Sapientiæ ac Pietatis Jurisq; cuique mortalium observandi studium ac disciplinam intra sectarum areolas non omninò cohibitam. Id est, philosophiam Moralem ac Civilem simplicem ac cuique genuinam, nec in particulas (ut de veste ejus loquitur Boetius^l) seu factiones distractam. Et simplicitati ejusmodi, sectæ, ea quæ sibi singularia fuere, ambiciosius, etiam manigonum instar, illinere atque superstruere, ut in aliis fieri etiamnum amat, solebant. Hoc animadverso, satis liquebit, tam Josephi quàm Philonis, dum de Philosophis illis Ebraorum, ac singularibus eorundem dogmatibus loquuti sunt, institutum fuisse, celebriores tantum gentis suæ Sectas seu Factiones Philosophicas earumque dogmata, non generalem illam ac simplicem, quæ omnium utpote mortalium juxta disciplinam Ebraicam communis, forsan & sectis ipsis, quotquot erant, pariter aut plerumque est recepta, philosophiam seu juris Universalis Capita indicare. Capita dixi. Nam disciplinam ipsam, de quâ loquimur, generatim sumtam, nec in Capita aut partes distributam, satis est verisimile, non semel à Philone innui. Quoties nempe Philosophiam, non hanc vel illam à ceteris discriminatam, aut jus *ἡ ἀνατομία τῆς φιλοσοφίας* *ἐν ἑαυτῇ ἰσχυρῶς ἐστὶν ἀθανάτου* *καὶ ἀφθάρτου* *ἐν ἀθανάτῳ* *διανόια τυπωθῆναι* *ab hoc vel illo mortali, adeoque ipsum liberum esse.*

^b In Apolog. apud Euseb. de preparat. Evangelic. l. 8. cap. 11. & 12. & lib. 8. de præp. Evang. cap. 11. & 12. ^c De Abstinencia animalium l. 4. ^d Hæres. 15. ^e c. 30. ^f In Apparatu. ^g Lib. de Hæresibus & de tribus sectis. ^h In Tribaresio & Minervæ. ⁱ In Elencho Tribaresii. ^k Exercit. 1. in Apparatu. Baron. n. 7. ^l De Consolat. philosoph. lib. 1. prof. 1.

ipsum mortale, in chartulis aut cippis inanimatis, ipsum pariter inanimatum, sed immortale ab immortalis natura in mente seu anima humana immortalis exaratum, hominibus universis quærendum, amplexandum, exercendum, in libris de Mundi opificio, de Congressu quærendæ eruditionis gratia, de Nominum mutatione, suadet inculcatque. Inde nimirum Probos & Pios fieri homines. Id quod non omnino intra professionis Judaicæ cancellos coercet, nedum sectarum dogmatis assignat, sed generalis illius philosophiæ severioris, id est, omnium mortalium, sine ritibus institutisve Judaicis, atque ante illa, in sæculis quæ Mosè antevertunt, communis effectum pariter non semel facit. Quod verò ad Josephum attinet, qui Judæus Hierosolymitanus Philone Alexandrino Judæo rerum Ebraicarum erat proculdubio multo scientior, utcumque Talmudicis nimium sit interdum dissonus; haud magis sanè mirum est, eum disciplinæ hujus universalis Capita simul cum singularibus illis philosophiæ sectis non tradidisse, quàm si Historicus Christianus Presbyteros ac Ordinem sacerdotalem, qui Secularis est, cum Franciscanis, Dominicis, aliis qui sunt id genus Sodalitiis, ipsisque, quibus invicem subinde discrepant, institutis inter scribendum adnotaret, nec interea sive Religionis Christianæ horum omnium cum ceteris Christianis communis, nec philosophiæ moralis ad universos pariter spectantis Capita simul explicaret, aut omnino ulterius tangeret. Quam rem nemo non videt esse satis obviam. Atqui & hoc apud Josephum observatu est heic fortè non indignum. Scilicet admodum hæc-

ⁿ *In Vita sua.* natus adolescentem se, ait ⁿ, sectarum illarum trium gustum aliquem primò capere sibi instituisse, per omnes transisse, Bano Heremitæ adfuevisse, tandem verò undeviginti annos natum Pharisaicæ se addixisse, ἡ παρὰ πλῆσιν, inquit, ἐστὶ τῇ παρὰ Ἑλλήσι ζωικῇ λεγομένη quæ similis est, affinis, aut proximè accedit ad sectam Stoicam Græcis ita

^o *D. Matth. dictam.* Phariseos, quibuscum Scribas connumero, ceteris tum dignitate civili tum autoritate præluxisse ^o, certum est, & avitas disciplinæ traditiones ita penes ipsos esse servatas, ut ceteræ, quæ fuere sectæ, aut pro schismaticis aut pro eis, qui strictius sive ex arbitrio sive voto genus vitæ selegissent, essent habendæ. Et de seipso D. Paulus ^p;

καὶ τὴν ἀκριβεστάτην αἵρεσιν τῆς ἡμετέρας θρησκείας ἔχουσα Φαρισαίων
secundum certissimam seu accuratissimam sectam nostrae religionis
vixi Phariseus: Unde & Josephus ⁹ τὴν ἀκριβείαν & ἀκριβέωσιν id est,
diligentiam accuratam seu subtilitatem eis non semel tribuit. Sy- ⁹ Lib. 17. cap.
 rus autem in citato de D. Paulo loco habet ³ חסידות די תורה *discipli-* 3. Holos. lib. 2.
nam seu sectam precipuam, uti & Arabs تعليم الغايق ^{cap. 12. Et Vi-}
disciplinam Phariseorum illam excellentiorem. Avitas autem seu ^{desis Nic. Ser-}
 Majorum traditiones omnes, quotquot sive legem scriptam, aliter ^{rarium Tri-}
 atque ipsa verba sacra simpliciter sumpta, interpretarentur, sive su- ^{harez. lib. 2.}
 perinducta observationis ex more Majorum additamenta contine- ^{cap. 5. & 6.}
 rent, rejiciebant Sadducaei. An itidem eam, quae erat de Jure ac disci-
 plina hac omnium mortalium communi, haud satis didici. Eant
 verò semper retinuisse, idque ut ab ipsis rerum initiis per posterita-
 tem continenter propagatam, Phariseos, palam est ex eis, quae è
 Talmudicis libris asserimus in sequentibus. Jam autem quid cedò
 illud Josephi, sectam Pharisaicam, id est, primariam & fermè solam,
 quae disciplinae auctoritate viguit, Stoicæ philosophorum sectæ pro-
 ximasse? Si de doctrina aliqua, quatenus Judaica erat, seu Judæis eo-
 rumve legi, quæ eorum erat, propria, rem sumamus, nihil planè erit
 absurdus. Quid enim omninò ejusmodi in sectæ Stoicæ dogma-
 tis aut disciplinâ? A ritibus Judaicis & Juris Pharisaici, quantum
 nempè Judæis erat proprium, apicibus erat ea planè alienissima. Nec
 catenus simile aut affine quid intercedit. Nonne igitur de eo, quod
 utrisque commune erat, est necessariò intelligendus Josephus? Et
 videtur quidem de communibus aliquot tam contemplationis, ^{Consulas}
 quam actionis dogmatis? Quænam autem illa? Certè in Stoica ^{Lips. in Ma-}
 disciplina^r occurrit de Deo, de Fato, de Anima, de humano arbitrio ^{nuduct. ad}
 quæ Phariseorum^r sententiis perquam sunt affinia. De Virtutis ^{Stoicam Phy-}
 præmio, ac vitiorum poenâ, etiam alia. Hac item Manibus post ^{sicolog. & Phi-}
 mortem infligendâ, illo tunc accipiendo. Quæ planè Pharisaicæ ^{losophiam.}
 seu Talmudicæ disciplinae consona. Et quemadmodum apud Stoi- ^{Joseph. Ha-}
 cos, uti etiam alios aliquot, obtinuit illud *secundum Naturam*^r & ^{los. l. 2. c. 12.}
Rationem, id^u est revera *secundum Naturæ*, atque *Rationis Humanæ* ^{& Archaeo-}
 parentem, ^{log. l. 18. c. 2.}
^{Seneca de}
^{Vita Beata}
^{cap. 3. & 8.}
^{Et Epist. 5.}
^{Videsis eni}
^{Epist. 65. &}
^{lib. 4. de Be-}
^{parentem, neficiis cap. 7}

parentem, seu *Deum* vivendum, ita etiam apud Phariseos seu Talmudicos, secundum normam ab ipso Naturæ parente humano generi sive inditam sive indicatam, juxta ea, quæ inferius sequuntur, vitam mortalium cuique ex obligatione esse transigendam. Quod sanè dogma ipsam, quam tractamus disciplinam & Jus omnium commune generatim complectitur. Nimirum non solum Judæos, quorum reipublicæ tot Mosaica accesserunt, ut ipsis singularia, instituta, Probos ac Pios ex eorundem institutorum observatione fieri asserebant, uti & ex violatione Improbos & Impios, verum etiam reliquum genus humanum ex observatione atq; violatione Juris universalis, & politiæ & ritibus Judaicis immunis, atque disciplinæ nemini non mortalium præscriptæ, pariter Probum ac Pium, seu Impium & Improbum fieri, ac futuri seculi sive præmium sive pœnam mereri.

^x *Maimonid.*

Halach. The

suba c. 3. &

Side Obad.

Bartenor. ad

Mishn. tit.

Sanhedrin c.

10. & Ma-

nasse Ben Is-

rael. de Re-

surrect. Mor-

tuorum lib.

2. cap. 9. &

lib. 3. cap. 11.

^y *Præter*

Clem. Ale-

xandrinum.

Strom. lib. 6.

Side sis Ro-

bert. Holko-

tium ad sent.

lib. 3. quest. 1.

Francisc. Col-

lium lib. de

animabus

Paganorum

&c.

^z *In Lambi-*

ci.

Unde fit quòd in libris Talmudicis ^x memorentur חסידיו אומות העולם חלק לעולם הבא ^y *Pii è Gentibus mundi*, eisque similiter ut Israelitis ^z *seu Sors in futuro seculo*, id est, virtutis seu vitæ benè transactæ, præmium assignetur, uti & ejusmodi impiis sortis illius negatio. Quem-
admodum etiam de philosophorum aliquot ante Christianismum ob vitæ sanctitatē celebriorum salute pronuntiant patres ^y aliquot. Unde & Joannes Episcopus Euchaitensis ^z de Platonis & Plutarchi salute precibus ad Christum disertè olim egit. Sed de Piiis ejusmodi è Gentilibus, plura, juxta Ebræorum sententiam, infra libro septimo. Adeo demùm ut, tametsi ipsa Juris hominum juxta Ebræos universalis nullibi recenseat Capita Josephus, id nihilominus quod generatim Jus istud complecteretur, aut signaret, tunc forsan obscuriùs indicari vellet, cum disciplinam Stoicam seu in qua de virtute & vitio eorumque præmiis & pœnis, quæ genus spectant humanum, disputari solet, ita Pharisaicæ, id est quidem Talmudicæ, affinem fuisse scribebat. Quodnam igitur sit Jus illud, quænam item ejusce Capita, scitu non indignum esse, ex argumentis jam allatis, puto, fit satis manifestum. Veruntamen nec sine Monito hæc dicta, aut accepta sunt. Absit, ut rerum quis æstimator iniquior existimet, Disciplinæ hujusmodi (qualiscunque ea fuerit) Ebræorum Præstantiam heic ita prædicatam esse magnive faciendam nos velle,

perinde

perinde ac si eo nomine in ullis rerum Christianarum discussionibus vim aliter, seu effectum sortiri debeat, quàm ipsa sacrarum literarum verique Christianismi morumque in illum receptorum ratio ac autoritas admiserit statueritve. Nam hæc, ut vitæ Moralis ac Civilis Cynosura, nobis sequenda observandaque. Capita quidem disciplinæ Ebræorum, quam exhibitori sumus, quatenus generatim tantum singula ex avitis eorum traditionibus, ac scriptis depromuntur, Christianismo, Veritati Catholicæ, & Moribus, quibus utimur, adeo sunt, quod inferius liquet, consona, ut si unicum, quod est de Membro Animalis hætenus Viventis, seu, ut volunt etiam aliqui, itidem de Esu sanguinis, excipias, non omnino ea dissona sic reperiantur. Sed verò, illud ^a rectissimè olim dictum τὸ ἐστὶ τὸ ^a *Arriani E-*
αἴτιον τοῖς ἀνθρώποις πάντων τῶν κακῶν τὸ πᾶς πρὸς ἡμᾶς τὰς κακὰς μὴ *piet. Lib. 3.*
διώκοντες ἐφαρμόζειν ταῖς ὑπὸ μέγας, Hæc est causa hominibus omnium *cap. 26.*
malorum, quod non possint anticipationes seu notiones communes
seu generales singularibus adaptare. Inde sanè Capitum eorundem ex eisdem traditionibus sumptæ Interpretationes, Subtiliores Partitiones, Negotiosæque Scrupulositates, tametsi sæpius quidem Christianismo & Rationi, quam sequi solemus, aut consonæ sint, aut non adversæ, subinde nihilominus sunt, uti & aliæ apud Ebræos non paucae, planè dissonæ, nec à viro Christiano admittendæ. Unde etiam de Traditionibus ejusmodi, uti itidem de Philosophia, Monita habentur in Federe ^b Novo; ne scilicet inde doctrina Christiana ^b *Epist. ad Co-*
loß. Cap. 2. 8.
detrimenti quid capiat, ubi sine delectu, id est, sine Lydio Christia-
nismi lapide, in vitæ normam sive hæc sive illæ adhibeantur. Atque
eam ob causam Cardinales Inquisitores reipublicæ Christianæ gene-
rales sub Julio tertio Pontifice Maximo, in corpore Talmudico ad-
versus Naturæ, inquit ^c, & Honestatis leges ea concedi, quæ huma- ^c *Decret. 1563;*
næ aures audire perhorrescunt. Quod, opinor, potissimum sumen- *in lit. Apo-*
dum de interpretationibus aliquot, quibus concubitus nonnulli ne- *stol. Directo-*
fandi, idque maximè ex naturalis, quæ ex sanguine pendet, relationis *rio Inquis.*
admissæ interdum abolitione civili (qua de replura libro ostenden- *subnexis fol.*
tur secundo & quinto) nefariè permittuntur. Quin inde aliasque *120.*
ob causas igni damnabant Cardinales Corpus illud; quod & non
E semel

^d In *Hastia* semel antea, idque tam ab aliis ^d quam à Pontificiis ^e factum. Lectio
^{1539.} *Contra- item ejusdem & possessio à Pontificibus summis est aliquoties ^f in-*
^{aus Husserus} *terdicta. Idemque interdictum, opinor, etiamnum vini Romæ ob-*
^{de Imposturis} *tinet, cuius autor postremus Clemens octavus ^g. Sed antea ex Pii*
^{Judeorum o.} *quarti de libris purgandis, prohibendis, tolerandis constitutione,*
^{6. & Videtis} *Thalmud Hebræorum ejusque glossæ, annotationes, interpretationes*
^{Sleidan. Co-} *& expositiones omnes, si tamen prodierint sine nomine Thalmud &*
^{ment. lib. 2.} *sine injuriis & calumniis in Religionem Christianam, tolerabantur.*
^{* Sixt. Senens} *Quæ quidem permissio per Pii quinti, Gregorii decimitertii, Sixti*
^{in bibliote-} *quinti, Urbani septimi, Gregorii decimi quarti, atque Innocentii no-*
^{ca sanct. l. 2.} *ni tempora pariter mansit. Sed simul ac in Pontificatum evectus*
^{& 4.} *est Clemens Octavus, ita permissioni illi derogatum est, ut omninò*
^{* Videtis Ea-} *libri damnarentur, nec lectoribus jure pontificio ulteriùs paterent.*
^{ert. Cheru-} *Utut autem se res ea habuerit, nemo, puto, interea est hominum cor-*
^{bin. in Bulla-} *datiorum simul atque doctiorum, qui Traditiones atque Interpre-*
^{xio tom. 1. p.} *tationes, quæ in Talmude & Jurisconsultis Talmudicis reperiuntur,*
^{62. & 716.} *adeoque eas, unde disciplina, quâ de loquimur, est conflata, pensicu-*
^{tom. 2. p. 452.} *latiùs in liberarum indagine, & cum delectu prudenti consideratas,*
^{tom. 3. pag. 25.} *lucem sapius præbere seriò studiosis variam etiam & maximi facien-*
^{Adde Prospe-} *dam, non libentiùs concesserit. Appello heic Paulum Fagium &*
^{rum Farina-} *Sebastianum Munsterum, hunc in Ebraici, illum in Chaldaici Penta-*
^{cium de He-} *teuchi & Capitulorum Patrum versione, alia item eorundem opera, Jo-*
^{resib. quest.} *sephum Scaligerum in libris de Emendatione Temporum, ubi de*
^{180. §. 10. Es-} *Ebraicâ temporum ratione, atque ritu agit Paschali, in Elencho Tri-*
^{meric. in Di-} *hæresii, Diatriba de Decimis, Animadversionibus etiam Eusebianis*
^{rector. In-} *& Canonibus Isagogicis, Isaacum Casaubonum in Exercitationibus*
^{quis. l. 2. In-} *Baronianis, ubi de Profelytis, Jure Regio, alia aliquot disputat, Joan-*
^{dic. Expurg.} *nem Buxtorfium maximè in Bibliothecâ Rabbiniâ, & in Tiberiade,*
^{Madriti,} *Gulielmum Schikardum in libro de Jure Ebræorum Regio, aliis*
^{1612.} *ejusdem lucubrationibus, Petrum Cunæum in libris de Republica*
^{* 1593. Bullar} *Hebræorum, Joannem Drusium passim, Jacobum, & Ludovicum*
^{tom. 3. p. 25.} *Capellos, hunc in Spicilegio, & Diatriba de Jephthis voto, illum in hi-*
^{& Vide Frac.} *storia Sacra & Exotica, Joannem Cameronem, in Myrothecio, alibi,*
^{Magdalenû} *Sixtinum ab Amama in Antibarbaro, Samuelem Petitem in variis*
^{in Elencho li-} *lectioni-*
^{brorum pro-}
^{hibet. Roma}
^{1632. Jacob.}
^{Gretser. de}
^{Jure & more}
^{prohibendi li-}
^{broz lib. 1. c.}
^{16. & Nicol,}
^{Serrariû in}
^{Rabbiniis, c.}
^{33. & Bel-}
^{larm. de mē-}
^{bris Ecclesia}
^{militantis l.}
^{3. cap. 20.}

lectionibus, & Eclogis Chronologicis, Joannem demùm Cochium, Constantinum *L' Empereur*, quorum uterque integros etiam aliquot Misnarum Tractatus & Gemararum fragmenta non pauca in summum rei literariæ commodum verterunt, edideruntque. Atque in horum primariis habendus est Hugo Grotius, qui in eximîis illis de Jure Belli ac Pacis libris (à sacra Indicis congregatione, quemadmodum & sunt plerique jam citati, ante annos aliquot^b etiam prohibitis) ipsam Ebræorum, quam exhibituri sumus, disciplinam è Talmudicis tangit, aliaque ex eorum scitis ad augendam etiam nonnullis Christianismi rebus lucemⁱ prudenter adfert. Plures scriptores satis celebres ex eis, qui per suasionis Romanæ non sunt, heic in eandem rem jam memoratis adjicere, facile satis esset. Nec verò in Pontificiis defunt, qui similiter suppetias sibi in rebus gravissimis è Talmudicis latas voluere. Sic Cardinalis illustrissimus Baronius^k ubi de ritu Paschali, de *Sanhedrin*, seu synedrio Magno, de manuum Pauli artificio, & de corpore Christi in sepulchro novo ponendo differit. Sic Gilberdus Genebrardus^l, Nicolaus Serrarius^m, Joannes Morinusⁿ, Dionysius Petavius ubi de anno, & mensibus Judaicis ad Epiphanium agit. Quales quantique viri sanè universi! Nec quidem interdicta, quæ memoravimus, librorum Talmudicorum rerumque inde cum delectu sumtarum, & ritè perpensarum autoritatem qualemcunque magis minuunt, quàm olim edictum illud in Aristotelis Physices & Metaphysices libros, quoniam tum Theologis illius ævum aliis displicere, eis dignitatem omninò sustulit, quam passim & à multis seculis meritò sunt sortiti. Ante annos scilicet CCCXC. aut circiter, id est, sub ipsum quo institutum est Sorbonnæ collegium, prorsus damnati sunt ejusdem libri illi, ut Christianismo nimis dissoni, quod à Rogero Bachone Franciscano, qui paulò post id tempus floruit Philosophus & Mathematicus summus, didici. Verba faciens ille de variâ hominum seculorumque in libris rejiciendis admittendisque sententiâ, *Theologi*, inquit^o, *Parisius & Episcopus & omnes Sapientes jam ab annis circiter quadraginta damnaverunt & excommunicaverunt libros Naturales & Metaphysice Aristotelis, qui nunc ab omnibus recipiuntur.* Et alibi^p idem; *Scimus enim*

^b *Decreto Roma, 4. Febr. 1627. apud Franciscum Magdalen. in Elencho.*

ⁱ *De Jure Belli ac Pacis lib. 1. cap. 1. 16. cap. 13. §. 7. cap. 14. §. 6. &c. Tom. 1.*

^l *in Chronologia, aliisque ei subjunctis. In Opusculis.*

ⁿ *De Pentateucho Samaritano & Exercit. Bibli- cis.*

^o *Mf. In Opere tertio ad Clem. P. P. 5. in Bibliothec.*

^p *Mf. de Vitiis & Scientiarum.*

quod temporibus nostris Parisius diù fuit contradietum Philosophiæ Naturali & Metaphysicæ Aristotelis per Avicennam & Averroym expositis, & ob densam ignorantiam fuere libri eorum excommunicati & utentes eis per tempora satis longa. Summa demum est; ut in ejusdem aliorumque, quibus assuetiores sumus, veterum (sive Philosophi illi fuerint sive Poëtæ, sive Oratores, aliive) Libris, Disciplinis, Sectis plurima occurrunt homini Christiano & lectu jucundissima, & perquam utilia, quorum alia, sed non citra Christianismi morumque receptorum amissim, in vitæ sive normam sive exemplum, ritè adhiberi solent, aliis interea, nec quidem paucis iis, planè explosis, ac, cum ceteris Gentilismi facibus, damnatis; ita pariter Disciplina hæc Ebræis universalis, pro singulari gentis indole, more, genio, prærogativâ, alia atque alia habet Christianismo plerunque consona, alia haud parùm dissona, quorum nihiloscius neutra sunt adeò rejicienda contemnendave, quin aut pro receptorum aliquot in Christianismo sententiarum sive Confirmatione sive Explicatione sint meritissimò interdum recipienda, aut singularem saltem in liberrimâ, tum Veritatis, tum Errorum disquisitione, ac contemplatione, sicut & reliquæ philosophorum, sive Barbaricorum, sive Græcorum, sive Latinorum, sententiæ æquè non rarò Christianismo dissonæ, locum qualemcunque debeant sortiri. Ut fermè poëtæ veteres variaque Deorum hominumque in eis gesta legenda sunt, juxta ea quæ de eis prudenter olim monuere Plutarchus & D. Basilus, in tractatibus ea de re singularibus. Quale itidem de Juris Ebræis, atque aliis gentibus Intervenientis interpretamentis, ac apicibus inferiùs suis in locis sparsim ostensis est dicendum. Si cui verò heic dubium forsàn occurrat, utrum Corpori & Scriptoribus Talmudicis hujusmodi in rebus quatenus historicæ sunt, id est, quatenus in eis pro Jure qualicunque Ebræis veteribus recognito atque usitato traduntur, fides sit habenda, eò scilicet quod Corpus illud, quâ jam habetur contextum, scriptoresque illi ceteri seculorum sunt Templi Urbisque excidio recentiorum (quâ de re consulas autores imprimis, qui de Misnarum & Gemararum conscriptione diligentius, & datâ operâ⁹ egerunt) næ is forsàn etiam dubitabit de Justiniani seu Tribonianî

⁹ R. Iehuda
Levitain Se-
pher Cozri
Part. 3. §. 65.
Moses Ma-
monides in
prefat. ad 7.
Moses Mi-
horzi in pre-
fat. ad Pre-
ceptorum, R.
Abrahâ Za-

boniani fide, dum Modestini, Papiniani, Florentini, Alpheni, Proculi, Celsi, ejusmodi aliorum, qui trecentis aut circiter sunt Justiniano annis vetustiores, sententias atque scita Juris alibi non reperta, nedum quando leges duodecim Tabularum, quæ plurimis etiam hosce seculis anteverunt, in Digestis alibive enarrat, memoratve. Parilis sanè fidei detrahendæ, atq; depretiandi ratio sequeretur, quoties in Catenarum autoribus Patrum aliquot priscorum nomina, quorum opera ac lucubrationes ipsæ alibi non extant, occurrunt; seu quoties similiter apud Galenum, medicorum veterum, veluti Archigenis, Asclepiadis, Philoxeni, Critonis, Lamponis, aliorum ejusmodi, qui ipso multò vetustiores alibi non habentur, medicamenta ac opiniones afferuntur. Simile in re Mathematica dicendum de Euctemonis, Metonis, Calippi, Eudoxi, Attali, aliorum id genus complurium observationibus ac scitis, quæ à recentioribus utpote Aristotele, Hipparcho, Ptolemæo, Proclo, Pappo, Vitruvio, aliis ejusmodi solummodò traduntur. Simile item de autoribus priscorum seculorum innumeris, quorum sive fragmenta sive sensum beneficio recentiorum, veluti Athenæi, Laertii, Stobæi, Strabonis, Plinii, Plutarchi, Scholiastarum Græcorum, Agellii, etiam & Livii aliorumque aliquot historicorum tantum debemus. Et rationem dubitandi, sive in Jure, sive in Theologia, sive in re Historica sive uspiam alibi ex hac sola causa (rebus ceteris, quæ circumstant, fidei neutiquam refragantibus) admittere, nihil aliud est, quam universæ fermè antiquitati ipsique historicæ rerum veritati perperam nimis & morosius reluctari.

C A P. III.

Officiorum Humani generis Communium seu Juris Naturalis, atque Universalis Morum Philosophiæ, quatenus in Ebraeorum politiâ, & disciplina locum habuit, Designatio Generalis, cum Difficultate eam inde eliciendi.

VT qualenam Jus illud Naturale, ac qualia Officia hominum omnium communia, seu Philosophia Morum universalis, quam intelligunt heic Ebræi, fuerit, generali consideratione, antequam ad singularia Capita deven-

cuthius in Sepher Iuchasin, R. Gedalia Ben Iechai in Sepher Shalsheth, Tze mach David, Hieronymus de sancta fide in Hebraomastigel. 2. Sixt. Senensis in Bibliotheca sancta lib. 2. tit. 2. list. T. R. Ori Simonides in Calendario Palastino, atq; ibi Jacobus Christmannus, Iosephus Scaliger de Emend. Temp. lib. 7. p. 518. & 614. Ioannes Buxtorfius in Bibliotheca Rabbinica lib. 7. Adde prolegomena nostra ad libellum de Successionibus, & Io. Morini promissa ad Calcem Exercitatus Biblicarum, præter Genebrardum & Chronologos aliquot alios qui seculis secundo, tertio, & quarto res exhibent Ebraicas.

nimus, ritè capiatur, nec difficultas, quâ implicari necesse est, quot-
quot suo Marte Jus hoc, Philosophiam, atque Officia è corpore Ju-
ris Mosaici, seu Pentateucho secernere contendunt, prætermittatur;
illud est in primis animadvertendum, contineri quidem in sacro illo
Corpore, seu Pentateucho, inter alia, quæ Ebræis ipsis fuere propria,
veluti Civilia ac Ritualia, seu Judicialia & Cærimonialia, etiam &
Naturalia seu Moralia Jura seu Officia non magis ipsis, quàm Homi-
num universitati perpetuò observanda. Quemadmodum & de
populis omnibus, rectè Gaius¹ & Justinianus²; *Omnes populi qui*
legibus, & moribus reguntur, partim suo proprio, partim communè
omnium hominum jure utuntur. Neque, opinor, an Jura ac Offi-
cia Naturalia seu Universalia inibi quidem utcumque contineantur,
dubitabit mortalium, quibus Juris illud corpus innotuit, quisquam,
præter alastores illos, atque Humani generis pestes, quibus, nec sine
philosophorum aliquot veterum³ patrocínio, Naturalia seu Homi-
num Communia nulla sunt Jura, nihil naturâ, aut per se justum, aut
injustum, Turpe aut Honestum habetur, sed Arbitrio, ac Virium hu-
manarum, spreto omninò Juris nomine, Potestate, omnimoda sic
dicta tantummodo subniti videntur. Ceterum cum illis agendi
locus heic non est. Alii autem nunc integrum Decalogum, nunc tan-
tùm partem ejusdem, nunc pro multiplici ingenii ac pietatis discri-
mine, alia atque alia in corpore illo Mosaico reperta, sive Naturalia
sive Universalia semper fuisse, sive in horum classem recipienda vo-
lunt. Aut scilicet quatenus ibi scriptis mandata sunt, aut quâ in se
vim seu indicem rationis complectuntur. Consilium est quidem
gravissimum vetus illud⁴ de Federis veteris lectione, ἔγωγοι πρὸς δφ-
θαλμῶν γινώσκειν, τὸ νόμον φυσικὸν καὶ τὸ τῆς δδωτεώσεως, *sit tibi an-*
te oculos propositum, ut cognoscas, quid sit lex Naturalis, & quid
Deuterosis, quo vocabulo ibi planè ea, quæ Judæis singularia fuerint,
nec omnium communia denotantur. Verum, cum in Corpore illo
legum Ebræis in deserto præscriptarum, Naturalis seu Universalis no-
mine verbis expressioribus & apertis nullæ appellentur, atq; in histo-
ria, quæ scriptarum hanc legum lationem præcedit, seu Genesin, Di-
luvium & sequentia continet, interdictum habeatur, præter illud in
paradiso

¹ L. 9. ff. de
Iustitia &
Iure.

² Instit. tit. de
Iure Nat. §.
Ius autem
Civile.

³ Aristippus
apud Laer-
tium l. 2. Car-
neades apud
Lactantium
l. 5. c. 17. &c.

⁴ Constit. A-
postol. lib. 1.
c. 6.

paradiso primis parentibus datum, unum tantum & alterum (de quibus infra) quod integræ hominum Universitati traditum est, atque è virorum sanctorum, quæ ibi occurrunt, exemplis jura cetera, quæ in universum obligent, indicare (quod ut faciant perquam anxie sunt aliqui solliciti) sit plusquam difficile; fieri sane nequivit, quin Jura, seu Officia illa Universalia ac Naturalia, atq; Philosophia illa, quam tractamus, Barbarica non aliter fermè in Corpore illo Mosaico atque inter Civilia illa, atque Ritualia scriptis mandata latuerit, quàm aurum purum in coronâ illâ Diis vovendâ, quam ex solùm auro puro locârat faciendam Hiero. ^x Historia notissima est. Fuisse certè in ^x *Vitruvius lib. 9. c. 3. & Proclus ad l. 1. Euclid. lib. 2. cap. 3.* ea aurum, argentum etiam fuisse, non omninò dubitabatur. At quantum auri, quantumque argenti ab artifice simul commistum esset, res erat perquam difficilis, dignoscere. Ea quidem res summo Archimedis ingenio tandem est deprehensa. Hominis scilicet, qui ponderum, magnitudinum ac proportionum, id est, rerum, citra quas frustrâ de quantitate auri in corona, nisi denuò liquata fuisset, quæsierat quis, erat callentissimus. Absque Mathematico ejusmodi fuisset, tale est verisimilius tunc evenisse Syracusis, quale dudum Romæ. Admisti monetæ argenteæ nimii æris accusabatur Monetarius. Is ab iis, qui rebus præerant, impetravit, ut duo constituti ^y *I. Baptist. Villalpandus in apparatu Urbis & Templi part. 2. l. 2. disp. 1. c. 5.* Judices seorsim causam attentius examinarent, sententiamque seorsim proferrent. Id ipsi juxtâ facere, atque eodem pie uterque ex eisdem actis causâ, atque libellis cognitis, & confessione rei auditâ, sententiam quidem protulit; sed prorsus absolutoriam alter, alter eousque damnatoriam, ut plurima aureorum millia reipublicæ, adulteratæ monetæ nomine, à reo refundenda censeret, & tum bona ejus cetera fisco addicenda, tum capitale insuper infligendum supplicium. Ingens heic discrimen. Et à vero forsân uterque, licet pariter diligentissimus, immane quantum recessit. Alterum, manifestò scimus. Atque aliis in rebus discernendis simile non rarò accidit. Perplexarite extricare, Confusa invicem distinguere, Veri ac Falsi confinia, horumque sinuosos anfractus satis habere exploratos, & demum ex eis, quæ superstruuntur, de Fundamentis seu Principiis rectè conjicere, res est perquam ardua, pænè inaccessa, & mortalium paucissimorum. Id

rum. Id quod in quæstione, de Jure Naturali ex Civili aliquo simul, & Naturalis Juris corpore secernendo, jam memorata inprimis etiam obtinet. Assumatur exemplum, sive ex Athenis, sive è Roma veteri. Tàm heic, quàm illic leges fuêre XII. Tabularum, aliæ. Atque ob populorum, qui eis usi sunt, singularem prudentiam, doctrinam, fortitudinem, ceterosque virtutum apices, maximi eas passim facimus. Neque, quin Naturalia seu Universalia saltem aliquot jura intra earum cancellos designentur, solemus dubitare. At verò hæc ex illis secernere, atq; ad amissim juxta autorum, atque eorum, qui illis usi sunt, mentem determinata ob oculos studiosis ponere, id quidem plusquam Archimedæum est, nec facilius forsan, quàm Ancile illud è cælo delapsum à ceteris, quæ Mamurii artificio adeò ei similia facta sunt, olim distinxisse, aut Ægyptiis singula cujusque, post Nili inundationem, jugera, ante Geometriæ inventionem, interno-
visse. Ceterùm disquirentibus circa Jura Naturalia seu Universalia in legibus illis, sive Atticis, sive Romanis comprehensa, nihil, puto, fuisse prius in votis (si modò omninò sperari potuisset) quàm ex ipsorum, quos tanti faciunt & qui, legibus eis usi, conditores nominis amplissimi ostendant, scitis atq; disciplina ediscere, quid in illis quantumque sigillatim pro Naturali seu pro Officiis omnium hominum Communibus, seu Philosophia Universalis, & quid quantumque seorsim pariter pro Civili tantum, ac Rituali, seu Genti, cui præscriptum est proprio ac peculiari, esset sumendum. Neutiquam quòd inde res sic prorsus definita foret, ut in eorum verba quis statim juraret, sed ut liberè nihilofeciùs philosopharentur omnes, ac quid statuendum, pro viribus undiquaque, ut in discussionibus ceteris, porrò quærerent. Veruntamen, sive scientiâ sibi præeuntes, in hujusmodi disquisitione, interim disquirentem quempiam habuisse illos, qui & tantâ sapientiæ scientiæque gloriâ alios excelluerunt, ipsasque, de quibus sic quæritur, leges ad posteritatem transmiserunt, sive adversa eorum ea de re aut dissona placita, atque rationes certò rescivisse, tum jucundum, tum perquam utile fuisse seriò contemplanti facilè, opinor, concedetur. Id quod manifestò agnorunt, quotquot diversissimas philosophorum, qui in populis jam dictis floren-
tes de

tes de Jure Naturali, atque Officiis omnium hominum communibus disputarunt, opiniones diligenter venati ac perpendentes, suis juxta Capite primo ostensa, interseruerunt. Scilicet etiam lacera distractarum nimium opinionum fragmenta magni aestimarunt, cum nec Theologorum, nec Philosophorum, nec ferè Scholæ eorum cujuscumque, nedum populi integri ex aliqua eorum disciplinâ edocti hâc in re definiendâ consensum reperirent. Et sanè, quale de Atticis, ac Romanis legibus diximus, eorumque philosophis, ac moribus, tale de Gentibus, quantum scio, universis aliis est dicendum, præter Ebræos unicos. Nullibi scilicet ex aliis cujuscumque gentis instituto, seu Philosophia, seu Theologia, seu Jurisprudentia in eâ recepta, certa haberi, atque subtiliùs sic definita Juris Naturalis seu omnium mortalium communis Capita, ac seorsim à ceteris sic consensu publico distincta, ut ejusdem veluti Corpus Singulare, Simplex, & perpetuò sibi Simile tum Nomine, tum Usu per se tam auctoritate dignoscatur, quàm disciplinâ publicâ, & in publicâ rerum administratione sigillatim ac solùm, atque eo nomine à ceteris distinctum, adhibeatur. Commiscentur passim, in libris, quos vulgò terimus, Capita, qualiacumque sunt ea, cum Civilibus, è Mosaïcis translatis, Evangelicis, Ecclesiasticis, Gentium. Et de distinctione perquàm diversimodè à scriptoribus agitur. Quin habetur quidem in titulis aliquot, tum Juris Cæsarei, tum Pontificii Jus Naturale; quod tamen in incerto nimis in eis relinquitur. Et quanquam in aliquot Capita Juris, etiam Naturalis adeoque Universalis nomine, consensus interdum scriptorum vulgò reperitur, id tamen interea advertendum est, ut numeri alicujus aut magnitudinis incognitæ pars nulla, quâ pars & quota est, satis cognoscitur, sic nec Juris cujuscumque Generis capitum aliquod satis, atque, ut oportet, undiquaque internosci, nisi etiam, quot fuerint, & quænam ejusdem generis cetera, pariter dignoscatur. Nam alterum alteri sæpiùs temperamento est, & interpretis vicem non rarò supplet. Ebræi autem Juris Mosaïci, quatenus Mosaïcum est, atque in Federe Veteri solùm conscriptum, corpus integrum sibi peculiare², faciunt. Cæterùm quasi in numerato seorsim habent ipsi, idq; non è disciplina sua tan-

² R. Iehuda
in Sepher
Cozzi part. 1.
§. 101. Et Tal
mudici pas-
sim.

tum umbratili, seu Scholarum institutis, verum etiam ex publica eaque vetustissima rerum, quoties cum Gentilibus seu Gentibus aliis eis erat agendum, administrationis ratione, Jura quaedam certa ac definita, quæ omnium hominum, tam Gentilium, quam Judæorum, esse volunt communia *בני נח מצוה* eis dicta, id est, *Præcepta*, seu *Jura Noachidarum*, seu *Filiorum posterorumve Noachi*; quo nomine universum genus humanum, post diluvium, venire palam est. Hæc scilicet volunt tum ad tempus illud *תהו* seu *vacuum* eis dictum, id est, totum illud, quod rerum conditum, & legis scriptæ dationem intervenit, tum ad sequentia secula attinere; ita ut legis scriptæ datio partim esset horum iteratio, partim ceterorum, quæ ipsis propria, accessio, & superstructio. Atque ex hisce conflantur Officia illa universalis, ac philosophia Moralis, ac Civilis, quæ genus humanum ab ipsis rerum initiis teneri pariter, tum invicem inter se, tum erga Numen sanctissimum, docent; ut in sequentibus fusiùs ostenditur. Nihil quidem in Officiis eis reperitur, de quo in scriptis Mosaicis itidem non cautum est. Sed Mosaica conjuncta simul immistaque habent, quæ Reipublicæ suæ propria, eique tantum Civilia fuere per plurima. Noachidarum autem Juris capita seorsim exhibita, & Simpliciora interdum faciunt, & aliis, quàm Mosaica sibi adeò singulariter aptata, interpretationibus non rarò explicant. Naturale autem id, ad eorum mentem, appellamus nos atque universale, quoniam *ἡ φύσις πάντων ἡ πρώτη τῶν αὐτῶν ἐκ δυνάμεως, ὡς αὐτὴ τὸ πᾶν ἔχει ἐν ἑαυτῇ καὶ ἐν ἑτέρους καὶ* (quod ait Aristoteles^a, de Jure Naturali obligativo verba faciens) *quicquid est ex natura seu Naturale, immobile seu Immutabile est, & nullibi non eandem vim obtinet, quemadmodum ignis, & heic, & apud Persas pariter urit.* Unde & rectissimè ipsi alibi^b aliisque Græcorum, Jus hoc dicitur *ὁ κοινὸς Νόμος* seu *Jus commune*, & semper vini eo nomine etiam passimquè sortiri. Neque enim, si Obligationem ipsam solum spectes (nam diffusissimæ morum pravitatis rationem hac in re præfiniendâ habent nullam Ebræi) minus censent immutabile Jus hoc, seu minus vim suam ubique gentium semperque obtinere, quàm ignem ubique urere. Sed hæc de re plura in sequentibus. Juris hujus apud eos Capita Illustriora

^a Nicomach.
5. cap. 10.

^b Rhetoric. 1.
I. cap. II. &
13. & vide-
sis Alex. A-
phrodiseu de
Animalib.
2. cap. 42.

fructiora seu Majora sunt, de quibus satis inter cunctos eorum convenit. Alia item Obscuriora, seu minorum veluti gentium accedunt. Singula inferius cum Partibus, in quas distribuuntur, cum Appendicibus, quas perpetuas, ac necessarias habent comites, & demum cum exegeti Talmudicâ trademus, simulatque de Variâ hominum, adeoque & Singulari Ebraeorum ipsorum, & à compluribus aliis diffonâ, in Generali Juris Naturalis seu Universalis, qualiacunque fuerint revera ejusdem Capita, Designatione definitioneque, ratione summam viderimus.

C A P. I V.

Jus Hominum Naturale seu Universale ex Aliorum Animantium actibus, ac usu non omnino eliciunt Ebraei, neque Jus aliquod Hominum, ac Brutorum commune agnoscunt, nec pœnâ sic propriè dictâ Bruta affici. Interferitur de Libertatis, Juris, Obligationis, Pœnæ, Permissionis, & Actuum, sive hominum, sive Brutorum, Notionibus, quatenus earum heic usus necessarius, Dissertatio.

IN designatione, atque definitione Juris Naturalis, quæ apud scriptores solet diversimodè occurrere, alii ex Aliorum Animantium actibus, ac usu Jura hominibus aliquot Naturalia petunt; alii Juris Naturalis Corpus è Moribus omnium, seu plurimarum Gentium communibus; ex Naturali Ratione, seu recto ejusdem usu alii; & demum alii è Naturæ, adeoque Naturalis rationis Parentis, id est, sanctissimi Numinis Imperio, atque Indicatione. Quod ad Animantia cetera heic attinet; obvium est apud Jurisconsultos, tam Orientalis^c, quam Occidentalis^d Imperii, *Jus Naturale esse, quod Natura omnia animalia docuit, atque jus istud non humani generis esse proprium, sed omnium animalium, quæ in terra, quæ in mari nascuntur, avium quoque commune esse.* Unde etiam habent illud, *hinc descendit Maris, atque fœminæ conjunctio, quam nos matrimonium appellamus, hinc liberorum procreatio, hinc educatio.* Videmus enim, cetera quoque animalia, feras etiam, istius juris peritia (seu, ut nonnullis, legitur perita)

^c Basilic. lib.

2. Harmenopul. Prochr.

lib. 1. tit. 1.

^d L. 1. D. de Inst. & Iure,

& Instit. de Iure Natur.

censeri. Accedunt, quæ in sui tutelam Bruta faciunt, atque in posterorum conservationem, Apium item respublicæ, Columbarum conjugia, id genus reliqua. Hæc scilicet dum similitudinem quandam rei, quam pro jure Norma que vivendi accipiunt homines, id est, *μυμήματα*

* Lib. 9. de
Hist. Animalium
cap. 7.

† Lib. 2. de
Finibus.

seu *Virtutum Simulacra*, ut Cicero⁶, exhibent, etiam & Juris, adeoq; hominum, ceterorumq; simul animalium communis, ac naturâ in ipsis brutis pariter subnixa nomen subinde induunt. Nec rarò tam apud Theologos Christianos, quàm Jurisconsultos, aliosque, mentio fit Juris Naturalis velut ita hominum, ceterorumque animantium communis. Atque ex horum actibus de illorum jure etiam statuitur.

Quâ de re plura item capite proximo. At verò usus seu actuum aliorum animantium ratio ab Ebraeis nulla est omninò heic habita, nec jus esse aliquod hominum, ac brutorum commune, seu utrisq; naturale ullatenùs agnoscunt. Neque ex jure aliquo, (quod totum rectè versari volunt circa *וְהַיִּתֵּר אִסּוּר* seu *licitum atque illicitum*,) sed è propensione, ac inclinatione tantùm, animantium ceterorum actus, evenire.

Ut verò, tum eorum, tum aliorum Rationes, tam ea de re, quàm de aliis aliquot, quæ in qualicumque hac de Juris Naturalis seu Universalis, sive Ortu, sive Sedibus originariis indagine prævia, mox sequuntur, faciliùs intelligantur, nec intereâ, aut obscuritate laborent, aut perplexitate; præmittere visum est, atque compendiò explicare quasdam Rerum simul, atque Vocabulorum notiones, sine quibus ritè conceptis, frustrâ nimis de Juris cujuscunque, quod sive ad Hominum, sive ad Brutorum actus spectet, proprie dicti naturâ agitur. Easunt, præter Jus ipsum generatim, quâ sive hæc sive illos respicere omninò videatur, sumtum, LIBERTAS, OBLIGATIO, POENA, PERMISSIO, & demùm ACTUS Brutorum pariter ac Hominum. Horum scilicet omnium notiones, quatenus earum heic usus est necessarius, resectis ac sepositis, quibus intricari solent, appendicibus, & circumstantiis huc non attinentibus, velut in tabellâ satis apertè, & distinctè conabimur depingere. LIBERTATIS nempe heic notio, aut Absoluta est, ac Simplex, aut Restricta, & Temperata. Absoluta; velut in priore illa Florentini, ac Ju-

stiniani

stiniani Libertatis definitionis 3^a parte, qua dicitur *Naturalis facultas* ^{2. 5. D. de}
eius, quod cuique facere lubet, seu *Φυσικὴ εὐχέρεια συγχωρεῖν πρὸς τὸ* ^{Statu Homi-}
ἵεν αὐτῷ βέλτεται *naturalis facultas cuique permittens facere, quæ velit*, ^{num, Instat.}
 ut vertit Theophilus Antecessor; seu, ut melius in Basilicis, *ἡ ποιεῖν* ^{de Iure Per-}
ὅπερ τις βέλτεται *eius faciundi, quod cuique facere lubet*. Juxta quod ^{son. 5. 5. li-}
 & illud apud Dionem Chrysostomum ^{Orat. 14.} *ἡ ἐλευθερία τὸ μηδενὸς ὑπακούειν*, ^{De Officiis}
αὐτῷ πρὸς τὸν ἄλλον *Libertas est nemini ob-*
temperare, sed simpliciter facere, quæcunque sibi placuerint. Et Ci-
 cero ^{1.} *Libertati proprium est, sic vivere, ut velis*. Hac quidem no-
 tione libertas pariter in Brutis, atque Hominibus concipi potest; ^{2.}
 nullo nimirum accedente Jure, quod, sive horum voluntatem, sive
 illorum appetitum, ac propensionem, quæ voluntatis planè instar
 satis agit, omninò cohibeat. Concipi dico. Nam necessariam de
 interminatâ utrisque hujusmodi libertate, atque dissertationi inser-
 vientem conceptionem tantum ejusmodi supponimus, ut fere geo-
 metrae demonstraturi quid lineam sæpius in infinitum excurrentem.
 Restrictæ autem Libertatis notio est, cum Libertati, quam ita suppo-
 nimus, adjicitur id, quod in memoratâ definitione sequitur tempe-
 ramentum, *nisi si quid vi, aut Jure prohibetur*. Ad hunc locum
 Vis, quatenus injuria in ea contineatur, non spectat. Jus autem
 quod, qualem jam concepimus libertatem absolutam, sic temperare
 potest, qualicunque id fuerit nomine, sive Naturalis, sive Civilis alio-
 ve aliquo appellandum *ὁ τῶν πραγμάτων κανὼν ἐστὶν ἡ ἀρετή* ^{3.} *rerum* ^{Dio Chry-}
gerendarum est ipsa regula justa, seu Norma, & amissis, juxta quam ^{sof. Orat. 75.}
 Libertas sic concepta adeò præscripto ejusmodi jure (quisquis ejus-
 dem autor fuerit) minuitur, ut non solum Jussâ, atque Interdictâ
 inde superinducantur, sed etiam simul indicentur Permissâ. Un-
 denam autem Jussis, ac Interdictis, quæcunque demum Naturalia seu
 Universalia fuerint, auctoritatem accedere velint Ebraei inferiùs osten-
 dimus. Nam sufficit heic, ut de Effectibus duntaxat generalioribus
 Juris qualiscunque, atque undecunque constituti in rem præsentem
 videamus. Neque est quod de Causis Juris (quas infra juxta Ebræo-
 rum mentem damus) simus hoc in loco sollicitiores. Tàm verò
 Jussâ, quàm Interdictâ illa unico satis nomine prohibendi in memo-

rato Libertatis absolutæ temperamento illo, *nisi si quid Jure prohibetur*, nemo non videt, comprehendi. Nam & Jussu violari prohibetur, uti & Prohibitioni obtemperari jubetur. Ex Jussis ejusmodi, ac Interdictis evenit, ut designata habeantur quædam Bona non tantum Utilitatis causâ, sed etiam Honestatis simul, & Officii ex obedientiâ debitâ præstandi nomine, secundum Jubentis (sive is Numen sit, sive Homo, cui legitima potestas) mentem amplexanda observandaque, quædam itidem Mala ac Turpia sic fugienda evitandaque. Unde planè Jus conflatur Obligativum. Atque ex Jure ejusmodi Obligativo, juxta varios ejusdem capitum sensus atque actus, circa quos illa versantur, oritur OBLIGATIO, quod *Juris vinculum est, quo necessitate adstringimur* alicujus rei faciendæ, observandæ, præstandæ, fugiendæ. Adeo ut, quemadmodum ex Jure hoc ipso efficitur in Rebus, seu Actibus discrimen Boni ejusmodi & Mali seu Turpis & Honesti, sic in Personis nascatur inde ad officium exequendum Obligatio & Debitio, quæ primaria est inter eas & Jus Relatio. Nam Obligationes singularium, quæ ex Contractu singulari, seu delicto nasci solent, ideò inde nascuntur, quia ex generali Jure præeunte (qualecunque id fuerit) præstitutum reperitur contractus generatim servandos, delicta verò fugienda. Quemadmodum ex præmissis universalibus nascuntur conclusiones singulares. Ex Obligatione autem ejusmodi, seu eo, quod est, necessitate sic adstringi, haud concipi potest, quin P O E N A aliqua, idque ex præstituto, sive expressim, sive tacitè violationi imminet. Nam quatenus facultas faciendi quod velis ipse, seu libertas absoluta, ex Jure quocunque, sive tollitur, sive temperatur, catenus saltem necesse est, ut in Restrictam ea transeat & cohibitam. Ex Jure autem cohiberi, & obstringi quempiam (qua in re Obligationum substantia^m consistit) citra Poenam aliquam alicunde violationi imminentem, quæ scilicet Obligationi inserviat, ne comminisci, si rectè intuemur, quis potest. Unde Ebraeis etiam חוב quod obligatum denotat, *pæna obnoxium esse* pariter significat; uti & ἐνοχὴ & ἐνοχῶ quæ Jurisconsultis Græcis *Obligatio* sunt, & *Obligatus*, etiam id quod est poenæ, seu Juri minis obnoxium esse, signantiùs interpretantur. Et appositè ad temperamen-

*Instit. & D.
tit. de Obligationibus l.
3. & c.*

*m l. 3. D. tit.
de Obligationibus.*

mentum illud Libertatis nisi si quid Iure prohibetur, Constantinus Harmenopolus, Judex olim Thessalonicensis; νόμοςⁿ inquit, ὅτι τι-<sup>n Prochir. Ju-
ris lib. x. tit.
18.</sup> μωⁿ ἀπειλὰς ἐξοργισμὸν πρὸς τὸν ὁ βέλομεν Iure; nam supplicio-
rum mina impedimento mihi sunt, quo minus faciam, quæ volo. At-
que ad eandem mentem interpretes ibi recentiores. Neque fanè
Juris Obligatio sine Pœnæ alicujus violationi imminentis ratione
(quâ contineri nemo non videt, pro vario scilicet rerum ac perso-
narum genere, Liberationem, Remissionem, Novationem, Accepti-
lationem, & si quæ cætera, sive perimunt, sive differunt pœnæ irroga-
tionem, non præstanti seu violanti aliàs debitam) mortalibus magis
potest fingi, quàm in Relatis paternitas sine filio. Actiones autem
& Coercitiones forenses, quæ inde sequuntur, veluti exactiones, &
quæ alia sententiis latis non obtemperantes cogere solent, pœnis
seu eorum rationi meritò adnumerantur. Neque omninò adver-
satur, quod apud Jurisconsultos Cæsareos^o, etiam ex veterum men-<sup>o Dd. ad tit.
de Obligatio-
nibus. Vide sis
l. 46. D. tit.
de cōditione
indebiti, l. 95
D. tit. de so-
lutionib⁹ &
lib. 3. 4. &c.</sup>te, de diversis Obligationis Naturalis & Civilis effectibus occurrit.
Nimirum Obligationem Civilem semper parere Actionem, & cum
Naturali conjunctam etiam Exactionem; Naturalem autem, quam-
diu simplex fuerit, plerunque neque Actionem parere, nedum Exa-
ctionem, adeoque nullam inducere violationi Pœnam Pœnæve
umbram. Sed tantum producere Exceptionem, atque impedire
Soluti repetitionem, quæ ad pœnæ rationem non attinent. Natu-
ralis tantum obligationis ex contractu exemplum habent, ubi quis P<sup>p Mynfinger.
ad Instir. tit.
de Obligatio-
nibus in princ.</sup>Pupillo credat pecuniam sine Tutoris autoritate, atque is eam male
consumat, aut si frater credat fratri, dum uterque in Patriâ potestate.
Obligationis ejusmodi item memorant ex testamento^q, minus so-<sup>q gl. l. 1. D.
de Cōdict. in-
debiti Bald.
in l. si post di-
visionem fa-
cti C. de Iuris
& facti igno-
rantia, Ju-
lius Clarus
sentent. lib.
3. quæst. 90.
n. 1.</sup>lenni, seu quod solennitatibus à jure civili præscriptis caret. Scilicet
tametsi legatario ex jure civili actio non competit, naturaliter ni-
hiloscilicet obligari hæredem, seu in bona successorem legata præsta-
re. Ex delicto itidem; veluti si filius nondum emancipatus aliquid
furripiat patri, aut servus domino. Quas inter personas scilicet actio
locum non habet. Nudum etiam pactum, si vis, adjicias. Sed hæc,
inquam, nihil adversantur eis, quæ de Obligatione, & qualicunque
simul & perpetuâ ejus comite Pœnâ alicundè imminente diximus.

Etenim

^x *Instit. tit. de Iustitia & Iure.*

^f *Lib. 1.*

^t *L. 2. §. 0-
mnium D. de
Origine Iu-
ris.*

^u *L. 1. D. de
Iustitia &
Iure §. 1.*

^z *Lesius de
Iustitia &
Iure lib. 2. c.
19. & vide-
tis Francisc.
Suarez. l. 2.
de legibus c.
9. §. 6.*

Etenim Jurisprudentia definiebatur tam^r Divinarum quàm Humanarum rerum notitia, justì atque injusti scientia. Ea autem olim viguit maximè in Pontificum collegio, quod de Jure respondebat, ut ex Livio^f, & Pomponio^t scimus. Hinc fiebat, ut tam Jus Divinum, quàm Humanum adeòque omnimodum docerent iidem Juris seu Justitiæ utriusque antistites, adeoque de Jure, ac Officiis tam erga Numen, quàm erga Homines, sive Naturaliter, sive Civiliter observandis, ac de Poenâ, quæ violationi immineret sive à Numine, ut Naturæ totius parente, & Rectore, sive ab Hominibus infligendâ monerent. Unde Ulpianus juxta mentem ceterorum, qui ex illo Collegio in posteritatem sunt propagati Jurisconsulti, *Iustitiam*, inquit^u, *colimus, & boni, & equi notitiam profitemur æquum ab iniquo separantes, licitum ab illicito discernentes; bonos non solum metu pœnarum, verum etiam premiorum quoque exhortatione efficere cupientes; veram, nisi fallor, philosophiam non simulatam affectantes.* Quæ cum ita fuerint, mihi sanè satis est persuasum, ex hac ratione evenisse, ut, dum à naturæ parente, seu Numine Jura aliquot Obligatoria præstitui agnoscebant, adeoque naturalia appellitabant, (qua de re plura inferiùs,) sed nihilominus ex obligatione solum naturali Exactionem & Actionem, quæ Coërcitionis & Violationis poenam suppleret, sic negabant, hoc interea tantùm innuerent; Civilem nempe, seu forenses obligationibus simpliciter naturalibus ejusmodi Poenam, seu Coërcitionem quidem inservire nullam. Veruntamen imminere nihilominus poenam qualemcunque aliunde, scilicet à Rectore Mortalium supremo, id est, à Numine seu Naturæ totius parente expectandam. Ob ea nempe violata, ad quorum observationem ex Obligatione, quam ita vocabant, Naturali, qualiscunque ea fuerit, seu ut Christiani dicimus ex Nexu Conscientiæ, seu Conscientiæ Foro, is qui violârat propriè esset adstrictus. Unde & benè Theologi interdum^x obligationem Jurisconsultis Cæsareis Naturalem dictam, eandem cum nudo conscientiæ nexu, seu eo, quo ad jussu Numinis implenda tenemur, faciunt. Quemadmodum etiam philosophi veteres expressim^z *Quoddos autem Conscientiam ipsam* pro Naturalis officii, ad quod quis obligatur, mensurâ sumunt. Ut vi-

Ut videre est inprimis in præstantissimo illo ad carmina Pythagorica Hieroclis commentario. Et nisi Obligationis apud Jurisconsultos Naturalis interpretatio hujusmodi admittenda fuerit, quorsum cedò de æquitatis vinculo, ut de eo, quo solo sustinetur obligatio naturalis, loquitur Papinianus¹? Qualenam in Jure vinculum ejusmodi (quod & conventionis æquitate, ut ait ille, quandoque pariter dissolvitur) fingi potest, nisi juris alicujus, sive Humani, sive Divini coercionem seu poenam alicunde inservientem, & violationi debitam velis itidem substitui? Neque sanè aliter voluere veteres illi. Etenim non solum in Christianismo, Judaismo, & Mahumedismo, verum etiam in Theologiâ, ac Jure Græcorum, & Romanorum veterum, (apud quos scilicet viguit illud de Obligatione Naturali,) aliarumque ferè gentium, seu in Paganismo, & Numen esse sive Unicum² sive Plura, & Numinis vindictam Officii, Jurisque necessariò, seu ex vinculo, aut obligatione observandi violationem consequi, id est, Deum esse & remuneratorem, credebatur. Quorsum aliàs tot victimæ, ac februa, quæ peccata diluerent? Obvium est illud Virgilii³ de Manibus.

¹ L. 93. Strabon. D. tit. de solut. C. liberat. §. 4.

² Aristot. de Celo lib. 1. text. 22.

³ Aeneid. 6.

*Ergo exercentur pænis, veterumque malorum
Supplicia expendunt; aliæ panduntur inanes
Suspensæ ad ventos &c. ———*

Pariter etiam de vivorum pænis cælitùs irrogari solitis, ubi de Diis loquitur^b, quæ ad Jovis folium apparent.

*——— acuuntque metum mortalibus ægris
Si quando lethum horrificum, morbosque Deum Rex
Molitur, meritas aut bello territat urbes.*

Et Cicero^c; *Perjurii Pæna Divina exitium, humana dedecus* ^d *De legibus lib. 2. Adde Metellum apud Agellium lib. 1. cap. 6. in fine.* esto. Quin obligationem esse naturalem, quâ juramenta servare homines adstringerentur, dum de poena sic locutus est divinâ, existimaret, nullus dubito. Et Agrippinæ umbra, ex receptâ de vindictâ divinâ sententiâ, apud Senecam^d, *ultrix Erinnys impio dignum parat Letum tyranno*. Innumera sunt ejusmodi alia. Et Gentilium heic sententiam maxime scimus, tum ex egregiâ illa Plutarchi *de his, qui serò à Numine puniuntur*, dissertatione, tum philosophiâ apud

^d In Orestia act. 3.

^e Lib. 10.

^f Lib. 2.

^g Eclog. Phisic. lib. 1. cap. 7. & Sermo-
ne 15.

^h Franciscus
Connanus Iu-
ris Civilis l.
2. cap. 3.

ⁱ Vide sis Hu-
gon. Grotium
de Iure Belli
ac Pacis lib.
2. cap. 4. §. 6.

Hieroclem Pythagoricâ, Platonis Phædone, Phædro libris de Repu-
blica^e, & de Legibus^f, ut quamplurima de Adraſtea, Nemefi, Minoe,
Rhadamantho, Eumenidibus, Tartaro, aliis, nunc ad mortuorum,
nunc etiam ad ſuperſtitum delicta, & ſcelera, atq; pœnas eo nomine
à Diis irrogatas attinentibus, quæ apud Tragoedos, alioſque paſſim
occurrunt, prætermittamus. Vide inprimis, quæ ea de re ex Græcis

collegit Joannes Stobæus^g. Neque erat ſanè, quod Jurisconſultus

Cæſareus Clariffimus negotium ſibi de obligatione Naturali fa-
ceſſens negaret, eam, ſi naturam vocabuli ſpectemus, rectè appellari

Obligationem, *Quia tum demum verè, ut inquit^h, eſt huiusmodi,*
cum neceſſaria eſt, & in invitum ſatis habet firmitudinis. Quam

ei ineſſe negat, quippe cui deeſt Civilis coercitio ac pœna. Etenim
tametiſi in invitum non habebat ſatis ex jure Civili, ſeu in Civili foro
firmitudinis, modo nihilominus, quem memoravimus, eoque Pa-
ganorum ſententiæ de pœnâ violationi imminente receptiſſimæ
perquam conſono, firma habebatur planèque Obligatio. Quem-
admodum & apud Chriſtianos, tam Obligatio ſolius Conſcientiæ,
quàm Civilis firma habetur. De Obligatione Naturali, quam pro-
priè ſic dictam verè obligare ſtatuerunt veteres, veluti in exemplis
allatis, aliisq; id genus, ſemper loquimur, non de Obligationis Na-
turalis vocabulo per abuſionem interdum uſurpato de eo, quod na-
turâ quidem honeſtum eſt, ne tamen interim debitum nuncupan-
dum; velut beneficio vicem rependere, etiam & beneficium ritè

collocare. Cujus generis eſſe quamplurima, nemo non videt.

Atque diſtinctio hæcⁱ inprimis eſt heic advertenda. Ex inducto, juxta
jam dicta, qualicunque jure Obligativo, Actus, quotquot eorum,
quos antea omninò liberos, ſeu omnimodo & Juſſu & Interdicto
ſolutos, in libertate abſoluta, notionis cauſâ, ſuppoſuimus, nunc re-
ſtriçti ſunt, in Malum culpæ, ſeu Turpe juxta conſtituentis, quiſquis
ille fuerit, mentem tranſeunt; tum exiſtente inde Obligatione ad
id, quod ſive Jubetur, ſive Vetatur, ſecundum conſtituentis itidem
mentem, nomine Boni ac Honeſti, ut dictum eſt, ex officio Obser-
vandum, & ad Violationem, nomine Mali ac Turpis, Fugiendam;
tum Violationi imminente Malo Pœnæ, non ſub ratione Damni

tantum,

tantum, aut Incommodi (quo nomine veniunt qualescunque molestiae, seu infortunia) sed etiam sub ratione Meriti, quod respectu Violationis, seu non servatae Obligationis, id est, Culpae, sequitur, irrogandae. Nam ex ratione, & essentia Poenae propriè dictae est, ut

pro peccato^k seu culpâ aliquâ impendatur, idque sive ea Satisfactoria dicatur, sive Expiatoria, sive Purgatoria, quemadmodum Satisfactionis, Expiationis, & Purgationis ipsa, aliaque ejusmodi satis indicant nomina. Omnigena enim est partim saltem Retributiva,

tametsi simul etiam fuerit Medicinalis, ut in scholis^l loquuntur, seu emendationi sive ipsius peccantis sive aliorum adhibita. Neque sane Platonium illud, *Neminem^m prudentem punire, quia peccatum est, sed ne peccetur*, verum satis esse potest, nisi intelligas excessum

quidem modosque, & temperamenta poenae singularia ejusve singulares species, quâ tales, veluti capitalem, corporalem, pecuniariam (quæ etiam perquam diversimodè se habent) variatim apud homines, & lege præstitui, & infligi tantum ne peccetur, seu emendationi

societatisque publicæ inde conservationi, pro alia atque alia personarum, locorum, temporis ratione adhiberi aptarique. Sed verò & species has, quâ Poenae universim dictæ genere continentur ejusve naturam induunt communem, atque ita ipsum, qui jus violavit, respiciunt, non solum ne porro peccetur, sed & quia antè peccatum est, & pro malo actionis præteritæ irrogari. Exempli causâ; Fur-

tum capitali interdum, interdum corporali, pecuniariâ interdum poenâ lui scimus. Poena, qualibet hac in specie, quâ generatim poena est, planè est Retributiva, seu nomine Meriti irrogatur, & quia peccatum est. Quatenus autem hæc vel illa species singularis præstituitur infligiturque, Medicinalis est; juxta legislatoris scilicet arbitrium, quo sive excessum necessarium, sive temperamentum satis idoneum emendationi, ac societatis publicæ conservationi fore, is statuerit. Formalis enim poenae causâ certè in hoc maximè consistit, quòd sit *τιμωρίαⁿ*, seu *vindicta*, atque satisfactoria, seu purgatoria, seu expiatoria aliterve scelus, seu peccatum commissum respiciat, unde & poenae rectè dicuntur interdum *λύσις νεμομισμῶν^o* ex-

piationes seu liberationes à lege præstitutæ, quod nomen planè id,

quod

^k D. August. Retract. lib. 1. c. 9. S. Thom.

^l 1. secunda quest. 87. art. 7.

^l S. Thom. 2. secunda qu. 66. art. 6. ad

^m secundum 108. art. 3. &

ⁿ Seneca de Ira cap. 16.

Lactant. de Ira Dei cap. 18. & Plato

lib. 11. de legibus. D. August. de Civ.

Dei lib. 21. cap. 13. Ad-

de Hugonem Grotium de

Jure Belli ac Pacis lib. 2. cap. 20. §. 4.

&c.

ⁿ Videfis Agellium lib. 6 cap. 14.

^o Aristot. Politic. 2. cap. 2. &c.

quod commissum est, non emendationem futuram, quæ in finalibus tantum poenæ causis habetur, respicit. Atque hac de re etiam plura mox. Actus autem Residui, seu qui in Jussis, qualia diximus, Interdictivæ non continentur, adiaphori fiunt, seu permittuntur. Atque ad hos etiam ex inducto, quod ad alteros illos spectat, Jure Obligativo, tam spectat jam *PERMISSIO* atque Jus Permissivum, quàm ad istos Obligatio seu Obligativum Jus. Nam præscriptum Jus Obligativum ex ipsius constituentis autoritate (cujus sanè in absolutâ, qualem supposuimus, libertate ratio, nomine ejusmodi, haberi nequit) tam actus residuos, seu ad quos nolit ille Obligationem attingere, Permissos designat, seu licitos esse indicat, quàm alteros istos pro Juris superinducti formularum discrimine illicitos. Ita firmè, quemadmodum perpetuus limitis in finibus regundis determinantis rigor indicat tam extracclusam, quàm assignatam agrî partem, seu ut diameter seu lineæ, sive segmentorum, sive sectorum circuli utramque pariter, quæ circumjacet aream arcusque divisos. Nec magis in Actibus, qui Juris sunt Obligativi, poenæ violationi imminentis seu meriti, adeoque ad officium ex imperato præstandum Obligationis ratio habetur, quàm in actibus Juris Permissivi, quoties nimirum licitum, ac illicitum, seu Jus consideramus, habetur ratio Permissionis, id est, Obligationis nondum præstitutæ, adeoque Poenæ absentes. Ubique autem desunt hujusmodi rationes, Juris ullius propriè dicti, scilicet quod liciti, atque illiciti, justi ac iniusti amissis aliqua mortalibus esse possit, nomini locus, opinor, excogitari quidem nequit. *ACTUS* demum omnimodi, sive Hominum, sive Brutorum concipi etiam possunt, aut quatenus ex Voluntate, Appetitu, seu naturæ propensione tantum emanent, atque, sive utilitatis solum, sive delectationis causâ à singulis sic, sive fiant, sive omittantur, aut quatenus ad eorum alios, Boni ac Honesti, ex Officii Debitone, non permittendi nomine, præstandos servandosque juxta jam dicta obligentur, ad alios itidem ex debitione pariter fugiendos, nomine Mali ac Turpis, poenâ meriti nomine contrâ facientibus adjectâ expectatâque, adstringantur; Residuis interea ex ipsius Juris Obligativi amissis indicatione omnino Permissis. Jam verò

verò hisce sic breviter ostensis, nemo non videt modo quidem prior-
ri Actus humanos, atque aliorum simul animantium invicem esse
non rarò persimiles, atque ejusdem generis. Quales sunt, nunc
Sexuum conjunctio, nunc Coelibatus, seu conjunctionis ejusmodi
abstinentia, foetus educatio, tutela sui, damni illati ultio, caedes mu-
tua; qui utrisque sic interdum communes, quatenus singulis, sive
Utiles tantum sunt, sive tantum Jucundi, nullâ, ex officio præstituto,
sive Obligationis sive Permissionis, qualem diximus, nedum Poenæ,
velut meriti, ejusve absentiae ratione habitâ. Ceterum modo se-
cundo, quâ, sive ad dictorum actuum aliquos, sive ad alios, sive no-
mine ejus, quod ad juris undecunque superinducti mentem Bonum
est, ac Honestum, officii, ac obedientiae debitæ nomine præstandos
& sequendos, sive nomine ejus, quod Malum est & Turpe, pariter
fugiendos, Obligationis aliqua, atque Poenæ, seu Permissionis ritè
(juxta jam dicta) habeatur ratio, nihil eis inesse volunt Ebraei Brutis
cum Hominibus commune. Id quod satis cernitur ad Legem illam;
Vir^p qui posuerit concubitum suum cum Bestiâ, interficiatur, & Be-
stiâ quoque occidetis. Mulier verò quæ accesserit ad quamcun-
que Bestiâ, & succubuerit ei, occides mulierem atque bestiâ. Mor-
te interficiantur. Sanguis eorum sit super eos. De Bestiis omnimo-
dis, tam feris, quam cicuribus, etiam de avibus, legem hanc indiscri-
minatim capiunt. Quemadmodum & in Jure Cæsareo, ex lege si
quadrupes pauperiem fecerit, actio utilis competit, etiamsi non
quadrupes, sed aliud animal fecerit. Quin & bestiâ lapidandam
(nam de lapidatione mortem, quæ hæc innuitur, intelligunt) sine
ullo ætatis suæ discrimine^r, quod tamen observandum in utroque
sexu humano, volunt; adeò ut, si puer novennium non excederet,
aut puella non triennium, neque ipsis, neque bestiæ qualiscunque
ætatis, ex hac lege mortem infligendam aiant. Nam ante homi-
num ætatem illam, coitum in lege interdictum, nec fieri admittunt.
Non minùs quidem bestiâ quàm hominem, sive masculum, sive
foeminam, è medio tollendum vides. Sed homini mortem, ob ju-
ris, cui obstrictus est, violationem, poenam heic faciunt, non itidem
bestiæ; tametsi etiam jus violatum ipsum esse hominibus Naturale,

^p Levit. 20.
15. & 16. &
cap. 18. 23.

^q L. 4 ff. si
quadrupes
pauperiem.
^r Gemar. Ba-
bylon. ad tit.
Sanhedrin c.
7. fol. 54. &
55. Maimo-
nid. halach.
Isuri Bia cap.
1. Moses Mi-
hotz. Pra-
cept. negativ.

95.

seu perpetuò universale, quo cuncti tenemur, non dubitent; qua de
^{Lib. 5. cap. 1.} re in sequentibus^c. Cum verò, nefando commissò scelere, non so-
 lum personæ ipsæ, quæ reæ sint, ex lege interdum aliàs puniantur,
 verum & res etiam inanimatæ in loco sceleris commissi repertæ ex
 eadem lege sint igne comburendæ simul cum brutis, quod tamen,
 nec in horum, nedum illarum poenam, præstituitur (nam in illis ne
 fingi quidem potest obligatio, aut juris sive violatio, unde poena se-
 quatur) sic in exemplo hoc de bestia, quacum concubuerit homo,
 occidendâ, rem definiunt. Nempe quemadmodum urbis apostata-
 siæ reæ non solum incolæ, utpote apostatæ, gladio erant ob scelus
^{Deuteron. 13. 15. & 16.} admissum plectendi, sed etiam jumenta^t ac pecora gladio itidem
 delenda, & bona cetera comburenda, uti pariter Cananæorum scul-
^{Ibid. 7. 5. & 25. & 12 3} ptilia^u & luci diis Gentium dicati, idque non ob culpam ab jumen-
 tis aut pecoribus, nedum à bonis, sculptilibus & lucis admissam, sed,
 ut ab apostasiâ, etiam bonorum amore, posteritatis gratiâ, ducti ma-
 gis deterrentur aliarum urbium Cives, scelerisque, tum memoria,
 tum novandi ejus, quantum fieri potuit, ansa demeretur; sic etiam
^{Gem. Babyl. ad tit. Sanhedrin. c. 7. fol. 55. a.} bestiam ex lege jam allatâ è medio tollendam volunt, tum ratione^x
 תקלה seu *offensionis* atque exitii, in quod per eam incurreret forsan
 homo cum ea concumbens, (nempè ne conspecta alium quempiam
 in nefandam libidinem fortè irritaret) tum ratione קלון seu *ignomi-
 nia*, quæ hominis, postquam pænas luerat, nomini, quoties ante ocu-
 lo bestiam haberet vulgus, necessariò recrudesceret. Ratio autem
^{Tit. Sanhedrin cap. 7} jam adducta utraque legitur in Misna^y; אמ אדם חטא בהמה מה
 חטאת אלא לפי שבארת לאדם תקלה על ידה לפיכך אמר הכתוב
 תיסקל דא שלא תהא בהמה עוברת בשוק ויאמרו זו היא שנסקל פלוני
 על ידה *Licet peccaverit sic homo, quid peccavit jumentum? Ce-
 terum quoniam evenit homini offensio per eam, atque exitii
 causa, ideo dicit Scriptura lapidandam eam esse; seu, ut vo-
 lunt etiam, ne, quum Bestia per plateas agitur, dici vulgo possit;
 hac est Bestia illa cujus causâ lapidatus est N. N. Alibi item^z;
 מפני מה אמרה התורה להרוג את הבהמה שלא תהא בהמה עוברת
^{Levitic. 20. 15. & BaalA-} בשוק ויאמרו בהמה זו נסקל פלוני על ידיה *quamobrem præcipitur
 in lege etiam bestiam* (quacum concubuerat quis) *occidendam esse?*
 תקל*

Ne eâ

Ne eâ per plateas transeunte dicant homines, Hæc est bestia, cujus causâ, aut propter quam lapidatus est N. N. Quod ad hominis plexi ignominiam attinet. Interdum etiam bestiam ex hac lege occidendam aiunt^a, in poenam domini, quia majori eam diligentiam non custodierat. Adeo ut poenam ob jus aliquod violatum ad bestiam attinere neutiquam ullatenus admittant, nec jure aliquo eam teneri. ^a Maimonides in More Nebochim part. 3. c. 40.

Unde etiam evenit, ut extra legem illam Israelitis, in poenæ genere præstituendo ac bestiâ lapidandâ, civilem (tametsi interea circa juris illis planè Naturalis caput versaretur) bestiam, quacum ejusmodi commissum est scelus, occidi noluerint, nec, quantum video, aliud quid pati, quod poenam simulet. Scilicet de Noachide seu Gentili, qui eorum reipublicæ Pars, seu Profelytus Justitiæ nondum factus apud eos reus heic esset, aiunt ipsum quidem ultimo supplicio ob jus Naturale, seu Noachidarum sic violatum puniendum esse, non verò bestiam occidendam; quippe quæ juris violati rea esse nequibat. Nec rationes jam antè memoratas, ac legi sibi Civili proprias ad jus Noachidarum seu Naturale spectare censebant. Maimonides^b de Gentili apud eos heic reo; ^b Halach. Melacim cap. 9.

הוּא נהרג לבדו ואין הורגין את הבהמה
 הוא נצטוו בהריגת בהמה אלא ישראל
ipse solus est morte afficiendus. Neque enim bestia occidenda. Etenim præceptum de bestia occidenda Israelitis solum civile est. Qua de re etiam D. Augustinus^c, ^c In Levitic. 19. quest. 74.

Queritur, inquit, quomodo sit reus pecus, cum sit irrationale, nec nullo modo legis capax? An quemadmodum transferuntur verba modo locutionis, quæ Græcè appellatur Metaphora, ab animali ad inanimale? sicut dicitur improbus æstus, vel iratum mare, ita & heic translatum est rationale ad irrationale? Nam Pecora inde credendum est jussu interfici, quia tali flagitio contaminata refricant facti memoriam. Ipsam de Ignominia, Magistrorum rationē jam ostensam indicat; poenam aut culpam in pecore non agnoscit. Consoni sunt ^d D. Thom. 2. secundæ quæst. 105. art. 2. ad 11. &c.

D. Augustino Radulphus Flaviacensis, Lyranus, præter Theologos recentiores passim. Nec alius quidem est Philonis^e sensus, ubi rationum, quas de pecore heic occidendo affert, primatim facit ^e In lib. de legib. specialib. de Adulterio & Homicidio.

ὅτι τοῖς τοῖς
 οὐκ εἶδεν ἡ πόλις ὅτι
quoniam probris seu facinoribus hujusmodi nefandis operam dedit. Neque enim ex culpæ merito id dictum est, seu ex.

seu ex jure à pecore violato, sed ex eo quod tam infame ex hominis scelere pecus redditum sit juxta quidem jam memorata, quemadmodum, quæ ibi sequuntur, etiam apud Philonem fusiùs ostendunt.

^f *Exod. 21. 28.* Simile dicendum de bove cornupetâ^f, qui hominem occiderat. Lapidandus quidem erat. At non juris ab eo violati nomine, sed aut ideò ne quid, hominis causâ, denuò ab eo parile fieret, aut ut dominus in re sua puniretur, quia negligenter custodisset. Maimonides^g;

^g *In More
Nebochim
part. 3. c. 40.*

היות הבהמה נהרגת כשתהרוג אדם אינו לקחת דין ממנה כמו שירחיקו עלינו הצדוקים אבל הו' לקחת הדין מבעליה ומפני זה נאסר ליהנות בבשרה מפני שיפליג בעל הבהמה לשמרה. *Quòd Bestia occidi debuit, quando Hominem interficiebat, id non fiebat ad pœnam ab illa exigendam, quemadmodum impropere nobis Zaducæi, sed ad pœnam exigendam à Domino. Atque inde erat, quod prohibebatur ei usus carnis bovis hujusmodi, ut scilicet etiam Bœum domini majorem in eis*

^h *Archæol. 4. cap. 8.* *custodiendis diligentiam adhiberent.* Et Flavius Josephus^h; *Lapidetur, inquit, bos μὴ δὲ εἰς τροφὴν ἐνέχῃται καὶ εἰς κατὰ τὴν ἐκείνου ὅσον* quem nec in alimentum sumi (unde scilicet in domini commodum cederet) *equum existimabatur.* Legem de bove cornupeta, etiam bestias ceteras, feras, volucres, quoties in cædis humanæ causâ essent,

ⁱ *Mos. Mishnah tract. Nizke Mammon c. 10. Sanhedrin cap. 1.* comprehendere itidem aiunt Ebræiⁱ. Atque tam has, quàm bovem, lapidandas: ratione non dissimili ab ea qua animalia cætera lege Cæsareâ si quadrupes pauperiem continentur. Veruntamen inquiunt^k אם המית את הגוי פטור בדיניהם si animal ejusmodi occiderit Gentilem, juxta forenses, qui ad Gentiles attinet, morem, occidendum non est. Id est, si apud Israelitas occiderat Gentilem seu Profelytum domicilii, ad quem Jura Naturalia seu Noachidarum fo-

^k *Mos. Maimonid. hal. Nizke Mammon cap. 10. & consulas Misna tit. Baba Kama cap. 4. §. 6. & 7.* rumque, quo jura illa tantummodò exercebantur, spectabant, minime ex moribus eo in foro usitatis, citra superinductam ea dere Civilem, quæ etiam ad Noachidas ea in republica attineret, constitutionem occidendum erat animal ejusmodi nocivum. Quippe cui, ex jure Noachidarum seu Naturali illo simplici, quod ad Gentiles qui in republica Israelitica degentes reipublicæ ejusdem jurisque ejus civilis participes non erant, non ad animal ejusmodi ullatenus pertinebat, poena, quatenus poena, deberi nequibat, Id verum quidem est, Pœ-

est, Poenæ nomine improprie interdum nuncupari qualiacunque, five hominibus, five brutis damna ac incommoda eveniant, juxta sanè lufum illum Biantis, de uxore pulchrâ & deformi. Si pulchram accipias, habetis *κοινὴν*, seu communem, si deformem, *ποινὴν* pœnam. Eodem item interdum nomine vocantur etiam quæ inanimata quoquo ferè modo pati videntur; secundum illud, verbi gratiâ, Lucani^m de Sicorî Hispaniæ fluvio, qui ne inundatione Cæsaris coëptis obfaret,

¹ Agellius
Noft. Attic.
5. cap. 11.

^m Pharfal. 4.

Spargitur in sulcos & scisso gurgite rivis

Dat Pœnas majoris aquæ ———

Neque infrequens est Poenæ vocabuli ejusmodi usus; qua de re etiam plura capite proximo. Sed verò Poena, proprie loquendo, atque ut in Jure qualicunque locum habet, sumitur pro eo, quod est malum Passionis proⁿ malo Actionis, seu quod redditur ut malum insequens poenæ, pro eo, quod est malum præteritum culpæ. Scilicet Poena est noxæ^o vindicta, seu ut Jurisconsulti Græci^p loquuntur *ἀμαρτήματ' ἐκδίκησις culpa vindicta*, ut superiùs etiam ostenditur. Imò & ipsum vocabulum, simpliciter sumptum, id quod est *ἀντάλλαγμα, ἀντιστάσις, ἀμοιβή*, seu res aliqua in permutationem, retributionem, compensationem data veteribus significasse, velut Homero & Pindaro, docet Eustathius^q. Adeo ut vis vocabuli propria in eo maximè consistat, quòd meritum qualecunque præcedat. Id quod tam de poena Vicaria, seu translata intelligendum, quàm de eâ, quæ merenti ipsi infligitur. Nam utraque in specie Culpa, Noxa, seu Juris Violatio præcedit. In hac scilicet ipse qui patitur, in illâ is, cujus vice & gratiâ subitur poena, jus ante violavit. Unde incommoda, quæ non ex obligatione ad officium aliquâ præcedente, seu jure aliquo violato, sed ex diversissimo a quod homines, sine præcunte juris alicuius, qualem diximus, violationis ratione, usu accidunt, abusive tantum Poenæ dicuntur. Etenim Nemo legem illam apud Aristotelem *μὴδὲν πενηρωμένον τρέφειν corpore non integro factum* non esse educandum, aut morem illum Romanum de Androgynis seu seminaribus, aliisque monstris inventis aruspicum præcepto in mare deportandis (qui apud Livium & Julium Obsequentem cre-

ⁿ Videsis (ante alios) Hugon. Grotium de Jure Belli ac Pacis lib. 2. cap. 20. §. 1.
^p Alphons. à Castro lib. 1. de lege pœnali cap. 3.
^o Ulpian. l. 231. D. de Verb. signif.
^p Eclog. Basilic. lib. 2. cap. 131.
^q Ad Iliad. 9.

^r Politic. 7. cap. 16.

¹ *Iac. Duran-
sius Variar.
lib. 1. c. 3.*

² *L. 1. C.
De S. C. Si-
laniano &
Tacitus An-
nal. lib. 14.*

³ *Médecia uel.*

⁴ *Videsis Al-*

*phonf. à Ca-
stro de lege
Pœnalis lib. 1.*

c. 9. Henric.

à Gandaavo

Quodlibet. 3.

quæst. 22.

Summ. Sil-

vestrin. Verb.

Inobediens.

Francisc.

Suarez. de

legibus lib. 5.

cap. 4. Ludo-

vic. Carbo-

nem de legi-

bus l. 8. diff.

1. C.

brò occurrit) poenam continere propriè ita nuncupatam dixerit ; cum nec foetus eiusmodi , nec Androgyni ipsi , aliave monstra ejusmodi , jura aliqua sibi præscripta , eo nomine , violârint. Ad purganda quidem & aquâ marinâ expianda mala omnia , eaque averruncanda , deportatio ea fieri¹ solebat , non omninò in deportatorum poenam. Id quod etiam dicendum de damnis ac incommodis vitantùm , & cum iniuriâ , illatis , veluti sicariorum cædibus , latrociniiis , ceteris eiusmodi quæ quatenus sic nullo jure , sed vi solummodò inferuntur , nec culpam supponunt præviam , poenæ planissimè neutiquam sunt propriè dicendæ. Neque vetus illud totius , quæ sub eodém tecto mansitaverat , familiæ ex S. C. Silaniano supplicium , quoties dominus clam peremptus est² , poena , quâ eos , qui ipsius cædis rei non erant , respexit , propriè dicta erat , nisi simul admittas , ad insidias , aut prohibendas , aut prodendas familiæ singulos sic obligatos esse , ut ob neutrum præstitum prævia culpæ labes contraheretur. Quod similiter de compluribus aliis , ubi Poenæ communicatio , nec tamen palàm communicatio culpæ , habetur , statuendum. Atque ut Poenæ vocabulum abusivè , iuxta iam dicta , interdum usurpatur , simili quidem modo etiam Canones seu Regulæ quibus artes Mathematicæ , aliæque traduntur , Legum habent subinde nomen. Et Typhis apud Senecam³ dicitur ausus esse Leges scribere ventis , cum artem navigandi ex Carbasorum usu inveniebat. Qua de re nonnulla etiam capite proximo. Caterùm ut leges eiusmodi obligatione morali , qualem diximus , carent , adeoque poenâ propriè dictâ , unde nec leges propriè ipsæ dicendæ ; ita incommoda , qualia memoravimus , quoniam non ex iuris alicuius , ad quod obligatur quisquam , violatione eveniant , idcirco poenæ tantum abusivè vocitantur. Quod fanè ritè intellectum quæstioni per celebri de legis merè poenalis obligatione ad culpam , tum finem statueret , tum absurdè nimis eam plerumque fieri etiam ostenderet. Nam lex merè (uti vocant⁴) poenalis de hoc patiendò , si illud prætermittatur sine obligatione aliqua ad illud faciendum , neutiquam propriè , seu potius non omninò est reverâ poenalis , sed tantùm Alternativa seu Disiunctiva Sanctio (unde libera fiat electio) poenâ expressim nullâ adiectâ , sed ex jure ,

jure, quo vivitur, aliunde utrumque prætermittenti expectandâ. Si verò ad alterum præ altero obligatio accedat, sive expressum sive tacitè, tunc quidem poenalis planè fit lex, quam Mixtam, scio, vocant viri gravissimi. Sed interim lex eorum sensu purè poenalis, si propriè loquamur, tam non omninò reperitur, quàm poena sine Jure, aut Lege seu Obligatione, quâ à repatrata quis arcendus erat, infligi non ritè dicitur. Sed, ad rem quàm tractamus, appositè etiam vir præstantissimus Hugo Grotius in dissertatione eruditissimâ ac ingeniosissimâ de Poena eiusque nominis usu proprio, sic, inquit^y, quia^y *in Bestias propriè delictum non cadit, ubi bestia occiditur, ut lege Mo-* *sis ob concubitum cum homine, non ea verè poena est, sed usus domi-* *nii humani in Bestiam.* Quod fanè Dominium parilem vim ob-
tinet, ubi nec similitudo quidem aliqua in bestiis culpæ ejusve fi-
gmentum reperitur. Ut nemo non videt^z in promiscua brutorum
pro humano arbitrio cæde. Adeò ut reverâ in bovis cornupetæ
brutique, quocum homo coiisset, cæde, poenæ propriè dictæ, si bru-
tum, ut heic, tantum spectes, ratio ulla non magis haberetur, quàm
ubi Canis, Simia, Gallus ac Vipera culeo, ex jure Romanorum^a ve-
teri, cum parricidâ (quia ei similimi^b erant) insuti in mare aut amnem
projiciebantur. Cum eo, ut inquit Juvenalis^c,

Clauditur adversis innoxia simia fati.

Quod & de cæteris est dicendum. Nec magis innoxia seu culpâ va-
cantia, si juridicè & propriè de re præsentì loquamur, fuere Bruta ea,
quæ nihil omninò parricidii patrârant, aliave per Dominii humani
usum sic morti tradita (ut vitula ex lege sacra^d, ubi homicida igno-
rabatur, decollanda, & quæ sunt id genus reliqua) quàm animalia
fuere ista, quæ ob actus, quos, quâ homines spectant, fieri noluit lex,
morti, sed non in sui ipsorum, ut ostensum est, poenam, damnaban-
tur. Quippe delictum propriè dictum non magis in hæc, corrup-
ve actus cadere potuit, quàm in illa ex solo hominis parricidio ce-
ciderat. Atque demum ut, ubi poenæ, propriè dictæ, imminentis
nomine, Obligatio esse nequit, ibi nec delictum, seu Juris violatio
haberi potest, ita nec Juris dicenda est Permissio, quoties nec poenæ,
quæ superinduci posset, absentiæ ratio in actibus distinguendis, vel-

*De Jure
Belli ac Pa-
cis lib. 2. cap.
21. §. II. Et
videtis eum
in Defensio-
ne Fidei Ca-
tholica cap. 1.
ubi de Hirco
apopompæo
videtis Plu-
tarch. lib. de
solertia Bru-
torum.
^a L. Poena 9.
D. De lege
Pompeia de
Parricidiis
ac Inst. tit.
de publicis
Iudiciis §. A-
lia deinde.
^b Theophilus
citato loco In-
stitut.
^c Satyr. 13.
^d Deuterom.
21.*

uti Brutorum, habetur. Itatandem, nec Obligativum, nec Permissivum jus hominum Naturale aliquod seu Universale ex actibus Aliorum Animantium, juxta Ebræos, est eliciendum. Id quod etiam manifestius constabit infra, ubi, unde Jus hoc deducant, ostendimus.

CAP. V.

Quæ contra Juris Naturalis inter Homines, & Bruta communionem jam dictis adversari videantur, expenduntur. Satis Ebræorum ea de re sententia, consonos esse cum aliis, tum etiam inter Jurisconsultos Cæsareos, viros gravissimos celeberrimosque.

^c Genes. 9:5.

Contra jam secundum Ebræos dicta de eo quod est, Jura hominibus ita propria esse, ut nec eorum atque Brutorum ullatenus sint communia, nec Bruta juris propriè dicti, aut observatione omninò teneri, aut permissione laxari, præter ea quæ superioris Capitis initio adducuntur, facere videntur nonnulla, quæ tamen, si ritè perpendantur, partim aut consona satis, aut non adversa sunt, partim planè rejicienda. Legitur in sermone sacro ^c, *sanguinem vestrum de animabus vestris seu vobismetipsis requiram* מִד כָּל הָיָה אֲדָרְשֶׁנוּ à manu cuncti animalis, seu cunctarum bestiarum, ut habet vulgata, seu ἐκ χειρὸς πάντων ζῴων ὡς καὶ ἡμεῖς ut Hellenistæ, id est, à manu omnium belluarum, seu, à cunctis animalibus, bestiis, belluis, ex idiotismo Ebraico, *requiram eum & de manu hominis, de manu fratris sui requiram eum.* Communatur ibi poenam homicidio ab homine patrato Numen; etiam sanguinem humanum à bestiis se requisitum ait, unde interdictum Homicidii, adeoque poena, & obligatio ad cetera animalia etiam spectare forsan videatur. D. item Ambrosius asinorum & equarum coitus, adulterina contagia, & vera adulteria Naturæ, & adulterium jumentale vocat ^f. Atque ad hominem, cujus curâ hæc, ut ait ille, perpetrantur, ipse, inquit, genera aliena confundis, diversa que mixesces semina, atque ad vetitos coitus plerunque cogis invitos, & hoc industriam vocas? Hospitalia item Avium jura memorat ^g, quæ ex iis ho-

^f Hexaemer. lib. 5. cap. 3.

^g Ibid. c. 16.

iis homines vult discere. Et *Aves*, inquit, *non scripta, sed nata lex stringit*. Plurima adjicit^h de ciconiis, hirundinibus, cornicibus, tur-^h *Ibid. cap. 17.*
 turibus, apibus, animalibus aliis, è quorum usu & exemplo formari,^{18. Ec. &}
 ac reformari vult hominum mores. Quin D. Hieronymusⁱ, *Quod*^{lib. 6. cap. 4.}
*in animalibus & bestiis ipso naturæ jure præscriptum est, ut prægnan-*ⁱ *In Epist. ad*
tes ad partum usque non coeant, hoc in hominibus sciant arbitrio^{Ephes. lib. 3.}
derelictum; ut merces esset ea abstinentia voluptatum. Ex jure igi-^{ad cap. 5.}
 tur aliorum animantium abstinentia illa hominibus insinuatur. Ca-
 melos porrò matrum coitum fugere scribit Aristoteles^k, Avicen-^k *Hist. Ani-*
 na^l, alii, adeò etiam ut camelus, qui cum matre à curatore gregis, ne^{mal. lib. 9. c.}
 eam agnosceret, opertâ coivisset, ac delapso operimento, eam tan-^{47.}
 dem agnovisset, *memor commissi sceleris* (ut in versionibus aliquot^l *De Natura*
 Aristotelis habetur) paulò post *Camelarium illum morsu defixo inter-*^{animalium.}
emerit. Quale item de equo memorat Varro^m. Historiolam ha-^{lib. 9. sermo-}
 bet etiam Aristotelesⁿ aliique de Scytharum regis equo, qui eiusmo-^{ne de Mori-}
 di arte ad matris coitum admissus, simulac eam viderat, fugiens in^{bis anima-}
 præcipitium se dedit. Quin Ælianus^o expressim *utrique*, inquit,^l *De Re Ru-*
præcipientes sese agentes τὸ ἀσέβημα διέλυσαν τῷ θανάτῳ *morte flagi-*^{stica lib. 2. c.}
tium seu scelus dissolvebant. Et Plinius^p; *Equæ eadem ex causa in*^{7.} *Loco citato.*
Reatino agro laceratum perorigam invenimus. Namque & co-^{Antigonius}
 gnationum intellectus in iis est. Itaque in grege prioris anni so-^{Hist. Mirab.}
 rore libentiùs, quàm matre equa comitatur. Huc spectat illud ejus-^{cap. 59. Ec.}
 dem^q; *Odore pardi coitum sentit in adulterâ leo, totâque vi con-*^o *De Anima-*
surgit in pœnam. Et Theseus apud Senecam^r, de Hippolyto filio^{libus lib. 4.}
 incestus in Phædra noverca, ut falsò credebat, reo,^{cap. 8.}
 ————^p *Lib. 8. cap.*
 ————^{42.}
 ————^q *Lib. 8. cap.*
 ————^{16.}
 ————^r *in Hippoly-*
 ————^{10 act. 3.}

——— *ô tetrum genus*

Nullâque victum lege melioris soli.

Feræ quoque ipsæ Veneris evitant nefas.

Quin & Agathias, dum in epigrammate nefandum masculorum
 concubitus insectatur^f;

Δέρκεο τῶν ἀλόγων ζώων ἡμίθεοι· ἔγδ' ἐκείνων

φύσις ἀπιμάζει θέσμια ζυζυγίης.

Ἄρσενι γδ' θήλειά ζυνάπτεται ————

Vide, inquit, *brutorum animalium genus.* Neque enim horum Na-

*tura coitus jura præstituta aspernatur, seu violat. Masculo scilicet
fœmina conjungitur. Accedat illud Romæ veteris de Canibus,
quorum per silentium nocturnum Capitolium à Gallis captum
fuiſſet, niſi Anſerum Junoni juxta ſacrarum clangor, & alarum ſtre-
pitus M. Manlium, ceterosque Romanos ad propugnandum exci-
tâſſent. Eâdem de cauſâ, ſcribit Plinius^c, ſupplicia annua Canes pen-
dunt inter ædem Iuuentutis & Summani, vivi in furcas ſambuceâ
arbore fixi. Habito interim Anſeribus ob ſervatam arcem hono-
re in eiſdem ſolennibus annuo; quod & memorant Plutarchus^u,
D. Auguſtinus^x & Ambroſius^y. Guiliehmus item Alvernus, Pari-
ſienſis Epiſcopus, de Belluarum, ut ipſe vocat, Juſtitiâ & Juribus, *Dili-
gentem, inquit^z, conſiderationem faciens per ſingula, invenies ni-
hil vacare à Creatoris juſtitiâ: quando & ipſas belluas & penè
omnia genera animalium invenies, quandam exercere juſtitiam, &
Iura ſua defendere. Attende qualiter urſa rapinam, vel necem
catulorum ſuorum vindicet. Similiter & leo, qualiter pro uxori-
bus, pro nidis, pro eſcis, & pro pullis ſeu fœtibus ſuis pugnet: quantâ
juſtitiâ labores ſuos maſculi & fœminæ invicem patiantur, ut fœmi-
nâ remanente in nido vel ſpeluncâ, maſculus ad perquirendum cî-
bum, atque reportandum fœminæ ſuæ & fœtibus regrediatur. Tem-
pore etiam meo Ciconia, tanquam de adulterio convicta per olfactum
maſculi ſui, congregatâ multitudine ciconiarum, nescio qualiter ac-
cuſante maſculo vel detegente ejus crimen, à tota illa multitudine
deplumata atq; dilacerata eſt; tanquam concilio aut judicio omnium
eſſet adulterii judicata. Narratur de equo, qui ignoranter cum ma-
trè ſua concubuerat, poſtquam hoc deprehendit, propriis dentibus ſibi
genitalia abſcidiffe tanquam in ſe ipſum vindicans inceſtum, quem
commiſiſſe ſibi videbatur, licet ignorans eò quod operimento abſcon-
dita fuiſſet ei mater ejus, dum eam aſcendebat. Piſces item aliquos,
aves, & quadrupedes nonnullos adulteria fugere notatum eſt^a, al-
terum item ſexum, de mortuo altero, cælibem manere. Quin Pa-
lumbium coetum velut judicio ſolenni morte punire ſui generis ad-
ulteros ſcribit Phile^b. Elephantorum item odium & vindictam in
adulteria hominum, perinde ac ſi juris officio ſubniterentur, legi-
mus**

^c Hiſt. Nat.
lib. 29. cap. 4.

^u Lib. de For-
tuna Roma-
norum.

^x De Civit.
Dei lib. 2. c.
22.

^y Hexæmer,
lib. 5 cap. 13.

^z Part. 1. De
Univerſo
part. 3. cap. 8.

^a Videſtis Io-
doc. Dam-
houder. Præx
Criminal. c.
91. §. 101. & c.
& Vincent.
Turturet. in
Parallel. E-
thiciſ & Ju-
vidiciſ diſſ. 34.
^b Cap. 12.

gimus apud Aelianum ^c. Justitia etiam eorum celebratur in exemplis Elephantorum, qui pabulum ad equos, velut ex debito parilisque cum eo, quod ipsi ante ab illis eripuerant mensuræ ^d, reportasse dicti sunt. Legimus etiam apud Aristotelem ^e animalia alia ὡς ὑπομόνα εἶναι sub Duce seu Rege esse, id est, sub imperio alicujus sui gregis; quin & disertè animalia politica cum homine nuncupari, seu civilia, ut Apes, Grues. Et de Apibus eandem in rem plura item Virgilius ^f, alii. Quæ sanè Jus simul indicare videntur, eiusque communionem aliquam apud homines & bruta. Ex lege porro XII. Tabularum in Juris Cæsarei corpus recepta, animalia quæ pauperiem ^g fecerint, si noxæ dedantur, proficiunt reo ad liberationem ab actione noxali. Perinde ac si ex illis ab eo, cui pauperies facta est, veluti ob jus violatum, poena sic foret suo arbitrio exigenda. Plato item in legibus de Homicidio, Si, inquit ^h, brutum seu jumentum aliquem, extra scilicet publica certamina, occiderit, ἐπεξίτωσαν οἱ ἀεθλήοντες & Φόνος τῷ κλεινῷτι cædis reum illud peragant cognati, & ab Agronomis damnatum è regionis finibus eiiciatur. Præterea apud Christianos scimus in foro aliquoties ⁱ decisum, porcum, qui puerum occiderat, mulum item, quacum rem habuerat mulio, morti tradendos. Empedoclis item aliorumque Pythagoreorum de Jure ac Justitiâ hominum, Brutorumque ^k communi opinionem, vulgaremque nimis etiam eadem de re sententiam, quæ superioris in capitis initio allatæ sequax est, (unde & Jurisconfulti nonnulli Obligationem Naturalem brutis inesse expressim aiunt) passim habemus. Et sunt alia non pauca, quæ jus atque illius Obligationem, ac poenam ad animalia cetera spectare videntur, pariter innuere. Sed allatis adeo sunt cognata, ut ex hisce ritè perpensis reliqua non minùs fuerint intellecta. Quod ad illud attinet de sanguine humano à Bestiis requirendo, ut obvias Christianorum in commentariis perpetuis explanationes, quæ nec heic adversæ, præteream; id verum quidem est, diversas esse apud Ebræos ea de re sententias quarum tamen nullæ superiore in Capite, de Juris alicujus inter homines & Bruta communionis negatione, dictis adversantur. Vetus est interpretatio, quæ illis receptior, denotari verbis illis cædem humanam à bruto ex hominis

^c De Animalibus lib. II.

cap. 15.

^d Gillius apud Vlyss. Aldrobandum

de Quadrupedibus lib. I.

^e Hist. Animalium lib. I. c. I.

^f Georgic. 4.

^g L. I. D. Si

quadrupes pauperiem.

^h Instit. I. c.

ⁱ eod.

^k De legibus lib. 9.

ⁱ Guido Papa Decis. 238. &

Ranchinus ibi. Adde Re-

buffum ad Reg. Constit.

gloss. 5. §. 46.

Abulensem ad Levitic. c.

20. q. 14.

^k Apud Sext. Empiric. ad-

vers. Mathematicos lib. 8

c. 25. & Porphyrum in lib.

3. & 4. de Abstinentia animalium.

ⁱ Eguinarius Baro. de Di-

giduis & Indid. Obligationibus

lib. I. cap. 4. §. 16. & c.

hominis instigatu factam. Vindictam scilicet Numen sumturum, non tantum de cæde humanâ ab homine ipso patratâ, manu, jactu, telo, sed etiam de ea, quæ à bestia, homine instigante, fit. Sic enim aiunt^m, מִיד כָּל חַיָּה זֶה הַמוֹסֵר אֶת חֲבִירוֹ לַחַיָּה לַהֲרֹגוֹ, *à manu cuncti animalis, eum indicat, qui alium animali alicui tradit, ut ab eo occidatur.* Nec sanè Josephoⁿ, alia præter homines animalia ipso homicidii interdicto tunc dato ullatenus tenentur. Sic enim rem tradit; Παρεμὼν μάλιστα σφαγῆς ἀνθρωπίνης ἀπέχεσθαι, καὶ ἀπαρνεύειν φόνον, καὶ δεξιανταῖς τοῖς τῶν κτελῶν ὄντας ἔχει. Iubeo verò, ut à cæde humanâ absterneatis, & ab homicidio sitis puri, atque eos, qui ejusmodi quid patrârint, puniatis, aliorum autem animalium omnium usum vobis permitto. Neque aliud sanè innuit illa Salomonis Jarchii glossa^o; מִיד כָּל חַיָּה לִפִּי שְׁחָטָאוֹ דּוֹר הַמְּבּוֹל וְהוֹפְקָרוֹ לְמַאֲכַל חַיּוֹת רְעוּת לְשִׁלּוֹשׁ. *Id quod legitur à manu omnis bestie (seu ab omni bestia sanguinem hominis requiram) ideò adjicitur, quia apud homines, qui ante Diluvium vixerunt, per impietatem mos invaluerat bestias nocentissimas nutriendi, ut scilicet earum auxilio commodius dominarentur.* Nimirum in non obtemperantium cædem, nullâ justitiæ ratione habitâ, eas irritatas vult. Unde subjungit, לִפְיֶכָּהּ הוֹצֵרָהּ לַחַיָּה, *Eam ob causam necessarium erat, ut de animalibus in usum ejusmodi nutritis monerentur,* Sunt autem, qui locum de poena homicidio coelitùs infligendâ intelligunt. Perinde ac si dictum fuisset לֹא תַעֲבֹר הַרְיָגַת הָאָדָם מִבְּלִי נִקְמָה, *Homicidium vindictâ non omninò carebit.* Pauci admodum estis. Si vestrum quis alterum occiderit, quemadmodum Cainus olim sub hominum initia, quæ velut imitatur hæc in vobis generis humani instauratione, Abelem, requiram ab eis, qui superstites fuerint, iudicium in homicidam ferendum. Quò si quis tutum se fore, si ipse solus post homicidia patrata superstes fuerit, forsan existimaverit, edico etiam me ipsum id, quod homines, si superessent, facere in poena exigenda debuisse, per ipsas bestias, quas in scelestum ejusmodi immittam, executurum. Isaac Abarbinel^p וְאֵת וְאִישׁ אֶין בְּאֶרֶץ לְשִׁיעֵשָׁה מִשְׁפַּט בְּרוּצָה דְּעוֹ כִּי הָרַבָּה פִּתְחִים לְמָקוֹם לְנִקְוֹם נִקְמָתוֹ וּלְכֵן בְּמָקוֹם שֶׁאֵין אָדָם לְנִקְוֹם דָּם הַנְּרָצָה מִיד כָּל חַיָּה אֲדַרְשָׁנוּ כְּלוֹמַר שֶׁעַל יְדֵי הַחַיָּה הַטּוֹרֶפֶת יִהְיֶה

^m Beresith
Rabba p. 4.
rash. 34. fol.
38. col. 2. Mai-
monides ha-
lach Rotzach
cap. 2. Moses
Mikotzi Pra-
cept. Nega-
ti. 163.

ⁿ Archaeolog.
lib. 1. cap. 4.

^o Ad Genes.
9. 5.

^p Pirush To-
ra fol. 46. col.
3. & consule
Mossem Nach-
manidem in
Genes. 9. 5. &
Seb. Munste-
rum & Pau-
lum Fagium
in commen-
tariis ibi-
dem.

יהיה משפט הרוצח ובמקום שיהיה אדם ארוש על ידו דם הנרצח
Et si fortè putaveritis (sic Numen , ad loci explicationē , loqui fingit)
hominem deesse posse , nec in orbe terrarum repertum iri qui in homi-
cidam sententiam ferat , scitote plurimis modis posse me vindictam
sumere . Ideoque si desit homo qui occisi sanguinem ulciscatur , à
manu omnis bestiae seu ab omni bestia requiram eum , veluti à bestia
qua dilaceret homicidam . Et sic in eum sententiam exequar . Vbi
verò fuerit homo , requiram ab ejus manu sanguinem occisi , seu vin-
dictam tanti sceleris . Certè in Codice Samaritano⁹ locus hac de re⁹ Genes. 9. 5.
è Genesi allatus legitur מִיָּד כָּל חַי אֲדָמָה וְכָל חַי אֲדָמָה id est , מִיָּד כָּל
חַי אֲדָמָה quod vertendū à manu cuncti viventis requiram illum .
Adeò ut vivens seu vivum pro eo , quod est bestia seu animal bru-
tum , quod interpretari solet חַי , ibi sic esset substituendum . Unde
& non malè , si id admittendum esset , sequeretur , de hominibus tan-
tū superstitibus seu viventibus , qui cædis rei essent , non de bestiis ,
locum commodè capi posse . Nam etiam antè in Genesi^r חַי^r Cap. 3. 20.
seu omne vivens , tantū omnem hominem significat , ubi scilicet
Heva dicitur חַי אֲדָמָה Mater omnis viventis , seu omnium viven-
tium , ut Græci , Latini , Judæi Græco-barbari , alii non pauci vertunt .
Sed Onkelus Chaldæus ibi expressim , אִמָּתָא דְכָל בְּנֵי אָדָם Mater
omnium filiorum hominum . Cui & consona est illa Judæorum
Mauritanensium , לֵמ כָּל חַי נָאֻקָּי Mater omnium viventium
quæ rationalia sunt , & Arabica illa altera Saadiæ , ubi adjicitur
נָאֻקָּי מֵאֵיִת quæ rationalia & mortalia sunt . Etiam in Ta-
wafii Persica ibi vertitur ; مادر همه رندهی ناطق Mater
omnium viventium , quæ sunt rationalia . Sed & manifestum et-
iam est , ipsum חַי^r seu omne vivens alibi in Genesi tam bruta
omnimoda , quàm hominem denotare ; ut in illo^r neque addam ,^r Genes. 8. 21.
ut amplius percutiam חַי^r seu omne vivens sicut feci . Atqui &
aliàs interdum , velut apud Davidem , pro circumstantiarum varia-
te , omne vivens^r id quod est omnis homo^u etiam tantū significat .^r Psalm. 145.
Imò & ipsum חַי^r quod in codice habetur Ebraico & pro bestia su-^u Psalm. 143. 2.
I mi so-

¹ In Beresith mi solet, *vivens* etiam denotat. Non defuere autem, qui ^x de Rabba Pa- *מלכיות* seu *quatuor Imperiis* in Daniele per bestias designatis locum caperent. Perinde ac si Numen ibi vindictam cædibus etiam ab Imperatoribus per tyrannidem postmodum patrandis tum minitaretur. Ita locum de re diu post futurâ intelligunt, quemadmodum & Christiani aliquot interpretes^y de lege tunc diu etiam post futura, quâ bovis in Levitico cornupetæ lapidatio præstituitur. Alii sunt Ebræorum^z, qui de vindictâ seu vindictæ specie quidem etiam ab ipsa bestia hominem occidente, nunc in foro sumendâ, nunc cælitus infligendâ locum capiunt. Atqui in eis nemo, quantum scio, reperitur, qui obligationem omninò ad bestiam attinere, aut jus ab eo esse violatum velit. Unde & vindicta illa seu poena qualiscunque sic improprie, juxta superius dicta, nuncupatur, quemadmodum & bovis cornupetæ, & bestię, quacum homo coierat, lapidatio, ut suprâ^a ostensum est. Nam & scimus ex Atheniensium legibus lapidem, lignum, securem, id genus res alias, quoties homicidii instrumenta fuere, in Prytanéo in judicium deductas^b velut in poenam, quam tamen eas proprie pati nemo sanus dixerit. Et Theaginis statua, ex sententia Thasiorum Draconis lege subnixa, in mare ob cædem casu suo patratam, est projecta. Non in statuæ poenam, sed homicidii odio. Ita etiam *maledicta est terra*^c sed בעבורך *propter te, tui causâ*, seu propter hominis tantum peccatum. Unde & Lyranus^d, juxta mentem Ebræorum, qui de vindictâ ejusve specie aliqua de bestia heic sumenda loquuntur, *ut homo*, inquit, *non solum puniatur propter homicidium, sed etiam Bestia, si interficiat hominem, propter facti horrorem, quamvis animal brutum peccare non possit.* Quæ ex D. Ambrosio afferuntur de Brutorum adultteriis, non ad ea spectare interdicta ulla seu Obligationem innuunt, sed hominem ea ad ejusmodi commixtiones adigentem reprehendunt. Nec alia sunt Naturæ adulteria ibi quàm brutorum generum diversorum coitus, quorum in causâ esse ex lege Mosaica^e homini quidem interdictum est. Quin & interdictum illud, quâ homines velut prorigas spectat, Ebræi etiam in obscurioribus Juris universalis capitibus collocant, ut in sequentibus^f liquebit, Coitus igitur hujusmo-

^y Videsis Benedict. Pererium lib. 14. in Genes. cap. 9. & ibidem Io. Mercerus.

^z Apud Abarbinel, loco citato. & Videsis R. Berchai in Beresith fol. 20. col. 3.

^a Cap. 4.

^b Demosthen. Orat. contra Aristocratem, Pausanias in Elaciis, Suidas in Nicomene.

^c Genes. 3. 17. & ibi Lyranus.

^d Ad Genes. 9. 5.

^e Levitic. 19. 19.

^f Lib. 7. c. 2.

jusmodi vetitos appellat Ambrosius, sed homini, ne ad illos bestias adigat, non brutis, ne ipsa admittant, aut perinde ac si ipsa jure aliquo, sicut homines, ea de re tenerentur. Quod autem vocat ille legem avibus natam, & jura earum hospitalia, haud aliud omninò indicare potest præter certas illas & notissimas animalium illorum aliorumque brutorum propensiones atque actus naturæ plerunque constantes, quæ, per homonymiam & propter similitudinem quandam, Jura quidem interdum nominantur ac Leges, nec tamen reverà sunt magis, atque arborum, ac fruticum, aliorumve corporum naturalium actiones ac motus naturales. Tantundem sanè voluit Aristophanes ^g ubi lepidè πολλὰς εἶναι ὀρνίθων νόμους *multas esse Avium* ^h *In Avibus.* *leges* ait, etiam & ipsas Ciconiarum *κῦρβεις* seu legum tabulas festivè memorat. Quin & ad hunc modum etiam Legis usurpatur nomen in illo Senecæ ^h *Legem barba & canorum nondum natus infans habet.* ^h *Quæst. Nat. lib. 3. cap. 29.* Atque alibi satis crebrò similis habetur vocabuli usus. Neque enim minus in lege ejusmodi, quam in illis avium, qualescunque fuerint, reperitur obligatio seu culpa, citra quarum considerationem Jus seu liciti atque illiciti norma nullibi haberi potest. Unde & de exemplis illis ⁱ, maris & foeminæ scilicet conjunctionis, foetus procreationis, educationis, velut hominum atque aliorum animalium Juris communis, statuendum planè est. In quantum etiam in ipso homine sunt propensiones hæ duntaxat naturales, adeoque eo nomine tam homini quàm bruto communes, juris vocamine eas neutiquam esse indigetandas; at verò in quantum ratione liciti, illiciti, obligationis (quæ ad bruta non attinent) veniunt, aut quæ circa eas obligatio versatur ac permissio, juxta superiùs ostensâ, tantummodo juris nomen fortiri. Sic capiendum & illud D. Hieronymi de bestiis prægnantibus, quæ ad partum usque, ipso naturæ jure, non cocunt. Jus illud non aliûsmodi est, quàm aut quo gramina & frondes depascunt ipsæ, aut ab herbis nocivis abstinent. Nec cum Jure, quod obligat, aut permittit, citra homonymiam, quid habet commune. Quæ sunt reliqua id genus, non aliter intelligenda. Neque omninò obstat, quod affertur de Camelis, seu de Scytharum Regis equo aliove uno & altero. Quid hoc ad Jus, Obligationem

ⁱ *Supra c. 4.*

tionem, culpam, aut poenam? Detur Camelorum genus, matrum coitum fugere, etiam ex admissione irritatum illum, gregis curatorem mordicis peremisse. Ideone hoc eum fecisse (ut in Aristotelis loco citato) *memorem commissi sceleris*, quasi obligatio, aut interdictum ad eum attinuisset, existimandum? Sed versio illa (quæ Gazæ est) nimium, nec sine manifesta in Aristotelem injuriâ, redundat. Græca sunt; μικρὸν δὲ ὑπερὸν δακῶν τὸν καμελίτῳ ἀπέκτεινε *Paulo post morsu camelarium peremit*. Sceleris, in Aristotele ipso, mentio nulla. Et quomodo scire, quæso, potuerit quis, utrum hâc causâ camelarium momorderit? Quod tamen si fecerit, nihil magis de scelere probatur, quàm si aliter quomodocunque ultrò custodem calcitrâisset. Nec mirum est, irritatum esse ex ejusmodi admissione, quæ (si philosopho aliisque credamus) etiam generi ejus universo adeò displicet. At equus ille Scythicus, uti & mater, se præcipitem dedit. Ideo se præcipites dedisse hos, quia incestum commiserant, aut ob admissionem, velut illicitam, prorigam illum in agro Reatino laceratum esse, non est quidem unde omninò statuamus; ut-
cunque Ælianus, ex more hominum vulgari, quo actus aliquot

^{Joachim Ca-} brutorum intuentes humanis proni comparamus, τὸ ἀσέβημα seu
^{merarius in} *scelus* morte ab eis expiatum, scribat, & de scelere heic atque eo,
^{appendice ad} quod est ipsis brutis illicitum, loquantur alii^k, argumentum etiam
^{Philem. cap.} ad interdictum apud homines de incestûs hoc genere naturali pro-
^{10. Vlysses} bandum ex ejusmodi exemplis alii^l deducant. Sed reverà in bru-
^{Aldrovand²} torum hisce actibus, juris violati, obligationis, seu eorum, quæ in-
^{de Quadru-} pedibus lib. 1. dependent, vestigium satis habetur nullum. Etiam & in specie e-
^{Ioannes Lu-} quina, è cujus individuo uno & altero exempla sic afferuntur, ma-
^{prius de Ma-} tris ac filias equos ex more supervenire expressim fatetur Aristo-
^{rimonio, a-} tes^m, qui illud de equo Scythico aliam in rem memorat. Dissi-
^{pud Aldro-} milis non est ratio in historiola illa de Leone. Consurrexisse ait
^{van. loco cita-} Plinius leonem in poenam adulterii. Eleganter quidem dictum;
^{10. Antonius} ubi de adulterii ac poenæ significatione propriâ non agitur, sed si-
^{Gubertus lib.} militudo ex actibus humanis sumitur. At undenam cedò digno-
^{de Matrimo-} sci potuerit, quòd in poenam adulterii consurrexerit? Erat quidem
^{nio cap. de} quod leonem in furorem egit. Sed nec adulterio, quâ scelus eo no-
^{his qui Nu-} mine
^{ptias Ec. S.}
^{151.}
^{m Hist. Ani-}
^{mal. lib. 6. c.}
^{22.}

mine indicatur, nec poenæ, quæ ex obligatione semper pendet, seu propriè dictæ locus ibi reperitur ullus, juxta id quod suprâ mon-
stratum est. Poeticè autem non philosophicè dictum est illud Thesei
apud Senecam. Undenam enim scimus, quid sit feris seu bestiis
Veneris nefas, quatenus illicitum, aut scelus, aut obligatio aliqua eo
nomine denotetur? Imò exceptis obscurioribus illis aliquot exem-
plis, undenam scimus aliquod Veneris genus esse, quod fugiunt bru-
ta omninò aliqua? Apud eundem Senecam etiam alibiⁿ, Laii um-^{n In Oedip.}
bra de Oedipode, qui Jocastam matrem inscius matrimonio sibi^{act. 3.}
conjunxerat,

———— *quique nec mos est feris,*
Fratres sibi ipse genuit ———

Certe temerè nimis (nisi licentia poëtica, seu incestum detestantis
ardor excusationi sit) mos ille feris est negatus. Rectiùs proculdu-
biò hac de re Myrrha ipsa, incesto patris amore percita, apud Ovi-
dium^o,

• *Metamorph.*
10. 9.

———— *coeunt animalia nullo*
Cetera delicto. Nec habetur turpe Inventæ
Ferre patrem tergo: sit equo sua filia conjux;
Quasque creavit init pecudes caper: ipsaque cujus
Semine concepta est, ex illo concipit ales.

Quæ hætenus dicta sunt, satis item diluunt id, quod de masculorum
coitu à Brutis non admissio ex Epigrammate Agathiae affertur, uti
etiam quod de annuo Canum apud Romanos supplicio. Suppli-
cium planè non erat propriè dictum, nec enim ius aliquod omni-
nò aut violàrant Canes aut violare quiverant. Sed tum Anseri-
bus honos eodem tempore est habitus (ut & Phidolæ equa ob vi-
ctoriam singularem imagine ex Elæorum sententia^p donata est)
tum Canes sic suppliciis impropriè dictis affecti sunt, ut tum diligen-^{p Pausan. in}
tioris custodiæ ac beneficiorum erga Rempublicam præmia, tum^{Eliac. 2. &}
rerum socordiùs gestarum poena, velut in schemate quodam seu^{p. Aerodius}
apologo, quotannis Civibus ostentarentur. Quod sequitur de^{Rer. Indicat.}
Bruto-^{lib. 6. tit. 8.}
^{cap. 10.}

Brutorum adulteriis ex Guilielmo Parisiensi, Phile, Æliano, atque id genus quæ occurrunt apud alios similia, haud difficilem è jam dictis recipiunt interpretationem. Uti & illud de Elephantorum justitia. Ex actu ejusmodi foeni ad equos reportandi singulari, haud aliud probatur quàm animali solerti illum placuisse, non interim ad justitiam spectasse. Quod verò ad Animalia illa Aristoteli dicta simul cum hominibus politica attinet, in quibus præter Apes & Grues enumerat etiam Vespas & Formicas; Inditum palàm est ab eo id nominis ex eo tantum, quod simul seu in commune quid

¹ *Politic. lib. 1. cap. 2.* & *Plutarch. in lib. de solertia animalium.*

fàcere solent, nullà omninò Juris (quod ipse ¹ brutis uti & Peripateticorum schola planè negat) ratione interim habitâ. Neque ex eo quod duces habeant animalia illa, sequitur obligationem seu officii debitionem aliquam conjunctam esse, citra quam Jus, de quo loquimur, nullibi reperitur. Quale paritèr dicendum de fucis ac

² *Arist. Hist. Animal. 9. cap. 40.*

furibus, qui pabula consumunt, à ceteris enecari, ut aiunt², solitis. Neque enim pœna est violationi, juris debita. Sed damno irritati, uti & animalia solent cetera, damnum inferunt. Atque ex homonymia, qualem suprà memoravimus, vocabuli Legis, illud est Virgi-

³ *Georgic. 4.* lili³ de Apibus dictum.

——— *magnisque agitant sub legibus ævum.*

Sed demùm cur cedò à Camelis, Apibus, Turturibus, Ciconiis, Elephantis aliisque aliquot animalibus (etiamsi daretur ipsas horum species, juxta id quod habetur apud scriptores citatos, quædam semper sive averfari sive facere; quæ restamen sæpe admodum est dubia) vitæ humanæ norma aliquis seu Juris Naturalis exempla (nam

⁴ *Videsis s. Chrysost. Orat. 12. ad populum Antiochenum.*

de imitationis, quæ interdum ⁴ etiam in Sacris literis fiunt, monitis non loquor) potius, quàm à tota brutorum velut republica seu numerosissimis reliquorum gregibus, de quibus nil tale fando auditur, sunt petenda? Aut, quod magis est dicendum, cur ab horum simul omnibus, etiamsi tantundem de omnibus verum esset, cum penes eorum nullum reverà Liciti ac Illiciti seu Obligationis, juxta jam dicta, aut vola sit aut vestigium? Neque est omninò, cur alterius eorum alicujus speciei actus solitos actibus alterius (atque hos mul-

tipliciter

tripliciter diversissimos esse scimus) hac in contemplatione omninò anteponeremus, nedum cur ex individuorum aliquot exemplis obscurissimis, quod faciunt nonnulli, jura aliqua Naturalia expiscatum iremus. Certè etiam id fermè perinde est ac si quis, è Prodigiiis ac Ostentis rarioribus, constantes rerum naturalium causas ac effectus ut physicus edoceret. Manifestum autem est in eo quod suprà sequitur, animal, quod pauperiem fecerat, non omninò in sui pœnam, perinde ac si jus aliquod ipsum violâisset, sed in æstimationem noxiæ, ac compensationem damni illati, ac inde domini aliàs rei liberationem, dedendum. Illud autem Platonis de Jumento, quod homicidii in causâ esset, exterminando, pœnæ adeoque Juris, quâ Jumentum solùm spectat, simulationem tantùm in se continet; non aliter atque id quod habet statim pòst Plato ipse ibidem de rebus inanimatis eandem ob causâ exterminandis. Neque scilicet ad hæc minùs, quàm ad Jumentum, Jus seu Pœnam propriè dictam voluit attinere. Neque porcus, & mulus in decisionibus memoratis pœnæ, quasi mererentur, nomine morti sunt traditi, sed in rei quod evenerat, veluti homicidii & nefandissimi coitus, summam tantùm detestationem, similesque ob rationes eis, quæ capite superiori de bove, aliisque animalibus lege Mosaica lapidandis afferuntur. Quod verò attinet ad Empedocli, ac Pythagoreorum aliorum sententiam de Jure ac Justitia Hominum, ac Brutorum communi; etiam pueri sciunt id totum fermè metempsychosi^u niti, seu eo quod est Homi-

nes & Bruta figurâ tantùm distare corporeâ, animas autem non solùm planè similes habere, sed & invicem commutare. Id quod si quis credat etiam jus ipsis Naturale pariter commune esse, consonum satis est, ut is sentiat. Ut verò tandem ad vulgarem illam sententiam, quæ in superioris capitis initio ex Jurisconsultis Cæsareis allatæ adeo sequax est, deveniamus; Ea sanè ab Ulpiani, ac Justiniani verbis primo manavit. Quæ nempè sunt ipsa dicto capite citata. At verò & alibi contrarium uterque docere videtur. Quid enim est illud^x, *Pauperies est damnum sine injuria facientis datum.* Neque enim potest animal injuriam fecisse dici, quod sensu (id est, humana heic ratione) caret? Ita scilicet Ulpianus in libro XVIII ad E-

^u Porphyr. de
Abstinent.
Animal. lib.
3. & 4. Sext.
Empiricus
Advers. Ma-
themat. lib. 8.
c. 25. & 26.

^x L. 1. D. si
quadrupes s.
3. Inst. tit.
eodem.

dictum

¹ L. 1. D. de Iustitia & Iure. dictum scripserat, tametsi in Institutionibus suis ² Jus naturale esse, quod natura omnia animalia docuit, definierit. Atque ex eo pariter utrunque in Pandectas & Instituta sua transtulit Justinianus. Certè quod injuriam, quia sensu caret, fecisse dici nequit, ut ejus sit Jus aliquod propriè dictum, nedum cum hominibus commune, minimè capio. Ipse etiam Ulpianus ²; *Injuria ex eo dicta est, quod non jure fiat*, quod & reddunt Jurisconsulti Græci ^a *κακὴ γυνή*, id est, maleficiū. Quod igitur malè aut turpiter quidquam facere nequit, quamnam id habere cum hominibus, Juris, Obligationis, Officii præstandi debitionis, seu pænæ violationi imminentis (sine quibus Jus, quà ad homines spectat, seu propriè dictum, ritè non potest comprehendi) communionem potis est quis excogitare? Ad eò ut etiam Ulpianus, atque Justinianus, è quorum dictis hujusmodi manavit Juris communio, satis eam ipsam, ni fallor, heic pernegent. Eam autem non modò admittunt, sed etiam variè tueri nituntur Jurisconsulti non pauci ^b, uti & Theologi ^c; sed distinctionibus adhibitis, quæ ad homonymiam manifestam planè rem abigunt. Alii verò, maximè Jurisconsulti, ævi recentioris, iique viri perquàm insignes, communionem illam prorsus explodunt, quemadmodum olim faciendum monuerat Laurentius Valla ^d. Jurisconsulti ii sunt Albertus Bolognetus ^e, Joachimus Mynsingerus ^f, Franciscus Connanus ^g, Hugo Donellus ^h, Jacobus Cujacius ⁱ, Franciscus Hotomannus ^k, Hugo Grotius ^l, Claudius Salmasius ^m, quibus alios adjicere difficile non est. Nam etiam expressim Cujacius; *Ius in Bruta non cadit; Nam nec injuria cadit*: tametsi aliter sententia ejus interdum citetur. Quin Joannes Corasius Jurisconsultus Tholosanus percelebris, postquam vulgi sequax Primævum seu Primarium quoddam Jus Naturale Hominibus & Brutis esse commune in opere de Jure Civili ⁿ in artem redigendo fusiùs statuerat, sententiam suam, cordatiùs rem perpendens, in Juris Civilis Miscellaneis ^o expressim damnavit, Plutonisque familiâ dignum judicavit, id Jus Naturale essetantum, quod hominum commune est, asserens.

^a Comment. de Jure Civili, l. 1. c. 6. ^b De Jure Civili l. 1. c. 6. ^c Ad Instit. tit. de Iustitia & Iure & vide eum Epitom. Pandect. l. 1. tit. 1. §. 9. ^k Ibid. ^l De Jure Belli ac pacis lib. 1. cap. 1. §. 11. ^m Lib. de Usuris cap. 9. ⁿ Part. 2. cap. 3. & 4. ^o Lib. 6. cap. 6.

asserens. Concors est heic Ludovicus Carbo^p Theologus insignis, ^{p De legibus lib. 5. disp. 5. Side item Paul. Comitolium de cōtractu. part. 1. cap. 11.} præter alios tum Theologos tum Jurisconsultos, qui in ipsa Juris Naturalis designatione Ebraeorum scitis consona, ut infra ostendimus, tantundem palàm affirmant. Sic etiam Hesiodus^q animalia cetera, præter homines, quibus Jura sunt, ait

ἑσθῆν ἀλλήλους, ἐπεὶ δὲ δίκη ἐστὶν ἐπ' αὐτοῖς

se mutuò devorare, quoniam jus eis nullum inest, Seu ἐν αὐτοῖς, ut nonnulli legunt, quod idem sonat. Aliis ibi ἐστὶ μετ' αὐτῶν, sed in sensum non dissimilem substituentibus. Et Autor Quæstionum & Responsorum Justino tributorum^r, *τὸ πρὸς Φαυλότητι πρὸς ἑξέως διαβάλλειν τὴν ἀλόγων τὰς φύσεις, ὅτι ἐστὶν εὐλογον, Rationi consonum non est, naturam animalium, quæ ratione carent, ob factorum pravitatem reprehendere.* Negat planè Turpe & Honestum, seu Malum ac Bonum, circa quæ jus propriè dictum versatur, adeoque Jus aliquod ceteris animalibus inesse; quæ scilicet, sive ratione careant, sive habeant (nam ea de re contentionis serra hinc inde solet duci) ^{q In Egv. & Hmæ. & de eodem loco & de fisis Clement. Alex. Strom. a. Plutarch. in lib. de Solertia animalium, Stobæum Eclog. physic. lib. 1. cap. 7. Quæst. 128. Consulas etiam Sextum Empiricum adversus Mathematicos lib. 8. c. 6. & De Jure Belli ac Pacis lib. 1. cap. 1. §. 11.} ad jus aliquod observandum, causis jam ostensis, minimè aliter atque plantæ & corpora inanimata obligantur. Quin demum rectissimè designat rem, paucis totam complexus Hugo Grotius; *Quod si quando, inquit^r, brutis animantibus justitia tribuitur, id sit impropriè ex quadam in ipsis umbra rationis atque vestigio.*

An verò actus ipse, de quo Ius Nature constituit, sit nobis communis cum aliis animantibus, ut prolis educatio; an nobis proprius, ut Dei Cultus, ad juris ipsam naturam nihil refert. Et benè sanè Isidorus^t, Gratianus^u, alii, Jus Naturale esse, definiunt, quod ^{r Origin. 5. cap. 4. u Dist. 1. c. 7.} est commune omnium Nationum, id est, hominum duntaxat, non omnium animalium. Quod rectè quidem dictum, si obligationem tantùm omnium nationum spectes: an verò, si omnium usum seu consuetudinem solùm, in sequentibus discutiendum. Neque interea injiciat hisce scrupulum quis de ratione, quam tribuunt cum Galeno^x nonnulli Brutis. Unde & interdum, juxta ejusdem ^{x In Protreptico.} λόγῳ προφορικῶ & ἐνδιαφύτῳ seu ratione, quæ verbis enuntiat

tur, atque ea, quæ animo concepta interius retinetur, distinctionem, Jus item, ἐνδιαφύτον seu interius positum commune à nonnullis dictum est

¹ *Mathema-
tic. Collect.
lib. 5. in pra-
fat.*

etum est Hominum & Brutorum, alterum autem seu illud quod ver-
bis exprimitur, hominum proprium. Sed verò detur, qualem-
que eis inesse rationem (neque enim ea res heic omninò contro-
vertenda) etiam & sapientiæ & disciplinæ aliquot particulas ea for-
tiri, eousq; ut etiam, verbi gratia, ex principiis aliquot geometricis, ac
artificiosâ figurarum quarundam æquilaterarum & æquiangularum,
veluti trigoni, hexagoni cōsideratione, hexagonum eo quod plures
habet angulos, tum capacius esse ratiocinantes (quali herclè ratioci-
nationi quam plurimorum hominū ingenia satis sunt imparia) statu-
erint, tum præ ceteris illud sibi in usum delegerint aliqua; quod diser-
tè de apibus fufius quidem asserit Pappus Alexandrinus^y, nec minus
fermè de aliis aliorum complurium animantium actibus credit;
Concedantur, inquam, quotquot vis in animantibus aliis mirando
huic exemplo, etiam juxta Pappi mentem, consimilia atque analo-
ga, adeò ut de Ratione eorum dubitare desinamus. Nihilofecius
neque sic omnino reperietur ideo apud ea Jus aliquod, aut Obliga-
tio naturalis; cum ne apud Homines quidem ex Simplici & Nuda,
quã ipsos tantum spectat, Ratione, ejusmodi Jus seu Obligatio ali-
qua ritè sumta superinduci queat, ut in sequentibus ostendetur.

C A P. VI.

*Cum Gentium sive omnium sive Complurium Opiniones, Mores seu Consti-
tutiones Mensura apud Ebraeos in eo decernendo, quod Jus esse velint Naturale seu
Universale, locum habeant nullum, Aliorum, de hujusmodi hac in re mensura,
sententia consideratur.*

² *Caus. l. 2.
ff. de Iustitia
& Iure
Inst. in. Inst.
de Iure Nat.
§. Ius autem
Civile.*

Uemadmodum ex Aliorum Animantium actibus aut
usu Jus aliquod Naturale disci, aut designari nolunt
Ebraei, ita neque ex aliarum, sive omnium, sive plurima-
rum, Gentium usu ac moribus de Jure Naturali seu Ho-
minum universali decerni volunt. Neque inde id omninò petunt,
ut Jurisconsulti Casarei² & Theologi Christiani interdum, aliique,
quibus Jus illud, quod hominibus solis apud eos est Naturale, Jus
GENTIUM primævum seu primarium dictum est, atque *id quod*

Natura-

Naturalis ratio inter omnes homines constituit, atque quod apud omnes populos seu Gentes peraeque custoditur, est definitum. Juxta illud doctissimi Cujacii^a, Incest & nuptiae sunt, quae Natura prohibita^a In NoVel.^{12.} sunt. In L. 8. & L. Sororis D. de Ritu Nuptiarum, ait (Iustinianus) quae Moribus; quod idem est; nempe tacito consensu omnium Gentium. Ejusmodi alia sunt apud Jurisconsultos Occidentis obvia. Quin & Jurisconsulti Graeci seu Orientis Jus hoc ἐθνικὸν Gentile seu Gentium vocitant, retento nihilominus interdum ipso Jurisgentium in locutionibus Graecis nomine; quemadmodum & alia non pauca Latinorum solent retinere. Veteres Basilicorum Glossae; τὰ ἐκ φύσεως, καὶ μὴ ἐκ ἐθνικῆς ἤτοι φυσικῆς Jurisgentis, id est, juribus gentilibus seu naturalibus. Certè & ita Philosophi. Aristoteles, ubi legem seu Jus tribuit^b ἐν ἰδίῳ seu proprium, id est, populis ac civitatibus singulis civile, & κοινὸν seu commune, quod per id, quod est, & φύσιν explicat, scilicet secundum naturam seu naturale, subjicit ἐστὶ γὰρ ὅ μαντὺ δὲ οὐκ οὐκ πᾶντες, φύσει κοινὸν δίκαιον καὶ ἀδίκον καὶ μηδεμίαν κοινωνίαν πρὸς ἀλλήλους ἢ, μηδὲ σωθήκη, Est enim aliquid, quod opinantur universi, Naturâ commune jus & injuria, tametsi nullam habeant invicem ipsi communionem, nulla ve pactio intercedat. Ubi Commentarius Anonymi Graecus πάντες seu universi interpretatur per καὶ οἱ Κελτοὶ καὶ οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Σκυῖται, & Celtæ, & Graeci, & Scythæ, scilicet per Gentes, quibus, licet nulla communio ex disciplina, seu pacto eis intercedat, naturales tamen atq; eadem de capitibus aliquot Juris & Injuriae conceptiones seu animi anticipationes pariter insunt. Et Alexander Aphrodisiensis, si sociales, inquit^c, ac communicabiles natura sumus, impossibile autem est durare societatem sine justitia, necesse est jus quoque Naturâ esse. Quod si quoniam apud alios aliud jus est, propterea negent ipsum esse Naturâ, certè id Naturâ dicent esse, quod apud omnes idem est. Et si Jus scriptum, quoniam scriptum est, per Constitutionem & non Naturâ esse dicent, certè necesse erit, ut Naturâ non Positione fateantur id, quod non in scripto vim habet. Suntque ejusmodi pleraque, quae appellare solemus ex ipso affectu leges non scriptas, quae Communes omnibus hominibus sunt nisi sint excacati. Revereri enim seniores, colere Deum, honorare atque observa-

^b Rhetoricæ.
lib. I. cap. 13.
& 15.

^c De Anima
lib. 2. cap. 42.

re parentes & præstantiores viros, sunt jura quædam non scripta & Communia, quæ naturaliter apud universos homines retinentur. De his enim neque paciscuntur secum, neque leges sanciunt, sed retinent tanquam statutas & confirmatas ab ipsa Natura. Sic ille qui plura ibi in eandem habet sententiam. Et Seneca^d; *Multum dare solemus præsumptioni omnium hominum.* Apud nos veritatis argumentum est, aliquid omnibus videri; tanquam Deos esse inter alia sic colligimus, quod omnibus de Diis opinio insita est, nec ulla gens usquam est adeo extra leges moresque projecta, ut non aliquos Deos credat. Cum de animarum æternitate differimus, non leve momentum apud nos habet Consensus hominum aut timentium inferos aut colentium. Quinetiam Cicero^e, *Omnes esse vim & naturam divinam arbitrantur.* Nec verò id collocutio hominum aut consensus efficit. Non institutis opinio est confirmata, non legibus. *Omni autem in re consensus omnium gentium, lex Natura putanda est.* Hujusmodi occurrunt apud veteres aliosque alia non pauca. Jam verò dum de Omnibus, quemadmodum apud Aristotelem aliosque, verba fiunt, vocabulum illud bifariam consideratur. Aut quæ in eo Homines Omnes seu species aut Gens humana, adeoque totum quid ex individuis constitutum ita continetur, aut quæ Populi seu Gentes omnes hominumque coetus, sic tantummodo divisi ut in corpora coaluere civilia, eo denotantur. De Priori notione commodius dicetur capite proximo, ubi de Ratione generatim Humana, quæ huc spectat, loquimur. Quod ad posteriorem attinet notionem, seu eam, quæ Gentes populorumque corpora intelliguntur; id quidem verum est, argumentum, ut à posteriore, è Gentium moratorum illustriorumque (quas scilicet hisce nominibus unanimes dignamur) moribus, velut è laudatorum virorum suffragiis, non intempestivè interdum desumi, maximè cum de Juris Naturalis, quod scilicet est Permissivum, capitibus aliquot disquiritur. Nimirum inde manifestum fit, quid ipsæ de rebus circa quas mores sui, quæ generatim permissi sint aut liciti, versantur, in hanc rem senserint, aut sentire saltem visi fuerint. Nam quicquid jure quocunque homines permitti consenserint, id ut etiam jure naturali, si ejusdem rationem

^d Epist. 117.

^e Tusc. quest. 1.

tionem scilicet aliquam haberent, permitti, neque Naturam in contrarium obligare, id est, rem non universali Naturæ, quæ sibi constans est, aliquo interdicto restringi existimaverint, aut existimare simularent, opinor, necesse est. Atque ita qui disputant, aut disquirunt, quemadmodum & capite primo ostensum est, aliarum gentium de Jure Permissivo illo suffragia, seu interpretationes, in subsidium sibi, nec frustra, subinde colligunt. Ceterum, interea, quid Gentes eadem de Juris Naturalis, quod Obligativum est, capite aliquo aut de simplici Naturalis permissionis ratione, ac universali ejus usu statuerint, ne quidem satis conjectari quis inde poterit. Nam tametsi in scholasticis, atque umbratilibus aliquot, forsân etiam in forensibus, disputationibus hoc vel illud Juris Naturalis esse caput apud gentes ejusmodi à disciplinarum præceptoribus subinde, sed diversimodè satis, asseratur; in rebus tamen publicè gerendis decidendisque, earum, quas novimus, Gens quælibet, aut Jure duntaxat sibi Civili ac positivo, aut Jure Gentibus aliis, quibuscum federa habet, commercia seu bella, ipsisque, sive Imperativo, sive Interveniante, ac pro seculorum varietate aliter atque aliter se habente, nec Naturali, aliter atque hisce veluti vestitur superinductis glumis, utitur. In utroque hoc genere Jura quidem Naturalia aliqua exerceri non rarò forsân concedetur; sed ut Civili seu positivo, atque Imperativo illo, ac Interveniante adeò immixta & involuta & unâ (sic dicere liceat) in massâ conjuncta, ut hæc ab illis discernere ex Gentium ipsarum tantum usu seu moribus, earumque ea de re sententiam inde elicere queat mortalium nemo. Nam creberrimè videmus, tum Obligationis, tum Permissionis formulas civiles, ac positivas Naturalibus, qualescunque demùm illæ fuerint, numerosius accedere. Atque spectant huc pariter rationes capite superiùs tertio adhibitæ. Præterea, Gentes seu Populi Omnes heic tripliciter sumi possunt, uti & solent. Aut pro universis simpliciter per Orbem terrarum eo nomine distributis; Aut pro Omnibus eis, quorum notitia habita; Aut demùm pro Omnibus duntaxat, qui cognitarum sunt Moratiores. Certè Omnes per orbem terrarum Gentes disseminatas nec veterum eorum, qui de Jure, quo Omnes utuntur, locuti sint, indeque velint Jus Naturale

ⁱ Misna &
Gemara Hie-
rosolymitana
ad 1st. Sota
cap. 7. fol. 21.
col. 4. halach.
5. Seder O-
lam Rabba
cap. 11. RR.
ad Iosua cap.
3. & Deute-
ron. 32. 8. alii.
⁵ S. August.
de Civit. Dei
lib. 16. cap. 6.
& vide Clem.
Alexandrin.
strom. a. Epi-
phanium He-
resi 39. & c.

edifici, quispiam novit. Neque haecenus, aut qualesnam, aut quot
fint fuerintve ea, est ab aliquo satis exploratum. Quin licet de Nu-
mero constari daretur, sive juxta Ebraeos^f, qui plerumque tantum
LXX & Linguas & Gentes orbem occupasse volunt, sive juxta patres
aliquot Christianos^g, aliosque, qui numerum illum rotundum ali-
quantulum, sed diversimodè, auxerunt, sive juxta numeros earum
aliter atque aliter se habentes apud Ptolemæum, Marcianum Hera-
cleotem, Æthicum, id genus alios, sive aliter; id sanè ad rem, quam
tractamus, nihil omninò fecisset, nisi etiam Mores earum fuissent
simul idque penitiùs explorati. Quod factum esse nullibi comper-
tum est. Ceterum neque haecenus, etiam post Indias utrasque at-
que alias ante aliquot secula incompertas terras Europæis commer-
cio junctas, Omnes orbis Terrarum Gentes seu populos, ne nomine
quidem tenus, cognoscimus. Quid igitur dicendum de veterum
illorum ævo, cui Europæ areolæ incolæ & in Asia atque Africa ac-
colæ maritimæ, iique admodum, præ iis qui nunc à nautis, mercato-
ribus, legatis adeuntur, pauci tantum cogniti? Adeo ut nemo non
videat frustrà planè de Omnibus, quæ universæ eo nomine reverà
veniunt, heic verba fieri; sive vetera, sive recentiora secula spectes.
Jam verò, si Gentium, quarum notitia habita est Omnium, ut con-
sensus in moribus heic eliciatur, inspiciamus; Certè seculis illis pri-
scis gentes fuere in arcto illo numero complures, quæ Juris omni-
modi expertes habitæ etiam more planè ferino vixisse dicuntur. Me-
morat Aristoteles^h ἐνία γένη τῶ πόρρω βαρβάρων nationes quasdam Bar-
barorum proci dissitorum, qui ἐκ φύσεως ἀλόγιστοι καὶ μόνον τῇ αἰσθή-
σει ζῶντες θηρωδεις ἦσαν ex natura seu à natalibus recto rationis usu
carentes, & sensu tantum viventes instar ferarum erant, seu ut in-
terpretatur Andronicus Rhodiusⁱ. θηρωδὴ ἀφροσύλῳ ἀφρονες ἦσαν
ferina laborabant amentia. Quod de Scythis, atque id genus aliis
capit Aspasius paraphrastes Græcus, & tum de Australioribus, tum
de Septentrionalioribus Averroes Arabs. Atque hisce meritò ad-
jungas gentes illas non paucas, quas memorat alibi idem Aristote-
les^k; πολλὰ δ' ἐστὶν ἐθνῶν, ἃ πρὸς τὸ κτείνειν καὶ πρὸς τὴν ἀνθρω-
ποφάνειαν εὐχερῶς ἔχουσιν, καθάπερ τῶν περὶ τὸν Πόντον Αἰχαιοί τε καὶ Ἡνίοχοι,
καὶ

^d Nicomach.
lib. 7. cap. 6.

ⁱ In Para-
phras. cap. 9.

^k Politic. 8.
cap. 4.

καὶ τῶν Ἑπρωτικῶν ἔθνων ἕτερα· τὰ δὲ ὁμοίως τέτοις, τὰ ἢ μάλλον,
*Multa sunt gentes, quibus usitatum est hominum cades facere, atque
 ex eorum carnibus cibos capeffere, quales sunt in Ponticis gentibus
 Achæi & Heniochi; deque mediterraneis alie sunt partim quidem
 his similes, partim etiam immaniores. Et Andromacha de Astya-
 nacte præcipitato, apud Senecam¹.*

¹ In Troade
act. 5.

*Quis Colchus hoc, quis sedis incertæ Scythia
 Commisit? aut quæ Caspium tangens mare
 Gens Iuris expers ausa? —————*

Ejusmodi sunt alia non pauca, de quibus etiam obiter alibi^m mo-
 nuimus. Et de Gentibus itidem aliquot & nostri & cujusque quod
 præterit ævi, tantundem pluribus dici potest. Neque igitur
 Omnium Gentium, quarum notitia habita, morum ratio ejusmodi
 heic habenda est, ut inde Juris Naturalis veluti corpus aliquod sperari
 possit; cum apud omnes illas ne quidem servari quid, quod Juris
 nomen induat, (nam de propensionibus illis naturalibus, quæ brutis
 etiam communes sunt, non loquimur) comperiri omnino queat.
 Ceterum sumatur Gentium cognitarum nomen heic pro eistan-
 tum, quas cognovimus legibus usas esse civiliter vitam transigentes,
 juxta illud Michaelis Pfelliⁿ.

^m Mari Clau-
solib. 1. cap. 7.

ⁿ In Synopsi
legum.

Νόμιμον ἔθνικόν ἐστιν ὅχι τὸ βαρβαρικόν
 Τὸ δὲ ἔθνος ὄνομα νομικῶς εἰρημαῖνον
 Γένων Συλλαβητικόν ἐστὶ νόμοις κατακλειδύων

^o Preparat.
Evangelic. l.

*Ius Gentium est, non illud quod est barbaricum. Scilicet Gentis no-
 men legitimè heic acceptum eas Nationes complectitur, quæ legibus
 subsunt. Atqui & illud satis scimus à viris gravissimis olim esse
 observatum, nullum fermè Juris Universalis seu Naturalis, quod
 juxta receptiores hominum sententias excogitari possit, caput esse,
 quod non ex perversis seculorum ac Gentium etiam ejusmodi ali-
 quot, earumque illustrium, non solum moribus, sed pariter & legi-
 bus latis fuerit violatum. Qua de re consulas Eusebium^o, alios^p,
 qui depravatos Gentium veterum mores, sive insectantur, sive enu-
 merant. Unde & tradunt Ebraei^q nec Idumæos veteres interdictum*

1. cap. 4. &
lib. 4. cap. 15
16. & 17.

^p Cardin. Bes-
saron in Ca-
lumn. Plat.

lib. 4. cap. 3.
Francisc. Pi-
cus in Exam.

Doctrina Va-
nit. Gent. lib.
1. cap. 19.

^q Targ. Hie-
rosolymit. ad
Dent. 33. 2.

de Ho-

de Homicidio, nec Ismaelitas illud de Furto omninò admisisse; ut alia id genus heic prætermittamus obiter apud scriptores occurrentia. Sæpius item non tam contemplatione Justi & Injusti, Licitum ac Illicitum, seu Boni & Mali quàm nominibus illis Honestum & Turpe, quàm quàm Utile ac Jucundum, atque Inutile & Injucundum continentur, Gentes populosque, similes interdum invicem mores non paucos, interdum verò planè contrarios, amplexos esse, etiam in rebus, circa quas Jus Naturale seu hominum commune imprimis versari solet, concedi (veluti in consanguineorum coitu, liberis exponendis, cæde humana, conjugis, aliis) eosque parili ratione mutasse, revocasse, ac pro libitu, atque coeca & temeraria illa animi dominatrice cupiditate, novasse nescit nemo, qui Persarum, Assyriorum, Ægyptiorum, Græcorum, Romanorum, aliarum gentium veterum, quæ celeberrimæ fuere, mores atque instituta, nunc invicem similia, nunc diversissima diligentius introspexerit. Neque aliunde argumentum petendum esse duxit Carneades, quo, nullum omninò Jus esse Naturale, probare conaretur, æque atque ex hac utilitatis solius (quo nomine id, quod jucundum est simul, satis continetur) in jure sanciendo ratione habita. *Ejus disputationis* (ut scribit Lactantius¹) *summa hæc fuit. Iura sibi homines pro utilitate sanxisse, scilicet varia pro moribus, & apud eosdem pro temporibus sæpe mutata; jus autem Naturale nullum esse. Omnes & homines & alias animantes ad utilitates suas, natura ducente, ferri; proinde aut nullam esse justitiam, aut, si sit aliqua, summam esse stultitiam, quoniam sibi noceret alienis commodis consulens.* Sic Carneades. Et alii² pariter olim eadem ex causa Justitiam tantum esse, quæ iis prodesset, qui plurimum possent, definierunt. Certè id quod aiebant rationi satis consonum videbitur, dum ex Gentium moribus tantum, ac usum mensura petitur Juris, quàm universi eo obligamur laxamurve, Naturalis. Nec perperam minùs aut minùs frustra sic rem adgrederetur, sive philosophus, sive Jurisconsultus, quàm Medicus faceret, qui sive sanitati tuendæ, sive morbis curandis, quænam essent conducibilia, edoctrus, sive è vulgari hominum victu, sive è solennibus epularum lautitiis discenda ea præscriberet. Ut illic habetur ratio gustus, luxus,

¹ Lib. 5. cap.

17.

² Apud Chalcidum ad Platonis Timæum.

luxus, pompæ, non pariter sanitatis tutelæ aut curationis, quarum altera à cibis, altera à medicamentis ex natura sui, nec cupedinarii nec coqui arte, congruis speranda est; ita in Gentium complurium moribus, atque institutis non tam Naturalis juris simplicitas, quam ipsarum utilitas, *ut Iusti propè mater & equi* (quod olim Horatius) ¹ spectari est solita. Ac non rarò,

¹ Serm. 1.
Sat. 3.

————— *Sidera terrâ*
Vt distant, & flamma mari, sic Vtile Recto.

Ut apud Lucanum ^u Pothinus. Personam item Naturæ Consuetudo sæpiùs induit, atque eousque larvâ fallit, ut, quod ex ea tantum apud Gentes introductum obtinet, pro Naturali ac universali hominum Jure subinde sumatur. Unde & Consuetudo veteribus dicta ^x est Hominum Dæmon seu Genius, etiam & ipsa Natura. Et appositissimè Aristoteles ^y *ὅμοιον γάρ τι τὸ ἔθνος τῇ φύσει· ἐγγύς γὰρ καὶ τὸ πολλάκις τῷ αἰεὶ· ἐστὶ δὲ ἢ καὶ φύσις τὸ αἰεὶ· τὸ δὲ ἔθνος τὸ πολλάκις*, *etenim id quod consuetum est, velut naturâ est inditum. Nam simulat consuetudo Naturam. Vicinum scilicet est id, quod sæpe fit, ei quod semper. & Natura quidem ejus est quod semper, consuetudo ejus quod sæpè fit.* Qua de re ipse etiam alibi ^z, aliique ^a obiter plura. Et egregium est hanc in rem ² exemplum illud illustre apud Herodotum ^b. Cum Darius accitos Græcos, qui in ditione sua, percontabatur, quantâ pecuniâ vellent defunctis parentibus, juxta Indorum aliquot morem, vesci, & negabant se ulla pecuniâ in hoc posse induci, rogavit pariter Indos illos, quantum acciperent, ut patres defunctos igne, juxta Græcorum morem, comburerent, nec postea comederent; qui vehementer reclamantes meliora illum ominari jubebant. Abominandum scilicet revera morem illum non retinere, velut Naturæ seu Officio nunquam non servando adversissimum esse judicabant. Et in primis heic obtinet illud Taciti ^c de Vonone Phrahatis filio in regnum Parthorum à Tiberio Româ, cujus mores imbiberat, misso; *Prompti adiutus, obvia comitas, ignota Parthis virtutes, nova vitia: & quia ipsorum Majoribus aliena, perinde odium Prævis & Honestis.* Quin & ^d Maximus Tyrius ^d, *νόμος καὶ δίκη αἰὼν καὶ κάτω φέρεται ἀγαθὰ καὶ κακά*

^u Lib. 8.

^x Alex. Aphrod. lib. de Fato c. 4.

^y Rhetoric. l. 1. cap. 11.

^z Metaphysic. 1. cap. 8.

^a Cicero de Inventionibus lib. 1. & c.

^b In Thalia. & vide sis Originem advers. Celsum lib. 5.

^c Annal. 2.

^d Dissert. 1.

σπαρτασόμενα. Μὴ γὰρ ὅτι γένος γένος ὁμολογεῖ ἐν τέτοις, ἀλλ' ἐδὲ πόλις πόλις, ἀλλ' ἐδὲ οἶκος οἶκῳ, ἐδὲ αἰὴρ ἀνδρὶ, ἐδὲ αὐτὸς αὐτῷ *leges & Iura pro cuiusque placito in partes ita distrahuntur dilaceranturque, ut non modo Gens cum Gente, sed nec urbs cum urbe, nec familia cum familia, nec homo cum homine, nec unus aliquis interdum secum ipse consentiat.* Tantundem alii obiter. At demum Gentium, omnium earum, quas cognovimus, Moratorum mores heic in argumenta, quibus Juris Naturalis capita adstruantur, ut expressim volunt nonnulli, indagentur. Certè simulac de moratoribus verba fecerimus, haud pauci mortalium suam seu aliquam saltem, quam sibi sive ex vitæ instituto adsciverint, sive in literarum studiis fuerint præ ceteris admirati, aut moratissimam ceterisque, Juris omnimodi nomine, præferendam (qua de re & olim prudenter monuit Herodotus^c) esse, aut saltem moratoribus connumerandam pertendet. Atque ita rem non in imparem sanè, quoties exinde controversia orta fuerit, recidere difficultatem palàm est. Quin Græcos Latinis, hos Græcis, utrisque Ægyptios, Persas, Chaldaeos, Æthiopas, Celtas, Scythas, Judæis hosce simul aliosque universos Barbaros fuisse sciunt pueri. Atque ob incertum, quod in huiusmodi mensura, ut diversimodè habeatur, necesse est, Constantinus Harmenopulus^f Jus Gentium nihil aliud esse voluit, quàm quod distributè habetur utcunque invicem discrepans, apud Gentes qualescunque. Ἐθνικὸς γὰρ νόμος^g inquit ἐστίν, ὅστις ἐθνῶν ἐν ἡ ἐθνη χεῶνται πινὰ. οἷον τὸ μὴ μίγνυσθαι τὴ μητέρασι παρὰ Σαύρασι καὶ Ἑλλήσι. καὶ τὸ ἐναντίον τὸ μίγνυσθαι ταύταις παρὰ Πέρσαις *Ius Gentium est, quo Gens Gentesque utuntur aliqua. Ut non misceri matribus apud Sauras (Sarmatas substituit Joannes Merce-* rus) & Græcos, contraque iis misceri apud Persas. Quæ cum ita se habeant, certè sive Gentes seu Populos ipsos Omnes, utpote necdum cognitos consideres, sive mores Cognitorum Seculorumque mirum in modum circa ea, quæ Juris Naturalis dicuntur, discrepantes, sive Civiles, quæ accedunt Obligationis ac Permissionis formulas sive Juris omnimodi apud eorum aliquos violationem, sive Utilitatis rationem Boni ac Honesti considerationi in rebus publicè gerendis moribusque introducendis crebrò prælatam, sive consuetu-

^c In Thalia.

^f Prochir. lib. 1. tit. 1.

dinis

dinis diuturnæ vim Naturam in Gentium moribus toties simulantem tandem spectes, non imprudenter factum meritò forsan dixeris ab Ebræis, dum in Juris Naturalis designatione, Omnium seu Plurium Gentium morum seu institutorum rationem habent nullam. Accedat, Jus quaecunque non satis accuratè inde peti aut denotari, unde Autoritas & Imperium aliquod, è quo pendent Obligatio, Permissio, earumque comites, juxta superius capite quarto ostensa, satis haberi nequeat. Detur uniformes è seculis priscis fuisse, atque etiamnum esse Gentium, sive Omnium sive Cognitarum, sive Moratorum pariter mores aliquot, veluti in Contractibus, Successionibus, Conjugiis, Judiciis, Federibus, Commerciis. Anne inde Juris Naturalis seu Universalis vim, atque Obligationis & Permissionis effectum (citra quem frustra de Jure aliquo loquimur) sortiri omninò possent ejusmodi mores? In exemplis memoratis, mores, ut vides, partim sunt singulatim, & domi genti cuilibet usitati, partim universis, ut communes interveniunt. Quod ad singulatim & domi cuilibet usitados attinet; Anne gens unica aliqua gentis alterius non subjacens imperio (nam de Gentibus plurimis, quæ sui sunt seorsum invicem juris, res est capienda) ideò ad morem ejusmodi aliquem retinendum obstringitur, quia ipsa simul, sicut cæteræ, eum tamdiù observavit? Ullamne Obligationis exinde nasci posse communionem, cui singulæ earum, qui observaverint pro libitu suo per ceteras nequeant contraire, fingi potest? Certè non cum meliori ratione, quàm si quis dixerit Spartanos, verbi gratià, ideò ad retinendum aliquem morem sibi seorsum avitum obligari, quoniam nondum placuerit ejusdem aut similis, Atheniensibus, Thebanis, Macedonibus, aliis, quibus non omninò subsunt Spartani, abrogatio. Nescit quidem nemo regulam illam ^g Juris, *Refertur ad universos, quod fit per majorem partem.* Quæ passim ferè obtinet in Curia ^h decretis, arbitrorum ⁱ sententiis, id genus aliis. Quoties scilicet id totum, cujus ea pars est, unico ita complicatur, sive imperio, sive pacto, sive constitutione, ut in corpus unicum civile coaluerit, partesque ibi habuerit exinde veluti invicem continuas. Quod si ex numero tantum, velut quantitate discreta, ita conflatur gentium homi-

^g L. 160. D. tit. de divers. reg. juris.

^h L. 19. D. tit. Ad Municipalem.

ⁱ L. 27. D. tit. de Receptis & qui arbitrium. §. 3.

numve coetus aliquis, ut non omninò in ejusmodi totum seu continuum quid coaluerint, Majoris sanè partis in rebus, quales jam tractamus, ratio habenda est ad Obligationem seu Officii Debiti-
nem introducendam nulla. Finge homines aliquot singulares trium, verbi gratiâ, gentium (quæ pro cunctis in exemplum sumantur) & personas & Imperia induisse. Gentium semper intellige sui planè ita sigillatim juris, ut alterius ditione earum nulla contineatur. Finge, inquam, Titium, Sempronium, & Seium Gentium & personis & imperiis trium (id est, heic omnium) sic indutis, sibi statuissè seu elegissè quid, ac pariter semper observâssè. Adeò etiam longævos fuisse, ut omnes Præscriptionis terminos observatio illa excederet. Ut scilicet Gentes universas eorumque mores qualescunque sic velut in tabella unico complectaris intuitu. An major trium illorum pars in causâ heic esse quibat, quominùs tertius prohibitu suo id, quod à se sibi ita statutum est atque observatum, ritè non posset abolere ac rejicere? Parilis omnium observatio citra obligationem aliquam singulis superiorem, qua pariter coerceantur omnes, utcunque diutina, efficere planè nequit ut non contrarium æquè singulis sibi (si nil aliud obstat) statuere, atque observare liceat. Simili modo dicendum de moribus gentibus quotcunque communibus seu Intervenientibus. Si alia obligationis causâ non repariatur præter ipsarum observationem mutuam seu constitutionem, quid vetat, quo minùs ex consensu, in diversam sive observationem sive constitutionem inito, jus quaecunque illud pristinum interveniens esse desinat. Quemadmodum clarigationis seu represaliarum, belli denunciandi, alia juris Fæcialis ac bellici capita Gentibus, quas novimus, Intervenientia, mutata pro seculorum varietate scimus. Et quod paucioribus gentibus qualibuscunque post consensum in observationem diutinam abolere seu mutare licet, id omnibus si itidem velint licere, modo superior non habeatur, quæ vetet obligatio, quis possit dubitare? Neque igitur è Plurimarum neque ex Omnium, tametsi mores earum exploratos haberemus, Gentium usu aut observatione, Jus illud Naturale atque Universale, maximè quod sibi perpetuò constans est, & nunquam non Obligat, pe-

gat, petendum est. Nec sanè de illo, quod naturaliter Permissivum est, aliter atque suffragia velut interpretationum in capitibus hujus aliquot excutiendis è Gentium moribus subinde suppeditantur, ut superius diximus, est decernendum. Quin & alia capite proximo dicenda huc pariter spectabunt.

C A P. VII.

De Rationis Humanæ, in Iure Naturali disquirendo, usu, quo solo neque heic subnituntur Ebrai. Ex Rationis solo & simpliciter sumto usu, tum quia adeo incertus est & sibi inconstans, tum quia sine Superiori, cui subsit, imperio obligationem non inducit, non rite satis edisci Jura Naturalia.

QUOD ad Naturalem Rationem seu rectum ejusdem apud Homines usum ejusque dictamen attinet, (nam de eo juxta institutum proximè videndum) passim legimus, Communes innasce hominibus Notitias, atque Anticipationes, quibus nemini non intus constituitur, Bonum amplexandum appetendumque, Malum fugiendum, honestè vivendum; atque ex ejusmodi notitiis seu principiis, practici intellectus theoremata seu conclusiones fieri, mente non depravata ex vi sibi congenita ratiocinante, ipsis principiis non incertiores. Adeoque Jus Naturale cum Aristotele^k sæpè definitur, id esse quod *πανταχῇ τῷ αὐτῷ ἔχον δύναμιν καὶ ὁδοῦν ἢ μή* ^k *ubique eandem vim obtinet, &* ^{s. cap. 10.} *non, quia ita videtur, vel minimè.* Id est, quod non ex incerto ac vario apud Gentes opinionum usu, aut ex re pro civili bono diversimodè nata, (quale non rarò est jus Positivum, quod *Νομικόν* seu legale vocat ille,) sed ex constanti eorum judicio, qui recta ratione sanàque utuntur, perpetuò sibi simile pendet. Nam pro eo, quod est ibi *πανταχῇ* *ubique*, substituit præstantissimus paraphrastes Andronicus Rhodius *παρ' ἀνθρώποις τοῖς τε ὀρθῶς καὶ ὑγιῶς ἔχουσι καὶ τοῖς νόστοις φρένας καὶ διεσπασμένοις* *apud homines, qui rectè atque ut oportet, sapiunt, non apud eos, quibus laborat mens aut perversa est.* Et Michael Ephesius ibi; *παρὰ τοῖς πλείστοις καὶ ἀδιαφόροις καὶ κατὰ φύσιν ἔχουσιν* *apud plurimos, qui tamen perversi non fuerint, sed secundum na-*

¹ De Legibus
lib. 1.

turam se habuerint. Nam apud eos (sic pergit,) qui ferinum in morem vivunt prorsusque excæcatam mentem habent, ac solum brutorum voluptatem sectantur, nullum Naturale Ius est. Quinetiam Cicero¹, est, inquit, unum jus, quo devincta est hominum societas, & quod lex constituit una. Quæ lex est Recta Ratio imperandi atque prohibendi, quam qui ignorat, is est injustus, sive est illa scripta uspiam sive nusquam. Et paulò post; Nos legem bonam à malà nulla alia nisi naturali norma dividere possumus. Nec solum Ius & Injuria à Natura dijudicantur, sed omnino omnia Honestà ac Turpia. Nam & communis intelligentia nobis res notas efficit ea quæ in animis nostris inchoavit, ut Honestà in virtute ponantur, in vitiis Turpia. Hæc autem in Opinione existimare, non in Natura posita, dementis est. Alia sunt ejusmodi apud eundem, Platonem, Senecam, Plutarchum, philosophos alios, uti etiam Theologos, & Jurisconsultos, qui Jura Naturalia ex recto Rationis usu indicari, seu ibi sedem habere velint. Hinc scilicet nasci Principia qualia Practica & Prima vocant in scholis, atque dein Confectaria, è quibus Jus conflatur Naturale. Et quemadmodum in Mathesi post datam lineam, angulum, planum, Circulum, insequuntur etiam principia quædam nemini non primo intuitu, qui oscitanter non intueatur, pro Veris agnita, unde etiam Conclusiones non minùs certæ inferuntur; ita etiam in ipsis Moralis disquisitionis seu Rationis vitæ instituendæ, quam practicam nuncupant, primordiis, post data quædam, veluti Tutelam sui, rerum in vitæ commodum usum, sexuum conjunctionem, speciei propagationem, & quæ cetera venire solent nomine Boni ac Honesti (quod primarium est heic objectum, ut in philosophia prima Ens) naturaliter oriri volunt ex ipsa recta ratione Præcepta aliquot Interdicta que in universum obligantia, quibus Bonum illud ac Honestum conservetur, præpediaturque contrarium. Unde in Rerum Adæquatione quadam seu invicem Commensuratione, quæ diligenti Rationis, ut solius *νεκτε* seu *judicandi instrumenti* operâ eruat, Naturale seu Universale Jus consistere dici solet, tum Theologis, tum Jurisconsultis. S. Thomas^m; sic se habent præcepta legis naturalis in homine quantum ad Operabilia, sicut se habent prima prin-

^m 1. secunda,
quæst. 94. art.

2. ubi videtur

plura & in

5. Ethicorum

lect. 12. Adde

Scot. in Sent.

3. dist. 37.

quæst. unica.

ma principia in Demonstrativis. Alii tantundem non raro. Atque huc spectat illud Alberti Bologneti Jurisconsulti non incelebris, quod vicem aliorum, quæ adduci facile possent è Jurisconsultis Theologisque similium fortiri heic voluimus. *Generatim, inquit* ⁿ, ⁿ *De lege Iure & aequitate cap. 18.* *concludimus, Naturam, ut aliis omnibus semper in rebus, ita in hoc maxime providam, plenissime illa omnia nobis suggessisse, quibus ad vitam justè, piè & honestè degendam optimè instrui possimus. Quæ ut perfectè ac distinctè à nobis cognoscantur, sciendum est bipartitam eorum rationem esse. Quædam enim sunt, quæ naturâ neque prohibentur, neque imperantur, sed libero ipsorum hominum arbitrio permittuntur, ita ut possint homines liberè decernere, quæ pro locis & temporibus sibi magis expedire judicaverint. Quædam vero sunt, quæ determinatè, ut ita dicam, naturâ imperantur vel prohibentur, ita ut ejus imperii vel prohibitionis mutandæ nulla hominibus facultas concessa sit. In illis quidem primis maxime inspicitur utilitas, in his verò Honestas ac Iustitia sola attenditur: solaque hæc postrema sunt, quæ ipsi nature præcipuo quodam jure tribui possint. Sic ille; idque ad vulgi Scriptorum mentem, qui ex recto Rationis usu fines illos, quos ultra citraque naturaliter nequit consistere rectum, reperiri edisci que dictitare solent. Juxta & illud Euripidis* ^o; Vir bonus, inquit,

° In Hecuba.

ὁ δὲ τὸν αἰσχρὸν, κανόνι ἔκαλ᾽ μαθὼν

Novit id, quod Turpe est, Malum, seu prorsus fugiendum, ex canone, Regula seu norma illa, quâ Bonum Honestumque designatur edoctus. Quam regulam seu normam in Ratione humana, seu ex ejusdem dictamine haberi passim inculcatur. Ceterum neque hoc modo simpliciter sumto de Jure Naturali seu universali statuunt, aut disquirunt Ebraei. Qua de re paucis videbimus. Id quidem fatendum est, ex Gentium complurium, quas pro Morationibus atque Illustrioribus habemus, scitis ac rationibus, juxta ea quæ capite proximè superiori disputata sunt, suffragia ceu interpretationes in disceptationibus de Jure Naturali Permissivo ritè satis interdum adhiberi. Quin & tam in Juris Obligativi, quàm Permissivi disquisitione subsidium cuique ingens (sicut & in rerum omnium aliarum aestimatione) ex multi-

^P Cicero de
Inventione
lib. 2.

^q Apud D.
Augustinum
lib. 19. de Ci-
vitate Dei,
cap. 1. Adde
Clementem
strom. 6. Epi-
phanium (de
sectis) in
Comp. de fide
Catholicâ,
præter Laer-
tium &c.
^r De Conso-
lat. 1. prof. 3.

multiplici tum sui, tum aliorum rationis usu, id est, è perquam variis, atque invicem dissidentibus hominum sententiis, juxta capite primo ostensa, præstari. Ut fermè complurium virginum pulcherri-
marum, quas seligendi potestatem Zeuxi publico consilio dederant Crotoniatæ, formæ invicem satis dissimiles, id ei præstiterunt, unde unicam Helenæ ^P, quæ ei magno pretio ab illis conducto depingen-
da erat, faciem velut exciperet. Ut verò ritè hac de re dispiciamus, Ratio ejusque usus dupliciter sumitur: Aut quâ per se Simplex est nudusque, nec alicujus Humanâ naturâ Superioris, sive indicatio-
nem, sive auctoritatem respicit, aut quâ auctoritatem ejusmodi seu indicationem Boni Malique officiorumque debitionis terminos de-
signantem agnoscit. De modo secundo agitur capite sequenti. Ceterum de Ratione in criterium primo modo adhibito, animad-
vertendum est, non modò non adeo Certum esse, aut sibi Constan-
tem ac similem apud homines ejusdem in hisce discernendis usum, ut, quid ex eo melius, aut optatius sit, semper satis liqueat, verum et-
iam nec inde solum, licet certissimus esset sibi que similis & con-
stantissimus, erui sic posse Obligationis, atque Permissionis (quod heic caput est) legitimæ Causam. Quod ad Incertum atque Incon-
stantiam, quâ laboravit semper liber nudæ Rationis ille in hisce usus, spectat; ut vulgus hominum, cui diligentior Rationis usus qualif-
cunque esse solet, satis alienus prætermittam, nemo humanior ne-
scit, de Bono & Malo eorumque finibus numerosissimas fuisse olim etiam Rectæ Rationis professorum seu antistitum, id est, philoso-
phorum, disceptationes, sed mirum in modum invicem discrepantes. Neque erat, qui tantas potuit componere lites. Sæctæ erant perquam
multiplices, & tam foecunda dogmatum seges, ut philosophia, quæ accuratissimâ, pro disquirentium viribus ac ingenio, ratione niteba-
tur, ad CCLXXXVIII sæctas, non quæ jam essent, sed quæ esse pos-
sent, adhibitis quibusdam differentiis, facilimè perveniret, quod ob-
servavit olim togatorum doctissimus Varro ^q. Et philosophiam ipsam de veteribus illis adeò, dum suis singuli rationibus, veluti veris
& cogentibus subnixi, eam sibi solum cessisse ostentabant, dissiden-
tibus conquerentem eleganter inducit Boëtius. *Epicureum*, inquit ^r,
vulgus

vulgus ac Stoicum ceterique me reclamantem renitentemque velut in partem prædæ trahebant, & vestem, quam meis texueram manibus, disciderunt, abreptisque ab eapanniculis totam me sibi cessisse credentes abiêre. In quibus, quoniam quedam nostri habitus Vestigia videbantur, meos esse familiares imprudentia rata, nonnullos eorum profanæ multitudinis errore pervertit. Ita qui ex professo Principia bene vivendi universalia quæsierunt, in diversissimas abiêre sententias, suas singuli optimas judicantes; aliorum ferè sive damnantes sive reprehendentes. Quid quod nonnullis etiam majorum gentium Philosophis adeo singularis heic erat ratio ejusque usus, ac dictamen (nam de pravitate locus hic non est dicendi,) ut quædam certe rarò apud homines non pro Juri Naturali planè adversis habita, omninò ex eodem jure permixta ac probata esse auderent asserere. Sic Zenoni & Chrysippo, quemadmodum etiam Persarum Magis, *μητρομυξία* seu concubitus maternus, atque etiam filia, uti & masculi licitus habebatur; ut Theodoro philosopho Furtum, sacrilegium, adulterium. Quæ tamen Ulpiano Jurisconsulto, qui nec Christianus, aliisque paganis naturâ turpia expressim esse dicuntur. Theodorus etiam & Diagoras Melius alique satis celebres, nullos Deos asseverando, timorem omnem, quo Humanitas regitur, venerationemque penitùs sustulerunt. Hisce adjice Platonis, philosophorum cunctorum divinissimi, uxorum communionem, coitum fermè promiscuum, aliorum, rerum universalium perpetuam velut ex lege imperante communionem. Accedant Archelai item, Aristippi, Carneadis placita, quibus nihil omninò ex naturâ Justum admittitur, sed omnia, quæ illa induunt nomina ex legibus scriptis, hominumque arbitrio, aut utilitate pendunt. Alii etiam tantundem acriter propugnârunt. Quin & id genus innumera alia, pro diversissima disquirentium ac docentium ratione, in veterum scriptis occurrunt. Personat quidem ubique ὁ νόμος ἐστὶν λόγος ὁ ὀρθὸς *lex*, maximè naturalis, est recta ratio, in quod unanimis satis consentiunt, etiam qui de recta ratione immane quantum, sicut de gustu solemus, interim dissident. Perinde ac si de mensura nomine quidem tenuis, veluti pedis ulnæve, satis essent concordēs, de

M

utrius-

Sextus Empiricus Pyrrhon. hypotypos. lib. 3. cap. 24. & 25. & advers. Mathematico. lib. 10. Epiphanius in Comp. de Fide Catholica. Diogenes Laert. in Vita Aristippi. Hesychius Illustris in Theodoro, Epiphanius in Comp. de Fide Catholica. I. 42. D. de divers. Reg. Juris. Minutius Felix in Octava. De Republica lib. 5. Epiphanius Alexandr. apud Clement. Strom. 7. alii. Laert. in Vita ejus. Idem in Vita ejus. Laert. citatus capite proxime superiori. Callicles apud Platonē in Gorgia, & Arist. Elench. lib. 1. cap. 12. & vide Platonem de Republica lib. 2. ubi de Gygis annulo.

utriusque intereà quantitate mirè discrepantes. Et sanè ubi verbis etiam expressissimis pro firmamentis, quibus innitantur homines, præcepta atque interdicta sive à Numine, sive à Principibus, sive ab aliis, qui rebus præsunt, conscripta habentur, in horas inibi etiam videmus non sine ingenti Rationis, tametsi habeat ea ibi palàm quo subnitatur dirigaturque, usus discrimine in alias atque alias, imò creberrimè in contrarias discedere sententias interpretes, utcunque pos-

^a In Phædro
& videtur
Galen. de
Hippocratis
& Platonis
placitis lib.
9. cap. 2.

lentes admodum ingenio. Summa est, quod habet Plato^c; S o c. Cum quis Argenti, aut ferri nomen protulerit, nonne universi idem intelligimus? P H A E D. Id verum quidem est. S o c. τί δ' ὅταν δι- καίῃς ἢ ἀγαθῶς; ὅν δ' ἄλλ' ἄλλη φέρειται. Ἐ ἀμ. Φιλοσητῶν δὲ ἀλλήλοισι τε ἔ' ἡμῖν αὐτοῖς; Quid verò cum Iusti aut Boni nomen usurpaverit, nonne alius aliò fertur, & tum inter se ipsi & à nobismetipsis dis- sentimus? Alii etiam omnia ita in dubio posuere, ut assensum per- petuò retinerent. Veluti Pyrrhonii, Sceptici, id genus alii, qui sta-

^b In Cōitarum
auctoritate.

teris Rationes (ut de eis Lucianus^f) trutinantes, indeque ponderis æ- qualis esse comperientes, Veritatem nullibi haberi existimarunt. Se- ctis suis scilicet adeò addicti, ut nec communibus, quæ sic dicuntur, notionibus, cum aliis, crederent. Cautius igitur utendum est, nec temerè innitendum liberrimo, ac simplici solum Rationis disqui- rentis usu, qui adeò multiformis, atque etiam ita in incerto passim est positus, ut, quod alteri maximè, in hac potissimum indagine, sive pro Principio evidentissimo, sive pro Conclusione principio non impari habitum est, id alteri, nec imparis ingenii, planè rejiciendum ac falsissimum, aut pro vero saltem non admittendum non rarò vi- sum fuerit. Nam sic crebrò evenisse apud illos disciplinæ Heroas, qui de Boni ac Mali, Turpis & Honesti Naturâ, libero, nec aliunde coercito rationis usu disceptârunt, nescit nemo eorum scriptis pau- lò versatior. Unde est quod de Gentium philosophia Tertullianus, id est, de rationis, quæ Rectæ nomine ostentari passim solebat, usu,

^c De Anima
cap. 2.

nihil divina, inquit^g, licentiæ servat, Leges Naturæ Opiniones suas facit, quibus si Scholarum, ac Sectarum spectes varietatem, nec in- certiores, nec invicem magis adversas ullas in re comperies. Quod verò ad Obligationem heic attinet, quæ velut juris est anima; Ho-

mines,

mines, in rem quæ præ manibus est, considerari possunt, aut quatenus ipsi universi æquales naturâ (citra scilicet Imperiorum ac Re-
 rumpublicarum constitutionem) philosophis ^h ac Jurisconsultis ⁱ habiti sunt, aut quatenus, in unicam coaluisse societatem Civilem seu civile ex pacto imperium unicum universi possint fingi. Etenim quâ in plures Gentes seu Imperia distribuuntur, capite considerantur proximè superiori. Quatenus homines universi æquales naturâ quomodocunque habiti sunt, seu ut singuli tantum considerantur; concedatur si placet, non solum philosophos, sed etiam homines universos ita solo ac simplici, qualem diximus, Rationis usû in Honesti & Turpis definitionem aliquam rerumque singularium, quæ sub eis nominibus veniunt, designationem consensisse, eamque planè Naturalem esse, opinatos, adeò ut nec sententiarum discrimen restaret ullum. Scilicet ut hoc rectiùs intelligatur, fingamus cum veteribus aliquot ^k, tempus quoddam fuisse, cum in agris homines passim bestiarum more vagabantur, & sibi victu ferino vitam propagabant nec ratione animi quidquam, sed pleraque viribus corporis administrabant. Atque ferinam hanc vivendi libertatem diligentiori Rationis tandem usû, eoque simplici nec superioris auctoritatem omnino respiciente sigillatim ductos fingatur eos exuisse, ac unanimes, nec tamen ab æqualitate recedentes, vitæ secundum Jurisqualiacunque, Naturalis nomine, capita formulæ in posterum retinendæ nomina dedisse. At quid cedò hoc simpliciter ita sumtum ad Naturalis Obligationis seu Officii debitionis non violandæ, atque Permissionis sive Causam sive Effectum propriè, juxta capite quarto ostensâ, dictum? aut ad naturalem Licitum atque Illicitum determinationem? Quale de constitutione atq; observatione Gentium sui seorsim planè singularum juris invicemq; æqualium capite dicitur superiori, tale etiam heic de philosophica observatione seu scholastica, utcunq; universali, ex nudo rationis liberæ, sine expressissima præeunte auctoritate, usû nata est pariter dicendum. Quin Ratio, quatenus talis solum & simplex, suadet & demonstrat, non jubet aut ad officium, nisi superioris eo, qui jubetur, accedat simul auctoritas, obligat. Quod legis datæ proprium est. Alterum hominum sic singulorum parisque

ⁱ *Arist. Polit.*
³ *c. ap. 12.*
¹ *Ulpian. l. 32.*
D. de divers. Reg. Juris.

^k *Cicero lib. 1. de Inventione, Lucretius lib. 5. de Placito de Repub. lib. 2.*

¹ *L. 51 D. tit. de Receptis qui arbitrio.*

invicem juris ex alterius solummodo Ratione, seu unum aliquem sive ex sua (neque enim imperare sibi, neque se prohibere¹ quisquam potest) sive è ceterorum omnium sic obligari, aut juberi, ut suam pro-ut sibi ex arbitrio videbitur, ideò duntaxat rationem ac sententiam etiam in contrariam postea mutare nequeat, ne admitti quidem potest magis atque ceteros universos ex ipsius unici sic obligari. Nam undenam Obligationis causæ reperitur disparitas, ubi universi, ut diximus, habentur pariter sui juris & æquales nec in civile aliquod corpus sociati? At verò universos illos etiam, id est, totam gentem Humanam in civile corpus fingatur coaluisse, ac de aliqua non solum vivendi, sed etiam imperii formula consensisse, adeo ut jam inter eos, Principes subditis præessent, pænæ insuper jus, quod sic ex nuda natum eis est ratione, violentibus præscriberetur. Certè nisi superior etiam & heic accedat autoritas atque jus, ratione qualicunque singulorum superius, quo fides sic inita servanda, quo Principibus parendum, quo pactis standum, quo demum universi simul, ut vinculo singulorum arbitrio, ac vaga ratione pollentiori, constringantur; quæ fieri potest, ut Naturalis aliqua, aut quæ à singulis, pro libitu & variante ratione, naturaliter solvi nequeat, Obligatio refragetur, quo minùs à fide, imperio, pactis, pænarum præscriptione, omnibus tandem in quæ sic consenserint, liberè quisque & pro arbitrio recedere queat? Quæ scilicet Turpe & Honestum, Licitum atque Illicitum, Officii debitionem & Jus, non per homonymiam ut assolet, Utile & Inutile, aut Vim Obligatio spectat, quod semper heic advertendum. Ut enim par in parem imperium esse nequit, ita nec qui pares fuerint, ii ex jure aliquo sibi inter se præscripto, officii-que debitionis inde solum nomine, adeò impares fieri possunt, ut cuilibet nihilominus eorum non sit societati, quam inivit juriq; in quod consensit, par renuntiandi semper libertas, nisi velut ab externo seu aliunde, quam à se ipsis accedat simul quod Pacta, conventiones, deditiones, Jus illud & officium, & quæ cetera sunt, quibus societates humanæ, respublicæ atque imperia nasci conservarique solent, obligando, cum imperio, firmet. Incoibiles planè alioquin sunt invicem Homines, dum Jus tantum & Obligationem communem ut

nem ut heic spectamus. Quin & in quicquid simul Omnes etiam se obligari quacunque ratione velint, eo pariter & Omnes se solvere ritè posse nemo videt, nisi etiam superior aliqua homine autoritas ipsos ita velit manere obligatos. Rem se aliter habere, sive de hominibus singulis sui pariter, ac seorsim juris sive de eis in corpus civile sociatis loquamur, ne facilius quidem potest excogitari, quàm Duabus lineis rectis, sine Alia, quæ utramque pariter terminet, spacium qualecunque comprehendendi, aut Extrema invicem continua fieri sine Medio, quo jungantur, aut demum Numeros, qui Pares sunt, sine Unitatis aut Imparis velut ab externo adjectione, crescere posse in Impares. Unde etiam evenit, ut in Paganorum disciplina veteri, nec Diis ipsis obligatio aliqua ad pactum promissumve servandum, qualem scilicet ritè satis violare nequirent ipsi, superinduceretur nisi palude Stygia, superioris in hanc rem Numinis nomine, invocata^m;

^m Hesiod. in
Theogon. Ho-
mer. Odyss. 5.
Virgil. Ae-
neid. 6.

Dii cujus jurare timent & fallere numen.

Ambrosiæ item & Nectaris Deorumque consortii interdictio temporalis, pro poena violationi imminabat. Ne quidem inter Deos supremos Obligationem invicem admittere quibant citra Numinis ipsis supremis superioris fictione. Qualisnam autem reverà fuerit atque undenam petenda Juris Naturalis Obligatio (quæ etiam jura omnimoda Humana, quæ positiva sunt, consequenter firmet) capite sequenti ostendetur, ubi, quæ huc itidem attinent, alia habentur.

C A P. VIII.

Ex Naturæ Parentis seu Numinis sanctissimi Imperio atque Indicatione orta hominibus esse Jura Naturalia seu Universalia, cum Philosophis aliquot, patribus Christianis, & Iurisconsultis etiam nonnullis Cæsareis, statuere Ebraeos. Et de Obligationis inde ac Permissionis ortu, ac effectu.

Planè igitur rejecto, in disquisitione de Jure Naturali in-
eunda, Animalium aliorum usu, nec aut Gentium
quantumvis usitatissimis Moribus aut Solâ, ut dictum
est, Ratione humanâ, eorumque opinionibus & con-

sensu ex ratione ejusmodi per se nuda ac simplici pro amissi seu mensura ritè heic judicandi definiendique admissis; restat ut de quarto illo modo, quo Jura Naturæ indagantur, & designari velut à Causa efficiente solent, videamus. Id est, de Naturæ Parentis seu Numinis sanctissimi Imperio, Autoritate atque indicatione. Nimirum docent, tum Philosophi magni, tum Patres Christiani, quemadmodum etiam Jurisconsulti nonnulli expressim, Deum, ut Naturæ Parentem universique Rectorem, hominum animis inesse, indicasse, imperasse, alia quædam, sigillatim etiam designata, Boni & Honesti nomine observanda, alia similiter nomine Mali ac Turpis perpetuò fugienda, atque inde conflari jus Naturale seu ejusdem velut in unum corpus partes coalescere singulares. Atque ex hisce solùm qualiscunque intereà pullulaverit è nudo rationis humanæ usu ac operatione absque admissa ejusmodi insitione, indicatione atque imperio, Sententiarum seu Opinionum seges) Obligationem eam, quæ Naturalis est, uti & Permissionem pendere. Adeo ut alia eousque Turpia esse, alia eousque Bona & Honesti illinc designentur, ut ex imperio Naturæ Parentis ejusque autoritate, quâ universi obligamur, sic nunquam esse desinant, atque insuper poena consequatur Violationem ejus, quod ita ex imperato observari debeat, uti & Observationem præmium. Quod ad Philosophos attinet; *Hanc video;* inquit Cicero^a, *Sapientissimorum fuisse sententiam, legem* (De Naturali planè loquitur, è qua ceteras, quocunque designentur nomine, pendere cunctas, nec immeritò voluit; qua de re etiam plura mox) *neque hominum ingenii excogitatam, neque scitum aliquod esse populorum, sed æternum quiddam quod universum mundum regeret imperandi prohibendique Sapientiâ. Itâ principem legem illam & ultimam, mentem dicebant omnia ratione, aut cogentis, aut vetantis Dei. Et paulò post; Nec si regnante Tarquinio nulla erat Romæ Scripta lex de Stupris, iccirco non contra illam legem sempiternam Sextus Tarquinius vim Lucretiæ Tricipitini filiæ attulit. Erat enim ratio profecta à rerum natura, & ad rectè faciendum impellens & à delicto avocans, quæ non tum denique incipit lex esse, cum scripta est, sed tum cum orta est. Orta autem est simul cum mente*

^a De Legibus
lib. 2.

mente Divina. Quamobrem lex vera atque Princeps apta ad Iubendum & ad Vetandum ratio est recta summi Iovis. Idemque alibi^o, Est quidem vera lex, recta ratio Naturæ congruens, diffusa in^o De Repu-
omnes, constans, sempiterna, quæ vocet ad officium iubendo; vetan-^{blicalib. 3. a-}
do à fraude deterreat: quæ tamen neque probos frustra jubet aut^{pud Lactan-}
vetat, nec improbos iubendo aut vetando movet. Huic legi nec pra-^{tium lib. 6.}
pagari fas est, neque derogari ex hac aliquid licet. Neque tota ab-^{cap. 3.}
rogari potest. Nec verò, aut per Senatum, aut per populum solvi hac
lege possumus. Neque est quarendus explanator, aut interpret ejus
alius. Non erat alia lex Romæ, alia Athenis, alia nunc, alia posthac.
Sed & omnes Gentes & omni tempore una lex & sempiterna & im-
mutabilis continebit, unusque erit communis quasi Magister &
imperator omnium Deus. Ille legis hujus inventor, disceptator, lator,
cui qui non parebit ipse se fugiet & Naturam hominis aspernabitur.
Hoc ipso luet maximas pœnas, etiamsi cetera, quæ putantur, effugerit.
Et Hesiodus^P,

τὸν γὰρ ἀνθρώποισι νόμον διέταξε Κρονίων

Legem Hominiбус constituit Iupiter, seu Naturæ rector. Et secundum
Deum vivere & Deum sequi idem non rarò habetur cum eo quod
est vivere secundum Naturam, etiam & secundum Rationem, apud
Ciceronem, Senecam, Plutarchum, alios. Unde cum Hierocles in
egregio illo ad carmina Pythagorica commentario, de eo, quod est
Rationi parere, verba facit, λόγῳ ἢ ὀρθῶ, inquit, πείθεσθαι ἑ Θεῷ, ταῦτόν
ἐστίν. τὸ γὰρ λογικὸν γνῶσις εὐμοίρησσαι τὴν οἰκείαν ἐλάμψαντα ταῦτα βέλ-
λεται ἂν ὁ Θεὸς ὁρίζεται νόμον. Ἐγίνεται σύμφηφθαι Θεῷ ἢ καὶ Θεὸν
διακειμένη ψυχῇ, ἑ πρὸς τὸ Θεῖον ἑ τὸ λαμπρὸν ἀποβλέποντα πρὸς τὴν
αὐτὴν πρᾶξιν, Est verò idem Rationi recte parere atque Deo. Natu-
ra enim, quæ rationis est particeps, illuminationem sibi sortita, ea
amplectitur, quæ præfinivit lex Divina. Nec discrepat à Dei senten-
tia animus, qui secundum deum se habeat, sed divinitati atque ful-
gori (à quo illuminatur) intentus ea facit, quæ facit. Adeò ut Deum
ipsum, quatenus indicando rationi imperat, seu imperando indicat,
ἀπὸ μόνῃς τῶν καλῶν χάθμης velut solius bonorum, seu officii debi-
tionis, adeoque obligationis, mensuræ seu amussis nomen habere
etiam

^P In Eeg. &
Sidesis Cle-
ment. Strom.
u. sub finem.

etiam velit. Illinc est quod passim Jura Naturalia seu omnium hominum communia interdum quidem communes notitias sed sæpissimè τὰς θεῖας νόμους *Leges Divinas* seu à Numine datas appellat. Atque ὁ ὑποδεξάμενος αὐτὰς λογισμὸς δικαστὴς ἀρετῆς ἐαυτῷ γίνεται *Leges eas*, seu jus ita indicatum imperatumque, *suscipiens Ratio sibi vigilantissimus efficitur Iudex*, quod itidem ille. Quibus sanè verbis id quod ipsi philosophisque etiam paganis aliis non rarò τὸ συνειδὸς in vitæ peragendæ ratione seu *Conscientia* dicitur, optimè designatur. Scilicet ex indicatione atque imperio, quale dictum est, *Conscientiâ* sic velut conjungi Numen Hominemque cuius *Ratio* ni sic indicatum imperatumque est, ut reverà homo in *Juris Naturalis* seu nunquam non observandi capitibus sic indicatis imperatisque discernendis Numini sit conscius, uti & consequenter *Obligationis* ex autoritate illa, humanâ superiore, sibi superinductæ poenæque pro violationis comite præstitutæ. Nam conscius heic est ita cum alio sciens, quemadmodum de vocabulo illo Nonius. Illinc est quod apud Homerum θεμίσες seu *Iura*, quibus genus humanum carere non debet, non semel Ἱ Jovi tribuantur ut auctori. Et Sceptum Minois apud Homerum ὅθεν ἄλλο εἶναι dicit Plato^r, ἢ τὴν παιδείαν τῆς Διὸς nil aliud esse quàm *doctrinam* seu *disciplinam* à Iove acceptam. Scilicet *arbitria Principum*, quæ *principio rerum*, ut ait Justinus^r, *erant pro legibus*, Jure illo communi seu naturali, quod violari noluit Jupiter, coercebantur. Ex hac causâ itidem Demostheni Jus generatim, id est, omnimodi juris apud homines positivi fundamentum seu Jus Naturale, dicitur^r εὖρημα ἢ δῶρον θεῶν *Inventum & donum Dei*, & Dionī Chrysostomo^u Διὸς θεσμὸς *Iovis sancitum*. Et Euripidi Jura hominum communia νόμιμα θεῶν^x *Iura Deorum*, aliisque id genus nominibus designantur. Id genus occurrunt non pauca apud poetas^y veteres, aliosque philosophia hac sacra satis plenos. Quin Platonici^z, Νῦν ἐστὶν ὁ Νόμος ἀγαθὸς *Mentis* seu *Dei* est *distributio lex* seu *Ius*. Atque inde est quod Aristoteles, ubi pauca de eo quod est, utrum Jus Naturale sit mutabile, loquutus, nonnullis ait^a mutabile videri, quoniam apud alias atque alias gentes variatim se habeat, τὰς τῶν ἡ subjicit, ὅτι ἐστὶν ἕως ἔχον, ἀλλ' ἐστὶν ὡς ἡ τοὶ παλαιοὶ

^r *Iliad. α.* &
^{i.} *Odys. λ.*
^r *In Minoe.*

^r *Hist. i.*

^r *Orat. i. ad-*
versus Ari-
stogitonem.

^u *Orat. 80.*

^z *In Ixion.*

^y *Videsis Sto-*
bæum Eclog.

Physic. lib. i.

cap. 7.

^z *Proclus in*

Theolog. Plat.

lib. 5. cap. 9.

^a *Ethicorum*

Nicom. 5. cap.

10.

τε τοῖς

τε τοῖς θεοῖς ἴσως ἑδαιμῶς ἄλλως ἔχον, *Hoc verò non ita se habet, sed quodam modo. Quanquam apud Deos fortè nullo modo se aliter atque aliter habet.* Scilicet, tametsi ob depravatos hominum mores ipsa Juris Naturalis capita, dum observationem ipsaque observationis sive præcepta sive permissiones apud Gentes non satis secundum Naturam instituta habentes, aliter atque aliter agnoscì mutarique videntur, nihilominus ipsum αὐτοδυνάμει seu *quod per se atque ex sui natura justum est*^b ex Deorum præscripto, perpetuò manet sibi simile parilemque semper & parem obligationis vim obtinet. Id est, planè est immutabile. Neque aliunde evenisse fingi posse videtur receptam illam, maximè apud Græcos & Romanos sententiam, de Scelerum poenis apud inferos dandis. Amphitryo^c ad Theseum inde reducem

————— *verane est fama, inferis
Tam sera reddi jura & oblitos sui
Sceleris nocentes debitas pœnas dare?*

Cui ille

*Quod quisque fecit, patitur: autorem scelus
Repetit, suoque premitur exemplo nocens.*

Ejusmodi occurrunt infinita, quoties de nefandis & horrendis contra instituta scilicet Naturæ seu Jura communia commissis sceleribus loquuntur. Qua de re etiam plura habes capite suprà quarto. Putandumne est non tam jus ipsum Naturæ seu Commune, quod violatum est, quàm poenam, quæ ob violationem sic infligitur, à Numine præstitui ipsos existimâsse? Sexcenta sunt in scriptoribus paganis, quæ huc faciunt. Sed plura adjicere supersedemus. Illud verò non prætereundum, Legislatores illos celeberrimos seculorum priscorum, Minoem, Solonem, Draconem, Charondam, alios, legibus suis auctoritatem seu obligationem conciliari nequîsse, opinatos esse, nisi eas Numini alicui acceptas ferrent; quod pueri in historia sciunt. Quid verò patres Christiani heic senserint, ex eorum Scriptis pariter liquet. Fuisse nempe etiam in Intervallo illo quod rerum creationem & legis scriptæ in Reipublicæ Ebraicæ usum primarium dationem, Jura Naturalia, atque Universalia à Nu-

^b *Videsis Michaelem Ephesum ad s. Ethicorū. & Albertū Bolognetum de lege iure & equitate cap. 16. §. 16.*

^c *Apud Senec. in Herc. furente. act. 3.*

* *Adversus
Iudeos cap. 2.*

mine generi humano lata, indicata, imperata, quæ postmodum inter compluria alia in corpore illo Mosaico locum itidem habuere. Tertullianus de interdicto Arboris scientiæ Boni & Mali loquutus, *In hac lege, ait^d, Adæ data, omnia præcepta condita recognoscimus, quæ postea pullulaverunt data per Moysen, id est, Diliges dominum Deum tuum* (ea innuit, quæ in Mosaico corpore scripta etiam pro Naturalibus seu Moralibus, adeoque Mose ipso multum vetustioribus vulgò sumuntur) *de toto corde tuo, & ex tota anima tua; & diliges proximum tibi tanquam te, & Non occides, Non mæchaberis, Non fraudaveris, Falsum testimonium non dices, Honora Patrem tuum & Matrem, & Alienum non concupisces.* Atque hanc primordiale legem appellans, Matricem quasi esse scribit omnium præceptorum. Et post, *Ante legem Moysi scriptam in tabulis lapideis, legem fuisse contendo non scriptam, quæ naturaliter intelligebatur, & à patribus custodiebatur.* Nam unde Noe justus inventus, si non illum Naturalis legis Iustitia præcedebat? Unde Abraham amicus Dei deputatus, si non de æquitate & justitia legis Naturalis? Quod autem dicit, naturaliter esse intellectam legem illam; id antè ex ipso citata ostendunt ita capi deberi, ut ex imperio Parentis Naturæ seu Numinis à primis parentibus accepto, atque ad posteros propagato, observanda intelligatur. Disertè etiam Origenes^e Naturæ legem vocat eam, quam generi humano sancivit Deus. Ad illud item Esaiæ^f, *quia transgressi sunt legem, mutaverunt jus, dissipaverunt fedus sempiternum*, quod ad alias gentes præter Judæos attinet, S. Hieronymus^g, *audiant, inquit, Iudæi, qui se solos legem accepisse Domini gloriantur, quod universæ primùm gentes totiusque orbis Naturalem acceperit legem, ac ita postea lex data sit per Moysen, quia prima lex dissipata est.* Quin S. Chrysostomus^h; ἐξ ἀρχῆς πλάττων ὁ Θεὸς τὸ ἄνθρωπον, νόμον αὐτῷ φυσικὸν ἐγκατέθηκε, & τί ποτέ ἐστι νόμος φυσικός; τὸ σωεῖν ὡς ἡμῖν διήρθεωσεν καὶ αὐτοδίδακτον ἐποίησεν τῶν γινώσκων τὰ καλῶν καὶ τῶν ἐπιούρων, *Ab initio rerum, cum formavit hominem, Deus ipsi indidit legem Naturalem.* Et quid est lex Naturalis? Conscientia nobis explicavit, & ex se notam fecit notitiam rerum, tum honestarum, tum earum, quæ ejusmodi non sunt. Unde

* *Adversus
Celsum lib. 5.*

^f *Cap. 24. 5.*

^g *In Isaiam
lib. 8.*

^h *In Orat. 12.
ad populum
antiochenū.*

etiam

etiam adnotat legislatorem cum interdicta homicidii, adulterii, furti, Decalogo infereret, eorum causam aliquam non omninò adiecisse uti nec aliorum ibi quæ à principio, ut Juris Naturalis capita, data sunt eoque nomine fuere notissima; sed simpliciter tantum de eis breviterque statuisse. At verò præcepto de Sabbato, quod ex vetustis illis esse negat, atque particulare fuisse & temporaneum asserit, causam observat adjectam ex eo quod sanctificata est septima dies post rerum creationem absolutam. Sic ille, ubi plura habet in hanc rem egregia. Ipsam Conscientiam ejus, quod per se honestum est, à Numine hominibus inditam palàm vult. S. item Ambrosiusⁱ; *Lex vera, sermo rectus; lex vera non insculpta tabulis, nec ære incisa, sed impressa mentibus atque infixa sensibus; quando sapiens non sub lege, sed ipse sibi lex est, opus legis in corde suo continens naturalis sibi stylo & quadam inscriptione formatum.* Stylus ille & inscriptio à Naturæ parente; qui & mentibus impressit & sensibus infixit ut generis humani totiusque naturæ rector & moderator, cujus est imperio parendum. Idcirco autem *sermonem rectum* proculdubiò vocavit, quoniam tum apud philosophos Græcos, tum apud Patres Christianos, qui Græcè scripserunt, toties legem generaliter, cum eo nomine Naturalem seu Universalem, ut sæpè, intelligunt, vocari legerat λόγον τὸν ὀρθόν. Nam λόγον nemo nescit tam verbum & sermonem, quàm rationem denotare. At intereà id certissimum est, cum Patres Christiani aliquot sic Græcè loquebantur, utcumque vocabula ipsa à Philosophis accepissent (& de Philosophorum sententia, quæ de nudo, simplici ac merè libero, absque Numinis imperio, rationis usu intelligatur, capite satis dictum est superiori) ita tamen λόγον eos capi velle, ut, quatenus ad legem sic referebatur, non tam nudam hominis rationem significaret, quàm ipsum Verbum seu Numen, quæ persona est Trinitatis secunda, seu juxta illud apud D. Johannem, *ὁ Θεὸς ἦν ὁ λόγος* Et Deus erat ὁ λόγος seu Verbum, quod & apud veteres & recentiores interdum Sermo redditur. De vocabulo ipso ejusque homonymia, qualem diximus, egerunt pridem viri doctissimi non rarò. Ceterum dum λόγος sic sumitur, intereà ab ipso Numine, atque ab ejusce imperio, autoritate, &

ⁱ In Psalm. 104.

^k Præter ob-
vios in D. Io-
ann. Evan-
gel. cap. 1. cō-
mentarios cō-
sulas Christo-
pher. Heinsic.
de Para-
phras. Chal-
daic. cap. 5.
Isaac. Casau-
bon. Exerci-
tat. 1. §. 1. &
Daniel.

Heins. in A-
ristarcho sa-
cro cap. 3. p.
72.

indicatione petitur, nec à scitis nuda ratione humana ortis emanâsse dicitur lex illa; unde etiam Νόμος & λόγος Lex & verbum simul, Numen, à quo jura naturalia edoceri, atque cum imperio indicari volebant, nuncupabatur; quemadmodum in Concione D. Petri,

¹ Stromat. 6.
& in Eclog. i.
propheticis.

^m Ad Roma-
nos 2. 14.

ut non semel observatum est à Clemente Alexandrino ¹, qui notatione jam memorata λόγος cum primis usurpat. Huc maximè spectat illud D. Pauli ^m, *Cum gentes, quæ legem non habent* (ut Judæi libris scriptam) *naturaliter ea, quæ legis sunt, faciunt; legem non habentes, ipsi sibi sunt lex, qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis, testimonium reddente illis conscientia ipsorum.* A Numine

ⁿ D. Hiero-
nym. ad E-
pist. ad Gala.

¹ as cap. 3. quæ
& vide sis in
Epist. 151. Al-
g. sic quæst.
8.

scilicet inscriptum indicatumque. Unde & Patres ⁿ interdum legem naturalem loqui in cordibus nostris aiunt & similia. Et per hanc naturalem legem, inquit D. Hieronymus, & Cain cognovit peccatum suum, dicens, *Major est causa mea, quam ut dimittar; Et Adam & Eva cognoverunt peccatum suum, & propterea absconditi sunt sub ligno vitæ. Pharaon quoque, antequam Lex daretur per Moysen, stimulatus lege Naturæ sua crimina confitetur & dicit, Do-*

^o Exod. 9. 27.

minus^o justus est, ego autem & populus meus impii. Ideò etiam apud Jobum, cujus historia antiquior plerunque scripto Mosaico habetur, saltem non intra Rempublicam Ebraicam seu Mosaicam conscripta, legimus ^p; *vestigia ejus secutus est pes meus, viam ejus custodivi, & non declinavi ex ea. A מצות שפתי Mandatis labiorum ejus non recessi, & in sinu meo abscondi פיו אמר verba seu dictata oris ejus.* Sic *Custodia viæ Domini^q* dicitur tempore Abrahæ id quod cuique ex officio præstandum erat. Jura Naturalia seu Universalia ita Numinis Vestigia, Via, Mandata, Verba seu Dictata sunt. Atque apud Theologos item recentiores quamplurima occurrunt, quæ Juris Naturalis originem Numini tribuunt, ejusque inde solùm obligationem petunt. Nempe Jus faciunt divinum duplex: Alterum Naturale seu Humanæ naturæ coævum; Alterum Positivum seu à Numine postmodum adjectum. Secundi generis pleni sunt libri sacri. Primum autem aiunt ^r esse participationem Legis æternæ in rationali creatura, adeoque divinum. Et ad hanc rem appositè Ludovicus Molina ^r; *Cum Natura à Deo O. M.*

^p Job 23. 10.
& 11.

^q Genes. 18.
19.

¹ Alexander
Alensis part.

3. quæst. 26.
art. 4. 8.

Thom. 1. se-
cunda q. 19.

art. 2. Sua-
rez. de legi-

bus lib. 1. cap.

3. & lib. 2.
cap. 6 §. 13.

& c.
¹ Tract. 1. de
Iustitia &

Jure disp. 3.

hanc rem appositè Ludovicus Molina^r; Cum Natura à Deo O. M.

institu-

instituta sit, Naturæque legem, quâ bonum à Malo discernimus, ipse mentibus nostris impresserit, ut vel experientia ipsa constet, colligiturque aperte ex illo Psalmi 4. Quis ostendit nobis bona? signatum est super nos lumen vultus tui Domine, quod sane lumen aliud nō est, quàm vis ipsa intellectus, quæ ea, quæ ex se & natura seu bona sunt, ab iis, quæ ex se mala sunt, secernimus, ac dijudicamus: consequens profectō est, ut Ius Naturale à Deo O. M. sit mentibus nostris inditum naturisque ipsis rerum impressum, atque adeo ut sit Ius Divinum à Deo ipso datum. Et Alphonsus à Castro¹, Ius Naturale est illud, quod ex ipsius Naturæ institutione provenit, & hoc est omnibus commune. Et hoc etiam est Ius Divinum, quia Deus ipse, qui Naturam condidit est Iuris Naturalis autor & institutor. Si igitur Ius illud ad conditorem referas, Divinum dicetur; si verò ad tempus sui ortus illud comparare velis, Naturale dicetur; quia simul cum ipsa oritur Natura & non postea per aliquam sive humanam sive Divinam legem. Tantundem apud theologos alios non paucos. Quod ad Jurisconsultos demùm heic attinet; Fernandus Vasquius², omne Ius Naturale, inquit, est Ius Divinum, licet ex diverso non omne Ius Divinum sit Naturale, cum in multis sit supernaturale (quale est in cunctis sacramentis ecclesiæ,) sicque Ius Divinum & Naturale differunt inter se tanquam genus & species. Et Joachimus Mynsinger³, Ius hominum Naturale potest sic rectè definiri. Ius Naturale est, quod Natura adeoque Deus ipse omnes homines in creatione (velut) prima quædam præcepta & formulas Honestatis docuit. Atque alii⁴ Causam Juris Naturalis efficientem Deum rectè nuncupant. Similiter in opere illo Juris Consuetudinarii Regni Hungariæ à Stephano de Werbewcz contexto, ab Jurisconsultis Regni celebrioribus recognito atque approbato, & regia autoritate confirmato, Ius Naturale dicitur⁵ incepisse ab exordio Naturalis creaturæ, à solo Deo institutum. Certè diu est, quod glossa ad illud Ius⁶ Naturale est, quod Natura omnia animalia docuit, per Naturam Deum voluit intelligi, sicut & recentiorum aliqui⁷; tametsi eo nomine reprehendatur glossa à Bartolo, qui Naturam Naturatam, non naturantem, seu Deum ibi denotari velit. Quin & ipsum Deum Juris Naturalis

¹ De Lege pæ-nali lib. 2. c. 14.

² Controvers. Illustr. lib. 1. cap. 29. §. 14.

³ Ad Instit. in princ. tit. de Iure Nat. & ad §. sed Naturalia.

⁴ Matth. Wesenbech. Paratit. tit. de Iustit. & Iure.

⁵ In Prolog. D. tit. de Iust. & Iure l. 1. §. 3.

⁶ Fernand. Vasquius Illustr. Controvers. lib. 1. c. 29. §. 14. Michael Vlcur-

nus de Regimine Mundi part. 1. quæst. 3. §. 1 & c.

autorem expressim etiam facere videtur Justinianus, ubi de Jure simul Civili & Naturali loquutus, *palàm est autem*, inquit, *vetustius esse jus Naturale, quod cum ipso genere humano rerum natura prodidit*, quod Theophilus vertit *ὅτι ἀπὸ τῆς φύσεως τῶν ἀνθρώπων εἰς Φῶς καὶ Φύσιν ἀεὶ ἔχοντα*, quod simul cum genere Humano in lucem eduxit ipsa Natura. Quod id ipsum innuit Gaius, à quo sumsit Justinianus, ubi ait^d, *antiquius Ius Gentium cum ipso genere humano proditum esse*. Prodere heic, in lucem emittere, seu educere denotat. Et quod genus humanum in lucem emisit simul cum Jure Naturali, id aliud quid esse præter rerum omnium parentem Rectoremque summum seu Numen ne quidem posse satis intelligi existimo. Atque huc spectat etiam illud Justiniani^e, *Naturalia quidem jura, quæ apud omnes gentes per æquè observantur, divina quadam providentia constituta semper firma atque immutabilia permanent*. Jam verò hanc ipsam amplexi sunt semper sententiam eamque, dum hac de re decernunt, solam Ebræi. Unde quoties de Juris Humani generis pariter communis capitibus loquuntur, dicere eis solenne est *וְנָצַח בְּנֵי נֹחַ* imperabantur Noachidis seu Noachi posteris, id est, generi Humano & *נְצִיחוֹת אָדָם הָרִאשׁוֹן* præcepta illa accepit Homo primus seu Adam, à Numine scilicet, quæ *נְצִיחוֹת בְּנֵי נֹחַ* præcepta Noachidarum sexcenties nuncupantur. Quæ de re mox. Nimirum à Sanctissimo Numine in ipsis rerum primordiis homini imperata indicataque fuisse Jura volunt quædam Naturalia, quæ ex imperio divino nunquam non obligârunt. Unde pro eo quod est in sacris literis *ambulavit cum Deo* dictum de Henoch^f & Noacho, qui jure vixerunt Naturali, substituitur in paraphrasi Chaldaica Onkeli *הָלַךְ בְּרַחֲלֵתָא דִּי* ambulavit in timore Domini atque in versionibus, Saadiæ Gaon, tum Judæorum Mauritanienſium Arabicis ambulavit *فِي طَاعَةِ اللَّهِ* in obedientia Dei. Justos scilicet fuisse utrosque, quod & de Noacho expressim dicitur, sic indicari volunt, quoniam Imperantis præcepta simul cum ipsa rerum natura orta & per genus humanum propagata observabant. Illinc scelus erat Caini fratricidium, aliorum adulterium, ejusmodi alia quæ in Pentateucho

^c *Instit. tit. de
verum de his
§. singulari.*

^d *L. 1. D. de
acquir. rerū
dominio.*

^e *Instit. De
Iure Nat. §.
sed Naturalia.*

^f *Genes. 5. 22.
& 6. 9.*

tateucho ante Mosis tempora seu legem tabulis scriptam, illicita fuisse constat. Unde etiam ad illud *Abraham^s plantavit nemus in^s Genes. 21. Bersabee, & invocavit ibi nomen domini Dei aeterni* paraphrasis^{33.} Hierosolymitana adjicit convivium ibi Abraham celebrasse, nec convivas locos suos reliquisse *עד זמן דהוה מגייר יתהון ומליף יתהון אורחא* *donec eos profelytos fecisset, & viam seculi illos docuisset.* Id est, donec in Juris Naturalis ex imperio Numinis vim obtinentis observationis professionem eos reduxisset, jus illud hominum sociale explicatius docendo. Neque enim tunc temporis aliud significare potuit *profelytos facere.* Alia huc spectant in Genesis atque Exodi libris obvia. Sic tandem admissio juxta Philosophorum, Theologorum, Jurisconsultorum scita, Jus Naturale seu generis Humani commune ex Imperio ac dictatis Numinis sanctissimi pendere, confectarium habemus manifestum de Obligatione hactenus in praemissis quaesita. Nimirum Jus propriè dictum omnimodum est, aut Divinum, aut Humanum. Divinum seu ab ipso Numine immediate indicatum, praestitutum, imperatumque, aut Naturale est, quale jam memoravimus, ipsisque hominum initiis coævum, aut Positivum seu recentius ac postea in utroque federe adjectum. Et utrumque est aut Obligativum, id est, sive Affirmatione sive Negatione expressa praescriptum, aut arbitrio humano Permissum, adeoque Permissivum dici solitum. Humanum appellamus quicquid ab Homnibus, quatenus Divinum sive quod Naturale est sive quod Naturali postmodum adjectum permittit, variatim superstrui addi solet. Jam verò de Obligatione Divini utriusque generis (ritè scilicet & juxta modos ac limitationes ejusdem ad legislatoris sanctissimi mentem intellecti) adeoque de Naturalis Obligatione nemo dubitabit, nisi qui simul Rectoris universi Potestatem & Imperium nequaquam agnoverit. Ipse enim ut rerum omnium moderator summus & Bonum & Malum per se indicat, & hoc fugiendum, illud amplexandum imperat, adeoque ex sui natura & pro libito obligat, ut nil possit excogitari supra. Atque illinc planè habetur Causa Efficiens Juris Obligativi tam quantum Naturale est, quam quantum Naturali in sacris literis adjectum. Unde & Jura Naturalia sem-

^h *Instit. tit. de
Iure Nat. §.
sed Natura-
lia.*

ⁱ *Petrus Gre-
gorius Syn-
tagm. Iuris
universi lib.
II. cap. I. §. 8.*

lia semper firma & immutabilia permanere, quæ scilicet divina qua-
dam providentia constituta sunt, rectè pronuntiavit olim Justinia-
nus^h. Tametsi non desunt etiam Jurisconsulti, qui Rationem hu-
manam, quæ simpliciter sumta in objectis Juris Suaforia tantum est,
nec potestatem homine superiore, quæ est Imperatoria, respiciunt,
aiunt quidem generatim *Ius Naturale esse immutabile*, sed adjiciuntⁱ,
*quamdiu Ius remanet, hoc est quamdiu jus illud naturalem habet ra-
tionem & æquitatem, quibus justum dicitur. Veruntamen & mu-
tabile erit quando subductis columnis Rationis & æquitatis justum
dissolvitur, quod accidit, quando Rationes, quæ æquum statuebant,
aliis subortis causis novis, incipiunt minui & superantur alia majori
æquitate*. Sic Petrus Gregorius, sic interdum alii. Quod sanè
de Juris Naturalis Obligativi capite aliquo dictum, rationi perquam
est dissonum. Nam quatenus ejusdem Juris capita obligant, id est,
quatenus eorum obligatio intelligitur juxta id, quod voluit Deus
legislator, omnimodam planè superant hominum potestatem nec
Rationis eorum incerto omninò subjacent. Quod nemo non vi-
det. Quod verò ad Permissivum jus Naturale attinet, adeoque ad
Sanctiones Humanas aliter atque aliter in ejusdem objectis indies se
habentes, & demùm ad Obligationem, quæ ad eas, quatenus Divi-
nis non adversantur, observandas pro vario rerum publicarum mo-
deramine, homines obstringuntur; Status hominum bifariam
consideremus. Aut in seculis illis, quæ leges à Numine adjectas
antevertunt, aut in eis quæ sequuntur. Prioribus illis in seculis, cum
jus aliud non habebatur præter Naturale, quicquid in obligativo Ju-
re Naturali non continebatur, id ut ad permissivum spectaret necesse
est. Permissivi autem Juris Naturalis Actus, quæ huc spectant,
duplicis erant generis; aut qui hominum singulis arbitrio natu-
raliter seu à Numine relictæ, humana aliqua constitutione, pa-
cto, moribus aliterve ab hominibus coerciti non sunt, aut qui sic
ex ratione & consensu inito coerciti sunt ac illiciti facti, tametsi
tum singulis antea pariter liciti essent, tum postea, pro diversa ho-
minum potestate, ratione & consensu fieri possent rursus liciti. Prio-
ris generis universos palam est liberè ex sui natura ac licitè exerceri à
cunctis

cunctis potuisse. Atque inter hosce nemo non videt Constitutiones ferendi, Pacta ineundi, Mores ac Regiminum formulas introducendi atque hæc omnia pro hominum, quorum intererat coetuum arbitrio temperandi, rescindendi, revocandi actus similiter permisos. Quod verò ad Posterioris attinet generis; simulatque ex ejusmodi permissione, quid ab hominibus sociatis coercitum, vetitum seu constitutum est, ad illud in quod sic consenserant ipsi (sive pacto, sive deditioe, sive aliter) & quicquid civiliter ita est novatum, juxta modos & temperamenta, quibus præscriptum est, observandum obligatos esse quotquot & quatenus civiliter consenserant universos, esse solet in confesso. At undenam Obligatio ista? scilicet à Natura parente actus ejusmodi antea permisi sunt. Atqui Obligationem ex simplici hominum ratione & consensu, absque superioris imperio, nasci nequire in antè^k dictis ostenditur. A Numinis igitur, id est, homine superioris imperio etiam in hisce petendus est obligationis ortus, adeoque ex capitibus aliquibus Juris Naturalis Obligativi. Nam permisi erant hominibus actus, de quibus loquimur, tum pro libitu exercere, tum ex consensu mutuo inhibere suamque, sive pacto invicem pariter inito, sive principibus, qui res moderarentur, constitutis, minuere libertatem; quod ne quidem satis intelligi posse videtur, dum, ut heic semper, Jus & officii debitionem spectamus, nisi & adjicias etiam ex ipsius, qui ut homine superior permittit autoritate ac Imperio, inhibitioni ejusmodi ac libertatis diminutioni Obligationem accessisse. Sic Obligatio, qua obtemperandum est decretis aut senatusconsultis, ex permissione decurionibus seu corporis alicujus sociis invicem hætenus paribus à principe indultâ, latis, est ipsius principis autoritate ac imperio pendet, qui dum permittit pro eorum libitu decreta legesque tum ferre tum rescindere, æquè etiam in ipsa permissione rescindantur, observari; id est obligationem inducere. Juris autem Naturalis Obligativi capita, quorum in hanc rem erat tunc usus, fuere *Pactis ac Regiminum formulis civiliter initis standum, Fidem servandam* & quæ similiter sonant. Quomodo autem ea in capitibus Juris hujus juxta Ebræos sint reperta, in sequentibus videbimus. Ita pactis & legibus ho-

O

bus hominum positivis seu civilibus inerat Obligatio quidem Naturalis, id est, planè Divina, si causam ejusdem efficientem juxta jam dicta respicimus. Quæ tamen etiam Civilis rectè dicitur, dum ab objecto civili, cui accedit, denominatur. Resumere heic paululumque ampliare liceat similitudinem illam, quam viri aliquot maximè in schola celebres habent, capitum Juris Naturalis obligativi seu Principiorum practicorum, & Principiorum theorematumque ipsis principiis non minus certorum in demonstrativis, veluti in Mathematicis. Ipsa Principia ac theoremata ejusmodi in Mathematicis perpetuò vera sunt & studiosi seu artificis assensum etiam extorquent, adcoque quasi obligant. Ceterum quasi etiam permissum est ea construere, quæ in Problematis designari solent. Atqui Problematum diagrammatumque juxta ea tandem constructorum veritas & certitudo, quæ Obligationis perpetuæ item satis heic instar est, ex principiis illis ac theorematibus nunquam non est demonstranda. Quemadmodum & heic Obligatio ad ea attinens, quæ ex Jure Permissivo (ante legem divinam aliquam aliam Naturali adjectam) ab hominibus constituta sunt, ex principiis & capitibus petenda erant Juris Naturalis Obligativi. Jam verò in Seculis, quæ legem scriptam seu Mosaicam sequuta sunt, aliæ accesserunt quidem Obligationes in utroque federe repertæ. At interea quicquid ex Permissione diversimodè inter homines civiliter ac ritè juxta varias regiminum formulas, ab ipsis solùm sic per modum determinationis¹, ut in scholis loquuntur, constitutum est, ut nec Naturali nec Positivo, quod Divinum est, Juri adversetur, id etiam ex ejusdem Juris, quod tum Naturale est, tum in Numinis positivo seu scripto repetitur capitibus, Obligationis, secundum multiplices constitutionis modos ac temperamenta, vim sortitur. Juxta illud Apostoli^m; *Non est potestas nisi à Deo. Et quæ potestates sunt, à Deo ordinate sunt. Itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit.* Sed hac de re consulendi scriptores, qui de legum Civilium seu Humanarum ex permissione, quam diximus, latarum Obligatione earundemque observandarum ex conscientia debitione accuratiùs egerunt; ut præter eos, qui ad dictum locum & ad S. Thomam scripsere, & Casus explicant ex professo

¹ S. Thomas
1. secunda q.
95. art. 2. &c

^m Ad Romanos
cap. 13. 1.

fesso Conscientiæ, Franciscus Suarezⁿ, Ludovicus Carbo^o, Adamusⁿ De legibus
 Contzenus^p, Claudius Carninius^q, Azorius^r, id genus alii. Et Car-
 ninus expressim, *Nunquam violatur lex humana* (ritè lata & quæ
 revera lex fuerit) *quin simul infringatur illi implicita annexa & in-*
voluta lex illa præfata Apostolica, Naturalis, Divina & Evange-
lica. Scio quidem non deesse viros^f gravissimos, qui legibus inesse
 interdum civilibus obligationem conscientiæ negant, tametsi vim
 retineant, ne Juri Naturali seu Divino sint omninò adversæ. Sed
 quæ hætenus dicta sunt, & autores jam citati id, ni fallor, satis re-
 fellunt.

CAP. IX.

*Quomodo Juris Naturalis seu Universalis Capita Humano generi, ex imperio
 ac indicatione Divina, innotescere velint Ebræi. Eorum nemuti & Pagano-
 rum atque scholæ, tum Mahumedanæ seu Arabicæ, tum Christianæ de In-
 tellectu Agente, quæ huc spectet, sententiæ receptæ.*

Priusquam autem Capita Juris Naturalis, juxta jam
 dicta, adeoque juxta sententiam Ebræorum, à Numi-
 ne præstituti singularium designationem inimus, insti-
 tuto consonum esse duximus, ut de Modo, quo homi-
 nibus Jus illud, qualecunque demùm fuerit, innotuisse volunt illi,
 videamus. Rerum scilicet initiis coævum fit. Necliteris mandatum
 esse aliquod Jus ante Mosis tempora omninò reperitur; nisi fabel-
 lis de Razielis libro Adæ tradito^t, atque id genus aliis credere velis.
 Quomodo igitur velint ut generi Humano patefacta sint capita illa
 Juris Naturalia seu Numinis rerum creationi coæva placita (utcuq;
 postmodum sacris literis inter alia mixtim conscripta) indicandum.
 Solenne est in libris eorum Juridicis, quod & suprà memoravimus,
 imperata esse Capita hæc Noachidis^u (quo nomine genus huma-
 num universum eis venit) ac imperata esse Adæ^x seu primo parenti.
 Unde & hæc nunquam non volunt obligare. Hoc autem bifa-
 riàm concipi potest. Aut scilicet intelligere eos ejusdem Juris capita,
 tum in ipsis rerum initiis, tum in ea quæ fuit post diluvium instaura-

De legibus

lib. 2.

De legibus

lib. 6. disp. 16.

Et lib. 7. disp.

1. & c.

Politico-
lib. 5. cap. 8.In Oppu-
gnatione Tur-

ris Babel

part. 1. cap. 18.

Et seq.

Instit. Mo-

ral. lib. 5. cap.

6. Et vide

Bellarminū

de Romano

Pontifice lib.

4. cap. 20.

Vide Na-

garr. in Ma-

nuali cap. 23.

Et lib. 1. Con-

sil. 3.

Zohar in

Bereshith fol.

55. editionis

Mantuanæ.

Gemar. Ba-

bylon. ad tit.

Sanhedrin c.

7. fol. 56. b.

Et c.

Maimonid.

halach. Mela-

cim cap. 9.

Et c.

tione Humano generi, ipsa Sanctissimâ Numinis voce, fuisse imperata, atque ad posteros per Traditionem solum inde manasse; aut tum fuisse Humano generi in ipsa creatione præstituta, tum Animæ simul cuique Rationali facultatem ejusmodi inditam naturaliter esse ut homini cuilibet mentis non depravatæ nec malè se habenti ac diligenter satis & ritè intuenti, ea quæ sic imperata sint, necunquam sint non observanda, sicut & in demonstrativis principia ac theore-

¹ Lib. Quod
omnis Pro-
bus liber.

² Aben Tyb-
bon in Ruach
hachen c. 6.

² R. Simeon
in Logica c. 8.

³ Aben Tyb-
bon in Ruach
hachen c. 3.

⁴ & vide sis R.
Iehudam in

Sepher Coz
ri part. 1. cap.

87. part. 4. c.

25. & 5. cap.

10. 12. & 14.

Adde Mos.
Maimonid.

in More Ne-
bochim

part. 2. cap. 4.

⁵ R. Israel Ben
Mosés Indisp.

Cabalistic. de
Anima cap

7. 21. & 25.

⁶ & vide sis no-
tas Iosephi

Voisin ad c. 7.

⁷ Psal. 36. 9.

⁸ More Ne-
bochim part.

2. cap. 4. 6. &

12. & part. 3.

cap. 52.

⁹ Ruach ha-
chen. cap. 3.

mata, indicentur & fiant manifesta. De modo juxta eos priori, si nil aliud obstat, non obscure videtur liquere ex ipsa locutionis genere, dum de Imperatis sic verba faciunt. At & illa habent ipsi quæ etiam posteriorem simul admittunt. Philoni Judæo ¹ lex Naturalis ² *אֱלֹהִים מְצִוֹת שֶׁנִּתְּנָה לְכָל אָדָם* ab Immortali Natura in mente immortalis exarata dicitur. Sed & Præcepta Naturalia interdum vocant ³ *מִצְוֹת שֶׁנִּתְּנָה לְכָל אָדָם* præcepta quæ manifesta sunt apud omnes gentes, & ⁴ *מִצְוֹת שֶׁנִּתְּנָה לְכָל אָדָם* præcepta intellectiva. Nimirum ex debita Intellectus humani operatione & assidua Intellectus Agentis (qualisnam is illis sit, statim ostendimus) operi ⁵ & auxilio ea, quæ sic imperata sunt, seu naturaliter habentur observanda, uti & principia cetera omnia & conclusiones, circa quas versatur intellectus humanus, indicari, dignosci & veluti intus legi (quatenus scilicet dignoscuntur) innuunt. Intellectus autem Agens, id est, ⁶ *שֶׁנִּתְּנָה לְכָל אָדָם*, illis est, aut Numen ipsum aut (juxta disciplinam eis recentiore) Intelligentia omnium postrema, quam ⁷ *שֶׁנִּתְּנָה לְכָל אָדָם* seu *separatarum Intelligentiarum postremam* nuncupant & ministrum intermedium faciunt qui, vi atque autoritate à Numine derivatâ, mentem humanam in actu intelligendi illuminet. Sibi autem ipsum Numen sine Intermedio esse interdum ajunt ⁸ Intellectum hunc Agentem, velut ex prærogativa gentis; ceteris, Intelligentiam illam, quam diximus. Et de utroque pariter capiunt illud ⁹ *In lumine tuo videbimus lumen* quod Moses Maimonides ¹⁰ interpretatur *שֶׁנִּתְּנָה לְכָל אָדָם* per influentiam Intelligentiæ, quæ à te influit. Et R. Aben Tybbon ¹¹ de Intellectu agente sic extra hominem ipsum posito, *שֶׁנִּתְּנָה לְכָל אָדָם* מוציא שכל האדם מן הכח אל הפועל והיא התחלת שכלו המתפעל כמו שגיוץ השמש או שאר דברים

לפועל דברים המאוריים יוציא חוש העין מן הכח אל הפועל *efficit, ut intellectus humanus è potentia in actum educatur, atque est principium intellectus ejus in actum educi, quemadmodum radii Solares vel aliares lucida educunt sensum visus in actum.* Similitudinem quidem hanc radiorum solarium & Visus in re intelligendi, etiam ubi Intellectus Agens ipsius animæ pars esse admittitur, in scholis crebrò adhibitam nemo nescit. At verò Ebraeorum mihi heic sensus est hujusmodi. Sive Numen ipsum sive Intelligentiam, quam vocant Postremam, ut ministrum Numinis, non aliter ritè intelligendi actum menti humanæ semper præstare, quàm Solem seu corpus Lucidum Oculo videndi actum. Atque ut in lumine claro &, quemadmodum oportet, incidente, oculo nullo modo se malè habenti nec incommode posito objectarectè satis internoscuntur, quod non fit in tenebris, aut obscuro lumine, aut oculo ægro aut malè sive habente, sive collocato, ita etiam menti seu intellectui humano non depravato ac diligentius intuenti Intellectus Agentis ope illuminante, Imperata illa, quæ ex Naturæ parentis instituto sunt observanda, uti & cetera etiam intellectus objecta (tam scilicet Vera ac falsa quàm Bona & mala) indicari; Depravatam autem mentem, etiam & Intellectum Humanum qualemcunque citra ejusmodi opem, in Imperatis illis ceterisque ritè discernendis planè hallucinari. Nimirum ut Oculo à Sole seu ex radiis solaribus in Horologio alterve horæ ad amissim demonstrantur, ita velut in appensâ ob Intellectum Humanum perpetuò tabula seu libro expanso indicari ei ritè disposito (ex Intellectus, qualem diximus, Agentis subsidio, quo phantasmata ritè intelligibilia fiant) Præcepta illa seu Jura Naturalia, ut perpetuò Obligantia, quemadmodum etiam cetera quæ humano arbitrio Permissa. Neque verò Principia Generalia tantum, qualia sunt, Bonum amplexandum, Malum fugiendum, Honestè vivendum, sed & Conclusiones, & Propositiones quibus quænam particulariùs Bona, quænam Mala ex natura sui, id est, ex Naturæ parentis placito ac imperio, habenda fuerint, hoc modo hominibus primis seculisque sequentibus, juxta jam dicta, indicari atque imperari afferunt. Quod ex sequentibus facile constabit. Nec quod societati

^e Apud Clement. Strom.
5. & Euseb. prepar. Evangelic. lib.
13. c. 13.

^b Epist. 66. & Sidesis Ioan. Sarisburiensis in Metalogico lib. 4. cap. 16.

ⁱ De Vita sua lib. 5. cap. 26.

^k Vide Sixtū Empiricum Advers. Mathematic. lib. 6. & c.

^l De Republica lib. 6.

^m Lib. de Phantasia & Intellectu.

ⁿ De Anima lib. 1. cap. de Intellectu agente & lib. 2. cap. 15. 20. & c.

^o Apud Ioann. Philoponum ad Arist. lib. 3. de Anima c. 5.

^p De Anima l. 3. text. 20.

^q De Anima lib. 3. cap. 25.

^r De Anima cap. 10. & Metaphysic. tract. 9. c. 4.

^s Ad 3. de Anima Com. 5. & Metaphysic. tract. 4.

^t apud Albertum Magnū Sum. part. 2.

humanæ optimè conservandæ conducat Præceptum ullum ita præmittere sibi videntur. Atque ita demùm ex perpetua Indicatione simul, atque Imperio Numinis præcepta Juris Naturalis haberi volunt, non aliter atque objecta visus à luce indicari, quæ tamen cæcutientibus, lusciosis, myopibus, aut neutiquam omninò aut malè nismiscernuntur. Sanè quod habent sic de Intellectu Agente, eum nempe non omninò esse animæ humanæ potentiam seu partem magis atque ipse Sol est Oculi, sed sive Numen ipsum sive ministrum Numinis (quod heic in idem recidit) separatum, velut Angelum seu Intelligentiam generi humano assistentem, novum aut ipsis singulare non esse scimus omnes. Nam tum inter Paganos atque Mahumedanos, tum etiam inter Christianos olim tantundem obtinuisset comperimus. Certè admodum affine est illud Epicharmi ^g;

Ὁ γὰρ τῶν ἀνθρώπων λόγος πεφυκ' ἀπὸ τοῦ θεοῦ λόγος

Ipsaque humana ratio nata est ex ratione Dei. Et Seneca^h; Ratio nihil aliud est, quàm in corpus Humanum pars divini spiritus mersa.

Antoninusⁱ item imperator & philosophus, vivere cum Diis, seu ut hominem oportet, animam dicit ποιεῖσθαι ὅσα βέλεται ὁ δαίμων ὃν ἐκάστω περὶ αὐτὸν καὶ ἡγεμόνα ὁ Ζεὺς ἔδωκεν, ἀπάσασμα ἑαυτῶν. ἔτι δὲ ἐστὶν ὁ ἐκάστω νῆς καὶ λόγος agentem ea quæ Genio seu dæmoni, quem Iupiter in præfectum & ducem unicuique dedit, placeant. Is autem

est Divina Naturæ particula, scilicet uniuscuiusque Mens & ratio.

Eiusmodi alia non ita rarò occurrunt in paganorum^k scriptis. Sed expressiùs adstipulantur heic Plato^l, Priscianus Lydus^m, Alexander Aphrodisæusⁿ, Marinus Neapolitanus^o. Quin & Aristoteles^p ipse in partes interdum trahitur. Proximè etiam huic sententiæ accedit Themistius^q.

Neque ita diversum innuit ille quisquis fuerit Pimandræ Hermeti tributi autor, dum de cratere & præconio divino loquitur, quo ritè accepto adhibitoque, homines cognitionis participes fieri ait; sine eo autem, planè manere nescios ὅτι τί γεγόνασιν καὶ ὑπὸ τίνων ad quid geniti sint & à quibus.

Consonam Arabum sententiam habemus ex Avicenna^r, Averroce^s, Algazele^t, aliis; qui, tametsi de ipsa Intelligentia ejusve gradu, quæ Intellectus Agentis juxta jam dicta hominibus officium præstet, minimè satis consentiant,

tiant, separatim tamen quid ex Numinis ordinatione & præscripto id facere uno dictitant ore. Nec formam humanam illud esse ejusve partem aliquam, sed divinius quid, statuunt. Unde & ad calcem tractatum aliquot acephalorum de Dialectica & Metaphysica inter codices quantivis pretii Arabicos complures Mss. quibus nuper, ut pro summa sua munificentia assolet, Bibliothecam Oxoniensem donavit Reverendissimus ac Præstantissimus præsul Guilielmus Archiepiscopus Cantuariensis, haberi memini hexastichon rhythmicum.

مَرَّ يَصْعَعُ الْمُنْطَقُ بِالْأَنْسَانِ
وَلَمْ يَكُنْ يَرْتَمُ بِالْبَدَنِ
لَحْدٌ مِنْ حَمْدِ الَّذِي هَدَانَا
نَضْلُ التَّصْدِيقِ الَّذِي هَدَانَا
إِلَى سَبِيلِ الْحَقِّ وَالْإِيمَانِ
بِأَوْضَحِ لَحْجَةٍ وَالْبَيِّنَانِ

Quod sonat, locum non habet Ratiocinatio in homine, neque intra ejusdem structuram formatur. Sed à Deo O. M. qui dirigit nos, venit disciplina illa, quæ nos vocat in viam veritatis & certitudinis per illuminationem probationis & demonstrationis. Atque idem est, quantum ad id, quod jam de Intellectu humano consideramus, siue Numini ipsi, ut heic, siue ministerio angelico à Numine præstituto, ut Arabum plerique, intellectus agentis officium tribuatur.

Utroque enim modo pariter animæ partem seu facultatem negatur illum esse. Sed planè manationem solummodo seu irradiationē asseritur esse divinam. Tàm verò de Arabum, quàm Paganorum sententia, si quis plura cupiat, adeat Joannem Philoponum Albertum Magnum^x, Bonaventuram^y, Jacobum Zabarellam^z, & qui ad caput quintum tertii de Anima scribunt. Sed ante alios, Fortunium Ly-

Quod
verò

ⁿ In 3. de Anima cap. 5.

^x Sum. part. 2. seu de homine.

^y In sent. 2. dist. 24 q. 4.

^z Lib. de Mente Humana.

^a De Intellectu Agente lib. 2.

verò spectat tandem ad opinionem hac de re Scholarum Christianarum; ea cernitur aut in illis, quæ quadringentis aut circiter abhinc annis floruerunt, aut in illis, quæ recentiores sunt. Non partem animæ seu ejusce facultatem fuisse Intellectum Agentem, sed ipsum Numen sanctissimum, quod immediate illuminaret, statuere vetustiores illæ scholæ. Saltem ita statuerunt Oxoniensis & Parisiensis Academia viri quadringentis abhinc aut circiter annis perquam celebres adversamque sententiam tunc invalescentem velut planè novitiam acriter impugnârunt. Robertum dico Episcopum Lincolnensem, Guilielmum Arvernum Episcopum Parisiensem, Adamum de Marisco, id genus alios. Qua de re etiam egregium Rogeri Baconi philosophi, Theologi & Mathematici summi testimonium attexere

^b In lib. Ms. de scientiarum Utilitate ad Clement. PP. 4. cap. 28. ita etiam in lib. de Sapientia ejusque Impedimentis persuas. 1. part. 2. cap. 5. visum est. Quia à Deo est tota Philosophorum illustratio (sic ille^b) ostendo, quod intellectus agens est Deus principaliter & secundariò angeli, qui illuminant nos. Nam Deus respectu Animæ est sicut Sol respectu Oculi corporalis, & angeli sicut Stella. Et non solum ostendo istud propter meam intentionem heic, sed propter evacuationem unius maximi Erroris, qui sit in Theologia & Philosophia. Nam Omnes Moderni dicunt, quod Intellectus Agens in animas nostras & illuminans eas est pars animæ, ita quod in anima sint duæ partes, agens scilicet & passibilis. Et intellectus possibilis vocatur, qui est in potentia ad scientiam & non habet eam de se; sed quando recipit species rerum & agens influit, & illuminat ipsum tunc nascitur scientia in eo. Et hoc est verum. Sed falsum est, quod Agens sit pars Animæ. Nam hoc est penitus impossibile, sicut ibi (de alio loquitur Opere quod Minus vocatur) ostendo per autoritates & rationes sufficientes. Et Omnes Sapientes Antiqui & qui adhuc remanserunt, usque ad tempora nostra dixerunt, quod fuit Deus. Vnde ego bis adivi venerabilem antistitem Parisiensis ecclesiæ, dominum Guilielmum Arvernensem (Guilielmum Arvernum Episcopum Parisiensem^c cujus opera prostant, innuit) congregatâ universitate coram eo, reprobare eos & disputare cum eis. Et probavit per aliquas rationes, quas pono, quod omnes erraverunt. Dominus verò Robertus Episcopus Lincolnensis^d & frater Adam de Marisco majore, clerici de mun-

^c Consulas eum part. 2. de Verbo part. 3. cap. 3.

^d Vide sis eum in Poster. Analytic. lib. 1. cap. 1. Veneris 1504.

de mundo & perfecti in sapientia divina & humana hoc idem firmaverunt; unde quando per tentationem & derisionem aliqui minores presumtuose quæsierunt à fratre Adam, quid est Intellectus Agens, respondet Corvus Helia. Volens per hoc dicere quod fuit Deus vel Angelus. Sed noluit exprimere, quia tentando & non propter Sapientiam quæsi verunt. Vides heic tum tenacissimos fuisse viros

tunc in scholis Christianis eximios sententiæ illius de Intellectu Agente Ebraorum supparis, tum eam pro antiquissimatunc habitam & retrò seculis receptiori. Floruit Rogerus Baconus sub annum Christi MCCXC. Illi, quos memorat, paulò vetustiores, sub annum

MCCCL. Desinere autem seu minui tunc coepit, ut ex Baconi verbis

liquet, sententia illa quæ & post Guilielmi Episcopi Parisiensis tem-

pora, à successore ejus tantum non proximo, Stephano II publicè

Parisiis anno MCCCLXX. damnata est, cum aliis inde pendentibus

dogmatis. Scilicet inter Errores tunc damnatos numerantur hi

de Anima & Intellectu; *Quod Intellectus non est forma corporis,*

nisi sicut nauta navis, nec est perfectio essentialis hominis. Item quod

intellectus est unus numero omnium, licet omnino separetur à corpore

hoc, non tamen ab omni, Item quod nos pejus vel melius intelligimus,

hoc provenit ex intellectu passivo, quem dicunt esse potentiam sensi-

tivam. Error est, quia hic ponit unum intellectum in omnibus, aut

aequalitatem in omnibus animalibus. Adeò ut inde magis inva-

lescere coeperit sententia altera, nempe Intellectum Agentem esse

partem Animæ seu naturalem ejusdem facultatem, aut non formam

separatam seu assistentem, sed informantem, ut in scholis loquuntur.

Ea de re videsis cum primis Albertum Magnum^f, & discipulum e-

ejus S. Thomam, cum in Summa^g, tum in opusculo de Unitate In-

tellectus contra Averroistas alibique^h, uti & Alexandrum Halen-

semⁱ ac ejusdem discipulum Bonaventuram^k præter horum sequa-

ces ævi citerioris. Et Henricus Gandavensis postea expressim de In-

tellectu agente, inquit^l, plurimæ erant opiniones; sed in summa quo-

ad duo. Quoniam quidam dicebant, quod erat intelligentia separa-

ta alia à possibili. Alii verò communius, quod agens & possibilis sunt

duæ potentie animæ. Sed demum ne præberet sententia illa vetu-

stior

^e Habentur
ad calcem E-
ditionum ali-
quot Petri
Lombardi,
& in Bibliot-
hec. Patrum
Edit. Paris.
2. & 3. tom.

^f In Cõpend.
Theogogicæ l.
2. cap. 46. &
In summa

part. 2.
^g 1. primæ, q.
79. art. 4.

^h Contra Gen-
tiles lib. 2. c.
59.

ⁱ Summ. p. 2.
q. 69. membr.
2. art. 3.

^k In sent. 2.
dist. 24. q. 4.
^l Quodlibet.
8. quest. 12.

^m *Videsis Col-
leg. Conim-
bric. ad lib. 2.
de Anima c.
197. art. 2.
Clementin.
sit. de sum-
ma Trinit. c.
1. §. porro.*

^o *Iac. Zaba-
rella lib. de
Mente agen-
tis c. 13. Car-
danius apud
Iul. Scaliger.
Exercit 307.
Sect. 30. Io-
ann. Bodin.
Theatr. Na-
tura l. 4. A-
lii apud For-
tunat. Lice-
tum de Intel-
lectu agente
l. 2. c. 1.*

^p *1 prima qu.
79. art. 4.
2 Secunda
9. 91. art. 2.
3 Psalm. 4.
4 Ad Roma-
nos cap. 4.*

stior ansam propagandi Hæresin, qua negatum est substantiam ani-
mæ rationalis seu intellectivæ verè ac per se humani corporis esse
formam, aliaque de unica duntaxat generi humano anima intel-
lectrice assistente placita ^m asserendi, ideo, opinor, è scholis Chri-
stianorum fermè summota est. Hæresis illa damnatur in Concilio
Viennensi ⁿ, utpote quæ ex Græcis & Arabibus de summa seculo jam
indicato invalescere coeperat. Et qui sententiam illam de Intellectu
separato rejiciunt sunt passim obvii in Commentariis de Anima.

Tametsi sint etiam nuperi seculi philosophi celebres ^o, qui eam ve-
lint revocatam. Cæterum & qui animæ humanæ partem esse faci-
unt, ipsi assistentem seu perpetuo indicantem intellectum Deum iti-
dem esse volunt, à quo *lumen intellectuale ea participat*, ut Tho-
mæ ^p verba sunt; qui item, inde, quemadmodum & alii, legem Na-
turalem participationem legis æternæ in rationali creatura (ut capi-
te superiori etiam occurrit) appellat. Unde, inquit, cum David ^r

*dixisset, sacrificate sacrificium Iustitiæ, quasi quibusdam quærenti-
bus, quæ sunt iustitiæ opera, subjungit, multi dicunt, quis ostendit no-
bis bona? cui quæstioni respondens dicit, signatum est super nos lu-
men vultus tui Domine; quasi lumen Rationis Naturalis, quo discer-*

*nimus, quid sit bonum, & quid malum (quod pertinet ad Naturalem
legem) nil aliud sit, quàm impressio divini luminis in nobis.* Atque

ad hunc modum intelligi solet illud D. Pauli ^f de lege naturali in cor-
dibus hominum scripta & consimiles ea de re locutiones; quæ apud
Patres occurrunt. Quomocunque autem physicè circa hæc fue-
rit statuendum, certè in idem satis recidit, quantum ad rem, quæ præ-

manibus est, sive Numen ipsum sive Ministrum aliquem ex ejusdem
autoritate intermedium, sive Animæ Humanæ Partem seu Faculta-
tem Intellectum Agentem facias; cum scilicet etiam qui partem
seu facultatem Animæ illum faciunt, ipsi à Numine velut Oculo à
sole Lumen intelligendi affulgere decernant, adeoque quæ natura-
liter Bona sint, quæ Mala, ab ejusmodi illuminatione divina Ratio-
ni ac Intellectui humano ritè disposito per Indicationem cum Im-
perio insinuari. Atque is sanè sensus est Ebræorum; unde & supre-
mam illuminationis qualis dicta est maximè clarioris & perfectioris

causam

causam seu divinitatem, qua huc spectat sexcenties in commentariis ¹ *Videsis V.C. Daniel. Hebræum in Aristarch. sacro c. 15. & 18.*
 שכנה id est, *præsentiam seu majestatem divinam* (verbum sonat ac si diceret *habitationem* Dei in homine) non rarò etiam רוח הקדש ² *Gemar. Babylon. ad tit. Sanhedrin cap. 1. fol. 11. a & c. Et vide S. Hieronymum. ad Esaiam l. II. c. 40.*
Spiritum Sanctum (uti & Mahumedani^x) appellitant, graduumque ejusdem discrimina faciunt. Atque per intervallum illud, quod rerum conditum & tempora Mosaica intervenit, præsentiam illam divinam, seu Juris naturalis Lumen Sethianis in posteris Adæ & Semianis in posteris Noachi præ aliis maximè volunt affulsiſſe. Scilicet in illis סגולה^y seu *successionem peculiarem* & populum *ἐκλεκτον* seu *ἐκείρετον* id est *selectum*, seu ut dicere solemus, *ecclesiam visibilem*, habitum. Hisce etiam accessisse ex aliis gentibus alios. Nam memorant^z prophetas aliquot seculo in illo docuisse אומות העולם *populos seu gentes Mundi*. Septem nempe enumerant. Bileamum seu Balaamum^a ejusque patrem, Jobum, Eliphazum Temanitem^b, Baldadem Schucitem^c, Tzopharum Namathitem^d, & Eliam Barcalidem Buzitem^e quos omnes sub Mosis ævum collocant nonnulli. De sequenti autem tempore dictum habetur^f משה ואילך לא שרתה שכנה על אומות העולם *A Mose & deinceps non requievit præsentia seu majestas divina* (solennis est loquutio, ubi ejusdem absentiæ seu illuminationis, qualem diximus, negationem innuunt) *gentibus Mundi seu Paganis*. Nimirum rarò affulsiſſe eam postea aliis præter seipsos volunt. Quid autem senserint de Paganis, qui jura Naturalia Lumine Naturæ parentis adjuti cognoverint observaverintque, tum ante tetigimus, tum libro septimo plura dicemus. Et ad Caput tandem designationem transimus,

CAP. X.

Singularia Juris Naturalis seu Universalis, quod & Noachidarum dicitur, juxta Ebræorum disciplinam Capita, quæ Majora sunt seu Illustriora, generatim indicantur. Et de Nomine Noachidarum. Tum item de horum Silentio, tum de Mentione obvia apud Scriptores Christianos.

Capita Juris Naturalis seu Universalis, juxta Ebræos, designaturo subit in mentem illud S. Ambrosii; *Lex Naturalis Tres habet Partes, cujus Prima hæc est, ut agnitus honoretur Creator, nec ejus Claritas & Majestas a-*

¹ *Videsis V.C. Daniel. Hebræum in Aristarch. sacro c. 15. & 18.*
² *Gemar. Babylon. ad tit. Sanhedrin cap. 1. fol. 11. a & c. Et vide S. Hieronymum. ad Esaiam l. II. c. 40.*
^x *Avicen. in tract. 10. Metaphysic. cap. 2. & in Opusculis Arabicis. & vide de Averroem in epit. Metaphysic. tr. 4.*
^y *Videsis R. Iehudam in Sepher Cozri part. 1. §. 63. & c.*
^a *Gemar. Babylon. ad tit. Baba Bathra c. 1. fol. 15. a.*
^b *Num. 22. §.*
^c *Iob 4. 1.*
^d *Ibid. 8. 1.*
^e *Ibid. 11. 1.*
^f *Ibid. 32. 2.*
^g *Gloss. ad citat. tit. Baba Bathra, & videſis Gemaram Babylon. ad tit. Aboda Zara cap. 1. fol. 3 a.*
^h *In Epist. ad Romanos c. 5.*

licui de Creaturis deputetur. Secunda autem pars est Moralis, hoc est, ut bene vivatur, modestiâ gubernante. Congruit enim homini habenti notitiam creatoris vitam suam lege frænare, ne frustretur agnitio. Tertia verò pars est Docibilis, ut notitia Creatoris Dei & exemplum morum ceteris tradatur, ut discant, quemadmodum apud Creatorem meritum collocatur. Certè huius heic sensui quàm propè accessisse Ebræos, sequentia luculenter satis ostendent. Juris Naturalis seu omnium hominum Communis, juxta eos, Capita sunt alia, ut superius memoratur, Majora atque Illustriora, alia Minora seu Obscuriora. Majora atque Illustriora numero continentur septenario. Horum bina sunt *בין אדם למקום* seu *inter Hominem & Numen sanctissimum*; quibus scilicet agnoscat honoreturque Creator. Quatuor *בין אדם לחבירו* *inter Hominem & proximum suum*; seu ad hominum inter se invicem mores spectant. Septimum demùm immanem erga alia animalia crudelitatem interdicat. Ordine hujusmodi recenseri plerumque solent

- I. *על עבודה זרה* *de Cultu extraneo.*
- II. *על ברכת השם* *de Maledictione Nominis sanctissimi seu Numinis.*
- III. *על שפיכות דמים* *de Effusione Sanguinis seu Homicidio.*
- IV. *על גילוי עריות* *de Revelatione Turpitudinum seu Turpitudine ex concubitu.*
- V. *על הגזל* *de Furto ac Rapina.*
- VI. *על הדינים* *de Iudiciis seu Regimine forensi ac Obedientia Civili.*
- VII. *על אבר מן החי* *de Membro animalis viventis non comedendo.*

^a Maimonid.
balach. Me-
lachim. c. 9.
ⁱ Adversus
Iudaos cap. 2.

Priora Sex in ipsis rerum initiis homini imperata à Numine esse a-
iunt^h, velut primordiale legem & matricem omnium præcepto-
rum Dei, quemadmodum ea, quæ primis parentibus imperabantur,
vocat Tertullianusⁱ. Adeoque pro Naturalibus seu Universalibus
sumunt.

sumunt & nunquam non obtinentibus. Id quod pariter etiam de Septimo dici quidem posset. Sed quoniam cum Christianis non paucis existimant itidem ipsi, ante Diluvium, Carnis esum non omninò homini permissum esse, ita ut interdictum singulare de Membro Animalis viventis planè supervacaneum tunc fuisset, quod tamen postea eliciunt ex carnis cum sanguine esu interdicto Noacho & filiis ejus, ubi ^k carnis esus expressim indulgetur; Ideò hoc à No- ^k Genes. 9. 3. ^{Et} 4. achi tempore tantùm solent auspicari, utcunque esset generali lege, qua carnes in escam non permittebantur, ante involutum. Sed ea de re plura alibi¹. Nuncupari autem simul omnia hæc ad genus hu- ¹ Lib 7. capi- te prima. manum sic attinentia מצות בני נח *Præcepta Noachidarum* seu filio- rum aut liberorum Noachi aliquoties jam diximus. Hoc verò no- mine licet etiam ipsi pariter atque alii omnes palàm, si genus spectes, contineantur, nihilo seciùs, ut seipsos velut populum Numini pecu- liarem à ceteris segregent, præceptorum interim corpuscripto Mo- saico insertum velut sibi peculiare habentes, Gentes tantùm ceteras signantiùs ita vocare solent, quemadmodum etiam אומות simplici- ter, id est, *populos* seu *gentes* atque אומות העולם *gentes* seu *populos mundi* atque גוים id est *Gentes* seu *Barbaros*; uti etiam in sacris li- bris גוים seu *Gentes* passim occurrit pro aliis præter Ebræos Gen- tibus, sicut etiam *Gentium* Nomen apud Romanos invaluit pro ce- teris præter Quirites populis, tametsi pariter & hos idem comple- cteretur. Quin tam singulare nomen illud בני נח seu *Noachidarum* (quo nihil reapse universalius est) faciunt Ebræi gentibus ceteris seu paganis, ut nec ipsos se eodem velint, ex vi phrascos, comprehendi. Legitur in Misna ^m; קונם שאיני נהנה לבני נח מותר בישראל ואסור ^m Tit. Nida- rim cap. 3. fol. 31. 4. in Talm. Babylonic. ^{Et} Maimo- nid. halach. Nidarim c. 9. ^{Et} c. Si quis voto se damnaverit, commodum se nullum Noachidi seu Noachi filio præstiturum, interdictum ei inde non est, quin Israeli- ta id præstet. Sed ut Gentibus seu Paganis aliquibus illud præstet, pla- nè illicitum est. Fatentur שכל העולם יצאו מבני נח *universos pa- ganos seu populos mundi Noachidarum esse propagines*. Sed non sine hac exceptione seu temperamento de nomine; Israelitas exem- ptos esse מכלל בני נח כיון דאיקדש אברהם איתקרו על שמייה (ut ver- basunt Gemaræ Babyloniæ) *ex universitate seu communi filiorum Noachi,*

Noachi, quoniam scilicet ex eo, quod sanctificatus est Abraham, nomen sibi inde peculiare sortiti sunt. Quod solum de Abrahamidis interim sumunt, qui divina sequuti sunt instituta; non de Esau post-
ris seu Edomitibus, nec de Ismaelitis. Summa est; איתקרו ישראל על שםיה דאברהם ולא על תם בני נח Nomen sortiti sunt Israelitae ab Abraham nomine, & minimè à Noachidis. Tametsi nemo non videt Abrahamum ipsum etiam Noachidem fuisse, quo etiam vocabulo non rarò in commentariis eorum nuncupatur, quatenus nimirum ante legem Mosaicam datam floruit numénve coluit. Sed ex illo circumcisionis ejus tempore, intercisionem ejusmodi nominis seu avitæ originis talem in locutionibus suis haberi voluere, ut non solum posteri ejus, seu ipsi, Noachidæ non sint dicti, sed etiam aut Abrahamidum aut Israelitarum, uti & tandem etiam Judæorum nomine à Noachidis cunctis voluerint, velut è prærogativa, discrimi-

ⁿ Ad tit. San-
hedrin cap. 7
fol. 56. a. Be-
resith Rabba
parasch. 34.
Moses Mi-
kotsi pra-
cept. affirmat
122. R. Be-
chai in Biur
Tora fol. 37.
col. 3. & 4.
& videtur
Gemar. Ba-
bylon. ad tit.
Ioma cap. 6.
fol. 67. b.

nari. De præceptis autem jam dictis legitur, in Gemara Babylonia;
ת'ר שבע מצות נצטוו בני נח דינין וברכת השם ע"ז וגילוי עריות ושפיכות
דמ' Traditur
à Rabbis, Septem Præcepta imperata esse Noachidis; de Iudiciis,
de Maledictione Numinis, de Cultu Extraneo, de Revelatione
Turpitudinum, de Sanguinis effusione, de rapina seu Furto, de
Membro animalis viventis. Etiam, ex sententia Rabbi Chanina
Ben Gamaliel, de Sanguine. Et in Beresith Rabba; על ז' דברים
נצטוו בני נח על ע"ז ועל גילוי עריות ועל שפיכות דמים ועל ברכת השם
ועל הדין ועל הגזל ועל אבר מן החי רבי חנינה בן גמליאל אמר אף על
De septem Rebus mandata acceperunt Noachidæ; de cultu
extraneo, de Revelatione Turpitudinum, de Homicidio, de Maledictione
Nominis Divini, de Iudicio, de Rapina seu Furto, de Membro anima-
lis viventis. Rabbi Chanina F. Gamalielis dixit etiam de Sanguine a-

^o Halach Me-
lakim cap. 9.

נצטוו דברים נצטוו אדם; על ששה דברים נצטוו אדם; הראשון על ע"ז ועל ברכת השם ועל שפיכות דמים ועל גילוי עריות
ועל הגזל ועל הדין אע"פ שכולן הן קבלה בידנו ממושה רבינו
והדעת נוטה להן מכלל דברי תורה יראה שעל אלו נצטוו הוסיף לנח
אבר מן החי שנ' אך בשר בנפשו דמו לא תאכלו נמצא ז' מצות וכן
היא ההפך הדבר בכל העולם עד אברהם בא אברהם נצטוו יתר על
אלו

אלו המילה וגו' *De rebus sex mandata accepit Adam seu primus homo, de Cultu extraneo, de Maledictione Nominis, de Homicidio, de Revelatione Turpitudinum, de Rapina seu Furto & de Indiciis; tametsi hæc cuncta apud nos sint recepta à Mose Magistro nostro atque ejusmodi sint, ut sententia humana in ea præ cæteris, quæ legis corpore habentur, pronius inclinet. Liquet etiam præter hæc Noacho mandatum traditum esse de membro animalis viventis, juxta illud, Carnem^p in anima sua sanguine suo non comedetis. Ita fiunt septem^p Genes. 9. præcepta. Atque ad hunc modum se res habuit per universum terrarum orbem usque in Abrahæ tempora. Insuper autem illi præceptum datum est de Circumcisione &c. Tantundem Moses Mikotzi^q, ^q Præcept. alii item obiter. Unde fit etiam, ut cum Magistri, distinctius subinde ^{Affirm. 122.} loquendo^r, Jura Naturalia, seu quæ perpetuò obligare volunt, ^{Vide sis More} משפטים & מצות id est simpliciter *Judicia, Jura, præcepta, seu Mores* ^{re Nebochim} universo generi humano præscriptos uti & מצות הדעת *Præcepta* ^{part. 3. cap. 26. & Hug. Grot. de Jure Belli lib. 1. c. 1. §. 9.} scientiæ seu nemini rectè intuenti ignota appellitent, Jura verò cætera, quæ à Numine ipsis singulariter imperata sunt, חוקים seu *ritus* aut *statuta* nuncupent; in prioris generis exempla, capita Juris Noachidarum afferant velut ea quæ non scripta à rerum initiis obtinuerent, & in exempla generis posterioris, ritus aliquot reipublicæ Ebraicæ primò scriptos propriosque. Quæ de re animadvertendum est, quod habet Gemara Babylonia ad locum illum legis^r Sacræ אר^r ^{Levitic. 18.} משפטי תעשו ואת חוקותי תשמרו ללכת בהם אני יהוה אלהיכם *Judicia seu Jura mea facietis atque statuta mea* (vertunt aliqui *Ceremonias meas*; Judæi Hispaniensis *ibi mis fueros*) *custodietis ut in eis ambuletis; ego Dominus Deus vester.* Scilicet Gemara illa; ^{Tit. Ioma cap. 6. fol. 67.} תנו רבנן את משפטי תעשו דברים שאלמלא לא נכתבו דין הוא שיכתבו ואלו הן ע"ז וגילוי עריות ושפיכות דמים וגזל וברכת השם את חוקותי תשמרו דברים שהשטן משיב עליהם ואומות העולם משיבין עליהם ואילו הן אכילת חזיר ולבישת שעטנז וחליצת יבמה וטהרת מצורע ושעיר המשתלח ושמה תאמר מעשה תורה הם ת"ל אני ה' *Traditio est Rabbinica, illud, Jura mea facietis, intelligendum de rebus ejusmodi, quæ, tametsi Scriptis nondum mandarentur, mandari tamen per se debuerant;* *veluti**

^a *Glossa Tal-* vocitent המישורים, *Res, in quibus rectitudo est manife-*
stior, utpote nemini ferè non agnita, secundi verò generis res, qua-
rum ratio גזירת מלך אינו *non est alia præter decretum regium.*
 6. fol. 67. b

in Pirush
Tora fol.
198. b.
² Pefiktha
Zotertha
fol. 23. col. 3.

sumferint, Sed interdum quidem in eorum ^x libris recentioribus hac de re (ut fit de aliis) verba ita malè transponuntur, ut משפט' & cum הוקות & hujus pariter illud perperam occupet. Ex contextu verò Talmudico, quem citavimus, sunt corrigenda. Septem

^y *Adit.* San-
hedrin c. 7.
fol. 56. b. dem etiam habetur in Gemara Babylonia^y cuius hac de re verba af-
feruntur infrà, ubi de singulari ipsis Sabbati jure, nec ad alias Gentes
omninò juxta eos attinente agitur; libro nempe tertio. Nam ubi
^z *Exod. 15. 25.* de statione in Mara verba fiunt sacra, adjicitur^z *ibi posuit ei* חוק

טשט *Statutum & Indicium*, quod de Sabbato, & aliis aliquot inter-
pretan-

pretantur. Lex verò adjecta heic de Judiciis, quomodo ab ea, quæ antea Noachidis data erat, discreparet, atque in denario hoc præceptorum numero locum juxta eorum sententiam sortiretur, in sequentibus ostendimus, ubi Caput Juris Noachidarum de Judiciis tractamus. Quod ad Parentum verò attinet Honorem; etiam ea de re præceptum ex eadem in Mara statione petunt. Unde illud in Repetito decalogo, *Honora^a Patrem tuum & Matrem tuam, sicut^a Deus tuus*, intelligunt de præcepto in Mara¹⁶ antea dato. Rabbi Jehuda^b *כאשר צוה במרה* *sicut præcepit tibi*,^b scilicet in Mara; uti etiam ad eundem locum adnotat Salomon Jarchius, qui tamen ad memoratum in Exodo de statione in Mara locum, in Mara, inquit, tradita est *מקצת פרשיות תורה שיתעסקו בהם* *pars capitum legis, qua se exercerent, nempe de Sabbato, de Vacca Rufa, de Judiciis.* Honorem Parentum heic prætermittit, legem^c de Vacca Rufe sacrificio substituens, quod etiam^d ut primatiò tunc traditum ab aliis memoratur. Sed & de Parentum honore plura libro septimo, ubi de Minoribus seu obscurioribus Juris Naturalis capitibus agitur. Ut verò Præcepta illa Illustriora Septem, sacro veluti carmine designata, memoria faciliùs retinerentur, atque in rerum primordiorum aliquatenus historia inde tum lectori agnoscerentur, tum auditori, ideò ex veterrimo instituto fiebat, ut comma hoc è Genesi^e desumptum in usum ejusmodi adhiberetur, *Et præcepit Dominus Deus ipsi Adam dicens de omni ligno horti comedendo comedes.* Rabbi Jehuda Ben Samuel verba faciens de commatis sacri sermonis in res hujusmodi adhiberi solitis *כאשר*, inquit^f, *שמעו פסוק ויצו ה' אלהים על האדם לאמר, סימן לשבע מצות שנצטוו בני נח ויצו אלו הדינים ה' ברכת השם אלהים זו עז על האדם זו שפיכות דמים לאמר זו גילוי עריות מכל עץ הגן זה גזל אכל תאכל זה אבר מן החי כמה רחוק בין אלו הענין ובין פסוק הזה אך אצל העם קבלה בשבע המצות האלה סומכין אותה בפסוק הזה* *quemadmodum cum auditur comma illud, & præcepit Dominus Deus ipsi Adam dicens &c. signum est seu indicatio septem præceptorum, quæ Noachidis imperata sunt.*

^a Deut. cap. 5.

^b Gomar Babylon ad tit. Sanhedrin cap. 7. fol. 56.

^c & videfis Thosiphtha ad Gemaram

Babylon tit. Sabbath c. 9. fol 87. b.

^d Num. 19. 2.

^e Videfis præter Lyrannum ad Exod. 15.

Dionys. Carthus. in Exod. Enarrat. 31.

^f Abulens. ibi quest. 9. Cap. 2. 16.

^g In Sepher Cozri part. 3. §. 73.

^g Jerem. 3.1.

^h R. Iose Ben
Chilperha in
Seder Olam.
Rabba cap. 5.

Et P R Æ C E P I T sic denotat Iudicia, seu Præceptum de Iudiciis (quoniam in eis præceptio est atque imperium) D O M I N U S, præceptum de non maledicendo Nomini seu Numini sanctissimo; D E U S, interdictum Cultus Extranei seu Idololatriæ; I P S I A D Æ seu H O M I N I, interdictum Homicidii; D I C E N S, interdictum Incestus (quia scilicet dicit dominus alibi^g increpationi de scortatione subjungitur) D E O M N I L I G N O H O R T I furtum (quia Bona quædam vocabulis illis etiam denotantur) C O M E D E N D O C O M E D E S, *Membrum animalis viventis. Sed multum discrepat comma hoc à rebus hisce. Attamen habetur vulgò Cabala seu Traditio de septem jam dictis præceptis perinde ac si ipsa hoc commate subniteretur, quod in faciliorem eorum memoriam ut signum adhiberi solet ac subsidium.*

Alii^h item hac de re plura. Horum quidem Caputum mentio occurrit subinde apud scriptores Christianos doctrinæ Talmudicæ af-fuetiores, eaque satis interdum Ebræorum commentariis consona. Scriptores dico, tum qui seculo nostro studiis Orientalibus uberius scaturiente, cordatiores inexploratam sibi noluerunt prætermitti veterem Ebræorum disciplinam, tum qui non ita diu postquam literæ Orientales sub centum abhinc annis in Occidente renascebantur, commentariis suis placita de Jure interspersere Rabbinica. Neque enim in Christianorum ante illud ævum scriptis mihi comperta est expressa horum mentio omninò aliqua. Delituere scilicet in libris Talmudicis, qui paucissimis præter Judæos ipsos intellecti olim le-ctive. Neque è Scholasticis, puto, quisquam omninò eis usus est. Citatur quidem interdum S. Thomæ Rabbi Moses, scilicet celeberrimus Ægyptius ille, Rambam dici solitus, uti etiam Joanni Bacono in Sententias, tituli aliquot Talmudici. Sed hic, uti & alii superioris ævi id genus nonnulli, Talmudica seu Rabbinica sua Hieronymo de Sancta Fide & Nicolao Lyrano Exjudæis planè debuit; & S. Thomas sua ex R. Mose defumta veteri versionis libri ejus *More Nebochim* dicti, in quo nec Jus hoc omninò tractatur. Seculo autem nostro, non mentio solum Juris hujus capitum apud scrip-tores, quales diximus, satis obvia est, velut eorum, quorum ratio

in no-

in nobiliori, & libera rerum disquisitione est habenda, verum etiam in argumentis de Jure Naturæ gravissimis, eorum aliquot appositissimè interdum usurpantur. Id quod etiam maximè liquet ex incomparabili illo viri Amplissimi Hugonis Grotii opere¹ de Jure Bel-^{lib. 1. cap. 1.} liac Pacis; ut minorum Gentium commentarios mittam. At verò^{§. 16. cap. 2.} prætereundum non est, Theologos nonnullos, qui etiam, puto, nunc, id est, in hac literarum Orientalium luce florent, viros alioquin eruditione singulari, septenarium quidem eorundem numerum velut ex Ebraeorum monumentis haustum, in scripta sua nuperrimè transtulisse; sed intrea ab autoribus, quos citant ipsi, adeoque ab eo, quod res ipsa est, nimium discrepare. Alter enim de Judæorum My-^{§. 5. &c.} steriis agens^k, sic; *Neque verò contemnendum arbitror, quod Hebræi¹ Io. Filescus* Doctores tradunt, si quis Gentilium Iudaicam religionem amplecti^{Selectorum.} vellet, variis præceptionibus velut quibusdam gradibus institueba-^{lib. 2. Tit.} tur, antequam lex Mosaica illi explicaretur. Primum enim illum^{Mysteria §.} docebant Septem Præcepta filiis Noe à Deo data, ut aiunt, quæ erant^{10.} ejusmodi. 1. Non colere Idola. 2. Benedicere Deum. 3. Cavere ab Incestu. 4. Quodvis aliud peccatum carnis vitare. 5. Non fundere Humanum sanguinem, 6. Non rapere aliena. 7. Non tollere membrum de animali vivente. Alter dum de Jobi pietate atque observatione præceptorum divinorum, quæ ante Mosaica scripta ab ipsis rerum initiis obtinuerant, verba facit, his addam inquit¹, quod¹ *Iacob. Boul-* R. Abraham Ben-Ezra, Rab. Levi Ben-Gerson & alii scribunt, Gen-^{ducus in Jo-} tiles non admitti solitos ad religionem Iudæorum, id est, verum Dei^{bi cap. 23. &} Cultum, nisi prius promitterent se servaturos Septem Præcepta, quæ^{12.} ante legem Noe morti proximus filiis suis tradiderat. Idem asserunt Talmudistæ, unde & in libro, quem vocant Seder Olam^m, scriptum^m Cap. 5. habetur, quod Noe dedit filiis suis Septem Præcepta. Primum, servare Ius Gentium. 2. Fugere Idololatriam. 3. Fugere incestum adulterium & nefandum coitum. 4. Non occidere. 5. Non blasphemare nomen Dei. 6. Non furari. 7. Non abscindere membrum de vivo animali. Confirmatur hæc doctrina (sic pergit) ex iis, quæ postea docet per modum examinis suæ conscientiæ per totum caput trige-

simum primum, ubi sigillatim discurret & ordine quodam per omnes peccatorum species, quæ ad septem prædicta capita facile reduci possunt. Idemque alibiⁿ; Hebræi & R. Salomon tradunt à Deo data Noe præcepta numero septem: 1. Non colere Idola, 2. Benedicere Deum. 3. Servare jus publicum. 4. Cavere ab illegitimo Concubitu. 5. Non fundere humanum sanguinem. 6. Non rapere. 7. Non tollere membrum de animali viventi. Quæ Christus generaliter quidem, quantum spectat ad Proximum, expressit, iterumque promulgavit in Evangelio, sed sub affirmativo mandato, Omnia^o quæcunque vultis ut faciant vobis homines, & vos facite illis. Hæc est enim Lex & Prophetæ. Sic ille. Horum autem Prior heic caput illud De Iudiciis omninò prætermittit, & nescio cur quartum facit, quod planè Capitis de Revelatione Turpitudinis seu Incestu pars est. Posterior pariter illud de Iudiciis non memorat, nisi in eo quod ei altero in loco primum est, scilicet servare jus Gentium; aut in altero loco tertium, servare Ius publicum, id forsàn contineri velit. At interea servare jus sive Gentium, sive publicum nullibi apud Talmudicos seu Rabbinos, quos ipse affert, aut totidem verbis aut sensu, qualem verba illa exhibent inter præcepta, hæc enumeratur. Neque is sensus est eis Præcepti Naturalis de Iudiciis, ut infra suo loco fusiùs demonstramus. Quod verò Prior uti etiam altero in loco Posterior enumerat in hisce caput illud Benedicere Deum, quemadmodum facit & alii viri linguarum etiam peritissimi^p Orientalium interdum faciunt; id ex eo evenit, quod verbum בָּרַךְ (unde בֵּרַכָּה in enumeratione nostra pro Maledictione), tum benedicere denotat, tum quod prorsus contrarium est maledicere, ut fusiùs ostendetur, ubi inferius interdictum Maledictionis Numinis explicatur. Quin & in hisce præivit fermè Gilbertus Genebrardus Archiepiscopus Aquensis literis Ebraicis certè apprimè eruditus & Rabbinicis. Septem, inquit^q ille, præcepta dantur, quæ Hebræi partim præcepta filiorum Noe, partim Præcepta Naturæ appellant, & obligare etiam Gentiles scribunt isto ordine, 1. Non colere idola, 2. Benedicere Deum, 3. Servare jus publicum, 4. Cavere ab Incestu alioqui nefando concubitu, 5. Non

ⁿ Lib de Ec-
clesia post le-
gem, cap. 8.

^o Matth. 7. 12

^p Schindlerus
Lexic. pag.
1530. & Guil.
Schikardus
lib. de Iure
Regio. cap. 5.
theorem. 17.
alii.

^q Chronologia
lib. 1. ann.
mundi 1656.

5. *Non fundere humanum sanguinem*, 6. *Non rapere*, 7. *Non tollere membrum de animali viventi*. Dari scilicet septem hæc præcepta anno primo diluvii ait, atque autores affert R. Salomonem & *Seder Olam*. Sed instaurata tunc temporis fuisse ea, atque cum rerum initiis incepisse juxta superius dicta ex Ebraeorum mente statuendum. Neque aliter verum est, quod toties occurrit, sive Noacho, sive à Noacho, sive filiis ejus ea esse tradita, eorumve præcepta esse. Ceterum quod Theologorum binorum, quos antè memoravimus, tam Posterior, quàm Prior habet de horum præceptorum usu in Gentilibus ad religionem Judaicam admittendis, id immane quantum doctrinæ Talmudicæ atque Ebraeorum magistris refragatur. Nullus enim omninò capitum horum in ejusmodi admissione usus; sed tantummodo in *Profelytis domicilii* quos *גרים ושובים* appellitant, id est, Gentilibus ad incolatum seu pacem in territoriis ditionis Israeliticæ fruendam, tametsi *Profelyti Iustitie* non fuerint seu religione Mosaica non omninò imbuerentur, admittendis. Quotquot enim sietantùm admitterentur, eos in Capitum horum ritè explicatorum observationis futuræ professionem adigebant; florente scilicet eorum statu. Id quod explicatiùs suo infra loco etiam demonstratur. Et quoties *Profelytus Iustitie*, id est, *גר הצדק* fiebat, ipsa legis Mosaicæ professio cum circumcissione aliisque aliquot ritibus (de quibus etiam inferiùs nos fusè) initia fuere, quibus admittendus erat; nullâ omninò Noachidarum Juris capitum, quâ Noachidarum, ea in re habitâ, Christianis autem scriptoribus accedat etiam hic Manassèh Ben Israel Judæus, Archisynagogus (id munus nî fallor gerit) Amstelodamensis, qui & Latinè & Hispanicè de rebus aliquot Rabbini-
cis scripsit. Septem, inquit ille, *Præcepta, ut traditur in Gemara Sanhedrin* ^f *omnes Gentes observare tenentur, quæ iccirco vocata sunt* ^{Cap. 7.}
שבע מצות בני נח *septem præcepta filiorum Noachi*. Ex his
(quemadmodum in *Seder Olam cap. 5.* & apud R. Mosè in iad Chazaqua ^f *legimus*) *sena Adamo data sunt*; Nimirum ut abstine-
^f *ret ab idololatria*, 2. *Maledictione nominis divini* 3. *Cæde*, 4. *Ad-* ^f *ulterio*, 5. *Furto*, 6. *Vt Indices institueret, quorum esset curare,*
ut illa

^t *Quaest. 2. in*
Deut. Latine,
sed 163.
Hispanice.
^u *lib. 2. cap. 9.*

ut illa praecepta observarentur. Super hac Noacho septimum additum fuit, ne membrum vivo animali amputatum comederet, his verbis Carnem cum anima & sanguine suo ne comedas. Hae sunt praecepta ob quorum violationem, ut ex sacra Scriptura ibidem in Sanhedrin probatur, etiam Gentes Mundi à Deo punitas constat. Sic ille

in Conciliatore ^t. Nec alio sensu in libris ^u de Resurrectione mortuorum; nec dissono ab eo, qui Talmudicis recipitur, si tum Adulterii nomine omnimodum coitum ex Jure Noachidarum homini illicitum, id est, tam masculorum ac brutorum (ut infra patebit,) quam ex sanguine incestum contineri admittas, tum Judiciorum Praeceptum nil aliud complecti, praeter id, quod est Judices instituere, quorum esset curare, ut illa observarentur. Qua de re libro videbimus septimo. Sed de generali apud Scriptores numerandi exprimendique Praecepta Noachidarum Majora atque illustriora ratione, haftenus. Capita juris hujus, juxta Ebraeos, Minora seu Obscuriora infra suo in loco seorsim habentur. Singulorum autem, tam eorum quae Majora diximus, atque Illustriora, quam quae Minora, uberiores, juxta Talmudicorum, id est, tam Theologorum, quam Jurisconsultorum apud Ebraeos mentem, explicationem, (quam quidem vix aut ne vix quidem attigit scriptorum, quantum scio, qui Latine prostant, aliquis,) libris sequentibus unà cum Juris Gentibus aliis, atque Ebraeis simul, sive ex praescripto Numinis Imperativi, sive ex moribus seu arbitrio eorum qui rebus praerant, Interveniens Capitibus Apicibusque satis vulgo etiam doctorum incognitis exhibebimus.

Libri Primi

F I N I S.

DE

DE
JURE NATURALI
ET
GENTIUM

Juxta Disciplinam
EBRÆORUM,

LIBER SECUNDUS;

In quo *Interdicta* Noachidarum seu *Naturalia* bina *Priora*, *Cultus* nempe *Extranei* seu *Idololatriæ* atq; *Maledictionis Nominis Divini* seu *Blasphemie* explicantur, unà cum *Jure Ebræis* simul atque aliis *Gentibus* tum *Imperativo* tum *Interveniente*, quod ad interdicti utriusque in ditione *Israeliticâ* observationem firmandam, priorisque inprimis violationis ansam qualemcunq; etiam *Noachidis* præripiendam superinductum est. Accedit, ut hisce cæterisque sequentibus necessariò prævium, *Profelytorum Justitiæ*, *Profelytorum Domicilii*, *Libertinorum* designatio; aliorum item ad *Jura Gentium*, juxta eorum mores, attinentium.

CAP. I.

De Cultu Extraneo seu *Idololatria*, quod eorum que *Juris Noachidarum* seu *Naturalis* Majora seu *Illustriora* sunt, Caput est Primum. *Interdicti* hujus violationis *Noachidi*, in ditione *Israelitica*, pœna erat plerunque capitalis. Obiter & com-

& compendio de Idololatria Judæorum, & ut aliqui volunt ipsius Synedrii Magni. Quam grave crimen hanc faciant Magistri. Magiæ infamis species aliquot Idololatriam esse statuunt.

Ultus Extranei nomine (quod Primum est Juris Noachidarum seu Naturalis Illustrioris, juxta libri superioris capite postremo designata, Caput) Noachidis seu Universo humano generi, secundum Ebræos, interdicitur non modò Saxorum, Stipitum, Statuarum, Imaginum, sed etiam qualiscunque Angelorum, Corporum coelestium, Elementorum, aliûsve cujuscunque creaturæ Cultus, sive quâ pro Numine supremo ipsâ habeatur, sive quâ, veluti Intermedia, ad Supremum colenti placandum, invocetur. Imò ut Intermedia tantùm Numina, coli solitas fuisse à Gentilibus Creaturas sic credebant, ut nec aliter à quoquam eorum aliquam cultam crederent fuisse; quod ex sermone etiam sacro eliciunt. Egregius est ad hanc rem Maimonidis^a locus, ואתה יודע כי כל מי שעובד עבודה זרה לא יעבדה דעת שאין אלוה בלעדיה ולא דמה מעולם כלל מן העובדים ולא ידמה מן הבאים שהצורה אשר יעשה מן המתכות או מן האבנים והעצים שהצורה ההיא היא אשר בראה השמים והארץ והיא הנהיגם אבל אמנם יעבדה על צד שהיא דמיון לדבר שהוא אמצעי בינם ובין האלוה יתברך כמו שבאר ואמר מי לא ייראך מלך הגוים וכו' ואמר בכל מקום מוקטר מוגש לשמי וכו' רומז אל הסבה הראשונה אצלם וכבר ביארנו זה בחבורינו הגדול Nosti, quicunque fuerit extraneo cultui assuetus, eum non eâ sententiâ eo cultu uti ac si Numen non esset aliud præter id quod colit. Neque enim sive ex ipsis, qui olim colebant, cuiusdam venit in mentem, sive ex eis, qui colent imposterum, in mentem veniet, figuram sive ex metallo, sive ex saxo, sive ex ligno confectam, fuisse ipsum Celi & Telluris Creatorem gubernatoremque. Sed ita eam colunt, quatenus imaginem induit rei alicujus, quæ velut intermedia sit inter ipsos, & Deum Benedictum;

^a Jeremia 10.
7. ubi dicitur
R. David.
Kemchium.

sicut & ipse explicat, ubi^b ait; Quis non timebit te o Rex Gentium? Tuum enim est imperium. Etiam apud omnes sapientes Gentium & in omni imperio eorum non est similis tui. In uno autem (באחת, ubi

ἀμα seu pariter apud Hellenistas & in vulgatâ substituitur) *desipiunt*
& stulti sunt, doctrina vanitatis (eorum) *lignum est.* Atque alibi ^c, *Malachia* 1.
& in omni loco incensum offertur nomini meo atque oblatio munda, ^{II. ubi vide}
quoniam magnum est nomen meum in Gentibus. Vbi causa prima, ex ^{ad hanc rem,}
eorum sententia indicatur. Atqui hac de re jam egimus in Opere ^{Salomon Lar-}
nostro Majore. Neque sane de ea quispiam ex Legis nostræ Magistris ^{chi & Da-}
dissensit. Haftenus ille; qui receptam etiam Talmudicorum ^{vid Kimchi-}
de Cultus Extranei discrimine, quâ ad Noachidas attinebat, senten- ^{um.}
tiam breviter sic est ^f *complexus.* ^d *בן נח שעבד ע"ז חייב והוא שיעבוד* ^{In Iad ha-}
כדרכה וכל ע"ז שבית דין של ישראל ממיתין עליה בן נח נהרג עליה וכל ^{lacoib Iesudi}
שאין בית דין של ישראל ממיתין עליה אין בן נח נהרג עליה ואף על פי ^{Thora, &}
שאינו נהרג אסור בכל ואין מניחין אותו להקים מצבה ולא ליטע אשרה ^{Aboda Zara.}
, ולא לעשות צורות וכיוצא בהן לנוי ^{Gemar. Ba-}
Noachides qui cultu utitur ex- ^{bylon. ad tit.}
traneo reus est, modo scilicet juxta assuetum ritum colat. Nam ubi- ^{Sanhedrin}
cunque ultimo supplicio punitur in foro Israelitico Cultus Extra- ^{cap. 7. fol. 56.}
neus, ibi Noachides, ob similem cultum, gladio plectendus erat. Et ^{& 57.}
ubicunque in foro Israelitico morte non punitur ejusmodi cultus, ^{Halach. Me-}
neque, ob similem, gladio plectitur Noachides. Ceterum tametsi gla- ^{lakim cap. 9.}
dio non fuerit plectendus, interdicitur ei nihilominus omnimodus
cultus extraneus. Neque permittitur ei sive Statuam erigere, sive
Lucum plantare, sive Imagines facere, sive quæ sunt id genus alia, ne
quidem etiam Ornatus causâ. Loquitur de Noachide seu Gentili Hie-
rosolymis alibive in Ebræorum veterum ditione reo. Israelita autem
ultimo supplicio, minimè ob Cultum Extraneum puniebatur, nisi
sive propalàm ac disertis verbis Deum sibi Novum invocaret, sive ^g *Mecilta*
במשתחוה Adoratione, sive בזוהב immolatione, sive במקטר suffimen- ^{(unde Mai-}
to, sive במנסך Libamine, sive עבודתו כדרך cultu qui peculiaris erat ^{monides hal.}
Numini commentitio, sive מיוחדת לשם cultu Nu- ^{Aboda Zara}
mini vero proprio, illum, idque saltem velut Numen, coleret. Cui- ^{cap. 3. & 4.)}
cunq; igitur ficto Deo sive expressa invocatione Divinitatem apud ^{& Misn. tit.}
Ebræos tribueret Noachides, sive ex illis quatuor prioribus ritu aliquo ^{Sanhedrin c.}
faceret, sive cultum aut Numini Sanctissimo, aut Idolo ipsi ^{7. Gemar Ba-}
peculia- ^{bylon. ibi fol.}
rem atq; proprium adhiberet, ultimo puniendus erat supplicio. Idq; ^{60. b. Obadi-}
partim ex Jure ipsis aliisque Gentibus interveniente, seu ex more ^{as Barteno-}
majo- ^{rins, alii.}
majo- ^h *Vide sis*
majo- ^{Deut. 12. 30.}

majorum superinducto, partim ex Imperativo; non autem ex Naturali seu ipso Noachidarum per se jure, quo Pænarum species apud homines forenses has vel illas in universum præfiniri neutiquam docent. At verò si quis, præter Osculum aut Amplexum, Saxi jactu Baal Peor, ac corporis denudatione Mercolis seu Mercurium coleret, mortis reus non habebatur. Nam huic peculiaris erat Saxi jactus, illi denudatio corporis. Neutri verò sive Osculum sive Amplexus. Quod de ceteris diis fictis itidem dicendum. Non quod impune omninò Cultum qualemcunque Extraneum fieri, nedum licitum fuisse putarent, sed quod ultimo supplicio, ex judicio forensi, illum aliter puniri nollent. Nulla erat Cultus Extranei species, circumstantia nulla, nullæ fermè appendices, quæ fuere באזהרה in *Monito* seu *Cautione*, id est, quæ non ita etiam pro interdictis haberentur, ut non modò earum graviùs commonefieret populus, verùm etiam, sive ex lege sacra, Excisionis pœna (quam כרת nuncupatam in sequentibus fusiùs explicamus) sive pœna qualiscunque ביד שמים *calitus infligenda*, sive Verbera, quibus pro vetustissimo reipublicæ instituto culpæ frequentiùs castigabantur, seu id genus pœnæ aliæ, quoties contrà quid heic commissum, nec ultimo supplicio locus erat, sequerentur. Sed de Pœnis ac Judiciis, quæ Noachidas spectabant, libro agitur maximè septimo; aliis nihilominùs ea de re subinde, pro re natâ, aliis in locis, ut heic nec intempestivè interspersis. Summa heic est, voluisse eos à Noachidis seu genere humano, ex præcepto hoc, ita Universi Creatoris Rectorisque Majestatis Divinæ Unitatem Simpliciter ac Potestatem insociabilem perpetuò esse agnoscendam, ut nec Creaturarum alicui, ne quidem ut medioxumo, cultum liceret exhibere aliquem divinum. Ita nempe se habuit disciplina eorum sacra pura atque intaminata ut volunt Magistri, quam in Theologiæ & Jurisprudentiæ Pandectis suis docent. Ceterùm hanc nemo nescit moribus perquam adversis sæpiùs interpolatam esse fœdatamque. Ante Templi primi maximè excidium. Seculis enim illis, pro vario hominum perversorum affectu atque dominantium libidine, ita idololatria seu Cultus extraneus subinde apud eos recrudit ut nullum fermè ejusdem genus non sit etiam

etiam publicè admissum. Id quod passim in federe veteri liquet. De Baalim, Astarte, Lucis sive cultis sive cultui inservientibus, Militia Coeli, Thammuz, ejusdem farinae ceteris mentio est obvia. Et præ aliis est illud Ezechielis in primis¹ observandum; & ingressus vidi, & ecce omnis similitudo reptilium & animalium abominatio, & universa idola Israel depicta erant in pariete in circuitu per totum. Et septuaginta viri de senioribus domus Israel & Iezonias filius Saphan^k stabat in medio eorum stantium ante picturas, & unusquisque habebat thuribulum in manu sua: & vapor nebulae de thure consurgebat. Ubi nec illud planè negligendum Magistros aliquos^k septuaginta^{17. 10.} heic memoratos sumendos velle pro rotundo Synedrii Magni seu septuaginta unius-viralis numero, iis scilicet quorum ex dictatis decretisque, juxta divinam in Pentateucho¹ institutionem, יוצאה תורה¹ egreditur^m seu traditur lex universis Israelitis. De quibus item sæpiùs diciturⁿ כל דבר שנותנין ב"ד נפשם עליו סופו כל דבר שנותנין ב"ד נפשם עליו סופו Quidquid id fuerit, quod amplexandum censuerint synedrium, id ex eorum autoritate vim sortitur, perinde ac si dictum fuisset Mose seu à Mose receptum in Sinai. Id quod interea sic interdum temperatur, ut pariter aiant כל גזירה שבר גזרין על הצבור ולא קבלו רוב הציבור עליה אינה גזירה Quodcunque decretum tulerit synedrium (Magnum) à populo observandum, id neutiquam vim sortiri nisi si populi pars major id in se suscepit. Sed hoc obiter. Et de hujusmodi decretis, Synedrii Magni Dignitate & potestate partisque heic majoris ratione, fusiùs in libris de eodem conscriptis agimus. Tandem verò post Templi primi excidium gens toties icta eousque sapuit (Judaicam dico ita propriè dictam, ut Samariticam colluvionem excludam) ut nihil magis atque cultum extraneum idque ex majorum disciplina, quam mali temporis anterioris mores nimium sæpe obumbrarant, sed delere nequibant, velut pestem gravissimam ante alias execrandam fugerent. Occurrunt quidem subinde apud scriptores veteres^p de Judaico Angelorum & Astrorum cultu aliquo etiam post secundi Templi excidium testimonia; sed quæ conjecturæ potiùs sunt nec temerè admittendæ. Et quod è Concione, quam nescio quis D.

cap. 8. 10.

David Kimchi. ibidem.

Numer. 11.

Deut. 16.

Deut. 17. 10.

Mishn. tit.

Sanhedrin

cap. 10.

Gemar. Hi-

erusalem. ad

tit. Succa c.

4. fol. 54. col.

2. ad tit. Sche

biith fol. 35.

col. 2. halach.

7. ad cap. 1.

tit. de Sabbat.

10. fol. 3. col.

4. ad cap. 8.

tit. Cethu.

both fol. 32.

col. 3. halach.

11.

Gemar. Hi-

erusalem.

ad tit. de Sab

bato c. 1. fol.

3. col. 4.

Concio D.

Petro tribu-

ta ap. Clem.

Alexand.

strom. 6.

D. Hieronym.

Epist. 151.

ad Algafiam

quest. 10 &

videtis Baro-

nium Ann.

Chr. 60.

Petrinomine insignivit, citatum habetur apud Clementem Alexandrinum de cultu eorum Angelis, Archangelis, Mensi ac Lunæ exhibito, planè hallucinatio est. Angelos quidem, quos & suis designant nominibus, mensibus præesse, ut infra apertius¹ ostenditur, aliisque rebus existimarunt, sollicitiùs etiam more majorum in mensium initiis finibusque, adeoque festorum ratione ex Lunæ visione præfnienda semper agere soliti sunt, quod & Concionis illius autor ille ibi memorat, & velut causam ejus, quod de Cultu dixerat, affert. De cujus verbis alibi² fusiùs. Sed hæc quid ad cultum? Ita sanè qui Solaris Lunarisque motus apicibus minutiisque, ut temporum ratio sibi in periodis consonet, cruciare se solent, Solem & Lunam adorare seu colere dicerentur. Ita fuere ex Gentilibus, qui, porcinum Numen³ eos adorare, tradere non vererentur, quemadmodum & alii Asinum, seu⁴ Asini caput. Eortè ex porcinae carnis abstinentia, quæ præ abstinentia aliarum sacra lege interdictarum, gentilibus multo notior proculdubio & frequentior erat, natum est illud de Porcini numinis cultu convitium; uti & alterum illud de Asino, ex singulari Asini primogeniti redimendi jure⁵ ac more gentilibus perperam intellecto. Sanè utrunque falsissimum esse & cum Apionum, Molonum, id genus aliorum calumniis ceteris connumerandum, nemo, puto, dubitat. *Cæli autem summas advocare auriculas* apud Petronium & *nil præter nubes & Cæli numen adorare* apud Juvenalem⁶ tantumdemque ab aliis⁷ de Judæis dictum ex eo ortum est, quod solenni eorum locutione Numen sanctissimum, quod solum volebant adorandum, *שמים* id est, *Cælum*, sit nuncupatum, uti & Federis novi⁸ linguâ Hellenisticâ. Nubes autem & Cælum ab eo, qui non ipsum numen, sed Cælum, quod videmus Stellatum, innui putabat, sic conjungi mirum non est. Hinc & Judaica secta quædam Coelicolæ etiam apud Christianos dictæ, de qua codex⁹ uterque, sed hæc missa sint. Quod verò ad interdictum Noachidarum seu omnium hominum commune de Idololatria fugienda attinet; illud Magistri dum defæcatam majorum eamque divinitus acceptam disciplinam de eo tradere conantur, ceterorum quæ sunt Fundamentum primarium faciunt. Unde cum de eo in corpore Mosaico repetito

¹ lib. 4. cap. 7.² Lib. 2. de Synedrio Magno cap. 13.³ Petronius in Catalectis, Plutarchus Symp. 4. cap. 5. Sidesis Syntagm. de Diis Syris cap. 17.⁴ Plutarch. loc. citat.⁵ Tacit. Hist. 5. Apion apud Iosephum ad G. cum lib. 2. Sidesis Petronium Crinitum de Honestis discip.⁶ Juvenalis lib. 1. c. 9.⁷ Exod. 13. 13.⁸ Satyr. 14.⁹ S. ralo lib. 16.¹⁰ D. Matth. 23. 15. D. Luc. 15. 18.¹¹ Tit. de Iudeis, Cælicolis &c.¹² Lib. 16. tit. 8. l. 19.

petito loquuntur, non semel habent ^{מצות ע"ז כנגה המצות כולן} *Maimoni-*
Præceptum de Cultu extraneo seu Idololatria, est instar præceptorum ^{des halach.}
cunctorum, & ^{עיקר כל המצנות כולן} Fundamentum est, quo cæ- ^{Aboda zarah}
tera innituntur præcepta universa. Tam nempè sua seu reipubli- ^{cap. 2. & Vi-}
cæ Israeliticæ propria, quàm omnium hominum communia, seu ^{sis Gemaram}
cum ipsis rerum initiis nata. A quo & illud ^{Babylon. tit.} *כל המורה בע"ז כופר* ^{Nidarim c. 3.}
בכל התורה כולה ובכל הנביאים ובכל מה שנצטוו הנביאים מאדם
הראשון ועד סוף העולם וכל הכופר בע"ז מורה בכל התורה כולה ובכל
הנביאים ובכל מה שנצטוו הנביאים מאדם ועד סוף העולם ^{fol. 25.}
Quicunque Cultum Extraneum exhibendum esse professus fuerit, certè
is renuntiat non modo Legi universæ, sed & universis Prophetis atq;
Imperatis, quæcunque acceperint Propheta ab Ada hominum primo,
usque ad finem seculi. Quisquis autem Cultui Extraneo renuntia-
verit, is professione agnoscit Legem universam, uti & Prophetas uni-
versos & Imperata, quæcunque acceperint Propheta ab Ada usque in
finem Seculi. Nimirum, dum unicum agnoscit quis Deum, nec præ-
 ter eum alium omninò Colendum (quod heic est Cultui Extraneo
 renuntiare, seu exhibendum eum esse prorsus nolle) Imperium simul
 ejus atque Autoritatem, adeoque Legis universæ tam rerum initiis æ-
 quævæ quàm postea divinitus acceptæ atq; prophetiarum, qualescun-
 que nimirum fuerint & quatenus ex eodem imperio atque autori-
 tate pendent, vim palam innuunt illum agnoscere; Idololatram
 verò, seu qui Creaturæ qualemcunque pro Divino exhiberi velit
 cultum, sic, quantum in se est, aliud in rerum natura facere aut admit-
 tere, præter illud quod reverà unicum est, sive Socium sive Medioxu-
 mum Numen, ut unici illius Creatoris Rectorisque, à quo ejusmodi
 cultus sub ipsa creatione expressim est interdictus, Imperio simplici,
 quâ simplex est, planè renuntiet, seu vim ejus Mandata sortiri, quâ sa-
 tis obstringantur homines, diffiteatur. Perinde scilicet ac si omnimo-
 do Juri, quod non tam ex Numinis ejusmodi adscititii, quàm veri ac
 unici instituto manaverit, vim ac autoritatem quæ sic obstringat,
 dum utrunque vult coli, prosùs denegaret. Nam pro Numine quo-
 modocunque colere aliud quidpiam, esse pariter Imperii Divini
 saltem aliquatenus particeps illud facere, intelligunt. Adeoque

ubi Imperii participes sunt bini, alterius, quàm solum particeps est, auctoritatem minorem simul admitti, quàm quæ satis edictis obliget sola. Atque ad hunc modum se habet heic Magistrorum sensus, tum in ipso Idololatriæ actu designando, tum in Opinionis seu Hæresis, quàm quis, sine actu aliquo creaturam colendi, eam colendam esse fuerit professus, scelere designando. Tametsi interim hæresim ejusmodi, ubi cultus ipse actu non intervenit, Maledictionis Numinis speciem faciunt, adeoque ad Interdictum ejusdem, quod Nochidarum seu Naturalium secundum heic est, rectè trahunt, ut inferiùs ^d ostenditur. Illud verò prætereundum non est, ad speciem primam earum quæ superiùs enumerantur idololatriæ, id est, ad eam, qua quis Deum sibi novum invocaret, seu Creaturæ divinitatem tribueret, referri à Magistris ^e id quod habetur in sacris literis de infamibus Magiæ speciebus ^f morte plectendis. Nam à Magis ejusmodi cultum divinum innuunt Spiritibus nescio quibus exhiberi aut divinitatem quadamtenus tribui, dum quasi Numinis alicujus, seu ejus quod statum rerum ordinem ac scientiam Numinis instar supereminet, loco habentur. Maimonides ^g כל מכשף הוא עובד ע"ז בלא ספק אבל בדרכים בלתי מיוחדים זר"ם Quilibet magus citra dubium est Idololatra, modo tamen peculiari & diverso ab eo, quo vulgus Idola colit. Sed de Magis, quales diximus, sumendum est. Apud eum videsis hac de re plura; uti & quæ de Ariolis, Auguribus, id genus farinae occurrunt infra capite septimo.

^d Cap. II. huius libri.

^e Halach. A-boda Zara cap. 6.

^f Exod. 22.

17. Levitic.

20. 27. & de-

sis de eis, ju-

xta Magi-

strorum pla-

cita, Paul.

Fagium ad

Levitic. 19.

31. Munster

ad Levitic.

20. Constan-

tin. L' Em-

pereur in No-

tis ad Para-

phras. Da-

niel. ap. 2.

Gerf. 2.

^d More Ne-

bochim

part. 3. c. 37.

C A P. II.

Ex Jure Ebraeis Gentibusque aliis partim Imperativo partim Interveniante (utrumque Gentium Jus heic vocamus) Templà, & quæ cetera ad Cultum attinerent Extraneum, in Ebraeorum ditione qualicunque, diruenda, abolenda. Noachidis ex eodem jure Interveniante non ibi permiffa, quæ Cultus ejusmodi novandi ansam aliquatenus prætere possent, tametsi ex Jure Naturali seu hominum omnium communi omnino licita. Personarum, quæ sive è Gentilismo in eorum ritus transfirent, sive sedibus intra eorum ritus transfirent, sive sedibus intra eorum ditiones Gentium hoc jure fruerentur, Conditio, Status Discrimina. Profelytorum Justitiæ Initiationis Rituum (ut Circumcisionis, Baptismi, Sacrificii) Vetustas, Exempla. Eorum scilicet qui ex hominibus Liberis fiebant.

Hæc-

Actenus de Cultus Extranei Interdicto Naturali seu Noachidarum, id est, omnium pariter hominum communi. Ex Instituto autem, non modò Jus illud Naturale seu omnium gentiumque ex imperato Numinis, juxta disciplinam Ebraeorum, commune tradendum est, verùm etiam angustius illud Jus quod Gentium in Operis lemmate nuncupamus. Jus scilicet Noachidis seu Gentibus finitimis, vicinis, aliis, sive quæ seu quarum pars aliqua solo Judaico sedes haberent, sive quibuscum bellum gererent, sive quæ in eorum ditionem quovismodo transferrent, seu federe, pacto, usu qualicunque cum ipsis jungerentur, Ipsis que tantummodò commune erat; idque sive ex Imperato etiam Numinis ipsis atque aliis ejusmodi, tametsi diversimodè, Imperativum, sive ex Constitutionibus, Pactis Moribusve solum superinductis, Interveniens, nec ad alias omninò Gentes ex autoritate sui ullatenus diffusum. Ex Imperativo hoc jure ad cultum Extraneum attingente diruenda ab Israelitis fuere Gentium delubra, atque id genus cetera cum universis eorum appendicibus. Legis verba sunt, ^h *De-* ^h *Deuteron.*
ructis omnia loca, in quibus coluere Gentes, quas possidebitis, Deos ^{12. 2.}
suos &c. Quod de solo Israelitico tantum, seu terrâ promissâ, ex ^{Exod. 34. 13.}
ipsa legis indicatione, capiunt. Non de terris aliis sibi subactis. Aiunt enim ⁱ מצוה לרדוף אחרי עז עד שנאבד אותה מכל ארצנו אבל ⁱ *Maimonides halach.*
Imperatum est nobis, ut ^{Aboda Zara}
persequamur Cultum extraneum, usque dum eruatur è cuncta terra ^{cap. 7. Mos.}
nostra. At verò extra terram nostram imperatum non est, ut perse- ^{Mikotz pra-}
quamur eum. Id etiam genus sunt illa de federibus, aut pactis cum ^{cept. Affirm.}
populis idola ibi colentibus non incundis, quæ in sacris literis ^{14. Sepher.} ^k ob- ^{Siphri fol. 39.}
via. Sed de pactis & federibus ejusmodi plura inferiùs; ubi de Se- ^{col. 1. Misna}
ptem populis ac Jure Belli & Pacis Imperativo & Interveniente agi- ^{& Gemara}
tur. Hæc autem ideò maximè imperata sunt, ne idololatriæ conta- ^{tit. Aboda}
gione faciliùs postmodum inquinarentur Israelitæ. Quam Legis ^{zara cap. 3.}
sacræ rationem imitati ipsi, Jus superinduxerunt Interveniens de o- ^{Exod. 34. 15.}
mnimodis templis, aris, lucis, ceterisque idolorum cultui sacratis rebus ^{Deuter. 7. 2.}
diruendis abolendisque, etiam in territorio qualicunque alio bello sibi subacto, Nam tametsi de ejusmodi territorio, quantum ad hanc
rem, ni-

rem, nihil in Imperativo Gentium hoc jure à Numine expressim præstituebatur, attamen כל מקום שנכבש אותו נאבד כל ע"ז שבו

Quoties territorium ejusmodi subactum est, aboleri in eo, quicquid idolis est dicatum, ex more solebat. Adeò ut in eorum ditione ido-

lorum cultus ex jure, partim Imperativo, partim Interveniante quod diximus Gentium, omnimodus abolendus esset, nec magis Noachidis, quàm Israelitis permittendus. Etiam ex jure hoc intervenien-

te, poenarum fuere genera, quibus ex sententia forensi Noachides, juxta capite superiori dicta, in Ebræorum ditione idololatra afficiebatur. Inde item Idololatrarum consuetudinem, uti & commercii genus omne quod suspicionem, sive de promovenda, sive sustinen-

¹ *Videsis Maimonid. halach. Aboda zara cap. 9. Miskotzi præc. Neg. 48. Joseph Karo in Shulcan Aruch lib. Iore Dea, cap. 134. & Misn. & Gemaras superius citatas.*

da idololatria injicere, in vetitis¹ habebant. Quin neque Noa-

chidis, nedum Israelitis, apud ipsos permissum est quidpiam, quod ex civili & singulari Israelitis jure ideò vetitum, ne fortè idololatriæ

animis in eam pronioribus occasionem seu ansam præberet, utcun-

que per se seu jure Noachidarum aut Naturali non omnino illicitum. Idque ex jure quod diximus Interveniante. Quale est illud ad

calcem verborum ex Maimonide paulò post initium capitis superio-

ris citatorum; scilicet, *Nec permittitur ei* (Noachidi,) seu *Non per-*

mittunt eum, sive Statuam erigere, sive Lucum plantare, sive Imagi-

nes facere, sive quæ sunt id genus alia, ne quidem Ornatus causâ. Ne-

que enim id capiendum perinde ac si velint facultatem Statuam eri-

gendi, Lucum plantandi, Imagines faciendi Noachidi ex jure simpli-

citer suo, seu quod humani generis commune est, quemadmodum

idola colendi, negari. Nam hæc & ejusmodi qualiacunque extra

territoria seu ditiones Israeliticas degentibus pro arbitrio, modò non

in Cultum extraneum, facere Noachidi licuisse non dubitabant.

Cum verò in corpore Mosaico, præter ipsum Cultus extranei inter-

dictum, quod universale est, non semel repetitum, compluria habe-

rentur alia divinitùs ideò ipsis posita, ut populus in idololatriam pro-

pensior non solùm ab ea ipsa, sed etiam ab omnimodis rebus, quæ

eam quovis modo in animos leviores fortè revocare possent, peni-

tus arceretur; quæ tamen Noachidas seu alios præter ipsos, & qui in

eorum ritus transierant, obstringere negant, utpote sibi peculiaria &

solùm

solùm posita; Idcirco Mos, Pactum seu Constitutio ipsis aliisque Gentibus sibi commistis Intervenienti superinducta est ad eas ita regendas cohibendasque, ut nec illis permitteretur quid in ditione Israelitica facere, unde forsàn velut ab Exemplo seu Invitamento altervè idololatria sic prorsus abolenda recrudescere posset. Juxta etiam illud ipsi Mosi tributum apud Josephum^m, Δεῖ μὴδὲν εἶναι τοιῶτον^m *Originum* συγκεχωρημένον, ἐξ ᾧ καὶ μίμησιν παρεμποπὴ τις τῶν κατὰ τὴν πολιτείαν *4. cap. 8.* εἶσοιτο *Cavendum est ne quid ejusmodi permittatur, ex cujus imitatione mores publici depravari queant.* Hæc autem ut rite intelligantur simul cum aliis, quæ de Noachidis, Gentilibus, Profelytis, inter Ebræos seu in eorum ditione degentibus, ac de Jure, sive Imperativo, sive Interveniente ad illos variatim spectante sequuntur, præmittere visum est Personarum ejusmodi apud eos Qualitatem & Conditionem, ejusque Discrimina, quibus non satis animadversis, quicquid de jam memorato jure occurrerit, in obscuro nimis & confuso remanebit. Hoc simulac præstitimus, ad Statuas, Lucos, Imagines, qua locum heic habent, aliaque pariter ejusmodi tam Noachidis quàm Israelitis ex Jure illo Interveniente interdicta redibimus. Bina fuere hominum ex Noachidis seu Gentibus genera, quibus sedes licitæ in imperio Israelitico. Alterum eorum, qui in ritus Ebræorum prorsus transierant, seu juris Mosæici corpori nomina palàm, admissi juxta modum statim indicatum, dederant. Alterum eorum, quibus sedes ibi citra aliquam Judaismi professionem permissæ. Prioris generis, alii Conditionis seu Status fuere Liberi, quos גרים הצדק *Profelytos Iustitie seu Iustos* nuncupant, alii Servi, alii demum Liberti-ⁿ גרים משוחררים dicti. De hisce ordine suo. Et primò de Ritu hosce omnes utriusque generis Admittendi seu Initiandi, dein de Admissionis seu Initiationis Effectu. Nam leges illas sacras, quibus generatim imperatum estⁿ, si peregrinus fuerit apud vos, לֹא תונו אותו *Non vexabitis eum*, aliasque^o, quæ breviter conceptæ parilem omninò peregrini atque Ebræi conditionem facere videntur, ita interpretantur passim Talmudici, ut sine distinctionibus aliquot subtilitatibusque à majoribus acceptis, quarum præcipuas saltem jam dabimus, ea nolint intelligi. Cum ex Noachide seu Gentili conditionis Liberæ

ⁿ Exod. 22. 20.

Levit. 19. 33.

^o Vide 25.

36.

^o Num. 15. 15.

Videsis 8.

Thom. 1. Se-

cunda, quest.

105. art. 3.

Adde Con-

stantin I.

Empereur in

Baba Kama

cap. 4. §. 3.

fiat Profelytus Justus, id est, cum in fedus, quod cum Israelitis iecerat Numen, recipiebatur Gentilis, Tria illa adhibebantur Initiamenta, sine quibus nec ipsi Israelitæ fedus illud, juxta receptam ipsorum sententiam, primò inierant, nimirum *מילה טבילה וקרבן* *Circumcisio*,

Ablutio seu *Baptismus* & *Oblatio*, seu *Sacrificium*, qua de re etiam

^p De successi-
on. in bona
cap. 26.

^q Gemara Ba-
bylon. ad tit.
Iabimoth c.

4. fol. 46. a.

^r tit. Ceri-
thoth cap. 2.

fol. 8. & 9.

Maimonid.
halach. Isuri-

bia cap. 13.

14. Moses Mi-
kotz. Pra-

cept. Negat.

116. R. Ioseph
Karo in Shul-

can Aruch

tit. Iore dea

cap. 268.

^r Gen. 17. 10.

^r Exod. 12. 48.

^r ibid. 19. 10.

^u Vide Levit.

11. 25. & 14.

47. & 15. 10.

& 23. & c.

^x Levit. 19.

24. 3.

alibi ^p diximus. *נכנסו ישראל לברית במילה בטבילה בשלשה* inquit *בטבילה*

Tribus initiamenti inierunt Israelitæ fedus, Circumcisione,

Baptismo & Oblatione. Id docent passim Talmudici ^q. De Circum-

cisione, tum quâ ad Israelitas ^r spectabat, tum quâ ad Profelytos ^r ne-

mini non constat. Baptismi in his initiamenti rationem seu pri-

imum testimonium sive usum in deserto cum legem Deus O. M. erat

erat traditurus, eliciunt ex illo ad Mosem ^r, *Vade ad populum & san-*

ctifica illos hodie & cras, laventque vestimenta sua, ut sint parati in

diem tertium, quoniam in die tertio descendet Dominus in oculis to-

tius populi super montem Sinai. Et paulo post; *Descenditque Moses*

de monte ad populum, & sanctificavit eum, cumque lavissent vesti-

menta sua, ait ad eos, estote parati in diem tertium, & c. Ita vesti-

mentorum ablutione ipsorum qui vestiebantur ablutionem conti-

neri ^u seu indicari volebant. Utcunque verò ratio seu origo sit pe-

tenda de re ipsa, id est, de Profelyti Baptismo modo infra indicato ad-

hibendo uno consentiunt ore, ex majorum placitis ac more edocti.

Oblationis jus huc afferunt, ex eo quòd acceptam legem propediem

Sacrificia seu Oblationes insequerentur. *Et scripsit ^x Moses omnia*

verba Domini, surgensque manè edificavit altare sub monte, & duo-

decim statuas seu titulos secundum duodecim tribus Israel, misitque

juvenes de filiis Israel, qui adduxerunt holocausta & sacrificaverunt

sacrificia pacifica Domino, nempe juvencos. Profelyti verò cooptati

Oblatio, seu Initiationis sacrificium holocaustum erat, sive scilicet ex

pecore, sive turtures aut columbi. Ita dum stetit templum. Nam eo

exciso, tertium hoc initiamentum usque in ejusdem instaurationem

comperendinatum volunt. Profelytæ autem Baptismo duntaxat &

Oblatione initiabantur. Unde & apud Gulielmum Parisiensem ^y

legitur, *Intrant (mulieres) in pactum Abraham per quedam baptisma-*

ta & traditiones, quæ in corpore legis non inveniuntur. Sed nec

Circum-

^y Lib. de la-
gibus cap. 3.

Circumcisio sola nisi accederet Baptismus, neque hic, nisi & illa accederet, Profelytum faciebat. Numerus item Israelitarum Ternarius qui baptismo praeessent, uti & Tempora, velut & alia idonea, praestituebantur. Nec Baptismo solum, verum etiam Circumcisioni Profelyti ejusmodi Triumviros adesse debuisse volunt aliqui, eosque omnes כשרים לדון *Qui rite judicia apud Ebraeos exercere possent*; id est, sanguinis defaecatissimi Israelitas, etiam & Jurisconsultos. Sed Triumviri Baptismo solum plerumque praeficiuntur, velut ritui cujus heic maxima ratio, Maimonides²; גר שמל ולא טבל או טבל ולא מל אינו גר עד שימול ויטבול וצריך לטבול בפני שלשה והואיל והדבר צריך בית דין אין מטבלין אותו בשבת ולא ביום טוב ולא בלילה ואם Profelytus qui circumciditur, nec tamen baptizatur, aut qui baptizatur, nec circumciditur, Profelytus neutiquam habendus, antequam tam baptizetur, quam circumcidatur. Neque legitimus erat baptismus, nisi coram Triumviris perageretur. Et cum actus sit forensis (Triumviri nempè, qui huic negotio sic prae-rant, Fori genus erant, sive autoritate publica, sive velut ex compromisso seu auspiciis eorum, quorum intererat, uti & in rebus aliis fieri affolebat, selectum) ideo nec Sabbato baptismus ritè satis adhibebatur, nec die festo, nec noctu. Quibus temporibus nihilominus si fortè adhiberetur, Profelytus quidem is erat, qui sic baptizatus. Actus scilicet non irritus erat, tametsi fieri non debuisset. Quod de tempore adjicitur, ex singularibus sessionum forensium diebus & horis habetur. At verò si pauciores, quàm qui Triumvirorum numerum constituerent Baptismo aderant, irritus^a nec pro initiamiento habebatur. Gentilem seu Noachidem, qui in fedus hoc suum, sive pellectus, sive ultrò recipi cupiebat (id quod להכנס ולתופף תחת כנפיה non rarò appellant, id est, Intrare & tutam habere stationem sub alis Majestatis divinae, & להכנס לקהל ישראל Introire in congregationem seu Ecclesiam Israel) de rei gravitate plurifariam monebant^b, de Gentiscujus in societatem cooptandus esset dignitate, de Justorum mercede, poenâ impiorum, futuro saeculo, Praeceptorum Mosaicorum onere, id genus ceteris; diligenter etiam an ob simplicem Judaismi amorem in illum transire desideraret explorantes.

² Shulcan Aruch lib. Iore Dea ca. 268. 9. 3.

^a Halach.

Isuri b. ca. 13.

^b cap. 14. &

R. Iochanan

Gemar. Ba-

bylon. ad tit.

Iabimoth c.

4. fol. 46. a

^c & vide sis R.

Mosem Bar-

Nachman in

Pirush Tora

fol. 213. b

Talm. Hiero-

solum. apud

Mos. Mikotzi

praecept. Ne-

gat. 116. Ge-

mar. Baby-

lon. ad tit.

Iabimoth c.

4. fol. 47. b.

Gloss. Tal-

mud. ad tit.

Cethuboth

cap. 1. fol. 11. a.

^b Gem. Baby-

lon. tit. Iabi-

moth cap. 4.

fol. 47. a

Alphesius

part 2. fol.

419. Loci alii

antè citati.

^c & vide sis

Guil. Schi-

kard. de Iure

Regio cap. 5.

Theorem. 17.

^d Para-

phras. Chald.

Ruth. cap. 1.

^e & Iarchium

ibid.

^c *Ad tit. Be-* Quo ritè peracto, post synceram Iudaismi professionem, eum cir-
^{coroth cap. 4.} cumcidebant. Professionem scilicet integram & perfectam totius
^{fol. 30. b.} Iudaismi, & uniuscujusque legis Mosaicæ capituli. Nam si unicum
^d *Iosephus lib.* aliquod observare renueret, federe sacro arcebatur, Gemara Baby-
^{8. c. 4. Hero-} lonia^c, גוי שבא לקבל דברי תורה הוין מדבר אחד אין מקבלין אותו,
^{dotus lib. 2.} *Orig. con-* Si Gentilis adveniret ut in se susciperet capita legis excepto unico ali-
^{tra Celsum l.} quo, cum non admittebant. Non scilicet in conditionem Profelyti
^{3. D. Ambros.} Justitiæ, qualem heic tractamus. Si antea ex more sive veterum Æ-
^{in Leuit. cap.} gyptiorum^d, Ismaelitarum, Æthiopum, Colchorum, sive aliorum,
^{12. 4. D. Hie-} quorum in moribus circumcisio, aliterve fuisset circumcisus, elicien-
^{ronym. lib. 2.} dum tamen fuisse plerunque^e volunt דם ברית *Sanguinem federis*
^{cap. 9. alii.} ex præeuntis circumcisionis cicatrice. Id quod etiam fieri solitum
^{Vide Petrum} Samaritis, quando ex eis Profelytus factus, scribit Epiphanius^f. Sed
^{Cunæum de} cos, id est, Cuthæos, in Profelyti Justitiæ jus seu conditionem, olim
^{Rep. Hebraor.} non recipiendos ex edicto Ezræ scribit R. Eliezer^g, ob odium scili-
^{lib. 3. cap. 5.} cet in eos inde natum quod urbis instaurationem pro viribus impe-
^g *Gemar. Ba-* dierant. Quod si לידה וסגי לידה, נכרת הגיד אין מילתו מעכבת מלהתגייר וסגי לידה,
^{bylon. ad tit.} Abscissum forte^h ante esset ei membrum virile, id non obsta-
^{Iabimoth c.} bat, quo minus Profelytus fieret. Sufficiebat ea in specie solus Baptis-
^{4. fol. 47. a.} mus, quemadmodum in foeminis in Iudaismum cooptandis. Cir-
^{Maimonid.} cumcisioni Profelyti accessit, ut ritus appendix solennis, hæc bene-
^g *Mikotz* dictionis formulaⁱ ברוך אתה ה' אלהים מלך העולם אשר קדשנו
^{locis citatis,} במצותיו וציונו למול את הגרים ולהטיף מהם דם הברית שאלמלא דם
^g *Halach.* הברית לא נתקיימו שמים וארץ שנ' אם לא בריתי יומם ולילה חוקות
^{Milla cap. 1.} *g *Menfuris.* *g *Vide Gemar.* *Benedictus sis Domine Deus Rex mundi, qui*
^{ibi citata a} *g *Hierosolymit.* *sanctificavit nos præceptis suis, & iussit nos circumcidere Profelytos,*
^{R. Iom Tob in} *g *Migdol oz.* *g *Lib. de Pon-* *ex eis elicere sanguinem federis. Quia nisi sanguis federis fuisset,*
^{deribus &} *g *Menfuris.* *g *Vide Gemar.* *g *Hierosolymit.* *g *ad tit. Sab-* *set, ne utiquam firmata fuissent Cælum & Terra, juxta quod & dici-*
^{bath cap. 18.} *g *fol. 17. col. 1.* *g *Perek 38.* *g *Vide sis 10.* *g *Morin. Exer-* *tur^k, Absque pacto meo seu federe meo fuisset, Diem & Noctem le-*
^{cit. in Pen-} *g *ges Cæli & Telluris non posueram.* Israelita, qui Profelytum circum-
^{tar. Samarit.} cidebat, sic benedictione præibat; membro, dum ea pronuntiaba-
^{1. cap. 2.} tur, si Major ætate esset, obrecto. Benedictionem item adhibebant,
^h *Shulcan* ut actibus aliis plerisque, Israelitarum circumcisioni. Sed ab hac,
^{Aruch lib.} ut res
^{Iore Dea cap.} ut res
^{268. §. 1.} ut res**************

^g *Maimonides halach. Milla. cap. 3. §. 4.* ^k *Ierem. 33. 25.*

ut res ipsa postulavit, aliquantulum ea discrepabat. Veluti, *Benedictus & c.* וְצִינוּ עַל הַמִּילָה & *jussit nos circumcisione uti*, & וְצִינוּ & *jussit nos filium circumcidere*. Prior nempe formula in usu, cum quis alterius filium circumcideret; posterior, cum suum. Atque aliam insuper adjicere solebat Pater. Astantes autem, tam ubi Profelytus, quàm cum Israelita circumciscus est, adclamabant, כַּשֵּׁם שֶׁהִכְנִסְתָּ לְבְרִית כֵּן תִּכְנִסֵנוּ לְתוֹרָה וּלְחֻפָּה וּלְמַעֲשִׂים טוֹבִים *Quemadmodum introduxisti eum in fedus, sic introduc nos in legem, & protectionem seu salutem, & bona opera*. Abluendum autem Profelyti (quemadmodum uniuscujusque immundi) corpus omninò integrum erat¹, idque in מִקְוֵה מַיִם *confluente seu conceptaculo*¹ *Maimonides halacha Isuribia cap. 13. & tunc vide cap. 11. & deinceps eundem halach. Mikvaoth c. 1.2 & c.* *aquarum* naturali, veluti fluvio, stagno, fonte. Cavendum item, ne corporis particulæ ulli maneret quid, quod ejusdem ablu-tionem impediret. Id הוּצֵץ nuncupant, seu quod obstat, quo minus integrum corpus ejusve, quod idem heic est, tota superficies pariter abluatur. In hoc genere enumerant oculorum mucum, cicatricum crustulas, sanguinem induratum, aliasque sordes cuti adhærentes per plurimas. Scilicet voluêre aquâ passim continuâ corpus abluï. Unde aiunt res בְּהֵן בְּהֵן *per quas transit aqua* (veluti etiam vestium aliquot genera) aut שְׁלֵמָה מִבְּדוּלִין בֵּין הַגּוֹף וּבֵין הַמַּיִם *Qua corpus & aquam non interveniebant, seu hanc ab illo non separabant, אין הוּצֵץ Ablutionem non impedire*. Subtilitates heic habent non paucas de מִקְוֵה מַיִם הַכָּשֵׁר לְטְבִילָה *Confluente seu conceptaculo aquarum, quod baptismo ritè posset adhiberi* in quibus nihil minùs admittunt, quam ut aquâ haustâ, aut conceptaculis artificiosis receptâ, quis ritè omninò sive ut Profelytus sive aliter mundaretur, nisi ubi fortè pauxillulum haustæ in conceptaculum naturale alias idoneum incideret. Et quoties conceptaculum aquæ ipsum ejusmodi non erat, ut ritè in eo esset lavandum, aut per res, quales diximus, aquam ad corporis superficiem non admittentes, integrum corpus non baptizabatur, לֹא עָלְתָה לוֹ טְבִילָה *Baptismus lavato non profuit, seu irritus habebatur*. Baptismus autem non adhibebatur, antequam circumcisionis vulnusculum integrè refanaretur. Tunc cum baptismo suscipiebant, ita ut, dum in aqua stabat ipse, Triumviri

^m Maimoni-
des halach.
Thefuba ca.
1.

ⁿ Shulcan
Aruch lib.
Iore Dea c.
268. §. 2.

^o Lib. de Bap-
tismo cap. 15.
^p Petrus Ble-
sensis ad vers.
Perfidia Ju-
daeorum. cap.
26.

supernè inclinarent super eum tam graviora aliquot, quàm leviora præceptorum binis vicibus explicantes. Ita etiam præcepta aliquot utriusque generis explicabant, ubi Profelyta baptismo erat initianda. In Præceptorum autem corpore, quod obiter monendum, Graviora quæ *הן שהייבין עליהם מיתת ב"ד או כרת ושבועת* vocant, *Quorum*^m violationi imminebat sive ultimum supplicium ex sententia forensi infligendum sive *Excisio* (de qua plura inferius) uti etiam præcepta de Iuramento vano & falso, quibus tametsi non adjiceretur *Excisionis* pæna, inter graviora sunt nihilominus etiam numeranda. De levioribus verò, quæ *קלות* nuncupant, post graviora sic designata, מצות לא תעשה ומצות עשה שאין בהן כרת הם, inquit, *Cetera præcepta Negativa & Affirmativa, quorum violationi Excisio non imminet, leviora sunt.* Fœmina in aquis collocabatur collo tenus à fœminis tantùm, quæ eam lavarent, dum adstant Triumviri baptismum ritè observantes, quibus pudoris causâ facies advertendæ abeundumque ipsa ex aquis ascendente. Ita autem Baptizatus Benedictioneⁿ usus est etiam ipse simulac è lavacro ascenderat, eâque *הטבילה על* seu *ob Baptismum*. Cave putes baptismum seu ablutionem hanc commune quid, præter ipsas aquas, habuisse cum quotidianis illis Judæorum lavacris, de quibus Tertullianus^o, alii^p. *Semel*, inquit Tertullianus, *lavacrum inimus Christiani, semel delicta diluuntur, quia iterari non oportet. Ceterum Israel Iudæus quotidie lavat, quia quotidie inquinatur. Quod ne in nobis quoque factitaretur propterea de uno lavacro definitum est.* Verum quidem est, quotidianis ablutionibus, uti hodieque, assuetos olim esse Judæos. At vero solennis illa, quâ Profelytus Justus fiebat, unica tantùm erat. Rite peracta, neque ex minoris Profelyti, postquam ætatem compleverat, dissensu, ut mox dicetur, irrita habita est. Nunquam iterabatur, ne quidem in posteris. Adeo ut plane de uno lavacro etiam apud Judæos, dum de eo, quod initiationis erat, loquimur, fuerit definitum. Nec si Profelytus ætate major initiatus, ut apostata, Judaismo renuntiasset, unquam iterandus erat ei baptismus. Atque hoc demùm erat, *πρωήλυστον ποιῆν Profelytum facere,*

facere, quæ locutionis formula in Evangelio⁹. Ut Gentiles Major-⁹ Matth. 23.
res ad hunc modum ex animi sui sententia Profelyti fiebant, ita Mi-¹⁵
nores (masculi ante annum decimum tertium præter diem unicum, ¹ Vide 1. Mac-
foeminae ante duodecimū & diem insuper expletum) ex sententia sive ^{cab. 2. 46.}
Patris sive fori, cui suberant, in Judaismum pariter cooptati. Atque ¹ Gemar. Ba-
actus tam forensis, quàm paternus assensum eorum, tum in Cir- ^{bylon. ad tit.}
cumcisione¹ & Baptismo, tum in Sacrificio offerendo, quod se- ^{Cethuboth}
quebatur, supplebat. Nempè ^{cap. 1. fol. 11.}
גר קטן משבילין אותו על דעת בית דין, ^{a & Gloss.}
Profelytum minorem baptizabant ex sententia Fori, ^{Ibidem. Mai-}
quia in commodum ejus res cessit. Nimirum quod in minoris com- ^{monid. ha-}
modum cedebat, quoniam ipse ^{lach Isuri bia}
Filius assensus non ^{cap. 13. Shul-}
erat, seu ritè assentire nequibat, id ita ex Fori sententia, quæ assensus ^{can Aruch}
minoris vicem obtinuit, perficiendum. Idem de Fatuo¹ Jus. Sive ^{Iore Dea ca-}
rò Minor, simulac ætatem compleverat, Judaismo renuntiasset, nec ^{268. §. 7. & 8}
eum omninò, postquam major erat, fuisset amplexus, ita dein eva- ¹ Shulcan A-
nuit^u, quicquid accesserat per initia menta, quibus ex assensu sive pa- ^{ruch lib. Iore}
terno sive forensi cooptatus est, ut in Gentilis planè conditionem ^{Dea cap. 267}
rediret. Nominantur Profelyti hujusmodi iusti in sacris literis^x non ^{§. 6.}
rarò ^u *Profelyti vo-* ^{Idem. ib. c.}
bis adjecti, seu juris vestri participes, ut Hellenistæ qui in eundem ^{268. §. 7. & 8}
sensum idem aliter subinde reddunt. Item *גר אשר בשעריך* *Profely-* ^{& Maimo-}
tus seu advena, qui in portis tuis hujusmodi Profelytum interdum, ^{nid. Halach.}
ut in Decalogo, denotat. Alias habent^y ejusmodi designationes. ^{Melakim c.}
Interdum etiam simpliciter *גר* dicuntur seu *advena*, ex re, circa ^{10.}
quam versatur nomen, discriminati ab illis, qui Profelyti domicilii ^x *Levitic. 16.*
erant, de quibus infra. Unde fit, ut, quoties simplex nomen *גר* seu ^{29. 17. 8. 25. 6.}
Profelyti in lege sacra aliqua simul occurrit cum nomine *אזרח* *indi-* ^{Exod. 12. 49.}
genæ, neque objectum ipsum legis omnium hominum aliàs com- ^{Num. 15. 13.}
mune est seu Naturale, non magis indigenam pro Ebræo seu Israeli- ^{& c. & vi-}
ta originario sumant, quàm Profelytum pro Profelyto tantum Justo, ^{desis gloss.}
sed quod idem est pro *ברית בן* *filio federis.* Legis verba sunt: *Et o-* ^{Iarchi ad Le-}
*mnis*² *anima, quæ comederit cadaver aut raptū à bestia* (באזרח ובגר) ^{vit. 24. 10.}
sive indigena fuerit, sive peregrinus, lavabit vestimenta sua & c. Ibi ¹ *Videsis R.*
in cōmentariis priscis^a, *כול אף הגוי תל גר אי גר יכול אף גר,* ^{David Kim-}
^{chi in Iosua}
^{cap. 8. 35.}

תושב ת"ל אורה מה אורה בן בריה אף גר בן ברית *Et omnis anima;*
quibus verbis comprehendendi forsā videatur etiam Gentilis. Sed a-
nimadvertendus est Profelyti nominis heic usus. Quid Profelytus?
Eo nomine venire videatur etiam forsā Profelytus domicili. Sed
animadvertite indigena nomen conjungi. Quid autem eo in loco in-
digena? Certè filius federis. Vnde & Profelytus ibi est filius federis.
 Scriptoribus etiam Christianis Profelyti Justi Γενώμενοι οἱ Ἰσραηλιῶται Pro-
 felyti immisti interdum nuncupantur, ut habetur apud Eusebium^b,
 alios. Sed verò nomen quidem Profelyti Justi tribuunt interdum
 nonnullis, ad quorum initia menta juxta rationes memoratas ritus
 jam dicti omnes attinere nequibant. Nam & Abraham ipse, quo-
 cum primò circumcisionis fedus initum est, ita comperio^c, appella-
 tum. Postquam autem rationes, quas de Baptismi & Oblationis ini-
 tiis afferunt, natæ sunt, Primus, quantum observavi, qui in Profelytis
 Justitiæ nomine memoratur, est Jethro Mosis socer. In *Semoth Rab-*
ba^d legitur eum dictum fuisse Jether (& polyonymum fuisse certò
 scimus) כשהוא גוי שנ' וישב אל יתר הותנו ומשנתגיר הוסה לו אורת
 אחת כשם שעשה לאברהם ונקרא יתרו *Dum Gentilis seu Paganus*
 fuit, juxta illud quod in sacro^e habetur sermone; & reversus est ad
 Iether socerum suum. Simulac autem factus est Profelytus, litera
 unica adjecta est illi, uti & olim Abraham, & vocatus est Iethro. Pro-
 felytum item eum factum ait Gemara^f Babylonia. Et in tabulis a-
 pud Judæos genealogicis sub Christi tempora fuere, quæ stemmata
 Profelytorum ὅτι τῶν ἀπ' Αἰγύπτου μετασπέντων Ἰσραηλιῶν Qui ex
 Aegypto, patriis renuntiantes institutis commiscebantur cum Israe-
 litis. Quin Aegyptium illum בתוך בני ישראל Inter filios Israel^h,
 blasphemiam patrem, Profelytum fuisse vult Jarchius. Nam ad voca-
 bulacais; מלמד שנתגיר *Inde discendum est, eum Profelytum fa-*
 ctum esse: Quod tamen pro argumento necessario capi nolunt alii.
 Sed & quamplurimos factos esse Profelytos Mosi tempore memo-
 rat Philo^k, uti & D. Ambrosius, qui *fæneravit*, inquit^l, *Moyse*
Gentibus, qui Profelytos acquisivit. Observant etiam ad illud Jo-
 suæ^m de Rahaba patreque ejus ac matre, positos fuisse extra castra Is-
 raelitarum, ibi positos esse & relictosⁿ עד שיתגירו וישבו לדת ישראל
 ואחר

^b Eccles. hist.
lib. 1. c. 7.

^c Machzor
part. 1. fol.
150. b &
175.

^d Parash. 27.

^e Exod. 4. 18.

^f Ad tit. Ze-
bachim cap.
14. fol. 116. a

^g Euseb. Hist.
Eccles. 1. cap.

^h Levitic. 24.
10.

ⁱ Nachmani-
des in Pi-
rush Tora
fol. 213. b

^k Lib. 1. de
Monarchia.

^l Lib. de To-
bia cap. 19.

^m cap. 6. 23.

ⁿ R. David.
Kimchi ad
dict. locum.

ואחר שנתגיירו ישובו בתוך ישראל כמו שאמר ותשב בקרב ישראל עד
 היום *Usque dum Profelyti fierent & Iudaismum susceperent.*
Profelyti autem facti sedes habuere inter Israelitas, juxta illud, &
habitavit inter Israelitas usque in diem hodiernum. De Rutha
 Moabitide item profelyta facta luculentum est in paraphrasi ejusdem
 historiæ sacre Chaldaica^o (cui heic Magistri concordēs) testimo-
 nium. Et de Nabuzardane, aliis in Gemara^p Babylonia. De se-
 quentibus seculis plura suis in locis obiter dicentur. Legitur autem
 in Gemara Babylonia לא קבלו גרים לא בימי דוד ולא בימי שלמה^q
In more positum non erat profelytos admittere seu recipere aut Da-
vidis tempore aut Salomonis. Quod à clarissimi nominis Magistris^r
 ad hunc modum explicatur. Profelyti hujusmodi nomine initiari
 debuit nemo, qui sive honoris, sive opum, sive timoris aliave id ge-
 nus causâ in Iudaismum voluit transire. Et כל inquit Maimonides
 החוזר מן הגוים בשביל דבר מהבלי העולם אינו מגיר צרק
Quisquis è gentilismo transit ob vanitatem seculi, inter profelytos Iustitie non
est connumerandus. Mutationem vitæ & religionis hujusmodi in-
 ire debuit מאהבה ומלב שלם *Ex amore sincero & integro corde ac*
animo. Id quod satis credebatur fieri, quoties amoris ejusmodi in-
 dicia in ipsis initiantis juxta superius dicta manifestò haberentur.
 Timoris autem causâ complures è Gentibus, ait ille, Davidistēpore,
 uti & causâ honoris atque opulentiae, quam in regno florentissimo
 futuram spe devorassent, tempore Salomonis, à Triumviris quidem,
 sive ex compromisso, sive ex autoritate principali constitutis ita ini-
 tiatos fuisse, ut nec Circumcisio, nec Baptismus, nec Oblatio quidem
 deesset. Attamen, aut amoris animique erga Iudaismum sinceri
 professionem tunc non præcessisse, aut de ejusdem simulatione fuisse
 meritissimò præsumendum. Ubi enim ea præcesserat, nec de simu-
 latione erat præsumendum, initiatio undiquaque, peractis, quos di-
 ximus, ritibus, legitima erat. At verò si aut non præcesserat, aut de
 simulatione præsumebatur, tametsi ex ipsis solùm ritibus illis, hoc
 nomine nunquam iterandis, velut ex opere, ut loquimur in Scholis,
 operato fieret quidem quis Profelytus Justus adeoque inde sic esset
 indigetandus & צאת מכלל הגוים *Ex Gentium universitate exime-*

^o Cap. 1. & 2.^p Ad tit. San-

hedrin c. 10.

fol. 96. b &

^q Vide I Cochii

Excerpt. p.

339.

^r Ad tit. Ia-

bimoth. fol.

76. a.

^r Maimonid.

halach. Huri-

bia cap. 13.

retur, nihilominus publicè non admittebatur, antequam ex sententia fori sive supremi quod Synedrium erat LXXI- virum sive XXIII- viralis Synedrii, cui suberat, constaret de Justitia ejus, id est, aut nomen eum Judaismo ultrò atque ejusdem solum ob amorem dedisse, aut jam initiatum Judaicam religionem libenter amplecti liqueret. Unde & Maimonides, גר שלא בדקו אחריו או שלא הודיעוהו המצות ועונשין ומל וטבל בפני ג' הדיוטות הרי זה גר אפילו נודע שבשביל דבר הוא מתגייר הואיל ומל וטבל יצא מכלל הגרים והוששין לו עד שיתבאר צדקתו *Vbi in Profelyto initiando de animo ejus sollicitius non inquiritur, nec præcepta vel pœna ei explicantur, sed nihilominus adhibetur Circumcisio & Baptismus coram Triumviris è vulgo adscitis, is quidem profelytus est, idque tametsi manifestum fuerit eum in Iudaismum transisse luxuri seu aliâ ejusmodi causâ. Quoniam enim circumcissus est & baptizatus, eximitur ex universitate Gentium, sed diligentius eum observant, nec publicè agnoscunt, antequam de Justitia ejus satis constet.* Quia si in Gentium idololatriam relabere-
 tur, habebatur משומד בישראל veluti *Israelites apostata*, & non ut Gentilis. Jam verò quod ad illud attinet de profelytis tempore Davidis & Salomonis non receptis, adjiciunt, in foro, id est, autoritate publicâ, tunc quales diximus initiatos, non quidem receptos fuisse, antequam de Justitia eorum constaret, nec tamen rejectos causâ jam memoratâ. Verba Maimonidis; לא קיבלו בית דין גרים כל ימי דוד ושלמה *Non recipiebat forum Profelytos toto tempore Davidis & Solomonis.* Ceterum inquit, היו גרים הרבה מתגיירים בימי דוד ושלמה בפני הדיוטות והיו בית דין הגדול הוששין להם לא דוחק אותן אחר שטבלו מכל מקום ולא מקריבין אותן עד שתראה אחריתם *Complures fuere Profelyti initiati tempore Davidis & Salomonis à privatis* (scilicet triumviris sive ex compromisso sive ex autoritate Principali, non autem forensi seu ordinariâ, constitutis) *sed Synedrium Magnum* (cujus imperio suberant cetera, quæ fuere) *hos ita voluit observatos exploratosque, ut nec eos rejiceret, quoniam baptizati utcunque fuerant, nec interea eos publicè vellet admitti, usque dum insequentis vitæ ratio satis eam in rem innotesceret.* Cum verò tunc initiatorum aut nullus aut quam paucissimi pristina ita exue-

rent vitæ instituta, ut reverà Judaïsmum amplecti viderentur, ideò nec publicè in Profelytorum censum admissi sunt, nec sive juris Israëlitici, ut videtur, prærogativis, quatenus earum alias participes fuere, uti, sive idem violare permitti. Atque ex ejusmodi Profelytorum justitiæ, sive Admissione, sive Rejectione pro eorum, qui rebus præerant, arbitrio, intelligendum est rescriptum Theodosii, Arcadii & Honorii AAA. ad Tatianum præfectum prætorio, de quibusdam, qui illis etiam in seculis, (quibus ita florere Judæorum in Oriente res, utcunque afflictæ majorum fuissent, ut post excidium Templi nunquam clariùs) autoritate judicum recepti sunt in sectam Judæicam, reclamantibus legis eorum primatibus. Verba sunt¹, *Judæorum*² *Cod. Theod. lib. 16 tit. 8. l. 8.* querela quosdam autoritate judicum recipi in sectam suam, reclamantibus legis suæ primatibus, adseverant, quos ipsi judicio suo ac voluntate projiciunt: quam omninò submovent jubemus injuriam, nec eorum in ea superstitione sedulus cætus, aut per vim judicum, aut rescripti subreptione invitis primatibus suis, quos virorum clarissimorum & inlustrium patriarcharum arbitrio manifestum est habere suam de religione sententiam, opem reconciliationis mereantur indebita. Dat. xv. Kal. Maii Constantinop. Arcadio A. II. & Rufino Coss. Et hac de re plura libro quinto, ubi de Salomonis uxoribus aliisque ex Gentilibus sumtis agitur. Certè & tempore Mordecai in Susis complures Profelytos hujusmodi timoris causâ factos docet Scriptura. Verba sunt³, *רבים מעמי הארץ מתיידיים כי נפל פחדם עליהם* *Ester. 8. 17.* *Et multi ex populis terræ facti sunt Iudæi, quoniam* *Vide Hieron. rem. cap. 9. ult. & ibi D. Hieronymus, Lutherum lib. de Iudæis & eorum mendaciis.* *pavor Iudæorum super eos.* Quo de loco vide plura capite inferiùs quarto. Exemplum etiam habetur illustre de tota Idumæorum Gente, quæ patriæ retinendæ causâ ex edicto Joannis Hyrcani in Judaïsmum transierunt. Nam circumcidi, utpote ex Abrahamæ posteris, antea⁴ soliti avitum illum morem exuerant. Cum subegerat scilicet Hyrcanus Idumæos, ἐπέτρεψεν αὐτοῖς (sic Josephus⁵) ἐλθεῖν ἐν τῇ χώρᾳ εἰ περιτέμνουντε τὰ ἀνδρῶν καὶ τοῖς ἰσδαίοις νόμοις ζῆναι. Οἱ δὲ πᾶσι πατέρων γῆς καὶ τῶν πατέρων ἐν τῇ ἀλλοτρίᾳ βίᾳ διατάντες ὑπέμειναν τῶν αὐτῶν ἰσδαίων ποιήσασθαι. καὶ ἐκείνους αὐτοῖς ζῶντας ὑπέμειναν, ὥστε εἶναι τὸ λοιπὸν ἰσδαίους, *Hugon. Grotium de lure belli ac pacis lib. 1. cap. 1. §. 16. & c.* *Edixit mansuros illos in patria, si circumcidi,* *Originum lib. 13. cap. 17.*

& legibus Iudaicis uti vellent. Illi autem amore Patrie ducti & circumcisionem & reliquam juxta Iudaicos ritus vivendi formulam admiserunt. Atque eo tempore eis contigit, ut deinceps Iudæi

¹ Gregor. lib. 16.

² In 1^a d^e p^auⁱoi

³ Lib. de Dif-fer. Verborū.

⁴ Videfis Ge-mar. Baby-lon ad tit.

Gittin cap. 5. 56. a. Sepher

Iuchas in fol. 41. a Tze-

mach David part. 2. fol.

24. a.

Gemar. Hie-rosolymitana

ad tit. Me-gitta cap. 3.

fol. 74. col. 1.

hal. 2. & ad tit. Sanhe-

drin cap. pen-ult. fol. 29.

col. 3. hal. 6.

⁵ Histor. 69.

⁶ Historia de gli riti Hebraici, part.

3. cap. 2.

essent. Inde etiam Straboni¹, Stephano², Ammonio³ inter Judæos censiti Idumæi. Sed & Ammonius disertè ait; eos coactos esse in Judaismum transire. Affirmant etiam inter Talmudicos aliqui, Neronem Cæsarem⁴, & Antoninum Pium⁵ Profelytos esse factos, qua de re non disputo. Certè memorat Dio Cassius⁶ cum Judæis tempore Hadriani complures alias Gentes lucri cupiditate conjungi & tumultuari, ac fere ob eam causam omnem orbem terrarum commoveri. Quod de Profelytis Justitiæ, si non de Christianis, dictum. Nam aliorum illo in seculo consuetudinem, quâ fieri potuit, non admisere Judæi, ut fusius ostenditur infra capite quinto. Jam accedat heic mos Ebræorum etiam recentiorum Profelytos, juxta traditiones majorum, admittendi, quemadmodum à Ludovico Mutinensi, Rabbino Veneto, describitur. Si alcune, sic ille⁷ volesse farsi Hebræo, primo sono tenuti tre Rabbini, o persone di autorità interrogarlo sottelmente, che cosa lo move a far questa rissoluzione, e intendere bene se fosse a qualche fine mondano, che devono licentiarlo, e poi protestarle con notificarle che la legge Mosaica è strettissima e che gli Hebræi al præsente sono abietti e vili & esortarlo che meglio sarebbe ch' egli se ne stasse nel stato che si trova. Stando saldo a questo esame, e protesto, si circoncide, e come e sano si bagna tutto in acqua, sempre alla præsentia di quelli tre predetti, e resta con ciò Hebræo come gli altri. Et de Profelytis Justis, seu Justitiæ dici solitis, id est, Gentilibus conditionis Liberæ Judaismo initiandis hætenus.

C A P. III.

De Servis & Libertinis è Gentilibus Judaismo initiandis. De Profelytis Domicii seu Gentilibus tum Servis tum Liberis, quibus citra Iudaismi professionem sedes in Ebræorum ditione permittitur, ritè admittendis. Admissio ejusmodi solennis post captivitatem Babylonicam, seu postquam sui juris satis esse desierant Ebræi, non in usu. Alii postmodum instar ejusmodi Profelytorum Ebræis in solo Israelitico, præter Gentiles idololatrias, permisti.

DE Servis initiatis Judaismo proximè dicendum. Si fuere ex Gentilibus emittiti, aliàve ex causâ ejusmodi adquisiti, aut ex ancillis domini nondum in Judaismum cooptatis domi nati. Quemadmodum verò à Parentibus ingenuis Filii, ita à Dominis Servi ejusmodi circumcidi debebant. Atque ut filius à patre, ita servus, qualem diximus, domi natus, die octavo; adquisitus, si minor, simulacquirebatur. Ejusmodi officio si deesset, sive Pater, sive Dominus, ex sententia forensi^f res erat peragenda. Servus ejusmodi Major, quamprimum ipse Judaismo nomen dare voluit, nec antè, circumcidebatur. Sed uterque modo, qualem diximus, erat Baptismo item suscipiendus, & oblatio ut in Profelytis Justitiæ initiandis sequebatur. Ceterum nisi libertate in ipso actu baptismi donandus esset, disertis verbis baptizabatur *לשם עבדות* *Nomine servitutis retentæ*. Domino heic cavendum erat, ne servus major in præsentia ejus^g Baptismo susceptus profiteretur Triumviris *לשם גירות או לשם בן חורין* *Se baptizari coram illis nomine seu in nomen Ingenui liberive, aut nomine Juris Profelyti*, id est, ut libertatem seu integrum Profelyti Justij sibi nancisceretur, atque ita ex aquis liberè ascenderet. Sic enim *תגמר גירותו* *liber fiebat, seu in libertinitatem trāsibat*, & *integer reddebatur Profelytismus ejus*; adhibito interdum, ex sententia forensi quæ abnuētem dominum coerceret, *גט שחרור* seu *manumissionis libello*, qui semper libertati plenè acquirendæ necessarius. Qua de re uti etiam de Personarum dominio, pluralibro Sexto. Ex more igitur, dominus eum supernè inclinans in aquis cohibuit, nec ascendere sivit, usque dum verbis sive domini sive ipsius disertis Baptismum nomine servitutis retentæ fieri pronuntiaretur. Servi Circumcisioni Benedictio etiam accessit^h, qualis Profelytorum Justitiæ superiùs ostensa; si nempè Profelytorum in ea nomen in Servorum mutaretur. Baptizatus item benedicendusⁱ erat. Sed alii volunt à domino, nisi in ipso baptismi actu manumitteretur, non ab ipso, uti à Profelyto, benedictionem adhibendam. Libertini fuere, qui sive in ipso baptismi, quem diximus, actu, sive postmodum libertate à Dominis donati. Si in ipso baptismi actu, quomodo id fie-

^f Gemar. Babylon. ad tit. Iabimoth

cap. 4. fol. 47.

^g 48. Maimonid. halach. Isuri bia

cap. 13. ^h halach. Milla c.

1. Moses Mikotzi

Præc. Negat. 116.

Shulcan Aruch lib. Io-

re Dea c. 267.

ⁱ Diq. Ge-

mara fol. 46.

a Maimonid.

halach. ead.

cap. 14. ^h halac. Aib-

dim cap. 8.

^h Maimonid.

Halach. Mil-

la c. 3. §. 4.

Shulcan Ar-

uch lib. Io-

re Dea c. 267.

§. 12.

ⁱ Vide Magid

Misna ad

Maimonid.

Halach Isuri

Bia cap. 13.

fol. 337. a.

ret ex jam dictis liquet. Si postea, alius accessit baptisimus לַפִּים הִירוֹת
Nomine libertinitatis, isque coram Triumviris, ut prior. Sed juxta
 nonnullos, ex jure seu moribus receptis haud ita necessarius erat hic
 ad libertinitatem baptismus secundus. Utcunque, nova Judaismi
 professione in baptismo ejusmodi opus non erat. Sexus heic disci-
 men non aliud atque in Profelytis Justitiæ initiandis; de quibus ca-
 pite superiore. Minorem seu Infantem è Gentibus captum aut fortè
 repertum, Israelitæ, qui possideret, integrum erat, sive in Ingenuita-
 tem, sive in Servitutem, sive in Libertinitatem baptizare. Maimo-

¹ Halach A-
 ibdim cap. 8.

nides^k; יִשְׂרָאֵל שֶׁתִּקַּח בְּגוֹי קָטָן אוֹ מִצֵּי תִינוֹק גּוֹי וְהַטְבִּילוּ לָשֵׁם
 גֵּר הָרִי זֶה גֵּר לָשֵׁם עֶבֶד הָרִי זֶה עֶבֶד לָשֵׁם בֶּן הוֹרֵן הָרִי זֶה בֶּן הוֹרֵן
Si Israelita ceperit Gentilem minorem, aut infantem è Gentilibus re-
pererit, eumque baptizari fecerit in nomen Profelyti, is Profelytus fit
(Justitiæ,) si in nomen Servi, Servus est, si in nomen Libertini, Liber-
tinus. Servus autem major, qui initia menta hæc seu Judaismum re-

¹ Gemar. B. a-
 bylon. tit. 1a.
 bimoth cap.
 4. fol. 48. b.
 Maimonid.
 halach. Milla
 cap. 1. §. 6. &
 halach. Isuri
 bia cap 14.

nueret, Gentilibus retrò vendendus¹ erat, si modo per annum inte-
 grum, à domino sæpius iteratâ ut susciperet Judaismum monitione,
 contumax persisteret. Ita nihilominus ut, si eâ conditione primò
 expressim adjectâ emtus esset, ut circumcisionis expers serviret eo
 solum initiatus modo, quo Gentiles, quibus sedes ritè in ditione Is-
 raelitica citra aliquam Judaismi professionem permissæ, tunc sic ini-
 tiatus apud Israelitas servire permetteretur. Ceterum si ejusmodi et-
 iam detrectaret initiationem, veluti ne tantillum lucè dignus, morte
 erat damnandus. Quod verò ad Secundum heic genus Personarum
 seu Gentiles illos demùm attinet, quibus sedes & habitatio in ditio-
 ne Israelitica citra Judaismi professionem permissa est; eorum ratio
 habenda est duplex. Aut tempore, quo floruit sui que prorsus juris
 mansit Ebræorum status, veluti sub Davide, Salomone & si quæ sunt
 alia id genus tempora; aut tempore rerum eorum accisarum impe-
 rii que admodum imminuti, ut sub Romanis, aliisque etiam ante se-
 culis. Tempore priori, permissæ sunt in ditione Israelitica sedes iis
 tantum, qui Juris Noachidarum seu Naturalis, quod supra & in se-
 quentibus fusius indicatur, ejusque capitum septem, secundum E-
 bræorum mentem, observationi nomina dederant, גֵּרִים-תּוֹשְׁבִים

Adve-

Advena seu Profelyti inhabitantes seu Profelyti domicilii seu inquilini, dici soliti. Gentili enim Idololatæ, seu qui septem illius Juris præceptis nomen non dederat, sedes & domicilium in ditione sua, dum juris planè sui erant, negabant. Quin in solo Israelitico^m ne hospitio quidem volebant excipi. De Profelyto autem hujusmodi, juxta doctrinam Talmudicam, Maimonidesⁿ; אי זה הוא גר תושב זה גוי שקיבל עליו שלא יעבור עבודה זרה עם שאר המצות שנצטוו בני נח ולא מל ולא טבל הרי זה מקבלן אותו והוא מחסדי אומות עולם ולמה נקרא שמו תושב לפי שמותר לנו להושיבו בינינו בארץ ישראל. Qualisnam est is, quem Profelytum domicilii seu inhabitatem vocamus? (Ut scilicet à Profelyto Justitiæ discriminetur.) Is Gentilis erat, qui in se susceperat à cultu extraneo abstinere, ac cetera observare, quæ in Noachidarum seu omnium hominum communi Jure continentur. Nec circumcidebatur ille, nec baptizabatur; sed admittebant eum veluti unum ex piis è Gentibus mundi. Ideo autem nuncupatur Inhabitans seu Inquilinus, quoniam licuit nobis ei sedes inter nos assignare in territorio Israelitico. Alii tantundem. Hinc Judæus qui nuperrimè scripsit^o גר תושב Profelytum domicilii, seu qui septem, quæ tractamus, præcepta in se receperat, vocat Peregrino moradiso que podia morar con Israel, id est, Peregrinum (ut ipse vertit) habitantem, quia in Israele morari poterat. Quin Maimonides vult nec transitum quidem per ditiones Israeliticas Gentili ex jure permissum olim quoties florebat & sui planè juris erat Ebraeorum status, nisi is simili professione cultui extraneo renuntians cetera etiam Præcepta juris Noachidarum septem in se reciperet. Postquam enim de vulgaribus commerciorum aliquot officiorumque generibus inter Israelitas & Gentiles, qui hætenus cultui extraneo non renuntiaverant, seculis recentioribus permissis egerat, subdit^p אין כל הדברים האלו אמורים אלא בזמן שגלו ישראל לבין האומות או שיד הגוים תקיפה על ישראל אבל בזמן שיד ישראל תקיפה על אומות העולם אסור לנו להניח גוי עובד ע"ז בינינו אפילו יושב ישיבת עראי או עובר ממקום למקום בסחורה ליעבור בארצנו עד שיקבל עליו שבע מצות שנצטוו בני נח שנ' לא ישובו בארצך אפי' לפי שעה ואם קבל *Hæc autem intelligenda sunt tantum de tempore,*

^m Misna & Gemar. Babylon. ad tit. Aboda Zara cap. 1. fol. 21. Moses Miskotzi præcept. Negat. 41. & vide-

sis Hugonem Grotium de Jure Belli l. 1. cap. 1. §. 16. ⁿ Halach. Isuribia cap. 14. Gemar. Babylon. ad tit. Aboda Zara cap. 5 fol. 64.

^o Manasseh Ben Israel in Conciliatore, ad Deuter. q. 136. Hispanice, 2. Latine,

^p Halach. Aboda Zara cap. 10.

tempore, quo aut exulabant inter Gentiles Israelitæ, aut quo Gentiles ipsis prævalebant. Ceterum quoties Israelitæ prævalebant Gentibus mundi, (id est, sui omnino Juris fuere) illicitum erat nobis permittere, apud nos Gentilem idololatram, ne quidem ex accidenti illic agentem, (veluti Ægyptios, Phœnicos, Tyriosque operarios ad Salomo-

⁹ Eupolemus
apud Euseb.
Prepar. Ev-
angelic. 9. c.

30. Clem. A-
lexand.

Sicrom. a

* Exod. 23.

33.
Halach. Me-

lakim cap. 8.

¹ Abraham

Ben. David.

ad Maimo-

nid. halach.

Aboda Zara

cap. 10.

¹ De Repub.

Hebraeor. lib.

1. cap. 1.

quem vide

lib. 2. cap. 19.

^u Gemar. Ba-

bylon. ad tit.

Aboda Zara

cap. 5. fol. 64.

^b & Maimo-

nid. halach.

Melakim c.

8.

^x LeGitic. 25.

45. & 47.

nem Regem à regibus suis in templi ædificationē⁹ missos) aut mercatura gratiā à loco ad locum transeuntem. Ne quidem per Terram nostram ei transeundum erat, nisi in se receperat septem præcepta, quæ Noachidis sunt imperata; secundum id quod dicitur*, nec habitabunt aut manebunt in terra tua, ne quidem ullam ob rationem. Si verò præcepta illa septem se observaturum profiteretur, Profelytus deinceps domicilii erat. Alibi etiam idem¹ כל גוי שלא קבל מצות שנצטוו בני

Gentilis quilibet, qui non in se receperat septem præcepta Noachidis imperata, ultimo supplicio afficiendus erat, si in ditione nostra commoraretur. Sed quod de trans-

cuntibus habet, non admittunt alii¹, verba quæ affert sacra de domicilio tantum eoque populorum septem, quos disertè excindi iussit Numen, intelligentes. Sed vir eruditissimus atque in literis hisce versatus Petrus Cunæus, Septem, inquit¹, præcepta quæ Talmudici data

esse filiis Noachi aiunt, Iustitiæ regulas quasdam continebant, quibus carere hominum vita nequibat. Quare vis eorum tam latè ad omnes pertinuit, ut qui nescirent ea, hos interficere in bello atque ex hominum communione tollere iussi sint Israelitæ. Cæterum eade

re plura inferiùs, ubi de jure belli Ebræis aliisque Gentibus Imperativo atque Interveniēte agitur. Quemadmodum autem Profelytus Iustitiæ, Servus, Libertinus, Judaismo non sine Triumviris initiabatur, ut ostensum est, ita nec Profelytus hic domicilii. Admittendus erat

ac professio facienda בפני שלשה חברים Coram^u tribus minimum sui generis, seu, professione hujusmodi pristina sibi consociatis, si non coram tribus Israelitis aliisque qui Judaismo nomen dederant. Neque aliter satis intelligere queo verba illa de Triumviris. Mentio Profelytorum hujusmodi occurrit in Pentateucho. Sed non semper eisdem verbis. Discrimen ex natura rei & circumstantiis eliciendum. Sed & expressim legimus^x de

התושבים הגרים עמכם Inhabitanti-

bitantibus seu inquilinis qui Profelyti sunt seu peregrinantur apud vos; quos Chaldaeus vocat עמכון דדירין ערליא תוחביא Incolas incircumcisos qui sunt habitantes vobiscum. Similisque alibi¹ apud² Deut. 14. 22. eum locutio. Quibus verbis profelyti hi domicilii optimè indicantur. Interdum Profelytus etiam ejusmodi magistris dicitur כל שקבל עליו שלא לעבוד ע'ז ואוכל נבלות Quisquis Cultui Extraneo seu Idololatriæ renuntiaverit, ita tamen ut is sit, qui morticina licitè comederit. Cultus extranei renuntiatione, utpote quæ in Profelyti hujusmodi initiatione res erat primaria, cetera quæ ipsi in se recipienda erant sic complectuntur. Id autem quod de morticiniis sequitur, ex loco Deuteronomii jam antè indicato satis explicatur. Quod verò ad morem illum Gentiles in professionem hanc in traditionem eorum adigendi attinet; aiunt, tametsi nemo Gentilium Judaismo nomen dare erat omninò cogendus, nihilominus ex jussu etiam divino à Mose se accepisse, mortalium quemlibet apud ipsos degentem professione ad Septem, quæ diximus, præcepta observanda adstringi debuisse. Maimonides³ מ' שלא רצה אין כופין אותו לקבל תורה⁴ Halach. Melakim cap. 8. ומצות וכן צוה משה רבינו מפי הגבורה לכוף את כל באי העולם לקבל מצות שנצטוו בני נח וכל מי שלא קבל יהרג Nolentem non cogeant in se suscipere Legem & Præcepta (Mosaica.) At verò jussit Moses à Numine ipso edoctus, ut quemadmodum dictum est, quisque mortaliū in se suscipere cogeretur Præcepta Noachidis imperata. Et qui id facere volebat, ultimo supplicio erat afficiendus. Et de Tempore duntaxat quo sui erant satis juris Ebraei, adeò ut nec imperium eorum in Gentiles, qui quovismodo advenirent, minueretur, hæc dicta. Id est, de tempore potissimum, quod Captivitatem antevertit Babyloniam. Nam & aliqui tunc temporis desuisse morem Profelytos⁵ R. Simeon domicilii sic admittendi docent. Nimirum אין inquiunt⁶ גר תושב⁷ Ben Eliezer in Gem. Babylon. tit. E-rakim cap. 7. fol. 29. a. non erat mos Profelytos domicilii recipere, nisi tempore tantum, quo observari solebant Jubilæi. Id est, Maimonid. halach. Isurbia cap. 14. & halach Milla cap. 1. tempore quo eousque ditionis fuere omnia in terris illis Israeliticæ, ut leges de possessionibus in Jubilæo restituendis atque id genus ceteris vim & effectum, veluti apud Gentem summum sibi imperium occupantem, integrum retinerent. Jubilæorum autem observatio-

^b *Maimonid.* nem sub captivitatem Babyloniam defuisse scribunt^b, unde etiam
^{halach. Sc-} adjiciunt^c servum, qualem supra diximus, si Judaismus detrectaret,
^{mita Weju-} post Jubilæorum cessationem non retinendum, quoniam scilicet ad
^{bal. cap. 10.} præceptorum Noachidarum observationis professionem rite quem-
^{c Idem hal.} piam adigendi mos defuerat. Quod verò ad Tempora insequentia
^{Ifuri bia cap.} attinet, quo non sui juris erant Ebraei, sed rebus fruebantur nimium
^{14. Vide ibi} accisis; tametsi solennis, & qui ex summo, quo ante gavisi sunt, im-
^{comm. R.} perio natus est, ritus ille Profelytos domicili admittendi evanuerat,
^{Iom Tob.} nihilominus quos cogere jam nequibant, eorum ambigendum non
 est, quin nonnullos pro re natâ ad hanc professionem interdum
 invitarent & hortarentur, eisque quos viderent esse *מחסידי אומות*
Ex piis è Gentibus mundi, id est, citra Judaismus bonis mo-
 ribus & religione, quali oportuit esse Profelytum domicili solenni
 ritu admissum, imbutos, sedes in solo Judaico permissas esse non ita
 illibenter vellent. *Et cujus regionis homines non contigit*, inquit
^{d Ad Gers. A-} Josephus^d, *aliquando apud nos peregrinari?* Egregium hac de re
^{pion. lib. 2.} habetur exemplum in federe Novo, ubi occurrit^e *Vir quidam in Cæ-*
^{e Act. Apost.} *sarea, nomine Cornelius*, Centurio cohortis quæ dicitur Italica; reli-
^{10. 1. & 22.} giosus & timens Deum cum omni domo sua, faciens eleemosynas mul-
 tas plebi & deprecans Deum semper, vir Iustus, testimonium habens
 ab universa gente Iudeorum. Hunc Gentilem fuisse liquet. Nec
 Italum fuisse, etiam & Romanum, dubitant viri docti^f. Id genus fuit
^{f Baronius} Candaces Eunuchus^g Hierosolymis, uti & Thessalonicæ *Εκκλησι-*
^{Ann. Christi} illi *σεβόδοι* seu *Græci* Gentilesve Deum colentes, qualibus non est
^{41.} quod dubitemus, quin sedes solo Israelitico permissas esse non illi-
^{g Act. 8. 27.} benter seculis illis voluerint Ebraei, cum plane Profelytorum Domi-
 cili rite admissorum instar essent, utpotè qui simpliciore illam
 colerent religionem moresque, quibus Profelyti ejusmodi initiari
 soliti.

CAP. IV.

De Effectibus Initiationis & Admissionis Profelytorum Justitiæ, veluti nominis Judæi acquisitione, Regeneratione, Juris Judaici participatione, Peregrinitatis retentione & conditione Posterorum; quæ omnia Juris Gentium sive Imperativi sive Interveniens fuere.

Initiationum autem & Admissionum, quas capite præcedenti ostendimus, Effectus duplici sunt in genere. Alii in Jure, juxta quod deinceps initiatis ac admissis posterisque suis vivendum erat, cernuntur. Alii in ipsa personis, tum ipsorum, tum posterorum inhærente qualitate, secundum quam censebantur. Qui prioris sunt generis, sparsim in sequentibus pro re nata, maximè quoties de Jure Gentium agitur, suum obtinent locum. Unde etiam qui secundi sunt, fusiùs subinde sic explicantur, Sed in priore genere caput habetur unum heic non prætereundum. Scilicet pristinae vitæ conditionem seu statum idololatriæ cum sive Profelyti ipsius sive parentum ejus neutiquam probro ei obijciendum. Nimirum legem illam ^h Peregrinum לא תנוח Non ^{Exod. 22. 20. Levitic. 19. 33. Ibid. Iarch. & Si- de Paulum Fagium ad locum utrumque.} molestabit, seu non vexabit ita interpretantur; nec minùs puto, quantum video; ad Profelytum domicilii, quam ad eum, qui Justitiæ erat, volunt attinere. Sed Secundi generis Effectus compendio jam præmittere visum est, ut quoties nomina Profelyti Justitiæ, Libertini, Servi è Gentilibus in Judaismum cooptati & Profelyti domicilii obvia inter legendum habeantur, minùs obscura sint ea nec de singulari personarum qualitate satis non liqueat. Quod ad Profelytum Justitiæ attinet; Quinque in primis consideranda sunt heic Effectus ejusdem Initiationis. Judæi nominis acquisitio, Regeneratio, Juris Judaici seu prærogativæ Israeliticæ participatio, Originis atque Peregrinitatis, velut characteris perpetui ac indelebilis Retentio, & Condicio Posterorum. De Judæi nomine testimonium est sanè luculentum, in eo quod capite superius secundo affertur tum ex Josepho de Idumæis Profelytis factis, tum ex historia Estheris sacra. Idumæos, postquam in ritus Judæorum transierant, Judæos fuisse ait diserte Josephusⁱ. Ammonius autem, ἐκλήθησαν ἰσραῆλ, nominabantur ⁱ Iudæi. Et in Esther^k מתייהדי à verbo יהיה quod Iudæum fieri de- ^{Originum lib. 13. cap. 17. Cap. 8. 17.} notat,

notat, usurpatur pro eo quod est in vulgata, *secta eorum, religioni & ceremoniis jungebantur*, seu ut apud Hellenistas *circumcisi Iudaizabant*, id est, Profelyti facti sunt. Uti etiam disertè ibi Salomon Jarchius, qui מת יהודים explicat per מתג ירים *Profelyti fiebant*, quemadmodum & Paraphrastes Chaldaeus. Nomen item Judæi Profelyto

¹ Hist. 37.

² Placit. 12.

Hen. 3. rot.

21. in Arce

Londinensi.

³ Advers. A-

pian. lib. 2.

⁴ Vide Epist.

ad Philip. 3.

⁵ & ibi com-

mentar. Ad-

de I. Drus.

Observat. 4.

cap. 20.

⁶ Lib. de suc-

cessionibus in

bona cap. 26.

⁷ 2 Reg. 16. 6.

1 Sam. 23. 3.

⁸ Vide 2 Re-

gum 17. 18.

⁹ & S. Hiero-

nym. in Osee

cap. 1. 5. & in

illa die, &

lib. 2. in Esai-

am cap. 5.

¹⁰ vinea au-

tem Domini

¹¹ 2 Reg. 18.

26. & 28.

to cujusunque gentis exteræ accessisse palàm memorat Dio¹. Et memini me legisse olim in forensibus temporis Henrici Angliæ Regis tertii tabulis², Judæos quamplurimos Norwici puerum Anglicanum, Benedicti Physici filium, quem quinquennem circumciderant & profelytum fecerant, ex ædibus, ubi hospitio à muliercula Christiana exceptus est, vi rapere voluisse, sæpiùs inclamantes *ipsum esse Iudæum suum*. Et signanter ad hanc rem Josephus³, ubi de Profelytis justitiæ ex Mosis mente admittendis verba faciens, eum ait existimasse, *ἐπὶ μόνον, ἀλλὰ καὶ τῇ παραρρέσει, ὅτι βίη εἶναι τὴν οἰκδομήν, non solum ex genere seu sanguine, verùm etiam ex singulari instituti vitæ electione nasci cognationem quandam*. Quæ velut in

Judæi nomine indicatur. Unde distinctio illa Ebræorum ex Ebræis⁴ seu Judæorum omnino originariorum ab Ebræis seu Judæis qui sive ipsi primò accesserunt ad Judaismum sive è Profelytis Justis nati fuerunt. Alia de nomine hoc Profelytis indito alibi⁵ diximus. Sed advertendum, illud tum demùm cœpisse Profelytis Justitiæ dari, postquam Ebræi, quotquot in terra Israelitica reliqui, Judæi generatim dicti. Nemo enim nescit antiquitùs gentem Ebræos & Israelitas dictam; nec Judæos alios præter Judæ tribules⁶, nec Judæam aliam Territorii Israelitici partem præter portionem Judæ tribui assignatam primò denotasse. Quod sanè quamdiu obtinuit, non est cur

dubitemus, quin ut postea Judæi, ita tunc, sive Ebræi, sive Israelitæ nomen Profelyto Justitiæ tribueretur. Neque enim dissimilis tunc erat horum nominum ratio. Quemadmodum autem Tribus decem, post secessionem, nomine Israelis & domus Joseph, ita reliquæ binæ, Juda & Benjamin, Judæ nomine⁷ indigetatae. Etiam & lingua harum Judaica⁸ dicta. Et post Tribuum decem captivitatem, cum aliæ præter binas illas (quibus tamen ex Tribubus, quæ asportatae sunt, non pauci proculdubio sunt commixti⁹; & de Levitis res est

mani-

manifestissima) in solo Israelitico non remanebant, dein quicquid gentis ibi supererat, seu illuc subinde revertebatur, Judæi¹ nomen si-
 ve retinebat siue induebat, adeoque quicquid dein Profelytorum
 Justitiæ Genti accessit eodem appellabatur. D. Hieronymus^x, *Scissu-
 ra decem Tribuum à duabus, populo nomen (Judæorum) imposuit.*
 Hinc obvium Judæorum nomen in Ezra, Nehemia, Esthere, Jere-
 mia libris Maccabaicis. Et ut Mordecai Bejamina inde Judæus^y
 nuncupatur, ita ceteri cujuscunque è Tribu fuerint in reliquiis illis.
 Post binarum autem Tribuum seu Judæorum, quos diximus, è capti-
 vitate reditum, non solum Judæi inde dicti binarum illarum Tri-
 buum territoriorum ex Ebræis incolæ, verumetiam quotquot Ebræi
 siue Tribuum ceterarum, principum indultu, territorio possiderent
 siue alibi Babylone seu loco quovis alio dispergerentur. Unde etiam
 Terra sancta tota Judææ nomen induit. S. Hieronymus, ad illud
 Isaïæ², *Visio quam vidit super Iudam & Ierusalem, Pro Iuda, inquit,*
in quo significantur duæ Tribus, LXX. & Theodotio posuere Iudæam,
quæ totam terram duodecim Tribuum³ ostendit. Josephus autem,
 ubi de Esdra & Nehemia populum reducem ad urbem templumque
 instaurandum hortantibus agit^b *καὶ Ἰσραῖλοι, αὐτὸς τὸ ἔργον παρεσκεύα-
 ζοντο. ἐκλήθησαν ἡ τὸ ὄνομα ἐξ ἧς ἡμέρας ἀνέβησαν ἐκ Βαβυλῶν,*
ἀπὸ τῆς Ἰσδὰ Φυλῆς, ἧς πρώτης ἐλθούσης εἰς ἐκείνας τὰς τόπας, αὐτοὶ τὴν
καὶ ἡ χώρα τὴν περὶ τὴν πόλιν μετελάβοντο, Et Judæi ad opus se accinge-
 bant. Vocabantur autem, hoc nomine, ex illa die, quâ ascenderunt
 è Babylone, à Tribu scilicet Iuda, quæ cum prima in locos illos perve-
 nerit, tum ipsis tum regioni hujusmodi appellatio indita est. Nempe
 à nomine Judæorum (quod tam apud Josephum, quàm in sacris li-
 teris, binis illis Tribubus & qui eis ex aliis commisti sunt ante etiam
 tribuitur) post reditum è captivitate, non modo territorii Tribus
 Judæ ac Benjamiticæ incolæ, sed etiam in ceterorum agris sedes ha-
 bentes qualescunque atque undecunque illuc confluentes Ebræi,
 uti etiam ipsa Terra promissa, denominabantur. Sunt^c qui à tem-
 pore Judæ Maccabæi Judæos dici coepisse scripserunt. Sed halluci-
 natio est manifesta. Certè invaluit etiam apud Paganos opinio, Is-
 raelitas omnes Judæos à Judæ patriarchæ non solum nomine, sed

Videsis Dionys. Petasium in Epiph. hares. 78.

pag. 333.

*Vide Pen-
trum Cyna-*

um de Repub

*Hebraeorum
lib. 1. cap. 10.*

Ludovic Capi-

pell. ad Act. 26. 7. Con-

stantin. L^r

*Empereur. in
Baba Kama*

cap. 7. § 7.

Et c.

In Ionam, cap. 1.

Esther 2. §.

Cap. 1.

*Vide libris
de locis He-*

*braicis inter
D. Hierony-*

mi editum, in verb. Is-

daa.

Origin. lib. 11. cap. 5. Vi-

desis Is. Ca-

saubonum E-

xercit. 1. Ad

Apparatum

Annal Ba-

ron. §. 3.

S. Ambros.

*in Epist. ad
Rom. cap. 1.*

*Et Videsis
Petr. Abela-*

*dum. Sed Et
adde S. Am-*

*brof. lib. 4. de
Sacramentis
cap. 3.*

^a *Histor. 36.* & ævo sic dictos. Justinus historicus ^d; *Populum in decem regna divisum filiis tradidit, omnesque ex nomine Iudæ, qui post divisionem decesserat, Iudæos appellavit, colique ejus memoriam ab omnibus jussit.* De Jacobo loquitur. Ad singularem autem tum vetustatem tum dignitatem hujus nominis spectant etiam, quæ crebrò apud scriptores occurrunt de sacræ illius prophetiæ, seu Jacobi verborum sensu; *Non^e auferetur sceptrum de Iudæ, &c.* Christiani scriptores, iique doctissimi nec pauci, ea de re passim leguntur. Et sententias etiam Magistrorum exhibet Manassè Ben Israel ^f, quem vide. Summa verò est, à Juda quidem patriarcha, velut ab ipsa origine, sumptum esse Judæorum nomen ^g, quatenus scilicet ab eo denominata est illustrior illa Tribus, quæ Genti postmodum nomen dedit. Sed ævo ejus multà, ut dictum est, esse illud recentius. Tametsi per prolepsin subinde etiam Mosis Tempori à scriptoribus ^h tribuatur. Quemadmodum autem novum sic nomen Profelyto accessit, ita etiam Natales planè novi. Adeo ut simulac initiabatur, Regeneratus haberetur. Non semel Talmudici ⁱ, גר שנתגייר כקטן שנולד דמי, *Profelytus, ex quo Profelytus, velut infans, qui recens nascitur, habetur, idque perinde ac si ipse ex nova aliqua matre renasceret.* Unde evenit, ut nulla dein ei restaret pristina cognatio seu sanguinis relatio, nec fratrem, sororem, patrem, matrem, liberos antè genitos omninò in suis haberet. Nomina hæc, etiamsi naturalia, esse desiere. Quin si pater, mater, filius, frater simul fierent Profelyti, nulla prorsus restabat cognatio seu sanguinis inter eos relatio. Et pro regula habetur; כל שאר בשר שהיו לו בשהוא גוי אינן שאר בשר *Quisquis Profelyto consanguineus erat, dum fuit Gentilis, consanguineus plane jam non est.* Nempe velut jam primò creatus aut è coelo lapsus omninò novus homo fiebat consanguinitate pristina non minùs ac Gentilismo prorsus exutus. Unde nec ex jure sanguinis pristini ei succedere quis potuit, ut alibi ^k ostendimus. Instar ferè erat apud Ebræos eorum qui Athenis à peste convalescentes ἀγνόησαν σφᾶς τε αὐτὰς καὶ τὰς ἑταίρας *Neque ipsi se noverunt nec propinquos, ut ait Thucydides* ^l. Habebatur quidem in Jure Attico ^m Regeneratio quædam. Atque in Cæsareo habetur; quando nempe servus non solum manumissione fruitur

fruitur ac Libertinitate, sed etiam *naturalibus*ⁿ restituitur in quibusⁿ *L. 2. D. de initio omnes homines fuerunt, non in quibus ipse nascitur, cum servus natus esset.* Id est, plenâ donatur ingenuitate, adeo ut natales simul & mater, quæ ancilla erat, adeoque ipse, jam pro ingenuis civiliter habeantur. Atque ita ingenuitate donare, dicitur in Novellis^o, *° Novell. 18. cap. 11. & Nov. 78. cap. 1, 2. & 5.* Regenerare. Sed in regeneratione huiusmodi natalium regenerati conditio tantum ex autoritate principali mutata est. Profelytus verò Justitiæ sic regenerabatur, ut nec pro antea omnino nato deinceps sumeretur. Hinc erat quod cū Nicodemus mirabatur Jesum Christum dixisse, *Oportet vos nasci denuò*^p, instaretque quæritans, *Quomodo*^p *D. Ioann. 3. 7.* possunt hac fieri, respondit Iesus & dixit ei, Tu es *διδάσκαλος* & *Ἰσραήλ*, *Magister Israelis*, seu *Magister in Israel*, ut vulgata, & *hæc ignoras?* Etenim Regenerationis notio (tametsi de eâ quæ Spiritu fit, non solum aquâ, loqueretur Christus) in Ebræorum de Profelytis Justitiæ initiandis disciplina ac moribus, quos mirum est Nicodemum non agnovisse, erat minimè obscura. Sed ea de re & quæ consequuntur plura libro quinto, ubi de Profelytorum, Libertinorum, aliorum conjugis agimus. Hæc tantum adjicimus, stupendam, quæ jam memorata est, regenerationem doctrinæ cuidam de animabus Profelytorum in reconditioni eorum philosophia repertæ adeo esse consonam, ut ex hac illam de novis planè natalibus aut ex illa hanc ortam esse sive pendere non immeritò forsan suspicandum. Nimirum animas, aiunt Cabalistæ^q, sive singulares, sive è massa, ut loquuntur, ideali educendas innumeras semper existere; atque ex hisce in corpora humana seu embryones immixtis fieri homines; instar fermè Platoniorum. Corpus autem humanum esse materiem, Animam formam hominis, ut Physici alij, secundum quos etiam ipsi formam esse scribunt *הדבר המוציא לאור הוית החומר* *° R. Aben. Tybbon in Ruach ha-chen cap. 8.* אשר בו היה מה שהיה ובו נתעצם ר' ל שבועצם שלם ונבדל בו מעצם *Rem quæ educit in lucem ipsam materiæ essentiam, quæ ex ea est id quod est, & perfectâ efficitur substantia, & ab alia substantia eâ distinguitur.* Jam verò sicut in Embryonem animam, quâ homo fit, è coelo delabi aiunt, ita etiam Profelytum quemlibet Justitiæ, novam statim ipsoque eodem, quo fit momento, animam, priore

priore quæ corpus in Gentilismo occupaverat sive evanescente si-
ve redeunte, immiffam coelitus afferunt. Quin & commentum
hanc ad rem habent de, nescio, quali animarum generatione, quæ
omnes in Profelytos novos illabantur. In celebri illo Codice quem
Zohar nuncupant etiam & ר' Rabbi Shimeon Ben Jochai, qui sub
Adriani tempora vivere desiit Magister illustris, velut auctori alii, alii
discipulis^f ejus tribuunt (ut Cabalisticæ doctrinæ præptuarium sum-
mum) memorantur quatuor in mundo superiori seu regione coele-
sti, היכלין דבנות בוטחות *Palatia* quæ vocantur *Palatia filia-
rum* seu *puellarum confidentium*. Primum tribuitur Bathæ filia
^f R. Gedalia in Shalsheth fol. 31. b. Pharaonis; ita eam vocitant, quæ Mosem^t educavit, Josepho^u
^u Archaeolop. Thermuthin dictam. Secundum Særachæ filia^x Aser. Tertium
^{lib. 2. cap. 5.} Jochabedæ matri Mosi^y; Quartum denique Deborah^z. Cum hisce
^z Numer. 26. singulis, aiunt Cabalisticæ, velut palatiorum præsidibus, adesse innu-
^{46.} meras alias sanctas animas, atque eis, tanquam conjugio, virorum
^y Exod. 6. 20. etiam sanctorum animas copulari. Addunt, ut in conjugis hujus
^z Iudic. 4. 4. mundi seu terrestribus, corpora corporibus junguntur, ita in al-
terius illius seu coelestibus conjugis esse אתרבקותא דנשמתא
אתרבקותא דנשמתא בנהורא בנהורא *Conjunctionem animarum cum anima-
bus, Luminis cum Lumine*. Et demum, ut rem absolvant, subjiciunt^a,
^a Zohar, in Midbar, fol. 167. & 168. Mantua. זוגא דההוא עלמא אתעבד איבא יתיר מאיבא דאתעבד בהאי
עלמא בזוגא דלהון דההוא עלמא בתאובתא דלהון כחדא כד
מתדבקן נשמתין דא עבדא עבדי איבין ונפקי נהורין מנייהו ואתעבדי
שרגין ואינן נשמתין לגיורין דמתגיירין וכל הני עיליין להיכלא דא וכד
מתגיירא גיורא חדא פרחא מההוא היכלא נשמתא ועאלת תחות
גדפהא דשכינתא ונשקת לא לה בגין דאיהי איבא דצדיקא ומשדרת
Conju- לה לגו ההוא גיורא ושראת ביה ומהוא זמנא אקריגר צדק
gium illius (coelestis) mundi facit fructum præstantiorem fructu eo,
quem facit conjugium hujus (terrestis) mundi. In conjugis illius mun-
di, cum mutuâ dilectione animæ invicem junguntur fructum fa-
ciunt, ac producuntur Lumina, è quibus fiunt (velut) Lucernæ, quæ
sunt animæ eorum, qui fiunt Profelyti. Hæ omnes in palatium il-
lud (ad quod attinent animæ, è quibus prodeunt) ascendunt. Et
quamprimum fit Profelytus, volat ex eo palatio anima, & subit alas
Divina

Divina Majestatis, quæ eam osculatur, eo quod est fructus Iustorum, atque eam mittit in corpus Profelyti, in quo manet. Ab eo igitur

tempore vocitatur Profelytus Iustus seu Iustitia. Ita legitur in Zoar.

Et pro more Magistrorum, qui sacri sermonis loca ad commenta sua qualiacunque, sive stabilienda, sive ornanda ambitiosius afferre solent, adtextitur heic illud Salomonis, *Fructus justî, arbor vitæ.* *מה*

אילנא דחיי אפיק נשמתין *Quid arbor vitæ? proventus animarum.*

Inde ferè hæc transtulit Rabbi Israel Ben Moses in libellum suum

^b *תמים יחדיו* seu *Perfecta simul* dictum, quem etiam Latinè edidit ^b *Cap. 21.*

jâm pridem Josephus Voisinius Gallus & *Disputationem Cabalisticam de anima* non immeritò nuncupavit. Rescissis heic de anima-

rum generatione nugis (quibus vix impares sunt Platoniorum aliquot) illud animadvertatur, voluisse eos animas in cœlo, antequam

in humana corpora infundantur ^c creari, atq; novam in Profelytum

quemlibet, quam primùm factus esset, animam adeoq; novam for-

mam cœlitùs illabi solere. Certè ita planè novus homo dicendus

erat, atque pristinam qualemcunque cognationem exuisse, utpote

velut infans in utero matris novæ denuò conceptus atque renatus.

Enimvero quis non animæ, inquit Tertullianus ^d, dabit summam

omnem cujus nomine totius hominis mentio titulata est. Quantas

animas pascò, ait dives. Et frequentissimus est in linguis Orienta-

libus usus נפש seu Anima pro ipsa persona. Nova, secundum

ipsos, anima ipse erat Profelytus, nulla corporis solius seu materiæ

habitâ, in cognatione seu natalibus discernendis, ratione. Quoniam

quicquid omninò erat Profelytus, ex ipsa forma solummodò seu

anima id, uti quisque alius, erat. Juxta fere illud Pythagoræ ^e,

Ipsè ego (nam meminî) Trojani tempore belli

Panthoides Euphorbus eram; ----

ex Metempsychosis doctrina dictum. Diversa fuisse sibi & Euphor-

bo corpora non dubitavit, uti & Æthalidi ^f, Pyrrho piscatori, Her-

motimo, quos omnes se antea fuisse etiam asserebat. Sed ex eadem

ipsa anima in hosce universos ac demum in seipsum, dum in utero

matris Embryo erat, transmigrante, nulla corporis ratione habitâ,

fuisse se illos pronuntiavit. Ausonius ^g,

^c *Vide Menasseh Ben Israel lib. de Creatione problem. 15. & 16.*

^d *Lib. de Anima cap. 13. sic fere Epiphanius in Ancorato, nò semel, alii.*

^e *Apud Ovid. Metamorph. lib. 15.*

^f *Tertullian. de Anima c. 28.*

^g *Epist. 25.*

--- Sic fama renatum

Pythagoram docuisse refert ---

Et fingatur certe in recidivatu illo animarum, quem ipse affirmavit, revolubili (ut Tertulliano nuncupatur) animam novam quacum natus non est ei illapsam esse, dum in subterraneo latuit mortuus, ut post septennium revivisceret. Ita expressissimum renati (juxta commentum jam dictum) Profelyti exemplum in eo haberemus, quantum ad pristinam cognationem ac natales novos attinet. Etiam & Euphorbus fuisse & Pythagoras ipse ita desierat, adeoque nec parentum filius (quod nomen ex primis natalibus anima que corpori antè conjuncta pendet) erat dein dicendus. Sed ex novæ animæ, id est, novæ omnino formæ accessione, novus homo atq; denuò renatus sine parentibus. Fuere etiam inter Ebræos, qui Metempsychosin seu transanimationem, qualem ferme Pythagoræi, admittebant. Ea an huc attinuerit nescio. Solas autem piorum animas ita transire volebant illi, ut memorat Josephus ^h. Participatio Juris Judaici seu Israeliticæ prærogativæ, quâ gaudebant Profelyti Iustitiæ, in eo cernitur, quod habetur in lege sacra ⁱ, כְּכִסְיָא *Sicut vobis sic Profelyto*. Unde Talmudici passim aiunt ^k, Profelytum ejusmodi fuisse כִּי־יִשְׂרָאֵל *Velut Israëlitam respectu omnimodo*, & Philo ^l cum originariis fuisse scribit Profelytis ἰσοτιμίαν seu *parem conditionem*, atq; alienigenas, qui Iudaismum ampelecerentur ab eis ἐχ' ἡπὸν ^m τῶν ἰσχυρῶν *Non minùs atque suos cives æstimari*. Sed hæc temperanda sunt, atque juxta majorum disciplinam non sine distinctione sumenda. Nimirum in Iure Israelitico alia fuere, quæ ad vitæ rationem in officiis, juxta Mosaica præscripta, tum erga Deum O.M. tum erga proximum Præstandis instituendam, alia quæ ad Magistratus & Præfecturas capeffendas gerendasque, & Connubia quædam ineunda spectabant. Prioris quæ fuere generis non minùs ad Profelytum Iustitiæ, quàm ad Israelitam originarium attinuere. Quod tamen sic temperandum, ut Sacrorum formulis à Numine datis, quibus quidpiam occurrit, quod originarios signatius denotet, minimè uterentur Profelyti Iustitiæ, nec ad ejusmodi Sacra præstanda obligarentur. Etenim in lege ⁿ præscripta est *Confessionis seu Professionis Deciman-*
di, (quam

^h Halos. lib. 2. cap. 7.

ⁱ Numer. 15. 15. adde Lev. 19. 33.

^k Gemar. Babylon. ad tit. Iabimoth c. 8. fol. 77. a. Maimon. hal. Isuri bia cap. 12. &c.

^l Lib de Monarchia.

^m De Legat. ad Caium.

ⁿ Deut. 26. 13.

di, (quam וידוי מעשר Professionem decimæ nuncupant) formula anno quarto festique Paschalis die postremo post pauperum decimas pol-
luctas adhibenda. In ea habentur verba illa; *benedic populo tuo Is-*
rael, atque terræ, quam dedisti nobis, sicut jurasti patribus nostris;
Quæ adeo singularia habita sunt Israelitis, ut ad Profelytos ideò for-
mula illa neutiquam omninò attineret. Maimonides^o ex mente^o Halach.
& moribus^p majorum, ישראל וממזרים מתודים אבל לא גרים Maigsher
ועבדים משוחררים מפני שאין להם חלק בארץ הרי הוּא אומר Shenicap. 11.
כאשר נשבעת לאבותינו כהנים ולוים מתודים שאף על פי שלא נטלו Misn. tit.
חלק בארץ יש להם ערי מגרט Maigsher
Israelite & Mamzeres Professione illa Shenicap. 5.
utuntur. Neutiquam verò Profelyti aut Libertini. Quoniam eis §. 15.
sors non est in Terra sancta (juxta Professionis scilicet sensum) nam
dicitur, sicut jurasti patribus nostris, Sacerdotes autem & Levitæ
eadem pariter utuntur professione. Nam tametsi sortem seu partem
sibi in terra Sancta (ut tribus ceteræ) non habebant, erant nihilomi-
nus illis Vrbes & prædiola^a Suburbana. De aliis aliquot parilis^a Numer. 35.
ratio. Adhibito autem hujusmodi temperamento, Prioris generis^{2.}
res intelligi volunt, quoties Originariorum & Profelytorum condi-¹ Misn. tit.
tionis paritas innuitur. Quod de eis, quæ sunt generis Secundi, non Sanhedrin
dicendum. Nam à Magistratibus & Præfecturis tam civilibus omni-^{cap. 4. Mai-}
modis, quàm Castrensibus regulariter^r ex jure arcebantur Profelyti monid. Ha-
hujusmodi, velut neutiquam, ex ipsa Legis Sacræ mente, idonei. lach Sanhe-
Quod fusiùs ostenditur in sequentibus. Profelytarum item connu-^{drin c. 2. &}
bia Sacerdotibus interdicta esse alibi¹ monstravimus, quæ tamen^{11. halach.}
Israelitis originariis permissa. Alia etiam Profelytis permissa esse Melacim c.
conjugia, quæ illis vetita, nec par Profelytorum omnium in re con-^{1. aliipassim.}
nubiali jus fuisse inferiùs libro docetur quinto. Quod ad Peregri-¹ De succes-
nitatis seu Originis, velut characteris perpetui ac indelebilis heic Re-^{sione in Pon-}
tentionem spectat; tametsi Gentilis, quamprimùm factus est Pro-^{tificatum E-}
felytus Justitiæ, Judæus dicebatur, adeo ut non solùm jam Religionis braorum lib.
Judaicæ sodalitio, Gentilismo renuntiato, immisceretur, verùm et-^{2. cap. 2.}
iam aliùs patriæ nomen sibi sic regeneratus indueret, ita nihilomi-
nùs semper retinuit גר seu Profelyti aut advena etiam nomen, ut
ab originariis perpetuò etiam inde distingueretur. Nec sanè Judæi

¹ *Ad Philip.*
cap. 3. 5.

in illo nomen aliud innuit quam id quod est Judæus ex Peregrinis seu Profelytis, non Judæus simpliciter, seu Judæus civiliter ex Judæis, aut Ebræus ex Ebræis, ut se vocavit D. Paulus¹. Et tametsi in קהל ישראל *Cætum* seu *Ecclesiam Israelitarum* seu *originariorum* ingrediebatur (ut solennis erat locutio) Profelytus, nihilominus ea multis nominibus sanctior atque alia semper habebatur, etiam & fuit, à קהל גרים *cætu* seu *universitate Profelytorum* seorsim sumpta. Id quod aliter sane se habere nequivisse liquet etiam ex eo, quod jam dictum est de eis à Dignitatibus, Magistratibus & Præfecturis arcendis, atque Connubiis aliquot eis interdictis, quæ Originariis permiffa, aliisque eis permiffis quæ vetita Originariis. Nam à Peregrinitate perpetuò retenta & Originis exteræ non deletæ ratione hoc discrimen. Finge Romanæ Ecclesiæ sacris initiatos quosque externos neque ex Romanis familiis oriundos dici ex more Romanos, nec tamen in urbe seu regionibus suburbicariis dignitatum seu munium capeffendorum jus illis permitti. Alia aliquot peregrinæ originis nomine eis denegari. Pleraque interim ibi concedi. Ipsissimum sic haberetur Profelytorum Justitiæ apud Judæos exemplum seu specimen. Denominarentur quidem illi à Roma, quam velut novam etiam sic induissent patriam, quatenus scilicet ex initiatione Romani sic fierent ac quam plurimis, quæ Numen, quæ Hominem spectarent, privilegiis novisque sibi juris generibus in territorio Romano gauderent. At verò quia alia originariis permiffa (juxta quod diximus) eis sic negarentur, idque ex eo quod è Peregrinis essent, necessum foret, ut perpetuâ Peregrinitatis discriminarentur notâ. Nimirum ut nunquam nō haberentur quidem Romani, sed nihilominus ex peregrinis seu peregrini ac homines novi, qui Romanum induissent nomen; non verò civitate plenè essent, sed quadamtenus tantum donati. Adeo ut Profelyti hi, retentæ peregrinitatis hujusmodi nomine, instar fermè essent Cumanorum, Acerranorum, Atellanorum, qui ea conditione olim Cives Romani erant², ut semper Rempublicam separatim à populo Romano haberent, & in legione mererent, sed dignitates non caperent, seu municipum quibus jus civitatis honorarium³, sed sine suffragii aut magistratuum capeffendo-

² *Festus in*
Municeps.

³ *Agell. Noct.*
Attic. lib. 16.
cap. 13.

sendorum jure. Adeò ut juxta Aristotelem^y, cui Civis ὁ δὲν τῶν ἄλλων ὁρίζεται μᾶλλον ἢ τῶν μετέχον κερίσεως καὶ ἀρχῆς *Politic. 3. c. 1. & 3.* nulla re alia magis explicari definiri que potest quàm Iudiciorum & magistratuum communione, Profelytus Justitiæ, utcunque novato patriæ nomine Judæus diceretur, non tam quidem Civis Judaicus simpliciter censendus esset, quam Peregrinus semper cui jura quamplurima inter Cives. Ceterum, quod obiter non prætereundum, ex eo quod jam dictum est de Judæi nomine adquisito, Pristina ex Regeneratione Cognatione omnimoda Deleta & Peregrinitate nihilominus Retenta, ritè sumendum est illud Taciti^z, cui Profelyti Justitiæ rectè *Histor. 5.* dicuntur transgressi in morem Judæorum. De quibus inquit, *nec quidquam prius imbuuntur, quàm contemnere Deos, exuere patriam, Parentes, liberos, fratres, vilia habere.* Horum demùm Posterì, quotquot ex Parentibus utrisque profelytis geniti eadem cum parentibus perpetuò conditione fuère. Neque magis aut aliter Cives Israelitici erant, quam parentes ipsi seu qui primò sunt initiati. Exemplum fermè est in legibus moribusque Hispanorum de Mahumedanis ac Judæis, qui Christianismo nomina dederunt eorumque posteris. Peregrinitatem enim tam hi, quàm illi ejusmodi semper retinent, ut à dignitatibus officiisque civilibus non paucis, idque originis seu status pristini unde exhibant nomine, arceantur. Ut fusiùs videre est apud Ludovicum à Peguera^a, Joannem Escobarum^b, alios Hispaniæ Jurisconsultos. Sed verò, non aliter atque Israelitæ *Decis. Criminal. 13. Tract. de Puritate & Nobilitate. probanda part. 1. Quest. 1. & 2.* ipsi, filii Profelytorum circumcidendi tantùm erant, nec quemadmodum parentes sive illi sive filiæ baptizandæ. Nunquam enim solennis Profelyti baptismus ille iterandus erat; nec in ipso, qui primò baptizatus, (tametsi apostata factus in ritus Judaicos rediret,) nec in posteris. Et patris conditionem sequebatur proles ex foeminis, quarum conjugia Profelytis hujusmodi jure permixta sunt, à Profelyto suscepta, extra quam ubi ex Israelitide eorum aliquis prolem genuisset. Ea enim matris, ob gentis dignitatem, sequebatur conditionem, & civis optima lege erat Judaicus. Profelyti autem filius ex foemina Gentili susceptus planè Gentilis censebatur, ut ex Ancillanatus, Servus. Horum enim nuptiæ ei, ut in sequentibus

^c *Videsis lib.*
^{1.} *de Successi-*
one in Ponti-
ficat. cap. 2.

^d *Gemar Ba-*
bylon. ad tit.
Iabimoth
cap. 8. fol. 78.
^a *& Maimo-*
nides halach
Ifuri bia cap.
13. Shulcan
Aruch lib.
Iore Dea ca.
268. 6.

^e *Deut. 25. 5.*
^f *Levitic. 18.*
16.
^g *Ex Misna*
tit. Iabimoth
cap. 11. Mai-
monides ha-
lach. Iebom
Wechalitza
cap. 1. Shul-
can Aruch
lib. Aben ha-
azer. c. ap. 157.
§. 1.

dicetur, quemadmodum & Israelitis interdictæ. Profelytarum au-
tem proles patrum, quibus ritè nubere possent ipsæ, conditione sem-
per fruebatur; aliàs in profanam^c, velut cum sacerdoti Profelyta
pepererat, transibat, aut in Profelytis item habebatur, ut ubi à Gen-
tili aut Servo genita. Sed hæc regulariter dicta exceptiones aliquot
subinde admittunt, de quibus uti & de non paucis huc spectantibus
libro quinto, ubi de conjugiorum jure adeoque prolis conditione
fusiùs agitur. Hisce heic tantùm subungere nonnulla sufficiat de
foeminæ Gentilis gravidæ^d, quæ profelyta facta est, prole. Ea mater-
nam ita sequebatur conditionem, ut baptismo ei opus non esset.
Aiunt scilicet, *מעיבורת שנתגיירה וטבלה אין בנה צריך טבילה* si Gra-
vida fiat profelyta, adeoque Lavacro suscipiatur, proli ejus baptismo
opus non est. Nimirum ex eo, quod nata est בקדושה seu in San-
ctitate matris aut ביהודית in ejus Iudaismo (nam hisce sic utuntur
vocibus) Profelyti seu matris conditionem induebat. At verò a-
nimadvertendum, tametsi ex ipsis solùm natalibus ita conditionem
Profelyti Justitiæ adquiri volunt, nihilominus consanguinitatis seu
fraternitatis rationem inter Profelytæ binos, verbi gratiâ, filios no-
lunt haberi undiquaque plenam, nisi pariter concepti fuerint utri-
que, nec solùm sic nati, in Sanctitate, id est, postquam mater est ba-
ptismo initiata. Nimirum inter præceptum de fratria leviro du-
cenda, defuncto sine^e prole fratre, & interdictum de fratria^f extra il-
lam speciem non ducenda distinguunt heic Talmudici. Nam ver-
ba facientes de fraternitatis jure, quo fratris sine prole defuncti uxor
ex lege ducenda, ואפילו inquit בקדושה^g אחר מהם הורתו שלא
ולידתו בקדושה והשני הורתו ולידתו בקדושה הרי הן כזרים ואפילו
תאומין ונולדו בקדושה אין ביניהן אחורה עד שתהא הורתן ולידתן
etiam ubi frater alter non concipiebatur in Sanctitate sed in
sanctitate nascebatur, alter verò tam concipiebatur quàm nasceba-
tur in Sanctitate, fuere invicem velut extranei. Quod item dicen-
dum de Geminis in Sanctitate natis. Nam neque inter eos Fraterni-
tas habebatur nisi tam conciperentur, quàm nascerentur in Sancti-
tate. Adeò ut ex illa lege nec fratriam duceret, nec cirito solenni
renuntiaret. Cæterum משום אשת אה seu interdicto de non ducen-
da aliàs

da alias fratris uxore seu de eiusce concubitu fratres ejusmodi teneri^h volunt. Sed hæc ad Effectus Secundi heic generis, qui suis sparsim occurrunt infra locis, potius spectant. Et de Profelytorum Justitiæ eorumque posterorum Qualitate, ac Conditione hoc in loco hæc sufficiant.

^h Maimonid. hal. Ifuri bia cap. 14. Shulcan Aruch lib. Iore Dea cap. 269. §. 4.

C A P. V.

De Libertinorum eorumque posterorum Qualitate & Conditione. Libertini generis Judæi apud Tacitum quinam fuerint. Synagoga Libertinorum in Apostolorum Actis. De Servorum Iudaismo, citra manumissionem, initiatorum, item Profelytorum domicilii, uti & qui horum seculis recentioribus instar fuere, Conditione & qualitate. Gentilium omnimodorum consuetudine Ebraei, seculis recentioribus cum sui satis juris non erant, ipsi sibi interdixere. Jus & Mores ea de re varii, pro locorum ac ætatum diversitate. De Samaritanis, Publicani nomen unde adeo invisum. Titulus olim singularis in Talmude Hierosolymitano, De Profelytis.

EX eis quæ de Profelytis Justitiæ capite ostenduntur proximè superiori, difficile non est Qualitatem & Conditionem Libertinorum pariter ediscere. Præter ipsum Libertini nomen, ovum non ovo similis quàm in cunctis Libertinus Profelyto. Omnia de Judæi nominis acquisitione, Regeneratione adeoque cognatione pristinâ deletâ, Juris Judaici participatione, Peregrinitatis retentione & Conditione posterorum jam antè dicta, in eundem similiter ad amussim conveniunt. Adeò ut reverà Libertinus in Iudaismum cooptatus, id est, ut monstratum est, in ipso cooptationis actu Libertinitate donatus, undiquaque ejusdem esset Conditionis & Qualitatis cum Profelyto Justitiæ, qui tempore cooptationis è Gentilismo in Iudaismum erat ingenuus seu liber. Qui primò manumissus etiam, & postmodum circumcissus & baptizatus erat, Profelytus Justitiæ non Libertinus dicendus. Quoniam autem in ipso actu transitionis in Iudaismum, Servus baptizatus לשם בן חורין in nomen Ingenui seu liberi seu לשם גירות in nomen Profelytismi libertatem necessariò ex more majorum consequebatur, ideò in pristinæ conditionis seu Servitutis memoriam, Libertini seu libertate donati nomen retinuit ipse posterique ejus, quem-

quemadmodum origine Liber seu Profelytus Justitiæ nomen, ut dictum est, Profelyti in Peregrinitatis, quam nec totam exuerat, memoriam. Ita nomine tantum hi discriminantur. Et solenne est Tal-

ⁱ Maimonid. mudicis גרים ומשוחררים Profelytos & Libertinos & גרים שנתגיירו
^{halach. Isuri} Profelytos, qui profelytantur (verbo venia detur)
^{Bia cap. 13.} & Servos, qui libertate donantur seu Libertinos modo, quem indi-
^{14. Mis-} cavimus, factos conjungere velut par cui jus non omninò diversum,
^{na tit. labi-} tametsi nomine ita discreparent. Occurrunt quidem apud scripto-
^{moth cap. 8.} res, Judæi Libertini generis, quod nomen aliud omninò, si notio-
^{Ec.} nem spectes, ab eo quod jam tractamus significat; licet veri sit satis simile in personis eo nomine designatis etiam & Libertinos, quales

^k Annal. 2. diximus, repertos. Legitur apud Tacitum ^k; *Actum & de sacris Aegyptiis* (sub Tiberio) *Iudaicisque pellendis factumque patrum consultum, ut quatuor millia Libertini generis ea superstitione infecta, quæ idonea ætas, in insulam Sardiniam veherentur coercendis illic Latrocinii, & si ob gravitatem cæli interiissent, vile damnum: ceteri cederent Italia, nisi certam ante diem profanos ritus exuissent.* Quatuor hæc millia Judæos expressim vocat Josephus ^l.

^l Origin. lib. 18. cap. 5. Et eadem de re Suetonius ^m, *Iudæorum juventutem, per speciem Sacramenti in provincias gravioris cæli distribuit* (Tiberius) *reliquos Gentis ejusdem vel similia sectantes urbe submovit, sub pæna perpetuæ servitutis, nisi obtemperassent.* De Aegyptiis sic distributis nihil ait. Adeo ut manifestum sit, Tacitum loqui tantum de Judæis Libertini generis, quanquam verba ejus simpliciter sumpta Aegyptios pariter atque Judæos respicere forsitan videantur. Sed verò hi universi posteri fuere Judæorum bello Pompeiano in Judæa sub annum ante octogesimum ac postea in Sossiano sub Augusto Cæsare aliisque captorum, qui in servitutem abducti, dein à Romanis dominis libertate donati sunt, atque ita Libertini Romani facti. Unde Libertini generis dicti, quæ jura Manumissionis Romana nomen illud spectat, non omninò quæ Manumissionem ex Jure, quod ante explicatum est, Gentium Judæis in usu. Ita in hisce esse potuere, & vix dubitandum est, quin sanè fuerint, tam Profelyti Justitiæ atque Libertini, quales ex jure hoc Gentium descripsimus, quàm Judæi Originarii. Nam

iii. Nam omnes pariter Judæorum nomine veniunt, ut ostensum est, & non minùs ex illis, quàm ex his captivos è Judæa bello captos, atque abductos est existimandum. Ita autem se rem habuisse satis discimus ex Philone, ubi de regione Transiberina Judæorum sedibus Augusti indultu assignata verba faciens ⁿ, Ρωμαῖοι ᾗ, inquit, ⁿ Lib. de Legatione ad Caium. ἦσαν οἱ πλείους ἀπελευθερωθέντες. ἀρχιμάλωτοι γὰρ ἀχθέντες εἰς ἰταλίαν ὑπὸ τῶν κλησαρχῶν ἠλευθερώθησαν, ἔθεν τῶν πατέρων παραχαράξαι βιασθέντες, *Romani verò erant eorum plerique quibus libertas donata, seu Libertini. Nam bello capti & in Italiam abducti à dominis sunt manumissi, nec ritus patrios violare coacti.* Sensus ab interprete Philonis curtè nimis redditur. Nec Romanorum aut Italiæ apud illum mentio. Hi igitur Judæi etiam Romani fuerunt Cives; id est, Libertini optima lege facti. Quorsum aliàs à Philone signantiùs dicti Romani? Et civem Romanum simul & optima lege Judæum, etiam extra territorium Judaicum natum, quempiam esse potuisse manifestum est ex D. Pauli exemplo; qui ex Ebræis. Nam is Tarso Ciliciæ^o natus & Judæus erat & civis^o Romanus. Quod verò ad Libertinos hosce spectat; scimus quidem ex jure Cæsareo vetustiori Libertinos fuisse alios quàm^p testamento aut in Ecclesia seu concione (æde sacra volunt aliqui) aut ante Consulem manumitterentur, alios qui per Epistolam, aut inter amicos, aut convivii adhibitione, alios qui quovismodo manumissi sunt, postquam poenæ infamiam insigniorem subierant. Secundum & tertium Genus Latini & Dedititii nuncupabantur, nec civitate fruebantur. Genus autem primum Cives erant Romani seu Quirites quales una vertigo, ut est apud Persium^q, fecit. Atque illis eadem competebat libertas, quam habebat manumissor, nisi quòd scilicet Libertinus esset, qui manumittebatur, licet manumissor esset Ingenuus, ut loquitur Justinianus, qui discrimen illud Libertinorum sustulit^r, atque omnes pariter civitate donatos voluit. Generis igitur Libertini quod Romani juris erat, non omnino quod Judaici, Judæi sic apud Tacitum denotati sunt censendi. Id est, Judæorum, Profelytorum & Libertinorum, qui juxta mores & ritus Judaicos superius ostensos facti, in servitutem postea à Ro-

ⁿ Lib. de Legatione ad Caium.

^o Act. Apost. 22. 3. & 27.

^p Gaius Instit. tit. 1.

^q Satyr. 5.

^r L. Vnic. C. tit. de Dedititia lib. toll. & C. tit. de Latina lib. toll. & Instit. tit. de Libertinis §. Libertinorum.

manis redacti sunt, posteritas. Qualis quidem Servitus, aut Libertinitas Romana obstare nequibat, quo minùs, quàm Judaicam rempublicam spectabant, pristino nomine & conditione pristina, prorsus etiam absque postliminio frui possent. Utrum Libertinorum huiusmodi Romanorum in patriam reducum, an Judaicorum, qui nomen scilicet illud ex ipsa è servitute in Judaismum simul & libertatem cooptatione jam ostensa nacti fuerant, Synagoga illa in Novo federememorata conflaretur, viderint acutiores. Verba sunt¹,

¹ Act. Apost. surrexerunt autem quidam ἐκ τῆς συναγωγῆς τῆς λεγομένης Λιβερτινῶν, &c. Ex synagoga quæ appellatur Libertinorum & Cyrenensium & Alexandrinorum, & eorum, qui erant è Cilicia & Asia disputantes cum Stephano. Non nescimus, inter veteres non deesse, qui Li-

² Glossa Interlinearis.

bertinorum nomen ibi sumant pro eo quod regionem², Gentem seu populum pariter ut cætera quæ sequuntur, significet; id est, Judæos dispersionum, ex gente seu populo sic dicto apud quem nati sunt, atque unde in terram sanctam velut reduces confluxerant, pro more denominatos. Et Suidas, Λιβερτινοί, ὄνομα ἔθνους, *Libertinos*, ait, *Gentis nomen esse*. Quin & ecclesia *Libertinensis* in Africa habetur in Collatione Carthaginiensi. Quin ex Ægypto nomen hoc, qua sectam, nescio, quam designet, petitur ab aliis. Atque ab aliis

³ Th. Beza, Cornelius à Lapide, I. Lorrinus, Ludovicus de Dieu &c. in Act. 6.

⁴ Homil. 15. in Acta.

aliter. Sunt verò interea non pauci ex doctissimis³ qui de Libertini generis Judæis, qua libertate utcunque donatos verbum illud è Latine in sermonem Hellenisticum receptum atque tum Syro, tum ab Arabe retentum indicat, locum interpretantur, Chrysostomum⁴ secuti, cui Romanorum ἀπελευθεροί *Libertini* vocantur, qui eo heic fruntur nomine. De vocabuli notione, qualibertatem nuper acquisitam complectitur, assensum libentissimè præbeo. At verò an non potius Libertinorum sic ex Jure Ebraico juxta jam narrata dictorum, id est משוחררים seu qui è servitute in libertatem ac Judaismum migrarent, quàm eorum qui ex Jure tantum Romano sic dicebantur, notio eo in loco obtinere debeat, subdubito. Certè id quod apud Tacitum de juventute Judaica generis Libertini in Sardiniam à Tiberio missa habetur, spectat ad annum, quo Marcus Silanus & Lucius Norbanus fuere Consules seu decimum nonum, juxta vulgi

compu-

computum, à Christi natalibus annum. Et sub annum inde quintumdecimum, seu sub Stephani martyrium manifestum est, Synagogam hanc, neq; tunc primum ut videtur, Hierosolymis floruisse. Ita incongruum non est de Libertini juxta jura Romana generis sodalitis aliquo synagogam illam intelligere. Nec sanè rationi disfidet, si de Libertinis juxta ritus Judaicos factis capias. Nam & hosce suos habuisse seorsim uti & Profelytos Justitiæ sodalitia & synagogas, vix aut ne vix est cur dubitemus. Et tametsi Libertinitatis nomen tempore illo, quo ita imperarunt Cæsares tam Hierosolymis, quàm Romæ, potuit quidem locum tam Hierosolymis, quàm Romæ obtinere, quâ Servitutem in Libertatem ex jure Romano mutatam innuit; nihilominus vero propiùs in conjecturæ statera accedere videtur, Libertini nomen, licet è Latio deductum, Hierosolymis tunc temporis, in Synagoga seu collegio ejusmodi, Judæos eos posterosve eorum denotare, qui Libertini dici ex ipsa in Judaïsimum è servitute cooptatione solebant; idque ex Jure Ebraico seu Hierosolymitano jam ostenso ejusve tunc temporis reliquiis neque sanè ex Romano jure, quod à Judæis ipsis neutiquam nominatenus, nedum re aliqua in synagogarum proculdubiò disciplina receptum est adhibitumve. Porro haud ita ambigendum videtur, quin Judæi generis Libertini apud Romanos, postquam Hierosolymas redierant, non Libertinæ ibi conditionis sed planè Ingenuæ atque Originariæ, veluti ex jure quodam Postliminii, haberentur. Apud Syrum autem legitur, *surrexerunt homines ex synagoga, quæ dicitur Libertinorum, Cyrenæi & Alexandrini, & qui erant ex Cilicia &c.* Omisâ copulâ illa post *Libertinorum* è qua ceteri, qui sequuntur, ab illis sic determinati sunt, ut pro aliarum synagogarum sodalibus sumendi videantur. Neque aliter, ut videtur, apud Arabem, quem transtulit Junius. Nam in Erpeniano copula habetur uti & in Latina versione, atque Æthiopica, ut adnotat præstantissimus Vir Ludovicus de Dieu, qui ad illud de copula in Syro omisâ sic, inquit, *unum indigetatur collegium Libertinis Judæis consecratum, cujuscunque tandem gentis essent, sive Cyrenæi sive Alexandrini sive Cilices sive Asiatici.* Quod valde nobis arrideret si lectio

¹ Cap. 6. pag.
387.

² Gemar. Ba-
bylon. ad tit.
Sanhedrin
cap. 4. fol. 58.
b. Maimonid
halac. Ifuri
bia cap. 12.
c. 13.

³ Instit. tit.
De Liberti-
nis.

comprobaretur. Certè nil ita mihi videtur ohstare, quo minùs et-
iam dum copulam legimus de unica tantùm Synagoga eaque Liber-
tinorum dicta, sed cujus sodales gentium quæ insequuntur nomini-
bus distinguantur, locus capi possit. Atque ita cum olim intellexit
Cajetanus. Et consulas quæ de hoc nomine pridem scripsit Ægi-
dius Bucherius in tractatu de Paschali Judæorum cyclo^y. Sed de
Libertinis satis superque. De Servis, ut superiùs monstratum est,
Circumcisis & Baptizatis, seu Judaismo retentâ servitute initiatis,
aiunt ² *וְכָל הַגּוֹיִם וְכָל לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל בָּאוּ* *exeunt ex univer-*
sitate seu numero Gentilium, nec tamen universitati Israelis (sicut
profelyti Justitiæ ac Libertini) *accedunt.* Veluti medium quid in-
ter Gentilem & Judæum seu Profelytum Justitiæ habebantur.
Quod pariter de Ancillis baptizatis dicendum. Nam Servus ex
baptismo ejusmodi quo quidem catenus Judaismo initiabatur
quatenus servi, qui ab alio inter bona possidetur, conditio ferret,
desiit esse Gentilis, quia Judaismi institutis nomen ritu solenni
dederat. Nec tamen habebatur Profelytus Justitiæ quia liberta-
te caruit, nec sui omninò erat juris. Unde adquisivissè eum aiunt
מִקְצַת גֵּרִים *partem Profelytismi*, sed qualis eum inter bona potius
quàm in hominum censu collocabat. Cognationis autem servilis
ratio erat eis nulla. Posterì ejus ex ancillis è Gentilibus suscepti,
uti ancillarum è Gentilibus sic adscitarum perpetuò parentum seque-
bantur conditionem. Quamprimùm autem libertate, juxta superiùs
dicta, nò sine alio baptismo donabantur, Libertini fiebant tam poste-
ri, quàm ipsi qui primò Judaismo nomina dederant. Aliud omninò
erat Servitutis genus Ebraica illa, quam serviebant Ebræi originarii
ipsi, in sacris literis non semel memorata. Eam libro Sexto ubi de
servis etiam hisce plura, latiùs, ut de utroque genere simul constet,
explicamus. Ita demùm tam apud Ebræos, quàm Romanos, alios-
que illud, quod de hoc hominum ex jure Gentium discrimine apud
Justinianum³ habetur, obtinuit. *Postquam jure Gentium, sic ille,*
servitus ingenuitatem invasit, secutum est beneficium manumissio-
nis. Et cum uno communi nomine omnes homines appellarentur,
jure Gentium tria hominum genera esse cæperunt; Liberi & his con-
trarium

trarium Servi & tertium genus Libertini, qui desierant esse Servi. Profelyti autem Domicilii Qualitas & Conditio satis quidem videtur manifesta ex eis, quæ de eo jam suprâ sunt dicta. Aut Liberæ nempe, quæ rempublicam spectavit Ebraicam, aut Servilis erat conditionis. Utrique sedes in territorio Israëlítico eorumque ditione, juxta qualitatis discrimen, permixtæ. Sic tamen ut Hierosolymis ob singularem urbis sanctitatem habitationis locus eis assignandus non esset. Maimonides ^b אין נחתין בתוכה מקום לגור תושב

Profelyto domicilii intra urbem Hierosolymæ assignandus non erat.

^b Halach a Bith habechira cap. 7.

Alibi autem, ut dictum est, permixtæ Profelytis ejusmodi sedes; idque citra Judaismi professionem, ad quam neminem mortalium adigebant. Sed aut Judaismus amplexandus, aut futuræ Septem Noachidarum seu omnium hominum communium præceptorum observationi nomen dandum erat Gentili cuique in eorum potestate degenti, dum sui juris erant, ut ostensum est. Aliter velut pro hoste habitus. Cognatio omnimoda apud Profelytos domicilii manebat. Et Posterî non minus atque ipsi, opinor, in hujusmodi professionem adigi soliti. Quo autem foro uterentur, & quomodo tum ob Juris Noachidarum seu Naturalis, tum ob Gentium Juris Imperativi ac Interveniens violationem puniendi essent, suis in locis obiter in sequentibus docetur. Nec dubitandum puto, quin Profelytus ejusmodi, dum sui juris erant Ebraei, id est, seculis quibus, juxta superius dicta, admissio hæc in usum fuit, consuetudine tum Israelitarum, tum Profelytorum Justitiæ, aliorumque qui in eorum mores transierant, pro arbitrio, exceptâ sacrorum communicatione (qua de re plura inferius) uti posset. Atq; illuc spectat illud Josephi ^c Τῆς δὲ

^c Contra Apionem lib. 2.

ἐκ παρέρχοντες ἀναμίγνυνται ταῖς συνθηταῖς οὐκ ἠθέλησεν. τὸ ἄλλο δὲ παρέχεν, ὡς ἐστὶν ἡ μετάδοσις ἀναγκάσι, πᾶσι παρέχεν τοῖς δεομένοις, πῶς, ὕδωρ, τροφὴν, ὅδους φεράζειν, ἀπαφὸν μὴ ποιεῖν, Eos autem, qui obiter adveniunt, seu non ad Iudaismum suscipiendam, id est, Profelytos domicilii seu advenas in mores nostros non transeuntes (nam de Profelytis Justitiæ proximè ante locutus est) misceri solennitatibus scilicet sacris noluit (Moses.) Cetera tamen indigentibus universis exhibenda constituit, quorum scilicet participatio ac communicatio

necessaria est, veluti ignem, aquam, alimentum. Itinera item indicari, nec in sepultum quempiam relinquere. Ita is veteris seu Mo-
 faicæ de Profelytis domicilii institutionis sensum explicat ex mayo-
 rum traditionibus, quæ ad tempora anteriora, quibus sui fuere juris,
 spectant. Seculis autem insequentibus, seu cum plerumque partim
 sui juris (solum ferme in rebus sive sacris sive ad sacra seu singularem
 Gentis sanctitatem necessario attinentibus; idque ex dominan-
 tium indultu, quo nec semper ita fruebantur) partim alieni fuere, ne-
 que eis integrum satis relinquebatur Profelytos domicilii ritu solen-
 ni, ac more majorum admittere, utpote quos coercere jam nequi-
 bant, sed tantum Profelytos Justitiæ, Libertinos ac Servos in Judai-
 smum eo nomine, ut ostensum est, cooptare, quorum omnium ini-
 tiationis, nempe quæ ad sacra ferè omninò jam spectabat, neque ius
 neque usus unquam defuit; seculis inquam illis insequentibus, do-
 micilio sæpè commistos fuisse illis, nemo non videt, Gentiles pro
 exterorum, qui dominabantur, libitu, quibus reluctari nequibant.
 In hisce autem palam est, fuisse tum qui Idololatriam aliosque Gen-
 tium, qui Noachidarum juri adversantur, mores retinuerint, tum qui
 עולות ומסודי אומות *è piis seu religiosis ex Gentilibus*, seu qui, tametsi
 Profelyti Domicilii nec fiebant, nec jam ex more publico fieri qui-
 bant, Profelytorum tamen ejusmodi instar fuere, tantum non ritè
 admissi. Qualis Cæsareæ Cornelius ille cohortis Italicæ centurio,
 qui non solum vir religiosus erat & timens Deum sed etiam ^d μαρ-
 τυρέμην ἐπὶ ὅχλῳ τῶν Ἰουδαίων, *testimonium habens ab uni-*
^e *versa Gente seu multitudine Gentis Iudæorum*, quales item alii suprà ^e
 memorati. Ceterum quoniam, quinam jam essent in iis idolola-
 træ, quinam juxta Noachidarum jura pii, ex professione aliquâ publi-
 ca, & quæ sub poena obligaret, resciri nequibat, & adeò moribus avi-
 tis adversum fuerat consuetudinem cuiuspiam in solo Judaico ad-
 mittere, nisi idololatriæ ritu solenni renunciando cetera Noachida-
 rum juris capita in se suscepisset observanda, atque ut Profelytus do-
 micilii esset admissus, ideò quod ex imperio in Gentiles adeò minu-
 to seu penè deleto præstare non potuere, id, quantum in ipsis erat,
 ex imperii in suos reliquiis volebant præstitum. Scilicet ex superin-
 ducto

^d Act. 10. 22.

^e Cap. 3.

ducto à sapientibus jure Interveniēte, quo Judæi, quatenus Gentes respiciebant, inter se, atque ad Judaismum ejusque ritus sanctos rectos conservandos essent regendi, mores inolevere de Gentilium omnimodorum, quā in Judaismum non transirent, non solum, quatenus commodè fieri posset, maximè in solo Judaico, consuetudine, societate ac familiari consortio, sed etiam contractuum commerciorumque generibus compluribus fugiendis. Ratio quā Jus ita superinductum nitebatur, velut sola, saltem obtenditur, ne ex eorum, quibus per Jus Israelitarum in solo Judaico ne sedes tenere liceret, consuetudine, consortio ac commerciis, idololatriā rebusve aliis idololatriæ causā fugiendis (ut fusiùs infra ostenditur) ipsi inquinarentur. Maimonides de interdictis ejusmodi cum Idololatræ consortiis, pactis commerciisque; הרחיקה הזאת מפני ע' זה הוא שנ' וכל inquit ^f *Halach a Aboda zara cap. 9.* וקרא לך ואכלת מזבח ולקחת מבנותיו לבניך והנו וגו' *Et omne id quod sic dicitur de non admittendo Idololatræ consortio & commercio, idololatriæ causā introductum est, juxta id quod habetur in sacra Lege ^g, ne vocet seu invitet te, edasque de sacrificio ejus & accipias de filiabus ejus filiis tuis & fornicentur &c.* ^h *Exod. 34. 16.* Nimirum ob ipsam quæ in sacris literis non semel affertur de septem populorum consortio commerciisque evitandis rationem (unde & de eis Jus Gentium imperativum seu à Numine præscriptum habetur) aliarum item Gentium, quarum non dissimilis ratio, ex Jure Gentium sibi, maximè in solo Judaico quantum fieri potuit, aliisque Gentibus Interveniēte seu ab ipsis superinducto, consuetudinem, consortium & commercia aliquot verabant. Quod ut faciliùs effectum sortiretur, etiam Gentiles omnes pro immundis, seu qui contactu Judæum nunquam non contaminaret, statuere habendos. Cum enim ^h *Levitic. cap. 7. & cap. 15.* sacras haberent leges, tum de Puerperæ, tum de viri seminis & mulieris sanguinis profluvio laborantis immunditie, quæ contactu personarum contrahebatur, neque leges eæ, Israelitis nempè peculiare, ad Gentiles attinerent, superinductum est sapientum decretum, quo ⁱ *Maimonid. halach Isuria cap. 4. & vide Misnamtit. Nidda cap. 4.* nunquam hujusmodi immunditie seu ejus effectu, quantum ad Judæos, carere Gentiles constitutum est. Scribunt enim הגוים אין עליהם משום נדה ולא משום זבה ולא משום יולדת וחכמים

נזרו על כל הגוים הזכרים והנקבות שיהיו כזבים תמיד בין ראו בין
 לא ראו לענין טומאה וטהרה *Leges sacrae de muliere menstruâ aut
 sanguinis profluvio laborante, aut de puerpera, ad Gentiles quidem
 non attinent; id est, ex ipsa lege sacra immundi ex causis illis non
 sunt. Sed sapientes decrevêre omnimodos Gentiles, tam masculos,
 quam fœminas pro eis, qui perpetuo sanguinis profluvio laborant
 (sive eade re constet, sive minimè) habendos, quoties de munditia &
 immunditia quæstio fit.* Id est, ex eorum contactu immunditiam
 contrahi. Eos enim qui sacrâ immunditiæ lege non tenebantur, ipsi
 eis, qui eâ tenebantur, semper immundos haberi, jam ex superindu-
 cto hoc atque interveniente jure volebant, ut faciliùs sic eorum con-
 sortio, quantum fieri posset, arcerentur Judæi. Quod & tempore
 Hasmonæorum aut antè, initium habuit. Nam illis tribuitur^k de-
 cretum, in quo fœmina quælibet Gentilis censebatur velut semper
 נדה ut libro quinto expressius ostenditur, id est, *quæ menstruâ labo-*
 rat. Ex hujusmodi decretis pendet illud in Evangelio^l, ubi Judæi
 non introierunt in Prætorium Pilati ministris qui Gentiles erant re-
 fertum ut non contaminarentur, sed ut manducarent Pascha inta-
 minati. Atque ex superinducta Gentilium immunditie manavit
 & illud D. Petri^m; *Vos scitis quomodo abominatum sit viro Iudæo con-*
jungi, aut accedere ad alienigenam. Græca sunt, *ὡς ἀθέμιτόν ἐστιν*
ἀνδρὶ ἰουδαίῳ, κατὰ τὴν ἡ περσέρεσθαι ἀλλοφύλῳ, quod illicitum sit
 viro Iudæo adhærescere seu advenire ad alienigenam, ubi Syrus
 habet לאנשא נוכריא דלא הוּא בר שרבתה *ad hominem extra-*
neum, qui non sit filius generationis suæ. Sed mihi ostendit Deus, ita
 ibi statim Petrus, *neminem communem, aut immundum dicendum*
hominem. Quod de adventu ejus ad Cornelium Italum dictum est,
 & immunditie qua Gentiles universos pollutos esse, ex more Judai-
 co, existimabatur. Unde etiam ad Petrum viri aliquot ex circum-
 cisione, *Quareⁿ introiisti ad viros præputium habentes & mandu-*
casti cum illis? Nimirum eousque tunc illicitum erat atque infame
 Gentilem convenire & familiaris consuetudine ejus uti, ut tum
 contra majorum morem quo absque publica Proselyti domicilii
 professione in solo Judaico Gentilem sedes habere non permitte-
 batur,

^k Gemar. Ba-
 bylonia ad
 ist. Aboda
 zara cap. 2.
 fol. 36. b Se-
 pher a Iau-
 chasin. fol. 15.

^l D. Ioan. 18.
 28.

^m Act. Apost.
 10. 28.

ⁿ Act. Apost.
 11. 3.

batur, iniquius commissum esse videretur, tum aut immunditiem lavacro, velut poenâ simul & purgatione solvendam, aut ejus non levem saltem suspicionem contraheret, quisquis id faceret. Hinc & illud apud Justinum historicum^o; *Quoniam metu contagionis pulsos^o Lib. 36. se ab Aegypto meminerant, ne eâdem causâ invisi apud incolâs forent, caverunt ne cum peregrinis communicarent: quod ex causa factum paulatim in disciplinam religionemque convertit.* Hinc illud Apollonii Molonis^p, Judæos recipere noluisse ex aliis Gentibus quempiam diversâ de Numine sentientem, *μη δ' ἔχουσιν οὐδὲν τοῖς καθ' ἑτέραν συνήθειαν βίῃ ζῶντες ἀλλοτρίοις, Nec consuetudine eorum uti, qui aliam, præter Iudicam, vitæ rationem sequebantur.* Quod & verum fuisse palam asserit Josephus, dum rem ipsam ex Græcorum aliquot de peregrinis more pluribus defendit. De Commerciis autem & humanitatis Officiis aliquot, instituta habuere, pro locorum diversitate, alia atque alia, uti & proculdubio seculorum. Huc etiam spectat illud de Samaritanis, qui nunc se sanguine Judæis junctos profitebantur, nunc ibant inficias ipsi, sed perpetuò Judæis exosissimi. *Quomodo⁹ tu Judæus cum sis, bibere à me poscis, quæ sum mulier Samaritana?* *ἔ δ' συγγενῶνται ἰσδαῖοι Σαμαρείταις, non enim contuntur Judæi Samaritanis, seu מִתְּהַשְׁחֵל לֹא Non habent commercium¹, ut Syrus.* Verba sunt Samaritanæ ad Jesum Christum aquam poscentem, unde propter consuetudinem hanc cum muliere illa uti etiam cum aliis Samaritanis atq; ex eo, quod discipuli ejus cum Samaritanis commercia habuerunt, convitium illud Judæorum ei impactum est, Samaritanum¹ illum fuisse, id est, Judæum Apostatam¹, seu qui ex consortio illo Judaismo renuntiâsse videretur. Et sanè gentem Samaritanam, utpote quæ Cuthæorum & Judæorum colluvies verum cultum diversimodè adulterarat, habebant sibi præ aliis invisissimam & veluti Gentiles. Atque, ut aliàs fieri solet, quò angustius post defectionem erat vicinitatis interstitium, eò gravius utrinque odium. In vetitis autem jam erat ædes^u agrosve in solo Judaico Gentili cuicunque vendere uti & agros locare. Sed ædes ibi locare ei fas erat modo non in habitationem; nec, ut opinor, Samaritano. De habitatione autem aiunt, *אין שכונה פהות משלשת, habitatio non est dicen-*

¹ Josephus contra Apionem. Lib. 2.

⁹ D. Io. 4. 9.

¹ Ibid. vers. 8. & 40.

¹ Ibid. cap. 8. 48.

¹ Vide sis Daniel. Heinsium in Aristarcho sacro, cap. 7. juxta finem, & Io.

¹ Morin. in exercit. 1. in Pentat. Samaritan. cap. 2. & 4. & c.

^u Misna tit. Aboda zara ca. 1. & Masmonid. halach. ejusd. tit. cap. 10. & vide Mosem Misnotz Prac. Negat. 48.

da nisi tres simul inhabitarent. At in Suria (sic vocitant Aram zoba, regionem solo Judaico vicinam à Davide subactam) eis locare fas erat, etiam & agros in culturam. Alibi locorum & aedes & agros pariter vendere. Commercia alia eis etiam intra solum Judaicum ex majorum institutis cum Gentilibus permiffa; sed ea tantum, quæ nec Gentilium omninò cultui extraneo adjumento, nec libertatis Israeliticæ reliquiis ipforumve cultui sacro detrimento, sive reverâ sive existimatione forent. Quæ de re quam plurimæ occurrunt sub-

^x In Misna & Gemara tit. Aboda zara cap. 1. & 2. & Maimonide halach. ejusd. tit. cap. 9. & 10. ¹ L. 3 §. 3. D. tit. de Decurionibus L. 5. & 10. C. tit. de Judæis L. 3. tit. eod. Cod. Theodosiani & vide ibi l. 24. ² L. 19. C. tit. de Judæis & C. Theodos. lib. 16. tit. 8. L. 13. & vide inferius hæc cap. 9. ^a D. Matth. 9, 11. 19. 21, 32. D. Marc. 2, 15. D. Luc. 7, 29. ^b D. Matth. 18, 17. & vide Tertullian. ad Vers. Marcion. lib. 4. c. 11. tilitates^x. Eas autem, quoniam potius sive ad tempora locosque, quibus post urbis templique Excidium per orbem terrarum dispersi sunt Ebræi, sive ad ejusmodi statum, tempora & locos ante Excidium spectant, prætermittimus. Et fieri nequit, quin, pro re nata, alia atque alia de rebus hujusmodi ab iis, qui exulantibus Babylone, Ægypto, alibique per Asiam, Europam, Africam, Judæis præerant, diversimodè superinducerentur instituta. Nam munera civilia inter Gentiles ac Christianos, veluti Decurionatus, alia seculis, quæ Templi excidium propius secuta sunt, necessariò subindè y ambitiosius obibant, interdum nihilominus immunes etiam nec^z admittendi. Unde diversitas, puto, etiam ipsis juris, de aliorum consortio fugiendo, admittendo. Et vide hac de re plura capite hujus libri postremo. Ex jam dictis autem satis, opinor, constabit de causâ, cur adeò invisum esset Ebræis Publicanorum nomen, id est, eorum qui vectigalia ac censum Romanis ab eis solvendum conduxerant. Eorum planè Gentiles alii, alii Judæi. Qui Gentiles erant eo nomine satis odio habiti, utpote Idololatæ, aut saltem sic censiti. Qui Judæi, ideo invisi, quòd cum ejusmodi Gentilibus in terra Israelitica degentibus, velut Præsidibus, Quæstoribus Legatisque Romanis, nec Proselyti domicilii professione, quæ tunc non in usu, obstrictis conductionis ejusmodi contractum, consortium ac consuetudinem contra morem atque instituta majorum, idque palàm velut Gentiles, alieni nempe imperii ministri, inierant. Cum peccatoribus igitur ac meretricibus signantiùs censentur interdum in Evangelii^a locutionibus Publicani; interdum pari cum Gentilibus conditione.^b Si ecclesiam^c non audierit, sit tibi tanquam Ethnicus seu

Genti-

Gentilis & Publicanus. Atque cum bis repetatur in Græcis Mat-^c thei ^c editis, *nonne & Publicani hoc faciunt?* Posteriori in loco tum ^d nonnulli codices Græci ^d, tum versio vulgata habet veluti synony-^e mum, *nonne & Ethnici hoc faciunt.* Quod verò habet Tertullia-^e nus velut ex Deuteronomio ^e, *Non erit ^f vectigal pendens ex filiis* ^e *Israel*, perinde ac si Publicanus ex ipsis inde non fuisset admittendus; id manavit ex versione Hellenistica quâ *τελεσφόρος & τελεσκόμος* ^e usurpantur sive pro eo, quod est scortum sive masculum sive foemi-^e neum vectigalia seu pretia sive pendens sive accipiens sive pro eo quod est mysteriorum gentilium præfectus seu initiatus, ut vult Theodore-^g tus ^g. vide hac de re item D. Hieronymum ^h, præter recen-ⁱ tiores ⁱ aliquot. De Profelytorum autem, quos jam tractavimus, jure quod sparsim in corpore, quo utimur Talmudico, & apud Ma-^g gistros traditur nec sibi, quantum scio, in Talmude, sive Hierosoly-^g mitano, sive Babylonio ullo quod typis editum est, aliisve Misnæ e-^g ditionibus titulum sortitur proprium, habetur aut olim saltem habe-^g batur apud Judæos Titulus ac liber singularis, qui etiam, ni fallor, Talmudis saltem Hierosolymitani pars. Cum enim librorum cor-^g poris Talmudici utriusque quilibet מסכת dicatur, ut *Masseceth San-*^g *hedrin*, *Masseceth Iabimoth*, & qui sunt ceteri, citatur non semel ^g Rabbi Jom Tob bar Abraham in commentario suo ad Maimoni-^g dem ^k *Migdaloz* dicto, מסכת גרים *Masseceth Gerim* seu *Tractatus* aut ^k *liber de Profelytis*, uti & ^k *פרק שני דמסכת גרים ירושלמי* ^k *caput secun-*^k *dum Libri de Profelytis in Talmude Hierosolymitano*, atque id genus alia. Perquam mancam esse tam Venetam, quam Cracovien-^k sem Talmudis Hierosolymitani editionem nemo nescit, utpote ^k quamplurimis, qui in Babylonia habentur, titulis etiam ad ipsum pa-^k riter spectantibus carentem, adeò ut iis, qui sic defunt, hic connu-^k merandus esse videatur. Sed nec in Titulis Talmudicis sive ab E-^k braeis ^l sive à Christianis ^m simul enumeratis hunc de Profelytis com-^l perio. Floruit Jom Tob sub annum Christi trecentesium septua-^l gesimum supra millesimum.

^c Cap. 5, 46.
^e 47.
^d Rob. Ste-
^e phan. ibid.
^e Theodor.
^e Bez. a.
^e Cap. 23, 18.
^e De Pudici-
^e tia cap. 9.
^e Quest. 28.
^e Epist. 146.
^e Baron. An-
^e nal. 31. num.
^e 71. & Isaac.
^e Casaubon.
^e Exercit. 13. §.
^e 36. Caspar.
^e Waserus lib.
^e 1. de Anti-
^e quis Hebra.
^e nummis c. 18.
^e Abrah. Scal-
^e tetus exercit.
^e Evangelic.
^e lib. 1. cap. 18.
^e Constantin.
^e L' Empereur
^e ad Baba Ka-
^e ma c. 10. §. 1.
^e Ad Halach.
^e Ifuribia
^e cap. 13. fol. 337
^e a & b.
^e R. Gedaliah
^e Ben Ichai in
^e Shalheleth
^e fol. 35. & 36.
^e Petrus Ga-
^e latinus, de
^e Arcanis lib.
^e 1. Sixt. Se-
^e nensis biblio-
^e thec. 4. I. Bux-
^e torf. in Bibl.
^e Rabbinica
^e &c.

De facultate Statuam seu Titulum erigendi, Saxum adorationis ad illud causâ pro libitu dolandi seu figurandi, Lucum plantandi, Imagines formandi, (quales scilicet nec Ebræis formare fas erat) Noachidis seu Profelytis Domicilii ex Jure Gentium Interveniante, ob novandæ Idololatriæ metum, negatâ. Et de Humanarum, Cœlestium, aliarum heic discrimine Imaginum.

Personarum, quarum obvia necessariò nec infrequens erit in commentariis his mentio, veluti *Profelyti Iustitiæ, Libertini, Servi in Iudaismum cooptati, Profelyti domicilii*, ejusque qui hujus *Profelyti* seculis recentioribus *instar* erat, discrimine sic in superioribus explicato; redimus ad il-

ⁿ *Supra cap.*
1. & 2.

ludⁿ, quod habetur de facultate Statuam erigendi, Lucum plantandi, Imagines aliaque id genus etiam ornatus causâ faciendi, Noachidis in eorum ditione, id est, Profelytis domicilii, ex jure Gentibus aliis ipsisque Interveniante, negata. Quod ad illud atti-

^{*} *Deut. 26. 1.*

net de Statua non erigenda; habetur in sacræ legis^o verbis interdictum Israeliticum לא תקים לך מצבה *non constitues seu eriges tibi statuam*. Sic enim מצבה vertit vulgata, uti etiam sæpius *Titulum*.

Hellenistæ verò στήλη *Cippum seu columnam*. Vocabulum hoc sensu non rarò in fœdere Veteri occurrit. Neque dum Statua vertitur, id quod vulgo statua denotat, id est, figuram humanam, si-

^{*} *Iosue cap. 4.*

⁹ & *videtis*

Abarbinel

in Pirush

Tora fol. 363.

col. 2.

^{*} *Halach. A-*

boda Zara

cap. 6. & vi-

desis Levi

Gersonide ad

Levit. 26. 1.

Nachmanide

ad Deut. 16.

22. Sepher

Siphra col.

121. alios ad

locum utrun-

que.

gnificat. Sed ut volunt Magistri, qualecunque opus, velut etiam altare, seu id genus aliud, ideò constitutum erectumque (ultrò scilicet neque ex mandatis de Tabernaculo aut Templo erigendo ornandoque) ut conventus publicus, ad sacra illic peragenda qualiacunque

etiam vero Deo, fieret. Nam si Deo commentitio; tunc ex generali Cultus Extranei seu Idololatriæ interdicto prohibitum est hujusmodi opus, ipsis quidem Ebræis aliàs, ac sine aliquâ sacrorum cau-

sâ erectum, non illicitum. Maimonides⁹ לא צוה שאתה תעשה בתורה⁹ *heia bnei shehal metkavetz acela vafilo leebod et drom shen heia*

Statua seu Titulus interdictus in lege erat opus ideò constructum, ut publicus ad illud fieret conventus. Idque etiam si

fieret veri Numinis cultus gratiâ. Nam mos ejusmodi obtinuit apud Idololatrias. Pro arbitrio scilicet statuas id genus Diis suis eri-

gendi.

gendi. Quò spectat sanè & mos ille Græcorum apud Pausaniam^r *In Achai-*
Τὰ παλαιότερα ἢ τοῖς πᾶσιν Ἑλλήσι, πρὸς Θεῶν ἀντὶ ἀγαλμάτων εἶχον ἀγ-
γοὶ λίθοι, Seculis vetustioribus apud Græcos quidem universos, rudes
lapides pro Simulachris divinos honores habuere. Quoniam igitur Ti-
 tulum ejusmodi erigi Israelitis ipsis inhibitu est à sacra lege, (quâ pari-
 ter comprehensi sunt Profelyti Justitiæ, Libertini, & Servi in Judai-
 smu cooptati,) velut id quod in Idololatraru moribus erat frequen-
 tissimum, ideò, ne fortè idololatriæ ansam aliquam ex ejusmodi ope-
 re, sive arriperent, sive præberent intra ditionem Israeliticam Noachi-
 dæ seu Profelyti domicilii, id est, qui lege & federe Israelitarum sa-
 cro non contenti ibi sedes haberent, ex Jure quod diximus Interveniente, eis pariter titulorum ejusmodi erectio ibi interdicta est. Cum
 aliàs Noachidi ex jure Naturali seu omnium hominum communi
 id neutiquam omninò vetaretur, sed planè & licitè & cum pietatis
 laude fieret. Id quod satis liquet, tum ex Tituli ejusmodi à Jacobo
 Patriarcha^r ante legem Mosaicam tum ex altari & duodecim statu-^r *Gen. 35. 14.*
 ejusmodi, seu Titulis à Mose ipso^r ante Tabernaculum constructum^r *& videfis*
 erectis. Parilis ratio de *לפני השתחוות עליון* Saxo formato, ut^r *Pesiktha zo-*
tertha (ad
adoretur super ipsum. Nimirum libera ejusmodi saxa figurandi fa-^r *Deut. 16. 22.)*
 cultas, utpote apud Idololatrias in usu, verbis legis sacræ^u difertis, Is-^r *fol. 67. col. 1.*
 raelitis extra templum negata est. Adeoque & ex Jure Intervenien-^r *Exod. 24. 4.*
 te, ac simili causa, Profelytis domicilii. Sequitur, *neque Lucum*^r *Levit. 26. 1.*
plantare Noachidi permissum. Nempe Lucum, qualis in lege sa-^r *videfis Mai-*
 crâ Israelitis citra cultum prohibitus est, plantare Noachidem seu^r *monid. ha-*
 Profelytum domicilii prohibebant. Verba legis sunt^x; Non plan-^r *lach. Aboda*
 tabis tibi *לעץ וגו' אשירה כל* Lucum, ullam arborem, seu ex ullâ arbo-^r *Zara cap. 6.*
 re juxta altare Domini Dei tui, quod facies tibi. Id sumunt de Lu-^r *Deut. 16. 21.*
 cis seu arboribus qualitercunque sive juxta altare, sive in atrio, sive in^r *Maimonid.*
 monte Templi plantatis seu collocatis^r *halach. Abo-*
לנוי למקדש וליופי' ad orna- *da Zara cap.*
tum & pulchritudinem Templi. Causam autem interdicti afferunt;^r *6. Moses Mi-*
מפני שהיה זה דרך עבודה זרה נוטעין אילנות בצד מזבח שלה כד' *korzi Pre-*
שיתקבצו שמה עם *cep. Negat.*
quoniam ritus is erat Idololatrarum. *Arbores* *44. & vide*
scilicet juxta Altaria sua plantare, ut ibi conveniret populus. Ne-^r *Maimonid.*
 que igitur Noachidi permissum, sive juxta Tabernaculum, sive Tem-^r *halach. San-*
 plum^r *hedrin, cap.*
^r *19. ordine 2.*
^r *num. 5.*

* Salomon
Larchi in
Deut. 16. 21.
& Vide ibi
Nachmani-
dem.

* Vide Mas-
monid. ha-
lach. Mela-
kim cap. 7.
& hal. Bith
habechira c.
7.

plum Hierosolymitanum, sive, ut videtur, in loci ubi adoraret ipse qualiscunque ornatum, Lucum plantare seu arborum ordines conferere. Quin nonnulli² legem sacram ita capiunt, ut nec cuiquam apud eos fas esset sibi Lucum utcunque plantare, nec opus ligneum sive juxta altare, sive in monte Templi construere. Quod si ita fuerit, nec sanè Noachidi Lucum sibi omninò in ædium ornatum sive commodum intra territoria Israelitica plantare licuisse, par est ut existimemus. Sed de permissa extra loca sacra & cultus rationem arbores sive frugiferas sive steriles conferendi adeoque Lucum in promiscuos vitæ usus plantandi facultate, luculentum etiam est alibi² testimonium, quod, puto, potiùs amplexandum. Nec permissum est Noachidi seu Profelyto domicili *Imagines facere* in territorio Israelitico; nè Ornatus quidem causâ; splendoris scilicet seu magnificentiæ; aut in majorum, ut apud Græcos Romanosque, memoriam. Quod itidem sic accipiendum, ut quales Imagines Israelitæ nefas erat formare, tales pariter ex superinducto, quod diximus, Noachidis seu Profelytis domicili jure, nec hisce omninò formare esset fas. Cum alioquin ex jure Noachidarum communi, seu quo genus humanum obstringi docent, Imagines qualescunque facere, id est, Picturam, Sculptoriam, Statuariam, Cælaturam, id genus artes alias pro arbitrio exercere, nemini interdictum esse velint. Ut verò, quod de Imaginibus minimè apud ipsos faciendis habent, ritè capiat; de eis distinguendum. Alia ipsis erat Imaginis Humanæ, alia aliorum Animantium, ut Quadrupedum, Volucrum, Arborum rerumque quarumlibet, præter Hominem, terrestrium & aquaticarum, alia denique Cœlestium ratio; veluti Solis, Lunæ, Siderum ceterorum. Humanæ rursus alia erat ratio in Cherubinibus Tabernaculi & Templi, alia ubi aliàs sive Statua fieret sive sculptoris artificio promineret, alia ubi sive Pictura sive Textura planam sive Cælatura insculptam exhiberet. Distinctiones nimirum has faciunt doctiores cordatioresque, dum Idololatriæ in Decalogo interdictum, aliasque leges congeneres ex more majorum interpretantur. Nec sine his ac sequenti explicatione intelligi volunt capita de non faciendis imaginibus in Scriptis Talmudicis breviusculè, nec adjectis quæ inte-

integrum sensum aperiant, subinde ^b concepta. Cherubinis, quorum ^b *Apud Mai-*
figure genus heic primū est, facies fuisse humanas agnoscunt^c, & testa- ^{monid. ha-}
tur Scriptura^d; alas item eis adjectas quatuor præter alia, unde forma ^{lach Sanhe-}
eorum erat, qualis^e in rerū natura alibi non omninò simul reperta. ^{drin cap. 19.}
Jam verò, præter id quod de singularis Numinis, qui omnium præ- ^{alibi.}
ceptorum dominus est, heic mandato, nemini non facile occurrit, ^c *Gloss. Tar-*
aiunt interdicti de imaginibus verbis utcunque aliàs intellectis neu- ^{chis ad Exod.}
tquam contineri horum formationem, quia nihil in eo interdici- ^{25. 18.}
tur præter imaginem rei, quæ aut in superiori, aut in inferiori mundi ^d *Vide Eze-*
parte reperitur. Rabbi Isaac^f Mofaides, à proavo etiam Arama di- ^{chiel. 41. 18.}
ci solitus, ^e *Regum in*
³ *Vulg. 5. 36*
^e *Vide Leonti-*
^{um in Synod.}
^{7. act. 4.}
^c *Ioseph. Ar-*
^{chaolog. 3. c. 6.}
^e *lib. 8. c. 2.*
^f *In Aqueda,*
^{Shair, 45. fol.}
^{149 col. 1.}
^e *Shair 48.*
^h *In Concilia-*
^{tore ad Exo-}
^{dū quaest. 30.}
^{Latine 97.}
^{Hispanice.}
^h *Explan. in*
^{Ezech. Tom.}
^{2. part. 2. lib.}
^{4. cap. 43.}
ⁱ *Maimoni-*
^{des halach.}
^{Aboda zara}
^{cap. 3. Ha-}
^{lach. Sanhe-}
^{drin cap. 19.}
^{Moses Miho-}
^{il. Præcept.}
^{Neg. 22. Ex}
^{Gemara Ba-}
^{bylonia ad}
^{tit. Aboda}
^{zara cap. 3.}
^{fol. 42. & 43.}
^{Shulcan A-}
^{ruch, lib. Io-}
^{re Dea cap.}
^{scibi. 41.}

אין מעשה כרובים בכלל שהרי אין צורתם נמצאת בשום אחד מהמדורים
Non comprehensa est formatio Cherubinorum in
generaliter interdicto, quoniam scilicet eorum figura non reperitur in
re aliqua sive superioris sive inferioris mundi partis. Qua de re
item videsis, quæ è Talmudicis habet alia Manassèh Ben Israel
Et de Cherubinorum figuris, præter commentarios magis obvios,
consule, si plura velis tum I. Baptistam Villalpandum tum Visorii &
Moncæi disputationes de Vitulo aureo. Quod verò ad Imaginem
simpliciter humanam in Solido seu Statuâ, aut materie Prominen-
te expressam attinet; receptissima est eis sententia, talem facere non
omninò licuisse. Talmudici; *אסור לעשות צורות לנוי וא"ע שאינן*
ע"ז שנאמר לא תעשון אתי כלומר צורות של כסף וזהב שאינם אלא
לנוי כדי שלא יטעו בהן הטועים וידמו שהם ל"עז ואין אסור לצור
לנוי אלא צורת האדם בלבד לפיכך אין מצוירין לא בעץ ולא בסיד
ולא באבן צורת האדם והוא שתהיה צורת בולטת כגון הציור והכיוור
Nefas erat facere Images
etiam ornatus causâ, etiam si citra cultus Extranei rationem; juxta
illud, non facietis mecum seu coram me deos argenteos & deos au-
reos &c. Videlicet Images argenteas & aureas etiam quæ non
fiant ob aliam quàm ornatus causam. Ideò scilicet ne errent, qui in
errorem fuerint proniores, & existiment eas in cultum extraneum
factas. Ceterum illicitum non est Imaginem (rei terrestris alicujus)
aliam præter hominis tantum, ornatus causâ fingere. Vnde fit, ut
nec è ligno, nec calce, nec saxo Imaginem formarent humanam, quæ

scilicet promineret seu extaret, quemadmodum ornamenta & figura in tricliniis poni solita, & id genus alia. Et, qui ejusmodi formaverat imaginem, verberibus puniebatur. Sunt qui heic integram tantum hominis figuram, non partem intelligunt. Pictas autem seu ita insculptas Figuras Humanas, ut non Protuberarent, sed aut in Plano tantum aut in Concavo viserentur. ^licitas habebant. Sic tamen ut ectypas, quæ ex insculptis prominerent, formare nefas.

^k *Ezechiel. c. 8, 10. & 23, 14.* Tametsi interea tam figuris humanis in pariete ^k pictis cultum apud ipsos extraneum olim exhibitum quam imaginibus solidis doceamur. Sed regulariter jam dicta exceptiones aliquot pro seculorum rerumque discrimine admittebant, quas suis in locis infra dabimus.

^l *Archeolog. lib. 18. cap. 4. & Halos lib. 2. cap. 8.* Certè apud Flavium Josephum ^l, exemplum est de iconibus Cæsaris decurtatis, quæ signis adesse solebant ab Hierosolymitanis non admissis. Pilatus, inquit Josephus, à Cæsareâ, Hierosolyma traducto in hyberna milite, *περτομάς Καίσαρος αἱ τοῖς σημείοις πρόσθουσιν*, *Decurtatas Cæsaris imaginis, quæ signis aderant*, in urbem intulit. Id quod adjicit factum, *Ἐπὶ κατάλυσιν τῶν νόμων ἰσδαϊκῶν*, *In Legum Judaicarum violationem*; subjiciens *εἰκόνων ποίησιν ἀπαγορεύοντες ἡμῖν ὁ νόμος*, *Cum nobis interdictum sit Imagines facere*. Unde magno agmine Cives Hierosolymitani, qui Legum suarum violationem ejusmodi ferre nequibant, eum adeunt, & demùm, ut Cæsaream reportarentur, nec sine tumultu ingenti, impetrant. Etiam ex hac causa, qui ante eum fuerant Præsides cum signis aliter insignitis urbem ingredi solebant, ut ibi memorat etiam Josephus. Vitellius item ad bellum paratus Arabicum, quum vellet per Judæam exercitum ducere, occurrerunt ejusdem principes ^m deprecantes transitum; *οὐ γὰρ αὐτοῖς εἶναι πάτριον πείσορᾶν εἰκόνας εἰς αὐτῶν φερομένης*, *neque enim mores permittere patrios, ut inferantur Imagines*, quales scilicet signa comitarentur, seu Cæsaris. Et precibus horum flexus Vitellius propositum mutavit. Quin cum theatrum aliaque moris Romani Hierosolymitanis perquam inassueta in urbem induxerat

ⁿ *Archeolog. lib. 18. cap. 7. 15. cap. 11.* Herodes ⁿ Rex Antipatri F. atque, inter alia, gentium devictarum Trophæa, scilicet Arma humana auro & argento collucentia, nihil æquè atque hæc civibus molesta, invisâ atque execranda fuere. Nimirum

mirum existimabant imagines humanas eis tectas fuisse. Atque Herode blandis alloquiis eos hac superstitione eximere conante, ὁμοθυμαδὸν ἐξεβόων, εἰ καὶ πάντα δοκεῖεν οἷσά, μὴ φέρειν εἰκόνας ἀνθρώπων ἐν τῇ πόλει, τὰ τροπαῖα λέγοντες. ἃ ὃ εἶναι πάτερμον αὐτοῖς, *Vno ore exclamant, etiamsi reliqua omnia ferenda viderentur, non permisuros se intra urbem Imagines Hominum. Sic Trophæa nuncupabant. Patrium enim suum morem eis adversari.* Postquam autem detracto armorum ornatu Herodes, ut tumultum sedaret, nudos qui sustinerent stipites non humanas subesse imagines ostenderat, plerisque satisfactum est. Atque ex hisce Josephi eliciendum videtur non solum Imagines in Solido Humanas, etiamsi decurtatas, non fieri apud eos debuisse, sed nec omnino factas conspici, aut in usum admitti. Ceterum juxta disciplinam Magistrorum, tametsi Facere hujusmodi Imagines apud illos illicitum habitum est, tamen de Factarum Usu aliter statuebatur. Et cautiùs intelligendus heicalibique de Imaginibus Josephus. Nam aliæ planæ heic suberant & singulares rationes, ob quas adeò exosæ Judæis imagines illæ. Sed ea de recapite proximo & octavo. Jam verò tametsi ornatus solum seu Animi causâ imagines ejusmodi fieri illicitum habebant, nihilo minus למדל תלמוד seu *discendi docendique* solum quid vitæ humanæ necessarium, imagines ejusmodi formare, apud cordatiores saltem eorum neutiquam habebatur nefas. Quod sanè evincitur ex eo, quod mox dicetur de corporum Coelestium imaginibus discendi docendique causâ formati. Incisas autem seu Cælatas, nec protuberantes effigies humanas quamplurimas à Judæis ipsis editas habemus in Rituali illo Paschali nuper Venetiis typis mandato, tam Hispanicè, quàm Ebraicè. Nimirum res Patriarcharum atque aliorum gestas eorumque vitæ atque itinerum icones. Tantum abest, ut in universum verum sit, nullius generis Imagines seu Figuras Humanas ex Judæorum institutis licitè fieri! Joannes Baptista Villalpandus °, vidisse se, ait, apud Fulvium Ursinum nummum pondere drachmæ, qui ex altera parte refert Marci Antonii caput cum inscriptione hujusmodi שלמה מלך, hoc est, *Rex Salomon*; ex adverso verò, nudam quandam & incongruam Templi formam cum inscri-

° *Apparat. Urbis ac Templi part. 2. lib. 2. disp. 4. cap. 27.*

ptione שלמה הכל *Templum Salomonis*. Nec dissentit ab Ursino, qui arbitratus est percussum esse hunc ab Herode, qui, ut Antonio assentiretur, ei Salomonis nomen & ædificati templi gloriam adscriberet. Quapropter, inquit tam hunc, quam alium quemcunque similem, si reperiatur, non Hebræorum habendum esse putamus, sed peregrinum. Percussus enim est ab Herode iniquo Principe, qui se Hebræum esse planè profiteretur, ac nihil minùs curaret, quam Hebræorum legibus se subdere atque institutis, quibus impium habetur atque execrandum, Hominis Imaginem quâcunque ratione aut causâ efformare. Sed reclamant celeberrimi, quorum scita ex more majorum desumpta attulimus, Magistri, si de figurâ humanâ quacunque etiam depictâ aut cælatâ loquatur. Satis intereâ concordēs, de protuberante in nummo alibive figura humana non efformanda. Quid igitur dicendum de nummo hoc æneo, Mosis figura & nomine insignito, id-

*In Proæmio
ad Tarich
Regum Per-
sarum p. 34.*

lielimum Schikardū P, qui ex antiquaria Thomæ Lansii supellectili illud depromsit? Certè institutis

ac moribus Israeliticis planè est alienum. Literæ alterâ parte inscriptæ, sive à vetustate sive à Sculptoris incuria, qui primò incidit, vitii nonnihil traxere. Sed id, quod volunt, est, quod legitur in Decalogo לא יהיה לך אלהים אחרים על פני *non erunt tibi Dii alieni coram facie mea*, Neque verò, quod affert idem Schikardus a' numismate Abrahæ Sene & Vetula insignito, quidquam heic

*In Beresith
Rabba pa-
rash 39.*

probat. Concedatur, si vis, Traditionem q' illam de Abrahæ nummo veram esse. Certè ad instituta Israelitica, quæ diu postea nata, moreque inde sequentes ritè dignoscendos nihil omninò ea facere potest. Nam Abrahæ ævo nullum de Imaginibus faciendis interdictum habebatur, sed tantum de non colendis; quod Noachidarum faciunt universale. Quin nonnulli Ebræorum, qui legem Mo-

saicam

faicam tot seculis postea ortam ad Abrahamum nescio qua ratione retrahunt, adeoque & ipsum interdictis de Imaginibus humanis neutiquam faciendis teneri volunt, traditionem illam non de Senis & Vetulae imaginibus, sed de vocabulis tantum ipsis in Nummo capiunt^r; quoniam scilicet **אסור לעשות צורת אדם** *interdictum est, sic facere imaginem humanam.* Habeo equidem ipse item Mosis icunculam antiquitus expressam in Lamina æris rotunda, quam non ita pridem Shenæ, in agro Surreiensi circa nonum à Londino lapidem, inter rudera repertam accepi. Crassa est ea admodum & ponderis paulò amplius dodrantis unciae; id est, minoris quam Lansianum illud æs pendens unciam cum sextante aut paulò plus, quod ait

Thosipha in Baba Kama. cap. 9. Et Comment. ad Beresith Rabba fol. 43. a

Schikardus. Crassitie parili protuberat nec cum icon, qualem heic damus; parte alterâ non solum eadem ipsa præ se ferente verba sed eandem etiam ipsissi-

mam Scriptionis formam quæ in ære Lansiano. At verò in meo non tam crinis crispus, ut in Lansiano, quam cornu arietinum cernitur. Rem satis non intelligo. Nec capillum ejus an indumentum aliquod Capitis videamus. Num interea ratio insit aliqua cornutæ illius faciei, quæ Mosis tribui solet, viderint, qui operæ duxerint pretium. Sed in figuris ejus cornutis, erigi solent, ut Panum & Satyrorum aut capreolorum, non incurvari, ut arietum atque Jovis Hammonis, cornua. In picturâ scilicet Christianorum, qui ex eo, quod in vulgata habetur de Mose, *ignorabat^r, quod cornuta esset^r facies sua, & videbat faciem egredientis Moysi esse cornutam*, bicornem Mosem pingunt. Rident autem cornua illa Judæi, quibus ibi, **קָרָן עוֹר פָּנָיו** quod *cornuta erat ei facies* sonat in vulgata, sumitur pro eo quod est *splenduit seu radiavit cutis faciei ejus.* Nec alio sensu reddunt Judæi Mauritanienfes, Hispanienfes, præter paraphrasas Chaldaeos. Nec sane alio Hellenistæ. Quin nec alium meritò

Exod. 34. 29. Et 35.

existimant viri docti fuisse interpretis vulgati sensum, utcunque pictores sculptoresque atque ii, à quibus docentur, illum interverterint. Nam Lucis radii cornua velut imitantur & Ebraicè קרני תִּי תִּי tam hæc, quàm illos denotat. Et radios illos faciei Mosis קרני ההוד *cornua magnificentie* vocat ibi Salomon Jarchius. Quin expressim D. Paulus τὴν δόξαν & προσώπου αὐτοῦ *Gloriam vultus ejus* nuncupat. Adjici verò insuper seu delitescere in Mosis hujus collari crucis videtur icuncula nomini subjuncta. Adeò demum ut Christiani alicujus potius opus esse suspicer, fortean ideo ante secula aliquot factum, ut officiosi muneris vice inserviret ad Judæos aliquos sive demerendos sive ad Christianismum civiliter invitandos. Nam quanquam à faciendis ornatus animive causâ hujusmodi imaginibus protuberantibus ex more eis abstinendum erat, factis tamen, modò in venerationē neutiquam fierent, ex disciplina sua uti, adeoq; dono accipere ritè potuere, ut capite ostenditur proximo. Tantum autem abest, ut pro nummo aliquo, sive funderetur, sive percuteretur æs hoc meum, ut vel ipsa tum laminæ tum figuræ exstantis crassities satis mihi videatur id palàm denegare. Certè & Moses figuram cum nomine adjecto à Christianis olim interdum fieri, idque velut in eorum gratiam facilè concedet, quisquis fidem habuerit historiolæ illi, quam, nescio, unde hauserint seculorum paulò anteriorum Judæi de Imagine Mosis eaque apud Anglos nostros jussu olim regio sic formata, pro insigni tentorii, in quod Judæi Anglienses se reciperent, quotquot Christianismo nomina dare pertinaciter nolent. Ea de re narrationem legimus apud R. Gedalias Ben Jechaia scriptorem quidem nuperum, (nam sub quinquaginta ab hinc annis floruit,) sed qui è vetustioribus multò ævi antiquioris mediique sui generis scriptoribus quamplurima nec sine industria summa edidit. Verba^u apponam. בשנת ה' אלפים כ' כומר א' נימול באינגילטרה כרי להנשא עם יהודית שנתלהב באהבתה ויודע הדבר לבני העיר והיו רוצים לשרפם אבל המלך בחר לעשות הנקמה בדרך אחרת וגזר כי תוך ג' חדשים ימירו ואשר מלו הכומר בשרפו ורבים מהם המירו ויקחו כל בניהם מו' שנים ולמטה ויוליכום לסוף מלכותו למען ישכחו מנהג אבותיהם היהודים וימת המלך וימלוך בנו תחתיו ותכף בא על מלכותו

^u In Sepher Shalsheth hacabala fol. 112. & 113.

מלכותו דבר ורעב ויאמרו יועציו כי לחטאת היהודים שאינם מאמינים
 היטב בא העונש להם ויעש שני אהלים על חוף הים על א' צייר צורת
 מר"ע ושמר ועל אחר צייר משיחם ויקרא לכל האנוסים בדבריהם
 טובים ויאמר אליהם כי מרשה להם להתיהד ולא יכריח שום מהם
 לשום דבר אמנם כרי להכיר מי יהיה יהודי. רוצה שהמתיהדים יכנסו
 באהל מר"ע וקבלו עליהם לעשותו ורבים נכנסו באהל מר"ע ואחר
 הכנסם היו שם מרצחים אותם וכן ספו תמו כלם *Anno quinquies*
millesimo & vigesimo, Sacerdos quidam Christianus circumcissus est
in Anglia, ideò scilicet, ut uxorem duceret Iudaica gentis fæminam,
quam efflictim deperibat. Id quamprimùm est loci civibus notum,
voluere illi eos vivicomburio punire. Ceterum alio modo ultio-
nem futuram statuit Rex; edicto nempe promulgato, ut intra tem-
pus trimestre Iudæorum commune Iudaismo renuntiaret, & qui Sa-
cerdotem circumciderant comburerentur. Et eorum per plurimi
sane Iudaismo renuntiarunt. Liberi autem eorum universi Sexen-
nii ætatis & minoris in extremos regni limites missi sunt, ut ibi
disciplina vitæ seu Iudaicæ obliviscerentur. Mortuo autem
regi huic successit filius ejus. Nec diù post cum & pestis & fames re-
gnum ejus invasit, monuerunt consiliarii ejus, pænæ hujus causam
esse peccatum Iudæorum non recte credentium. Fiebant igitur jussu
regio duo tentoria juxta littus marinum, quorum super alterum ef-
formabatur figura Mosis Magistri nostri, super quem sit pax, uti &
Nomen ejus; super alterum autem figura Christi eorum. Mitiori-
bus dein verbis cum eis in angustias has redactis Rex agens, denun-
tia vit cui libet eorum licitum fore Iudaismum amplecti & retinere,
nec omnino ad rem quampiam eos iri coactum. Id tantum se velle
dignoscere satis, quisnam reverà Iudæus esset, quis non. Imperavit
igitur, ut, qui reverà Iudæi essent, atque esse vellent, ingrederentur
tentorium Mosis Magistri nostri, super quem sit pax. Conditione
accepta, quamplurimi illud ingrediuntur. Ingressos autem occide-
runt & in mare projecerunt. Atque sic exitus erat universorum.
 Ita Rabbi ille Gedalia. Et tantundem, de tentoriis ac Judæis An-
 gliensibus trucidatis ac in Mare projectis, ferè habetur apud autorem
 Christianum Fortalitii^x Fidei, sive is^y Guilielmus Totanus sit, sive

Lib. 3. pag. 219. Edit. Lugdun. 1525 & pag. 169. Edit. Norimberg. 1494. y Videfis Anton. Possessin. in Biblioth. select. lib. 9. cap. 3. & I. Molanum in Biblioth. Martiarum.

Bartholomæus de Spina. Sed pro eo quod legitur apud Gedaliam de Imagine Mosis & Christi super tentoria, in Fortalitio dicitur Legem Judæorum in altero, in altero Crucem Christi positam; nullâ Mosis mentione habitâ. *Et intrantes, inquit, papilionem (Legis) unus post alterum jugulabantur in secreto ex altera parte papilionis, & projiciebantur in mare, & sic purgatum est prædictum regnum & continuo cessit plaga, nec amplius Judæus ibi habitavit, sed nec habitat usque in hodiernum diem.* Scripsit verò au-

² Editor Norimbergensis 1494. in Prologi fronte.

tor hic diu ante Gedaliæ tempora, atque ut nonnulli^x volunt, anno Christi 1459; sodalis scilicet Franciscanus. Id verò scribit ille velut è *Cronicis*, ut ipse ait, *Anglorum antiquis* sibi relatum. Nondum quid in *Cronicis* nostratibus ejusmodi mihi repertum. In iis quidem Judæos Angliâ pulsos legimus sub annum Regis Edwardi primi decimum octavum, id est, Christi 1290. Neque ea de re dubitandum, cum sexcentiès in Archivis illius temporis, tum Cancellariæ nostræ, tum Fiscalibus idem asseratur. Sed Occisos seu Tentoria, quæ memorantur sive apud R. Gedaliam sive in Fortalitio Fidei, posita esse inde non discimus. De tempore autem non satis liquet apud Gedaliam. Initium historiæ collocat in Judaicæ seu Hillelianæ, quæ hodieque utuntur Judæi, periodi anno 5020, id est, Christi 1260. Occisos verò & in mare projectos tempore Regis, qui tunc regnanti filius successit. Id est, proculdubio Edwardi nostri primi; qui filius Henrici tertii, cujus annus 43 idem est cum Christi 1260. Quin eidem ipsi anno perperam tribuit Judæorum Angliensium exilium

³ In Sebet Iehuda, fol. 19.
⁴ Edit. Adrianopolitana.

Salomon^a Ben Wirga, qui avorum memoria calamitates atque adeo variantia per orbem terrarum gentis suæ discrimina operosius collegit. De exilio Anglicano verba faciens ille, *הגירוש והיה* inquit *שנת חמשת אלפי ועשרים ליצירה* atque erat exilium illud anno 5020 à creatione, id est anno Christi 1260, seu Henrici nostri tertii 43; quod falsum esse scimus. Hallucinatum igitur eum fuisse existimo, aut ex eo quòd historiæ initium juxta id, quod apud Gedaliam habetur, alibi ipsi apud suos repertum (nam is Gedaliæ vetustior est) pro ipso exilii anno malè sumpsèrit, aut ex eo, quòd numeros literis apud suos alibi juxta morem denotatos haud sedulo fatis animad-

nimadvertit. Nam ut ה' אלפים נ' denotant 5020, sic ה' אלפים נ' 5050. Et נ' pro נ" , elemento maxime in scriptione Rabbinis usitatori non rarò simillimo, sumi uti & hoc pro illo tralutium est. Annus autem periodi Judaicæ 5050 exilio Anglicano satis respondet, id est, Christi 1290; juxta id quod plerunque in Annalibus nostratibus legitur. Nec carent Judæi etiã suis testimonio omni exceptione majori, quo asseritur circa triennium antè non expulsos Anglia Judæos. Etenim Judæus Angliensis, qui tunc vixit, scriptum reliquit, anno 47 sexti millenarii (id est, periodi quam diximus Judaicæ 5047) prehensos adeoque in carcerem traditos esse universos per Angliam Judæos. Scilicet in cellæ arcis Wintoniensis subterraneæ, quæ proculdubio nonnullis eorum carcer erat, parieti Saxeo hujusmodi habetur inscriptio

יום ואמר ה' י
תפסים כל יהודי
ארצ הא' שנ'
מ"ז לפ' להלף
ששי אני אשר
חקקתי

quod sonat *Die* (utrum י' א' מ' , quod incisus proximat, id est, ii. *Mar.* sit ibi legendum nescio; & vocabulum, ut exaratum est, sonat & *dixit* aut quid simile cuius ibi sensui locus non est) *prehensi sunt universi Judæi seu Iudæorum communitas* (quæ locutionis apud nos formula tunc temporis in usu) *Terræ hujus, anno 47 juxta sexti millenarii rationem. Ego qui* (seu potius ego *Ascher*) *incidi.* Descriptam è cella ante annos aliquot mecum amicissime communicavit V. Cl. Patricius Janius Bibliothecarius regis, uti & postmodum Henricus Jacobius. Certè & Annalium nostratiam aliqui^b secundo Maii anni Christi 1287, qui ipsissimus est heic annus, ejusmodi Judæorum collocant prehensionem custodiamque.

^c Hollinshed. Alii anno 1286 ^c qui etiam facile in ipsum 47 sexti millenarii cadit, si annorum variatim inchoantium apicumque temporis independentium quales heic prætermisimus ratio habeatur. Sed hæc obiter. Ad Guilielmum Schikardum redimus. Quod adjicit ille de aliarum rerum signis in numismatis Ebræorum veterum protuberantibus, haud quicquam facit ad asserendum suum illud de humanâ in nummo apud eos figurâ. Nam de ceterarum rerum in terra aquave imaginibus, receptior est sententia, nullam ex eis fuisse, quam formare ornatus seu animi causâ quomodolibet cunque non liceret.

^d Maimonid. Sic enim generatim Magistri celeberrimi ^d צורת הבהמות ושאר נפש חיה חוץ מן האדם וצורות האילנות ודשאים וכיוצא בהן מותר לצור חיה חוץ מן האדם וצורות האילנות ודשאים וכיוצא בהן מותר לצור *Images bestiarum aliorumque, præter Hominem, animalium, images item Arborum, Herbarum, id genus aliarum rerum facere licet, idque etiam si promineant.* Sed excipiunt nonnulli Leonis, Bovis atque Aquilæ (quorum facies in Ezechielis visione) figuras; aliqui etiam Draconis, quippe cuius in Idolis adeò frequens; aliqui etiam Draconis, quippe cuius in Idolis adeò frequens cultus. Sed nec desunt, qui non minùs huiusmodi rerum Images, quàm Hominum velint interdictas. Certè scimus Flavium Josephum Legatum à Populo Hierosolymitano ad Tiberienses missum, ut cum illis ageret ^e de diruendo τὰ οἰκῶν ἐπὶ Ἡρώδου & τετραρχῶν κατασκευάσεν, ζώων μορφὰς ἔχοντι, τῶν νόμων ἕτως ὡς κατέσκευάζειν ἀπαγορεύοντων, Palatio ab Herode Tetrarcha extructo, quod animalium habebat Images, cum ita quid extruere ex lege esset interdictum. Quod & factum est. Sed ea de re vide quæ dicuntur capite proximo. Nam reverà aliò planè spectat. Eousque etiam detestantur Judæi nonnulli hodierni images omnimodas, ut nec sigillis ^f, quibus figura ceræ imprimatur ulla, uti velint. Sed ad sententiam illam de aliarum in terris præter hominem rerum imaginibus pro libitu faciendis adstruendam, veluti nempè vetustioribus Ebræis receptam, haud parùm facit quod de Numismatis eorum legimus ^g. Fuisse Numisma Josuæ altera parte Tauro, altera Monocerotē insignitum; Davidi etiam, cui, מקל ותרמיל מיכן ומגדל מיכן, Baculum & pera in parte altera, altera turris viscebatur; quin & Morde-

^c Hollinshed.
eod. ann. pag.
283.

^d Maimonid.
halach. Aboda Zara cap.
3. Mos. Kot.
Zensis Praecept. Neg. 22.
ex Gem. Babylon. ad tit. Aboda Zara cap. 3. fol. 42.
& 43.

^e In vita sua.

^f Guil. Schikard. in Proem. ad Tacit. Regum Persia pag. 43. Videfis

Manass. Ben Israel in Exod. quest. 30.
^g Beresith Rabba Parash. 39.

Morde-

Mordecæo, cui *שק ואפר מיכן ועטרת זהב מיכן* *Saccus & cinis in altera, & corona aurea alterâ* eminebat, non autem Regina Esther & cum ea ipse (ut hallucinati nonnulli ^h aiunt) quod ex Ebraeorum moribus ferendum, ut ostensum est, non erat. Finguntur fortè numismata hæc. Nec ea de re contendo. At dum in libris eorum vetustissimis, viris illis sanctis ea utcunque tribuuntur, dubitari, opinor, nequit, quin ejusmodi rerum apud majores suos idque post Mosaica instituta, imagines non illicitas interea haberent; saltem qui hæc scriberent. Nec sanè serpens æneus ⁱ sic aut formatus aut retentus, quasi ipsa simpliciter formatio ex jure communi non fuisset licita. Nummi autem Ebraeorum seu Sicli ac congengeres, quos sive ipsos sive apud scriptores depictos vidimus, animalium carent figuris, & sive virga Aaronis sive urna Mannæ, sive Thuribulo, Palma (quæ velut gentis symbolum in Cæsarum etiam Nummis subinde reperitur, veluti Augusti, Vespasiani, Nervæ) id genus aliis tantum insigniuntur. Horum figuras habes apud Antonium Augustinum ^k, I. Baptistam ^l Villalpandum, Casparum Waserum ^m, Joannem Morinum ⁿ, ut alios, qui de eis obiter, prætermittam. Eorum par exhibemus, velut ceterorum omnium fermè instar. Nam tametsi plures apud jam citatorum aliquos habentur, binis tamen hisce inspectis

^h Villalpand. Appar. Urbis & Temp. part. 2. lib. 2. diss. 4. cap. 27.

ⁱ Num. 21. 8. 2. Reg. 18. 4.

^k Dialog. 2.

^l Locoriam citato, & seqq. ^m Lib. de Antiqu. Nummis Ebraeorum.

ⁿ In Pentateuch. Samaritan. Exercit. 2. cap. 10. & vide Mos. Nachmanidem in Pirush Tora. fol. 342. b.

quicquid eorum reliquum est ac genuinum, ad rem saltem, quam tractamus, satis inspicitur dignosciturque. Ceteri enim aut planè similes sunt aut proximè sive huic sive illi accedunt. De Numismate autem Censuræ, Cæsaris in Evangelio imagine insignito, vide quæ habentur in-

tur infra capite octavo. Binorum, quæ jam depicta sunt, numismatum. Prioris archetypum unum argenteum penes me habeo, cuius altera pars urnulam Mannæ (sic credi solet) altera Aaronis virgam ostendit. Hæc autem verbis hisce caractere Samaritano, id est, qui Judæis antè captivitatem in usu, circumscribitur, ירושלים הקדושה, *Ierusalim sancta*; illa eodem item caractere, verbis hisce שקל ישראל *Siclus Israelis*. Posterioris verba sunt eadem caractere Assyriaco, seu qui post Ezram in usu. Partem alteram Thuribulum & Fumus ascendens, alteram Palma, seu palmæ ramus occupat. Etiam & huius generis aliquot non semel vidi, figuris, ut in priori, prominentioribus. Sed cum præstò jam non sit ejusmodi mihi ullum, ex Villalpando & Antonio Augustino figuram huc transtuli. Quod demum ad Coelestium rerum Imagines spectat; quemadmodum ex illo legis sacræ ^o *Non facietis mecum seu coram me Deos argenteos*

^o *Exod. 20.*
23.

^p *Gemar. Babylon. ad cap. Aboda Zara cap. 3. fol. 43. b* *mecum scilicet, non facietis imagines instar ministrorum, qui coram me superius ministrant, veluti Solis, Lunæ, Signorum, Syderum,*

^q *Halach. Aboda Zara c. 3. Mos. Mi-kotzi Pra-cep. neg. 22. & Sidesis Paraphras. Vzielidi tribus. Exod. 20. 23.* *aut Angelorum ministrantium; unde Maimonides ^q alique אסור לצור דמות חמה ולבנה כוכבים ומזלות ומלאכים שנ' לא תעשון אתי לא תעשו כדמות שמי השמש לפני במרום ואפילו על הלוח illicitum est formare simulacra Solis, Lunæ, Stellarum, signorū, & Angelorum; juxta id quod scriptū est, Non facietis mecum; non scilicet facietis instar Ministrorum, qui coram me supernè ministrant, ne quidem etiamsi in tabula seu plano. Id est, etiamsi non promineant, nec exstent, seu ut nonnulli, ואפילו אין הצורה בולטת בהן שברקיע הם, etiamsi non exstet seu promineat earum figura. Nam & ipsa sidera in firmamento immerguntur. Non prominere videntur. Adeò ut qui in plano sydera depingit, veram omnimodò, quantum fieri potest, ipsorum figuram (ita proculdubio sensus est) exhibeat, quod fieri non debet. Sicilli. Et tametsi aliter atque aliter in-*

terpre-

terpretantur legem illam Exodi de Diis argenteis & aureis in hanc rem à Magistris, quorum verba attulimus, citatam, nihilominus, quantum video, Corporum Coelestium Figuras five planas five prominentes Ornatus causâ velut in xyftis, prothyris, parietibus, aulæis, alibive fieri apud ipsos illicitum unanimes habebant, si Talmudicis fides. Atquid interea tum dicendum de pronai Herodiani velo illo pretiosissimo seu peplo Babylonio apud Josephum^r non solum^{Halofeos. lib. 6. cap. 6. gr. 14. lat.} ita coloribus hyacinthino, purpureo, byssino & coccineo variegato, ut ὡς περ εἰκόνα τῶν ὅλων *velut omnium rerum imaginem*, quæ scilicet sub Luna visuntur, uti per symbola præseferret, verum etiam πᾶσαν τὴν ἐξ ἐξάνιον θεωρίαν πλὴν ζώων *omnem Cæli rationem præter Signa*, ut vertit Ruffinus, haberet in se perscriptam, id est, ipsam Cœli, si quid video, imaginem totam, modò Signa excipias; si ζώδια *pro signis* seu Zodiaci illis duodecim, ut vulgò, solum hic sumenda. Cum autem vocabulum ipsum tam generatim Animalia denotet, quàm Signa illa duodecim, quæ nec Animalia sunt omnia, fortè voluit potius Josephus omnem cœli rationem seu rerum coelestium imagines in velo illo depictas, modò animalium figuras, in quas tam Zodiaci sidera, quam quæ occupant cœlum, reliqua antiquitus tributa sunt, excipias. Veluti Orionem, Cepheum, Draconem, Cygnum, Canem, Delphinum. Nam & Tabernaculi Mosaici velum (cujus heic imitatio) ipse alibi^r ait floribus omnigenis variegatum esse^{Origin. lib. 3. cap. 5. & Side I. Bapt. Villalpandiæ} se τοῖς τε ἄλλοις ἐνυφασµένον, ἀ κόσµῳ εἶναι ἑµελλον, πλὴν ζώων^{3. cap. 5. & Side I. Bapt. Villalpandiæ} μορφῆς, *Rebus aliis omnimodis intertextis quæ ornamento esse possent, exceptis Animalium figuris.* Adeo ut absolum non sit τὰ ζώδια in velo illo Herodiano idem denotare quod τὰ ζώα in Mosaico^{Explana- tionum in Ezech. tom. 2. part. 2. lib. 3. cap. 45.} illo. Ideonè verò innuit Josephus Stellarum ipsarum tam Zodiaci quàm reliqui cœli spatii, Solis, Lunæ, atque errantium ceterarum figuras five in Mosaico five in Herodiano velo depictas? aut cum hisce etiam Coronam Ariadnes, Deltoton, Lyram, Argo, Thuribulum, id genus alia. Nam in hujusmodi Partes ac Nomina cœlum diu ante Herodis Magni, id est, Augusti tempora ab Ægyptiis ac Chaldæis, uti etiam à Græcis distributum nemini non est in confesso. Sed, ut ex jam antè dictis vides, doctrinæ Talmudicæ omnino adver-

sum est Figuras id genus Cœlestes depingere seu quovismodo formare; Ornatûs scilicet seu Elegantiæ tantum Animive causâ. Quod ut signanter adjectum capias. Nam causâ Astronomiam aliave independentia Docendi Discendive, veluti in Globis cœlestibus conficiendis, Eclipsium diagrammatis designandis, Magnitudinum, Illuminationum, Motuum, aliorumque in theoria syderum id genus, quæ Mathematicis in usu, ob oculos demonstratione, etiam Figuras Cœlestes fieri apud veteres quidem haud video interdictum. Sunt fateor in Magistris, qui nec sic figuras ejusmodi libenter admittere videntur. Abraham Aben-Ezra, & ipse Astrologus summus¹ אין תמונות בשמים רק שמונה וארבעים צורות וחכמי הצורות עושים² דברים אשר לא כן ומעשיהם קרובים לעבודה זרה *non sunt imagines aut simulachra in cœlo præter quadraginta octo* (constellationes Astronomis notissimas) & *Pictores formare solent res quidem dissimiles. Sed dum ita faciunt, proxime accedunt ad Cultum extraneum.* Nimirum Arietem, Taurum, Geminos & quæ sunt cetera, imaginum ipsorum syderum loco habent. Quin & religiosiores hodie Judæi, quod ait Guilielmus Schikardus³, *ne characteres quidem* ☉ ☽ * aut ♀ ♂ ♄ ♀ 4 *tolerant etiam in suis Lucoth, hoc est calendariis aut Astronomorum libris, neq. ceras quovis annulo signant.* At verò non solum annulorum signatoriorum usus in libris Talmudicis⁴ licitus citra controversiam habetur, verum etiam permissum Ebræis utcumque non simplicis Ornatûs, tamen Discendi Docendique causâ, iuxta Maiorum suorum ritus, etiam Figuras rerum ipsarum Cœlestium facere; id quod tum ex virorum clarissimorum seculorumque priscorum recentiorumque in libris eorum Mathematicis exemplo, tum ex Talmudicorum scitis edocemur. Illustre est exemplum illud Rabban Gamalielis. Is Princeps erat Synedrîi Magni. Abesse autem sibi in suppellectili forensi noluit quidquam, quo facilis in Mensium initiis discernendis sanctificandisque fidem probaret testium, qui ex more se Lunam nascentem vidisse assererent. Scilicet à phasi Lunæ noctis à præcedentis mensis initio tricesimæ, quoties ejusmodi phasis haberi quiret, ita supputabant ut ex prima hac Lunæ visione ratio eis penderet & mensium & anni initii.

Adco-

¹ Ad Exod. 20.22. seu in Decalogum.

² In Proem. ad Tarich Regum Pers. p. 12. 34.

³ Videfis Shulcan Aruch lib. Orach Chijm. cap. 301. §. 9. &c.

Adeo que festorum quæ five annua erant five menstrua. Unde Syracides^y Lunam ait fuisse *εἰς ἀνάδειξιν χρόνου, καὶ σημεῖον αἰῶνος* *Cap. 34. 6.* *σελιῶης σημεῖον ἐορτῆς, in ostensionem temporis & signum seculi; à Luna signum festi;* ut quæ in Pentateucho alibique in federe vetere de ea in hanc rem occurrunt, præteream. Illinc igitur Menses finiebantur five cavi seu dierum viginti novem, five pleni seu triginta dierum. Nam quoties ex phasi^z, qualem diximus, per coeli nubila^z aliter veres definiri nequibat, mensis qui præterierat plenus seu dierum 30 fiebat. Neque ullus unquam admittebatur aut plurium sanè quàm triginta aut pauciorum quàm viginti novem. Et ex phasi tempore jam memorato habitâ vigesimus nonus præcedentis mensis illum claudebat; proximo à phasi incipiente. Quam mensium rationem unâ cum integri mensis seu Adar secundi ex re natâ & pro Synedrii Magni libitu intercalatione incertâ, dum non discunt aut non advertunt Chronologi, de vero anno & die Passionis D. N. Jesu Christi, adeoq; de Natalium tempore inde disputantes, circa inaccessâ frustrâ nimis sudant. Nimirum calculi solum Astronomici apicibus tempora civilia perperam metiuntur. Etenim ex phasis solum diversitate ac dicta mensium five cavorum five plenorum ratione, tum Synodi tum Plenilunia naturalia seu Astronomica civile mensis initium mediumq; seu primum & quartumdecimum diem seu diem Paschatis (quem in primis heic intueri solent) biduo, triduo, quatri-duo, plus etiam idque incertissimè ut anteverterent necesse est. Sed hoc obiter. Jam verò manifestum est, Lunam novam, pro habitu-dine sua ad Solem mense quolibet post coitum aliter atque aliter mutante, diversimodè versus Occidentem primò in Coelo satis sere-no conspici. Idque five partis nobis illuminatæ quantitatem, five cornuum posituram, five visionis primæ tempus locumque spectes. Nam pro Nodorum loci seu Latitudinis ab Eccliptica, longitudinis à Sole, motûs five velocitatis five tarditatis, Zodiaci & Horizontis obliquitatis, adeoque descensionum, poli altitudinis, & quæ sunt id genus in calculo tum Astronomico tum Optico aliorum discrimine multiplici, citius quandoque primò conspicitur, veluti die à coitu proximo seu etiam intra ipsum coitûs diem; quandoque autem

*Videsis Io-
seph. Scal-
ger. lib. 2. de
Emendat.
Temporum
cap. de Perio-
do Iudeorum
Alexandrea,
Canon. Isago-
gic. lib. 3. pag.
278. Dionys.
Petasium in
Epiphanius
Heres. 51. pag.
151. Samuel.
Petitum Ec-
log. Chronolo-
gic. lib. 1. cap.*

tardiùs, veluti die tertio, etiam interdum & quarto. Unde maior minorve partis nobis illuminatæ quæ primò conspicitur quantitas. Nunc instar tenuioris tantum arcûs seu lineolæ curvæ lucis; nunc instar segmenti ferè circuli, pro temporis Lunæque loci varietate, angustioris ampliorisque. Easdem item ob causas cornua nunc inclinantur, reclinantur, erectiores apparent. Qua de re accuratiùs egèrè seculis vetustis Mathematici illi ex Arabibus egregii, Albategnius seu Muhamedes Aracensis^a & Mahumedes ille alter Alfragamus^b præter Messahalam^c. Orientalium enim plerique, quemadmodum ferè Judæi, uti & alii aliquot Orientalium mores secuti, à prima Lunæ visione menses auspicari sunt soliti. Unde illis de primæ visionis diversitate disciplina perquam erat necessaria. Et Albategnius, *Visûs Lunæ scientia, inquit, in mensium primordiis ac eorum extremitatibus inter præmissorum* (eorum quæ de Lunæ motu præmiserat) *potissima numeratur, eo quod Taric* (Epocha ac computatio) *Arabum eorumque mensium initia secundum Lunæ visum discurrunt, & in hujus vera cognitione quedam multimodæ difficultates habentur, quæ sunt Lunæ vicinitas ejusque à Sole remotio, &c.* Quod de prima dicitur visione, quam diligentius persequitur, haud pariter tractatam apud Mathematicos Græcos, Ptolemæum, Geminum, Cleomedem, alios qui systematis quæ reliquere Astronomicis res Lunares ceteras fusiùs tradiderunt. Certè inter Veteres nemo, puto, hac de re æquè expressim atque argutè ac Aristoteles^d, tametsi breviusculè. Sed & de ea recentiores aliquot nostri superiorisque seculi obiter agunt; ut Erasmus Rheinoldus & Petrus Nonnius ad Georgii Purbachii Passiones Planetarum & Joannes Keplerus in Paralipomenis ad Vitellionem, seu Astronomiæ parte Optica; uti etiam Talmudici^e summa cum accuratione. Et de Visione hac prima decernebat Princeps seu præses Synedrii Magni cum Collegis aliquot, quibus hoc munus mandatum. Maimonides^f juxta veterum mentem; *בית דין מחשבין בדרכים שהאיצטגנונין מחשבין בהן ויודעין הלבנה כשתראה בחדש זה אם תהיה בצפון השמש או בדרומה ואם תהי' רחבה או קצרה ולהיכן יהיו ראשי קרני' נוטין וכשיבאו העדי' להעיד בודקין אותם כיצד ראיתם אות' בצפון או בדרום להיכן היו*

^a De Scientiis Stellaribus cap. 41.

^b Element. Astron. c. 27. Seu Diff. 25.

^c De Elementis & Orbibus Cælestibus cap. 9.

^d Problem. sect. 15. qu. 6.

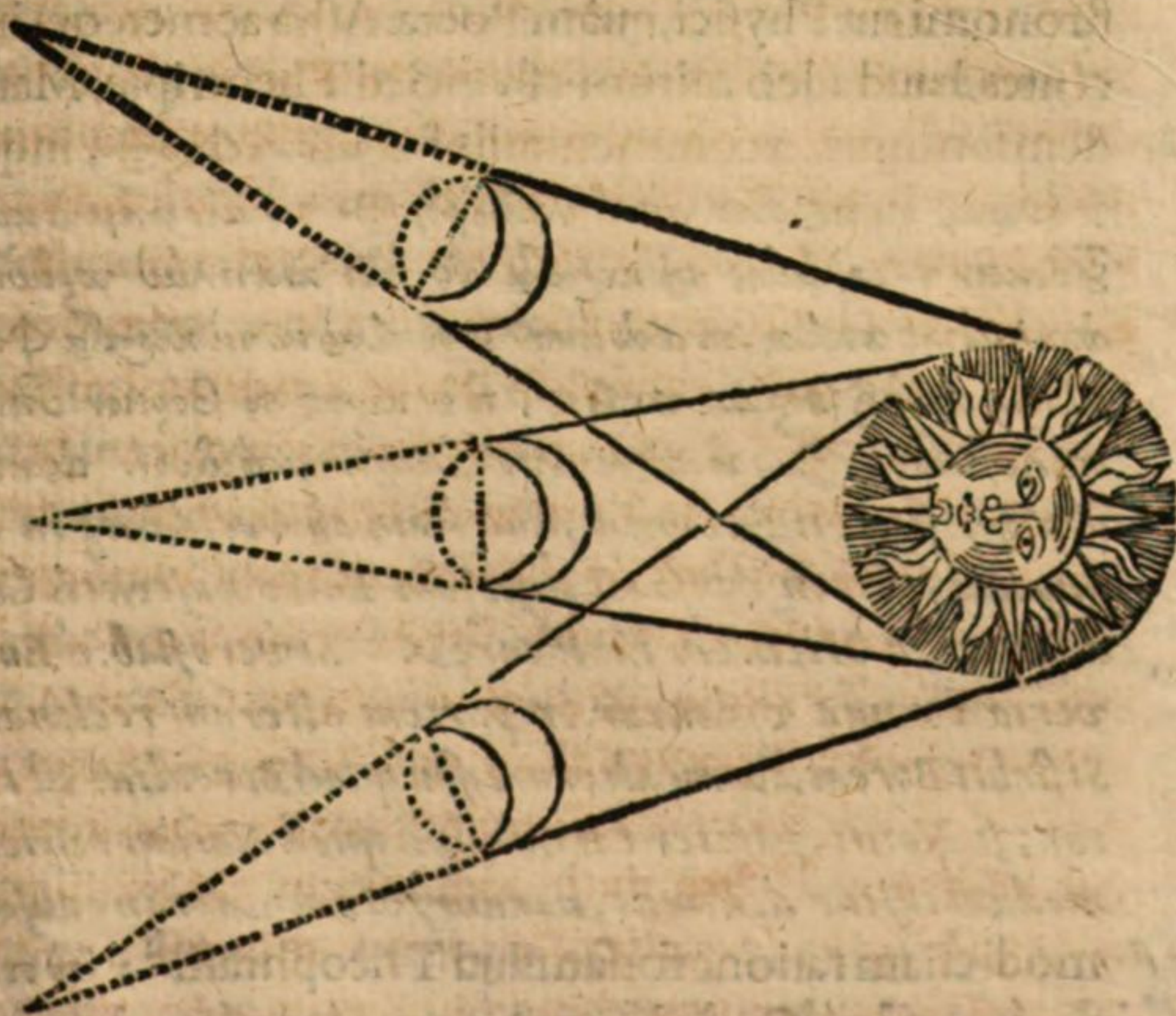
^e Misn. & Gemar. Babylon. tit. Rosch Hashana c. 2. Maimonides Halach. Quidosh Hachodesh &c. cap. 2. maxime cap. 17. alii.

^f Halac. Quidosh Hachodesh cap. 2. §. 4. ex tit. Talmudico Rosch Hashana, cap. 2. fol. 22. &c.

היו קרני נוטות כמה היתה גבוה בראיית עיניהם וכמה הייתה רחבה אם נמצאו דבריהם מכוונים למה שנודע בחשבון מקבלין אותם ואם לא *Calculo Astronomico* *usi qui huic rei praeerant* (id est Praeses, quem diximus & collegæ) *inde sciebant, utrum Luna prima seu quæ primò visa est* (mensis scilicet proximè futuri) *Soli esset Septentrionalis an Australis, qualisnam item esset ejus latitudo seu ab Eccliptica sive distantia sive propinquitas, qualis etiam inde cornuum inclinatio ac positura. Quoties igitur aderant testes* (qui scilicet de Visione ritu solenni Principem Synedrii ac Collegas, quando ipsi non viderant, certiores facerent) *ad testificandum, inquirebant ab eis quomodo Lunam vidissent; an in parte Cæli Septentrionali an in Australiori; quamnam in partem inclinarent cornua ejus; quanta esset oculorum eorum aciei altitudo ejus, qualisnam latitudo. Horum responsa si calculo Astronomico dissona non essent, pro testibus hac in re habebantur idoneis. Sin verò, planè rejiciebantur. Siquidem pro diversa Lunæ ad Solem,*

juxta antè memorata, configuratione, aliter atq; aliter collustrari eam, luminisq; cornua variatim nobis inde inclinare, reclinare, erigi, ex hac etiam manifestum fatis est figurâ. Quò spectat quidem & illud Festi

Avieni in Prognosticorum Arateorum paraphrasi.

*Cynthia cum primum cælo nova cornua promit,
Cautus utrinque Deam circumspice: namque revectæ
Nequaquam semper similis lux imbuit ortum:
Sed species diversa trahit, variòque notatur
Formarum primi cum surgit luminis igne.*

Et de cornibus erectis, resupinis, inclinantibus, plura apud eum, atque ipsum Aratum. Quam intereà posituræ diversitatem intemperiei aeris ventosæ, ventisve nunc his nuncillis imminentibus, tribui subinde etiam à viris doctissimis nequeo satis mirari. Id verum quidem est, pallorem, ruborem, albedinem, colores, quorum in prognosticis usus solennis, alios, Lunæ, quæ nobis apparet, ab Aeris qualitate contrahi. Quod nec minùs dicendum de figurâ cornuum plus minusve sive acuminata sive obtusa. Sed de istis simul & de ipsa cornuum inclinatione pariter ita loquuntur, ut tam hanc quàm ista ab aëris velint intemperie pendere, aut veluti inter meteora haberi. De Arato ipso, ac id genus aliis scriptoribus, qui non tam reverà Astronomi aut Physici, quàm Poëtæ Aftra ac meteora in carmen deducentes, haud adeò mirum est. Sed Theon ipse, Mathematicus quidem summus, in commentariis ὅτι εἰ μὲν ζέφυρος, inquit, πνέσῃ, ἀπὸ τῆς δύσεως ἔμπεσθαι αὐτὴ διωθέμεν τὸν αἶρα, ἔμφασιν ἡμῖν παρέχεται δοκεῖν τῆς Σελλιώης τὰ κέρατα ὡς ἔπῃ ἀνατολὴν πρὸς τὴν φέρεσθαι, εἰ δὲ ἀπὸ τῆς ἀπὸ τῆς ἀνατολῆς πνέσῃ, τότε ἀνὰ πάλιν νεφέλη τὰ κέρατα φαίνεται ὡς ὑπὸ τῆς βορέας πνέσῃ, τὸ ἐν κέρασιν τὸ βορείον ἔπῃ καμπὴς γίνεσθαι. πάλιν εἰ δὲ νότος, τὸ πρὸς νότον κέρασιν καμπόμενον. ὡς δὲ ἐν εἰρημῇ αἰὲρ ἐστὶν αἴπῃ. *si flabit Favonius, quoniam ab Occidente in adversa aërem impellit, ideo in causa est, ut etiam Lunæ nascentis Cornua nobis videantur in Orientem inclinare. Si verò flabit Eurus, tunc e converso cornua videntur in partem alteram reclinare ac resupina. Si flabit Boreas, cornu alterum, seu quod Borealius est incurvari videtur; si Notus, pariter cornu illud quod Notum respicit. Quemadmodum igitur diximus, harum rerum Aer in causa est.* Ex huius-

^e In Dioscoride.

^h Lib. de signis Temp. Ratis.

modi etiam ratione forsan illud Theophrasti^h; τὸ σελλώιον εἰς ὀρθὸν ἢ μέχρι τελευτῆς καὶ εἰς εὐκυκλον, χειμᾶς μέχρι διχοτόμου, Luna nova si fuerit directæ (vertitur etiam Lunæ cornu alterum, si rectum stabit) usque

usque ad quartum diem, & benè rotunda, hyemabit usque in partem
 dimidiam illuminatam. Varroⁱ item, ex veterum disciplina; sicutⁱ *Apud Plin.*
 quarto die Luna erit directa, magnam tempestatem in mari praesaga-
 giet, nisi si coronam circa se habebit. Alii veterum id genus alia.
 Neque hæc recentioribus^k aliquot non admittenda; perinde quasi ab^k *Andreas*
 aeris intemperie seu tempestatum imminentium diversitate cor-
 nuum posituram oculis mortalium variatim ingeri non dubitarent. *Meiowski in*
 Ex ejusdem quidem latitudine varia, adeoque cornuum erectione, *Theoria Ven-*
 inclinatione, reclinatone, tempestates olim, uti & nunc agricolis, *torum §. 109.*
 solitas prædici, ex Ptolemæo^l, Proclo^m, aliis sequacibus scimus. Sed^l *Tetrabib.*
 varietatem illam Aeri, aut non motibus solum cœlestibus tribuere, *lib. 2. cap.*
 planè Mathematici aut Physici non est. Quare etiam olim mo-
 nuit venerabilis Bedaⁿ nostras. Itaque Rabban ille Gamaliel, ut
 fidem sollertiùs probaret testium visionis, quam diximus, Lunaris, inⁿ *Dei τὸν ἐν*
 tabulis & parietibus figuras aptavit Lunares seu Lunulas adeò varia-
 tim illuminatas, corniculatas, cornibusque hâc illâc inclinantibus,
 reclinantibus, erectioribus, ut, qui testandi de visione gratiâ adessent,
 inspectis figuris illis responderent, hâc an illâ vidissent nascentem Lu-
 nam figurâ. Nam si quis visionis suæ figuram in tabula aut pariete ele-
 gerat, sive calculo Astronomico ita alienam, ut reverà sic conspici
 nequivisse ex demonstratione statuendum esset, sive figuræ ex more
 pro visione tantum admittendæ adversam, ejus veluti falsò de visio-
 ne testantis fidei ratio habebatur nulla. Ex more nimirum admit-
 tendi non erant de visione testes, nisi partem nobis illuminatam
 sine nubium interventu integram à se conspectam assererent. Hac
 autem de re plenius multò in libris de Synedrio Magno agimus. Sed
 de Figuris, quas diximus, disertè Misna^o; דמות צורות לבנות היו לו
 לרבן גמלאל בטבלאות בכותל בעל יתו שבהן מראה את ההדיוטות ואומר
 הכזה ראת הכזה *Images figurarum Lunarium fuere Rabban Ga-*
maliei in Tabula & in Pariete in cenaculo ejus, quas ostendens testi-
bus & vulgo rogabat hâc an illâ figurâ Lunam vidissent? Schema^p
 adponimus, quali usum fuisse Principem illum Synedrii, arbitror.
 Atque id ipsum est, quod pro Lunæ ἡ φασγία, & ἡ φασγία
 σελήνιακῶν συνόδων Gamalieliana sumsit vir maximus^p perinde ac si

Hist. Nat.
18. cap. 35.

Andreas
Meiowski in
Theoria Ven-
torum §. 109.
alii.

Tetrabib.
lib. 2. cap.
Dei τὸν ἐν
μίσγῃ, &c.

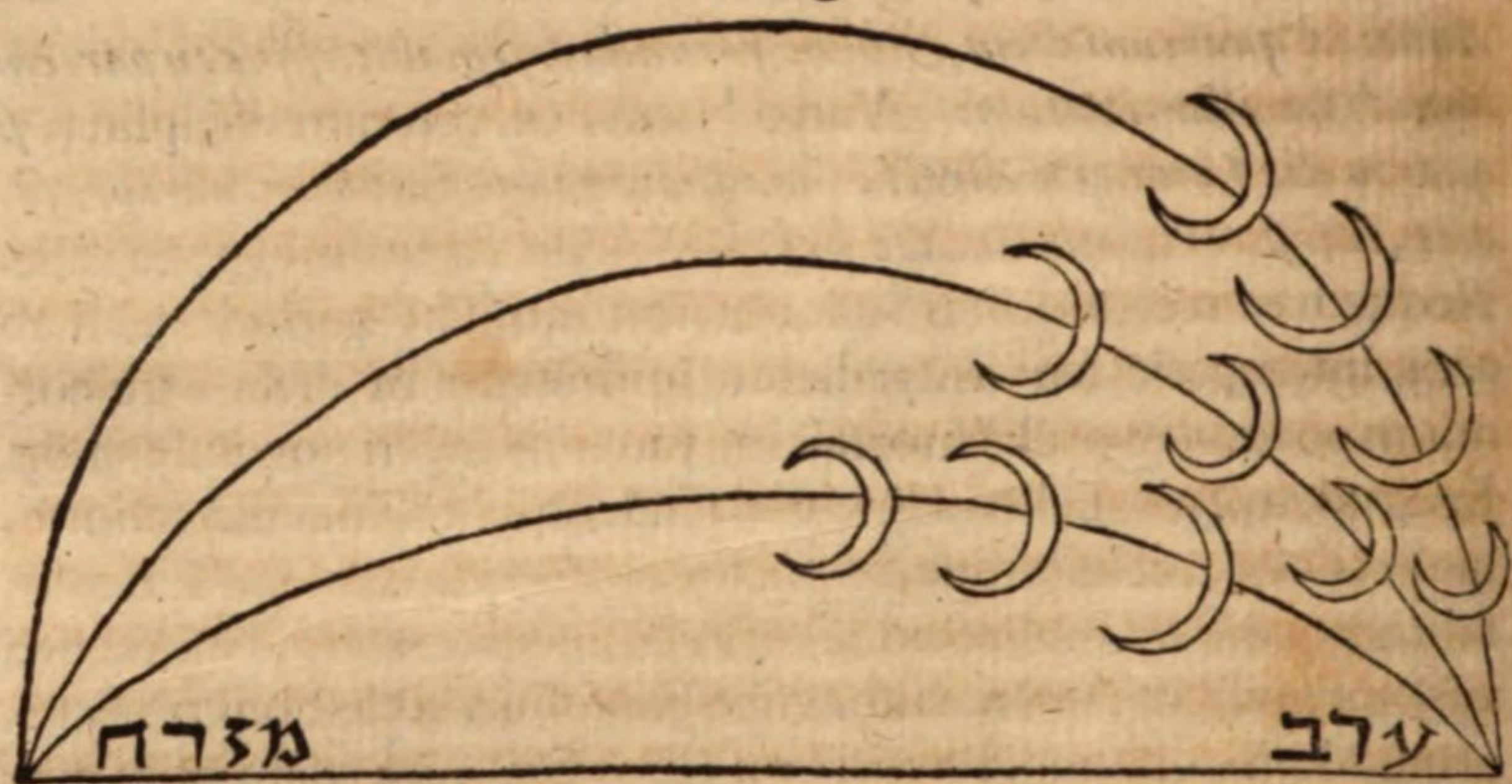
In locum
citatum.
n De Rat.
Temp. cap.
25.

Tit. Rosh
hashana cap.
2. Talmud
Babylon. fol.
24. a.

Ios. Scaliger
De Emenda.
Temp. lib. 2.
cap. de perio-
do Iudaorum

Alexandrea
& Canon. 1-
sagoric. lib. 3.
pag. 278. Si-
desis lo. Co-

chium in
Tst. Sanhe-
drin cap. 1.
pag. 13.

per צורות לבנות *figuras Lunares* computi tabulæ seu Noviluniorum Computus esset intelligendus. Neque obiter id fecit, aut semel. Nam in libris de Emendatione temporum ubi de visione, quæ jam præ manibus, loquitur, *cui rei etiam*, inquit, *fidem facit, quod in eodem capite Rosch Haschana* (caput idem antè citavimus) *Scriptum extat, Iudices* (Principem quem diximus Synedrii Magni & Collegas) *cum de neomenia speculatum homines delegarent ipsos in ante צורת הלבנה habuisse, id est figuram Lunæ quod intelligo* Ψηφοφορίαν Σεληνιακῶν σιωδῶν *ad quam nimirum confugerent, quoties nubila aut imbres visionem oculis inviderent. Sane magna me hujus rei incessit admiratio, &c.* Et in Canonibus Isagogicis diu post scriptis, *Tempore ait nubilo, quod ipsi vocabant יומא דעיבא diem nubilum item יומא דסיתה diem opacum, habebant Lunæ* Ψηφοφορίαν, *ut hodiè, quam sequebantur. Ea in Talmud dicitur צורת הלבנה ὅσημα τῆς Σηλήνης, qualem* Ψηφοφορίαν *semper ante oculos scribitur habuisse Rabbi Gamaliel. Ita ille, adeò ut constanter affirmârit non figuras nascentis Lunæ ejusque illuminationes varias, sed calculi Lunaris formam seu tabulas Lunares seu quibus motûs Lunaris epilogismus indicaretur, duntaxat in jam citatis innui fuisse Gamalieli. Sed verò aut depravatum aliquod Talmudicæ*
Misnæ

Misnæ Exemplar virum præstantissimum fefellit, aut lectionem veram non satis animadvertit. Nam pro eo quod utroque in loco vocat ille צורת הלבנה *Figuram Lunæ* (quo forsan nomine simpliciter sumto non ita absolum fuerit, tametsi opinor nondum compertum, ipsum calculum, quo figuræ Lunæ nascentis possint dignosci, per Metonymiam designari) legitur in Misnæ loco à Scaligero laudato, idque in editionibus, quas consulimus, optimis, nec ita paucis, aut דמות צורות לבנות (ut superius citatur) *Imagines Figurarum Lunarum*, seu *Lunarum*, aut דמות צורות לבנה ut tam in Hierosolymitano, quàm Babylonico Talmude, id est *imagines figurarum Lunæ*. Alio item in loco seu Gemara in Babylonia⁹ idem totidem affertur verbis juxta lectionem priorem. Sed verò lectio sive hæc sive illa nec Lunarem epilogismum, nec quidquam præter id, quod jam monstravimus, si quid video, ritè satis potest denotare. Id palàm etiam asserunt Magistri^r, צורות לבנות שעיר הירח ולא יזה צד קרניה נוטות quibus explicatio est *figura seu Imagines lunares denotant Lunæ mensuram ac quantitatem, atque indicationem, unde dignosceretur, in quamnam cornua ejus inclinarent partem.* Quin & ita rem capiendam, satis docet Gemara in utroque, quem memoravimus, loco Babylonia. Disputatur quidem ibi, utrum licitæ ejusmodi figuræ, cum regulariter corpora Cœlestia neutiquā juxta superius dicta depingenda. Sed tandem Lunularum has figuras licitas juxtà cum Misna ait Gemara, quia factæ sunt להתלמד seu *docendi discendique causâ*, ut expressim ibi dicitur. Nec sanè è subtilioribus tantum calculi apicibus (qui planè nō ignaris tantum, sed & inassuetis cruces sunt) aut nudo de Visione colloquio potuisse testem ex hominum vulgo sive discere sive satis enarrare figuræ seu cornuum, de quibus respondendum esset, positurā, omninò credibile est. Unde & R. Joseph Karo^r, צורות חמה ולבנה וכוכבים אסור בין בולטת בין שוקעת ואם הם להתלמד להבין ולהורות כולן *Figura Solis & Luna & Syderum tam plana, quàm prominentes interdictæ sunt.* At verò si fiant discendi, docendi, resque dubias decernendi gratiâ, licitæ sunt Omnes, idè, etiam prominentes. Ubi Omnes, opinor, tam ad figuras refertur etiam

⁹ Ad tit. Aboda Zara c. 3. fol 43. a.

^r R. Obadiah Bartenorius ad tit. Rosh Hashena c. 2. sect. 8. Maimonides ibid &c.

^r In Shulcan Aruch, lib. Iore dea cap. 141. §. 4.

^t Machzor
Iudaorum
Germ. part. I.
fol. 171. &c.

^u In Choch
math Shelo-
mo, fol. 61. b.

humanas docendi quid discendive gratiâ simul & Cœlestium corporum qualescunque facere; tametsi Ornatûs solùm animique causâ hæ non omninò, illæ nisi in plano aut cœlatura, textura, seu incisio-
ne fieri non deberent. Certè & de Cœlestium figuris idem firmant Ritualia aliquot Judæorum ab ipsis typis edita. Hymnus scilicet interdum sacris Paschalibus adjicitur, in quo tum mensium duodecim tum Zodiaci signorum, quibus suo ordine respondent, fit mentio; unde & typis etiam margine^t depictæ habentur signorum omnium, veluti Arietis, Tauri, Geminorum figuræ. Nisi si dicas has re-
verà non esse figuras cœlestes, sed planè (sicut se res ipsa habet) adinventas, ut Stellarum in Zodiaco Spatia & Numerus aliarum rerum nominibus denotentur, Stellasque tantùm ipsas esse corpora cœlestia, adeoque figuras ipsis similes esse tantùm corporum cœlestium imagines. Certè in Commentariis eorum de motu Solis & Lunæ, id est, de Annorum ratione etiam Talmudicis, Orbes Cœlestes uti Eccentricos, Concentricos, Epicyclos, alios quemadmodum apud Mathematicos sive Paganos sive Christianos, describi ab ipsis solenne est. Et adnotat R. Salomon Loria^u reperisse se ad Calcem Gemaræ Babylonæ ad titulum de Sabbato codicis Rabbini celeberrimi צורת הגלגל ומזלותיה *Figuram Cæli seu Sphæræ & Signorum ejus*. Quæ tamen, ut ipse ob oculos posuit, circulus tantùm est, cujus aream circumeunt mensium nomina Ebraica; peripheriam verò, Signorum duodecim nomina citra aliam omninò figuram. Sed de hisce satis superque. Ex jam dictis verò tandem sequitur, Prose- lyto domicili ex Jure, quod diximus, Superinducto seu Gentium Interveniante neutiquam permissum esse, Imagines in Solido seu Protuberantes Humanas, nec sive Protuberantes sive in Plano Cœlestes Ornatûs seu splendoris gratiâ, sed tantùm להתלמד seu *docendi discendique causâ* formare. Alias autem pro libitu formandi permissam ei libertatem, si receptiorem spectamus sententiam, veterumque morum, ut par est, rationem heic habemus. Utcunque verò ea se res habuerit, dubitandum vix est, quin pro variante eorum, qui rebus ac disciplinæ præerant, opinione seculorumque discrimine, aliter atque aliter Permissio seu Interdictum hoc se habuerit Nam quod

quod Israelitæ ob Idololatriæ novandæ metum, de hisce variatim & juxta discrepantes hominum, ut fieri amat, sententias negatum est, id neque Nochidi apud eos permissum esse, eandem ob causam, secundum jam ostensa, æquum est ut existimemus. Et qui Statuam erexerat, Lucum plantaverat, aut Imaginem aliter atque dictum est fecerat, verberibus ex sententia forensi^x, uti etiam qui alia id genus juris capita, quæ mox sequuntur, violaverat, pro more puniendus erat; atque ex jure Civili Judæus. Profelyti autem domicilii, juxta jus Gentium ad regendos eos Civili superinductum, id est, Interveniens Gentium jus, sive verberibus sive aliis, pro rerum temporumque discrimine, poenis afficiebantur.

² Maimonid.
Halach San-
hedrin, cap.
19.

C A P. VII.

De Actibus aliis, à quibus ideo ex Jure Gentium Interveniente abstinendum Profelyto Domicilii, (uti ex Jure Civili Israelitæ,) quia ritus Idololatricos imitari videbantur. Item de Imaginibus jam factis Profelyto Domicilii, uti & Israelitæ (huic ex Civili suo, illi ex Interveniente, quod diximus, Jure) utendis, retinendis, abolendis. Imaginum ac Rerum idolis sacratarum, nisi si ressecrarentur, possessio & usus omnimodus utrique interdictus. Scilicet prorsus erant abolendæ. Omnimodarum Imaginum Cultus gratiâ non sacratarum nec cultarum possessio & usus promiscuus eis licitus. Quid heic Resecratio. Quomodo Lucorum sive Cultus gratiâ plantatorum sive Fructus causâ, & postea cultorum usus seu possessio licita illicitave, ex jure jam memorato. Quâ demum ratione abolendæ res, quarum usus & possessio causis jam dictis vetita.

IN Verbis Maimonidis superius^y memoratis de Statuam erigendi, Lucum plantandi, Imagines formandi libertate Profelytis domicilii ex Jure Gentibus aliis Ebraïisque Interveniente negatâ, occurrit illud וְכִי צִוִּיתִי בְהֵן לְנוֹי ^{Cap. 12. § 6} nec quæ similia seu id genus sunt alia Ornatus seu splendoris aut nitoris, id est, planè usus qualiscunque etiam qui sacer non fuerit causâ. Adeo ut, ex Talmudicorum sententiâ, non solum tria illa, quæ jam explicata capite habes præcedente, sed & cætera, quæ ex Ebraeorum disciplinâ eandem aut parilem sortiuntur rationem, Profelytis

elytis domicilii fuerint similiter interdicta. Non ex jure hominum communi, seu quod per excellentiam Noachidarum dici solet, sed tantum ex Interveniente hoc seu Ebræis atque Inquilinis ejusmodi seu in eorum ditione vitam transigentibus singulari, ut supra monitum est; quod in primis heic semper animadvertendum. Designatio autem illa generalis partim, ni nimium fallor, Imaginum quarundam Possessionem & Usum (nam de faciendis, non de Utendis seu Possidendis Imaginibus antè factis hætenus solùm agitur; saltem si excipias exempla superiùs ex Josepho adducta de Cæsaris Iconibus & trophæis, atque Animalium in Palatio Tiberiensi figuris, de quibus quàm jam facta in usum ab Herode, Pilato, Tiberiensibus aliisve apud Ebræos qualemcunque adhibita sunt, mox plura) Imaginum, inquam, quarundam aliorumque bonorum sive ipsâ Idololatriâ sive ejusdem circumstantiis inquinatorum Possessionem & Usum complectitur, partim Actuum abstinentiam aliquot aliorum quos, cum pro Cultûs extranei seu Idololatriæ sive imitamentis, sive invitamentis ab Ebræis, idque ex Lege Sacrà cum Gentilium ritibus collatâ, haberentur, haud Profelytis Domicilii magis quàm sibi ipsis (quos solos cum Profelytis Justitiæ ex Sacrà Lege scriptâ teneri heic censebant) permitti voluere. Actus, aliàs per se ac simpliciter liciti,

^a Vide Levit. 18. 3. & 20. quibus hoc nomine abstinendum erat^z, fuere, habitum sexuum ementiri seu sexum alterum alterius habitum induere^a (& magno pe-

^{23.} ^a Deut. 22. 5. re sanè mirandum, ut rectè Dionysius Petavius, si modò verum est, quod tradit Epiphanius^b, *γυναικῶν ἱματίοις muliebribus pallioli*

^b Heres. 16. usos esse Phariseos ipsos, cum expressimis legis sacrae verbis adverte-
tur, uti & doctrinae Talmudicæ) vestimentum ex diversis generibus, veluti lanâ & lino, confectum gestare, diversi generis animalia ad

^c Levit. 19. coitum seu ad^c aratrum simul admittere, fructus ante annum quar-
tum comedere^d, in rotundum attondere comam, aut barbam ra-

^d Ibid. 23. dere, cutem incidere^e, alii id genus aliquot in federe veteri prohibiti.

^e Ibid. 27. & 28. Ideo enim hosce actus aiunt Israelitis prohibitos, quia solenniores

^f Vide sis Levit. 20. 23. antea^f erant Idololatriæ sive Cananæis sive vicinis, & quoniam, tametsi extra cultum fierent, propè nimis nihilominus ad Idololatriam ejusveritus, quibus verendum erat, ne verus Cultus forsan iniquaretur, ac-

tur, ac-

tur, accedebant. Ea de re fusiùs Moses Maimonides^g. E cuius^h More Ne-
item & *More Nebochim* versione veteri S. Thomas^h, alii. Ne-
que solùm conjecturâ nituntur; aut traditione majorum, dum
actus ejusmodi Paganis, atque Idololatriis Orientis vcinisve in u-
su solenniori fuisse scribunt, indeque vetitos. Nam illis in usu
fuisse actus hosce simul cum aliis non paucis, qui ipso Idolo-
latriæ genere per se contenti pariter in lege sacra prohibentur,
expressim docent è libris Orientis vetustissimis, nullibi nobis re-
pertis, de Zabiorum ritibus, seu de eorum, qui Orientem maxi-
mè occuparunt, omnimodis sacris. Vocantur illi Maimoni-
diⁱ, אומת הצאבה, *gens Zabaa*, quæ, inquit, היא אומת שמלאה כל
הארץ erat Gens quæ implevit totum orbem. Zabiorum rituum
atq; superstitionum, seu, ut Saido Batricidi dicuntur, دين الصابيين

*Religionis morumque Zabiorum origo tribuitur ætati Nachoris
Abrahæ avi, atque Zaredshatho velut authori. Verba ejus sunt*

وفي ايامه ظهر رجل فارسي يتعال & زرادشت فاطهر
دين الصابيين وكن بغارس ممالك يقال & طخمورت

*Et in diebus ejus (Nachoris) Claruit Persa quidam nomine Za-
radshath (pro eo, ni fallor, quem Zoroastrem dicere solent; nam &
cum Zaradem^k dictum scimus) & publicavit seu propagavit reli-
gionem Zabiorum, regnante tunc in Perside Tecmuratho. Sed alias*
habet ille sententias, quibus è Græcia petitur disciplina Zabiorum.

Videsis etiam de Zabiis responsa Josephi Scaligeri^l, ad quæ sita ali-
quot Isaaci^m, Casauboni. Et de Zoroastre, quâ huc spectet, con-
sulas Laërtiumⁿ, Justinum^o, alios. In libris autem illis, quos de
Zabiorum ritibus in hanc rem memorat Maimonides, primarium
obtinet locum is, qui inscriptus est העבודה הנבטיה, quod nomen
in versione sua Latinâ retinuit doctissimus Joannes Buxtorfius nec
transtulit. Veteri autem versione Latinâ pro eo substituitur liber
de Agricultura Aegyptiorum & liber de servitio Aegyptiaco. Un-
de S. Thomas^p, alique heic sequaces de Aegyptiorum Veterum mo-
ribus toties loquuntur, dum præcepta aliquot Mosaica explicant.

Certè

More Ne-
bochim part
3. cap. 37. &
in Halach.
Aboda Zara
cap. 11. & 12.
in Numer
Præcept. Ne-
gat. 40. & c.
1. Secunda
quest. 102.
art. 6. ad 6, 8,
9, 11. 2 Se-
cunda quest.
196. art. 2. ad
3.
Ibid. ca. 29.
Agathias
lib. 2. & c.
In Epistolis
Francof. 1612
pag. 341.
Epist. 438.
Lib. 1.
Lib. 30. &
Videsis Iaco-
bum Bouldu-
cium de Ec-
clesia ante le-
gem, lib. 2.
cap. 18.
1. Secunda
9. 102. art.
6. & c.

⁹ More Nebochim part. 3. cap. 30.

¹ In cōment. ad Sepher Cozzi part. 1. cap. 61. fol. 28. a.

Certè vocabulum prius, tam cultum, quàm quàm agrum denotat, & sacra Zabiorum agriculturam imprimis spectasse monet etiam Maimonides⁹. Quod verò ad vocabulum posterius attinet seu הנבטית seu הנבטיה, ut interdum^r ex eo citatur, id Nabathæa fortè seu Nabathæorum vertendum. Adeo ut de Nabathæorum, gentis Arabicæ Judææ vicinæ, cultu ritibusque juxta Zabiorum disciplinam congestis intelligatur. Nec ita mirum est, autorem versionis vetustioris *Aegyptiorum* substituisse. Nam vix dubitandum, quin ex elementorum נ & כ cognatione, quæ in manu exaratis sæpe est maxima, legerit ille הכבטיה, quod pro Ægyptiaco capi posse manifestum est. Atque illum Ebraicam Maimonidis versionem quam R. Samueli Ben R. Jehudæ Aben Tybbon debemus, non Arabicam ipsius autoris transtulisse non ambigimus. De libris autem illis ritibusque Zabiorum in eis repertis, Maimonides; ידיעת הדעות ההם והמעשים ההם הוא שער גדול מאד בנתינת ידיעת הדעות ההם והמעשים ההם עלת המצות *Cognitio disciplina in eis contenta rituumque juxta eam solemniorum, porta magna est seu impensè facit ad reddendas præceptorum causas.* Summa demum est, actus omnimodos, qui viciniorum Gentium Idololatriam ejusve ritus omninò saperent, aut imitari viderentur, tametsi Idoli cultus procul abesset, ex jure Interveniēte, non verò Comuni seu Naturali, Profelytis domicilii, ut ex Civili Israelitis, interdictos. Quibus dubitari nequit, quin annumerandæ sunt Sortilegorum, Augurum, aliorum artes, quæ in sacra lege morte non puniuntur. Nam Magiam infamem^r, morte punitam, ad ipsam Idololatriam referunt, ut capite primo diximus. Id est artes illas quibus creditum est Spiritibus, nescio, quibus cultum divinum seu divinitatem tribui. Ceteræ autem, veluti Augurum^r, Sortilegorum, Ariolorum, Præstigiatorum seu quæ citra ejusmodi Idololatriam adhibitæ tantum interdiciuntur, nullâ expressim in sacris literis nedum mortis ullibi poenâ adjectâ, nomine simplici Statutorum seu *morum Gentium* veniunt; qui, tametsi Idololatriâ carerent ipsâ, fugiendi nihilominus Ebræis erant, quoniam apud Idololatrias atque ex ipsa Idololatriâ non rarò ratione^u orti sunt fortique. Mores autem hi sic vetiti, adeoque artes, quales

^r Exod. 22. 17. Levitic. 20. 26.

^r Deut. 18. 10. & II.

^u Vide Maimonide More Nebochim part. 3. cap. 29. 30. & c.

quales diximus, verberibus ex sententia forensi in Judæo^x puniendæ^x Idem Hal. Sanhedrin cap. 19.
 erant. Neque æquum est, ut existimemus Noachidem seu Profely-
 tum domicili artibus ejusmodi, utcunque ex Jure hominum com-
 muni seu naturali, juxta ipsos, non vetitis, impune ex Jure Interve-
 niente uti potuisse; maximè si harum actus ac circumstantias cum
 ceteris, quæ nunc tractamus, ritè componimus. Quod verò ad
 Imaginum jam factarum possessionem & usum heic attinet; Tri-
 plex erat harum genus. Aut enim factæ sunt Cultûs Causâ nec-
 dum cultæ, aut etiam Cultæ, aut Factæ tantummodò לני id est, *in*
Ornatum, ut fieri solet, sive Rusticum sive Urbanum seu ejusmodi
 alium usum citra omnimodam Cultûs Extranei rationem. Primi
 generis quæ fuere, aut à Noachide seu Gentili factæ sunt, aut ab Israe-
 lita. Imaginem qualemcunque à Gentili Cultûs Gratiâ sic forma-
 tam, inter ipsos fuisse^y aiunt אסורה להנאה *adeò illicitam, ut nec in* Misna &
usum seu promiscuum *vite Commodum ullatenùs esset adhibenda.* Gemara tit.
 Idque etiam tametsi nondum à Gentili culta fuisset. Et distinctio- Aboda Zara
 nem habent de præsumptionibus, quibus heic, ubi de re non aliter cap. 2. & 3.
 liqueret, standum erat. Si in Gentilium villis seu oppidulis repe- Maimonides
 rirentur imagines qualescunque אסורים בהנאה מפני שחזקתם Hal. Aboda
 זרע cap. 7.
usus earum interdictus erat omnimodus, Hilcoth Ge-
quoniam præsumebatur eas in cultum extraneum esse factas. At daloth fol.
 verò הנמצאות במדינה אם היו עומדין על פתח המדינה והיה ביד הצורה 120. a Moses
 צורת מקל או צפור או כדור או סייף או עטרה וטבעת חזקתו שהוא Mikorzi Pra-
 אסור בהנאה לע"ז וי"א אסור בהנאה לע"ז וי"א אסור בהנאה לע"ז cep. Negatiq.
portam collocata haberent manu figuram baculi, spherulae, aut globi, 45. Joseph Ka-
aut gladii aut Corona & annuli, præsumitur factas eas esse in cultum ro in Shulcan
extraneum, adeoque usus earum interdictus est. Aruch, lib.
 Aliter præsumen- Iore Dea cap.
 dum non erat eas Cultûs causâ factas sed tantum in Ornatum urba- 139.
 num. Temperamentum item adjiciunt, de Imagine ejusmodi re-
 secrata, seu quæ antea religione ita solveretur, ut Sacra esse planè de-
 sideret. Tunc enim usus ejus, ut bonorum aliorum, satis licitus. Sed
 de Resecrandis imaginibus plura mox. Ab Israelita autem Imago
 qualiscunque facta, si minimè omninò culta fuisset aut sacrata, ab
 omnimodo usu sic arcenda non erat. מה בין ע"ז של גוי לע"ז של
 ישראל

ישראל ע"ז של נכרי אסורה בהנאה מיד שנ' פסילי אלהיהם תשרפון
באש משפסלו נעשה לו אלוה ושל ישראל אינה אסורה בהנאה עד
שתעבד שנ' ושם בסתר עד שיעשה לה דברים שבסתר שהן עבודתה

*Quod ad discrimen spectat inter imaginem Cultûs causâ ab Gentili
factam, atque eam, quæ causâ parili fit ab Israelita; Gentilis Imago
ejusmodi statim atque fit, ab omnimodo arcenda est usu, juxta id quod
dicitur in sacra lege, Sculptilia² eorum igne comburetis. Simulac
sculpsierint, tribuitur ei divinitas. At verò Israelita ejusmodi
Imago non ita omnimodo arcenda est usu priusquam colatur (juxta
etiam id quod in sacra lege habetur³ & in abscondito posuerit) sci-
licet priusquam ea in abscondito seu clanculùm faciat, quæ ad cultum
ejus attinent. Tertii generis Imagines factæ seu repertæ, id est, quæ
tantum factæ sunt, sive à Gentili sive ab Israelita, Ornatûs gratiâ, aut
in promiscuum sive in ædibus sive in vasis, tabulis, aulæis, velis, vesti-
bus ornandis usum, nec postmodum dicatæ, seu cultu extraneo in-
quinatæ, habebantur planè licitæ (utcunque illicitè apud Israelitas
factæ, veluti cœlestes qualicunque formâ, & humanæ in solido seu
prominentes) non aliter atque supellectilis pars aliqua alia seu bona
qualiacunque cetera. Nam poenâ verberum quæ illicitas facienti
infligenda, expiabatur ipsa faciendi culpa. Nec retinendo alia com-
missa est. Unde & de imagine apud Gentiles repertâ, quàm cultûs
gratiâ neutiquam factam esse, juxta jam dicta, præsumebatur, aiunt,
המוצא כלים ועל יתן צורת חמה ולבנה ודרקון אם היו כלים כסף וזהב
או בגדי שני או שהיו חקוקים על הנזמים ועל חטבעות הרי אילו אסורין
ועל שאר הכלים מותרין מפני שהזקתן לנוי וכן שאר הצורות הנמצאות
ועל כל הכלים חזקתן לנוי ומותרין *si quis repererit utensilia, in quibus
figura Luna aut Solis aut Draconis, eaque fuerint aurea aut argen-
tea, aut vestes purpureæ, aut si fuerint figuræ hæc in monilibus aut an-
nulis, utensilia sunt ipsa illicita. Attamen si utensilibus in aliis
fuerint repertæ, ea licita sunt, eo quod præsumitur Ornatûs gratiâ
tantum esse formatas. Quin & figuræ ceteræ in quibuscunque re-
pertæ utensilibus licitæ sunt, quia præsumitur formatas esse ornatûs
tantum**

tantum gratiâ. Quoties nempe de cultûs gratiâ palam non confiterat. Atque huc sanè spectat illud Procli Polyzeli F. & Rabban Gamalielis. Misna^b; שאל פרקלוס בן פלוסלוס את רבן גמליאל ב' ^{Tit. Aboda Zaracap. 3. §. 4. & videfis Masmonid. Halach. Aboda Zara cap. 7. & c. Shulchan Aruch lib. Ior. Dea cap. 142. §. 14.} בעבור שהיה רוחץ במרחץ של אפרודיטי אמר לו כתוב בתורתכם ול ידבק בידך מאומה מן החרם ומפני מה אתה רוחץ במרחץ של אפרודיטי אמר לו אין משיבין במרחץ כשיצא אמ' לו אני לא באתי בגבולה היא באת בגבולי אין אומרין נעשה מרחץ נוי לאפרוד' אלא נעשית אפרוד' נוי *Interrogavit Proclus Polyzeli filius Rabban Gamaliel, cur nam se lavaret in balneo Veneris* (balneo, ut interpretantur Magistri, in quo figura habebatur Veneris, unde est denominatū) *nam, inquit,* *scriptum est in lege vestra^c, non adharebit in manu tua quidquam^c de anathemate: cur igitur tute lavas in balneo Veneris?* Dixit ei Gamaliel, *Respondendum non est in balneo* (nudo scilicet, reverentiæ causâ, de lege loquendum non est; quemadmodum apud Gentiles in templis nudare se quempiam seu Vestimenta mutasse nefas^d habebatur) *Simulac autem exierat* (& vestem induerat) *Ego, inquit,* *huc non accessi figuræ Veneræ causâ, sed ea huc mei causâ adveni* (id est, causâ balnei & lavantium in eo.) *Neg, quisquam dixerit balneum in Veneris usum factum, sed Venerem hanc, seu figuram in usum seu ornatum Balnei.* Sensus est, & balneo utor, & in eo figuram hanc collocatam non illibenter conspicio. Sed cum consecratio omnimoda cultusque absit, & figura utcunque ejus, quod aliâs interdum pro numine habetur, ornatûs tantum causa locum heic habeat, non est omninò cur violatæ legis nostræ hoc nomine incuser. Quâ nempe, earum quæ cultûs gratiâ tantum factæ sunt, aut diis dicatæ Imaginum, juxta majorum interpretationes, Usus omnimodus interdicitur. Sed verò non solum Imaginum sive Cultûs gratiâ factarum sive cultarum, quales diximus, verumetiam Victimarum, Oblationum, & Instrumentorum ac Vasorum veluti Pollubri, Simpuli, Aræ, Mensæ (simulac in cultu adhibita fuerint hæc, uti illæ simulac fuerint oblatae aut in oblationem signatae, nec antè) & quæ sunt aliorum id genus imò & כל הנעשה בשבילה *universi apparatus Cultûs Extranei gratiâ facti.* id est, Idolo culto dicati, Usus omnimodus pariter est interdictus. Excepto quod culter cujus in Idololatria

^{* Gemar. Ba-}latrīa usus fuerat, non illicitè ^c in victima tantum mactanda, sed non
^{bylonia ad}dissecanda, adhiberetur. Adeo ut ne quidem ex horum alicujus,
^{rit. Cholin.}aut possessione, aut venditione locupletiores fieri apud Israelitas fas
^{cap. 1. fol. 8. a.}esset. Pretium, æquè atque ipsa, illicitum. Præceptum quidem sibi
^{Maimonid.}civile habent ex illo legis ^f. *Non inferes abominationem*, seu ut vul-
^{Hal. Aboda}gata, *quippiam ex idolo in domum tuam, ne fias anathema sicut & il-*
^{Zara cap. 7.}*lud est. Sed execrando execraberis illud & detestando detestaberis*
^{Shulchan A-}*illud quia anathema est.* Rationem etiam afferunt; ne aut ipsum
^{ruch lib. Iore}Idolum aut vasa aliave ipsa ad illud spectantia possessorem in Idolo-
^{Dea cap. 10.}latrīam forsan invitarent, aut ^g reum dein ejus secundarum seu vitæ,
^{& 142.}quæ fortè sequeretur beatioris causam vulgus, cui in rebus maximè
^{f Deut. 7. 26.}ejusmodi discernendis hallucinari solenne est, in hujusmodi Posses-
^{& Vide cap.}sione & Usu temerè collocaret, indeque existimatio & honor cul-
^{13. 17.}tui extraneo accederet. Atque ex hac ratione consonum superin-
^{& Vide ante}duxere Jus Gentium seu Profelytorum domicilii Intervenirens. Sed
^{altos, Mai-}prætereundum non est, tam vasa & apparatus Idoli, quàm ipsum
^{Maimonid. More}Idolum, si Resecrarentur seu Religione Solverentur, antequam in
^{Nehochim}Israelitæ possessionem devenirent, non aliter atque alia bona in vitæ
^{part. 3. cap.}usum & commodum licitè adhiberi potuisse. Resecrandi faculta-
^{37.}tem aiunt fuisse tantummodò Gentili; qui scilicet hætenus esset
 ipse Idololatra, non Gentili qui Idololatrīæ renuntiaverat. Necta-
 men omnigenas Imagines consecratas resecrandi ei fuisse facultatem,
 sed eas tantum, quæ à Gentili etiam consecratæ fuissent ab Israelita
 nondum possessæ. Nam nec Israelita ipse resecrare potuit ejusmodi
 sive Imaginem, sive vas, sive apparatus sacri partem aliquam à quo-
 cunque sacratam. Nec postquam ipse possederat, quis alius mor-
 talium, ut volunt nonnulli. Quod quantum ad Imaginem sacratam
 ipsam attinet, admittunt omnes. De vasis autem, & instrumentis
 ita dissentiunt, ut aliqui velint illa etiam, postquam ab Israelita possi-
 derentur, potuisse ritè resecrari. Quod verò legitur in Misna Tal-
 mudis Hierosolymitani ^h נכרי מבטל עבודה זרה שלו ישראל ^h *Gentilis*
^{h Tir. Aboda}*resecrat tam consecratam imaginem seu Idolum quod suum est, quàm*
^{Zara. cap. 4.}*quàm quod est Israelita*, lapsus est, opinor, sive typographi, sive li-
^{S. 4.}brarii. Restituendum igitur שְׁלוּ וְשָׁלוּ חֲבֵירֵי *quod suum est quàm*
 quod

quod Gentilis est alterius. Nam Talmudis Babylonii Misna aliæque Misnæ editiones ita locum illum habent. Et Gemara utrique ibi non semel, ע"ז שערבדה ישראל אין לה ביטול לעולם, *Idolum quod coluit Israelita nunquam omnino potest ressecrari, seu religione solvi, quemadmodum & Magistri consentiunt passim. Ubi & obiter advertendum nomine עבודה זרה Culûs extranei seu peregrini, non solum venire ipsum cultum seu latriam, sed rem etiam ipsam, pro discrimine rerum de quibus verba fiunt, quæ sive ut idolum colebatur, sive Idolo sacrata est, veluti ἀλισγήματα τῶν εἰδώλων inquinamenta idolorum & Idolothyta, id genus cetera. Id quod apud Magistros est frequentissimum. Gentili autem, qualem diximus, non solum quod ipse fecerat seu sacraverat idolum, sed quod alius quis Gentilis, ressecrandi facultatem tribuunt. Resecrato autem Idolo ipso, ressecrata simul consequenter omnia, quæ ad id spectabant vasa, instrumenta, apparatus asserunt, præter victimas atque oblationes, quæ nec Resecrationis capaces. Vasis autem, instrumentis aut apparatu resecrato, non simul inde ressecratum est Idolum. Resecrare heic erat, non solum liquefacere seu ressecrandi animo comminuere aut mutilare, verum etiam, ut liquefieret seu confringeretur, alienare, & usibus communibus palam addicere, juxta illudⁱ *Apologetico Tertulliani*^k; *Domesticos deos, quos Lares dicitis, domesticâ potestate tractatis, pignerando, venditando, demutando aliquando in cacabulum de Saturno, aliquando in trullam de Minerva; ut quisque contritus atque contusus est, dum diu colitur; ut quisque dominus sanctiorem expertus est domesticam necessitatem. Quin & Idolum, quod tempore pacis coli desiit, exinde ressecratum est; non item, quod tempore belli.* Magistri, ע"ז שהניחיה עובדיה בשעת שלום מותרת בהנאה שהרי ביטולה בשעת מלחמה אכורה מפני שלא הניחיה Idolo, quod tempore pacis à colentibus negligitur, seu coli desinit, uti frui (inter bona) fas est. Nam id ressecrarunt. At verò si id fiat tempore belli, eo sic uti frui est nefas, quoniam non ob aliam quàm belli causam coli desiit. Tametsi autem Gentilis tam alienum, quam suum idolum, juxta jam dicta, ita ressecrare potuit, ut usus ejusdem rerumque ei antè sacratarum promiscuus inde licitus*

Maimonid. esset, nihilominus rem alienam ita consecrare nemo ritè quibat, ut
halach. Abo- inde ejusdem usus fieret illicitus. Quo spectat illud *אין אדם אוסר*
da Zara cap. 8 & *Misn.* דבר שאינו שלו *nemo mortalium usum rei aliena illicitum reddere*
& Gemar. *potest.* Quemadmodum verò imaginum in cultum extraneum fa-
suprà citata. ctarum rerumque aliarum eis dicatarum usus, secundùm jam memo-
m Misn. & rata, illicitus erat, ita parili ratione etiam Luci^m seu Arboris sive eo
Gemar. tit. nomine ut coleretur ipsa, sive ut Idolum obumbraret, idolumve
Aboda Zara ornaret, plantatæ. Adeò ut nec umbræ proceritatis ejus seu trunci
c. 3. & Mai- juxtà extensæ beneficio uti frui liceret; quam tamen à foliorum &
monid. ad ramorum tegmine ita discriminant aliquiⁿ, ut hujus nec interim il-
dict. Misn. lius refrigerium licitum haberetur. Nec per Lucum ejusmodi transi-
& hal. citat. re fas, nisi alia non pateret via. Volucrum item in eo nidificantium,
cap. 7. Shul tum ova, tum pulli teneriores illiciti. Ratio adjicitur; *שהרי האשרה*
can. Aruch *lib. Iore dea* *cap. 142.* *quoniam locus ipse h: sce est veluti basis seu fundamen-*
n Videfis *הן* *tum,* locus nempè in quo orti atque eis peculiaris. At de nido ipso
Misn. & Ge- aiunt, *והקן עצמה שבראשה מותר מפני שהעוף מביא עציו ממקום*
mar. Baby- *אחר* *Nidus ipse qui in ejus est summitate licitus est, quoniam virgu-*
lon. tit. Abo- *las seu ligna è quibus conficitur nidus, avis ex alio loco affert.* Ligna-
da Zara cap. *3. fol. 48. b &* *ri ex ejusmodi Luco non licuit; nec panibus in furno inde calefacto*
Maimonid. *loc. citatis.* *coctis uti.* Adeo ut si fortè panis sic coctus aliis ita commisceretur,
 ut dignosci nequiret, *וליק דמי אותה הפת לים המלח כדי שלא יהא*
pretium ejusdem panis projiciendum esset
in mare salsum, ne ex eo Commodum fieret, & ceterorum usus (ut &
 jam hujus) *licitus esset.* Parilis ratio erat in cibis elixandis, assandis-
 que. Quin quoties radius textorius aut quid ejusmodi aliud è li-
 gnis luci, qualem diximus, fieret, vestis pannusve eo textus illicitus
 habitus; qui si fortè aliis sic commisceretur ut nec quiret internosci,
 similiter de pretio ejus, ut de panis jam memorati, statuendum. Nec
 in cuiusq. quam commodum ritè cedebat Luci combusti Cinis. Abji-
 ciendus erat usibusque eximendus. Solum autem Luci ejusque
 Umbræ neutiquam ita interdictum, quin herbas, legumina, olera,
 quæcunque in umbrâ feliciùs crescerent, ibi serere fas esset, eorum-
 que possessio & usus licitus. Ratio redditur, *מפני שצל האשרה שהוא*
אסור עם הקרקע שאינה נאסרת גורמים לירקות אלו לצמוח וכל שדבר
אסור

אסור ודבר מותר גורמין לו הרי זה מותר בכל מקום *quoniā Vmbra Luci quæ illicita est simul & Solum quod illicitum non est, in causa sunt cur germinent crescantque olera hæc. Et quoties quid rem licitam & rem illicitam simul in causa sibi ejusmodi habuerit, id perpetuò in licitis habitum.* Scilicet ubi res id genus naturales, fortè etiam contra fas, commistæ. Unde ager fimo victimarum idolis sacratarum sterco-
ratus ritè seminabatur, uti & jumentum, quod pabulo, cujus usus ido-
lolatriæ nomine aliàs interdictus, pinguefiebat, ritè satis comedeba-
tur. Et similis de aliis id genus ratio. Quæ autem hæctenus dicta
sunt, ad res attinent aut ideo ab homine factas, veluti Statuas, Ima-
gines, Lucos, ut colerentur, aut idolo culto oblatas aliterve sacratas
peculiaresque. Extra harum numerum fuere Res merè Naturales
seu, ut pictitant magistri, res שאין בהן תפיש ידי אדם *Quibus artifi-
cium humanum non omnino (cultûs gratiâ) accessit, quæ interdum
ipsæ etiam ab idololatriis cultæ; veluti Montes, Luci item fructûs
causâ primò non cultûs plantati, Fontes & Flumina publica, etiam
& Jumenta & Pecora, modo quo apud Ægyptios Apis, & quæ sunt
ejusmodi alia. De hisce in Universum pronuntiant, כל שאין בו תפיש, Quicquid
artificio caret humano, nec ab homine factum est, etiamsi velut ido-
lum cultum fuerit, ejus usus & possessio non interdicitur.* Ceterùm
Luci non in cultum extraneum plantati nec culti nec cultui extraneo
inservientis, possessio & usus non illicitus erat, tametsi, juxta jam di-
cta, plantatio ipsa illicita; secundum eandem quam de Imaginibus
afferunt rationem. Quorum verò usus ut in antè dictis omninò ne-
gatus, id est, quæcunque causis jam memoratis erant אסורים בהנאה,
nullibi locorum reponere aut retinere ea licuit. Sed aut igne com-
burenda erant, aut comminuenda, conterenda & projicienda sive in
aerem sive למים המלח in Mare salsum, sive in flumina^o, ut, quantum
fieri posset, nuspiam haberentur. Neque Cineris aut Carbonum
rerum ejusmodi usus licitus. Et de Imaginibus, Idolis, eorumve va-
sis ac supellectili aliisque rebus cultis idolisve sacratis sive retinendis
sive abolendis sive sic projiciendis, ad hunc modum statuunt Tal-
mudici.

Videsis
Exod. 32. 20.
1 Regum 15. 13
2 Regum 18.
4. 23. 4. & 6.
2 Paralip. 15.
16. 29. 16. 30.

Ut quæ de Jure Gentium Interveniente circa Imaginum usum superius adferuntur, ritè capiantur, ea quæ occurrunt apud Fl. Josephum, Capite sexto ante citata, de Iconibus Cæsaris aliisque figuris jam factis à populo Iudaico nec admittis nec permissis, unà cum Josephi ipsius sententia de Imaginibus animalium omnino nullorum rite apud ipsos faciendis, expenduntur. Totius hujus rei apud populum Iudaicum, rationem pendere, non ex eo quod Rerum seu Personarum Simpliciter figuræ essent, sed quod vererentur ne earum cultus, pro more seculi, divinus inde irreperet. Ea de re alia. Quamobrem Numismatis Cæsaris iconibus cusis usi sint Judæi, apud Signa interea Romana aliterve suo in solo eam conspici nolentes. Nummis aliis Principum exterorum vultibus insignitis usos fuisse Iudæos. De Rhodio numismate Romæ & Parisiis, veluti ex triginta, quibus divenditus est Christus, adservato. De eo quod veterum aliqui habent, nec Pictorem, nec Statuatium apud Iudæos esse permissum. De Vite aureâ tum quæ Pompeio ab Aristobulo donata, tum quæ supra fores Templi Herodiani. Judæorum hodiernorum de Imaginibus mores, uti & Mahumedanorum.

Atqui unde interea evenit tanto Ebræos habuisse odio Cæsaris icones & figuras generatim humanas in exemplis capite sexto ex Josepho allatis? Nam non modò legi suæ omninò adversas eas esse clamitabant, sed nec intra ditiones suas conspici fas habebant. Quinetiam præ aliis omnibus, quæ contra majorum disciplinam sub id ævum introderentur, eas habebant longè invisissimas. Imò in œco Tiberiensi τῶν ζώων μορφὰς *Animalium figuras* ita detestati sunt, ut earum causâ œcus ipse, solenni ea de re legatione peractâ, sit dirutus. Et de legibus suis Hierosolymitani P acriter & constanter; ὅθεν ἀξίως ἐν τῇ πόλει δείκην τῆς θεᾶς *neutiquam ab eis permissum, in urbe imaginem ullam poni.* Ita scilicet Pilato. Et postmodum Petronio, ex lege asserunt & moribus Patriis, ὅδ' ἐστὶν τὸ δείκην, ὅτι ὅπως αἰδρὸς, ὅτι τὸν ναὸν μόνον ἐλλ' ὅτι ἐν εἰκῇ τινὶ τόπῳ θεῶς θέμιτον, *non Dei Simulachrum, nedum hominis, non solum in templo, sed nec in prophano aliquo loco fas sibi locare.* Immane quantum distare videntur hæc à doctrina, quam attulimus, Talmudicâ, quâ non duntaxat omnimodis imaginibus ornatûs seu communis usûs solùm causâ factis (utcunque factis illicitè) uti frui licuit, verùm etiam ipsis idolis,

Joseph. Hæ-
los. lib. 2. cap.
8. ibid. cap. 9.

ante-

antequam ab Israelita possiderentur, consecratis. Quin Josephus ipse, de Salomone Rege¹; ἀμαρτεῖν αὐτὸν ἔτυχεν καὶ σφραλῆναι περὶ τῶν¹ *Archæol. 8.* φυλακῶν τῶν νομίμων, ὅτε τῶν χαλκῶν βωῶν ὁμοιώματα κατεσκεύαζε^{cap. 2.} τὰς ὑπὸ τῇ θαλάττῃ ἀναθήματα καὶ τῶν λεόντων τῶν περὶ τὸν θρόνον τὸν ἴδιον. *A præscripto legum discessit, quando æreis boum effigies basis maris addiderat, sicut solio suo leonum post apposuit.* Quibus adjicit ἔδὲ γὰρ αὐτὰ ποιεῖν ὅσιον, *Neque enim illa facere fas erat.* Adeò ut tum expressissimam habeamus de Imaginibus non omninò faciendis Josephi Sententiam, tum alia ex eo & heic & capite sexto, de eis citra legis violationem à Judæis non admissis. Quod ad illius sententiam attinet; novum non est, Talmudicam doctrinam, illius de rebus Ebraicis doctrinæ adversari. Ut heic, ita alibi subinde id ita se habet; quod non semel monuimus. Et non autumare sanè nequeo ea, quæ sic de Imaginibus apud Judæos suos non omninò admissis narravit, eum perperam sententiâ suâ, receptissimæ adeò dissona, inter narrandum velut incrustâsse. Jam verò quod ad ipsa, quæ hac de re narravit ille, spectat; sanè iniquum non est, ut existimemus ea, quæ generatim in Judæorum rationibus, per se & absque Josephi præjudicio sumptis, sic impugnasse videntur qualescunque figuras humanas (nam de Tiberiensium palatio & Animalium in eo figuris seorsim loquemur) eò tantummodò tetendisse, ut tum, quàm compendiosissimè possent, assertione generali ac responso rotundo mores avitos tutarentur, tum ab Cæsaris irritatione ac offensâ, quantum fieri posset, procul abessent; rem ipsam, quam sibi obtrudi nunc palam viderent, nunc meritò dubitarent anxie intercavere verentes. Scilicet in Romanorum votis inprimis erat, ut Cæsarium icones Hierosolymis atque per Judæam alibique in eorum Proseuchis, quemadmodum aliis in Orbe Romano locis, dicatæ velut Numina colerentur. Quod quidem expressissimum habetur, tum in rebus à Petronio¹ gestis, qui, Caio Cæsare jubente, plurimùm, ut id¹ *Ioseph. Hæ-* fieret etiam in Templo Hierosolymitano, instabat, tum in historio-^{los 2. cap. 9.} la illa de Judæis Alexandrinis, quam cum altera illa de Petronio atque legatione sua ad Caium literis mandavit Philo. Id verum quidem est, neque ab Augusto neque à Tiberio, nedum à Julio, qui

¹ *Videsis Io-
seph. lib. 16.
cap. 10. Is. Ca-
saubon. in
Monimentū
Ancyranum,
&c.*

² *Iosephus Ar-
chol. lib. 15.
cap. 12. & 13.*

³ *Suetonius
lib. 2. cap. 26.*

⁴ *Apologetic.
cap. 16.*

omnes Judæis plurima indulserunt, iconum ejusmodi dedicationem omnino eis imperatam. Nempe à Cæsaribus illis permixtum est ritus servare patrios, quos nihilominus dedicationibus ejusmodi violatum iri, maxime postquam in Divos est relatus Augustus, summo per se suspicabantur. In Italia enim, Græcia, Ægypto, Asiæ provinciis non paucis, Augusto superstiti ¹ uti & Divo Julio divinos honores haberi, templa extrui, Statuas seu icones sacrari viderant. Quin Herodes ² Antipatri filius ipsorum Rex, licet in solo Judaico non auderet, extra nihilominus veluti Cæsareæ in Phœnice alibique templa Augusto crexit, atque Statuas sacravit colendas. Prætereà, tametsi Tiberius, quia modicis contentum se honoribus simulare voluit, *Templa, Flamines³, Sacerdotes, decerni sibi prohibuit, etiam Statuas atque Imagines nisi permittente se poni: permisitque, ea sola conditione, ne inter simulacra Deorum, sed inter ornamenta ædium ponerentur*, adeo ut nec ante turpissimum Caii fastum, quo Jovis nomine per Judæam pariter atque alibi se coli imperavit, Imagines expresso cultus nomine Judæis omnino à Romanis obtruderentur; attamen prudenter sanè opinor sub Augusto timebant, ne summâ Herodis adulatione & nequitia, utpote qui extra solum Judaicum templa & imagines ei dicaverat, uti & alii frequenter fecerant, fortè eveniret, ut, postquam tot disciplinæ patriæ adversa alia intulerat, aut sub armis humanis auratis (qualia fuere trophæa illa, de quibus in jam antè allatis Josephus) laterent Imagines, sive Cæsaris, sive Romæ cum illius imaginibus ex more interdum simul dicatæ, aut Cæsaris Romæque nomine ipsa in cultum ab eo adveherentur. Civiliter autem in humanas tantum clamitant figuras, tum à Cæsaris nomine cautiùs abstinentes, tum figuras solummodo cultus, quem tantopere abhorrebant, gratiâ allatas, nō omnimodas aliasve, si quid video, innuentes. Quid quod etiam trophæa illa seu imagines ex eo erant genere, quod & adorari solebat. Tertullianus ⁴; *sed & victorias adoratis cum in tropæis cruce sint intestina sint tropæorum*. Non ita dissimilis sane ratio locum habuit, sive cum Pilatus Tiberii imaginem in urbem intulit, sive cum Vitellii exercitum ob ejusmodi apud signa Imagines per Judæam transire volebant. Scilicet Imagines illas

illas seu vultus & pectore tenus effigies clypeis exprimi solitas, Thoracidas item dictas, & *πετρομας*. Quicquid enim incomparabilis simulandi ac dissimulandi artifex ille Tiberius de Imaginibus suis iusserat, eas nihilominus proculdubio locis non incommotis co-luere non pauci, ut honorem ei atque Augusto & Julio exhibere ali-cubi saltem viderentur parilem. Et Aspendi, quæ Pamphyliæ urbs est, sanctissimas habitas & supra Jovi Olympio dicatas venerabiles etiam Tiberii Statuas legimus apud Philostratum ^y. Utcunque ^y De Vita A-
verò, saltem imagines ejus, quæ apud signa militaria erant, quales <sup>pollonis Tya-
nei lib. 1. cap. 11.</sup> hæc fuisse palàm liquet, in castris cultas & adoratas esse ^z, non est
quod ambigamus. Etiam & ipsa Signa, quorum planè hæ veluti <sup>Vegetius de
re Militari,
lib. 2. cap. 6.</sup> pars diviniior habitæ, *signorum presentium & divinorum* nomine
indigetabantur, atque adorari solebant. Tertullianus ^a; *Religio* <sup>ubi vide Go-
descalcū Ste-
nichium.</sup> Romanorum tota castrensis Signa veneratur, signa jurat signa omni-
bus Diis preponit. Et Tacitus ^b; *irent, sequerentur Romanas aves,* ^a Apologetic.
propria legionum numina. Adeò etiam ut signis *μη μετ' τοιῶν ἡρώσεων*, ^{cap. 16.}
huiusmodi imperatoris effigiebus carentibus, quibuscum Hierosoly-
mam ingredi solebant retrò præsides (idque ne cives conspectis a-
pud se, quas coli scirent, aut saltem dubitarent, imaginibus commo-
verentur) cultus quidem exhiberetur à castrensibus divinus, qui ta-
men Judæis aut ignotus aut dissimulatus. Aliter existimandum est,
nec illa admittere ipsos voluisse. Scimus enim Pilatum etiam, non
tam in Tiberii gratiam, quàm in odium populi, intra urbem in He-
rodis regia, *ἡνιχέουσας ἀσπίδας auratos clypeos* dedicasse *μητε μορφῶν
ἐχέουσας μητε ἀλλό τι τῶν ἀπαγορευομένων* nec imagine seu figurâ aliqua
insignitos nec aliare quacunque ex lege vetita, excepto solùm quod
nomen dedicantis & eius *ὡς ἡ ἀνάθεσις*, *cujus causâ seu cui facta
est dedicatio*, ut inscriptiones necessariè adjicerentur, veluti, opinor,
TIBERIO CÆS. AUGUSTI F. PONTIUS PILATUS.
Rem narrat Agrippa in libello ^c, quem popularium gratiâ Caio ^c Apud Phi-
Cæsari exhibuit. Atqui quoniam Consecrationis Formula etiam <sup>lonem, lib. de
legatione ad
Caicum.</sup> illa simplicior numen novum sine Imagine inducere (quod & res
ipsa erat) videbatur, clamitant Judæi, ritus patrios cā violari, nec im-
pensiùs instare desinunt usquedum jussu principali tollebantur. Ideo-

que in Templum Cæsareæ Augusto sacratum erant inde translatae. Ita Cultum, Adorationem, Novi Numinis dedicationem seu præsentiam qualemcunque etiam sine Imagine, magis semper spectabant, quàm simplices ipsas Imagines; tametsi ubi Imagines cultûs gratiâ obtrudi existimabant, in illas, sed tantum quâ tales acerrimè insurgere solent. Sic & apud Tacitum^d simulacri nomine generatim usurpato, id tantum ex rerum, quas narrat, circumstantiis innuitur, quod colitur seu pro Numine habetur. De Judæis ipsis, *Nulla simulacra urbibus suis, nedum templis sunt. Non Regibus hæc adulatio, non Cæsaribus honor.* Quod dici simulacris tantum cultûs gratiâ habitis manifestum videtur. Tametsi paulo antè de Animalis effigie in Penetrâli ipsis Sacratâ, (Asininum caput intelligitur,) nescio, cur verba fecerit ipse. Sed diu est, quod eo nomine à Tertulliano^e est reprehensus. Ejusmodi generalis vocis simulacri usus etiam in C. Norbani Flacci^f literis ad Ephesios, alibi. Ex hac simulacri notione etiam, puto, ritè capiendum illud de animalium figuris in oeco seu Palatio illo Tiberiade, id est, urbe soli Judaici, ab Herode Tetrarcha extructo. Tam urbem ipsam quàm palatium extruxerat ille in Tiberii honorem. Templum, ob Principis interdictum, nuncupare neutiquam est ausus. At verò, viderant Judæi Cæsaream ab Herode Magno Rege suo^g in Augusti honorem extra Solum Judaicum in vicino conditam aliasque etiam urbes uti & hanc Principi cognomines. Etiam templa & effigies planè Numini Julii, Augusti, Caii dicatas. Sub Tiberio autem ejusmodi Consecrationes non quidem adeò palam fieri, nec tamen adulandi artes tunc minutas. Postea verò de divinis Cæsari honoribus exhibendis eoque pro Numine accipiendo non semel cum eis actum esse. Jam igitur verentes, opinor, ne & effigies illæ qualescunque in oeco Tiberiensi, uti & oecus ipse, aut jam dictis congeneres essent, aut saltem haberentur, adeoque ipsi in Solo suo alienum viderentur Numen cultumque contraritus patrios, quo tantopere servare illæfos studebant, admittere, oecum ipsum dirui volebant. Non magis quòd simpliciter oecus esset. Sed quòd neque hunc neque illas, si ne religionis suæ violatione permittendas existimabant. Id est, in cultum

^d *Histor. 5.*^e *Apologetic. cap. 16.*^f *Apud Philonem de legatione.*^g *Ioseph. Origin. lib. 15. c. 12. & 13. & in Vita sua.*

cultum extraneum ibi positas. Quale manifestò dicendum de Aquila aurea, quæ supra maximam Templi portam collocata, adeò Judæis execranda habebatur, ut legitur apud Josephum^h. Quid quod^h *Holof. lib. 1. cap. 21. & Orig. lib. 17. c. 8.* Murium quinque & Anorum totidem figuras à Palæstinis vero Deo oblatas simul cum arca non illibenter accipiuntⁱ Israelitæ? Et Josephus^k ipse id, quod pro Anorum simulacris ibi sumitur, disertè nunciat *αὐτὸς αὐτὰς Statuas.* Quâ sanè voce propriè denotantur statuae seu simulacra humana. Adeò demùm ut, ubi cultus ratio omninò aberat, nullius imaginis Usus illicitus haberetur. Et sanè absque temperamento ejusmodi minimè intelligenda esse Judæorum apud Josephum de iconibus Cæsareis responsa superius memorata, nec aliter ex sententia publicè recepta capiendam esse illam de animalium in Tiberiensium palatio figuris legationem, satis evincitur è diserto Evangelii^l testimonio, quod & Magistrorum de iconum etiam humanarum cultûs extranei gratiâ non factarum usu apud ipsos licito, scitis superiùs ostensis est, ni fallor, in primis consonum. Rogantibus Christum Pharisæis, utrùm censum liceret dare Cæsari, ostendite mihi, inquit, *numisma censûs.* Oblato denario, ait illis *τί ἐστὶν αὐτὴ καὶ ἡ ἐπιγραφή;* *cujus est Imago hæc & inscriptio,* seu *τί ἐστὶν ἐκείνη ἐικόνα &c.* *cujus habet imaginem?* Dicunt illi, *Cæsaris;* Tunc ait illis, *reddite ergo quæ sunt Cæsaris Cæsari, &c.* Numismata igitur illa censûs, parte alterâ præ se tulisse Cæsaris Vultum seu Imaginem, qualis in Cæsarum nummis haberi solet eamque prominentiorem, nentiquam dubitandum. Et ridiculum est quod somniant aliqui de Cæsaris imagine in Siclis Judæorum honoris causâ heic incisa. Certè Jus cudendæ monetæ etiam tunc Ebræis inter privilegia alia eximia mansisse, uti & antè indultum scimus sub Antiocho Demetrii filio Syriæ rege (nam in diplomate^m ejus Simoni Pontifici datoⁿ legitur καὶ ἐπέτρεψά σοι ποιῆσαι νόμισμα ἰδίον τῇ χώρᾳ σου &c. *permitto seu concedo tibi cudere propriâ notâ monetam regioni tuæ,* seu ut vulgata, *& permitto tibi facere percussuram proprii numismatis in regione tua*) jus, inquam, illud tunc Ebræis mansisse non immeritò existimant viri doctiⁿ, nec antè excidium sub Vespasiano sublatum. Suis autem in officinis monetariis suoque jussu Cæsaris

^h *Holof. lib. 1. cap. 21. & Orig. lib. 17. c. 8.*

ⁱ *1 Samuel. cap. 6.*

^k *Originum lib. 6. cap. 1. & 2.*

^l *D. Matth. 22. 17. Marc. 12. 14. Luc. 20. 22.*

^m *1 Maccab. 1. 5.*

ⁿ *Marquard. Freherus Dissert. de Numismate Cen-*

sus Gass. Waserus de Anti-

quis nummis Ebraeorum, lib. 2. cap. 4.

imaginem Siclis suis adpositā asserere, nihil aliud est, quàm eos id fecisse affirmare, quod non solum à moribus eorum publicis, rebus in huiusmodi, pertinacissimè retineri solitis immane quantum diffidet, sed etiam omnimodā veterum fide caret. Multò minùs est rationi consonum, imaginem Cæsaream à Romanis adpositam fuisse. Siclis seu Numismati alicui Ebraico, quod censui inserviret. Numisma igitur Censûs à Romanis cûsum est, atque autoritate Cæsareâ, Cæsarisque Imagine insignitum, eâque juxta cudiendi morem protuberantiori; qualis heic visitur Tiberii Cæsaris, cuius probabilius videtur fuisse Numisma illud; tametsi etiam decessorum Cæsarum alicujus esse potuerit. Sed ea de re, ac de Nomine & Qualitate Numismatis hujus plura libro sexto, ubi de imperio Judæorum à Romanis imminuto, ac Tributo inducto agitur, id est, de Jure his ac illis sub id tempus Interveniente. Quemadmodum autem Numismata ejusmodi Ebræis, ex suis moribus ac jure apud ipsos usitato cudere nefas erat, ita cûsis uti juxta jam antè narrata omnino fas. Atque heic sanè ex Evangeliiis nummo iconè Cæsaris insignito uti, frui licuisse, obscurum non est. Quod enim *אסור להנאה* *usibus Communibus interdictum* est, (quâ loquendi formulâ denotare id, quod cultûs extranei Causâ, aut Imaginis damnatæ nomine, aliisque aliquot rationibus communi arcebatur usu, eis passim est solenne,) id nec præstitum tributi debitione quempiam ritèolvere potuit, neque ex ritu patrio omninò retinendum aut in bonis habendum erat, sed in mare, ut diximus, si aliter ex hominum usu eximi nequibat, abjiciendum. Nec scrupulum injiciat quis, invicem adversa nimis hæc videri; ne quidem apud Signa, Cæsaris hujus Images, (quales fermè in ipsis Numismatis) conspici in suo ullibi eos tolerasse ut memoratû est, in Numismatis verò usu quotidiano, saltem aliquo, qui licitus undiquaque habitus, Hierosolymis passimque alibi admisisse. Discriminis ratio manifesta est. Prioris generis Images aut Consecratas esse meritò, sive credebant, sive dubitabant, aut Consecratarum, adeoque Numinis loco ab adu-
lanti-

Iantibus habitas. Unde & summoperè arcendas, velut Idola, decernebant. Secundi verò generis seu Numismatum iconas Cæsareas, sive Tiberii, sive decessorumve tam certum est ne-
 tiquam consecratas esse, aut Numinis loco habitas, quàm si habitas
 esse in Templis, seu apud Signa omninò ullas. Id proculdubio satis
 ipsi sciverunt. Etenim cusa sunt Numismata, id est, Cæsarum figu-
 ris ornata, nullâ religionis specie, aut umbrâ; sed ideò tantum, ut,
 recognitâ ex Imagine civili eorum maiestate, promiscuis commer-
 ciorum, donationum, solutionum usibus inservirent. Adeò ut
 planè in possidentium essent, uti hodieque principum nummi, bo-
 nis. Et tametsi reverentia quidem civilis etiam Cæsarum Figuris
 in numismatis eorum exhibenda erat, divini nihilominus aliquid
 eis, velut rebus ibi consecratis, tribui nullibi compertum est. Occur-
 rit quidem, impietatis quendam damnatum esse apud Aspendios,
 quia^o suum verberabat servum drachmam Tiberii Imagine Signa-
 tam ferentem; nec Romæ impunè nummo vel annulo Augusti^o
 effigiem^p impressam latrinæ, aut lupanari quempiam intulisse, aut
 Tiberii Imaginem^q ejusmodi matellæ seu obscœnis admovisse. Sed
 ex ridiculis hisce adulantium ineptiis non omninò elicitur, vel ipsis,
 nedum ex Jure communi, imagines hujusmodi pro consecratis ha-
 bitas. Honor ille imaginibus hisce planè Civilis, qui & *vultus eter-*
nales, & vultus divini, inclinante imperio, dici soliti, sed citra ullam
 consecrationis in nummis rationem. Nam si pro consecratis seu
 rebus Juris divini habitæ essent, commercio planè exuti fuissent, id
 est, suâ naturâ prorsus privati nummi. Scilicet Justiniani illud^r est
 ex jure Romanorum^r Veteri; *Nullius sunt res sacre, & religiose,*
& sanctæ. Quod enim divini juris est, id nullius in bonis est, seu
ἀδὲωρον est, id est, *Domino caret*, ut Theophilus Antecessor. Quod
 & in Christianismo obtinere volunt Jurisconsulti^r & Cæsarei &
 Pontificii, exceptionibus aliquot circa opera hac in re charitatis ne-
 cessaria adhibitis. Atqui & sacrantur in Christianismo Cruces alia-
 que aliquot, quæ tamen ipsa, uti nec Christi aut Sanctorum simula-
 cra numismatis expressa, pro dedicatis nemo, puto, sumit aut suspi-
 catur. Et licet qui Statuas aut Imagines Imperatoris jam consecra-
 tas con-

^o Philostratus de Vita
Apollonij lib.

^{1. cap. 11.}
^p Sueton. in
Tiberio cap.

^{58.}
^q Seneca de
Beneficiis li.

^{3. cap. 26. Cel.}
Rhodiginus,
lib. 16. c. 20.

^r Inst. de
Res. Divisio-

ne §. nullius.
^r Gaius In-

stit. tit. 9. &
D. de Divis.

Res lib. 1. &
Martianus.

ib. l. 6. §. 2.
^r Guiljelm.

Redoanus li.
de Reb⁹ Eccl.
non alienan-
dis Rubric.
6. & c.

^u L. 6. D. tit. Ad leg. Iulia^a Majestatis. ^{ri} ^x contra majestatem fieri ob imagines Caesaris nondum Consecratas

³ L. 5. ibidem.

tas conflaverint, aliudve quid simile admiserint, lege Julia^a majestatis^u tenerentur, nihilominus rescripsere Severus, & Antonius, *Non venditas*. Consecratae ejusmodi imagines simpliciter per se sumtae, ut & aliorum numinum simulacra, ex Jure Romano hominum com-

⁷ Paulus l.

83. D. tit. de

Verb. Obliga-

gat. §. 5.

tequam resecratae, seu profanae factae, ut phrasis erat Jurisconsultis⁷ Cæsareis. Ut ædibus autem hortifve appendices, non illicitè cum illis simul vendebantur, ita velut in bonis habitae; quemadmodum

² Dd. ad c. 7.

ex literis, tit.

de Iure pa-

tronatus, In-

certus autor

de Si versis

Contract. in

Tractat. Iu-

risc. tom. 7.

fol. 70. §. 2.

^a Tacitus

Annal. 1.

^b Apologetic.

cap. 13.

& ex jure Pontificio² res sacrae & religiosae transeunt cum universita- te, si universitas in profanis consistit. Sic Tiberius consulibus, de Falanio accusato, quod venditis hortis Statuam Augusti simul man-

cipasset, *Nec contra*, inquit^a, *religiones fieri, quod effigies ejus, ut a-* *lia Numinum Simulacra, venditionibus hortorum & domuum ac-* *cedant*. Id interea certum est, tum lares seu deos domesticos op-

pignerari, vendique solere, tum publicos deos in hastario vectigales habitos. Si Capitolium, inquit Tertullianus^b, si olitorium forum petitur, sub eadem voce praconis, sub eadem hasta, sub eadem annota-

tione quaestoris, divinitas addicta conducitur. Sed venditionibus hujusmodi praecessit, sive expressa ac apertior, sive obscurior venden-

tis resecratio, quam, novâ consecratione ritè peractâ, rescindere em- tori pro arbitrio licuit, uti pariter & communibus quorumlibet usi-

bus imaginem addicere. Nam citra resecrationem, seu nisi profa- na reddere divinitas illa seu imago, nullius in bonis adeoque nec contractûs materies omninò per se fuisset. Et sacra scimus, ex Jure

^c Paulus l. 83

D. tit. de

Verb. Obliga-

tionibus, §. 5.

Romano^c, fieri potuisse profana, non minùs atque usibus publicis relicta in privatos usus reverti, & ex libero servum fieri; illis scilicet

formulis ac ritibus, qui in usu, abhibitis. Ita se res habuit de Cæsa- ris imaginibus sacratis, quas resecrare seu usibus communibus addi- cere nemini tutum. Quae autem in Numismatis habitae sunt, reli-

gione omninò liberae. Earum usus adeò communis ut nihil suprâ. Unde tam libenter à Judæis hæ admiffae quàm sacratae, aut quas sa- crari sive credebant sive suspicabantur, invisae. Id quod pariter di- cendum de Nummis, quibus inscripta vocabula, quae etiam Con-

secratio-

secrationem imitari viderentur. Veluti quales olim Tarraconen-
 sium qui DEO AUGUSTO præ se ferebant, ejusmodi alii. Ne-
 que enim id seu ejusmodi vocabula alia imagini adjecta eam conse-
 crarunt, sed alibi consecratam denotabant. Quod satis scimus de Au-
 gusto Julioque^d, quorum utrique etiam in nummis Divi nominis
 adjectio frequentissima. Quin vocabula ejusmodi, citra Pontifi-
 cum ritus, Consecrationem neutiquam ex Jure Romano efficiebant.
 Nam ex eo quod dixerat, juxta morem veterum, Marcianus^e, *Sacræ*
res sunt hæ, quæ publicè Consecratae sunt, non privatae, fecit Justinia-
 nus^f, *Sacræ res sunt, quæ ritè per Pontificem Deo consecratae sunt*.
 Nec Majestatis erat, sed Falsi crimen, adeoque ad legem Corneliam
 de falsis referri solebat^g, nummos Cæsarum adulterare, lavare, con-
 flare, radere, vitiare. Quòd verò, qui Conflaret Pecunias, vel mer-
 candi causâ Transferret, ei Sacrilegii sententiam subeundam, & ca-
 pite plectendum, legitur^h; id non omninò ad Consecrationem ali-
 quam Cæsarearum in Numismate Imaginum spectabat. Sed ex in-
 de locutionis illa formula manavit, quòd Sacrilegii crimen non ra-
 rò usurpabatur pro eo, quod simpliciter erat Constitutionum qua-
 liumcunque Imperatoriarum violatio, seu Præceptorum Cæsaris ne-
 glectus. Id quod ex Codice Utroqueⁱ liquet. Nam ut Obsequia
 Sacra, Largitiones Sacræ, Sacratissimus Imperator, Sacra item equi
 ejus^k Lupata, compluria id genus alia, imperio inclinante dici sole-
 bant citra ullam consecrationis, qualem tractamus, rationem (quæ
 antè frequentior, tunc vetita^l est) & tantummodò ut singularis, sed
 eminentissima, Civilis Majestatis, quæ civilis, designatio haberetur,
 ita etiam Sacrilegii crimen, Imperatoriæ constitutionis violatio etiam
 tunc dicta. Neque existimandum est Numismatis, præter sua, tan-
 tummodò Romanis seu Imagine insignitis Cæsareâ usos fuisse Ju-
 dæos, verùm etiam & aliis veluti Antonii, Agrippæ, Provinciarum,
 Victoriæ figuris decoratis, uti etiam nummis aliorum populorum^m
 quicunque sive humanâ aliâ Imagine, ut Alexandri, Philippi, Lysi-
 machi Regum, atque id genus reliquorum, sive Deorum, veluti, Her-
 culis, Apollinis, Minervæ vultibus monetam suam cudentes com-
 mercia aliqua cum Judæis haberent. Tametsi interea Imagines ejus-

^d Anton. Aug.
^e Justin. Anti-
^f quit. Rom. &
^g Hispan. dia-
^h log. 2. Occo,
ⁱ & c. Vide sis
^j Is. Casaub. in
^k Ancyranum
^l Marmor.

^m D. tit. de
ⁿ rerum Di-
^o vis. l. 6. §. 3.
^p Instit. eod.
^q tit. §. 8.

^r Paulus
^s Sent. §. tit. 25.
^t lib. 8. D. tit.

^u de lege Cor-
^v nel. de Falsis.
^w & Vide C.

^x Theodos. lib.
^y 9. tit. 21. l. 6.
^z Cujac. Obser-

^{aa} vat. 19. c. 25.
^{ab} C. Theodos.
^{ac} lib. 9. tit. 23.

^{ad} lib. 1.
^{ae} L. 1. C. tit.
^{af} ut Dignita-

^{ag} tum ordo ser-
^{ah} vetur, tit. de
^{ai} Crimine Sa-

^{aj} crilegii l. 3.
^{ak} & 4. C.
^{al} Theod. lib. 11.

^{am} tit. 30. l. 6.
^{an} Claudian.
^{ao} Epig. de equo

^{ap} Honorii.
^{aq} C. Theodos.
^{ar} lib. 15. tit. 4.

^{as} & lib. 2. C.
^{at} tit. de Sta-
^{au} tuis & Im-

^{av} ginibus.
^{aw} Vide sis Is.
^{ax} Casaubon.

^{ay} exercit. 16. §.
^{az} 6. ad Annales
^{ba} Ecclesiastic.

modi facere ipsi sibi haberent, ut ostensum est, Judæi nefas. Quia aliter fieri potuit, ut *aurum Iudæorum nomine quotannis ex Italia, & ex omnibus provinciis Hierosolymam exportari soleret*, quod ait Ciceroⁿ? De annua dimidii sicli^o in Sacrificiorum publicorum sumtus præstatione loquitur. Aurum illud, id est, haud exigua nummorum vis, ex Europa, Africa, Asia, Hierosolymam quotannis à Judæis quotquot ætatis viginti annorum^p, verno tempore missum est, ibique receptum, inque Sacra publica impensum. In hac autem auri vi quisquamne dubitat fuisse etiam monetam ferè omnigenam; veluti Græcam, Romanam, Arabicam, Ægyptiam, Persicam, & si quæ alia à gentibus, quibuscum agebant Judæi dispersi, cusa? Certè gentium illarum nummis usos esse Judæos dispersos, ut hodieque, velut sibi omninò licitis palàm est. Ideoque aurum illud Hierosolymam missum, massam fuisse non signatam seu non sine incommodo ingenti quotannis conflata recusamque Hierosolymis, autumandum non est; sed singulares fuisse Provinciarum ac regionum, in quibus Judæis sedes fuere, monetæ species, quæ siclis illis dimidiis mensurata in sacros usus pensitabantur. Id quod facile, puto, concedent, qui Numismata ostentant bina, velut ex argenteis illis triginta, quibus, ut monetâ ibi tunc in usu promiscuâ, divenditus est à Juda proditore Jesus Christus. Alterum visitur Romæ in æde S. Crucis in Hierusalem, alterum Parisiis in æde S. Joannis Lateranensis. Horum meminere Jansenius^q, Cæsar Baronius, alii mox citati. Et Baronius^r expressim; *nos sic affirmamus, nummos illos argenteos eo modo signatos, qui Romæ atque Parisiis vel alio loco habentur, ex illis esse, qui à Principibus Sacerdotum numerati sunt Iudæ; ut tamen non triginta tantum ex illis fuerint numerati; sed quod illius moneta argenti signati certam summam, quam dicemus, Judas acceperit.* Et Octavius Pancirollus ubi de Ecclesia S. Crucis in Hierusalem agit^f, *sono, inquit, anche in questa chiesa due spine, delle quali fu coronato il signore, & uno de quei 30 denari co' quali fu da Giuda venduto, che verisimilmente gli furno donate da S. Helena.* Mei non heic est Numismatis illis fidem aut præstare, aut minuere. Romani autem figuram, qualem apud Antonium Augustinum Episco-

² Orat. pro Flacco.

^o Exod. 30. 12.

⁹ Misn. &

Gemar. utra-

que tit. Sik-

him. cap. 1, 2.

^{Ec.} & Mat-

mon. eod. tit.

Moses Mi-

kozzi Pra-

sept. affirm.

45.

^q In Concord.

Evang. cap.

128.

² Annal. 10m.

1. ann. Chr.

24.

^f Tesori nas-

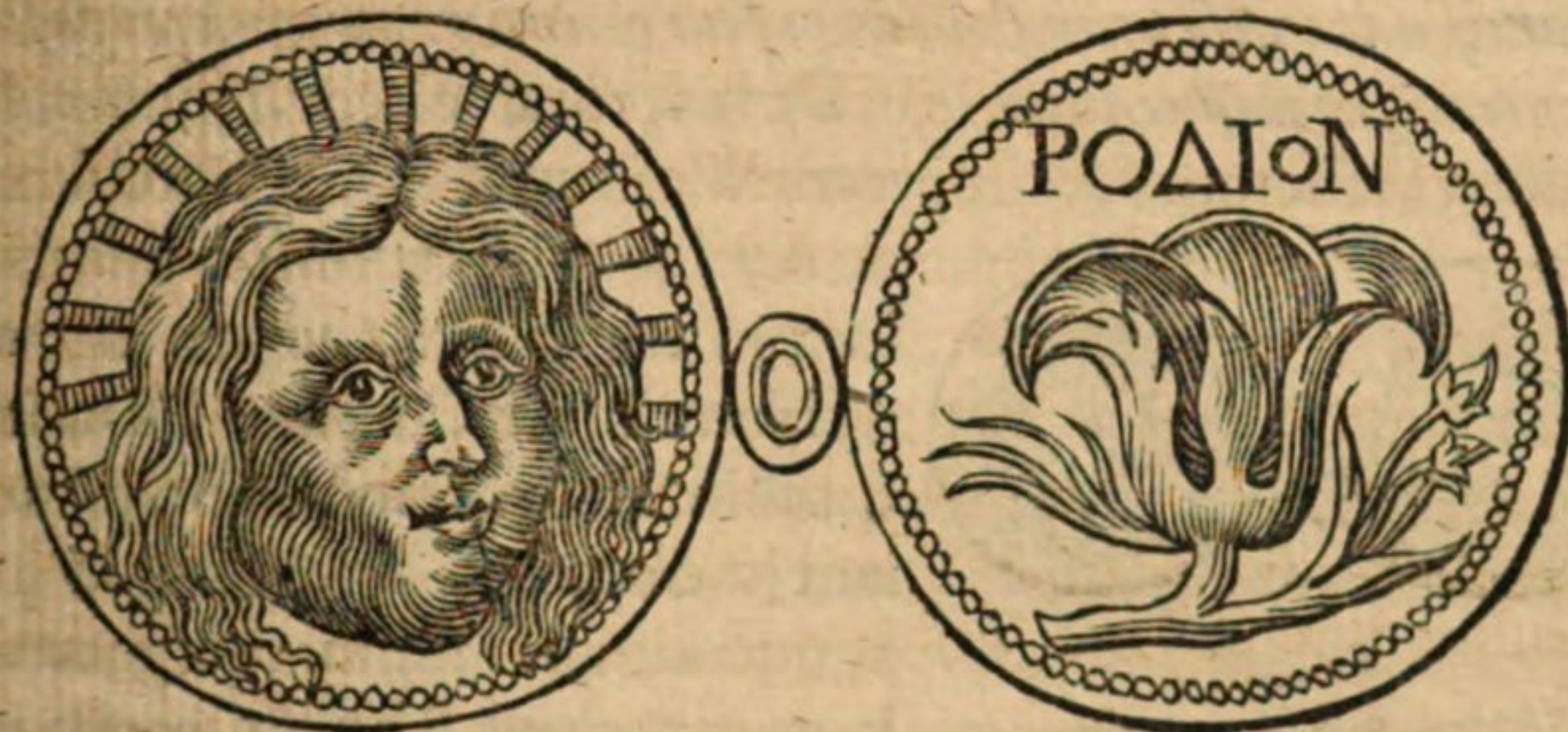
costi dell' al-

ma citta di

Roma; Ro-

mae 1625.

pag. 151.

Episcopum Tarraconensem Italicè Romæ editum ^t reperio, ibi ejus- ^t *Dialog. de*
dem jussu cusam adpono. Haud parum sanè ab ea, quæ pro eadem ^{Numism. 2.}
ipsa versioni Andrea Schotti Latinæ ^u subjungitur, discrepantem. ^u *In Tab. Nu-*
Sed veterum Rhodiorum palam Numisma hoc est, non Judæorum, ^{mism. 68.}
uti etiam disertè fatetur Augustinus ille, ac qui de eo agunt alii. Ni-
mirum quod altera parte inscribitur, ΡΟΔΙΟΝ est (juxta morem
veterem ^o pro ^ω scribendi) seu *Rhodiorum*, id est, Rhodi urbis seu in-
sulæ incolarum, unde & Rhodium & Rhodiense Scriptoribus ^x dici ^x *Ibidem &*
solet. Flos subjunctus, aut Rosa habetur, aut Heliotropium. Fa- ^{Steph. Vinan-}
cies in parte altera pro Solis Phœbive seu Colossi Rhodiensis sumi- ^{das Pighius}
tur capite, quod tam radiatum est, quàm admodum capillatum. ^{in Hercule}
Neq; ex conjectura tantum pendet, Rhodium esse Numisma illud. ^{Prodicio, pag.}
Scimus enim tum solennem insulæ ac Solis, in scriptis veterum ^y, ^y *Videsis Pin-*
conjunctionem, tum Rhodi nomen à Rosis, quæ Græcè *ρόδα* sunt, ^{7. & 16. Scho-}
veteribus deductum. Atque accedit, nummos simili figurâ utrin- ^{liasten, &}
que insignitos haberi inter Rhodiorum nummos, qui ab Huberto ^{Ludovic.}
Goltzio cum Græcarum Civitatum ac insularum aliarum nummis ^{Nonnium ad}
summâ cum diligentia typis ^z eduntur. Uti & alios ab Antonio ^{Hub. Goltzii}
Pisone ^a, aliis. Ejusdem planè generis videtur alterum illud quod ^{Numism.}
Parisiis vitro tectum asservatur; de quo Guilielmus Budæus ^b, ^{Græca.} *Scio* ^{In Numm.}
hodiè in æde D. Ioannis Lateranensis Parisiis ostendi argenteum u- ^{Insul. tab. 23.}
num, qui ex illis triginta esse dictatur, quos Indas in templum ab- ^a *Discours*
jecit, Characterem diversum à denario Romano habentem. Habet ^{sur les Me-}
enim effigiem hominis non Luscam, eminente altera mala, ut Roma- ^{dailles cap. 8.}
^b *De Assè,*
^{lib. 5.}

na Numismata visuntur, sed adversam & integram, & à tergo flosculum, utrinque nullo indice. De his, consule item, si placet, Marquardum Freherum, & Casparum Waserum, hunc in libro secundo

de Antiquis Ebræorum nummis, illum in eruditissima ac gravissima illa de Numismate Censûs à Pharisæis in quæstionem vocato Dissertatione. Etiam in curta mea supellectili id genus antiquaria, Numismata argentea habentur aliquot Rhodia, eaque planè genuina, quorum singulis pondus didrachmo proximans. Figura binorum, quæ reliquorum sunt instar, huiusmodi est, Gentem literis indicans.

Nec aliud est omninò à Romano illo alterum. Quidnam verò in alterius, cuius caput nec radiatum est, sed tantum capillatum, parte averfa lincolæ illæ Crucem imitantes & litera E denotent, aliis iudicandum relinquo. Sed Solis in utroque facies admodum sanè protuberat. Nec quidem pauca id genus ex Oriente solent adferri. In dialogis autem Antonius Augustinus, *B. possetne fieri Iudæ proditori vario nummorum genere satisfactum esse, & in his etiam Rhodiensi nummo? A. equidem non inficior. Vero tamen simile magis est, Siclos illi persolutos esse.* Quin in mutuis apud ipsos commercii ac præstationibus, nummis exterorum utcunque Imaginibus,

^c Gasp. Waserus de Antiq. Hebr. nummis, lib. 2. cap. 20. & tantundem ferre Marq. Freher. dissert. de Numismate Censûs. Sed vide I. de Pineda de Rebus Salomonis lib. 7. cap. 15. §. 7.

sive hominum, sive Deorum signatis, promiscue uti solitos Judæos, satis etiam videtur eliciendum ex eo, quod Drachmæ, Stateres, Denarii, alii id genus nummi, qui planè exteri fuere, pro Siclis seu eorum mensurâ in utroque federe ac libris Talmudicis toties substituantur. Sed & res ipsa adeo, quod volumus, postulat, ut, dum probare nitimur, soli facem accendere videamur. Ideò autem libentiùs hoc facimus, quoniam non desunt viri docti, qui eo gravius fuisset scribant, Judæis tributum Romanis præstitisse, quòd^c ultra dispendium argenti, Caesaris etiam Imaginem conquirere, manibus contrectare, atque adeò illi asferre cogerentur; quum memores ipsi

Divina

Divina legis omne sculptile omnemque imaginem detestarentur. Quod quam Talmudicæ de promiscuo Imaginum qualiumcunque nec cultarum, nec in cultum factarum usu doctrinæ ipsisque Ebraeorum moribus adversum sit, ex jam ostensis fit manifestum. Et ut perquam consonum huc spectat illud, quod habent de Christianorum Principum nummis ^d מטבעות שלנו שיש בהן צורת עבודה זרה ^e Thosphoto & Pesquim ad cap. 3. tit. Aboda Zara. Numismata, quibus utimur figuris cultus extranei staminis & subtegminis insignitis, illicita non sunt. Staminis & subtegminis nominibus, eo quod ex illis in textura passim Cruces fiunt, velut per opprobriū jocularē, Christianos vocitant linguæ petulantioris Judæi. At distinctionem superiùs è Talmudicis allatā de statuīs, figuris prominentibus, & in plano depictis, in super habuisse, aut non agnovisse videtur Origines, dum tam Pictores, quàm Statuarios apud gentem illam non admissos scribit. Apud illos, inquit ^e, εἰς τῶν εἰκόνας ποιεῖντων ἐπολιτεύετο. ἔτε γὰρ ζώγραφοι ἔσθ' ἀγαλματοποιὸς ἐν τῇ πολιτείᾳ αὐτῶν ὡς, ἐκβάλλοντες πάντας τὰς ποιεῖν αὐτῶν νόμους, ἵνα μηδεμίᾳ πρόσφασις ἢ τῆς τῶν ἀγαλμάτων κατὰσκευῆς τὰς αἰσθήσεις τῶν ἀνθρώπων ὀπισθοχωρήσῃ καὶ κατελκύνῃ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς γλυττὰς ὁφθαλμοὺς τῆς ψυχῆς, Nemo qui Imagines faceret + Iam habuit. Nam in eorum Civitatem nullus addmittebatur Pictor, nullus Statuarius, lege totum hoc genus arcente, ne qua occasio per statuarum formationem præberetur hominibus crassis, animarum suarum oculos à Deo O. M. ad Tellurem avocandi retrahendique. Et Tertullianus disputans de Mose & Eliâ ab Apostolis agnitis, Nec enim, ait ^f, ^g Advers. Marcionem, lib. 4. cap. 22. Imagines eorum vel statuas populus habuisset & Similitudines, lege prohibente. Sed cum suprâ ostensum sit Animalium aliorum præter hominem figuras arte etiam sculptoria fingere eos fas sibi habuisse (modò supersticiosiores aliquot semper excipias) etiam & humanas in plano depingere, non est quod ita credamus, artifices rerum huiusmodi eis ex instituto unquam defuisse. Certè Salomonis tempore non defuisse scimus. Nec tempore Tabernaculi structuræ, Templique sive à Judæis Babylone reducibus seu Zorobabeliani, sive ab Herode magno instaurati. Nam in velis florumque in eis elegantia, ac sacris aliis figuris adornandis ^g artificum huiusmo-

di operam nemo non videt adeò necessariam ut nihil supra. Et un-
denam etiam cedò absque illis Vitis illa Aurea^h, quam Pompeio in-
^h *Ioseph. Ori-* gin. lib. 14. c. 5. unde Zo-
^g naras, tom. 1. co cum Hyrcano fratre contendens? Id quod cimelium erat domus
ⁱ *Elench. Tri-* Hassamonæorum, ut rectè eam vocat Iosephus Scaligerⁱ. Scilicet
^h *ares. Nic.* inscripta est nomine Alexandri Jannæi Regis Hassamonei, Aristo-
^{Serrarii c. 5.} buli Patris; ut apud Flavium Iosephum Strabo; cui εἴτε ἀμπέλῳ
εἴτε κῆπῳ ob ingentem magnitudinem dicitur, id est, *sive Vitis, sive*
Hortus. Quingentorum quidem talentorum fuisse asseritur apud
Iosephum & Zonaram^k. Neque aliunde acceptam Vitem hanc
^k *Tom. 1.* Auream alicubi docemur. Nec desunt viri docti, qui pomorum
omnis generis ac animalium item Figuris insuper ornatum esse hor-
tum illum existiment. Etenim ubi ex ipsis Pompeii triumphii Asia-
^l *Hist. Nat.* tici actis memoratur apud Plinium^l. *Mons aureus quadratus cum*
^{lib. 37. cap. 2.} *Cervis Leonibus & pomis omnis generis, circumdatâ vite aureâ;* lo-
^m *Electorum,* cum illum trahit Justus Lipsius^m ad hanc ipsam nobilem Vitem.
^{lib. 2. cap. 5.} Et Plinii verbis, inquit, *appositè observa, vitem hanc non simplicem*
fuisse; sed monti aureo implexam totumque opus in formam horti fle-
xum. idem in Strabonis verbis apud Iosephum, εἴτε ἀμπέλῳ εἴτε κῆ-
πῳ. Jovi Capitolino Romæ Sacra mansit sive Vitis sive hortus hic.
Haud sanè minor huiusmodi Artificum operæ usus in aurea illa Vite
ⁿ *Origin. lib.* altera super portam templi Herodiani, de qua item Iosephusⁿ. Ha-
^{15. cap. 14.} *&* bebat inquit ille, porta illa χρυσῆς ὑπὲρ αὐτῆς ἀμπέλεις ἀφ' ὧν βό-
^{Halos. lib. 6.} *c. 6. Lat. 14.* τρυες ἀνδρομήκεις κατεκρέμαντο, *aureas super se vites* (sic in Origini-
^{Grac.} bus; sed altero in loco singulariter id pronuntiatur) *unde racemi*
homini longitudine non dispares pendebant. Etiam sine artificibus
huiusmodi undenam folia, uvæ, ac racemi aurei ex hac vite suspendi
^o *Misna tit.* à voventibus soliti? Sicut enim de ea Talmudici^o; *אין של זהב היתה*
^{Middoth,} *עומדת על פתחו של היכל ומדלה על גבי כלונסות כלונסות כל מי*
^{cap. 3. §. 8.} *הוא מתנדב עליה או גרגיר או אשכל מביא ותולה בה* *Vitis aurea ex-*
pandebatur super portam templi, erigebaturque super canterios seu
transtra. Quicunque vovebat sive folium sive uvam sive botrum,
adducebat ea suspendebatque ex hac vite. Quod scilicet nolunt
intelligi de foliis ipsis, seu uvis racemisque naturalibus, sed de pampinis
uvis;

uvis, ac racemis ex auro artificiosè confectis. Magistri ibi ^P; כל מי ^{P R. Obadias}
 שהיה מתנרב זהב להיכל ורוצה שהזהב עצמו שהתנרב יתנוהו בהיכל ^{Bartenorius,}
 לפי שהיה כלו מצופה זהב היה עושה מאותו זהב שמתנרב כדמות גרגיר ^{Maimonides,}
Quisquis aurum sponte oblaturus templo ^{alis.}
volebat, ut ipsum quod offerret aurum templum, quod totum erat au-
ro obductum, ornaret, facere consuevit ex auro, quod oblaturus erat
effigiem sive uvæ sive folii, aut palmitis sive racemi, eamque ex vite
illa suspendere. Seu, ut in eundem sensum vir præstantissimus
 Constantinus l'Empereur ⁹, *si quis considerans aurum, quo templum* ^{9 Ad tit.}
ornatum erat, voveret aurum, nec vellet permutari à Sacerdoti- ^{Middoth.}
bus, sive alia ejus pretio in templi ornamenta aliosve usus comparari, ^{cap. 3. pag.}
is ex auro confeci pampinum sive folium vitis aut acinum, vel deni- ^{133.}
que racemum, sive botrum, quæ postea de vite illa suspenderet. Cau-
 sam vitis hujus in eo ponunt לפי שכנסת ישראל נמשלה לגפן ^{quo-}
niam Synagoga Israelitarum, seu eorum Ecclesia, viti assimilatur,
 toties scilicet in federe ^r veteri. Atque rejicienda planè est I. Bapti- ^{Psal. 80. 8.}
 stæ Villalpandi sententia, ubi ^r vitem hanc templi Herodiani foribus ^{Ose. 10. 1, & c.}
 visendam, ex filo aureo aulæis intexto, non ex auro solido confectam ^{Explan. in}
 esse patendit. Si Magistris credas, dum *vitem ex auro* nuncupant, ^{Ezech. tom.}
 nec aulæo alicui seu velo miscent, sed transtris seu canteriis suffultam ^{2. part. 2. lib.}
 aunt, & suspensa ex ea donaria aurea, quæ diximus, mem- ^{5. disp. 4. cap.}
 erit omninò, quòd de aureo filo aulæis intexto jam dictum admit-
 tas. Sed manifestum est, hallucinatum esse Villalpandum ex de-
 pravatâ nimis Flavii Josephi versione Latinâ. Cuius enim ille, velut
 ex Josepho ^r *Ianua penè ipsi templo, & superliminare aulæis va-* ^{Origin. lib.}
riegatis ornabatur, floribus purpureis distinctis & habentibus Colu- ^{15 cap. 14.}
mnas intextas, sub quarum capitibus vitis expandebatur aurea de-
pendentibus botryonibus; mirandum sane opus tam manus, quàm
materie pretio. Quæ verba sunt ipsissima versionis Gelenianæ. Hinc
 Villalpandus, Ecce, inquit, omnem auri gloriam intertextâ cum colu-
 mnis & vite, unde quod aureâ dixit Iosephus putandum non est illam
 fuisse ex auro solido factâ, sed ex filo aureo aulæis intexto. Certè si sub
 intextarum Columnarum capitibus expandebatur vitis, (ut vult hæc
 versio) æquû est ut & ipsam in aulæis seu velis locû habuisse existime-
 mus.

mus. Sed res alia omnino erat, alia Josephi verba & mens. Etenim post mentionem illam forium, aulæorū, & florum columnarumque in-
textarū, Josephi Græca sunt, καθύπερθεν δὲ αὐτῶν ὑπὸ τοῖς τερχώμασι
(lego Τεργκώμασι) ἀμπελῶν διέτατο χρυσῇ &c. pro quo apud Ruf-
finum substituitur *super quarum Capita vitis tendebatur*. Sed pla-
ne reddendum *Supra hæc autem*, (id est in fronte supra fores) *sub mu-
ri coronulis vitis aurea distendebatur*. Quod ad amussim eis, quæ

^u Halof. lib. 6.
cap. 14. Gr. 6.
Lat.

Josephus ea de re alibi ^u habet, quadrat. Adeo ut vitis hæc seu opus
illud, sive pretium sive artem spectes mirandum, ex solido constaret
auro, & artifices, quales negavit Judæis Origenes, satis fateatur. Mil-
le talentorum auri fuisse ait Pseudogorionides, quem hoc nomine,
ut cunque scriptorem satis futilem, immeritò nimis ac temerè Vil-
lalpandus mendaciū inculcat, idè quod ita solidam fecit. Sanè & Tal-

¹ R. Eliezer.
Ben Zadoc
in Misn. tit.
Middoth.
cap. 3. §. 8. un-
de habet idē
Sepher Ju-
chasin. fol.
27. b.

mudici^x, מאות כהנים לפנותה, numerabantur trecen-
ti Sacerdotes, qui in ea dimovenda sunt occupati. Quod quidem

per hyperbolen, ut expressim heic aiunt Magistri, dictum, pondus
ejus ingens fuisse palàm evincit, nec pictam etiam aut inextam, sed
fusoris sculptorisque operâ, atque instar vitis illius Pompei dona-
tæ confectam; cujus generis vitium aurearum alibi in Oriente u-
sus. Nam & Persarum Regum ejusmodi cimelia memorant scri-
ptores, Athenæus^y, Herodotus^z, Plutarchus^a, Plinius^b. Jam di-
cta vitis illa fuit de quâ Tacitus^c; *Vitis aurea templo* (Hierosolymi-
tano) *reperta*, De hac nunc consulas, si vis scriptores præter cita-
tos Christianos, qui templi fabricam libris integris ostendunt, ut
Franciscum Riberam^d, id genus aliorum, item Isaacum Casaubonum
in exercitationibus^e Baronianis. Monere autem heic obiter liceat
de recepta nuper in L. Flori editiones aliquot emendatione Lipsiana,
ubi de Hierosolymis loquitur à Pompeio expugnatis. Verba sunt^f;
*Hierosolymam defendere tentavêre Iudæi. Sed hanc quoque intra-
vit, & vidit illud grande impie gentis arcanum patens sub aureo
uticælo*. Ad quæ Justus Lipsius^g; quæ istæ, inquit, comparatio pa-
tentis arcani, cum aureo cælo? Inepta & nulli rei. Quin si attendis,
fatebere verè nos & cum historia momento emendasse, sub aureo vi-
tem cælo. Ita scilicet res est. *Vitis aurea magnæ artis & pretii*
in Ju-

¹ Dipnosoph.
7. & 12.

² Lib. 7.

³ Lib. de For-
tuna Alex-
andri.

⁴ Hist. Nat.
lib. 33. cap. 10.

⁵ Hist. 5.

⁶ De Templi
fabrica, lib. 1.
cap. 30.

⁷ Exercit. 16.
§. 108.

⁸ Lib. 3. cap. 5

⁹ Electorum,
lib. 2. cap. 5.

in Ju-

in Iudæorum templo fuit, quam Pompeius illic sive repperit, ut Florus, & Tacitus volunt, sive oblatam ab Aristobulo recepit, ut Iosephus & Zonaras narrant. In hanc vitem ludit, & dentem stringit nunc Florus: & En, inquit, hoc illud secretum & grande arcanum, quod Templi sui adytis Iudæi cælant & colunt. Subjungit dein, quæ Iosephus & Zonaras de Vite illa Pompeio data habent, atque conjecturam de emendatione sibi inde palàm firmare visus est. Flori editiones nuperrimæ aliquot^h hinc juxta Lipsium emendantur. Et nuperus politæ quidem eruditionis editor Joannes Freinshemius, *Nihil certius, inquit, hac conjecturâ Lipsianâ.* Sed interea, tantorum virorum pace, undenam *τῆς vitem* heic locus esse potest ullus? nisi absurdissimi prochronismi rerumque in primis disjungendarum confusionis ridiculæ reum peragamus Florum. Quod enim de Aristobuli donario affert Lipsius, ad rem planè non spectat. Nemo veterum dixit, Vitem illam ab Aristobulo donatam unquam in templo fuisse, seu structuræ ejus partem aliquam. Regium domûs Hassamoneæ id cimelium erat, nec omninò Sacrum, antequam Jovi Capitolino postmodum Romæ offerebatur. Neque illud Taciti de Vite in templo repertâ, ad tempora ullatenus attinet Pompeiana, sed ad posteriora multò seu Cæsarum tempora. Nec sanè ad Pompeiana attinere potuit. Nam ante Herodis structuram, nulla in templi Fabrica Vitis ejusmodi mentio. Vitem sive Salomonicum sive Zorobabelianum habuisse quis veterum docuit? Satis quidem negant, dum in structuris Herode prioribus accuratiùs describendis eam nullibi, in Herodiana autem structura velut singulare memorant. Adeo ut, si etiam vitem Templi fronti sic affixam per ingens illud Gentis arcanum significari vellet Florus, certè id, quod multis postea natum est annis, in Pompejanam expugnationem prochronismo & rerum confusione neutiquam toleranda cum retrò trahere, necesse est affirmemus. Nam Hierosolyma capta, & ingens illud arcanum à Pompeio visum annis ampliùs viginti ante Herodis initia. Et quorsum cedò Vitem sive Aristobuli, sive templi Herodiani, ingens vocaret ille arcanum? Quisquamne sive donarium illud ante templum expugnatum à Pompeio publicâ legatione

acceptum, sive prominentem in Templi fronte, atque oculis cuncto-
rum transeuntium mirum in modum splendentem Vitem ingens
nuncuparet arcanum, velut tunc primò patens? Ego sanè pristinam
lectionem, à quâ etiam stant codices Mss. tantum, puto, non omnes
(nam in unico legitur ibi *uti Scælo*) planè retinendam censeo. Id
est Pompeium vidisse *illud grande impia gentis arcanum patens, sub
aureo uti cælo*. Pro arcano hoc ingenti ipsum templum sumit
Joannes Camers. Ego sanè pro Sacris in ipso Sancto Sanctorum,
in quod aditus Pontificibus tantum licitus. Neque enim tem-
plum ipsum adeò arcanum ingens. Pompeium autem Sanctum
etiam Sanctorum introiisse legimus apud Josephumⁱ. Arcanum
hoc ingens meritò vocat Florus; idemque jam à Pompeio visum
patuisse *sub aureo cælo*, id est ὑπὸ χρυσεῖς οἶονεὶ ἔραν, *comme sous un
Ciel d'Or*. Seu, perinde ac si conspectum oculis introgressi se splen-
didè admodum ac magnificè exhibuisset sub tentorio seu concame-
ratione aureâ Coelum imitante, seu instar tentorii, atriive aurei coeli
nomine notissimi, quod summæ dignitatis ac magnificentiæ causâ
Principibus Supremis maximè Orientis, ut hodieque aliis, in usu.
Quo certè, juxta vulgi captum, nihil fortè augustius potuit, compa-
ratione, tametsi ironicè, utenti exprimi. Sic adyti rerumque in eo
sacrarum majestatem utcunque apparentem adumbrare voluit Flo-
rus. Aureos autem Coelos, significasse tentoria, atria, seu concla-
via, quibus Principes Orientis summi sedentes populo, aliàs recessi-
bus obtekti, subinde patebant, scimus ex veterum non paucis. De
eis disertè satis Plutarchus^k, atque apud Athenæum Phylarchus^l,
quibus χρυσεοὶ dicuntur ἐργάνισκοι seu *aurea auratave instar cælo-
rum minorum tegumenta*; etiam quacunque ex materia facta, mo-
dò aurata seu auro magnificentius ornata. Neque enim Tentoria
solùm, sive expellibus auro pretiosis, sive ex filis intertextis, sic dicta,
sed etiam atria ac conclavia augustiora in tholum surgentia, quibus
è recessibus secretioribus prodire Principes ejusmodi dignantes se
exhibebant, & responsa velut oracula dabant. Hesychius de Per-
sis^m, τὰς βασιλεῖς σκηνὰς καὶ αὐλὰς, ὧν τὰ καλύμματα κυκλοπ-
ρῆ Οὐρανὸς, *Tentoria atque atria regia, quorum tegumenta circen-
laria*,

ⁱ Halos. li. 6.1.
cap. 1.

^k In Phocione

^l Dipnosoph.
12.

^m In Verb.
Οὐρανός.

laria, Caelos vocant. Adeo ut siue comparisonem spectes, siue loci Sancti Sanctorum in Templo Zorobabeliano, (nam de eo Templo tantum Pompeii facta narrantur) Figuram, Majestatem, Velumque prætensum, non est quin appositè dixerit Florus arcanum illud vidisse Pompeium *patens sub aureo uti cælo*. Et videsis etiam, quæ de *ἐργασίῃς* illis seu *cælis minoribus* observavit vir præstantissimus Isaacus Casaubonus ⁿ, ubi ex Polybio ^o rectè monet Coelum ejusmodi dici *οὐλὼν χηματισκὼν*, *tentorium unde responsa velut oracula dabant reges Orientis*. Scilicet Ptolomæi Evergetis Regis *Cælum aureum*, seu tentorium magnificum, appellatur Polybio *Ἰνδοφάνης ἡ χηματισκὴ οὐλὼν*, *illustre ac oraculis seu responsis regis dandis tentorium*. Certè & Sanctum Sanctorum *קדש הקדש* dictum, id est, *oraculum* nemo nescit, ob responsa illic divinitus accepta; adeo ut etiam indè velut pro *οὐλὼν χηματισκὴν* seu Coelulo, aut *tentorio aureo unde responsa acciperentur divina*, in dictâ comparatione Sanctum Sanctorum sumi fortè vellet Florus. Quin & Sanctum Sanctorum *οὐλὼν* vocat autor Epistolæ ^p ad Ebraeos. Et Tabernaculi Mosaici Sanctum Sanctorum, quod imitati sunt Templi conditores, disertè dicitur Josepho ^q *τοῖς ἱερεῶσι ἀβάτον ὡς ἐργὸς αὐτοῦ εἶναι* ^q *Sacerdotibus etiam inaccessum, perinde ac si Cælum Deo fuisset*; quod Floro item in primis consonum. Sed in callem regredimur, id est, ad Picturæ & Sculpturæ apud Judæos usum. Notat ipse Josephus ^r velut singulare, Porticus Templi *ἐπεὶ ζωογραφίας ἐπεὶ γλυφίδος ἔργῳ* ^r *nec Picturæ nec Sculpturæ artificio ornatas*. Idèò alibi in Templo artium harum usus. Recole etiam heic, quæ de omni cœli ratione in velo depicta suprâ occurrunt ex Josepho. Picturam item insigniter laudat Philo ^f Judæus, uti rem disciplinæ suæ gentis per se satis consonam. Mitto quod de Nicodemo Principe illo seu Magistro in Israel dicitur ^t; cum scilicet arte sculptoriâ, quâ pollebat Christi, Imaginem ex ligno ad similitudinem illam, quam in linteamine impresserat Christus, efformâsse. Ea de re fides sit penes autores. In supellectili autem meâ Rabbiniâ habeo equidem ipse vetustum satis Mf. codicem Anonymi Ebraei, qui dum præcepta ordine suo Mosaica diligentissimè, id est, Talmudicè, explicat, figuris

ⁿ In Suetonii Neronem c. 12. & Animadvers. in Athenæum, lib. 5. cap. 6. ^o Historiar. lib. 5.

^p Cap. 9.3.

^q Originum, lib. 3. cap. 5.

^r Halos. lib. 6. cap. 14. Gr. 6. Lat.

^f Lib. de Somniis.

^t Legend. & videsis Alphons. Palæotum, lib. de Stigmatibus Christi, ca. 1.

animalium, veluti Leonum, Equorum, Taurorum, Aquilarum, neque adeò rudibus, paginas ornat, non sine annotationibus pectori, tibiis, alis, subinde insertis. Sed pro seculorum causarumque, dum Idololatriam summopere cavebant, emergentium, maximè sub Cæsaribus juxta antè dicta opera erat, nec ita in pretio habita; fortè etiam nonnunquam, juxta Origenem, vetita. Christianorum autem recentiorum obviæ sunt, ubi de Imaginibus scribunt, de Judæorum hac in re, & Usu, & legis sacrae juxta eos Interpretatione sententiæ, nimirum intercà Talmudicis, ut consulenti liquebit, dissonæ. Vide ea de re præter alios, qui perpetuos ad legem adjiciunt Commentarios, aut de Imaginibus ex professo scribunt, I. Baptistam Villalpandum^u, & Joannem de Pineda^x. Judæorum autem recentiorum, qui strictiùs, quàm ex veterum scitis necesse est, Imagines à se idque pertinaciùs arceri volunt, alii nullam sive Statuam sive Imaginem humanam) præter eam, quæ in nummis est) ædibus suis, ut multi Judæi Italicensēs, retinent; alii verò pictas tantum, sed non protuberantes nedum completas seu statuas, aut effigies ejusmodi decurtatas. Ita scilicet docet Ludovicus Mutinensis, Archisynagogus Veneret^{us}, de Judæorum suorum ritibus agens. *Figure, inquit^y, nell'Imagini, ne statue non tengono in casa, è tanto meno nelle sinagoge è luochi sacri à loro, per quello che è detto nello Esodo cap. 20. non farai à te scoltura ne niuna Image &c. Et in molti altri louchi. Ma in Italia molti si fanno lecito tener ritratti è pitture in casa, massime non essendo di rilievo ne di corpo compito.* Nec distinguitur heic inter ipsam Imaginis formationem, & formatam, juxta jam ostensa, usum, qui tam Talmudicis licitus, quàm illa illicita habita. Judæorum autem supersticiosiores haud parum sequuntur heic Mahumetani, qui, dum Imagines abhorrent^z alias, Christianorum nummos Principum vultu signatos libentissimè amplectuntur; quos tamen olim, eo quòd Imagines ejusmodi præ se ferebant, summoperè detestabantur. Nimirum ex eo quòd in Alcorano toties damnatur Imaginum cultus, nec earum usus admissus. Joannes Leunclavius^a; *Causa vel pretextus causæ potius cur Talismani, velut admodum religiosi & accurati Mahumetanae religionis observatores, usum num-*

^u Apparat.
Vitis &
Templi part.
2. lib. 2. diss.
4. cap. 27.
^x De Rebus
Salomonis
lib. 7. cap. 15.

^y Historia de
gli riti He-
braici, part.
1. cap. 2.

^z Septēcastr.
de rebus Tur-
cicis, cap. 10.

^a Pandect.
Turcic. cap.
55.

morum veterum è medio tollendum censerent, explicationem minimè difficilem habet. Quippe nota lex Mahumetis, qua statuas, simulacra, sculptas & pictas imagines ex interdicti divini præscripto se verè prohibuit: notum, quanto Zelo Musulmani Christianorum in Templis Imagines mutilare, frangere, destruere soleant. Itaque quum Romanorum & Græcorum Imperatorum Imagines in Nummis & Aspris expressæ conspicerentur, violari Prophetæ legem clamabant & abolenda moneta veteris autores erant. Sed interim sub prætextu religionis impostores nequissimi quæstum faciebant, ut ipsimet Turcæ satis ingenuè fatentur. Hodie non ampliùs animos Turcarum illa religio tantopere tangit, ut signatos Christianorum principum charactere nummos averseant. Immo nummos sive ducatos Venetos, quibus vetitæ lege Mahumetis impressæ sunt Imagines, Sultaninis suis, qui nihil habent legi contrarium Arabicis duntaxat insigniti literis, longè præferunt. Taleris autem Germanicis, præsertim quibus aut ipsius Imperatoris, aut Ferdinandi Archiducis, aut Septemviri Saxonis insculpti sunt vultus usque adeo non infesti sunt, ut ex illis ipsis sibi prohibitis adgnitos Imaginibus expetant avidissimè. Ita lucro atque avaritiæ, ut fieri amat, cessit etiam superstitio summa. Et de Imaginum aliarumque, quas suprà diximus, rerum Factura, Usu, Possessione, Abolitione, quæ scilicet Profelytos Domicilii, seu Noachidas apud Israelitas degentes ex Jure Gentium Interveniens ipsosque simul ex Jure Civili, quod Interveniens subinde mensura erat, Israelitas spectarunt, hætenus.

C A P. IX.

De India in Judaicis apud Claudianum velis picta, Digressiuncula. Judaicæ gentis Splendor singularis & Privilegia tempore Claudiani seu sub Theodosio primo.

Periusquam verò ad Instituti cetera pergimus, liceat obiter heic dispicere, utrum ex Ebræorum de Imaginibus disciplinæ jam in superioribus traditæ ratione elici queat Cl. Claudiani sensus, qui hætenus in obscuro ni-

^b In Eutrop.
lib. 1.

mis mansit de India Velis Judaicis picta. Invehitur ille ^b in Eutropium Consulem in Oriente factum, ideò maximè quod abjectissimus fuisset servorum & castratus. Rem incredibilem ait visam;

*Atque aliquis gravior morum, si talibus, inquit,
Creditur, & nimis turgent mendacia monstris;
Iam testudo volat, profert jam cornua vultur,
Prona petunt retrò fluvii vada: Gadibus ortum
Armenii texere diem: jam frugibus aptum
Aequor & assuetum Sylvis delphina videbo:
Iam cocleis homines junctos, & quicquid inane*

Nutrit JUDAICIS quæ PINGITUR INDIA VELIS.

Inane quod nutrit India Judaicis picta velis inter summa ponitur rerum monstra, seu præ aliis velut ipsum summum, nec in rerum natura exstare creditum. Vela heic non aliâ sumenda sunt procul-

^c Ad Virgil.
Georgic. 3.
Purpurea,
&c.

^d Ad Aeneid.
1.

^e De Habitu
muliebris cap.
8.

^f L. 17. D. tit.
de Actioni-
bus empti, §.

4. L. 12. §. 17.

D tit. de In-
structo vel
instrum. &

ibid. §. 20.

^g L. 5. C. tit.
de Naufragi-

is, Hieronym.

Magius Mi-

scellan. lib. 2.
cap. 13.

ria, tapetia, stragula, peristromata, denotantur. Servius ^c de velis hac notione; *Augustus postquam vicit Britanniam, plurimos de captivis, quos adduxerat, donavit ad officia theatralia: dedit etiam aulæa, id est, velamina, in quibus depinxerat victorias suas, & quem-*

admodum Britanni ab eo donati eadem vela portarent; quæ reverà portare consueverant. Alibi ipse ^d, Aulæa vela picta esse, & in aula

Attali regis Asiæ inventa, scribit. Et Tertullianus ^e; *sed & parietes*

Tyriis & Hyacinthinis & illis regis Velis, quæ vos operosè resoluta transfiguratis, pro pictura abutuntur. Atque hoc sensu in jure Cæ-

sareo ^f non semel (maximè in phrasi etiam illa notissima, quæ in proverbium abiit *Causam velo ^g levato cognoscere*) alibique apud

scriptores alios occurrit. Nec quin horum in Templis, Ædibus, Synagogis, Tribunalibus, varius esset ut hodieque usus, est quòd du-

bitemus. India autem velis heic depicta non pro ipsa Regione in eis velut in tabulâ geographicè, nedum pro forma aliqua humana,

qualis regionibus seu provinciis etiam dari solebat, capienda; sed pro qualicunque congerie sive textoris sive pictoris artificiosa ani-

malium

malium Figuris perquam stupendis, nec omninò creditis, eisque tum ex India petitis ac receptis, tum famam inde ea de reportentofam, pro vario artificum arbitrio, interdum superantibus. Veluti Monocolorum seu hominum, qui nascuntur singulis cruribus, & Sciapodum, seu qui plantarum suarum magnitudine inumbrantur, qui item cervicibus carentes in humeris habent oculos, Sylvestrium & Hirtorum, Serpentium cervos & animantia ad parem molem, alia item tota haurientium, Leucrocotarum, Ealarum, Mantichorarum, aliorum id genus, quæ Plinius, Solinus, alii sive indiæ tribuebant, sive somniabant in accessionem. Adeò ut mirantis apud Claudianum sensus sit; si monstrum hoc credendum, ne quidem dubitabo, quin hisce oculis posthac revera videro etiam quicquid falsum, atque ut somnium inane hætenus creditum nutrire solet, seu exhibere India illa seu portentofum illud animalium Indicorum vivarium, grex, armentum in Velis illis belluatis (ut tapetia dixit belluata Plautus^h) ^{h In Pseudo-} pingi solitum. At verò quamobrem Vela hæc tam signanter Judaica dicta? Gaspar Barthius ibi, *Babylonica*, inquit, *vela Iudaica vocat, ut Iudeos somniorum interpretes pro Chaldæis dixit Juvenalis*ⁱ. Et ^{i Stry. 6.} verum quidem est, Babylonica vela in pretio ac usu lautioribus fuisse summo. At durum nimis, nimis absonum intereà videtur Judaica pro Babylonicis sumi. Neque certè Judæos pro Chaldæis usurpavit eò loci Juvenalis. De mulieribus Romanis Sacerdotem Isis aliosque id genus superstitiosius consulentibus cum egerat poeta, subjungit,

*Cum dedit ille locum, Cophino fænoque relicto,
Arcanam Iudæa tremens mendicat in aurem,
Interpres Legum Solymarum & Magna Sacerdos
Arboris, ac summi fida internuntia cæli.
Implet & illa manum sed parcius; aræ minuto
Qualiacunque voles Iudæi somnia vendunt.*

Judæi in periochia hac, arctiori sensu; id est, pro sola gentis ipsius Judaicæ propagine intelliguntur, non omninò pro Babyloniis. Quod & palàm evincitur, tum ex legum Solymarum, tum Cophini fœni-que, & ex arboris Sacerdotii per opprobrium & ironiam mentione. Nam & idem poeta alibi^k,

Nunc^{k Stry. 3.}

*Nunc sacri fontis nemus & delubra locantur
Iudæis, quorum cophinus fœnumque suppellex.
Omnis enim populo mercedem pendere iussa est
Arbor, & ejectis mendicat Sylva Camænis.*

Quod sanè de ipsis solùm Judæis, & qui ritibus eorum imbuti esse accipiendum, non est, opinor, qui ambigat. De Babyloniiis à nemine intellectum est. Nemus autem Aricinum fonsque ibi ac delubra olim Musis à Numa Rege sacrata, veteri religione soluta sunt sub Domitiano, ac Judæis urbe pulsas locata. Unde Judæa, nempe ipsa Gens (ut *Græcia mendax*, pro gente Græcorum) magna dicitur Arboris seu Nemoris Sacerdos; quod nomen per opprobrium & ironiam ei Musarum Sacerdotis locum resecratum occupanti, non ut reverà sacerdoti à Juvenale tribuitur. Non sine faceta forsitan etiam ad quercus Dodonæas earumque sacerdotes allusione; quod & adnotant interpretes. Utrobique igitur Judæos tantùm innuit Juvenalis, neque hoc loco minùs atque illo. Adeò tandem ut quod heic de somniis venditis dicitur, aut ad futes Judæorum aliquot mendicantium tunc temporis in usu Romæ artes, aut ad calumnias saltè, quibus à Romanis inspergebantur omninò, non ad Babylonios, nec sanè tam ad somniorum interpretationem, quàm ad superstitionis instar somniorum monita seu responsa spectet. Quin & postea expressim in Juvenale ibi locum suum sibi seorsim habent Babylonii ac Chaldæi. Nam, paucis de Armenio & Commageno aruspice interjectis, sequitur,

*Chaldæis sed major erit fiducia: quicquid
Dixerit Astrologus, credent à fonte relatum
Ammonis ———*

Atque huic, de Judæis strictè sumtis ea in Satyra antè intelligendis, non Babyloniiis, (ut vult Barthius,) sententiæ satis etiam accedunt citra controversiam interpretes alii. Joannes autem Wankelius apud Barthium de velo Tabernaculi locum Claudiani capit. *Referendum sibi videri ad velum tabernaculi, quod miris & obscuris figuris pictum tradat Iosephus. Eas effigies Paganos pro monstris Indicis habuisse.* Locum è Iosepho¹ affert de velis Templi Salomonici.

¹ Origin. lib.
8. cap. 2.

monici. Sed curnam Claudianum tot non solum à Templi Salomonici, sed etiam ab Herodiani seu ultimi excidio seculis scribentem, Vela sive hujus sive illius, nedum tabernaculi quod propriè Mo-
saicum erat, adeoque nemini nisi Judæis ipsis satis cognitum, in car-
men traxisse crederemus? Id proculdubio nauci est. Conjectura e-
jusdem Wankelii habetur, qua *Attalici* potius substituendum pro
Judaicis. Sed reclamant Codicum Mss. & editionum fides. De loco
eo verba faciens Vir doctissimus Franciscus Junius Francisci F. in ope-
re de Pictura veterum^m, Judaica ibi Vela inter textilis picturæ spe-^{m Lib. 2. cap.}
cies ponit, nec aliud addit quam ea *nimis monstris fuisse notabilia*.^{8. 5. 9.}
Hæremus quidem nos. Sed ut conjiciendo rem heic tentemus, pri-
mò de Judaici, tunc temporis, nominis splendore insigni atque exi-
stimatione, quam supellectilis atque utensilium, (inter quæ Vela,
qualia diximus, locum passim obtinent primarium) lautitia & ele-
gantia comitari solet, videamus. Dein, utrum ex jam suprà dictis
ratio quare Vela ejusmodi, belluata seu monstris referta, Judaica à
Claudio nominentur, elici possit. Certè Claudiani, id est, Theo-
dosii primi, Arcadii & Honorii A A A seculo, atque tempore, quod
propius antecedit, Judæos in Oriente, utcunque dispersos urbeque
majorum & templo carentes, eximio vitæ splendore rerumque opu-
lentiâ insigniter floruisse, si unquam post excidium, tam certum est
ut nihil certius. Celebres tunc eorum Academiae illæ, seu potius
respublicæ clarissimæ, Sorianaⁿ, Pombodithana, Nehardaiensis, idⁿ *Videsis R.*
satis testantur, uti & Synagogarum Frequentia & Immunitas singu-^{*Gedaliah*}
larisque Principum indulgentia. Theodosii, Arcadii, & Honorii Au-^{*Ben Iechai*}
gustorum habetur rescriptum ejusmodi ad Addeum Comitem & Ma-^{*in Shalthe-*}
gistrum utriusq; militiæ; *Judæorum^o sectam nulla lege prohibitam sa-*^{*leth, fol. 35. a*}
tis constat. Unde graviter commovemur, interdictos quibusdam locis^{*&c.*}
eorum fuisse conventus. Sublimis igitur magnitudo tua hac jussio-^{*C. Theodos.*}
ne suscepta nimietatem eorum, qui sub Christianæ religionis nomine^{*lib. 16. tit. 8.*}
illicita quæque præsumunt, & destruere synagogas, atque expoliare^{*l. 9. & vide*}
conantur, congrua severitate cohibebit. Dat. III. Kal. Octob. Con-^{*l. 12. & 25.*}
stantp. Theod. A. III. & Abundantio CON S S. Id est, anno Christi
cccxcv. Triennio item post^p ad Judæos ipsos Arcadius & Ho-^p *Ibid. l. 10.*

¹ *Ibid.* l. II.

² *Claudian.*
in Praefat. ad
lib. de Bello
Getico, &
Lyl. Girald.
in Dialog. 5.
de Poetis.
³ *C. Theodos.*
ib. 16. tit. 8.
L. 13.

⁴ *Ibid.* l. 15.

⁵ *Ibid.* l. 24.

norius A. A. *Reētores Provinciae vobis nullum discussores, aut moderatorem esse concedent. Quod si qui munere sibi (forte si quis induere sibi) curam prater vos procuresque vestros audeat, tum velut aliena adpetentem supplicio coherceri festinent.* Quin lidem Augusti ad Claudianum Comitem Orientis, eodem anno ¹ *si quis audeat illustrium Patriarcharum contumeliosam per publicum facere mentionem, ultionis sententia subjugetur.* Neque iniquum est, ut existimemus, Claudianum hunc ipsum fuisse, qui scripsit Poetam. Nam & Augustis his ac senatui adeo charus habitus est Poeta ipse, ut statua² in foro Divi Trajani, atque titulo honorifico diu ante obitum donaretur. Unde & facilius credendum dignitatem hanc & munus insuper accessisse. Proximo item anno ad Caesarium Praefectum Praetorio iidem Augusti; *Nos in conservandis Iudaeorum privilegiis veteres imitemur, quorum sanctionibus³ definitum est, ut Privilegia his, qui illustrium Patriarcharum ditioni subiecti sunt, Archisynagogis, Patriarchisque ac Presbyteris ceterisque, qui in ejus religionis sacramento versantur, nutu nostri nominis perseverent ea, quae veneranda Christianae legis primis clericis sanctimonia deferuntur. Idem & divi principes Constantinus, & Constantius, Valentinianus, & Valens divino arbitrio decreverunt. Sint igitur etiam a curialibus muneribus alieni, pareantque legibus suis.* Ita summo principum indultu suoque jure liberè, modo Christianae religioni palàm non officerent, seu facerent contumeliam, utebantur. Patriarchis eorum nomine nunc Illustrium, nunc Spectabilium⁴ designatis. Nec levia ejusdem rei vestigia occurrunt in D. Chrysostomi homiliis adversus Judaeos, ubi in Christianorum & Judaeorum consortium adeo frequens invehitur. Brevi autem evenit, ut tot privilegiis, ac tam ampla vitae splendidae libertate nimium, ut fieri amat, elati atque rebus tam secundis insolentiùs & superbiùs usi felicitate pristina indigni meritò haberentur. Primò igitur ab Honorio & Theodosio II. Augustis⁵ tum attemptandae de cetero militiae aditus eis, quibus antea uti Romanis ceteris patebat, obstruebatur, tum cingulo militiae antè decorati Judaei exuebantur omnes. Circa vigesimum scilicet à rescripto illo ad Caesarium annum seu

Hono-

Honorio XII, Theodosio VIII consulibus. In ipso autem hoc de Militia rescripto, aliàs se satis Judæis eorumque dignitatibus ac splendore favere edici volebant Principes, temperamentum interdicto adicientes. Verba sunt; *sanè Judæis liberalibus studiis institutis exercenda advocacy non intercludimus libertatem, & uti eos curialium munerum onere permittimus, quam prærogativa natalium & splendore familia sortiuntur. Quibus cum debeant ista sufficere, interdictam militiam pro nota non debent estimare.* Sua per hæc tempora habuisse in utraque Palæstina Synedria^x etiam scimus, Nec ante quadragesimum, aut circiter annum ab Eutropii[†] consulatu, in quem adeò invecus est Claudianus, defierunt hæc Judæis indulta privilegia, vitæque inde collucens passim splendor. Tunc[†] autem, seu Theodosio A. secundo XVII. & Festo Consulibus, Valentiniani tertii & ejusdem Theodosii edicto^y mirum in modum ea, quibus antè fruebantur, diminuta sunt, ipsique in conditionem pessimam redacti. Sed interea ex his satis, opinor, fit manifestum ipso in seculo, quo sua scripsit Claudianus, insigniter floruisse Judæos; maximè in Oriente, quæ & scena est carminum ex eo superius allatorum, adeoque in Ægypto, quæ Claudiani, ut creditur^z, patria est. Neque est quod ambigamus, quin rerum opulentia ædiumque ac suppellectilis, veluti Aulæorum, Velorum, id genus aliorum copiâ, pariter atque aliarum gentium beatiores, eousque ibi per provincias abundarent uterenturque, ut Vela aliave ejusmodi, si quæ essent eis præ aliis singularia, ipsorum nomine propriè satis atque appositè, ut aliorum id genus cetera, in carmine possent designari. Quod ideo etiam adjicimus, quia de lectione à viris doctis ita dubitatum est. Jam verò quod ad conjecturam heic attinet, quare Vela, qualia diximus, Judaica Claudiano appellata fuerint; Quicquid tunc temporis hominū in orbe quidem Romano fuere, aut Pagani erant, aut Christiani, aut Judæi. Paganorum Vela quotquot picta sunt, pleraque, si non universa, Deorum figuris gestisque, aut gestis, quibus Dii pro more immisti, plena fuisse, credere par est, (uti & de seculorum anteriorum pictura ex Vitruvio^a scimus,) nec solū in Templis Diis publicis eorum aliqua, sed & domi quamplurima Laribus[†]

^x I. 17. C. Justin. de Judæis & C. Theodos. lib. 16. tit. 8. l. 29.

^y C. Justin. tit. de Judæis l. 19.

^z Petrus Crinitus de Poetis Latinis, cap. 86.

[†] Architect. lib. 7. cap. 5.

obtendi solere eaque consecrata, aut saltem quasi consecrata. Etiam siue ex artificum, siue ex operæ conductorum voto non raro idolis quidem, dum fiebant, sacrabantur. Sua etiam Christianis fuisse, partim Paganorum instar, partim sacris suis, quæ Judæi æquè ac Paganorum abhorrebant, aptata. Cum igitur supellectilem ac utensilia cultui extraneo dicata, nisi palàm, atque actu aliquo manifesto ab ipsis, qui cultui ejusmodi addicti sunt rescarentur, in ornatum aut utensilitatem aliquam adhibere, aut quoquo modo uti frui sibi illicitum haberent Judæi (juxta superius ostensa,) & certò satis sciri utrum Vela, Aulæa, id genus cetera, qualia diximus, siue à Paganis, siue à Christianis facta aut possessa, sacris ac religione eorum, qui facerent, aut possiderent, libera essent, raro, si unquam, posse non im-

^b Gemar. Ba-
bylon. ad tit.
Zebachim,
cap. 8. fol. 74.
a. & Maimo-
n. ad. halach.
Aboda Zara,
cap. 7.

meritò forsan existimarent, etiam & ספק י"ז אסור *Id^b de quo dubium manebat, utrum cultui extraneo dicatum fuisset, planè esset illicitum*, & demùm Paganorum pariter & Christianorum moribus alienissimos se ambiciosius in rebus plerisque facerent; cum, inquam, hæc se ita haberent, nonne inde factum est, ut singulare sibi, saltem ipsis multò magis, quàm aliis peculiare, Velorum genus hoc belluatum fieri vellent? Ita quidem satis varietate jucunda ornatum, sed figuris rerum, quibus illa, quæ Paganis & Christianis plerumque in usu plena erant, carens; Figuris, inquam, Judæis etiam eousque invisitis, ut, quotquot earum coelestes essent, nec artificibus suis facere esset licitum, & quæ fuere, ceteras velut superstitione inquinatas, saltem de quorum inquinamentis dubitabant, magnopere, juxta jam dicta, ipsi averfarentur. Et genus sanè hoc à ceteris ita ex usu pariter & affectu Judaico haberi potuit discriminatum, ut tum inde nominari signantiùs mereretur, tum ab aliorum religione (utpote in Judæorum potissimùm usus contextum, formatum, pictum) censeretur præ aliis immune. Certè & quotquot hæc imitarentur in aliorum facta usus, sic eodem forte nomine etiam appellitabantur; quemadmodum aulæa, ut volunt Grammatici, ab Attali Regis Asiæ aulâ sic primò nominata quocunque locorum adhibita, sic dicuntur. Et tam quæ imitantur Phrygia, Babylonica, Tyria ejusdem generis artificia apud veteres, quàm quæ hodiè Atrebatensia, Turcica, Persica, alia

alia iisdem vocibus non rarò cum prototypis nuncupantur. Quid quod ita non solùm non communes haberent cum Paganis & Christianis figuras, sed nec in velis hisce ullam similitudinem seu imaginem rerum quæ coli solerent; imò earum tantùm, quas nullibi locorum existere crederent, ideoque etiam à cultu extraneo, quàm alias multò sejunctiores? Quin si admitteretur Paganis illius ævi ac Christianis in usu fuisse picturæ genus illud tantum duplex, quod ex Vitruvio^c seculis liquet adhibitum fuisse Claudiano multò vetustioribus, videlicet aut ejus quod est, seu potest esse, id est, esse vel posse esse creditur, veluti hominis, ædificii, navis, fani, luci, montium, reliquarumque rerum, è quarum formis certisque corporum finibus figurata similitudine sumuntur exempla, aut rerum seu partium rerum, quæ quidem existunt, sed ita ab artifice conjunctarum, ut ex ipso naturæ ordine, nec revera sint, nec unquam fuerint, veluti sigillorum sive integrorum, sive dimidiatorum è floribus seu coliculis exeuntium, partim Humanis partim Bestiarum capitibus similium, Candelabrorum ædiculas sustinentium, id genus ceterorum; certè monstrorum Indicorum, quorum nec partes nec corpora credita, Picturæ genus erit Tertium, adeoque facilius potuit esse feligentibus peculiare. Et scimus genus illud Secundum, quod propiùs quàm Primum Indicæ, quam tractamus, accedit, sed interea ab ea longe distat, à veteribus Græcis & Romanis esse acriùs reprehensum. *Neque enim*, inquit Vitruvius utrorumque artium callentissimus, *picturæ probari debent, quæ non sunt similes veritati.* Id si postea etiam & Claudiani ac proximantibus antè seculis, aliis præter Judæos observatum fuerit, certè Indica monstra depicta, quæ in rerum natura non exstitisse credita, nec in Græcorum ac Romanorum picturam legitimam admittebantur, Judæorum, qui ea sibi ob rationes jam dictas fortè selegerant, seu Judaica commodè fatis ac appositè dici possent. Quemadmodum fermè Verpæ ipsi pecora sibi immunda, quæ tamen à Christianis edi viderent, *pecora Christiana*^d olim appellabant. Quin & inter diversas de imaginibus eorum sententias obtinuit & illa, ævo forsan in illo, frequentior, *rerum quæ reipsa non sunt, sed finguntur imaginem omnem facere licere*, ut verba sunt Manassis

Lib. 7. c. 5.

^d Agobardus
Lugdun. e-
pist. ad Lu-
dovicū Imp.
de Insolentia
Judeorum.

^e Conciliato-
re in Exod.
quest. 30. lat.
97. Hiss.
^f ist. Aboda
Zara, cap. 3.
^g Cap. 6. pag.
187.
^h Gabriel.
Palat. de I-
maginibus
lib. 2. cap. 37.

nassis Ben^e Israel ex Gemara^f. Quo spectat etiam, quod suprà^g ex Arama citavimus. Adeò ut in Velis istis Judaicis pictura haberetur, qualem Cryptica^h seu *Crotesquam* indignant. Sed verò conjecturâ tantum modestius auguramur, nec, etiamsi aberremus, veniam desperantes. Dum hæc cogitabamus, monitum de Claudiani loco accepit à Viro amplissimo summoque Hugone Grotio cognatus ejus Franciscus Junius, in literis scilicet, quibus doctissimi eius de Pictura veterum operis nomine gratiam ei egit. Pro *Judaicis* fortè substituendum *Lydiacis*; quod in scriptiōe veteri manifestò quidem proximum. Id mecum communicavit Junius, & de loci sensu, qualem jam exhibui, paucis unâ disseruimus. Qua de re cum is rescripserat, à Grotio responsum est, dum hisce prælum calet, *De loco Claudiani & mihi in mentem venerat, posse defendi, si animantium, non quæ conspiciuntur, sed quæ finguntur, formas Velis impressas intelligamus.* Tanti viri, utcunque de lectione subdubitantis, suffragio locum hunc non ornare nequibam. Sed hac de re satis superque. In callem regredimur Secundum Juris Naturalis seu Noachidarum, quod Illustrius est Caput præter Jus etiam Gentibus aliis Ebraeisque eo nomine Interveniens proximè explicaturi.

CAP. X.

At Interdictum Naturale de Maledictione Nominis Sanctissimi Numinis (quod Noachidarum seu generis Humani Juris communis quod Illustrius est, Caput Ebreis habetur Secundum) seu de Blasphemia melius capiendum, præmittitur Profanationis Nominis Divini, cui opponitur ejusdem Sanctificatio, Genus, velut ejus cujus affine est vocamen, triplex. Profanationis ejusmodi Remissio ante mortis momentum, juxta Ebræos, nemini perfecta.

VT Noachidarum seu Omnium Hominum Juris Communis, quod Naturale heic appellatur & Illustrius, Caput secundum seu de Maledictione Nominis Sanctissimi Numinis ritè intelligatur, animadvertendum est apud Ebræos ex sacri sermonis interpretatione occurrere tam חילול השם seu βεβήλωσιν, pollutionem aut profanationem nominis Divini quam גידול פת השם seu ὀνειδισμὸν, κατὰ γεν, maledictionem seu execrationem ejus-

nem ejusdem quæ item קללה & חרפה nuncupata Blasphemia est omnium gravissima. *שם* autem seu *Nomen* absolute positum pro *Sanctissimo Numinis nomine*, seu *ipso Numine*, non solum passim apud Magistros, verum etiam in linguâ ipsâ Mosaicaⁱ usurpatur. ⁱ *Levitic. 24.* Profanationis seu Pollutionis interdictum est, *Custodite*^k *mandata*^{10. & 15. ubi} *mea*, ac facite: *Ego Dominus* *שם קדש* *לך תחללו* *Ne polluatis*, ^{videtis Pau-} *lum Fagium.* seu *profanetis nomen meum sanctum*, ut *sanctificer in medio filio-*^k *rum Israel.* ^{Levitic. 22.} Profanari autem tripliciter, aiunt, *Nomen Divinum.* ^{32. & videtis} *Exechiel. 6.* Primo modo, ubi Ebraeus, ut Mortem imminentem evitaret, quid ^{20. 14. & 36.} adversus sacræ legis præscripta patrabat, quoties scilicet ex majorum ^{22.} instituto seu disciplina Mors præ tanto peccato, ut minus malum, fuisset eligenda. Quoties dico. Neque enim semper volunt mortem anteferendam; ut ex sequentibus liquebit. Nec levioris periculi ratio habebatur heic ulla. Mors autem imminebat, aut ⁱ *Gemara Ba-* ægro ex Morbo eam palàm minitante, aut ex Hominis alicujus mi- ^{bylonia ad} nis, qui legis violationem perseveranti extorquere instaret. ^{tit. Aboda} Ubi ex ^{Zara cap. 2.} Morbo Mors imminebat, fas habebatur ægro, tum vetita comedere, ^{f. 27. b. & ad} tum alia in lege sacrâ prohibita qualiacunque facere, quæ saluti, ut ^{tit. Sanhe-} medicina, conducerent, modò ^{drin. cap. 1.} Interdictis tribus Insignioribus sem- ^{fol. 74. a. &} per, juxta exceptionem singularem atque à majoribus acceptam, in- ^{b. Maimons-} terea non contrà iretur. Scilicet Interdictis Idololatriæ, Homicidii, ^{des halach.} ac Revelationis Turpitudinum seu coitus illiciti. ^{Iesudi Tora} Quod verò ad ^{c. 5. quod &} metum mortis ex minis attinet, aliam habent publicæ Persecutio- ^{desis nunc à} nis temporis, quod *שעת השמר* nuncupant, rationem, aliam tem- ^{Gust. Vorstio} poris, quo Persecutio ejusmodi nulla. ^{versum &} Nimirum quoties persecu- ^{notis explica-} tione publica non habitâ, Ebraeus quisquam mortis minis, ad legis ^{tum. Moses} violationem impelleretur, permissum esse ei, aiunt, qualemcunque ^{Mishot & Præ-} in quem sic impelleretur actum, ut inde se morte imminente libe- ^{cept. Negat. 2.} raret; modò trium, quæ diximus, interdictorum singularium vio- ^{Affirmat. 5.} laretur nullum, & distinctio hæc una & altera insuper observaretur. ^{Shulcan. A-} Si in ejus, qui sic minis impelleret, emolumentum tantum cederet ^{ruch. lib. lo-} actus, veluti ubi opus ei in Sabbato præstandum; satius fuisse sic im- ^{re Dea, cap.} pellenti obtemperare, quàm mortem subire. Si verò in cogentis ^{157. & vi-} emolumentum non cederet, sed eo tantum nomine, ut quid adver- ^{desis Thol-} ^{photh ad} ^{Gem. Baby-} ^{lon. tit. Ce-} ^{thuboth, 6.} ^{1. fol. 3. b.}

sus legem sacram committeretur, exacta esset violatio, tunc de Numero Ebraeorum, quorum in praesentia res esset patranda, distinguunt. Nam de Gentilibus heic impellentibus rem plerunque intelligunt. Si Ebraei decem pluresve adessent, (quem numerum in coetibus definiendis crebro usurpant,) tunc mortem praeposendam. Sin pauciores, vitam obedientiam redimendam. Et qui aliter huiusmodi causam se morti tradidisset eum מתח"ב בנפשו seu *vita suae reum* nonnulli appellant. Tempore autem Persecutionis publicae, (qualis sub Antiocho Epiphane, cum in violationem legis sacrae Ebraeos impellere is acriter instabat,) nefas fuisse docent ullius omnino legis capitis violatione, seu actu ullo lege interdicto vitam redemisse. Huc spectat illud de Israelitis ^m *Qui mori elegerunt, ne polluerentur cibis & μη βεβηλώσωσι, & ne profanarent fedus sanctum; itaque mortui sunt.* Alia item in historia Maccabaica ⁿ ubi agitur de praelio ad vitae tutelam capeffendo, etiam in Sabbato. Quod Talmudicae doctrinae ^o consonum est. Videtis hac de re plura apud Iosephum in secundo adversus Apionem, alibique. De Fuga autem heic pronunciant; gravissimum facinus ab eo committi, qui se eam, ubi facultas esset, non redimens cogenti obtemperaret. Jam vero qui aliter ac dictum est licuisset, imminente morte per actum aliquem lege sacra interdictum se eripuisset, is את השם seu *profanare Nomen Divinum dicebatur.* Et ברבים seu *publicè atque c. 5 Theorem.* בפרהסי, quod ex Graeco desumptum *palam ac aperte* significat, id profanare dicebatur, si in Ebraeorum decem praesentia commiserat. Inversa ratione, qui se morti iuxta ante ostensa temperamenta & distinctiones, id est, quoties mors violationi erat anteposenda, se tradiderat, is קדש את השם seu *sanctificare Nomen Divinum* dicebatur, veluti martyr agonem necessarium subiens; quemadmodum Daniel, Chananian, Misael, Azariah, id genus alii. Unde & illud apud R. Samuelem Sullam ^p; fuisse familiam seculis recentioribus Iudaeorum, quae tota nomine קדושים *sanctorum seu sanctificantium* indigebatur כי בכל השמדות קדשו את השם *Quoniam in cunctis persecutionibus sanctificabant Dominum.* Profanatio autem Nominis, qualem diximus, supplicio forensi, veluti morte seu verberibus, neu-

^m Lib. Haf.
monaorum
cap. 1. 66.

ⁿ Iason in E-
pit. seu 2.
Macc. 6. 18.

¹ Mac. 2. 41.
Ioseph. lib. 12.
cap. 8.

^o Maimonid.
halach. Sab-
bath cap. 2.

³⁰ & & vi-
desis Guil.
Schikard. de

Iure Regio-
c. 5 Theorem.

^{18.} & Petr.
Cunaum de
Repub. Hebr.

lib 2. cap. 22.

^p In Annot.
ad Sepher

Iuchasin fol.
132. b

bus, neutiquam erat apud Ebræos punienda; utpote coelesti vindictæ omninò relicta. Maimonides; מפני שעבר באונם אין מלקין אותו ואין צריך לומר שאין ממיתין אותו בית דין ואפילו הרג באונם שאין מלקין וממיתין אלא לעובר ברצונו ובעדים ובהתראה *Quoniam vi peccabat, flagris puniendus non erat, nedum morte ex sententia forensi; idq. obtinuit, tametsi homicidium vi patrasset. Nimirum nulum peccatum flagra aut mors sequebatur, nisi id sponte commissum esset, adessentque testes, & præcessisset admonitio legitima. Quinvis sic coactum, etiam in idololatriam, poenam coelestem, quæ כרת seu excisio in sacro appellatur sermone, neutiquam ideò subire aiunt, utcunque gravissimè peccaret, aliterque coelitus, nec sine singulari de remissione iure, de quo nonnihil ad finem capitis dicemus, esset puniendus. Sed hoc obiter. Secundus heic Profanandi modus est, ubi quis in præceptum quodcunque בשאט הנפש להכעיס Cum contemptu aut ardore animi etiam ad tentandum aut irritandum Numen, procaciùs seu morosiùs quid patrârat; agnoscens intereà Numinis Unitatem ac Autoritatem, seu non omnino negans, sed proterviùs tantum irritans. Signantiùs nempe is Profanare Nomen Domini dicebatur, quemadmodum &, qui non aliam ob causam, quàm ut sanctissimo Creatori, qui iussit, placeret, præceptum aliquod observasset, is idem dicebatur Sanctificare. Et ex numero jam ante dicto eorum, qui aderant seu inspectorum, publicam itidem dicebant sive Sanctificationem sive Profanationem. Tertius demùm Profanandi Nominis divini Modus à Maimonide⁹, juxta Talmudicos veteres^r, ויש דברים אחרים שהן בכלל חילול השם והוא שיעשה אותם אדם גדול בתורה ומפורסם בחסידות דברים שהבריות מרננים אחריו בשבילם ואע"פ שאינן עבירות הרי זה חילול את השם *Sunt etiam res aliæ, quæ nomine Profanationis nominis divini veniunt; fol. 86. a* veluti ubi tum eximiâ legis scientiâ, tum singulari virtute ac pietate vir celebris ea forsitan fecisset, quæ, tametsi in legem peccata aliàs non essent, eousque nihilominus hominibus essent offensioni, ut, eorum causâ, eum acriùs etiam inclamando convitiandoque reprehenderent) Nempè humanitatis causâ seu societatis humanæ gratiâ, reprehendere seu ob scandalum publicè datum graviùs*

⁹ Halach. Iesudi Tora, cap. 5.

^r Gemar. Babylon. ad tit. Ioma cap. 8.

corripere non nequirent) Is enim profanabat etiam Nomen Domini. Exempla habet ille de tali viro; Si, cum emptor esset nec egenus, venditorem pretium efflagitantem palam eluderet; Si commensationibus aut risu jocisque effusioribus cum hominum vulgo seu facie plebis uteretur; si vultu inquieto, iracundo, iurgioso homines excipere soleret. Quibus adjicit וְכִיזֶה בְּדַבְרֵי הָאֱלֹהִים & parilis est aliorum, quæ sunt id genus ratio. Morum autem sanctiorum seu iustatum gravitatis tum comitatis aliarumque, quibus consistit societas humana virtutum legisque sacrae diligentior in ejusmodi viro observatio, Sanctificatio Nominis dicebatur. Viderint heic eruditiores, utrum ex eo, quod Ebræis, juxta jam ostensa, erat Profanare Nomen Domini, eliciendum fuerit, quid sermone Hellenistico sit

¹ Epist. ad Romanos, c. 2. 24. Nomen Domini blasphemare. Qui in lege, inquit D. Paulus¹, gloriaris, per prævaricationem legis Deum inhonoras. Nomen enim

² Isaiæ 52. 5. & Eccl. 1. 2. Deiper vos blasphematur inter gentes, sicut scriptum² est; ubi D. Hieronymus, Per bona opera vestra benedicitur Deus; ita nunc rectè conversantibus blasphematur. Et glossa interlinearis illud D. Pauli

³ Cap. 22. 32. affert ad sacra verba de non polluendo seu non profanando nomine in Levitico³, explicanda. Alibi etiam D. Paulus⁴, Quicumque

⁴ 1. Ad Tim. 6. sunt sub jugo servi, Dominos suos omni honore dignos arbitrentur, ne Nomen Domini & doctrina blasphemetur. Et similis alio in lo-

⁵ Ad Titum 2. 5. co⁵ de verbo Dei locutio, quæ ad nominis profanandi genus tertium spectare videtur. De Profanationis autem genere triplici, hætenus

indicato, singulare quiddam tradunt, quod Remissionem ejusdem divinam ab aliorum omnimodorum peccatorum remissione per-

quam diversam esse facit. Ubi enim de Sacrificiis, Confessione, Poenitentia, Castigationibus, die Expiationum, hirco apomompæo,

adeoque de peccatorum aliorum quorumcunque ex hisce כְּפָרָה Remissione plena ac perfectæ sive ante diem illum sive in die

illo (pro specierum atque actuum varietate) agunt, de Nominis Profanatione seorsim aiunt, eam nemini plene remissam ante mortem;

sed in ipso solummodo mortis momento, idque tametsi præcesserint, quæ omnium remissioni necessariò prævia. Exceptio hac de

re habetur in Gemara Babylonia⁶, אבל מי שיש חלול השם בידו אין לו כח

¹ Ad Tit. Io-
ma cap. 8. fol.
36. a

לו כה בתשובה לתלות ולא ביום הכיפורים לכפר ולא בייסורין למרק
אלא כולן תולין ומיתה ממרקת שנאמר ונגלה באזני ה' צבאות אם
לכפר העון הזה לכם עד תמותון *Sed verò qui reus est Profanationis*
nominis, ei neque potestas est per Pœnitentiam peccatum (usque ad
Diem Expiationum) suspendere, nec in die illo expiare, nec per casti-
gationem sui abstergere. Sed omninò in suspensio manet, nec ante
ipsum mortis momentum deletur. Iuxta etiam illud^a, & revela-
tum est in auribus Domini exercituum, si expiabitur (seu non expia-
bitur) iniquitas hæc vobis, donec moriamini. Nam & locum il-
lum capiunt de Nominis Profanatione, qualem descripsimus^b. Qua-
dere consulas, si placet, Magistros recentiores, quibus recepta est hæc
doctrina.

^a *Isaiac. 22.*
^{14.}
^b *Maimoni-*
des Halach.
Thehuba c.
1. R. Obadias
Bartenoriss
ad Misnam.
tit. Ioma ca.
8. §. 8.

C A P. XI.

Sanctificationis Nominis Divini præcepto Noachidas, juxta Ebraeos; non teneri.
Profanationis Nominis superius ostensa genus nullum, in Interdicto de Male-
dictione Nominis Universalis seu Naturali, contineri; sed horrendum illud
Blasphemix genus, quo Sanctitas, Potestas, Veritas, Unitas Nominis sanctis-
simi, sive Convitio seu verborum contumeliâ proscinditur, sive ex professio-
ne actuve aliquo scienter, procacius & consequenter negatur. De verbo
ברך quâ tum pro maledicere, tum pro Benedicere sumitur. De lege illa
sacra in Numeris, Anima seu persona, quæ fecerit manu elatâ &c. exci-
detur, quatenus ad Interdictum Idololatriæ & Blasphemix solum attinere
illud volunt Magistri.

Sed verò Profanationis Nominis Divini hætenus indi-
cata, utcunque etiam Blasphemix nomine (saltem si ita
in fermone Hellenistico *blasphemare* pro *profanare*
hoc sensu interdum sumatur) non ignotæ, genus nul-
lum volunt Ebraei Interdicto, quod jam tractamus de ברכת השם
seu *Maledictione Nominis Sanctissimi* contineri. Neque enim
Profanationem ejusmodi Noachidis interdici volunt, seu Sanctifi-
cationis Nominis præcepto juxta modum aliquem indicatum eos
teneri. Quæstio ea de re olim orta est^c, בן נח מצוה על קדושת ה' או, *Gemar. Ba-*
bylon. ad tit.
Sanhedrin
c. 8. fol. 74. b
an Præceptum de Sanctificatione nominis, בן נח מצוה על קדושת ה'

(cujus oppositum est profanatio jam dicta,) *ad Noachidas attineat?*
^{d 2 Reg. 5. 18.} Ubi Rab Ada Bar Ahaba, *scriptum est, inquit, Hoc solum^d est, de quo deprecetur dominum pro servo tuo; quando ingreditur dominus meus templum Rimmon, ut adoret ibi & illo innitente super manum meam, si adoraverit &c. & respondit Elisha לך לשלום vade in pace.* Nimirum Naaman princeps militiæ Regis Syriæ Noachides erat, qui leprâ mundatus in se susceperat Veri Dei cultum, saltem diis alienis ac cultui extraneo omninò renuntiavit, ut citato liquet Scripturæ loco. Unde etiam תושב גר *Profelytus domicilii exprefsimi in Gemara Babylonia^e dicitur.* Petiit autem ab Elifha, ut ei indulgeretur, si fortè cum Rege suo, cui prorsus obtemperandum erat, manui suæ innitente, in templo Rimmon, coactus (sic loci citati sensus) adoraret; tulitque responsum *vade in pace*; quod Magistrorum quidem nonnullis^f sumitur pro eo, quod est vade, & vero Deo, quem ipse tibi jam edoctus elegisti, cultum exhibe. At verò in Gemara Babylonia verbis jam laudatis subjungitur ואם איתא לך לימא ליה חת בצנעה חת בפרהסיא *Si ita fuerit, (scilicet si Noachides præcepto Sanctificationis nominis teneatur,) non ita respondisset Propheta Naamani, sive in occulto exhibendus, sive publice fuisset ille cultus.* Et in glossa responsum illud pro assensu in adorationem ejusmodi in templo Rimmon seu extraneum cultum ab invito extortum accipitur. Ubi etiam legitur, ואפי' נצטוו בני נח, על קדושת השם לך נצטוו לקדשו בתוך הגוים אלך בתוך ישראל *Etiam si præcepto Sanctificationis nominis teneretur Noachides, ad Sanctificationem nihilominus illam non teneretur inter Gentiles, sed tantum inter Israelitas.* Quod si admitteretur, id Jure Interveniēte seu superinducto, non Universalis seu Naturali niteretur. Nam quod hoc Jure nititur personarum aut locorum, cancellis non terminatur. Apertiùs autem, juxta Talmudicorum veterum mentem, heic Maimonides^g, בן נח שאנסו אנם לעבור על אחת ממצותיו מותר, לו לעבור אפילו נאנס לעבור ע'ז עובד לפי שאינן מצווין על קדושת ה' *Ubi Noachides vi in transgressionem alicujus præcepti, quo is tenetur, adactus fuerit, ipsa transgressio ei licita est; idque tametsi in Idolatriam adigatur.* Neque enim eis præcipitur Sanctificatio Nominis.

^e Ad tit. Sanhedrin c. 10. fol. 96. b

^f Levi Ben Gersom ibid. & videfis, præter interpretes obvios, Naamanum Syrum in Nic. Serrarii opusculis.

^g Halach. Me lakim cap. 10.

minis. Jam verò quod ad Interdictum, quod tractamus, Naturale
 seu universale juxta eos attinet; Gravius illud & horrendū flagitium
 מלכות השם *Maledictionem* seu execrationem Nominis Divini
 (dictam à קדש quod *probris* seu *convitiis* laceffere significat, & à Sy-
 ro quidem in aliquot Apostoli ^h locis pro βλασφημεῖν usurpatur) ^h *Epist. 1. ad*
 ipsissimam esse volunt Blasphemiam, quæ Interdicto hoc vetatur. ^{Timoth. 6. 1.}
 Scilicet, quando Sanctitas, Potestas, Veritas, Unitas Numinis, aut
 convitio ultrò ac disertè proscinditur, aut ex professione actuve ali-
 quo palàm ac procaciter negari consequenter deprehenditur. Prio-
 ris generis est Blasphemia, quâ insectatus est Numen ⁱ Rabšaces. Et ^{2 Reg. 8. 30.}
 Selomithæ filius, eo ^k nomine morte multatus. Et ejusmodi ^k *Lev. 24. 13.*
 Blasphemia vetita est Nebuchadnæzaris edicto. *Omnis*, inquit ^l, *po-* ^l *Dan. 3. 29.*
pulus & lingua, quacunque locuta fuerit שלוח (quod propriè qui-
 dem errorem significat) *contra Deum Sidrach, Misach, & Abednego,*
dispereat, & domus ejus vastetur. Sed Hellenistæ, & vetus Latina
 habentibi *quacunque locuta fuerit Blasphemiam*; astipulante item
 R. Saadia, qui שלוח ibi per דבר מכוער *rem aliquam turpem* inter-
 pretatur. Sic insimulatur ^m Nabothus. ברכת אלהים ומלך *blas-* ^m *Regum 21.*
phemasti Deum & Regem, ubi etiam Paraphrastes Chaldaus גרפתא ^{10. & 13. Vi-}
 habet, quod idem sonat, tametsi tum Latina vetus habeat *Benedixit* ^{desis Daniel.}
Deo & Regi, tum Hellenistarum versio *ὑπολόγησας θεὸν & βασιλέα*, ^{Heinsium in}
Benedixisti Deo & Regi. Certissimum est ברכה *verbum tam exe-* ^{Aristarcho}
crari seu *maledicere*, quàm *Benedicere* ⁿ significare; nec puto per ^o *Vide D.*
Antiphrasin, ut quidam volunt; nedum ex eo quod *Benedicere* pro ^{Ambrosium}
maledicere, atque hoc demum pro *renuntiare* (ut aliqui ^o) seu *Nu-* ^{lib. de Nabu-}
men abnegare sumendum, sive heic sive alibi ubi similis vocabuli ^{the cap. 11.}
 notio. Sed ita ferè ex ipso linguæ sanctæ idiotismo in utramque par- ^{Sext. Senens.}
 tem, pro varietate loci, quo usurpatur, significat, ut, apud Latinos, *sa-* ^{in Biblioth.}
crare & Imprecari. Nam ut tam diris & exitio quempiam devove- ^{Sanct. lib. 2.}
 re quàm velut numen seu numini quidpiam consecrare significat ^{Verb. Iezab-}
 interdum prius, & tam in bonam, quàm in malam partem impre- ^{bela &c.}
 camur, ita ברכה, in quo nihil est expressim notionis vocum, è qui- ^o *Martinus*
 bus *benedicere* ac *maledicere* componuntur, denotat ardentiori ^{de Roa singu-}
 quodam animi affectu *homini optare* ac *imprecari*, sed sive salutem ^{larium lib. 1.}
^{cap. 9. in ap-}
^{pendice.}

P. Job 1. 5.

1 Cap. 2. 9.

five exitium; ac *Numini attribuere*, sed si vel laudes gratiasque, (qui usus frequentior est,) five contumelias ac probra. Et discrimen ex natura rei verborumque comitantium, advertendum. Illustrius aliis est hac de re exemplum in Jobi historia. *Ne fortè peccaverint*, inquit^P, filii mei, & ברכו אלהים בלבבם & *maledixerint Deo in cordibus suis*. Nam ut ita intelligatur ibi ברך, res ipsa palàm postulat. Et Chaldaeus ibi disertè " ווארגיזו קדם & *maledixerint Deo*, seu *blasphemaverint*. Sic Judæi ibi Hispanienses, y *maledixeron al Dio en su corazon*. Eiusdem autem capitis commate decimo manifestum est, pro *benedicere* idem usurpari. מעשה ידיו ברכת *operi manuum ejus benedixisti*, quæ verba sunt Satanæ. Et Jobus ipse paulò inferius, יהוה מברך שם *Nomen Domini sit benedictum*. At Satanæ eodem in capite, item & sequenti, לא על פניך יברוך, quod sonat, *si non in faciem tuam maledixerit tibi*. Uti & Chaldaeus אין אן *si non in faciem verbi tui tibi maledixerit* seu *blasphemaverit*. Ubi & Judæi Hispanienses, *si no sobre tus fazes te meledizera*. Quin paulò post⁹ in verbis uxoris ejus, pro eo quod est בריך מימרא דיי ומית Chaldaeus בריך אלהים ומית & *morere*. Et Judæi ibi Hispanienses, *Benedize al Dio y muere*. Cum interea in vulgata quolibet heic in loco *benedicere* substituatur. Ut ferè in Hellenistica. Sed in primo loco habet hæc, *Ne filii mei in mente sua seu cordibus suis, κακὰ ἐνενόησαν πρὸς τὸν Θεόν, mala excogitarint adversus Deum*; aliis, juxta Aquilam, ibi habentibus etiam ὑπολόγησαν, *benedixerint*; qua voce etiam in Satanæ verbis utuntur Hellenistæ. Sed in verbis uxoris Jobi; εἰπὼν ἰεῖ ῥῆμα πρὸς κύριον ἢ τελευτήτα, *dic verbum aliquod adversus Deum & morere*, seu, ut alia exemplaria, κατέρασαν *execrare Deum*. Quæ quidem significatione sumitur etiam in verbis Satanæ ἄλογον. Olympiodorus; *si non in faciem tibi ἄλογήσῃ, ἀντὶ τῆς δυσφημίας, benedixerit, pro eo quod est maledixerit. Et in faciem te benedicet, τὰ ἔστι, φανερώς σε βλασφημήσῃ id est, apertè conscindet te maledictis*. Consulas, si placet, alios, qui in Jobi initia conscripsêre. Hinc etiam ברך plerunquæ redditur *benedicere*, maximè à recentioribus, in quibus tamen non defunt, qui, ut res ipsa exigat, *maledicere* substituunt.

stituunt. Quin & ברכת השם in interdicto hoc Naturali secundo
Benedictio Nominis ab eis subinde vertitur; uti & alibi^r monemus.^r *Lib. 1. cap.*
 Et de convitio seu procaciori verborum contumelia in Numen, quâ^{10. & lib. 3.}
 interdictum hoc de Maledictione spectat, hætenus. Alteram Blas-^{cap. 7.}
 phemiæ seu Maledictionis genus est, quando non ita disertis in ipsum
 Numinis nomen verbis contumelia ingeritur, sed ex professione ali-
 qua actuve Sanctitas, Potestas, Veritas, Unitas ejusdem palàm ac
 procaciter negari consequenter deprehenditur. Velut aut ubi quis
 citra ipsum cultum extraneum seu Idololatriæ actum aliquem (nam
 sic crimen ad primum interdictum attinet, & simul blasphemiam e-
 jusmodi juxta Ebræos in se continet) eam amplexandam sive aliis
 suadet sive ipse profitetur, idque ביד רמה *manu elata* seu ἐν χερσὶ
 ὑπερφανίας *in manu superbia*, atque ex protervia, non ex ignoran-
 tia seu disciplinæ errore; aut ubi Israelita jus Mosaicum, aut Noachi-
 des, seu qui nondum in Ebræorum ritus transiit, jus Noachidarum
 seu Naturale, quod præ manibus est, simili modo violat; non scili-
 cet animi sui aut concupiscentiæ innatæ seu ignorantia causâ, aut ex
 errore, sed ex eo quod in contrarium se obligari protervè detrectet
 agnoscere, seu quia Numinis præcipientis interdicensive Autorita-
 tem, Potestatem, Unitatem minimè reveretur. Id est, eam ex ipso
 actu consequenter, idque spontè, superbè, scienter ac manu elatâ, ne-
 gat, atque in super prorsus habet. Maimonides^r ex veterum Tal-^r *Halach. A-*
 mudicorum disciplina; כל המודה בעושהו אמת אף על פי שלא *boda Zara,*
cap. 2. Misna
& Gem. tit.
Quisquis nomen עבדה הרי זה מחרף ופגרה את השם הנכבד והנורא *Cerithoth,*
 (ita) *dederit* seu *professus fuerit Cultui extraneo, adeo ut pro veritate* *cap. 1. & Vi-*
ipsum voluerit amplexandum, tametsi is non omnino idolum colue- *de Maimo-*
rit, certè pro maledico & blasphemo in gloriosum nomen Dei O. M. *nidem Ha-*
habendus est. Et statim subjungit, ואחד העובר עושהו אחד המגרה את *lab. Sanhe-*
 השם שנ' והנפש אשר תעשה ביד רמה מן האזרח ומן הגר את ה' הוא *drin cap. 15.*
 מגרה *Parilis ratio habetur illius, qui Idololatra est, & qui blasphe-*
mat nomen Domini, juxta id quod scriptum est^r, & anima quæ fe- *Num. 15. 30.*
cerit manu elatâ, sive indigena fuerit, sive profelytus seu peregrinus,
in Dominum, is blasphemus est. Scilicet huc in primis, ad blasphe-
 miæ hoc genus ritè capiendum, attinet lex illa sacra, *Anima^u quæ fe-* *Ibidem.*
cerit

cerit per manum elatam (id est, ביד רמה quod vertunt Hellenistæ ἐν χερσὶ ὑπερηφάνως, in manu superbia; Chaldaeus בריש גלי capite aperto, seu impudenter; vulgata, per superbiam) sive fuerit ex indigenis, sive ex peregrinis seu profelytis, את יהוה הוא מגדף in Dominum is blasphemus est (vulgata, quoniam adversus Dominum rebellis fuit; Hellenistæ τὸν Θεὸν ἄσως παροξύνει Deum is irritat; quemadmodum & Judæi Mauritanienſes, quibus الله هي يبغي substituitur; Judæorum versio Græcobarbara אניתמטי Dominum ipse execratur; Hispanienſes autem Judæi, a A. el denostan) excidetur anima illa de populo suo. Nam verbum Domini contempsit, & præceptum ejus irritum fecit. Ideo excidendo excidetur anima illa; eritque iniquitas ejus super eum. Neutiquam scilicet legem hanc capiunt de peccato omnimodo scienter, sponte, aut contemptim patrato; tametsi quæ præcedunt, de peccato errore atque ex ignorantia commissio, adeoque sacrificiis expiando, ita disertè sanciantur, ut hoc, quod proximè sequitur, de omnibus antithetis, seu sponte, atq; ex animi sententia commissis, leviùs intuenti videri posset intelligi. Sed nullum ita eis fuisset peccatum spontè patratum, quod Excisione (quam poenam à coelesti vindicta expectari, non à magistratu infligi aiunt) non fuisset puniendum; cum interea triginta sex duntaxat præcepta plerunque enumerent, (inque iis hoc de גרופה seu blasphemia simul cum eo de Idololatria censent,) ad quæ כרת seu pœna excisionis attinet, ut in tituli Talmudici *Cerithoth*, seu de Excisionibus inscripti, capite primo fusiùs est videre. Sed ea de re nos plura, libro postremo. Legem autè supra allatam, velut de Extraneo cultu ejusve professione & Blasphemia tantùm conceptam ad hunc modum intelligunt. In Levitico ^x Sacrificia præstituuntur, quibus peccata tum Universitatis tum Hominum Singulorum ex errore seu ignorantia commissâ expianda fuere. Peccata scilicet, quibus præceptum אחת מכל מצות aliquod ex omnibus præceptis, seu singularia quædam, citra Idololatriam, sive ab Israelitis sive à Profelytis Justitiæ violabantur. De errore autem seu ignorantia etiam heic in Numeris lex fertur. Nam com-

^x Cap. 4.

mate vigesimo secundo legitur וְכִיתְשׁוּ וְלֹא תַעֲשׂוּ אֶת כָּל הַמִּצְוֹת הָאֵלֶּה
 & si erraveritis, & non feceritis seu violaveritis omnia precepta hæc
 &c. quod ad populi universitatem attinet, cuius in Levitico juvencus
 est sacrificium, heic verò juvencus in Holocaustum, & hircus in obla-
 tionem pro peccato præter liba. Singulorum verò utroque in loco
 capella. Et tunc heic sequitur in Numeris lex, quam citavimus. Jam
 verò inquirunt, ut in Levitico de uno aliquo præcepto ex errore vio-
 lato leges feruntur, ita in Numeris de omnibus simul violatis, ut &
 verborum discrimen innuit, id est, (nam aliter non intelligunt) de
 omnium autoritate simul ex violatione aliquâ negatâ, non de ipso
 cuiusque violationis actu. Vulgata quidem habet in Numeris heic,
 si per ignorantiam præterieritis quodquam horum &c. Sed Helle-
 nistæ; si peccaveritis, & μὴ ποιήσητε πάσας τὰς ἐντολὰς ταύτας non
 feceritis omnia precepta illa, quemadmodum & Chaldaeus juxta ve-
 ritatem Ebraicam. Omnia autem sic violari^y, id est, autoritatem
 numinis qui constituit, ejusque unitatem errore seu ignorantia nega-
 ri, aiunt, quoties Israelita, seu qui in Israelitarum ritus transierat, (vel
 uti minor inter Gentiles captivus, seu majores seculis, quibus ex pu-
 blica legis ignorantia passim ferè peccatum est) Idololatriæ reus, sed
 ex errore seu ignorantia, fuerat. Et de hujusmodi negatione ex
 Idololatria, vide quæ dicta sunt suprâ capite primo. Jam verò
 statim post leges in citato Numerorum loco de errore ejusmodi
 seu ignorantia (quam, ut dictum est, Idololatriam solùm spectare
 ibi docent) sequitur ea, quam paulò superius inde descripsimus.
 Cujus sensum utpote de eo quod scienter ac superbè commissum
 est latae, ita intelligunt, ut tum sponte, scienter, ultrò, superbè Ido-
 lolatram in eâ contineri velint, quemadmodum Idololatram ex
 errore in præcedentibus, tum cum, qui sic בִּיד רְמָה manu elata,
 scienter ac superbe quid facit, quo non minùs ipsam Numinis Po-
 testatem, Unitatem, Veritatem reverà ac palàm negat, quàm
 Idololatriæ scienter & manu elata commissæ reus. Id est cum, qui
 sive nomen Idololatriæ dederit, sive ex animi sententia agnove-
 rit, sive alteri amplexandam suaserit, sive demùm præceptum ali-
 quod sic manu elatâ violaverit, ut non ex affectu seu ardore sibi com-

^y Videfis R.
 Mosen Bar
 Nachman in
 Pirush Tora
 fol. 248. b &
 Abarbinelin
 Pir. Tora fol.
 296. col. 3. a-
 lios ad Nu-
 mer. 15. &
 Masmonidē
 halach. San-
 hedrin cap.
 15.

placendi, Numenve solùm irritandi, nedum errore seu ignorantia, id violaverit, sed ideò quia præcipientis Numinis auctoritatem non agnoverit, neque eâ solâ se obligari existimaverit magis atque ipse, qui scienter & manu elatâ Idolum coluerit, ejusve cultum professus fuerit, alterive, ut dictum est, suaserit. Nempè aliud est præceptum quodpiam agnoscere, atq; simul auctoritatem dignitatemque Præcipientis, ex animi tamen affectu seu בְּשֵׂאֵת הַנֶּפֶשׁ *ex toto animo*, etiam irritandi, procaciùs in illud peccare; aliud, neque præcepti vim agnoscere, neque unicam Præcipientis auctoritatem, sed ita בִּיד רִמָּה seu *manu elata* sive committere, sive tutò committi posse quempiam profiteri, aliisve idem suadere, ut veri Numinis Potestatem, Veritatem, Unitatem, simulque præcepti ipsius vim deneget. Non qui primum faciebat (nam & ejusmodi in præcepta reliqua בזדון seu *scienter ac sponte* commissis, alia atque alia poenarum genera in Pentateucho suis in locis sparsim præstituuntur) sed tantùm qui secun-

dum, allatâ Lege teneri² volunt, eumque etiam מגדף השם *blasphemum esse in Dominum*. Unde insuper non minus ad Blasphemiam seu Maledictionem nominis divini expressam, quam ad crimen hujusmodi nefandum עוֹלָה בְּיָד רִמָּה seu *manu superbia commissum*, כרת seu excisionis Poenam attinere concludunt; cum nihilominus utrunque ex Lege^a, ultimo etiam supplicio (sed non sine distinctionibus aliquot de Blasphemia, de quibus capite proximo) esset puniendum. Et de lege illa ad veterum mentem, egregiè Maimonides^b; העושה ביד רמה הוא המזיד שיעז ויעבור בפרהסיא שזה עובר לתאבון לבד ולא לעשות מה שמנעה התורה לעשותו לרוע מדותיו לבד אבל לחלוק על התורה ולעמוד כנגדה מפני זה אמר את "הוא מגדף והוא יהרג בלא ספק ולא יעשה אלא מי שעלה בלבז דעת אחרת לחלוק בו על התורה ומפני זה בלא הפירוש המקובל בעז וכתוב מדבר מפני שהוא חולק על פנות התורה *Qui manu elata facit is est, qui superbus frontem indurat, & palàm atque apertè ita peccat, ut non concupiscentiae suae causâ solùm, aut ex morum suorum pravitate Legis Interdicta violet, sed studio ipsi Legi contradicendi, atque ut eam impugnet. Ideo dicitur, Dominum is^c probris afficit, seu in Dominum blasphemus est. Atque is sine dubio morte est plectendus* (qua

^a Gemar. Babylon.

^b Gloss. Tal-

^c mud. ad rit.

Cerithoth

cap. 1. fol. 3. a

^d & ad eun-

dem locum

Obadias Bar-

tenorius, præ-

ter Maimo-

nidem ha-

lach. Aboda

Zara, c. 2. &

More Nebo-

ehim part.

3. cap. 41.

^e Lev. 24. 16.

Deut. 13. 5.

^f & Misna

rit. Sanhe-

drin, cap. 7.

^g More Ne-

bochim part

3. cap. 41.

^h Num. 15. 30.

(qua de re confulas caput proximum.) *Neque quis ita peccat, nisi in
cujus animam irrepserit dogma aliud, quod Legi repugnet. Unde
recepta est expositio, quod scriptura loquatur ibi etiam de Cultu ex-
traneo, quoniam iste adversatur ipsis Legis Fundamentis. Atque
idem alibi in tractatu suo de Idololatria^d, doctrinam de Blasphemia,*

^d Halach. A-
boda Zara,
cap. 2.

*qualis in eo, quod præ manibus est, interdicto continetur, traditu-
rus, parilem utriusque rationem esse, ait, verbis jam supra citatis, &
dein, מפני זה כללתי דין המגדף בהלכת ע"ז ששניהם כופרים בעיקרם הם.*
*Atque ideo conjunxi doctrinam de Blasphemo cum ea, quæ est de
Idololatra, quoniam uterque ipsum negat fundamentum, seu totius
religionis principium. Exemplum heic afferunt, Manassis^e Judæ Re-*

^e Pesiktha
Zotertha
fol. 50. col. 1.
^f Gemar.
Babylon. ad
tit. Sanhe-
drin cap. 10.
fol. 99. b

*gis qui, Hezekiâ patre mortuo, manu elatâ in Numen fecit, id est, ex-
traneum^f cultum restituit, nec præcepta Sacra nec Præcipientis au-
toritatem agnoscens; item alia. Animadvertendum autem est,
Legum è Numeris jam memoratarum parte priori seu eâ, quæ ad
Idololatriam errore aut ignorantia commissam, juxta Ebraeos tan-*

^g 2 Regum,
21.

tum attinet, tam בתוכם גר הגר peregrinum seu Profelytum pere-

*grinantem inter vos, (quæ verba bis ibi usurpantur,) seu τὸν προσήλυ-
τον τὸν προσπορεύμενον πρὸς ὑμᾶς profelytum, qui accedit ad vos, ut
Hellenistæ, seu advenas, qui peregrinantur inter eos, ut altero in
loco ibi vulgata, quam Judæos seu Israelitas Originarios expressim
contineri, id est, tam Profelytos Justitiæ, quàm Indigenas. Nam de
Profelytis domicilii manifestum est, eam partem capi nequire, quip-
pe quæ ad violationem omnium præceptorum, quæ per Mosem re-*

*cepta sunt, qualem diximus, attinet. At verò in lege illâ, de eo
quod est, juxta jam dicta, manu elata seu superbè commissum, latâ,
mentio quidem parilis est Originariorum; sed non eadem in Prof-
elyto designando vocabula. מן האזרח ומן הגר sive ex indigenis
sive ex profelytis. Heic profelytorum nomen simpliciter adhibetur.*

*Et certè cum interdicto de Idololatria ac blasphemia, quod non so-
lùm Originarios ac Profelytos Justitiæ, sed pariter Profelytos domi-
cilii seu Noachidas heic repetitum, juxta jam ostensa, spectat, ita hoc
conjungatur; non adeò absolum est, ut hoc in loco tam Profelytos
domicilii seu Noachidas, quàm Profelytos Justitiæ præter Origina-*

⁸ Videfis A-
barbinel in
Pirush Tora.
fol. 297. col.
2.

rios indicari, atque eis similiter poenam Excisionis coelitùs infligen-
dam imminere existimemus. Sed utrum ad Profelytum domicilii
seu Noachidem poenam illam hoc in loco præscriptam attinere ve-
lint Magistri⁸, nondum satis didici. De poenis autem forensibus,
quæ jure, sive Imperativo, sive Interveniante Gentium huc attinent,
proximè videbimus.

CAP. XII.

De Pœna Profelyti domicilii ob Blasphemiam seu Maledictionem Numinis
sanctissimi forensi. Receptior Talmudicorum sententia de Judæo morte
ob blasphemiam ejusmodi non puniendo, nisi expressim nomen tetragram-
maton blasphemasset. Eade re aliorum, uti & Synedrii, cui Caiphas in
Evangelio præest, sententia diversa. De Iudæis in Evangelio clamitantibus,
Iesum Christum ideo mortis reum, quod Filium Dei se fecerat. De Vestibus,
blasphemia auditâ aliasque ob causas, tam à Sacerdotibus ac Pontifice sum-
mo, quàm à Iudæo quovis alio, ex more dilacerandis.

Uod attinet ad poenas ob Blasphemiam seu Maledictio-
nem Numinis Sanctissimi superiori in capite osten-
sam, juxta Ebræos, forenses, Profelytis domicilii, ex ju-
re sive Profelytis ejusmodi ipsisque ex jussu Numinis
Imperativo, sive ex moribus superinductis Interveniante infligendas;
animadvertenda est inprimis lex illa sacra eade re in Levitico lata.
Simulatque Selomithæ filius qui ^h יקב את השם ויקלל ^h Expressit
seu blasphemavit nomen, & maledixit, ex imperio Numinis lapida-
tione damnatus est, sequitur statim lex sacra, Et ad filios Israel loque-
ris dicens, ויש אש id est, quicumque maledixerit Deo suo, portabit
peccatum suum. Et qui blasphemaverit Nomen Domini, morte
interficiatur. Lapidando lapidabit eum universus cætus כגור כגור

¹ Levitic. 24.
11.

¹ Et vide Phi-
lonem, lib. 3.
de Vita Me-
sis & Da-
niel. Hein-
sium in Ari-
starcho Sa-
cro. cap. 28.
pag. 498.

ויהוה id est, sive fuerit Profelytus seu peregrinus, sive in-
digena aut civis, ex eo quod blasphemaverit Nomen, morte plecten-
dus est. Pro eo quod heic est blasphemaverit, habetur in Ebræo
ויהוה quod & simpliciter explanaverit, expresserit seu no-
minaverit nomen Domini vertitur tum Chaldæo tum Hellenistis¹, &
من يبلغ اسم الله qui loquetur nomen Dei Judæis Mauritanien-

sibus.

sibus. Hispanienses item ibi *et declarante nombre de A. matar sera matado*. Sed de simplici nominis expressione consule viros doctos^k, ^k *Videfis Scri-
ptores ad Le-
vit. 24. Mai-
monid. More
Nebochim,
lib. 1. cap. 61.
Ec. & I.
Drusium de
Nom. Tetra-
gram.*
quorum integros de eo commentarios scripsere aliqui. Nos de qua-
licunque non sine blasphemia expressione, quæ etiam ad rem, quam
tractamus, solum attinet, legem cum Talmudicis, vulgata, aliisque
heic intelligimus. Peregrinum autem seu Profelytum hoc in loco
pro Gentili apud ipsos degenti, id est, Noachide seu Profelyto domi-
cili sumunt^l. Et formulam illam loquendi *איש איש* homo homo
(ut & Hellenistis vertitur; & *Varon Varon* Judæis Hispaniensibus)
quæ quicumque seu universi denotat, adhibitam ibi aiunt^m *לרבות את*
ל ut comprehendantur etiam
Gentiles, quibus interdicitur Maledictio Nominis, quemadmodum &
Israelitis. Legem verò illam, quantum ad poenam attinet, ita ple-
runque interpretantur, ut mortis ex ea reus non esset quisquam,
השם עד שיפרש השם nisiⁿ expressisset Nomen. Id est, nisi nomen tetra-
grammaton, quod *שם המיוחד* seu *nomen proprium* appellant, ex-
pressisset, atque, ut Gemara Babylonia, *עד שיברך שם בשם nisi ma-*
ledixisset nomini nomine, seu, ut Talmudici^o recentiores, *nisi ma-*
ledixisset ei מן השמות שאינן נמחקין בשם nomine aliquo eorum quæ
Scripta (ut illi) *eradi* seu *deleri non debent*, id est, Septem illorum
sanctorum, *tetragrammati, Adonai, Elohe, Elohim, Eheihe, Sadai,*
Zebaoth. Nempe, si rectè capio, nisi ipsum tetragrammaton ore pro-
latum, (quod tam pro *אדני* quam pro *יהוה* à nonnullis sumitur,) ita
blasphemasset quis, ut sive verborum contumeliæ ipsum conjunxis-
set, sive alio eorum, quæ dicta sunt, nominum aliquo in ipsa blasphe-
miæ prolatione tetragrammaton ante expressum designasset. Nam
& expressim in lege habetur *שם יהוה nomen Domini seu tetragram-*
maton ubi poena mortis præstituitur. Legis initio omnimodam
quidem blasphemiam in Deum interdici volunt, tam nominis divi-
ni alicujus eorum, quæ *כינוי* *cognomina* vocant, veluti *Sadai, Ze-*
baoth, id genus cetera, quàm Proprii seu tetragrammati; ac suppliciiis
tum forensibus, veluti flagris, coërceri, tum coelitis immixtis, veluti
Excisione, puniri, at poenam mortis blasphemiae Nominis proprii
tantum, ex lege illa, irrogandam. Atque oportuit, (ita Talmudico-

rum sententia receptior,) ut in ipsius blasphemi verbis, non tantum adstantis, nomen proprium usurparetur, quoties mortis poena eâ ex lege debita. Unde Glossa Talmudica^p אמ לא הוציא שם מפי פטור *si ex Ore suo non protulerit nomen, sed ex alterius ore audito maledixerit, morte non est puniendus.* Et glossa ad legem ipsam, אינו חייב עד שיפרש את השם, *Reus (mortis) non est, nisi qui expresserit ipsum Nomen.* Neutiquam verò qui cognomini maledixerit, quod & paulò antè dictis consonum. Adeò ut juxta hanc interpretationem, nec Profelytus domicili, nec Judæus, (nam pariter in lege hac comprehenditur uterque,) morte plectendus esset, nisi ipsi Nomini proprio seu tetragrammato expressim maledixisset. Quod si fecisset Profelytus domicili, ex Gentium hoc imperativo jure, morte apud eos puniendus erat; uti Judæus ex eâdem quidem lege, sed sibi Civili. Cæterum quoniam hac in re gravioribus coërceri volebant poenis Gentiles seu Profelytos domicili, quam cives Ebraicos, ideò ex Jure Gentium Interveniante, seu Profelytis ejusmodi ipsisque superinducto, tam Cognominis alicujus blasphemiam aut Maledictionem, quàm Nominis proprii, in Profelyto domicili seu Noachide, ultimo plectebant supplicio. Maimonides^q בן נח שבירך את השם בין שבירך בשם המיוחד בין שבירך בכינוי בכל לשון חייב מה שאין Noachides, qui maledixerit Nomini, sive id fecerit Nomine Proprio seu tetragrammato, sive cognomine aliquo quocunque modo, reus est (mortis; nam ut ita intelligatur, faciunt tam quæ præcedunt, quàm quæ sequuntur, præter rem ipsam) quod non ita obtinet in Israelita. At non defuere in Talmudicis, qui cognomina divina etiam seu הכינוי כל omnimoda Dei cognomina eâ legis hujus parte, quâ ultimum præstituitur supplicium, sive contineri sive innui voluerint, ut diserte Rabbi Meir^r. Id si admittatur, tunc poenâ mortis, tam ob blasphemiam, quâ cognomen usurpatum est, quàm quâ nomen proprium, Profelytus domicili ex Jure Imperativo fuisset puniendus, uti & Judæus ex Civili. Et sanè sententiam ejusmodi de Cognominibus pariter atque Nomine proprio, in Synedrio Magno videtur tunc obtinuisse, cum D. N. Jesus Christus in eo sistebatur.

Nam

^p Tit. Sanhedrin, fol. 55. b

^q Halach. Melakim, c. 9. & vide-
sis Gemar. Babylon. ad
tit. Sanhedrin cap. 7.
fol. 56. a

^r Gem. Babylon. ad tit. Sanhedrin c. 7. fol. 56. & vide Mis-
nam ibidem,
de maledi-
ctione paren-
tum.

Nam Caiphas¹, *Adjuro, inquit, te per Deum vivum, ut dicas nobis, si tu es Christus ille Filius Dei. Cui respondit Iesus, Tu dixisti. Verumtamen dico vobis, à modo videbitis filium hominis sedentem à dextris* ^{1 D. Matth. 26. 63.} *τῆς δυνάμεως, id est, Potestatis, & venientem in nubibus cæli. Tunc Princeps Sacerdotum scidit vestimenta sua, dicens, blasphemavit. Quid adhuc egemus testibus? Ecce nunc audistis blasphemiam. Quid vobis videtur? At illi respondentes dixerunt, reus est mortis. Seu ut D. Marcus¹ habet, omnes condemnaverunt eum esse reum* ^{Cap. 14. 64.} *mortis.* In ipsis Christi verbis, Nominis proprii mentio nulla; sed Cognominis manifesta, in eo quod est *Sedentem à Dextris Potestatis*, id est, *גבורה* quod sexcenties apud Magistros inter cognomina usurpatur. Unde etiam in vulgatâ substituitur, *virtutis Dei*. Dili- ^{1 Regum 21. 10.} *gentiùs heic advertas illud de Jefabelâ & Nabotho^u, ubi Maledictio- nis Dei, (nam proprii nominis mentio ibi nulla,) incusatur vir in- nocens, ut mortis fiat reus. Atque huc spectat illud^x, Nos Legem* ^{1 D. Ioan. 19. 7.} *habemus, & secundum Legem nostram debet mori, quia Filium Dei se- fecit.* Certè quod in Caiphæ Synedrio de Sanctissimo capite de- ^{1 Genes. 6. 2. ubi vide Ver- siones Iudæo- rum, Chald. Arabic. His- span. Psal. 29 1. 82. 2. Dan. 3. 25. Job. 1. 6. Scholia ibi præter Ver- sionem Iudæo- rum Hispani- censem, & Pirke Rabbi Eliazer cap. 22.} *cisum est, (sed maxime ex odii præjudicio, quod decisionum ratio- nes novare solet,) id ipsum in tumultuaria hac ad Pilatum respon- sione, id est, blasphemiae in Deum eum reum fuisse, innui, non videtur dubitandum. Non quod ipsis Messiam verum adeò aspernantibus, Filii Dei nomen eousque insolens haberetur, ut nullâ omninò no- tione id vellent sine blasphemia, cuiquam, præter ipsum Numen tribui. Nam בני האלהים Filios Dei, uti & Deos, dictos esse nunc Homines aliquot, (quâ de re etiam vide caput proximum,) nunc An- gelos, ex ipsa sacra liquet scripturâ^y; idque etiam juxta Ebræorum sententiam. Non aliter fere atque apud Gentiles Iovis & Deorum Filii subinde (præter Dæmones^z) dicti heroës præ aliis longè exi- mii. Non divinitate Numinis, sed humanitatis tantum excellentiâ sic eis, de quibus nomina ejusmodi usurpata sunt, interim per hyperbo- len tributâ. At verò Judæis alia erat Filii Dei heic notio, quâ ipsum Dei Verbum seu λόγος, quem Chaldaice מִמְרָא דִּי דִּי vocabant^a, ita designabatur, ut hac notione se quempiam facere aut dicere Dei Fi- lium, non aliud ipsis haberetur quàm rerevâ, non per hyperbolen, Deum* ^{1 Vide Christ. Helvicum de Paraphras. Chaldaicis cap. 5. & in Systemate Controvers. Theologic. E- lench. Iud. 2. Class. 3.}

^b De Vita
Mosis lib. 3.

Deum se profiteri, adeoque, si falsum esset, Numen sanctissimum blasphemare. Atque ut *שׁוֹר בֶּרֶךְ* *filius hominis* millies pro homine in Ebræorum commentariis occurrit, ita *Filius Dei* etiam in eorum heic ore pro ipso vero Deo. Atque huc sanè inprimis attinet illud

Philonis Judæi ex more Hellenistarum suorum loquentis^b; ἀναγ-
καῖον γὰρ ὡς τὸ ἱερωδικόν τῷ ἔχοντι πατρὶ, παρακλήτω καὶ τῷ τελειο-
τάτῳ τῷ ἀρετῇ καὶ πρὸς τὴν ἀμνησίαν ἀμαρτημάτων καὶ χορηγίας ἀφθο-
νωπέων ἀγαθῶν. *Necessarium enim erat*, (verba jam fecerat de τῷ
συνέχοντι καὶ διοκῶντι λόγῳ τὸ σύνπαν *Verbo seu Ratione cuncta conti-
nente & dispensante*, in Pontificis Rationali quod pectore gessit re-
præsentata,) *ut Sacerdos supplicaturus seu potius ut sic consecratus*
*Patri omnipotenti, advocatum adhiberet perfectissimum virtute e-
jus Filium, tum ad peccatorum veniam, tum ad uberem in posterum*
gratiam impetrandam. Sed de loco illo, quo, eò quod Filium Dei

^c Cap. 28.
pag. 498.

^d Deuter. 21.

ult. & Vido

Epist. ad Ga-

lat. 3. 13. &

Videsis Io.

Drus. Præ-

terit. 4. ad

D. Io. c. 19. 7.

^e Gemar. Ba-

bylon. ad tit.

Sanhedrin

cap. 6. fol. 45.

Maimonid.

Halach. A-

boda Zara

cap. 2. &

Halach. San-

hedrin, c. 15.

Moses Miko-

tzé precept.

Affirmat.

103.

sium in Aristarcho^c sacro. Quin nec illud observatu indignum,
verba illa legis sacræ^d קללת אללהים תלו (quæ verti solent *maledi-*
ctus à Deo, qui est suspensus, seu in maledictione Dei, qui est suspensus)
sumi à magistris perinde ac si ibi poenæ auctarium blasphemiae præ-
stitueretur, id est, suspensio^e post lapidationem; quasi vertenda ef-
ficeretur, *qui Deum blasphemaverit, suspendendus est*, seu patibulo sub oc-
casum solis (sic aiunt) post lapidationem affigendus. Ebræus scilicet,
seu Judæus. Nam ad Profelytos domicilii hoc genus mortis non
attinuit. Sanè ex hisce atque ceteris de blasphemia legibus jam an-
tè memoratis, mirum non est, si in sententiarum, quale diximus, dis-
crimine (saltem si Christi tempore discrimen erat sententiarum, qua-
le tempore R. Meir) Judæi odio in Christum tam acriter flagrantem,
eligerent amplectenturque eam, quâ quicquid in Dei Unitatem,
Sanctitatem, Veritatem, Potestatem summam Blasphemia ipsis ullo
modo videretur, morte luendum esset. Sed de Judicio illo ejusque
appendicibus, plura in libro secundo de Synedrio Magno. Quòd
verò laceravit seu discidit vestimenta Caiphas, ex more erat avito.
Consuetudinis Iudaica est, (inquit ad locum illum D. Hieronymus,) *cum*

cum aliquid blasphemiae & quasi contra Deum audierint, scindere vestimenta sua. Et Lyranus ibi; *Iste erat mos Iudeorum scindere vestimenta in signa doloris, quando audiebant blasphemiam divini Nominis.* Id liquet etiam, tum ex corpore Talmudico^f, tum ex sacris literis. Et doloris signum hoc fuisse alibi^g in Oriente scimus ex Jobi historia. Sed Baronius^h; *Hac consuetudine ceteri, haud tamen Sacerdotes, tenebantur; nam divina lege Sacerdotibusⁱ vetitum erat, ne sua scinderent vestimenta.* Sed Caiphas, illa contempta, quo ceterorum astantium animos in Christi perditionem magis ac magis concitaret, furore quodam percitus, primus summorum omnium Pontificum, (quorum sit memoria,) sic sua vestimenta conscidit. Ad eundem sensum alii. Atque ea de re controversia subinde^k agitur. Quae facile sopita erit, si Talmudicorum placita penitus advertamus. Non solum leges sacras jam è Levitico indicatas, sed etiam alias^l adhibent, dum de vestium laceratione Sacerdotibus interdicta loquuntur. Sed eas intelligunt tantum de vestibus Sacerdotalibus, quarum solus in sacris ministeriis^m usus; unde & illudⁿ *המקרע בגדי כהונה לוקה* qui dilaceraverit vestes Sacerdotales, vapulabit. Nec certe, reverentiae & honoris causa, fas erat cuiquam sive Sacerdoti sive laico, vestibus dilaceratis atrium, in Templo, Israelitarum ingredi. Alias autem vestes, seu amictum vulgarem, quem extra sacra gestabant ministria Pontifices sacerdotesque, tam ipsi, quam alii cujuscunque generis Ebraei dilacerare^o solebant, tum in luctu, tum blasphemiam ex ore Israelitae (non Gentili) sive in nomen tetragrammaton sive cognomen Dei aliquod auditum, aliasque ob causas, veluti legis incendium, atque urbis templive sive excidium sive damnum aliquod insigne. Et expressim tradunt discrimen inter solennem Pontificis Vestium, quas diximus, dilacerationem, atque aliorum. Illi nempe dilacerandas ab ima atque anteriore parte versus summam, aliis à summa deorsum. Misna^p; *כהן גדול פורס מלמטה וההדיוט מלמעלה* Pontifex dilacerat à parte imà, Sacerdos gregarius à summa, quemadmodum & ceteri universi. Maimoni-

L I

des

^f 2 Sam. 3. 31. Gemara Hierosolymitana ad tit. Moed Katon cap. 3. fol. 83. a Babylon. ad tit. eund. fol. 26. a Maffec. Semichoth cap. 9. Masmonid. halach. Abel cap. 8. & Aboda Zara cap. 2. Videfis Aloysium Novarin. Schediasm. sacro-proph. lib. 9. cap. 26. ^g Titt. Horaijoth, cap. 3.

des פהיכן קורע מלפניו והקורע מאחרי או מן הצדדין או מלמטה לא Dilace-
 randa erant vestes ab anteriore parte. Qui autem à tergo, aut
 à latere, aut ab inferiore parte dilacerabat, is à ritu dilacerationis
 aberrabat. Quod tamen de Pontifice summo non est intelligen-
 dum, cui à parte inferiore dilacerandum erat. Sed hisce missis, si
 juxta jam dicta Blasphemiae verba, morte plectendus non erat quis-
 quam, ex lege illa scripta, cujus interdicto, tam Profelyti domicilii,
 quàm Judæi continentur, nisi ipsum nomen Dei proprium, uti vo-
 cant, blasphemus verbis adhibuisset, & nihilominus poena ea sub-
 eunda erat Profelyto domicilii quomodocunque blasphemiae etiam
 in cognomen reo, palàm sequitur, ex Interveniante Ebraeis ac Prose-
 lytis ejusmodi iure, quod moribus superinductum est, ultimum sup-
 plicium ad Profelytum hujusmodi heic spectasse; uti etiam idem ad
 eum spectasse ex Jure utrisque Imperativo seu à Numine præscripto,
 si juxta sententiam illam & Rabbi Meir ac Synedrii, cui Caiphas præ-
 erat, Blasphemiae verba citra proprii nominis usum mortem mere-
 rentur. At verò, qui manni elatà quid fecerat in Legem è Numeris
 capite superiori citatam, adeò ut aut Idololatriam profiteretur, aut
 suaderet, indeque juxta ibi ostensa, pro blasphemo in Dominum pa-
 riter haberetur, is si Judæus esset, ex Lege Civili⁹, si Profelytus do-
 micilii, ex Interveniante Gentium jure, morte erat plectendus.

⁹ Deuterom.
 13. &c.

C A P. XIII.

De eo quod habetur apud Flavium Josephum, & Philonem de Diis Gentium
 non blasphemandis. Magistrorum sententia de Lege Sacra, quâ Deorum a-
 lienorum mentio interdicitur. Votum aut Juramentum Idoli Nomine.
 Nonnullorum opinio, ne Gentili, ex lege sacra, licuisse Deo suo seu Gentis suæ
 (cujus cultui scilicet nondum renuntiaverat) qualicunque maledixisse.

⁹ Orig. Iuda-
 ic. lib. 4. c. 8.

Sed mirum est interea, quod habet Flavius Josephus in
 Legum Sacrarum recensione⁹; βλασφημέτω ἢ μηδεὶς
 θεὸς ὅς ποτε αἱ ἄλλαι νομίζουσι. Μὴ συλαῖν ἱερὰ ξενικά, μηδ' αὖ
 ἐπωνομασμένον ἢ τινι τῶ θεῷ κειμήλιον λαμβάνειν, Nemō
 blasphemet deos, quos aliae civitates Deos esse estimant. Nec spo-
 lianda

lianda fana peregrina, nec donarium Deo cuiquam dicatum auferendum. Atque alibi hoc ait fuisse αὐτῆς ἐνεκα προσήγορας ὁ Θεός ^{Advers. A. p. 100. lib. 2.} eo quod Dei nomine indigitabantur. Quinetiam Philo, Mosem, ait^t, vetuisse convicium in Deos, ὅς ἑτεροὶ νομίζουσι θεὸς εἶναι, μὴ καὶ ^{Lib. 1. de Monarchia.} καίνοι ἀγκινηθέντες ἀ μὴ θέμις φθέγονται καὶ ὅντως ὄντ' & quos alii existimaverint esse Deos, ne ipsi vicissim irritati prorumpant in voces nefarias in Deum O. Maximum, qui verus est. Alibi item ipse ^{Lib. 3. de Vita Mosi.} ex Mosi mente ait, deorum ejusmodi τῆς βλασφημίας ἀνέχειν ἀνάγκη ἵνα μηδεὶς ἐθίζηται τῷ Μωϋσεως γνωρίμων συνόλως Θεοῦ προσήσειν ἀλογεῖν blasphemiā abstinendum, ne quis Mosi discipulus assuescat ullo modo appellationem Dei contemnere. Ἀξιονικωτάτη γὰρ, inquit, αἰὲ καὶ ἐπαξίεσθαι ἡ κλήσις, Nomen enim illud, & invictissimum semper est, & summo amore prosequendum. Hæc si recipienda essent, sane Juris Gentium apud eos Imperativi caput singulare idque satis insigne de Numinibus Gentium qualibuscunque, eorum Delubris & Donariis sacris, inde oriretur. Cæterum hæc maximè adversantur receptioribus vetustissimisque Talmudicorum sententiis. Neque apud Mosem reperiuntur. De contrario satis constat. Nam & Idola & quicquid Cultus extranei nomine veniebat, destruendum fuisse abolendumque, neque intra ditiones Israeliticas jure permittendum, ex sacris literis liquet, uti etiam ex iis, quæ juxta Talmudicos superiùs ostenduntur. Quod autem ad aliarum Civitatum seu Gentium Deos heic attinet; scimus quidem apud Hellenistas ^{Exod. 22.} x legi θεὸς ὃ κακολογήσεις Diis non maledices, seu Diis non detrahes, uti vulgata. Sed Deorum ibi notio habetur, qualis in illo²⁸; Deus stetit in Synagoga Deorum. In medio autem Deos dijudicat; quousque judicabitis perversè? Ita de Judicibus seu Principibus, non de fictitiis diis locus capiendus. Rectè de more apud Judæos loquendi Origenes²; Judices inquit ἐλέγοντο εἶναι θεοὶ πατέρων ^{Contra Celsum, lib. 4.} πνι ἰσθδίων ἑβραῖ Dii esse dicebantur ex more quodam Iudæis Patrio. Ebræa sunt ללך תלך די תלך quod sanè ex nuda sermonis vi rectè posset verti, Diis seu Deo (ex pluralis numeri usu) non maledices. Sed expressim ibi Onkelus ללך תלך די תלך Iudicibus non maledices. Consona est Paraphrasis Jonathani tributa. Judæi item Mau-

ritanienſes *חלמא לא תשתם* *Iudicibus non maledices*, quemadmodum & Saadias in Arabica ſua, & Tawaſius in Perſica verſione. Judæi item ibi Hiſpanienſes *Iuezes no maldigas*. Sed Salomon Jarchius ibi *הרי זו אזהרה לברכת השם ואזהרה לקללת דין* *ecce*, inquit, *tam interdictum heic de Maledictione Nominis ſeu Numinis Sanctiſſimi, quàm de execratione Iudicis*. Alii^a tantundem. Neque deest Rabbiniſ in hodiernis, qui Philonis illam, de Diis non maledicendis, velut ex lege Moſaica hauſtam ſententiam ſatis^b amplectuntur. Atque ex hoc loco hallucinatum fuiſſe Joſephum, ſunt^c qui opinentur. Et Baronius^d de eo; *communis in dictum illud Exodi (Diis non detrahes) vulgata illa ferebatur interpretatio, ut neque in Deos Gentium obloquerentur*. Ad illud ſcilicet Alexandri de Apoſtolorum in Epheso modeſtia, *Adduxiſtis homines iſtos, neque ſacrilegos, neque blaſphemantes deam veſtram*. Ita etiam intellexit olim præceptum illud in Exodo Julianus Apoſtata^f, quem refellit S. Cyrillus Deorum ibi nomine viros dignitate præcellentes contineri aſſerens. Quæ Chriſtiani Scriptores hac de re habent, obvia ſunt. Sed verò, tam Joſephum, quàm Philonem, par eſt ut credamus, potius illud ſuum de blaſphemia in deos alienos ex alio hauſſiſſe Præcepto ſacro, quod ſequenti Exodi capite legitur, de diis alienis non nominandis ſeu memorandis. Nam & Joſephus citato capite inter leges habet Moſaicas *μη βλασφημεῖν nec conviciandum*, iudicibus præſentibus. Et Philonem ex præcepto illo ſuum ſumpſiſſe, palàm facit ipſe ejuſdem verborum in libro tertio de vita Moſis contextus; quem vide. Præceptum autem Sacrum^g de diis alienis non nominandis ſeu memorandis ita ſe habet; *שם אלהים אחרים לא ישמעו על פיך* *nomen Deorum ſeu Dei aliorum non memorabitis; non audietur ex ore tuo*, ſeu ut codex Samaritanus *לא יזכר ולא ישמעו על פיך* *non memorabis; nec audientur ex ore tuo*. Ubi Chaldaeus habet *וְנִשְׁמַע עַמְמֵיָא וְנִזְכָּר* *& nomen Idolorum Gentium non memorabitis &c*. Helleniſtæ aliique Orientalium, juxtà ac vertimus. Interpretatio autem legis hujus apud Magiſtros duplex ferè habetur. Alia quæ ad ſimplicem ipſum nominandi ſeu memorandi deos alienos actum attinet; alia quæ vota

ac Ju-

^a Gemar. Hie. roſolymit. ad tit. Sanhedrin cap. 14. fol. 45. a

^b R. Simone Luzzato, nello Diſcorſo circa il ſtato de gli Ebrei, Conſiderat. 13.

^c Petr. Cunaus de Reſpublic. Hebr. lib. 2. cap. 21.

^d Annal. tom. 1. A. Chr. 57.

^e Act. Apoſt. 19. 37.

^f Apud D. Cyrillum, lib. 7. in Iulianum.

^g Exod. 23. 13.

ac Juramenta eorum nomine concipienda, præstanda, atque Societatem, qualis sine juramento mutuo rectè consistere nequeat, cum Gentili, dum Idololatra est, incundam negat. In iis, qui primam tradunt, alii vetari volunt tantùm eorum nomina, quibus tribuitur^h eis^h *Vide Annot. ad Maimon. Halach. Aboda Zara, cap. 5.* divinitas aliqua, non autem propria nomina, quæ discriminis solùm gratiâ sine expressâ divinitatis notione solent usurpari; veluti Moloch, Bel, Mars, & quæ sunt similia. Atque ita sanè legem hanc sacram explicat etiam Tertullianusⁱ. Alii verò ne simplicem interloquendum nominum eorum memoriam inde admittunt^k, אפילו *De Idololatria, cap. 20.* *R. Nachmanides in Pirush Tora fol. 134. b. & de Gloss. Iarchi ad Exod. 23. 13. & ib. Paul. Fagius.* *בלא זכר אלהות ne quidem tametsi divinitatis eorum mentio non fiat.* Adeo ut nec Chemosh, nec Milcom, nec Asima, id genus cetera in sacris literis deorum Gentium nomina sic memoranda esse doceant, sed cum contumeliâ seu probro tantùm designanda; veluti שקוץ או תועבת *Idolum seu abominatio Moabitarum, Ammonitarum, Hamathitarum.* Inde hi, illicitum, aiunt, dicere תעמר עמי ביום *mecum moraberis die festo Idoli Gentibus culti N. & similia.* Sed & sunt qui, dum simplicem nominum usum vetari aiunt, legem nihilominus de Diis in sacris literis sparsim nominatis non intelligi asserunt. Unde Maimonides^l; quem & sequuntur alii, כל *Hal. Aboda Zara cap. 5. Mos. Mikotz & Prac. Negat. 32. Shulcan Aruch in Iore dea, c. 5.* *עז הכתובה בכתבי הקדש מותר להזכר שמה כגון פעור ובל ונבו ובעל* *Omniū Gentium Idolorum in sacris literis memoratorum fas est nomina memorare, veluti Peor, Bel, Nebo, Baal, Gad, & cetera; quæ & in scriptis Talmudicis passim occurrunt.* Sed & in illis מרקוליס *Merkolis pro Mercurio, alia item nomina parilis apud Ebraeos existimationis.* Hoc verò genus in sacris suis libris non nominatum, memorari aliqui^m aiunt nunquam *Vide Mos. Mikotz & Prac. Negat. 32. & Paul. Fagius ad Exod. 23. 13.* *לשון גנאי seu contumeliosa aliqua syllabarum, sive inversione, sive decurtatione, aliave ejusmodi notâ, quâ opprobrium ingeratur.* Qui autem interdictum sacrum sumunt (atque receptior est hæc sententia) de non incunda cum Gentili, dum Idololatra est, societate, illud intelligunt perinde ac si dictum fuisset, cum Gentili seu Idololatra Societatem minimè ineas, ne fortè inde adigatur ille ad jurandum per Deos suos, & tu sic in causâ sis, ut velut Dii, seu non sine divinitatis caractere, ii non solùm memorentur, sed & habeantur. Atque illud על פיר *quod ex ore tuo vertimus, interpretantur pro eo quod*

est, per te seu ex ratione societatis ejusmodi à te initæ. Atque expa-
rili ratione, tum votum nuncupari nomine Idoli alicujus, tum jura-

ⁿ Halach. A-
boda Zara
cap. 5. & Hal.
Sheluchin
Weethoth-
phin cap. 5.
Adde Mosem
Mikot. prac.
Negat. 32.
^o Exo. 23. 13.

mentum per illud præstari ea lege volunt interdici Maimonidesⁿ;

הנודר בשם עבודה זרה והנשבע בה לוקה ש"נ ושם אלהים אחרים לא
תזכירו אחד הנשבע בה לעצמו ואחד הנשבע בה לגוי ואסור להשביע

הגוי ביראתו ואפילו להזכיר שם ע"ז שלו דרך שבועה אסור

Qui votum nomine Idoli concipit, & qui per illud jurat, vapulat. Nam & lex

sacra est^o, & nomen Deorum aliorum non memorabitis. Neque di-

versa est ratio ejus, qui sibi sic juraverit, & qui Gentili. Etiam ne-

fas habetur adjurare Gentilem per id, quod is timet; & quidem memo-

rare Idola seu cultum ejus sub ratione juramenti, pariter vetitum.

ואסור לגרום לאחרים שידרו

In vetitis etiam habetur in causa esse, ut

quis alius sive votum nomine Idoli concipiat, sive nomine ejus pa-

ctum confirmet seu juret; quæ omnia partim item in Misna^p, par-

tim in Gemarâ Babyloniâ occurrunt. Neque aliter intelligunt il-

lud Misnæ הנודר בשמו והמקיים בשמו עובר בלא תעשה

concupit, aut jurat nomine Idoli, præceptum negativum violat, id est,

Legem quam diximus de non nominandis diis alienis. Sed & ver-

ba illa Misnæ vir doctissimus vertit; qui votum concipit in nomine

ejus, atque id exsolvit nomine ejus, violat interdictum. Poena autem

forensis, id est, heic verberum, non infligebatur ex hac lege, nisi ei,

à quo, aut votum conceptum, aut juramentum præstitum fuerat Ido-

li nomine. Maimonides; ואינו לוקה בלא הנודר בשמה והמקיים בשמה

Sed nemo vapulat, (ex legis jam dictæ

violatione, quam ibi interpretatur,) nisi qui votum conceperit, aut

pactum confirmaverit, id est, qui juramentum præstiterit illius nomi-

ne. Neque enim Idololatriæ speciem faciebant hujusmodi sive Vota

sive Juramenta. Neque divinitatem aliquam Idolis inde tribui existi-

mabant. Nam sic supplicio ultimo punita fuissent, juxta capite pri-

mo dicta. In iis verò censebantur interdictis שאין בהן לא כרת

quorum ob violationem (in sacris literis)

neque Excisionis pæna, neque ultimum supplicium, quod forense est,

præstituitur; sed ex more recepto verbera debentur. Horum Nu-

merus est CLXVIII. Simul alibi^q à Maimonide series eorum ex-

^q Halach.
Sanhedrin
cap. 19.

hibe-

hibetur. Unde liceat heic obiter indiligentiæ in prolegomenis ad libellum de Successionibus in Bona defuncti lapsum corrigere, ubi hâc de lege verba fecimus^r. Numerum ibi, adjecto denario, corre-^{r Edit. Lond. 1636. pag. 12. Lugd. Batav. 1638. pag. 3.}ctum sequatur, *Octavus ibi est de הנשבע בשמהו eo qui per nomen Dei alieni juraverit* quod & fusiùs &c. Certè legis illius Sacrae interpretationi illi de juramento haud parum accedit versio vulgata. Etenim ea disertè, *Per nomen externorum Deorum non jurabitis, neque audietur ex ore vestro*. Ceterùm in sententiarum, quas diximus, Talmudicarum discrimine nihil reperitur, quo illud, quod de alienis diis non blasphemandis apud Josephum & Philonem occurrit, omninò innitatur. Quin Magistri, qui *abominationis, rei execrandæ*, id genus alia contumeliæ nomina deorum mentioni (qui itidem mos est sacrae Scripturae) adjici voluere, planè non sine blasphemia eos à Judæis nominandos docent. Et exemplum est ea de re illustre in Historia sacra^r de Elia & Baalis Prophetis. Atque ubi de abolendis Idolis, quæ תִּשְׁבֵּחַ יְיָ id est *Idololatriæ* nomine designare solent, loquuntur Magistri^r, expressim interdum adjiciunt שְׂצִרִךְ לַכְּנוּת לֵה שָׁם גִּנְאִי ^{r In Shulcan Aruch, lib. Iore dea, cap. 146. §. 15.}oportere ei nomina contumeliosa & opprobria ingerere. Cæterùm ex alia lege sacra obtinuit apud aliquos opinio, (quæ heic non prætermittenda,) Gentilium nemini licuisse, Numini patrio, seu quod ipse velut patrium coluerit, maledixisse. Quod de Gentili apud Ebraeos, qui nondum solenni ritu Profelytus domicilii factus est, intelligendum. Verba sunt legis^u superiùs etiam adductæ, *quicumq; maledixerit לַיהוָה* id est, *Deo suo, portabit iniquitatem suam*; ubi paraphrasis Uzielidi tributa habet שׁוֹם כִּינוֹי אֱלֹהֵיהֶּה *cognomini Dei sui*. Hac locutionis formulâ interdici volunt nonnulli^x, non solum cunctis mortalium Numinis sanctissimi ac Unici maledictionem; verum etiam Gentilibus, apud Ebraeos, maledictionem Deorum, quos sibi adsciverant. Neminem scilicet Gentium Deo suo fictitio, cui nondum renuntiaverat, maledixisse, sine interdicti illius violatione; tametsi poena mortis ibi præscripta ad eos tantùm attineret, (ut & verba legis postea sonant) qui Deum verum, ejusq; nomen sanctissimum blasphemarent. Sed disciplinæ Talmudicæ seu quæ Magistris receptior est, quantum video, nimis est hæc dissona. Et de hisce hætenus.

DE
JURE NATURALI
ET
GENTIUM

Juxta Disciplinam
EBRÆORUM,

LIBER TERTIUS;

In quo dispicitur, utrū ad *Cultum aliquem Divinum alium* præter eum, qui *Simplici* jam enarratorum binorum interdictorum (quæ *Negativa* sunt) & quæ sequuntur Præceptorum reliquorum Noachidarum *Observatione* continetur, obligari voluerint *Ebræi Noachidas* seu *Gentiles*, & ad *Qualem*. Item *Qualis* Profelyto domicilii seu *Gentili Hierosolymis* alibive in *ditione Israelitica Cultus*, ex *Jure Gentium* sive *Imperativo* sive *Interveniente*, *Permissus*; *qualis Interdictus*. Et quid statuerint *Ebræi* de eo quod est, *an Sabbatum* seu *Septimus*, in dierum à rerum initiis periodis, *Dies Universo generi humano fuerit celebrandus*.

CAP. I.

Utrum in superius explicatis Interdictis binis, tam Affirmativum quid de Cultu insuper Numini exhibendo, quàm Negativum de Idololatriæ & Blasphemix abstinencia, ex Ebræorum seu Talmudicæ doctrinæ mente contineatur.

Explica-

Explicatis in libro superiori prioribus binis Noachidarum seu Naturalibus Interdictis, (idque quatenus merè Interdicta sunt seu Præcepta Negativa,) nimirum altero quod de Cultu Extraneo seu Idololatria datum est, altero quod de Maledictione Nominis Divini seu Blasphemia, unà cum Jure Gentium apud Ebræos ad utrunque, etiam in Negativis, spectante; consequens est, ut, priusquam transimus ad cetera, quibus mutua hominum inter se officia præstittuntur, dispiciamus, quid de Officio Cultuæ alio (præter simplicem Negativis obedientiam præstandam, quâ quidem etiam cultum aliquem contineri nemo non videt) hoc vel illo ritu Numini à Noachide ultrà præstando heic velint Talmudici. Id est, ut videamus, quidnam Affirmativi in hisce Noachidarum præceptis circa Cultum Numinis contineri, sive docerent, sive admitterent. Etenim Cultum Extraneum universo humano generi fugiendum, uti pariter & Blasphemiam, ex superius traditis, voluisse eos liquet. Cæterum ita nihil præter Negativum quid & Abstinentionem tradi forsân videatur. Nam Utrum Præceptum aliquod aliud hac de re affirmativum (excepto eo quod est de simplici obedientia) quo obligentur Noachidæ, implicari interdictis Idololatriæ ac Blasphemix innuerent, id est, utrum insuper Colendum ex jure Hominum Communi vellent Deum Verum ac Benedicendum, (nam de Sanctificatione Numinis, cujus oppositum faciunt Profanationis, jam antè^a fusiùs dictum est,) non omninò sanè^a Lib. 2. cap. 10. ex eis, quæ de Interdictorum sensu suprâ allata sunt, fit manifestum. Neque sanè de Affirmativâ heic parte perinde ac de Negativâ, dum de Jure Noachidarum agunt, expressiùs agere solent. Cæterum ritè perpensâ eâ, quam tradunt, disciplinâ, haud difficile est elicere, etiam Deum Verum Noachidis seu universo generi humano colendum, eos, idque ex Jure Naturali, voluisse, & cetera, quæ Cultum solent comitari, veluti Benedictionem, Amorem, Majestatis agnitionem, Gratiarum actionem, id genus reliqua, à cunctis eodem Jure præstanda. Jurium scilicet Noachidarum seu Naturalium de Officiis erga Numen ratio eis planè erat Duplex. Altera quâ Rempublicam seu Ecclesiam Ebraicam ita spectabant, ut Profelyti domicilii,

seu quod idem est, Noachidæ in Ebræorum ditione agentes ob eorum violationem essent ex sententia forensi seu Jure Gentium, sive Imperativo, sive Interveniante puniendi; cuius rei exempla habentur libro in superiori. Altera quâ universum genus humanum ex Imperio Numinis atque poena violationi inde, sed non ex sententia fori civilis, imminente, simpliciter obligari ad ea servanda volebant. Diffitendum quidem non est, ratione priori, Affirmativum quale diximus de Cultu seu Benedictione in memoratis Interdictis seu eorum materie contineri seu innui præceptum nullum. Neque enim docent Profelytum domicilii seu Gentilem in ditione agentem Israeliticâ, eò quòd non coleret Numen, sic fuisse puniendum; id est, Numen ab eo sive Formulâ sive tempore aliquo præstituto esse colendum, poenamque simul ejusmodi præcepti violationi apud ipsos in foro civili imminere. Præter Idololatriam ac Maledictionem Numinis, nihil omninò ex Jure Naturali seu hominum omnium communi pro Crimine seu Delicto circa Sacra, quatenus scilicet Noachidas solùm ea respiciebant, in foro, quoties sistebatur Profelytus domicilii seu Gentilis ejusmodi, ipsis est habitum. Adeoque Præcepto Noachidarum de Cultu affirmativo ibi locus nullus. Posteriori autem ratione, sensus eorum proculdubiò erat; obligari quidem tum Profelytos domicilii, tum reliquum genus humanum ad Cultum divinum. Quem tamen si non præstarent, Numinis solius expectandam esse, non civilem, vindictam. Quoniam verò hujusmodi Juris usus forensis in eo quod Negativum erat, interdicti formulâ conceptum, omninò versabatur, ideò passim negativè seu de Abstinencia Idololatriæ ac Maledictionis, non pariter affirmativè seu de Cultu exhibendo aut Benedictione, in Commentariis eorum, præcepta hæc, quæ ad officia erga Numen singularia spectant, solent exprimi. Ita interim ut pariter credendum sit, etiam ex ipsa Negatione Idololatriæ ac Maledictionis seu Blasphemix, Affirmationem de Cultu & Benedictione Veri Numinis simul voluisse eos insinuari. Nimirum Cultum qualemcunque Divinum adeò in universum præstari solere, ut nemo sit hominum, mentis non depravatissimæ, qui eum rei alicui, Divinitatis nomine, non præstiterit, seu duxerit præstandum.

standum. Id est, aut Cultum Verum, aut Falsum seu Extraneum. Atque ita & Falsi Cultûs interdicto, cujus simpliciter ac Negativè sumpti in foro apud eos solùm ratio habebatur, breviusculè concepto, Verum consequenter ac Affirmativè imperari generi humano à Numine (tametsi non sub pœna ex ipsorum fori sententia infligenda) volebant. Adeo ut sensus esset, idque ab ipsâ rerum origine seu tempore Interdicti, uti aiunt illi, dati; Deos alienos non habendos seu colendos esse, sed tantùm Deum illum Unicum ac Verum, secundum id etiam quod habetur in fronte Decalogi. Nam & quod legitur ibi *de non habendis diis aliis*, interpretantur subinde etiam Magistri^b, quemadmodum & scriptores Christiani, velut de Cultu vero Deo exhibendo, à Numine pariter & satis expressim dictum. ^b *Videffs Isaac. Abarbanel lib. Rosh Amana c. 7. &c.* Quin & *aliorum* nomen, uti & *Alieni* in Cultûs *Alieni* seu *extranei* vocamine, ita Exceptivi, veluti *nisi, præter, sed*, vim innuit, ut quod excipitur seu Verus Deus ejusque cultus ex locutionis formulâ satis affirmativè contineri possit. Juxta ferè receptius illud apud Jurisconsultos; *Promitto^c, quòd nunquam aliam accipiam uxorem nisi te*, ^c *Alexand. s. Consil. 152. 156 Decian. Consil. 133 Albericus Gentilis de Nuptiis, lib. 2. cap. 9.* sponfalia contracta esse, perinde ac si dictum fuisset, *in uxorem te accipiam*. Quæ vocabula à nonnullis controvertuntur quidem, dum de sponfalitio contractu agitur; verùm non quod vim Exceptivi affirmativam omninò quis simpliciter neget, sed quòd non in vulgi colloctionibus, unde hujusmodi fieri assolent contractus, perinde ac in legibus ac decretis ex graviore prudentum sermone natis, Exceptivi ejusmodi vim solùm admitti velint, nec sanè immeritò, aliqui. Nec prætereundum est heic illud Naamanis Syri, qui velut Profelytus domicilii Cultui extraneo renuntians, *servus tuus*, inquit Eliæ^d, *non faciet amplius Holocaustum & Sacrificium Diis seu Deo^d 2 Reg. 5. v. alieno, seu alio præter Dominum*; quasi dixisset, *sed faciam Domino*. Sed ut hæc jam dicta rectè capiantur, & quid de Noachidarum ad Cultum Numini præstandum obligatione, (quâ Benedictionis obligationem involutam esse nemo non videt,) senserint Ebraei, liquidò satis constet, fusiùs est agendum, & res altius repetenda. Tria igitur sunt primò heic considerata. Primum, Cultûs Divini, legitimi scilicet ac Deo vero & unico citra Idololatriam exhibiti, qui ab ipsis

rerum initiis usque in tempora Mosaica ubicunque locorum, & dein extra Territorium seu ditionem Israeliticam Noachidis, florentibus Ebræorum rebus, in usu fuit, Genera, Tempora, Loca. Secundum, Cultûs illius, qui Ebræis post Legem datam in usu, Genera, item Tempora & Loca. Tertium denique, qualisnam Cultus ex Jure Ebræis Gentibusque aliis Imperativo aut Interveniante, sive Proselytis Domicilii seu Noachidis in Ebræorum ditione agentibus, sive exteris aliis, qui tametsi ibi non agerent, sacris nihilominus citra Judæisum Hierosolymitanis misceri subinde cupiebant, Interdictus sit; Qualis item Permissus; & quare Cultus aliquis sic, sive Permissus, sive Interdictus. Nam ex his, ut oportet, diligentius perpenſis, etiam & Obligationem, quâ ad Cultum divinum obstringi Noachidas, utcunque in foro ab ipsis ob violationem non puniendos, sed Numinis vindictæ relinquendos, innuerent, absque difficultate eliciemus.

CAP. II.

Proponuntur aliquot, quæ Capitis superioris Disquisitioni inserviant. Cultûs simplicioris Numinis Veri à rerum initiis usque in Mosaicæ tempora, ac dein ejus qui aliis præter Ebræos, dum stetit eorum respublica, Gentibus in usu, Consideratio brevis.

Uod ad Cultûs divini, quo usi sunt Noachidæ eorumque decessores vetustissimi, Genera heic attinet; scimus paulò post ipsa rerum initia Cultum divinum per Oblationes exhibittum, ut in sacrificiis Abelis & Caini. Adæ item similis tribui solet, idque ex eo, quod tunicas haberet^e ipse & Eva pelliceas. Oblationum autem Abelis & Caini, hujus frugum, illius pecorum, ratio traditur in vetustis Orientalium aliquot Christianorum monumentis. Utrosque nimirum ex Adæ patris monito sacrificasse, cum contenderent de Sororum conjugis, atq; eam deperiret Cainus, quam ei conjungi nefas pronuntiârat pater. Nam cum Abele gemellam natam Awinam, cum Caino Azronam aiunt. Hanc autem sibi in uxorem jungere voluisse Cainum, refragante Adâ, & Awinam ei uti & Azronam Abeli, (ne alteruter suam haberet gemellam,)

^e Genes. 3, 2.

mellam,)destinante,& demum ab hunc modum utrumq; monente,

خدا من ثمار الارض ومن اولاد الغنم واطلعا الي راس هذا

الجبل المقدس * وقربا قربانكما * وحينئذ تاخدا

نسالهما * فحاب قاين من ثمار ارضه بغيرابن اله طيبه نقيه *

فحاب هاييل من ابيكار غنمه بغيرابن اله طيبه نقيه *

فبينما هما طالعان الي راس الجبل لذ دخل الشيطان في

قاين ان يقتل اخاه هاييل من اجل انرون اخته * ومن اجل

هذا لم يقبل الله قربان قاين * ولما قدما قرايينهما قبل الله

Sumite vobis ex fructu tellu-

ris, & ex faetu gregis, & ascendite in montis hujus sancti cacumen,

& offerte oblationes vestras, atque tum accipietis uxores vestras.

Attulit autem Cainus è frugibus terræ suæ oblationem Dei optimam

mundamque. Abel ex primogenitis gregis oblationem optimam

mundamque. Cum autem simul ascendeabant in montem, Diabolus

suggerit Caino, ut interficeret fratrem suum Abelem, ob Azronam

sororem suam; unde fiebat, ut non acciperet Deus oblationem Caini.

Et cum offerebant oblationes suas, accepit Deus oblationem Abelis;

Caini verò respuit. Ita scilicet Sædus Batricides Patriarcha ante an-

nos septingentos aut circiter Alexandrinus. Et apud Ebræos^f sanè

de gemellis illis ac Caini in fratrem ob gemellæ suæ amorem ma-

levolentia, parilis ferè habetur narratio. Noachum autem, altari

extructo^g, obtulisse holocausta legimus, nec Abrahamum^h semel &

Jacobumⁱ aras crexisse. Preces^k item, Benedictiones, Adorationes,

Apud R. E-
Eliazer in
Pirke cap. 21.

Genes. 81. 20
Ib. 12. 7. &

Ibid. 22. 5. 13
& 28. 18. &

33. 20. & 35. 1
Genes 14. 20
& 20. 17. &

28. 20. & & 6. ult. Job

42. 8.

De Succes-
sione in Pon-

tific. lib. 1. c. 15.

^m Vide Gen. 8.20. nea tunc habita; excepto, quod Noachidis^m immundum erat. Nam de immunditie animalium etiam Noacho, nemo nescit, monitum à Numine datum. Gemara Babylonia ubi de Primogenitorum sacerdotio & tempore, quod tabernaculi structuram præcedit, loquitur, statim subiungitⁿ והכל כשרין להקריב בהמה חיה ועוף זכרים ונקבות תמימין ובעלי טהורין אבל לא טמאין והכל קרבו עולות

ⁿ Ad tit. Zebachim, cap. 14. fol. 115. b sic Abulensis in 1. Paralip. cap. 16. quæst. 28.

Et universa animalia ritè offerebantur, sive Iumentum, seu pecus, sive Fera, sive Avis, idque tam fæminea quàm mascula, tam vitiosi quàm integri corporis, modo ex mundis essent, non item immunda.

Et victima sic oblata fuere cunctæ Holocausta. Nam & sic interpretatur glossa שלם היו מקריבין אליה עולות quod non offerebant alia (saltem eorum quæ immolabantur) præter Holocausta.

^o Job 42. 8.

Ad idem intervallum attinet illud Domini ad Eliphazum, & amicos ejus duos; *Iratus^o est furor meus contra te, & contra duos amicos tuos; quia non estis locuti de me rectum, sicut servus meus Iob. Nunc igitur tollite vobis septem boves, & septem arietes, & ite ad servum meum Iob, & offerite Holocaustum pro vobis, & Iob servus meus orabit pro vobis.*

^p Genes. 14. 18.

Atque ex jam memoratis etiam satis liquet, tam Illastica seu Propitiatoria atq; Expiatoria, quàm Eucharistica fuisse sacrificia Noachidarum decessorumque. Controvertitur autem Panis & Vinum^p à Melchisedeco prolatum. Et Theologi, qui utrinque disputant, obvii sunt. De sacrificio ea non sumunt Ebræi. Sed de ipso, quantum ad hanc rem, in Christianis Orientalium monumentis vulgo non prostantibus habetur traditio, quam adijcere non pigebit. Cruentis nempe eum sacrificiis omninò abstinuisse, etiam & abstinere debuisse, & Panem ac Vinum duntaxat Deo obtulisse. Tandem enim de eo asseritur apud Saidum Batricidem Patriarchum illum Alexandrinum jam antè laudatum, idque tum ex vaticinio, quod de eo effatus est (sic è veterum scriptis Batricides ille) Noacho filio Lamechus, tum ex consonis, quæ à Noacho accepit Melchisedecus ea de re mandatis. Scilicet Adæ corpus, aromatis, ut ipse moribundus præceperat, conditum, è Sethianorum monte ubi

وسط في معارة المكنون in spelunca Thesauri repositum est, in

الأرض

الارض Medium seu Umbilicum Telluris postmodum transferendum, idque ex ipsius etiam jussu. Atq; eam rem ut procuraret, in mandatis dedisse Noacho Lamechum paulò ante obitum. Adæ igitur corpus, uti & aliorum Patriarcharum ita sepultorum, in arcam secum tulisse Noachum, idque ad exitum vitæ fermè retinuisse. Moribundum autem Semo imperasse, ut corpus Adæ clàm inde educeret.

وخذ معك خبزاً وخميراً المبعوت الطريق * وخذ معك
ملسيساداق ابن قاتق * واذهباً حبيب تجمع لاهي جيث يريكمها
ملاك الله * ولوصي ملسيسادوق وقول له يجلس في
ذلك الموضع ولا يتخذ له امرأت * ويكون ناسكاً سايراً أيام
حياته * لأن الله اختاره أن يخدم قدامه * ولا يبنّي له بيت
ولا يهرق هنالك دم * لا سبع ولا طير * ولا شيء من الحيوان *
ولا يقرب هنالك قربان * إلا خبزاً وخميراً * يكون يقرب الي

الله Et accipias tecum Panem & Vinum in Viaticum. Accipias item tecum Melchisedecum filium Phalegi, (ita vocatur apud Batricidem, & progrediamini usque in locum, ubi recondendum est corpus illud, quem vobis indicabit Angelus Dei. Impera autem Melchisedeco ei dicens, quod in loco illo sedes sibi ponat, nec uxorem ducat, sed ut religiosus reliquos vitæ suæ dies transigat, quoniam Deus eum elegit, ut ministret coram eo. Nec ædificet sibi Templum, nec Sanguinem effundat, sive Pecoris, sive Volucris, sive alijs cujuscumque animalis, nec offerat illic Oblationes alias præter Panem & Vinum, quæ Deo offerenda sunt. Quæ ferme (præter alia ad hanc rem non spectantia) prius ibi Noacho dixerat de eodem Lamechus,

subjungens لأن من هنالك يكون خلاص آدم quoniam inde erit salus seu Salvator Adæ. Locus scilicet, Telluris Medium, seu Umbilicus in Traditione hac est Golgotha, ubi crucifixus Jesus Christus. Quo nomine non semel apud Judæos Hierosolyma dicuntur.

cuntur. Atque illic à Semo & Melchisedeco repositum juxta mandata illa Adæ Corpus ibi postea narratur. Sed de Cultu Divino Temporum vetustissimorum seu quæ Mosem præcedunt, consulas

¹ *Lib. 1. cap. 1. cap. 2. lib. 2. cap. 5. &c.* Jacobum Bolducium in libris ² de Ecclesia ante Legem, Joannem Cloppenburgium in Sacrificiorum Patriarchalium Schola, Paulum Burgensem in Scrutinio ³ Scripturarum, præter Alexandrum Alenfem ⁴, Scriptores ad Genesim obvios, & qui de Sacrificio Missæ scriptitant nonnullos. Accedant heic varii in Libaminibus, Frugibus, Hostiis, Aromatibus, aliis Numini Vero offerendis ritus, quos usurpabunt Philosophi aliquot Gentilium seu viri cordatiores, Deorum multitudinem non omninò re, utcunque nomine (quod pluraliter passim Ebraicè usurpari etiam in Sacris literis, dum unicus Deus O. M. innuitur, nemo nescit) admittentes. Seculis illis nempè

⁵ *Videsis s. Thom. 2. secundæ quæst. 93.* ac Regionibus, quibus Cultûs formulæ nondum ⁶ à Numine expressius præscriptæ. Apud Græcos veteres ac Latinos (præter singulares aliquot Lustrationum ac Februationum, sine Oblatione, ritus, Supplicationes, Initia, id genus alia ad Cultum spectantia) Bina Sacrificiorum genera illa sexcenties occurrunt, quæ ab exemplo vetustissimo Abelis & Caini in genus humanum manasse non immerito fanè existimant viri docti ⁷. Alterum Cruentorum, veluti Vi-

⁸ *Fortunius Licetus, in Encyclopædia ad aram No-narii Terrena, cap. 9. pag. 96. &* timarum, seu Hostiarum; quale Abelis fuit; alterum Incruentorum, veluti Frugum; quale Caini, id genus alia. Et utrumque in Panis & Casci oblatione ritè conjungi exhiberique volebant Hæretici quidam prisci, Artotyritæ inde ⁹ dicti. Sed de Sacrificiis Gentilium fusiùs Lucianus in Prometheo Porphyrius in libris de Abstin-

¹⁰ *Guido de Perpiniano hæres. 28.* entia animalium, alii tum veteres tum recentiores qui de eis Volumina conscripsêre integra. Et Gentium Sacrificia ejusmodi tam Illastica atque Expiatoria seu Purgatoria quàm Eucharistica, passim

¹¹ *Apud Ian. Gruter. pag. 23. num. 12. & Rosinum Antiq. Rom. lib. 2. cap. 2. Barnab. Brifsonium, Formulariæ lib. 1.* liquet tum apud autores omnium manibus tritos, tum ex dedicationum altarium formulis; quarum exempla ampliora tametsi habeamus satis pauca, ex eis nihilominùs, quæ extant, mentem Dedificantium, adeoque Sacrificantium elicere non ita est difficile. Digna est, quæ ad hanc rem observetur, Ara illa Jovi O. M. sub Annum Christi CXXXVII Salonæ in Dalmatia dedicata ¹², Cn. Domitio

Valente

Valente Duumviro, præeunte C. Julio Severo Pontifice. Verba, quæ huc spectant, sunt; *Hanc Tibi aram Iupiter Opt. Max. Dico Dedicoque, uti sis volens Propitius mihi Collegisque meis Decurionibus, Colonis, Incolis Colonia Martia Julia Salona, Conjugibus, liberisque nostris.* Ipsa, ni fallor, aram Patavii visitur. Sæpius item ex voto & pro salute nunc dedicantis & suorum, nunc Principis atque aliorum dedicationes ejusmodi factæ. Et in universum hæc de re Paulus Burgenfis Episcopus, ex judæis²; *In qualibet ætate, & apud quaslibet hominum nationes semper fuit aliqua Sacrificiorum oblatio. Quod autem est apud omnes, naturale est. Hujus autem rei ratio est.* Nam sicut in rebus naturalibus, inferiora naturaliter suis superioribus subduntur; ita etiam naturalis ratio dictat, ut secundum naturalem inclinationem homines ei, quod est supra omnes, subjectionem & honorem exhibeant secundum modum homini convenientem. Qui quidem modus est, ut sensibilibus signis utatur ad exprimendum interiorem conceptum, sicut ex sensibilibus cognitionem accipit invisibilium. Unde ex naturali ratione procedit, quod homo sensibilibus rebus utatur, offerens eas Deo in signum subjectionis & honoris ad similitudinem eorum, qui Dominis suis aliquid offerunt in recognitionem Domini. Sic ille uti & S. Thomas³. Alii tantundem non raro. Fuit etiam in Sacrificiis Gentium aliquot, Hostiæ Humanæ, quod pueri sciunt; Eæque, ut nonnulli voluere, ex Ebræorum aliquo ritu per imitationem desumptæ. Sed ea de re plura, libro quarto, ubi Caput de Homicidio tractatur. Atque ut Noachidis seu Gentilibus Cultus Genera sic variabant, ita etiam Tempora & Loca. Nam similiter, pro diversitate morum, alia atque alia ab ipsis pro arbitrio Festa instituta observataque; alia item atque alia Fana, Delubra, Altaria Cultui sacrata. Et spontaneæ Oblationes ritusque alii Sacri quoquo Tempore ac Loco ferè pro re natâ adhibiti.

² Scrutinio
Scripturârû
part. 2. dist.
3. cap. 11.

³ Secunda
quæst. 85.
art. 1.

CAP. III.

Cultus Divini, qui Ebræis ex Lege Sacra in usu, Generum, Temporum, Locorum Synopsis. Horum quanam, sive Permissa, sive Interdicta Profelytis Domicii seu Gentilibus in ditione Israelitica, summatim indicatur.

N n

Quod

Quod ad Secundam heic Distributionis partem attinet, seu ad Cultum Ebraeis ipsis in usu; Genera quidem ejusdem, nemo nescit, fuisse perquam multiplicia. Ea partim in Precibus, Adorationibus, Benedictionibus, Gratiarum actionibus visuntur; partim in Victimis, Sacrificiis, Oblationibus Præstationibusque in Corpore Mosaico memoratis, præter Solennem cessationem à laboribus & obedientiam insuper, quæ & Præceptorum Corpus reliquum erat observandum. Preces autem, Adorationes, Benedictiones, Gratiarum actiones considerantur heic, aut quæ simplex in eis Cultus habitus, aut quæ ritus singulares insuper Ebraici ipsis, sive ex Lege scriptâ, sive ex moribus superindictis conjuncti sunt. Similiter Sacrificiorum, Oblationum, ac Præstationum, atque actuum Sacrorum multiplicium, qui ipsis in usu, ratio ineunda est duplex; aut quæ ex humani generis usu solenniores erant, spontaneæ ac simpliciore, aut quæ adjecta habuere Jussa, Ceremonias, ritusque Ebraeis peculiare. In Priori genere censebant ipsi Holocausta planè Spontanea, tum quæ Sacris usibus reliqua, sive ex Voto, sive ex Donatione ultrò ac simpliciter addicta sunt. Posterioris generis exempla habentur in Libaminibus, Pacificis, Expiatoriis, quorum & ritus varii Ebraeis præscripti sunt, & finis, præter Simplicem Cultum, diversimodè etiam peculiaris; quemadmodum insuper in annuis dimidiorum siclorum pensitationibus, decimationibus, agni Paschalis comestionibus, Primogenitorum Consecrationibus, & quæ sunt ejusdem commatis ceteris. Quod ad Tempora autem spectat hujusmodi Cultûs; Dies Festi, præter Jejunia, fuere ipsis non pauci, veluti Sabbatum seu Septimus quique in periodo dierum à rerum conditu putatorum dies, dies Paschales, Neomeriæ, Scenopegia, alii nemini ignoti. Sacrificia item matutina & vespertina. Preces pariter quotidie cum Gratiarum actionibus effundendæ. Etiam & Horæ Precum, uti apud Christianos Canonice, ipsis peculiare. Preces enim, Benedictiones, Gratiarum actiones ac Celebrationes Numinis etiam in Legibus sacris jussas aiunt, veluti ex illa ^b ועבדתם את יהוה אלהיכם & *ser-*

^b *Exod.* 23. 25.

^c *Deut.* 11. 13.

viētis Dominum Deum vestrum, seu Coletis &c. & ex illo^c, ut diligatis

gatis Dominū vestrum, & serviatis ei toto corde vestro, & tota anima
 vestrā, seu colatis eum toto &c. Et in Sapientum scitis^d habetur אִין ^{d Gemar. Hi-}
 תפלה או עבודה היא Cultum cordis esse precationem. Id verò, ^{erofolym. ad}
 quod hoc nomine præstandum volunt, sic describunt, שיהא אדם ^{tit. Beracoth}
 מתחנן ומתפלל בכל יום ומגיד שבחו של הקב"ה ואחר כך שואל ^{cap. 4. fol. 7.}
 צרכיו שהוא צריך להם בבקשה ובתחנונה ואחר כך נותן שבח והודיה ^{col. 1. Sepher}
 ut homo quotidie supplica- ^{Siphri col.}
 tionibus & deprecationibus utatur, & laudes Dei Benedicti expri- ^{140. Maimo-}
 mat, & dein ea, quæ sibi sint necessaria, petitionibus & deprecatio- ^{nid. Halach.}
 nibus postulet; quo peracto, etiam profiteatur cum Numinis laudibus ^{Thephilla}
 Bona ab eo ubertim accepta, quantum fieri potest, etiam singula. Quo- ^{Webarceth}
 niam autem Tempora Precibus & Gratiarum actionibus huiusmodi ^{Cohenim}
 in Lege sacra neutiquam præstituuntur, ideò ex Majorum^e sancitis in- ^{cap. 1.}
 olevit, ut Tempora Precum jugis Sacrificii Tempora imitarentur, ^{e Mifn tit.}
 adeoque Matutinum contineretur intra quatuor horas inæquales ^{Beracoth. ca.}
 à Solis ortu, & Vespertinum horā dimidiā post nonam inciperet. ^{4. Maimon.}
 Prætermittimus discrimen ex adjectitiis Festorum sacrificiis ortum, ^{Halach. The-}
 quod explicant Talmudici aliique^f. Victimarum autem & Libatio- ^{phila Webar-}
 num Locus Tabernaculum & Templum Ebræis erat. Et sunt in ^{ceth Cohe-}
 Pentateucho peculiare de Loco leges^g, Precibus & Benedictioni- ^{nim cap. 3.}
 bus nullibi non usi sunt, nisi loci immundities obstaret. Jam verò ^{Moses Mi-}
 tamen si nihil magis inculcant, quàm Legis Mosaicæ corpus integrum ^{202. Prec.}
 esse מורשה קהלת יעקב hereditatem ac peculium Ecclesiæ Jacob, ^{affirm. 19.}
 adeoque sibi proprium faciunt, nec Gentibus aliis pariter à Numi- ^{Samuel Pe-}
 ne datum; nihilominus Gentes alias ipsis non subditas nec in Ju- ^{titus Variar.}
 daismum receptas, ex eodem, velut ex optimo archetypo, sibi leges ^{Leff. lib. 1.}
 seu Legum exempla non pauca sumfisse, ritusque Mosaicos sæpius, ut ^{cap. 15.}
 reverà se res habuit, tam in Sacris, quàm Profanis imitatas esse glo- ^{Deut. 12. 5.}
 riantur. Neque enim ita sibi Profelytisque suis proprium id corpus ^{& 16. 2. & 5.}
 fecere, quin semper fas fuisse opinarentur, exteris qualibuscunque ^{Deut. 33. 4.}
 (modo Profelytos Domicilii excipias, de quibus statim) ex eodem
 Juris capita, pro arbitrio, sibi seligere. Non aliter atque Anglis, aut
 Gallis fas est, (quod nemo non videt,) ex Italorum aut Hispanorum,
 his vicissim ex illorum legibus & moribus ea pro re nata & libitu

ⁱ Vide Deu- desumere, sibi que suâ seorsim potestate ac imperio sancire, quæ re-
 teron. 27. 8. rum suarum administrationi fuerint accommodatiora. Cum inter-
 & Iosua 8, eâ alteros alterorum, quâ alterorum, legibus neutiquam teneri, uti
 32 & Magi- nec Gentes alias Judaicæ legis Corpore, quâ Judaicæ, obligatas esse
 fros ibi. sit manifestum. Huc spectat illud, quod per hyperbolen fortè, sed quæ
^k Misna, & Gemara He- hac in re mentem eorum satis aperit, traditur de Lege Mosaica cip-
 rofolymitana ad ist. Sota pis seu columnis ⁱ inscripta, idque linguis Septuaginta, (quo numero
 cap. 7 fol. 21. Gentium univèrsarum linguas solent denotare,) atque inde à Gen-
 col. 4 halach. tibus, velut divinum sibi in rebus ordinandis exemplar, descripta.
 5. & Videtis Seder Olam tibus, velut divinum sibi in rebus ordinandis exemplar, descripta.
 Rabba cap. Sic enim de lege sic inscripta aiunt Talmudici ^k; בכל יום ויום אומות
 11. & Levi העולם משלהן נוטריהן ומשיאין את התורה שהיתה כתובה בשבעים
 Ben Gersom לשון Indies Gentes mundi miserunt notarios seu Scribas suos, qui sibi
 & D. Kim- adferrent legem scriptam in linguis Septuaginta. Et נתן הקב"ה
 chum ad Io- sue 8. בינה בלב כל אומה ואומה והשיאו את התורה שהיתה כתובה בשבעים
^l Gemar. Ba- bylon. ad tit. לשון Dedit etiam Deus O. M. intelligentiam cordi singula gentis, ut
 Zebacim ca. 14. fol. 116. a procuraret sibi legem illam (eiusdem Exemplar) linguis Septuaginta
 unde intelli- conscriptam. Consonum & illud est, quod habent ^l de ipsa legis
 gendus Salo- datione, per hyperbolen etiam dictum; קולו הולך מסוף העולם ועד
 mon Iarchius ad Psal. 29, סופו dantis vox exivit ab altera extremitate Mundi ad alteram.
 7. & Vide Gemar. Ba- Neque hisce obstat omninò quod habetur in Calendario Judaico de
 bylon. ad tit. Jejunio ob Pentateuchum Græcè ab Interpretibus Septuaginta sub
 Aboda Zara Ptolemæo Philadelpho versum quotannis observando. Scilicet ad
 cap. 1. fol. 1. octavum diem mensis Tebeth, (qui Decembei nostro fermè re-
 & Ioseph. Al- spondet,) Jejunium. Scripta est lex Græcè diebus Ptolemæi Regis.
 bo in Sepher Ikariim part. 1. cap. 20. Tenebræ triduo per totum orbem. Nam ad diem VIII Tebeth
^m Calend. Ju- spectat illud Jejunium, ut ritè collocatur à Josepho Scaligero ^m,
 daic. in Ca- Francisco Ribera ⁿ, aliis; non ad diem secundum, ubi perperam
 non. Isagogic. lib. 1. pag. 42. Gilbertus Genebrardus ^o, & eiusdem sequax Paulus Guldinus ^p po-
ⁿ De Templo suère. Dum autem se graviter cruciant Magistri aliquot ad causam
 Lib. 5. cap. 21. Jejunii hoc nomine sic memorati eliciendam, atque aliam aliamque
^o In Calend. Judæico. ejusdem & Tenebrarum, pro timore summo, mentionis afferunt,
^p Refutatio- ne Elenchi nullam omninò in eo ponunt, quod aut nefas esset, aut lugendum,
 Calendaris Gregoriani Legem sibi peculiarem cum Gentibus aliis, per ejusmodi versionem,
 Lib. 5. cap. 12 communicari. Quâ de re videtis, quæ animadvertunt Samuel
 Peti-

Petitus⁹, & Joannes Morinus^r. Quin apud Philonem^r expressim⁹ *Var. Lect. lib. 2. cap. 1.* legimus, Festum quotannis in Pharo insula ubi *Exercit. Biblic. 8. lib. 1.* *πρώτην τὴν Εβραίων* *veias ἐξέλαμψε* *primò versio illa effulsit*, non solum à Græcis, sed & Judæis ipsis ideò celebratum. Legis igitur suæ seu Mosaicæ capita⁹ *De Vita Mosi Lib. 2.* Judæi Gentibus aliis, quæ sibi subditæ non sunt, nunquam ita invident, ut ejusdem, velut exemplaris optimi, usum eis pro libitu, atq; ut res eorum postularent, non usquequaque licitum esse juxta jam dicta arbitrarentur. Quod ita de gentibus locisque extra ditionem Israeliticam dictum, aliter se multò habuit in Profelytis domicilii ac Gentilibus sive in ipsorum ditionem redactis, sive sacris (quod idem fermè heic est) Hierosolymitanis citra Judaismum misceri cupientibus, etiam dum absentes erant. Fuère sanè singularia quædam, ex ipsius Numinis imperio seu Gentium heic Jure Imperativo, circa sacra, tam Profelytis Domicilii, quàm Ebræis expressim interdicta, ut puta vitiosorum^r animalium aliarumque specierum quàm quæ præ^r *Levit. 22.* stituuntur oblatio. Ceterorum autem, quæ in corpore Mosaico^{18.} ad Cultum attinent, pleraque, ex Jure Gentibus aliis ac Ebræis Interveniente, atque juxta receptam à Majoribus Legis sacra interpretationem, Profelytis Domicilii etiam vetita sunt, utcunque Ebræis imperata; alia vicissim illis pariter atque his permissa. Quòd Tertio, juxta distributionem superiorem est considerandum. Monuimus suprà, Cultûs apud Ebræos generum seu actuum sacrorum rationem haberi duplicem; aut quâ simplices fuère citra Mosaicorum aut peculiarium Ebræis rituum commistionem, aut quâ sic commisti. Actus sacri seu Cultûs genera sic commista Profelytis domicilii (modò paucula illa, quæ ex Imperativo Jure ab ipsis, in hostiis seligendis, erant observanda, semper excipias) non omninò permissa sunt. Nec Gentilibus aliis, sacris Hierosolymitanis, dum absentes erant, misceri cupientibus. Veluti Sacrificia Pacifica & Expiatoria, & quæ sunt cetera (præter Holocausta spontanea) in Pentateucho memorata, Primitiarum, Decimarum, dimidiorum siclorum, annuæ penstationes, & quæ sunt id genus plurima. Quæ autem sic neutiquam ribus Ebraicis commista sunt, sed solemniore humani generis, etiam à rerum initiis, usu ac simpliciore animi affectu niti existimabantur,

ea Profelytis domicilii & Gentilibus, quales diximus, planè sunt permissa. Veluti Preces, Adorationes, Benedictiones, Holocausta Ultronea ac simplicia, atque Oblationes Spontaneæ, & Vota simplicia. Tempora item hisce præstandis promiscuè permissa, ita tamen ut nec Festum aliquod Ebraicum Profelytis domicilii celebrare fas esset, nec sibi Festum aliquod statuere, aut alibi statutum in ditione Israeliticâ observare. Cultûs autem Locorum ratio sic habenda erat, ut nec eorum, quæ libro in superiori de Lucis non plantandis, & Statuis seu Altaribus non erigendis (intra ditionem Israeliticam) ex Jure Interveniante adducta, à Profelyto domicilii quid violaretur. Tametsi vix sit quod dubitemus, quin, quoties Excelsa Israelitis auctoritate publicâ in usu, (quâ de re ex Historiâ sacrâ satis constat,) etiam & Profelytis domicilii fas esset in eis Holocausta offerre. Etiam ad Templum (quâ locutionis formulâ uti heic malo; tametsi etiam in Templo dici posset pro varia Templi notione, ut infra patebit) locum habuere ejusmodi Profelyti, ceterique Gentiles Profelytorum instar, qui cultûs gratiâ illuc subinde se contulerant. Sed hæc luculentiùs intelligentur è Testimoniis, quæ proximè afferimus, singula inde acuratiùs explicaturi.

CAP. IV.

Testimoniis fusiùs confirmatur, quod jam antè asseritur de Simpliciori illo Cultus Divini Genere, seu quod in Precibus, Adorationibus, Gratiarum actionibus, Holocaustis, aliisque Oblationibus planè Spontaneis, ac Votis, citra juris ac rituum Ebraicorum commistionem, consistit, Profelytis Domicilii aliisque Gentilibus in ditione Israelitica Permisso; Cultu verò Ebraico, qui in Victimis Expiatoriis ac Pacificis, (quatenus ab Holocaustis Spontaneis distinguuntur) aliis id genus Sacrificiis, Primitiarum, Decimarum, & quæ sunt similium præstationibus habetur, eis Interdicto.

DE Precibus & Adorationibus Profelytis domicilii seu Gentilibus in Templo Hierosolymitano, (quomodò id capiendum, ostenditur Capite septimo,) Permissis, satis quidem docemur ex ipsa Salomonis Regis ad Deum

Deum de Templo suo Oratione, *Insper*, inquit^u, & *Alienigena*,^u *1 Reg. 8. 41.*
qui non est de populo tuo Israel, cum venerit de Terrâ longinqua pro-^{Joseph. lib. 8.}
pter Nomen tuum, (audietur enim Nomen tuum magnum, & Ma-^{cap. 2.}
nus tua fortis, & Brachium tuum extentum ubique,) cum venerit er-
go & oraverit in hoc loco, Tu exaudies in Cælo, in Firmamento Habi-
taculi tui, & facies omnia, pro quibus invocaverit te Alienigena: Ut
discant universi populi terrarum Nomen tuum timere sicut populus
tuus Israel, & probent, quia Nomen tuum invocatum est super domum
hanc, quam edificavi. Aiunt item^x, תני גוי שמברך את השם עונים^x *Beresith*
Traditio est, si Gentilis Dominum Benedixerit, respon-^{Rabba Pa-}
dendum esse à Iudæo, Amen. Atque huc inprimis spectare videtur^{rash. 66. fol.}
locus ille D. Joannis, ubi τινες Ἑλλῆνες quosdam Græcos seu Gentiles
Hierosolymam advenisse, ut in Festo Paschatis adorarent, memo-
ratur. Scilicet adorarent solùm, & panegyris Sacræ inspectores
essent, non ut Festum simul celebrarent, quod illis minimè ibi per-
missum ex Jure Interveniente, ut mox docebitur. Verba Evangeli-
stæ sunt; Erant autem^y τινες Ἑλλῆνες ἐν τῶν ἀναβαίνοντων ἵνα προσ-^y *Cap. 12. 20.*
κυνήσωσιν ἐν τῇ ἑορτῇ quidam Græci seu Gentiles (ut legitur in vul-
gatâ, cui consonus est Syrus, qui habet מן עממא etiam ex Gen-
tibus) Ex his qui ascenderant, ut adorarent in Die Festo. Et de
Gentilibus, qui in eo erant, ut Profelyti Justitiæ fierent, intelligit
S. Chrysostomus. Sed non desunt^z, qui de Judæis Græciensibus^z 10. Calvinus
seu Hellenistis, non de Gentilibus τῶν Ἑλλῆνες ibi capiunt. Quod si^{ibidem & 10.}
admittendum, ad Gentilium quidem Hierosolymis adorationem,^{Drusius Pra-}
quam tractamus, Locus ille non attinebit. Æthiops item Eunu-^{terit. li. 4. Sed}
chus^a venerat adorare in Hierosolymis. Quod ad Holocausta, Spon-^{& vide ibi I.}
taneas Oblationes & Vota Hierosolymis Gentilibus permittenda, cætera^{Maldonat.}
verò Cultûs in Sacrificiis Sacrisque præstationibus genera ipsis ibi in-^{Act. Apost.}
terdicta attinet; recolendum est, quod ex Gemarâ Babylonia^b capite^{8. 27.}
supra secundo occurrit, Gentilium seu Noachidarû victimas omnes^{Ad tit. Ze-}
legitimas, Ebræis fuisse Holocausta. Et, ex Talmudicâ doctrinâ^{bachim, cap.}
veteri, Maimonides^c, הגוים אין מקבלין מהן אלא עולות בלבד שנ'^{14. fol. 115. b.}
ומיד בן נכר לזאת תקריב את לחם אלהיכם אפילו עולות דעוף מקבלין^{Hal. Maig-}
מן הגוי אף על פי שהיא עובר ע"ז אבל אין מקבלין מהן שלמים ולא^{she hakorba-}
מנחות^{noth, cap. 3.}
215. col. 4.

מנחות ולא השאות ואשמות וכן עולות שאינן באות בנדר ונדבה אין מקבלין אותן מן הגוים כגון עולות יולדת וכיוצא בה מעולות שאינן באות משום נדר ולא משום נדבה *A Gentilibus recipienda non erant alia* (de Victimarum & quæ earum immolationes comitabantur Oblationibus tantum loquitur) *præter Holocausta, secundum*

^d *Lev. 22.25. illud Legis sacræ, de manu^d Alienigenæ non offeretis panem Deo vestro* (quâ de re plura mox^e.) *Etiam Holocausta ex Avibus recipiebant à Gentili, idque tametsi nondum Cultui Extraneo seu Idololatriæ renuntiasset. Ceterum recipienda à Gentilibus non erant aut Sacri-*

^f *Levit. 3.1. ficia Pacifica^f, aut Sacra frumentacea^g in lege præstituta, aut Sac-*
^g *Ibid. 2.1. crificia pro Peccatis^h ex ignorantia, aut ea quæ offerenda fuere ob*
^h *Ibid. 4.27. transgressionemⁱ voluntariam. Quin nec in Holocaustum ab Gen-*
ⁱ *Ibid. 6.6. tilibus recipiendum fuit aliquid, quod ab eis non Sponte aut ex Voto offerebatur; velut si Gentilis adferret in Holocaustum agnum puer-*
^k *Ibid. 12.6. perii nomine^k, seu quid ejusmodi aliud in Holocaustum, quod neque ex Voto, neque ex Spontanea penderet Oblatione. Alia ad hanc rem*

^l *Vide Misn. similia habentur non raro in Talmudicis^l; quibus קרשי גוים di-*
^{tit. Zeba-} *cuntur, seu Sancta Gentilium, quæ ab ipsis sic oblata. Etiam si ani-*
^{chim, cap.4.} *mal, verbi gratiâ, Pacifici Sacrificii nomine à Gentili expressim offe-*
^{& Gemar.} *rebatur, id accipiebant quidem Sacerdotes, nec tamen ut eo nomine*
^{Babylon. fol.} *aut Pacifici ritu offerri sinebant; sed quoniam exinde sciebant Gen-*
^{45. b & R.} *tilis pietatem ac Cultum, eo modo offerebant, qui Gentilis apud ipsos*
^{Obadiâ Bar-} *immolationibus proprius erat. Id est, Holocaustum fiebat & velut*
^{tenorium 1-} *spontanea simpliciter Oblatio habebatur. Sed verò si in Pacifi-*
^{bidem 5. 5.} *cum Sacrificium quid ejusmodi dederat, adjectâ conditione, ut inde*
^{& ad tit.} *expiarentur sive Israelitæ Laici sive Sacerdotes, juxta ipsius quidem*
^{Siklin cap.} *mentem ex ritu Pacificorum offerebatur. Sed is non ipsius, sed*
^{1. 5. 5. & Ge-} *Israelitæ sive Sacerdotis offerentis Cultus erat. Idem Maimonides,*
^{mar. Baby-} *goy שהביא שלמים מקריבין אותן עולות שהגוי לבו לשמים נדר שלמים*
^{lon. ad tit.} *ונתנם לישראל על מנת שיחכפר בהן לישראל אוכלין אותן הישראלים*
^{Erakin cap.1.} *si Gentilis affere-*
^{fol. 5. b.} *bat Sacrificia Pacifica, offerenda ea erant velut Holocausta, quo-*
niam Cor ejus erat versus Deum, seu de Cultu ejus spontaneo inde
constabat. Si voverat Pacifica eaque dederat Israelitæ sub condi-

tione,

tionem, ut expiaretur Israel, comedenda erant (quæ nempe igne ex ritu non consumebantur) *ab Israelitis; si verò Sacerdoti dederat, à Sacerdotibus.* Dum verò ex illo, toties in Levitico^m, de solenni offerentis manûs in victimam impositione, iterato pronuntiantⁿ, כל קרבנות בהמה שיקריב יחד בין הובה בין נדבה סומך עליהן כשהן חיינן *Quoties privatus quisquam jumentum seu pecus offerebat* (nam avibus manum solenni imponi ritu non lunt) *sive obligatione seu lege sive sponte, manum ab illo* (id est, ab jumenti seu pecoris domino) *imponendam ei fuisse, dum hætenus vivebat, exceptis Oblationibus Primogeniti, Decimæ & Paschatis;* Dum, inquam, hæc aiunt, excipiunt interea Fatuum, Minorem, Fœminam & Gentilem. Illos quidem, ut liquet, quoniam etiam in rebus ferè ceteris omnes velut minores habiti sunt, adeoque actus eorum ab aliis, veluti à tutoribus, præstandi. Gentilem autem excipiunt, ni fallor, (neque enim rationem hanc disertè heic adjectam comperio,) ut undiquaque simplicior esset actus ejus sacrificandi, nec ritibus Ebraicis omninò, quantum fieri potuit, commistus. Unde nec Holocaustis Gentilium accessere נסכים *Libamina aliàs ex lege* ^{o Numer. 15. 4. & 14.} *Ebraeorum Holocaustis præstituta.* Expressim aiunt עולות הגוים *cum Holocaustis Gentilium neutiquam offerenda Libamina.* Atque quod habetur de Profelytis in lege illa de libaminibus, *si peregrinetur apud vos Profelytus, seu qui inter vos fuerit in generationibus vestris, & facere voluerit Sacrificium ignitum in odorem Suavitatis Domino, sicut vos facitis, sic ille faciet, seu ut vulgata, Tam indigenæ quàm peregrini eodem ritu offerent Sacrificia,* id non de Profelytis Domicilii, sed de Profelytis Justitiæ, aut qui Judaismo nomina dederant, intelligunt. Sed de simplici tam Profelyti domicilii, quàm Israelitæ Holocausto, Voto, & Spontanea Oblatione legem aliam explicant. Scilicet; *quicumque de domo Israel, & de Profelytis in Israel obtulerit Sacrificium suum pro cunctis votis suis atque pro cunctis oblationibus suis spontaneis, quas adduxerit ad Dominum pro Holocausto &c.* Ubi de sacrificiis immaculatis leges sequuntur. De lege autem illa aiunt^q, איש איש להביא *dicitur in ea homo* ^{314.}

^m Cap. 1. 4. 3.

ⁿ 2. & 8. & c.

ⁿ Misn. &

Gemara Ba-

bylon. tit.

Menachoth

c. 10. fol. 92. b.

Maimonides

halach. Maig

ch hakorba-

noth cap. 3.

Obadias Bar-

tenorius ad

tit. Zeba-

chim cap. 4.

S. 5. Gemara

Babylon. 16.

fol. 45. b.

^o Numer. 15.

^q 4. & 14.

^p Le Gitic. 22.

^q 18.

^q Gemara

Babylonia

Tit. Cholin.

cap. 1. fol. 13. b.

Sepher Si-

phracol. 194.

Salom. Iarch.

ad Le Git. 22.

25. Moses Mi-

kozi Pra-

cept. Negat.

314.

¹ *Levi Ben
Gersom in
Pirush Tora
166. col. 3.*

¹ *Origin. lib.
18. cap. 7.*

² *Sueton. in
Tiberio cap.
37.*

³ *Lib. de Le-
gatione ad
Caium Ca-
sarem.*

homo, seu ut Judæi Hispanienses varon varon, id est, quicumque, ut etiam comprehenderentur Gentiles, qui tam vovent, & sponte offerunt quàm Israelita. Tametsi nec desint, qui^r de Profelytis Justitiæ locum illum capiant, haud interea expressim negantes Profelytos domiciliis simul contineri. Gentilium autem hujusmodi Sacrificiorum Hierosolymis præstitorum exempla habemus in Vitellio, qui cum Herode Tetrarcha & amicis ascendit Hierosolymam *Θύσων τῷ Θεῷ ἐορτῆς πατρὸς τοῖς Ἰσραήλ τοῖς ἐνεσηκύναις* *Sacrificaturus Deo in festivitate, quæ tum instabat publica, uti Josephi^r versio habet Geleniana.* Sed ut Ruffiniana; *Deo hostias immolaturus. Nam dies festus Iudæorum propinquus instabat.* Id est Paschalis, uti satis manifestum fit ex tempore mortis Tiberii, quæ in xvi. Kl. Aprilis tunc^r incidens sub idem tempus seu paucis post diebus Vitellio ibi literis est indicata. Et qui Gentilis sic ad immolandum illuc venit, in festo exceptus est à populo *εὐπρεπῶς honorificè seu favorabiliter ac decen-ter*, utpote qui Sacrificiis ibi offerendis, modo, quem è Talmudicis diximus, servato, neutiquam non idoneus. Eadem de re apud Philonem^u *πρῶτον τὸ ἡμέτερον ἱερὸν ἐδέξατο τὰς ὑπὲρ τῆς ἀρχῆς Γαίης θυσίας* *Primum nostrum Templum excepit pro Imperio Caii victimas*, quæ scilicet spontanea erant Vitellii Holocausta. Apud eundem item de Augusto Cæsare; *ἔτως ὡσίωτο πρὸς τὰ ἡμέτερα, ὥστε μονονὸς πανοίκιαι ἀναθημάτων πολυτελείας τὸ ἱερὸν ἡμῶν ἐκόσμησε, περσάζας καὶ δι' αἰῶναι ἀνάγκης θυσίας ἐντελεχεῖς ὁλοκαύτοις καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἐκ τῶν ἰδίων περσοῦδων, ἀπαρχὰς τῶν ὑψίστων Θεῶν, αἷ καὶ μέχρη νυκτὸς ὀπιτελῶνται καὶ ἅπαν ὀπιτελεῶνται, μιλύνημα τρώπων ὄντως αὐτοκρατορικῶν, Ταμ* *sanctè sacra nostra coluit, ut penè omnium Domesticorum ejus dona extent in Templo nostro, in quo mandavit quotidiana mactari Holocausta suis sumptibus Deo sacrata altissimo; quæ Sacra in hodiernum peraguntur, durabuntque perpetuò, monumentum virtutum verè imperatoriarum.* Quod nec semel memorat ille. Juge hoc Augusti Sacrificium Spontaneum Taurus erat & agni bini, ut apud eundem legitur Philonem. Julia etiam Augusta ibi dicitur ornasse Templum Hierosolymitanum aureis phialis & calicibus καὶ ἄλλων ἀναθημάτων πολυτελειῶν πλήθος *aliisque donis plurimis & pre-*

& pretiosissimis. Quin Alexandrum Magnum Josephus^x scribit^x Origin. lib. 11. cap. 8. summo cum honore à Pontifice ac Sacerdotibus Hierosolymis exceptum, ibique immolâsse καὶ τὴν ἱερείαν ὑφ' ἡγήσων *juxta Sacerdotis præscriptum*, quod ex ritu superius indicato factum æquum est ut existimemus. Consonum est illud in decreto Cyri Regis Persarum de Templo, ac sacrificiis in eo instaurandis; & quicquid necessarium^y, ^y Ezra 6. 9. Iuvenci, Arietes, Agni, in Holocaustum Deo Cæli, Frumentum, Sal, ^{Joseph. Orig. lib. 11. cap. 4.} Vinum & Oleum secundum ritum Sacerdotum, qui sunt in Ierusalem, detur eis per singulos dies; ne sit in aliquo querimonia. Et offerant Oblationes Deo cæli, orentque pro vita Regis & Filiorum ejus. Id quod Ebræi ipsi impetrarunt; ut scilicet ex Regis Gentilis spontanea ejusmodi Oblatione seu Voto donata (neque aliter eis accipere fas erat) tam varia, quæ ab ipsis suo ritu præstanda erant, Sacrificia commodius supplerentur. Heliodorus item Seleuci Regis Quæstor, & Sacrificia^z Domino Hierosolymis obtulisse, & Vota vovisse dicitur.^z 2 Maccab. 3. 35. & vide comma 3. Huc spectant, quæ subinde occurrunt plura. Scilicet Exteri interdum sacra aliquot Hierosolymis obire desiderabant, quemadmodum, ut scimus ex Livio^a, legati gratulatum Romam missi, dona^a Lib. 3. 7. 35. plerunque Jovi Capitolino tulerunt, utque ea in Capitolio ponere & ap. Barn. Brissón. de Formulæ lib. ac ibi sacrificare ipsis liceret, subinde impetrarunt. Atque huc imprimis spectat illud de Eleazaro F. Ananiæ Pontificis, qui paulò ante² excidium Templi sub Vespasiano persuasit iis, qui Sacra obirent ministeria, ut nullius Munus aut Hostia qui non esset de Judæorum gente, susciperetur, quæ erat Romani inde belli κατὰ βολήν seu seminarium atque materies. Sed qui rebus ibi tunc præerant, Pontifices alii que è Pharisæis nobilissimi, concione habita^b τῆς περὶ φάσεως τὸ ἄλογον^b Joseph. Halos. lib. 2. cap. 30. & 31. gr. 17. lat. διήλεγχον φάρμακοι τοῦ μὲν περὶ γόνυ αὐτῶν κεκοσμημένα τὸν ναὸν ἐκ τῶν ἀναθημάτων τῶν ἀλλοφύλων τὸ πλεον αἰεὶ προσδεχομένης ταῖς δότ' ἑξωθεν ἐθνῶν δωρεάς· καὶ ὃ μόνον ὃ διακεκερμέναι θυσίας πινῶν, τὸ τοῦ ἀσέβητου, ἀλλὰ καὶ τὰ βλέποντα καὶ τὰ παραμύοντα τὸν ποσὶτον χρόνον ἀναθήματα περὶ τὰς ἱερῶν καθιδρυμένα· αὐτὰς δ' ἵνα ἐμβίζοντας τὰ Ρωμαίων ὅπλα καὶ μνηστράνοχους τ' ἀπ' ἐκείνων πόλεμον, καὶ νοτομεῖν δρησκίαν ξένῳ καὶ μὲν ἐκινδύνει κατὰ ψήφιστος τῆς πόλεως ἀσέβειαν εἰ παρὰ μόνους ἰσχυροὺς ὅτι θυσιὰς πῶς ἀλλότρηται ὅτι προσκυνησὶ, quàm rationi dissona

esset eorum causa ostendebant, dicentes, majores eorum ornasse templum, ex magna parte, de Muneribus Gentium Exterarum, atque harum munera semper accepisse, nec solum non prohibuisse aliquorum hostias (id siquidem esse impiissimum) sed etiam anathemata, quæ viserentur permanerentque usque in præsens tempus, in templo collocasse. | At nunc eos qui arma irritarent Romana & eorum bellum invitarent, rem novam de Exterorum cultu inducere, & temere ream facere decreto suo Urbem impietatis; Si nempe præter Iudæos solos, nullus alius ibi sacrificarit, nec adoraverit. Quin & παρῆγον τοὺς ἐμὲ πῆρας τῶν πατέρων ἱερεῖς ἀφῆγαρχαίους ὅτι πάντες οἱ παρῆγοι τὰς ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων θυσίας ἀποδέχοντο, producebant in medium scientissimos morum patriorum sacerdotes, qui testarentur omnes eorum majores Exterarum Gentium seu Gentilium sacrificia accepisse. Quæ autem ex Spontanea Oblatione seu Voto Gentilium accipiebantur, ita accipiebantur, ut ex simplicis duntaxat Voti seu Spontanæ Oblationis vi, citra ullum Juris sacri Ebræis peculiaris respectum, donata seu præstanda. Aliter velut quæ nefas erat accipere aut admittere,

^c Tit. Siklim
cap. 1.

^d Exod. 30, 13.

rejicienda erant. Locus eam in rem habetur in Misna^c egregius, ubi agitur de Siclis dimidiis ex lege^d quotannis in usus sacros ab Israelitis pensitandis. Ab hac præstatione immunes aiunt Minores, Servos, & Fœminas. Horum tamen, si ultrò solveret quis, siclos dimidios haud rejiciendos. Atqui addunt, הנכרי והכותי ששקלו אין מקבלין מידן ואין מקבלין מידן קיני זבין וקיני זבות וקיני יולדות וחטאות ואשמות אבל נדרים ונדבות מקבלין מידן זה הכלל כל שנידר ונידרב מקבלין מידן כל שאין נידר ונידרב אין מקבלין מידן וכן הוא מפורש על ידי עזרא שנ' לא לכם ולנו לבנות את בית אלהינו Gentilis seu Exterus & Cuthæus, id est, Samaritanus, si solvere vellent dimidium siclum, (eo scilicet nomine & velut ex lege Sacra) admittendi non erant, seu ab eis accipiendus non erat siclus ille dimidius. Neque accipiendum ab eis erat turturum seu columbarum par nomine im-

^e Levitic. ca.

^{15.}
^f Ibid. cap. 12.

munditie^e sive masculæ sive fæmineæ aut puerperii^f, nec Sacrificium expiatorium pro peccato aut transgressione. At verò quæ vovebant, & sponte offerebant, ea ab eis erant accipienda, (ut in codicibus melioris notæ legitur; nam in nonnullis defunt illa verba.)

Regula

*Regula autem est universalis. Quicquid Vovebatur aut Sponte Offerebatur, id ab eis accipiendum erat. Quicquid nec ex Voto nec ex Oblatione Spontanea ab eis adductum est, erat rejiciendum. Atque ita rem explicavit olim Ezra juxta id quod dicitur ^g, non vestra, sed ^h Ezra 4, 3. nostra interest, ut aedificemus domum Domino. Habet heic, pro נכרי, Codex Misnaioth nuper Amstelodami à Manasse Ben Israel editus עובד עכו"ל quæ abbreviatura est solennis pro עובדי ומזלות, seu qui colit stellas & signa, seu Idololatra. Sed de qualicunque Gentili locus capiendus; sive fuerit Idololatra sive Profelytus domicilii necdum in Judaismum receptus. Et quoniam seculis, ut libro ostensum est superiori, reipublicæ Israeliticæ recentioribus nulla fuit Profelytorum ejusmodi admissio solennis, ideò tum heic tum alibi non rarò Gentilis & Idololatra pro eodem Magistris sumuntur. Cuthæi autem & Gentiles, tametsi diversas ob rationes, hac in re æquiparabantur. Judæorum enim & Cuthæorum seu Samaritanorum odium mutuum nemini non est notissimum. Et Maimonides ^h hinc edoctus שנתנו מחצית השקל אין מקבלין הגוים inquit, ^b Halach. Si-
מהם si Gentiles afferrent dimidios siclos, ab eis accipiendi non e- klim cap. 1.
rant. Ita etiam Autor Sepher Siphraⁱ, alii. Parilem ob rationem ⁱ Col. 196.
nec Decimas aut Primitias aut alia ^k ejusmodi accipiebant Sacerdo- ^k Maimonid.
tes à Profelyto Domicilii seu Gentili, qui agrum in ditione Israeliti- balach. The-
ca qualicunque conducirer. Neque si proventus agri à Profelyto rumoth cap.
Domicilii emerat Israelita, ex jure, aiunt, solvisse hunc Decimas ac ce-
tera, quæ Decimarum comites, nisi emisset, aut antequam à fundo
separarentur, aut saltem קודם שתגמר מלאכתו antequam perficeretur
opera, quæ in eos impendenda erat rustica, veluti colligendo, li-
gando, insolando. Præstationes enim ejusmodi sacras ad Judæos
tantum, non ad Gentiles inter ipsos degentes attinere volebant.
Quod verò ad Gentilium Hierosolymis Vota & Oblationes Spon-
taneas alias, præter Holocausta, (de quibus jam dictum est,) spectat;
tametsi oblatum à Gentili animal in Sacrificium Pacificum, non hu-
jus sacrificii, ut ostensum est, sed Holocausti ritu consumendum erat,
(quippe utrunque igni, licet diversimodè, devovebatur,) nihilomi-
nùs si votum aliud susciperet Gentilis, seu quid aliquod offerret, aut*

simpliciter tantum atque expressim Deo id fieri debebat, aut ita ad rationem & morem Ebraicum expressim referri, ut inde sciretur, simplicem, quæ apud Ebræos etiam erat in usu, vovendi offerendive in sacros usus formulam eum velle imitari, non autem aliquam ritibus Ebræis peculiaribus immistam. Et ex Gentilium ejusmodi tantum Votis ac Oblationibus augebatur subinde ærarium sacrum, quod in sacrificia ac ministeria sacra, atque opera publica erogabatur. Ita tamen ut nec aliquid sic acceptum, sive Templi, sive Urbis sanctæ refectioni impendi vellent. Quam exceptionem sub Templo secundo natam non est quod non existimemus, uti etiam ex sumptibus

¹ Ezra 6. 4.

à Cyro Rege Templi ejusdem structuræ acceptis licet elicere. Post exceptionem autem illam natam, Gentilis & Votum & Spontaneam Oblationem, sive Templo sive Urbi reficiendæ, planè respue-

^m Halach. E-rakin We-charmim c. 1. & Mith-noth Ainiim cap. 8. Vide Gemarâ Hierosolymitan ad tit. Sikkim cap. 1. fol. 46. Col. 2. Misn. & Gemar. Babyton. ad tit. Erakin cap. 1. fol. 5, & 6.

bant. Maimonides ^m, הערכין כולן והדמים הכל סתמן לבדק הבית, ויפלו הכל ללשכה שהיתה במקדש מוכנת לקדשי בדק הבית. גוי שאמר דמי עלי או דמי פלוני עלי נותן כפי נדרו ואינו נופל ללשכה שאין מקבלין מן הגוים נדבה או נדר לחזק את בדק הבית או בדק ירושלם שנ' לא לכם ולנו לבנות בית וגו' ונאמר ולכם אין חלק וצדקה וזכרון בירושלם ומה יעשה בהן יבדוק הגוי על דעת מי נדר אם נדר על דעת ישראל יוציאוהו בית דין במה שיראה להם חוץ מבדק הבית ובדק ירושלם ואם אמר לשמים נדרתי יגנזו. *Aestimationes universæ & Pretia* (ab Israelitis scilicet præstita, juxta legem ea de re sacramⁿ) in Templi refectionem obsignata conjiciebantur in conclave, quod erat in Templo eis, quæ erant reficiendo Templo Sancta, proprium. At

ⁿ Levit. 27.

verò si Gentilis, sive sui ipsius, sive alterius Pretium voverat, solvebat quidem quantum voverat. Id autem in conclave illud ne utiquam conjiciebatur. Quoniam à Gentilibus accipienda non erant sive Vota sive Oblationes Spontaneæ, aut in Templi, aut in Urbis Sanctæ refectionem; juxta id quod dicitur^o non est vobis, sed nobis ædifica-

^o Ezra 4. 3.

^p Nehemia 2. 20.

re Templum &c. atque item illud^p, & vobis non est pars & justitia (vocabulum idem significat insuper Eleemosynam) & memoria in Ierusalem. Ad hunc autem modum cum Votis & Spontaneis Gentilium Oblationibus agi solitum. Quærebant à Gentili, quo animo aut ratione Votum suscepisset? si responderat, id se fecisse juxta ratio-

nem E-

nem Ebraicam (id est modo ac ratione, quâ simplicia suscipere solebant vota Ebraei, non peculiari aliquo ipsis ritu) *erogabat, quod sic praeistum est, Synedrium* (Magnum) *idque pro suo arbitrio, ita tamen ut nihil inde in Templi refectionem Urbisve impenderetur. Quod si responderat, tantum se Deo vovisse, in ararium conjiciebatur.* Haecenus ille ad Talmudicorum veterum mentem. Ita demum ex Testimoniis hisce liquet, nullum sive animal sive munus aliud sacrum (veluti Fruges, Pecuniam aut Utenilia) recipiendum fuisse velut Sacrificium aut Oblationem Gentilis seu Profelyti Domicilii praeter id quod Sponte seu Voto Simplici, non omnino ritibus moribusve Ebraeis peculiaribus commisto, offerebatur. Nec animal altari offerendum illius nomine alio ritu quam eo, qui Holocausto Simplici sine Libaminibus, Manibus Impositione aliisque sacrificandi ritibus, quos habebant sibi ipsis proprios, competebat.

C A P. V.

Testimonia de Festorum Observatione Profelytis domicilii, seu Gentilibus in ditione Israelitica interdicta omnimoda; utcumque sacris suis Tempora alias promiscue eis permixta fuerint. Talmudicorum item de Legis Mosaicae observatione eis ibi vetita, Sententia.

 Uod ad Tempora sacrorum attinet promiscue, ut diximus, Profelytis domicilii permixta, id ex testimoniis, quae ea de re habent, ita interea (ut monuimus ante) intelligendum, ut nec Festi dies in ditione Israelitica ipsis permixti sint ulli, nec, puto, Horarum illarum ex more Ebraico Praeceptis praestitutarum observatio, saltem publica. Par enim videtur haec ratio Horarum & Dierum ex eo quod de Festis juxta Talmudicorum veterum⁹ mentem docet Maimonides. Sic enim ille⁹; *גוי ששבת אפילו ביום מימות החול אם עשהו לעצמו כמו שבת חייב* *cap. 7. fol. 58. b* *Halach. Me* *si Gentilis* (in ditione Israelitica) *lakim cap. 10* *Sabbatum celebrarat, licet id fecisset in diebus profestis, si velut sibi* *9* *videtur Io-* *Sabbatum id haberet, etiam mortem merebatur. Quod pariter di-* *sephum Albo* *in Sepher I-* *cendum, si festivitatem sibi (ibi) praestituerat aliquam aliam. Nimi-* *karim part.* *rum gra-* *3. cap. 19.*

rum gravissimè ex Jure Interveniante puniendus. Et demum summa erat, ut extra limites sui seu Noachidarum Juris Sacra illi nulla permitterentur. Idem Maimonides; כללו של דבר אין מניחין אותן לחדש דת ולעשות מצות לעצמן מדעמן אלא או יהיה גר צדק ויקבל כל המצות *summa est; non sinebant Gentiles* (in ditione Ebraica) *novum quid moribus suis adjicere, sibi ve præcepta ultrò facere*. Sed eorum quisque aut Profelytus Iustitiæ fieri debuit atque universæ Legis observationi nomen dare, aut suâ in Legge manere, nec augendo eam nec minuendo. Et paulò antè גוי שעסק בתורה חייב מיתה לא יעסק אלא בשבע מצות שלהן בלבד *Gentilis qui Legem (Mosaicam) observaret, reus erat mortis; quippe cui tantum observanda erant Septem Præcepta Noachidarum seu omnium hominum Communia*. Id quod sumitur è Gemara Babylo-

^f Ad rit. Sanhedrin Cap. 7. fol. 59^b.

nia^f, ubi legimus, גוי שעוסק בתורה חייב מיתה שנ' תורה צוה לנו משה, מורשה לנו מורשה ולא להם וליחשבה גבי שבע מצות *Gentilis, qui Legem (Mosaicam) observaret, reus erat mortis* (quod de Profelyto domicilii aut Gentili in ditione Israelitica dici manifestum est.) Nam & dicitur, *Legem præcepit nobis Moses in hereditatem. Nobis est hereditas* seu velut peculium, non Gentilibus, quibus meditandum est de Præceptis suis Septem. Quod verò dicitur reum fuisse mortis, ita capiendum; ex vetusto aliquo more seu Jure Interveniante seu Veterum sententiâ non planè rejiciendâ, morte plectendum fuisse Gentilem ob hujusmodi observationem; cum nihilominus ex recentiori Ebræorum, dum res eorum steterè, more flagris duntaxat coërceretur ejusmodi observatio. Idem Maimonides; ואם עסק בתורה או שבת או חדש דבר מכין אותו ועונשין אותו ומודיעין אותו שהוא *Quod si observaret Legem (Mosaicam) aut Sabbatum seu Festum celebraret aut quid ejusmodi innovaret, flagris puniebatur; non sine monito, mortem eum mereri tametsi eâ non afficeretur*. Huc facit & illud à Josepho^g dictum, Profelytos domicilii seu Gentiles obiter in ditionem Israeliticam olim advenientes non debuisse αἰαμίγνυσθαι & συνηθείαις seu, ut legitur ex eo apud Eusebium^h citatum, τῇ συνηθείᾳ, misceri solennitatibus seu consuetudinibus Ebræorum, quod & supra^x memoravimus. Unde etiam

^g Contra Apionem lib. 2.

^h Preparat. Evangelic. lib. 8. cap. 8.

^x Lib. 2. pag. 173.

Locum

Locum Egesippi apud Eusebium ^y exagitat Josephus Scaliger^z; ubi scilicet Martyrium Jacobi fratris Domini exequens, *ἀλλὰ καὶ ἐν-
quit, τὸ πάχος συνεληλύθασι πάνσαι αἱ φυλαὶ μὲν καὶ τῶν ἐθνῶν pro-*
pter Festum namque Paschatis, non solum omnes Iudeorum tribus,
sed multi etiam ex Gentibus convenerant. Ad hæc Scaliger; *quis*
fando audivit, aut legendo didicit, Gentes die Azymorum Hiero-
solyma convenire solitas? Gentiles sanè adorabant, immolabant,
vota solvebant suscipiebantque in Templo Hierosolymitano, non ca-
tervatim nec condicta profectioe, sed Singuli, & ut quemque ne-
gotiatio sua aut casus Hierosolyma tulerat; non autem ut Gentes sibi
condicerent diem ἑρσηκίας in festo ullo Iudaico, nedum in Azy-
morum solenni, à quo omnis incircumcissus summovebatur. Cer-
tè si locus supra è D. Joanne de τοῖς ἑλλήσι Hierosolymam ascen-
dentibus, ut adorarent in die Festo, capiendus sit de *Gentilibus*, non
de *Hellenistis*, tunc non omninò erit quòd de Gentilium in Festo
ibi conventu dubitemus. Celebrare quidem Festum Paschatis
aut Azymorum¹, Gentilibus Hierosolymis non permissum, uti nec
aliud omninò festum. At interesse tunc ut inspectores (locis sibi
non vetitis, de quibus statim) ne utiquam prohibebantur, sive con-
dictâ profectioe, sive singuli convenirent. Et Dionysius Peta-
vius de animadversione Scaligeriana in illum Egesippi locum, *De*
Gentilibus, inquit^a, *absurdum est negare, illos cum aliis temporibus*
ac Iudeorum solennibus, tum Azymorum diebus, quod Festum longè
apud Iudeos celeberrimum fuit, Hierosolyma confluisse. Ad quam
rem locum illum D. Joannis etiam trahit, & Egesippum defendit.
Et quis non videt *propter Festum convenire* id satis ibi denotare
quod est, solennibus quidem Ebraicis, in Urbe, ut Peregrinos, in-
teresse, ne tamen Celebrationis Festi rituumque, qui planè Gentili-
bus illiciti, participes fieri. De eo verò quod obiter, in jam cita-
tis, de Sabbati, id est, diei in dierum à rerum Conditu periodis Septi-
mi Observatione, veluti Judæis solum propriâ, occurrit, diligentius
ac fusiùs infra^b videbimus.

¹ Eccles. Hist.
lib. 2. cap. 22.

² Animad-
vers. in Eu-
seb. ad num.
2077. pag. 171

^a Ad Epi-
phan. Hæres.
78. seu Anti-
dicomaria-
nit. pag. 333.

^b Vide Pe-
trum Hal-
loix in Illu-
stres Eccles.
Orient. Scri-
ptores, ad ca.
3. Vita Ege-
sippi pag. 726

^c Cap. 9. &c.

De Locis, tum Interdictis, tum Permissis Divino Gentilium Cultui Hierosolymis, Testimonia Ebraeorum. Templum subinde pro Montis Templi extra eam, quæ vulgò pro ipso Templo solum sumitur, structuram, spatium intelligitur. Ibi Gentilium Cultui Locus. Atrium Gentium Doctorum Virorum è Christianis, de Gentilium Hierosolymis Cultu suffragia. De Gentilium Holocaustis, etiam post Templi excidium, Talmudicorum sententia.

Equitur ut Testimonia de Locis, quæ Profelytis Domicii seu Gentilibus sive ad Preces solenniùs effundendas Adorationesque sive ad Hostias offerendas in Templo, seu juxta illud, Permissa Interdictave, videamus. Acebantur illi, in Templo saltem Herodiano (quod Zorobabelianum plerunque imitabatur, uti & hoc Salomonicum) non solum à Sacerdotum Atrio, uti & alii Israelitæ Laici, eoque quod Israelitis Laicis & qui ipsorum Jure pariter fermè in ceteris fruebantur, Profelytis Justitiæ, tertioque quod Mulieribus proprium erat, verum etiam ab ipso Intermurali quod *לח* nuncupant; loco scilicet latitudinis decem cubitorum, qui muros Templi vulgò & signatius dicti præcingebat. Adcò ut nec intra eum Precari, aut Hostias sive Immolare sive popis aut Sacerdotibus in Holocausta offerre Gentili fas esset; sed tantum in Monte Templi (Monte scilicet Moriah) seu spatiis ac porticibus exterioribus, quibus etiam, uti & ipsi Monti, Templi nomen subinde tributum. Rem ostendit ichnographia, quam ob oculos ponimus. Talmudici de diversis Sanctitatis gradibus in locis, de quibus nunc

Mishna rit.

Celim. cap. 1.

& Maimonides

halach.

Biti habe-

ohira cap. 7.

הר הבית מקודש מן העיר שאין זבין וזבות, נדות ויולדות נכנסים לשם החיל מקודש ממנו שאין גוים וטמאים מת *Mons, Templi* (qualiscunque scilicet pars ejus inferior, seu Intermurali exterior) *Sanctior est Vrbe*, (quæ Sanctior habita, quàm aliæ Terræ Sanctæ regiones,) *quoniam in eum non admittebantur, sive viri, sive Fæmina Seminis profluvio laborantes, nec menstrua patientes nec puerperæ* (nondum ritè lustratæ.) *Intermurale Sanctius est Monte*, (partibus ejus exterioribus) *quia intra illud non admittebantur Gentiles, aut qui cadaveris causâ*

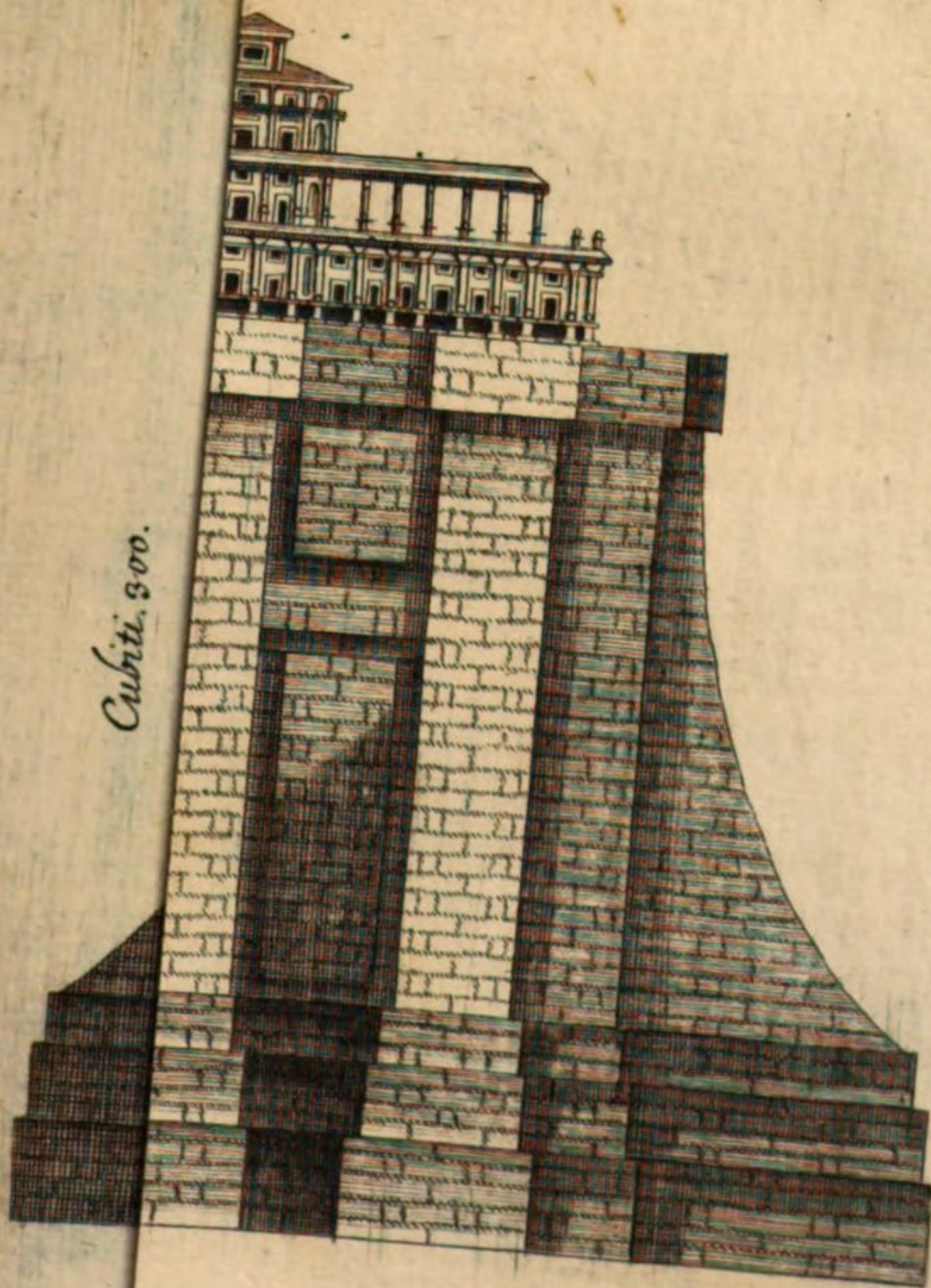
immun-

Vestigium primum
et universarum illi-
rum ex sacra Histori-
ne de promptum, atq;
exemplar olim à Deo
gelis postea Ecclesie

Westminster Foundation
The Westminster Foundation
The Westminster Foundation
The Westminster Foundation
The Westminster Foundation

OCCASIONS		1700	
1	1	1	1
2	2	2	2
3	3	3	3
4	4	4	4
5	5	5	5
6	6	6	6
7	7	7	7
8	8	8	8
9	9	9	9
10	10	10	10
11	11	11	11
12	12	12	12
13	13	13	13
14	14	14	14
15	15	15	15
16	16	16	16
17	17	17	17
18	18	18	18
19	19	19	19
20	20	20	20
21	21	21	21
22	22	22	22
23	23	23	23
24	24	24	24
25	25	25	25
26	26	26	26
27	27	27	27
28	28	28	28
29	29	29	29
30	30	30	30
31	31	31	31
32	32	32	32
33	33	33	33
34	34	34	34
35	35	35	35
36	36	36	36
37	37	37	37
38	38	38	38
39	39	39	39
40	40	40	40
41	41	41	41
42	42	42	42
43	43	43	43
44	44	44	44
45	45	45	45
46	46	46	46
47	47	47	47
48	48	48	48
49	49	49	49
50	50	50	50
51	51	51	51
52	52	52	52
53	53	53	53
54	54	54	54
55	55	55	55
56	56	56	56
57	57	57	57
58	58	58	58
59	59	59	59
60	60	60	60
61	61	61	61
62	62	62	62
63	63	63	63
64	64	64	64
65	65	65	65
66	66	66	66
67	67	67	67
68	68	68	68
69	69	69	69
70	70	70	70
71	71	71	71
72	72	72	72
73	73	73	73
74	74	74	74
75	75	75	75
76	76	76	76
77	77	77	77
78	78	78	78
79	79	79	79
80	80	80	80
81	81	81	81
82	82	82	82
83	83	83	83
84	84	84	84
85	85	85	85
86	86	86	86
87	87	87	87
88	88	88	88
89	89	89	89
90	90	90	90
91	91	91	91
92	92	92	92
93	93	93	93
94	94	94	94
95	95	95	95
96	96	96	96
97	97	97	97
98	98	98	98
99	99	99	99
100	100	100	100

ORDINES ABIMS
rum Templi aream
ad Hebræos
que

Cubiti. 300.

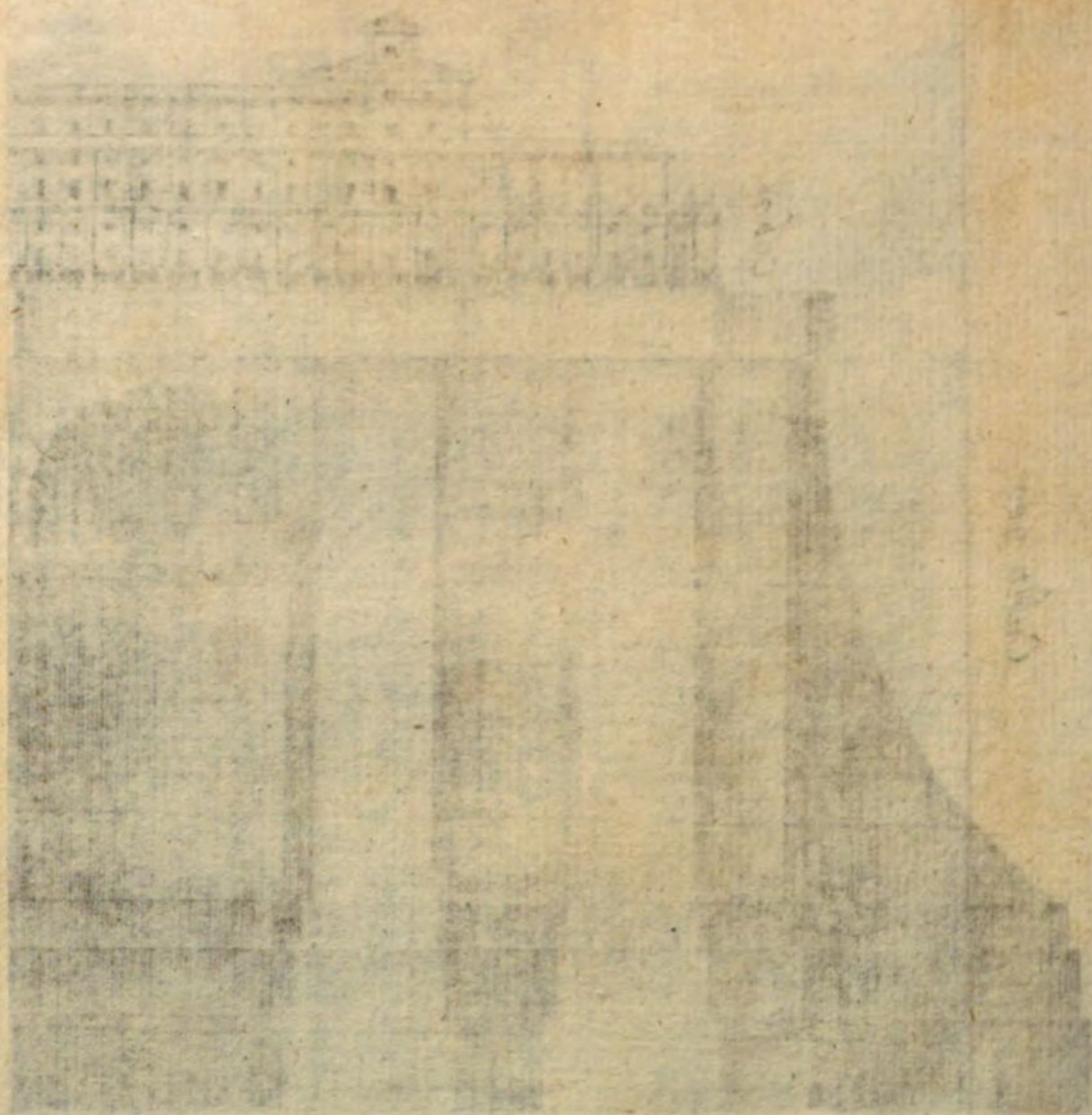
ORDINANCE

of the

General Assembly

of the State of New York

passed at Albany

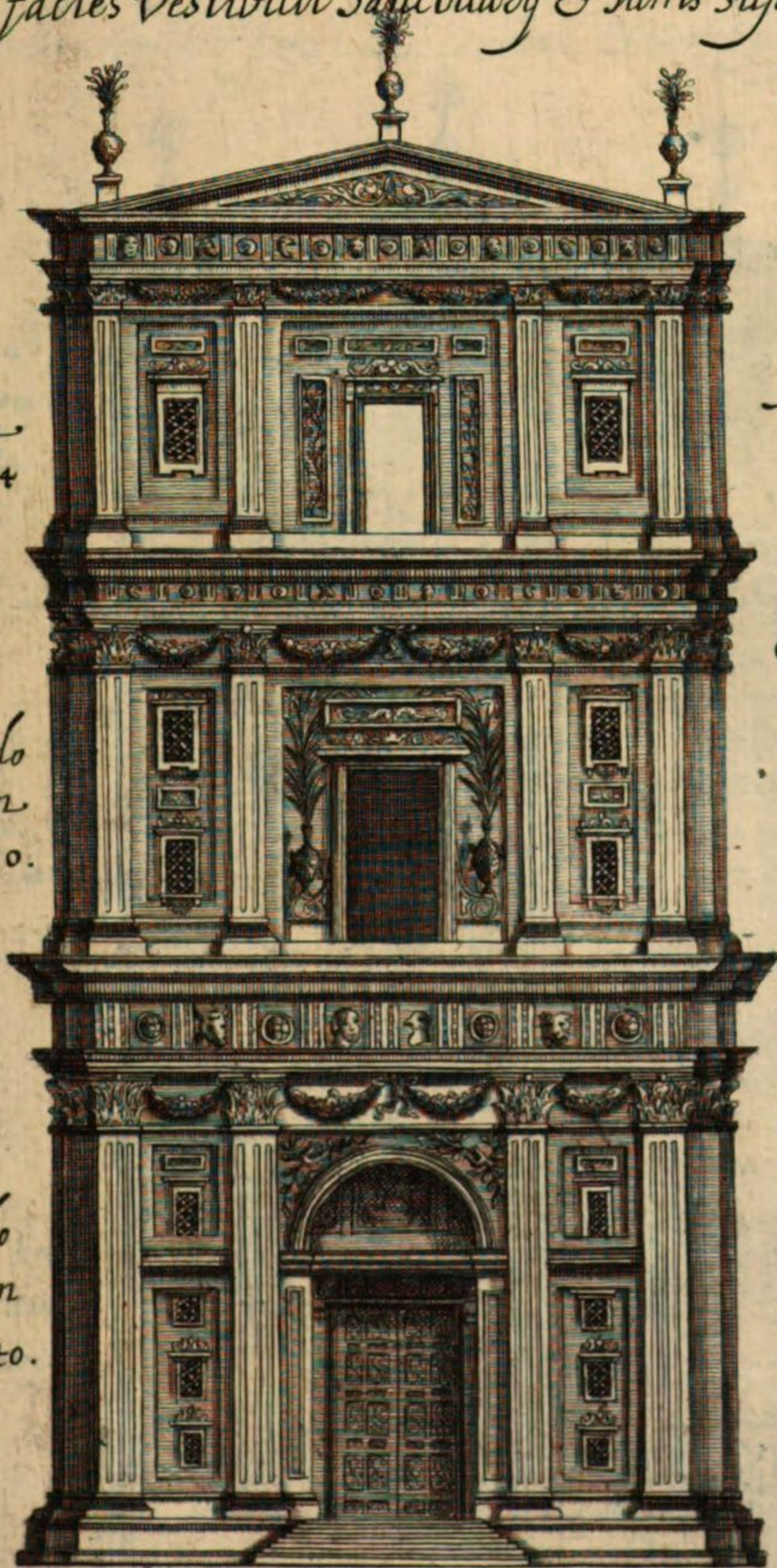

Orientalis facies Vestibuli Sanctuarij & Turris superstructæ.

*Tertius ordo
Columnarum
cubitorum. 24*

*Secundus ordo
Columnarum
cubitorum. 30.*

*Primus ordo
Columnarum
cubitorum. 40.*

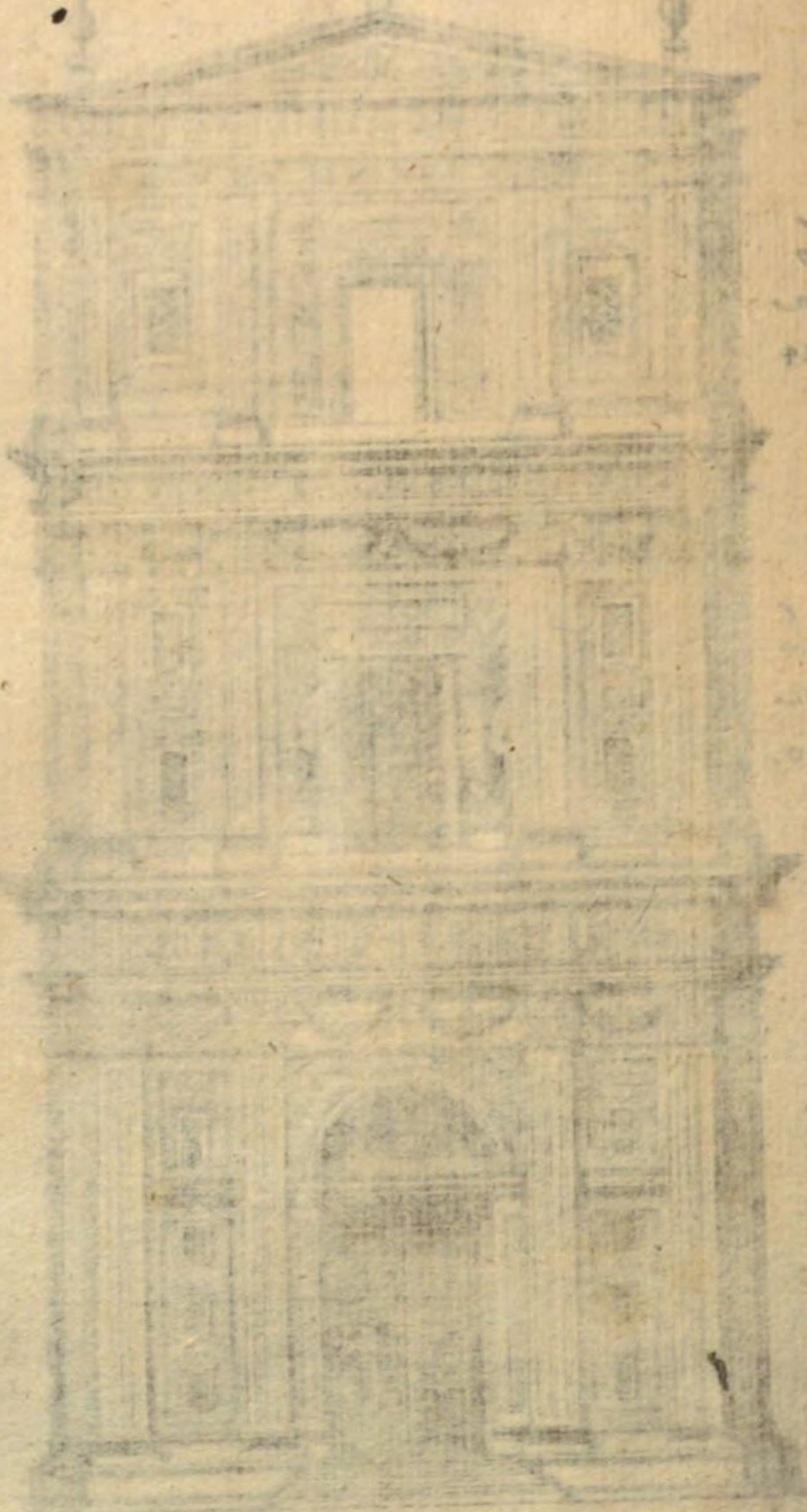
*Altitudo
Turris*

Vestibuli

*Centum
Viginti*

Cubitorum

Ornamentale Formen der Architektur

Attika

Attika

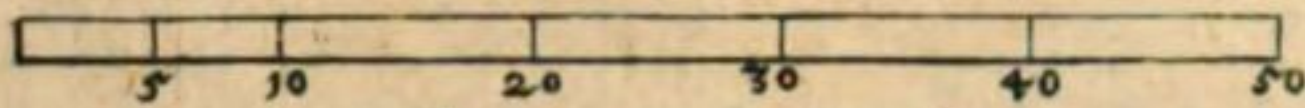
Architrav

Architrav

Metopien

Metopien

Simen

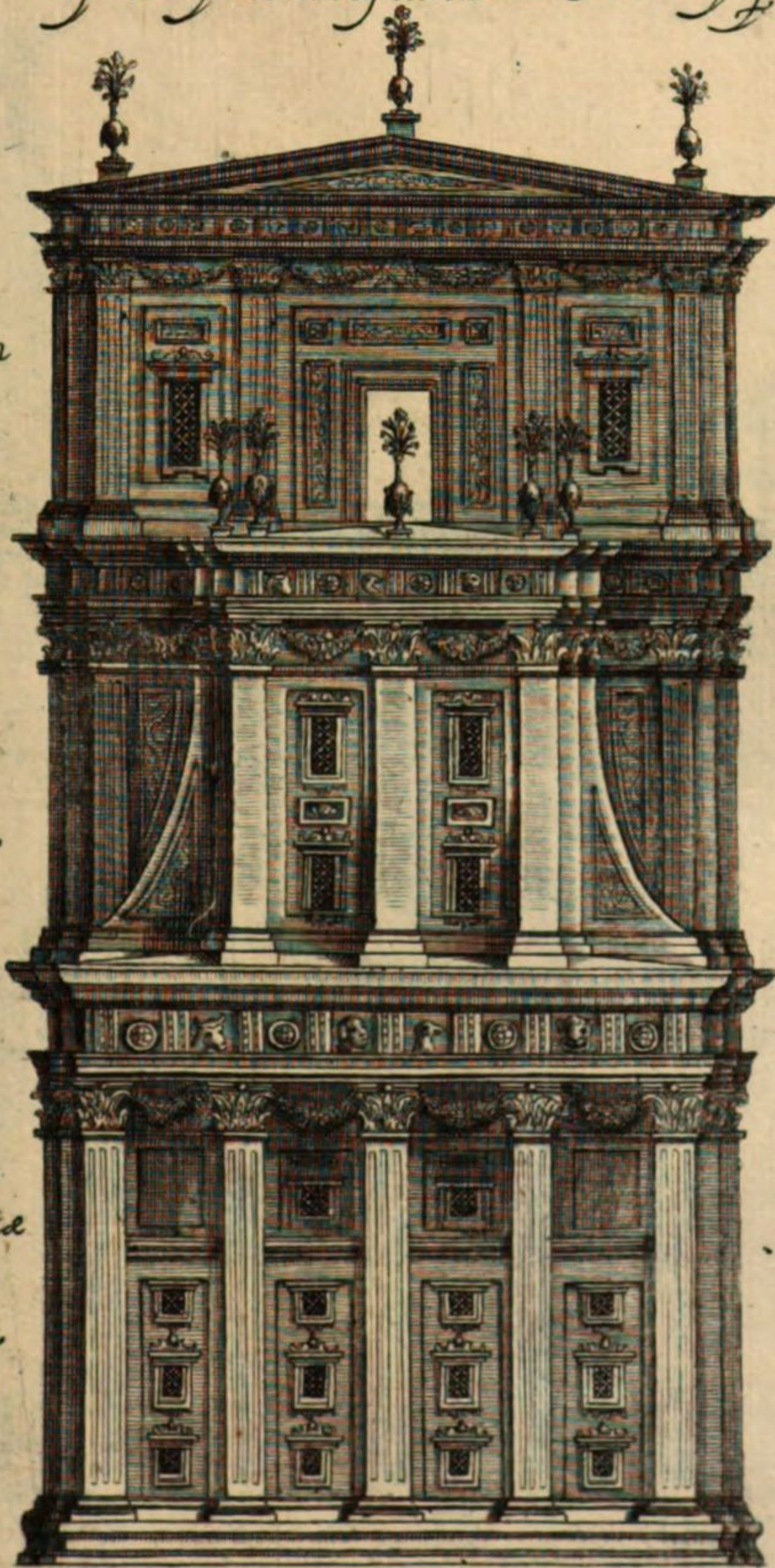

Occidentalis aspectus sanctuarij cenaculi & turris supereminentis.

altitudo
Cubitorum
viginti
quatuor

altitudo
triginta
cubitorum

altitudo ante
cubitorum
quadraginta

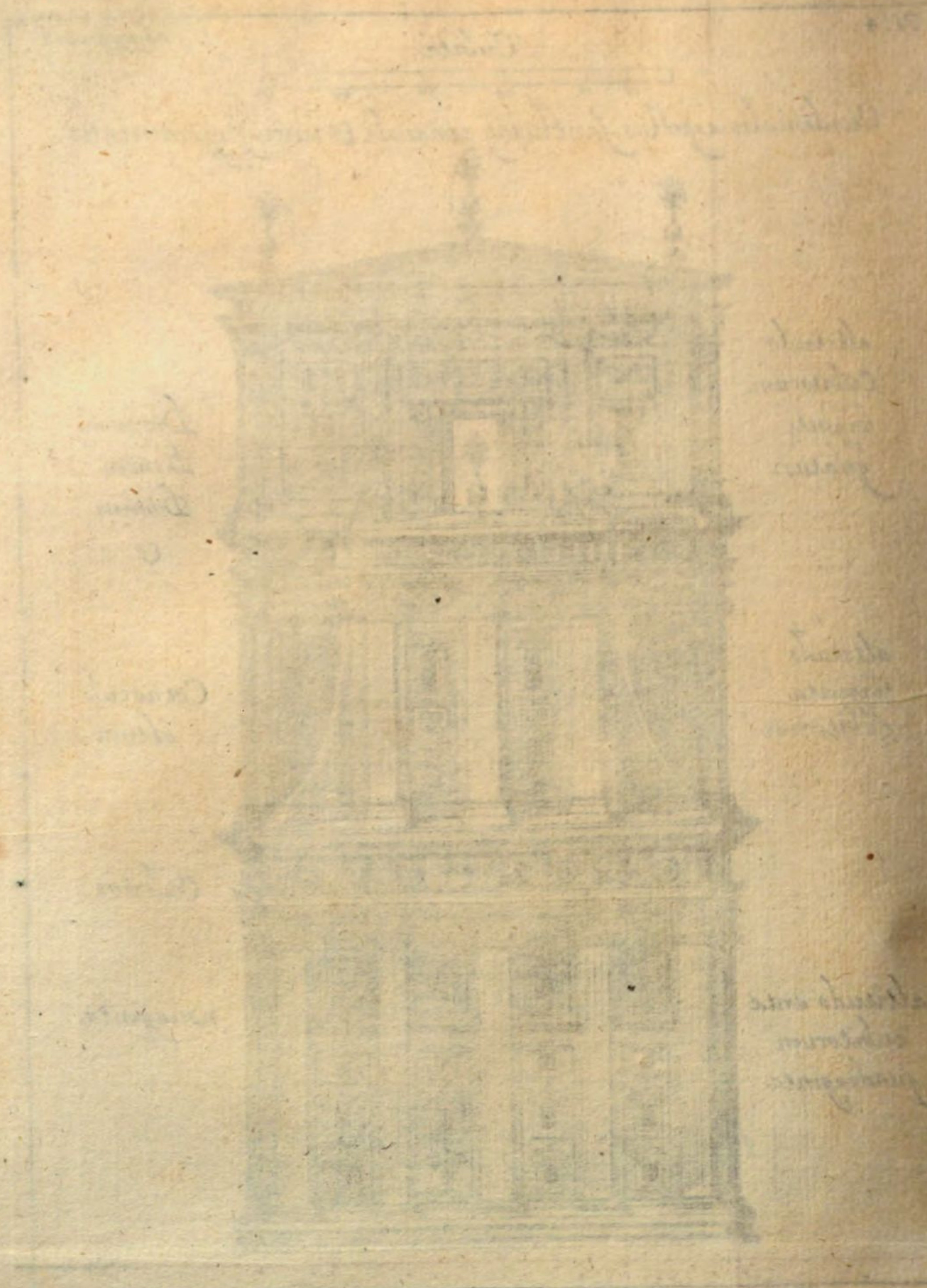

Dorsum
Domus
Domini
&

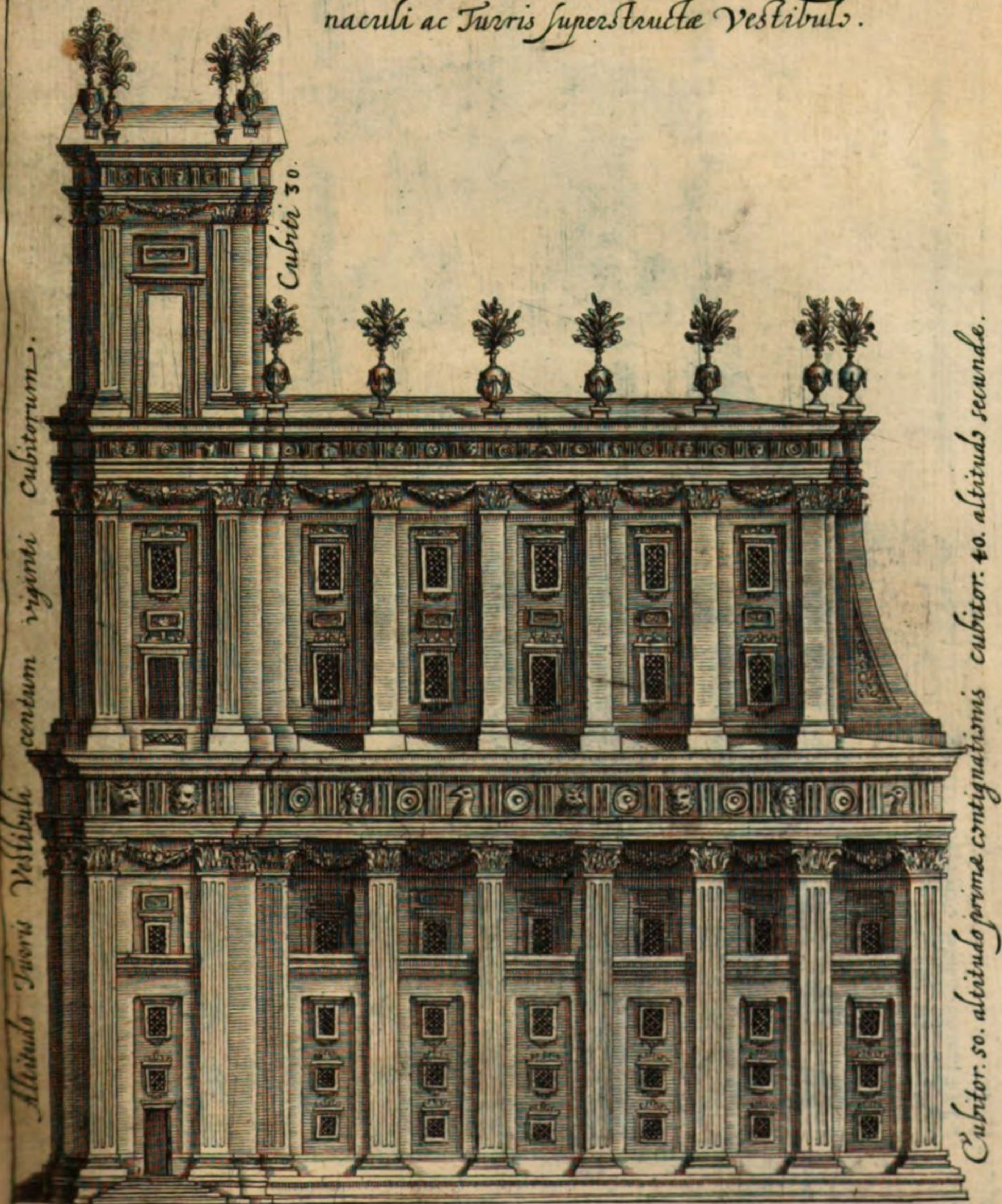
Coenaculi
altum

Cubitos

nonaginta.

ASPECTUS LATERIS SANCTUARIJ ET COE-
naculi ac Turris superstructae Vestibulo.

Longitudo aedificij separati versiq; ad viam respicientem ad mare .90. cubit:

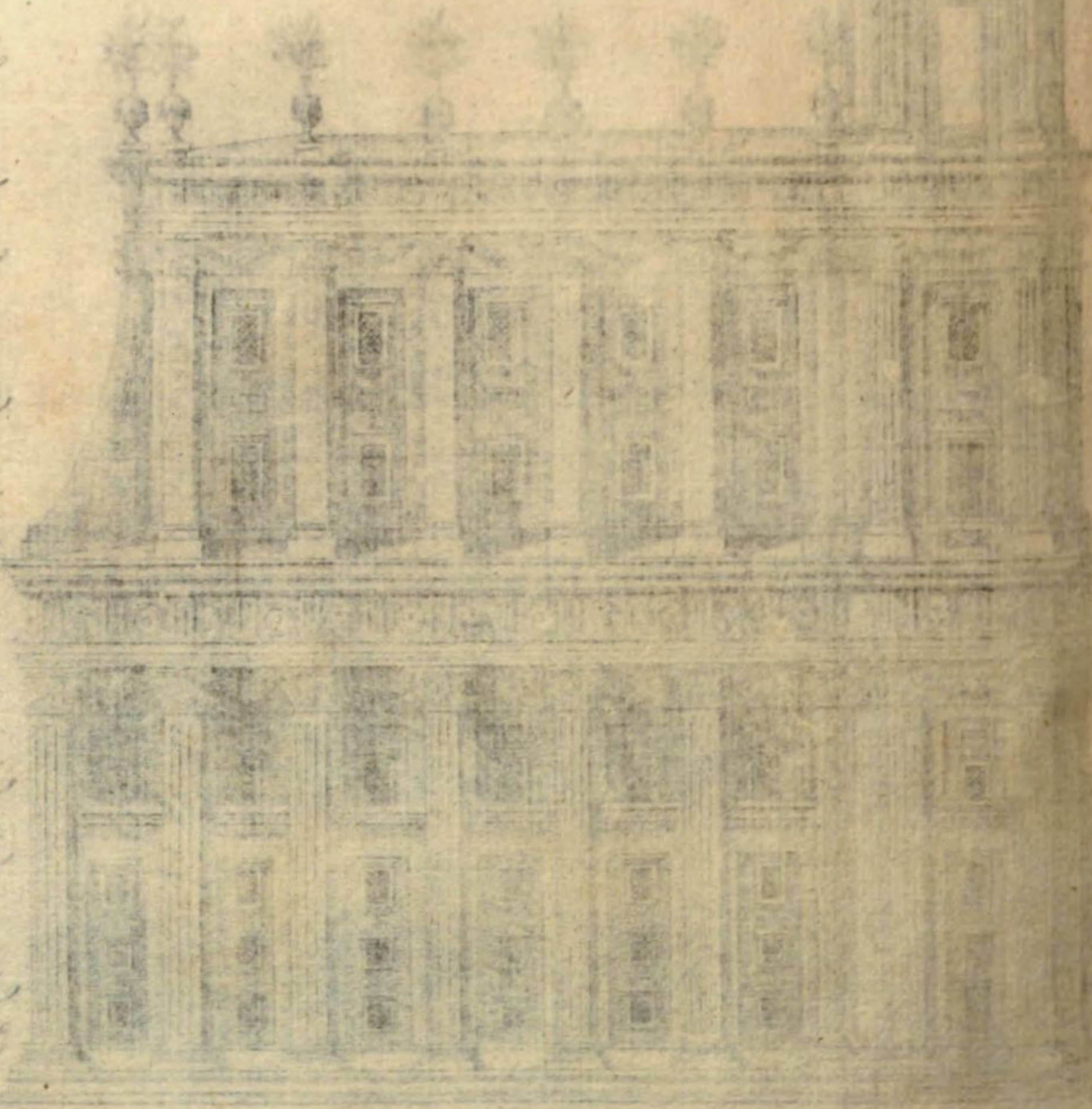
1795

Scale 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

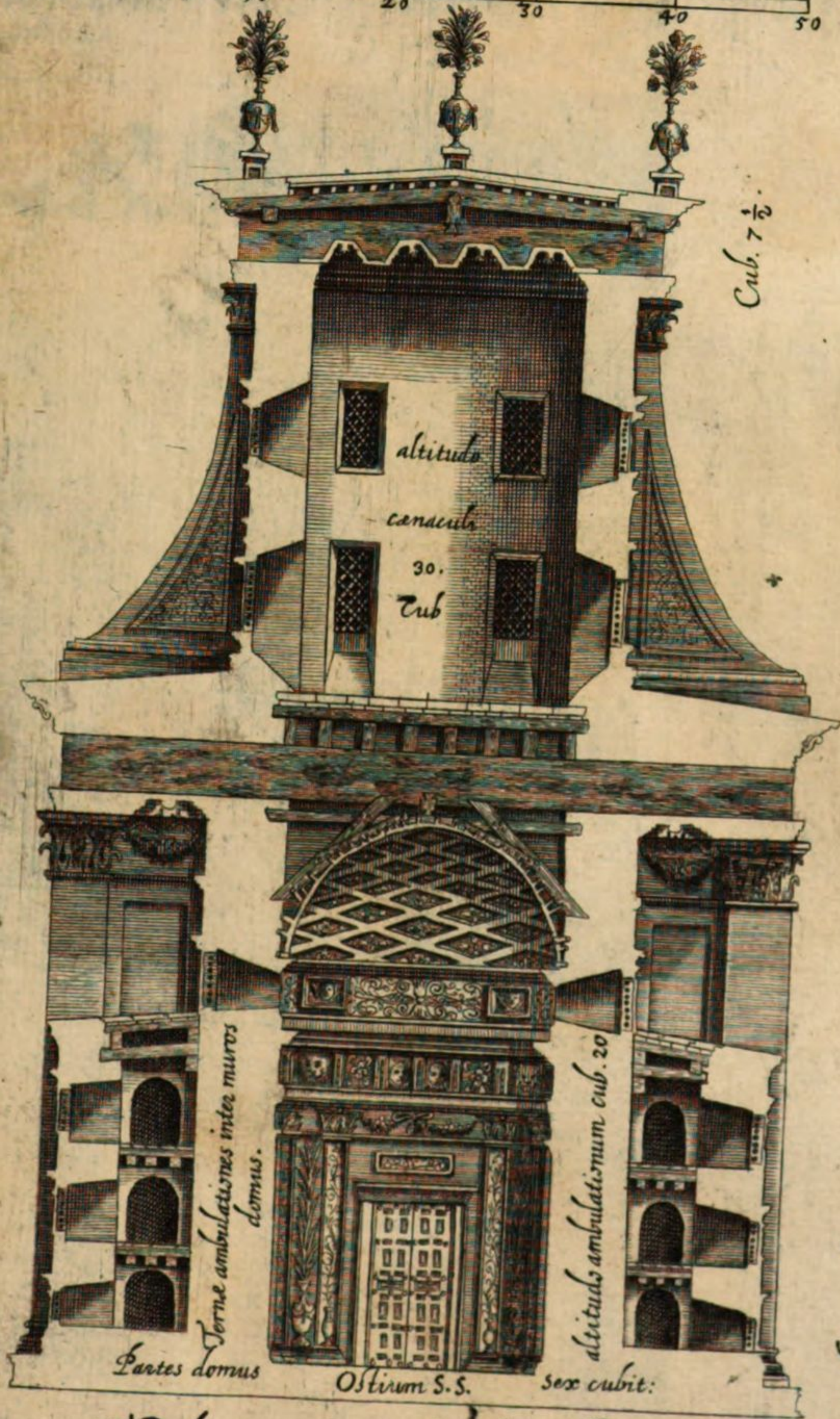
Architectural drawing of a building facade, showing columns and a pediment.

Architectural drawing of a building facade, showing columns and a pediment.

Architectural drawing of a building facade, showing columns and a pediment.

Altitudo triginta cubitorum.

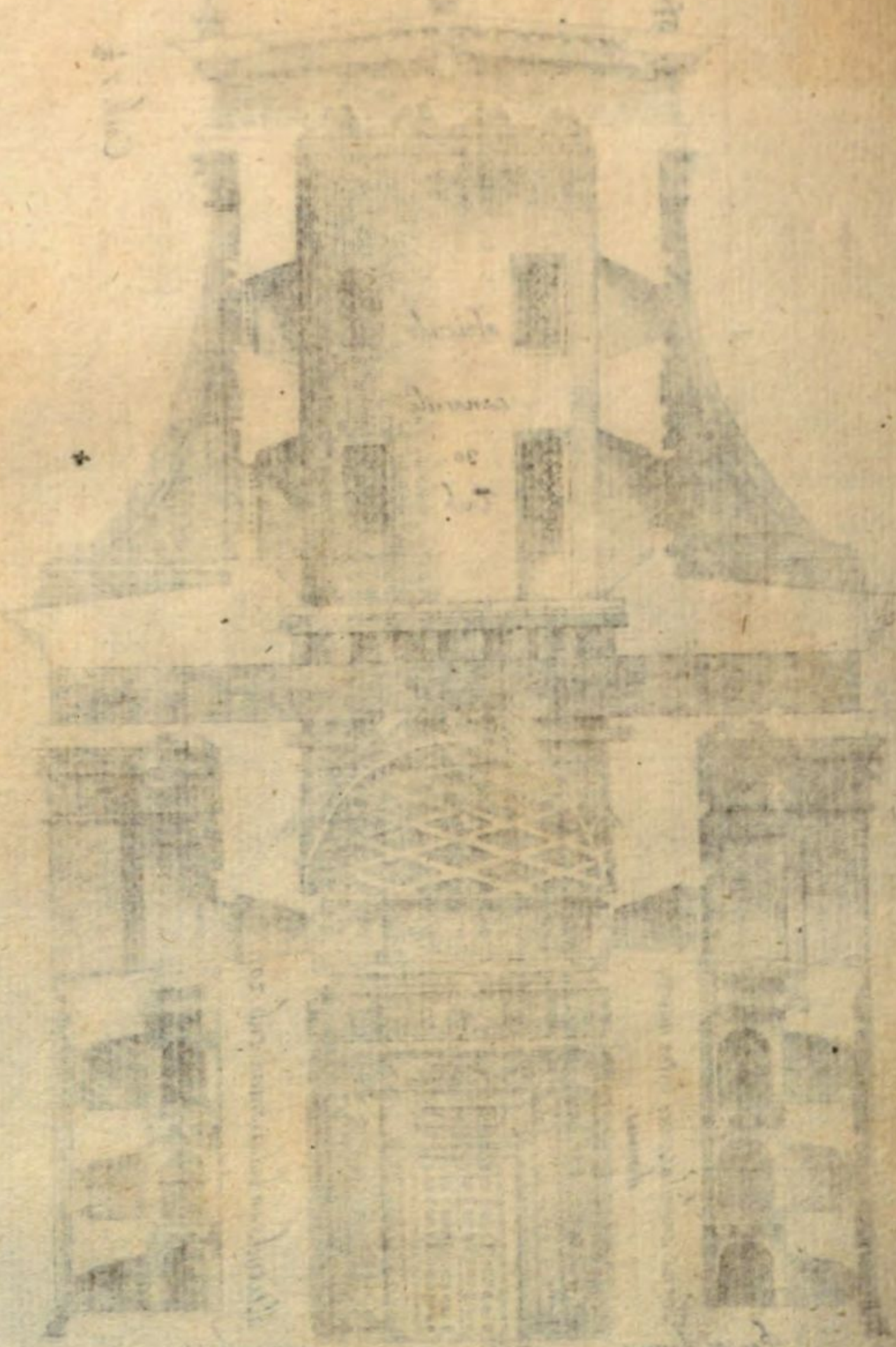

Sectio murorum Testudinis atq; Canaculi aule sanctae, ostendens faciem S. S.

amplius abbas dicitur

cap. 10.

et inquit cum dicitur

amplius abbas dicitur

cap. 10.

et inquit cum dicitur

et inquit cum dicitur amplius abbas dicitur

Prospectus testudinis murorum & pa
arce Testamenti cum

Nº 7.

Prospectus des Indes orientales & occidentales
avec des cartes de ces Indes

Des Indes orientales & occidentales
avec des cartes de ces Indes

immundi erant. Atrium mulierum Intermurali Sanctius erat &c.
 quemadmodum & Israelitarum Laicorum atrium, eo quod Mulie-
 rum erat, & Sacerdotum eo quod Laicorum, ut ibi sequitur. Et tam-
 etsi immundos aliàs pariter habebant Gentiles atque eos, qui seminis
 aut sanguinis profluvio immundi erant, (ut ante^d monitum est,) ni-^{d lib. 2. cap. 5.}
 hilominus hac in re immunditiem ipsorum ei, quæ erat eorum, qui^{p. 180.}
 cadaveris tacti causâ immundi erant, æquiparandam volebant. Ur-
 bis autem aream usque ad radices Montis Templi, solenni nomine
 vocabant^e *מחנה ישראל* *Castra Israelitarum*; quæ inde ad portam^{e Maimonid.}
 Orientalem, *מחנה לוי* *Castra Levitica*; & demùm quicquid erat^{in comment.}
 inde Templi in atriis, conclavibus, ceterisque structuræ partibus,^{ad tit. Celina}
מחנה שכינה *Castra Divinae majestatis* appellata. Ita nec in ipsa *Castra*
Divinae majestatis seu Templi cum vulgo tantùm pro eo quod por-
 tâ illâ interius erat sumpti partem ullam, nec quidem in Intermurale
 introitus Gentili licitus. Ceterum quacunque in parte Castrorum
 Leviticorum seu Montis Templi, quæ Intermurali exterior erat, fas
 fuit ei Precari & Sacrificia atque alia, sed tantùm, quæ diximus, offerre.
 Ibi etiam Immolare, quod Altari à Sacerdotibus consumendum.
 Nam tametsi regulariter ex Lege Sacra^f immolationes interiùs fieri^{f Levitic. 17.}
 debebant, (ut interpretantur Magistri,) nihilominus etiam extrâ^g eas^{4. 1. 11. &c.}
 ritè fieri admittunt, quoties, qui suas ipsi immolarent victimas, ob^{g Maimoni-}
 singularem aliquam sui qualitatem propiùs accedere non deberent.^{des halach.}
 Ad quam rem animadvertendus est locus jam antè de varia Loco-^{Maigshe}
 rum Sanctitate è Talmudicis allatus. Sed sæpius nummi accipie-^{Korbanoth}
 bantur in victimas impendendi, item ipsæ victimæ popis, qui immo-^{cap. 18.}
 larent, traditæ^h; unde facilè fiebat, ut, quod extrâ à Gentili offerre-^{h Gidesis Phi-}
 tur, intrâ ritè immolaretur. Atque ita igitur juxta Ebraeos capien-^{lonem lib. de}
 dum illud supra capite quarto memoratum de Gentilium precatio-^{Victimis &}
 nibus in hoc Loco, in Salomonisⁱ ad Deum O. M. oratione (si pri-^{Joseph. lib. 3.}
 mi & secundi Templi parilem admittant heic rationem) uti & illud^{cap. 10.}
 Josephi^k de Alexandro Magno; *ἀνελθὼν εἰπὶ τὸ ἱερόν θύει μὲν τῷ θεῷ*^{i 1 Regum. 8.}
ascendens in Templum immolavit Deo, quod de Zorobabeliano di-^{42.}
 ctum. Nimirum ob Templi vicinitatem & singularem Loci San-
 ctitatem, porticus & spatia, quæ fuere alia extra Intermulare Loca

Montis, quâ ascendebatur ad Templum, id est, tota Castrorum Leviticorum (ut Spatium illud nuncupabant) area, Templi etiam nomine veniebat, quod plerunque tamen pro eo, quod Intermulari in-

¹ Halof. lib. 6. cap. 14. gr. 6. Est. & Origin. lib. 15. cap. 14. & vide Constantin. L' Emper- eur ad tit. Middoth cap. 2. sect. 3. pag. 44. 45. & 190. ^m Contra Apionem lib. 2. ^o Ioseph. O- rig. lib. 12. c. 3. ^o Vide Con- stantinum L' Emper- eur lo- cocitato & c. ¹ Orig. lib. 20 cap. 4. & 7. ² In Appara- tu; in Liba- no. ³ Comm. in concordiam Evangelic. tom. 2. lib. 3. terius erat, tantum sumebatur. Etiam Iosepho¹ scimus, qui Herodianum describit, Primum Templum (id est *ιερόν*) & Secundum me- morari. Ad Frontem autem secundi, columnis inscriptum literis tum Græcis tum Latinis, *μη δεῖν ἀλλόφυλον εἰς τὸς ἁγίους παρεῖναι* *A-* *lienigenam seu Gentilem in Locum (illum) Sanctum transire non de-* *bere* etiam *Ἰουδαίων ἀπειλαρχίας τῆς ἑρμίας* *sub interminatione pænæ* *Capitis.* Atque ita, quod in Monte exterius erat, pariter Templum habebatur, in quod Gentilibus aditus licitus. Alibique idem Iose- phus de Templo verba faciens, *quatuor*, inquit^m, *porticus habuit in* *Circuitu, & harum singulae propriam secundum Legem habuere cu-* *stodiam.* In exteriorem itaque ingredi Licentia fuit omnibus, et- iam alienis. Mulieres tantummodo menstruata transire prohibe- bantur; quibus ex Talmude vides superius conjungi alios, qui juris parilis. Quod de porticu Montis Templi Intermurali exteriori capi- endum. Quò spectat & illud in Antiochi Regis diplomateⁿ, *μη-* *δεῖν εἶναι ἀλλοφύλων εἰς τὸν παρῆβολον εἰσπέναι τῶν ἁγίων, τῶν ἀπηγορευό-* *μένων τοῖς Ἰουδαίοις, εἰ μὴ οἱς αὐτὸν ἀγκισφύουσιν ἐν ἑθιμον καὶ τὸν πάτριον νό-* *μον* *Nemini alienigenæ liceat intra septum seu Peribolum Templi* *ingredi, eorum scilicet qui à Iudæis ingredi prohibetur, præter eos qui-* *bis lustratis fas est juxta præscriptum legis patriæ.* Nimirum præ- ter Gentiles seu alienigenas in Judæorum ritus transeuntes, seu Pro- selytos Justitiæ & Libertinos, qui Juris non diversi. Intelligunt heic

viri docti nonnulli ^o Templi nomen in Evangelio interdum pro- Porticibus aut Locis intermurali exterioribus. Hinc etiam ritè ca- piendus Locus ubi festis diebus celebrioribus cohortes Romanæ Stationes habebant ad Custodiam. Cohibituræ scilicet tumultum, si quis forte existeret. Quæ de re vide Iosephum^p. Si quis de situ ho- rum Locorum in Monte Templi plura velit, præter Iosephum scri- ptoresque ad libros Regum obvios, & quæ de tota Templi fabrica di- ligentiùs scripsere, Christianos, veluti Bedam, Ariam Montanum^q, Franciscum Riberam, Adrichomium, Sebastianum Barradium^r, J. Bapti-

J. Baptistam Villalpandum, Joannem de Pineda^f, Ludovicum Capellum^t, adeat Moses illos Maimonidem^u & Cotzensen^x & Tractatum Talmudicum *Middoth* seu de Mensuris Templi, qui à V. Cl. Constantino L' Empereur Latinè pridem versus est: ubi habetur etiam Templi sciagraphia Talmudica affabrè delineata. Eam verò compara cum illa, quæ Ebræi ipsi conjunctim interdum exhibent cum Tractatu illo; qualem visè ad calcem ejusdem in *Misna-iotb* Pragæ olim editis simul cum Commentariis RR. Obadiæ Bartensorii & Jom Tob. Locus, etiam in quem patebat Gentilibus in Montis Templi, Sacrorum causâ, aditus, Atrium Gentium non raro dicitur, quod & non semel in Federe Novo *Porticus Salomonis*, ut volunt aliqui, nuncupatur. De Atrio illo videsis Adrichomium^z. Et de eo fusissimè disputant J. Baptista Villalpandus^a, & Joannes de Pineda^b, eoque nomine fuisse Atrium tam in Salomonico quàm in Zorobabeliano atque Herodiano Templo, multis pertendunt. Huc attinent loca aliquot S. Scripturæ^c de Gentilibus Templo, sed non aliter atque dictum est, arcendis. Et Hierosolymitani D. Paulum, cum viderant Trophimum Ephesium familiariùs ab eo in Urbe habitum, unde & existimabant, ipsum ei in Templi interiora comitem fuisse, incusant, quòd Gentiles *induxit^d in Templum & violavit Sanctum Locum istum.* Templi verò Hierosolymitani nomine (quod בית Domum Domini, & domum Sanctam & domum Electam^e vocitant Ebræi) intelligi subinde non modò sanctiorè illam structuram quod vulgò Templum dicitur, verùm etiam vicina, sed in Monte continentia, quæ diximus Spatia, inque eis tum Porticus tum Loca qualiacunque hypæthra, absolum magis non est quàm Pomærium & suburbana ædificia & vicos Urbis Romæ^c, subinde etiam aliarum, nomine, vicinas etiam Ecclesiis Christianis domus^f, hortulos, areas, nomine interdum Ecclesiæ parilique Jure insuper hortum Domus legatæ nomine contineri. Si Testator, inquit Papinianus^g, *hortum domus causâ comparavit, ut amariorem domum & salubriorem pos-*

^f De Rebus Salomonis li. 5. cap. 5. §. 19.

^t In Compendio Hist. Judaicae subjun-
do Historia Apostolica.

^u Halach. Bith habechira cap. 6. & Seqq.

^x Præcept. Affirmat. 163.

^z Actis. Apost. 3. 11. & 5. 12.

^a Theatr. Terra. Sanct. p. 162.

^b Explan. in Ezech. tom. 2. part. 2. lib. 1. cap. 9. & lib. 3. cap. 911. 14. & 27. & lib. 5. disp. 4. cap. 60.

^c De Rebus Salomonis li. 5. cap. 5. §. 19. videsis Abulen. ad 3. Regum cap. 6. quæst. 21.

^d Lucam Burgens. ad S. Matth. 21. 12.

^e Sebastianum Barradium

^f Comment. in Concord. Evangelic. Tom. 2. lib. 3. c. 29.

^g rem pos-

¹ Maldonat. in D. Joann. 12. 20. ^c Ezechiel. cap. 44. 7. & c. ^d Act. Apost. 21. 28. ^e Dd. ad l. 2. D. tit. de Verb. significatione, & Virginius Fortia, de Iure no. & Urbis condenda lib. 2. cap. 1. §. 23. ^f l. 3. C. de his qui ad Ecclesiam conf. comit. Tobetan. 12. cap. 10. c. 35. caus. 17. q. 4. Petrus Gambacurta de Immunitate Eccles. lib. 4. cap. 1. §. 13. ^g l. 91. Prædict. D. de Legatis 3. Capola de Servitut. Urban. Prædict. cap. 76.

^h Cap. 9.

rem possideret, aditumque in eum per domum habuit, & adium hortus additamentum fuit, domus legato continebitur. Et de civilibus Urbis oppidive finibus, vide quæ inferius^h occurrunt, ubi de Itinere Sabbatico obiter agitur. Etiam apud Gentiles nonnulli Templum nuncupabant *non solum quod potest claudi, verum etiam quod palis aut hastis aut aliquâ talire, & lineis, aut loris, aut simili re septum est: quod ec fatum est.* Scilicet cuius fines sive ab Augure sive à Ponti-

ⁱ In Aeneid.
4. & vide
Ios. Scaliger
in Festum,
Verb. Mino-
ra.

^k De Lingua
Lat. lib. 6.

^l lib. 1. cap. 2.
& c.

^m Chronic. li.
2. cap. 46.

ⁿ De Civit.
Dei lib. 18.
cap. 45.

^o Haloseos
lib. 1. cap. 5.

^p De Civit.
Dei, lib. 18.
cap. 45.

fice effati sunt. Verba sunt Servii Honoratiⁱ ad Virgilium. Et Templa tam subdialia & arboribus finita quam tecta & muris inclusa veteribus fuisse scimus ex Varrone^k, Vitruvio^l, aliis. Quam verò aliter peculiare fuerit Judæorum immolationibus, nec Gentilium permissum, Templum Hierosolymitanum, ita vulgò, id est, strictiori sensu nuncupatum, rectè innuit Otto Episcopus Frisingensis, ubi de Pompeio, *Inter alia Orientis regna, inquit^m, Hierusalem veniens, captâ civitate, Templum, quo soli populo Dei immolare licuit, oblatiis hostiis polluit.* Sed quod de polluto ex hostiis à Pompeio oblatiis Templo habet, (ut obiter id adnotem,) hallucinatio est. Id quidem est verum, apud Zonaram legi, imperasse populo Pompeium purgare Templum *καὶ θύειν νομίμως & ritè sacrificare;* atque apud Cedrenum, *καὶ θυσίας ἱερτελεῖν sacrificia peragere;* etiam ad Sancta Sanctorum antè accessisse, non ut veneratorem, sed ut profanatorem, (quod ait D. Augustinusⁿ,) atque ita sanè Templum polluisse. Et ex ejusmodi sive Græcorum, quos memoravimus, sive aliorum verbis fortè illud suum, indiligentiùs advertens, sumpsit Otto ille. Nam hostiis eum Templum polluisse nemo vetustiorum dixit. Hujuscerei autor vetustissimus est Josephus, cuius mens proculdubiò, tametsi non verba, in scriptoribus illis. Josephi verba sunt; ^o *Postero die post excidium purgare Templum edituos jussit καὶ τὰς ἐξ ἑθὺς ἱερτελεῖν θυσίας & sacrificia, quæ ritu solenni erant peragenda, peragere, seu solennia sacra celebrare ut vertit Ruffinus, seu celebrare assue- ta sacrificia ut Egesippus.* Scilicet intermissum aliquantulum juge sacrificium ritè jussit instaurari juxta morem patrium, *non devotione supplicis* (ut verba sunt D. Augustini^p de referato ab eo Templo) *sed jure victorie.* Itaque non hostias obtulit ille, sed, ut suas non inter-

intermitterent Ebraei, imperavit victor. Jam dictis lucem aliquantulum præbet, mutuoque accipit illud Taciti ¹; Templum Hierosolymitanum intimis clausum. Ad fores, tantum Iudæo aditus; limine, præter Sacerdotes, arcebantur. Placet Lipsio Templum intimum seu potius interius; nec immerito. Nam quid intimis clausum? Quæ introitu in Sacerdotum atrium interiora fuere, Templum Interius vocare videtur. Nam ad fores ejusdem, Judæo tantum aditus; per atrium scilicet in quod alienigenæ nentiquam admissi, sed tantum Judæi. De Gentilium autem Precibus, Adorationibus, Oblationibus, & Votis quæ diximus in Templo Hierosolymitano seu Monte Templi, juxta jam ostensa, præter Scriptores Christianos numerosos illos, qui de Atrio Gentium obiter loquuntur, expressim etiam alii à Talmudicis edocti iique gravissimi summiq; nominis. Josephus Scaliger^r; *Gentiles sanè adorabant, immolabant, vota solvebant, & suscipiebant in Templo Hierosolymitano.* ¹ Animad-
² Vers. Eusebii
num. 2077.
Quin & Hugo Grotius^r; *inter ipsos Hebræos vixerunt semper aliqui ex Gentilibus, ut legitur titulo Talmudico de Rege.* ¹ De lure Bel-
² Isac Pacis li.
1. cap. 1. §. 16.
Talis qui est in lege^u dicitur בן נכר & תושב ubi Chaldaeus dixit incolam in-
¹ Vide D.
circumcisum. Hi, ut narrant ipsi Hebræorum Magistri, Leges Ada-
¹ Matth. 15. 22.
mo & Noæ datas servare tenebantur, abstinere ab idolis & sangui-
¹ Act. Apost.
10. 2. & 17. 4.
ne & aliis, quæ infra suo loco memorabuntur, at non item proprias le-
¹ Levit. 22.
ges Israelitarum. Itaq; cum Israelitis non liceret vesci carne Bestiæ,
¹ 25. & 25. &
quæ fato suo perisset, peregrinis^x tamen inter ipsos viventibus id li-
¹ 47.
cebat. Nisi quibusdam legibus specialiter expressum est, ut incolæ iis
¹ Deut. 14. 21.
non minus quam indigenæ teneantur. Extraneis etiam qui aliunde
advenirent, neque institutis Ebraicis subjicerentur, in Templo Hierosolymitano licuit^r Deum adorare, & victimas offerre, stantibus
¹ Vide 1. Re-
gum 8. 41.
tamen in Loco peculiari ac separato à statione Israelitarum. Sic vir
¹ 2. Maccab. 3.
præstantissimus. Simile fermè reperitur in Ecclesiæ Christianæ vete-
¹ 35. D. Ioann.
ris moribus. In Templum admittendi erant², & Gentiles, & Judæi,
¹ 12. 20. Act.
sed usque ad missam Catechumenorum tantum. Quæ verò sunt hæ-
¹ Apost. 8. 27.
cenus dicta, ad secula attinent, quibus florere, saltem excisæ non
¹ Concil. Car-
thag. 4. cap.
sunt, Hierosolymis res Ebraeorum. Seculis autem, quæ inde secuta
¹ 84. Dist. 1. de
Consecrat. c.
sunt,

^a Maimonides
des halach.
Maighshe
Korbanoth
cap. 19. &
halach. Bith
habechira c.
6.

sunt, id est, post dirutum Templum, pristinam Loci sanctitatem ita aiunt retineri, ut ad sacrificia peragenda maneat ipsis etiamnum ea peculiaris, nec extra atrium seu atrii juxta superiorem delineationem spatia regulariter fas sit ipsis immolare aut offerre. At de Gentili-

bus adjiciunt ^a הגוים מותרין להקריב עולות לשם בכל מקום והוא שיקריב בבמה שיבנו ואסור לסייען ולעשות שלחותיהן שהרי נאסר עלינו להקתיב בחוץ ומותר להורות להם ולמדם היאך יקריבו לשם האל *Gentilibus licet Holocausta offerre Domino quocunque locorum* (neque enim post excidium Templi adeoque Reipublicæ Israeliticæ, Jura ipsis Ebraeisque Intervenientia, quibus altaria intra ditionem Israeliticam sibi erigere prohibebantur, vim retinere potuerunt ullam; & extra ditionem illam, nunquam non fuisse eis fas holocausta offerre existimabant) *modo aram sibi extruant. Sed nobis nefas est illis opem prestare, aut procuratores agere. Quoniam nimirum vetitum est nobis offerre extra Atrium. At verò fas est nobis indicare illis & docere, quomodo offerre debeant Domino Deo Benedicto.* Et in Gemara Babylonia, postquam de liberiori illo Holocaustorum vero Numini ante legem Mosaicam offerendorum ^b *Etiam* ^b *more* verba fiunt, subjicitur ^b *והוא* ^b *בזמן הזה רשאי לעשות כן* *& nunc Temporis Gentilibus eo uti fas est.*

^b Ad tit. Zebachim cap. 14. fol. 115. b

C A P. VII.

De Sententia Christianorum aliquot Scriptorum; Res ipsas, veluti animalia, à Gentili seu Incircumciso in Sacrificia rite non oblatas Hierosolymis, sed tantum earum pretia. Lex sacra quâ nititur sententia illa. Magistrorum interpretatio. Alia ex Scriptoribus Christianis circa antè ostensa.

^c Misna tit. Siklim cap. 1. & 2. & Maimonides halach. Siklim cap. 2.

Sunt quidem in Scriptoribus Christianis, qui negent Sacrificia ipsa offerenda, à Gentilibus ulla accipi debuisse, sed tantum Pecuniam aut Pretium rerum, unde Sacrificia coëmerentur. Et sanè solenne satis erat ipsis Ebraeis pecuniam ^c offerre pro singulis, quibus tenebantur sacrificiorum Oblationumque generibus, quæ in arculis (harum numerus erat tredecim) reposita à Sacerdotibus in sacrificium ipsum, seu id, quod

quod præstituta specie præstandum erat, ritè erogabatur. Sed Nicolaus Lyranus, etiam ex Judæus, de alienigena, qui, ut ipse ait, *non erat Iudæus natione, nec conversus ad Iudaismum*; à talibus, inquit ^d, ^d *Ad Levit. c. 22. not. 12.* non debebat accipi aliquid offerendum in altari. Poterat tamen accipi pecunia vel alia dona, ex quorum pretio emerentur illa, quæ essent offerenda. Et hoc modo dicitur, quod Seleucus Asia Rex ex sumptibus suis præstabat ea, quæ pertinebant ad sacrificia. Alii huius sententiæ sunt sequaces, in eam interim ducti interpretatione legis sacræ diversa nimis ab ea, quam amplectuntur Magistri. Lex est subiecta eis, quæ de victimis tantum immaculatis offerendis latae sunt, huiusmodi ^e *ומיד בן נכר לא תקריבו את לחם אלהיכם מכל אלה* ^e *Levitic. 22.* Nec de manu filii alieni- ^{25.} *genæ seu Gentilis (seu à Gentili) offeretis Panem Deo vestro ex omnibus istis (vulgata ibi habet & quicquid aliud dare voluerit) quia corruptio eorum est in eis. Macula est in eis. Non accepta erunt vobis; seu, ut vulgata, non suscipietis ea.* Pro eo quod est heic Panem, substituunt Chaldæi ית-קורבן Oblationem, uti & Judæi Mauritanenses aliique in versionibus Orientalibus. Et Hellenistæ ibi, *ὅτι οὐκ ἐσθλὰ δῶρεα* non offeretis munera. Et de Carnibus aliisque in sacrificium ipsum oblatis accipiunt locum illum scriptores item Christiani ^f. Ad Oblationes autem seu Victimæ ibi memoratas omnes ^f *Abulensis in Levitic. 22. quest. 22. Cajetanus, Cornelius à Lapide, Io. Lorinus, &c* legem attinere volunt Magistri. Sed ita scilicet, ut sensus sit, isque à majoribus acceptus, Oblationes spontaneas seu vota Gentilium (juxta jam superius dicta; quæ etiam paulò antè ^g ibi lectis Oblationibus & Votis tam Gentilium quàm Israelitarum nituntur) admit- ^g *Comm. 18.* tenda quidem esse, nec oblationum seu sacrificiorum genera alia. Sic tamen ut nec omnimoda ab ipsis jumenta, aut pecora suis alibi sacrificiis satis idonea, in sacrificium eorum spontaneum Sacerdotibus Hierosolymitanis acciperentur, quod ut fieret fortè morum suorum tenaces sequacesque Gentiles instarent. Sed planè respuenda esse, quæ per manum Gentilis, seu ex more Gentilium ab eo, citra rationem macularum & defectuum ibi præscriptam, offerrentur. Quia scilicet Corruptio ac Defectus seu Vitium tam in eis, pro vetito ex sacra lege, quàm in sacrificiis Israelitarum erat habendum. Expressim

rentur & converterentur in pecunias applicandas ad usum Sanctuarii, reciperetur talis Oblatio, quoniam hoc solum prohibitum erat, scilicet id quod ipsi darent poni super Altare vel offerri Deo, ita ut efficeretur sacrum. Si autem Gentiles darent pecuniam vel aliquid aliud convertendum in pecunias, non efficiebantur ista sacra, sed postea ex eis emebantur alia quæ sacra essent, scilicet animalia vel panes. Directè autem non efficiebantur sacra quæ illi dabant. Quia postquam acciperentur pecunie datæ ab eis in Sanctuario, transibat in Ius sanctuarii. Et ideo sive emerentur inde animalia ad Sacrificia facienda, sive ad aliquid alterum, non dicebatur tale Sacrificium vel talis res data à Gentili, quia jam emebatur ista ad voluntatem Sacerdotum Ministrantium in Sanctuario. Et hoc sufficiebat ad hoc, quod non acciperetur Sacrificium de manu Gentilium. Sic Tostatus ille quod & alibi pluribus sibi firmare videtur. Joannes Lorinus, alii, tantundem. Sed refragatur Magistrorum schola. Nec vim omnino in eos habet argumentum illud, quod Lyranus affert, & velut firmum admittit Abulensis^m, de Paschalibus ritibus cum Gentili non communicandis. Quasi verò inde sequeretur multò minùs ei permissum Templo, ut dictum est, Oblationes spontaneas offerre. Nam Peregrinus in Numerisⁿ, ad Paschatis celebrationem admittendus planè Profelytus Justitiæ est. Et non solum, ex lege Sacra^o alia, Paschalibus ritibus, verùm etiam omnibus aliis^p, qui Ebræis proprii, arcebantur Gentiles necdum in Judaismum recepti, juxta Magistrorum placita jam antè ostensa. Non utique spontaneis Oblationibus aut Holocaustis Numen Hierosolymis colere vetiti. Quippe quæ in Cultum afferebantur simplicem, rituum Ebraicorum legumque Leviticarum ratione alia non habitâ quàm ut, juxta Jus illud à Numine datum utrisque Imperativum, vitio carerent. Quin nec desunt in Christianis^q, qui Oblationem quidem pecuniæ seu alijs cujusvis rei in sacros qualescunque usus accipi à manu Gentilis ea lege prohiberi velint. Aliis^r interea (præter superiori in capite citatos) id ipsum quod docent Magistri, de ipsis Oblationibus vitio carentibus etiam à manu Gentilis accipiendis, asserentibus. Christianorum autem alii, etiam in rebus Ebraicis versatissimi, interiùs quàm Talmudici admit-

¹ Ad 1. Paralip. cap. 16. q. 29.

^m Ad Levitic. 22. quest. 23.

ⁿ Cap. 9. 14. ^o Exod. 12. 43.

^p Vide sis Abulensem ad D. Matthæi. ca. 26. quest. 40. 41. &c.

^q Hugo Cardinalis ad Levitic. 22.

^r Io. Brentius ibidem ubi & vide P. Fagium, Seb. Munsterum, Isidorum Clavium &c.

¹ In Libano
pag. 13.

¹ Misna de
Decima se-
cunda cap. 3.
parag. 7. &
Camb. in E-
zek. 42. 18.
Misn. tit.

סוכה
cap. 5. par. 7.

² Constantin.
L' Empereur
ad Cod. Mid-
doth pag. 186

³ Beda Tom.
8. lib. de Tem-
plo Salomon.
cap. 16.

⁴ Ad 3. Re-
gum cap. 6.

tunt in Templo Hierosolymitano Gentiles. Arias Montanus¹ et-
iam de Salomonico; *Posterioribus temporibus extra Israelis ac Fæ-
minarum atrium aliud constructum fuit, cui חול hoc est, profano est
nomen factum, in quod Exteri, id est, Gentes, quæ Israelis nomen non
profiterentur, convenire adorandum possent: & Israelitæ etiam qui
Cæremoniali ritu puri non essent. Ad hoc atrium illa pertinebant
exedra, quarum situm paulo antè descripsimus, partim in sacro par-
tim in profano constitutæ. Habuit etiam suas porticus atrium hoc,
quibus vel imber vel æstus nimius vitari posset. Hujus atrii porta
quæ Ortum respiciebat, infima dicebatur. Citantur ab eo in margine*

etiam Talmudici¹ aliquot velut hujus rei testes. Admissos quidem
Gentiles in loca Intermurali exteriora (ut ostensum est) consentiunt
Talmudici. Sed exedra illæ, quæ partim in sacro, partim in profano
ponebantur, fuere, quæ partim atria Gentilibus planè inaccessa, &
partim Intermurale (quod respectu atriorum quæ sanctiora erant,
חול seu profanum etiam est dictum²) occupabant. Unde, si verum
dixerit Arias, intra Intermurale admissi Gentiles; quod Talmudicis
planè refragatur. Nec loci ab eo citati ejusmodi quid omninò præ-
stant. At singulare est, quod apud Bedam aliosque aliquot habe-
tur, ex Cassiodoro; *admissos in extremum atrium Gentiles & Ju-
dæos, qui nuper venerant ex Gentibus usque ad sextum purificationis
diem. Hoc scilicet inter alia ex vetusta Templi apud Cassiodorum*

figura affertur³. Et statim subjungit Beda; *Hæc ut in pictura Cassio-
dori reperimus distincta, breviter annotare curavimus; ita eum ab
antiquis Judæis didicisse: neque virum tam eruditum voluisse in
exemplum legendi proponere, quod non ipse prius verum esse cogno-
visset. Tantundem, ex eo, Rabanus Maurus⁴. De Gentilium ad-
missione res quidem palàm est ex suprà memoratis. At Judæos, qui
nuper venerant ex Gentibus, (sive Profelytos Justitiæ seu qui è Gen-
tilium ritibus in Judaismum transierant, sive Judæos originarios è
Gentilium regionibus, quibus degerant, Hierosolymam se adorari-
di causâ conferentes intelligas,) eo nomine interiùs non admissos
ante diem sextum, nondum comperio apud Talmudicos. Sed ve-
rò, ut hanc rem tandem finiamus; procul à vero abesse, nemo ex*

hisce

hiſce non videt, id quod à nonnullis aſſeritur, *nunquam paſſos fuiſſe Iudæos miſceri ſibi in ſolenni Dei cultu Gentiles, quia putarent hoc modo ſe & Templum & ſacrificia pollui.* Quod ſcilicet etiam de adoratione tantum dictum. Nam ita Joannes Calvinus², ubi ob hanc² potiffimum cauſam non vult Gentiles ſeu incircumciſos fuiſſe *Ελληνες* ſeu Græcos illos, qui Hieroſolymam apud D. Joannem aſcendebant, ut adorarent, ſed Judæos Græciennes. Et meritò ſanè eo nomine à Joanne Maldonato^a refutatur.

² *Ad. D. 10ª ann. cap. 12.^{20.}*

^a *Ibidem*

C A P. VIII.

Ex antè allatis concluditur, Ebraeorum ſententiam manifeſtam eſſe, tum Proſelytos Domicilii, tum Noachidas reliquos ſeu Genus humanum univerſum ad Cultum Divinum, qui in Precibus, Gratiarum actionibus, Benedictionibus, Holocaustis Spontaneis ac Spontaneis Oblationibus (quibus ſcilicet peculiare Ebraeorum ritus non commiſti) & Votis ſimplicibus habetur, eſſe obligatos. Christianorum aliquot hac de re Placita. De Holocaustis illis ſingularia quadam. Ad fuſiorem de Septimo die explicationem tranſitus.

Stenſo hætenùs tum qualiſnam Cultus divinus Proſelyto domicilii ſeu Gentili Hieroſolymis alibive in ditione Iſraelitica permiſſus fuerit, tum qualis interdictus, tempeſtivè redimus ad id, quod ſuprà propoſuimus de eo quod eſt, Ebræos non ſolum voluiſſe Gentiles ſeu Noachidas, id eſt, Genus humanum, Interdictis illis Naturalibus de Cultu Extraneo & Blaſphemia Negativis, quæ Negativis, inter cetera Juris Noachidarum capita, teneri, ſeu ſceleribus illis binis, quæ Numen ſeorſim & per ſe Interdicta reſpiciunt, abſtinere; verùm etiam exiſtiſſe eos ad Cultum & Honorem Numini exhibendum obligatos eſſe; idque velut ex appendice Interdictorum illorum Affirmativa, juxta ſupèriùs capite primo dicta. Quod ex Cultùs, apud ipſos Proſelytis Domicilii aliſve Gentilibus eorum inſtar, Permiſſione & Interdictione jam fuſiùs explicata non eſt elicere difficile. Etenim dum, ut oſtenſum eſt, negant Gentilem, necdum Proſelytos Juſtitiae factum, ritibus Ebraicis, quæ Ebraicis, ex Jure ipſis aliſque Gentibus

partim Imperativo partim Interveniente potuisse misceri, nec impunè Legem Mosaicam ejusve partem aliquam apud ipsos (quibus Lex ea peculiaris) ab eo servandam fuisse, nec aliud omninò ultrò ibi in Cultum præstari ab eo debuisse præter id quod Jure suo, id est, Septem capitibus Juris Noachidarum, præstandum erat; sed demùm Preces, Laudes, Adorationes, id genus alia, præter spontanea Sacrificia, Oblationes spontaneas, & Vota, id est, Cultum simplicem ritibus Ebraicis nullatenus involutum, juxta superius dicta, ei etiam Hierosolymis ipsoque in Monte Templi (pro Templo interdum, ut diximus, sumto) permissum; liquidò sequitur Cultum ejusmodi, ex Jure ipso Noachidarum seu ejusdem sensu Obligativo ac Affirmativo, veluti Interdictis illis binis annexo, Gentilibus apud ipsos seu in eorum ditione agentibus præstandum; eos admisisse. Nec scrupulum intempestiviùs heic quis injiciat, Spontaneum Obligationi adversari videri. Ideo enim Spontanea dicuntur heic Sacrificia illa & Oblationes, quia Genus, Tempus, Æstimatio (juxta superius dicta) offerentis arbitratui sic relicta sunt, ut præstitutis, in legibus Ebræorum, Sacrificiis, quæ reliqua sunt, Solennibus essent planè libera; sed pro re nata tamen ex Obligatione præstanda, ut Supplicationes, & Gratiarum actiones. Et cum Cultus divinus sit tum Interior, quæ consistit in conjunctione ad Deum summaque ejus reverentia per intellectum & affectum, tum Exterior, quæ in Precibus & Laudibus effundendis, Adorationibus, Sacrificiis, Oblationibus cernitur, neque hic sine illo ritè exhiberi possit; consequitur similiter, ad Cultum utrumque obligatos etiam Profelytos Domicilii, & qui eorum instar fuere (adulti scilicet nec rationis expertes; & pro rerum suarum sive copia sive inopia) censuisse Ebræos. Ita tamen ut ob non præstitum alterutrum nulla apud eos sequeretur poena Civilis, sed cultus neglecti poena *מִן שָׁמַיִם* *cælitus* esset expectanda; quemadmodum loquuntur etiam non rarò de peccatis aliquot ex lege ipsis Civili, cælitus tantum, non in foro Civili puniendis agentes. Atque ex hoc de Profelytis Domicilii seu Gentilibus eorum instar sic demonstrato, pariter sequitur, ad Simplicem Reverentiam ejusmodi actu tum interiori tum exteriori præstandam, Cultumque quantus in Precibus, Gratia-

Gratiarum actionibus, Benedictionibus, Sacrificiis ac Oblationibus Votisque simplicibus consistebat, exhibendum, similiter obligatum esse Universum genus humanum Ebræos autumasse. Nam nil permissum, in ultroneo cultu, Profelyto Domicilii Hierosolymis seu in ditione Israelitica, præter id quod ex Juris Noachidarum, quod humani generis faciunt commune, Obligatione pendebat. Atqui Cultus, qualem diximus, simplex atque ultroneus ille Profelyto domicilii permissus est Hierosolymis, & pro natura rei, alibi in ditione Israelitica. Unde manifestum fit, ad communia hominum officia etiam ex Obligatione, Cultum illum, juxta disciplinam quam tractamus, pertinuisse. Neque igitur Expiatoria signantiùs sic dicta, juxta eos, Sacrificia, Propitiatoria, aut Pacifica, ne Oblationes aliæve Præstationes lege scriptæ, quæ scriptæ, imperatæ, in cultu externo Profelyti Domicilii Hierosolymis locum habuere ullum; adeoque nec in cultu illo externo ad quem Genus Humanum ab ipsis rerum initiis Obligari volunt. Sed in eo tantum locum habuere Preces, Benedictiones, Gratiarum actiones, Holocausta simplicia eaque ultronea (ut supra ostensum est) & ultroneæ Oblationes ac Vota. Holocausta autem, tametsi ex interdicto illo de eis divino (quo tam Profelyti Domicilii, quàm Israelitæ, ut dictum est, licet diversimodè, continebantur) Hierosolymistum vitiis in Levitico memoratis carere debebant, tum ex gregibus ac armentis tantum aliquot ibi enumeratis seligi; nihilominus extra ditionem Israeliticam, seu ubi non obligabat Lex Mosaica, sed jus tantum Noachidarum, ex aliis^b animalium generibus, mundorum saltem, nec ita vitio carentibus, indiscriminatim (modò hostiis humanis, de quibus libro quarto, abstinere) sumi²⁵ potuere. Quale de aliis etiam Gentilium Oblationibus Votisque Numini vero dicendum. Vices autem tam Ilastici atque Expiatorii quàm Eucharistici Sacrificii, Smplicia ac spontanea Holocausta illa Profelytis Domicilii adeoque ceteris Noachidis supplere, Ebræos non dubitasse, puto, palam est. Nam ut Abelis & Noachi Eucharistica & Ilastica fuisse liquet ex disertis sacri sermonis^c verbis, ita non^c solum Eliphazi^d Baldadi & Tzophari Holocausta, quæ ad Interval-^{8. 20.} lum illud etiam ante legem scriptam, attinent, sunt Expiatoria; ve-^{4 Iob. 42. 8,} rum et-^{9.}

rūm etiam de ipso Holocausto spontaneo (ad quod solum Sacrificii
 cruenti genus, utpote simplicissimum; admittebantur Hierosoly-
 mis Gentiles) dicitur ^e וְנִרְצָה לוֹ לְכַפֵּר עָלָיו & *acceptable erit pro eo,*
^f ut scilicet expiatio fiat illi, seu ut vulgata, *acceptabilis erit atque in*
^g expiationem ejus proficiens, nimirum sponte offerentis. Quale pa-
 riter de Gentilium Oblationum aliarum spontanearum votorum-
 que effectu Ebræos existimasse, æquum est ut autumemus; modò sal-
 tem accederet Confessio & Poenitentia ^f, sine quibus Expiationem
 ritè sic fieri sibi ipsis quidem non admittebant. Hisce, ut sequaces,
 connumerandi etiam sunt, Spes præmii ac Timor poenæ divinæ, qui
 cultūs interioris pars. Sed de ea plura, ubi Caput de Judiciis infra
 tractamus. Neque Ebræorum sententiæ de Cultu per Sacrificia &
 Oblationes Numini ante Legem scriptam, id est, ex Jure Noachida-
 rum seu humani generis Communi, sic exhibendo, dissona sunt, quæ
 apud Patres Christianos subinde occurrunt de Intervallo illo. S. Tho-
 mas; *sicut & in statu legis Naturæ, homines nulla lege exterius datâ*
ⁱ *(literis mandatâ) sed solo interiori instinctu (ex Numine indito) mo-*
^j *vebantur ad Deum colendum; ita etiam ex interiori instinctu de-*
^k *terminabatur eis, quibus rebus sensibilibus ad Dei Cultum uterentur.*
 Recole heic etiam quæ suprâ ^h ex Paulo Burgenfi afferimus. Et certè
 qui Sacramenta illius Intervalli tria illa faciunt ⁱ, Sacrificium, Obla-
 tionem, & Fidem, Ebræis heic proximè accedunt. Sed de Externo
 Cultu, Signis sacris, ac Sacramentis illius Intervalli, quamplura huc
 spectantia controvertuntur apud Scholasticos ^k, quos, si placet, vide.
 Præ aliis autem S. Thomam, Alexandrum Halensem, Scotum &
 Guidonem Briansonem. Certè & Ebræorum sententiam fuisse,
 Noachidas seu genus totum humanum ad Cultum divinum præ-
 standum, non solum Idololatriâ & blasphemiam abstinendum, obli-
 gatos esse, idque ex sensu Interdictorum binorum quæ libro secundo
 explicavimus, non dubitarunt viri aliquot in Christianis scriptoribus
 summi, dum interdicta illa è Magistrorum commentariis obiter enu-
 merant. Monuimus suprâ ^l, esse qui בִּרְכַּת הַשֵּׁם quod execratio-
 nem seu Maledictionem nominis meritò vertimus, Benedictionem in-
 terpretantur. Horum quidem aliqui id explicant per ut hunc solum
 creato-

^e Leuitic. 1. 4.
^f & vide Io-
 seph. lib. 3. c. 5.
^g & Philo-
 nem lib. de
 Victimis.

^f Vide Mai-
 monidem ha-
 lach. Thesu-
 ba.

^h Part. 3. qu.
 60. art. 5. ad
 tertium.

ⁱ Cap. 2.

^j Guid. Bri-
 anson in Sēt.

^k 4. Dist. 1. qu.
 1. Correl. ar. 3.
 5. Gregor. Mo-
 ral. lib. 4. cap.
 2. Dist. de
 Consecrat. 4.
 c. 5.

^l Ad Sent. 4.
 dist. 1. & S.
 Thom. 2. sec.

^m q. 85. part. 3.
 quæst. 60. &
 vide Hugon.
 de Sacramē-
 tis lib. 1. part.

ⁿ part. 11. cap. 3.
 Adde Abu-
 lens. ad Gen.

^o 6. & ad 1. Pa-
 ralip. cap. 16.
 quæst. 26. &

^p 27.
^q Lib. 1. cap.
 10. pag. 127.

creatorem veneraretur. Sic Guilielmus^m Schickardus. Alii pro In-^{m De Iure Re-}
terdicto substituunt *Benedicere Deum.* Sic præter supra citatos, Pau-^{gio ca. 5. The-}
lus Fagius, Sebastianus Munsterus, Isidorus Clarius, alii ad Leviticica-^{orem, 17. pag.}
put vigesimum secundum. Atque id planè Cultum denotat. Petrus
item Cunæusⁿ pro eodem, in Juris Noachidarum Capitulo ex E-^{n De Repub.}
bræis recensione habet *celebrandam divini nominis majestatem esse.* ^{Hebraeorū li.}
Summa igitur est, in Oblationibus spontaneis, Holocaustis itidem
spontaneis & Votis (pro vario personarum ac rerum discrimine)
præter Præces, Gratiarum actiones, Benedictiones, constituisse Cul-
tum illum divinum, ad quem Genus humanum obligatum esse vo-
luere Ebræi, idque ex jure, quod tractamus, Naturali. In Oblationi-
bus scilicet ac Votis (qualia in Oblationibus desinunt) rerum sacros
in usus, veluti in Tempia ac Aras extruendas, Sacerdotiorum sum-
ptus, ministeria, instrumenta & si quæ sunt id genus alia. In Holo-
caustis autem cruentis, seu animalium Sacrificiis, igne omninò con-
sumendis, parte nullâ polluctâ seu comesâ. Quod ex eo videtur
manasse, quod primæ ætatis hominibus, id est, qui Noachum præ-
cesserunt, carniū esus permissus non sit (sic enim Ebræi^o statuunt; ^{o Beresith}
qua de re plura, ubi inferiùs agimus de membro animalis viventis ^{Rabba pa-}
Noachidis interdicto) atque tunc temporis Sacrificia illa ignita, ex ^{r. sh. 34. fol}
jussu seu inspiratione^p Numinis cum ceteris ad Cultum necessariis, ^{38. col. 2. Jo-}
originem habuerint. Neque enim ex immolati animalis parte ali- ^{seph. Albo li.}
qua (quemadmodum in Sacrificiis aliis Ebraeorum, & in non pau- ^{lkarim part.}
cis Gentilium ævi succedentis) epulum sacrum, velut Sacrificii ap- ^{3. cap. 14, &}
pendicem, celebrari tunc licitè potuisse nemo non videt. Et cum ^{15.}
Carniū esus verbis disertis generi humano post compluria secula à
Numine indultus est, de Sacrificiorum cruentorum ritu nihil interea
est novatum. Sed totum animal pro victima oblatum, exoriatum^r ^{p Alex. Ha-}
tamen ex more & dissectum, ut ante, concremandum erat. Usibus ^{lenf. part. 4.}
nempè humanis sic planè eximendum; idque tum in recognitio- ^{méb. 6. Scot.}
nem supremi Numinis imperii, tum in gratiarum actionem, favoris ^{in sent. 4.}
conciliationem, peccatorum expiationem, velut per symbolum, ^{dist. 1. quest.}
quod Retributionis Universi Domino factæ faciem saltem sibi in- ^{7.}
duceret. Adjiciunt etiam aliqui in ipso primo quod disertè legitur ^{q Genes. 9. 4.}
^{Ioseph. Orig.}
^{1. cap. 4.}
^{Gemar. Ba-}
^{bylon. ad tit.}
^{Zebachim}
^{cap. 14. fol.}
^{115^b.}

Holocausto cruento, adeoque in ceteris, quæ secuta sunt, rationem singularem habitam humani in cætera animantia, quæ dignitate & similitudine homini proxima, dominii agniti. Scilicet Abelem ritè didicisse adeoque credidisse, utcunque carnibus vesci homini non liceret, animalia nihilominus omnia ita homini ex Numinis indultu subjacuisse, ut non solum alios in usus cogenda, sed etiam in Holocausta immolanda essent. Inde, ut tam insignem indultum Numinis quàm imperium ejus ac bonitatem agnosceret, ac propitium redderet, primogenita ovium eaque optima in Holocaustum, eum immolasse, Numinique sic placuisse. Cainum verò tantum abfuisse ab hoc tam eximio Numinis hominibus indultu agnoscendo, ut nondum admitteret animantium ceterorum alicujus immolationem seu cædem licitam magis fuisse atque homicidium. Parilem item hominibus ac animantibus ceteris fuisse exitum. Atque inde eum res viliores, seu fruges terræ obtulisse; & hoc demùm nomine Numini displicuisse. Quæ pluribus exequitur R. Joseph^f Albo, quem vide. Et de hisce satis superque. Jam verò Obligatione Noachidarum ad Cultum, juxta Ebræos, sic ostensâ, restat ut fusiùs dispiciamus, quemadmodum superiùs¹ promissimus, de sacra Sabbati seu Septimi diei observatione. Obiter ibi ex Ebræis docuimus Festa eorum omnimoda Profelyto Domicilii interdicta, uti & omnimoda alia quæ fortè Profelytus ejusmodi sibi intra ditionem Israeliticam observanda institueret, aut alibi instituta ibi servaret. Id est, Tempus nullum solenne seu Festum nullum ex Jure Noachidarum seu humani generis communi Sacris, quæ diximus, juxta eorum sententiam, etiam necessariò generi humano obeundis, esse præstitutum. Id enim manifestò ex jam antè ostensis sequitur. Nam quod Profelytum Domicilii observare non permittebant, ad id nec ipsum nec Gentilem alium seu Noachidem obligari eos voluisse, inde palàm est. Pro vario igitur tam Locorum ac Temporum, quàm personarum ac rerum discrimine ac opportunitate, Cultum illum à Noachidis extraditionem Israeliticam exhibendum censuere; quemadmodum, dum parentes dicimus colendos, seu ablata restituenda, alia ejusmodi, obligationem quidem palàm innuimus, Loca tamen & Tempora ob-

serva-

¹ Part. 3. cap. 15.

² Cap. 9.

servationis ex re nata ac rerum & personarum discrimine atque oportunitate perquam variatim elicienda nec signato aliquo die determinata intelligimus. Quæ nihilominus ex jure aliquo positivo determinari posse nemo dubitat. Nec dubitarunt Ebræi, quin Gentiles sui plane juris extra ditionem Israeliticam, & Tempora & Loca Cultui suo sacro possent pro arbitratu suo præstituerere, & sive Festa cultui veri Numinis ab ipsis adinventata celebrare, sive Ebraica etiam, quotquot vellent^u, imitari. Quod Profelytis domicilii, utpote ex^u *Vide supra* Arbitratu, non ex Obligatione pendens, plane negatum. Et cum^{cap. 3.} ita se rem habere ex jam ante allatis constet, supervacaneum forsitan nimis videatur plura de Septimi diei seu Sabbati Festi observatione, qua Noachidas seu genus reliquum humanum spectat, heic adjicere. Ceterum, quoniam non solum olim in schola^x, verum etiam & hoc^x *Alex. Hal-* seculo, perillustris habetur ea de re Quæstio, eaque à scriptoribus sa-^{lens. part. 3.} nè gravissimis aliquot, tum integris ea de re libellis, tum commen-^{quest. 32. S.} tariis ad caput Genesis secundum, & Decalogum, aliisque lucubratio-^{Thomas 2. Se-} nibus editis agitata, in qua subinde trahuntur in partes etiam Ebræo-^{cunda quest.} rum nonnullorum sententiæ perinde ac si ex Jure Naturæ universa-^{122. Scotus} lem, necessariam, ac perpetuam Sabbati aut septimi diei, ut festi, obser-^{ius ad sent. 3.} vationē ipsi docerent, adeoq; ad eandem Genus Humanū universum^{dist. 37. quest.} obligatum esse statuerent; ideò operæ pretium duximus, rem altiùs^{unic. &c.} repetendo, tum quid de Sabbati seu Septimi diei, ut Festi necessariò celebrandi, Institutione atque etiam Observatione (qua Noachidas spectet) ulterius docuerint Talmudici, tum quid de locis aliquot in hanc rem è celeberrimo illo Judæorum pari, Flavio Josepho & Philone, afferri solitis statuendum sit, proximè explicare. Et primò de Sabbati seu recurrentis Septimi in dierum periodis diei, ut Festi, celebrationis, juxta Talmudicos, Institutione.

C A P. IX.

Quid de Originis seu Primariæ Sabbati seu Septimi in dierum periodis diei, ut Festi, Institutionis Tempore & Loco senserint Talmudici. Obiter de Itinere Sabbatico; & quanta fuerit ejusce mensura, atque unde auspicanda. De Chronico Seder Olam Rabba dicto, ejusque Autore & Vetustate.

IN Sabbati, ita per excellentiam dicti, id est, Septimi in periodis dierum à rerum conditu putatis diei, ut Festi, celebrationis Solennis nec sine piaculo intermittendæ (quæ in opere ac laboribus, Cultûs Causâ, abstinendo, lege legenda, audienda, ac Sacrificiis singularibus, maximè cernebatur) Institutione, juxta Ebræos, dispiciendâ, consideremus oportet, ex eorum disciplina, potissimum Tempus Institutionis, Locum, Causam, & quamnam Relationem habere velint Institutionem illam ad genus humanum seu ejusce partem aliquam. Tempus Institutionis non in rerum primordiis, sed intra mensem ab exitu ex Ægypto, adeoque ante Decalogi promulgationem à Talmudicis collocatur. Scilicet in statione Israelitarum in Mara, quæ quinta^y est ab exitu. De statione illa legitur in Exodo^z, *ibi posuit ei Deus* *וַיִּשְׁפֹּט וַיִּשְׁפָּט* id est, *Statutum & Iudicium*. Partem scilicet capitum legis Mosaicæ, quæ postea secuta est, heic intelligunt, ut & antè^a memoratur. Atque in ea parte Sabbati institutionem fuisse pronuntiant. Et tamen de omnibus capitibus tunc traditis neutiquam consentiant universi attamen Sabbatum in eis contineri Traditio est eis avita atque vetustissima. Statuti nomine, Sabbatum; Judicii, hujus Formulas ibi innuunt plerunque volunt, præter Honorem Parentum. Ea de re quod suprâ^b citatum est ex *Seder Olam Rabba* & Glossa Salomonis Jarchii, heic recale. Consona est Gemara etiam Babylonia ubi legitur^c *עשר מצות נצטוו ישראל במרה שבע שקיבלו עליהן בני נח והוסיפו עליהן* *דינין ושבת וכיבוד אב ואם דינין דכתיב שם שם לו חוק ומשפט שבת וכיבוד אב ואם דכתיב כאשר צוך"י אלהיך ואמר ר' יהודה כאשר צוך במרה* *Decem Præcepta accepere Israelitæ in Mara; Septem quæ Noachidarum fuere seu Humanigenis Universi. Iam verò adjecta sunt* *Iudicia, Sabbatum & Parentum Honos. Iudicia, juxta illud^d, illic posuit ei statutum & Iudicium. Sabbatum & Parentum Honorem;* *juxta illud, quæ admodum^e præcepit tibi Dominus Deus tuus, quod ex* *Sententia Rabbi Iehudæ intelligendum est de eo, quod antè præceptum est in Mara. Scilicet observât in Lege repetita seu Decalogo à Mose in Deuteronomio iterato bina illa Præcepta de Sabbato & Parentum* *Hono-*

^y Numer. 33.

8.

^z Exod. 15. 25.

^a lib. 1. cap. 10.

pag. 123.

^b Ibid.

^c Gemar. Ba-

bylon. ad Tit.

Sanhedrin

ca. 7. fol. 56.

^d Exod. 15. 25.

^e Deut. 5. 12.

& 16.

Honore, verba illa, *quemadmodum praecepit tibi Dominus Deus tuus*, velut sibi peculiaria habere; ceteris sine hisce omninò ibi prolatis. Et sunt quidem in Magistris, qui ^f de lege in Sinai antea datà verba illa intelligunt. Sed utroque in Loco adjecta ea esse volunt viri apud Ebraeos insignes, Rabbi Jehudæ heic sequaces, ad indicandum id quod in Mara, atque ante Decalogi ipsius promulgationem, praeceptum est. Unde ad jam allatum è Deuteronomio locum Salomon Jar- ^{Aben. Ezra ad Deuter. 5. & Isaac. Arabinet in Pirush Tora fol. 339. col. 3. & 4.} chius, *אשר צוך קורם מתן תורה במרה* *quemadmodum praecepit* (seu antea praeceperat) *intelligendum est de eo, quod ante legem datam praeceptum est in Mara.* Quin & in Gemara Babylonia, ubi de Itineribus Sabbaticis disputatur, quaestio fit, utrum etiam illa in Mara praefinirentur. Atque altercantibus ea de re Magistris, admittitur interea, ut receptissimum, ipsum Sabbati seu Septimi in enumerationis ordine à mundi conditu inchoato diei observationis Praeceptum originem esse in Mara sortitum. Verba sunt ^g, *וקמפלגי בשבת דמרה דכתיב כאשר צוך ה' אלהיך ואמ' רב יהודה אמר רב כאשר צוך במרה מר סבר אשבת איפקוד אתחומים לא איפקוד ומר סבר אתחומים נמי איפקוד* ^{Gemara Babylonia ad 11. de Sabbato cap. 9. fol. 87. b.} *Altercatio fuit* (inter Rab Acha Bar Jacob & Rabba) *de Sabbatho, quà ad Mara refertur. Scilicet scriptum est, quemadmodum praecepit tibi Dominus Deus tuus; quod interpretatur Rab Iehuda, quemadmodum praecepit in Mara. Alter verò eorum existimavit, non ibi Itinerum quantitatem praefinitam esse, sed tantum Sabbathum; alter etiam & itineris quantitatem.* Scilicet *תחומי השבת* *Itinerum seu Intervallorum Sabbaticorum* apud Talmudicos, juxta receptam antiquitùs Sententiam, de qua obiter heic monere liceat, duplex habetur genus. Alterum Majus, quod Legi scriptae coævum, id est, Moisaicum fecere, alterum Minus, quod ex Scribarum scitis, id est, moribus superinductis, manavit. Prius aiunt fuisse x i i Milliarium. Posterior Cubitorum bis Mille; quod æquale est Milliario Italico aut præterpropter. De minori illo itinere Scriptores Christiani ad Apostolorum acta ^h; ubi pro *Σαββάτης ὁδός* *Iter Sabbati* (quæ distantia ibi ^{Cap. 1. 12.} inter Montem Olivarum & Urbem Sacram) substituitur à Syro *אין* ⁱ *quasi septem stadia*; ab Æthiope ⁱ autem *Cursus unius* ^{Apud Luc. doct. de Dieb. ibid.} *Viri, quod est iter antiquum Sabbati.* Sed pro bis Mille Cubitis, velut

ex Ebræis, habet S. Hieronymus totidem Pedes tantum. *Præterea,*
^{x Epist. 151} inquit ille^k de Judæis, *quia jussum est, ut diebus Sabbatorum sedeat*
^{ad Algafiam} *ad Algafiam*
^{quæst. 9.} *quæst. 9. & unusquisque in domo^l sua, & non egrediatur, neque ambulet de Lo-*
^{Sidesis Baro-} *co, in quo habitat; si quando eos juxta literam ceperimus artare, ut*
^{nium Ann.} *non jaceant, non ambulent, non stent; sed tantum sedeant, si velint*
^{Christ. 34.} *Christ. 34. Maldonat. ad præcepta servare; solent respondere & dicere; Rab Akiba & Si-*
^{S. Matth. 28.} *meon, & Hillel* (sic planè legendum, non Hille, ut in editis) *Magistri*
^{20. & c.} *nostri tradiderunt nobis, ut bis Mille pedes ambulemus in Sabbato. Sic*
^{Exod. 16.} *ille; ubi tamen Erasmus^m, aut legebat, aut intellexit (ni memoriæ*
^{29.} *lapsus fuerit) bis Mille passus. Sed quod citavimus ex Hieronymo,*
^{m Ad Act.} *id ipsum fermè legitur pariter apud Agobardum Episcopumⁿ Lug-*
^{Apost. cap. 1.} *dunensem, cui nec Cubiti, sed Pedes etiam heic mensura sunt. Sed*
^{n Opusc. de} *hisce vetustior Origenes^o Cubitos seu πηχῆς totidem habet, uti &*
^{Iudaicis su-} *ex eo Occumenius & Theophylactus, tametsi in Libris Theophylacti*
^{perstitutioni-} *corruptè excusis legatur, velut ex Origine, τριῶν πηχῶν trium Cubi-*
^{bis.} *torum pro διὰ μιλίων bis Mille, ut & rectè animadvertit I. Drusius P.*
^{o Apud Theo-} *Atque ita sanè apud Suidam citatur locus ille sive ex Origine sive è*
^{phylact. in} *Theophylacto aut Occumenio desumptus. Eucherus etiam per*
^{Act. 1. & Pe-} *mille passus, qui eidem mensuræ satis sunt consoni, iter Sabbati in*
^{ri Archon.} *Actis, ut rem notissimam explicat. Sic ibi Beda, Lyranus; sic glossa*
^{lib. 4. cap. 2.} *interlinearis; quæ adjicit, quod, cujus autoritatis sit, ignoratur. Sic*
^{& adde Sui-} *alii. Sed oscitanter nonnulli duùm Milliariùm substituunt heic spa-*
^{dam Verb.} *tium. Atqui audiamus Talmudicos. היוצא חוץ לתחום המדינה בשבת לוקה שנ' אל יצא איש ממקומו ביום השביעי מקום זה הוא*
^{Σαββάτης} *תחום העיר ולא נתנה תורה שיעור לתחום זה אבל חכמים העתיקו*
^{י' חוץ ו' דוד.} *שתחום זה הוא חוץ לשנים עשר מיל כנגד מחנה ישראל וכך אמר*
^{p De Quæst.} *להן משה רבינו לא תצאו חוץ למחנה ומדברי סופרים שלא יצא אדם*
^{N. T.} *חוץ לעיר אלא עד אלפים אמה הוא מגרש העיר Qui in Sabbato*
^{Exod. 16. 29} *ultra terminum Vrbi præstitutum exhibat, vapulabat; juxta id quod*
habetur in Lege^q, non egrediatur ullus è loco suo die Septimo. Locus
hic est Terminus Vrbi præstitutus, seu spatium intra terminum illum
protensum. Ejus verò mensura disertè non statuitur à lege; unde
tamen per interpretationem Sapientes illud fecere duodecim Millia-
ria, quod spatium erat ultra quod è Castris Israeliticis non erat egre-
diendum.

diendum. Nam & sic jussit Moses Magister noster, non esse egre-
 diendum à Castris. Caterum ex Scribarum scitis manavit illud, quod ^{vide Num.}
 non liceret Homini Vrbe exire ultra bis Mille Cubitos. Scilicet spa- ^{35. 4. & seq.}
 tium illud pro suburbio ^{Halach.} habetur. Sic Maimonides ^{Sabbath c. 27}, Moses Mi-
 kotzi ^{Præcept.}, autor *sepher Colbo* ^{Neg. 66. &}, alii, idque juxta scita in Corpore Tal- ^{vide Shulcan}
 mudico ^{Aruch, in li.} utroque reperta. Jam dicta autem sic interpretantur, ut ^{Orach chiim}
 fas fuisse aiant לאדם בשבת להלך את כל העיר כולה אפילו היתה ^{cap. 397.}
 כנינוה בין שהיתה מוקפת חומה בין שלא היתה מוקפת חומה וכן מותר ^{"Cap. 34. fol.}
 לו להלך חוץ לעיר אלפים אמה לכך רוח ^{37.}
Vrbem peragraré, etiamsi fuerit amplissima, etiam ut Ninive; idque ^{Hierosoly-}
sive muris cincta esset, sive non cincta. Atque ita etiam fas fuisse ^{mit. 1st. E-}
ex Vrbe egredi per bis mille Cubitos in quamlibet plagam. Dein ad- ^{rubin cap. 3.}
ijiciunt; ואם יצא חוץ אלפים אמה מכין אותו מכת מרדות עד שנים ^{fol. 21. col. 3.}
עשר מיל אבל אם יצא והרחיק מן העיר יתר על שנים עשר מיל אפילו ^{Babylon. co-}
si bis mille Cubitos excederet, nec tamen ^{dem 1st. cap.}
duodecimum lapidem attingeret, flagris perniebatur, eis scilicet, qui ^{4. fol. 49, 50.}
Scribarum scita non observarent, debitis. Caterum si ultra duodeci- ^{&c.}
mi ab Vrbe lapidis distantiam exiret usque ad Cubitum unicum, va- ^{De ejus}
pulabat ex Lege sacra. Atque ita vetustior obtinuit sententia, quæ ^{amplitude}
& sui habet sequaces in Talmudicis recentioribus Viros celebriores. ^{vide sis Iaco-}
Recentioribus interea aliquot, & si Talmudicos vetustiores excipias, ^{bum Capel-}
sanè aliquot vetustis, non aliud præter minus intervallum omnino ^{lum in Mi-}
agnoscentibus, quo nec inter se usquequaque ^{scellan. ad}
Certè in Chaldæa Ruthæ ^{rem Num-}
paraphrasi legitur אתפקרנא למטר שביא ^{mariam &}
וימי טבא בדיל דלא להלכא בר מתרין אלפין אמין ^{Mensurariâ.}
Præceptum ac- ^{gid. Misna}
cepimus de observandis Sabbatis & diebus festis, ne longius iter fa- ^{ad Maimo-}
ciamus quàm bis mille Cubitorum. Sic etiam in Sepher Zohar ^{nid. halach.}
Quod ^{Sabbath. c.}
nec accipiunt, quantum video, de tanto solùm itinere unico; sed no- ^{17. fol. 126 b.}
lunt die Sabbati quempiam procul magis Urbe sua aut loco, ubi man- ^{Sepher Me-}
sit, ritè potuisse discedere. Atque idem Intervallum velut cum ipsa ^{chilta fol. 20.}
lege natum esse volunt nonnulli. ^{col. 1.}
Quo & illud Josuæ ^{Cap. 1. 16.}
de Arca tra- ^{In Elle Se-}
hunt; longitudo erit inter vos & illam quasi mensura duum mil- ^{moth fol. 64.}
lium Cubitorum, nec appropinquabitis ad eam, quatenus scilicet scia- ^{Edit. Man-}
tis viam, per quam incedatis. Ubi Salomon Jarchius è Midrash ^{tuana.}
Tanchu- ^{Larchius ad}
Exod. 16. 29, ^{Cap. 3, 4.}

^e Bemidbar
fol. 65. col. 2.

Tanchuma ^e שתייהו יכולין לילך ולהתפלל בשבת לפניו *ut poteritis ire & precari coram Domino, etiam in Sabbato.* Quæ ratio habetur ipsissima apud Theophylactum & Suidam. Subtilitates, quas hac dere habent Magistri scrupulosiores non paucas, & singularem qua-

^f Misn. tit.
Erubin c. 3.
^g 4. & Se-
pherMechil-
ta fol. 20. col.
1. gloss. ad
Exod. 16. 29.
^h ibi para-
phras. V2. se-
lidi tributa.

tuor Cubitorum insuper ^f rationem heic sæpiùs habendam, libenter prætermittens, ex veteribus tantùm adjicio, id quod de modo Inter- valli Cubitorum, quæ diximus, bis mille dimetiendi tradunt singula- re, nec rerum hujusmodi studiosis, puto, injucundum: maximè, cum ad locum illum Novi federis de Itinere Sabbatico ritè capiendum, forsàn haud parum faciat, sed apprimè sit accommodum. Qui tem- pore Sabbati Desertum, Planitiem campestrem ab urbe procùl diffi- tam, aut locum aliquem occuparet alium, cujus mensura adeò igno- ta, ut cubitorum jam dictorum terminum certius dignoscere nequi-

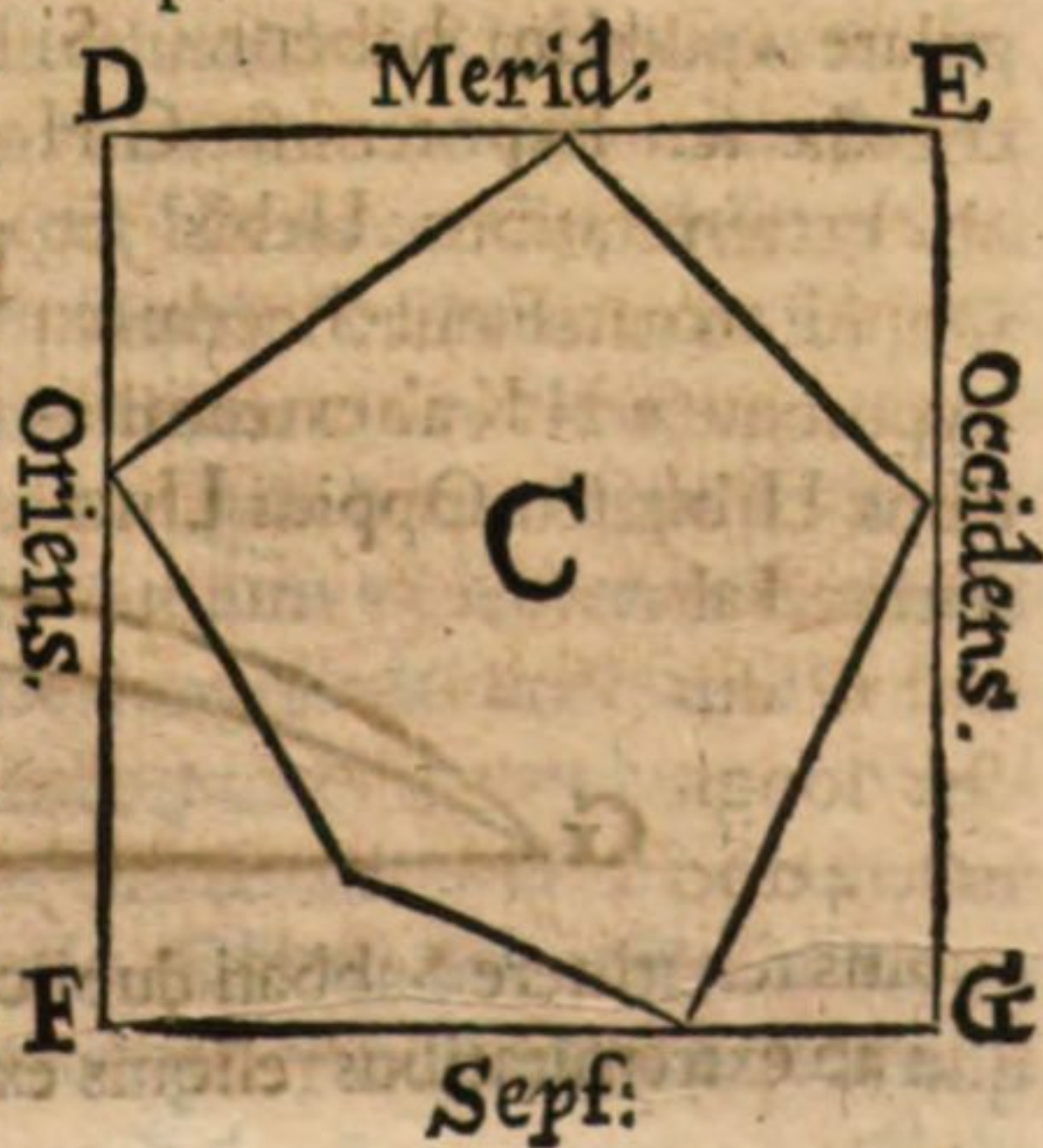
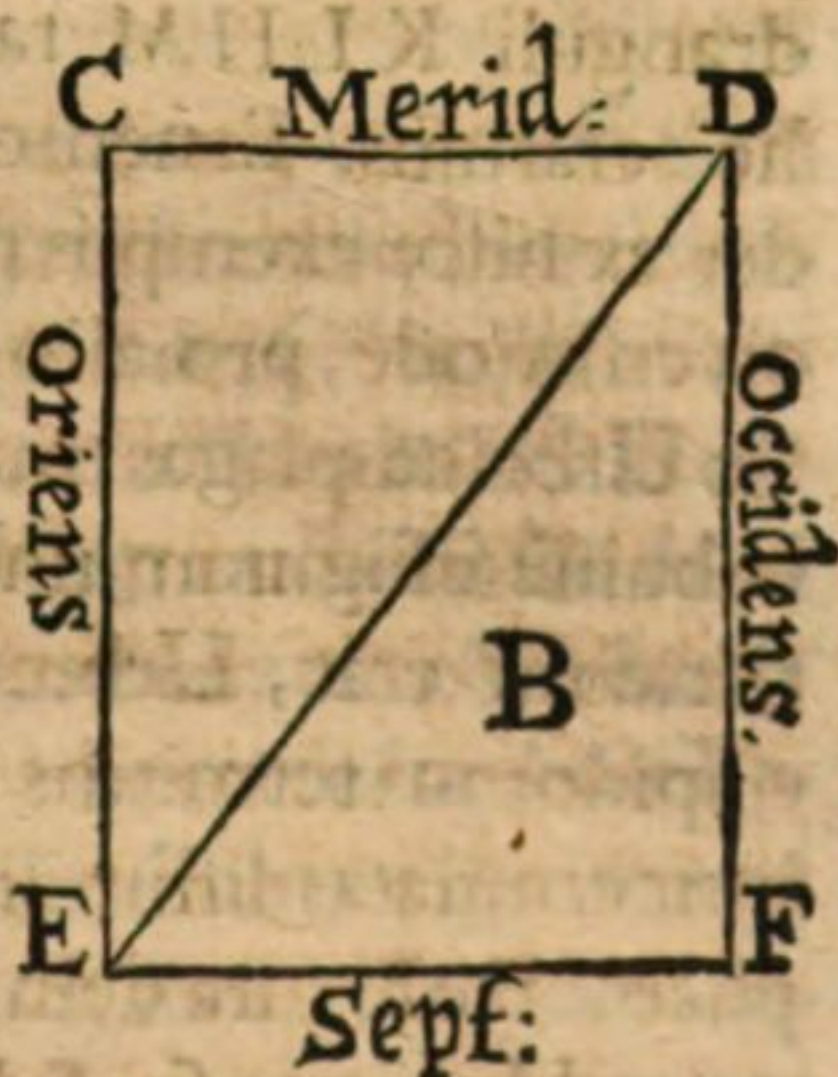
ⁱ Gemar. Ba-
bylon. ad tit.
Erubin ca. 4.
fol. 42. ². Mai-
mon. halach.
Sabbath cap.
27. Mikotzi
Præcept. Ne-
gat. 66.

ret, permissi ^g sunt ei אלפים פסיעות בינוניות וזה הויה תחום שבת *bis mille passus mediocres, qui sunt iter Sabbati.* Scilicet mensuræ ex- actiori adeò hi proximabant, ut in incerto ejusmodi vicem ejus satis fortirentur. Si quis tunc in domo esset, quæ urbis seu oppidi non esset pars, eam passim obambulare fas habebatur, & cubitos bis mil- le quoquo versum ab ejus extremitatibus. Jam verò quod attinet ad Urbes ac Oppida integra, quæ ex ædibus contiguis, insulis, arcisque in- terpositis in unum nomen coalescentibus constabant; Urbis seu Oppidi figura fermè erat, aut Circularis, aut Quadrata, aut Oblonga, aut Triangularis, aut multilatera, aut Semicircularis, aut Segmenti instar, aut gibbosa, aut Curvaturis variatim circumquaque Extume- scens, aut Arcuata, aut Falcata seu Uncinata, veluti Gamma Græco- rum, aut Ebræorum Daleth, Resh, aut Caph finale, aut harum alicui ita proximans, ut pro ipsis, quod in rebus hujusmodi fieri amat, habe-

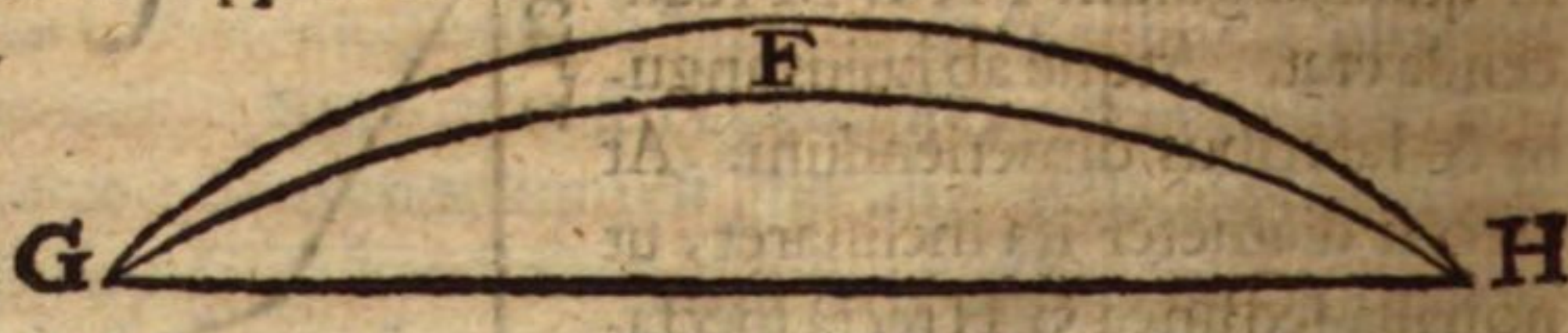
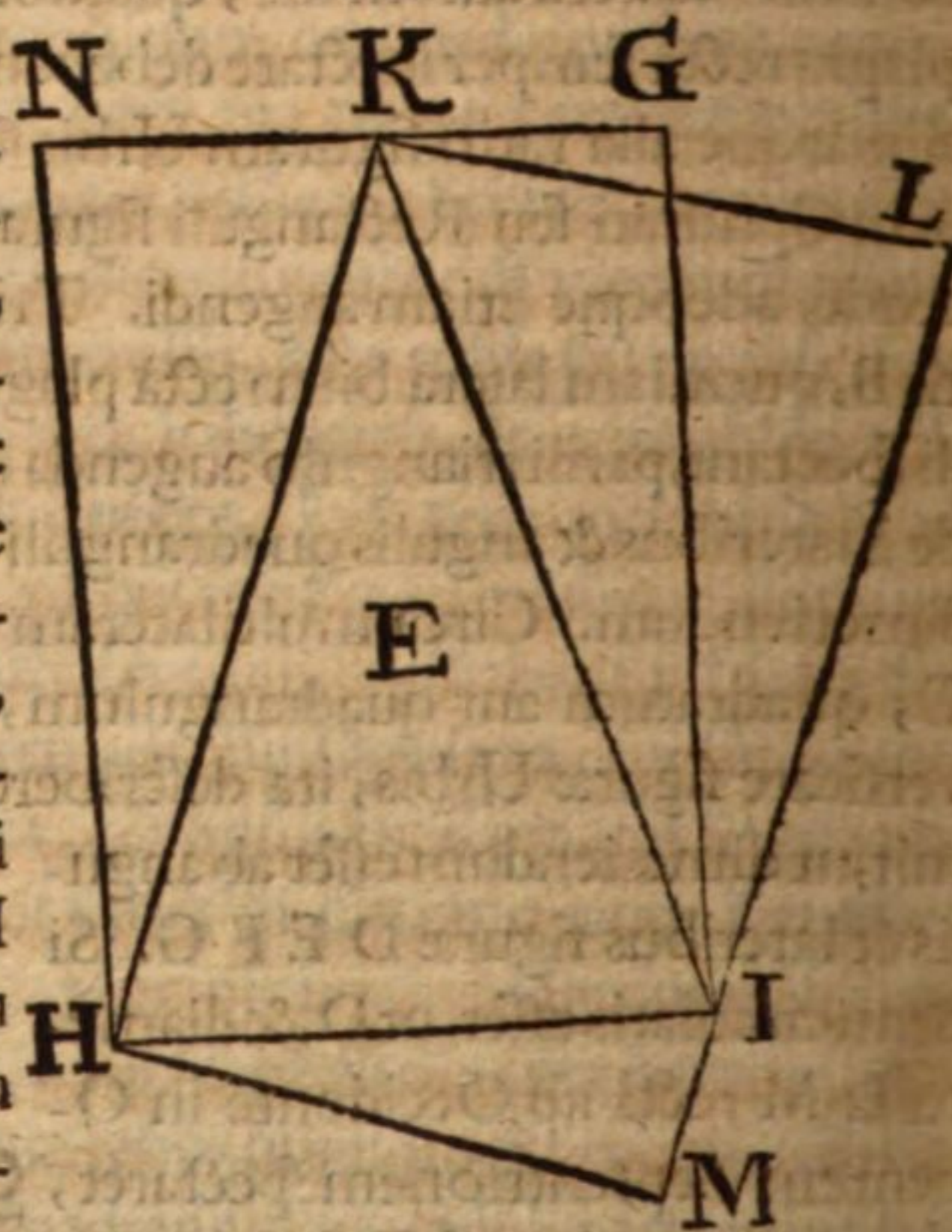
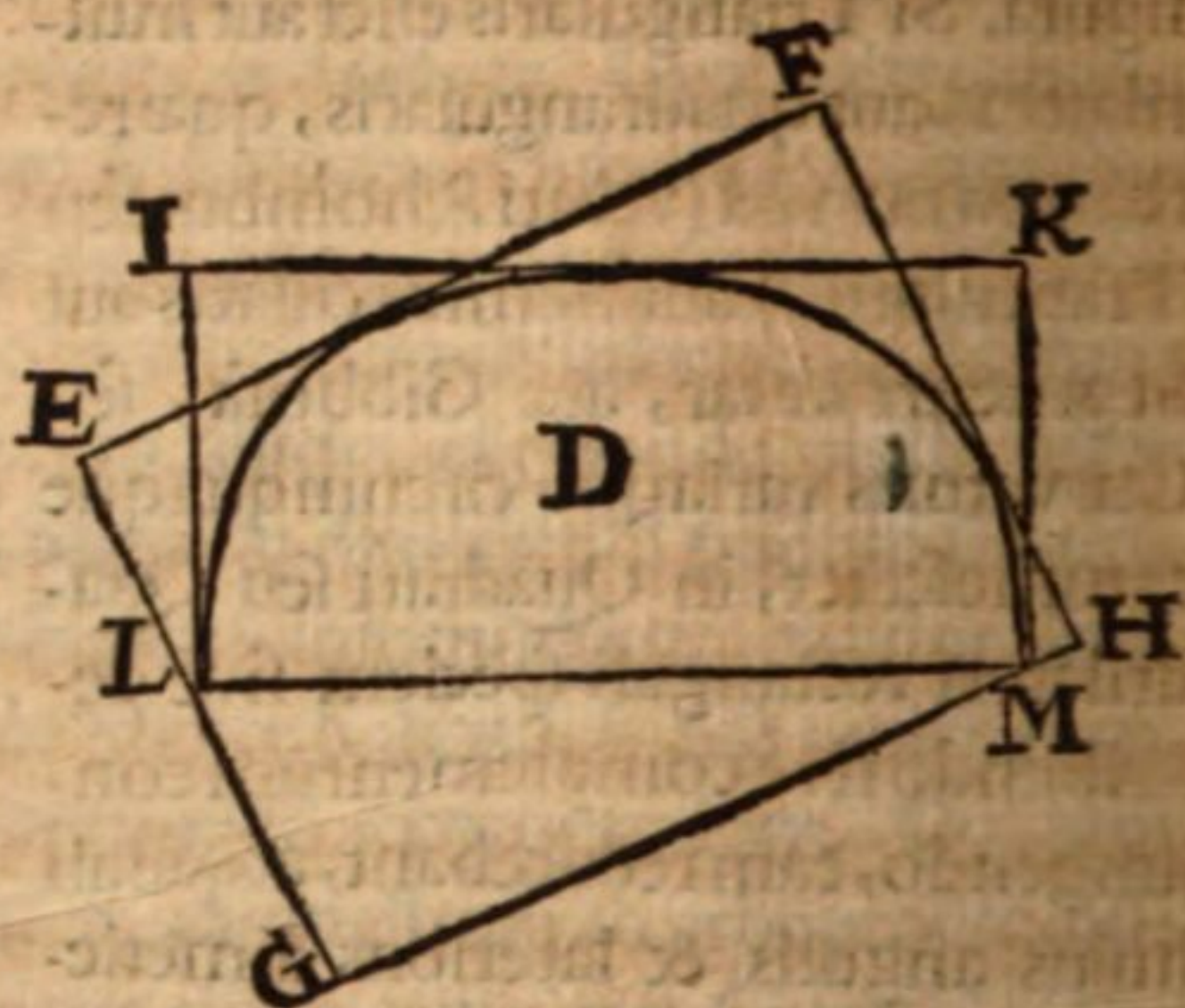
^h Misna &
Gemara tit.
Erubin cap. 5
Babylon. fol.
55. Maïmoni-
des halach.
Sabbath cap.
28. Mikotzi
præcept. Neg.
66.

retur. Si Quadrata esset aut ita Quadrangularis, adeò ut quatuor ha- beret angulos rectos seu quasi, ab ^h angulis & lateribus, Cubiti bis mille dimetiendi. Nam urbis seu oppidi ipsius aræ ratio in ho- rum mensura, ut & supra monitum est, habetur nulla. Si Circularis esset aut quasi circa Circulum describendum erat Quadratum, à cujus angulis & lateribus mensura auspicanda. Ut à lateribus & angulis B C D E quadrati circa Urbem circularem A descripti, in adiecta figura.

figura. Si Triangularis esset aut multilatera, aut quadrangularis, quæ rectilinea non est (veluti Rhombus seu Trapezium,) aut Semicircularis aut Segmenti instar, aut Gibbosa, seu Curvaturis variatim circumquaque extumesceret, in Quadrati seu Quadrilateri rectanguli speciem sive describendo sive complementum coniungendo, eam reducebant, atque ab huius angulis & lateribus dimetiabantur. Latera autem illa, quatuor mundi plagas rectà semper spectare debebant. Unde alia atque alia ratio figuram Urbis seu oppidi in Quadrati seu Rectanguli figuram reducendi, adeoque etiam augendi. Triangularis B, quoniam latera bina rectà plagas mundi spectant, parili triangulo augenda erat; unde à lateribus & angulis quadranguli C D E F dimetiendum. Circa multilateram Urbem C, quadratum aut quadrangulum, pro diversitate figuræ Urbis, ita describere oportuit, ut dimetiendum esset ab angulis & lateribus figuræ D E F G. Si Semicircularis esset, ut D, & diameter L M rectà ab Occidente in Orientem Septentrionem spectaret, in quadrangulum I K L M reducenda erat. Atque ab huius angulis & lateribus dimetiendum. At verò si diameter ita inclinaret, ut non illa, sed linea G H rectà spectaret Septentrionem, à lateribus &

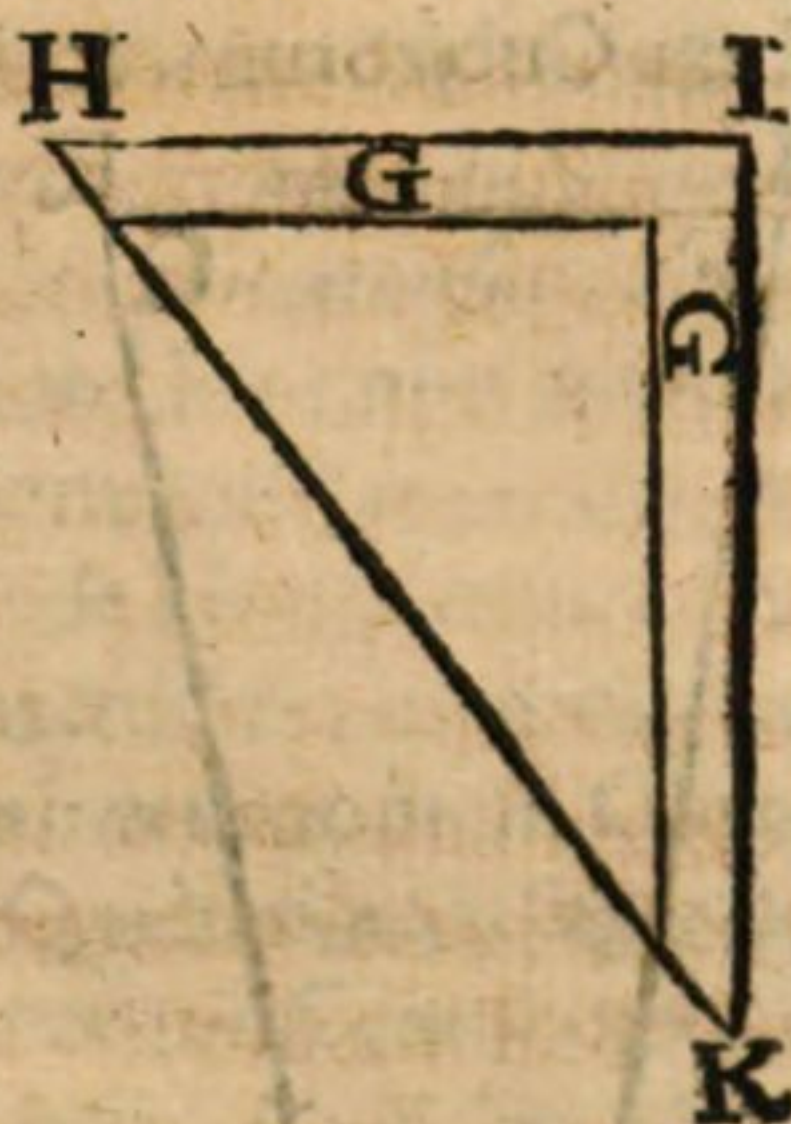

angulis quadranguli E F G H
captanda mensura. Simili-
ter, si triangularis Urbis E la-
tus H I recta ab Oriente in
Occidentem duceretur, à la-
teribus & angulis N G H I di-
metiendum erat. Si ita in-
clinaret latus illud, ut linea
H M sic recta duceretur, la-
tere K H ab Austro in Se-
ptentrionem porrecto, Qua-
dranguli K L H M tantum
heiceratusus. Et nemo non vi-
det ex hisce exemplis perquam
diversimode, pro alio atque a-
lio Urbis ad plagas mundi situ,
habuisse se Figuram, unde dime-
tiendum erat, Urbiumque ac
oppidorum terminos areasque
hinc conflatas dissimillimè am-
pliari. De Figura dein Arcuata,
atque Uncinata seu Falcata sin-
gulare quiddam habent. Si
chordæ seu hypotenusæ G H
ab extremitatibus Urbis seu
Oppidi arcuati F, aut chordæ seu
hypotenusæ H K ab extremita-
tibus Urbis seu Oppidi Unci-
nati aut Fal-
cati G du-
ctæ longi-
tudo 4000

cubitis seu itinere Sabbati duplicato minoreffet, mensura ab ea at-
que ab extremitatibus reliquis exterioribus captanda fuit, perinde ac
si spa-

si spatium intra chordam seu hypotenusam inclusum ædificiis non minus obductum esset, quàm Urbis seu Oppidi area inædificata. Unde fiebat Urbis seu Oppidi, quantum ad hanc rem, figura sive trilatera sive semicirculi sive segmenti instar aut quasi; quæ in mensura heic retinenda. At verò si hypotenusæ seu chorda illa tot contineret, aut amplius Cubitos, ab ipsius area inædificatæ extremitate qualibet duntaxat dimetiendum.

Ædificiorum autem sparsim circumjacentium ita ratio habenda erat, ut, quod cubitis 70 & $\frac{2}{3}$ non distaret

זה מצטרף למדינה ונחשב ממנה *id cum ipsa Vrbe conjungendū esset,*

& ejusdem pars heic existimandum. Adeoque ædes hujusmodi tum

in figurarum variatione includendæ; tum figuram Civitatis aliam

atque aliam, ut facerent, necessum est. Distantiam illam קרפה vocitant,

atque aiunt esse עולה בית סאתים המרובעת *radicem seu latus*

quadratum Spatii duorum satorum seminis quadrati; id est numeri

5000, qui fit ex multiplicatione 100 per 50, quæ latera fuere Atrii Ta-

bernaculi. Ex hoc autem conjunctionis spatium miram etiam incunt

de Urbibus seu Oppidis vicinis heic rationem. Si ita vicinæ essent in-

vicem Urbes binæ seu bina Oppida, ut distantia non excederet jam

dictum conjunctionis spatium duplicatum, id est, Cubitos 141 & $\frac{1}{3}$,

Urbs seu Oppidum velut unicum ad hanc rem habebantur. Atque

ex hac ratione, spatiandi in Sabbato per Urbes aut Oppida hæc bina,

velut unicum, licetitia; & mensura Itineris Sabbatici extra Urbem

seu Oppidum velut unicum, in figuram juxta jam dicta accommo-

dam reducendum, semper æstimanda. Quin & tria Oppida (& plu-

rium opinor ratio parilis) sic inde in unum ad hanc rem coaluisse

docent, ut à trianguli circa ea descripti angulis & lateribus dimetien-

dum esset Sabbati iter cujusque incolis pariter servandum. Verbi

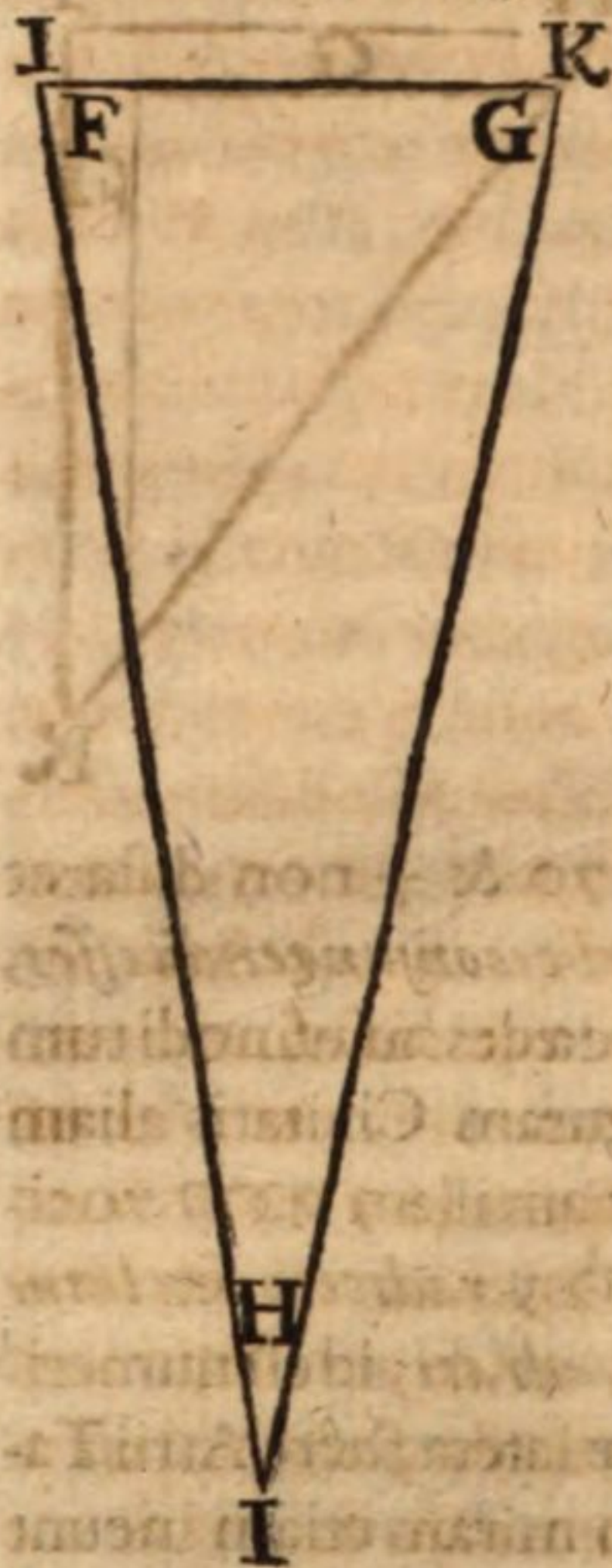
gratiâ; si Oppida hæc tria F G H ita ponerentur, ut H ab F & G 2000

tantum Cubitis aut minori intervallo distaret, nec major distantia

F à G quam קרפה seu spatium conjunctionis quadruplicatum, id

Vide Exod. 27, 9. & Salom. Iarch. ad Regum 18.

est 282 Cubitorum, & $\frac{2}{3}$, intercederet, oppidum H velut rectâ lineâ

^k *Misna tit.*
Erubin cap. 5
ubi vide R.
Obadiâ Bar-
tenorium. Et
Maimonides
halach. Sab-
bath cap. 28.
Sepher Col-
bo cap. 34.

^l *In Migdol*
oz ad locum
Maimonidis
citatum fol.
129.

inter Oppida F & G, pari utrinque distantia, locatum in iure fingebatur; unde fiebat, ut ex ratione sic spatii conjunctionis fictâ in unicum ^k tria hæc coalescerent. Perinde ac si revera ad hunc mo-

F H G
————**

dū collocata fuissent. Sed מורדין מורדין 141 $\frac{1}{3}$ 141 $\frac{1}{3}$ לה אלפים אמר לכל רוח מחוץ לשלטר *mensurandi erant 2000 Cubiti* (pro Itinere Sabbati) *in quamlibet plagam ab extremitatibus trianguli, quod faciebant.* Scilicet trianguli I K L, intra quod cujusque incolis par in Sabbato ut in oppido unico, spatiandi libertas. Refragatur quidem de quadruplicato heic conjunctionis spatio R Abraham Ben David. Sed refutat eum Rabbi Jom Tob Bar^l Abraham, & Talmudicorum hunc sensum esse, post alios eosque celeberrimos Magistros, ostendit. Si autem Urbs seu oppidum ad fluvii seu Torrentis ripam sedes haberet,

nunc in fluvii seu Torrentis ripa ulteriore, nunc in extremitatibus ædium adeoque citra fluvium seu Torrentem terminus, à quo mensurandum erat, collocabatur. Maimonides juxta montem veterum; עיר שיושבת על שפת הנחל אם יש לפניו דקה רוחב ארבע אמות על שפת הנחל כדו שיעמדו עליה וישתמשו בנחל נמצא הנחל בכלל העיר ומורדין לה אלפים אמר משפת הנחל השנייה ויעשה כולו בכלל המדינה מפני הדקה הבנוי מצדו ואם לא היה שם דקה אין מורדין אלא מפתח *Si urbis sedes fuerit ad ripam Fluvii seu Torrentis, atq; in ripa, qua præjaceret, haberetur statio seu locus aliquis* (veluti tuguriolum, gurgustiolum, scabellum aut quid ejusmodi aliud) *latitudinis quatuor Cubitorum, qui incolis illuc se conferentibus usui esse solet; Fluvius seu Torrens ille in Corpore urbis erat censendus, atque ita mensurandi erant 2000 Cubiti ab ulteriore*

teriore fluvii seu Torrentis ripa. Toto scilicet Fluvii seu Torrentis tractu sic in Corpus Urbis conjecto, loci, quem diximus, causâ juxta eum habiti. Caterum si ejusmodi non fuerit ibi locus, mensura auspicanda erat ex ostiis adium incolarum (id est, ab Urbis non mutatae latere, quod fluvius præterfluebat, uti à muratæ mæniis) atque in eam conjiciendus fluvius seu Torrens. Alia habent de Montium ac convallium in hac mensura varietate. Et viderint eruditiores, utrùm in ritè dignoscendo quid fuerit Iter illud Sabbati inter montem Olivarum & Hierosolymam^m, non oporteat tum Quadrati, juxta superiùs^m *Act. Apost. 1.12. ubi vide Th. BeZam, Ludovicu de Dieu &c.* dicta, circum describendi, tum Fluvii seu Torrentis Cedron propèⁿ *Hist. lib. 8. cap. 11.* murum Orientalem interfluentis rationem habere. Guilielmus Ty-ⁿ *est mons Oliveti urbi ab Oriente oppositus, ab urbe quasi miliario distans, valle Iehosophaat interjecta, unde est quod à beato Luca dicitur, ab Hierosolymis iter habens Sabbati.* Vix est ut non credamus Torrentem illum ita vicinum ejusmodi fuisse Hierosolymis, qualem volunt in jam dictis Talmudici pro ipsius Urbis parte^o, in^o *Vide Jerem. 31. 40.* Sabbatico itinere dimetiendo, sumendum. Vide Urbis descriptionem apud Adrichomium & Villalpandum^p. Nos aliò trahimur.^p *Tom. 3. lib. 1.* Nec locus hic est apicibus mensurarum, quorum hac in re usus, diutius immorandi. De eis consulas, si placet, viros doctos, qui datâ operâ eos seorsim & subtiliùs tractant, veluti, Ariam Montanum^q,^q *In Tubalcain.* Villalpandum, Jacobum Capellum, ejusmodi alios. Monere nihilominus liceat etiâ Judæis hodiernis iter Sabbaticum esse idem, quod è veteribus indicavimus. Ludovicus Mutinensis Archisynagogus Venetus suorum in Sabbato ritus exequens, *Non possono, inquit, caminar piu d'un miglio fuori della citta è borgi, cioe due mila braccia.* Quod suprâ dictis est consonum. Fuere quidem in Samaritanis^s *Hist. de gli riti Hebraici part. 3. cap. 1. s. 8.* aliisque hæretici, qui ipso legis sacrae^f sono simplici (majorum inter-^f *Exod. 16. 29.* pretatione traditioneque avita prorsus rejectâ) ita niterentur, ut quo loco^t, quo habitu, qua positione quis repertus esset in Sabbati^t *Origenes Peri archon. lib. 4. cap. 2.* initio, eâdem toto die ei supersticiosius marendum velint. Sed Talmudici, ut diximus, neque ambulandi spatiandive libertatem aliter in Sabbato denegant, quàm ne quid inde sequatur, quod ex opere aliquo seu labore (maximè in rerum à loco altero in alterum trans-
latione)

latione) diei violet sanctitatem. Uti nec hodie saltandi aut tripudiandi libertatem juvenibus non permittunt. Opere autem fermè omnimodo ac rerum plerarumque citra vestes gestatione volunt abstinendum. quade re vide, si placet, etiam Archisynagogum jam memoratum, & Joannem Buxtorfium in Synagoga Judaica^u. Et summam Lyranus^x ex Judæis; *Sabbati habens iter; id est, distans à Ierusalem per mille passus, quæ faciunt dimidiam Leucam; & dicitur hic iter Sabbati, quia licebat Iudæis in Sabbato à sua civitate vel loco tantum elongari.* Talis enim ambulatio magis erat ad recreationem, quàm ad laborem: propter quod non erat contra Sabbati quietem. Sed missâ digressionem, ad illud quod est, Præceptum observationis Sabbati primò, juxta Talmudicos, datum esse in statione Mara, tandem redimus. Adde suprâ memoratis paraphrasim Chaldaeam Uzielidi tributam, quæ in dicto Exodi^y de Mara loco habet, *שבתה גזירת* decretum seu institutionem Sabbati, veluti rem apud Ebræos notissimam, temporì illi assignatam. Et Maimonides^z; תחלת צווי שבת אחר יציאת מצרים הוא מה שנצטוינו בו במרה והוא אמרו לנו שם אם שמוע תשמע בקול "אלהיך וגו' שם שם לו חוק ומשפט וגו' ובאה הקבלה האומרת שבת ודינין במרה איפקוד

Primum præceptum, quod post exitum ex Aegypto datum est, fuit illud, quod imperatum est nobis in Mara; id scilicet quod dictum nobis fuit; si audiendo audiveris vocem Domini Dei tui &c. Ibi posuit ei statutum & Iudicium &c. Adjecta est etiam Cabala seu Traditio a vita, quâ asseritur Sabbathum & Iudicia in Mara imperata. Vnde Statuto ibi denotatur Sabbathum; & Iudicio, hujus formulæ, Sæpius autem occurrit illud velut à traditione vetustissima in posteros transmissum שבתה

Sabbatum & Iudiciorum formulæ imperatæ sunt in Mara. Ita enim legendum^a apud Maimonidem, non איפקוד ut in editis. Unde & hallucinatus Vir doctissimus, Sabbathum & Iudicia in Mara deponam, vertit. Totidem verbis idem habet R. Abraham Hispaniensis^b, Levi Ben^c Gersom, alii complures. Atque Isaac Abarbinel de Sabbato in Decalogi explicatione disputans^d, ubi de primo præcepti vocabulo זכור Recordare dispicit, traditionem illam di-

^u Cap. II.^x Ad Act. Ap. cap. I.^y Cap. 15. 25.^z More Nebochim part. 3. cap. 32.^a Vocabuli usus ejusmodi frequens. Geom. Baby. ad tit. Sanhedrin c. 7. fol. 56 6. ad tit. Sabbath ca. 9. fol. 87. &c. & in Tholipthasibidem.^b In Zerror hammor fol. 74. col. 4.^c In Pirush Tora fol. 70. col. 3.^d Pirush ha-tora fol. 175. col. 1.

זלפי דעת חז"ל ששבת ודינין במרה איפקוד אפשר; *Et secundum sen-*
tentiam, inquit, sapientum piæ memoria, Sabbatum & Iudiciorum
formulas in Mara fuisse institutas, absonum non erit interpretari
illud, Recordare diei Sabbati, recordare ejus, quod tibi præcepi in
Mara. Mittimus id, quod habetur in *Baal haturim*^e eodem nume-^e *Ad Deut. 5.*
 ro literis finalibus verborum כִּאֲשֶׁר צִוָּה יְיָ אֱלֹהֶיךָ (id est, *quemadmo-*
dum præcepit tibi Dominus Deus tuus) & literis vocabuli מַרָּה *Mara*
 conflato. Somnia quidem meritò habentur, quæ ex literis, quæ nu-
 merales sunt, ita deducere solent Cabalistsæ. Ceterum etiam & hinc
 traditionem hanc esse receptam probatur. Et Rabbini veteribus
 generatim, ut ipsis receptissimum, tribuitur etiam à Levi Ben Ger-
 som^f. Quod verò de Iudicii formulis inallatis dicitur, non omni-^f *In Pirush*
 nò intelligendum est de Præcepto, quod de Iudiciis Noachidis, (ut *Tora fol. 70.*
 libro primo memoratum est,) ex Ebraeorum sententia dabatur. Sed *col. 2.*
 id inferiùs libro postremo fusiùs habes explicatum. Manassch au-
 tem Ben Israel ipse Judæus, & jam nunc Archisynagogus Amsteloda-
 mensis; *Quid quod, inquit, & quidam veterum dicant in Mara*^g *De Creatio-*
omnibus Israelitis præceptum Sabbati datum fuisse? & eo adducunt *ne problem. 3.*
hæc verba; illic posuit eis statutum & Iudicium. Nec plura de tra-
ditione illa memorat ille, in medio sic rem relinquens. Quin nec sen-
tentiam hanc de Sabbati in Mara observatione imperatâ placuisse
Magistrorum Recentiorum^h nonnullis video. Veruntamen vete-^h *R. Mos. Bar*
 res illi sunt Ebræis non autoritatis adeò levis, nec æstimationis tam *Nachman. in*
 exiguæ, ut eorum ratio non in primis in rebus hujusmodi decernen- *Pirush Tora*
 dis fuerit apud eos habenda. Non dico Mosem Maimonidem, Sa- *fol. 116. a &*
 lomon Jarchium, ejusmodi alios jam laudatos, quos tamen ipsi ma- *Eide Levi*
 ximi faciunt. Nimirum hi neutiquam hujusmodi sententiæ de pri- *Ben Gersom*
 ma Sabbati in Mara institutione autores sunt primi. Sed eam per *fol. 70. col. 3.*
 veterum ac Sapientum gentis suæ scholas à seculis vetustissimis pro-
 pagatam accepere, posterisque secundum id, quod declaratum jam
 est, ut certam tradiderunt. Porro pro receptissima habetur tum in
 Corpore Talmudico, (ut ex locis inde suprâ adductis liquet,) tum in
 Chronico illo Ebraeorum *Seder Olam Rabba* dicto, ut ostensum est
 loco

¹ Pag. 123.^h Gilbert. Ge-
nebrard. in
Epist. dedica-
tione. Versio-
ni præfixa.
Anton.
Possessinus
in apparatu
Sacro lit. S.¹ In Biblioth.
Rabbinic. lit.^m De Emend.
Temp. lib. 5.
pag. 445.ⁿ Sepher Iu-
chasin. fol. 9.
b & 34. a &
Schalscheleth
hacabala fol.^o ibid. & Iu-
chasin fol. 62^p Ad tit. Sab-
bath cap. 9.
fol. 88. a^q cap. 5.^r Apud Abr.
Zacuthum in
Sepher Iu-
chasin. fol.
43. a

loco ex eodem citato in capite postremo ⁱ libri superioris; quod et-
iam ex eis, quæ mox de Observatione ejusdem inde afferimus, ple-
niùs constabit. Sunt quidem qui Chronicum illud scriptum opi-
nentur circa annum Domini ^k millesimum. Atqui nec ita adeò est
recens. Et autoritas ei utcunque haud exigua tribuitur, dum à Rab-
binis anno illo non ita ceterioribus subinde citatur. At verò etiam
existimatur codex ille multo vetustior, nec vicinioribus Christo se-
culis recentior. Scilicet, autorem ejus fuisse Rabbi Jose Ben Chil-
petha. *Autor libri*, ait doctissimus Joannes Buxtorfius ^l pater,
ר' יוסי בן חלפתא *Rabbi Jose Ben Chilpetha putatur.* Etiam ^{τδ} R.
Jose tribuitur Chronicon illud à Josepho Scaligero ^m, aliis Chri-
stianorum. Quin & expressim Ebraei, Chronici ejusdem nominis ^{τδ}
R. Jose hunc faciunt ⁿ autorem. Jam verò de R. Jose hujus ævo, atque
apud Ebræos existimatione & in rebus hujusmodi autoritate, paucis
monere liceat, ut inde etiam de Traditione, de Sabbati Institutione
illa Chronico hoc intexta (si interea autor illius ille fuerit) sit liquidiùs
dijudicandum. Floruit hic R. Jose Ben Chilpetha sub Antonino Pio;
coævus ^o celeberrimis illis Rabbis, Simeoni, Meir, & Jehuda, qui
Misnaioth composuit. Ante hunc mortuus est, ^{τδ} R. Meir superstes.
Et in Gemara Babylonia ^p Chronicon illud, saltem ejusdem nomi-
nis, ad hunc modum citatur; תניא בסדר עולם ניסן שבו יצאו ישראל
ממצרים בארבעה עשר שחטו פסחיהן בחמשה עשר יצאו ואותו היום
ע"ש ^q *legitur in Seder Olam, Mensis Nisan, in quo ex Aegypto pro-*
fecti sunt Israelitæ; die XIV eos Paschata sua immolasse, & in XV exi-
visse, qui erat vespera Sabbati. Quod ipsum habetur in *Seder Olam*
Rabba ^q, qui ^r R. Jose dicitur. Atque alibi etiam in ipsa eadem Ge-
mara ^r, Codicem nomine *Seder Olam* conscripsisse R. Jose memo-
ratur. Et nomen quidem R. Jose (ut non rarò solent autorum no-
mina in scriptis Orientalium) occurrit sub initium codicis istius in
ipso sermonis filo. Scholæ Zepphorensi præfuit, ubi legem præle-
gebat. Frequentissimè sententia ejus in disputationibus Talmudicis
adhibetur, in quibus, tametsi sint complures Rabbini ejusmodi præ-
nominis, veluti Rabbi Jose Ben Joazar, Jose Sacerdos, Jose Galilæus,
Jose Ben Jochanan, Jose Ben Choni, alique, & non rarò nomen
Rabbi

Rabbi Jose simpliciter occurrat; hoc nomen tamen simplici, R. Jose hic Ben Chilpetha propter ejus excellentiam ^f semper intelligitur. ^{Ibidem.} Et quemadmodum in Scholis Christianis cognomina sua habuere notissima, Angelici, Seraphici, Subtilis, Resoluti, Mirabilis, Profundi, Solennis, Irrefragabilis, Theologiæ Scholasticæ Magistri, ita ferè apud Ebræos ^f Rabbi Meir dictus est חכם וסופר *Sapiens & Scriba*, ^{Isi ben Jehu-} Rabbi Jehuda לכהסר חכם *Sapiens quoties ipse vellet*, scilicet sa- ^{da in Gema-} tis deliberaret, Rabbi Tarphon גל של אגוזין *Nucum acervus* ob So- ^{ra Babylonia} lennem Scripturæ, Misnæ, Homiliarum in argumentis suis confu- ^{ad tit. Gittin} sionem, Rabbi Aquiba קופת הרוכלים *arca aromatum*, alii aliter, & ^{cap. 6. fol. 67.} demùm Rabbi Jose Ben Chilpetha נימוקו עמו id est, *Doctrina seu ob-* ^{a.} *servatio seu ratio* ejus cum eo, seu Orthodoxus. Adeoque perspicacia ac judicio pollebat, ut, juxta popularium sententiam, ubicunque sententiæ ejus alii qualiscunque dignitatis ac præstantiæ Magistri singulares in libris Talmudicis adversantur, ea semper præponderet. Sæpius enim binæ occurrunt diversæ sententiæ suis autoribus singulis insignitæ, quarum altera tantum recepta est; ut perpetuò ea quæ est hujus Rabbi Jose; ubi nimirum sententiarum autor seu assertor est alter ipse, nec unica plures habet adversas. Id in Gemara docemur Babylonia^u. Et in vetusto autore חלכו Halacoth Gedaloth^x; ר' מאיר ^{Ad tit. E-} ר' יוסי הלכה כר' יוסי ר' יהודה ור' יוסי הלכה כר' יוסי ר' שמעון ור' יוסי ^{rubin cap. 4.} הלכה כר' יוסי ר' אלעזר ור' נחמיה ור' אליעזר בן יעקב שנחלקו עם ר' יוסי ^{fol. 46. b.} הלכה כר' יוסי כל אלה הלכה כר' יוסי במה דברים אמורים בזמן שנחלק ^{Cap. Ketzu-} ^{both fol. 120.} ^{a.} *si dissentiant* Rabbi Meir & Rabbi Jose, recipitur sententia Rabbi Jose. Idem fit ubi ab eo dissentiunt singuli Rabbi Jehuda & Rabbi Simeon. Quin ubi Rabbi Eliazer, Rabbi Nehemias, aut Rabbi Eliazer Ben Jacob ab eo dissentiunt, ejusce recipitur sententia. Quod nempe intelligendum est, ubi singulares habet adversarios. Ceterum si Sapientes ei adversentur, recipitur sententia sapientum. Hinc etiam Abraham Zacuthius^y, Rabbi Jose Ben Chilpetha, inquit, היה חסיד גדול והלכה ^{y Sepher Ju-} ^{chasin. fol.} ^{43. a} *fuit vir pietatis insi-* ^{a.} *gnis, & sententia ejus perpetuò recipitur præ illa, quæ ejus est, quo-*

cum conjungitur; idque quoniam adeò doctrina & ratione pollebat.

Sed de autore illo satis superque. Tempus autem, cui ita tribuunt hanc Sabbati Institutionem, intra menstruum ab Exitu cadere manifestum est. Nam in medio mense Nisan, seu sub Paschatis celebran-

Exod. 12. 37. di tempus ^z exhibant ex Ægypto. Ante verò medium mensē, qui
Numer. 33. 3. insequitur, id est, Ijar, in Mara castra metati sunt; quod docemur, ubi

^a *Exod. 15. 27.* legitur ^a, eos è Mara in Elim, & dein ex Elim in desertum Sinæ deci-
Exod. 16. 1. mo quinto die mensis secundi, id est, Ijar, discessisse. Ita autem statio-

^b *Jacobus Ca-* num tempora putant Chronologi aliqui ^b, ut etiam diem tantum
pellus in A.
M. 2503. ^c unicum, id est xxiv Nisan, in Mara transgisse Israelitas velint. Quod

Seder si ita fuerit, intra novem ab exitu dies Institutio hæc in Mara. Deca-
Olam Rabba logus autem in Sinai sub initium mensis tertii ^c seu Sivan, qui ferè
cap. 5.

^c *Exod. cap.* Junio Juliano respondet, datus est. Hujus item sexto diei (quem in
19. 1. Sabbatum seu feriam septimam incidisse tradunt alii; alii in Sabbati

^d *Seder O-* vesperam, seu sextam feriam) dationem ejusdem ^d plerunq; assignant.

lam Rabba Quemadmodum & Chronologi aliquot Christiani; apud quos de
cap. 5. Seder feriâ parilis subinde habetur controversia. Hac autè de re vide etiam,

Mechilta fol. quod habetur capite proximo, ubi de Observatione prima agitur.
18. col. 4. Ge- At verò ex jam dictis, viginti amplius diebus, etiam, si in Mara diem

mara Baby- tantum xxiv Nisan transegerint, circa quadraginta, ante Decalogi
lon. ad rit. de promulgationem, Sabbati Institutionem atque Originem hanc,
Sabbath, cap. quam ita à Patribus acceptam tradunt, evenisse necesse est, & post an-

9. fol. 87. b. nos bis mille & quingentos aut circiter à mundi conditu elapsos.
Ex R. Abra- Sunt autem in Christianis, qui ^e pluribus hanc præcepti de Sabbato

ham in Iu- in Mara dationem oppugnant, quos, si placet, consulas. Alii interea
chal. fol. 9. b. idem de ejusdem Institutione cum Rabbiniis heic sentiunt. Leonar-

Iosephum Al- dus Marius ^f, Theologus insignis; *presentem*, inquit, *Locum* (citatum
bo Sepher I- antè ex Exodo locum de Judicio & Præcepto in Mara dato) *optimè*

karim part. possumus vel de Sabbati lege exponere. Nam cum statim sequenti ca-
2. cap. 11. Ie- pite fiat mentio requiei, quam Deus voluit in eo servari, neque alibi

hudam Ben. tamen præcedat illius institutio aut Præceptum requiescendi, videtur
Saul ad Se- id hoc loco commodè intelligi. Præsertim cum ibidem paulo post in re-

pher Cozri novatione Cultus Sabbati præmittat Moses proæmium, quo satis indi-
fol 76. col. 1.

^e *Abulensis* catur

catur illud etiam antè à Deo per aliquod præceptum institutum fuisse. Hoc est quod locutus est Dominus. Requies Sabbati sanctificata est q.d. ideo feriâ sextâ dat nobis Dominus duplicem Collectionem Mannæ, ut re ipsa doceat nos velle se servare legem suam, quam de Sabbato ante nobis præscripsit, & qua mandavit, ut in Sabbato ad sanctificationem & honorem illius requiesceremus. Sic ille. Sed de Loco & Tempore Institutionis, ad Ebræorum placita, hætenus.

C A P. X.

De Causa & Ratione Institutionis Sabbati, ex Ebræorum sententia, & ad Quosnam illam pertinere velint.

Post Locum & Tempus Institutionis Sabbati ita ex Ebræorum Commentariis ostensum, sequitur etiam ejusdem, ad eorum Placita, Causa seu Ratio. Causam seu Rationem Institutionis in iis ponunt, quæ cum ejusdem præcepto in sacris literis conjunguntur. In capite tricesimo primo Exodi legitur, post Juris Israelitici corpus enarratum, *Aitque Dominus ad Moysen, & tu loquere ad filios Israel dicēs* אַךְ אַתְּ שַׁבְּתוֹתַי תִּשְׁמְרוּ כִּי אוֹת הוּא בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם לְדוֹרֹתֵיכֶם לָדַעַת כִּי אֲנִי יְהוָה מִקְדָּשְׁכֶם וְשִׁמְרַתֶם אֶת הַשַּׁבָּת כִּי קוֹדֵשׁ הוּא לָכֶם וְגו' *Tantummodo Sabbata mea custodite* (ita vertit Munsterus; Hellenistæ ὁρᾶτε, καὶ τηρεῖτε τὰ Σάββατά μου φυλάξατε *videte, & Sabbata mea custodite*, vulgata; *videte ut Sabbatum meum custodiatis; sed* אַךְ *ibi non tantummodo, sed veruntamen potius seu nihilominus, aut, ut Judæi Hispanienses, de cierto vertendum est) quia signum est inter me & vos* (Chaldæi ibi מִימְרֵי וּבֵינֵינוּ *inter Verbum meum & vos*) *in generationibus vestris, ut sciatis* (ita plerunque vertitur; sed *in scire aut in scientiam sonat, seu ut Onkelos לַמַּדֵּעַ & Judæi Hispanienses por saber quod idem significat; atque ab Ebræis nonnullis & ad scientiam Gentium* ^{Glossa Iar-} ^{chii ad Exod.} *non ad Israelitarum ipsorum refertur) me esse Dominum, qui sanctifi-* ^{31. 13.} *co vos. Custodietis igitur Sabbatum. Est enim vobis Sanctum. Et paucis de violentium poena interjectis; Custodiant igitur filii Israel*

Sabbatum, ut faciant Sabbatum in generationibus suis, federe perpetuo. Inter me & filios Israel signum est perpetuum, (Ita enim planè distinguendum est ex fide codicum Ebraeorum; tametsi in vulgata & Hellenistica versione habeatur, *Pactum seu fedus est sempiternum inter me & filios Israel signumque perpetuum*, quorum etiam de verborum distinctione olim^h dubitatum est) *quoniam sex diebus fecit Dominus cælum & terram, & in die septimo quievit & cessavit.* Atque iteratum illud, *Sabbata esse signum inter me & vos*, alibiⁱ observant; etiam & illud *Quia in sex diebus fecit Deus Cælum & Terram* in ipso Decalogo^k occurrere. Hujus item in repetitione seu traditione secundaria, præcepto de Sabbato adjici; *Memento^l quod & tu servus fueris in terra Aegypti, & eduxerit te Dominus Deus tuus inde per manum fortem & brachium extensum; idcirco* (scilicet *כִּי הָיָה* seu *Διὰ τὸ* ut Hellenistæ) *præcepit tibi Dominus Deus, ut observes diem Sabbati;* & demùm Sanctificationem Sabbati creationis historiæ à Mose subjungi. Ex hisce aiunt post præcepta eis de Existentia, Unitate, & Cultu Numinis tradita, secutum esse præceptum de Sabbato, atque ejus fuisse Causas binas. Alterum & primarium^m, ut eorum animis infigeretur, atq; perpetuaretur *כִּי הָיָה בְּיוֹמֵינוּ* *fundamentum illud de Mundi creatione*, ad quam septimi dici in ipso præcepto toties relatio fit. Adeoque ut interrogati de cultu Sabbatico præstò responderent, *quia sex diebus fecit Deus Cælum & Terram &c.* Septimum verò agnoscerent esse *τῶν ἑπτὰ καὶ κόσμος ἡμέτερον* *Diem mundi Natalem* & *τῶν ἑορτῶν ἑπτὰ καὶ κόσμος ἡμετεριον* *Festum Natalibus Mundi Sacratum*, quibus nominibus Philoⁿ Sabbatum denotat. Adeò ut revera dici posset de Sabbato sic in Septenario apud eos dierum numero culto, illud *τέτονον τινὰ τῆς πρώτης ἀρχῆς ἐκμαγεῖον εἶναι ἀπὸ ἐκείνης ὥστε ἀρχετύπου σφραγίδος τυπωθέν*, *quodammodo primi rerum initii esse exemplar, ab eo veluti à Sigillo Archetypo impressum*; quod de mense primo Paschalibusque in eo diebus eleganter dixit Philo^o. Sic certissima habebatur, constans, ac perpetua indicatio cessationis à creatione seu ipsius Creationis rerum naturæ, cujus fidem universis, qui Mosaicæ doctrinæ erant seque-

^h D. August. ad Exodum quest. 139.

ⁱ Ezech. cap. 20. 12. & 20

^k Exod. 20. 10

^l Deut. 5. 15.

^m More Nebochim part. 2. cap. 31. & part. 3. cap. 32. & vide ibi Senz Tob.

ⁿ Lib. de Mundi opificio, & lib. de τῆς ἰσθμῆς.

^o Lib. de τῆς ἰσθμῆς.

sequaces, imprimis amplexandam, eamque velut ceterorum fidei suæ articulorum summam quandam esse docuere; scilicet^p nullam rem^p esse Deo coævam seu *אין דבר קדמון עם השם* quod idem sonat.^p *More Nebuchim part. 2. cap. 13. & 27.* Unde habent illa Talmudici, *הכופר בשבת כאילו כופר בכל התורה* *adde Manasseh Ben Israel de Creatione problem. 1. & Ioseph. Albo part. 1. cap. 12. & 23.* *qui negaverit Sabbatum, similis est illi, qui negaverit totam Legem.* Nimirum Totius legis seu articulorum fidei eorum fundamentum esse aiunt Creationem mundi; hanc autem, in Sabbati Institutione atque cultu, ut ejusdem causam seu Rationem, esse agnoscendam, adeoque Sabbatum negare aut violare idem esse ipsis ac creationem seu legis totius fundamentum abnegare. Hinc scilicet illud *כל עושה מלאכה בשבת המכחש במעשה בראשית רק איננו מכחש השם הנכבד* *Apud Aben Ezra ad Exod. 20.* *Quisquis opus fecerit in Sabbato, abnegat ille opus Creationis, quantumvis non abneget ipsum Deum O. M.* Alteram Institutionis Causam in eo ponunt, quod in repetitione Decalogi seu Deuteronomio habetur; servos eos fuisse in Ægypto. Scilicet, ut beneficii à Numine tunc, cum servitute gravissimâ, quæ sine ulla dierum intermissione, nedum Sabbati requie, eos prefferat, liberabantur, accepti memoriam semper retinerent. Agnoscunt etiam Dignitatem & Honorem Diei memoratum in eo, quod sub initium Genesis legitur historiæ creationis subjunctum; *Et benedixit Deus diei septimo & sanctificavit illum.* Quod intelligunt aliqui tantum ut per prolepsin ibi dictum de Benedictione & Sanctificatione Sabbati, quod omnium Primum proximè post Institutionem seu Præceptum in Mara celebratum est; unde ad eundem Genesis locum, Salomon Jarchius, *המקרא כתוב על העתיד* *Id quod ibi* (in ipsis rerum initiis) *traditur* (de septimi diei Sanctificatione) *ad secula sequentia attinet,* seu per prolepsin ibi sedem habet. Sed ea de re plura capite proximo. Sequitur ut, juxta superius propositum, de Relatione, quam Institutionem Sabbati habere velint Ebræi ad Genus Humanum seu aliquam ejus partem, id est, ad quosnam ipsi velint eam, quâ in Præceptis habetur, pertinere, dispiciamus. Certè ita sibi suisque, id est, ritibus & religione eadem imbutis, proprium & peculiare eos facere præceptum de Sabbato, ut alias ad gentes illud, quâ præceptum est,

Cap. 5.

attinere planè denegent, non obscure liquet ex eis, quæ supra^r adducta sunt, ubi de Profelyto Domicilii Legem Mosaicam observante agitur. Alia adjicimus heic consona. In vetustissimis ritualibus preces habent, & hymnos Sabbato proprios, quorum unico (quem nec ipso Ezra seu viris magnæ Synagogæ recentiore esse volunt) inseritur periocha illa de Sabbato, quæ legitur supra ex tricesimo primo capite Exodi, ubi dicitur Sabbatum esse *signum inter me & filios*

^r Machzor
Iudeorum
Germ. part. 1.
fol. 49. a. Vide
Manasseh
Ben Israel De
Creatione
problem. 8.

Israel. Periochæ huic statim subiungitur in illo hymno^r, וְלֹא נָתַתּוּ אֱלֹהֵינוּ לְגוֹיֵי הָאָרֶצוֹת וְלֹא הִנַּחְתּוּ מַלְכֵנוּ לְעוֹבְדֵי אֱלִילִים וְגַם בְּמִנוּחַתּוֹ לֹא יִשְׁכְּנוּ רָשָׁעִים כִּי לְיִשְׂרָאֵל עָמְךָ נָתַתּוּ בְּאַהֲבָה לְזֶרַע יַעֲקֹב אֲשֶׁר בָּם

Et non dedisti illud, Domine Deus noster, Gentibus terræ, neque in possessionem seu hæreditatem illud dedisti, Rex noster, idololatriis, neque in requie ejus habitabunt impii, quoniam Israeli populo tuo dedisti illud ex amore erga semen Iacob, quod in eis elegisti. Unde

^r Gemara Ba-
bylon. ad tit.
Bitza cap. 2.
fol. 16. a. &
Halacoth ge-
daloth fol. 16
col. 2. Petrus
Galatinus de
Arcanis lib.
II. cap. 9. &
Christopho-
rus Helvic.
Elen. Iudæo-
rum 6. §. de
Sabbato.

etiam illud quod ait Rabbi Jochanan, ex autoritate Rabbi Simeon Ben Jochai^r, כל מצות שנתן להם הקב"ה לישראל נתן להם בפרהסיא, חוץ משבת שנתן להם בצניעה שנאמר בני ובין בני ישראל אות היא

Omnia præcepta à Deo O. M. Israelitis tradita, eis tradita sunt publicè, excepto præcepto de Sabbato, quod privatim eis est traditum, secundum id quod scriptum est, inter me & filios Israel signum sit in perpetuum. Vult dicere, peculiare esse præceptum hoc Israelitis.

Nam & statim subsequitur וְלֹא נִעְנְשׁוּ גוֹיִם עַל הַשַּׁבָּת quod *quod cum ita sit, non puniuntur Gentiles ob Sabbatum,* Unde etiam fit, quod Judæi hodierni, ubi Epistolis adjiciunt tempus Sabbati initio

^r Buxtorf. in
Epist. He-
braic. Instit.
pag. 45.

proximum, ita interdum exprimunt^r סְמוּךְ לְהַכְנִסָתָהּ כָּלָה *proximè in- gressum sponse.* Ut Gentis sponsam, sibi esse volunt proprium Sabbatum. Unde etiam Rabbi Iisa^x נָמִי כִנְסָת יִשְׂרָאֵל אֶקְרִי שַׁבָּת בְּגִין

^r In Zohar
ad Elle - Se-
moth fol. 63.
b. editione
Mantuanæ;
& vide Zer-
ror Hsin-
mor. fol. 4. col.
3.

דַּאִיָּהּ בֵּית זִוְגוֹ וְדַאִיָּהּ כָּלָה לְכַתִּיב וְשִׁמְרָתָם אֶת הַשַּׁבָּת כִּי קִדְשׁ הִיא לָכֵן לָכֵן וְלֹא לְשָׂאֵר עַמִּין הֵינִי הֵךְ דַּאִיתְמַר בֵּינִי וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְדַאִיָּהּ *etiam Synagoga seu Ecclesia Isra- elitica Sabbatum nuncupatur; quoniam ei consors est & sponsa.* Nam & scriptum est, *Observabitis Sabbatum, quoniam Sanctum est vobis. Vobis, non Gentibus reliquis.* Atque hoc est quod intelli-

tur ver-

tur verbis illis, inter me & filios Israel. Vnde etiam habetur peculium hereditarium perpetuo Israelitis. Porro observant שש מצות נתנו לישראל שכל אחד ואחד מהן נקרא אות ואלו הן מילה ותפלין ושבֿת *Tria præcepta Israelitis data fuisse, quorum quodlibet signi nomine (velut singulari) denotatur; ea sunt præceptum de Circumcisione^y, de Phylacteriis^z, & de Sabbato^a*; qua de re plura Rabbi Moses Bar Nachman^b. Eiusmodi occurrunt sexcenta tum apud Talmudicos, tum apud Cabalistas. Sed tam hoc quàm quæ hæcenus ostendimus cetera de Sabbati, ex eorum sententia, Institutione, explicatione reddentur in iis, quæ de eorum placitis circa Observationem proximè exhibebimus.

^y Genes. 17.

^{ii.}

^z Exod. 13. 9.

^{Exod. 16.}

^a Exod. 31. 13.

^{Exod. 17.}

^b In Sepher

האמונה

זהבטחון

cap. 21.

C A P. XI.

De Loco in Deserto, & Tempore (adeoque Mense Mensisque die) Primæ, juxta Ebraeos, Observationis Sabbati, ex Præcepto nimirum seu Institutione, capite superiori ostensa. Epochæ dierum enumerandorum seu Temporis Nycthemerini, juxta Ebraeos aliquot; & de Telluris Umbilico. Primum Sabbatum, unde sequentia pendent, in Deserto observatum, neutiquam fuisse septimum in periodo à rerum conditu dierum, non deesse inter Christianos qui existimaverint.

Quod ad Sabbati seu diei in conflatis dierum à conditu mundi periodis septimi, ut festi, Observationem heic attinet; ea consideratur bifariam. Aut quæ Initium habuisse eam volunt Talmudici, aut quæ ipsi aliis eam sive Imperabant, sive Permittebant, Interdicebantve. Quod ad primū Observationis Genus spectat; ut ex instituto in Mara diem septimum seu Sabbatum colendum fuisse juxta jam ostensā statuunt; ita primam ejusce Observationē in deserto Sin, seu in Historia Sacra de Manna colligenda, adeoq; in tempore, quod institutum seu præceptum in Mara paulo post secutum est, collocant. E Mara scilicet in Elim, atque inde in desertum Sin, quod est inter Elim & Sinai quintadecima die mensis secundi, seu Jiar, profecti sunt Isralitæ. Ibi cum murmurabant ob pa-

^c Exodi 16. 4. ob panis inopiam, ait^c Dominus ad Mosem, ecce ego pluam vobis panem de Cælo, & egredietur populus, colligentque rem diei in die suo, ut probem eum, utrùm ambulet in lege mea, an non. In die verò sexto, parabunt sibi quod inferant; eritque illud duplum, respectu illius, quod colligunt per singulos dies. Et paulò post, collegerunt (Mannam) manè per singulos dies &c. Et fuit id die sexto, ut colligerent panem duplum, binas scilicet Gomeras pro una. Et venientes omnes Principes congregationis retulerunt Mosi, qui ait ad eos, hoc est quod locutus est Dominus, Quies Sabbati sancti cras est Domino; quod pinsere volueritis, pinsite &c. sex diebus colligetis ipsum, & in die septimo non erit in illo. Factum est autem in die septimo, ut egrederentur quidam de populo ad colligendum; & non invenerunt. Et ait Dominus ad Mosem, usquequò rennitis observare præcepta mea & leges meas. Videte, Dominus dedit vobis Sabbatum, & ob id quoque dat vobis in die sexto panem pro duobus diebus. Maneat igitur quisque apud se, & non egrediatur ullus de loco suo in die septimo. Sabbatum igitur celebrarunt, aut Sabbatica verunt seu requieverunt populus die septimo. Heic manifesto Sabbati seu septimi diei requiei observatio indicatur. Atque Sabbatum Ebræis hoc primum nuncupatum est seu

^d Ad it. Sab. שבת ראשונה (ut in Gemara Babylonia^d) quod idem significat. Et Rabbi Jose Ben Chilpetha in *Seder Olam*^e uti & alii (quod infra li-
^{bath cap. 16.} ^{fol. 118.} ^b & quebit) primæ huic observationi pro loco assignant *Alusham* seu
^{vide Thosip-} ^{tha ad cap. 9} ^{fol. 87} ^b mansionem Israelitarum decimam; quæ pars eremi Sinæ seu Sin,

quæ octava est mansio, censetur. S. Hieronymus^f, *Profecti de deserto Sin castramati sunt in דפחא Daphca. Nonamansio. Profecti de Daphca castrametati sunt in אלול Alus. Decima mansio. In Exodo non habetur crediturque in Sin eremo contineri, eodem nar-*

^g Exod. 17. 1. *rante libro. Profecta^g est omnis multitudo filiorum Israel de eremo Sin per mansiones suas juxta os Domini, & venerunt Raphidim (quæ scilicet est mansio undecima.) Ex quo perspicuum est plures*

mansiones ejusdem regionis vocabulo demonstrari. Et S. Ambrosius^h, Decima mansio Halus est: ad quam à Daphca profecti sunt filii

^d Ad it. Sab. bath cap. 16. fol. 118. ^b & vide Thosip- tha ad cap. 9 fol. 87 ^b

^e Cap. 5. ^f Epist. 127. ad Fabiolam.

^g Exod. 17. 1.

^h Lib. de 42. mansionibus

*filiis Israel: Ideo dicitⁱ; Et profecti Dephca castrametati sunt in Alus.*¹ *Num. 33. 13.*
In Exodo nec ista mansio distinctè nominatur, sed comprehenditur
sub mansionibus à deserto Sin usque ad Raphidim. In Alus igitur,
 Alush seu Alusha, statione seu mansione decima, adeoque in De-
 deserto Sinæ, primam sic collocat Sabbati observationem *Seder Olam*;
 באלוש נתגה להם השבת ושם עשו שבת ראשונה שנ' וישבתו העם
In Alusha^k acceperunt Sabbatum, ibique primum Sab-^k *Vide Num.*
batum celebrarunt, juxta illud quod scriptum est, & Sabbatizavit^{33. 13. & 14.}
populus die septimo. Jam verò facit ille diem decimum quintum ^{& compara}
 mensis primi seu Nisan (pleni seu XXX dierum,) quo ex Ægypto ^{1. & 17.}
 profecti sunt Israelitæ, feriam sextam; unde sequitur in calculo, ut & ¹ *Num. 33. 3.*
 habet ille, Quintumdecimū mensis secundi seu Jiar, quo^m venerunt ^m *Exod. 16. 1.*
 in desertum Sinæ, in primum hebdomadis (dierum à mundi con-
 ditu elapsorum inita ratione) incidisse. Putatis igitur inde die-
 bus, quibus Manna collecta est, primum illud Sabbatum juxta eum
 diei XXI Jiar respondet. Sed receptior est Talmudicisⁿ senten-ⁿ *Gemara Ba-*
 tia, ipsum Quintumdecimum diem Nisan seu diem exitūs fuisse fe-^{bylon. ad tit.}
 riam, in ejusmodi enumeratione, quintam, non sextam, adeoque ^{Sabbath c. sp.}
 Quintumdecimum Jiar, seu illum in quo castra in Sinam move-^{9. fol. 17^b}
 bant, fuisse septimam. Et sic pro hac sententiarum diversitate ^{Mechilta fol.}
 Sabbatum eorum primum, id est, dies septimus, requie à labori-^{18. col. 4. Iar-}
 bus primò celebratus, incidit aut in XXI aut in XXII diem men-^{chims ad Ex.}
 sis Jiar, qui fuit anni exitūs ex Ægypto; adeoque legem datam ^{16. 1.}
 in Sinai seu Decalogum ita diebus aliquot antevertit. Nam sub
 initium mensis Sivan seu tertii^o, qui secutus est, ejusque, ut tra-^o *Exod. 19. 1.*
 dunt, die sexto Decalogus datus est. Monendum verò, mensis no-
 mina; quæ post nata sunt, ut fieri assolet, heic adhiberi. Ratio au-
 tem Temporis inde diversa non est, sed explicatio habetur, Cal-
 culi, quod diximus, discrimen usque ad Decalogi dationem ob ocu-
 los ponimus; Jiar, ut volunt Ebraei, cavo factò, seu XXIX dierum.
 Adjiciuntur etiam dies mensium, qui in anno Juliano retrò putato,
 juxta Chronologiæ aliquot coryphæos, mensibus illius anni Ebræo-
 rum respondent. Veluti Josephum Scaligerum, Sethum Calvi-

sium, Ludovicum Capellum, alios qui Talmudicorū aliorum, non
 & Seder Olam, in neomeniis & diebus mensium sunt heic sequaces.

* Nilam mensis primus.				* Aprilis.				* Si van mensis tertius.				* Iunius.			
* Seder Olam & sequaces.				Seder Olam & sequaces.				Seder Olam & sequaces.				Dierum Hebdomades.			
Dierum Hebdomades.				Dierum Hebdomades.				Dierum Hebdomades.				Talmudici alii.			
Talmudici alii.				Talmudici alii.				Talmudici alii.				Menses Iuliani.			
Menses Iuliani.				Menses Iuliani.				Menses Iuliani.				Menses Iuliani.			
14	V	15	16	2	II	3	4	21	VII	22	23	2	1	2	3
15	VI	16	17	3	III	4	5	22	I	23	24	3	2	3	24
16	VII	17	18	4	IV	5	6	23	II	24	25	4	3	4	25
17	I	18	19	5	V	6	7	24	III	25	26	5	4	5	26
18	II	19	20	6	VI	7	8	25	IV	26	27	6	5	6	27
19	III	20	21	7	VII	8	9	26	V	27	28	7	6	7	28
20	IV	21	22	8	I	9	10	27	VI	28	29	8	7	8	29
21	V	22	23	9	II	10	11	28	VII	29	30	9	8	9	30
22	VI	23	24	10	III	11	12	29	I	30	31	10	9	10	31
23	VII	24	25	11	IV	12	13	* 1	II	2	* 1	11	10	11	* 1
24	I	25	26	12	V	13	14	2	III	3	2	12	11	12	2
25	II	26	27	13	VI	14	15	3	IV	4	3	13	12	13	3
26	III	27	28	14	VII	15	16	4	V	5	4	14	13	14	4
27	IV	28	29	15	I	16	17	5	VI	6	5	15	14	15	5
28	V	29	30	16	II	17	18	6	VII	7	6	16	15	16	6
29	VI	30	* 1	17	III	18	19	...	...	...	...	17	16	17	...
30	VII	1	2	18	IV	19	20	...	...	...	...	18	17	18	...
* 1	I	2	3	19	V	20	21	...	...	...	...	19	18	19	...
				20	VI	21	22	...	...	...	...	20	19	20	...

Atque ita in XXIII Maii, qui juxta eos idem est in anno illo cum
 XXII Jiar, prima incidit illa Sabbati observatio. Adeo ut tametsi
 praece-

præceptum de Sabbato in Mara ita datum fuerit, ut plures inde quàm septem dies hanc observationem antecederent, imò ut viginti septem dies inter præcepti dationem & XXII Jiar intervenirent (si stationum calculum, qui unicum tantùm eumque XXIV diem Nisan seu XXV Aprilis ei, quæ in Mara fuit, tribuit, admittimus) nihilominus ex præcepto illo, cujus, non minùs ac populi ejusque peregrinationis, Dominus erat Legislatores sanctissimus, ante XXII hunc diem Jiar, seu Maii XXIII, observatio ^P secuta non sit. Atque ex Ob-^p *Vide Thosiptha ad Gen. mar. Babylon. ad tit. Sabbath cap. 9. fol. 87. b.*
 servatione illa Prima novatoque tunc temporis præcepto, cum Man-^p
 næ descensu conjungitur non rarò ipsum præceptum. Rabbi Jehu-^p
 da Levita^q, de Decalogo verba faciens & de præcepto Sabbati quod ^p
 in eo habetur *קדמה מצותו עם הורדת המן וכבר* *præcesserat* ^p
etiam præceptum illud, quando Manna descendebat. Alibi item ^p
 ipse; *והלא תהלת השבת אינה כי אם מסיני ומאלוש קודם לכן שירר* ^p
Anne initium Sabbati aliunde repetendum est quàm ^p
è Sinai & ab Alusa antè, ubi primus Manna descensus. De tempore ^p
 autem jam dicto, disertè Josephus Scaliger^r; XXII Jiar inquit, *quæ* ^p
incidit in XXIII Maii (sic plane legendum) observatum primum ^p
Sabbatum, quæ erat XIII Ziu in anno prisco dierum. Et deprehen- ^p
sum est etiam à Iudæis Neomeniam Iiar illius anni incidisse in Sab- ^p
batum (Septimum nempè in periodo dierum septenaria diem) & ^p
proinde Nisan feria quinta contigisse; quæ est egregia observatio, ^p
quæ frenat licentiam Chronologorum, qui nullum modum faciunt ^p
novos annos, novos reges, novas Epochas comminiscendi. Mirum ^p
verò extitisse, qui adversus verba Mosis negent secundi mensis neo- ^p
meniam in Sabbatum incidisse. Hebræi pervenerunt in desertum ^p
Sin XV mensis secundi^f. sexta die ab illa jubetur populus colligere ^p
duplum de mensum^t Manna. Ea dies igitur XXI mensis. Atqui ^p
erat parasceve & profabbatum. Ergo neomenia mensis erat Sabba- ^p
tum. Id est, ergo dies XXII ejusdem mensis erat Sabbatum, quod ^p
Primum cum Ebræis vocat ille. Tantundem ipse^u alibi; Ubi etiam ^p
Arabes quoque, inquit, Christiani scribunt feriam quintam incidisse ^p
in XV noctem illius Nisan, quo Moses populum eduxit. Quod con- ^p
sonum est jam ostensæ dierum dispositioni. Et Jacobus Capellus^x; ^p ^p
A.M. 2503.

Iiar X V I, Maii X V I I, *feriâ primâ* Man colligere incipiunt, usque ad *Iiar* XX I I, Maii XX I I I, quo Sabbathum observare iussi sunt; unde Iosephus Scaliger & Sethus Calvisius rectè colligunt, Sabbathum hoc observatum annis Iulianis 1496 diebus 223 ante Ianuarias æra Christi Kalendas. Sed & Sethus Calvisius die, inquit¹, 15 mensis secundi, qui fuit dies 16 Maii, de Observando Sabbatho legem fert Deus, in ipso die Sabbati; sed primū Sabbathum à quibusdam Manna colligere volentibus violatū est die 23 Maii. Consonum est jam dictæ mensium & die

¹ *A.M.* 2453. *Pirke Eli-* rū dispositioni id quod habent Ebræi pleriq; ² de Tempore Decalogi
zer cap. 46. dati. ערב שבת בששה לחדש בשש שעות ביים קבלו ישראל את הדברות
Gemar. Ba- *Vespera Sabbati*, V I die mensis (Sivan quæ heic est Junii quintus)
bylon. ad tit. *hora diei V I acceperunt Israelitæ Decalogum.* Sunt autem Chro-
Sabbath cap. nologi alii, nominis etiam summi, quibus hæc non ita placent, quin
9. fol. 87. b. de anno, feriis, & mensibus Julianis heic Ebræorum respondentibus
Mechilta fol. dissideant. Gilbertus Genebrardus, ex mente ut vult ipse & *Seder*
18. col. 4. & *Olam*, in anno 2670 *vigesimo secundo*, inquit, *die Aprilis primam*
vide ad finē *Sabbati celebritatem agitarunt.* Atque simili ratione dies reliquos
capitis super- Julianis assignat, & *Seder Olam* (cujus in versione Aprilem תשרי Jiar
rioris. respondere etiam vult) interea sic sequax, ut & Feriarum, quæ in calculo superius allato visitur, seriem ejus potius admittat. Atque quantum ad ferias attinet, ita Augustinus Tornicellus qui Nisan hunc facit cavum, unde & alia in diebus heic denominandis diversitas. Anno autem Mundi 2544 rem collocat ille. In Iosephum Scaligerum de anno & Temporis charactere hoc disputat Dionysius Petavius³. Sed verò anno mundi 2453 & ante Christum 1529 Sabbathum hoc ponens, etiam & ipse vigesimo secundo diei Jiar idem planè assignat, dum de octavæ stationis in Sin rebus verba faciens, eas contigisse, ait^b, *die X V I mensis secundi, qui est Iiar, feriâ primâ*, quam tamen non X V I I ut in superius exhibito calculo, sed I V Maii facit. At sic cadit Sabbathum in XX I I Jiar, uti ex sacro Exodi textu satis etiam liquet. Id est, juxta Petavium, in Maii diem decimum. Alii^c aliter. Sed de litibus his plura huc afferre, intempestivum. Utcunque, de Anni Tempestate, quâ Primum Sabbathum juxta Talmudicos collocandum, manifestò liquet. Ad hanc Sabbati Primi, id est, primò obser-

observati notionem, qualis juxta Magistros jam ostensa est, attinet illud, quod à Petro Galatino^d ex libro *siphri* citatur. Apud Ebræos, ^d *De Arcanis*
inquit, *legitur ibi super illud* ^c *& fecerunt pascha; Non fecerunt nisi* ^{Catholica Veritatis, lib. II.}
illud tantum. Dixit R. Elaeazar, *habetur in Exodo* ^f *, Sabbatizavit* ^{cap. 10.}
populus in die septimo. Per hoc docet, quod omnibus 40 annis, qui- ^e *Num. 9. 5.*
bus filii Israel fuere in deserto, non fecerunt nisi duntaxat Primum ^f *Cap. 16. 30.*
Sabbatum, id est ראשונה שבת quæ locutio est è Talmudicis superiùs
adnotata. Sed commentum hoc de unico tantum Sabbato in de-
serto observato non admittunt omninò Magistri. A primo, quod
diximus, septimum diem insequentem pro secundo, & deinceps alia
enumerant. Post primi Sabbati in *Seder Olam* mentionem sequitur
statim א'ר ו'גו' ב'כ"ג בשבת אחר ב'כ"ג *Primo die Hebdomadis, qui fuit XXIII*
Iar, descendentes de Alusha accesserunt ad Raphidim, ubi puteus
eis datus est, & pugnarunt contra Amalecitas ש'ו ש'ב'ת ש'נ"ה
id est, *atque ibi celebrarunt Sabbatum Secundum.* Sed mendum in
numero est manifestum, quod & à Genebrardo in versione perpe-
ràm retinetur. Restituendum planè est כ' seu XXII pro כ"ג seu XXIII.
Nam nemo non videt Sabbatum primum ex autoris mente in XXI
diem incidisse, cum scilicet disertè aiat diem XV fuisse primum heb-
domadis, seu feriam primam, id est, XIV fuisse septimum, qui in
Sabbatica dierum enumeratione proximè præcedebat. Et nisi sic
emendetur Chronicon illud, in pauculis illis, quæ ibi conjunguntur,
lineis, sibi ipsi palam in numerando discors est. De discordia quidem
monuit Dionysius Petavius. Sed cur de mendo librarii dubitare- ^g *De Doctri-*
mus in re tam manifesta, non omninò video. Certè Philo de hac ^{na Tempori-}
prima Sabbati (sic Talmudicis dicta) celebratione loquitur, per- ^{lib. 9. cap. 23.}
inde ac si, post Cultûs septimi diei ex præcepto divino institutionem,
dubitassent de ipso die, qui enumeratione à mundi conditu septimus
esset, eumque ideò jam primum & ex oraculo & miraculo didicis-
sent. Is enim enarrans beneficium Numinis, quo Manna de plu-
te alebantur (quod totum ad tempus & locum, de quo verba faci-
mus, attinet) ἀμα καὶ τοὶ καὶ τελεπόθητον ἡμέραν, inquit ^h ἀνεδιδάσκοντο, ^h *Philo, de*
ζητῶντες γὰρ ἐκ πολλῶν, τίς ἄρα ἡ ἐκ κόσμου γινέσθαι, ἐν ᾗ τόδε τὸ πᾶν διπο- ^{Vita Moysis}
τελέσθαι, καὶ παρὰ πατέρων καὶ παρορόνων τὴν ζήτησιν αὐτοῦ διὰ δεξάμενοι ^{lib. 1.}
Vu 3 μόλις

μόλις ἠδυνήθησαν εὐρεῖν, & μόνον χρησμῶις ἀναδιδαχθέντες, ἀλλὰ καὶ περμηρίῳ πάνυ σοφῆι: *Simul etiam discebant diem illum desideratissimum. Cum enim jamdudum quæssissent, quis esset mundi Natalis, in quo hoc Vniuersum absolutum est, nec à patribus aut maioribus quæstionem solutam accepissent, rem tandem comperiebant, non solum oraculis, sed & signo seu argumento manifestissimo edocti.* Atque vix est sanè ut non autumemus Trogum Pompejum ex Ebræorum traditionibus de hac Sabbati celebratione illud haufisse, quod ex eo de primo Sabbato narrat Justinus, utcunque, pro more ejusmodi

ⁱ *Histor. lib.*
36.

scriptorum, nōnulla, quæ falsissima sunt, interferantur. Verba Justiniani sunt. *Itaq; Moses, Damascenā antiquā patriā repetitā, montem Synam occupat, quò septem dierum jejunio per desertā Arabiae, cum populo suo fatigatus, cum tandem venisset, septimum diem, more Gentis, Sabbatum appellatum, in omne ævum jejunio sacravit; quoniam illa dies famem illis erroremque finierat.* Quod cum Paganorum aliis de Jejunio habet, falsissimum est. Neque enim die Sabbati, qui dies est in dierum periodo septimus & vulgo sic dictus, ex Ebræorum instituto jejunandum.

^k *Cap. 15.*

Qua de re plura inferiùs ^k. Atqui interea ex fame natum illud festum ait; id quod alimenti inopiam, quæ primam Festi Observationem ac descensum Mannæ præcesserat, respicere videtur. Et si desertum Synam dixerat Justinus, idem etiam fermè dixerat, quod autor *Seder Olam*, nō sine sacrarum literarum autoritate; ubi in Sina (nam Alufham & Sinæ deserti partem esse, antè monitum est) Primum Sabbatum scribit celebratum, ut suprā monstratum. Sed desertum Sinæ in montem Sinam pro Sinai (qui locus celebrior multò erat & ob legem ibi datam illustrior) mutari scriptori Pagano satis obvium erat. Et Tacitus ^l de Judæis, *septimo die otium placuisse ferunt, quia is finem laborum tulerit.* Traditionem de refocillatione hac quam nacti sunt in Sinæ deserto, forte etiam respexit ille. Certè & celeberrimi in Ebræis Magistri primam illam sub

^l *Histor. 5.*

Genesis initium Benedictionis & Sanctificationis septimi diei mentionem, ad primam hanc in Sinæ deserto diei celebrationem ac Beneficia in eam accepta referunt. Ita Salomon Jarchius ad illud ^m,

^m *Genesis 2.*

& benedixit Deus diei septimo, & Sanctificavit illum; ברכו במן שכל

ימות

ימות השבוע יורד להם עומר לגלגלת ובששי להם משנה וקדשו במן
Benedixit ei per Mannam שלם ירד כלל והמקרא כתוב על העתיד
seu in Manna, quoniam in ceteris diebus Septimana descendebat uni-
cuique Gomeræ, sexto verò panis duplus, seu quantitas dupla. San-
ctificabat item per Mannam, quoniam (in eo die) ea non omninò de-
scendebat. Et quod heic scriptum est, ad tempus ita attinet futu-
rum. Adeò ut Benedictionem, & Sanctificationem ibi à Mose me-
 moratam ad Benedictionem & Sanctificationem quæ post tot se-
 cula in Mara evenit, spectare voluerit. Ita etiam ad Decalogum, ubi
 iteranturⁿ verba sacra de Benedictione & Sanctificatione, ברכי במןⁿ *Exod. 20.*
Benedixit ei לכפלו בששי להם משנה וקדשו במן שלם היה יורד בו
in Manna, quæ in sexto die duplata est (in usum septimi) & sancti-
ficavit eum in Manna, quippe quæ in septimo die non descendit. Neq;
 sanè Jarchii est commentum hoc: sed pro more suo è veterum hau-
 sit commentariis, quod & ad eundem locum notat Moses Bar
 Nachman. In *Beresith rabba*^o, ישמאל אומר ברכו במן וקדשו במן,
 ברכו במן שכל ימות השבת היה יורד עומר ובערב שבת שני עומרים^o *Parash. II.*
 וקדשו במן שלם ירד בו כל עיקר ר' נתן אומר ברכו במן וקדשו בברכו ר'
Docuit Rabbi Ismael benedictionem (die se-
ptimi) fuisse per Mannam, & Sanctificationem itidem per Mannam
 (loquitur de Benedictione & Sanctificatione, cujus in secundo Ge-
 nesis capite mentio) *Benedictionem in eo quod, cum in ceteris die-*
bus septimana descenderit Gomeræ unicuique unica, pridie Sabbati
descendebant binæ Gomeræ; Sanctificationem, in eo quod illo die ni-
hil omninò descendebat. Ex sententia verò Rabbi Nathan; Bene-
dictio quidem in Manna erat & Sanctificatio in ipsa Benedictione.
Quin & Rabbi Isaac astipulatur, & Benedictionem ejus in Manna
collocat &c. Quæ omnia eo planè spectant, ut prima Sabbati Bene-
 dictio & Sanctificatio, (quatenus ea etiam sub initium rerum à Mose
 memoratur,) ad Locum & Tempus Primæ observationis Sabbati
 juxta sententias jam ostensas, sit ex horum mente indubitanter refe-
 renda. Sed de Benedictione & Sanctificatione illa, quæ in Genesi
 occurrit, ad Ebræorum placita, plura mox. Illud interea accipe,
 quod pluribus ostendunt Rabbini, Jehuda Ben Samuel & Jehuda
 Ben

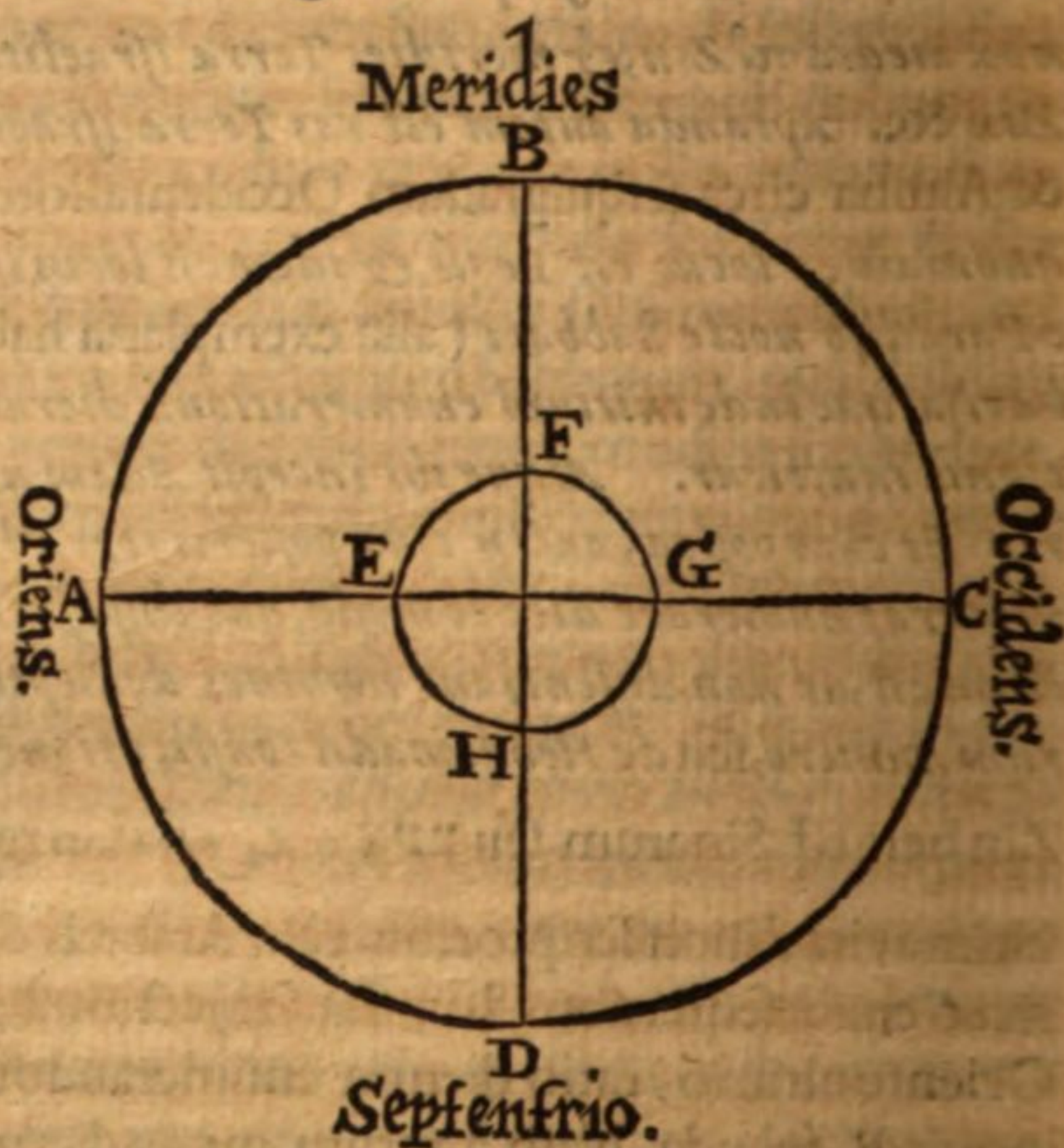
¶ Sepher
Cozri part. 1.
§. 87. ע
part. 2. §. 20.

Ben Saül, in Commentariis ad dictum Samuelidem P, scilicet ipsum initium Sabbati, quâ ex Præcepto festum est, Tempori & Loco superius memorato ita esse tribuendum, ut primò ex illa duntaxat Cœli, Solis, Terræque positura, dein ex Hierosolymæ seu Terræ sanctæ (cujus gratiâ Leges de Tempore Festisque, in Deserto traditæ) situ, neque ex alio auspicandum fuerit Primum Sabbatum, quâ Festum; uti neque numeri seu periodi dierum à rerum conditu septenariæ, juxta quam Sabbati festum in die septimo institutum, aliundè quàm à terra Israelitica primitus deducendi. Id est, à dierum ibi vespera, seu Solis occasu; non inde ut à meridiano primo, aliter atque meridianus ille vesperam illam seu occasum designat. Legitur in dialogo illo *Sepher Cozri* dicto; אמר הכוזרי הלא תחלת קביעות הימים מן הצין מפני שהוא תחלת המזרח ליישוב אמר החבר והלא תחלת השבת אינה כי אם מסיני ומאלוש קודם לכן שירד המן בו תחלה ואין השבת נכנס אלא על מי שבא עליו השמש אחר סיני על הדרגה עד אחרית המערב ואחר כך עד אשר תחת לארץ ואח' כך עד הצין אשר הוא מזרח היישוב ויקרה השבת לצין אחר ארץ ישראל בשמונה עשר שעות מפני שארץ ישראל באמצע ליישוב וכאשר בא השמש לארץ ישראל היא חצי הלילה לצין וחצי היום לארץ ישראל הוא בא השמש לצין וגו' והכונה היא לארץ ישראל מקום התורה שהורד בו אדם מגן עדן בליל שבת וממנו תחלת המנין סמוך לששת ימי בראשית והתחיל אדם לקרות שם לימים וכאשר נושבה הארץ ורבו בני אדם היו סופרים הימים כאשר יסד אותם אדם ועל כן לא יחלקו בני אדם בשבעת ימי השבוע וגו' *Dixit Cozri, nonne initium præstituta dies numerandi formulæ à Zin petendum, ideo quod locus ille initium est Orientis Orbis Terrarum? Responsum est, An initium Sabbati aliunde petendum est quàm à Sinai & antè etiam ab Aluscha, quia ibi primus erat Mannæ descensus. Nec verò incipit Sabbatum, antequam Sol ultra Sinai transeat in extremum Occidendis gradum, unde postea sub tellurem circumvolvitur ad Zin, qui Oriens est Orbis Terrarum. Et esse incipit Sabbatum in Zin, postquam habetur ejusdem initium in Terra Israelitica, Horis Octòdecim. Eo scilicet quod Terrâ Israeliticâ in medio seu Umbilico Orbis collocatâ, Occasus solis illic est*

noxx

nox media $\tau\delta$ Zin, & meridies Terræ Israeliticæ est occasus Solis $\tau\delta$ Zin &c. Aptanda autem est res Terræ Israeliticæ (nimirum Sinai & Aluscha circa sesquigradum Occidentaliore sunt Hierosolymis) quoniam ea locus est Legis, & idem est locus in quo pulsus est Adam à Paradiso nocte Sabbati (alia exemplaria habent ψ γ vespere Sabbati) atque inde initium enumerationis dierum quæ sex diebus creationis innititur. Atque ibi incepit Adam nomina diebus imponere. Et cum postea, auctis ejus posteris terra habitata est, hominum mos erat numerare dies eo modo, quo disposuerat eos Adam; unde factum est, ut non dissentiant homines de Septenario Septimanæ dierum numero, seu de Hebdomadis constitutione &c. Sic ibi R. Jehuda Zin heic est Sinarum seu סִינַי aut صَيْنَا regio, plagæ Orientalis ultima; ita scilicet scriptoribus tam Arabicis & Ebraicis, quam Ptolemæo ejusq; sequacibus ¹ censita. Objectio est; nonne inde, scilicet ab Oriente ultimo, ratio dierum enumerandorū ineunda? Minimè, inquit, R. Jehuda. Nam à rerum initiis dierum enumeratio erat eadem, quā utimur nos in terrâ Israeliticâ, id est, à vespera ad vesperam. Id quidem scimus etiam ex Sabbati Observatione, cujus initium in Aluscha & Sinai. Et quicquid ibi statutum reperitur, ita aptandum est terræ Israeliticæ, cujus gratiâ lex data est, ac ubi primus parens noster Adam dies sic à vespera ad vesperam numerare, & in periodos septenarias distribuere coepit, ut à Solis è terra Israelitica in Occidentem discessu, seu à tempore, quo terræ Israeliticæ Sol occidit, (quæ sic velut naturalis habetur, & primaria dierum civilium, id est XXIV horarum, numerandorum Epocha) dierum initia adeoque Periodi Septenariæ sint deducendæ. Atque ita necesse erit, ut Horarum Octodecim spatio tum Sabbatum, tum quilibet alius pariter dies incipiat in terra Israelitica, antequam in Orientis ultimo seu apud Sinas incipiat; similisque in aliorum locorum dierum initiis, veluti primario illi secundariis, pro Longitudinis diversitate, ratio sit habenda. Exempli gratia; cum in adjecta figura Sol per circulum ABCD graduum 360, circum tellurem EFGH spatio XXIV horarum se-

rum feratur, diesque, juxta jam dicta, à Cardine GC qui Occasus est Solis π F Terræ Israeliticæ seu Umbilici telluris heic locum occupanti, incipiat; palàm est diei initium telluris Umbilici seu ξ F incolis, XVIII horis priùs haberi quàm suum ex ejusmodi numerandi ratione initium habeant Sinæ in extremo Orientis, qui π E designatur. Nam ut GC solis Occasus

est π F, ita FB π E seu Sinis. Et inter GC & FB, per DA, arcum 270 graduum intercipi, id est XVIII horas, nemo non videt. Qui sensus est Rabbinum, quem citavimus, ejusque sequacium. Pendere vides hanc dies enumerandi in terra Israelitica positam epocham ex eo quod est, Adamum ibi sic enumerare coepisse, adeoque illam regionem primùm tenuisse. Unde טבור הארץ eam nuncupant Ebraei seu *umbilicum telluris* quemadmodum oppositum in globo Telluris locum, seu H in superiori figura, טבור הים *Umbilicum Maris*. Certè & alii ibi Telluris Umbilicum collocant; quod etiam scimus ex eo, quod superiùs citatur ex Saido Batricide de Ada in terræ Umbilico sepeliendo. Occurrit itidem in descriptionibus territorii tribus Judæ, Spelunca Adam; seu rupis, in qua traditur, eum cum Eva uxore diu luxisse Abelem occisum; locus etiam, ubi à Caino occisus Abel. Et apud Christianos Scriptores non rarò ea in regione vitam transigisse primos parentes existimatur. Obvia sunt, quæ de Paradisi loco & vicinio, in quod relegatus est Adam, & de monte Calvariaë deferuntur.

feruntur. Saidu autem Batricides in Indiae Orientalis montem aliquem expulsos fuisse è paradiso primos parentes, ex Orientalium traditionibus scribit. Verba sunt. *أخرجهم من الجنة في تسعة*

expulit eos (Deus) è Paradiso hora IX feria VI in montem è montibus Indiae. Quin & mons ille Mahumedanis dicitur mons *سرنديب*

Sarandib. Abu Mahumed Mustaphi Ben Hasen in Historia universalì perquam eximia, quod Bibliothecae Oxoniensis cimelium est manuscriptum; *أهبط آدم علي جبل سرنديب في سرقى أرض الهند*

relegavit (Deus) Adam in montem Sarandib in Orientali Indiae regione. Eò spectat etiam quod lego in Abu Walid Mahumed Ben Elshecina Historico penes me vetusto Ms. ubi de *وسط الأرض* *هو وادي* inquit *قالوا* *faciens*

fertur locum hunc esse fluvium Sarandib, quò descendit Adam, super quem sit pax. Sarandib autem insula maris Orientalis, Harchend dicti, celeberrima, fusè describitur apud Geographum Arabem^r. Neque alia est à Tapobra-

na, quæ item *سومطرة* *Sumatra* dici solet. Fluvius autem ille sub *Part. 2. Clim. 3.* *Equinoctiali* ponitur. Achmed Ben Magad in Insularum Chorographia *ولما الحقيقة حظ الاستوي هو الوادي وادي سرنديب*

ad amussim sub linea Aequinoctiali habetur Fluvius dictus Fluvius Sarandib. Quod & Ptolemaicæ Tapobranæ Geographiæ dissonum non est. Unde etiam Latitudines Urbium ac Provinciarum à jam dicto Fluvio putantur, ut Achmed ille, quemadmodum Longitudines ab Occidentis termino. Ita in Orientis extremo juxta nonnullos ponitur Telluris Umbilicus seu Medium. Sed nomen illud pro vario gentium ingenio aliter etiam collocatum scimus ex eo quod Græci atque ex eis Latini de Delphis habent. Ibi scilicet esse Medium seu Umbilicum Orbis Terrarum. Strabo, Pausanias, Li-

¹ *Videsis Is.*
Casaub. in
Comment. ad
Strabonem,
pag. 180.

² *Scrutin.*
Scripturar.
part. I. Dist.
8. cap. 14.

³ *Exod. 16. 13.*

⁴ *Ioseph. Sc.*
liger. de E-
mendat. Tēp.
lib. 5. pag. 351.

vius, Plutarchus, alii ¹ autores veteres sunt obvii. Quæ autem hæc-
nus dicta sunt, absq; controversia admittunt, afferuntque Sabbatum
in Alufha, seu Primum, quod in deserto celebratum est post Mannæ
descensum, fuisse diem (ut par est credere) à Mundi Natalibus in Se-
ptenaria dierum periodo Septimum. Quod sanè non defuere inter
Christianos qui negarint. Patrus Episcopus Burgenfis ², ex Judæus;
Si bene consideras primum Sabbatum quod legitur in deserto cele-
bratum (sicibi Paulus; quem inter & Saulum Judæum Dialogus fit)
non fuit Septima dies correspondens primo Sabbato, quod fuit in mun-
di exordio, prout tu dicis. Sed fuit septima dies à descensu Mannæ.
Qui quidem descensus non legitur incepisse in prima die Hebdoma-
dæ; Vnde sic septima dies computata à prima die descensus Mannæ
concurrat cum die Sabbati in primo exordio sanctificati. Imò pro-
babilius posset dici, quod dies prima, in qua Manna descendit, non
fuit prima dies hebdomadæ, quæ dicitur una Sabbatorum. Nam in
primis vespertis illius diei descendit Coturnix ³ & saturati sunt car-
nibus. Constat autem, quod, si illa vespera esset vespera secunda diei
Sabbati, non esset eis licitum occidere coturnices, & parare eas. Ex
quo patet, quod dies immediatè præcedens descensum Mannæ, non
fuit dies Sabbati, & per consequens prima dies, in qua Manna descen-
dit, non fuit una Sabbatorum. Sic ille. Sed ratio ejus perquam frivola
videtur. Nam quis non videt primas vespertas illius diei, ut ille
vocat, seu secundam Sabbati vespertam, fuisse etiam partem seu ini-
tium feriæ primæ, non omninò septimæ seu ejus, quæ præcedens Sab-
bati recurrentis in dierum periodis loco respondet. Juxta scilicet
Ebraicam temporis rationem; à vespera ad vespertam. Quorsum
igitur heic coturnicum in vespera occisionis & præparationis, velut
ejus quod Sabbatum violaret, mentio? Sed nec ejusmodi redargu-
tione adeò opus est, cum juxta receptiorem Ebræorum sententiam,
Institutionem seu Præceptum Sabbati Observatio neutiquam secuta
sit ante septimum post migrationem ibi memoratam diem, id est
ante xxi Jiar quæ ipsum, in quo migrabant Israëlitarum in Sin, diem, seu
xv Jiar quæ feria erat septima, insecutus est. Quò spectat & illud
Viri maximi ⁴ de eis, qui simili ratione noluit ipsum xv Jiar feriam
fuisse

fuisse Septimam seu Sabbatum, quā vocabulum illud in dierum periodis locum habet. *Atqui Hebraei* (sic apud eum objiciunt) *non migrassent die Sabbati* (inde nimirum volunt xv Jiar non fuisse feriam septimam.) *Egregiam animadversionem! Quid est magis contra Sabbatum, quā Sabato colligere Manna? Atqui multi profecti sunt colligendi causa die Sabbati: Isti Critici non meminērunt* ^{Exod. 16. 27. & 28.} *adhuc Legem datam non fuisse.* Legem scilicet quæ ad Observationem alicujus diei pro Sabato, ante migrationem illam obligaret, aut datam non fuisse, aut pro data atque statim in deserto observanda non habitam.

C A P. XII.

Ad Sabbati Observationem, ut Judæos Originarios, sic Profelytos Justitiæ & parilis Conditionis reliquos obligari; Profelytos autem Domicilii aliosve Gentiles non item, statuunt Ebraei. Nec Observatio ejusmodi permitta Profelytis domicilii. De Peregrino seu Profelyto in legibus de Sabbato sacris, Magistrorum sententiæ.

QUOD demum ad Sabbati, quale diximus, Observationem, quā eam Ebraei aliis sive Imperabant, sive Permittabant, sive Interdicebant, idque ex avitis institutis placitisque, attinet; non minus atque seipsos ad illud observandum teneri volebant Profelytos Justitiæ universos, Libertinos, aliosque Baptismo & Circumcisione, veluti Servos, ut superius libro secundo ostensum est, in Ecclesiam Ebraicam ritè cooptatos. Neque verò alios aliasve Gentes. Nam & Profelytos Domicilii seu eos, qui Judaismo nondum nomina dederant, in quaecunque vitæ commercium intra ditionem Israeliticam admissi, non modò Observatione omninò solutos habuere, sed poenis gravissimis obnoxios, si observarent. Id quod satis dignoscitur ex eis, quæ capite superius quinto ea de re allata heic non repetimus. Et in eundem sensum plura occurrunt in scriptis ² Talmudicis. Neque juxta eorum interpretationem ritè intellectam, adversatur omninò, quod habetur in Decalogo, *non facies ullum opus, tu & filius tuus & filia tua, servus* ^{Gemar. Babylon. ad tit. Sanhedrin, ca. 7. fol. 58 b. & vide Excerpt. ex eadem Gemara apud I. Cochium, pag. 274.}

tuus & ancilla tua, & גר advena seu Profelytus tuus, qui in portis
^a Exod. 23.13. tuis; uti nec illud^a sex diebus facies opera tua, & in septimo die qui-
 esces, ut habeat quietem bos tuus atque asinus tuus, & respiret seu re-
 frigeretur filius ancillæ tuæ & Peregrinus, seu Profelytus; quæ fer-
^b Deut. 5. 14. mē alibi totidem etiam in sacro sermone^b verbis habentur. Id qui-
 dem verum est, ad legem posteriorem expressim adnotari à Salomo-
 ne Jarchio בן אמתך בעבד ערל הכתוב מדבר והגר גר תושב *filius an-*
cillæ tuæ sumitur ibi pro servo incircūciso, & Peregrinus seu Profelytus
^c Sepher Me- *pro Profelyto domicili. Alii^c tantundem. Ideonē etiā Profelytis domi-*
 chilta, fol. 36. *cilii seu Gentilibus Sabbatum existimabant observandum? Nihil mi-*
 col. 1. *nūs. Distinguendū nempē est de ratione nominis Servi aut Profelyti*
in contextum ejusmodi adhibita. Ea duplex est. Altera, quā intelli-
gat quis, tam Servum & Profelytum ex legis vi ad Observationem
Sabbati pariter obligari; altera, quā sic obligari Judæos & quotquot
in eorum ritus transirent, ut nec ipsi opere aliquo Sabbatum vio-
larent; nec Sabbato in causā essent, ut sive à Servo, sive à Profelyto o-
pus aliquod fieret. Priori ratione non alium volunt legibus illis
contineri Servum, quā Circumcisum, aut ancillam aliam præter
eam, quæ baptismo in Judaismum cooptata est, nec alium peregrini-
um seu Profelytum, quā Profelytum Justitiæ ac Libertinum, qui
juris parilis. Id est, non alios præter eos qui Ecclesiæ Ebraicæ pars
fuerunt seu בני ברית filii seu liberi federis. Posteriori autem ratio-
ne solum Servos incircumcisos, ac Profelytos domicili ibi innui a-
iunt. Scilicet fas non fuisse Judæo servi Gentilis seu incircumcisi do-
mino, Sabbato in causā esse, ut Servus ejus ejusmodi opus aliquod
tunc faceret, nec fas Judæo fuisse tunc in causā esse, ut Profelytus do-
micii (cujus cum ejusmodi servo parilis, quantum ad hanc rem,
conditio) præstaret opus aliquod. Id est, fas ei non fuisse, aut per se,
aut per alios, aut per jumenta eo die operari. Egregius est ea de re lo-
cus apud Rabbi Mosem Bar Nachman; ubi ostendit quidem legum
jam citatarum cunctis non eandem prorsus esse, si verba spectes, in-
terpretationem; ejusmodi tamen cunctis esse, ut, juxta distinctionem
jam allatam, sint omninò capiendæ. Verba ejus^d sunt, ad illud
^d Pirush To- *רא, fol. 125. b. גרך וגר Profelytus seu advena tuus qui in portis tuis, in Decalogo;*

על דרך הפשט גר שער לעולם הוא גר תושב שבא לגור בשערי עירנו
וקבל עליו שבע מצות בני נח והוא הנקרא גר אוכל נבלות שאמרו בו
הכתוב לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה ולכן לא היתה בו המצוה
שיאמר לא תעשה בו מלאכה האזרח והגר אבל לנו יצוה שלא יעשה
מלאכה לצורכינו כקטנים והבהמה והוא בעצמו אין עליו זאת המצוה
ועושה מלאכה לעצמו בשבת והכתוב שאמר וינפש בן אמתך והגר
הוא גר צדק שנתיחד וחזר לתורתנו שצוה אותו בשבת וכן בכל שאר
המצות כאשר אמר תורה אחת ומשפט אחד יהיה לכם ולגר הגר אתכם
לגר ולאזרח הארץ אבל מצאנו לרבותי שדרשו בהפך אמרו כי וגר
אשר בשעריך על דרך הפשט גר צדק והוא חייב כמונו בשביתה וינפש
בן אמתך והגר לרבות גר תושב הערל ורצונם שיהיה המוזהר תחלה
הגר הנימול שחייב כמונו והכתוב השני לרבות הערל ולפיכך הוקש
לבהמה שאמר למען ינוח שורך וחמורך וינפש בן אמתך והגר צונו
בשביתה כלם בשוה שלא יעשו לנו ויעשו כרצונם לעצמן וכן יהיו העבד
והגר הנזכרים בעשרת הדברות שוים וחייבים בכל דין השבת כמונו
*Profelytus seu advena Por-
tae simpliciter sumptus intelligitur de Profelyto Domicilii, qui adve-
nerat, ut peregrinaretur in portis civitatis alicujus, & qui suscep-
erat in se observationem septem praeceptorum Noachidarum. Atque
idem vocatur etiam Profelytus comedens carnem morticinam, de quo
loquitur Scriptura^e; Profelyto, qui in portis tuis, dabis, ut comedat.^e Deut. 14. 21.
Et propterea non datur ei mandatum, quod imperet, ne in Sabbato
opus omnino faceret aut Profelytus aut indigena. Sed nobis manda-
tum, ut in usum seu commodum nostrum opus is non faciat; uti nec
Minores aut jumenta. Adeo ipsi Profelyto non datur mandatum
hoc, quippe cui opus sibi facere in Sabbato licitum. Atque in illo Scri-
pturae loco ubi dicitur, (Sabbatum ita observandum) ut^f respiret si-^f Exod. 23. 13.
lius ancilla tua & peregrinus; capiendus est peregrinus seu Profely-
tus pro Profelyto Iustitiae, qui Iudaeus factus legi nostrae nomen dederat,
adeoque ad Observationem Sabbati ex mandato obligatus erat, sicut
ad praeceptorum reliquorum juxta id quod dicitur^g; lex una & Iu-^g Num. 15. 16.
dicium unum erit vobis, & Profelyto, qui peregrinatus fuerit apud
vos; Profelyto scilicet & indigena Telluris. At verò comperta etiam
est apud*

est, apud Rabbinos nostros diversa heic interpretatio. Nimirum, Profelytum tuum intra portas tuas, simpliciter dictum (in Decalogo) significare Profelytum Iustitiæ, qui ad Observationem Sabbati non minus obligatur, quam nos ipsi. Illud autem (postmodum in Exodo dictum) ut respiret filius ancillæ tuæ & peregrinus seu Profelytus, eo spectare, ut & Profelytus Domicilii, qui incircumcisus erat, includeretur. Nempè existimant, Primo loco (in Decalogo ipso) expressim contineri Profelytum circumcisum, qui æquè atque nos ipsi obligatur. Loco autem altero, qui sequitur, contineri etiam Incircumcisum. Argumento, ex eo quod ibi dicitur de Iumento, etiam sumpto. Nam verba sunt; ut quietem habeat bos tuus atque asinus tuus, & respiret filius ancillæ tuæ & Profelytus. Parili omninò modo volunt mandatum nobis datum de cunctis. Scilicet ut nobis minimè opus aliquod faciant. Qui tamen sibi pro libitu facere possint. Atque juxta hanc interpretationem Servus & Profelytus in Decalogo memorati nobis ipsis (hac in re) æquales sunt, & pariter ac nos ipsi ad Observationem Sabbati obligantur, perinde ac si dictum fuisset (ibi) ut requiescat servus tuus, & ancilla tua non aliter atque tu ipse. Sive hanc sive illam interpretationem admittas, palàm est, neque hanc, neque illam voluisse Profelytos Domicilii seu Gentiles omninò ad Sabbati Observationem, ex legum illarum sensu, obligari, sed tantummodò Profelytos Iustitiæ, & qui in Judaïsmum transierant. Et Profelyti nomen ac Profelyti intra portas pro materieci, circa quam in Scriptura versatur, diversitate, nunc pro Iustitiæ, nunc pro Do-

^a Lib. 2. cap. 2
pag. 146.

ⁱ Vide Sepher
Mechilta, fol.
26. col. 2. &
36. col. 1.

^k In Shulcan
Aruch lib.
Orach Chi-
im, tit. Sab-
bath, cap. 304

micilii Profelyto sumi superius^h etiam monuimus. Atque ex jam dictis ritè intelligendi sunt Jarchius aliique Magistri, qui Profelytos Domicilii in legibus de Sabbato contineriⁱ scribant. Consonum est illud Josephi Caro^k; אדם מצווה על שביתת עבדו שמל ושבל לשם עבדות וקבל עליו מצות הנוהגות בעבד אבל אם לא מל ושבל אלא קבל עליו שבע מצות בני נח הרי הוא כגר תושב ומותר לעשות מלאכה בשבת Imperatum est unicuique (Israelitæ,) ut servus ejus Sabbatum observet, qui scilicet Circumcisus fuerit, & Baptizatus nomine servi, & in se receperit Præcepta, quæ ex more ad Servos attinebant; At verò si non fuerit Circumcisus & Baptizatus, sed in se receperit

septem

septem Noachidarum Præcepta, ei, quoniam erat planè ut Profelytus Domicilii, fas erat opus facere in Sabbato. Nimirum Servum ejusmodi nullatenus ad observationem Sabbati teneri volunt, uti nec Profelytum Domicilii, cujus, quantum ad hanc rem, parilis conditio. At verò subjicit idem autor, juxta Talmudicorum veterum sententiam, לעצמו אבל לא לרבו ואסור לכל ישראל לומר לו לעשות מלאכה בשבת *fas erat Servo ejusmodi opus facere, in sui ipsius nempe usum, seu commodum, non in usum Domini.* Et illicitum est unicuique Israelitæ jubere eum opus quidpiam facere in Sabbato in usum Israelitæ cujuscunque; etiamsi non fuerit Dominus ejus. Ipsi nimirum Israelitæ ex jure suo Sabbatico tenebantur, non solum ut nec Servo Noachidi seu Gentili, aut Noachidi, qui Servus non esset, seu Profelyto Domicilii opus aliquod facere in Sabbato, quocunque in tempore, imperarent, verum etiam ut nec operis in Sabbato à Noachide in Israelitæ usum præstiti beneficio seu commodo, durante eodem Sabbato, omninò uterentur. Cujus tamen usus eis licitus, si Noachides in Sabbato sibi duntaxat, non Israelitæ¹ id præstitisset. Nam usum in Sabbato operis à Noachide seu Profelyto Domicilii in Israelitæ quidem usum, tametsi ejus injussu, in Sabbato præstiti, pro Festi violatione sumebant, ideò quia hujusmodi operis usus velut ejusdem participatio habebatur. Quod non volebant obtinere, ubi in ipsius Noachidis usum præstitum est. Inde etiam evenit, ut ex Scribarum scitis illicitum fieret, quocunque extra Sabbatum tempore jubere aut conducere operas Profelyti Domicilii in Sabbatum ad id, quod Israelitæ illicitum esset, in eo præstandum. Ne scilicet, si id fieri soleret, promptiores redderentur inde Noachidæ ad opera Sabbatis in Israelitarum usum præstanda, quorum beneficio seu commodo perinde ac illorum, quæ à Noachidis in sui tantum usum præstarentur, licitè frui nequirent; unde etiam Sabbati dignitas forsan Noachidis seu Profelytis Domicilii haberetur vilior.

Moses Maimonides^m אסור לומר לגוי לעשות לנו מלאכה בשבת אף על פי שאינו מצווה על השבת ואע"פ שאמר לו מקודם השבת ואע"פ שאינו צריך לאותה מלאכה אלא לאחר השבת ודבר זה אסור מדברי סופרים כדי שלא תהיה שבת קלה בעיניהן ויבאו לעשות בעצמן

¹ Misna tit. Sabbath cap. 16. Talmud. Babylon. eod. tit. fol. 122. a.

^m Halach. de Sabbath cap. 6. Vide § c. 12. §. 7. § Mosem Mikorzi precept. Negativ. 65.

גוי שעשה מלאכה מעצמו בשבת אם בשביל ישראל עשה אותה אסור ליהנות באותה מלאכה עד מוצאי שבת וגו' ואם בשביל עצמו בלבד *Illicitum est* (Judæo,) *jubere Gentiles opus facere in Sabbato, tametsi illis non sit imperatum Sabbatum, & tametsi jubeat ante Sabbatum, & tametsi usus ejusmodi operis expectandus fuerit, usque dum transierit Sabbatum. Hoc vero è Scribarum scitis manavit, tum ne apud Gentiles vilius haberetur Sabbatum, tum ne ipsi ultro id præstarent. Si Gentilis in Sabbato opus ultro fecerit, idque in Israelitæ usum, interdictus est ejusdem usus* (Israelitæ,) *usque dum desinat Sabbatum &c. At verò si in sui tantum usum id fecerit, usus ejus etiam in Sabbato (Israelitæ) licitus est.*

^a *Ad tit. Sabbath, cap. 16. fol. 122. a.*

Quod Gemaræ Babylonæⁿ, unde sumitur, est concors. Et exempla afferunt de lumine à Noachide sibi in Sabbato accenso, fune quo è navi descendat tunc sibi contorto, id genus alia, quorum scilicet in Sabbato, per solennem diei quietem, usus licitus. Atque ex hisce

^o *Gloss. ad Alphesium part. 1. fol. 145. Obadias Bartenorius ad Misn. tit. de Sabbato c. 16. §. 6. & Rab. Nissim ad dictum Alphesium locum.*

intelligitur id, quod habent Talmudici^o de non prohibendo Noachide aliquo, conditionis liberæ, ab opere, quali Israelita Sabbatum violaret. Verba sunt; *ישראל אין מוזהרין על שבתת גוי שאינו עבד שלהם* Israelitæ non prohibent ab opere in Sabbato Gentilem, seu non monent eum de requie eo in die, nisi fuerit eorum servus. Nimirum quæ Gentilis seu Noachides erat, præcepto teneri eum nolunt. Quæ verò servus fuerit Noachides Israelitæ, monendus erat, non velut quem ad Sabbati observationem existimarent omninò obligari, sed ut cui abstinendum erat ab opere in usum Domini; quippe cujus beneficio & commodo uti is ritè nequibat, secundum ea quæ dicta sunt.

C A P. XIII.

Quæ, antè de Sabbato ostensis, videantur apud Ebræos adversari; tum eos, qui Ebraicè scripsere, tum Philonem & Fl. Josephum.

Hic ita, ex Ebræorum Commentariis, de Sabbato seu Septimi diei Cultu explicatis, quæ nempe receptissimas Talmudicorum ea de re sententias aperiunt; restat, ut de iis, quæ hisce apud eos reluctari videantur, dispicia-

dispiciamus. Scilicet de iis, quæ ex eorum commentariis trahi possunt ad has astruendas Assertiones adversas; Sabbatum seu Septimum in periodo dierum à mundi conditu diem, ut Festum, universo humano generi colendum; in ipsis rerum primordiis, seu Mundi natalibus, initium habuisse; ante Legem seu stationem in Mara, ut Festum, ex præcepto observari esse solitum; atque demùm ab aliis gentibus in ritibus suis, veluti ex jure omnium Gentium communi seu Noachidarum, adhibitum. Quomodo interpretentur nonnulli, atque ii vetusti simul & celebres Magistri, illud de Sanctificatione atque Benedictione diei Septimi simul cum creatione rerum memoratum, ostensum est suprà^p. Scilicet ad primam illam, juxta ea quæ^p Cap. 11. ostensa sunt, in Sina seu Alus ha celebrationem Sabbati, locum illum volunt per prolepsin attinere. Quæ sententia quidem nonnullis^q Mos. Maimonid. ab Abarbinele in Pirush Tora fol. 21. col. 3. citatus Rabbi Bechai ad Genes. fol. 10. col. 2. displicet ob tanti tēporis seu, ut ipsi supputant, M M C C C C X L V I I I annorum anticipationem. Neque satis consonum esse admittunt, ut, quæ ad primum Mannæ descensum seu Sabbati in Sina tot seculis postea celebrationem spectant, ea locum aliquem habere sentiamus in ipsa rerum primordiorum descriptione, utcunque ab historico eodem sacro descensui Mannæ seu celebrationi jam dictæ coævo traditâ. Benedictionem igitur & Sanctificationem diei septimi etiam fuisse volunt hi in ipsis rerum Primordiis seu Natalibus mundi. Sed qualisnam ea fuerit, perquam variè definiunt, & interdum nugacissimè. Alii enim Benedictionem ibi memoratam in eo ponunt^r, Beresith quod, si diis placet, nullum omninò tempus nocturnum, seu nulla^r Rab. parasch. 11. & R. Bechai ad Beresith, fol. 10. col. 2. nox diei illi septimo accesserit, sed ex perpetua constiterit luce. Ita Benedictam aiunt ejusdem lucem. Atque exinde secutam esse Sanctificationem, quia ita à ceteris diebus, qui præcesserant, est discriminatus. Nempe ita *הנבדל* seu *discriminatum* seu *separatum* מעסקם *à communi rerum natura* Sanctum dici, unde & Israelitas, quos sibi separavit Numen, Sanctos nuncupatos. Alii Benedictionem & Sanctificationem ibi pro eadem ipsa re sumunt^r, atque locum intelligunt velut illud^r וימשהם ויקדש אותם & *unxit eos* & *sanctificavit eos*; ungendo Sanctificavit. Benedictione hac volunt hi naturam Septimo diei tunc inditam aliam ab ea, quæ est reli-

quorum ac multò præstantiorem; nimirum ut בזה תגבר בו הנפש
ex ea vires in eo adjiciantur, augeanturque menti humane ob re-
 quiem corporis, quæ in eo. וזהו קרושת השבת שלא תשתמש בו
Atque (juxta hanc sen-
 tentiam) *hæc est Sabbati sanctificatio, ut mens humana in eo non in-*
cumbat rei alicui profanæ, sed tantummodo rebus sanctis. Nec Men-
 tis solùm, sed etiam corporis vires ex ea Benedictione quolibet in Sab-

^u *Aben Ezra*
ad Genes. 2.

bato augeri volunt ex eis alii^u; unde Benedictionem ibi nuncu-
 pant תוספת טובה *incrementum bonitatis.* Alii Benedictionem ibi
 ad creaturas, quæ jam recens ex nihilo formatæ erant, existimant at-

^s *Cap. 3. 1.*

tinere; quemadmodum in illo Jobi^s, *maledixit diei suo, & pereat*
dies, in qua natus sum, maledictio diei ad ipsum; qui in eo natus est,
 attinet. Ita Isaac Abarbinel, qui etiam de Sanctificatione heic; קדש
 והבדיל לכבוד ולתפארת את יום השביעי בעבור שבהבנסתו נשלמה
 ונגמרה מלאלת שמים וארץ כמו האדם בעשותו מלאכה יקרה יעשה
Sanctificavit & separavit in honorem
& gloriam Diem septimum, quoniam in ejus adventu perfectum est
& consummatum opus Cæli & Terræ, quemadmodum etiam homo,
ubi opus quid magnificum præstiterit, postquam illud perfecit, con-
vivium facit & diem festum. Sic ille. Adeò ut Sanctificationem
 & benedictionem diei septimi ipsis rerum initiis coævam hi omnes,
 uti & alii similes, faciant. Unde etiam natum est commentum il-

^r *Psal. 92. R.*

Eliæzer in

Pirke cap. 19.

& vide Ge-

nebrard.

Chron. pag.

6.

² *Tit. Baba*

Bathra cap. 1.

fol. 14. b. Psal.

193.

^a *Lib. de Crea-*

tione Pro-

blem. 8.

^b *Genes. 26. 5.*

lud, ipsum Adamum cantici illius^r in Sabbatum autorem fuisse, atq;
 illud cecinisse, quemadmodum etiam tribuunt Adæ Psalmum alium²

ob dicta quædam in eo, ut volunt illi, ad primam hominis creatio-
 nem attinentia. Quin & à Patriarchis septimi diei festum, sive velut

è Naturali omniumque hominum universali jure, sive ex alio, quod
 ante legem, quam supra memoravimus, de Sabbati institutione ob-

tinuit, ortum, voluere nonnulli fuisse observatum. Menasseh Ben
 Israel jam nunc Archisynagus Amstelodamensis; Dico, inquit^a,

quemadmodum traditio Creationis Mundi penes Abrahamum &
 ejus posteros tantum fuit, ita etiam ex dictamine Legis Naturalis,

Sabbatum ab iis solis cultum fuisse. De Abrahamo dicit S. Scriptu-
 ra^b, *Observavit cultum meum; quo loco custodia Sabbati intelligi-*

tur.

tur. De Iacobo idem affirmant veteres ex eo loco, quo dicitur venisse ad Salem & castra posuisse è regione vel ad conspectum civitatis. ^c Genes. 33. 18. Quia enim Sabbatum, inquiunt, instabat, non licebat ei ulterius proficisci, sed subsistebat antè urbem. Idem asserunt de Iosepho, quando dicitur iussisse servis suis, ut mactarent & prepararent, id propter Sabbatum ab eo factum fuisse. Ad hæc refertur in Semot Rabba, Mo- sem petiisse à Pharaone in Aegypto, ut afflicto populo suo permitteret unum diem cessare à laboribus, eoque impetrato, ex traditione elegisset Sabbatum. Ex his omnibus colligitur Sabbatum antè datam legem Observatum fuisse. Ita Archisynagogus ille. Et certè verum est ad locum illum Genes. de Abraha, ex illo משמרתו cultum meum seu Observationem meam, rituum Sabbaticorum ita fieri à nonnullis mentionem, ut etiam, eos existimasse Abrahamum Sabbatum coluisse, non ita absolum sit autumare. Rabbi Jochanan ibi ^d אפילו ^d Berefith Rabba para- rash. 64. etiam traditiones de com- mixtionibus atriorum (nempè de apicibus aliquot juris Sabbatici, qui integrum occupant in Talmude titulum ^e) scivit Abraham. ^f ערובין. Tit. Alii ^f tantundem. Et de Iacobo, quod habet heic Manasseh, legitur, ^g Berefith Rabba para- rash 47. Iarchius ad Genes. 26. ut nonnullorum sententia, in Berefith Rabba ^g, quemadmodum & illud de Abraha. Etiam & illum præstitutæ itineris Sabbatici quan- titatis autorem ^h fuisse. Sabbatum item & Iosepho in Aegypto ce- lebratum esse, velut receptissimum habent aliqui ⁱ. Et demum, quod de Mose & Pharaone adicitur, disertè occurrit in Semoth Rabba ^k. ^l Parash. 79. Verba sunt; ad illud de Mose ^l & vidit onera eorum, דא ראה שאין ^h Ibid. & in Comment. ad Machzor, להם מנוחה הלך ואמר לפרעה מי שיש לו עבד אם אינו נה יום אחד בשבוע הוא מת ואלו עבדיך אם אין אתה מניח להם יום אחד בשבוע הם מתים אמר לו לך ועשה להן כמו שתאמר הלך משה ותקן להם ⁴. sunt qui aiant, Mosem, cum videret nullam eis ⁱ Bechai ad Berefith, fol. 37. col. 4. esse laboris intermissionem, ad Pharaonem se contulisse, eique dixisse. Servus, cui labor non intermittitur, unico in Hebdomade die, morie- ^k Parash. 1. tur. Hi Servi tui sunt; qui, nisi permiseris ipse, ut unico in Hebdo- ^m Edit. Cra- made die requiescant, itidem morientur. Respondit Pharao, abi, ⁿ coxiens. fol. fac eis, ut dixisti. Abiit Moses, & ordinavit eis diem Sabbati, quo requiescerent. Ubi adnotat Ishacar Ben Nepthali ^m וזהו שתקנו ישמח ^{118 b}.

משה במתנת חלקו שהיה שמח על שבחר הקב"ה שינוחו ישראל ביום
 וזהו היום שבחר הו"א להם *Atque hinc est, quod à posteris in ritualibus habe-*
tur, Letabitur Moses ob datam sibi sortem; Letabitur scilicet, eò
quod elegit Deus O. M. eundem ipsum diem, quo requiescerent Israe-
lita, quem ipse eis elegerat. Verba illa sunt hymni initium vetustis-

ⁿ Machzor
 part. 1. fol.
 49 a.

^o De Creatio-
 ne probl. 8.

^p Cap. 14.

^q Aben Ezra
 Ec. Apud
 Boulducium
 ibid.

^r Lib. de Opi-
 ficio Mundi.

^s De Vita
 Mosi lib. 2.

^t Contra A-
 pionē, Lib. 2.

simi, qui in Sabbati sacris ⁿ occurrit. Et Menasseh, quem diximus,
 de Institutione Sabbati in Mara locutus ^o, *Quicquid, inquit, ea de re*
fit, certum est, eos omnes, qui per traditionem à majoribus suis crea-
tionem Mundi acceperant, etiam observasse Sabbatum. Et quam-
 vis alii quidem illo die, adhibitis quibusdam ceremoniis, coluerint
 Deum, & preces ad eum fuderint; nihilominus tamen alii quoque
 illo die quieverunt, & feriati sunt. Nec defunt, qui in Jobi Historia ^p
 Sabbati seu Septimi diei cultum reperiri velint. Traditur scilicet ibi
 septem fuisse ei filios. *Et ibant filii ejus, & faciebant convivia per*
domos, unusquisque in die suo &c. cumque in orbem transissent dies
convivii, mittebat ad eos Iob, & sanctificabat illos, consurgensque di-
luculo offerebat holocausta juxta numerum eorum. Sic faciebat Iob

cunctis diebus. Septimum diem sic volunt aliqui ^q Jobum Sacrifi-
 ciis celebrasse. Quin de Festo hoc, velut ex Jure universali nato ob-
 servandoque, loquitur Philo. In ipsis primordiis Mundi sanctifi-
 catum esse ait, & statim subjungit ^r; *ἐορτὴ γὰρ ἔστι μιᾶς πόλεως ἢ χώρας*
ἔστιν, ἀλλὰ ἔστι πάντων, ὡς κυρίως ἄξιον καὶ μόνον πάνδημον ὀνομάζειν καὶ ἔ
κόσμου ἡμέσιον. quod vulgò vertitur, *Est enim Festus non unius popu-*
li regionisve, sed in universum omnium; quæ sola digna est, ut di-
catur popularis festivitas, & Mundi natalis. Alibi item, solenne

esse omnibus gentibus abhorreere ab externis ritibus eosque asperna-
 ri, præter popularium suorum seu Judæorum ritus, quos à cunctis
 summa in veneratione habitos addit. Et πῆς γὰρ, inquit ^s, *τὴν ἑορτὴν*
ἐκείνῃ ἐβδόμῃ ὅτε ἐκτετίμηνεν αἰεσὶν ποιῶν καὶ ῥαψῶνῃ αὐτῶν καὶ τοῖς
πλησιάζουσιν ὅτε ἐλευθέρους μόνον ἀλλὰ καὶ δούλους μάλλον καὶ ὑποζυγίους
διδῶς; quis sacrum illum diem per singulas hebdomadas recurrentem
non honorat, remissionem laborum feriasque afferentem patrifami-
lias cum domesticis non ingenuis tantum, verum etiam mancipiis &

jumentis? Et Josephus ^t; *οὐδὲ ἔστιν ἡ πόλις Ἑλλήνων ἐδητιστὴν, ὅδε βάρ-*

βαρ,

Καρθε, & δὲ ἐν ἑαυτῷ, ἐντα μὴ τὸ τῆς ἐβδομάδου τὸ ἀρχοῦν ἡμεῖς τὸ
 ἐβδ. & ἀπεφρίσθηκεν. Quod vertitur in editis, *Neque est Civitas*
Græcorum ulla usquam aut Barbarorum, nec ulla gens ad quam Septi-
mana, in qua vacamus, consuetudo minimè pervenerit. Quinde
Sabbato, verè inquit vir doctissimus ¹ *Christophorus Helvicus ex*
Ebraeorum Commentariis edoctus, Mira somniarunt Iudæi. Fin-
gunt enim omnes Gentiles, qui Sabbathum non servarunt, horri-
biles cruciatus perpeti in inferno, & nolentes volentes cogi ad
Sabbathum etiam apud inferos servandum, idque tum fabellis,
tum mysteriis Cabalisticis ex tertio præcepto erutis mirabili modo
probant. Recentiorum etiam Judæorum aliquot opinionem,
 Universum genus humanum ad Sabbati Cultum obligari, ratio-
 nibus è fluvio Sabbatico, & Sanctificatione diei in ipsis rerum
 initiis petitis, exhibet Petrus Galatinus ^x. Sed verò, sicut pluris
 faciendum non est, quantum video, hoc de fluvio Sabbatico,
 quàm figmentum illud Alcoranicum ^y de Piscibus in Sabbato,
 nec aliis diebus, capita sua è mari exerentibus, aliaque similia, osci-
 tanter nimis ex infania amabili credi solita; ita quæ de Gentilium
 apud inferos Observatione Sabbati, eorumque quoniam vivi non
 observant, cruciatibus memorantur, deliria quis non videt esse ho-
 minum id genus feriatorum, qui ritus suos qualescunque tanti & tam
 morosè æstimant, ut cuique mortalium eos pariter amplexandos,
 larvatis atque monstrificis argumentis, gravioribus planè ac rationi
 consonis indigentes, inculcare non vereantur. Caterùm, nec in
 Judæis solùm, verum etiam in Mahumedanis reperiuntur, qui præce-
 ptum de Sabbato, quò ipsum Septimum diem in periodis à conditu
 mundi dierum conflatis denotat, Naturale esse, probare conati sunt;
 quemadmodum Ahmed filius Zin Alabedin, Persa in Politore Spe-
 culi adversus Christianæ religionis instituta conscripto. Sed cum
 refutavit pridem vir doctissimus Philippus Guadagnolus ^z linguæ
 Arabicæ Romæ Professor, qui & illud ex Alcorano ^a in eum affert
 كما لعنا أصحاب السبت *maledicemus eos, sicuti ma-*
lediximus Sabbatizantibus. In Christianorum porrò Theologo-
 rum ali-

¹ Elench. Iu-
 daorum 6. §.
 2.

² De Arcanis
 Christ. Veri-
 tatis, lib. II.
 cap. 9. &

quod habet i-
 bi de fluvio
 Sabbatico,

legitur in
 Gemara Ba-
 bylon. ad tit.

Sanhedrin,
 cap. 7. fol. 65
 b. & vide

Joseph. Halo-
 seos, lib. 7. ca.
 13. Eldadum

Danitem,
 Plin. lib. 31.
 cap. 2. Adde

Is. Casaub.
 Exercit. 15. §.
 20. Nic. Ful-

ler Miscell.
 lib. 1. cap. 9
 Petr. Cunæus

de Repub.
 Hebraeorum,
 lib. 2. cap. 24.

Eliam Thysb.
 in Sabbati-
 on. Manass.

Ben Israel in
 Conciliatore
 ad Exod. qu.

36.
^y Azor. 7 A-
 rab. 17. Lat.

^z In Apologia
 pro Christia-
 na Religione,

part. 1. cap. 8.
 sect. 9.

^a Azor. 3.

rum aliquot scriptis etiam non pauca reperiuntur, quæ illuc tendunt, ut Septimi diei Cultum Naturalem seu rerum initiis coævum, atque generi humano observandum asserant. Horum alii aliter rem, sive lucubrationibus singulis, sive ad Decalogum, aliterque definiunt. Sed neque hos neque illos, aut impugnare, aut defendere ad præsens attinet Institutum. Quod nempe in eo solummodò versatur, ut expendamus, An & quomodo Testimonia graviora jam ex Ebræis allata, nec Commentis illis insulsis de Observatione Sabbati apud Inferos aut Fluvio Sabbatico commista (nam quis non agnoscit hæc adeò futilia esse, ut nihil suprà; nisi diutiùs in eorum examine immorari futilius dixeris) adversentur eis, quæ suprà, pro receptis Talmudicorum sententiis, circa Institutionem primamque Celebrationem Sabbati, qua Festum erat ex jussu Divino colendum, ejusque singularem Ebræis Observationem, afferuntur.

CAP. XIV.

Expenduntur atque explicantur, quæ capite in superiore, ex Magistris & Philone allata, receptis eorum de Sabbati Institutione, atque Prima Celebratione Observationeque sententiis adversari videantur.

Uæ superiore in capite, velut receptis apud Ebræos de Sabbato sententiis adversa, corrogantur, ea aut ad Sanctificationem ejus in rerum primordiis, aut ad Patriarcharum, antè Legem sive in Mara sive in Sinai datam, ejusce Observationem, aut demum Universalem aliarum gentium ejusdem Diei Cultum spectant. Quod ad Sanctificationem illam in ipsis rerum primordiis attinet, vides eorum aliquos, qui ibi Sanctificationem collocant, non de recurrentis cujuslibet Septimi diei, sed de ipso tantummodo Septimo à creationis initio die unico locutos esse. Quorsum aliàs illud de perpetua ejusdem diei luce? Et qui alia habent de Diei, ut Mundi Natalis, Bonitate, Dignitate, Honore, nihil interea edjiciunt de Festi Institutione aut Obligatione aliqua universali, quâ teneretur humanum genus ad Septimum quemque inde recurrentem cessionem à laboribus aliterve celebrandum. Et expressim

pressim nonnulli, qui neque recentiore Mundi conditu volunt esse diei Sanctificationem, eam aiunt^b, uti & Benedictionem, ibi memorari *על השבת לא על השומרים* ut ad ipsum Sabbatum seu diem ipsum attineat, non ut ad eos, qui eum observarent. Cum autem Sacra Creationis historia, adeoque memoria diei, qui Universi erat Natalis, ad posteros transmitteretur sive libris, qui periêre, mandata, sive inter Patrum traditiones accepta; mirum quidem adeò non est, inter Patriarchas fuisse, qui tam celebrem, ut Creationis historia simulque summa Numinis potestas in animis hominum commodius recoleretur servareturque, interdum colerent Festumque^c haberent. At verò ideò eos, qui Patriarcharum ejusmodi Observationem admittunt, putasse præceptum seu Institutionem Naturalem seu Divinam, adeoque observandi Obligationem, rituumve ex præcepto designationem aliquam præcessisse, non omninò sequitur. Non magis fanè, quàm ideò existimare scriptores alios, dies Principum, Philosophorum, aliorum natalitios ex instituto seu præcepto quod obliget, semper celebrari, quoniam à compluribus, aiunt, dies ejusmodi celebrari solitos. Quod autem ad Abrahæ, Jacobi, ac Josephi Observationem in superiùs allatis attinet; monendum est, apud Ebræos perquam receptum esse, tam singularem horum, maxime Abrahæ, fuisse prærogativam sanctitatis atque illuminationis divinæ in lege discernenda anticipationem, ut non Sabbatum duntaxat, atque apices juris ad illud pertinentes ritè observarent, verùm etiam totam^d integramque eam, quæ postmodum data est, Legem ejusque DCXIII præcepta. Scilicet quicquid in toto habetur juris Levitici corpore. Et planè hyperbole est. Unde fit, ut etiam ipsi, qui primam Sabbati non solùm, quà festum est, Observationem, sed etiam Sanctificationem in deserto Sinæ, ut dictum est, collocant, Abrahæ interea Sabbati cultum etiam accuratiorem non denegent^e, imò asserant, ut videre est in Salomone Jarchio, qui non semel primam Sanctificationem & Benedictionem diei, ut Festi requie celebrandi, in Sina ac descensus Mannæ historia ponit, (ut capiteli quet undecimo,) & simul hoc de Abrahæ admittit. Nam &

^b R. Saadiah Gaon apud Abarbinel. in Beresith, fol. 21. col. 3.

^c Videfis Alexand. A-
lenf. part. 3.
quest. 32.
membr. 3.
art. 1.

^d Apud Rab. Bechai ad Beresith, fol. 37. col. 4.

^e Salomon Iarchius ad Genes. 26. 5.

nescio quam opinionem Cabalistarum coetus, portentosis otii sui commentis indulgentissimus, imbiberat de ipsius Legis totius, quemadmodum itidem de Paradisi, Hierosolymarum, Israelis, etiam antè Mundi conditum creatione; unde itidem, ad Patriarcharum, quos diximus, dignitatem impensius extollendam, singularem illam, nec adeò facilè intelligendam Sanctitatis atque Observationis prærogativam & anticipationem eis tribuere non verebantur. Sed peculiaris ejusmodi somnia non omninò faciunt, quo minùs etiam apud eosdem stabilis remaneat, atque pro receptissima habeatur illa de Institutione & primaria Observatione Sabbati sententia superius ex eorum commentariis exhibita; quà scilicet sive Humani generis, sive coëtus Israelitici totius, sive legis alicujus de Sabbato Observando promulgationis ratio in hisce dispiciendis historica sit habenda. Id verò quod de Mose & Pharaone ex veterum aliquot habetur traditionibus; illum scilicet ab hoc impetrâsse, ut Israelitæ, ærumnis Ægyptiacis pressi, Sabbato requie gauderent, non omninò probat, (tametsi de veritate constaret,) tunc temporis Obligationem aliquam fuisse, ne quidem ex eorum opinione, qui id tradunt, ad diem illum Septimum, ut Festum, colendum. Detur Mosem Natalis mundi diem sic in illorum requiem elegisse. Ideone Natalis ille ex universaliali aliquo præcepto tunc observandus? Nullo modo sequitur. Nec verò recipitur Ebræis historiola illa Mosis, utcunque in vetusto illo codice *Rabbob* inter ejusmodi alias non paucas interserata. Imo planè rejici videtur viris inter eos egregiis, qui ideò volunt in repetito Decalogo^f causam Sabbati observationis ex servitute in Ægypto deductam esse, quoniam ita memoria Laborum, quibus omni sine intermissione dierum ibi fuerant pressi, & jam Numinis beneficio liberati, erat retinenda. Sic certe Moses Maimonides^g. Neque erat sanè cur Is hacar Ben Nepthali tam fidenter hymnum illum in Sabbati ritualibus ex historiola illa interpretaretur. Certè sive Maram, sive desertum Sinæ, sive Montem Sinai respicias, (in quibus omnibus de Sabbato, uti volunt, aliquid præfinitum est,) indiscriminatim pariterque verba illa, *Letabitur Moses ob datam sibi sortem*, ad horum

^f *Deut.* 5. 15.

^g More Nebochim,
part. 2. cap.
31.

horum quemvis pertinere possent; nisi quæ sequuntur in hymno, datam de Sabbato in Monte Sinai Legem ibi innui planè indicarent. Sequitur enim כִּי עָבַד נַאֲמָן קִרְאָת לֹו כָּלִיל תְּפֹאֶרֶת בְּרֹאשׁוֹ נָתַתּוּ בְּעֶמְדוֹ לִפְנֵיךְ עַל הָהָר סִינַי וּשְׁנֵי לִוְחֹת אֲבִנִּים הוֹרִיד בְּיָדוֹ וְכָתוּב בָּהֶן ^o *quoniam fidelem servum eum vocasti. Summam gloriam capiti ejus dedisti, cum stabat coram te in Monte Sinai; & binas tabulas lapideas secum reportavit, in quibus scriptus est Sabbati cultus, sicut scriptum est in lege tua &c.* Et dein sequuntur verba legis ^h. Quin in Commentariis ad dictum hymnum ^h *Exod 31. 16, & 17.* adjicitur doctissimum sanè, juxta Ebraeorum Magistros, & ingeniosum de Sabbato, ad rem quam tractamus, compendium. Breviter ibi sic ⁱ; מֹשֶׁה שַׁבַּת מֵרָה תִּכְנַת שַׁבַּת הָהָר סִינַי אֶתָּה קְדוּשַׁת שַׁבַּת בְּרֹאשִׁית; ⁱ *Ad Machzor Iudaor. Germ. part. 1. fol. 49 a.* Designatum est Sabbatum in Mara, in numerum Preceptorum conjectum est in Monte Sinai, Sanctificatio ejus ⁱ *in ipsa rerum creatione evenit. Primum autem Sabbatum (quod observatum est) evenit seculis in futuris.* Quod de Jobo adjicitur, quasi is Septimum diem coluisset, per pauci sunt e Magistris, qui illud admittunt, tametsi nec desint in Christianis ^k qui locum ex eo citatum sic intelligant. Sed dies ibi, quem celebravit ipse, Crastinus est ^k *Genebrard. Chronol. in continuatione Anni Diluvii, 583.* diei septimo seu octavus. Expleto nempe dierum, quibus convabantur filii, orbe septenario, crastino sacrificia peragebat ille. Ita ad Septimi Cultum non attinet. Quin nec satis liquet, utrum dies illi Septem continui essent ac perpetuò recurrentes, an Natales Septem filiorum anniversarii ^l, an unicus tantum in anno orbis Septenarius continuus. Sanè & patres aliquot ^m Christiani, seculis illis ante legem, ne à Patriarchis quidem observatum Sabbatum Hebdomadicum, & Mosis seculo præceptum ejus initium habuisse volunt, ^{13.} atque ex ratione singulari ⁿ non ex perpetua, aut universali Obligationis vi. Neque verò contra faciunt, quæ è Philone afferuntur, quasi aliarum gentium cultum heic adstruerent. Priore in loco non dicit, festum hunc diem fuisse hominum omnium, seu, ut in ⁿ *S. Chrysost. Hom. 12. ad Populum Antiochenum.* ejus versione edita, *non unius populi regionisve, sed in universum omnium.* Vertendus planè, *non unius populi regionisve, sed uni-*

^o De Vita
Mosis lib. 2.

versi. Scilicet non ait, populorum omnium aut regionum esse hoc Festum, sed ἔκ παντὸς *Universi* seu *Mundi*; unde & ejusdem vocat Natalem, quo nomine manifestum est, tum ex ipso Decalogo, tum ex receptissimis Ebraeorum traditionibus illum esse ex instituto celebratum. Posteriore autem in loco non omninò loquitur Philo de Sabbato, velut aliis gentibus pariter culto, sed tantum de ejusmodi honore ei apud alias gentes exhibito, qualem ii qui exteræ gentis ritus seu alienos eis, quibus sunt peculiare suis in territoriis libenter permittentes, ipsis ritibus dicuntur exhibere. Id palam fit ex sequentibus eodem in loco atque connexis. Nam paulò post^o, τίς δὲ, inquit, τὸ λεγομένη νηστειὰ καὶ πέθησι καὶ προσκυνοῖ, καὶ μάλιστα δὲ ἐστὶ ἀγομένη, τῆς ἱερομελείας αὐτερότερον καὶ σεμνότερον τρόπον, *quis jejunium, quod vocant, non mirabundus adorat, maximè quod annuum habetur in sacro illo mense, disciplina terribilis & austera?* Et deinde idem; τὸ τῆς νομοθεσίας ἱεροπρεπές *Sanctitas Legum Judaicarum*, inquit, non solum ipsis Judæis, verum etiam παρὰ πάντι τοῖς ἄλλοις πεθαύμασται *omnibus aliis venerabilis habetur.* Alia habet ejusmodi. Quæ eò quidem faciunt omnia, ut rituum non solum Sabbaticorum, sed etiam reliquorum legumque Judæis in usu, honorem quendam atque venerationem apud alias gentes omnimodas, inter quas tunc temporis dispersi sunt Ebræi, reperiri ostenderet; sed ne utiquam eò omninò tendunt, ut eorum observatio aliqua extra ipsos Ebræos, aut qui in ipsorum ritus transierant, haberetur. Parili modo verba facit ille, de celeberrimo illo in mense Septimo, seu Tisri, Festo expiationum, & demum sanè de toto Ebraici Juris corpore. Neque Sabbatum interea magis, atque hoc totum alias innuit gentes observasse. Ex indultu autem Principum, veluti Julii, Augusti, Tiberii, ritus Judaicos Judæis ipsis plerunque permittos scimus; adeoque inde dubitandum non est, quin ritus ipsi, quos memorat illic Philo, in honore passim cum Judæis ipsis apud alias gentes habitent. Quin ipse Philo expressius alibi, *Quartum*, inquit^p, *præceptum est* καὶ τῆς ἱερᾶς ἐβδόμης, ἢ ἐν Λαγῶς καὶ ὀσιῶς ἀγῆται. Ταύτῃ ἐνισαί μὲν τῶν πόλεων ἐορτάζουσιν ἀπαξ ἔκ μὲντος, ὁπὸ τῆς καὶ θεὸν νεμελείας διὰ μεθυσ-

^p Lib. de Decalogo.

ἀργυρομύδοι, τὸ ἵ ἰσδαίων ἐστὶ συνεχῶς ἐξ ἀγλείποντες αἰεὶ de
Sacro die Septimo, ut is sanctè piéque transigatur. Hunc civitates
quædam semel in mense ut Festum celebrant, numerando à Novilu-
nio cælitus ostenso. Caterum Iudaica gens quemlibet diem Septi-
imum continenter, sex semper relinquentes. Nil manifestius est,
quàm cum heic peculiarem singularemque popularibus suis facere
diei, in periodo dierum, Septimi seu Sabbati Hebdomadici Cul-
tum; utcunque aliud diei Septimi genus apud gentes aliquas alias
receptum etiam memoret. Nimirum Septimus Mensis Dies, A-
pollinis natalibus facer erat. Qua de re plura inferiùs, capite deci-
mo sexto. Quin etiam Philo ubi sollicitiùs omnia de numeri Sep-
tenarii tum Usu tum Honore, ex disciplinis Gentilium & Phyfi-
cis & Mathematicis congerit, concludit tandem Mosè dignitatem
ejus tum sacratissimis tabulis Legis tum τῆς ἁγίας ἀποστολῆς τῶν ὑφ' αὐτὸν
ἀπάντων animis omnium, qui sub sua erant ditione, inculpsisse diei
Septimi seu Sabbati recurrentis Observationem, non omninò ejus-
dem apud Gentiles Cultum aliquem interferens. Atqui & alia huc
spectantia occurrent in sequentibus.

C A P. XV.

FL. Josephi locum Capite in Decimotertio adductum, si de diei Septimi Cultu a-
 lias apud Gentes pariter atque Ebræos recepto sumatur, ipsi rerum Veritatē
 palam reluctari. Neque sic intelligendum. Aliæ scilicet Gentes neutiquam
 Diem in periodis Dierum Septimum seu Sabbatum Hebdomadicum co-
 lebant. Obiter de Sabbati nomine, hujusque & Jejunii apud Scriptores
 Paganos, Confusione. Calendarium Romanorum Vetus. Orbis dierum
 Nundinalis.

 Uod ad Josephi locum superiùs è libro ejus adversus A-
 pionem secundo citatum attinet, quo disertè asseritur,
 nullam fuisse civitatem aut Gentem sive Græcorum,
 sive Barbarorum ἐντα μὴ τὸ τῆς ἐβδομάδος ἡμεῖς τὸ ἐστὶν
 ἀγαπῆφοίτηκεν: vertitur is quidem vulgò, ut diximus,

ad quam Septimana, in qua vacamus, consuetudo minimè perve-
nerit. Atqui Septimana, substantivè pro septem dierum Systema-
te, non pro ipso die Septimo sumi solet. Græcum verò vocabu-
lum Latinis satis receptum, id est, Hebdomas, tam diem etiam & an-
num Septimum, aliudve tempus aut numerum, qui orbem Septe-
narium claudat, quàm ipsum sive dierum, sive annorum aliorumve
temporum septem Systema significat. Usus illius ejusmodi pro

Die apud Josephum alibi¹ habetur; atque in ipso apud eum Deca-
pion. lib. 2. & logo², παρατηρεῖν τὰς ἑβδομάδας occurrit pro eo quod est observa-
Halos. lib. 1. re dies Septimos. Sic in historia Maccabaica³, & Scriptoribus a-
cap. 2. & 5. liis. Neque diversimodè vocabulum heic denotare liquet ex ver-
lib. 5. cap. bisillis ἡμεῖς quam requie celebramus nos, seu quâ nos re-
9. al. 34. & c. quiescimus. Atque ut Hesiodo, Aristophani, aliis τετρας pro die
1 Archæleg. quarto, sic ἑβδομάς pro Septimo usurpatum est. Illud autem, τὸ τῆς
lib. 3. cap. 4. ἑβδομάδος ἔθθος, Josepho sic est peculiaris ad Septimum diem spectans
2 Macc. 6. 11 consuetudo seu mos, quo nomine etiam ipse alibi in popularium suo-
15. 4. rum dierum Hebdomadicorum Observatione, requiem Sacram de-

notat. In Oratione Agrippæ⁴ ad Judæos, τηρεῖντες μὲν γε τὰ τῶν
Halos. lib. 2. cap. 28. Gr. 16 ἑβδομάδων ἔθνη καὶ πρὸς μηδεμίαν προίξιν κινέμενοι, ῥαδίως ἀλώσεσθε,
Lat. si enim Servetis Sabbatorum seu dierum Septimorum consuetudinem,

Præter scri- & ad nullum actum moveamini, facile profectò capiemin. In discu-
ptores nupere- tiendo autem loco illo è libris adversus Apionem citato, duo in pri-
ros de Sab- mis heic consideramus. Alterum, quid sentiendum sit de sensu
bato, consu- illo, quem viri aliqui docti⁵ inde eliciunt, Cultum scilicet Septimi
las Iacobum diei seu Sabbati Hebdomadici etiam Judaicum, apud alias pariter
Bolducii de Ecclesia an- gentes apud Ebræos fuisse in usu; alterum, quisnam fuerit genuinus
te legem, lib. 1. Josephi illic sensus. Dum prius expendo, certè ejusmodi quid in-
1. cap. 2. Iaco- tellexisse Josephum nullus admittere queo. Non tam quia Talmu-
bum Gotho- dicis adversum id nimis est, (nam illis aliàs etiam is subinde adver-
fredum ad satur,) quàm quoniam rem se aliter palàm habuisse, non solum ex
Tertullianū aliorum scriptis, Gentiumque moribus facilè evincitur, verum
advers. Na- etiam ex ipso Josepho videtur eliciendum. Hoc simulac demon-
tiones lib. 1. stravimus, & argumenta, quæ in contrarium facere videantur, di-
cap. 13. Desi- luimus,

luimus, etiam mentem Josephi heic explicare conabimur. Vixit ille sub excidium Templi, seu Vespasiano Cæsare. Scriptores extant ei partim coævi, partim seculum ejus hinc inde circumstantes; apud quos mentio quidem Septimi diei Cultûs, sed veluti ritûs Ebræis maximè proprii, nec Gentibus aliis ex Instituto seu more publico omninò communis, sed ipsis planè peregrini. Justinii Historici verba superius^y adducuntur; quibus à Mose diem Septimum⁷ *Cap. 11.* sacratum scribit, ac velut Ebræis singularem memorat. Tacitus² item; *Continuum sex dierum iter emensi* (Ebræi) *Septimo*, *pulsis cultoribus, obtinuerunt terras, in quibus Vrbs & Templum dicata sunt.* Et de jejuniis crebris, azymis, id genus aliquot aliis locutus, *Septimo die, inquit, otium placuisse ferunt, quia is finem laborum tulerit. Dein blandiente inertia Septimum quoque annum ignavia datum. Alii honorem eum Saturno haberi; seu principia religionis tradentibus Idæis, quos cum Saturno pulsos & conditores Gentis accepimus; seu quod è Septem Sideribus, quibus mortales reguntur, altissimo orbe & præcipuâ potentiâ, Stella Saturni feratur: ac pleraque cælestium vim suam & cursum Septimos per numeros conficiant. Hi ritus quoquo modo inducti antiquitate defenduntur.* Nemo, puto, hæc à Tacito, (qui etiam, *Hierosolymis, ait, profana omnia Idæis, quæ apud Romanos Sacra*) dicta existimabit, veluti de Septimo die aliis pariter gentibus fuisse Romanis culto. Singularem planè facit Judæis, uti & ritus ceteros ibi memoratos, non sine nugis intereà mendacissimis, pro more Scriptorum gentilium rerum Judaicarum ita nesciorum. Atque illud etiam tam Cultus Sabbatici apud eum, quàm rituum reliquorum velut lemma est; *Moses, quò sibi in posterum gentem firmaret, novos ritus contrariosque ceteris mortalibus, indidit. Profana illic omnia, quæ apud nos Sacra.* Mortalibus sanè ceteris, mortalium nempè ceterorum Institutis ac moribus publicis, adversum fuisse ritum etiam hunc de Septimi diei cultu, proculdubiò innuit ille. Dio item¹ Sabbati seu Saturni diei Cultum, ut Judæis¹ *Histor. 37.* proprium ac singularem manifestò meminit. Atque Ovidius, ubi
de sa-

de sacris aliquot ab Amoris candidato, ut ibi spectet specteturque,
^b De Arte frequentandis ^b monet;
 Amand. lib.

*Nec te pratereat Veneri ploratus Adonis,
 Cultaque Iudæo Septima Sacra viro.*

Et paulò pòst

Culta Palæstino Septima Festa viro.

^c Ad Exod.
 20. quæst. II.

Septimi diei Sacra Judæo, qui Palæstinus tum Græcis, tum Romanis dici solitus, facit propria, nec Romanis suis aliisve omninò communia. Versum hunc immane quantum, sive verba, sive metrum spectes, depravavit idque miserrimè insignis ille Theologus, Alphonsus Tostatus, cui tamen idem ipse est ejusdem, ad hanc rem, sensus quem heic volumus. Sic autem ille ^c; Ovidius dixit in primo de Arte amandi loquens de Iudæis

Terra Palæstinae septimo Culta viro,

Id est, Terra Palæstinae, quæ comprehendit partem terræ Chanaan, est culta, id est, habitata, Septimo viro, id est Iudæo, qui vocatur septimus, quia de septem in septem dies Sabbata facit. Et sic magnus iste poëta posuit istud adjectivum septimus, tanquam proprium Hebræorum connotatum. Sed hoc non esset verum, si aliæ gentes servarent Sabbata. Ergo nulla gens hoc faciebat. Sic ille. Perquam absurdum esse illud de Septimi nomine Ebræis tributo, etiam pueri vident; quod viro gravissimo aliasque doctissimo excidens est condonandum. Sed proprium ex Ovidii sensu fuisse Ebræis recurrentis Septimi diei Cultum appositè satis infert. Unde & Sabbata peregrina Romanis vocat idem Poëta ^d.

^d De arte
 Amand. lib. I

*Nec Pluvias opta, nec te Peregrina morentur
 Sabbata ———*

^e Levit. 23.
 24. Epiphani.
 hæres. 30. &c

Animadvertendum autem obiter est, quemadmodum à Judæis ipsis Festa sua seu dies feriatæ qualescunque etiam Sabbata ^e dicebantur, quod nemo ferè nescit; sic Gentilibus itidem Jejunia omnimodasque eorum Solennitates eodem interdum nuncupari vocabulo.

Rectè

Rectè quidem Josephus Scaliger^f; *Omnem Festivitatem Iudaicam* ^{Lib. 3. de Emend. Temporum, pag. 209.} non solum Iudæi, sed & Gentiles Sabbatum vocant. Iudæi quidem cum dicunt, Tisri nunquam incipere à feria primâ, quartâ, sextâ, ne duo Sabbata continuentur. Gentiles autem non alio nomine omnes eorum solennitates vocabant. Iuvenalis; *Observant ubi Festam* *meropede Sabbata Reges.* Nudipedalia enim Iudaica, quæ nona Ab, & alias etiam extra Sabbati diem, si ita contingat, celebrantur. Unde & post Acronem, Neomenias, tametsi feriatae non essent, (nam præter Neomeniam Tisri, quod initium anni solennius, feriata fuit nulla,) sic dictas rectè observat^g, uti & alii^h ex illo Horatiiⁱ,

———— *hodie tricesima Sabbata, vin' tu*
Curtis Iudæis oppedere? ———

Tam jejunia itidem Judæorum, quàm solennitates alias Sabbata Romanis dici, scimus ex illo Augusti^k ad Tiberium; *Ne Iudæus quidem, mi Tiberi, tam libenter Sabbatis jejunium servat, quàm ego hodie servavi.* Hinc & Martiali^l, ipsa gens, Sabbatarii;

Quod sicca redolet palus lacuna,
Quod jejunia Sabbatariorum &c.

Persius^m item

———— *recutitaque Sabbata palles.*

Et Petronius,

Et non jejunâ Sabbata lege premet.

Nimirum Festi notissimi celeberrimique nomine, ceteris etiam Festis seu diebus feriatis ab ipsis Judæis communicato, Romani nullâ etymiratione habitâ, & Neomenias & Jejunia eorum pariter vocitabant. Unde evenit etiam, ut moribus gentis non satis perspectis nominibusque Jejunii & Sabbati confundi solitis, ipso Sabbato hebdomadico seu τῇ φύσει Σαββάτῳ (ut appellat Epiphaniusⁿ) id est, ^{Heret. 30. §. 32.} naturali calculo septimo, seu Sabbato inde celebrari consueto, jejunia celebrata tradiderint scriptores nominis maximi. Sic enim expressim Trogus seu Justinus^o, alii veterum. Quod sanè rei veritate est ^{Histor. 36.} alienissimum. Sabbato enim hebdomadico non solum non jeju-

^f Ibid. & Canon. Isagogic. lib. 3. pag. 223

^h Aegidius Bucherius. de

Paschali Iudæorum cyclo, pag. 384.

ⁱ Lib. 1. Ser. 9.

^k Suetonius in Octavio, cap. 76.

^l Lib. 4. Epig. 4. ubi vide Matth. Raderum.

^m Satyr. 5.

^p *Sympof. 4. cap. 4.* nabant Judæi, (ut etiam videre est apud Plutarchum ^p, qui eos Sabba-
^q *Annal. Ec- clef. an Chri- stis 34. ubi de cæna pura, & vide Iu- dith, cap. 8, 6.* ta, quo nomine hebdomadica is tantum intelligit, pollucibiliter cele-
^r *Ad Suetonii Octavianum, cap. 76. Exercit. 16.* brasse scribit,) quod & rectè monent Cæsar Baronius ^q, & Isaacus
^s *Luc. 18. 12. I. Drusius ibid. & ad Luc. 1. Sepher Iuchasin. fol. 10. a. Epiph. Hæres. 11.* Casaubonus ^r; sed nec jejunare eis fas erat, uti passim docent Ma-
^t *Histor. 5. De Die Na- talis, cap. 1.* gistri. Cum verò in qualibet dierum septimana bini nimirum
^u *Geograph. lib. 16.* haberentur in Judæorum solennitatibus jejunii Dies ^f, nempè fe-
^v *Orig. 14. c. 8. Hæres. lib. 1. cap. 5.* ria secunda & quinta, seu Lunæ & Jovis dies, quibus, ut in Sab-
^w *Lib. de Su- perstitione. Histor. 37. S. August. Epist. 86. & vide Socrat. Hist. Ecclef. lib. 5. cap. 22. Græc. 21. Lat. de Romanis, & Gabrielè Albaspinum Obseruat. lib. 1. cap. 13.* batis etiam, Legis Sacræ publicè pars aliqua legebatur, adeò ut
^x *Histor. 37.* etiam sic reperirentur in eorum sacris alii, præter Sabbatum hoc,
^y *S. August. Epist. 86. & vide Socrat. Hist. Ecclef. lib. 5. cap. 22. Græc. 21. Lat. de Romanis, & Gabrielè Albaspinum Obseruat. lib. 1. cap. 13.* dies septimi cum jejuniis crebrò recurrentes; quod ipsum est, de
^z *Histor. 5. De Die Na- talis, cap. 1.* quo Tacitus ^t; *Longam olim famem crebris adhuc jejuniis fateri-
 tur*, quò & spectare videtur illud Censorini ^u, *Judæos in dierum
 omnium numeris sequi septenarium*; cum, inquam, se res ita habue-
^a *Histor. 5. De Die Na- talis, cap. 1.* rit, adeò mirum non est, aut Augustum Sabbati Judæorum jejunium
^b *Histor. 5. De Die Na- talis, cap. 1.* pro exemplo in Epistola ad Tiberium attulisse, aut Romanos alios
^c *Histor. 5. De Die Na- talis, cap. 1.* sic jejunia eorum & Sabbata simul memorasse. Nam quæ Sabbati
^d *Histor. 5. De Die Na- talis, cap. 1.* vocabulum, sive Septimum diem recurrentem, sive solennitatem
^e *Histor. 5. De Die Na- talis, cap. 1.* Judæorum omnimodam eis denotabat, sic sanè Jejuniorum illo-
^f *Histor. 5. De Die Na- talis, cap. 1.* rum, quæ stata & solenniora, dies ritè signabat. Utpote qui non
^g *Histor. 5. De Die Na- talis, cap. 1.* minus Septimi dies in dierum periodis quàm ipsa Sabbata illu-
^h *Histor. 5. De Die Na- talis, cap. 1.* striora seu dies Saturni. Hinc etiam dies Septimos seu Saturni ac
ⁱ *Histor. 5. De Die Na- talis, cap. 1.* Sabbata hebdomadica pro Jejuniis perperam sumpsit doctissimus
^j *Histor. 5. De Die Na- talis, cap. 1.* Geographus Strabo ^x in Pompeii obsidionis Historia. Nam rem
^k *Histor. 5. De Die Na- talis, cap. 1.* ipsam ad Sabbata hebdomadica seu dies requiei, non jejunii, au-
^l *Histor. 5. De Die Na- talis, cap. 1.* nuissè liquet ex scriptoribus aliis, Josepho ^y, Plutarcho ^z, Dione ^a.
^m *Histor. 5. De Die Na- talis, cap. 1.* Scimus quidem, Sabbatis seu diebus Saturni Christianos aliquot ^b
ⁿ *Histor. 5. De Die Na- talis, cap. 1.* veteres jejunasse, atque hos Judæos interdum à scriptoribus Roma-
^o *Histor. 5. De Die Na- talis, cap. 1.* nis appellari. Sed Augusti (cujus autoritas jam antè adducitur)
^p *Histor. 5. De Die Na- talis, cap. 1.* tempus aliaque minimè finunt, ut de illis Sabbati jejunia, quæ
^q *Histor. 5. De Die Na- talis, cap. 1.* memoravimus, sint sumenda, sed tantum de Judæis ipsis. Utut
^r *Histor. 5. De Die Na- talis, cap. 1.* autem se res hæc habuerit, Sabbata hebdomadica Romanis fuisse
^s *Histor. 5. De Die Na- talis, cap. 1.* planè peregrina, nec in Civitatis Romanæ sacra admissa, ex jam me-
^t *Histor. 5. De Die Na- talis, cap. 1.* moratis edocemur. Quibus accedat illud Claudii Rutilii ^c,

*Reddimus obscæna convicia debita genti,
 Quæ genitale caput propudiosa metit.
 Radix stultitiæ, cui frigida Sabbata cordi.
 Sed cor frigidius religione sua est.
 Septima quæque dies turpi damnata veterno,
 Tanquam lassati mollis imago Dei.
 Cetera mendacis deliramenta catasta
 Nec pueros omnes credere posse reor.*

Dubitatne quisquam hæc de Judæis ita dici, ut eis Sabbati hebdomadici usus seu Septimi diei Cultus non minùs, ad Rutilii mentem, proprius esset & singularis, quàm circumcisionis ritus; id est neutiquam Romanis Græcisve aliisve Gentibus in Occidente receptus. Juvenalis item^d, de Judæis,

^d Satyr. 14.

*Quidam sortiti metuentem Sabbata patrem,
 Nil præter Nubes & Cæli numen adorant &c.
 Sed pater in causa est, cui Septima quæque fuit lux
 Ignava, & partem vitæ non attigit ullam.*

Quis non videt hoc de Septimam lucem colentibus sic dictum, ut Cives Romanos neutiquam ex more suo eundem colere innuat? Cum primis huc facit item Senecæ Testimonium. Is in Civilem Romanorum aliorumque Romæ degentium Theologiam vehementiùs accopiosius, quàm Varro in theatricam & fabulosam invecus, reprehendit etiam sacramenta Iudæorum & maximè Sabbata (sic ex libro ejus contra superstitiones, qui jam non extat, D. Augustinus^e)^e Lib. 6. de Civit. Dei, cap. 10. inutiliter eos facere affirmans, quod per illos singulos Septem interpositos dies septimam ferè partem ætatis suæ perdant vacando, & multa in tempore urgentia non agendo, ledantur. Gentilium suorum Numina ritusque sacros seorsim exagitat; Sabbata autem seu Septimi diei requiem ut Judæorum omnino propriam. Subdit item; Illi tamen causas ritus sui noverunt, & major pars populi facit, quod, cur faciat, ignorat. Ritus suum, seu Judæis singularem tantùm, iterum agnoscit. Martianus, item Capella^f veterum rituum^f De nuptiis Philologia, lib. 2. calentissimus, ubi Philologiam inducit omnimoda numina in coelo

venerabundam, *poscitque*, inquit, *quosdam tres deos, aliosque diei noctisque Septimo radiatos; quandam etiam Fontanam virginem deprecatur.* De Christiana proculdubio Theologia falsus loquitur; sed interea de septimi diei cultu sive ipsis sive simul cum Judæis singulari. Hoc verò ut liquidiùs constet, (si, quæ hætenus ostensa sunt, non satisfaciant,) componantur jam dicta cum ipsis, tum Romanorum, tum Græcorum in dierum observatione moribus. Græcos dies suos habuisse scimus mensis *ἰανουάριος, μεσσηνιεύς, φθινόπωρος* *ineuntis, medii, inclinantis* ita dispositos, ut inde trifariam divideretur mensis quilibet. Festa etiam quamplura eorum visuntur, tum apud vete-

^g Petrus Ca-
stellanus in
Eortologio, I.
Meysius in
Gracia, Feri-
ata, Hoffm.
de Fest. Ori-
gine, Lyl. Gy-
rald. lib. de
Annis &
mensibus,
Mich. Beu-
therus in Fa-
stis, &c.

res, tum in recentioribus ^g, qui integra de eis edidere opera, nec interea Festi Hebdomadici in dierum periodis redeuntis vestigium aliquod exhibentes. Quicquid autem in adversum tendere videatur, infra diluetur. Quod ad Romanos attinet; dum Ovidius, Macrobius, alii, dies eorum fastos, nefastos, intercisos, feriatos, Kalendas, Nonas, Idus, copiosius ostendunt, de diei Septimi recurrentis Cultu nullibi apud eos reperitur mentio. Verum quidem est, noni redeuntis rationem esse ipsis publicè habitari.

Est^h quoque qui nono semper ab orbe redit.

^h Ovid. Fast.
i.

Quale de Septimo in dierum observatione Sacra, publica, atque ex instituto, apud Gentiles veteres, inauditum. Scilicet Ogdoas, noni Hebdomas, in dierum tributione servabatur in Romanorum Calendario (ut maximè videre est in eo, quod sub initio Cæsarum saxo incisum, quantum ad hanc rem, tam antè quàm postea diù fuit in usu) propter Nundinas seu noni diei reditum, ut Hebdomas apud Judæos propter Sabbatum, & apud Christianos propter diem Dominicum. Atque ut literæ, quas Dominicales Ecclesia vocitat Christiana, ideò *τῷ G* seu numero Septenario in Calendariis nostris terminantur, ita parilem ob rationem, ad observandum nundinarum reditum, in Calendario illo Romanorum veteri *τῷ H* finiebantur seu Ogdoade. Calendarii illius Romani, quod & Colotianum Josepho Scaligero dici solitum, etiamnum Romæ, puto, in ædibus Maffeianis ad Agrippinam visitur, exemplar hæc exhibemus.

<i>Ianuarius.</i>	<i>Februarius.</i>	<i>Martius.</i>
A K. JAN. F	H K. FEB. N	D K. MAR. NP
B F	A N	E F
C C	B N	F C
D C	C N	G C
E NON. F	D NON	H C
F F	E N	A N. HOC DIE CÆSAR PON- TIFEX. MAX. FACT. EST.
G C	F N	B NON. F
H C	G N	C F
A AGON	H N	D C
B EN	A N	E C
C CAR. NP	B N	F C
D C	C N	G C
E EID. NP	D EID. NP	H EN
F EN DIES VITIOSOS EX S. C.	E N	A EQ. NP
G CAR	F LUPER. NP	B EID. NP
H C	G EN	C F
A C	H QUIR. N	D LIB. NP
B C	A C	E C
C C	B C	F QUIN. N
D C	C C	G C
E C	D FERAL. F	H C
F C	E C	A N
G C	F TER. NP	B TUBIL. NP.
H C	G REGIF. N	C Q. REX C. F
A C	H C	D C
B C	A EN	E C
C C	B EQ. NP	F N. HOC DIE CÆSAR ALEX- AND. RECEPIT.
D C	C C	G C
E F	XXIIX.	H C
F N		A C
G C		B C
XXXL		XXXI.

<i>Aprilis.</i>	<i>Majus.</i>	<i>Iunius.</i>
C K APR. N	A K. MAI. N	H K. JUN. N
D C	B F COMP.	A F MART. CAR. MONET.
E C	C C	B C
F C LUDI MATRI MAGNÆ.	D C	C C
G NON. LUDI	E C	D NON
H N LUDI	F C	E N
A N LUDI	G NON. N	F N
B N LUDI	H F	G N MENTI IN CAPIT.
C N LUDI	A LEM. N	H VEST. N PER. FEST.
D N LUDI IN CIRC.	B C	A N
E N	C LEM. N.	B MATR. N
F N LUD. CERER.	D N. LUD. MART. IN CIRCO.	C N
G EID. NP LUDI	E LEM. N	D EID. N
H N	F C	E N
A FORD. N LUDI	G EID. NP	F Q. ST. D. F
B N LUDI	H F	G C
C N LUDI	A C	H C
D N LUDI	B C	A C
E CER. N LUDI	C C	B C
F N IN CIRC.	D C	C C
G PAR. NP	E AGON. NP	D C
H N	F N	E C
A VIN. N	G TUB. NP	F C
B C	H Q. REX. C. F	G C
C ROB. NP	A C	H C
D F	B C	A C
E	C C	B C
F NP LUD. FLOR.	D C	C C
G C LUDI	E C	D F
H C LUDI	F C	E C
XXX.	G C	XXX.
	XXXI.	

<i>Julius.</i>	<i>Augustus.</i>	<i>September.</i>
F K. JUL. N	E K. AUG. N	D K. SEPT. N HOC DIE
G N	F C FER HOC DIE C. CAES	E N FER. NEP.
H N	G C	F NP
A N	H C	G C LUDI ROM.
B POPLIF. N	A NON. F	H NON. F LUDI
C N LUD. APOLLIN.	B F	A F LUDI
D NON. N LUDI	C C	B C LUDI
E N LUDI	D C	C C LUDI
F N LUDI	E N HOC DIE CAES.	D C LUDI
G C LUDI	F C HISPAL. VICIT.	E C LUDI
H C LUDI	G C	F C LUDI
A N LUDI	H C	G N LUDI
B C LUDI CIRC.	A EID. NP	H EID. N
C C MERK.	B F	A F. F. EQVOR. PROB.
D EID. N MERK.	C C	B CLUD. ROM. IN
E F MERK.	D C	C C IN CIRC. CIRC.
F C MERK.	E PORT. NP	D C IN CIRC.
G C MERK.	F C	E C IN CIRC.
H LUCAR. N. MERK	G VIN. F. P.	F C IN CIRC.
A C LUD. VICT.	H C	G C MERK.
B LUCAR LUD. CAESAR.	A CONS. NP	H C MERK.
C C LUDI	B EN	A C MERK.
D: NEPT. LUDI	C VOLC. NP.	B NE MERK.
E N LUDI	D C	C C AVGVSTI NATALIS
F FURR. N. LUD.	E OPIC. NP	D C LVD. CIR. G.
C C LUDI	F C	E C
H C IN CIRC.	G VOLT. NP	F C
A C IN CIRC.	H NP. H. D. ARA VICTO	G C
B C IN CIRC.	A F RIE. IN CVRIA DE-	H F
C C IN CIRC.	B F DICATA EST.	A C
D C	C C	XXX.
XXXI.	XXXI.	

October.	November.	December.
B K OCT. N	AK. NOVEM. N	G K. DEC. N.
C F	B ...	H ...
D C	C ...	A ...
E C	D ...	B ...
F C	E NON. F	C NON. F
G C	F F LUDI	D ...
H NON. F	G C LUDI	E C
A F	H C LUDI	F C
B C	A C LUDI	G C
C C	B C LUDI	H C
D MEDITR.	C C LUDI	A AGON. NP
E AUGUST. NP.	D C LUDI	B FN
F FONT. NP	E EID. NP ^{EPVL.} ^{INDICT.}	C EID NP
G EN	F F EQUOR. PROB.	D F
H EID. N	G C LUD. ^{PLEB IN} ^{CIRC.}	E CONS. NP
A F	H C IN CIRC.	F C
B C	A C IN CIRC.	G SAT. ^{FERIAE} ^{SATVRN.}
C C	B C MERK.	H C
D ARM. NP	C C MERK.	A OPAL. NP
E C	D C MERK.	B C
F C	E C	C DIV. NP
G C	F C	D C
H C	G C	E LAR. N
A C	H C	F C
B C	A C	G C
C C	B C	H C
D C LD. VICT.	C C	A C
E C LUDI	D C	B C
F C LUDI	E F	C F
G C LUDI	F C	D F
H C LUDI	XXX.	E C
XXXI.		XXXL

Dici solent à scriptoribus hi Fasti Kalendares; quales Cn. Flavius publicasse & Populo Romano tradidisse creditur, quosque Ovidius xii libris descripsit. Habentur apud Aldum Manutiumⁱ à Paulo Pa-^{i Subjunct.} tre explicati, Janum Gruterum^k, Josephum Scaligerum^l, Hubertum^{lib. de Orthe-} Goltzium^m, Joannem Rosinumⁿ, Sibrandum Siccamam^o, Caro-^{graphia.} lum Neapolim^p, alios. Atque horum nonnulli è veterum libris au-^{k Inscript.} xerunt explicaruntque. Fragmenta etiam Kalendariorum seculi^{pag. 153.} illius veteris reperiuntur alia, quibus dierum Ogdoades literariæ pa-^{De Emendat. Temp.} riter adnotantur. Atque nono quolibet die Nundinæ seu Urbani^{lib. 4.} Rusticorum conventus habiti. Ita tamen ut per^{m Thesaur.} intercalationem seu translationem caveri soleret, ne, mali ominis causâ, Nundinæ in^{Rei Antiquaria pag. 122.} Kalendas Januarii aut Nonas alicujus mensis inciderent. Senten-^{n Antiq. Rom.} tiarum autem, etiam apud veteres habetur discrimen de Orbe Nun-^{lib. 4. cap. 2.} dinali. Aliis Ogdoade in ipsa contineri Nundinas volentibus (quod^{o Fast. Kal.} facile concipitur, si terminus posterior semper iteraretur, & fieret se-^{lib. 1.} quentis Ogdoadis initium) aliis interea diem nonum Ogdoadis or-^{p Ad Ovid.} bem proximè sequentem pro Nundinis habentibus, adeoque Nun-^{Fast. 1.} dinas Enneade dierum integra claudentibus. *Rutilius*, inquit Ma-^{q Macrobius} crobius, *scribit Romanos instituisse Nundinas, ut Octo quidem diebus*^{Saturnal. lib. 1. cap. 13. Dio} *in agris Rustici opus facerent, Nono autem die, intermisso rure, ad*^{Hist. 40. & 48. & vide} *mercatum legesque accipiendas Romam venirent.* Varro^r autem; *Temp. lib. 5. cap. de Bis-* *Annus ita diviserunt, ut Nonis modo diebus urbanas res usurpa-*^{sisto ab Aug. correcto.} *rent, reliquis VII ut rura colerent.* Et *Dionysius Halicarnassensis*^{Pres. ad lib. 2. de re Rustica.} *αἱ τῶν ἀγορῶν Ῥωμαίων ἐγίνοντο ὡς καὶ μέγχι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων δι' ἡμέρας ἐννάτας. ἐν τῇ ταυτῇ συνίοντες ἐκ τῶν ἀγρῶν* (sic planè legendum pro eo quod est ἀγορῶν in excusis) *οἱ δημοτικῶι εἰς τὴν πόλιν ταῖς τε ἀμείψεις ἐπιποδὺν τῶν ὀνίων, καὶ δίκας παρ' ἀλλήλων ἐλάμβανον &c. ταῖς δὲ μεταξὺ τῶν ἀγορῶν ἐπὶ τὰς ἡμέρας αὐτὰς ἐργάζονται ὄντες οἱ πολλοὶ καὶ πένητες ἐν τοῖς ἀγροῖς διέτριβον.* Nundinæ autem apud Romanos diebus Nonis celebrabantur, quemadmodum etiam ad nostra tempora. In iis plebs agrestis in Urbem confluebat, venalia permutabat, seu commercabatur, & jure inter se agebat &c. Septem autem diebus intermediis ruri degebant, quod magna pars ob paupertatem operaretur suis manibus; sic ille. Alii veterum de Nonis diebus^r & diebus Novem

rem non ita explicant, ut satis sciamus, utrum orbem Nundinalem ex Enneade integra conflari, an Octavum semper interpretandum sic repeti vellent, ut Octo duntaxat dies integri in orbe illo haberentur; Perinde ac si Hebdomadem nostram, Ogdoadem dierum (quemadmodum interdum Hispani, Itali, Germani) & diem Dominicum diem octavum, putatis duobus diebus Dominicis in qualibet Ogdoade, cum patribus¹ etiam aliquot vocaremus, à secundo scilicet Dominico seu primo supremoque, ut cum vocat Aufonius, Ogdoadem proximam semper auspicantes, sed non alium interea præter Septenarium reverà dierum orbem innuentes. Per similem in Lustris & Olympiadibus, quibus nunc quinquennia nunc quadriennia tribuuntur, supputandis rationem nemo nescit. Jam verò Rutilium disertè vides orbem Nundinalem facere dierum integrorum novem. Varronem autem & Dionysium Halicarnassensem dierum octo, adeò ut Septem dies Rusticationi, octavus, id est, nonus à proximè superioribus Nundinis repetitis putatus, conventui Urbano inserviret. Certè autores sunt Varro & Dionysius ille gravissimi antiquissimi que. At recentioribus scriptoribus, quos inter sunt etiam viri summi iudicii & doctrinæ politissimæ, Rutilii sententiam^x video plerunque receptam. Et recipiunt sanè magis, quàm discutunt. Inde etiam Trinundinum, quo leges, antequam vim sortirentur^y, promulgandæ erant, spatium sit^z 27 dierum, quod juxta Varronem & Dionysium triduo foret minus. At si horum codices minimè corrupti sint, non esset omninò cur ipsis non crederemus. Sunt igitur qui pro *ἐπὶ ἑπτὰ ἡμέραις* septem diebus apud Dionysium substitui velint *ὀκτώ* octo, ut sic Rutilio is consonus fiat. Certè tunc & VIII pro VII apud Varronem legendum. Sed nec desunt in recentioribus^b etiam, qui rejecto Rutilio, Ogdoade orbem Nundinalem velint contineri; non paucis aliis de Nundinarum qualitate sententiarum discrimine aut non omninò aut negligentius loquuntur. Nos autem vulgarem recentiorum & Rutilii sententiam heic admittentes minio sic Nonum quemque diem in Kalendario suprà notavimus. Quod si displiceat, facilè est cuiq; Enneadem in Ogdoadem commutare, id est octavam quamque literam pro miniata seu

Nun-

¹ Tertullian. de Idololatria cap. 14. Beda de Ratione Temporum, cap. 4. Aufonius Eclog. de Nominibus Septem dierum; alii.

² Anton. Augustin. de Legibus cap. 10. & in l. ge. Celsia & Didia & Hortensia. Dionys. Petav. Variar. Disserat. lib. 5. cap. 13. Samuel Peritius Eclog. Chronolog. lib. 5. cap. 2.

³ Cicero Orat. pro domo suo.

⁴ Francisc. Horoman. Antiq. Roman. lib. 3. cap. ult.

⁵ Aemyl. Port. in Comment. ad Dionys. Halic. lib. 7.

⁶ Hospinian. lib. de Origine Fæstorum cap. 5.

Nundinarum die habere. Neque verò Nundinas sic exhibemus, quasi in anno reverà sic aliquo se habuerint. Nam serie non interrupta etiam Nonis eas adjicimus; quibus ne caderent, per intercalationem seu translationem quotannis à Pontificibus prospiciendum erat. Undenam autem initium numerandi ducendum esset, viri docti ^caliter atque aliter conjiciunt. Exemplum tantum nos Orbis ^cNundinalis in Calendario Juliano vero, ita ob oculos poni curavimus, ut inde satis liqueat dierum sive Novem sive Octo (juxta sententiarum, quod diximus, discrimen) non Septem, periodi usum fuisse veteribus Romanis. Nec diem aliquem Septimum in dierum periodis eis cultum. Nundinae autem illae olim Ferae fuere, sive Jovi ^dsive Saturno ^eSacrae, adeoque nefastae. Sed postmodum Lege Hortensia ^feffectum est, ut essent fastae. Ut fastae scilicet essent, nisi alia fortè causa, veluti Festus dies, redeuntem sic diem nonum nefastum redderet. Quod ex lege Hortensia sic novatum, dum non animadvertit Franciscus Hotomanus ^g, Nundinas pro diebus nefastis, juxta atque ex vetustiori ritu apud Festum nuncupantur, ita accipit, quasi nunquam fastae fuissent. Quae de re etiam olim inter veteres dissensus ex legis Hortensiae neglectu, ut monet apud Macrobi-um Granius Licinianus. Nam Pontifices ibi & Trebatius Nundinas neutiquam ferias fuisse asserunt, sed in eis posse cum populo agi, ac fas esse praetori tria verba foro solennia pronuntiare; id est fastas esse. Quod negabant Julius Caesar & Cornelius Labeo. Sed tam hi quam illi verum dixere, si temporis diversitatis & legis Hortensiae, quae diu ante Caesares lata, ratio habeatur. Manifestum igitur est, ex veteri Jure Romano, quoties Ferae publicae veluti Stativae ac Conceptivae, quae Annuae plerunque erant, aut Imperativae, veluti ob victoriam seu laetitiam aliquam ex eventu publicam, non intervenirent, totis diebus sive Octo sive Septem continuis opus omnimodum, quod dierum aliàs simpliciter Nefastorum nomine non est interdictum, facere licuisse, Nonum autem seu Octavum (pro diversitate sententiarum de Orbe Nundinali semper loquor) ante legem Hortensiam feriatum fuisse; ex lege autem illa ferias esse desuisse. Etenim Ferae Romanis operum genere multiplici (qua de re vide inferius capite

^c Samuel Petrus Eclog. Chronologic. lib. 5. cap. 2.

^d Dionys. Petrus Sive Dissert. Variar. lib. 5.

^e cap. 17. ^f de Ios. Scalig. de emend.

^g Temp. lib. 5. cap. de Bissexto Ab Augusto corre-cto.

^d Granius Licinianus apud Macrobi-um Saturn. n. l. 1. cap. 16.

^e Plutarch. in Quaest. Rom.

^f Granius Li- cinianus lo- co citato.

^g Antiq. Rom. lib. 3. cap. ult.

decimo septimo) polluebantur. Quapropter, inquit Servius Honoratus^h, Pontifices (feriis) Sacrificaturi præmittere calatores suos solent, ut sicubi viderint opifices assidentes, opus fieri prohibeant, ne pro negotio suo, & ipsorum oculos & Deorum ceremonias attaminent. Feriæ enim opera Deorum creditæ sunt. Sic item Festus, Macrobiusⁱ, alii. Quin præcepti negligens multabatur. Et præter multam, affirmatum est eum, qui talibus diebus imprudens aliquid egisset, porco piaculum dare debere; imprudentem expiare non posse. Nec cum populo agere, lites decidere, aut comitia habere Feriis seu diebus Festis magis licuit, atque opus aliquod interdictum facere; Cum nihilominus in Januario dies xiii continuos Comitiales suprâ habeamus. Nam dies ejusmodi, literâ C denotantur, ut Fasti literâ F, ac simpliciter Nefasti literâ N. In Maio item Septem Comitiales habentur continui, in Junio Comitiales & Fasti continui xvi, in Novembri xvii, in Decembri viii; ac in Octobri Comitiales xii continui; Qui planè Septenariam Feriarum aliquam periodum, si nil aliud id faceret, excludunt. Et de Romanis hætenus. Quin demùm nec Josephus ipse, sive dum de Sabbati sanctificatione seu Natali mundi loquitur^k, sive ubi de obsidione Pompeianâ, in qua singularem Sabbati Hebdomadici Observationem meminuit^l, sive dum alibi de Sabbati Cultu verba facit, aut in Apionem de origine ejus disputat^m, gentem aliquam omninò aliam nominat, cui dies Septimus cultus, sed eum veluti Judæorum Festum proprium semper nominat. Quod sanè facere eum noluisse, vix est ut dubitemus, si in loci, quem tractamus, verbis generatim prolatis, gentibus aliis universis Festum hoc commune omninò existimasset. Accedat, Theodoretumⁿ item expressim monuisse, solam Judæorum Nationem Sabbatum observasse, nec gentes, quæ etiam Circumcisionem in suos è Judæa, sed non satis Judaicè, ritus acceperant, Sabbatum seu Septimum diem coluisse. Alii eum sequuntur. Quin & Julianus Apostata testis est heic perquam idoneus. De Decalogo verba is faciens ποῖον ἔθνος, inquit^o, ἐστὶ πρὸς τῶν θεῶν ἕξω ἔξω ἔξω καὶ προσκυνοῦσιν θεοῖς ἑτέροις, καὶ ἔμνησθη τῶν σabbάτων, ὁ μὴ τὰς ἀλλὰς οἰεῖται φυλάττειν ἐντολὰς; Quenam gens est, per Deos, si hæc dem seris, non adorabis

^h Ad Georgic.
^{1.}

ⁱ Saturnal.
lib. 1. cap. 16.

^k Lib. 1. Ar-
cheolog. cap. 2

^l Ibid. lib. 14.
cap. 8. & Ha-
los. lib. 1. cap.
5.

^m Lib. 2. con-
tra Apionem
sub initium.

ⁿ In Ezekiel.
sect. 7. & de
Isychum in
Laodic. lib.
6. cap. 19.

^o Apud S. Cy-
rill. contra eni-
lib. 5.

adorabis Deos alios, & Memento Sabbatorum, quæ mandata cetera (Decalogi) servanda non putet? Gentibus antiquitùs aliis non cultum magis Sabbati aut Septimi diei quàm Numinis unici Cultum in usu fuisse, palàm dicit.

CAP. XVI.

Quæ apud veteres tum Græcos, tum Latinos occurrunt, alia item veteribus tributa, quorum autoritate asserendum videatur, etiam à nonnullis asseritur, Diem Septimum Gentilibus olim coli seu observari, idque velut ex instituto publico, solitum.

AT qui jam dictis, de eo quod est, Diem Septimum Gentibus aliis Flavii Josephi seculo temporibusque anterioribus non cultum, observatumve, refragari nimis forsàn videantur non pauca, quæ obvia apud Scriptores tum Græcos tum Latinos. Aristobulus, Judæus, sed Philosophus Peripateticus, (quem inter Græcos potius heic numero, quia Græcorum tantùm scriptis ad hanc rem utitur,) is, inquam, de creatione verba faciens ac de Die Septimo seu popularium suorum Sabbato, Hebdomadisque seu numeri septenarii tum significatione mysticâ, tum in rerum natura vi, *Διδομάτης*, inquit P, *Ὁμηρος καὶ Ἡσίοδος*, με-^{p. Apud Eu-} *τελλῆ φύτες ἐκ τῶν ἡμετέρων βιβλίων, ἱερὰν εἶναι*, *Palam etiam docuere*^{feb. Præpa-} *Homerus & Hesiodus, cum id nostris hausissent ex libris, sacram esse*^{rat. Evasge-} *Quod de ipsa die Septima, quàm antè memorat, non capere nequeo.*^{lic. lib. 13. c.}^{12.}

Tunc, Hesiodus, inquit, ad hunc modum

Πρῶτον ἔνῃ, τετράτῃ καὶ ἐβδομῇ ἱερὸν ἡμᾶρ

Primùm Prima, Quarta, & Septima dies sacra est. Item

Ἐβδομάτῃ δὲ αὖτις, λαμπρὸν φάος Ἡλίου

Septima verò rursus, Lux splendida Solis. Ex Homero autem, affert idem;

Ἐβδομάτῃ δὲ ἤπειτα κατήλυθεν ἱερὸν ἡμᾶρ

Septima dein illuxit Sacra dies. Et

Ἐβδομον ἡμᾶρ ἔλυ καὶ τὰ τέλεσθαι πάντα

Septima dies aderat, quâ cuncta absoluta sunt. Uti & illud

Ἑβδομάτῃ δὴ οἱ λίπομεν ῥοὸν ἐξ Ἀχέροντος

Septimâ liquimus fluvium Acherontis. Quibus subjungit item ex Lino

Ἑβδομάτῃ δὴ οἱ τετελεσμένα πάντα τέτυκται

Septimâ quâ cuncta, quæ absoluta sunt, perficiebantur, &

Ἑβδομή ἐν ἀρχαῖσι καὶ Ἑβδομή ἐστὶ γνῆθλη,

Ἑβδομή ἐν πρώτοις καὶ Ἑβδομή ἐστὶ τελείη

Septenarius bonus est; Septenarius item est ortus; est etiam Septenarius primus, atq; postremus etiam seu perfectus ac absolutus est Septenarius. Pro quo in Eusebii versione substituitur

Omne leta dies est Septima, Septima rerum

Ortus, & eximias inter perfecta coruscat.

^a Stromat. 5. Clemens item Alexandrinus ^a, ἀλλὰ καὶ πῶς, inquit, Ἑβδομῶν ἱερὰν ἐ
^b apud Euseb. Præparat. Evange-
^c lic. lib. 13. cap. 13. μόνον οἱ Ἑβραῖοι, ἀλλὰ καὶ οἱ Ἕλληες ἴσους, quod aliis vertitur ^r, Septimum quoque diem Sacrum esse non Hebræi modo, verum etiam Græci agnoscunt: Aliis ^r, Quin etiam Septimum diem esse sacrum non solum sciunt Hebræi, sed etiam Græci. Atque totidem ferme verbis

^r Vers. Latina Eusebii. eosdem affert ille versus, quos Aristobulus ex Hesiodo & Homero.

^r Vers. Lat. Clem. Alexandrini. Illud autem Ἑβδομάτῃ δὴ οἱ λίπομεν apud Clementem ipsum legitur, Ἑβδομάτῃ δὴ ἡοῖ λίπομεν Septima luce liquimus &c. tametsi apud Eusebium citetur ex Clemente non aliter atque ex Aristobulo. Affert etiam ex Homero Clemens, Ἑβδομή ἡ ἱερὴ Septenarius sacer erat, seu septima sacra fuit. Quos autem Lino tribuit Aristobulus versus, Clemens Callimachi facit; lectione aliquantulum in primo variante. Sic enim apud Clementem ipsum,

Ἑβδομάτῃ δὴ ἡοῖ καὶ οἱ τεύχοντο ἅπαντα

Septima verò in luce, quâ omnia parata sunt; qui apud Eusebium ex Clemente citatus ita se habet

Ἑβδομάτῃ ᾗ ἔλω, καὶ οἱ ἐτέτυκτο ἅπαντα

quod tantundem sonat. Addit demum Clemens, ἀλλὰ καὶ Σόλωνος ἐλεγεῖαι σφόδρα πῶς Ἑβδομάδα ἐκφαιάσσει, quod etiam vertitur ab

Eusebii

Eusebii interprete, *Quam diem (septimam) uti sanctiorem ipsa quoque Solonis elegia mirum in modum predicant.* Lucianus item, dum exempla adducit de nomine hominibus aliquot per facetias ideo tributo, ut rei eo designatae qualitate asperius reprehenderentur, ὁ δὲ, ^{In Pseudo-} inquit, ^{logista, seu} Ἑβδομήν ὅτι ὡς περ οἱ παῖδες ἐν ταῖς ἑβδομαῖς, κακεῖν ^{ἐν ταῖς} ^{αὐτῶν δὲ ἀποφρο-} ἐκκλησίαις ἐπαίετο καὶ διεγέλα καὶ παροδῶν ἐποιεῖτο τὴν πωροδὴν τῷ δήμῳ, δὲ. ^{alius quendam nuncupavit Hebdomam seu Septenarium, quod perinde ut pueri septimanis diebus solent, etiam ille in Concionibus luderet, & rideret, & pro joco haberet serium populi studium. Quocum jungas illud Agellii, ubi de nugatore quodam Philosophi Platonici nomen ambiente, is in conviviis, inquit^u, Iuvenum, quæ agi-} ^{Not. Attic. lib. 15. cap. 2.} tare Athenis Hebdomadibus Lunæ solenne nobis fuit, simul atque modus epulis factus & utiles delectabilesque sermones cæperant, tum silentio ad audiendum petito loqui cæptabat. Quem locum sunt qui^x interpretentur de septimo quoque die Lunæ. Sic igitur Festa^x ^{Apud Barnab. Briffon. ad L. Dominico C. Theodos.} Hebdomadica Athenis. Suetonius item^y, de Diogene Grammatico; *Disputare Sabbatis Rhodi solitus, venientem (Tiberium) ut se extra ordinem audiret, non admiserat, ac per servulum suum in* ^{In Tiberio cap. 32.} *Septimum diem distulerat.* Hunc Romæ salutandi sui causâ pro foribus adstantem nihil amplius, quàm ut post septimum annum rediret, admonuit. Sabbata sic in usu ac Septimi dici observatio Rhodi! Atque ejusdem mentio velut rei notissimæ! Quin & Censorinus^z; *Alter ille partus, qui major est, majori numero continetur, septenario scilicet, quo tota vita humana: ut & Solon scribit, & Iudæi in dierum omnium numeris sequuntur, & Etruscorum libri rituales videntur indicare.* Librine Etruscorum rituales indicare visi sunt in dierum numeris septenarium, quemadmodum Judæi? Certè ejusmodi fuisse sensum, non dubito, quin concessisset Guilielmus Postellus. De Etruriæ originibus^a scribens ille, ^{Florentia 1551. pag. 210.} *Quod erat ipsis Iudæis, inquit, & Patriarchis in primo præcepto & usu, hoc est Sabbatum, illud fuit etiam Rhomæ usitatum. Licet enim non esset forsitan eadem dies, quæ apud Iudæos observari solita est, tamen sicuti nos in Solis die, Pseudo-Iudæi Ismaelitæ in Veneris die, eandem at-*

dem atque Iudæi in Saturni Sabbative die, Septem Intelligentiarum, quæ Planetis motrices sunt, mentionem religiosam facimus ad summi Dei Creatorisque laudem, sic Romani una hebdomadis die. Nam ut est videre apud Ciceronem in Sacris legibus, & apud Halicarnasæum in Romuli institutis, indicta erat Romæ dies Sacra quieti servitiorum & animalium. Afferit verò Dion Historicus tricesimo Septimo Rhomanæ historiæ libro, ejusdem Sabbati, quod & apud Iudæos erat, usum ad Græcos Romanosque fuisse translatum. Verum ejus fides ideò mihi non videtur magnificienda, quod apud Aegyptios dicat, ortam esse hanc observationem Sabbati, quum revera, licet de Sabbato & Deo Iudæorum aliquid velle dixisse visus est, nihil mihi de Sabbato, quove die observaretur à Iudæis, attigisse videatur, ut ipse in Planetarum hæreat intervallis. Posito enim his diatessaron descendendo, debuit ponere diapente ascendendo, & rursus diatessaron descendendo, & item diapente ascendendo &c, Satis est ab illo obtinuisse hoc unum, quod Romani primi omnium gentium post Iudæos observarint Sabbatum. Certissimum verò est, quum nunquam in Sacris cum ipsis Iudæis convenerint, aliunde quam à prisca institutione Iani accipere non potuisse, quum primi omnium gentium habuerint. Licet enim ipse Dion dicat, recenter Rhomanos accepisse, illi non crederem, nisi, qua occasione, adferret. Satis est ut mihi testetur Sabbati instar unam ex Septem diebus hebdomadis fuisse quieti concessam. Sic Postellus. Accedat heic illud Ovidii^b, ubi amantem docens, quomodo dediscat amare, hoc in primis monet, ut procul à loco discederet, quo amicam alloqui, convenire, videre assueverat;

^b De Remedio Amoris.
lib. 1.

Sed quanto minùs ire voles, magis ire memento;

Perfer & invitos currere coge pedes.

Nec Pluvias opta; nec te peregrina moventur

Sabbata; nec damnis Alia nota suis.

Peregrina Sabbata dici possunt videri, ut Sacra Peregrina, de quibus Festus; Peregrina Sacra appellantur, quæ aut evocatis diis in oppugnandis Urbibus Romam sunt conlata, aut quæ ob quasdam religiones

giones per pacem sunt petita, ut ex Phrygia Matris Magnæ, ex Græcis Cereris, Epidauro Aesculapii, quæ coluntur eorum more, à quibus sunt accepta. Sic igitur *Peregrina Sabbata* intellexerit fortè quis pro Sabbatis seu more Sabbatico, qui hebdomadicus erat, à Romanis, ad quos scribit Ovidius, ex Judæa accepto, quemadmodum sacra illa è Græcis, Phrygibus, Epidauriis. Et conjunguntur ab eo heic Sabbata, cladis Aliensis die funestissimo infaustissimoque, qui sub medium Julii^c recurrit, perinde ac si ut hic ita illa in usu Romanis, parilisque fuisset de utrisque ratio monendi, in remedium amoris nimium hærentis, delirum amatorem ac moras ultrò nec tentem pedemque ægrè producentem, ne causaretur quidem dies illos, tametsi rebus agendis nequaquam idonei essent (qua de re inferiùs) discessum ejus præpedire. Quemadmodum ubi de puellæ primò captandæ tempore rudimenta docet, eosdem ipsos dies similiter conjungit velut eos, quibus, utcunque rebus agendis aliàs non idoneis, ansa nihilominus amoris conciliandi, avidè juventuti Romanæ arripienda. Verba ejus^d sunt,

*Tunc licet incipias, quâ flebilis Alia luce
Vulneribus Latis sanguinolenta fuit;
Quoque die redeunt rebus minus apta gerendis
Culta Palestino Septima Festa viro.*

Tibullus item Ovidio, id est, Augusto Cæsari coævus, dum in Phæacia morbo laborat, de discessu suo à Roma conquerens, Deliam, suam scilicet Dominam, ait, Deos sortesque consuluisse de ejus reditu, ipsam tamen, quanquam cuncta dabant reditum, fletibus haud abstinuisse, quibus subdit^e,

*Ipse ego solator, quum jam mandata dedissem,
Querebam tardas anxius usque moras.
Aut ego sum caussatus aves, aut omnia dira
Saturni, aut sacram me tenuisse diem.*

Seu ut Josephus Scaliger mavult;

*—— aut omnia dira
Saturni sacrâ me tenuisse diem.*

Quoniam scilicet scriptis aliquot libris aut deest in versu postremo.

^c Vide sis G.
Xylanarum
in Plutarchi
Camilli &
Andream
Schottum No-
dorum Cice-
ronian. lib. 3.
cap. 6.

^d De Arte
Amandi lib
1.

^e Lib. 1. E-
leg. 3.

¹ *Apologetic.*
cap. 16.

⁸ *Lib. 1. cap.*
15.

⁹ *Comment.*
ad leges At-
enic. pag. 4.

Heic manifestò dies Saturni, qui idem est cum Judæorum Sabbato Hebdomadico, Sacer dicitur, & velut itineris impedimentum Romanis veteribus haberi videtur. Accedat hisce Tertulliani locus illustris. Is adversus Gentes scribens eorumque in Christianos convitia diluens, *Alii, inquit ad Gentes^f, planè humanius & verisimilius Solem credunt Deum nostrum &c, Aequè si diem Solis latitiæ indulgemus, alià longè ratione quàm religione Solis, secundo loco ab eis sumus, qui diem Saturni otio & victui decernunt, exorbitantes & ipsi ab Iudaico more, quem ignorant. Ubi vir doctissimus Desiderius Heraldus, sanè dies, inquit, Saturni, qui erat Septimus, otio ac quieti fuit veluti assignatus, nec apud Romanos solùm aut Græcos, sed apud Gentes penè omnes, quod observabat Iosephus contra Apionem. Atque ex Philone, Luciano, Ovidio, Tibullo jam superius memorata eam in rem affert. Tantundem certè fusiùs & expressiùs occurrit in Tertulliani congeneri ad nationes opere^g dudum à Jacobo Gothofredo in lucem primùm edito. Ibi enim; *alii planè humanius Solem Christianum Deum estimant, quòd innotuerit, ad Orientis partem facere nos precationem vel die Solis letitiam curare. Quid vos minùs facitis? Non plerique affectatione adorandi aliquando etiam Cælestia ad Solis initium labra vibratis? Vos certè estis, qui etiam in laterculum Septem dierum (legit, nec puto infeliciter, Samuel Petitus^h Deorum) Solem recepistis, & ex diebus ipsorum pralegistis, quo die lavacrum subtrahatis, aut in vesperam differatis aut otium & prandium curetis: Quod quidem facitis exorbitantes & ipsi à vestris ad alienas religiones. Iudæi enim festi, Sabbata, & cæna pura & Iudaici ritus lucernarum & jejunia cum Azymis & orationes litorales, quæ utique alienæ sunt à diis vestris. Quare, ut ab excessu revertar, qui solem & diem ejus nobis exprobratis, agnoscite vicinitatem. Non longè à Saturno & Sabbatis vestris sumus. Nationum heic disertè habentur seu Gentilium Sabbata velut ex ritu Iudaico (saltem eum aliquantum imitantia) & Saturni diei qualiscunque observatio. Ubi doctissimus Gothofredus; *comparat otium & convivium Christianorum in die Dominica cum otio & convivio Sabbathi, quod & ipsum Gentiles Iudaico more observarunt.***

Nempe

*Nempe Saturni diem seu Sabbathum otio & quieti ubique Gentium, Iudaorum imitatione, assignatum fuisse, etiam Iosephus lib. 2. contra Apionem, & Clemens Alexandrinus lib. 5. Stromatum testantur. Verum quidem est, Tertullianum Flavio Iosepho annis amplius centum recentiorem esse. At verò de receptis antè & priscis Gentilium moribus is loquitur, quemadmodum & Scriptores aliquot alii supra citati, qui itidem Iosepho recentiores; ut Agellius, Lucianus. Quin & Aelius Lampridius de Alexandro Severo; Capitolium Septimo die, quum in urbe esset, ascendebat, Templâ frequentavit. Sed & de seculo ipso Iosephi, Senecaⁱ; Quomodo, inquit, sunt dii colendi, soletⁱ Epist. 96. precipi. Accendere aliquem lucernam Sabbatis prohibeamus; quoniam nec lumine dii egent, & ne homines quidem delectantur fulgine. Ubi Justus Lipsius; Lucernas accendere in honorem Deorum aut Principum, Festis diebus, mos apud Romanos: Sed, ut apparet, paulatim Iudaici ritus invalère & Sabbathi diem illâ superstitione coluerunt. Certè de luminibus Sabbatis accendi solitis loquitur Seneca, velut de ritu usitatissimo. Neque jam ex obiter dictis animadversa Septimi diei observationem aliquam solennem veteribus Romanis in usu fuisse solum videntur firmare, verum & ipsa Calendarii eorum formula à viris aliquot doctissimis edita. Prodiit, idque primùm, ni fallor, anno Salutis 1552, Venetiis ex Juntarum officina, Calendarium Ecclesiasticum novum. Opus de vera Paschatis celebratione institutum, idque ex Pontificum summorum quatuor jussu supputatum; Autore Luca Gaurico Geophonense Episcopo. In ipso titulo monetur adjici etiam Fastos Julii Cæsaris. Et post supputationes Paschales, propè libri calcem, demùm sequitur hic titulus *Calendarium Iulii Cæsaris. Fasti primorum sex mensium per Pomponium Gauricum & Thamiram sub Capitolinis Ruinis in antiquo marmore reperti, cujus marmoris altera pars reliquos sex menses sine Fastis continebat.* Interpositis dein dierum & Noctium cujuslibet mensis longitudine, & quid Fastorum nomine veniret; ideò scilicet maximè interpositis, ne paginæ reliquum, quo Calendarium commodè incipere nequiret, literis careret, sequitur *Calendarium Iulii Cæsaris cum cyclo Lunæ*; quod ad hunc modum Januarium exhibet.*

Cyclus D	Dies	Litteræ	Januarius		
1	1	A	Calendis	JANUARIUS,	Festum Jovis & Æsculapii.
	2	B	4 non.		
9	3	C	3 non.		☿ occidit Cosmice.
	4	D	2 Pri. Non.		
17	5	E	1 Nonis.		Lyra occidit Chronice.
6	6	F	8 idus		
	7	G	7 idus		Delphin oritur Cosmice.
14	8	A	6 idus		Agonia incipiunt
3	9	B	5 idus		Agonalia, Ludi Agonales,
	10	C	4 idus		Hyemis medietas.
11	11	D	3 idus	FEBRUARIUS,	Festum Carmentis & Juturnæ.
	12	E	2 Prid. idus		
19	13	F	1 Idibus		Festum Jovis, redditæ sunt provinciæ.
8	14	G	19 cal.		Cæsar Octavius dictus Augustus.
	15	A	18 cal.		Festum Carmentis, Porimæ.
16	16	B	17 cal.		Festum Concordiæ de Templi cōsecrat.
5	17	C	16 cal.		☉ m̄ relictō.
	18	D	15 cal.		☉ ♁ ingrediebatur.
13	19	E	14 cal.		
2	20	F	13 cal.		
	21	G	12 cal.		
10	22	A	11 cal.		
	23	B	10 cal.		Lyra parte occultatur.
18	24	C	9 cal.		Pectus ♄ occidit Cosmice, Festum fe-
7	25	D	8 cal.		(mentis)
	26	E	7 cal.		
15	27	F	6 cal.		Festum Castoris & Pollucis.
4	28	G	5 cal.		
	29	A	4 cal.		
12	30	B	3 cal.		Festum Pacis.
1	31	C	2 Prid. cal.		

Ex hoc specimine reliquorum dierum ratio dignoscitur. Sequuntur enim ibi ceteri quinque menses priores, Syderum aliquot ortu occasuque, Festis, Cyclo Lunæ, ac dierum Hebdomadibus per literas itidem signati; Sole, Lunâ, & Zodiaci Signis, characteribus, qui Astronomis in usu, similiter passim denotatis. Additio fit & reliquorum sex, quorum quidem Julius & Augustus parili fermè modo exhibentur. At quatuor qui supersunt, Cyclum Lunæ, dierum numerum, Hebdomadas, seriemque Kalendarum, Iduum & Nonarum adnotatam habent, sine festis aliisve quæ columnæ superiùs quintæ respondeant. Paulus item de Middelburgo, Episcopus Foro sempreniensis, in Paulina sua seu opere de recta Paschæ observatione ad Leonem X inscripto, caput habet *de Cyclo Lunari decemnovenali Romanorum, quem Iulius Cæsar suo Calendario inscripsit*, cui subjungit *Calendarium Romanum cum cyclo Romano Iulii Cæsaris*. Id annum similiter per Hebdomadas dierum seu literarum mensibus adjectarum (quod idem heic est) dividit, quemadmodum illud Lucæ Gaurici. Exhibet etiam Joannes Stœflerus^k *Quatuor primos menses Calendarii Romani cum Cyclo divi Iulii Cæsaris dictatoris*, cum feriarum literis in orbem septenarium recurrentibus. Alii viri docti^l, dum Calendarium veterum Romanorum non è marmoribus^l describunt, sed tam ex horum monumentis, quàm ex Ovidio aliisque Fastorum autoribus conficiunt, Hebdomadas seu literas usque G tantum, non Ogdoadas seu literas ad H inclusivè diebus cuiuslibet mensis adponunt; aliis quidem, uti par est, Ogdoadas in ejusmodi Calendariis rite retinentibus, ut videre est ad calcem editionum Ovidii Fastorum, in Dionysii Petavii Uranologio, alibi. Ex jam antè dictis igitur Observationem aliquam Diei septimi recurrentis solennem, eamque sacram, tum Græcis tum Romanis veteribus in usu fuisse, eoque publico, asserendum forsàn videatur. Quin sanè non desunt viri insignes, quibus etiam id planè inde asseritur. Sed quæ sic corrogatur, ritè perpensa, ad assertionem ejusmodi tuendam vi carebunt omnimodâ; qua de re proximè videbimus.

^k *Kalendar. Rom. Magn. propos. 34.*

^l *Tho. Dempster. in Parapomenis ad Io. Rossini Antiq. Rom. lib. 2. cap. 4. &c.*

Quæ capite superiori ex Aristobulo ac Clemente Alexandrino, (adeoque ex Hesiodo, Homero, Lino, Callimacho) Luciano, Agellio, Suetonio, Censorino, Ovidio, ac Tibullo, de diei Septimi seu Saturni observatione apud Gentiles allata sunt, explicantur. Ea ad Sacrum Diei in periodis dierum septenariis, Septimi Cultum, non omnino attinere. De Sabbati nomine tam Orientalibus, quam Occidentalibus, accepto pro ipso Die Septimo, quæ septimus est, perinde ac si Septimum significaret.

ID quidem manifestum est, Aristobulum Judæum in superius citatis voluisse, Hesiodum & Homerum innuere diem Septimum Sacrum fuisse, velut ex sacris literis edoctos, atque Sabbatum seu requiem numero dierum Septenario apud populares suos recurrentem, ipsum ea in re primario respexisse. Sed nec minus est manifestum, aut insigniter hallucinatum fuisse eum, aut id quod res est ultrò planè dissimulasse. Si nempe diem Septimum in dierum periodis recurrentem inde, velut Festum, cultum Græcis seu Gentilibus fuisse vellet probari. Nam ea dere haud ita expressim loquitur. Quod autem ad Hesiodi locum hunc attinet aliaque Capite superiore allata; ut commodius, quæ de eis dicenda sint, capiantur, præmittenda est dierum apud Gentiles veteres distributio; quæ quantum ad hanc rem ritè dispiciendam, Triplex erat, qualis certè hodieque apud nos. Primi generis fuere, ^m *Serabo lib. 10.* dies ἐορτασμοί seu Festi in quibus mos erat τὰς ἑγομένης ^m μὲν ἀνέστας ἐορταστικῆς ποιέειν *Sacra curare cum laborum intermissione solenni;* veluti Panathenæa, Eleusinia, Thalyfia, Elaphebolia, id genus Festa sexcenta apud Græcos, & Saturnalia, Lupercalia, Agonalia, Carmentalia, reliqua ejusmodi apud Romanos. De Festis autem seu feriis hisce, advertendum est, non omnimodo opere, juxta Gentilium disciplinam necessariò fuisse in eis abstinendum; imò opera, quæ ad vitæ utilitatem pertinere, haud pauca facere licuisse. Virgiliusⁿ

ⁿ *Georgic. 1.*

*Quippe etiam Festis quædam exercere diebus
Fas & jura sinunt; rivos deducere nulla
Religio vetuit: segeti prætere septem,*

Insidias

Insidias avibus moliri; incendere vepres

Balantumque gregem fluvio mersare salubri.

Et Columella^o; Feriis ritus majorum etiam illa permittit, far pinse-<sup>o De Re Ru-
stica lib. 2,
cap. 22.</sup> re, faces incidere, candelas sebare, vineam conductam colere, pisci-
nas, lacus, fossas veteres tergere & purgare, prata sicilire; ster-
cora equare, fœnum in tabulata componere, fructus Oliveti con-
ductos cogere, mala, pyra, ficus pandere, caseum facere, arbores seren-
di causâ collo vel mulo clitellario adferre; sed juncto advehere non
permittitur, nec apportata serere, neque terram aperire, neque ar-
borem collucare. Sed ne sementem quidem administrare, nisi prius
catulo feceris; nec fœnum secare, aut vincire, aut vehere, ac ne vin-
demiam quidem cogi per religiones Pontificum feriis licet, nec oves
tondere nisi prius catulo feceris. De frutum quoque facere & de-
frutare vinum licet. Pellibus oves vestiri, non licet. In horto quic-
quid olerum causa facias, omne licet. Feriis publicis hominem mor-
tuum sepelire non licet. M. Porcius Cato^p mulis, equis, asinis nullas<sup>p De Re Ru-
stica, cap. 139.</sup> esse ferias dixit. Idemque boves permittit conjungere lignorum &
frumentorum advehendorum causâ. Nos apud pontifices legimus
feriis tantum denicalibus (quibus scilicet hominis mortui causa^{q q Festus.}
familia purgari solita) mulos jungere non licere, ceteris licere. Ita ea
de re varia quidem erat opinio, ut in rebus præsertim ejusmodi fieri
amat. Sed qui disciplinas Pontificum interiùs agnovere, in die-
Festo, ut monet Servius Honoratus^r, sine piaculo dicunt posse fieri,<sup>r Ad Virg.
Georgic.</sup> quæ supra terram sunt, vel quæ omissa nocent, vel quæ ad honorem
deorum pertinent, & quicquid fieri sine institutione Novi operis
potest. Quæ de re consulas item, quæ habent Umbro, Scævola, alii
apud Macrobiū^r. Secundi dierum generis fuere ἐργασίμοι seu rebus<sup>r Saturnal. 1.
cap. 16.</sup> agendis idonei dies, id est, profesti Latinis; quibus scilicet opus aliquod
facere per leges & mores ex autoritate publica receptos licuit. Voca-
bulum nostrum **Working daies** optimè rem interpretatur. Tertium
autem genus constituunt ἀνοφερές^r seu dies infausti, inauspicati,<sup>r Lucian. in
Pseudologi-
sta, Plutarch
in Camillo.</sup> atri, quibus nimirum festivitas quidem nulla, sed opere omnimodo,
nisi quod necesse erat adgredi, abstinebant velut mali ominis infor-
tunium supersticiosius verentes. Atque generis hujus Binæ fuere
Species;

Species; Altera eorum, qui ex autoritate publica seu instituto civili ita Infausti seu Atri habebantur, Religiosi item dicti seu Sacri, ea notione, quâ Sacrum ac Religiosum execrandum, detestandum aut tristi omine infame significat^u, non quâ diis dicatum, aut cultu celebrandum. Altera eorum, qui non ex autoritate seu instituto civili, sed ex privatorum hominum opinione, observatione, seu disciplina secretiori sic habiti. Prior species visitur in eo, quod apud Romanos institutum est de diebus postriduanis. Quoniam scilicet Sulpitius tribunus militum^x ad Aliam adversum Gallos pugnaturus rem divinam fecerat postridie idus Quintiles; item apud Cremeram multisque aliis temporibus & locis, post Sacrificium die postero celebratum, malè cesserat conflictus; ideo iusserunt patres, ut ad collegium Pontificum de his religionibus referretur. Pontifices igitur statuē-
re postridie omnes Kalendas, Nonas, Idus, atro dies habendos; ut hi dies, neque praeliales, neque puri, neque comitiales essent. Sed & Fabius Maximus Servilianus Pontifex in libro duodecimo negat oportere atro die parentare, quia tunc quoque Ianum Iovemque præfari necesse est, quos nominari atro die non oportet. Et de his, Festus Pompeius^y; *Dies autem religiosi, quibus nisi, quod necesse est, nefas habetur facere; quales sunt sex & triginta atri, qui appellantur & Aliensis atque ii quibus mundus patet.* Sex & triginta sunt postriduanii illi. Mundus autem patere dicebatur^z postridiè Vulcanalium & a. d. III Nonas Octobris & ante diem VI Idus Novembris. Tunc existimatum, quæ occulta & abdita fuere religionis Deorum Manium patere ac veluti in lucem duci, unde Mundum tunc patere dici solebat. Per eos dies non cum hoste manus conferebant; non exercitus scribebatur, non comitia habebant, non aliud quicquam in republica, nisi quod ultima necessitas admonebat, administrabatur. Ita hæc infaustorum seu atrorum dierum species tam opus & laborem, quam festorum genus, non admittebant; idque ex autoritate seu instituto publico. Sed diversissimâ planè ratione. Festi, ob sacrorum curam & deorum cultum. Atri, tantum ne malè cederet opus incoeptum, ob malum dici omen. Neque enim illis sacrificium^a rite peragebatur. Posterioris Atrorum speciei exemplum ha-

^u Agell. Noct. Attic. lib. 4. cap. 9.

^x Cassius Hemina apud Macrobius Saturn. lib. 1. cap. 16. Anno ab V. C. 363. Agell. Noct. Attic. lib. 5. cap. 17.

^y Verba Religiosus.

^z Fest. in Verb. Mundus.

^a Agell. Noct. Attic. 5. cap. 17.

plum habetur in quarto Kalendas, Nonas & Idus cujuslibet mensis ^{b. Saturnal. lib. 1. cap. 16.}
 Verrius Flaccus alique scriptores veteres, tum apud Macrobiū, tum
 apud Agellium^c; *Ante diem quartum Kalendas vel Nonas, vel Idus* ^{c. Noct. Attic. 5. cap. 17.}
tanquam inominalem diem plerique vitant. Ejus observationis,
an religio ulla tradita sit, quari solet. Sed nos nihil super ea re scri-
ptum invenimus; nisi quod Q. Claudius annalium quinto cladem il-
lam vastissimam pugna Cannensis factum refert a. d. quartum Nonas
Sextiles. Hujusmodi farinae sunt quintae dies cujuslibet mensis Lu-
 naris apud Hesiodū & Virgiliū (natales scilicet Furiarum,) item qui-
 busdam quartus Lunae dies^d, Aegyptiaci^e alii aliquot, olim hodieque
 forsā à nonnullis, ut atri seu infausti, servati. Bini, in quolibet men-
 se, ejusmodi habentur apud Bedam. Alii, apud Joannem Paduanum^f & Joannem de Sacro Bosco. Alii in Calendario Romano Con-
 stantini Magni^g dicto. Atque apud alios editos, aliter atque aliter
 se dies illi habent. Quos inter tamen consensus est nullus, uti nec
 cum dierum ejusmodi penes me designatione in schedis sanè scripta
 vetustis hujusmodi; εἰσὶ γὰρ ἐν ἐκάστῳ μὲν ἀνὰ δύο ἡμέραι αἱ ὀφείλει
 πᾶς ἀνθρώπος παρατηρῆσαι· μὲν Ἰανουαρίῳ ἡ β' καὶ ἡ ιδ'· μὲν Φεβρουαρίῳ
 ἡ β' καὶ κς, μὲν Μαρτίῳ ἡ δ' καὶ ἡ κ, μὲν Ἀπριλίῳ γ' καὶ κ, μὲν Μαΐῳ ζ' καὶ κβ,
 μὲν Ἰουνίῳ γ' καὶ ιβ, μὲν Ἰουλίῳ σ' καὶ β, μὲν Ἀγρίῳ δ' καὶ ιε, μὲν Σεπτεμβρίῳ
 β' καὶ ιδ, μὲν Ὀκτωβρίῳ γ' καὶ κη, μὲν Νοεμβρίῳ ε' καὶ ια, μὲν Δεκεμβρίῳ
 β' καὶ κδ, sunt in mense quolibet dies bini, quos cavere debet quis-
 que mortalium. Ianuario II & XIV, Februario II & XXVI, Mar-
 tio IV & XX, Aprili III & XX, Maio VII & XXII, Junio III &
 XII, Julio VI & II, Augusto IV & XV, Septembri III & XIV, Octobri
 III & XXVIII, Novembri V & XI, Decembri III & XXIV. Atque
 ex duplici ferè ratione dies hujus speciei atri habiti. Aut ex malo
 seu infortunio aliquo insigni, quod in illis accidisse notaretur, aut ex
 disciplina Astrologica, qualem docuere Hesiodus & Orpheus. Die-
 rum autem jam dictorum tam generis Secundi seu Profestorum
 aliquot, quàm Primi & Tertii omnes ἡμέραι ἱερᾶς dies sacrae diceban-
 tur, sed ratione perquam dissimili. Cur primum genus sic dictum,
 res ipsa indicat. Quia scilicet Diis Sacrae ac Sanctae; seu ut Angli
 vocamus *Holidates*. Cur autem genus tertium, & quam diversâ

^d S. Ambros.
Hexaemer. 4.
cap. 9.

^e Cal. Rhodi-
gin. Antiq.
lect. lib. 14.

^f cap. 9. Gra-
tian. C. 26.
quest. 7. C.

^g 17. Lil. Gy-
rald. lib. de
diebus &

mensibus. &
videtis Io.
Tzet. Chi-

liad. 10. 303.

^h Vide A. Ro-
manum in
supputatione

Ecclesiastica
pag. 8. Wice-
burgi, 1595.

ⁱ Henric.
Ranzosium
in Calenda-
rio pag. 119.

^k Edit. in Di-
onys. Petasii
Vranologio,
pag. 112.

ratione, paulò superiùs monetur. At qui Secundi generis, id est, profestorum, rebus agendis maximè ac præ aliis idonei, sive ex ratione Astrologica, sive aliâ quavis disciplina habebantur, ideò etiam *ἱεροὶ* nominari solebant, velut *παῖς δ' ἀποφράσι* seu *infaustus*, atque inauspicatis sic oppositi. Et observant passim Grammatici τὸ *ἱερόν* seu *sacrum* etiam Homero aliisque veterum dici, nunc quidem, notatione communiori, tum id quod Diis sacrum, tum id quod suo in genere præstabilius, nunc etiam quod, singulari Deorum beneficio, humano generi utilitatem affert insigniorē. Unde *ἱερόν ἀλφειτὸν*, *ἱερά πόλις*, *ἱερά γῆ*, *Farina sacra*, *Vrbs sacra*, *tellus sacra*. Jam verò, cum ^b In Diebus. Hesiodus diem Septimum *ἱερόν* dixerat, rationem statim subiungit ^h.

—— *ἑβδομή, ἱερόν ἡμᾶρ*,

Τῇ δ' Ἀπόλλωνα χρυσίονα γείνατο Λητώ

Septimus dies sacer est. Hoc enim Apollinem auri-ensem genuit Latona. Nimirum mensium dies exequitur, bonos, malos, mediocres. Insignes tres facit; Neomeniam seu primum, quartum, & Septimum. Rationem reddit expressim de Septimo. Natales Apollinis incidisse in mensis diem Septimum, id est, ut docuere Delii, Thargelionis, quod scimus ex Laertio ⁱ. Unde & *ἑβδομα γυνῆς* dictus Apollo. Qua de re visendi Plutarchus ^k, Proclus ad Hesiodi locum, Eustathius ^l, alii; qui inde non solum mensis, in quo natus est, diem Septimum, (quo Thargelia celebrari ^m solita; ut Septimo mensis Pyanepsionis, Pyanepsia,) sed uniuscuiusq; Septimum, per totum annum, ei tradunt sacrum fuisse. Quemadmodum octavum quemq; mensis diem Neptuno ⁿ, atque Mercurio quartum scribunt nonnulli. Festum autem illud Apollini celebrabant ^o Athenienses, laurum gestantes, canistrum coronantes, hymnisque laudantes Deum. At quid hoc omninò ad Septimi diei in recurrentibus periodis dierum Hebdomadicis cultum? Nihil heic asseritur præter id quod solum est, Septimum mensis diem Apollini sacrum. Neque enim Septimus, qui sequitur, seu decimus quartus mensis inde, hoc sensu sacer est Hesiodo, sed alterâ illâ sacri notatione, quâ id, quod utilissimum est, aut perquam accommodum, dicitur sacrum. Unde post de decima quarta mensis die (sic *τετράδα ἱερῶν* *quartam mensis instantis*, quo nomine

ⁱ In Platonis Vita.

^k Sympos. 8. quest. 1.

^l Ad Iliad. φ. videbis Io. Meursium de Denario Pythagorico, cap. 9. & in Gracia feriatâ, lib. 3. in *ἑβδομή*.

^m Plutarch. Sympos. 8. quest. 1.

ⁿ Idem in Theseo.

^o Proclus in Hesiodi Dies.

mine mensem vocat ille usque ad diem vicesimum; id est, pro secunda tetrade seu decadis secundæ tetrade sumit Proclus, aliique interpretes Græci) & de Inclinantis etiam mensis seu tertiæ decadis die quarta, id est, vicesima quarta die, simul locutus, non vult dies illos quempiam omninò curis gravioribus terere seu animum tunc, omnis causâ, cruciare, sed res qualescunque lætiùs agere. Rationem ex singulari rebus agendis temporis opportunitate, addit de utraque.

——— μάλα τοι τετελεσμένον ἡμᾶρ

Valde hac accommodata est dies. Quod per *ἱερά* seu *sacra* explicant interpretes. Non quia Festi illi dies (si Festum Buphoniæ in xiv Scirrophorionis P mensis, aut similia ex accidenti evenientia excipias,) sed quoniam ex ratione Astrologica rebus agendis perquam idonei auspicatissimi que. Proclus; τὰς ἡ τετράδας ἀμφω εἶναι ἱεραῖς. τὴν μὲν ὡς μάλιστα τὸ σελλωαῖον ἐκφαίνουσιν φῶς. τὴν δὲ ὡς τὸν ἔχουσιν πρὸς τὴν τετρακάδα (sic planè pro τετράδα legendum) λόγον ὃν ἡ ἐβδόμη πρὸς τὴν νημιώϊαν. καὶ γὰρ ἡ τετάρτη καὶ εἰκοστὴ ἐβδόμῳ ἔχει τάξιν πρὸς τὴν ἐκάτην. *Quartas dies utrasque* (id est, decimam quartam & vigesimam quartam mensis) *sacras facit.* Alteram, quoniam in ea maxime splendet Luna; scilicet plenilunium est. Alteram, quoniam eandem ea habet, ad trigessimam (si putes retro) rationem, quam habet Septima ad Novilunium. Nam dies vigesima quarta locum obtinet Septimum ab ultimo mensis die. Et de decima quarta expressiùs postea Hesiodus,

Τετράδι δ' ὄϊζε πίθον (πρὸ πάντων ἱερὸν ἡμᾶρ)

Μίση.

Quarta quæ media est, seu decadis secundæ die quarta, *dolium aperi;* præ omnibus *sacra dies est;* quemadmodum & iterum ibi sacrum eo sensu facit diei tertii decadis quartæ tempus antemeridianum. Neque verò spectat illud de dolio aperiendo ad diem decimum quartum, velut ad Festum tunc celebrandum, aut primitias novi vini tunc ritu solenni ac sacro delibandas. Nam Festum eo nomine notissimum, scilicet *πιθοιγία*, ad diem Anthesterionis undecimum attingit. Et ad decimum quartum mensis diem, ratione jam dicta, attingere volunt aliqui illud Virgilii,

¹ Etymologic.
in Buphonia.

¹ Plutarch.
sympos. 3.
quest. 7.

¹ Apud Ser-
gium in Ge-
orgic. 1. &
videtur Io. Pi-
cum Mirand.
in Astrolo-
giam lib. 3.
cap. 14.

Septima post decimam felix, & ponere Vites

Et pressos domitare boves, & licia tela

Addere ———

Septima nimirum duplicata, quæ dies est iteratò septima post primam decadem. Sed liquidò hinc constat non omnino voluisse Hesiodum Septimum diem recurrentem ea notione sacrum fuisse, quâ cultus aliquis denotatur, sed cujuscumque mensis tantum diem Septimum Apollini sic sacrum; quemadmodum in rythmico illo carmine de diebus Ægyptiacis,

Prima dies mensis & Septima truncat ut ensis

nihil ad septimanæ, sed ad mensis, Januarii scilicet, Septimum diem duntaxat spectat. Adeo ut nihil ex Hesiodo de Septimi recurrentis dici, sive cultu, sive observatione aliqua posse elici; nemo non videat. Versus, qui apud Aristobulum ex Hesiodo sequitur, festivitatem ne verbo tenus quidem respicit; uti nec reliqui, quos citat ex Homero, præter unicum illum, quo dies Septima, quemadmodum Hesiodo, etiam ἱερὸν ἡμέρας dicitur, seu *dies sacer*. Nam bini reliqui non magis sanctitatem Septenario in diebus numero tribuunt, quàm

¹ *Thebaid. 3.* illud Papinii^f,

Septima jam nitidum terris aurora deisque

Purpureo vehit ore diem ———

¹ *Prefat. in* aut Claudiani¹ illud

Nuptias Honoris & Mariæ.

Septima lux aderat Cælo, totiesque renatus

Viderat exactos Hesperus igne Choros.

Tum Phæbus &c.

Et quæ sunt similia. Sacrum autem diem nuncupari interea Homero diem Septimum, mirum magis non est, quàm Hesiodo. Ratio

¹ *Odyss. μ.* & fortè parilis. Quin & non semel alibi¹ Homerus

¹ *Ἀλλ' ὅτ' αἶψ' ἔβρομον ἡμέρας Ἰπὶ Ζεὺς Ἰήνε Κρονίων*

Sed quando Septimum diem Iupiter induxerat. In quo nulla Septenariæ periodi dierum ratio alia præter eam, quæ rei, quam narrat, singulariserat. Atque altero in loco expressim naves conscensas ait, solutumque è portu. Neutro sacra memorat. Tametsi ex veterum more, Dies etiam omnes, quæ optatissimam lucem hominibus præstant,

stant, tam sacri dici possent quam ii, qui auspiciores habiti. Per metonymian causæ, qui Jupiter heic seu Numen est. Unde ἡμερᾶν ἐκ Διὸς καὶ ἐκ Διόθεν *Dies à Iove* generatim dicti, quod nihil aliud significat quàm *dies, quos Natura constituit*, uti & monuit vir præstantissimus Daniel Heinsius in Hesiodum. Unde & Diei^x nomen, &^x *Varro de ling. Lat. lib. 4. Macrobi. Saturn. 1. c.* Diepiter. Et Homerus^y etiam

Ὁ Φερα μὲν ἡὺς λῶ καὶ ἀέξετο ἱερὸν ἡμᾶρ.

Quandiu tempus matutinum erat, & sacra crescebat dies. Ubi qui-

dem Sanctitatem volunt aliqui^z tempori antemeridiano tribui, ex

eo quod tunc sacra peragi frequentius solita. Sed Eustathius recte

quidem integro diei ibi tributam vult, ratione ei, quam diximus,

haud dispari. Et Scholiastes alter vetus nihil aliud dictum ibi vult, &

quàm diem ex ortu solis auctum seu factum. Quæ sequuntur apud

Aristobulum ex Lino, atque apud Clementem ex Callimacho (si

versum priorem excipias, in quo intereà ne vestigium aliquod extat,

unde sanctitas seu cultus diei Septimo asseratur) ad singularem nu-

meri septenarii dignitatem, non ad diei Septimi cultum, aut sancti-

tatem omninò attinent. Neque rectè, si quid video, vertunt inter-

pretes Clementem, perinde ac si voluisset ille Septimum in periodis

dierum diem sacrum tam Græcis quàm Ebræis agnitum. Dum

enim ait quidem πῶς ἑβδομήκοντα, qui *numerus est Septenarius*, sacram

esse utrisque, non ut Aristobulus, tam de die Septimo loquitur

quàm de numero in Univerſum Septenario. Tam Græci, in-

quit, quàm Ebræi sciunt πῶς ἑβδομήκοντα ἱερὸν εἶναι *numerum Septe-*

narium esse sacrum καὶ λῶ (sic enim pergīt) ὁ πᾶς κόσμος καὶ κλειῖται

τῶν ζωογονημάτων καὶ φθοριμάτων ἀπάντων *per quem, aut secundum quem*

Univerſus mundus circum agitur eorum, quæ viva gignuntur, &

omnium quæ producuntur. Quod ipsum crebrò dici solitum^a ab

Astrologis veteribus (quibus *κοσμοκράτορες mundi gubernatores* nun-

cupati Planetae Septem) etiam totidem verbis, de hebdomadibus seu

numeris Septenariis, dixerat Aristobulus paulò ante illud, ex eo de

Hesiodo & Homero allatum. Atque alibi idem ipsum de Hebdo-

madibus seu numeris Septenariis repetit ipse Clemens^b. ubi expli-

cans, quænam Hebdomadibus illis innuantur, ea, dicit, esse Septem

^x Varro de
ling. Lat. lib.
4. Macrobi.
Saturn. 1. c.

^{15.}
^y Iliad. θ.

² Porphyrius
ap. Eustath.
ad Iliad. λ
& θ.

^a Videſis Iul.
Firmic. Ma-
thes. lib. 3. in
proœmio,
Proclum in
Timæum
pag. 11. & c.
^b Seromat. 6.

Angelos principes, Septem Planetas ὅφ' ὧν καὶ συμπάθειαν οἱ χαλδαῖοι πάντα γίνεσθαι νομίζουσι πρὸς τὸν θνητὸν βίον à quibus Chaldaei (sic ille) existimant omnia per sympathiam, quæ ad mortalem vitam pertinent, fieri; Septem Pleiadas, Septem triones, καθ' ἧς αἱ γεωργίαι καὶ ναυπηγίαι συμπρατύνονται per quos & agricultura exercetur, & navigatur, Lunaræ figuræ Septeno quolibet à Neomenia die mutationes, Septem Lyræ fonos, Septem sensuum instrumenta, mutationes ætatis anno quolibet Septeno, dies in medicina criticos; in quibus Hebdomadis nomen notissimum; uti & apud Ciceronem^c est videre, ut, quæ apud medicorum filios ea de re sunt obvia, præteream. Atque alia ejusmodi reperiri, inquit Clemens, quamplurima apud Hermippum in libro περὶ ἑβδομάδων seu de Septenario. Qualis etiam liber de Hebdomadibus tribuitur Hippocrati apud Chalcidium^d; qui in operibus ejus non reperitur. Unde manifestum fit, de Septenario numero generatim, non simpliciter de die septimo intelligendum in citatis Clementem. Neque aliò spectare vult versus illos Hesiodi, Homeri, Lini seu Callimachi. Quibus, velut ex Callimacho, uti etiam Aristobulus ex Lino, subjungit distichon consonum,

Ἐπτα γ' πάντα τέτυκτο ἐν ἑρμανῶ ἀστερόεντι
Ἐν κύκλοισι φανέντ' ὀπτιπελομένησι ἐνιαυτοῖς,

Septem verò omnia perfecta sunt in cælo siderico, quæ orbibus visuntur volventibus in annis. Neque igitur ἑβδομή in Callimachi seu Lini versibus dies Septima est, sed septenarius numerus; nec Hebdomas pro die septimo cum interprete sumenda in eo, quod habet Clemens de Elegiis Solonis. Nam palàm est, elegias illas de annis climactericis seu septenaria ætatis humanæ mutatione, Hebdomadam nomine Aristoteli^e etiam, aliisque sæpius denotata, tantum loqui. Quod liquet ex ipsis Solonis ea de re versibus, tum alibi sæpius, tum apud Clementem ipsum^f occurrentibus. Ac celeberrimas fuisse has Solonis hebdomadas scimus ex Plutarcho, Censorino, aliis. Et de eximia dignate ac præstantia Septenarii (cui Virginis, Palladis, ipsiusque Temporis^g, omnium rerum Nodi, alia veneranda nomina indita) ex Schola Pythagorica, & Platonica innumera habent

^c Fam. Epist. lib. 16. 9.

^d In Timæum Platonis.

^e Politic. lib. 7.

^f Stromat. 6.

^g Hesychius in Καιρός.

Varro^h, Macrobiusⁱ, Nicomachus Gerasentus^k, Philo^l, Chalcidius^m,^h *Apud Agellium lib. 3. cap. 10.*
 Matianus Capellaⁿ, alii. Et ea de re Commentarios scripsere recentiorum aliqui^o. Adeò ut nec sensus Clementis alius esse queat,^h *In somn. scipionis lib. 1.*
 quàm ut Ebræis ita & Græcis Septenarium numerum valde in honore habitum; non omninò, diem Septimum his, uti & illis, cultum; quod tamen cum interprete ejus sunt viri docti, qui asserant.^k *De Mundi Opificio lib. 1. c. 1. E. G. d. p. 1.*
 Ex jam dictis autem de septimo mensis apud Athenienses aliosque die, ea quæ è Luciano & Agellio afferuntur, intelligenda. Dies septimanae & Hebdomades illis sunt dies mensium septimi seu Lunæ Hebdomades; minimè dies septimi Periodis perpetuò recurrentes.^l *Arithmet. Theolog. apud Photium cod. 187.*
 Atque ita sumit Agellium Joannes Meursius^q. Samuel autem Petitus^r, de Prytaniæ Hebdomadibus. Utcunque, ad Sacrum aliquem Septimi cujusque Diei cultum non attinent ibi Hebdomades. Uti nec Varronis liber de Hebdomadibus, Agellio^f, Nonio^r, Symmacho^u citatus; nec Hermippi, cujus meminit Clemens^x. Neque fane ex eo, quod Diogenes Grammaticus Rhodi Sabbatis disputare solitus est apud Suetonium, ideo Sabbati seu Septimi diei Cultum Rhodiis fuisse, omninò sequitur. Septenariam quidem ibi dierum periodum recurrentem innui, res ipsa docet. Nam in Septimum diem, pro Sabbato in quo disputare volebat, Tiberium distulit Diogenes. Idem fortè scripsisset Suetonius, si dixerat, diebus septimis seu die quolibet septimo, perinde ac ubi de M. Antonio Gniphone ait^y, eum quotidie præcepta eloquentiæ tradidisse, declamasse verò *non nisi Nundinis*, aliud fortè non significat nisi nono quoque die, non ipsarum, ut in civili temporum ratione locum habuere, Nundinarum die declamasse. Nam ut Nundinæ ex origine Latina nominem diem, ita fane & *Sabbata* ex origine Ebraica & linguæ Hellenisticæ, quæ apud Judæos Ægyptienses, Græcienses, Romanenses in usu, propagine in Romanorum linguam receptum, non solum Festa & Solennitates omnimodas Judæorum (ut ante memoravimus) denotavit, verum etiam ipsos dies septimos, quæ septimi fuere. Atque ita in Sabbatis disputare, foret tantum disputare in Hebdomadis recurrentis die aliquo unico, quem sibi præstituerat. Sonus quidem affinis est *שבוע* *Sebai*, quod *Septem* est, & *שבת* *Sabath* seu *Sebath* quod

^h *Apud Agellium lib. 3. cap. 10.*

^h *In somn. scipionis lib. 1.*

^k *De Mundi Opificio lib. 1. c. 1. E. G. d. p. 1.*

^l *Arithmet. Theolog. apud Photium cod. 187.*

^m *In Timæum Platonis.*

ⁿ *De Nuptiis Mer. & Philologia lib. 7.*

^o *Fabius Paulinus lib. 7. de Hebdomadibus, l. Meurs.*

^q *In Denario Pythagorico cap. 9. &c.*

^r *Iacob. Bouduc. De Ecclesia ante Legem lib. 1. cap. 2. alii.*

^s *Græcia feriata lib. 3. in E. G. d. p. 1.*

^t *Eclog. Chronolog. lib. 4. cap. 4.*

^u *Lib. 3. c. 10. Verb. nidulantur & lucces.*

^v *Austario Ep. 2. ubi & de Juretum.*

^w *Stromat. 6. Lib. de Illustr. Gram.*

^x *Lib. de Illustr. Gram.*

quod est *Sabbatum* seu *Requies*, nec commune quid ex vi nominis habet cum septimo. At verò, quoniam septimo requiescendum erat, die scilicet atque anno, ideò ipsum vocabulum שבת *Requiem* seu *Sabbatum* denotans, linguâ Hellenisticâ uti & Orientalium aliis, ¹ *Exod. 20. 11.* ipsisque Judæis, subinde *Septimum* reddebatur. In ipso decalogo ² pro eo quod est יהוה את יום השבת ויקדשהו *Idcirco Benedixit Dominus diei Sabbati, & sanctificavit eum*, habent Hellenistæ ἀὶ τὴν ἑβδόμην ἐυλόγησε κύριος τὴν ἡμέραν τὴν ἑβδόμην καὶ ἡγάσεν αὐτήν, *Idcirco benedixit Deus diei Septimo, & sanctificavit eum*. Quemadmodum etiam R. Saadias Gaon in versione sua Arabica substituit ibi *benedixit Deus* اليوم السابع *diei Septimo*, uti & vetus Arabica versio penes me manuscripta. Sic item in Decalogo legitur, qui in Ritualibus aliquot Christianorum. Sed Judæi Mauritanienſes, Chaldæi, alii ibi *Sabbatum* juxta Ebraicam retinent veritatem. Alibi item in ³ *Exod. 31. 15.* *Exodo* ⁴ *omnis, qui fecerit opus* ביום שבת *diei Sabbati, morte morietur*, ab Hellenistis editis vertitur, *omnis qui fecerit opus τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ in die septimo*. Sed ibi quidem in Codice vetustissimo Regio, ex Oriente pridem allato, legitur τῇ ἡμέρᾳ τῇ Σαββάτῃ *diei Sabbati*. Ex ratione non dissimili pro eo quod est in Ebræo ⁵, *numera-* ⁶ *bitis* שבע שבתות *septem Sabbata integra &c.* habent Hellenistæ ἐπτα ἑβδομάδας ὁλοκλήρας, *septem Hebdomadas integras*, uti & שבע ⁷ *Ibid. 25. 8.* שבתות השנים *septem Sabbata annorum* appellant in versione Hellenistæ ἐπτα ἑβδομάδας ἐτῶν, *septem annorum Hebdomadas*; & utrobique consona etiam est vulgata. Priore in loco Chaldæi item שבוע, R. Saadias سبعة أسابيع, etiam & Judæi Hispanienſes *siete semanas*, quæ omnia *septem* significant. Insuper posteriori, Judæi Mauritanienſes, سبعة أسابيع سنين *septem Hebdomadas annorum*, ubi Hispanienſes *siete Sabbathoth de annos*. Ita ex interpretatione tam veteri, quam recentiori שבת seu *Sabbatum* non solum *Quietem* seu à laboribus cessationem, quæ pars Festi semper singularis habita, atque vocabuli ipsissima est significatio, denotat, verum etiam diem seu annum *Septimum*, quoniam in eo quiescendum;

dum ; uti & Lustrum & Olympias, quinquennium seu (pro varia ratione putandi) quadriennium, prætermisâ primariâ unde dicitur utrunque significatione, quæ nihil temporis ejusmodi omninò in se habet. Hinc nemo nescit Hebdomadam etiam seu orbem dierum septenarium, tam Magistris dici passim שבת quam שבווע, id est, tam *Requiem*, quam *Septimanam*, ut per synecdochen partis. Illinc Feriæ sexcenties appellantur prima, secunda, tertia בשבת *Sabbati*; quemadmodum etiam in federe novo. Ut, *prima* seu *una Sabbatorum*^c pro die Solis seu Dominico; & *jejunobis*^d in *Sabbato*, pro^e *D. Marc.* eo quod est, jejuno bis in hebdomade. Mirum igitur non est, La^{16. 9.} etantium existimasse Sabbatum septem denotasse. *Hic est*, inquit^e, *20. 1.* *ille dies Sabbati, qui linguâ Hebræorum à numero nomen accepit.* Sic^d *D. Luc. 18.* alii^f. Hinc factum est insuper, ut Gentiles, quorum in linguas Sab^{12.} bati hæc notio per Judæorum, sive consuetudinem, sive libros Helle^e nisticos irrepsit, diem quemlibet in ordine Hebdomadico voca^{Lib. 7. seu de Dracino Premio, cap. 14.} rent ἡμέραν τὴν Σαββατικὴν *diem Sabbaticum*, perinde ac si significasset, ex vocabuli vi, diem Hebdomadicum, ut inferiùs^g patebit exⁱ *Theophil. Antiochen. ad Autolycum lib. 2.* Vettio Valente Antiocheno. Hæc cum ita sint, intelligi quidem commodè potest, Diogenem Grammaticum Septimis quibuslibet^h disputasse diebus, per Sabbatorum vocamen sic à Suetonio (cui τὸ *Sabbata* pro recurrente dierum septenorum, quibus jejunia servata sunt, periodo notum esse scimus ex Epistola Tiberii, de qua supra^h)^h *Cap. 15.* denotatis; non aliter atque intelligimus illud Vulcatii Gallicani de Avidio Cassio. *Exercitium Septimi diei fuit omnium militum, ita ut & sagittas mitterent, & armis luderent; & arma militum Septima die semper respexit.* Si dixerat, Sabbatis, idem sanè, tametsi vocabulo peregrinæ originis, seu Romanis suis eâdem notione non inusitato, dixerat. Nullo ad festivitatem Sabbati, ita vulgò dicti, sed ad dierum Septenorum tantùm qualemcunque orbem, respectu habito. Quod intereâ si quis non ferat, concedatur Sabbata Diogenis illius fuisse ipsos dies Saturni, Ebræorum Sabbatis ita vulgò dictis, semper respondentes; quæ ob Ebræorum mores nullibi fermè in Romano Imperio non in usu, eo nomine Romanis etiam satis nota. Certè id non ita facilè concedendum, quoniam dies ille rebus

agendis in auspiciis Romanis Græcisque habitus. Qua de re etiam plura mox. At verò Cultum quærimus. Ideone sive Rhodiis sive Gentilibus aliis cultus dies Saturni seu Ebræorum Sabbatum, quoniam memoratur, Diogenem eis in diebus Rhodi disputasse solere? nihil minus sequitur. At demum de Græcorum veterum moribus heic in Univerſum illud pronuntiandum est; Annorum & Mensium rationem in sacris, non omnino dierum aliter atque ex recurrente anni mensive tempore revolverentur, eos habuisse. Scilicet ab oraculis legibusque acceperant ipsis sacrificandum esse $\kappa\epsilon\gamma$, ἡγουσιν τὰ πάτερμα, μῆνας, ἡμέρας, ἐνιαυτὸς secundum Tria, videlicet patria, Menses, dies, annos. Unde ἅπαντες οἱ Ἕλληνες universi Græci (ut ait Geminusⁱ Astronomus priscus, qui rem totam narrat) annos juxta Solem, menses verò & dies juxta Lunam agebant. Atque δὲ τῶν τῆς σελλῶν, inquit ille, Φωτισμῶν αἱ περὶ σηγορίαι τῶν ἡμερῶν κατανομάθησαν, à Luna illuminationibus appellationes dierum sunt denominatæ, id est, à Synodo ad Synodum, nullâ Septenarij^k revertentis ratione civili seu sacrâ (nisi, ut dictum est, ex accidenti) habitâ, sed subinde Astrologicâ. Quod ex Ritualibus Etruscorum libris apud Censorinum affertur, ad numeri Septenarij, in ætatibus urbium ac hominum, prærogativam, non omninò ad dierum cultum pertinet. Nec quod de Judæis intermiscetur, eos spectat aliter atque numeri illius ipsis in temporum distinctione usus erat, quemadmodum Soloni & Etruscis, de quorum libris, quâ huc attinent, ipse Censorinus^l postea in ætatum discrimine. Et sciunt pueri, Solonis Hebdomadas aliud non fuisse præter annos climactericos. Quod verò habet de Etruscis Postellus, aut hallucinatio est manifesta, aut commentum audax. Neque enim Dionysius Halicarnassensis^m, neque Ciceroⁿ, quos citat ille, de Septimo aliove die recurrente loquuntur; ut intuenti liquebit. Et quod ait, Dionem asserere Sabbati Judæorum usum ad Græcos Romanosque fuisse translatum, aut testari saltem unam ex septem diebus Hebdomadis fuisse quieti concessam; id etiam à vero est alienissimum. Nil hac in re asserit Dio præter id quod est, dierum juxta Planetarum septem in eis dinumerandis ordinem ab Ægyptiis acceptam passim invaluisse, maximeque apud Roma-

ⁱ Isagoge
τὸ φανόρμημα
cap. 6.

^k Videſis A-
rati Dio ſe-
meia & Hug.
Grotii notas
ibi pag. 17.
col. 1.

^l Cap. 17.

^m Antiq.
Rom. 1.

ⁿ De Legibus
lib. 1.

Romanos, quod ad unam in hebdomade quieti concessam nullatenus spectat. Et quod adjicit de Jani institutione, nugæ sunt prorsus nugacissimæ. Nec omninò culta Romanis Sabbata seu hebdomadem Judæorum innuit tetrasticon illud prius Ovidii. Monet scilicet amantem, qui amare jam dedisceret, ut in remedium amoris loca, quibus ipse simul cum amica assueverat, diligentius quantocius & procul fugeret. Idque adeò sollicitè, ut nec dies inauspicatissimi aliàs rebus agendis, adeoque itineri, habiti cum laqueis amoris nondum extricatum morarentur. Quinam heic illi? Dies Saturni, quibus Sabbata ab Ebræis Romæ culta, ideoque peregrina dicta, etiam & cladis Aliensis dies infaustissimus. Peregrina enim Sacra alia fuere, quæ Romanis ex autoritate publica è regionibus exteris inducta, qualia memorat loco citato Festus; Et Ausonius^o,

^o In Ecloga-
rio.

Adjiciam cultus peregrinaque sacra Deorum,

Alia, quæ Peregrinis ibi degentibus plerunque, sed non semper permessa, nec Romanis ex more aut jure Romano omninò communia; qualia Ægyptiaca aliqua fuere & Judaica, *alienigenarum sacra* Senecæ^p dicta. Et C. Cassius^q de Servis; *Postquam nationes in familiis habemus, quibus diversus ritus, Externa Sacra aut nulla sunt, colluviem istam non nisi metu coercueris.* Suetonius item de Tiberio^r; *Externas ceremonias, Ægyptios Judaicosque ritus compescuit: coactis qui superstitione ea tenebantur, religiosas vestes cum instrumento omni comburere.* Et Tacitus^r, *Actum & de sacris Ægyptiis Judaicisque pellendis.* Atque inter hujusmodi Sacra peregrina Sabbati cultus tunc fuit Romæ: non inter ea quæ ex decreto publico recepta. Nam & Sabbata sua hebdomadica seu peregrina illa Romæ sub Augusto, id est, cum scripsit Ovidius, servasse Judæos scimus etiam ex Philone^t, ubi traditur, Augustum rationem, in distributionibus suis mensuris, Judæorum ita haberi voluisse, ut, si liberalitas illa in *ἡμέραν ἑβδομήντην sacrum diem septenum* incidisset, quâ illis nec dare nec accipere licuit, à diribitoribus die postero beneficium illud acciperent. Quod sanè nec Romanis commune fuisse die septimi celebrationem seu cultum obiter palam facit. Et Ovidius ipse, ubi de locis puellarum captandarum, amoris candidatum docet, locos Ro-

^p Epist. 108.

^q Tacit. Annal. 14.

^r Cap. 36.

^t Annal. 2.

^u & vide Joseph. Archæolog. lib. 18.

^v cap. 4. & Valer. Max. lib. 1. cap. 3.

^w Lib. de legatione ad Casum.

mae, quibus culta Septima Sacra Judæis, memorat, ut videre est in disticho superius capite decimoquinto ex eo citato. Non igitur in eo quod ait, *nec te peregrina morentur Sabbata*, de Sabbatis peregrinis amasium Romanum monet, perinde ac si Sabbatorum ipsorum, id est, Festi gratiâ, dubitaret de discessu ejus. Sed cum dies, quibus Sabbata illa à Judæis celebrata, id est, Saturni, per Sabbatorum peregrinorum nomen illic denotati, inter infaustos ac atros, licet non ex auctoritate publica seu instituto civili, tamen ex disciplina permultis privatim recepta, numerarentur; ideo dubitavit Ovidius, ne facile evenire posset, ut diebus illis discessum pronius differret amasius (libentissimè aliàs etiam cunctabundus) eò quod rebus gerendis, ac itinere minùs idonei existimarentur. At verò, inquit, non solum dies illiusmodi te non morentur, qui ex disciplina tantum Mathematicorum inauspicati habentur, verum nec illi, qui ex instituto publico rebus ferendis minimè idonei seriò fiunt, veluti dies ille cladis Aliensis. Id est, nullius diei aut temporis utcunque aliàs infausti qualitas discessum tuum differat. Quod quidem firmatur ex sequenti tetrasticho. Nimirum docet, puellam primò captare intempestivum esse Natalibus suis seu Calendis Aprilis Festive solennioribus, *quæ aliquid dandum est, illa sit atra dies*. Aliàs verò, inquit, etiam dies alioquin atri seu infausti haberi soliti, veluti cladis Aliensis, & septima Festa Judæis culta, id est, dies Saturni, amoris incipiendo satis idonei sunt, tametsi aliàs rebus sint minus apti gerendis. Ex re enim manifestum est, in utroque tetrasticho Sabbata & Festa septima ad tempus ipsum seu diem Saturni tantum denotandum, non ad ipsos diei ritus sacros, velut Romanis ipsis in usu, indicandos, memorari. Unde & quod ex Tibullo subjungitur & lucem capit & mutuo dat. Quæsit ibi amasius moras; mala avium omina causatus est; inauspicatam etiam Saturni diem setenere; Sacram etiam nuncupatam ea notione, ut antè diximus, quæ Sacrum quid aut religiosum, eo quod tristi omine est infame, nuncupatur. Unde Justus Lipsius^u tum Ovidii peregrina Sabbata, tum Tibulli diem Saturni breviter sic explicat. *Triste Saturni sidus & maleficum: quale ingenium inferorum. Inde est nenia Græcorum Κρόνιον ὄμμα, id est, Saturnius oculus.*

^u Saturnal.
Serm. lib. 1.
asp. 5.

oculus. Inde superstitio, Saturni diem via non faustum. Quæ omnia in id recidunt, ut dies Saturni seu septimus pro inauspicato, tantum ex disciplina Mathematica, adeoque tantum iis, qui eâ, ut amantes non raro, caperentur; non civili seu publico aliquo instituto. Malevolum nimis Saturni sidus esse, passim apud Astrologos legitur; de quorum denominatione dierum à planetis, fusiùs (ut rite Josephi locus, de quo agitur, explicetur) infra dicemus. Summa ex hætenus dictis est, diem illum ex instituto moribusve publicis tantum Judæorum genti, atque eis, qui in eorum ritus, ut Proselyti Justitiæ, transierant, Festum fuisse; Romanorum autem nonnullis ex disciplina Mathematica diem quidem inauspicatum, ob sideris dominantis, à quo denominatus est, malevolentiam, haberi. Sed neque sic ex instituto seu moribus publicis. Ita ut ejusdem ratio nulla omnino Romanis haberetur extra Astrologicas privatorum opiniones; quas sanè, cum in seculo illo, Mathematicorum, id est, hæc Astrologorum, artes (ut scimus ex Suetonio & Tacito) toties Romæ tanto in pretio essent, totiesque damnatæ pulsæque recurrerent, non est quod dubitemus, plurimum apud vulgus, ut fieri amat, invaluisse. Et Festos Saturni dies, quotquot omnino fuerint, in Decembri simul locatos esse, nescii non sunt, qui nondum ære lavantur.

C A P. XVIII.

Ostenditur qua capite decimo sexto è Tertulliano, Lampridio, Seneca, de die Saturni, Sabbatis ac die Septimo afferuntur, non omnino probare cultum diei Septimi Romanis veteribus ex instituto seu publicè receptum. Festa Romanorum quotannis stativane Pentecostes numerum, juxta Tertullianum, implese. Calendariis aliquot, velut ex More Romanorum veteri, Dierum Hebdomadas, pro Ogdoadibus, summa cum ositentia adponi.

Sequuntur in Capitis superius decimi sexti Objectionibus, loci illi Tertulliani bini insignes. Alter ex Apologetico, ex libro adversus Nationes alter, cum virorum doctorum aliquot in eos animadversionibus, quibus apud Gentiles veteres Septimi diei seu Sabbati Hebdomadici observationem in usum fuisse asseritur. Certè si id de Septimi, id est, Sa-

turni, diei otio simplici, velut ejus qui minus aptus rebus gerendis erat, non religionis, sed disciplinæ Astrologicæ causâ (ut jam antè dictum est) sumatur, idque non de instituto aliquo moribusve publicè receptis, sed de superstitione privatorum, nec fortè paucorum, qui disciplinæ ejusmodi indulgentiores fuerint; consonum erit eis, quæ capite superiori tradita sunt de operis itinerisque eo die apud veteres abstinentia, eo quòd inauspicatum atque velut atrum haberent. At sic, Cultûs sacri, de quo quæritur, nihil inesse dicit Tertullianus. Certè nec de Gentilibus generatim, aut de Gente aliqua, Populo, Civitate, aut instituto publico loquitur ille. *Secundo loco ab eis sumus*, inquit, *qui Diem Saturni otio & victui decernunt*. Ab eis qui ex disciplina sibi recepta id faciunt. Qui cum Gentiles etiam sint ipsi, non est quod Solis diei latitiam magis nobis Christianis obijciatis, quàm ipsis pariter Saturni diei otium. At utroque in loco exorbitare ipsos ait; altero, à Judaicis moribus, quos ignorabant; altero, à suis ad alienas religiones. Nonne igitur etiam religionis seu cultûs causâ, otium ac victum fuisse innuit diei illius? quemadmodum & alia observata, quæ ibi memorat, ex ritu Judaico sacro. Certè vix diffitendum. Et sanè Superstitio illa, in dierum observatione, Astrologica, bene satis apud veteres illos pro Religione, sensu vulgari, intelligi potest. Cognatissimæ planè sunt. Et superiori capite monuimus, etiam dies Atros, Religiosos & sacros, sed notione peculiari, dici solitos. Sed detur voluisse Tertullianum etiam Judaica Sabbata ipsos, de quibus loquitur, voluisse quâ Judaica, religione imitari. Certè ita hoc tantum sequitur, fuisse, qui etiam ex Judaicis ritibus sibi aliquos, atque in illis hunc de Sabbato sumpsissent; sed perperam interea hunc observassent à Judaico more exorbitantes, quia nec eo more, quem ignorabant, otiabantur; à suis item religionibus exorbitantes, quoniam otium ejusmodi ac observatio qualifcunque Hebdomadica sacris eorum erat planè aliena. Quod quidem negare planè ipsum, observationem ejusmodi aliquam ex ritu fuisse Gentilium, aut in eorum sacris (quorum ipse inter Patres Latinos, ut Clemens inter Græcos, callentissimus erat) repertam, satis interea etiam evincit. Et credibile sanè est, Romæ, ubi indultu Principum,

tipum, sacra Judaica Judæis ipsis ibi perquam numerosis Profelytis-
que Justitiæ adeò permiffa fuerint, non defuisse ex Paganis, qui tam-
etsi in ritus eorum ut Profelyti non transissent, ritus nihilominus eo-
rum, uti & aliorum ejusmodi ibi degentium, subinde ita imitarentur,
ut moribus suis, maximè eis qui cognatiores fuere, illos commisce-
rent, ac Judaicam etiam Religionem ipsam venerarentur ac metue-
rent; utcunq; ei nomina suarite non darent. Horum ex genere haud
forfan iniquum existimare fuisse Aureliam Soteriam, de qua mar-
mor hoc vetus, quod Polæ in Istria visitur; saltem pridem^x visebatur.

^x Apud La-
num Grute-
rium in Thef.
p. 721. num.
II.

AVR. SOTER. ET
AVR. STEPHANUS
AVR. SOTERIAE
MATRI PIENTISS.
RELIGIONI JUD-
AICAE METUENTI

F

Sive quadratarii sive exscriptoris incuriâ *Religioni* legitur pro *Reli-
gionis*. Et scimus quidem, *metuentem Sabbata & metuentem Ius
Judaicum* pro ipso Judæo seu Profelyto Justitiæ sumi Juvenali^y. Sed^y *Satyr. 14.*
& aliàs Judaicam religionem ritusque quosdam affectantes, nec ta-
men Profelytos factos, Romæ sæculis illis egisse, cum res ipsa suadet,
tum elicereliceret ex illo Senecæ de seipso; *Quæris, quomodo desie-
rim? in Tiberii Caesaris principatum juvenatæ Tempus inciderat.
Alienigenarum sacra movebantur. Sed inter argumenta super-
stitionis ponebatur quorundam animalium abstinentia.* Quod de
de seipso, velut Judaicam religionem, non Christianam, affectare vi-
so, rectè probat Joannes Rualdus^z adversus Martinum del Rio^a.
Ad locum autem Tertulliani posteriorem, seu qui in opere ad Natio-
nes habetur, annotavit quædam V.C. Samuel Petitus, quæ huc trans-
ferre non pigebit. *Integrum, inquit ille in commentariis^b ad leges
Atticas, locum descripsimus, ut emendemus. Primo enim ista, qui
etiam in laterculum Septem dierum Solem recepistis, omninò sunt
corrupta. Quanquam enim agatur de Hebdomadis observatione
paulò ante hæc tempora usurpari cæpta à Romanis, cujus dies denomi-*

^a In Vita Plu-
tarchi cap. 9.
^c & vide Lips-
in Tacit. An-
nal. 2. n. 173.

^z In Vita Se-
neca cap. 12.

^b Tit. 1. pag. 4.

natio-

nationem à Planetis acceperunt, immediatè sequitur, & ex diebus ipsorum prælegistis &c. Satis indicant tò dierum, ad quod refertur tò ipsorum non esse sanum. Itaque rescribo, qui etiam in Laterculum Deorum Solem recepistis. Nam à septem Planetis, quos in Diis censuerunt Ethnici, dies Hebdomadis nomina invenerunt. Addit deinde Tertullianus quibusdam Hebdomadis diebus Romanos otium & prandium curasse, quibusdam totis jejunasse, quibusdam ad nonum tantum, quod imitatione Iudæorum proculdubio usurpabant. Hinc addit Afer noster; Quod quidem facitis exorbitantes, & ipsi à vestris ad alienas religiones. Nomine alienarum religionum, intelligit Judaicam; sed verba in mendocubant, quanquam id non primo venæ tactu deprehendas. Sed morbi arguunt hæc Tertulliani verba ex Apologetici cap. xvi. Æque si diem Solis Lætitiæ indulgemus, aliâ longè ratione quàm religione Solis, secundo loco ab eis sumus, qui diem Saturni otio & victui decernunt: exorbitantes & ipsi à Judaico more, quem ignorant. Nam optimè dixit Tertullianus, Ethnicos exorbitasse à Judaicis moribus, quos tamen usurpare videbantur, idque verissimum est. Neque enim Veri Dei religione ista observabant, sed pravâ Iudæos imitandi affectatione, cum tamen mores illorum, eorumque causas ignorarent; quemadmodum Christiani Die Solis lætitiæ indulgebant aliâ certè longè ratione, quàm religione ulla Solis; atque ita Ethnici exorbitant à suis moribus, ut & etiam ab alienis, quos tamen admittebant, quia alia religione tacti, quàm ii, à quibus acceperant, mores istos usurpabant. Rescribo igitur: exorbitantes & ipsi à vestris, ab alienis, religione. Exorbitant enim, ut jam diximus, à suis ritibus ad alienos, Iudaicos nempe, rursumque à Judaicis moribus exorbitabant religione, quia Iudæi Saturni diem lætitiæ indulgebant longè aliâ quàm Ethnici religione, quia isti hæc in honorem usurpabant. Sic ille. Sed quod ait in honorem Saturni, admittere nequeo. Nam dies celebrati in honorem Saturni festi erant; uti Saturnalia in Decembri. Quicquid Saturni erat in diei Hebdomadici huius observatione, diem faciebat atrum, inauspicatum, non omninò Festum. Quicquid autem Festi inerat, ex Iudæorum ortum est imitatione, quâ Judaicæ religionis metuentes ali-

tes aliqui, ut dictum est, subinde trahebantur. De Hebdomadibus autem dierumque nominibus, quale illud Saturni apud Tertullianum, plura mox. Ne verò scrupulus dubitandi maneat de ejusdem mente in locis illis, quos jam tractavimus, ipse alibi, ni fallor luculentissimus est sui interpres. Christianos nascentis Ecclesiæ exagitat, qui Ethnicorum Festis interesse ac celebrationis participes esse solebant; veluti Saturnalibus, Brumalibus, Matronalibus. Et demùm, *O melior Fides*, inquit^c, *Nationum in suam sectam, quæ nullam solennitatem Christianorum sibi vindicat! Non Dominicum diem, non Pentecostem, etiam si nossent, nobiscum communicassent. Timerent enim, ne Christiani viderentur. Nos, ne Ethnici pronuntiemur, non veremur. Si quid carni indulgendum est, & habes non dicam tuos dies tantum, sed & plures* (legunt aliqui, *non dicam suos dies &c.* Id est, Ethnicorum; sed editio Rigaltiana, *non tamen dies tantum, sed & plures.*) *Nam Ethnicis semel annuus dies quisque Festus est. Tibi octavo quoque die* (Rigaltiana, *Tibi octavus quisque dies.*) *Excerpe singulas solennitates Nationum, & ordinem texe* Rigaltiana, *in ordinem exsere*) *Pentecosten implere non poterunt.* Christiano Festa Paganica frequentanti inquit, si ita genio indulgeas, ut dies Festos numerosiores cupias, cur eo nomine ad Ethnicorum solennia sic confugis? In Christianismo dies Festos jam habes multò plures, quàm in Paganismo. Pagani enim Festa habent tantummodò annua, semel quotannis, nec minori temporis spatio recurrentia. Christiani verò seu sodalitiū illud, cuius tu pars es, octavo quolibet die Festum celebrant, id est, die primo cujuscumque Hebdomadis (qua ratione tam octavus, quàm Septimus dies ille veteribus habitus, supra^d monitum est.)^d *Cap. 15.* Atque ita etiam quinquaginta duos dies Festos quotannis iteratos habes. Sed & si Festa universa annua Ethnicorum in ordinem texas, numerum Festorum quinquagenarium implere non potes; nequidem illum, qui tibi continenter celebrandus. Scilicet Pentecosten; quo nomine veteres Christiani non solum ipsum diem à Paschate quinquagesimum, sed cunctos simul dies, qui intercedūt seu *contextas quinquaginta diebus ferias*, ut S. Hieronymi^e verbis utar, nuncupantes, intervallum illud integrum, ut Festum continuum seu jugem^e *Epist. 28. ad Lucinium.*

& continuatam Festivitatem celebrabant. D. Ambrosius^f; *Inſtar Do-*
Temp. 60. & minicæ tota quinquaginta dierum curricula celebrantur, & omnes
Dist. 76. c. 8. iſti dies velut Dominici deputantur. Alii^g tantundem non raro.
 Ethnicorum Feſta annua univerſa nec dies tuos Dominicos, nec
 quidem unicam hanc continuam, qua quotannis fruereſ, Feſtivity-
 tem numero æquant. Sic Chriſtiano Feſta Ethnicorum ſectanti,
 pater ille. Quiſquamne igitur autumare poteſt voluiſſe omnino
 Tertullianum die Septimo recurrente Feſtum aliquod Ethnicis ex ci-
 vili aliquo ſeu publico inſtituto celebratum? cum & omnia eorum
 Feſta Annua eſſe dicat, adeoque nulla Hebdomadica, neque ea nu-
 merum quinquagenarium impleſſe. De Ethnicis Romanis procul-
 dubio loquitur. Id inde ſatis liquet, quòd adverſus Chriſtianos Ro-
 manorum Feſta celebrantes agit. De feriis item ſtativis, non de
 Conceptivis aut Imperativis; quæ incertæ fuere. Et certè ſi Stati-
 vas ferias in Calendario Romano, quod ſupra exhibemus, minio no-
 tatas, enumeres, quinquaginta non reperiſ. Sed ea dere vide ſi pla-
 cet, præter Ovidii Faſtos & Auſonii^h Ferias Romanas, eos qui è ve-
 terum libris Calendarium illud ſive auxerunt, ſive commentariis il-
 luſtrarunt; maximè Sibrandum Siccamamⁱ, Lylum Gyraldum^k,
 Carolum Neapolim^l, Thomam Demſterum^m, Dionyſium Peta-
 viumⁿ, ut alios, qui de Feſtis Romanorum ſuſius egerunt, velut Ro-
 dulphum Hoſpinianum, Michaellem Beutherum & id genus reli-
 quos, prætermittam. Quod verò ex Lampridio aſſertur de Alexan-
 dri Severi aſcenſu in Capitolium Septimo quoque (nam ſic intelli-
 gendum) die, cum in Urbe eſſet; dubitandum non videtur, quin id
 ſpectarit ad animum ejus, ſive in Judaïſmum, ſive in Chriſtianiſmum
 propenſiorem, adeoque ſive ad Diei, ſive Judæorum, ſive Chriſtiano-
 rum Hebdomadici ſingularem cultum. Nam ſtatim ſequitur apud
 Lampridium. *Chriſto templum facere voluit, eumque inter Deos re-*
cipere. Et antè; quodam tempore Feſto, ut ſolent, Antiocheneſes, Ae-
gyptii, Alexandrini, laceſſiverunt eum convitiolis, Syrum Archi-
ſynagogum eum vocantes & Archiereæ. Velut ritibus Judaicis u-
 tentem. In Diis etiam, id eſt, in Lararii ſui nominibus, Abraha-
 mum cum ac Chriſtum habuiſſe ſcribit idem Lampridius. Ita mo-
 rem ejus

^f Sermone de
Temp. 60. &
Dist. 76. c. 8.

^g Epiph. in
compendio de
Doctr. Catho-
lica, Autor
Quaſt. &
Reſp. Juſtino
tribut. 115.
&c.

^h In Ecloga-
rio.

ⁱ In Faſtorū
Kalendario.

^k Lib. de An-
nis & Men-
ſibus.

^l Ad Ovidii
Faſtos.

^m In Paralip-
pom. ad I.
Reſſen. lib. 4.
cap. 4.

ⁿ In Vranolo-
gio, pag. 102.

rem ejus Septimo die in Capitolium ascendendi non omninò refert ille, perinde ac si ex publico aliquo ac veteri Romanis instituto mos ille manasset. Quod de Lucernis in Sabbatis accensis ex Seneca citatur, ad Judæorum planè ritus spectasse fatendum est. Apud

eos enim patrifamilias cuilibet ex instituto veteri mos erat, uti hodieque^o, vespérâ Sabbati, sub crepusculum, Lucernas nocti immi-

nenti accendere. Nec quisquam sive vir, sive foemina familiæ præerat, cui non incubuit officium^p, להיות בביתהן נר דלוק בשבת אפילו, אין לו מה יאכל שואל על הפתחים ולוקח שמן ומדליק את הנר שנה

בכלל עונג שבת *Lucernæ accendenda in ædibus suis in Sabbato. Quin* *tametsi deesset, quod comederet, id est, si pauperimus esset, ostiatim*

mendicandum erat, ut oleum sibi ad hanc rem compararet. Quoniam *pars hæc erat lautitiæ Sabbaticæ. Atque hinc est, quod Arnol-*

dus Albertinus^q, quæro, inquit, si quis descendens de gente Judæorum *solemnizaverit vespérâ sextæ feriæ, incendens Luminaria, domum*

mundando & abstinendo ab opere servili, non tamen observaverit *Sabbatum operando in eo, an iste dicatur caeremonias legis Moysi obser-*

vare, adeò quòd de crimine Hæresis & Apostasie accusari possit. *Atque quæstionem hanc ait frequenter accidere, & de luminum ac-*

censione hac pluribus disputat. Etiam tum ex jam ante citatis è *Tertulliano, tum è Josepho^r scimus, accensionem lucernarum Ju-*

daicam^f nonnullos, necdum Judæos seu Profelytos, imitatos. At

intereà, ex aliquorum sive Judaicam religionem, ut diximus, metu- *entium seu affectantium, sive eorum, quibus ritus exteri adeo subin-*

de grati fuère, more ejusmodi, à Judaica etiam ratione, ut dixit Ter- *tullianus, exorbitante, Sabbata Judaica à Romanis, velut ex instituto*

^o Leo Mode-
na nella Hi-
storia de Gli
riti Hebrai-
ci part. 3. cap.
1. §. 13.

^p Misna &
Gemara Tit.
Sabbath, c.
2. Maimoni-
des eod. tit.
cap. 5.

^q De agnosce-
dis Assertio-
nibus Catho-
licis & He-
reticis,
Quæst. 32.

^r Advers. A-
pion. lib. 2.

^f Videfis, Io.
Filescum,
Selectorum
lib. 2. cap. de
Cæremoniis,
§. 10.

rum Barbaricas, aut Planetarum & Signorum characteres unquam vidit? Scimus figuras illas Barbaricas ex Arabicis non ita dissimilibus fieri, ac primò ante annos quingentos aut circiter ab Arabibus ipsis Mauritanienfibus, ac Hispanienfibus, cum artibus liberalibus Christianos imbuerent, esse communicatas. Et manifestum quidem est, Calendarium illud, prout à viris doctis rem, quam tractamus, negligentius curantibus exhibetur, à Christianis sub seculum quartum aut quintum à Christo, aut citrà, compositum, adeoque Hebdomadem in eo, pro more Christiano, Ogdoadis locum inde supplere. Rectè

* De Emen-
dat. Temp. l.
4. pag. 219.

Josephus Scaliger^t; *Post tempora Theodosii, imò à temporibus Dionysii exigui Kalendaria Romana in Hebdomadas tributa, & cyclus Lunæ in margine appositus, quem aureum numerum vocamus, exemplo Kalendarii Alexandrini. Antea nondum Kalendaris Iulianis annotabatur numerus aureus. Nam planè inventum est Christianorum post confessum Nicenum. Ut satis mirari non possim doctos viros, qui asseverant etiam epactas à Iulio in Kalendario suo impressas. Diceret eos cum Sosigene in consilium à Dictatore adhibitos.*

" De Doctri-
na Tempori-
lib. 6. cap. 12.

Eadem item de re Dionysius Petavius^u; *Minimè dubito, quin falso Kalendarium istud Iulium Casarem, vel Augustum authorem præferat, ac tantam originis suæ vetustatem ementiatur. Nam est longè recentioris inventi & instituti: prorsus ut à Christianis concinnatum appareat. Cujus rei complura sunt argumenta. Sed illa maxime, quod Circulus Heptazoni veteribus Romanis ignotus sit (publico scilicet temporis calculo non receptus; aliter nec verum est, ut mox ostendemus) nec ab aliis quàm à Christianis secundum Iudeos usurpari solitus. In illo verò Calendario Dominicales literæ septem feriarum orbem circumagunt. Quod aureorum numerorum usus in Kalendaris sub ipsum Nicenum Concilium introductus fuerit, ut libro II declaravimus. Quod parùm Latine multa in Gaurici Calendario concepta sint. Hæc enim scilicet Augusti seculum redolent? Oriri chronicè, heliacè, cosmicè, medietas Veris & alia compluria, recentioris seculi barbarie digna. Postremò quod in sex duntaxat primis mensibus Festa & Sidera ortus occasusque notantur. Hinc enim evidens est, ex Ovidianis Fastis Calendarium istud esse descriptum.*

Et quæ

Et quæ obiter in Calendariis aliis, velut ex Romæ veteris consuetudine, habentur dierum Hebdomades appositæ, ex incuria pariter, atque oscitantia summâ scriptorum ortæ sunt, vetustati ipsi planè refragantes, quod ex eis, quæ supra differuntur, fit satis manifestum. Interdum autem tam Ogdoas, quàm Hebdomas à Christianis apponitur, ut in Calendario illo Constantini Magni dicto, quod è Bibliotheca Joannis Georgii Herwartii primò ante annos aliquot in lucem seorsim emissum, nuperque Dionysii Petavii Uranologio insertum.

C A P. XIX.

Flavii Iosephi verborum de Hebdomadis more (quæ ad Gentes universas eum pervenisse ait) Explicatio initur. Cujus gratia quadam præmittuntur. Primò, Dierum per Hebdomadas distributio, & Planetarum nominum adjectio, ejusque Vetustas.

CUm igitur verba illa Flavii Iosephi, τὸ ἔθος τῆς ἑβδομάδος τὸ ἀρχαῖον ἡμεῖς, *Consuetudinem seu morem Hebdomadis, quam vacatione operum celebramus nos, seu qua nos otiamur*, ad alias gentes civitatesque universas pervenisse, de diei Septimi cultu seu Sabbati Hebdomadici Festo, ex instituto aliquo Civili seu publico recepto, non sit sumendum (quod in superioribus fusè demonstratum est, restat ut expendamus, quinam eorum verborum fuerit sensus & vis. Ego sanè sic statuendum duxi. Nemo non videt ex jam superiùs dictis Triplicem Hebdomadis seu diei Septimi circumacti rationem & haberi posse, atque etiam habitam. Primam, quæ septimus, ut festus seu Sabbatum, aliterve seorsim ex religione recepta, atque instituto publico colitur; Secundam, quæ in Fastos, Calendaria, ac publicas Temporum, citra Sacra, rationes admittitur; Tertiam, quæ septem dierum sive apud Mathematicos eorumque in rebus gerendis sequaces, sive apud alios sic qualitercunque (sed citra institutum civile aut publicum) numerantes, periodum die proximo semper instaurandam tantùm finit. Quolibet pariter modo Hebdomas dicitur dierum Septem postremus, & cuilibet ritè tribui potest vocamen illud τὸ ἔθος τῆς ἑβδομάδος *Con-*

suetudo, usus aut mos Hebdomadis seu diei Septimi recurrentis ac Systema finientis. Jam verò Tertio modo usus erat Hebdomadis passim inter Gentes Josepho cognitae auditaque omnes seu pleraque, fortè & alias, isque tunc vetustus; etiam & Secundo, ut videtur, apud gētes saltem aliquot alias, præter Judæos, Orientales, tametsi nec Græcis, nec Romanis admissus. Modo verò Primo nullibi Josephi seculo, præter Judæos, saltem si nascētem tum Ecclesiam Christianā excipias. Usus scilicet tum dies per septenarios distribuendi, tum Planetarum ut hodieque, nominibus signandi juxta modum Tertium, passim invaluerat; ita ut septimo præesset Saturnus, ut Sol primo. Sensus igitur, opinor, est; Usus seu Consuetudo diei Septimi velut termini redeuntis dierum periodi, nulla in Civitate, in Gente nulla sive Græca, sive Barbara (quale dici solet de plerisque) non reperitur; quin & ejusdem ipsius diei *τὸ ἀργεῖν ἡμεῖς qua otiamur, seu quam otio celebramus nos.* Nam in dinumeratione itidem is apud gentes alias est periodi terminus; uti nobis non solum laborum terminus, sed & Festus. Adeò ut eo in loco, *τὸ ἔθῃς* usus seu mos non ad celebrationem Sabbaticam seu Festivitatē aliquam, quæ Judæis ita singularis fuit, sed ad periodi similis eodem ipso in die desinentis observationem aliquam Mathematicam ac subinde Chronologicam, gentium ceterarum communem, spectet, & tale quid tantum interim innuatur, quale Philo, Judæus alter, de Sabbato simul atque numeri septenarii dignitate plurima congerens, tandem subdit^x, *τῶν τε καὶ παρὰ τοῖς δοκιμοτάτοις Ἑλλήνων καὶ Βαρβάρων οἱ τὴν Μαθηματικὴν Ἰστίαν ἀγαπῶσιν, in honore etiam habetur apud illustriores tam Græcorum, quàm Barbarorum, qui disciplinis versantur Mathematicis.* De numero septenario, non de Sabbato, manifestum est eum loqui. Ut verò Sententiæ hujus ratio rectius capiatur, Sex sunt in primis animadvertenda. I. Dierum apud alias gentes per Septimanas distributionis qualiscunque Vetustas & Origo. II. Planetarum septem nominum Hebdomadi adjectionis, eorumque in orbem sic redeuntium Observationis qualiscunque itidem Vetustas. III. Planetarum in orbe illo seu Periodo septenaria Ordo singularis, uti & Dierum. IV. Ordinis ejusdem Ratio. V. Usus hujus Ordinis,

^x Lib. αὐτῆς
ἡγεμονίας.

Ordinis, & undenam in vulgus Observatio ejusdem ita olim disseminata. VI. Scopus Josephi in verbis illis, unde mens ejus ac sententia, quam amplectimur, clariùs elucescat. Quod ad Primum attinet; Quanquam ex Græcorum ac Romanorum veterum institutis publicis seu disciplina civili, Hebdomadicam temporis rationem neutiquam adhibitam comperimus, (quod ex superiùs ostensis satis dignoscitur,) attamen autores sunt non ita contemnendi, qui etiam ab ipsis seculis primis Hebdomadam in dierum periodis Usum petant, atque eum apud antiquissimos temporum artifices putatoresque receptum, per alias præter Judæos, seculis vetustissimis, Gentes sic velint inde propagatum, ut nullibi fermè incognitus planè esset. Hùc in primis spectat, quod capite superiùs undecimo legitur ex *Sepher Cozri* de septenaria dierum periodo ab Ada incepto & in posteròs propagatâ. Ex Georgii item Syncelli Chronologia MS. in Regis Galliarum bibliotheca observatur, *priusquam ratio computandi per menses & annos ab Astrologis inventa fuisset, veteres illos patres spatia distinxisse tantum καὶ ἑβδομάδας*, ut ex Claudii Salmasii indicatione citat Andreas Rivetus^y. Certè in annalibus Michaelis Glycæ legitur (interprete Joanne Leunclavio) *Georgius tradit Sethum primum invenisse literas Hebræas, signa Cælestia, conversiones annorum, Menses, Septimanas*. Neque Georgius hic alius est à Syncello illo, quem sæpius citat Glycas. Sed quicquid de Setho dicendum, vetustissimum intereà esse, atque ab intima antiquitate petendum Hebdomadis in Temporum ratione usum, scriptores superiorum seculorum existimasse videmus. Et Joannes Philoponus, *ἐκείνο γε μὲν*, inquit^z *συμπεφώνηται πᾶσιν ἀνθρώποις ἐπὶ τὰ μό-*
νας εἶναι ἡμέρας αἵτινες εἰς ἑαυτὰς ἀνακυκλῶμεναι τὸν ὅλον ποιῶσι χρόνον,
In illud certè omnes homines consentiunt, Septem solos esse dies, qui in seipsos revoluti totum tempus constituunt. Quibus dein subjungit, *τίνα ἔν τῷ λόγῳ ἐστὶν εἰπεῖν ἕτερον ἢ μόνον ὃν εἶρηκε Μωϋσῆς;* *hujus rei quam certè aliam rationem dare possumus præter illam solam, quam Moses assignavit?* Nempè in Creationis historia numero Septenario signata. Quod verò ait, omnes homines consensisse; sumendum est, ut id genus locutiones aliæ, pro quamplurimis, idque

^y Dissert. de Sabbato, c. 5.

^z De Mundi creatione, l. 7. cap. 14.

tam

tam Gentilibus, quàm Judæis aut Christianis. Floruit enim Philoponus ille, quem & Joannem Grammaticum appellant, scriptor scilicet in Aristotelem celeberrimus, sub annum^a Christi DC, quo tempore gentes complures quidem Græcis Romanisque satis notæ fuere, quæ Paganismum nondum exuerant, adeoque nec è Christianismo, nec è Judaismo (nam Mahumedismi natales Philopono coævi fuere) sed ex antiquissima Creationis historia per genus humanum diffusâ, utcunque sive interpolatâ, ut fit, sive oblivione inobscuratâ, Hebdomadum morem aliquem, tametsi non sacrum, acceperant. Sic vult Philoponus. Et Theophilus Patriarcha Antiochenus;

^b *Lib. 2. ad Prætereâ, inquit^b, de die Septimo, qui inter omnes mortales celebris est, magna apud plerosque ignorantia est. Hic enim dies, qui ab Ebræis Sabbatum vocatur, Græcè, si quis nomen interpretetur (quâ de re suprâ diximus) Septimus dicitur. Hoc nomine mortales omnes diem istum appellant. At nominis causam nesciunt plerique. Certè perinsigne heic habetur de cycli dierum Septenarii apud Gentiles usu aliquo, etiam universos, id est, notiores seu plerosque, testimonium, idque de seculis vetustissimis. Saltem, si opus illud Theophili hujus esse genuinum cum viris aliquot doctissimis admittas. Neque enim aliter loquitur, atque de re diù antè per Gentes diffusa. Et seculum ejus est Josepho omninò proximum. Astipulantur heic è recentioribus^c, viri clarissimi, Theologi aliique quotquot etiam à primis seculis per Gentem humanam, sacram diei Septimi observationem volunt diffeminatam. Quam autem Sacram fuisse illi vocant, si in Astrologicam aut Chronologicam tantum observationem, ut debent, mutant, id ipsum, quod voluere veteres, satis enuntiant. Sed & ad hanc rem plura habentur in eis, quæ statim de Planetarum nominibus Hebdomadi inditis sequuntur. Planetarum Septem nominum diebus Hebdomadis Adjectio ejusque Observatio (de qua proximè juxta institutum est heic videndum) ex intima etiam petitur antiquitate. Id est, ex veterrima Astrologorum disciplina, non ex civili seu publico aliquo instituto; dum scilicet de seculis illis priscis loquimur. In scriptoribus seculis aliquot Josepho recentioribus manifesta quidem occurrunt Adjectionis hujus testimonia*

^a Niceph. Calist. lib. 18. c. 47. & ipse Philoponus in Comm. ad lib. 4. Physicorū.

^b Lib. 2. ad Autolycum.

^c Vide Andream Rieseum Dissert. de Sabbato, cap. 5. Guil. Postellum de Orig. Etruria pag. 108. Philipp. Cluverium in Germania Antiqua, lib. 1. cap. 33. alios, qui de Sabbato scripserunt.

monia, velut rei cuius tunc origo in Gentilismo veteri agnita. S. Au-^{d Epist. 150.}
gustinus ad titulum illum Psalmi XCIII *Psalmus ipsi David in quar-*^{ad Algasiam,}
ta Sabbati (qui reperitur quidem in vulgata atque in editionibus ali-^{quast. 4.}
quot Hellenisticis) *Quarta Sabbatorum*, inquit, *quarta feria*, qui^{c Lib. 7. C.}
Mercurii dies dicitur à Paganis, & à multis Christianis. S. item Hie-^{tit. de Feriis,}
ronymus^d, *una Sabbati dies Dominica intelligenda est; quia omnis*^{c C. Theo-}
Hebdomada in Sabbatum, & in primam & secundam & tertiam &^{dos. tit. eod.}
quartam & quintam & sextam Sabbati dividitur, quam Ethnici^{lib. 2.}
idolorum & elementorum nominibus appellant. Alia sub horum æ-^{s Antholog. l.}
vum, id est, sub trecentos à Josepho annos obvia sunt, è quibus Plane-^{i. cap. 91.}
tarum septem nomina tunc è Gentilismo veteri indita scimus; vel-^{h Hist. Eccles.}
uti Rescripta aliquot^c Valentiniani Theodosii & Arcadii AAA, Au-^{lib. 1. cap. 8.}
sonii ea de re carmen^f, uti & Theonis^g, Sozomeni^h historia de^{i Vide Bar-}
Constantino, Petri Alexandrini Isagoge Apotelesmatica, aliaⁱ. Ce-^{nab. Briffon,}
terum, ut res manifestior fiat, ab hisce ascendamus per scriptores ali-^{ad l. Domini-}
quot, qui etiam ultra Josephum fursùm excurrunt. Nam & hæc^{co C. Th. tit.}
cum eis, quæ sic vetustiora sunt ritè commissa, liquidum facient, Pla-^{de spectacu-}
netariam dierum denominationem, idque in Paganismo, fuisse Jose-^{lis.}
pho multùm antiquiorem. Constantini Magni de Die Solis habe-^{k L. 1. C.}
tur^k rescriptum; *sicut indignissimum videbatur, diem Solis* (inserirur^{Theod. lib. 2.}
ibi, in Guilielmi Monachi Malmesburiensis, quæ habeo MS. Excer-^{tit 8. & vide}
ptis è codice Theodosiano, quem *Dominicum dicimus*) *venerationis*^{C. Iustin tit.}
sua (ex MS. corrige *veneratione sui*) *celebrem altercantibus jurgiis*^{de Feriis. 3.}
& noxiis partium contentionibus occupari, ita gratum ac jucundum^{i Euseb. de}
est eo die, quæ sunt maxime votiva, compleri. Atque ea de re luculen-^{Vita Constan-}
ter etiam historiæ¹ Ecclesiasticæ. Constantino autem vetustior Dio^{tini, lib. 4. c.}
Cassius sub annum à Josepho centesimum quadragesimum floruit.^{18. Sozomen.}
Is τὸ ἵ δὴ, inquit^m, εἰς τοὺς ἀστέρας τοὺς ἐπὶ τοῖς πλανήταις ὠνομασμένους,^{lib. 1. cap. 8.}
ταῖς ἡμέραις ἀνακεῖσθαι, κατέστη μὲν ὑπὸ Αἰγυπτίων. Πάρεσι δὲ καὶ πᾶσι πάντας^{Nicephor Cal-}
ἀνθρώπους, & πάλαι ποτὲ, ὡς λόγῳ εἰπεῖν ἀρχαῖον. οἱ γοῦν ἀρχαῖοι^{list. lib. 7. c.}
ἔκλειες ἔδωκεν αὐτὸ, ὅσαι γε ἐμὲ εἰδέναι, ἠπίσαντο. *Quod verò Septem*^{46. Baron.}
stellis, qui Planetae vocantur, dies assignari receptum est, inventum^{Annal. 10. 3.}
quidem putatur Aegyptiorum. Sed in omnes tamen homines, haud^{ann. Chr. 321.}
ita pridem, ut sic dixerim, vulgari cæptum. Certè Græci veteres^{m Hist. 37. &}
(quan-^{Pompeio. Et}
^{Sidesis An-}
^{gel. Politian.}
^{M. scellan.}
^{Cent. 1. cap. 3.}

(quantum equidem scio) nullo prorsus eam rem pacto cognitam habuere. Sed ea de re vide, quæ mox dicentur. Et quidem de tempore suo expressim heic Dio, *καὶ πάντιν ἐν τοῖς τε ἄλλοις ἔθνεσιν καὶ αὐτοῖς τοῖς Ῥωμαίοις Ἰπικωμελάζει καὶ ἤδη καὶ τὸ σφίσι πάτριον τρόπον τινὰ ἐστὶ καὶ nunc ubique ferè apud omnes alios, etiam & ipsos Romanos in usu est, & velut mos ipsis patrius habetur.* Quod sine vetusta tunc origine factum intelligere nequis. Morem dicit velut patrium; quia ita inter Mathematicos, id est, Astrologos, & qui eorum disciplinæ sequaces fuere numerosissimi alios, non omninò inter eà ex instituto civili sive Romanis sive Græcis tunc receptus, ut & suprà ostensum est. Quod heic semper animo recolendum. Dione antiquior circa annos quadraginta Clemens Alexandrinus, de quarta & Sexta feria verba faciens *Ἰπικωμελίζοντα*, inquitⁿ, *ἡ μὲν Ἑρμῆ, ἡ δὲ, Ἀφροδίτης* Nuncupatur quidem hæc Veneris, illa Mercurii. Atque huic coævus Tertullianus Afer, diem Solis & Saturni disertè memorat locis capite suprà decimo sexto, ex Apologetico ejus & opere adversus Nationes adductis. Egregii sane testes, in Occidente aliter, aliter in Oriente, moris hujus, ut in Paganismo passim, modo, quo diximus, usitati. Hisce antiquior Justinus Martyr, qui Josepho sexaginta aut circiter annis tantum recentius scripsit, Solis itidem Diem & *τὴν Κρονικὴν* id est Saturnianæ verbis memorat^o expressis. *τὴν δὲ τὴν ἡλίου ἡμέραν*, inquit, *καὶ τὴν πάντες τὴν σάββατον ποιεῖμεθα* Die Solis communiter omnes convenimus. Et *τὴν πρὸ τῆς Κρονικῆς ἑσπεύουσιν αὐτὸν* Pridie Saturni diei in Crucem actus est Jesus Christus. Si nupera tunc fuisset denominatio illa Planetaria, velut è Gentilium Theologia & artibus pridem nata, proculdubio eà uti noluisse Pater ille adeò familiariter. Illustres, dum ad Josephi tempora ascendimus, sequuntur bini illi, Plutarchus & Tacitus, Græcus alter, alter Romanus; ejusdem cum Josepho seculi, etiam satis coætanei. Disquisitionem inierat Plutarchus, unde nam eveniret Planetarum nomina diebus Hebdomadis sic esse assignata. Titulus ejusdem hætenus visitur in Symposiacorum^p editione Aldina, aliisque aliquot. Nam in recentioribus, nescio, quare cum nonnullis aliis prætermittitur. Verba sunt, *ἀλλὰ τί τὰς ὁμωνύμας τοῖς πλανήταις ἡμέρας, ἀπὸ τῶν ἐκείνων τάξιν, ἀλλ' ἐνηλλαγμῆς ἀριθμῶσιν*

ⁿ Stromat.
lib. 7.

^o In Apolo-
gia. 2.

^p Lib. 4.
quest. 7.

Quam-

Quamobrem dies Planetis cognomines, non juxta Planetarum ordinem, sed mutato ordine numerari soleant. Ipsa disquisitio utinam minimè temporum injuriâ, cum aliis ejusdem operis, periisset. At cum eâ miscuerat Plutarchus scriptum *περὶ ἡλῶν πέξεως de clavorum ordine*. Id est, de clavis annalibus Idibus Septembris Romæ in ædium sacrarum pariete ad annos dinumerandos ⁹ pangi antiquitùs solitis. Ante scilicet annorum à consulum nominibus numerandorum morem. Anne Planetarum Clavorumque heic usum parilem habuit, aut non ita dissimilem vetustatem? Certè ex eo solùm quod ipse tunc sub Josephi ævum rem, pro more suo vetera indagando, aggressus sit, non obscurè liquet etiam Josephi ævo nomina illa diebus adhibita, maximè apud Græcos. Tacitus autem manifestò idem innuit, dum rationem Sabbati seu Septimi diei apud Judæos quietis, ex honore Saturno habito, juxta nonnullos ait deduci *seu quod è Septem syderibus, quibus mortales reguntur, altissimo orbe, & præcipuâ potentia Stella Saturni feratur: ac pleraque cælestium vim suam, & cursum Septimos per numeros conficiant.* per Septimos scilicet tum in horis, tum in diebus numeros, juxta Astrologorum, qui tunc maximi habiti sunt, disciplinam. His conjungendus est Damis Assyrius, qui de rebus Apollonii Tyanei, cui socius erat, scribens, tradidit Jarcham Brachmanum Principem ei dedisse *δακτυλίδες ἐπὶ τῶν ἐπὶ ἑπὶ ὀνόματι ἀστέρων, ἕως φορεῖν τὸν Ἀπολλώνιον καὶ ἕνα πρὸς τὰ ὀνόματα τῶν ἡμέρων Septem annulos septem stellis (planè Planetis) cognomines; eorumque singulos, secundum dierum nomina, Apollonium gestasse.* Sic ille Josepho coævus; ut legitur apud Philostratum ¹. Tibullus ² autem centum amplius annis Josepho est antiquior. Saturni diem disertè apud eum memorari antè ³ notatum est. Quin & Oracula defecisse diù ante Josephum creditur. At verò in vetusto Apollinis legitur ex Porphyrio apud Eusebium ⁴.

Κληῖζειν Ἑρμῶν ἢ δὲ Ἡέλιον καὶ ταῦτα
Ἡμέρη Ἡελίς, Μήνιν δὲ ὅτε τῆς ᾗ παρείη
Ἡμέρη, ἡδὲ Κρόνον ἢ δὲ Ἐξείης Ἀφροδίτῳ.

Invoca Mercurium, & pariter Solem die Solis. Lunam itidem cum aderit ejusdem dies, & simili modo Saturnum & Venerem. Atque

Ggg 2 hinc

⁹ Festus in
Clavus. &
Sic dicitur Iacob.
Durantium
Var. Lect. 1.
cap. 5.

¹ De Vita A-
pollonii lib. 3.
cap. 13.

² Cap. 16.

⁴ Prepart.
Evangelic. l.
5. cap. 14. &
habetur in O-
rac. Vet. c. 8.

^u In Prolegom. ad lib. de Emendat. Temp.

hinc ait Josephus Scaliger^u, demonstratur, quod vetustissima sit appellatio dierum à Planetis, etiam apud Græcos. Ubi etiam adnotat, in oraculi explicationem, vulgus credidisse Planetas apparere die suo; nempe omni die Martis ipsum Planetam sui videndi potestatem facere. Et sic de reliquis. Idque, inquit, planè Orpheus designavit in ἔργοις καὶ ἡμέραις.

Πρῶτα μὲν εἰ πρῶτον ἐνὶ ἡμέρῃ φαίνεται Ἄρης,

Μὲν δ' ἐς τ' Ἄρην Ἰππία λέγει, ἴσχεο δ' ἔργων.

Nam disertè intelligit, si Neomenia καὶ Σελήνῃ incidit in diem Martis, id est, feriam tertiam, abstinendum ab opere. Ita scilicet Scaliger versus illos ex Orphei Ephemeridibus sumptos, & depravatè apud Joannem Tzetzem in animadversionibus Hesiodianis olim editos legit & explicat. Aliis ibi viris doctissimis πρῶτον μὲν πρῶτον ἐνὶ &c. legentibus. Sed quod ait Scaliger heic de vulgi opinione, Planetas die suo exoriri solitos, satis amplecti nequeo. Nec sanè ibi mentionem fieri diei Martis, quàm in orbe Hebdomadico locum habet. Hoc enim tantum, ni fallor, significant versus illi; Si die primo

^z Citatur ab Andrea Rivo in Disser. de Orig. Sabbati c. 5.

mensis apparet Mars, Sidus infustum, & cum Marte Luna, operibus abstinere. Utcunque verò, ex Oraculis vetustissimis, atque etiam ex

^y Eusebius in Chronico.

Orphicis (si conjecturæ Scaligerianæ fidem tribuere velis) denominationem dierum Planetariam habemus. Quin & Origo ejusdem, à Scriptore veteri Græco nondum edito Zoroastris & Hystaspis Scho-

^z Xanthus

Lydius apud Laert. in pro-

emio. & si-

de Ios. Scalig.

in Eusebia-

nis pag 15.

^a Videtur Plin.

hist. 30. cap. 1.

^b Strabon. 5.

^c Apolog. 2.

^d Histor. lib.

23.

^e lib. 7. cap. 15

læ Chaldaicæ & Ægyptiacæ tribuitur. Οἱ περὶ Ζωροάστρου καὶ Ἰστάσπρου Χαλδαῖοι καὶ Αἰγύπτιοι ἀπ' ἀρχαῖς τῶν πλανητῶν ἐν ἑβδομάδι τὰς ἡμέρας ἀνέλαβον. Qui Zoroastris, inquit^x, & Hystaspis sectam amplexi

sunt, seu eorum sectatores Chaldaei & Ægyptii à numero Planetarum dies in Hebdomade repetebant. Certè Zoroaster Magus non-

nullis^y est Abrahamæ ipsi coætaneus; aliis^z eum sexcentis annis ante Xerxis transitum collocantibus, id est, sub Ebræorum regni initia, et-

iam aliis^a aliter atque aliter vetustiore eum facientibus. Et Hystaspis, ut autoris ac Prophetæ Magique vetustissimi, mentio apud Cle-

mentem^b, Justinum^c, alios. Darii Patrem eundem fuisse, vult Ammianus Marcellinus^d. Hydaspem vocat Lactantius^e, uti & alii tam

de fluvio cognomine, quàm de viro loquentes. At multis interea seculis

seculis doctrinam illam de planetaria dierum denominatione Fl. Josephum etiam sic antevertisse sequitur, quemadmodum insuper ex eis, quæ Oraculi versibus paulò heic antè è Porphyrio citatis continenter subjunguntur.

Κλήσεσιν ἀφ' ἑγκτοῖς ἀς εὖρε Μάγων ὅχ' ἀρις

Τῆς ἐπ' αὐφθόγγα βασιλῆς ὃν πάντες ἰοῦσιν.

Invocationibus arcanis, quas invenit Magorum præstantissimus septisonæ Rex, quem omnes norunt. Seu ut vertitur

Vocibus arcanis, quas maximus ille Magorum

Septisonæ Dominus reperit, notissimus idem

Omnibus ———

Designari autem ab Oraculo, intelligere dixerunt se, qui præsentēs fuere, Hostanem seu Ostanem, Astanem^f interdum etiam nuncupatum; quod nomen quidem est obvium apud Scriptores^g, qui de Magis veteribus, eorumque Philosophia agunt. Etiam & eousque familiam in Magia duxit, ut Hostanæ apud Persas dicti^h ipsi Magi. Scaliger autem, ad secundum versiculum, βασιλῆς, inquitⁱ, τῆς ἐπ' αὐφθόγγα (Rex Septisonæ) est Ostanes Rex Babylonis. Babylon enim est ἐπ' αὐφθόγγα, hoc est, Septem literarum. Babylon quidem est Septem literarum, quod & æquè dixeris de τὰς ὀσάνης. Nam elementum heic secundum seu ἑπίσημον, in bina ritè tribui posse nemo non videt. Atque ita βασιλῆς τῆς ἐπ' αὐφθόγγα, Rex seu Dominus Septisonæ posset quidem intelligi tam pro Rege αὐδῆς seu λέξεως τῆς ἐπ' αὐφθόγγα seu vocis septem literarum, (ut dixit ille, homo trium literarum, quàm pro Rege πόλεως seu urbis Septisonæ; uti vult Scaliger. Sed verò φθόγγα rarò pro litera alia usurpatur, quàm vocali seu sono per se ab alio diverso. Atque ita sanè, nec Babylon, nec Ostanes est propriè Septisonus, sed trium tantummodò sonorum seu syllabarum. Neque interea tam pro Rege βασιλέα ibi sumi existimandum est sensu vulgari, quàm eo quo viri insigniores eminentioresque Homero, Hesiodo, aliis^k βασιλῆς dicti. Nec satis compertum habeo, Ostanem Babylonis Regem omninò fuisse. Suidas^l; Astro-
nomiam Babylonii primùm invenerunt Διὰ Ζωροάστρε μεθ' ὃν καὶ Ὀσάνης, per Zoroastrem; post quem etiam Ostanes. Cujus nomen tamen

^f Apuleius in Apologia.

^g Plin. lib. 30. cap. 1. Laert.

^h in Proæmio.

ⁱ Suidas in

Verb. Ὀσάνης.

^j Prolegom.

^k ad Emend.

^l Temp.

^m Eustath. ad

Odyss. α.

ⁿ Verb. Ασπο-

ρομία.

celebre non tam apud Babylonios, quam Persas primò fuit. Malim
 sanè ego per τῆς ἐπταφθόγγης intelligere aut τῆς συμφωνίας τῆς ἐπτα-
 φθόγγης, *Concentus Septisoni*, quo nomine^m etiam ars fideralis, ob
^m *Videsis Nicomach. Ge-*
^{rascen. in En-}
^{chirid. Har-}
^{monices, lib.}
^{1. & 2.}
 veterum de orbium septem coelestium harmonia opinionem, satis
 indicatur, aut τῆς αὐδῆς, λέξεως seu τελετῆς ἐπταφθόγγης, *vocis, oratio-*
^{nis, seu Sacri sermonis ritusve Septisoni}. Adeò ut Ostanes sic dicere-
 tur huiusmodi Vocis Ritûsq; solennis Rex, præfectus, seu moderator,
 Autor, Præceptorque summus; Qua notione & Regem interdum La-
 tinis usurpari, sciunt pueri. Ritûs nempè ἀστροθυπῆς seu *astrorum sa-*
ⁿ *Videsis Phi-*
^{lostratum de}
^{Sua Apollo.}
^{nii, lib. 3. cap.}
^{13.}
 crificulis solennis septies Deos illos coelestes seu Planetas verbis arca-
 nisⁿ invocandi. Septies, sive ipsorum spectes per singulorum dies
 numerum, sive ritûs ejusmodi solennis septemPLICEM cuilibet repe-
 titionem. Nam & ea videtur fuisse in Ostanis disciplina hac Magi-
 ca. Quod eliciendum ex versu, quem, simulac nominatus est ab au-
 dientibus Ostanes, effutiit Oraculum;

καὶ σφόδρα καὶ καθ' ἑκάστην ἀπὸ Θεὸν ἐπτακιφώνων.

Vertitur *Magna quemque Deum ac septenâ voce vocabis. Et valde*
& singulatim semper Deum septemPlici voce. Pro vocabulo postre-
 mo legitur in Mss. aliquot ἐπτακιφώνειν fortè pro ἐπταχαφώνειν,
 quod versioni priori satis consonum. Id est, Planetam quemlibet
 suo die septies voce altâ invocabis. Nisi forsan ἐπτακιφώνων velis
 heic fuisse nomen mysticum ipsius Solis, seu Phoebi, eumque quoti-
 diè, velut Numen supremum, ex prærogativa etiam simul invocan-
 dum. Nam Theologis Gentilium τὸ ἐπτακίς ei singulare fuisse, sci-
 mus ex Proclo^o. Palàm verò Morem istum denominationis Pla-
 netariæ, ab Oraculo, seculis etiam ipso vetustioribus ac Magorum
 Primariorum ævo tribui sic videmus. Invocabantur autem velut
 dii, quales existimari eos voluit antiquitas Gentilis. Unde etiam fe-
 riæ seu dies Septimanæ apud Astrologos diù postea ἡμερῶν τῶν θεῶν
dierum deorum nomen retinere. Lemma est apud Petrum Alexan-
 drinum P, πρὸς τὴν γνῶναι, ἐκάστην ἡμέραν, τίνος τῶν θεῶν ἐστίν, *ut scia-*
^p *Isagoge eis*
^{τῶν ἀποπλι-}
^{σματικῶν.}
tur, qualibet dies cujusnam Deorum sit; id est, cui nam in orbe Heb-
 domadico Planetæ sit assignanda, seu quomodo ordine feriarum sit
 denominanda. Nec prætermittenda est hæresis illa vetusta, quæ
 dixit,

dixit,

dixit, Nomina dierum Solis, Lunæ, Martis, Mercurii, Iovis, Veneris, Saturni, à Deo ita posita ab origine mundi, non hominum vana præsumptione nuncupata, ut refert Philastrius⁹; qui dum ejusdem falsitatem detestatur, originem interea ejusmodi denominationis Planetariæ Hermeti Ægyptio tribuit. Expressim ait, à Prima origine usque ad Græcos Reges & Hermen fallacissimum illum, qui hæc nomina vanissima & frivola mentiundo ausus est nuncupare, si querere volueris, invenies multum fluxisse temporis, & sic Paganos, id est, Græcos hæc nomina posuisse: cum (per) hæc nomina etiam, secundum septem Stellas, dixerint hominum generationem consistere, uti ille ipse delirans hoc definit. De ipso originis denominationis hujusmodi momento seu anno seu seculo non ita anxie disquirimus. Sed ex hisce demùm liquet per Gentes tum Orientis, tum Occidentis, perquamdiù ante Josephi ævum, idque per Barbaras Græcasque morem illiusmodi dies denominandi fuisse diffusum, & temerè nimis scripsisse aliquos^r, Diei Solis, Lunæ, Martis, Mercurii, Iovis, Veneris, aut Saturni, nusquam in antiquis autoribus apparere vestigia. Etenim non solum, de more illo velut de re notissima, loquuntur monumenta Græca ac Latina, etiam Josepho verustiora aliqua, ut indicatum est; verùm etiam petitur ex Ægyptiis Babylonisque, id est, primariis rerum Mathematicarum arcanorumque Theologiæ Gentilis magistris, παρ' ὧν πολλὰς πλῆθεις περὶ ἐκάστη τῶν ἀστρον, à quibus plurimas de unoquoque astro perfrusiones Græcos veteres imbibisse, scribit Aristoteles^f, aliique passim. Quin nec defunt in Magistris priscis, qui illud Decalogi memento diei Sabbati, ut Sanctifices eum, sic seorsim intelligi velint, ut etiam tunc temporis velut monitum habere-¹ tur, ne numerarent dies Hebdomadis more eorum, qui Planetarum nomina eis indiderant, sed quemlibet ipsius Sabbati vocamine denotarent, quemadmodum eum dicunt, Primâ Sabbati, Secundâ Sabbati, tertiâ Sabbati, pro die Solis, die Lunæ, die Martis. Rabbi Isaac^e sic verba illa interpretatur, לֹא תִהְיֶה מִנָּה כְּדֹרֶךְ שְׁמֵהּ לֹא תִהְיֶה מִנָּה לְשֵׁם שַׁבָּת non numerabis more, quo numerare solent alii; sed numerabis per nomen Sabbati. quod ad denominationem Planetariam, Gentilibus olim in usu, spectare vult Isaac

⁹ Lib. de Heresibus, num. III.

^r Phil. Beroald in Chron. lib. I. cap. 4.

¹ De Cælo, lib. 2. cap. 12. Ptolem. Tetralib. lib. I. &c

^e Sepher Me-chilta, fol. 26.

col. 2. Abarbimel. in Pirush Tora, fol. 175. Col. 3.

Abar-

Abarbinel. Accedant heic etiam Vettius Valens Antiochenus, & Petrus Alexandrinus Astrologi antiqui, & Ebraeus, Josepho, ut Magistris vulgò creditur, coævus, id est, Rabbi Eliazer *תנן פרקי* *Capitum*, nomine hoc insignitorum, autor celebris. Hic sanè, ut rem notissimam vetustissimamque, Planetas diebus Hebdomadis assignatos tradit, & cum eo alii congeneres. Vettius etiam Astrologis seu Theologis vetustissimis Gentium assignationem illam fert accepto. Sed opportuniùs horum verba asserimus, dum lemma, quod suprà proposuimus, Tertium, seu illud quod est de Singulari Planetarum in hac distributione Ordine, tractamus; quod proximè faciendum. Unde etiam uti & ex aliis, quæ in hac dissertatione sequuntur, ea quæ de vetustate Dominationis jam diximus, haud parùm firmabuntur.

CAP. XX.

De Planetarum in diebus designandis Ordine, ejusque Vetustate. *Επτάζων* *Ἡμέρ. Σαββατικὴ*. Zonarum notio, pro Orbibus Spatiis seu Circulis, quibus circumferuntur Planetae Septem. Commentitia, apud Judæos aliquot, Planetarum, in diebus Hebdomadis, Ordinis dispositio. Orbis dierum Hebdomadici constans apud veteres initium in die Solis, quale hodieque manet. De Mahumedanorum *الجمعة* seu Die Veneris illis sacro.

LUm ipsum Planetarum in diebus denominandis Ordinem, quo iam & per plurima abhinc secula utimur, Dionis tempore apud Græcos ac Romanos, etiam & Ægyptios, unde acceperant isti, obinuisse, ex verbis ejus superiori capite allatis liquet. Floruit ille sub Alexandro Severo. Nimirum, Solem, Lunam, Martem, Mercurium, Jovem, Venerem, Saturnum, hoc ordine, dierum denominasse Orbem Hebdomadicum. Neque opinor dubitandum, quin superioribus in seculis, & quæ ultra Josephum fursùs excurrunt, idem esset ordo receptissimus. Elicere fas est quidem illud etiam ex antè dictis de Planetariæ denominationis, qua ordo is nec alius innuitur, vetustate. Et videmus ibi Solis, Saturni, Veneris, Mercurii dies ita ex veteribus memotatos, ut ipsis, qui nunc sic dicuntur, prorsus quadrent. Neque est quod ambigamus,

gamus, quin is ipse ordo fuerit, de cuius ratione disputationem instituit Plutarchus". Quid quod etiam in Oratione sacra ipsi Pythagoræ tributa monitum reperitur² ΑΦροδίτη πὶ θυσιάζειν τῇ ἑκτῇ Veneri sacrificandum esse sextā? si de sexta Hebdomadici orbis capiatur, testimonium videtur infigne, Venerem in diebus locum, uti & nunc, tenuisse sextum ævo Pythagoræ, quod vetustissimum. Sed fortè de sexta mensis ineuntis est intelligendum. Nam paulò post dixit, & Herculi sacra immolanda ὀγδοὴ ἑμὴν ἰσχυρὴ οὕτως οὕτως mensis consistentis. Ceterum egregium est ad hanc rem, quod legitur apud Vettium Valentem Antiochenum, Astrologum priscum. Is de Heptazono & die Sabbatica seu Hebdomadico orbe agens, ab intima antiquitate ipsum, quo tamdiù usi sumus, ordinem Planetarum manasse, hand parùm confirmat. Caput ex Ἀνθολογίων seu Floridorum ejus MS, primo integrum exhibemus unum & alterum.

Ἰπὲρ ἑπταζώνης ἦτοι Σαββατικῆς
ἡμέρας, ἀπὸ χειρός.

Περὶ τῆς ἑβδομάδος καὶ Σαββατικῆς ἡμέρας ἕως. Τὰ ἀπὸ Αὐγύστου ἔτη
πλήρη καὶ ταῖς ἐμβολίμους ἀναλαβὼν, πρὸς αὐτὴν καὶ τὰ ἀπὸ θωθ' ἕως τῆς ἡμε-
θλιακῆς ἡμέρας. Καὶ ἐκ τῶν αὐτῶν ὁσάκις διώκη ἐπὶ αὐτῇ. Τὰς δὲ λοιπὰς
ἀπὸ τοῦ εἰς οἶον δι' αὐτὴν κατὰλήξει αἵματι, ἐκείνη αὐτὴ ἡμέρα. Ἡ δὲ τάξις τῶν
ἀστέρων πρὸς τὰς ἡμέρας ἕως ἔχει οὐδ' ὅς τ' αὐτῇ. Ἡ δὲ τῶν ζωνῶν
ἀστέρες ἕως ἔχει οὐδ' ὅς τ' αὐτῇ. Ἐκ ταύτης δὲ τῆς ἀστέρεως αἱ ὥραι
σημαίνονται, ἐκ τῆς τῶν ὥρων ἡ ἡμέρα ἐξ ἑξῆς αἵματι οἶον ἐστὶν αὐτῇ
νῦν, μεχρὶ καὶ Ἀλεξανδρεῖς ἐγὼ ὥρα α, τὰ ἀπὸ Αὐγύστου ἔτη πλήρη ἔμνη καὶ
ἐμβολίμοι λς, καὶ ἀπὸ θωθ' ἕως ἐγὼ μεχρὶ ρζγ, γίνονται τμζ. Αὐτῶν
ἑβδομάδας μθ. λοιπαὶ δὲ ἀπὸ τοῦ κατὰλήξει εἰς τὴν ἡμέραν, καὶ ἡ αὐτὴ ὥρα
τ' αὐτῇ, ἡ β' αὐτῇ, ἡ γ' αὐτῇ, ἡ δ' αὐτῇ, ἡ ε' αὐτῇ, ἡ σ' αὐτῇ, ἡ ζ' αὐτῇ, ἡ η' αὐτῇ, ἡ θ' αὐτῇ,
ἡ ια' αὐτῇ, ἡ ιβ' αὐτῇ, ὥρα α ρ' αὐτῇ, β' αὐτῇ, γ' αὐτῇ, δ' αὐτῇ, ε' αὐτῇ, σ' αὐτῇ, ζ' αὐτῇ, η' αὐτῇ, θ' αὐτῇ,
ιβ' αὐτῇ, ια' αὐτῇ, ιβ' αὐτῇ. Εἴτα ἐξ ἑξῆς γίνονται ἡ ὁππότε ἡμέρα τὴν ἑστὶ μεχρὶ ιδ' αὐτῇ
εἰς αὐτὴν αὐτῇ, καὶ ἡ αὐτὴ ὥρα.

Περὶ οἰκοδεσποτῆς ἔτους.

Εἰ δὲ καὶ τὸν οἰκοδεσποτῆν ἐξ ἔτους θέλης ὁππότε γινώσκει τὴν αὐτὴν τὸ πᾶν οἶον ὁππότε
αὐτὴν ὑποδείγματι τὰ πλήρη Αὐγύστου ἔτη ἔμνη, καὶ ἐμβολίμοι λς, καὶ
H h h θωθ.

Θωθ. δ (lege α, ut res ipsa exigit; neque heic solùm in exemplari meo δ sic pro α in numeris, librarii incuriā, perperam substituitur) γίνονται ρπε. ἐκ τῶν αφαρῶν ἐβδομάδας κς, λοιπαὶ γ. ταύτας δὲ κατὰ λήγην, τὸ ἔτος ♂ ἐστίν. Ἐπὶ δὲ ἵππινως τὸν κύριον ♂ ἔτος, εὐρήσθαι κὲ τὸν κύριον ♂ μηνὸς ἔτος τῇ τῶν ζώων διαφύσει ἀνωφερῶς χρώ- μιν ♂. οἷον ὁ Θωθ ἔτος ♂. ἐπεὶ δὲ ἡ κθ ♂ Θωθ πάλιν εἰς τὸν ἀρεῖα κα- τὰ λήγην, ἡ λ ♀, ἡ πρώτη ♂ φάφ ἔτος ♀, ἡ π ♀ ἡ α ♂ ἀρεῶς ρ Η (locum incuriā librariorum depravatam restituo; ♀, ἡ α ♂ Αθὺρ Η) ἡ ♂ χοιὰκ ς, ἡ ♂ τυβι ♀, ἡ ♂ μεχίρ ♀. Ἐπεὶ δὲ ♂ μὲν ἔτος κύριον ♂, ♂ μὲν ♀, τῆς ἡμέρας ♀, τῆς ὥρας ♂, τῶν σκοπεῖν δεήσθαι ἵππιν τὴν γνέσεως πῶς εἰσι κείμενοι. ἐπεὶ τὸ π ♂ μὲν γὰρ κὲ τῆς αἰρέσεως πράξεως δηλωτικὸς κὲ μάλιστα ὅταν ὁ κύριον ♂ ἔτος διαπορεύομεν τύχῃ τὸν κατὰ γόρμον ἐνιαυτὸν. ὁ δὲ ♂ μὲν τὸν μὲν α, κὲ ὁ τῆς ἡμέρας πῶς ἡμέραν. Ἐὰν δὲ πῶς παρεπέσχιν ἡ ὑπὸ κακοποιῶν μαρτυρήθωσιν ἐναντιωμά- των κὲ παραχῶν εἰσὶν δηλωτικέ. Ἐμοὶ δὲ μάλλον φυσικώτερον ἔδοξε πᾶν πλήρη πᾶν δὲ Αὐγύστη ἔτη κὲ τὰς ἐμβολίμους λαβόντα καθὼς περκεῖται κὲ τὰς δὲ Θωθ ἔως τῆς γνέσιακῆς ἡμέρας κὲ ἐκκρέσαντα ἐβδομάδας κὲ τὰς λοιπὰς δὲ πολύσαντα δὲ Θ, ἐκείνον κείμενον ἔτος κύριον εἰς ὃν κατέληξεν ὁ ἀριθμός. Ἐκώσης γὰρ γνέσεως ἡ Νεμυρία πῶς γνηθικὴ ἡμέραν ἐφέξθαι. Ἐν δὲ αὐτῇ ἔτος ♂ γνηθίμους ὑπὸ μίαν οἰκοδεσπολίαν τελευτᾶν δὲ δοκεῖ λόγον ἔχειν. Καθολικῶς δὲ ἔτος κύριον κὲ κοσμικῶν κινήσεων οἱ παλαιοὶ ἐκ τῆς Νεμυρίας Θωθ κατελάβοντο. ἐνθεν γὰρ πῶς ἀρχὴν ♂ ἔτος ἐποίη- σαντο. Φυσικώτερον δὲ κὲ (lego ἐκ) κυνὸς ἵππολης. Quæ sonant.

Canon facilis de Heptazono,
seu die Sabbaticâ.

Quod ad Hebdomadem, & diem Sabbaticam seu Septimanæ diem attinet, sic faciendum est; Integris ab Augusto annis ac diebus intercalatis, adde dies, qui à Thoth usque ad diem Natalem effluxerint. Ex his dein, quoties poteris, abjice septem. Reliquas à ☉ dinu- mera. Syderi, quod numerum terminat, dies natalis est tribuendus, seu dignoscitur ex syderum ejusmodi dinumeratione, quemnam in Hebdomade locum dies Natalis obtinuerit. Ordo autem syderum, quæ dies designant, ad hunc modum se habet ☉ ♀ ♂ ♀ ♀ ♀ Η. Zona-

Zonarum autem dispositio est hujusmodi ♄ ♀ ☉ ♀ ☿ ♄. Atque ex hac dispositione Hora indicantur. Ex horis verò, dies syderis ordine insequentis. Verbi gratia; nascitur quis anno Adriani Primo, Mechir mensis, juxta Alexandrinos, 13, hora noctis 1. Integri ab Augusto sunt anni 148, dies intercalati 36, & à Thoth (mensis ille anni Ægyptiaci primus erat) usque ad 13 Mechir mensis, 163. Fiunt 347. Abjicio Hebdomadas 29. Reliqui sunt dies 4. Dinumeratio à Sole facta desinit in Mercurii die. Hujus hora prima est ☿ (exemplar meum habet heic $\aleph \eta \alpha \omega \epsilon \alpha \rho$ ☿ & prima hora noctis ☿; sed delendum est illud ρ quod pro Nocte substitui solet. Nam à summo mane initium diem apud Vettium heic, uti apud Astrologos in hujusmodi calculo alios, habuisse nullus dubito.) 2 ♄, 3 ♄, 4 ♄, 5 ♀, 6 ☉, 7 ♀, 8 ☿, 9 ♄, 10 ♄, 11 ♄, 12 ♀, hora prima noctis ☉ (In Mss. meo habetur tantum $\omega \epsilon \alpha$ ☉ hora Solis; sed docet res ipsa, legendū $\omega \epsilon \alpha \alpha \rho$ ☉) 2 ♀, 3 ☿, 4 ♄, 5 ♄, 6 ♄, 7 ♀, 8 ☉, 9 ♀, 10 ☿, 11 ♄, 12 ♄. Inde fit dies insequens, seu 14 Mechir, Iovis; Cujus etiam est ejusdem hora prima.

De Gubernatore Anni.

Sin verò anni gubernatorem scire velis, pariter eodem in exemplo cum sint anni Augusti integri 148 & dies intercalati 36 & Thoth mensis 1, fiunt 185. Ex hisce, demptis Hebdomadibus 26, reliqui sunt dies 3. Dinumeratione à Sole facta, Annus Martis est (nempe ad dierum rationem, qua ☉ ♄ ♀ Hebdomadis priores tres dies denominant.) Cognito ita Anni domino, reperies etiam dominum Mensis, si hac ratione, Zonarum posituram ascendendo, utaris. Tñ Thoth dominus erit ♀. (scilicet, primi mensis idem est planeta, qui, in ostenso calculo, anni est.) Quandoquidem igitur vigesimus nonus revolvitur in ♀, adeoque trigesimus in ☿, prima dies Phaophi (vulgo Pao-phi) erit ♄, prima Athyr ♄, prima Choiac ♄, prima Tybi ☿ & demum Mechir (qui mensis est Natalitius) ♀. Reperto ita, Anni dominum esse Martem, Mensis Venerem, Diei Mercurium, Horæ Solem, quomodo hi in themate disponantur, advertendum est. Confert enim locus ad rerum gerendarum electionis indicationem; tunc verò imprimis, quoties anni dominus anno instanti eum pertransit, aut domi-

nus mensis in mense instante, aut diei dominus in die. Quin, si debiles fuerint, aut stellis maleficis conjuncti, adversa & perturbationes significant. Ceterum mihi natura videtur convenientius, integros ab Augusto annos atque dies intercalatos, ut dictum est, sumere præter illas, quæ ab (initio) Thoth fluxere usque ad diem Natalitium, & abjectis Hebdomadibus, reliquos à ☉ dinumerare, atque ipsum anni dominum censere, in quo finitur numerus. Vniuscujusque enim natiuitatis Novilunium diem natalitium ipsum coercebit. Eodem autem in anno natos gubernationi unice subditos esse, rationi non videtur consonum. In universum igitur, tum anni, tum motuum mundanorum dominum veteres è novilunio Thoth accepere. Etenim inde Annum sunt auspicati. Naturæ verò magis est congruum, ut etiam ex Canis ortu. Hactenus Antiochenus ille, cui annorum ab Augusto putatorum epocha est Ægyptiaca illa, Romanâ annorum Augustanorum biennio, ut est apud Censorinum, antiquior. Menses sunt

¹ Lib. 5. de E-
mendat. Tēp.
cap. de primo
Thoth. Au-
gust. & c. lib.
3. Canon. I-
lug. pag. 267.

Actiaci. Sed de hisce consulas Josephum Scaligerum ², Chronologos alios. Et de rotundo heic annorum numero, viderint idque non immeritò Chronologi; etiam de næniis genethliacis Astrologi. Sufficit abunde in rem nostram, Hebdomadici dierum orbis denominationem Planetariam eodem, quo utimur ordine, Vettii hujus ævo notissimam fuisse, & in Astrologicas rationes ex antiquitate intima tunc receptam. Josepho quidem is recentior est. Nec fortè alius à Valente illo Mathematico summo, qui natalitium Urbis Constantinopolitanæ thema, jussu Constantini Magni, constitui tradidere aliqui, ut refert Zonaras ³, atque ex eo Michael Glycas ⁴, alii. Et è schedis vetustis ex Oriente allatis descripsit olim mihi tantundem amicus eruditione ac virtute ornatissimus, Patricius Junius; Σηλειῶσαι (sic schedæ illæ) ὅτι ἐθεματίσθη ἡ Κωνσταντίνη πόλις παρὰ Οὐάλεν] & ἀπονόμω ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῶν ἐγγυρίων (legendum ἐγκυρίων) αὐτῆς. Δὲ περὶ ἀξέως & Βασιλέως Κωνσταντίνου ἐν μὲν Μαΐω ια, ἡμέρᾳ &, ἰνδικίων & γ, ἔτης δὲ πὸ κλίσεως κόσμου ε ω λ η. Nota quod thema natalitium Urbis Constantinopolitanæ constitutum est ab Valente Astronomo in die dedicationis ejusdem, idque jussu Imperatoris Constantini mensis Maii XI, feriâ secundâ, Indictione III, anno ab orbis con-

² Annali.
Tom. 3.

³ Part. 4.

bis con-

bis conditu 5838. At verò tametsi antiquior is non fuerit, nihilominus disciplinam suam Astrologicam, cuius hæc pars est insignis, haussisse se passim fatetur Valens ex autoribus vetustissimis, Petosiride, Necephone^b, Abramo, quem τὸν Θαυμάσιον nuncupat, Hermippo,^b Timæo, Critodemo, Seitho, Apollinario, aliis, qui prorsus periere. Similia apud Petrum Alexandrinum in Isagoge apotelesmatica habentur. Nam de diebus Deorum, uti vocat ille septem, eorumque dominio horario, ut tempore suo (coævus Theodosio & Gratiano creditur) ex vetustissima origine in usu, qualem è Vettio Valente dedimus, fusè loquitur. Vide quod capite superiori ex illo affertur. Et rem totam à Valente, Petro Alexandrino, aliisque de denominatione ejusmodi tam mensium, (ut vides in eis, quæ exscripsimus,) quàm dierum succinctè complecti videtur Herodotus autor vetustissimus, dum priscos Ægyptiorum mores exequitur. Καὶ, inquit^c, τὰ δὲ ἄλλα Αἰγυπτιοῖσι ἐστὶ ἐξ Ἀρημεδία· μεῖς τε καὶ ἡμέρη ἐκάστη θεῶν ὅτι ἐστὶ, καὶ τῇ ἐκάστῃ ἡμέρῃ γενόμεναι, ὅτε οἱσι ἐγκυρήσῃ, καὶ ὅπως τελευτήσῃ, καὶ ὅποιον πρῶτον, καὶ τῶν ἑλλένων οἱ ἐν ποιήσῃ γενόμενοι ἐχρήσαντο. *Alia etiam sunt ab Ægyptiis excogitata; quis mensis diésve cujusque deorum sit* (id est, Planetarum, ut disertè Petrus Alexandrinus) *et quo quis die genitus, qualia sortietur, et quam mortem obiet, et qualis existet. Quibus rebus ii, qui è Græcis in poësi versabantur, usi sunt. Sic ex Ægypto, ejusque moribus ac disciplina vetustissima in Græciam, illam de Planetaria denominatione cum ceteris ad artem genethliacam attinentibus traducit. Viderat illa Vettii Josephus Scaliger. Is scilicet, Hebdomadem, inquit, dierum veteres Græci, τὸ ἐπτάζωνον vel τὴν ἐπτάζωνον τῆς Σαββατικῆς ἡμέρας vocant, ut distinguant ab ea, qua dicitur ἡ ἐπτάζωνος τῶν ἀστέρων, qua est series septem Planetarum: Η 4 ♂ ☉ ♀ ♃ ♄. sed ἡ ἐπτάζωνος τῆς Σαββατικῆς ἡμέρας, ut eam vocat priscus scriptor Vettius Valens Antiochenus, est series dierum hebdomadis per notas septem Planetarum ☉ ♄ ♂ ♃ ♀ Η. Postea etiam, Cyclis Solis est orbis, ἐπτάζωνος Σαββατικῆς ἡμέρας. Et alibi^d, Quam vocamus Septimanam Christiani, ipsi Gentiles vocabant τὴν ἐπτάζωνον, septizonium, præsertim Ægyptii. Alii Scaligeri sequaces eodem modo subinde Heptazoni vocabulum usurpant, viri quidem*

^b Videffs Petrum Crinitum de Honestate disciplina lib. 19: cap. 13.

^c In Euterpe.

^d In Maniliæ Isagogic. 2: pag. 290.

^c Animad.
pag. 209.

^d Cap. 17.

^e Canon Isa-
gog. lib. 3. pag.
477.

^h Isagog. cap.
πρὸς πολὺν
οὐρανὸν καὶ δι-
πορῶν.

doctrinâ illustres; scilicet pro dierum orbe Hebdomadico. Ipse item in Eusebianis^c de Septizonio, quod & Septizodium interdum scribitur in Historia Augusta alibique, verba faciens, *veteres*, inquit, *commutant hæc inter se: ut circulum dierum Hebdomadis quidam Septizodium, alii Septizonium vocant.* Et Bedæ in Ephemeride, Septizodium usurpatur pro eo, quod est redeuntium dierum Septimorum cyclus. At verò non appellavit Vettius seriem dierum Hebdomadis τῶν ἐπτάζωνων τῆς Σαββατικῆς ἡμέρας seu *Septizonium diei Sabbaticæ*, nec quantum video veterum aliquis. Id quidem palàm est, τῶν Σαββατικῶν ἡμέραν, ei dici diem in orbe Hebdomadico quamlibet, perinde ac si dixisset, septenariam. Nam quo modo apud veteres Sabbatum adeoque Sabbaticum, quæ ab eo, quod Quietem Ebraicè significat, fiunt, etiam pro septenario sumpta sint, superius^f est ostensum. Et ἡμέρα ἡ Σαββατικὴ ita non alia accipitur notione, quàm ἡμέρα ἡ ἑβδομαδική, ut Græcis aliis nuncupatur. Et rectè quidem Scaliger^g, *Vettius Valens*, inquit, *Antiochenus priscus scriptor* Σαββατικῶν ἡμέραν vocat quamlibet diem septimana. At verò τὸ ἐπτάζωνον^h adhibetur à scriptoribus Græcis pro serie duntaxat Planetarum septem, non quâ alio, quàm suo, quem in cœlo tenent, ordine diebus tribuuntur, sed quâ in cœlo collocantur. Id manifestum satis est ex illo Valentis, ubi de dierum etiam à Planetis denominatorum serie heic locutus, seorsim τῶν ζωνῶν διὰ θέσιν *Zonarum dispositionem* septem (unde ἐπτάζωνον^h fit) coelestem & continuum Planetarum ordinem tantum, nec semel, nuncupat. Et Heptazonus simpliciter pro eodem ordine seu compage coelesti solum sumitur ab scriptore anonymo (quem compactum habeo cum Valente) de Temporibus nati domini distribuendis. Οἱ πλείους μάλιστα, inquit ille, μερίζουσι τὸ χρόνον ὑπὲρ πάσης ἡμέρας καὶ τῶν ἐπτάζωνων, ἀρχαῖοι πρῶτον Ἡ διδοῦσαι, ἔπειτα Δ, εἴτα Γ, εἴτα Θ μετ' οὗ Ζ, ἔπειτα Φ, καὶ ἐξ ἧς Β. Plerique distribuunt tempora cujuscunque thematis natalitii juxta Heptazonum, incipientes à Saturno, & dein per Iovem, Martem, Solem, Venerem & Mercurium ad Lunam pervenientes. Sic etiam Petrus Alexandrinus ὁ τῆς ἐπτάζωνος στοιχειωτικὸς λόγος^h *Elementaria* seu vulgo receptissima *Heptazoniratio*, usurpatur^h pro eo, quod est Planetarum

netarum in Cœlo series vulgata. Qui intereadum, quemadmodum Vettius, disciplinam illam horarum & dierum Astrologicam tradit, nullibi orbi dierum Hebdomadico, sed duntaxat Planetarum ordinis continuo eorumque compagi, Heptazoni nomen tribuit. Quoniam scilicet Zonas habent Planetæ sibi numero pares. Nam tametsi apud Cosmographos & Astronomos, sive veteres, sive recentiores, quos terit vulgus, Zonæ nomen ita plerunque occurrat, tum pro interval-
lis quinque illis notissimis, quæ Paralleli determinant Tropici & Po-
lares, tum pro ipsis his Parallelis & Æquatore, perinde ac si orbes seu
circuli coelestes alii eo nomine neutiquam indigetarentur; atque
etiam Zonis hisⁱ, uti & Climatibus^k Planetas præesse subinde do-
ceatur; nihilominus Zonæ vocabulo etiam usi sunt veteres, tum
Græci, tum Latini, pro cujuslibet Planetæ, sive sede, sive orbe, sive
spatio circulari, in quo circumfertur æthereo. Theon Alexandri-
nus^l ἐχθ' ὁ ὅρανος ζώνας ὅκ' ἑπτὰ φανέσας τὰς ζωδιακῶν, ὧν τὴν μὲν πρῶ-
τὴν ἐχθ' ὁ Κρόνος, τὴν δὲ δεύτεραν ὁ Ζεὺς, τὴν δὲ τρίτην ὁ Ἄρης, τὴν δὲ τε-
τάρτην ὁ Ἥλιος, τὴν δὲ πέμπτην ἡ Ἀφροδίτη, τὴν δὲ ἕκτην ὁ Ἑρμῆς, τὴν δὲ
ἑβδομὴν ἡ Σελήνη. Ὁ μὲν δὲ ζωδιακὸς κύκλος αἰώπεται ἐπὶ πάντων.
Habet cælum Septem Zonas Zodiaco non conterminas, quarum pri-
mam habet Saturnus, secundam Iupiter, tertiam Mars, quartam Sol,
quintam Venus, sextam Mercurius, septimum Luna. Circulus autem
Zodiaci (in cœlo stellato) his omnibus est superior. Petrus item A-
lexandrinus^m; ἐπὶ δὲ ἡ ταξις τῶν ἐπὶ τὰς ζώων ἐχθ' ὅτως. Ὁ μὲν τὸ Ἡ ἀστὴρ
ἐκληρώσεται τὴν α καὶ κενδρίαν ἐν τῇ πάγῳ, ὁ δὲ τὸ δὲ δεύτεραν καὶ ἑν-
δεκάτην &c. Ordo Heptazoni huiusmodi se habet. Stella Saturni sor-
titur primam & supremam Zonam, quæ frigida est, ac in glacie sita;
Iovis secundam, quæ temperata est. Et sic de ceteris pergit. Achilles
item Tattius in Aratum; οἱ περὶ τὰ μετέωρα δεινοὶ φασὶ ζώωνας τινὰς εἶναι τὰς
ἐπὶ τὰ δι' ὧν φέρονται οἱ ἐπὶ τὰ ἀστέρες Cælestium rerum periti aiunt, Zo-
nas quasdam esse Septem, per quas totidem feruntur stellæ, seu Plane-
tæ Septem. Inde vetus illudⁿ, τὸν δημιουργὸν ἐξ ἀνακρεμάσαι ζώωνας,
ἑβδομον ἢ λίαν μεσεβόλησαντα πᾶσι. Rerum Creatorem sex suspendisse
Zonas, atque eorum in medio Solis Ignem collocasse. Consonum est
Oraculum illud Apollinis, qui consultus, quo sensu cœlestes orbes
multos esse dici soleret,

ⁱ Achill. Ta-
tius in Ara-
tum, cap. 29.
^k Liber Era-
tosthenis di-
ctus, in eun-
dem, cap. 3.
^l 9.

^k Bardefanes
apud Euseb.
Præp. Evan-
gelic. lib. 6.
cap. 10. Haly
et Albuma-

^m Summa A-
strologia An-
glicana Tract.
1. dist. 8. cap.
1.

ⁿ In Aratum
^m Isagog. cap.
ἑπὶ πολέμων
ἑκ.

ⁿ Apud Pro-
clum in Ti-
maum Plat.
lib. 4. p. 238.

- ^o Porphyrus inquit^o, ἐν παντὶ πέλει κόσμῳ κύκλῳ, ἀλλὰ σὺν ἐπὶ αὐτῷ ζώνῳσι πεφόρηται εἰς ἀπερόεντα κέλευθα.
- ^o Porphyrus apud Eusebium Præparat. Evange-
lic. lib. 9. cap. 10. *Unicus in toto est mundo circulus; sed cum Septem Zonis fertur itinera astrica.* Atque Zonas has porro ἑρμηνεύει Cælestes dici solitas ait Chaldæis Ebræisque. Hinc etiam Chaldæis Dii fuere alii Ζωνῶσι, alii Ἀζωνοί, ut notat Michael Psellus ad Oracula Chaldaica.
- ^o ad Aeneid. 12. Et Servius Honoratus^p ad illud Virgilii, *Et diis communibus oras; ut altioris scientia hominibus placet, dii communes sunt, qui Ἀζωνοί dicuntur, id est, qui cæli certas non habent partes, sed generaliter à cunctis coluntur. Vbique enim eos esse manifestum est. Ut Mater Deum, cujus potestas in omnibus Zonis est. Nam ideò & Mater Deum dicitur, quod cum omnibus est ejus communis potestas.* Et Martianus
- ^o De Nuptiis. lib. 1. Capella^q; *Ex cunctis igitur cæli regionibus advocatis diis, ceteri, quos Azonos vocant, ipso cōmonente Cyllenio convocantur.* Id est, Dii Zonæ sibi propriæ, orbe, seu circulo carentes. Adeò tandem ut Circuli, orbes seu spatia, quibus circumferrentur Planetæ septem, totidem dictæ fuerint Zonæ, velut inferiora mundi circumcingentes; quemad-
- ^o Astron. lib. 1. modum & signifer ipse, sub quo moventur, Manilio^r dicitur *ingenti Stellatus balteus orbe.* Nam balteus planè Zona est. Unde & Vitruvius^t loquitur *de Zona XII signorum & Septem astrorum.* Et Arabes Zodiacum subinde eadem notione appellant *النطاق & منطقة* id est, cingulum seu Zonam. Hinc in Alcabitii fronte, *Nitach, id est, circulus signorum dividitur in XII partes &c.* Ab hac etiam Zonæ
- ^o Dionysiac. 6. notione nuncupavit Nonnius^u *Ὀυερανὸν ἐπὶ Ἀζωνον Cælum Heptazonum.* Et parili notione Zona usurpatur non semel Claudiano. In
- ^o Panegyric. de 3. Consula-
tu Honorii. Theodosii apotheosi ait^u *cum, globū Lunæ ingressum, Mercurium dein, Venerem, Solem, Martem, & Jovem permensum esse, & demum stetisse*

———— arce suprema

Argenti, quā Zona riget Saturnia tractu.

^o De laudi-
bus Stalico-
nis. lib. 3. Alibi^x etiam de Urbe Roma;

Quæ Septem Scopulis Zonas imitatur Olympi.

^o Ibid. lib. 2. Et de Clementia^y;

Quæ Iovis incoluit Zonam————

Non dissimili notione dicta est Orpheo² Oceani seu Pelagi Zona¹ *In Theologia apud Eusebium Prap. Evang. lib. 3. cap. 9. alii.* eo quod terram cingit. At verò nondum comperi, orbem dierum Hebdomadicum Septizonum aut Heptazonum apud priscos, ut vult Scaliger, dici; tametsi diem in orbe illo Zonam per metaphoram non immeritò autumarit forte quis nuncupari apud Ausonium in Eclogario. Nam nomina Septem dierum planetaria carmine describens, de Mercurii & Jovis die inquit

*Mercurius quartisibi vindicat astra diei,
Illustrant quintam Iovis aurea sidera Zonam.*

Ubi tamen Zona potest etiam accipi de ipsa Planetæ Zona, quinta ibi dicta, si Heptazonum de Planetis itidem dici velis, cum nec suo, sed dierum ordine ipsi numerantur. Cæterum Scaliger non solum Septimanam, sed & omnem Septenarium ordinem Septizonum & Septizodium vocatum ait. Quin & Septizonium apud Ælium Spartianum (Septizodium etiam dictum, ut ejusdem libri præ se ferunt, qui idem vocabulum habent tam in Antonio Geta, quàm in Severo) ita censerit vult ille^a, ut omnia ædificia ex molibus alia alii^a impositis consurgentia idem significet. *Severi Septizonii*, inquit *Marlianus^b, supersunt (Romæ) tres ordines columnarum invicem superimpositarum. Alios autem quatuor insuper fuisse quidam putant, & ideo Septizonium dictum, quòd Septem Ordinibus columnarum jungeretur, ut Septem Zonis.* Sic item Coelius Rhodiginus^c *Antiq. Lect. lib. 22. c. 19.* Sed & Severo vetustius illud in substructionibus nomen. Nam Suetonius^d Titum memorat natum in sordidis ædibus propè Septizonium. Sed, (ut de Heptazoni & Zonæ notione ac usu plura non adjiciamus,) luce puto clarius est tam Vettio Valenti, quàm Petro Alexandrino aliisque, Seriem seu compagem Planetarum Continuum & Coelestem, non, pro dierum sive denominatione sive regimine, Immutatam Heptazoni nomine indigetatam; uti etiam ordinem illum immutatum, quo hodieque utimur, ex vetustis Astrologorum monumentis ac disciplina manasse. Neque enim aliter de hoc loquuntur, atque de eo quod ex antiquitatis intimæ penu, id est, Ægyptiorum Chaldaeorumque disciplinis, quas Occidens acceperat, hausissent. Quin & ordo seu series illa Planetarum in diebus designandis

^e Lib. Neome-
niarum &
Aequinoct. a
Munsterio e-
dit. pag. 91.
in Calenda-
rio Ebraico.

^f Pirke, cap. 6

eadem est Judæis vetustis, & vetustissima habita, tametsi non sit eadem eorum omnibus ordinis illius in orbe Hebdomadico nominibus aptandis dispositio. Etenim in iis sunt, qui ab ipsis rerum initiis ordinem petentes primum diem Mercurio, secundum Jovi, tertium ♀, quartum 12, quintum ☉, sextum ♄, & Marti septimum assignant; adeò ut à rerum origine diebus putatis, Mars Septimum, non Saturnus, ut vulgo, fortiretur, & Sol sextum, non primum. At interea non solum ordinem eundem ipsum, quem tum ex Dione & Vettio, tum ex hodierno habemus usum, retineri vides; verum etiam vetustissimam dierum juxta Planetarum apud Gentiles numerum dinumerationem ipsis Judæis habitam. Commentum habent, dum hac de re loquuntur Judæi^e aliqui perridiculum de exorta die creationis quarto, seu quo sydera creata sunt inter luminaria contraversa; Lunam scilicet graviter ferentem Planetarum postremum se fieri, non solum in orbium positura, verum etiam in diei horarum dominio, in Solem querelam procaciter instituisse, atque ob calumniam demum luce, quam antea multò majorem fuisse nugantur, minutam esse. Quod verò habent de postremo Lunæ loco in horarum dominio non satis, si diis placet, procedit, nisi diem illum quartum, (quo Lumina creata,) Saturno, ut dictum est, tribuant. Nam sic hora ejus prima erit, Lunæque Septima seu in primo horarum assignatarum ordine postrema. Adeoque ex hoc commento alia illa jam memorata Planetarum, in Hebdomade, ordinis dispositio nata est. Atque hinc intelligendus Rabbi Eliæzer^f כל הכוכבים משרתים לשבעה כוכבים של שעות ושמן כל ש' צמחן והם משרתים לשבע ימי השבוע יום א' כוכב חמה יום ב' צדק לבנה יום ג' נוגה מאדים יום ד' שבתאי כוכב יום ה' חמה צדק יום ו' לבנה נוגה יום ז' מאדים Hæc quidem sonant, sydera universa ministri sunt syderibus Septem, quæ horis præsumt, quorum characteres sunt ♀ ♄ 12 ☉ ♀. Hi autem ministri sunt diebus Septem Hebdomadis. Diei 1 Mercurius, Sol; Diei 2 Iupiter, Luna; Diei 3 Venus, Mars; Diei 4 Saturnus, Mercurius; Diei 5 Sol, Iupiter; Diei 6 Luna, Venus; Diei Septimo Mars, Saturnus. Ita, inquam, verbotenus reddita sonant. Sensus autem neutiquam proculdubio est binos cuilibet diei Planetas assignari;

gnari. Sed cum juxta commentum illud de Solis & Lunæ controversia, dies quartus Saturno, primusque Mercurio (unde ab hoc, Planetarum etiam numerus heic, sumit initium) tribueretur, ceterique eadem dispositione dies alias quàm vulgò acciperent denominationes, vix ambigendum putaverim, quin commentitiæ huic dispositioni vulgaris ac recepta; sive à librariis sive à lectore aliquo prisce seculi inter lineas posita typis simul mandaretur, adeo ut verba, dispositionis diversitatem tantum, non partiarium singulis diebus Planetarum sive ministerium sive imperium, ad hunc modum denotent.

	♀	♂	♀	♂	♂	♂	♂
Dies	1	2	3	4	5	6	7.
	♂	♂	♂	♀	♂	♀	♂

Superior verparum aliquot commentitia est, inferior vulgaris & antiquissima dispositio, quam & ita esse satis asserunt Judæi alii, quibus ^{se} *Iehuda Ben. Saul ad Sepher Cozri part. 1. cap. 57. fol. 24. b.* Saturnus Ebraicè, id est, *שבת Sabthai*, *נקרא כן מצד היותו מושל* ^h *sic nuncupatur, quia Dominus est Sabbati*, seu Sabbato inter Planetas assignatus est, id est, diei Septimo, non quarto. Certè inter Levitas apud Nehemiam ^h nomen habetur etiam *שבת Sabthai* ^h *Cap. 11. 16.* seu *Sabbateus*, velut à Sabbato itidem deductum. Perinde ac si Helychium aut Requietum diceres. Summa demum esse videtur, quod existimat Joannes Philoponus ⁱ, Gentiles, quemadmodum stellas ⁱ *De Mundi Creatione lib. 7. cap. 14.* inerrantes aliis atque aliis Deorum dæmonumque aut Heroum, velut Orionis, Herculis, id genus aliorum nominibus dedicarunt, sic etiam *ἡμέρας ἐπὶ ἀπὸ πέντε ὀνόματις ὑπὸ πάντων ὑπαρχέειν cum ab Omnibus Septem dies* (seu periodus à rerum initiis dierum Septenario numero terminari solita) *esse crederetur*, aut hisce Planetas numero suppare, aut Planetis hosce ordine jam dicto tribuisse. Et de Ordine ipso Planetarum in diebus denominandis, hætenus. Dierum autem denominatorum Ordo (quicquid de Mercurii initiis & inaudita alibi illa orbis Hebdomadici dispositione, quâ Sol quintum sortitur diem, & Saturnus quartum, loquantur Judæi aliqui jam citati) passim apud veteres aliàs ejusmodi est, ut Primus Soli tribuatur, adeoque postremus Saturno, ceteris intervenientibus, non aliter atque juxta morem hodiernum; seu ut Ausonio,

*Cuncta supergrediens Saturni Septima Lux est,
Octavum instaurat revolubilis orbita Solem.*

Solis diem Octavum, supremum, & primum pariter vocat. In Ogdoade scilicet ex repetitione facta, est is tam supremus, quam primus. Neque alium fuisse veteribus Ordinem palam liquet ex eis, quæ è Vettio Valente aliisque supra deprompta sunt. At verò Nicolaus de Cusa Cardinalis, *Septem*, inquit ^k, *dierum numero apud omnes nomina revolvuntur* (de Gentibus, quæ Europæis etiam antiquitus cognitæ, *Omnes* hac in re semper intellige) *licet de prima septimana die, ac dierum nomine diversitas sit. Christianorum Septimana initium est à die Dominico, Græcorum ac Alexandri à die Luna, Iesnargia* (Jesdegird) *à die Martis, Nabugodonosor à die Mercurii, Ethnicorum à die Iovis, Elhigera à die Veneris, Hebræorum à die Sabbati.* Palàm negat initium Septimanæ idem omnibus esse, utcunque in universum periodum dierum Septenariam omnibus in usu esse asserat. Sed oscitanter nimis perperamque hoc traditum. Quæ enim affert de omnibus, quos memorat, modò Christianos excipias, ad rem, de qua loquitur, non omninò attinent. Certè ut Christianis tam Orientis, quam Occidentis initium Septimanæ est dies Dominicus seu Solis (unde & dixere Græci Christiani ^l, annum ἐβδομαδικῶς καὶ νομίζου Hebdomadicè ordinare pro eo quod est à die Solis incipere) ita pariter reliquis. Dies autem, quos habet ille alios velut pro variis Septimanæ initiis, sunt dies Epocharum Chronologicarum, seu dies alii atque alii in Septimana, id est, feriæ aliæ atque aliæ, à quibus anni solùm putantur, neque ad orbis Hebdomadici initium spectant. Verbi gratia, ubi ait Septimanæ Jesdegird, id est, Persicæ, initium esse à die Martis, id non aliter verum est, nisi intelligas Characterem annorum Persicorum à regno Jesdegird, esse diem Septimanæ tertium, interim Septimanæ initio etiam apud Persas in die Solis, non Martis collocato. Sic illud, diem Mercurii initium esse Septimanæ Nabugodonosor, nihil aliud est, quàm à feria quarta annos ejus putandos. Nabonassarus scilicet ille, cuius Epocha Astronomica illustris in Almagesto Ptolemæi, intelligitur. Alfraganus; *Character annorum Persicorum à regno Iezdaieris* (Jesdegird) *filiis Schaned filii Cosre est dies tertius*; id est, Martis. *Character annorum Aegyptio-*

^k In Reparat.
Calendarii.

^l Maximus
Martyr in
computo Ec-
clesiast. part.
1. cap. 23.

*gyptiorum in Libro Almagesti à regno Nebukadneziris Babylonii est dies quartus, id est, Mercurii. De aliis ille similiter. Quod ideò adjeci, ut etiam ex scriptore Mahumedano hoc vetere manifestum fiat, Septimanæ initium dierumque in ea ordinem ejusmodi fuisse, ut locum primum Solis dies sortiretur. De ceteris apud Cusanum non aliter statuendum. Quod habet de Ethnicis, intelligo de Mahumedanis, quos eo nomine Occidentis lingua non semel notavit. Dies Jovis seu quintus Epochæ fugæ Mahumedis è Mecha assignatur etiam ab Alfragano, unde Cusanus. Sic Georgius Almacinus, alii. Elhigera autem, seu الهجرة, pro eadem notissima Mahumedis æra etiam sumitur, cujus initium feriâ sextâ ab aliis collocatur. Dies verò secundus seu Lunæ, æræ Alexandræ etiam Alfragano aliisque initium est. Sed quid hæc ad initium Septimanæ? Sabbatum demùm Ebraeis, ut vult Cusanus, septimanæ initium fuisse, nemo dicet, qui sive novi federis illud recoluerit de *Vna* seu *Prima Sabbati* pro die Solis, seu *Prima septimanæ*, seu *tralatitiam* eorum dinumerandi rationem per primam, secundam, tertiam &c. Sabbati, pro Hebdomade sumpti, meminerit; Tametsi videam quidem alios^m eundem^m errorem cum Cusano obiter admittere. Sed planè, quod Cusano in animo heic fuit, id ad annorum mundi epocham spectat. Nimirum palàm liquet Sabbati diem seu septimum esse in computo inde annali, sed intereà septimum seu postremum in orbe Hebdomadico. Neque solum eis, qui Planetarum nominibus heic frequentius usi sunt, adeoque Solem præposuere, nec Judæis solum & Christianis, tam Orientis, quàm Occidentis, quibus idem est, Festi etiam recurrentis gratiâ (his diei dominici, quem primam habent, illis Sabbati, quem diem habent supremum) in orbe hebdomadico initium, dies Solis, idque ex more veterrimo, est feria prima, seu prima Sabbati; verum etiam apud ipsos Mahumedanos, quibus nec Solis, nec Saturni dies Festus est, is, qui Soli tribuitur, locum in ordine illo obtinet primum, quod tum ex Alfragano Mahumedano superius citato palam scimus, tum ex Abugiafare aliisque ejusdem sectæ Historicis, Theologis, Chronologis. Almacinus ex Abugiafareⁿ; أول الهجرة كان يوم*

^m *Henr. Ranzanius in Calendario, p. 112. Valent. Schindler. Lexic. Penaglot. col.*

324.

ⁿ *Saracen. Hist. lib. 1.*

° De Emend.
Temp. lib. 2.
pag. 132.

الخميس واخر مدته حياته يوم الاثنين *Primus dies Hegira seu Mahumedis fuga dies fuit quintus, & ultimus Vita ejus secundus. De Jovis & Lunæ diebus, nemo non intelligit. Quamplurima id genus sunt obvia alia apud eum ex eodem Abugiafare. Et vide seriem dierum inferiùs capite vigesimo secundo. Festum autem hebdomadicum interea illis est dies Sextus seu Veneris. Sed nec inde orbem septimanæ incipiunt, nec eo claudunt. Josephus Scaliger°; Quod Mucharam Hegira cæpit à feria sexta, ideo eam diem sacram Mahumedanis dicunt ab eo tempore. Ego scio antiquiorem superstitionem esse propter Venerem, quam CHOBAR vocabant & summa superstitione antiquitus venerabantur. Ceterum feria sexta illis dicitur جمعة (Giuma) hoc est σάββατος, ἑβδομα, ὁμιλία, quæ ea reverentia illis est, qua Iudæis Sabbatum, Christianis dies Solis. Atque sic passim apud viros doctissimos nominis يوم الجمعة diei Giuma ratio inde petitur, quod conventus Mahumedanis sacer tunc haberi qualibet septimanâ solet. Verum quidem est, ex vi nominis simplici, illud idem significare. Cæterum sunt in Mahumedanis ipsis, qui ex rerum creatarum, eodem in rerum initiis die, seu universi compage absolutâ, diem Giuma dictum velint. A verbo scilicet جمع quod congregare seu in unum corpus conflare denotat. Et enim sic lego in Abu Walid Mahumed Ben Elshecina, historico veteri Mss. qui rerum initia & sex creationis dies exequens, ait, ثم خلق الكواكب والسموات وعبر ذلك وكان ابتداء ذلك يوم الأحد الى يوم الجمعة وسمي يوم الجمعة لاجتماعه Tunc creavit Stellas & Solem, & quæ sunt id genus cetera. Et continuatum est opus illud à die primo in diem Giuma. Ideo autem vocatur dies Giuma, quoniam eo in universum rerum primò creatarum compages est absoluta, seu ἡ συνολὴ fuit συμπλήρωσις. Certè & Arabes Christiani eodem nomine solent scriptis suis nuncupare feriam sextam; quod eos noluisse facere autuman-*

rumandum, si tantummodò facer Mahumedanorum conventus eo innueretur. Sic Saidus Batricides, Patriarcha Alexandrinus, scribit Adamum è Paradiso ejectum hora nona *يوم الجمعة* *diei*

Giuma. Quo nomine aliàs pro eodem die ei solenne est uti. Quin & qui Arabicè Novum transtulit fedus pro parasceve Sabbati, id est, die Veneris, *الجمعة* passim substituit^P. Mahumedanum autem ^{*D. Matth.*}

illum, qui, sicut diximus, hoc derivat, in animo etiam habuisse non dubito vocabulum *جميع* *Giamia* toties iteratum in Genesis Ara- ^{*Marc. 15. 42.*}
^{*Luc. 23. 54.*}
^{*Ioann. 19. 14.*}

bicae historia Creationis pro eo quod est *Omne seu universum*. Et ^{*31. & 42.*}

وَبَطَلَ فِي الْيَوْمِ السَّابِعِ مِنْ جَمِيعِ صِنَاعَتِهِ الَّتِي عَمِلَ ^{*Genes. 2. 2.*}

Et quievit in die Septimo ab Vniverso opere quod fecerat. Certè persuasum habeo cum Scaligero, Hegirâ antiquius esse, etiam sub nomine *Giuma*, Festum illud. Sed an à Saracenico cultu Veneris derivandum, (quod & olim^r existimavi ipse,) haud parùm dubito. Antiquius esse, eliciendum videtur ex eo quòd in Alcorano memoratur, ^{*De Diis Syris Syntagm.*}
^{*2.*}

velut notissimum, Festi nomen, quo etiam, ut lemmate, Capitis integri frons insignitur. Verba sunt ^{*Ar. 62.*}
^{*Arab. 72. lat.*}

فَوَهِى الصَّلَاةُ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ نَاسِعُوا إِلَى نَكَرِ اللَّهِ وَنَبَرُوا *O vos qui è creden-*

tium sitis numero, quando convocatur ad precandum in die Giuma, seu *die Veneris* (uti & vertitur à Retinensi; & notat ibi Mahumedes

Ben Achmed *من يومئذ في* *mercandi negotia relinquite;*

quod bonum est vobis, si sapitis. Et quod ad originem Festi, quatenùs à Mahumedanis retinetur, attinet; cum partim è Christianis, partim è Judaicis ritibus conflatum esse Mahumedismum certum sit, an non constitutioni Constantinianæ illi, quâ tam Dies Veneris seu feria quod pro sabbatum est, quam Solis dies seu Dominicus Festus habendus erat, ea debetur? In Christianismo quidem diu est, quod evanuit constitutio illa. Sed fortè inde diem illum in colluviem suam

¹ De Vita Cō. suam recipi voluit Mahumedes. De constitutione illa Eusebius ²,
 Pantini. lib. Sozomenus ³, Nicephorus ⁴ Callistus; unde Baronius ⁵.
 4. cap. 18.

⁶ Hist. Eccl.
 lib. 1. cap. 8.

CAP. XXI.

⁷ Hist. Eccl.
 lib. 7. cap. 46.

⁸ Annal. rom.
 3. ann. 321.

De Ordinis in orbe Dierum Hebdomadico Planetarii Ratione. Horarum Præ-
 fecturæ, apud Astrologos veteres, Planetariæ. De Horarum vetustate. Prisco-
 rum sententiæ de Heptazoni seu Planetarum in Cælo Ordine. Unde Argu-
 mentum à nonnullis adversus denominationis Hebdomadicae vetustatem
 perperam affertur.

Ordinis in diebus designandis Planetarum jam ante
 ostensi Ratio seu Causa, juxta superius proposita, pro-
 ximè est inspicienda. Nam ex ea etiam ritè perpen-
 sa, tum faciliùs diluuntur nonnulla, quæ ejus orbisque
 dierum, qualem descripsimus, hebdomadici vetustati adversari vi-
 deantur, tum ipsa vetustas pressius asseritur. Sunt quidem, qui rem
 fortuito seu κατ' ἐξ ἑστίαν αὐτόνομον, pro hominum libitu, citra ratio-

⁹ Philopon. de
 Mundi crea-
 tione, lib. 7.
 cap. 14.

nem rei ipsi aptandam, factam opinentur ². Alii inter veteres de
 Causa disputarunt, quorum scripta temporum injuria delevit. Par-
 tem dico desideratissimam quarti Symposiæ Plutarchi Josepho,
 cujus verborum gratiâ dissertatio hæc tota instituta est, coævi. Ti-
 tulum ejus ea de re habes suprâ capite decimonono. Certè & ve-
 risimile est, Hermetis Ægyptii libros illos vetustissimos, de quibus
 Clemens Alexandrinus, seu volumen illud ejus Panaretum dictum
 apud Petrum Alexandrinum, rationem hanc aperuisse. Nam Astro-
 logica non pauca, atque in primis ad Planetarum ordinem, regimen,
 usum spectantia, in libris illis contineri ex autoribus jam dictis, qui
 eos memorarunt, satis liquet. Ratio autem seu causa Ordinis illius
 Planetarum intermissi, alia atque alia habetur tum apud Veteres,
 quorum scripta non periêre, tum apud Recentiores. Triplex fermè
 apud veteres occurrit. Prima ex proportionem Musica petita. Ex
 Horarum præfecturis Secunda; & demum, ex alternatione quadam
 Planetarum Luminibus vicinorum, Tertia. Quoad primam at-
 tinet; cum in Hebdomade sic disponantur Planetæ, ut Sole diem
 primum

primum occupante, Lunâque proximum, bini in ea orbium serie, quæ vulgo agnoscitur & Ptolemaica est, semper itidem prætermittantur, quartusque ab antecedente repetito in dierum denominatione (ut in adjecto tum Heptazoni, tum denominationis hebdomadicæ ordinis paradigmate) sequatur, id est, ut saltus in

quartum quemque Planetarum fiat; fuere^a qui juxta harmoniam, quæ diatessaron dicitur, Ordinem Planetarum illum intermissum existimarint primo institutum; adeoque Musicum esse voluerint. Et de Musicis

^a *Diohist. 37. Xiphilin. in Pompeio.*

^b *Harmonic. lib 3. cap. 10. &c.*

^c *Macrobi. in somn. Scipionis.*

^d *Enchirid. Harmonic. lib. 1.*

^e *I. Kepler. Harmonices Mundi, lib. 5. cap. 3. & in Prodomo dissert. Cosmographic.*

^f *In Reparatione Calendarii.*

^g *Tractat. 1. de Tempore, cap. 29.*

^h *Lib. de Sphæra, & in Cosmograph. Dialog. 1.*

ⁱ *De Emend. Temp. lib. 1. cap. 1.*

^k *In cap. 1. Ioan. de Sacro Bosco.*

^l *Cosmogr. lib. 3. cap. 2.*

^m *De Origine Fest. cap. 5.*

ⁿ *Epit. Astronomiae Copernicanae, lib. 3.*

in coelo rationibus obvia sunt non pauca ex Pythagoreorum aliorumque veterum scholis apud Ptolemæum^b, Macrobiū^c, Nicomachum Gerasenum^d, alios; quemadmodum & inter recentiores summi nominis^e Mathematicos. Ratio heic secunda, seu quæ ex Horarum præfecturis pendet, ipsissima est quæ exhibetur in eis, quæ superius ex Vettio Valente Antiocheno afferuntur. Etenim distributis, secundum vulgarem orbium seu Heptazoni seriem continuam, viginti quatuor diei cujusslibet seu temporis nychthemeron horis inæqualibus (scilicet diei naturalis duodecim, totidemque noctis) adeo ut Planeta, cui dies cognominis, primam sortiatur horam, ceterasque ceteri suo deinceps ordine continuo in orbem redeunt; is qui horæ proximi perpetuò diei primæ præfectus est, eidem etiam diei nomen tribuit; quod putanti manifestum est. Utraque ratio à Dione simul, velut ab anterioribus seculis accepta, traditur. Sed posteriorem video viris doctis, qui res hujusmodi seculis recentioribus tractant, maximè placere; veluti Nicolao Cardinali Cusano^f, Joanni Garæo^g, Francisco Maurolyco^h, Joanni Lucidoⁱ, Christophoro Clavio^k, Francisco Barocio^l, Rudolpho Hospiniano^m, Joanni Kepleroⁿ, aliis. Tertia ratio, seu quæ pendet ex varia Plane-

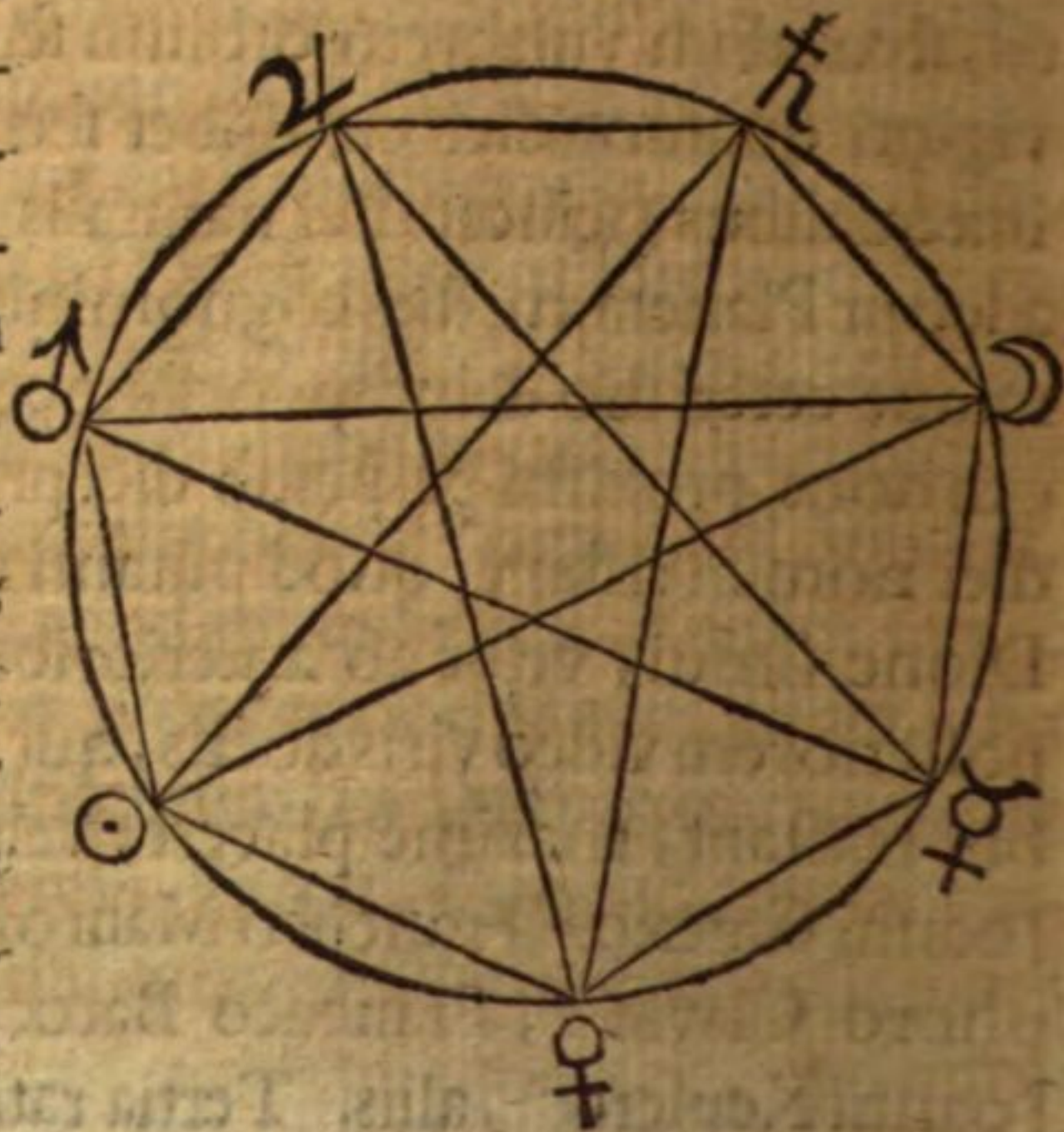
tarum reliquorum Luminibus vicinitate atque alternatione, habetur apud Bedam^o. *Hæc erat, inquit ille, stultitia Gentilium, falsa ratione, tiocinatione subnixa, qui quasi jure primam diem Soli, quia maximum est Luminare; secundam Lunæ, quia secundum Luminare est, se consecrare putabant, (&) de inordinata alternatione tertiæ diei primam à Sole Stellam, quartam primam à Luna, quintam secundam à Sole, sextam secundam à Luna, septimam tertiam à Sole præponebant. Atque ita hæc de re veteres. Recentiorum autem, qui dissident, instar omnium erit vir præstantissimus Josephus Scaliger. Is non Horas in causa fuisse opinatur appellationis dierum (nam appellatione ejusmodi, Horarum usum ac distributionem recentiore facit) sed potius dies, Horarum. *Ea appellatio, inquit Scaliger^p, longè antiquior Horis. Quare non ab Horis Planetariis nomina diebus Septimanae imposita, sed potius superstitio appellationis dierum in Horas de-**

^p Prolegom.
ad Emend.
Temp.

^m Lib. 2. de E.
mend. Temp.
Lib. 2. pag. 131.

rivata. Alibi item de Ebræis veteribus^q, quorum scilicet res in federe veteri enarrantur, locutus, ne horarum quidem, scribit, ulla apud eos mentio. Nam diem, id est, τὸν χρόνον in XXIV horas partiti & Græcorum est cōmentum, & longe post tempora Solonis in Heliotropiis Græcorum notatum, & tandem sub Romanorum imperio ad Iudæos à Romanis translatum. Itaque antiquior, ut mea fert opinio, feriarum appellatio à Planetis, quam ut ab horis, quæ singulæ Planetam suum sibi vindicant, nominatæ sint. Causam autem seu rationem, cur dies cognomines Planetarum non sequantur ordinem & situm siderum, quorum sunt cognomines, sed, binis prætermiſſis, quartum semper in dierum denominatione sit sidus proximum, ad hunc modum assignat^r. Septem Planetae per Circulum secundum ordinem suum dispositæ æquabili intervallo constituunt septem trian-

^r Lib. 1. de E.
mend. Tem-
porum, pag.
8.

gula Iſoſcele ad peripheriam, quorum baſes ſunt Latera Heptagoni Circulo inſcripti, ut habes in Circulo propoſito, ad cujus peripheriam ſeptem errantes ſunt ſecundum ſeriem ſuam ſitæ conſtituentes tri- angula Iſoſcele HQA , AQG , GDO , OHQ , QAQ , QGD , DOH . In quibus Triangulis dexter angulus ad baſim eſt prima Stella trianguli, ſecunda in angulo ad verticem, tertia angulus ſini- ſter ad baſim: ita ut omnis Stella anguli dextri habeat oppoſitam Stellam anguli in vertice, Stella autem anguli à vertice Stellæ angu- li ſiniſtri ad baſim ſit oppoſita. Sequentur igitur ſeſe omnes ſeptem Planeta non per ſeriem ſuam, ſed per intervalla laterum, quæ veræ ſunt oppoſitiones. Sit igitur Triangulum ODG primum ordine. O in angulo baſis dextro præbit. Sequetur Luna ei oppoſita in ver- tice; eam oppoſitus Mars in angulo ſiniſtro baſis. Qui quidem Mars cum in triangulo ODG ſiniſtrum angulum baſis occupet, in trian- gulo GQA occupabit dextrum baſis angulum, habens oppoſitum Mercurium; Mercurius autem oppoſitum Iovem in angulo ſini- ſtro: Qui Iupiter faciet angulum dextrum in Triangulo AQH ha- bens oppoſitam in vertice venerem, ut ea oppoſita eſt Saturno in an- gulo ſiniſtro, ſed angulus ille rurfus erit dexter in triangulo HOD . Et ſic erogati ſunt ſeptem Planeta in totidem dies, quas Eccleſia Ro- mana vocat ferias. Hæc eſt vera harum appellationum ratio. Sic Joſephus Scaliger. Quod verò loquitur ille de Horis ſeu viceſimis quartis diei civilis partibus, quaſi recentius illarum inventum eſſet & uſus; certè dum ævo Soloni proximo in Heliotropiis notatas admittit, eas admodum vetuſtas facit. Nam Solon ſexcentis am- pliùs annis Natales Chriſti antevertit. Et expreſſim Herodotus¹, ¹In Euterpe. *gnomonem*, inquit, & τὰ δώδεκα μέρη τῆς ἡμέρας παρὰ Βαβυλωνίων ἐμαθόν ἑλλῆνες & duodecim partes diei didicerunt à Babyloniiſ Græ- ci. Quod intelligo de XII horis inæqualibus dici naturalis, toti- demque noctis. Quales quidem vulgo ab intima antiquitate in uſu, diù olim obtinuerunt, à Planetis nomina, ut oſtenſum eſt, ſortiti. Tametſi interea Mathematicis ipsis ſeu Astrologis in motuum tem- porumque calculo horæ æquinoctiales, ut quidem neceſſe erat, ad- hiberentur. Certè de Anaximandro Mileſio legitur apud Eusebium² ²Præparat. Evangel. l. 10. cap. ult.

dicimus Horam secundam possidente quidem seu dominante Saturno, sed ministerium prestante aut procurante Iove. Quin & Rabbi Gedaliah Ben Jechai ^c ex disciplina illa futili, sed prisca; הכוכב ^e Sepher. Shalsheleth, fol. 74. 6 המתחיל למשול בשעה ראשונה בין ביום בין בלילה נמשכת כל היום ההוא וכל הלילה ההיא שהוא יהיה מושל על כלן אמנם יתר הכוכבים הנכנסים למשול בשאר שעות הם כמו ב' חברים המושלים יחד אך Planeta, qui Hora prima incipit dominari, sive interdiu sive nocte, totum diem illum & totam illam noctem possidet, quoniam is dominus est supremus. Attamen & Planetae ceteri, qui ordine suo horis praesunt reliquis, sunt (quatenus primae horae Dominum respiciunt) veluti Socii qui & simul dominantur. Veruntamen Hora prima Dominus ceteris praeclentior est. Hinc sanè existimandum non videtur, Dominium totius diei & potestatem cujuslibet etiam Horae superiorem & continuam, adeoque Planetariam diei denominationem, ab Horario illo recurrente qualicunque dominio ortum habuisse, sed potius Horarium illud dominium, quod minus habitum est, & inferius est diurno, ex diei dominio manasse, atque ansam Horarum sic denominandarum inde arreptam. Ministros, Procuratores, legatos, praesides Principibus, qui universis imperent, posteriores esse, palam est. Quod verò ad Planetariae denominationis ordinis Rationem seu causam primariam spectat; sanè mihi nondum persuasum est aut à proportionem Musica, aut ab Horarum praefecturis, nedum à triangulis laterumve aut basium ratione seu oppositionibus, hujusmodi ordinem manasse; sed à simplici multò origine, eaque quidem alternationi illi, de qua loquitur Beda, proximante. Nimirum advertendum est inter Planetas, seu in Heptazono, longè primariam obtinuisse semper dignitatem Solem & Lunam. Etenim apud Philosophos, Astrologos, Gentium Theologos aliosque ^f passim dicuntur, & sunt illi bina Lumina (per excellentiam sic nuncupata) temporum rerumque moderatores adeo singulares, ut tam reliquos in Heptazono variâ suarum configurationem vi potissimum regant disponantque, quàm inferiora, velut Principes corporum coelestium, gubernent, atque etiam in veteri Paganismo universa divinitatis no-

mina alia complectantur. Ea dere consulas Macrobius, ut ceteros mittam pariter obvios. Unde evenit etiam Solem ex disciplina

Indorum, Persarum, & Aegyptiorum in Onirocriticis, Regem, Lunam

^s Onirocritic. secundus à Rege praeest, denotare, ut docet Achmes ^s. Unde & Aegyptii assimilare soliti Solem Regi & oculo dextro, Lunam autem

^h Adversus Mathemati- Reginae & sinistro, reliquos quinque hisce *εξ ἑδοφύρας* seu Satellites habentes, ut tradit Sextus Empiricus ^h. Quin & in ipsa creationis hi-

ⁱ Genes. 1, 16. storia sacra soli illi bini, ob præcellentiam memorantur per nomina majoris & minoris Luminaris. *Luminare majus* *למנר חסד*

in dominium diei, & Luminare minus in dominium noctis. Quod postquam Hellenistæ verterant *εἰς ἀρχὰς τῆς ἡμέρας* in principatus

seu *Dominium diei*, & *εἰς ἀρχὰς τῆς νυκτός* in principatus seu *domi-*

nium noctis (idque satis juxta veritatem Ebraicam) legerunt nonnul-

li veterum *τὴν ἀρχὴν*, & vocabulum Græcum aliâ illâ notione, qua

initium seu inchoationem significat, acceperunt. Ita ut sacrum ser-

monem perperam intelligerent, fuisse *Luminare majus ad initium*

seu *inchoationem Diei*, *Luminare minus ad initium* seu *inchoatio-*

nem Noctis. Qua de re præter S. Augustinum ^k, Isaacum Monachum ^l,

Eugubinum ^m, (cujus verba Græca ex Isaac Monacho desumuntur,) vide-
^l In Computo. sis Robertum Episcopum Lincolnensem in Hexaemero, cita-

tum in *summa Astrologia Anglicana* ⁿ in impressis, quos vidi, tri-

buta Joannî Escheudo, quem & Esquidum nominat Gulielmus

Camdenus ^o. Autor verò est Joannes de Eschenden, Eschenden,

etiam & Aschelden, in MS. Bibliothecæ Oxoniensis. Socius erat

^k In Genes. ad
literam lib.
2.

^l In Computo.

^m Ad Gen. 1.

ⁿ Tract. 1.

Dist. 1. Ve-

netis, 1489.

^o In Britan-

nia, pag. 132.

^p I. Balanus

Cent. 6. script.

14. I. Pitseus

et. 14. script.

602.

^q Tetrabib.

lib. 2. cap.

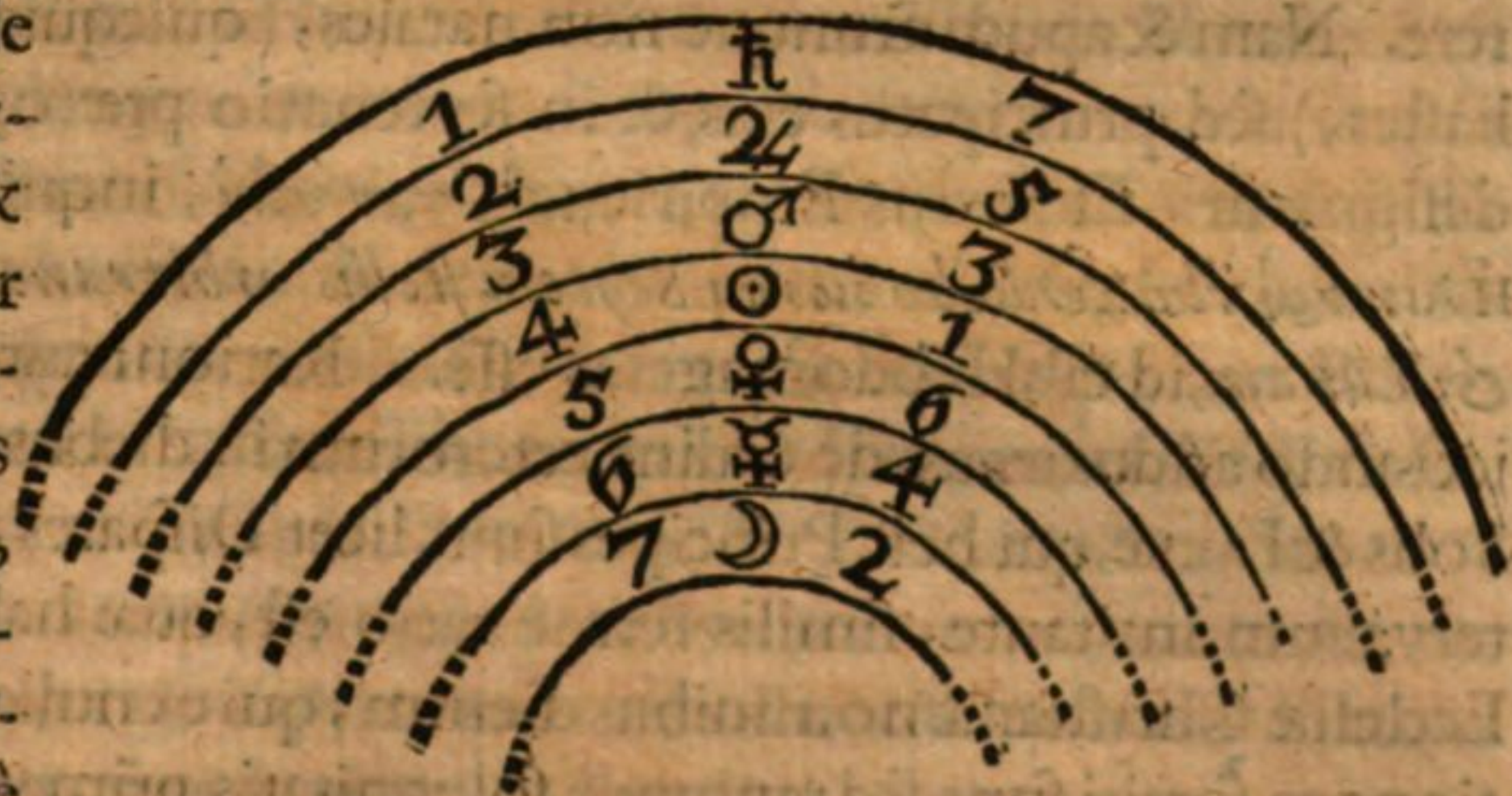
αὐτῆς τοῦ

ἡλίου τοῦ

τελευτάτου.

esset (quod aliter inter denominandum vix fieri quibat) assignandus; videtur quidem intervallum, non dico Magnitudinis seu Spatii, sed Numeri, quo bini hi Planetæ primarii in Heptazono invicem disjungerentur, velut prototypum fuisse ceteris in Heptazoni cyclo sequentibus. Adeo ut quemadmodum & quoniam Luna Solem binis intermediis, nempe Venere & Mercurio, prætermisiss, in Hebdomadicæ denominationis initio sequebatur, ita etiam atque ideo parili, in revertente Heptazoni cyclo, intervallo numeri distaret tertius à Luna. Unde

tertium diē sortitus est Mars, & simili semper intervallo deinceps dies suos reliqui quatuor, ut in figura adjecta. Atque etiam hinc fortè

ratio aliqua est petenda, cur Sol, Phœbus, Apollo (nam nomina hæc eadem esse, sciunt pueri) Ἑβδομαγέτας, id est, Ἑβδομηγέτης veteribus diceretur. Quoniam scilicet τῆς Ἑβδομῆς esset ἡγέτης, seu *septenarii* tam in Planetis, quàm Coelum tenent, quàm in Hebdomadicâ dierum denominatione *Princeps*, Dux, seu qui velut in exemplum præibat. Æschylus¹;

Καλῶς ἔχῃ τὰ πλεῖς ἐν ἑξ πυλώμασι
Τὰς δ' Ἑβδομάς ὁ σεμνὸς Ἑβδομαγέτας
Ἄναξ Ἀπόλλων εἰλετο ———

¹ In ἱππὶ ἱππὶ
Θηβαῖς.

Benè se habent reliqua in sex portis. Septimam vērò venerandus Hebdomageta, Rex Apollo elegit. Scholiastes autem ibi, ὅτι ἐν Ἑβδομῇ Ἑμῶς ἡγνηθεὶς ἐκλήθη Ἑβδομαγέτας, quoniam septimâ mensis die natus (qua de re suprâ²) vocatus est Hebdomagetas. Id ipsum illi³ Cap. 17. nomen tribuitur apud Proclum⁴. Apollini τῶν, inquit, ἐπάδα⁵

ἀνείσαν ὡς συνέχοντι πάσας τὰς συμφωνίας ἑσ. διὸ καὶ Ἑβδομαγέταν ἐκά-
λεον τὸν θεόν, septenarium dedicarunt veluti ei, qui concentus uni-

² In Timæo
Plat. lib. 3.
pag. 200.

versos

versos complecteretur &c. unde & Hebdomagetam eum vocabant.

¹ I. Meursius
in Gracia
Feriata, lib.
3. in Ἑβδομή
& lib. de
Denario Py-
thagorico,
cap. 9.

² Plutarch.
sympof. 8.
cap. 1.

³ Cap. 17.

⁴ Scholiast.
Callimachi
ad hymn. in
Delum.

⁵ Adversus
Mathemati-
ces, lib. 5.

⁶ Guil. Du-
rand. Ratio-
nal. lib. 6. c.
24. §. 5. & 6.

⁷ De Temp.
Rat. cap. 8.

Quam locutionem retinendam sentio, neque mutandam in Ἑβδομα-
γῆν, id est, *Septimo die natum*. Pace dico viri literatissimi¹, qui non
semel monuit sic potius mutandum. Scimus quidem etiam hoc no-
mine Apollinem à Sacerdotibus² dictum, quod & suprà³ memo-
ratum est, uti & à nonnullis⁴ Ἑπταμηνίων *septimestrem*. At verò nec
ideò sequitur apud Proclum Ἑβδομαγῆν substituendum, cum & res
ipsa & quod Æschylum legitur Ἑβδομαγῆταν palàm videantur asse-
rere. Nam & apud utrumque non natales, (quicquid nugatur scho-
liastes,) sed principatus ejus & in septenario prærogativa singularis
designatur. Et Sextus Empiricus⁵, τῶν ἐπὶ αὐτῷ, inquit, ἡγεῖσθαι μὲν τὸν
ἥλιον καὶ τὴν σελήνην ὅσοντα Septem stellis arbitrantur præesse Solem
& Lunam, id est, Hebdomagetas esse. Rationi autem, quam con-
jectando adduximus, de ordine ceterorum in diebus denominandis,
Solis & Lunæ, qui heic Principes sunt, licet Disparēs, ordinem & in-
tervallum imitante, similis fermè ratio est, quæ habetur in aliquot
Ecclesiæ Christianæ nominibus dierum, qui ex nulla sui omninò ra-
tione ea sortiti sunt, sed tantum è solennitatis primariæ, è qua pendet
denominationis imitatione quadam seu respectu. Quadragesimæ no-
men inditur primo diei Dominico, à quo jejunium sic dictum auspica-
mur. Hujus gratiā seu imitatione⁶, Dies Dominicos retrò putatos
dicimus Quinquagesimam, Sexagesimam, Septuagesimam, nullam
numerosum his nominibus denotatorum rationē, quod nemo non
videt, habentes, sed quadragesimæ seu primariū respicientes solum-
modo nomen, quod sono & similitudine quadā non re omninò no-
mina cetera imitantur. Sic fere Feriarum nomen à feriis reverà pri-
mariis ad alios dies, qui nec revera feriæ, translatum. Sic à Sabbati
nomine primario Hebdomas ipsa & dies quælibet, prima, secunda,
tertia & deinceps, Sabbati dicta. Nimirum, ut inquit Beda⁷, à re-
quiectionum die, quæ suo nomine & cultu singularis excellebat. Sed
verò objectio heic obvia est, quæ ex ordinis ejusmodi, in diebus de-
nominandis, Planetarii ratione qualicunque, sumpta, vetustatem
eiusdem denominationis, quam antea adstruimus, haud parum im-
pugnare videatur. Ratio nempè quovis modo hætenus adducta admit-

admittit, seriem Heptazoni, seu in coelo Planetarum, vulgarem, veteribus, qui diebus nomina indiderint, receptam esse, juxta paradigma ante ostensa. At verò scimus, apud veteres aliam atque aliam fuisse de Planetarum in coelo ordine & locis sententiam. Supremo in loco collocarunt aliqui Solem, atque huic Lunam proximam, ut Anaximander, Metrodorus, Crates^d. Alii superiores tres ♄, ♀, ♂, ordine, qui tum vulgo, tum Mathematicis, post hosce, plerisque omnibus placuit, ponentes, Solem Lunæ sursus proximum fecere, (ut non solum Plato^e, & Eratosthenes^f, atque autor libri de Mundo Aristoteli^g tribui soliti, verum etiam Ægyptii^h, saltem in eis nonnulli nominis celebrioris, (adeoque Venere & Mercurio inferiorem. Et de dissensu circa hanc rem Veteres aliiⁱ, recentioresque^k obiter atque affatim. Quin disertè scribit Moses Maimonides^l, tam Physices ac Mathematices, quàm Theologiæ ac Jurisprudentiæ Judaicæ magister quidem eximius, *היה דעת הראשונים כלם שכדורי נגה* Veterum omnium sententia fuit, Orbes Venere & Mercurii esse supra Solem, quod nec semel dicit. Atque fuisset ita Heptazoni ordo, horum alteruter. Subjungit verò *ואחר כן בא בטלימוס* Maimonides, & sequutus est postea Ptolemæus, qui argumentis obtinuit eos esse infra Solem. Certè si Veterum omnium opinio esset, Solem Mercurio & Venere inferiorem fuisse, adeoque alium fuisse Heptazoni ordinem ab eo, quo in ratione dierum denominandorum dispiciendâ usi sumus, sequeretur aut denominationem illam vetustam non fuisse, aut saltem rationes hætenus sive ex ejusdem ordinis intervallis, sive è recurrente in horarum præfecturas, juxta eundem ordinem, successione nihili plane esse. Nam quæ dicta sunt, vulgari ordine velut prisca receptissimo nituntur. Unde etiam nec defuere, qui cum Maimonide heic sentientes, ante Ptolemæum scilicet ordinem illud apud veteres non admissum, ipsam denominationem hebdomadicam, ex ordine illo natam, Ptolemæo antiquiorem esse negent.

♄	♄
♀	♀
♂	♂
☿	☿
♂	♂
♂	♂
♂	♂

^dPlutarch. de Placit. Philos. 4. cap. 15.
^eIn Timæo.

^fChalcid. in Plat. Tim.

^gCap. 2.

^hMacrobius in Somn. Scip. lib. 1. cap. 19.

ⁱPtolem. de Magna construct. lib. 9.

^jcap. 1. Proclus in Timæum Platonis.

^kAchil. Tatius in Aratum, cap. 16. Simplicius in Arist. lib. 2. de celo, &c.

^lCopernicus lib. 1. cap. 10.

^mIo. Picus advers. Astrologiam, lib. 10.

ⁿcap. 4. Francisc. Picus in exam. doctrin. Vanit. Gentium, lib.

^o1. cap. 12. Cornelius Agrippa de Vanitate Scientiarum, cap. 30.

^pFrancisc. Baconius de Sphæra Mundi, lib. 1. cap.

^q2. Francisc. Maurolyc.

^rCosmograph. dialog. 1. Clavius in c. 1.

^sIoan. de Sacro Bosco.

^tMore Nebuchim, l. 2. c. 9.

Floruit Ptolemæus sub annum post Christi natales CXL. Expressim^m Hospinianus^m; *Nec dies Hebdomadæ ante tempora Ptolemæi nominibus Planetarum eo ordine ut hodiè distincti fuerunt. Sed nominati solum à numero, quo se invicem in mense sequebantur. Id hac ratione probo. Veteres Astrologi ante Ptolemæum statuerunt, Solem immediatè supra Lunam, sicut illis Saturnus esset primus, secundus Iupiter, tertius Mars, deinde Venus, post eam Mercurius, inde Sol, ultima Luna, &c. Et pluribus sententiam suam adstruere conatur. Sed palàm hallucinatio est insignis. Neque enim ordinis Heptazoni illius receptissimi autor est Ptolemæus. Vetustiore esse apud complures manifestò liquet. Certè tametsi in mutilo Ciceronis de Universo opere, ex Platoniorum sententia, Lunæ proxima supra Terram est Solis circumvectio, atque inde ad Venerem & Mercurium ascenditur, in Somnio nihilominus Scipionis satis expressim collocatur Sol in Heptazoni medio. Subter, (scilicet post tres superiores,) inquit, *mediam ferè regionem Sol obtinet, dux & Princeps, & moderator luminum reliquorum. Hunc ut comites consequuntur Veneris alter, alter Mercurii, in infimoque orbe Luna &c.* Cicero autem ducentos circiter ante Ptolemæum annos floruit. Eiusdem item seculi Maniliusⁿ, sunt, inquit, quæ Coelum terramque intervolitantia pendent fidera*

^m De Origine
Festorum, c. 5.

ⁿ Astronomi-
c. lib. 1.

^o De Doctrina
Temp. lib. 2.
cap. 6. in
Notis ad Ge-
minum, pag.
411. Ratio-
nar. Temp.
part. 1. lib. 4.
cap. 14.

^p Mathema-
tic. Chrono-
log. secul. 13.

^q Censorin. de
die Natal. c.
21. Ios. Scalig.
de Emend.
Temp. lib. 4.
pag. 221. Dionys.
Petavii.
de Doctrina
Temp. lib. 4.
cap. 5. & lib.
10. cap. 72.

^r In Euterpe.
^s Isagog. cap.
6.

Saturni, Iovis, & Martis, Solisque: sub illis

Mercurius Venerem inter agit Lunamque locatus.

Sic & Hyginus in Astronomicis, Manilio coævus. Quin & Cicero-
nerecentior non fuit Geminus, si Dionysii Petavii^o de tempore eius
conjecturæ fides. Quem tamen non desunt, qui tertio à Christo se-
culo ponant, ut Iosephus Blancanus^p. Certè Geminum, si quid vi-
deo, palàm est scripsisse ante Actiacam Victoriā. Nempè, sub id
tempus^q annus Julianus receptus est ab Ægyptiis, qui antè anno usi
sunt æquabili ac vago illo, CCC LXV dierum, quadrantis, qui ex-
crescit, nullâ habitâ ratione; adeò ut in periodo 1461. annorum festa
eorum singula per totum annum vagantia nullo mensis alicujus
die semel non celebrarentur, ut & monet Herodotus^r, & res ipsa
docet. Disertè autem Geminus^s de vago illo anno, suo tempore

Ægyptiis

Ægyptiis in usu, ac Fæstorum circumactione pluribus loquitur, nec Thoth mensem in calce Augusti fixum, à quo, postquam Julianum acceperant, annum semper auspicabantur, omnino agnoscit. Jam verò pugna Actiaca Ptolemæum annis C L X X X aut circiter antevertit. Et Geminus expressim eundem facit¹ ordinem Heptazoni, quem approbat Ptolemæus, vulgari scilicet consonum. Sic etiam Alexander Milesius apud Chalcidum²; alii Ptolemæo vetustiores. Quin & Macrobius³ de Sole à Cicerone sic medio Heptazoni in somnio Scipionis collocato, ac Platonis sententia de proximo Lunæ sursum ejusdem loco verba faciens, *Ciceroni*, inquit, *Archimedes & Chaldaeorum ratio consentit. Plato Ægyptios omnium Philosophiæ disciplinarum parentes secutus est.* Ita non solum Cicero, Manilius, Geminus, Archimedes, Alexander Milesius, verum & Chaldæi, natio quorum è scitis ipsam Astrologiam natam esse dici solet, de ordine Ptolemaico diù ante Ptolemæum consensere. At verò & ipse Ptolemæus⁴; videmus τὴν τῆς ΑΦροδίτης (σφαίραν) καὶ τὴν τῆς Ἑρμῆς πᾶρά μὲν τοῖς παλαιότεροις ὑποκάτω πτερύδας τῆς ἡλιακῆς, πᾶρά δὲ ἐνίοις τῶν μὲν πάντων καὶ αὐτὰς ὑπερπτερύδας, *Veneris Sphæram, atque eam, quæ Mercurii est, à vetustioribus sub Sphæram Solis positas. A nonnullis autem Iuniorum eas supra collocari.* Ipse disertè agnoscit, antiquitus receptum eundem esse, quo utimur ordinem seu vulgarem, quem & disertè postea appellat παλαιότεραν τάξιν *vetustiore ordinem*, eoque nomine eum laudat amplectiturque; alterum autem illum recentiorum esse ait commentum. Idem ipse ordo palàm etiam agnoscitur in Harmonico cœli Pythagoræ calculo, apud Censorinum⁵. Nec alius est huius calculus apud Nicomachum Gerasenum⁶, nisi quod Mercurius inter Venerem ab hoc ponatur & Solem; quo nomine certè libris ejus librarii errorem inesse suspicati sunt veterum aliqui⁷. Et expressim de Ordine Pythagorico quemadmodum Censorinus, Plinius⁸. At, ut Nicomachus, autor vitæ Pythagoræ anonymus apud Photium⁹. Sed de Veneris & Mercurii ordine plura statim. Hæc cum ita fuerint, audiendi heic non sunt, qui veterum de Sphærarum seu Heptazoni ordine dissensum sic obijciunt, ut, ante Ptolemæum, vulgarem illum receptum de-

¹ Ibid. cap. 1.

² In Timæum Platonis.

³ In Somn. Scip. lib. 1. cap. 19.

⁴ Almagest. lib. 9. cap. 1.

⁵ De Die Natalis cap. 13.

⁶ Harmonic. lib. 1.

⁷ Vide edit. Meursian. pag. 86.

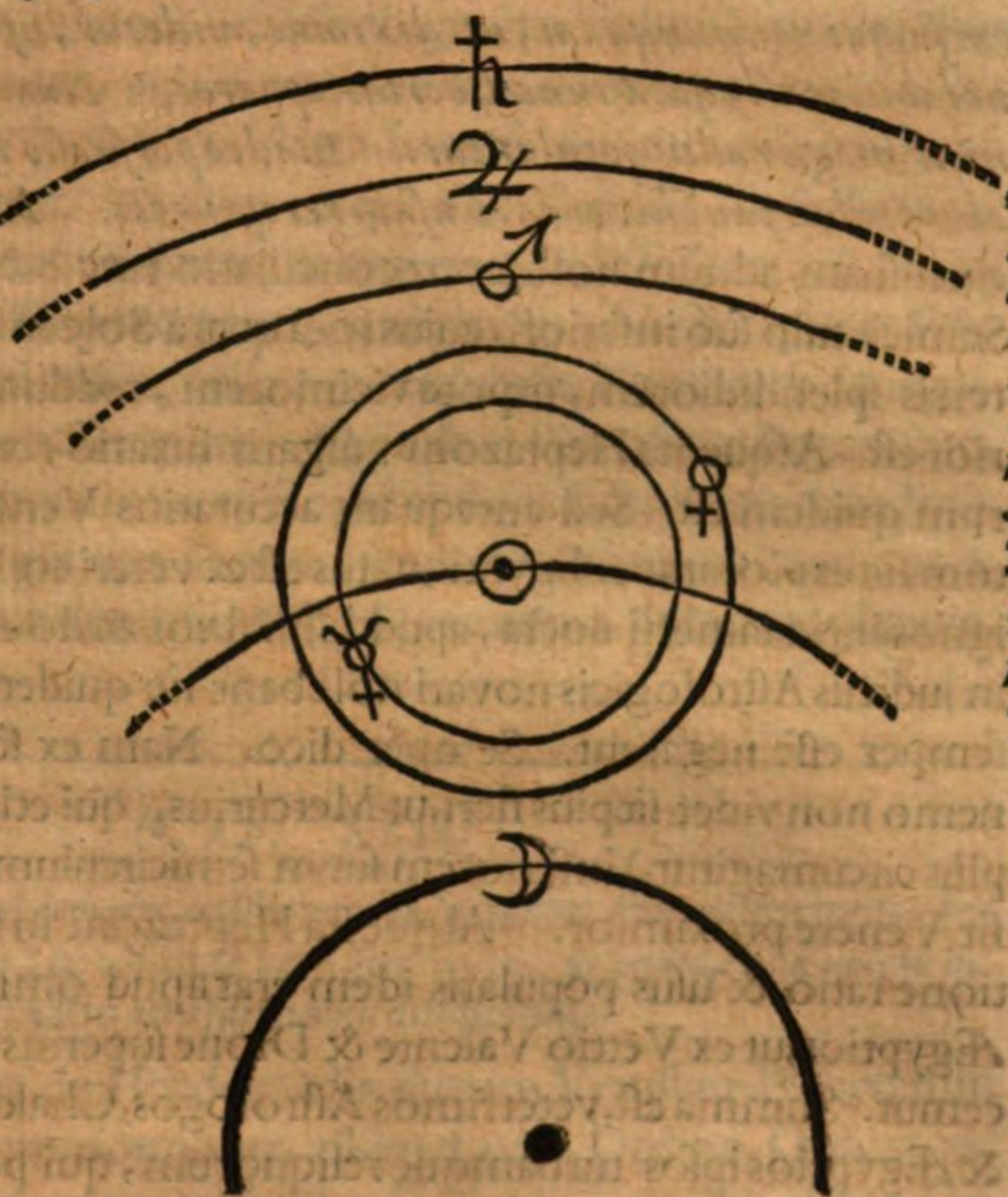
⁸ Hist. Nat. lib. 2. cap. 22.

⁹ Biblioth. Cod. 259.

negent. Et planè hallucinati sunt, sed & cum ipso Maimonide, ex historia Astronomicæ imperitiâ. Qualiscunq; autem Sententiarum fuerit heic diversitas, animadvertendum est, quèadmodum in rebus aliis huiusmodi, ita in hisce, aliud esse receptiorem vulgo Astrologorum aliorumve Magistrorum, qui vetera securè docent retinentque, sententiam, aliud singulares, siue Philosophorū, siue Mathematicorum opiniones, qui disciplinas, ut fieri amat, siue novatū eunt, siue emendatum ex suo ingenio ac inventis, tritiori orbitæ doctrinæ, qua primò imbuuntur, non ita confidentes. Apud genus hominum posterius, nulla ætate non habentur sententiæ à receptis aliter atque aliter diversæ, neque eæ quidem paucæ, cum intereà prius sit hominum genus quorum scitis & ex antiquitate receptis dogmatis regulæ, mores, ac disciplinæ, quibus vulgo utimur, innitantur. Ex antiquo igitur ordinis Heptazoni illius vulgaris usu (qualem ostendimus) satis constat penes genus hominum, quod diximus heic prius, id est, qui receptiores sententias & amplexi sunt & professi, & rationes qualescunque Astrologicas, è quibus nasceretur denominatio hebdomadica, invenerunt, receptissimum fuisse ordinem illum; penes alterum autem genus non item. Quale in rebus aliis evenire nemo non videt. Etiam superiori & nostro in seculo de Marte, Mercurio, Venere, Sole, novis etiam Planetis circum Jovem & Saturnum latis, sententiæ ortæ sunt Mathematicis summis, Copernicis, Rheticis, Tychonibus, Kepleris, Galilæis, aliis, ab antiquorum receptorumque perquam diversæ, quæ tamen in posterum argumento neutiquam omninò erunt, vulgus astrologorum velut ab intima vetustate ordinem coeli, quem populariter agnoscimus, continenter propagatum non accepisse; non magis sanè quam Pythagoræ, atque Hippocrati Chio, eundem non receptum asserere, ideò quòd Planetam octavum esse dicerent, cui rarò apparenti^c Cometæ nomen tribueretur. Sed singularia ejusmodi receptis sententiis adversari neutiquam solent. Ægyptii autem illi aliique, qui supra Solem Venerem, & Mercurium collocarunt, (quorum scilicet loca rem heic primariò turbare videntur,) etiam & utrumque, ut in hoc schemate, Sole pariter inferiorem agnovère. *Scilicet ita Solem inter Lunam & Mercurium locatum*

^c Apud Aristot. in Meteorolog. a. c. 6.

catum volebant,
ut ratione depre-
henderint (sic
Macrobius^f,) &
edixerint cur à
nonnullis Sol su-
pra Mercurium
supraque Vene-
rem esse crede-
tur. Ita nimirum
circūambire Ve-
neris Sphæram
eam, quæ Mercuri
est, atque hu-
jus eam, quæ est
Solis, voluere, ut
fidus utrumque
in perigæo seu se-
micirculo infe-
riore constitutū
Sole inferius ef-

In somn.
Scip. lib. I.
cap. 19.
Videsis Mar-
tian. Capel-
lam de Nu-
ptiis Philolo-
gia, lib. 8.
cap. quod
Tellus non
sit, &c. Co-
pernic. Revo-
lut. lib. I. cap.
10. Athanas.
Kircher. in
Prodromo
Copto, pag.
266.

set, sicut in apogæo seu semicirculo superiori, eo superius. Cum enim
consensus ferme nullibi non esset de tribus superioribus, horum
trium (appositissimè scribit Macrobius) sibi proximorum, Veneris
Mercurii & Solis ordinem vicinia confudit; sed apud alios. Nam
Ægyptiorum sollertiam ratio non fugit, quæ talis est. Circulus per
quem Sol discurret, à Mercurii circulo ut inferior ambitur; illum
quoque Superior circulus Veneris includit. (Sic etiam voluit Coper-
nicus, & qui eum sequuntur, viri magni.) Atque ita fit ut hæc duæ
stellæ, cum per superiores circulorum suorum vertices currunt, intel-
ligantur supra Solem locatæ; cum verò per inferiora commeant cir-
culorum, Sole eis superior aestimetur. Unde sententiarum diversita-
tem ex ipsorum Ægyptiorum disciplina sic reconciliat. Illis ergo,
qui sphaeras earum sub Sole dixerunt, hoc visum est ex illo stellarum
cursu,

curfu, qui nonnunquam, ut diximus, videtur inferior, qui & verè notabilior est, quia tunc liberiùs apparet. Nam cum superiora tenent, magis radiis occuluntur. Et ideo persuasio ista convaluit, & ab omnibus panè hic ordo in usum receptus est. At verò dixerit quis, qualisnam ad rem nostram reconciliatio hæc? Nam sic Venus in Semicirculo suo inferiori, cujus loca quæ à Sole maximè distant, eam terris splendidior, utpote viciniorem, reddunt, Mercurio inferior est. Atque ita Heptazoni vulgaris luxatio remanet. Quod verum quidem est. Sed antequam accuratiùs Veneris & Mercurii situm sic explorarant Ægyptii, natus est ex veteri coelestium corporum ignorantia, tametsi docta, apud Chaldaeos ordo ille vulgaris, quem in judiciis Astrologicis novari nolebant ne quidem ii, qui coelestem semper esse negarent. Semper dico. Nam ex schemate superiori nemo non videt sæpiùs fieri, ut Mercurius, (qui etiam velociùs & sæpiùs circumagitur,) inferiorem suum semicirculum peragrans, Lunæ sit Venere proximior. Atque ita Heptazoni in simplici enumeratione ratio & usus popularis idem erat apud omnes, etiam & ipsos Ægyptios, ut ex Vettio Valente & Dione superiùs allatis, itidem docemur. Summa est, veterrimos Astrologos, Chaldaeos nempe, etiam & Ægyptios ipsos turbamque reliquorum, qui postea vetustatis disciplinâ acquiescentes, eam ingenii atque inventorum accessione minimè novatam vellent (quorum ratio in rebus moribusque huiusmodi popularibus solùm habenda) ordinem illum Heptazoni vulgarem semper in re Astrologicâ retinuisse; nec placita eorum, qui diversimode sive apud Ægyptios recentiores sive apud alios senserunt docueruntque, magis in denominationem illam sive Hebdomadicam sive Horariam ex ordine illo, ut ostensum est, pendentem, invaluisse, aut in ejusdem antiquitatem invalescere, quàm Copernici, Galilæi, Kepleri Astronomiam novatam in hodiernam dierum denominationem Planetariam, cui, ut ex Heptazono veteri nata est, horum hypotheses æquè dissonæ sunt. Certè & R. Abraham Ju-

* In Sphæra
mundi, cap.
2.

daus Hispaniensis, Ben Chaia §, de Venere & Mercurio expressim כל החכמים הקדמונים סוברים שהן תחת כידור החמה והיו מסדרין ככבי לבת על הסדר שצמח נכל Sapientes seu Philosophi veteres uni-
versi

versi (seu Philosophorum ac Astrologorum vulgus) *opinati sunt eos collocari infra Solis orbem, atque ordinarunt Planetas Ordine hujusmodi* ♄ ♀ ☉ ♂ ♃ ♁. Vera horum positura ad rem hanc non omninò attinet. Sed ex eo quod est, hujusmodi fuisse veterum idque ab intima antiquitate de eorum ordine sententiam, eamque populariter passim receptam, planè satisfit objectis, quæ ex Ptolemaico Heptazoni ordine velut novo adversus Planetariæ denominationis vetustatem afferuntur. Quin & in Sinensium Paganismo, & civili temporum ratione ex seculis antiquissimis longeque Josephum (si fides eis, qui rem narrant) antevertentibus petita, idem habetur ordo in diebus denominandis Planetarius; qua de re plura capite sequenti.

C A P. XXII.

Ordinis dierum in *Hebdomade*, & Planetariæ eorundem denominationis, Josephi seculo, Usus; In Oriente; in Occidente. Et undenam in vulgus hominum hujus Observatio adeo fuerit olim disseminata.

Hicce ita de Hebdomadis dierum Vetustate, Planetarum septem nominum assignatione, Ordine, Ordinisque Ratione ac causâ ostensis, sequitur ut de ejusdem Ordinis apud Gentes sive universas sive tot, quot universarum nomine apud scriptores veteres solent venire, Usu, atque unde Usus ille sic disseminatus, dispiciamus. Ex superiùs adductis satis liquet diem in periodis dierum septimum seu Saturni, neque apud Græcos veteres, neque apud Romanos aliasve gentes, præter Judæos (quantum ex præscis monumentis ritè intellectis est eliciendum) in Festis omninò habitum, seu laborum vacatione celebrari ex instituto seu moribus receptis solitum. Cum verò facile, uti & suprâ ^{h^b} Cap. 19. pag. 404. monitum est, concipiatur, Triplicem haberi dierum Hebdomadis usum; Primum, quâ Sacrum indicat Festum recurrens; Secundum, quâ in Fastos seu Temporis calculum, citra Festi rationem, ex instituto publico admittitur; Tertium, quâ ex artificum tantum disciplina Chronologica seu Astrologica, citra publicum institutum; Tametsi

Tametsi usus Primus nullibi gentium præter Judæos, Josephi seculo (nisi exceptam velis Christianam tunc enascentem Ecclesiam) reperi-
tus est, nihilominus de Terti generis Usu, apud Gentes tunc plera-
que, testimonia sunt satis frequentia. Atque Secundi etiam apud
nonnullos Vestigia, ut mox dicetur, fortè non obscura. Terti ge-
neris usum videre est in eis, quæ superiùs tum ex oraculis vetustis,
tum ex Sabbatico in rebus genethliacis decernendis calculo aliisque
id genus depromuntur. Atque Astrologicarum ejusmodi affania-
rum usum in orbe Romano frequentissimum fuisse seculis Josepho
vetustioribus palàm liquet ex Manilio, Horatio, Lucano, aliis. Etiam
¹ *Valer. Max. lib. 1. cap. 3.* anno ferme, ante Cæsares, centesimo, edicto jussi ⁱ sunt Chaldæi in-
^k *Diol. lib. 49. & 56.* tra decimum diem abire urbe atque Italiâ. Et postmodum ^k tan-
¹ *Annal. 2.* tundem factum, non semel sub Augusti tempora; etiam sub Tibe-
^m *Apud au- torum Collat. Legg. Iud. & Rom. tit. de atrox & irritum.* rio ¹. Facta (inquit Tacitus) & de Mathematicis Magnisque Italia
ⁿ *Mathematicis & Ma- nichæis. Et tus & clarum Othoni annum observatione siderum affirmant; genus* pellendis Senatusconsulta; quorum è numero L. Pituanus saxo de-
^o *Histor. 1.* jectus est. Idem ^m memorat Ulpianus. Sub Claudio item, Tac-
^p *De Tempo- ribus, cap. 4.* tus ⁿ; De Mathematicis Italia pellendis factum Senatusconsultum
^q *Etymolog. lib. 5. cap. 30.* tus ⁿ; De Mathematicis Italia pellendis factum Senatusconsultum
^p *De Tempo- ribus, cap. 4.* tes. Et egregium est illud ejusdem ^o de illis; *Mathematici novos mo-*
^q *Etymolog. lib. 5. cap. 30.* tus & clarum Othoni annum observatione siderum affirmant; genus
^p *De Tempo- ribus, cap. 4.* hominum potentibus insidum, sperantibus fallax, quod in civitate no-
^q *Etymolog. lib. 5. cap. 30.* stra & vetabitur semper & retinebitur. Luculentissimum sanè est
^p *De Tempo- ribus, cap. 4.* testimonium, ipsi Josepho etiam coævum, de frequentissimo super-
^q *Etymolog. lib. 5. cap. 30.* stitionum Astrologicarum (nam Astrologos, Chaldæos, Mathema-
^p *De Tempo- ribus, cap. 4.* ticos, idem genus hominum pariter veteribus dici nemo nescit)
^q *Etymolog. lib. 5. cap. 30.* adeoque Hebdomadis seu calculi Sabbatici, qui in eistam eximium,
^p *De Tempo- ribus, cap. 4.* uti superiùs ostensum est, obtinuit locum, usu tunc temporis inter
^q *Etymolog. lib. 5. cap. 30.* Romanos, quemadmodum & antè diù & apud alias gentes, recepto;
^p *De Tempo- ribus, cap. 4.* qui nec legibus abigi potuit. Atque hinc sanè facile est conjectari,
^q *Etymolog. lib. 5. cap. 30.* quàm per alias gentes seu orbem Romanum tunc temporis fuerit
^p *De Tempo- ribus, cap. 4.* usus ille diffusus. Et appositè scribunt Beda ^p & Isidorus ^q Hispalensis,
^q *Etymolog. lib. 5. cap. 30.* Gentilitatem credidisse, in hebdomadica illa dierum juxta Planetas
^p *De Tempo- ribus, cap. 4.* distributione, *habere se à Sole spiritum, à Luna corpus, à Marte sangui-*
^q *Etymolog. lib. 5. cap. 30.* nem, à Mercurio ingenium & Linguam, à Iove temperantiam, à Ve-
^p *De Tempo- ribus, cap. 4.* nere

*nere voluptatem, à Saturno tarditatem, velut à diis quorum imperio suberant. Adeò ut quidem sic tam Theologica etiam, quàm Astrologica Hebdomadi inesset ratio. Sed non omninò quæ publicis niteretur moribus, sed nugaci disciplinæ circumcellionum, qui levibus & ineptis ingeniis, uti ait Valerius^r, fallaci siderum interpretatione^{r Lib. I. cap. 3.} quæstuosam mendaciis suis caliginem injiciebant. Hinc Saturni dies inauspicatus, nec rebus aptus gerendis, ut ostensum est, habitus. Hinc Gentilitatis moris, tametsi non superstitionis, etiamnum reliquæ in Planetaria apud Christianos dierum denominatione. Atque sane five hinc five fortè à simplici temporū calculo, nec sine instituto publico, sed non omninò sacra ratione, Hebdomadis invaluit antiquitus Usus apud Gentes, quæ cum nec Christiani, nec Judæi sint, nimirum, nec Dominicum Diem seu Solis, nec Sabbati seu Saturni diem Festum habeant, adeoque non Festi ratione orbe hebdomadico utantur, eundem dierum ordinem in numerando etiam & citra plerunque Planetarum nomina servant. De Christianis gentibus palam est, quotquot earum locutione & scriptione vulgari Planetariam denominationem retinent, eam è veteri illo Gentilium usu accepisse. Nam notissimum est illud, stilo magis proprio atque Ecclesiastico, Feriarum nomine, non Planetarum, ex veteri Sylvestri primi, ut passim creditur, Pontificis Romani instituto, dies hebdomadis, adjecto numero, nuncupandos; quorum & sextus Parasceve non rarò dicitur, uti primus Dominicus, & septimus etiam Sabbatum. Atque hac de re videsis, quæ congeffit doctissimus Barnabas Briffonius^r. Et sunt quidem gentes Christianæ, quæ undiquaque, ni fallor, veterem illam consuetudinem ita exuerunt, ut nullius Planetæ nomine in diebus designandis, ne sermone vulgari utantur; quemadmodum, Poloni, Bohemi, alii linguâ Slavonicâ cognati, qui^r *Nedele* & *Niedzela* aut vocabulo affini, pro *Dominico* primum vocantes, proximum postriduanum *Dominico* dicunt, tertium secundum, quartum tertium & deinceps usque ad sextum, quem quintum nominant, id est, quintum à postriduano incluso, & demum septimum *Sobota* quod Sabbatum est. Hungari item^u, sine Planetarum adjectione dies designant. Græci etiam, opinor, diu est quod à Dominico^x secundam, tertiam,*

^r *Ad L. Dominico C. Theodos. tit. de Spectaculis.*

^r *A. Roman. in supputat. Ecclesiast. & Socabular. Trilingue Pragensè.*

^u *Hieronym. Megiser. in Thes. Polyglotto Verb. Dies.*

^x *Theodor. Gaza, lib. de Mensibus, cap. 17.*

tertiam, quartam diem & deinceps numerare solent, Planetarum nominibus planè sepositis. At verò in Ecclesiæ Occidentalis regionibus plerisque ceteris, celebrioribus, puto, universis, denominatio illa invaluit Planetaria, quam, cum è Christianismo ipso manare ea nequiret, ex vetustissimis Gentilitatis moribus ortam propagatamque planè censendum est. Gentes quæ linguis utuntur provincialibus seu à Latina degenerantibus, veluti Itali, Hispani, Galli, vestigia cuique manifesta nominum Planetarum Romanorum eorumque antiquitatis in prioribus sex diebus retinent, Septimum intereà Sabbatum vocantes Hispani & Itali, ut *Sammedy* Galli. Et Cambro-Britannorum etiam denominatio dierum, adeo Latinam redolet originem (sic ab amicis, qui eorum linguam callent, mihi observatum est) ut è Romanorum Paganismo in Britanniam eam desumptam esse non sit quod dubitemus. At verò Germanorum, Belgarum, Danorum, Anglorum, nomina dierum vulgaria ut sunt à Latinis alienissima, ita & summam ac singularem sui atque Planetariæ apud gentes has denominationis adeoque Hebdomadis Astrologicæ usus vetustatem indicant. Ea ad hunc modum se habent

	Germani,	Belgæ,	Dani,	Angli.
Dies Solis	Sontag	Sundach	Sondag	Sunday
D. Lunæ	Montag	Maendach	Maandag	Monday
D. Martis	Dienstag	Dinghestach	Thisdag	Tuesday
D. Mercurii	Mitwoch	Woensdach	Onsdag	Wednesday
D. Jovis	Donnerstag	Donderdach	Thaarstag	Thursday
D. Veneris	Freitag	Vreydach	Fredag	Fryday
D. Saturni.	Sambstag	Saterdach	Loffuerdag	Saterdag.

Saturni quidem dies heic Germanis & Danis non ab ipso denominari videtur. Sed *Sambs* in *Sambstag* Sabbatum, puto, est, unde forsan & *Samme* in *Sammedy* Gallorum. Et tralatitium est apud eos, qui linguarum cognationes observant, quamplurima vocabula Persica in lingua Germanica aliisque ei cognationibus reperiri. Certè ut Judæi Sabbati nomen, tum pro hebdomade ipsa atque die septimo, tum in hebdomadis diebus singulis recensendis adhibere solent,

ita &

ita & Persæ ^{دانش} *Sanbe* ^y; tametsi pro eo quod est Sabbatum in ^{Ios. Scali-}
 Pentateucho Tawafii Persico ^{شبه} quod *requiem* denotat, pas- ^{ger. lib. 1. de}
 sim usurpetur. De Danorum autem *Loffuerdag*, *Loverdag* item ^{Emendatio-}
 & *Leffuerdag* dicto, sicut non uno modo scribitur, ait Isāacius Ponta- ^{ne Temp. pag.}
 nus ², ita nec uniusmodi haberi potest ejus interpretatio. ^{Qui} ^{Chorograph.}
Loverdag scribunt, videntur respicere vel ad Lotionem publicam, ^{Dania de-}
 cui eo die vacarent, vel ad nuptiarum contractus. ^{scrip. pag. 798} Post nimirum
 acceptum à Freā nuptiarum auspiciū. Unde & *Loven*, *Loffte* &
Bruyloff de nuptialia adhuc apud Danos verba sunt. Alii *Lofferdag*
 significare volunt diem purgationis. Alii aliter^a. Germanis item^a *Olavus Wor-*
 Mercurii diem dici vides *Mitwoch*, id est, *septimane medium*, quia ^{mus in Fa-}
 initium, & finem pari respicit intervallo. At cetera nomina Planeta- ^{stis Danicis,}
 rum esse, quorum in Gentilismo gentium illarum usus, non iniquum ^{lib. 1. cap. 15.}
 est ut sentias. De Sole & Luna, res palam in omnibus videtur; licet
 animadvertat Pontanus, *Danos non, ut omnis fere hodiē Germania,*
Son sed Soel dicere; ut scilicet hic primus hebdomadae dies Sondag
diceretur, quod esset quasi dies pacationis ac judicationis dominica.
Nam & hodiē adhuc Sone pacare Danis dicitur. Ita etiam subdu-
 bitando alii^b, qui interea Solem in Danorum *Sondag* contineri^b *Olavus Wor-*
 malint. Quod ad Martis diem attinet, qui & *Zinstag* Germanis seu A- ^{mus ibidem.}
 lemannis, & *Düssendach* & *Düsdach* Belgis nuncupatur; opinan-
 tur viri docti, à Tuistionis seu Teutatis (quorum alterum habetur
 apud Lucanum^c pro Deo Barbarorum, qui Septentrionaliores re- ^{Pharsal. 1.}
 giones incoluere, alterum apud Tacitum^d pro gentis Germanorum ^{d De moribus}
 conditore) nomine, dici prænomen in linguas illas cognatas pariter ^{Germanorum.}
 defluxisse. Atqui & aliæ sunt de illis sententiæ, uti & de diei hujus
 denominatione. Sed cum locum Martis inter præcedentes sequen-
 tesque occupet prænomen illud, vix dubito quin pro ipso Marte an-
 tiquitus sumeretur. Mercurius autem *Wodan* aliisque, quæ proxi-
 mant, nominibus dictus est; & Danis *Othin*; unde *Othinsdag* in
Onsdag contractum. Certè dum de Paganismi hisce in regioni-
 bus Theologia loquuntur subinde Scriptores veteres^e, *Wodan* ^{e Adam. Bre-}
 Martem nuncupari, aut saltem officium ejus ab illo præstari solitum, ^{mensis histor.}
^{Ecclesiastic.}
^{cap. 233.}

ⁱ De Gest.
Longobard,
lib. 1. cap. 9.

³ Apud Mat.
Westmona-
steriensē
in Florilego,
a. d. 450. alii.

⁴ Leges Ed-
gari Regis,
cap. 5.

ⁱ De Moribus
Germanorū.
^k De bello
Gallico lib. 6.

^l lib. 1. cap. 2.

^m Adam Bre-
mens. hist.
Ecclesiastic.
cap. 233.

ⁿ Apud Mat.
West. in Flo-
rilego, ann.
450.

Sed tum Mercurium eum fuisse disertè aſſerit Paulus Warnfredus^f, tum ea de re testimonia sunt quamplurima in annalibus Angloſaxonicis, id eſt, de Saxonum, qui in Angliam ſedes tranſtulere, rebus geſtis, moribusque conſcriptis. Ubi de primo Horſi & Hengiſti, qui Saxones in hanc inſulam ſecum duxere, atque Vortigerni Regis Britonum colloquio verba faciunt Annalium illorum autores, *quæſivit, inquit^g, Rex ab eis, quam fidem, quam religionem, patres eorum coluiſſent. Cui Hengiſtus, Deos patrios, ſcilicet Saturnum, Iovem, atque ceteros, qui mundum gubernant, colimus, maxime autem Mercurium, quem linguâ noſtrâ Woden appellamus. Huic patres noſtri veteres dedicaverunt quartam feriam ſeptimanæ, quæ in hunc hodiernum diem Wodenefday appellatur. Id eſt, podenandæze, ſi locutionis Saxonicæ veteris rationem habeamus. Scilicet dicebant^h punnan dæze, monan dæze &c. pro Die Solis, Die Lunæ. Hunc innuit & Tacitusⁱ; Germanos ait ille, Deorum maxime Mercurium colunt, cui certis diebus humanis quoque hoſtiis litare fas habent. Herculem & Martem conceſſis animalibus placant. Pars Suevorum & Iſidi ſacrificat. Quod ideo libentiùs citavimus, quia hinc diſcimus deos quidem hos, adeoque Planetarum nomina tunc fuiſſe Germanis ſua, nec adeo contracta, ut vult Cæſar, qui, cum non explorata ita ei eſſet eorum religio, Deorum numero, inquit^k, eos ſolos ducunt, quos vident, Solem Vulcanum & Lunam. Reliquos nefamâ quidem acceperunt. Sed falſò, uti & rectè notat Lipſius ad Tacitum. Et Wodenum jam dictum diu etiam à Paganis poſt Chriſtianiſmum in regionum harum nonnullis diſſeminatum, cultum eſſe memorat Ethelwerdus^l. Nec rarò in annalibus noſtris obiter, aliàs pro Mercurio Gentiliſmi Saxonici ſumitur. Sic & Thonner, Donner, & Thor^m pro Jove accipi ſolet, unde dies ejus inde denominatus. Haud alium fuiſſe à Taranî apud Lucanum, exiſtimant aliqui. Frigga verò, Fricco, Frea, ſeu Frecca, unde Frie & Brey in prænomine diei Veneris, pro Venere paſſim apud Scriptores ſumitur. Et in Hengiſti ad Vortigernum orationeⁿ; *Post illum (Wodenum), colimus deam inter ceteras potentiffimam, vocabulo Fream, ex cujus vocabulo Friday (id eſt, friccandæze) appellamus. Tam de hac dea quam Wodeno**

Wodeno Gulielmus Malmesburiensis ^o; *erant* (Hengistus & Hor-^{o De gestis}
sa) *abnepotes illius antiquissimi Woden, de quo omnium penè barba-^{Reg. Angl.}
rarū gentium regium genus lineam trahit, quemq, gentes Anglorum^{lib. 1. cap. 1.}
Deum esse delirantes, ei quartum diem septimanae, & sextum uxori
ejus Freæ perpetuo ad hoc tempus consecraverunt sacrilegio. Saturni
autem nomen pene ipsius Latinum à Belgis & Anglis retinetur in
septimo. Et de his & cunctis, vide plura si vis apud Gulielmum Cam-
denum ^P, Olaum Wormium ^q, Isaacum Pontanum ^r, Philippum ^{p Britan. pag.}
Cluverium ^f, alios qui de Septentrionalium moribus agunt. ^{97.}
Hinc autem liquet non minus in populorum Septentrionalium, ^{q In Fast.}
quam Australium veterum Gentilitate seu Paganismo denomina-^{Danicis, lib.}
tionem dierum Planetariam cum Hebdomade obtinuisse. Neque, ^{1. cap. 15.}
mirum est, tam diversa Septentrionalibus fuisse à Latinis aut Græcis ^{Chorogra-}
hæc sive Planetarum sive Deorum nomina. Nam satis quidem di-^{phic. Danie}
versa sunt ipsa Latina ab eis, quæ Græcis vulgò recepta. Etiam & Græ-^{descript. pag.}
cis ipsis pariter fuere nomina diversissima, uti & Ægyptiis. Saturnus ^{797, &c.}
tum Græcis etiam, tum Ægyptiis, qui Græcâ linguâ uterentur, dictus ^{Orig. Fran-}
est *Phænon* ^t, sed ipsis Ægyptiis (si fides Planetarum nominum de-^{cic. lib. 6. c. 1.}
scriptioni Romæ ad Claudium Salmasium missæ, quanti typis nuper ³³⁻
edidit V. præstantissimus Ludovicus de Dieu ^u, nunc etiam in Atha-
nassii Kirchneri Prodomo Copto ^x Romæ evulgatam) *Rephan*, at-^{t Mart. Ca-}
que, ut alii, Nemesis Stella; Jupiter item, Phaeton, & ab Ægyptiis ^{pella lib. 8.}
ipsis *Pizeus*, & ut alii, Osiridis Stella; Mars, Pyroeis, & ab Ægyptiis ^{Achilles Ta-}
ipsis *Moloch* & Stella Herculis; Sol Ægyptiis ipsis *Pire*; Venus ^{tius Isagog.}
Phosphorus, & Ægyptiis ipsis *Surot*; Mercurius, Stilbon, Ægyptiis ^{in Phænome-}
ipsis *Piermes* & Apollinis Stella, & Luna Ægyptiis ipsis *Piia*. Quin ^{na. Et Firm.}
& nomina Planetarum alia atque alia sunt, atque à Græcis Latinisque ^{Mathes. lib.}
diversissima Arabibus, Ebraeis, Polonis, & qui linguæ Slavonicæ pro-^{1. cap. 2. &c.}
paginibus utuntur. At & aliæ quidem atque aliæ nominum ratio-^{u Animad-}
nes. Atque ita fuere olim à ceteris diversa Germanis & Saxonibus ^{vers. ad Act.}
seu septentrionalibus sub Cauro positis Planetarum vocabula, prout ^{Apost. cap. 7.}
in dierum nominibus supra ostensis; licet nunc, Sole & Lunâ exce-^{vers. 43.}
ptis, Latinorum nominibus in idioma suum deflexis, ubi de Planetis
simpliciter loquuntur, uti soleant. Et de reliquiis Gentilismi ex Heb-*

¹ Videſis Jo-
ſeph. Scaliger
lib. 1. de E-
mend. Temp.
pag. 8.

² Pandect.
Turcic. cap.
11.

³ De Emend.
Temp. lib. 1.
pag. 8.

⁴ Theſ. Poly-
glott. Verb.
Dies.

⁵ Aſtronic.
Elem. cap. 1.
edit. Chriſt-
manni.

domadis uſu ac Planetaria denominatione apud gentes Chriſtianas, haſtenus. Jam verò in Oriente alibique ſunt, Mahumedani complures, qui etiam abſque denominatione¹ Planetariâ (utcunque Planetarum ratio Aſtologica interea iſſis habeatur, & ſubinde etiam in denominatione uſurpetur) Hebdomadem in diebus enumerandis retinent. Nec tamen cum Judæis diem Saturni, nec cum Chriſtianis diem Solis Feſtum habentes. At interea in die Solis Hebdomadis initium ponunt & iſſi: id eſt, Hebdomadem, quatenus Hebdomas eſt ſimplex, ſine Feſtivitatis ratione in termino ejus ullâ ſervant, qua de re vide, quæ ſuperiùs occurrunt ſub calcem capitis vigefimi. Arabum, Turcarum, Perſarum Hebdomadem ſtatim damus, quatenus ſcilicet ex Joanne Leunclavio², Joſepho Scaligero³, Hieronymo Megiſero⁴, aliquotque etiam Orientalium iſſorum monimentis eam didicimus. Et Mahumedes Alfraganus *Dies*, inquit, *Arabum*, quibus numerant meſes, ſunt ſeptem, primus, ſecundus, tertius, quartus, quintus, *Dies congregationis*, *Dies Sabbati* Retinent qui-

Arabes.

Turcæ.

يوم الأحد	Dies 1.	بزر كوه	Dies mercatus.
يوم الثاني	Dies 2.	بزر لرتسي	Dies mercatui poſtri- duanus.
يوم الثالث	Dies 3.	صلي	Salli.
يوم الرابع	Dies 4.	در شنبه	Dies quartus.
يوم الخامس	Dies 5.	پنجشنبه	Dies quintus.
يوم الجمعة	Dies Giuma	جمع	Giuma.
يوم السبت	Dies Sabbati.	جمع لرتسي	Giuma poſtriduanus.

Perſæ.

يكشنبه Dies 1. ſeu prima Shanbe.

دوشنبه Dies 2. ſeu ſecunda Shanbe.

سهشنبه Dies 3. ſeu tertia Shanbe.

چهارشنبه *Dies 4. seu quarta Shanbe.*

پنج شنبه *Dies 5. seu quinta Shanbe.*

آدینه *Adina.*

شنبه *Shanbe.*

dem Arabes ipsum Sabbati nomen, quod Ebraum est, pro die septimo. Neque, opinor, in Persica, Hebdomade τὸ ἑβδὸμῃ aliud, quàm Sabbatum denotat, quā eo vocabulo, ex Ebraeorum usu, designantur & Hebdomas ipsa, & ejusdem dies. Sed palam est primum orbis Hebdomadici diem esse diem Solis etiam gentibus hisce, quæ nec ipsum nec præcedentem Festum habeant, adeoque nec è sacrorum ratione, sive terminum, sive initium Hebdomadis figant. Unde igitur illis mos hic, nisi ex intima vetustate, quæ primò illum sive ex Chronologica aliqua, sive Astrologica disciplina induxerit? Absolum enim est existimare, ex Judaismi ritibus, quos satis plerunque aspernati sunt, & in cultu Sabbati planè rejecere, seculis Josepho recentioribus morem illum enatum. Et ritus Christianismi, illos hac in re imitatos esse, nisi simul Festum, quod die primo celebramus, etiam recepissent, vix queo suspicari. Quin & ex superiùs adductis liquet, Orientis nationes fuisse è quarum scitis Hebdomadicus dierum calculus Astrologicus in Græcos & Romanos Occidentisque populos reliquos diffusus est. Atque & inde dubitari nequit, quin apud illas vetustissimus fuerit. Neque interea magis sequitur, festum illis ideò fuisse septimum diem, ob calculi solum usum, quàm trecentessimum sexagesimum quintum diem anni, aut viceesimum nonum aut trigesimum mensis festos fuisse. Qui tamen in calculo & Chronologico & Civili etiam, uti hodieque, semper ferè in usu. Quod similiter de aliis in calculo periodis sine festivitate dicendum. Cum autem festus non esset dies septimus Gentilibus illis priscis, è quorum usu in secula posteriora enumeratio, tum simplex hebdomadica, tum Planetaria in Oriente, & in Occidente Planetaria manavit; anne publico olim

^d Cap. 19.
pag. 405.

co olim apud illos nitebatur orbis hebdomadici observatio qualifcunque seu civili etiam instituto, an disciplinâ tantum Astrologicâ, pro libitu, ut fieri solet, privatis receptâ? Certè ex utraque ratione in Oriente, extra Judæos, diu etiam ante Josephum, Hebdomadis usum fuisse fortè existimandum. Ita proculdubiò existimant illi, qui sive Adæ, sive Setho Hebdomadici calculi initium atque institutionem tribuunt, de quibus suprâ ^d. Argumento etiam videtur esse, quod simplex enumeratio dierum Hebdomadica, sine Planetariâ, adeo eis in usu fuerit, ut ex intima vetustate etiamnum retineatur. Accedat heic in Sinensium ipsorum Paganismi Fastis ac civili temporis calculo, observationem Vetustissimam hodieque esse hebdomadis recurrentis eodem modo, ac ordine, quo apud alias gentes, citra tamen Festivitatis alicujus rationem, quam aut à Mahumedanis in Oriente didicisse, aut longè ante Mahumedismum à majoribus (quorum moribus, in hisce, non dissimiles fuisse aliarum in Oriente gentium, non iniquum est conjectari) ac seculis Josepho vetustioribus accepisse eos opinandum. Fide dico Patrum è So-

^e *Litera è regno Sinarum, ann. 1610. & 1611. Antwerpia 1615. pag. 131.* cietate Jesu, qui hac de re expressim ^e in literis ad Claudium Aquavivam ejusdem Societatis Præpositum Generalem. Verba sunt. *Sinæ constellationes numerant octo & viginti, quæ singulæ proprium habent characterem. Hi quoque characteres singuli cum singulis Planetis componuntur. Planeta ergo cum septem sint, singuli quatuor habent sibi adjectos characteres, quod ad amussim respondet numero nostri Cycli Solaris. Nam quoniam singulis Hebdomadæ diebus unam ex his constellationibus cum Planetarum uno componunt, hinc fit ut quatuor illi constellationum characteres, qui Soli sunt addicti, perpetuò in diem Dominicum incidant, quatuor Lunæ in secundam feriam, Martis in tertiam, atque ita deinceps. Dixi perpetuò. Nam cum apud Sinas intercalans dies nullus inseratur, ipsæque constellationes sint quaternæ, & evoluto constellationum numero, à capite ex integro inchoetur à primo, ipsi quoque hebdomadarum dies perpetuò pro numero Planetarum Septem numerentur, hinc fit ut illi quatuor characteres constellationum singulis addicti Planetis in unum eundemque semper diem indicant. Hi porrò characteres cum in dies singulos*

*singulos in Fastis Sinensibus appicti reperiantur, sit ut Neophyti (Si-
nenses quotquot sacro imbuti lavacro) si quatuor norint Soli addictos
characteres, quos ipsi sun fām hium mād vocant, nullo negotio ex
suis ipsorum Fastis Dominicum Diem explorent, quo in sedem sacram
conveniendum sciant.* Et quantum video, à quater millibus ab-
hinc annis aut circiter, hanc, uti alia in temporum calculo, Calenda-
rii seu Fastorum publicorum rationem petunt. Atque ita etiam
apud ipsos in extremo Orientis positos, ex intima vetustate habes
usum civilem non tantum Astrologicum, tum ordinis hebdomadi-
ci, tum Planetariæ denominationis, in qua & qui Soli tributus, est
dies primus (quod forte, ut Synodi Palæstinæ^f Patres olim, ex histo-
ria creationis auditâ sic esse sibi probarant) & Lunæ secundus est, ce-
terique deinceps sequuntur ut in hebdomade vulgari. Sic de Orien-
tis populis statuendum videtur. Non item de Occidentis. Tum
Græcis tum Romanis civilem Hebdomadis usum fuisse in Paga-
nismo nullum, ostensum est suprâ; sed tamen Astrologicum. Qui,
postquam Christianismi, diei Dominici gratiâ, Hebdomas in Fastis
invaluerat, etiam Civilis factus est; utpote ex more vulgi, Astrologi-
cis rationibus plus æquo antè dediti, sic desumptus. Quod manife-
stum est ex eo quod Planetariæ hebdomadis usus civilis ex seculis il-
lis priscis inter gentes Occidentis tot Christianas, quæ orbis fuere
Romani, propagatus sit. Nec aliter, opinor, dicendum de Septen-
trionalibus illis populis seu sub Cauro positis, qui, tametsi Planeta-
riam haberent & ipsi Hebdomadem, quæ etiam hætenus in usu est
Germanis, Belgis, Anglis, Danis, aliis, eam nihilominus in civilem
temporum calculum seu Fastos ante Christianismum non videntur
recepisse. Beda Anglosaxo^g annorum ac mensium, adeoque tem-
porum calculum majoribus suis, antequam Paganismum exuerant,
in usu diligentius docet; Menses eorum aliquot item nominibus
deorum ritibusque Paganismi signatos ostendit, veluti illum qui
Martio respondet Jhedmonap dictum à dea illorum Rheda, Apri-
lem Eortup monap, qui nunc, inquit, Paschalis mensis interpreta-
tur (unde & Paschatis tempus hodieque **Easter** Angli vocamus, ut
& Alemanni **Ostertag**; neque aliter in Beda heic depravato legen-
dum) à

^f Apud Be-
dam in lib.
de Aequino-
dio Vernali,
§ in Tom. I.
Concil. Edit.
Bm. 1618. p.

79.

^g De Tempo-
rum Ratione,
cap. 13.

dum) à dea cognomine, & Septembrem Halizmonap seu *Mensem sacrorum*, & Novembrem Blodmonap *Mensem immolationum*, à Blod quod sanguis est. Initium item anni illis fuisse ait in VIII kl. Januarii seu ipso Decembris Juliani, Giuli dicti, die XXV, quem

^h *Videsis Ios. Scalig. de Emend. Temp. lib. 2. pag. 162.* Modranecht id est, *matrum*, ut inquit ille ^h, noctem appellitarunt. Persequitur etiam ⁱ concordiam Maris & Lunæ, & juxta quidem hu-

ⁱ *Bed. de Ratione Temp. cap. 27. & lib. de Natura Rerum, cap. 39.* jus motum, maximè autem juxta illius fluxus refluxusque, quos pro incrementi & decrementi varietate Mælinap nuncupatos ait & Ledonep, majoribus suis menses in dies tributos, nunc septenos, nunc octonos, alternante successu. Qua in re totius temporis rationem eis constituisse vult, unde & cyclum illorum Lunarem hausit Josephus Scaliger ^k. At de Hebdomadico recurrenti perpetuò dierum

^k *Loc. citat. & Videsis. Dionys. Perseus de Doctr. Temp. lib. 2. cap. 70.* orbe aliquo apud eos non omninò loquitur Beda, tametsi de Hebdomadis Planetaria denominatione à Gentilibus adhibita non semel alibi generatim loquatur, ut & antè memoravimus. Et de antiquorum Anglorum temporum ratione sic verba facturus disertè inquit; *Neque mihi videtur congruum aliarum Gentium annalem observantiam dicere, & me arreticere.* Quasi vellet indicare, in usû civili ac Fastis Anglorum veterum, seu Saxonum, adeoque aliorum eisdem moribus in vicinia utentium, omnia quæ subdit, nec alia locum obtinuisse. Neque igitur Hebdomas eis civili seu publico in usû, sed tantùm Astrologico, aut si vis, Theologico, quàm hic, subinde cum Astrologico, nondum in publica sacra aut Fastos recepto, penes Gentiles confundebatur. Id est usû non dissimili ab eo, qui inter Græcos ac Romanos, ut ostensum est, ex disciplina Astrologica, citra institutum publicum, invaluerat. Nec intereà miretur quis, disciplinam, qualem diximus de Hebdomade, Astrologicam adeò per tot orbis terrarum populos olim disseminatam esse. Nam illud non magis mirum quam Medicinæ artem & sacros Orientis ritus per Occidentem diffluxisse. Scilicet Ægyptiorum (uti & par est credere ceterorum, quorum illi sive magistri sive discipuli) mos erat Sacros ritus, Medicinæ præcepta, & Astrologica simul eisdemque in libris consultò tradere. Rem quidem tangit Ptolemæus ^l. Sed expressius vetus ad eum Scholiastes; *Οἱ Αἰγύπτιοι ἐγνώριζον τὴν αἰτίαν τῆς τοιαύτης*

^l *Tetrabib. lib. 1.*

της ἀγνοίας οὐκ ἰδίᾳ μὲν τὰ ἰατρικὰ συνέταξαν, ἰδίᾳ δὲ τὰ ἀστρολογικὰ καὶ τὰ τελεστικά, ἀλλὰ ἅμα πάντα συνέγραψαν. ἵνα τὰ συγγενῇ καὶ ἐφεξῆς τεταγμένα, εἰς καὶ ὁ αὐτὸς εἰδὼς μὴ παρὰ τὴν ἀγνοίαν τῶν κρινῶν ἔτων, ἀντιστῇ τοῖς Ἰππασί μὴ δυνήσεται. *Aegyptii causam cognoscentes istius ignorantis* (nimirum quā nec per Astrologiam plurimi hominum, artem interim obtendentes, praevidere, nec aut per medicinam, aut per sacros Diis ritus peragendos praeavere poterant) *non Medicinam & Astrologiam & Ritus Sacros seorsim composuerunt, sed omnia simul conjunxerunt. Ut scilicet res cognatas & serie quadam coherentes unus idemque sciens, per ignorantiam eorum, quae ita invicem communia fuere, malis imminentibus resistere minimè nequiret.* Ita Medicinam simul Astrologiam & Theologiam imbibebant, saltem curiosiores. Neque harum aliquam sine reliquis. Unde facilius evenit multò ut hebdomadis Astrologicae usus passim invalesceret, sicut reliquae duo. Et de Theologia Gentilium cum Astrologia sic olim subinde conjuncta, testis est luculentus Julius Firmicus^m. Is de Astrologi qualitate verba faciens, *Antistitem*, ^{m Matheseo 5, lib. 2. cap. 33.} inquit, *Solis & Luna & ceterorum deorum per quos terrena omnia gubernantur, sic oportet animum suum semper instruere, ut dignus esset tantis ceremoniis, omnium testimoniis comprobetur.* Astrologus omnium deorum antistes habitus. Sed ex artis disciplina, non ex instituto publico. Unde & conqueritur Sextus Empiricusⁿ suo in ^{n Adversus Mathematicos, lib. 5.} *αὐτοῦ, quod à Josephi vix dissitum, Astrologos ποικίλως ἐπη εἰλεῖν τὰ βίῳ, μεγάλῳ δὲ ἡμῖν Ἰππασί χεῖρ δεισιδαιμονίαν, μηδὲν δὲ Ἰππασί πειν καὶ τὸν ὀρθὸν λόγον ἐνεργεῖν, diversimodè magnam vitae humanae afferre injuriam & in nobis magnam struere superstitionem, neque quidquam permittentes agere ex recta ratione.* Atque adeò apud Gentiles invaluisse Astrologiam, Theologiaeque sic commistam esse, minus dubitabit, quisquis observaverit etiam inter Christianos fuisse, dum superioribus seculis Astrologiae judiciariae deditiores erant, repositos viros sanè eximios, qui ratione Astrologica tantum, non omnino sacro aliquo obtentu, die Saturni seu septimo illo quolibet, laboribus vacandum etiam Christianis, voluere. Joannes Fran-^{o De verum Pranoione, lib. 5. cap. 7.} ciscus Picus^o, Rogerius Bacon, inquit, *eo usque evehctus est, ut scribe-*

re non dubitarit, errare Christianos, qui die Sabbati non ferientur, & ab opere vacent ritu Iudæorum, cum sit ea dies Saturni parum commoda rebus agendis. De celeberrimo loquitur illo Rogerio Bachone Anglo, qui Sectæ Franciscanæ ante CCC XL amplius annos Philosophus, Theologus, Mathematicus floruit per insignis. Quid

^p Apud Gu-
lielm. Parisi-
ensem, lib.
de Legibus,
cap. 4. & 20.

^q Histor. 5.

^r Summa An-
glic. Tract. 1.
Dist. 1.

^t Elucidario
Astronomica
concordia.

^v Ad Ptole-
mai Quadri-
partit. lib. 4.

dist. 54. &
Videsis Sixtū
Senensem Bi-
blioth. lib. 6.

annot. 10.

^u Lib. 2. ad-
versus Apio-
nem.

quod etiam sub id tempus non deessent, qui^p ipsum Judaicum dici-
cultum Saturni gratiā, quemadmodum & conjectabat olim Tac-
tus^q, habitum, existimarent, Christiani quidem, sed nugacibus A-
strologorum scitis fanaticè dediti. Mitto qui ex ipso Schemate tum
Munditum Jesu Christi natalitio, quem frustra sibi fingunt, ex Ma-
gnis conjunctionibus, atque ex imperii, si diis placet, Planetarii suc-
cessionē, mira etiam de Theologiæ ac Religionis statu mutatione-
que superioribus seculis scire videri ac prædicere auderent; ut Joan-
nes ille Esquidus dictus^r, seu apud illum alii, Petrus de Alliaco^t, Hie-
ronymus Cardanus^v, alii similes. Sed de hisce satis superque.

C A P. XXIII.

Scopus Flavii Josephi in verbis illis, quorum gratiā hætenus disputatum est,
eiusque vera ibi sententia de More Hebdomadis, quem ad gentes univer-
sas ait pervenisse.

Am verò, ut ad ipsa Flavii Josephi verba, de quibus
quæstio instituta est, tandem revertamur; animadver-
tendus est eiusdem ibi^u Scopus, unde sanè mentem
ejus quæ vulgò accepta totius antiquitatis fidei palam
renititur, non obscure perquam veritati consonam esse patebit. Sci-
licet præter dignitatem & vetustatem Mosis, Ducis, Doctoris, Legis-
latoris Iudæorum singularem, dum in Apiones, Molones, alios gen-
tiles ibi scribit, summopere leges seu jura eorum collaudans, ea antè
alia, universis hominibus in pretio habita esse tradit; Philosophos
item veteres de Deo aliisque vitæ rationibus sententias aliquot do-
ctrinæ Mosaicæ non dissimiles amplexos esse; etiam & cultum Ju-
daicum seu religionis eorum aliquot ritus Gentilibus eousque pla-
cuisset, ut tametsi suos sibi peculiare haberent, Iudæorum tamen à
longè imitatores seu amantiore interea se palam ostenderent, dum
ex eis

ex eis mores aliquot, utcunque Judaicis non satis consonos, sibi ad-
 sciscerent, adeoque etiam ipsum Hebdomadis seu diei septimi (in
 quo labore vacabant Judæi, non item Gentiles) morem qualem su-
 pra fuisse demonstravimus, item Jejuniorum, Luminum accenden-
 dorum, animalium aliquot abstinentiam. Verba ejus ibi perpenden-
 da: ὁ φημῶν, inquit, διηλέγχθησαν οἱ νόμοι καὶ τοῖς ἄλλοις ἀπασιν ἀνθρώ-
 ποις αἰεὶ καὶ μᾶλλον αὐτῶν ζῆλον ἐμπεποιήκασιν· πρῶτον μὲν γὰρ οἱ παρὰ
 τοῖς Ἕλλησι φιλοσοφῆσαντες τὰ μὲν δοκεῖν τὰ πάτρια διεφύλαττον, ἐν ᾧ
 τοῖς πράγμασι καὶ τὰ φιλοσοφεῖν ἐκείνῳ κατηχελάθησαν. Ὅμοια μὲν
 πρὸς θεῶν φρονεῖντες, ἐντελείαν ἢ βίαν καὶ τὸ πρὸς ἀλλήλους κοινωνίαν διδάσκον-
 τες. *Et nostrum causâ accusari solent leges*, (ita vertendum; non, ut
 interpretes, *A nobis itaq; declaratae sunt leges*, quod ibi nihili est,) *etiam*
quæ hominibus ceteris universis zelum seu imitationis cupidinem,
seu honorem sui præ aliis induxerunt. Primum enim qui apud Græ-
 cos philosophati sunt, visi quidem sunt jurâ patriâ observare, ipsis au-
 tem vitæ actionibus seu reverâ atque inter philosophandum, illius
 (id est, Mosis) sequaces fuere, similia de Deo sentientes, & vitam fru-
 gi atque ad invicem communionem edocentes. Hæc statim sequitur,
 καὶ μὲν ἄλλα καὶ πλήθεσιν ἤδη πόλυσ ζῆλος γέγονεν ἐκ μακρῆς τῆς ἡμετέ-
 ρας εὐσεβείας, quod mihi sonat, *quin etiam hominum vulgo zelus*
non exiguus evenit, à longè nostri cultûs; id est, cultum nostrum
 tanto habent in pretio, ut imitari videantur, tametsi ab eo, qui verus
 est, nimium exorbitent. Hisce dein proxima sunt verba de Hebdo-
 madis usu supra allata. Neque verò est, inquit, civitas aut gens ulla
 sive barbara sive Græca, ad quam μὴ τὸ τῆς ἑβδομάδος, ἢ ἀργεῖον
 ἡμεῖς, τὸ ἔθνος δ' ἀπαπεφοίτηκεν Hebdomadis seu diei septimi, quem la-
 borum vacatione celebramus nos, consuetudo non pervenerit, καὶ αἱ
 νηστεῖαι (sic enim pergit) καὶ λύχνων ἀνακαύσεις καὶ πολλὰ τῶν εἰς βρώσιν
 ἡμῖν δ' νενομισμένων παρατετήρηται· μιμεῖσθαι δ' πειρώμεθα καὶ τὴν πρὸς
 ἀλλήλους ἡμῶν ὁμόνοιαν καὶ τὸ τῶν ὄντων ἀνάδοσιν καὶ τὸ φίλεργον ἐν τῇ τέχνῃ
 καὶ τὸ καρπερικὸν ἐν τῇ ὑπὲρ τῶν νόμων ἀνάγκῃς & Jejunia & Lumina
 accensa & multa circa ea, quæ nobis comedere nefas est, observantur.
 Conantur verò imitari mutuam inter nos concordiam, æquam re-
 rum distributionem, industriam in artibus, & constantiam, quoties

pro legibus ad necessitatem aliquam adacti simus &c. De Philosophis locutus est, de aliis item gentilibus, qui sive leges sive dogmata, de Deo vitæque ratione, aliquot Mosaica aut amplexi sunt, aut, zelo eorum qualicunque ducti, sunt imitati. Similia de Deo, inquit, sentiebant Philosophi Mosis sequaces. Idque de Legibus expressim dixerat, zelum casui hominibus universis ceteris induxisse, tametsi ob odium gentis, ipsæ interea ab adversariis accusarentur. Et satis scimus, Leges eorum tum Morales tum Judiciales, velut exempla, à quibus gentes aliæ fuerint edoctæ, non rarò sumi. Quemadmodum autem simpliciter primò dixerat, Leges Judæorum zelum sui hominibus universis aliis induxisse, ita statim id ipsum de *Εὐσεβείᾳ*, Cultu, Ceremoniis seu Ritibus sacris, sed cum temperamento, subdit. *Quin & vulgo hominum*, inquit, seu *quamplurimis zelus insignis evenit ἐκ μακρῆς τῆς ἡμετέρας εὐσεβείας* à longè cultûs nostri. Non ita quidem Ceremonias nostras sacras seu Cultum amplexi sunt ut Leges & Philosophiam. Attamen etiam Cultum seu Ceremonias nostras à longè imitati sunt aliquas, ut videre est in Hebdomadis (qua laboribus vacamus nos) usu seu more, in Luminibus accendendis^x, Jejuniis, animalium aliquot abstinentia. Licet eodem modo, quo nos animalibus, non abstineant, nec Lumina eodem modo seu ritu accendant, nec Jejunia celebrent, nihilominùs in hisce omnibus suo modo observandis ἐκ μακρῆς μὲν τῆς ἡμετέρας εὐσεβείας ἧλθ' πολὺς αὐτοῖς γέγονε cultûs nostri seu rituum nostrorum zelus insignis evenit, sed à longè; seu qui non ita rei ipsi proximat, ita tamen ut, dum in horum observatione longè à nobis diffiti sunt, nostrorum rituum, utpote omnium vetustissimorum, quadamtenus se imitatores non obscure nec illibenter præbeant amantesque. Quod & de Hebdomadis usu dicendum. Scilicet Septimo quidem die seu Saturni laboribus vacamus Nos. Vacatio illa cultûs nostri pars est. Cultum ejusmodi licet in aliarum gentium instituta receptum esse non reperiamus, uti nec in Calendaria seu publica temporis apud Græcos aut Romanos monumenta periodum dierum septem transisse, ipsius tamen Hebdomadis seu diei septimi recurrentis observationem seu morem (id est τὸ τ' ἐβδομάδος ἔθος) ad gentes populosq; universos utcun-

^x Vide Senec.
lib. de Vita
Beata, cap.
27. *Lipsium*
Elect. 1. cap.
3. *Fortunat.*
Scacchii Sa-
crorum Elao
Chrysmat. 1.
1. cap. 6.

que pervenisse scimus, atque tam in disciplinis, quibus summi opere incumbunt Gentiles, quam in hominum vitæ functionibus, tametsi non in publicis ubique temporum monumentis, locum primarium obtinere, & demum Gentiles ipsam periodum nostram septem dierum sacram, sed quidem à longè, dum diei Septimi cultus, cujus gratia nobis est in usu, ab illis prætermittitur, imitari. Horum quidem zelo ducti à longè sunt imitatores. Alia etiamnum nostra imitari contendunt, ut concordiam, industriam, constantiam. Hic, ni fallor, est Josephi eo in loco sensus. Interpreti ejus τὸ ἐκ μακρῆς tempus ibi designat. Nam *olim* vertit. Alii itidem à *longo tempore* substitui volunt. Ego potius à *longe*, notione jam ostensâ. Quod verò interea ad rem ipsam attinet, ex jam disputatis, opinor, est manifestissimum, locum illum, utcumque vertendum, non omninò de Gentium aliarum cultu Sabbatico intelligendum esse. Mores hac de re gentium aliarum suprâ exploravimus. Ad eas ipse Josephus, velut ad rei totius & Judices & testes provocat. Αὐτὸς γάρ τις ἕκαστος inquit, πρὸς πατρίδα καὶ τὸν οἶκον Ἰσραηλιτῶν τὸν αὐτὸς τοῖς ἑσπέραις ἐμὲ λεγομένοις ἐκ ἀπισήσει. *Quilibet suam patriam domumque inspiciat. Certè ita non recusabit jam dictis fidem adhibere.* Si sensu nostro locus intelligatur, certum, opinor, esse ipsos, ad quos ipse sic provocat, Græcos scilicet & Romanos, Orientales Occidentalesque, gentes demum ei cognitæ universas, Hebdomadis usum sibi receptum fuisse asserere, adeoque dictis ejus præbere assensum tunc voluisse. At verò si de Cultu capiatur Sabbatico in Gentium instituta recepto, non solum non universæ gentes assensum sic appellatæ præbuisent, sed nec etiam ulla fuisset comperta, quæ mendacii eum manifesti non meritissimò coarguisset. Et de Jure tum Naturali, tum Gentium, ex disciplina Ebræorum, quantum ad Sacrum Cultum ejusque ritus attinet, hætenus.

Libri Tertii.

F I N I S.

DE

DE
JURE NATURALI
ET
GENTIUM

Juxta Disciplinam

EBRÆORUM,

LIBER QUARTUS;

Homicidii Interdictum Naturale (quod Noachidarum seu omnium hominum communis Juris Illustrioris Caput est Tertium) cum Temperamentis suis, Limitationibus atq; Exceptionibus, apud Ebræos; Jus item Gentium, quo, apud illos, Caput hoc commistum, explicat: adeoque Jus apud eos Tutela sive sui sive aliorum, etiam ex vim inferentis cade, Jus item singulare Zelotarum. Excommunicationis insuper ac Hominis devovendi, seu Anathematis Jus, quâ cades humana sive inde reverà permissa, sive permitti à nonnullis credita; Jura item Asyli, tum in Urbibus Levitarum, tum in Altari; Jus vindicis Sanguinis; alia ejusmodi.

CAP. I.

De Scelere Homicidii voluntarii. Ejusdem Genera, & Pœnatum Cœlestis tum Forensis; Ordinaria, Extra ordinem. Nefas abortum inferre, fœtum in utero extinguere, liberos exponere. Juris discrimen heic, quoad Pœnam,
inter

inter Originarios, Profelytos Justitiæ, reliquosque ritè Circumcisos, & Profelytos Domicilii seu Gentiles in ditione Ebraica degentes. De Vindictis Sanguinis, ex jure cognationis, potestate.

Stenſo, libris proximè ſuperioribus binis, quid ſenſerint docuerintque Ebræi veteres de duobus Juris Noachidarum capitibus Prioribus, quæ ſunt בין אדם למקום ſeu *inter hominem & Numen ſanctiſſimum*, id eſt, cultum divinum ejuſque ritus ſpectant, idque tum quâ ſimpliciter Naturalia ſunt ſeu Universalia, tum quâ ſive Imperativum ſive Intervenientiſ Ebræis aliſque Gentibus Jus eis acceſſit ſeu commiſſum fuit, ſequitur ut tranſeamus ad capita ea, quæ ſunt בין אדם לחבירו ſeu *inter hominem & proximum ſuum*, id eſt, quæ mutua hominum inter ſe officia complectuntur. Ita ſcilicet dicta, quia in ejuſmodi officiis maximè cernuntur; tametſi etiam obedientiam Numini præſtandam habeant conjunctam, & nonnulla inſuper in eis contineantur, quæ ſimpliciter duntaxat Numini obedientiam exigunt, veluti ſimplex cædis ſui interdictum, ut mox oſtenditur. Horum Primum eſt, (ſed in enumeratione omnium ſimul Tertium) על שפיכות דמים *de Effuſione Sanguinis*, quo nomine Generi humano Homicidium interdicitur. Qualiſnam autem eis fuerit ſenſus ejuſdem Interdicti, tam quâ Naturale eſt, quàm quatenus Jure apud eos Gentium ſubinde commiſcebatur, juxta quod ſupplent eorum commentarii, imus nunc explicatum. Ex nonnullis obiter in ſuperioribus dictis, ſatis liquet, eos ita tantum habuiſſe interdictum hoc obligativum, ut interea vim ſuam pariter ſortirentur leges aliæ moreſque de Poenis etiam Mortis, quæ ſcilicet, ut reliquæ in ſimplici Noachidarum jure, ex capite illo altero de Judiciis, quod in enumeratione noſtra Sextum eſt, oriuntur. Nam de ultimo ſupplicio ipsis in uſurtam ex jure eorum Civili, uti & ſacræ paſſim docent literæ, quàm Gentium, aliquoties ſuprà, dum de Idololatria atque Blaſphemia agitur, dictum eſt. Et de ejuſmodi aliis ſimiliter dicendum ſubinde in ſequentibus. Sed verò Interdictum hoc non ſolùm ſic temperant Poenis Mortis ex ſententia forenſi ſeu ſolenni judiciorum more, irrogandis, verùm etiam pariter aliis, quarum pleræque revera Poenæ Scelerum & De-

liſtorum ſunt nuncupandæ, uti & nonnullæ Quæſi Poenæ potius ap-
pellandæ, ut infra oſtendetur. Summa erit, velle eos, Homicidium
non committendum pro cuiuſque arbitrio, aut extra Poenę legitimæ,
aut Quæſi, rationem; qui quidem ipſe eſt ſenſus Scholæ, dum ait,
homicidium nefas eſſe ſub ratione Indebiti. Interdictum hoc, etiam
quâ Univerſale eſt, Noachidis ad hunc modum inſtauratur. *At ſan-*
^a *guinem^a veſtrum de animabus veſtris (de vobis ipſis) requiram, de*
manu cuncti animalis requiram eum, & de manu hominis, de manu
viri fratris ſui requiram animam hominis. Qui effuderit ſangu-
nem hominis per hominem ſanguis ejus effundetur, quoniam in ima-
gine Dei (Deus) fecit hominem. Poſtmodum autem, præter id quod
^b *eſt Non occides, in decalogo, habentur leges de Homicidio in cor-*
pore Moſaico Ebræis non ſemel datæ. Ut, Percutiens^b hominem
unde moritur, morte interficiatur. — Et ſi homo machinetur in
proximum ſuum, ut dolo occidat eum, ab altari meo tolles illum, ut
moriatur. — Et ſi percufferit vir ſervum ſuum aut ancillam ſuam
virgâ, & mortuus fuerit ſub manu ejus, ulciſcendo ultio ſumetur. Et
ſi ימים או יום quod verbo tenus ſonat per diem, vel per duas dies
(ſed magiſtrorum ſenſum infra damus) manſerit ſeu ſteterit, non ultio
exigetur, eo quod pecunia illius ſit. Si contenderint viri & offende-
rint mulierem prægnantem, ut egrediantur fatus ejus ſeu nati ejus
(ſcilicet יצאו ילדיה; quod ſingulariter legitur in Pentateucho Sa-
maritano ויצא ולדה & egrediatur fatus ejus) & non fuerit exitium,
puniendo punietur, ſecundum quod illi impoſuerit maritus mulieris,
dabitque juxta judicium ſententiam. Et ſi exitium fuerit dabis ani-
^c *mam pro anima.* Alia occurrunt in ſacra lege^c ejuſmodi. Inter quæ
^d *& hoc in primis heic animadvertendum de poteſtate legitimâ ejus,*
qui גואל הדם vindex Sanguinis erat, id eſt, uti & Helleniſtis & vul-
^e *gata vertitur, Cognatus, ſeu propinquus occiſi. Verba legis ſacræ^d ſunt*
גואל הדם הוא ימית את הרוצח בפגעו בו הוא ימיתנו Vindex ſan-
guinis interficiet homicidam, cum occurrerit ei, ſeu ut vulgata, ſta-
tim ut apprehenderit eum, interficiet eum: quod & paulò poſt ite-
ratur. Jam verò Priora verba eorum, quæ è Genefi citantur ſeu
ſanguinem veſtrum de animabus veſtris requiram, interpretantur

Magiſtri

Magisti de cæde sui. Glossa ibi; אִם הָיוּק עָצְמוּ אִם עָפְשָׁה יָצָא *etiam qui laqueo finit sibi vitam*, (in legem hanc committit,) *licet sanguis ejus non effundatur.* Quale in ceteris cædis generibus incruentis semper recolendum, tametsi effusionis sanguinis nomine homicidium plerunque eis denotetur. Et Nachmanides illic; רבתינו דרשו בו הורג את עצמו וגו' *Rabbini nostri locum explicant de Cæde sui.* Ita alii^c. De cæde autem sui, præter ea quæ obiter à Theologis^f homicidium tractantibus dicuntur, consulas Balthasaris Gomezii, I. C. Toletani librum^g *de Potestate in seipsum*, uti & quæ nuper ex Olympiodori commentariis M. S. in Platonis Phædonem, atque aliunde eâ de re edidit Carolus Annibal Fabrotus^h Jurisconsultus. Quæ sequuntur, *de manu cuncti animalis requiram eum*, nunc explicant de cæde per animalia rapacia ac voracia illatâ, homine instigante; nunc etiam de pœna coelitus homicidis infligendâ, immixtis scilicet ab ipso numine bestiis, quæ vindictam sumant, si homines scelus non puniant. Quâ de re obiter satis superiusⁱ diximus. Illud *De Manu hominis, de manu viri fratris sui*, alii interpretantur de sicario, qui interficiat, misso, id est, altero; quod *per fratrem* designari solet; alii de cæde ex errore factâ ab amico seu socio. Codex Samaritanus ibi habet מִיד אִישׁ וְאָחִיו *de manu viri & fratris ejus*, quemadmodum & vulgata. Paraphrasis autem Chaldæa Onkeli; *Et de manu hominis, de manu viri, qui fuderit sanguinem fratris sui, requiram animam hominis.* Etiam receptior est Magistris sententia, verbum דָּרַשׁ, quod *requirere* significans heic iteratur, denotare שְׁדִינָם מוֹסֵר לַשָּׁמַיִם *judicium de eis* (si sacra verba ibi tantum spectes) *referri ad ipsum Numen*, seu coelitus expectandum. Posteriora item in Genesi verba, *qui effuderit sanguinem hominis, per hominem sanguis ejus effundetur*, de Judicio forensi seu pœna in foro civili homicidæ, qui *per se* בְּעַצְמוֹ non per alium, nec ex errore, sed datâ operâ seu ex animo, cædem patrauerit, sumi volunt. Certè & Onkelos ea vertit; דִּישׁוּר דְּמַת דְּאִנְשָׁא בְּסִדְדִין עַל מִימַר דִּינִיָּא *Qui effuderit sanguinem hominis, per testes juxta sententiam judicum sanguis ejus effundetur.* Et Judæi itidem ibi Mauritanenses, *من يسفك دم الاتسلسل في قول الاتسلسل دمه يسفك*

qui effuderit sanguinem hominis, ex decreto seu sententia hominis effundetur sanguis ejus. Jam verò dunt legent hanc de Homicidio, Noachidis disertè instauratam, cum sibi civilibus illis de homicidio item in corpore Mosaico latis committunt, omnimodam quidem cædem humanam (extra rationem Poenæ legitimæ aut Quasi, quod mox explicabitur) interdici tum ipsis volunt, tum generi humano; at intereà perquam diversimodè apud ipsos puniri homicidium ut-cunque ex animo & datâ operâ patratum (nam de cæde errore com-missâ dicemus inferiùs), idque sive Genera Cædis, sive Personas, quæ interemerint, sive interementos spectes. Quod ad Genera attinet; cæ-

^k *Mishn. Gemar. tit. Sanhedrin. cap. 9. Mos. Maimonid. hal. Rotzach cap. 2. Mos. Mikotzi Prac. Neg. 163.* ^k *des* ex animo patrata, sive gladio, sive fuste, sive Saxo, aliterve per ipsum reum, cæsum, punctum, jactu, ultimo supplicio, id est heic gla-dio, ex sententia forensi punienda. Neque personarum, quæ cædem patrarent, hac in re discrimen. Tàm scilicet Ebræus & quilibet ritè circumcissus, quàm Profelytus domicilii seu Gentilis Ebræorum in ditione sic puniendus. Nempe gladio vitâ privandus. Nec sanè quod habet Philo¹, etiamsi Judæus, de suspensione homicidæ in patibulo,

¹ *Lib. de leg. spec. ad 6. & 7. prac.* (quod & male nonnulli viri doctissimi de cruce sic vulgò dicta su-munt,) velut ex lege Mosaica atque Ebraico usu, omninò verum est; si Talmudicis fides. De Philonis loco videsis ante alios Isâacum Ca-

^m *Exercit. 16. m. 76.* faubonum^m in Baronianis. Sic de poena homicidii spontanei ab homicida ipso patrati. At verò de Ebræis reliquisque ritè circum-

cissis, cædis non per seipsos, sed per alium, eorum jussu seu operâ, fa-ctæ reis aiunt, או ששלה עבדיו והרגוהו או השוכר הורג להרוג את חברו או ששלה עבדיו והרגתו חיה וכן ההורג את עצמו כל אחד מאלו שופך דמים הוא ועון הרגה בידו וחייב מיתה לשמים *Si quis mercede conduxerat alium in cædem humanam, seu servos suos miserat, ut alterum interficeret, ac cædes secuta esset, aut quempiam ligatum exposuerat leoni aut bestiis simili-bus, à quibus fuerit occisus, aut sibi ipsi mortem consciverat, pro ho-micida habendus erat, & homicidii planè reus; quo nomine mortem (etiam ex lege) cælitùs infligendam merebatur. Sed ex sententia fo-rensi morte horum plectendus erat nullus. Quod tamen dici volunt de Jure ordinario. Nam extra ordinem & pacis tranquillitatisque publicæ*

publicæ causâ, ex hisce speciebus homicidia, quæ jure ordinario morte non puniendâ, etiam in Ebræo ceterisque ritè circumcisis, etiam morte puniebantur. Addunt enim, כל אלו הרצחנים וכיוצא בהן שאינן מחוייבין מיתת ב"ד אם רצה מלך ישראל להרגם בדין המלכות ותקנת העולם הרשות בידו וכן אם ראו בית דין להרגם בהוראות שעה אם היתה השעה צריכה לכך יש להם רשות כפי מה שיראו *Homicidas jam dictos, qui, ex sententia forensi, morte (jure ordinario) neutiquam erant plectendi, si morte nihilominus afficere vellet Rex Israel, ex jure Regioⁿ, & in salutem publicam, id ita facere eiⁿ Volens Mo-* licuit; quemadmodum etiam, si extra ordinem & ob singularem tem-^{re Nebochim} poris necessitatem morte plectendi Synedrio seu foro civili atque or-^{lib. 3. cap. 40.} dinario (sive scilicet LXXI virorum, sive XXIII) viderentur, fas etiam & sic eos morte plecti. Quin & subjungunt, si nec causâ esset, cur aut Synedrium, aut Rex ita homicidas ejusmodi morte plecteret, בית דין חייבין מכל מקום להכותם מכה רבה הקרוב למיתה ולאסרם במצור ובמצוק שנים דבות זלצערן בכל מיני צער כדי להפחיד ולאיים את שאר רשעים שלא יהיה הדבר להם לפוקה ולמכשול ויאמר הריני *Ex officio, Synedrio incu-* מסבב להרוג אויבי כדרך שעשה פלוני ואפטר-
buisse plurimis verberibus eos plectere etiam usque fermè ad mortem; & in carcerem traditos ibi annis multis tenere ærumnisque omni-
modis premere, ut sic deterrentur homines alii pessimi, nec inde ti- tubarent atq; in offendiculum inciderent, adeo ut eorum quis sibi di-
ceret, ad occidendum inimicos meos circumcursito, modo quo N. fecit, nec pænâ omninò afficiar. De Personis dein interemptis tradunt, אחד ההורג את הגדול ואת הקטן בן יומו בין זכר בין נקבה הרי זה נהרג עליו אם הרג בזדון והוא שכלו לו חדשיו אבל אם נולד לפחות מט' חדשים הרי הוא כנפל עד שישהה לו יום וההורגו בתוך שלשים יום *Parile jus est, si quis annis Majorem, aut Minorem re-* אינו נהרג עליו-
cens natum occidat, sive masculum sive feminam. Cædis nempè hu- jusmodi nomine, morte plectendus est, si ex animo seu sponte occidat.
Quod ita intelligendum, ut recens natus compleverit menses suos. At verò si novem mensibus in utero matris non manserit, pro aborti-
vo habendus est, usque dum diem transfegerit trigesimum. Et qui eum intra dies triginta occiderit, eo nomine minimè morte plectendus.

° Lib. 2. cap.
3. & 5.

° Moses Bar.
Nachman in
Pirush Tora
fol. 130. a. alii
in Exod. 21.
& Maimo-
nid. halach.
Rotzach c. 2.
Videsis Phi-
lonem. lib. de
leg. spec. ad
prac. 6. & 7.

° Maimoni-
des halach.
Chobal We-
mazik cap. 4.

Neque diversum jus faciunt, si quis occiderat origine Ebraeum, si-
liberum, si-
servum, si-
Profelytum Justitiae, si-
servum è Genti-
libus alienum; qui scilicet nomine servitutis juxta antè^o ostensâ la-
vacro susceptus esset, seu ritè circumcisus, nec manumissus. Servum
nempè alterius, qui עליו המצות ונוסף על נחלת ה' *in se recepe-
rat praeceptorum* (servis baptizatis observandorum) *observationem*,
& ita adjectus est hereditati seu possessioni Domini Dei O. M. Diver-
sum jus, inquam, non faciunt, si liberum, si-
ejusmodi servum al-
terius quis occiderat. Neque sane si quis suum è Gentilibus servum
(nam par omninò servi origine Ebraei ac liberi heic conditio; uti &
rectè monet Lyranus) ita percusserat, ut intra viginti quatuor horas
seu noctem diemque proximè insequentem stare nequiret, sed ex
plaga seu vulnere statim decumberet atque inde moreretur. At si
per tantum tempus steterit, seu non, ut æger, ex plaga seu vulnere de-
cumberet, postea tamen inde mortuus esset, morte dominus non
plectendus. Ita scilicet interpretantur^p Magistri legem illam sibi ci-
vilem de servo suo à quopiam percussio, antè ex Exodo citatam. Si
per diem vel duos dies steterit; id est, aiunt, quantum saltem tempus
nox & dies, seu dies unicus civilis complectitur. Et Pentateuchus
Samaritanus ibi expressim pro eo quod est נקם ינקם *ulciscendo*
ultio sumctur, & לא נקם *ultio non exigetur*, habet מות יומת *morte*
moriatur & לא יומת *non morietur*. Et quæ ibi sequuntur, de mu-
liere gravidâ percussâ sic intelligunt, (juxta versionem etiam vulga-
tam, Chaldaeam, aliasque Judæorum ipsorum) ut, si ex abortione
mortua non esset foemina, nec sequeretur poena ibi præstituta. Quod
autem vertitur ibi, si non fuerit exitium, & si fuerit exitium (id est
ידין) per mortem interpretantur באשה seu *mulieris*. Compensatio-
nem autem damni marito hinc illati æstimabant ex detrimento,
quod uxoris corpori inde eveniret^q, seu juxta id quod uxoris pretio,
si ancilla esset, inde decederet. Huic etiam accessere multa forenses
aliae, ipsi foeminae præstandae. At verò de eo quod est si interimeretur
inde mulier, adeo ut anima pro anima danda esset, Magistri dissident.
Glossa Jarchii; לא נפש ממש ויא ממון אבל נפש ממש חולקים בדבר יא נפש ממש ויא ממון אבל
לא נפש ממש שהמכין להרוג את זה והורג את זה פטור ממית ומשלים
ליורשיו

קושי לירשיו דמיו כמו שהיה נמכר בשוק *Magistri nostri dissentiunt heic.*

Alii enim animam sumunt pro anima, seu vita ipsa seu persona ipsa.

Adeo ut ultimum sequeretur supplicium. Alii vero de pecunia locum

capiunt, nec de vita ipsa^r. Scilicet cum quis alium occiderat, præter^r Vide Nic. de

cum quem ex animo occidere voluit, capitali pœna forensi liber erat, Lyra ad Ex-

& occisi heredibus pendebat quanti occisus auctione vendi potuit.

Ceterum haud parum discrepant hæc ab eo, quod habetur in versio-

ne Hellenisticâ. Sic enim ea ibi. si viri bini pugnantes percusserint

mulierem gravidam & ἐξέλθῃ τὸ παιδίον αὐτῆς μὴ ἐξηκονισμῶν &

egressus fuerit fœtus ejus non formatus, multâ multabitur &c. Εὰν

ᾗ ἐξηκονισμῶν ᾗ, δώσῃ ψυχὴν αὐτῇ ψυχῆς, si verò formatus fuerit,

animam dabit pro anima. Videtis quæ heic habent Patres Christia-

ni^r. Atque juxta hanc versionem pœna utraque & tota lex illa ad^r Theodoret.

abortionem spectat, & pro abortivi qualitate, non matris sive inco-^{quæst. 48.}

lunitate sive cæde, aliter atque aliter se habet. Quin & ita expressim^{Augustinus} &c.

legem illam capit Philo^r, de ea copiosius differens. Sed & de utra-^{De legib.}

que posteriorem legis hujus partem intelligit Lyranus. Ad illud si^{spec. ad 6, &}

mors ejus fuerit subsequuta, scilicet, inquit, mors mulieris vel pueri jam^{7. præcept.}

animati, & possit hoc probari, cum jam sit specie humanâ. Certè^{decalogi.}

quicquid de Pœna forensi sibi Profelytisque Justitiæ ceterisque ritè

circumcisis ob cædem fœtus in utero mātris irroganda, variatim sta-

tuerint; Homicidii scelus decernebant ab eis commissum esse, non

minùs quàm ab eis, qui occiderent, in lucem emissos, quorum tamen

ob cædem, intra triginta dies, ut dictum est, quoties novimestres non

essent, ultimum supplicium à foro non irrogabatur. Etiam apud Jo-

sephum legimus^r, imminere mortis pœnam, si quis πείσῃ γεγαμη-

μηδὲ ἢ τεκνοτροφῆσαν· ἃ πάντα προσέταξεν ὁ νόμος, & γυναιξὶν ἀ-

πειπεν μὴ] ἀμφιβάλλειν ποτὲ ἐν τινὶ τῶν αὐτῆς, μήτε διαφθεῖρεν ἀλλὰ

μηχανῇ τινὶ προσέπειθαι αὐτῷ· τεκνοκτόνῃ· ὃ δ' αὖ εἰη ψυχὴν ἀφανίζουσα

& τὸ γένος ἐλατῆσαι, quod vertitur, si aserit nupta aut filios nutrien-

ti; quæ omnia lex præcepit. Universis autem mulieribus interdixit,

vel celare quod natum est, vel aliâ machinatione corrumpere filios.

Infanticida enim esset animas demoliens & genus imminuens. Sed

depravatus proculdubio est locus. Lego potius πείσει γεγαμημηδὲν.

τέκνα τρέφειν ἅπαντα προσέταξε νόμος καὶ γυναιξὶν ἀπεῖπεν μήτε ἀ-
παμβλῆν ποτὲ &c. Et tunc verto, si quis nuptam pelleret (in con-
cubitum scilicet.) Liberos nutrire universos praecepit lex (Mosaica,) & mulieribus abortivum facere interdixit foetum sibi aliquem aut
eum extinguere sed voluit ut eum arte potius aliquā foveret. Infan-
ticia enim esset &c. Sanè & ubi non pauca simul alia Josephi ex

^x Preparat.
E&angelic.
lib. 8. cap. 8.

εὐδοκίᾳ γεγαμημένῳ. Τέκνα τρέφειν ἅπαντα προσέταξε καὶ γυναιξὶν ἀ-
πεῖπεν μήτε ἀπαμβλῆν ποτὲ ἀπαρῆν μήτε διαφθεῖρειν. ἀλλ' ἐν φανερίᾳ, τεκνο-
κτόν &c. αὐτὴ εἶπεν, ψυχὴν ἀφανίσῃ καὶ τὸ γυναικὶ ἐλατῆσαι si nuptam il-
lexerit. Liberorum quicquid susceptum erit educari iussit. Vetuit
autem, ne qua mulier abortivum sibi faceret foetum aliquem, aut su-
sceptum semen ejiceret, aut extingueret. Quae secus faxit, Infantici-
da seu liberorum interfectrix est, utpote quae vitam abigat, & gene-
ris propagationem minuat. Ita peculiare Ebraeis habitum, nec foetus
humanos teneros ne in utero matris (sed temperamentum habes
sub calcem capitis insequentis) sine scelere extinguere, adeoque ne-
que natos abjicere aut exponere, quod apud Gentes olim alias fre-
quentissimum, qua de re vide si placet, quae toto demensa horreo

^y Lib. de Par-
tu Naturali
& legitimo
cap. 4.

concessit Alphonsus à Caranza^y, Jurisconsultus Hispanus. Apud
Philonem^z item, Judaeum etiam ipsum, lege Mosaica vetita est βρε-

^z Lib. de Le-
gib. special.
ad praecep. 6,
& 7.

φῶν ἐκθεσις, ὁ παρὰ πολλοῖς τῶν ἄλλων ἐθνῶν ἐνεκα τῆς φυσικῆς ἀπαν-
θρώπινας χειρότης ἀσέβημα γέγονε Expositio infantium, quae apud mul-
tas gentes propter nativam inhumanitatem vulgaris est impietas.

Et in expositionem huiusmodi plurimum invehitur ille velut Gen-
tibus aliis in usu licito, non omnino Judaeis. Et quod de foetu, qui no-
vimestris non esset, superius dictum est, ita intelligendum, ut, tametsi
ultimum cædi ejus in Ebraeo non infligeretur supplicium, impunè
tamen non omninò fieret ejusmodi scelus, ut ex jam ostensis etiam
satis liquet. Nec malè igitur ad illud, de Ebraeis, Taciti^a, Augenda

^a Histor. 5.

multitudini consulitur. Nam & necare quemquam ex agnatis
nefas; Justus Lipsius, qui otiosè inquit, legerit, nihil offendet: for-
tasse is qui intentè. Si enim de cæde capis tantum, quid in eo novi?
Sanè & Romanis & Barbaris plerisque necare consanguineos nefas.

(modò

(modò scilicet exponendi morem excipias) *sed alium hic ego sensum odoror, & scribo, necare quenquam ex gnatis. Scimus Græcis Latinisque in promiscuo usu fuisse abjectiones infantum & expositiones, imò neces. Id aliter in Iudæorum moribus, & gentem in primis suboli studuisse, adeò ut nulliusmodi partum necare fas, notat novum noster.*

Et diu sanè etiam post Christianismum in usu aliquo^b liberorum ali-^b *Vide Pagan. Gauden-
tium de lu-
stiniani se-
culi moribus
cap. 40. &
Decretal. tit.
de Infant. &
Lang.*
bi expositio adeoque occisio. Atque ita se habuit res de Personis
interemptis, sive ab Israelita, seu Profelyto Justitiæ aliòve aliquo ritè
circumciso, ubi etiam interemti ex horum aliquo genere. At verò
ob Profelyti domicilii cædem aliùsve Gentilis ab illorum aliquo pa-
tratam, mortis Poenam forensē non irrogabant Ebræi. Maimo-
nides^c, uti & Talmudici vetustiores; *ישראל שהרג גר תושב אינו
נהרג עליו בבית דין שנאמר וכי יזיד איש על רעהו ואין צריך לומר שאינו*^c *Halach Ro-
tzach cap. 2.
& Sidesis
Lyan. ad
Exod. 21. Le-
vitic. 24. &
Numer. 35.
Adde eum
Zachar. cap.*
*si Israelita interemerat Profelytum domicilii, neuti-
quam ob illam causam morte erat plectendus ex sententia forensi.*
Nam & in sacra dicitur lege^d, & si homo machinetur in proximum
suum &c. (qualem nolunt esse Profelytum domicilii) multò minùs
morte plectitur ob cædem Gentilis, qui nondum scilicet Profelytus
domicilii factus. Ita manifestum ex hisce interim est, illud in Ge-^e

nesi^e, qui effuderit sanguinem hominis, per hominem sanguis ejus
effundetur, (quod de iudicio ob homicidium capitali ac forensi sumi¹⁴

solet, ut jam dictum est, à Magistris accipi, non pro lege ita latâ, ut ul-^e *Cap. 9. 6.*

timum supplicium sit necessariò semper homicidii sceleri irrogan-
dum, sed pro indicatione divinâ atque expressâ, in sceleris odium, ex
designatione Poenæ gravissimæ, quam pro re nata administrationis-
que publicæ varietate fas esset humano generi præstituerē irrogare-
que. Etiam si plures Ebræi aliòve ritè circumcisi, congenerum
quempiam plagis seu jactibus sic peremissent, ut eorum nullus seor-
sum id fecisset, quod Mortem inferre potuisset *כולן פטורין ממיתה ב' ד'*
cuncti liberi erant ultimo supplicio ex sententia forensi infligendo,
quoniam nullus per se homicida. Atque hoc est quod legitur in

Misna^f *רוצח שנתערב באחרים כולן פטורין* *Homicida si admisceatur*^f *Tit. Sanhe-
drin. cap. 9.*
aliis, omnes liberi sunt. Id est, Poenâ capitis forensi. Quin & ubi uni-

cus tantum erat testis, aut non bini qui simul cædem patratam aliàs

^g Num. 35. 31. Morte plectendam viderant, adeò ut ex lege sacra ^g ultimum suppli-
cium non sequeretur, aut si בלא התראה *sine pramonitione*, perinde
ac si diceret ex ignorantia interdicti (de circumcisis tantum intellige)

^h Maimonid. quis alium occiderat, homicidas ^h ejusmodi כונסין לכיפה ומאכילין
^{halach. Ro-} אותן לחם צר ומים להץ עד שיצרו מיניהן ואחר כך מאכילין אותן שעורין
^{tzach cap. 4.} עד שתבקע כריסם מכובד החולין ואין עושין דבר זה לשאר מחוייבי מיתה
^{g Misnatit.} בד אבל אם נתחייב מיתה ממיתין אותו ואם אינו חייב מיתה פוטרין אותו
^{Sanhedrin} *conjiciebant in carcerem perangustum, & cibabant eos pane aru-*
^{cap. 9.} *mina & aqua angustia, donec coarctarentur viscera eorum, & dein*
cibabant eos hordeo, usque dum disrumperetur venter eorum ex cru-
ciatum gravitate (quod, puto, hyperbole est.) *Nec verò sic facie-*
bant reliquis homicidii generibus, aliàs ultimo supplicio ex sententia
forensi puniendis. Sed si morte quis plectendus esset, morte plecte-

ⁱ Cap. 21. 12. *batur, sin verò, liberabatur.* Atque demum quod in Exodo ⁱ habe-
tur, inter leges Ebraeorum civiles, *Percutiens hominem, unde mori-*
tur, morte interficiatur, & quæ sunt ejusmodi in corpore Mosaico
reliqua, ita interpretantur, ut non omne homicidii scelus sic in foro
puniendum esset; sed juxta distinctiones, sive Personas, sive cædis
Genera spectes, jam ostensas, à majoribus scilicet acceptas, & genera-
lia legis verba etiam ex doctrina Mosaica (sic volunt) temperantes.
Distinctiones, inquam, ad Originarios atque Profelytos Justitiæ, Li-
bertinos & Servos è Gentilibus ritè circumcisos, id est, ritè circumci-
sos omnes, tantum attinentes. Nam Profelytus Domicilii seu Noa-
chides, id est, Gentilis in eorum ditione qualiscunque seu incircum-
cissus heic reus, sine causæ discrimine, Mortis Poenâ erat, ex jure ipsis
aliisque Gentibus Interveniante, ex sententia forensi afficiendus.

^k Halach Me- Maimonides ^k בן נח שהרג נפש אפילו במעי אמו נהרג עליו וכן אם
^{lakim cap. 9.} הרג טריפה או שכפתו ונתנו לפני ארי או שהניחו ברעב עד שמת הואיל
^{Gemar. Ba-} והמית ממ נהרג וכן אם הרג רודף שיכול להצילו באחד מאבריו נהרג
^{bylon. ad 111.} עליו שאין כן בישראל *Noachides si quempiam occiderit, etiamsi fæ-*
^{Sanhedrin} *tum in utero matris, ultimo supplicio plectendus erat. Quod iti-*
^{cap. 7. fol. 57.} *dem dicendum, ubi jam vulneribus confossum interfecerit, aut vin-*
ctum Leoni exposuerit, aut fami reliquerit, usque dum vitâ priva-
tus fuerit. Quoniam scilicet mortis in causâ fuit, morte plecten-
dus erat.

duus erat. Idem jus obtinuit, si vim inferentem occiderit, ubi mutilato aliquo ejus membro tutelam satis præstare potuisset. Sed diversum est Jus, si Israelita horum quid fecerit. De tutela adversus vim inferentem, plura dicentur inferius. Etiam testis unicus sufficiebat, in Profelyto Domicilii morte tum heic damnando, tum aliàs; qua de re plura, ubi infra Caput de Judiciis tractamus. Etiam בלא התראה sine præmonitione & tametsi ignarus esset Gentilis ditionis Israeliticæ, illicitum omninò esse homicidium, morte nihilominus plectendus erat. Maimonides ¹ de eo; לא ידע שאסור ¹ Halach. Melakim c. 10. & Halach. Rotzach c. 5. להרוג הרי זה קרוב למזיד ונהרג לא תיהשב זו להם שגגה מפני שהיה Si homicidium commiserat, ignarus interea ne as id omninò esse, adeo sponte scelus committenti is proxima- bat, ut morte esset puniendus. Nec errore aut ignorantia hujusmodi excusabatur; quoniam non deerat, unde discere potuit, nec didicit. Atqui obvia forsan est in discrimen, quod aperuimus, Juris, objectio ex lege sacra ^m. מכה אדם יומת משפט אחד יהיה. ^m Levit. 24. 21. 22. qui percusserit hominem, morte plectatur. Jus seu judicium unum sit vobis, sicut Profelyto sic indigenæ erit, quia ego Dominus Deus vester. Et pro eo quod est percusserit heic (ut in vulgata & Hellenistica alibique) in Chaldæa & Arabicis יקטול & יقتל id est, occiderit substituitur; quemadmo- dum & aliàs pro verbo נכה quod heic usurpatur. Tantundem paulò antè, eodem in capite Levitici ⁿ, legitur. Adeò ut legi de homici- ⁿ Vers. 17. dio sic iteratæ subjungatur clausula, parile fore seu idem Jus Profelytis seu Peregrinis & Originariis, etiam homicidii poenis. Undenam igitur jus hisce tam diversum in scelere hoc puniendo? Manifestum est, Profelytum ibi sumi Magistris (ut non rarò alibi) pro Profelyto Justitiæ, non Domicilii. Atque inde Lyranus disertè; Accipitur hic peregrinus, Gentilis conversus ad Iudaismum. Et de sceleris Homicidii voluntarii seu sponte patrati poenæ ex sententia forensi discrimine, hætenus. Subjungitur in legibus suprà allatis illa de גואל הדם vindice sanguinis, cui fas etiam homicidam ejusmodi sine fori sententia, obvium præoccupando morte plectere. Quin & eos sic ple-

ctere, qui ex sententiâ forensi morte non afficiendi; veluti, ubi unus tantum esset testis, aut minimè præcessisset præmonitio, ut dictum est. Vindex ille erat sanguine occiso ita conjunctus ut proximus esset hæres. Maimonides^o ; מצוה בגואל הדם להרוג הרוצח שנאמר

^o Halach.
Rotzach
cap. 1. & 6.

Moses Mi-
kotzi Pra-
cept. Negat.
160. & 161.

^p Num. 35.
19.

גואל הדם הוא ימית את הרוצח וכל הראוי לירושא הוא גואל הדם

Præceptum est de vindice sanguinis, ut is homicidam interficiat, juxta illud quod dicitur^p, Vindex sanguinis morte plectat homicidam. Et

quisquis jure hereditario ei succedere debuisset, is Vindex erat sanguinis. Adeo ut nomen hoc in sacra lege & commentariis Ebraeorum usurpetur, velut id quod non tam ex singulari constitutione, in-

ter Mosaicas, inductum sit, quàm ex more anteriore in Oriente receptum. Et quis cuique hæres esset legitimus ex jure Ebraico, disce,

si nescis, ex libello de Successionibus in Bona defuncti olim non semel edito. Malè igitur Gelenius Josephi interpret^q, *Licere cuivis*

^q Archaeolog.
lib. 4. cap. 7.

è cognatis interempti homicidam impune occidere, duntaxat extra urbem refugii deprehensum, quæ verba postrema ad homicidium in-

voluntarium tantum attinent, de quo capite proximo. Græca sunt, ἐχόντων ἐξουσίαν τῶν τὸ πεφονδευμένον συγγράων κτείνειν, εἰ λάβοιεν ἔξω τῶν ὁρῶν τὴν πόλιν εἰς ἣν ἔφυγε, τὸ πεφονδευμένον, quod recte antè verterat

Ruffinus *habentibus scilicet potestatem cognatis perempti* (id est, quisquis peremto sanguine esset proximè juxta stemmatis hæreditarii rationem conjunctus; non è cognatis quivis, ut Gelenius) *occi-*

dere homicidam, si eum extra terminos civitatis, ad quam fugerat,

inveniret. Neque aliter igitur intelligendus Philo^r, ubi pariter interemti ἀγχίςς seu *cognatos* in hanc rem non semel memorat.

^r Lib. de leg.
Spec. ad 6. &
7. præcept.

Quod singulariter, ut & in sacris literis, semper accipiendum, si Talmudicis fides. Pergit Maimonides; לא רצה גואל הדם או שלא היה יכול להמיתו או שאין לו גואל הדם בית דין ממיתין את הרוצח בסייף

האב שהרג את בנו אם היה בן לנהרג הרי זה הורג אבי אביו מפני שהוא גואל הדם ואם אין לו בן אין אחד מן האחים נעשה גואל הדם להמית

את אביו אלא בית דין ממיתין אותו ואחד הזכר ואחד הנקבה בגאולת הדם

Si nollet vindex sanguinis, aut si nequiret interficere homicidam, aut si illi non esset vindex sanguinis (id est, hæres, ut Profelyto

Justitiæ sine prole post Judaismum susceptum mortuo; aut si homi-

cida

cida ipse hæres esset) *ex sententia forensi ultimo supplicio puniendus erat, idque gladio.* (Quoties scilicet circumstantiæ atque apices juris, sine quibus forensis sententia locum non omninò habuit, minimè decrant) *Vnde evenit, ut, si pater filium interficeret, cui proles esset (scilicet hæres,) ab ea avus esset interficiendus, quoniam proles hac vindex erat sanguinis; sin verò prole careret, fratrum nullus factus est vindex sanguinis (nam pater ipse, seu homicida hæres erat.) Atq; eadem erat heredum utriusque sexus ratio in vindicta ex jure sanguinis sumenda jure.* Neque fas erat in juris sui compensationem pretium seu lutrum vindici heic ab homicida recipere, aut eum poenâ imminente pretio omninò liberare. Scilicet adjiciunt; ומוזהרין בית דין שלא ליקח כופר מן הרוצח ואפילו נתן כל ממון שבעולם ואפילו רצה גואל לפוטרו שאין נפשו של זה הנהרג קנין גואל הדם אלא קנין הקבה שנאמר ולא תקחו כופר לנפש רוצח *Et monere solebant syndria, ne impunitatis pretium acciperetur ab homicida, etiamsi daret quicquid opum essent in mundo, atque etiamsi vindex sanguinis eum libenter liberare vellet; quoniam vita occisi hujus non erat habenda in rebus vindicis sanguinis, sed in rebus Dei Opt. Max. juxta & illud quod scriptum est¹, & non accipietis pretium seu lutrum pro vita homicide.* Quale autem jus in ditione Israeliticâ esset proximo cognato Profelyti Domicilii, alteriusve Gentilis, in hac sanguinis vindicta, ex eis eliciendum, quæ sub capitis proximi calcem de Homicidio Involuntario & Asyli jure (quâ ad Profelytos Domicilii & Gentiles alios in ditione Israelitica hæc spectarent) sequuntur.

C A P. II.

De Homicidio Involuntario, seu quod Casu factum ac Errore. Urbes sex Refugii, seu Asyla. Ceteris Levitarum Urbibus xlii Asyli item jus, sed dispar. ¹ *Misna & Gem. tit. Iterum de Vindice sanguinis. Jus Asyli quale in Altari esset. Horum omnium Jura, quatenus eorum sive Profelytis Domicilii sive Gentilibus aliis in ditione Israelitica, aut legitimus esset usus aut nullus.* ² *Maccoth cap. 2. Maimonides halach Rotzach cap. 6. Misnotzot Pracept. Affirm.*

Uæ superiùs tradita sunt, ad Homicidii scelus spectant planè Voluntarium, quod בודון & בכונה nuncupant. Generis autem Homicidii Involuntarii, quod בלא כונה vocitant, tres faciunt Magistri¹ species. Prima est,

^u Exod. 21.13.
adde Num.
35. 22. Deut.
19. 5.

quando בשגגה *ex errore & ignorantia* simplici atque infortunio, nectamen sine culpa levi ex negligentia aliqua, qualem prudentiores seu cordatiores fugerent, contracta, omnino interea nolens quis hominem occiderat, juxta illud in lege sacra ^u: *Qui non est insidiatus, sed Deus tradidit (illum) in manum ejus, ponam tibi locum quo confugiat.* Cui speciei accedit etiam homicidium quidem per se aliàs voluntarium, sed ex ignorantia seu errore hujusmodi facti velut ex jure commissum. Quemadmodum ubi vindex sanguinis homicidam ex hujusmodi errore, non sponte, è civitate Refugii egressum occiderat; qua de re mox plura. Secunda, quando etiam ex Errore quis hominem occiderat seu Casu, sed qui קרוב לאונס *ad injuriam seu violentiam prope accedens* seu eam quadamtenus imitans interea casus esset שאינו מטצוי ברוב מאורעות בני אדם *qui nequaquam in rebus humanis evenire ut plurimum solet*; unde nec culpa ne levis quidem homicidæ tribuenda. Exemplum Secundæ habent in eo, qui, dum scalam ascendit fortè de labens in quempiam, casu hoc mortem ei infert. Primæ verò in eo, qui descendens idem facit. Quoniam enim casus in descensu frequentior est, non item in ascensu (sic illi;) ideo discrimen hoc inesse volunt, imputatâ in exemplo primæ negligentia seu culpâ levi, in secundæ non item; unde & regulam habent de descensu & ascensu casum ex hoc secundæ esse semper speciei, at ex illo, primæ. Tertia autem homicidii involuntarii species est, ubi יש הרג בשגגה ותהיה השגגה קרוב לזדון *qui alium occidit ex errore quidem aut ignorantia, quæ tamen propè accedit ad id, quod spontaneum est seu voluntarium*; veluti ubi quis alterum occidere volens, alterum jactu aliterve perimit, aut ubi jactu sive saxi sive teli in hominum coetum, cuius nec ignarus qui jecerit, quis occisus; adeoque intervenerit culpa latissima. Ex Tribus hisce homicidii involuntarii Speciebus nulla est, quæ morte ex sententia forensi ordinariâ sive in Ebræo aliove circumciso, sive in Profelyto Domicilii, aut Gentili alio puniretur. Nam in universum pronuntiant, homicidam nullum בלתי כונה seu *qui non sponte scelus patraret*, sic foro puniendum. Nec ad Speciem Secundam aut Tertiam attinere volunt Urbium Refugii seu φυγαδευτηρίων jura in corpore

pore Mosaico^x præscripta, sed tantum ad Primam, & ad primam fer-
mè duntaxat^y, quoties percussus statim moreretur, nec ex vulnere
seu ictu langueret. Sic enim non satis constare, utrum ipse sibi ex
negligentia aliterve, an qui percusserit, in mortis esset causa. Unde
nec ad Asylum homicidæ ejusmodi, ubi mors repentina non seque-
retur, confugiendum, nec confugiendi causa. Neque enim Vindici
sanguinis in eum potestas. Excipiunt heic item Patrem filium, ac
Magistrum discipulum, verberibus corrigentem atque inde forte oc-
cidentem, quoties scilicet sive filius sive discipulus inter Legem, Phi-
losophiam, aliasve artes necessarias à Patre aut Magistro ediscendum
verbera inde mereretur seu castigandus esset. Pari modo exci-
piunt heic lictorem, qui in Jus vocatum, nec sequentem aut comi-
tantem, verberibus fortè interimeret. Quoniam scilicet infortu-
nium evenit ex eo, quod fiebat non sine præcepto seu juris præscri-
pto, nec solùm ex arbitrio. Maimonides^z; הבן שהרג את אביו בשגגה⁵
גולה וכן האב שהרג את בנו גולה על ידו במה דברים אמורים בשהרגו
שלא בשעת למוד או שהיה מלמדו אומנות אחרת שאינו צריך לה אבל
אם יסר בנו כדי ללמוד תורה או הכמה או אומנות ומת פטור וכן הרב
המכה את תלמידו או שליח בית דין שהכה את בעל דין הנמנע מלבוא
לדין והמיתו בשגגה פטור מגלות שנ' לחטוב עצים לדברי הרשות יצא
האב המכה את בנו והרב הרודה את תלמידו ושליח ב' ד' שהרי שגגו
14.
*Filius, qui patrem errore aut casu occiderat, in urbem refugii eo nomine migrabat. Vti & pater qui filium. Ni-
miùm ubi pater filium occiderat non discipline causâ castigando, seu
inter artes alias, quàm quæ ediscere oportuit, ediscendum. At vero
si castigaverat filium, dum docebat eum legem aut philosophiam ar-
tesve (necessarias,) atque ita occiderat, non migrabat ad Urbem Re-
fugii. Quod similiter dicendum de Magistro percutiente discipu-
lum suum, ac lictore forensi, qui reum renitentem fortè occideret.
Exemplum enim in scriptura est de ligna^a succidente, seu de rebus
factisve liberi arbitrii. Excipitur ex illis Pater filium sic percutiens,
& Magister imperium in discipulum sic excercens & lictor forensis.
Nam errore occidebant, dum id faciebant, quod ex jure faciendum,
nec pro arbitrio rite omittendum. Et de eis aiunt, אע"פ שהם מזידין,
אין*

^x Exod. 21. 13.

Numer. 35.

Deut. 9. 10.

seph. Archæ-

log. 4. cap. 7.

& Philo. lib.

de special. le-

gib. ad præc.

6, & 7. Et

præter com-

mentarios

Christianorū

ad dicta loca

vide sis Isi-

dor. Pelusio-

tam lib. 3. E-

pist. 108.

^y Maimoni-

des halach.

Rotzach cap.

5.

^z Halach

Rotzach cap.

5. Mos. Miko-

17. præcept.

affirm. 75. &

vide Iarchi.

ad Exod. 21.

14.

^a Deut. 19. 5.

אין מערימין *tametsi sponte percutiebant, tamen dolo malo aut cum injuriâ id non faciebant.* Ideoque immunes erant non solum poenâ forensi, sed etiam migratione ad Asylum, adeoque Vindicis potestate. In Specie verò Secunda, ubi nulla imputata negligentia, sed casus, qui rariùs eveniret, in causâ homicidii esset, nec Asyli itidem juris usus, nec Vindici sanguinis potestas in homicidam. Aiunt enim, *liber erat* (homicida ille) *ab exilio seu migratione* (in urbem refugii,) *& si eum interemerat Vindex sanguinis, ipse, eo nomine, ultimo puniendus supplicio.* Tertiæ demùm speciei homicidæ ex errore, qui adeò facinori spontaneo proximat, salus nulla in urbibus refugii, neque ad eum jus ad eas confugiendi attinuit. Rationem adjiciunt, מפני שעונו, חמור אין גלות מכפרה לו ואין ערי מקלט קולטות אותו שאין קולטות אלא המחוייב גלות בלבד לפיכך אם מצאו גואל הדם בכל מקום והרגו פטור ומה יעשה זה ישב וישמור עצמו מגואל הדם *Quoniam graviùs deliquit, migratio ejus in Urbem Refugii ei non profuit, nec Urbes ejusmodi eum tuebantur.* Nimirum tuebantur illæ eos tantùm, ad quos jura illa refugii attinebant, seu quibus ex jure confugiendum erat. Vnde, si eum quocunque loci repertum Vindex sanguinis interimeret, impunè id faciebat. Quid igitur homicidæ ejusmodi faciendum? Certè cautiùs sibi prospiciendum, ne in potestatem Vindicis sanguinis incideret. Atque sub hac tertia specie continebatur ex errore qualicunque homicida, qui odio haberet percussum seu ei inimicus esset. De eo scilicet Magistri ^b הזקתו שהוא קרוב למזיד ואיזהו שונא זה שלא דבר עמו שלשה ימים מפני האבה *Præsumebatur homicidium ejus fuisse spontaneo proximum. Is autem odio habuisse eum dicebatur, qui inimicitie causâ per triduum integrum cum eo colloquium non haberet.* Urbes illas Refugii, homicidii, ex errore speciei primæ, causâ tantùm præstitutas, duplicis faciunt generis. Alterum est illud notissimum, quod sex Urbes Levitis assignatas complectitur, de quibus sacræ literæ ^c fusiùs. Alterum reliquas quadraginta duas Levitis assignatas (nam quadraginta octo habuere) continet. Maimonides ^d כל ערי הלויים קולטות, וכל אחת מהן עיר מקלט היא שנ' ועליהן תתנו מב עיר כל הערים אשר

^b Deut. 19. 11.^c Numer. 35.

Deuter. 19.

Ios. 20. & 21.

^d Halach.

Rotzach cap.

8.

אשר תתנו ללוים מ"ה עיר הקישין הכתוב כולן זו לזו לקלוט
*Univer-
 sæ Vrbes Levitarum fuere Vrbes Refugii seu Asyla. Scilicet earum
 erat nulla, quæ hoc non gavisa est privilegio. Nam & in lege dicitur
 (ubi^c sex præstituantur) & ultra has, dabitis quoque quadraginta^e Num. 35. 6.
 duas civitates. ut scilicet omnes civitates sint quadraginta octo
 civitates. Ita pares fere facit scriptura universas simul sibi invi-
 cem, quantum ad Refugii seu Asyli jus. Fere nempe. Nam inter
 genera hæc bina discrimen ejusmodi fuisse volunt, ut sex illarum quæ-
 libet in causâ homicidii ex errore, qualis in specie prima describitur,
 commissi, nunquam non esset ex se Asylum seu refugium adeo tu-
 tum, ut nefas esset Vindici sanguinis ibi homicidam occidere. At ve-
 rò reliquæ habebantur tantum Asyla, pro incolarum arbitrio, seu si
 ita vellent homicidam illuc confugientem recipere, ut Asyli jus ibi
 tutò fortiretur. Idem Maimonides, ומה הפרש יש בין ערי מקלט
 שהובדלו למקלט ובין שאר ערי הלוים שערי מקלט קולטות בין
 לדעת בין שלא לדעת הואיל ונכנס בהן נקלט ושאר ערי הלוים אינן
 קולטות אלא לדעת *Discrimen inter Vrbes refugii eo nomine signan-
 tius assignatas & reliquas Levitarum urbes erat hujusmodi; ut sci-
 licet illæ iure Asyli gauderent, sive vellent sive nollent incolæ, adeo
 ut simulac ingrederetur in earum aliquam homicida, tutus esset; hæ
 verò non nisi vellent incolæ seu pro eorum arbitrio. Adjiciunt etiam;
 הרוצח הדר בערי מקלט אינו נותן שכר ביתו והדר בשאר ערי הלוים
 נותן שכר לבעל הבית *Homicida in urbium aliqua signantius Refu-
 gii causâ assignatarum domicilium absque mercede habet, in ceteris
 verò domino ædium merces ab eo solvenda. Extra autem Urbis Re-
 fugii limites seu agrum suburbanum (ut disertè satis etiam sacræ lite-
 ræ^f) deprehensum homicidam, ante Mortem summi Pontificis^g Num. 35.
 (nec enim post omnino) fas erat Vindici sanguinis perimere. De^{26.}
 Limitibus illis seu suburbiis videbis Paulum Burgensem in additioni-^h *Videbis
 Maim. Mo-
 re Neboch.
 lib. 3. cap. 39.*
 bus ad Glossam^h Numerorum, alios ibi obvios. Quin & aiunt E-
 braei, etiam si quis alius præter Vindicem sanguinis cum limites illos
 sponte egressum occiderat, impunè id factum. Quod ex illo eliciunt.^h *Ad caput
 citatum.*
 Siⁱ egrediens egressus fuerit homicida, veneritque ultra terminumⁱ
 civitatis Refugii sui, ad quam confugit, & invenerit eum vindexⁱ *Ibidem.****

sanguinis, interfeceritque vindex sanguinis homicidam illum, אין לו דם non est ei sanguis, quod verti solet, non est is reus. Hinc docent^k; יצא חוץ לתחומים בזרן הרי זה התיר עצמו למיתה ורשור, לגואל הדם להורגו ואם הרגו כל אדם אין חייבין עליו שנאמר אין לו דם Sponte si esset egressus limites urbis Refugii, ipsum se morti obnoxium reddebat; & Vindici dein sanguinis fas erat eum interficere. Quin si quis alius mortalium eum occiderat, neutiquam illius nomine fuerat puniendus. Nam & dicitur in lege sacra; Non est ei sanguis, seu reatus inde nullus. Ita scilicet de sponte egresso. Quod si errore aut ignorantia egressum בין שאר גואל הדם בין גולה על ידו occideret, sive vindex sanguinis, sive quis alius, in Asylum ejus nomine migrandum erat. Nimirum error ibi, nec sine culpa saltem levi, eum occidenti imputabatur, quoniam ejus, in egressu, erroris (qui aliàs eum tueri debuisset) nescius, cum interea ex inquirendi diligentia errorem illum scire potuisset, velut ex Jure, sed ex Facti ignorantia, eum occiderat. Ob occisum autem homicidam ejusmodi, quocunque loci, intra limites Urbis, etiam vindex sanguinis Morte ex sententia forensi plectendus. Alios habent de Asylis hujusmodi, viis quæ illuc ducerent publicis, earum curâ, id genus aliis, Juris apices, quos videsis in capite secundo Tituli Talmudici Maccoth (qui & Latinè prostat) & in Maimonide, Mose Kotzense^l & commentariis tam Magistrorum ad leges sacras satis obviis, quam aliorum; maximè Pauli Fagii^m. Nec solum Urbes illæ Levitarum Asyli gaudebant privilegio, verum & Altare Templi, licet perquam dispari. Maimonides ut & aliiⁿ, המזבח קולט שנאמר בהורג בזרן, מעם מזבחי תקחנו למות מכלל שההורג בשגגה אינו נהרג במזבח לפיכך הורג בשגגה וקלטו מזבחה והרגו שם גואל הדם הרי זה נהרג Altare locus erat confugii legitimi; Nam & scriptum est^o de homicida, qui spontè scelus praeceperat, ab Altari meo tolles illum, ut moriatur. Vnde eliciendum placet, homicidam ex errore (qualis in superioribus describitur) ad Altare interficiendum neutiquam esse. Quare si homicidam ejusmodi, qui ad altare confugerat, ibi occiderat Vindex sanguinis, is ejus nomine Morte plectendus erat, pariter atque si in Vrbe refugii eum occidisset.

Sic

^k Maimonid.
balach. Ro-
tzach cap. 5.

^l Præcept. af-
firm. 75.
76.

^m Ad Num.
35.

ⁿ Halach
Rotzach cap.
5. & Rabbi-
ni ad Exodi
21. 14. & ad

1 Regum cap.
2. alii jam
citati.

^o Exod. 21. 14.

Sic item Gemaræ ad caput secundum tituli *Maccoth*, alii. Ceterum exceptiones heic adjiciunt; quæ insigniter Asyli jus in Altari immi-
nuunt. Alias de partibus Altaris; De personarum & de facinorum
qualitate, etiam de Mora ibi, alias. Plerumque inquirunt; אין קולט
אלא גג של מזבח *Confugii tutelam non præstitit alia pars altaris
præter ipsum tectum seu corporis altaris partem superiorem.* Non sci-
licet cornua, nedum vicinia aliqua, aut Laterum tactus. Personis au-
tem aliis Altare tutelam heic præstitisse negant præter Sacerdotes,
neque eis omnibus, sed tantummodò Sacerdoti in ipso altaris tecto
seu parte superiori sacra operanti. Nimirum אין קולט אלא כהן
ועבודתו בידו אבל זר או כהן שאינו עובד בשעה שנהרג או שהיה עובד
ולא היה על גג של מזבח אלא סמוך לו או אחו בקרנותיו אינו נקלט
*Tutela ab altari non præstatur nisi Sacerdoti, eique Sacra ibidem
operanti. Ceterum nec ei, qui Sacerdotalis generis non erat, nec Sa-
cerdoti, qui ibi sacra non operabatur, ipso quo occisus est momento;
nec ei qui operabatur seu sacra aliqua peragebat, non super ipsum ope-
rimentum altaris, sed in vicinio ejus seu ei innitebatur, seu tange-
bat; nec ei qui cornua ejus amplecteretur, tutela inde debita.* Nec
morandum ibi erat ei, qui confugerat. Magistri, מי שקלטו המזבח,
אין מניחין אותו שם אלא מוסרין לו שומרים ומגלין אותו לעיר מקלטו
*qui confugerat ad Altare, tutelam inde nactus, non permissus est
ibi morari, sed traditis ei custodibus, deduci eum faciebant in Urbem
refugii ei idoneam.* De facinorum demùm qualitate sic distinguunt,
ut, quæ jam de Altari dicta sint, ad homicidas tantum spectent, qui-
bus aliàs Urbes in Asyla assignatæ tutelam præstarent, seu quibus ritè,
juxta superius ostensâ in cas esset migrandum, quas מחוייב גלות voci-
tant, At verò si ordinariâ mortis sententiâ liberi, ut Capite primo
diximus, judicium tantum Regium aut forense illud, quod extraor-
dinarium erat, etiam ob Homicidium Voluntarium, meritò timen-
tes, ad Altare se tutelæ causâ contulissent, sive Sacerdotes sive alii ex
Ebraeis circumcisi sive ceteris, atque illud amplexi essent, (utcunque ex
Jure ordinario aditus illuc aliis præter Sacerdotibus non patebat,)
לוקחין אותן מעם המזבח למות לעולם *tuti ibi, hac in causa, erant, nec
divellendi unquam ab Altari, ut mortis judicio traderentur.* Nec

Joabo, qui Abneri & Amasæ cædis reus cornua altaris amplexus est, tutela præstari non debuisset, *אם לא היה מחוייב מיתה בבר* nisi etiam ob patratum facinus ultimo, ex jure ordinario & sententia forensi, supplicio ritè plecti potuisset. Sic Magistri^{P.} Jus igitur Asyli nullum in Altari quidem, nec Sacerdotibus ipsis, extra jam memorata. Unde locum illum Exodi⁹ de cæde voluntaria sic explicat paraphrasis Uzzielidi tributa, *אפילו הוא ומשמש על גבי מדבחי* etiamsi Sacerdos ipse fuerit, & ministraverit ad Altare seu super Altare meum, inde rapiet eum, & gladio occident. Et Paraphrasis Hierosolymitana tantundem etiam de Pontifice summo. Verba sunt, *אפילו הוא כהנא רבנא דקאי* etiamsi fuerit Pontifex summus, qui steterit, & ministraverit coram me, inde rapiet eum, & gladio occident. At verò Nicolaus Lyranus ibi, etiamsi fuerit Sacerdos, ut dicit R. Salomon; nisi inceperit officium ministrandi in Altari, in quo casu erat expectandum complementum ministerii, quo peracto, trahebatur ad mortem. Sic ille velut ex R. Salomone; aliiq^r ex eo, R. Salomonis nomine interea solum utentes. At Rabbi ille ibi tantum ad hunc modum, quemadmodum & R. Abenezra, *אם היה כהן ורוצה לעבוד עבודה תקחנו למור* si fuerit Sacerdos, & voluerit Sacrum suum præstare officium, rapietis eum ad mortem. Et planè id R. Salomoni heic tribuit Lyranus, atque in jam dictis (uti & aliàs subinde) velut ex eo aliisque Magistris id asserit, quod Talmudicæ doctrinæ nimis adversum. Nec moræ quidem, usque dum perageretur inceptum sacrificium, in R. Salomone aliisve Magistris vola aut vestigium; quod & rectè olim advertit I. Drusius^{f.} I nunc & vide, quæ obiter habent Theologi Christiani^t de Ebraico Asylorum Jure, uti & Jurisconsulti^u, dum interpretationes acscita Ebræorum ipsorum negligunt. Ideò autem hæc, tametsi pleaque ipsis civilia fuerint, ita fusiùs heic enarravimus, tum ut Temperamenta, quæ in his habent de interdicto Homicidii, (unde & quantum ipsis in eo censeretur, Naturale ediscitur,) observarentur, tum ut inde atque ex eis, quæ statim sequentur, apertiùs liqueret, quale fuerit in hisce Jus Profelytorum Domicilii, aliorumve apud Ebræos Genti-

¹ LeGis. Ben
Gersom. ad
1 Regum. cap.

2.

⁹ Cap. 21. 14.

¹¹ Abulens.
ad Exod. 21.
quest. 16.

¹ Ad difficil.
loc. Exod. c.
33. & vide sis.

lib. nostrum
2. de success.
in Pontifica-
tum cap. 6.

¹ Abulens.
ad Iosue 20.
quest. 6. alia

ad Exod. 21.
& Num. 35.
Petrus de

Gambacurta
de Immuni-
tate Ecclesia-
rum lib. 1. c.

9.

¹ Ad tit. de
Homicidio
& ad C. tit.

de his qui ad
Eccles. confu-
giunt. Didac.

Cōvarvias
Var. Resolut.
lib. 2. c. 20.

Gentilium, & quomodo illud Ebræorum civili heic Juri five dissonum five consonum esset, five ubi Ebræus, aut circumcissus occideretur à Profelyto Domicilii aliove Gentili, five ubi hic ab Ebræo. Si Profelytum Domicilii five liberum five servum casu occiderat Ebræus, migrandum ei erat in Urbem refugii. Ad Gentilem autem, qui nondum Profelytus Domicilii factus, five Ebræum five Gentilem ex errore seu casu qualicunque occiderat, Urbium Refugii privilegia non attinere. Nec tamen ex sententia forensi Morte plectendus is erat, sed vindicis sanguinis arbitrio ita suberat, ut ab eo impunè posset occidi. Maimonides ^x, *בן נח ששגג באהרן ממצותיו*, ^x *Halach Melakim cap. 10.* פטור מכלום חוץ מרוצח בשגגה שאם הרגו גואל הדם אינו נהרג עליו ואין לו עיר מקלט אבל בתי דיניהם אין ממיתין אותו *si Noachides caput aliquod Septem Præceptorum* (quæ sub Juris Naturalis nomine tractamus) *violaverat ex errore seu casu* (nec sponte) *liber erat* (Poenâ civili,) *excepto homicidii errore seu casu reo.* Nam si eum occiderat vindex sanguinis, impunè id factum. Neque ei profuit Vrbs aliqua Refugii. Sed verò ex sententia fori, quo res ejus cognoscenda, Morte non erat homicida ejusmodi afficiendus. Alibi etiam idem ^y, *Halach. Roizach c. 5. Ita etiam Moses Mikotzi Prac. Affirm. 75. & vide Talm. Babylon. tit. Maccoth c. 2. fol. 9. b.* *ישראל שהרג בשגגה את העבד או ארן גר תושב גולה* *occiderat Servum aut Profelytum Domicilii, in Urbem Refugii migrandum erat.* At verò *הגוי שהרג הגוי בשגגה אין ערי מקלט קולטות אותו* *Gentili, qui Gentilem casu occiderat, tutelam non præstitit Urbium Refugii aliqua.* Nam & scriptum est, *פלוס* *Filius Israel*²; nempe Urbes Refugii eis præstitutæ. Quod scilicet, ut consimile paulò ante allatum, ad Gentilem, qui nondum Profelytus Domicilii factus, spectare volunt. Nam Profelyti ejusmodi jus erat ^{16.} *heic singulare.* Si casu occiderat is Ebræum seu circumcissum, Vrbs Refugii ei non proderat. Si verò Profelytum sui generis five liberum five servum, Asyli ejusmodi privilegio gaudebat. Uti etiam tam servus quàm liber ejusdem generis. Aiunt enim; *גר תושב שהרג Profelytus Domicilii, qui ex errore seu casu Israelitam occiderat, tametsi involuntarium esset homicidium, nihilominus morte seu gladio* (à vindice scilicet sanguinis, non ex sententia forensi) *plecti potuit.* Atq; adjiciunt;

גר תושב שהרג את גר תושב או ארץ העבר בשוגגה גולה שנ' לבני
 ישראל ולגר ולתושב שבתוכם *Profelyto Domicilii, qui casu intere-*
merat, sive Profelytum Domicilii, sive servum (eiusdem generis,) *mi-*
grandum erat in urbem Refugii. Nam & scriptum est^a, Filiis Israel
& Profelyto, & qui domicilium habet inter vos. Quod tamen juxta
 jam memoratas distinctiones intelligebant. Nec parile jus Gentili-
 bus nondum Profelytis Domicilii, atque Domicilii Profelytis; nec
 horum alterutris, cum circumcisis. Nam ex his manifestum est, Jura
 vindicis sanguinis tam ad Gentiles, nondum Profelytos Domicilii
 factos, quam ad eos, qui in hanc transierant conditionem, non mi-
 nus atque ad Originarios reliquosque circumcisos in ditione Ebrai-
 ca spectasse. Non item Jura Urbium Refugii; sed ad Profelytum
 Domicilii, quando alium sui generis occiderat; ad Gentilem autem,
 nondum factum ejusmodi Profelytum, nequaquam omnino. Jus
 item Gentium apud Ebraeos, de Errore seu Casu, fuisse, in homici-
 dii causa, singulare, nec quale in alicujus alijs septem Noachidarum
 juris capitum violatione involuntaria. Quod verò habet velut ex
 Ebraeis Lyranus^b; *Altare propter reverentiam Loci fuisse refugium*
in aliquibus casibus, inter quos erat homicidium Gentilis, sed non Ju-
dae, de Gentili, si Profelytum Domicilii intelligas, ac de vindice san-
guinis, planè falsum est. Neque enim, ut Asylum, sic profuit Altare
 Judæo homicidæ Gentilis ejusmodi aliter atque si Judæum occide-
 rat. Non aliter scilicet tutus erat à vindice sanguinis. Sed & alii^c
 fidenter heic Lyrani sequaces sunt. De vindice autem sanguinis
 toties antè memorato observatu dignum est, quod monet vir præ-
 stantissimus Hugo Grotius; *Cum jam ante diluvium, inquit^d, gi-*
gantium aetate promiscua invaluisset cedium licentia, instaurato post
diluvium humano genere, ne mos idem invalesceret, severius occur-
rendum Deus censuit; & repressa prioris seculi lenitate, quod natura
non iniquum esse dictabat, & ipse permisit, ut insons esset, qui homi-
cidam occidisset. Quod postea institutis Iudiciis summas ob causas
 ad judices solos restrictum est; ita tamen ut moris pristini vestigium
 manserit in jure ejus, qui occisum sanguine proximè attingeret et-
 iam post Mosis Legem. Quod autem ad interdictum homicidii, quò
 naturale

^a Ibidem.

^b Ad Exod.
21. 14.

^c Dionys. Car-
thusian. ad
Exo. 21. & c.

^d De Iure
Bellis & Pa-
cis. lib. 1. cap.
2. §. 5.

naturale est, attinet, manifestum est ex jam dictis, non alium esse, juxta Ebraeos, ejusdem sensum, quam ut cædes etiam permetteretur humana sub ratione Poenæ legitimæ seu sub ratione reatûs, quod in idem recidit. Et mox ostendetur, tantundem etiam permitti apud eos sub ratione Quasi Poenæ, seu Quasi reatûs. Ad rationem autem Poenæ heic seu reatûs seu Quasi (id est, vindictæ atque coercionis spectat item cædes bellica (de qua, ut à Jure Naturali, ex Ebraica disciplina, non dissonat, copiosè & doctissimè etiam Hugo Grotius^e; ut alios prætermittam; & nos plura libro sexto.) & quæ sunt ^{*Ibid. &c.*} alia in sacris literis de capitali supplicio non rarò irrogando. Advertendum autem est, irrogari ex eorum disciplina, idque in Pace supplicium illud dupliciter; aut ex sententia forensi seu solenni magistratus civilis decreto, aut ex singularum etiam personarum, quarum siue privatim siue publicè intererat, interdum Arbitrio aut Jure. Genus Prius passim in sacris literis obvium est, & in antè dictis non semel occurrit. Etiam posterioris specimen habetur eximium in illo, quod jam tractavimus de Vindice sanguinis; de quo item appositè Grotius^f; *Lex Hebræa propinquo occisi permittit, ut extra Asyli^g loca homicidam interficiat: recteque notant interpretes Hebræi talionem pro mortuo exigi posse; pro se, ut puta in vulnere, non nisi^h per Iudicem, quia scilicet difficilior est moderatio, ubi proprius dolor accedit.* Nec ejusmodi talionis Jus propinquis, tantum apud Ebraeos olim. Verba Theoclymeni ad Telemachum apud Homerum^g similem inter Græcos vetustissimos morem testari videntur. ^{*De Jure Belli & Pacis. lib. 2. cap. 20. §. 8.*} Fugisse se, ait Theoclymenus, ob cædem contribulis patratam, cui plurimi κασίγνητοί τε ἔταυτε ^{*Odys. 6.*} consanguinei amicique, quorum

— ἵπα ἀλάμει & θάνατον ἢ κῆρα μέλαιναν.

Φύγω —

nece ac nigrofato ut me eximam, fugio. Nisi de ultionis qualiscunque, non legitimæ, timore locum capi velis. Sed & apud Ebraeos^h impune occidebatur fur nocturnus ædes invasurus, ab ædium domino aut custode, quemadmodum & ex lege XII tabularum & Platonicisⁱ. Exemplum^k occurrit item insigne de trucidatis, velut absque cognitione forensi, ob vitulum aureum conflatum adoratumque, ^{*Exod. 22. 2, & 3.*} ^{*De Legibus lib. 9.*} ^{*Ibid. 32. 28.*} tribus

tribus millibus. Viginti tria millia habet vulgata. Sed contra veritatem Ebraicam versionesque tum Hellenisticam, tum quæ linguarum sunt Orientalium omnes, modo Arabicam nuper Romæ excusam excipias, quæ vulgatæ omninò versio est. De numeri autem discrimine ibi, vide Lyranum, aliosque commentarios Christianos.

¹ Vide S. Augustin. de Civitat. Dei. l. 1. cap. 21.

² Apud Mos. Nachmanidem in Pirush Tora fol. 155b. & vide S. Thom. 2. secundæ quæst. 64. art. 3. & ad eum alios Dominic. Soto De Iustitia & Iure lib. 5. quæst. 1. art. 3.

Sed verò & jussu Numinis, cui lex qualiscunque pro placito ejus cedit¹, id factum; idque enunciat Moses. Et pro judicio forensi seu Principis extraordinario ac singulari, anterepublicam ordinatam, rem capiunt Magistri^m.

C A P. III.

De Poena capitali à Privatis irrogata, adeoque Cæde, apud Ebraeos, Privatis, sed ad morum publicorum amussim, citra cognitionem forensis, variatim, extra causam vindicis sanguinis, permittitur. Moderamen inculpatæ tutelæ. Ebraei qui Ebræum in Gentilium potestatem traderet; qui in contemptum Numinis præceptum aliquod violaret; Apostata, Idololatræ cædes. Dolo, ut vita horum nonnullis eriperetur, uti licuit, qualis in Gentilem non adhibendus. De officiis erga Gentiles humanioribus, seu charitate quid senserint Ebraei. De Fœtus nece, puerperæ salutis causâ.

Uere autem in moribus Ebræorum etiam alia, extra causam Vindicis sanguinis, Homicidii genera Privatis, sub ratione Poenæ, aut Quasi citra iudicium forense, permittitur; sed ita ut & ipsi morte aliterve plectendi essent, nisi id in cæde sollicitiùs servarent, quod præscripti reipublicæ mores exigèrent. Adeoque tametsi, quâ Judicibus tribunal tenentibus ministrisque publicè ac nominatim constitutis opponebantur hi, quibus sic permittum est, Privati etiam rectè dicendi erant, attamen, cum quicquid fas eis esset heic præstare, id publicis moribus, quibus Poenæ irrogandæ, ac autoritate publicâ, quâ hoc indultum est, omninò niteretur, etiam pro Publicis velut Judicibus simul & Ministris, saltem Ministris, quoties mortem cuiquam licitè inferebant, planè habendi. Quale certè dicendum de more illo Venetorum, qui cum cum plures à patria exules habeant condemnatos, singulis facultatem faciunt (sic Dominicus Soto,) ut qui alium eorum interfecerit, vitâ ac libertate donetur. Quod exules heic licitè facere queunt, homines utpote privati,

vati, id reipublicæ Venetæ decreto ac auctoritati tribuendum esse pa-^{n Io. Meursi-}
lam est, adeoque publicorum saltem ministrorum personam eos in-^{us incōment.}
duere. Mos ferè ejusmodi apud Græcos veteres observatur^{ad Lycophrō.} à viris
doctis. Et vide sis, quæ tradunt Jurisconsulti^o aliqui, aliiq;^P de Here-^{o Prosser, Fa-}
ticorum manifestorū cæde. Adde, si placet, quæ de privatorum vin-^{rinach. de}
dicta disputant Scholastici^q Jurisconsultiq;^{Heresi q. 189.}
Ex Jure autem ordi-^{s. 3.}
nario Ebraeorum & usu quotidiano, extra singulares, quales diximus
permissiones, intelligendum illud Judæorum de Herode ob nefa-^{p Jac. Siman-}
riam Ezekia, aliorumque necem Hyrcano conquerentium. Trans-^{ca de Catho-}
gressus est, inquit, legem nostram, quæ hominem quantumvis sce-^{lic. Instit. tit.}
lestum vetuit affici supplicio capitali, *εἰ μὴ ἀπὸ πρὸς καὶ ταπεινὴν τὴν*^{46. num. 50.}
παθεῖν ὑπὸ τῶν Συωδεῶν nisi prius eo damnatus fuerit à Synedrio, quod^{q S. Thom. 2.}
memorat Josephus^f. Species autem insigniores cædis humanæ Pri-^{secunda qu.}
vatis, apud Ebræos, sicut jam dictum est, citra sententiam forensē,^{64. art. 3. Pe-}
sub ratione Pænæ legitimæ permittæ (præter illam, quæ permittæ^{trus de Ara-}
Vindici sanguinis, ut ostensum est) Binæ fuere. Altera violentiæ in-^{gon. alii ibi-}
justæ quædam genera Repellenti impediētiq; seu sive se sive alium^{dem.}
Tuenti permittæ, Altera Zelotis. Nam ex Jure ordinario dictum il-^{Petr. Faber.}
lud apud Josephum jam memoratum verum esse, asserunt item Tal-^{Semestr. lib.}
mudici^f, *ועשרה העון שה"ב עליו מירת בית דין* quoties^{2. c. 2. Hugo}
id, quod jam perpetrabatur, ex sententia forensi posset morte puniri.^{Grot. de Jure}
Quod ad specierum jam dictarum priorem attinet; lex habetur^{Belii. lib. 2.}
sacra *לא תעמוד על דם רעך* non stabis adversus sanguinem proxi-^{cap. 20. Vide}
mi tui. Hujus sensum, ex doctrina avita, docent esse, proximum, id^{Casspar. Bea-}
est, congenerem, à periculo imminente ita ipsis tuendum, ut non^{tum de cre-}
solum è flumine, puteo, igne aliove vitæ periculi genere, qua fieri^{ditore inope}
posset, esset omni diligentia eripiendus, verum etiam ab occisuro, seu^{debitori ad-}
qui necandi animo persequeretur, liberandus. Non stabis ociosus^{dicendo. c. 1.}
seu iners adversus sanguinem proximi tui. Maimonides^x; *הרודה*^{s. 68, & 69.}
אחר חברו להרגו אפי' היר, הרודה קטן הרי כל ישראל מצווין להציל^{l. 1. D. ad leg.}
הנרדה מיד הרודה si quis alium persequeretur, ut occideret eum, ^{Cornel. de}
quantumlibet minor, tenebantur universi Israelitæ (quilibet pro lo-^{suavis.}
ci ac temporis opportunitate) eripere seu liberare eum, cui vis ita il-^{Archæol. l.}
lata, è manu seu potestate persequentis, seu aggressoris. Tutelæ ejus^{14. cap. 17.}
modi^{o Maimonid.}
^{halach Ro-}
^{tzach. cap. 1.}
^{Moses Mi-}
^{kozzi Prac.}
^{Negat. 163.}
^{Lev. 19. 16.}
^{Halach Ro-}
^{tzach cap. 1.}
^{Mos Mikotzi}
^{prac. Negat.}
^{165.}

modi moderamen legitimum erat, ut si fieri posset, incruenta præstaretur. Sin verò, etiam cum aggressoris membri alicujus mutilatione seu abscissione. Quæ si nec sic præstari posset, cædes aggressoris legitima habita, nec aliter. Et tam tutela sui, quàm alterius heic pariter intelligitur. Neque solùm vim necis causâ illatam, sic aggressoris cæde, cuique propulsare licuit; sed etiam adulterii ac incestus omnimodi causâ, uti & pœderastiæ seu concubitus masculi. Verba sunt

¹ Tit. Sanhedrin cap. 8. Gemar. Babylon. ibidem fol. 73a.

Misnæ^Y, אלו הן שמצילין אותן בנפשן הרודף אחר חברו להרגו ואחר, *Hi sunt, qui etiam vitæ suæ jacturâ præripiendi sunt, seu impediendi, ne peccent. Qui alterum persequitur, ut eum occidat; qui persequitur Masculum; & qui puellam desponsatam.* Recensetur heic species trina. Prima ad moderamen inculpatæ tutelæ attinet; adeo ut vim animo occidendi illatam, etiam inferentis morte, si citra eam fieri nequibat juxta jam dicta, repellere liceret non solùm ipsi, cui vis inferebatur, sed & alteri cuicunque qui suppetias adferret. Secunda est de eo, qui masculum, ut nefando cum eo coitu misceretur, fuerit adgressus. Tertia de eo, qui alterius sponsam vi fuerit compressurus. Scelestos hujusmodi adfectus vi privatâ, etiam occisione (si verberare, vulnere, aut mutilato membro cohiberi nequirent) puniri volebant. Sed neque aliud obtinuisse jus, aiunt ad Misnam jam citatam Gemaristæ Babylonii, ubi illicitum alium quemcunque concubitum nomine ערוה seu *Turpitudinis* in Levi-

² Gemar. Babylon. ad tit. Sanhedrin fol. 73a. O-badias Bar-tenorius ad Misnam ejusd. tit. cap. 8. Maimonides halach. Rotzach cap. 1.

tici decimo octavo denotatum (excepto concubitu bestię) vi quis attentaret. Neque ut præpedirentur ad hunc modum, occisione nempe vim inferentis, alia præter hæc jam dicta, volebant ii² qui hisce rebus præerant; unde mendum, puto, esse manifestum, sive librarii sive Typographi, in Gemara Hierosolymitana^a, ubi legitur אחר הרודף אחר חברו להורגו ואחר הרודף אחר כל שאר עבירות שבתורה. *Eadem est ratio ejus, qui alium animo occidendi persequitur, & ejus, qui vi attentat qualemcunque ceterorum peccatorum, quæ in Lege. Vtrunque etiam vitæ suæ jacturâ præpedire fas est.* Pro עבירות quod peccata sonat, lego עריות; quod Turpitudines illas seu concubitus passim denotat, adeo ut versio ita sit mutanda, & ejus, qui vi attentat qualemcunque ceterorum concubituum (humanorum,)

^a Ad tit. Sanhedrin cap. 15 fol. 26. col. 3. 5. 9.

(humanorum,)

norum,) qui nomine Turpitudinum in Lege occurrunt. Nam scribitur hoc ad Misnam, quam attulimus hacdere. Et שׂאֵר, quod heic תַּבְּ ceterorum respondet, unicam illam ערוה seu Turpitudinem, sive cum sponsa aliena concubitum, in Misna memoratum respicit. Neque eum, qui Gemaram & Glossam ad eundem locum Babyloniam consuluerit, dissensurum omninò heic arbitror. Huc spectat cædis ejus, qui Israelitam, ipse scilicet Israelita, (extra causas statim indicatas) seu bona ejus in potestatem Gentilium tradiderit. Talmudici^b, ^{b Maimonid. halach Chobal Wemazik cap. 8. Mikot Zipra-cept. affirm.} *Nefas est Israeli- tam tradere in potestatem Gentilium, quod tam de bonis ejus sumendum quàm de Persona.* Idque tam de scelestissimo, quàm de probio ac pio. Neque traditori sortem fore admittunt in seculo futuro. Et demùm adjiciunt, מותר להרוג המוסר בכל מקום ואפילו בזמן הזה, *fas est occidere traditorem ejusmodi quocunque in loco; idq. etiam hoc seculo; licet genti nostræ jam diù permessa non sint judicia Capitalia. Quin & fas est eum occidere antequàm tradiderit, ubi scilicet animum tradendi ei perseverare liquerit.* Et quisquis eum occiderat, quantocyùs poterat, insons erat. Addit verò Maimonides; הרי זה יהרג שמא ימסור אחרים ומעשים בכל יום בערי המערב להרוג המוסרים שהוחזקו למסור ממון ישראל ולמסור המוסרים ביד הגוים להורגם ולהכותם ולאסרם כפי רשעם וכן כל המיצר לצבור ומצערן מותר למוסרו ביד הגוים להכותו ולאסרו ולקנסו אבל מפני צער יחיד אסור למוסרו ואסור לאבד ממנו של מוסר ואע"פ שמותר לאבד גופו *Cades autem ejusmodi permessa est, ne is tradat seu prodat alios. Sed & frequenter in civitatibus Occidentis* (id est, Occidentalium Judæorum, qui Terram sanctam incoluere; sic dicti ut ab Orientalibus, qui Babylonem & loca vicina occupant, discriminarentur) *evenit, ut, qui sic tradendi Israelitæ alicujus bona animo perseverarent, occiderentur, aut in potestatem Gentilium traderentur ipsi, ut ab eis occiderentur, vapularent, & coercerentur secundum quod malitia eorum mereretur. Ita etiam si quis populi universitatem* (Ecclesiam seu coetum Israeliticum) *acriùs oppugnaret, eamque contumeliis afficeret, fas erat eum tradere in Potestatem*

Gentilium, ut ab eis vapularet, coerceretur, multaretur. Non item, si privatum quempiam sic contumeliis afficeret. Nec fas erat bona traditoris diripere, tametsi esset fas personam ejus sic ledere. Nam Bona ejus ad heredes attinebant. Accedat & heic id, quod tradunt de cæde cuique permissâ Judæi qui palàm atque ad irritandum Numen seu, ejusce contemptu, præceptum aliquod

^c Halach Rottzach cap. 4. pag. 484.

^d Gemar. Babylon. ad tit. Aboda zara c. 2. fol. 27. b.

divinum violaret. Maimonides ^c ex veterum scitis ^d; המינים והם עובדי עבודה זרה מִיִּשְׂרָאֵל אוֹ הַעֹשֶׂה עֲבֵירוֹת לַהֲכַעִים אִפִּילוּ אֵכֶל נְבִילָה אוֹ לֶבֶשׁ שֶׁעֲטָנוּ לַהֲכַעִים הֵרִי זֶה מִן הָאִפִּיקוֹרוֹסִין וְהַן שְׂכּוֹפְרִין בַּתּוֹרָה וּבִנְבוּאָה מִיִּשְׂרָאֵל מִצְוָה לַהֲרֹג אִם יֵשׁ בִּידוֹ כַּח לַהֲרֹג בְּסִיף בַּפְּרֶהֱסִיָּא הוֹרֵג וְאִם לֹא יֵבֵא עָלֵיהֶן בַּעֲלֵילוֹת עַד שִׁסְבֵּב הַרְגָתוֹ כִּיֶּצֶד רֹאֶה אֶחָד מֵהֶן שֶׁנִּפְּל לְבָאֵר וְהַסּוֹלֵם בְּבָאֵר קוֹדֵם וּמַסְלִקוֹ וְאֹמֵר הֵרִינִי טְרוּד לַהֲרֹג בְּנֵי מִן הַגּוֹ וְאֶחָדֵינוּ לֹךְ וְכִיִּצֵּא בְּדַבְרִים אֵלּוּ *Prævaricatores seu Minim* (sic vocamus Israelitas idola colentes, uti & eos, qui alias transgrediuntur ad irritandum numen, seu in ejus contemptum, etiam si morticinum comederint, aut vestibus heterogeneis fuerint induti in ejus contemptum) uti & Epicurei (quo nomine continentur nobis Israelitæ, qui abnegant legem & prophetias) occidendi sunt ab eo, cui facultas est eos occidendi, modo id gladio & palam seu in publico faciat.. Id verò si facere nequeat, dolis eum aggrediatur, usque dum mors ei eveniat (non vi,) sed ad hunc, verbi gratiâ, modum: Si quis viderit ex hoc genere hominum aliquem in puteum decidisse, & scalam in puteo; hanc præoccupans relinquat eum dicatque, diligentius conabor, ut filius meus descendat è tecto, &

^e vide lib. 6. cap. 3.

^f Levitic. 19. 11.

tunc utrique ad te redibimus.. Ut scilicet sic spe deceptus ^e facilius periret. Ejusmodi aliis fraudibus, quibus mors ei inferatur, uti fas est. Nec quid sic commissum censebant adversus legem illam suam ^f de non mentiendo, nec decipiendo proximum, quod nomen ex prævaricatione & apostasia ejusdem desuisse voluere. Quod de Israelita aliter, veluti in sui sive utilitatem sive voluptatem tantum, non contumaciter aut constanter peccante, non omninò intelligunt. Quanquam autem sic sive vi palàm sive dolo Israelitam ejusmodi ob prævaricationem seu apostasiam, alteri (Israelitæ item) cuiquam fas habebatur trucidare aut morti dolo tradere; nefas ni-

fas nihilominus existimabant, Gentilem in sui exitium sic dolo circumvenire, tametsi nec legi nec Prophetiis nomen daret is, sed eas planè abnegaret; uti nec tametsi Idololatriæ hactenus nō renuntiasset.

Apud Maimonidem ibi statim sequitur; אבל הגוים שאין בינינו ובינם מלחמה ורועי בהמה דקה מישראל וכיוצא בהן אין מסבבין להן המיתה ואסור להצילן אם נאו למות כגון שראה אחד מהן שנפל לים איןנו מעלהו שנאמר לא תעמד על דם רעך ואין זה רעך

At verò Gentiles, quibuscum nobis bellum non erat, & qui pecora minuta Israelitarum nutriebant (moribus enim introductum est, ut haud ipsi, ne frequentiora inde vicinis damna evenirent, locis, quibus aut vineæ aut segetes adjacerent^g, ea nutrirent, sed tantummodò in syl-

^g *Misna tit. Baba. Kama cap. 7. §. ult. & ibi Constantin. l. Empereur.*

vis & desertis; unde factum est, ut gentilibus vicinis nutrienda sæpiùs locarent), *atque id genus reliquos dolo circumveniendi, ut morti traderentur, non e. ant. Sed nec fas erat, eos imminente morte liberare.*

^h *Maimonides halach Nazi-ki Mammon cap. 5.*

re. Veluti si quis eorum in mare caderet, eum inde sublevare. Nam scriptum est^h, non stabis adversus sanguinem proximi tui, & hic proximus tuus non est.

^h *Levitic. 19.*

Nimirum legem illam sacram capiunt, perinde ac si dictum fuisset, non piger stabis seu otiosus, quando periculum mortis proximo tuo imminet, sed eripere eum conaberis; ut & ante dictum est. Atqui quanquam concesseris proximi heic nomine Gentilem non contineri, (quod & de aliis legis sacræ locis non rarò scriptitant magistri,) undenam interea vetitum esse volunt Israelitis, Gentilem periculo ejusmodi liberare? Nam heic quidem præcipitur Israelitæ, ut Israelitam liberet.

An inde elicitur, ut Gentilem liberare non liceret? Forte huc illud trahuntⁱ, ארת הנכרי תגש, quod vertitur à peregrino exiges, & locum habet in lege singulari de debitorum in septimo anno remissione inter Originarios. Sed quidem id intelligunt Magistri, perinde ac si pauculis illis verbis, utcunque ibi interpositis, vetaretur ipsis quidquam Gentilibus præstare,

ⁱ *Deut. 15. 3. & vide Nachmanid. in Pirush Tora fol. 323. a.*

quod Charitatis Simplicis in se speciem, extra Juris Stricti amissim, haberet; modò paucula aliquot sui interea in commodum, ac pau-

^k *Lib. 6. cap. 6.*

perum è Gentilibus, sed tantum inter Pauperes ex Israelitis, alendodorum causam excipias, de qua inferiùs^k. Et tametsi Gentiles, ut pu-

^l *Exod. 22. 20. & vide supra lib. 2. cap. 4. pag. 157.*

to, nolunt, ex alia lege^l (saltem postquam Profelyti Domicilii fierent) contra justitiam meram seu jus strictum à se vexandos seu op-

primendos, fallendos, attamen seipfos ab officiis humanioribus il-
^m *Vide Maimonid. halach. Roshach cap. 12. sub fine.* lis^m, maximè qui nondum Idololatriæ renuntiarint, etiam in con-
ⁿ *Cap. 10.* tractibus aliàs præstandis, ex jure suo sacro cohibitos docent; qua de
^o *Advers. A-pion. lib. 2.* re plura libro sextoⁿ, ubi de Usuris agitur. Quanquam interea sciam,
 Josephum^o, ubi gentis suæ mores evehere non parùm studet, tra-
 dere, etiam ex receptis legibus ac moribus, advenis qualibuscunque
 seu Profelytis saltem Domicilii necessaria omnia præbenda ab Ebræis
 fuisse, ignem, aquam, cibum; viam item illis indicandam. Sed
 verò ex jam ostensis juxta Talmudicos manifestum est, Cædem sic
 Privato permissam, tam in Poenam permitti Aggressoris & Tradito-
 ris, quàm in Tutelam aliorum, & planè in Poenam Prævaricatoris
 & Apostatæ, quos diximus. Jam verò ex illo Tutelæ jure ortum est
 illud, quod Quasi Poenam ante diximus. Quasi item Poenâ, & Quasi
 vis illata, cum reverà non esset, locum apud eos habuit, ubi, sine puer-
^p *Maimonid. halach. Roshach cap. 1.* peræ exitio^p, foetus vivus eximi nequiret. Utriusque vitâ in justiti-
 æ statera positâ, illius, ut dignioris, ita anteponebatur, ut hujus cæ-
 des justa, quia necessaria, ob illius salutem, haberetur; quasi ob im-
 minens matri, veluti ex vi illata, periculum, ipse Poenas meruisset. Ita
^a *Lib. de A-pima cap. 25.* in ipso adhuc utero, (quod ait Tertullianus^a,) *infans trucidatur ne-
 cessariâ crudelitate, quum in exitum obliquatus denegat partum,
 matricida, ni moriturus.* Maimonides juxta Gemaræ paulò ante
 citatæ mentem; הורו חכמים שהעוברת שהיא מקשרת לילד מותר לחתוך העובר במיעור. בין בסם בין ברד מפני שהוא כרורק אחרית
 להורגה *Decrevere sapientes, si fœmina gravida puerperio labora-
 ret, (ita ut ejusdem inde vitæ periculum planè immineret,) fas esse
 fœtum in utero ejus sive pharmaco sive manu extinguere, quoniam
 habitus est quasi aggressor seu quasi is, qui vim inferret necandi
 causâ. Quod tamen sic temperant, ut si vel caput in lucem emiserat
 foetus, ei non omninò matris gratiâ nocendum; quoniam inquit,
 ואם משהוציא ראשו אין נוגעין בו שאין דוחין נפש מפני נפש
 Verùm si exeruerat caput, ei nocendum non erat, quia anima seu vi-
 ta pro anima seu vita pellenda seu tollenda non erat. Neque tunc
 aggress-*

gressoris instar seu quasi vim inferens habitus. Hac de re videsis, quæ disputant Theologi, maximè Sanchez^r & Rainaudus^r, quibus^r aliorum turba laudata. Medici item ea de re obiter.

^r Lib. 9. de Matrimonio disp. 20.

C A P. IV.

De singulari Zelotarum apud Ebraeos Iure, quo criminibus in aliquot atrocioribus deprehensi, à Privatis illico sive impune verberabantur, sive occidebantur.

^r De ortu infantium contra Naturam per Sectionem Cesaream c. 9.

Supplicium item Capitale בשעת מעשר, id est, in ipso dum committebatur facinus duntaxat momento, seu homini ἐπ' αὐτῷ φέρω deprehenso, à zelotis, id est, Privatis zelo ductis, infligi permittebant, quoties Sanctitatem sive Numinis, sive Templi, sive Gentis, Ebræus aut circumcissus alius seu in Judaismum cooptatus ita violaret, ut palam ac in publico eam sive denegare sive spernere, speciebus aliquot facti atrocioribus^r, videretur. Misna; הגונב את הקסוה והמקלל בקוסם והבועל ארמית קנאין פוגעין בו כהן ששימש בטומאה אין אחיו הכהנים מביאין אותו לבד אל אלה פרחי כהונה מוציאין אותו חוץ לעזרה ומפציעין אתו *Qui sacrilegium commiserat* (ex sacra nempè suppellectili quid furatus erat;) *qui per Idolum maledixerat* (Numini,) *qui coitu se miscuerat cum fœmina Aramæa*, id est, extera seu planè Gentili, *Zelotis fas fuit incurrere^u in eum. Sacerdotem in immunditie sua sacra obeuntem, non erat necesse, ut Sacerdotes ceteri in forum deducerent. Sed Sacerdotes, qui per etatem nondum ministerio sacro pares erant, eum extra atrium protrahebant, & cerebrum ejus fustibus elidebant.* Heic Templi ac Numinis sanctitatis violatio manifesta. Gentis autem sanctitatem coitu jam dicto violari volebant, etiam & coitum ejusmodi veluti cultum extraneum, (sed non ita in foro puniendum) habebant. Gentilem autem fœminam heic intelligunt non qualemcunque, sed eam tantum^x, quæ nondum Profelyta Domicilii ipsa facta, aut Profelyti ejusmodi filia non esset. Nam stuprum Israelitæ in hujusmodi Profelyta, sive libera, sive ancilla, (tametsi manserit planè Gentilis,) verberibus tantum in foro ex veterum traditione puniebant. Zelotarum verò, quorum heic mentio, & qui

^r Tit. Sanhedrin. cap. 9. §. ult. Gemar. Babylon. ib. fol. 81 b. &c. Hierosolymis. eod. tit. fol. 27. col. 2. §. 11.

^u ברהן in eos: codice Hierosolymitano.

^x Gemar. citat. & Maimonid. Halach. Isurib. cap. 12.

¹ *Gloss. ad* & qui Ebraeis^y dicuntur בני אדם כשרין המתקנאין קנאתו של מקום
^{Gem. Bab. ad} *Homines pii, qui Zelo Numinis accenderentur, jusejusmodi habe-*
^{tit. Sanhe-} batur, ut, si viderent בפרהסיא *palam seu in Publico, id est, ut recepta*
^{drin fol. 81 b.} fertur sententia, presentibus coram decem minimùm Israelitis, quem-
 piam facinorum aliquod jam dictorum commissurum, ipso eodem
² *Prater lo-* momento fas eis esset^z incurrendo seu aggrediendo eum, aut ver-
^{cos citatos;} bere aut vulnere præpedire ac cohibere, aut etiam cæde perseveran-
^{Vide Maimo-} tem è medio tollere. Nam si intermitteret, occidendus non erat,
^{nid. halach.} sine judicio forensi. Idem Juris obtinuit de Israelita Apostata seu
^{Rotzach cap.} 4. ^{& halach.} *Sanhedrin* הכופר בעיקר *eo, qui renuntiasset Fundamento, id est, ipsius Numinis*
^{c. 18. & ha-} sanctitatem veritatemque palam ac apertè negâssset, Legemque sive
^{lach. Aboda} scriptam sive oralem planè deseruisset^a. Origo, unde manavit pen-
^{Zara cap. 10.} debatque jus hoc Zelotarum, dicitur, ut non pauca recepti Juris alia,
^a *Videsis et-* הלכה למשה מסיני *Traditio Mosis è Sinai.* Et exemplum ejus habent
^{iam Maimo-} primum ex sacra^b historia Phinees, qui hasta trajecit, zelo accensus,
^{nid. halach.} Zimiri Principem tribûs Simeonis & Cozbi Paganam, filiam Zur
^{Memarim c.} 3. *Mos. Miko-* Principis Midianitarum, in stupro palàm deprehensos; ubi laudatur
^{tz. i. prac. Ne-} à Numine בתוכי את קנאתי *quia zelaretur Zelum meum in-*
^{gat. 163.} *ter eos.* Et de hoc Philo^c; ἐπαινέσας οὖν ὁ Θεὸς τὴν ἀρετήν αὐτοῦ
^{Shulcan A-} *ruch tit. Io-* λείψω καὶ ἐμελεργῶ πρὸς δὴ ἡγομένη διτταῖς αὐτὸν ἀναστέφει δωρεαῖς, εἰ-
^{re dea cap.} 158. *plῶν καὶ ἱερωσυνῶν Deus idcirco laudavit navatam sponte & aliorum*
^b *Numeror.* 25. ^{& vide-} injussu operam, eamque honorem premio duplici, Pace atque Sacer-
^{sis historiam} dotio. De Sacerdotio Phinees nemo nescit. De pace verò heic ad-
^{illam fusiis} jicit ille, τῇ μὲν, ἄξιον ἀκρεβύντας ὑπὸ πόλεμος μεταποιεῖσθαι βίης τὴν ἀρετήν
^{narratam à} *Iosepho. lib. 4.* *nov. οὗ ὑπὲρ τιμῆς θεῶν ἀγῶνας.* Pace honoravit, quia judicavit bel-
^{cap. 6.} lo implicari non debere, qui cultus divini propugnatorem se exhibuif-
^c *Lib. 1. de* set. Adeo ut Philo etiam Zelotarum jus velut à Numine tunc præ-
^{Monarchia.} stitutum asseruerit. Quod itidem licet parciùs, innuit ipse, ubi de
^{& lib. 1. de} *Vita Mosis.* eo^d, qui lignatum exivit in Sabbato, loquitur. Conspectum scilicet,
^a *Lib. 3. de* ait, cum à quibusdam, qui statim occisuri erant præ ira, seu Δυσανα-
^{Vita Mosis.} χρετήσαντας, cohibitos tamen fuisse ἵνα μήτε ἰδιῶται, πρὸς ἀρχόντων,
 καλᾶζειν τινα δοκῶσι καὶ ταῦτ' ἀκρετον καὶν ἀλλως τὸ παρενόμημα ἡ
 ἐμφανές, ne scilicet viderentur, cum privati homines essent in ali-
 quem animadvertere, idque indictâ causâ priusquam magistra-
 tus (id

us (id decernerent,) *tametsi crimen esset manifestum.* Agnoscitur heic Zelotarum jus, ejusque non obscurum vestigium. Jam verò קנאה *Kinea* Zelus est, & קנא *Kanna* & קנאי *Kannai* Zelotes, unde pluraliter קנאין *Kannain* Zelotæ. E quorum numero fuisse videtur Apostolus ille Simon cognomento Zelotes^c apud D. Lucam. Ap-^{Luc. 8. 15.} pellatur idem DD. Matthæo^f & Marco^g Κανανίτης (ut in plerisque, & 13.^{Act. Apost. 1.} quos vulgo sequimur, codicibus) quod per Cananæum reddit vulga-^{Cap. 10. 4.} ræ autor. Exemplaria alia habent Καναναίος, alia Κανναίος, id quod^{Cap. 3. 18.} proxime accedit, ut ex *Kanna* seu *Kannai*, adjecta Græcorum termi-^h natione, fiat. Neque assentire queo viris doctis etiam S. Hieronymi^{Ad D. Matth. 10.} sequacibus, qui à Cana, (quod קנה Hebraice scribiturⁱ) Urbe Gali-^k lææ cum ita dictum volunt. Etiam Urbs illa קטנא *Katana* passim^{Iosue 19. 28.} Syro exaratur. Et quid Zelotæ cognomento cum Urbe illa? Cana-^h næum autem seu Cananitem apud DD. Matthæum & Marcum red-^{D. Ioann. 2. 1. 4. 46.} dit Syrus per קנניא *Canania*; Zelotem verò apud Divum Lucam^{21. 2.} per קננא *Tanana* quod id est ipsum, uti & Arabs per الغيور *Zelo-*
tem etiam significans, ut appellativum est. Sed perperam nimis E-
braicum Matthæi Evangelium habet שמעון הכנעני *Simeanem Cana-*
næum, ac si à terra Canaan nomen deduxisset. Nec soni nec ipsius rei
ratio id omninò fert. Non magis videntur Thomas & Didymus ii-
dem esse, quàm heic *Cannæus* & *Zelotes*, de Simone dicti. Ad rece-
ptum hoc Zelotarum jus attinet illud in historia Maccabæorum, ubi
in Judæum Modinæ, juxta edictum Antiochi Regis, sacrificaturum
involat Mattathias. *Id videns¹ Matthias zelatus est, & contre-*^{1 Maccab. 2.}
muerunt renes ejus, & accensus est furor ejus secundum Iudicium^{24. Ioseph. O-}
Legis (καὶ τὸ κέσμα,) & insiliens trucidavit eum super aram. Sed &^{rig. Iudæic.}
virum, quem Rex Antiochus miserat, (Apelles ei nomen,) qui coge-^{lib. 12. cap. 8.}
bat immolare, occidit in ipso tempore & aram destruxit & zelatus
est Legem (id est, ἐζηλωσε τὸ νόμον) *sicut fecit Phinees Zamri filio*
Salom. Et exclamavit Mattathias voce magna in civitate dicens,
omnis qui Zelum habet legis, statuens testamentum (id est, ratum ha-
bens foedus inter nos & Deum nostrum) *exeat post me.* Iosephus
verba illa Mattathiaë ita profert, εἴ τις ζηλωτὴς ἐστὶ τῶν πατέρων ἐθνῶν

ἢ τῆς ἑορτῆς Ἱερουσαλὴμ ἐπέστω ἐμοί, si quis Zelotes sit patrum morum & Dei Cultus, sequatur me. Alia illic de hac re habes. Scimus etiam, obtento hoc nomine, nec ab alia planissimè petito origine, immanem scelerum segetem Hierosolymis pullulasse, quam pluribus explicat Josephus, libris de bello Judaico. Ejusce autores ita se

^m De Bello
Iudaic. lib. 4.
cap. 12.

nominasse ait ^m, ὡς ἐπ' ἀγαθοῖς Ἰππικῶν μασιν ἀλλ' ἔζηλώσαντες τὰ κακὰ
καὶ τῶν ἔργων καὶ ὑπερβαλλόμενοι ac si optimis rebus studuissent, & non
pessima facinora, usque ad nequitiae summum, Zelo affectassent.

ⁿ De Bello
Iudaic. lib. 7.
cap. 30.

Atque alibi ⁿ καὶ τοὶ τὴν περὶ Ἱερουσαλὴμ αὐτοῖς, διὰ τὸ ἐπ' ἀγαθῶν ζήλῳ καὶ
ἐπὶ θεῶν Nomen sibi ab iis, qui id, quod Bonum est, Zelo affectabant, im-
posuere. Zelotas planè, de quibus diximus, innuit seu זֵלֹתִים
זֵלֹתִים הָיוּ אֵלֶיךָ eos qui zelati sunt zelum Dei O. M. quemadmo-
dum Ebraeis nuncupantur. Neque novum est nefarios homines pa-
trii juris obtentu, quaecunque id fuerit, flagitia sua obtegere, ut sce-
lesti illi, hujus juris Zelotarum obtentu, fecere. Quo tamen, dum pii
atque sancti utebantur, privati quidem ipsi, sed publica nixi autorita-
te atque moribus è majorum disciplina receptis, bene consultum est
& Numinis, & Templi, & Gentis sanctitati, quam tueri volebant
atque inviolatam servare. Nec injuriâ vis inferebatur, quia patriis
legibus etiam à Mosis ævo deductis, ut ita inferri liceret, sic stabilitum.

^o De Iure
Belli ac pacis
lib. 2. cap. 20.
§. 8.

Et appositè Hugo Grotius ^o; Hebraeorum moribus, Hebraeus à Deo &
dei lege deficiens, aut ducem se ad falsos cultus ^p præbens, illicò à quo-
vis homine poterat interfici. Iudicium zeli id vocant Hebraei, quod

^p Deut. 13 9.

à Phineas ^q primò exercitum aiunt, & inde abiisse in morem. Sic Ju-
deum quendam Græcis se ritibus polluentem occidit Mathathias ^r.

^q Num. 25.

^r Maccab. 2.
24.

Sic trecenti alii Iudæi à popularibus suis occisi referuntur libro, qui
vulgo dicitur Maccabæorum tertius. Nec alio obtentu instituta la-

^s Act. 7. 57.

pidatio in Stephanum ^t, & conjuratio in Paulum ^t; multaque alia
exempla ejusmodi extant, & apud Philonem, & apud Iosephum. Sic

^t Act. 23. 13.

^u Ioseph. lib. 2.
de Bello Ju-
daico cap. 12.
gr. 7. lat.

ille. Certè & legitur in Essenorum disciplina ^u, σέβας μέγιστον παρ'
αὐτοῖς καὶ τὸν θεὸν τὸ ὄνομα ἑ Νομοθέτης καὶ βλασφημῆσαι πρὸς τὸν
θεὸν καὶ τὸν νόμον summa in veneratione apud eos habetur post
Deum, ipsius legis latoris (Mosis) adeo ut, si quis in eum convicium
effutiret seu blasphemaret, morte puniretur. Interpres ibi, morte

damna-

damnaretur. Si de Judicio forensi rem capias, undenam apud sectam hanc imperium eiusmodi aut jurisdictio? Nisi de Zelotarum Jure fuerit intelligendum, quomodo impunè convitiantem quempiam Mosè adeoque Legis sanctitatem polluentem sic ii (five alios five ipsorum sectarios tantum ita puniri velit Josephus) punire possent, ne ariolari quidem queo; maximè cum vicatim etiam inermes^x ^{*Josephus ibi*} ^{*Et Philo. lib.*} degerent. Nec verò ad aliud præter Zelotarum jus referri videtur, Quod omnis quod tradit Philo^y de pæderaste & Androgyno τὰ φύσεως νόμιμα probus liber. παρὰ φύσιν sexum adulterante. Legem scilicet jubere eum νηποινὶ^y ^{*De legibus*} τεθνάναι μηδεμίαν ἡμέραν ἀλλ' μηδ' ὥραν ἐώμενον ζῆν, ὅντιν' αὐτὸς ^{*specialibus*} καὶ οὐκίας καὶ πατρίδ' ὄντα, καὶ σύμπαντ' ἀνθρώπων γένος ^{*seu 6, Et 7.*} ^{*impunè dec. præcept.*} occidi, nec diem aliquam aut horam vivere permittendum (seu die ipsa & hora quaprehenditur sic puniendum) utpote & sui & familie & patriæ dedecus, adeoque totius humani generis. Sed nec satis capio, quid velit, aut quamnam legem intelligat. Nec in Zelotarum apud Magistros Jure eiusmodi quid occurrere, memini.

C A P. V.

Utrum Zelotarum Jus in Negotiatoribus, & Nummulariis flagello à D. N. Jesu Christo è Templo ejiciendis, locum habuerit.

Viderint heic perspicaciores, utrum D. N. Jesus Christus, cum privatam omninò personam, (qua nempè civibus suis est censitus,) sustinens, ejiciebat omnes vendentes & ementes in templo, & mensas numulariorum & cathedras vendentium columbas evertibat, ut S. Matthæus^z, & Marcus^a ^{*Cap. 21. 12.*} (qui adiicit, eum nec permisissè ἵνα τις διενέγκῃ σκεῦος εἰς τὸ ἱερόν ut ^{*Cap. 11. 15.*} quis vas transferret per templum) seu, ut S. Joannes^b, vendentes ^{*Cap. 2. 14.*} oves & boves & columbas, & numularios sedentes flagello, quod de funiculis ipse fecit, omnes ejecit de Templo, oves quoque & boves, & numulariorum effudit æs, & mensas subvertit, & eis, qui columbas vendebant, dixit, auferte ista hinc, & nolite facere domum patris mei domum negotiationis, adeoque, dum pro privata tantum persona atque omnimodo imperio ac jurisdictione publicâ Hierosoly-

mis carente habebatur, vim huiusmodi sic palàm Templi sanctitatem violantibus inferebat, idq; impunè & citra reprehensionem eorum, qui, ut sanctissimæ illius innocentia poenas irrogarent, omnem indies summopere movebant lapidem; utrum, inquam, à poenis forensibus, quæ aliàs vim citra juris auctoritatem inferentibus ibi debitæ, & infligi solitæ, tutus esset ac immunis, ideò quòd ex Zelotarum jam dicto jure, quicquid sic à capite sanctissimo, sed interea invisissimò, præstitum est, planè licitum haberetur. Locus, in quo Nummulariorum huiusmodi ac vendentium & eumentium sedes, à scriptoribus poni, nec immeritò, solet ad Montis templi (qui & Templum interdum dictus, quâ de re ante^c monitum est) partem Orientalem seu Atrium^d Gentium, scilicet ad Intermuralis partem exteriorem, cuius quidem sanctitas, tametsi dispar haberetur sanctitati interiorum Montis Templi partium, singularis tamen fuit, & urbis reliquæ sanctitate multò præstantior, ipsiusque Templi structuræ gratiâ diligentius tuenda. Ut autem res heic ritè capiatur, dispiciendum est, unde nam, & quinam Nummularii hi, & qui oves, boves, columbas ibi venderent. Docent Talmudici, ubi de annua dimidii Sicli^e in sacros usus pensitatione agunt, solenne fuisse quotannis per urbes & oppida primo die mensis Adar moneri populum de pensitatione illâ. Die autem eiusdem mensis decimoquinto, aiunt^f, *השולחנין בכל מדינה ומדינה ותובעין בנחת כל מי שיתן להם יקבלו* *ממנו ומי שלא נתן אין כופין אותו ליתן* *sedebant Mensarii seu Nummularii in qualibet urbe, & cum vasculo flagitantes ab omnibus, qui solvebant, accipere; quorum tamen neminem tunc cogeant solvere.* Id scilicet in diem Adar x x v distulêre. Etenim tunc Nummularii in Templo, seu Monte Templi, (ut dictum est,) confidentes, ab eis, qui non solverant, etiam vi per ministros exigebant. Talmudici; *נחמשה ועשרים באדר ישבו במקדש לגבות ומכאן זאילך כופין את מי שלא יתן עד שיתן וכל מי שלא יתן ממשכנין אותו ולוקחין עבדו בעל* *Die x x v Adar sedebant (Nummularii) in Templo ad exigendam Sicli dimidii pensitationem. Atque tunc & deinceps quemlibet non solventem solvere cogeant. Et quisquis non solvebat, eum in pignus adigebant, quod & ab eo sive volente sive nolente auferiebant,*

^c Lib. 3. cap. 6.

^d Vide sis I.

Baptist. Vil-

laspand. ad

Ezech. tom. 2.

part. 2. lib. 3.

cap. 9.

^e Exod. 30. 12.

^f Vide su-

pralib. 2. cap.

8 pag. 228.

^g Iosephum Ar-

chaolog. lib.

9. cap. 8.

^h Misna tit.

Siklim cap. 1.

Masmonid.

tit. eod. cap.

1. Mos. Mi-

koz. Pra-

cept. Affirm.

45.

ferebant, etiam vestimenta ejus. Confidentes autem sic in Templo nummularii perpetuò coram habebant tredecim arcas totidemque mensas. Arcæ fuere turbarum instar, seu parte superiori angustæ, inferiori latæ, ut commodiùs retinerent, quod per foramina angusta reciperent. Talmudici^g; *ובמקדש הירא לפנייהם תמיד יג תיבות כל* ^{*g Misn. Gemmar. & comment. ad rit. Siklim cap. 6. Maimonides halach. ead. cap. 2. Moses Mikotzi præc. affirm. 45.*} *Et in Templo semper habebant* (Nummularii) *coram se tredecim arcas, quarum qualibet tubæ instar erat.* Undæ & Tubæ sunt dictæ. Nam de hisce intelligendum illud Misnæ; *שלשה עשר* ^{*g Misn. Gemmar. & comment. ad rit. Siklim cap. 6. Maimonides halach. ead. cap. 2. Moses Mikotzi præc. affirm. 45.*} *Tredecim fuere Tubæ, totidemque Mensæ, id est, nummaria.* Arcarum autem usus singularum ad hunc modum explicant.

א	לשקלי שנה זו.	I	<i>Ad recipiendos Siclos anni instantis.</i>	
ב	לשקלי שנה שעברה.	II	<i>Ad Siclos anni præteriti.</i>	
ג	לכל מי שיש עליו קרבן שתי תורים או שני בני יונה אחד עולה ואחד חטאת משליך דמיהן לתיבה זו.	III	<i>Vnicuique^h, à quo oblatio duorum turturum seu pullorum columbæ, alterius in holocaustum, alterius in sacrificium pro peccato, præstanda erat. Nempe pretium eorum in hanc conjiciendum arcam.</i>	^{<i>h Leuitic. 5. 7. 12. 8. & 15. 14.</i>}
ד	לכל מי שיש עליו עולת העוף בלבד משליך דמיה לתיבה זו.	IV	<i>Vnicuique, à quo in holocaustum tantum avisⁱ offerenda. Pretium ejus in hanc conjiciendum.</i>	^{<i>i Leuitic. 1. 14.</i>}
ה	למי שהתנדב מעות לקנות עצים למערכה.	V	<i>Ei qui sponte obtulit pecuniam, quâ ligna in sacros usus comparentur.</i>	
ו	למי שהתנדב מעות ללבונה.	VI	<i>Ei qui sponte obtulit pecuniam thuricoemendo.</i>	
ז	למי שהתנדב זהב לכפורת.	VII	<i>Sponte offerenti aurum in Templi ornatum.</i>	
ח	למותר חטאת כגון שהפריש מעות לחטאתו ולקח חטאת והיתר מן המעות ישליך לתוכה.	VIII	<i>Residuo sacrificii pro peccato ex errore^k. Veluti, si quis pecunia, quam sacrificio suo pro peccato destinaverat, parte aliquâ sacrificium emerat, residuū pecunie in arcā hanc cōjiciebatur.</i>	^{<i>k Leuitic. 4.</i>}
ט	למותר אשם.	IX	<i>Residuo sacrificii^l pro delicto spontaneo.</i>	^{<i>l Leuitic. 6.</i>}

^m <i>Levitic. 12.</i> 8. & 15. 14.	י למותר קיני זבים וילדות.	X <i>Residuo nidorum</i> (id est, pullulorum in sacrificium ^m) <i>profluvio laborantium & puerperarum.</i>
ⁿ <i>Num. 6. 14.</i>	יא למותר קרבנות נזיר.	XI <i>Residuo oblationum</i> ⁿ <i>Naziraeorum.</i>
	יב למותר אשם מצורע.	XII <i>Residuo sacrificii pro delicto spontaneo Leprosi.</i>
	יג למי שהתנדב מעות לעולת בהמה.	XIII <i>Sponte offerenti pecuniam, ut inde compararentur pecora in holocausta.</i>

^o *Tit. Siklim*
cap. 1. &
Masmonid.
sic. eod. cap. 3.

Cuilibet arcæ titulus suus inscriptus erat. Quicquid enim nomine Residui, juxta jam dicta, veniebat, ex Synedrii magni decreto in holocausta ex pecoribus impendebatur; atque adeo, quæ in arcas posteriores sex conjecta, sic impensa. De Sicli autem dimidii pensitatione annuâ aiunt ^o, כל צריכין להן כדי שיתן כל, אחד ואחד חצי שקל שהוא חייב לפיכך כשהיה אדם הולך אצל השולחני ומצרה שקל בשני הצאין יתן לו תוספת על השקל ואותה התוספת נקראת קלבון לפיכך שנים שנתנו שקל שניהם חייבין בקלבין *Nemini non opus erat, ut Siclos dimidios sibi haberet, adeo ut singuli, qui hac tenebantur pensitatione, dimidium Siclum (ipsam dimidii Sicli speciem) solverent. Hinc evenit, ut, cum quis ad Nummularium veniebat, ut (ob hanc causam) Siclum integrum binis Siclis dimidiis commutaret, ei insuper in augmentum daret, (id est, Siclo, quod commutaret, adjiceret,) quod Kolbon vocitabant, adeo etiam ut, sibi Siclum integrum sic afferrent, ab utroque Kolbon esset præstandum. Et subtiles habent aliquot distinctiones de augmenti huius præstatione, ex ratione sociorum ac cohæredum juris, & ex commodati, donationis, Eleemosynæ discrimine, aliisque ejusmodi ortas, quæ huc non attinent. Kolbi autem seu Kollybi valor erat חצי*

^p *Misna tit.*
Siklim cap. 1.
& ibi Obadiah Bartenoris.

obolus dimidius ^p, seu pars Sicli quadragesima octava. Et Kollybi huiusmodi usus tam in urbibus Terræ sanctæ aliis, aliisque, ubi mensarii postulabant dimidios Siclos, regionibus, quàm Hierosolymis solennis erat. Adeo ut, qui solveret ex lege, haud alia specie, præter ipsam dimidii Sicli,olvere deberet; cum interea eis, qui alibi reciperent, fas esset דרך משאוי זהב מפניו *commutare*

speciem

speciem illam in nummos aureos ⁹ *ob itineris ac oneris commodita-* ⁹ *Videsis su-*
tem. Nam ad Templum sic universi undique advehendi. Jam ^{pra lib. 2. cap.}
 verò ex his nemo non videt, qualesnam fuerint Nummularii in ^{8. pag. 228.}
 Templo sedentes eorumque mensæ in Evangeliiis memoratæ. Vo-
 cantur autem ii in Matthæo & Marco *κατασκευασται*, & à Joanne *κερμα-*
ται, quorum prius etiam *קלבוני* seu *Kollybi* vestigia retinet manife-
 sta. Utrunque sanè rem ipsam seu Nummulariorum officium ma-
 ximè in Siclis dimidiis, qui quotannis & frequentius ibi solveban-
 tur, recipiendis palàm indicat. Qualesnam item boves, oves, & co-
 lumbas ibi venderent, non difficile est conjectari. Vetus est senten-
 tia, animalia illa illuc adducta, ut in sacrificia tum publica tum priva-
 ta, quæ adeo crebra fuere, in dominorum commodum distraheren-
 tur. Nec dissimile est veri, etiam in hisce fuisse, qui infamiâ notati à
 Talmudicis *מפריחי יונים* *columbas volare docentes* appellitantur.
 Scilicet quatuor hominum genera à testimoniis & judiciis ob in-^{Misna. tit.}
 famiam arcent; Aleatores, Foeneratores, quæstum facientes ex anni ^{Sanhedrin}
 septimi seu Remissionis anni frugibus, & demùm eos qui Colum-^{cap. 3.}
 bas volare docebant. Quoniam scilicet ¹ *horum nemo* ^{Gemar. Ba-}
מתעסק ^{bylon. ibid.}
בשובו של עולם ^{fol. 24, & 25.}
incumbit rebus, quæ ad firmitudinem seculi, id
est, ad bonum publicum seu vitæ humanæ commodum spectant. ^{Obadias}
 Adiiciunt enim; *אסור לאדם שיתעסק בעולמו אלא או בתורה* ^{Bartenorius}
והמילות הסדים או בסחורה ואומנות ומלאכה שיש בהן ישובו של עולם ^{ibidem.}
Nefas esse homini in vitæ suæ ratione rebus aliis incumbere præter
Legem & Beneficiorum retributionem seu charitatem, aut Mercat-
turam, aut Artificia atque Opera bono publico utilia. Phrasi autem
 illi, *בשובו של עולם* *quibus inest firmitudo seculi aut mun-*
di, quod vertimus, quæ bono publico utilia, similis habetur apud Syra-
cidem, ubi meminit agricolarum, fabrorum, figulorum, aliorum
eiusmodi artificum, sine quibus civitas manca est, tametsi primas non
teneant partes. Attamen, inquit ¹, *חלומא איון* ^{Cap. 38. 45.}
תקשטו seu ut alia ¹
תקשטו *structuram seculi servabunt seu firmabunt: id est,*
reipublicæ utiles sunt. Vulgata ibi, *Creaturam ævi confirmabunt.* ^{Ad tit. San-}
 Sed sensus ex idiotismo Ebraico petendus. De eis autem, qui colum-^{hedrin cap. 3.}
 bas volare docebant, Gemara Babylonia ^{fol. 25.}
מפריחי יונים אלו שממרין

אֵת הַיּוֹנִים וְלֹא יוֹנִים וּבִלְבָד אֵלֶּם בְּהִמָּה הִיא וְעוֹף
Qui columbas volare docebant, fuere qui eas ad certamen irritabant. Nec verò dun-
taxat de columbis, sed etiam de pecoribus, feris, volucris aliis simile
intelligendum. A testimoniis nempè & Judiciis arcendos esse tam
 qui alia animalia sic docerent, quàm qui columbas. Id ipsum habet
 & Gemara Hierosolymitana^x. Glossa ad Babyloniam שִׁמְמָרִין
 מֵרַגִּיזִין quod *qui ad certamen irritant* vertimus, interpretatur, per
 אֲוֹתָן זֶה עַל זֶה לְהַלְחִים *excitant eas ad certamen mutuum.* Co-
 lumbarum autem nomine signantiùs usurpato, (quia forsàn aut illæ
 frequentiùs sic edoctæ, aut cariùs præ ceteris habitæ,) qui cætera ani-
 malia pariter docerent, innuuntur à Talmudicis, perinde ac si nos,
 nomine eorum, qui gallos in certamina nutriunt, etiam eos qui ur-
 sos, tauros, canes, simili curant instituto, complecti vellemus. Id ge-
 nus forte fuere illi, qui ex coelestis oloris in themate suo genethliaco
 virtute, ut ait Manilius^y, clausas

———— culmine summo

*Pascere aves gaudent Veneris & reddere cæcas,
 Aut certis revocare notis, totamque per urbem
 Qui gestant caveis volucres ad jussa paratas.*

Ad jussa paratæ volucres etiam sunt, tum qui in certamina nutriuntur
 volatûs reditûsve celerioris, tum qui in pugnam. Hodieque item
 Memphi, Damasco, Tripoli, alibi in Oriente columbæ quasi^z homi-
 num nunciatrîces, novarum rerum eventus, pacis bellicque successus
 mirâ velocitate denuntiare solent. Atque inter Africæ Mahumeda-
 nos, consimiles, velut non infrequentes, memorat Leo Afer. Nec ve-
 rò apud Talmudicos sententia est hac de re unica. R. Obadias Barte-
 norius^a;

אֵת דְּמַפְרְשֵׁי מִין מִמִּינֵי הַשְּׁחֹק אִם תִּקְדִּים יוֹנֵתְךָ לְיוֹנֵתִי;
 אֲתָן לְךָ כֵּךְ וְכֵךְ וְאֵת דְּמַפְרְשֵׁי שְׂמִגְדֵּל יוֹנָה מְלוֹמְדָת לְהַבִּיאַ יוֹנִים לְבֵית
 בַּעֲלָהּ בַּעַל כְּרָחַן וְיֵשׁ בָּהֶן גִּזֹּל מִשּׁוּם דְּרָכֵי שְׁלוֹם וְלֹא גִזֹּל גְּמוּר
sunt qui ludum intelligunt, quo de columbarum celeritate (velut ho-
 die equorum, canum) *pignore certabatur.* Sunt etiam alii, qui di-
 ctum capiunt de columbis ideò nutritis adeoque ad jussa paratis, ut ad
 domini tecta alias etiam vi secum adducerent, unde quidem, si hu-
 mana invicem officia spectes, velut rapina quedam commissæ est,

tametsi

^x Ad tit. eun-
dem fol. 21.
col. 1. & ad
tit. She-
buoth cap. 7.
fol. 37. col. 4.
hal. 4.

^y Astronomic.
lib. 5. ubi vi-
de Ios. Scali-
gerum.

^z Gabriel &
Ioannes Ma-
ronita in lib.
de nonnullis
Orient. urbi-
bus cap. 9.

^a Ad Misn.
tit. Sanhe-
drin cap. 3. §.
3. & vide
Gemar. Ba-
bylon. ad tit.
eundem fol.
254.

tametsi neutiquam simpliciter rapina. Sic Bartenorius. Sed hac de re plura libro sexto^c. Ideò autem libentiùs admiserim etiam in vendentibus columbas, oves, & boves in Templo, fuisse quales infamià sic notant Talmudici, quoniam ut illi nomine *מפריחי יונים* *columbas volare docentium* signantiùs, ut ostensum est, usurpato, pariter eos qui animalia alia in certamina ludicra nutriebant, contineri seu innui volunt, ita & Evangelistæ bini (scilicet Matthæus & Marcus, veluti phrasin receptam secuti) tantummodò columbas vendentes, non vendentes oves & boves, hos intereà pariter cum D. Joanne innuentes, memorant. Hisce hæcenus sic explicatis, redimus ad quæstionem de Zelotarum Jure in Nummulariis, ac vendentibus animalia illa ejiciendis nec sine flagelli vi. Certè quanquā Servator Humani Generis & Deus & Rex erat, adeoq; ita Universi, nedum Judæorum, Dominus, ut quidquid ei placeret, illud non licitum fuisse nefas sit putare; attamen cum cæteras res omnes etiam & seipsum receptis atq; stabilitis reipublicæ formulis judiciariis, quæ Ebræicæ eæ essent, quæ Romanæ, permiserit, atque absolutissimum Justitiæ exemplar ab omni vi illicita, veluti privatus, abstinere voluerit; quin & tanta ei imminuerit invidia, ut nihil magis invidentium in votis esset, quàm ut cujuscunque delicti reum eum peragere potuissent; haut rationi sane ita consonum videtur, existimare ejectionem illam factam seu vim illatam ab eo fuisse sine agnita, etiam ab ipsis, qui tam malignè ei invidebant, Lege seu more, quo in id genus homines Templi Sanctitatem ita polluentes, incurrere licuerit, atque vi ejicere. Quid obiter facilius quàm adversus eum, pro privato habitum, Scribas & Sacerdotes (qui eum & tunc quærebant^d perdere) statim^d egisse de vi publica sive ex Jure patrio, sive ex Romano, nisi id, quod fecisset, ex Jure patrio, quod tunc temporis haud hac in re Romano cesserat, fieri fas fuisset. Ideo non iniquum videtur ut existimemus, fas etiam idem tunc esse habitum Ebræo cuicunque privato, idque ex recepto, quod diximus, Zelotarum Jure; quod heic adhibitum item esse, elicere licet ex verbis D. Joannis, hac dere. Postquam eis, quos ejecerat, dixerat Christus, *auferte ista hinc, & nolite facere Domum Patris mei Domum Negotiationis, recordati sunt*

^c Cap. 6.

^d D. Marc.
11. 18.

^a *Psalm. 69. 9.* *discipuli ejus* (ait Evangelista) *quod scriptum est^e, zelus domus tuæ comedit me*; perinde ac si זֵלֹתָאִים seu *zelotarum* Juris moribus patriis subnixi, expressè illic meminissent, & ad Domini factum traxissent. Qualisnam autem sanctitatis Templi pollutio ac violatio in negotiatorum, quos diximus, commerciis fuerit, satis ostendit ipse Dominus, dum in verbis è S. Joanne jam citatis Templum negotiationis domum neutiquam fieri debere ait, & apud Matthæum, *scriptum est^f, Domus mea Domus orationis vocabitur, vos autem fecistis eam speluncam latronum*, seu ut apud Marcum, *Nonne scriptum est quod Domus mea Domus orationis vocabitur omnibus gentibus? vos autem fecistis &c.* Domus Orationis scilicet דְּמוּת לְכָל־גִּיּוֹתֵי־הָאָרֶץ omnibus gentibus seu populis. Nam in monte Templi ^g locus Orationis etiam Gentibus. Atque ibi Nummularii hi & negotiatores, qui ejecti. At verò ex more erat patrio eoque solenni ac licito, ut Nummularii seu Mensarii ibi perpetuò fermè sederent juxta jam è Talmudicis ostensa. Quanquam igitur ita polluebant loci sanctitatem vendentes oves, boves, & columbas, tum fortè in certamina aliasve artes ^h non licitas quàm sacrificia, idque per fraudes crebras, quas in quæstum etiam exercerent; cumnam Nummularii etiam seu Mensarii, quorum ibi confessus solennis licitus, ac sacris necessarius, simul ex hoc Jure ejecti? Certè simplex Nummulariorum seu Mensariorum, in siclis dimidiis reliquisque nummis, secundum quod dictum est, in sacros usus, recipiendis arcisque condendis, officium, neutiquam loci sanctitatem polluisse est existimandum. Sed quoniam Negotiationis illicitæ societatem cum vendentibus ibi inierant, atque animalia, quæ extra loca sancta emenda erant, in sacrificia, contra fas, ibi compendii causâ emere solebant, nec fraudibus eo in hominum genere non rarò reperiri solitis, illic ministerio illo fungentes carebant; ideò & ipsi, ut qui tum criminis aliorum participes, tum suo infames pariter sic Templum seu Montis Templi locum illum aliàs ipsis permissum profanabant, ejiciendi. Alia sunt recepti huius moris exempla, tam ubi falsò ac impie obtendebatur zelus, quàm ubi, ut heic, expressissimo universæ pietatis, ac Justitiæ exemplari revera & tempestivè accensus est. Nec reverentiam ipsam sive summi Pontificis sive Confessûs

^f *Isaia cap. 56.*

^g *Vide supra lib. 3, cap. 6.*

^h *Vide lib. 6, cap. 11.*

seſſus Magni obſtitiffe puto, quin mos hic licitus haberetur. Etenim cum in Conſeſſu ſiſtebatur Chriſtus, ac filium Dei ſe profitebatur, ob quod reus blaſphemiæ habitus eſt, in adſtantibus erant, qui zelum proculdubio obtendentes, in eum irruerent, in faciem exſpuerent, colaphis cæderent, uti videre eſt apud DD. Matthæum ac Marcum. Etiam cum ex miniſtris cuidam Chriſtus haud ſatis reverenter habuiſſe Caipham ſummum Pontificem viſus eſt, ab eo ⁱ percutitur. Ubi ^{D. Ioan. 18.} obſervandum eſt Servatoris reſponſum miniſtro illi, *ſi malè*, inquit, ^{22.} *locutus ſum, perhibe teſtimonium de malo; ſi bene, cur cædis me?* ac ſi ex more licitum fuiſſet adſtanti eum, qui publicè Pontificis ſummi ſanctitatem, quæ velut & Templi eſt, irreverenter habuiſſet ſeu violaffet, irruendo ſtatim percutere. Rogat igitur tantum, ut teſtimonium perhiberetur de Malo, quod alapam ibi mereretur. Nam ubi nihil ejuſmodi eſſet, nefas fuiſſe reum in iudicio percutere, ſcimus ex D. Pauli verbis. Siſtebatur Paulus ^k nec dum quid omninò dixerat, ^{Act. Apoſt.} quod ipsis iudæis ſanctitatem ſive Numinis, ſive Templi, ſive Gentis ^{23. 3.} violare viſum eſt. At percuti eum, furore in Chriſtianiſmum percitus, jubet Ananias Pontifex. Paulus autem Juris gentis ſuæ ſcientiſſimus, *ſedes*, inquit, *ut iudices me ſecundum Legem, & contra Legem jubes me percuti?* Sed de his hætenus.

C A P. VI.

De Cæde Humana, *extra* Belli Pœnæ ſeu *Quaſirationem*, *juxta nonnullos* (*ex lege ſacra, de Anathemate ſeu חרם*) parentibus ſaltem & heris permiſſa; velut Hoſtiæ humanæ nomine.

Ta temperatum in antè dictis vides apud Ebræos generale homicidii interdictum, ut nihilominus Pœnæ nomine, & Quaſi Pœnæ, mortem irrogari fas haberetur. Quemadmodum etiam, pro facti ſpecierum varietate, habebatur tum in ipſa lege ſacra, tum in univerſarum, quas novimus, gentium moribus. Et quanquam temperamenta cuiusmodi, quæ in Noachidarum Jure diſpiciendo locum habere poſſunt, potius ad ſextum eorum Juris caput, quod de Judiciis eſt, attinet; dum ſcili-

cet Poenarum nomine simpliciter considerantur; attamen dum ea, ut interdicti laxamenta, intuemur, locum habent hic sibi debitum. Uti etiam in primis illud, utrum in sacra illa Republica ejusmodi haberetur aliquod interdicti Naturalis de Homicidio laxamentum, idque ex ipsa lege sacra, ut spontaneum homicidium aliquod (nullâ Juris bellici, Poenæ, seu Quasi Poenæ ratione habitâ) Jure potuisset committi? Ex lege dico perpetuâ, expressâ, & cujus Ebræis, pro libitu eorum, usus permissus. Nam ex præcepto Numinis singulari atque extraordinario, sive quale de immolando filio accepit Abraham, sive ejusmodi alio, eadem humanam licitam fuisse, utpote ab eo, cui totarum natura simpliciter ac omnimodò subest, imperatam, dubi-

¹ *Levitic. 27.*
27.

tandum non est. Sed verò lex expressim sacra huiusmodi habetur¹ derebus, quæ devovebantur; כל הרום אשר יחרים איש ליהוה מכל אשר לו מאדם ובהמה ומשדה אחוזתו לא ימכר ולא יגאל כל הרום קודש קדשים הוא ליהוה כל הרום אשר יחרים מן האדם לא יפדה *Omne anathema quod devoverit seu anathematizaverit homo Domino* (vulgata, *Omne quod Domino consecratur*; Judæi Hispanienses *todo apartamiento que apartare varon a A. Paraphrasis Hierosolymitana כל אפרשו די יפריש גבר לשמא דיהוה omne separatum seu sacris usibus destinatum quod separaverit homo Nomini Domini*) *ex omnibus quæ habet, ex homine & è pecore & ex agro possessionis suæ, non vendatur, nec redimatur; Omne anathema sanctum sanctorum est Domino, seu sanctissimum est Domino. Omne anathema quod devovetur ex homine* (vulgata, *omnis consecratio quæ offertur ab homine*; Hellenistæ, παν ἀνάθημα ὃ ἐστὶν ἀνατεθῆναι ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων *omne anathema quod consecratum fuerit ab hominibus seu de aut ex hominibus*; Judæi Hispanienses, *todo apartamiento que se apartare del hombre*; & Paraphrases Chaldaæ & Hierosolymitana, præter versiones Arabicas, retinent particulam; מן quod *ab, de & ex* pariter Orientalibus significat) *non redimatur. Morte moriatur seu interficiatur. Ad hanc legem, disceptatio est, inquit Munsterus, inter Iudeos, num homo etiam interfici debeat per votum anathematis domino consecratus. Alii tantundem. Jam verò si ita capiantur verba illa sacra, ut significant omne Anathema, Devotum, Consec-*

Consecratum ex homine seu è cætu hominum, esse morte afficiendum, sequitur, ut ultroneâ consecratione, devotione, seu anathematizatione, liceret cuicunque, ad quem lex hæc attineret, alium, saltem quem ei fas esset, ut sui Juris, devovere, morti addicere. Quod sanè mirè derogaret universali Homicidii interdicto, & cædem humanam pro affectu eorum, cui devovendi potestas, permetteret. Eodem ferè modo, quo apud Africanos olim, maximè Carthaginienses, etiam & aliquot in Europæ Asiæque locis, cædes humana in hostiis humanis diis immolandis permittebatur. Non tamen quibusvis, sed eis, quæ in immolantium potestate, veluti filiis^m, servis. Nam ita^m *Videsis Syntagm. 1. de Diis Syris cap. 6. pag. 131 Hugonè Grotium de satisfact. Christi cap. 10.* proculdubiò se res habuissent plurimum; tametsi etiam essent, apud quos honestum haberetur patrem immolare, ut Triballiⁿ. Neque defunt in scriptoribus Christianis, qui ex citatâ jam de Anathemate lege, licitum fuisse apud Ebræos existiment filios aliosque, quos in potestate sua quis haberet, neci devovere atque immolare. Horumⁿ *Aristot. Topic. 2. c. ult.* instar omnium. heic erit V. CL. Ludovicus Capellus, cujus prostat diatriba singularis & certè doctissima de voto Jephthæ. In eaille; *ad diritatem & immanitatem quod attinet hujus legis* (ita scilicet intellectæ; & obvium erit tunc diritatem obijcere) *dicimus eandem propè hujus legis esse rationem, quæ fuit legis de Repudio. Non probabat Deus repudium; sed si quis erat tam duro & præfractò animo, ut nollet diutius uxori convivere; Deus quatenus populi Iudaici Rex erat veluti politicus & civilis legislator, non prohibebat, quo minùs illam à se amandaret, dato repudiij libello. Sic etiam Deus non probabat, ut quis personam humanam sibi per חַרֵם Cherem devoveret, sed si quis adeo temerarius erat, ut votum ejusmodi nuncuparet, non de bestia aut agro tantum, sed de persona etiam, quæ ipsius esset juris, volebat eam morte affici; non quod illi probarentur & grate essent humana hostiæ, sed aliis de causis legitimis, quas lex quidem non aperit, (neque enim Deus legum & præceptorum suorum rationem reddere tenetur,) sed aliquatenus nobis suspicari & eas subolfacere licet. Ac primò quidem, videtur Deus sic tacite voluisse innuere, se potestatem vitæ & necis concedere parentibus in liberos & heris in servos, non quidem ipsismet pro arbitrio exercendam quum liberet,*

quomodo eam Ethnici Græci & Romani exercuerunt, sine magistratûs conscientia, sed quam hac duntaxat ratione exercerent, sacrâ nempe capitis eorum devotione, ad cuius executionem intervenire oportebat sacerdotum operam & ministerium; ad quos nimirum pertinebat votorum cognitio rerumque Deo per חרם Cherem sacratarum jus & proprietas sive dominium; Numer. 18. 14. כל חרם בישראל ליה יהיה ליה Omne anathema in Israel tuum erit. Quâ sanctione sacerdotes Iudices erant à Deo constituti, qui dispicerent & judicarent, an vota illa essent legitimè necne concepta & nuncupata, atque ita mors liberorum & servorum à parentibus & heris devotorum non simpliciter & nudè à parentum & herorum arbitrio & libidine pendebat, quandoquidem sacerdotum iudicium & sententiam intervenire oportebat. Ita abusus cavebatur, & simul parentes à liberis, & heri à servis tanto majore in honore habebantur, utpote quos tantum viderent in se habere vitæ & necis potestatem, ut si libuisset, ab uno oris ipsorum verbulo vita & mors sua penderet. Hac ratione magis in officio & debitâ erga parentes & heros obedientiâ continebantur. Adjicit etiam, hac ratione parentes magis ab imprecationibus seu diris in liberos fuisse deterritos; ne scilicet ita morti ex lege essent tradendi. Typicum insuper legis sensum adjungit; patrem coelestem filium suum in humani generis redemptionem, immolationi devovisse, ejusmodi alia. Nec omninò prætermittit adversas Ebræorum aliorumque sententias, quas tamen potius tangit, quàm explicat; & demum ex hac lege Jephthen filiam suâ devovisse atque immolasse asserit. Certè negandum non est, quin omnimoda ejusmodi cædes ex lege Numinis, cuius imperio universa rerum natura subest, (si ita is voluisset,) Jure certissimo committi potuisset. Neque ideo de legis justitia, si ejusmodi sensu intelligenda sit, ullatenus disputandum. Sed verò quoniam ex hujusmodi devovendi immolandique libertate necesse fuisset, ut mirum in modum minueretur interdicti de homicidio amplitudo, nec ulla ita prolis ac servorum (à quibus neque in hac lege alii quiquam distinguuntur) vitam innocentia tueri potuisset, adeò ut planè ultroneum homicidium tum extra belli, Poenæ aut Quasi, rationem, tum citra fori sententiam eorum-

eorumve, qui rebus præerant decretum, hac in specie intra sacram illam rempublicam permitti inde esset concludendum (nam quod addidit Capellus de sacerdotum interveniente heic sententia veluti forensi, nihil habet id omninò, quo nitatur sive in lege sacra, sive in Magistrorum commentariis; & certe si haberet, nil aliud sequeretur, præterquam quod pro devoventis & sacerdotum arbitrio extra causas omnimodas jam dictas homicidium potuisset patrari) idcirco quid ipsi Talmudici tum de legis hujus sensu, tum de Jephthæ voto filiaque ejus, quæ nonnullis creditur, immolatione statuerint, fusiùs heic ostendere duximus operæ pretium.

C A P. VII.

De verbis Legis illius sacra, quæ ultronea cædes humana parentibus & heris liberos & servos anathemate devoventibus permitti visa est. Et de vario apud Ebraeos Anathematis genere.

Vritè, ad mentem Ebraeorum, capiatur lex illa sacra, quæ nonnullis videtur cædem humanam quandam ultro-neam, hostiasque humanas in republica illa à Numine institutâ ita permitti, Tria inprimis sunt dispicienda. Primum est, ipse legis sacrae verborum contextus ejusque in versione significatio; secundum Naturæ כֶּרֶם *Cherem* seu Anathematis apud Magistros diversitas atque circumstantiæ; Tertium, quomodo in ea diversitate, atque inter illas circumstantias legem jam dictam ipsi interpretentur; quibus satis apertis nec intempestivè subjungemus, quod de Jephthæ voto filiaque immolatione ita creditâ tradunt. Quod ad primum attinet, observandum est in Levitici capituli^o quod legem illam habet priore parte, præstitutas esse formulas^o *Cap. 27.* æstimandi taxandique vota seu res & personas, ubi non tam ipsæ res seu personæ, quàm eorum æstimatio pretium seu valor domino consecratus est. Hujusmodi vota nuncupantur נִדְרֵי עֵרֶכֶן *vota æstimationum*. Aque res voto æstimationis illigata, pretio seu æstimatione solutâ, etiam & ipsa solvebatur dominoque ita redimebatur in usus quoscunque retinenda. Postea in eodem capite sequitur ritus devo-

devovendi, quo ipsa sive res sive persona devovetur, atque consecratur sine spe redimendi. Et tam personas quàm res in lege illa contineri, manifestum est ex verbis illis; *מֵאִדָּם וּבְהֵמָה וּמִשְׁדֵּרָה* *ex homine & pecore & agro*, seu, *sive homo fuerit sive pecus sive ager*, quod fuerit devotum. Quin ut *מֵאִדָּם* eo in loco *ex homine* seu *ex hominibus* denotat, ita sanè in verbis sequentibus *מִן הָאִדָּם* æquum satis videtur, ut interpretaremur *ex hominibus* seu *ex homine*, nimirum *si quod caput fiat ex hominibus ut anathema sacrum, non redimatur; morte moriatur*; cum scilicet similis sit utrobique & in locis adeo invicem proximantibus præpositionis illius usus. Atque ita sanè intelligunt verba illa Ebræi, ut mox liquebit. Utcunque sint inter Christianos viri sanè doctissimi, qui non *ex* sed *ab* ibi malint vertere, adeo ut significatio fiat, *aut quicquid ab homine fuerit abdicatum ut anathema, interficiatur*, quo sensu homo ipse eo in loco anathema non erit, sed animalia quæcunque alia ab homine devota. Res seu persona ad hunc modum devota *חֵרֵם* *Cherem* nuncupabatur, quod *anathema* rectè vertitur; cuius vocabuli, quàm etiam devotionis in ea vis habetur, diversitatem (quod secundum est eorum, quæ heic dispicienda proposuimus) diligentius oportet animadvertere. Quemadmodum autem Devoti, Anathematis, Sacri, aliorumque ejusmodi vocabulorum significatio interdum rem pietatis ergo Numini sacratam, interdum diris onustam denotat, (cum scilicet utraque devovebatur; hæc ut malorum vindici, illa ut bonorum auctori, conservatori que,) ita etiam usus *חֵרֵם* *Cherem* seu Anathematis aut Devotamenti (ut Tertulliano^p dicitur) apud Ebræos obtinuit. Usus autem seu Notio vocabuli quadruplex ad rem, quam tractamus, habetur. Aut enim sacrum significat donarium ipsum, quod Numini seu in sacros usus devovebatur, ut in commate 28 Capitis vigesimi septimi Levitici seu prioribus periochæ inde superiori in capite citatæ verbis; aut id quod expressim Jure belli ac militari seu ob inimicitias capitales devovebatur perditioni, internecioni, aut odio intestino; aut quod in commissum cadit; aut demum quod diris, Jure tantum pacis, onustum. De Primo genere non est, ut heic plura dicantur. Secundi generis exemplum illustre habetur in Sacris illis de Hier-

^p Advers.
Gnosticos
cap. 2.

Hierichunte verbis ⁹ , והיתה העיר חרם היא וכל אשר בה ליהור- *Et ⁹ Iosua cap. 6.*
fit urbs hæc anathema, seu Cherem; ipsa & omnia, quæ in ea, Domino. ¹⁷.

Et statim; Et vos cavete ab anathemate, ne fiatis anathema, & tol-
latis de anathemate ponatisque castra Israel in anathema & turbe-
tis ea. Sed omne argentum atque aurum, vasa aenea atq. ferrea Do-
mino consecrabuntur, venientque in thesaurum Domini. Urbs ita

tota anathema erat in Poenam seu vindictam hostium; ita tamen ut
 metalla in victoris potestatem redacta anathemata fierent primi gene-
 ris, sacra utpote Domino & in sacros servanda usus; Ceteræ tam per-
 sonæ, (exceptâ Rahab; quod ex historia nemo nescit,) quàm res sive
 nece sive incendio aliove modo disperderentur. Quod adeo neces-
 sum erat fieri, ut flagitium haberetur horrendum quempiam rerum

seu personarum ita devotarum quid sibi sumere, quemadmodum sci-
 mus ex Achanis poenâ capite proximo ibi narratâ. Alia sunt quæ

huc faciunt in sacris literis, ubi verbum חרם hac notione, nec in-
 frequenter occurrit. Atque ad hoc genus attinent publica sive po-

puli sive Regis sive Synedrii Magni anathemata, quibus bellum ge-
 sturi seu prælium inituri milites suos aliosve, si quidquam impera-

tum non præstarent, devovebant morti; quemadmodum illud po-
 puli, de eis qui non ascenderent^r in Mizpa, & illud Saulis Regis de

eis qui^r ante noctem quid comederent. Huc etiam attinet excom-
 municatio illa simul & anathema, quo Cuthæi veteres, qui Templi

instaurationem impedirent, devovebantur, veluti quorum in amici-
 tiam nunquam redituros se profiterentur Judæi. Legitur in *Pirke*

Rabbi Eliazar^r de Ezra, Zerubabele & Josua Ben Jozedec Pontifice
 tum maximo, קבצו את כל הקהל אל היכל יי והביאו שלש מאות כהנים,

ושלש מאות תיבוקות ושלש מאות שופרות ושלש מאות ספרי תורה
 בידם והיו תוקעין והלויים משוררים ומזמרין ומנדין את הכותיים בסוד

שם המפורש ובכתב הנכתב על הלוחות ובחרם בית דין העליון ובחרם
 בית דין התחתון שלא יאכל אדם מישראל פת כותי עד עולם מכאן

אמרו כל האוכל בשר כותי כאלו אוכל בשר חזיר ואל יתגייר אדם כותי
 ואין להם חלק בתחיית המתים שנאמר לא לכם ולנו לבנות בית

אלהינו לא בעולם הזה ולא בעולם הבא ועוד שלא יהיה להם
 חלק ונהלה בירושלם שנאמר ולכם אין חלק וצדקה וזכרון בירושלם

ושלחו

^r *Judic. cap.*
21. 5.

^r *1. Sam. 14.*
25.

^r *Cap. 38. &*
Sidesis Se-
pher Tanchu-
ma fol. 16.

col. 1. & 2. &
10. Buxtorf.
Lexic. Chald.
Talmud. &
Rabb. col.

2464.

ושלחו החרם אצל ישראל שבבבל ועוד הוסיפו עליהם חרם על חרם
 congregaverunt totam Ecclesiam seu cætum populi in templum Domini, & introduxerunt
 CCC sacerdotes, & CCC pueros (seu discipulos minores,) quibus
 erant in manibus CCC buccina & trecenti libri Legis. Hi clange-
 bant, cantantibus interea & psallentibus Levitis. Et excommuni-
 cabant Cuthæos per mysterium nominis Tetragrammati & per scri-
 pturam descriptam in Tabulis (Decalogi) & per anathema Fori su-
 perioris seu Cælestis, & per anathema fori inferioris, ita ut nemo
 Israelitarum unquam in posterum comederet buccellam aliquam
 Cuthæorum. Hinc etiam inolevit, eum, qui comederit carnem Cu-
 thæorum, habendum veluti qui comederit carnem porcinam. Neque
 Cuthæos Profelytos fieri, neque eis esse partem in Resurrectione mor-
 tuorum juxta illud quod scriptum est^u. Non ad vos simul nobiscum

^u Ezra. 4. 3. attinet instauratio Domus Dei nostri; nec scilicet in hoc seculo nec
 in futuro. Et præterea non esse eis partem, seu hereditatem, aut pos-
 sessionem Hierosolymis, juxta id quod itidem scriptum est^x, & vobis

^x Nehem. 2. nec portio est, nec jus, nec memoria Hierosolymis. Miserunt autem
 20. anathema ad Israelitas qui in Babylonia. Quin & sæpius iterarunt

^y Pirke R. E. in eos anathema. Etiam & adjecit Cyrus Rex anathema, quod sta-
 bilitur in eos in perpetuum. Formulam anathematis heic adhibi-
 47. tam usurpassè alibi^y dicitur Phinees, scilicet per mysterium nominis

^z Io. Cochins Tetragrammati & per &c. Et de capitalibus inimiciis inter Israeli-
 in excerpt. ex tas & Cuthæos testimonia sunt passim obvia. Et quod ad buccina-

Gemar. tit. rum usum in anathemate denuntiando attinet; alia sunt ejusce rei
 Sanhedrin exempla, quod à viris doctis^z etiam pridem observatum est. Nec
 cap. 1. pag. 146. & Ge- de trecentorum in tam publica anathematis denuntiatione numero
 mar. Baby- mirabitur, qui quadringentas adhibitas fuisse legerit, etiam in sim-
 lon. ad tit. plici ab uno Magistro, idque extra forum, excommunicatione de-
 Sanhedrin nuntiata, de qua sub calcem capitis octavi. Tertium Anathematis
 cap. 11. fol. 107 b.

^a Cap. 10. 8. genus visitur in illo Ezræ edicto^a, quicumque non adfuerit intra tri-
 & vide lib. duum, juxta decretum Principum & seniorum

3. Esdra. cap. חרם כל רכישו והו' & seniorum חרם כל רכישו והו' חרם כל רכישו והו'
 9. 4. & Ne- חרם כל רכישו והו' חרם כל רכישו והו' חרם כל רכישו והו'
 hemia. c. 10. חרם כל רכישו והו' חרם כל רכישו והו' חרם כל רכישו והו'
 29. חרם כל רכישו והו' חרם כל רכישו והו' חרם כל רכישו והו'

gata auferetur) universa substantia ejus, & ipse disternabitur ab ecclesia transmigrationis. Quarti denique generis, quod, Jure Pacis, diris fiebat, species sunt binæ; altera ubi diris quis devovebatur, si quid imposterum five committeret five omitteret; altera ubi quis ob jam commissum quid ita devovebatur. Prioris exemplum est egregium in illo Josuæ^b; *Iuravitque Iosua in tempore illo dicens;* ^b Cap. 6. 26. *Maledictus sit coram Domino qui surgens edificaverit urbem istam* ^c & vide. Nehemiam cap. Hierichuntem. *In primogenito suo fundabit eam, & in minore (filio)* ^d 13. 25. *collocabit portas ejus.* Scilicet proles ejus posteritasque universa destruat. Certè & hujus est generis, quod ex instituto Rabbenu Gersom (natione is Gallus floruit sub annum Christi 1070) literis ob-signatis Judæi hodierni apponere solent. Diris nempe devovent cum, qui præter sententiam mittentis eas resignaverit; Personæ & Loco ad quem mittuntur, nunc ad hunc modum, nunc ad alium, devotionis formulâ subjunctâ; *חרם לזר בנדוי חרם שמתא דרבי* *In anathema devoveatur alienus per Excommunicationem, Anathema, & Separationem Rabbi Gersom Luminis Captivitatis; & panis ejus sit cibus gentilium, vinum ejus, vinum idololatricum.* Hujusmodi scilicet diris alienum, qui resignaverit, devovent^e; breviter atque more suo, ^e Io. Buxtorfius in Epistolar. Hebraic. Instit. pag. 59. *unoquoque vocabulo, primo tantum sui elemento designato.* Atque ad hanc speciem attinet illud^d; *collegerunt se quidam ex Iudæis & ἀναθεματίσωμεν ἑαυτοὺς anathematizaverunt seipsos dicentes* ^d Act. Apost. 23. 12. & 14. *neq. manducatu- ros neq. bibitu- ros, donec occiderent Paulum, ubi Sy- nus habet* *חרם* ^e 21. *se anathemate devoverunt, ab ipso* *חרם* *Cherem* quod Ebraum est; & paulo itidem post *חרם* *pro eo quod est anathemate devovimus nos;* alibique ex Ebraico *חרם*, facit id quod Græco anathemati respondeat in Novo federe, quemadmodum etiam Arabs. Nempè devoverant se diris Judæi, si vel ederent vel biberent, atque intereà omitterent necem Pauli. Eiusdem est speciei anathema, quo devovebantur adjurati, si pe-^f *rarent.* Nam præter alias diras (de quibus nos^e alibi) ipsum *חרם* ^f *non rarò adjectum est;* ut è Mose^f Cotzensi discimus. Accedat ^g *etiam illud, quo admissi in Essenorum sectam se obligabant, ut vi-* ^g *dere est* ^g *Præcept. ne- gat. 219.*

^g De bello Iu-
daico lib. 2.
cap. 12. gr. 7.
lat.

^h Epiphanius
in Ancorato.

ⁱ Sepher Col-
bo fol. 144. a.

dere est apud Josephum ^g. Quin & Apocryphis de Orbis terrarum distributione ^h inter Noachidas illos tres memoratur jurejurando invicem se patre præcipiente, obstrinxisse, alterum alterius fines non transgressurum. Qui verò transgrederetur, cum ἐξολοθρευθεὶς ἐν τῷ ὄρει καὶ γὰρ πᾶν τὸ σπέρμα αὐτοῦ funditus exterminandum uti & poste-
ros ejus. Atque huc spectat anathema illud generale, quod statis temporibus Ebraei veteres in universos Israelitas, qui capita aliquot Juris sive sacri sive aliter introducti, cautiùs pro re nata observanda, sponte & scienter violarent, tactis bibliis sacris promulgare soliti. Formula ejusmodi anathematis habetur in Rituali illo libro, quem Colbo, id est, Pandecten nuncupant, sub titulo דין העובר על החרם Ius quod ad eum attinet, qui anathema seu Cherem violaverit. Sunt quidem in eo tum Astrologica nonnulla, tum nescio quæ de Ange-
lis atque ejusmodi alia, quæ seculorum recentiorum commenta esse meritò censeas. Sed integrum, ut habetur ⁱ, exhibemus.

נוסח החרם

בגזרת עירין ובמימר קדישין אנו מחרים ומשביעין ומנדין ומשמתין ומקללין ומאריין על דעת המקום ועל דעת הקהל בספר התורה הזה בשש מאות ושלש עשרה מצות הכתובות בו בחרם שהחרים יהושע את יריחו ובקללה שקלל אלישע את הנערים ובקללה שקלל גחזי נערו ובשמתא דשמתיה ברק למרוז ובשמתא דשמתיהו אנשי כנסת הגדולה ובשמתא דשמתיה רב יהודה בר יחזקאל לההוא עבדא ובכל החרמות והאלות והקללות והנידוין והשמתות שנעשו מימות משה רבינו ועד עכשיו בשם אכתריאל יהוה צבאות בשם מיכאל השר הגדול בשם מטטרון ששמו כשם רבו בשם סנדלפון הקושר קשרים לרבו בשם שם בן ארבעים ושתים אותיות בשם שנראה למשה בסנה בשם שקרע משה את הים ^k בהם אהירא אשר אהיה בסוד שם המפורש בשם ^l Lege בכתב שנכתב על הלוחות בשם ה צבאות אלהי ישראל יושב הכרובים בשם הגלגלים ואופנים וחיות הקדש ומלאכי השרת בשם כל המלאכים הקדושים משרתי עליון כל בר ישראל או בת ישראל שיעבור על שום דבר מההסכמות או מן אחת מהן המבוארות בהערמה ארור הוא לה אלהי ישראל יושב הכרובים ארור הוא מפי השם הנכבד והנורא היוצא מפי הכהן גדול ביום הכפורים ארור הוא בשמים ובארץ ארור הוא מפי הגבורה ארור הוא מפי מיכאל השר הגדול ארור הוא מפי מטטרון ששמו כשם רבו ארור הוא מפי אכתריאל יהוה צבאות ארור הוא

הוא מפי שרפים ואופנים וחיות הקדש ומלאכי השרת המשרתים פני
עליון בקדושה ובטהרה.

אם נולד בחדש ניסן ששם מלאך ראש משמרתו שמזלו אוריאל ארור
הוא מפיו ומפי כל משמרתו ואם נולד בחדש אייר ששם מלאך ראש
משמרתו שמזלו צפניאל ארור הוא מפיו ומפי כל משמרתו ואם נולד
בחדש סיון ששם מלאך ראש משמרתו שמזלו אמריאל ארור הוא
מפיו ומפי כל משמרתו ואם נולד בחדש תמוז ששם מלאך ראש
משמרתו שמזלו פניאל ארור הוא מפיו ומפי כל משמרתו ואם נולד
בחדש אב ששם מלאך ראש משמרתו שמזלו ברקיאל ארור הוא מפיו
ומפי כל משמרתו ואם נולד בחדש אלול ששם מלאך ראש משמרתו
שמזלו ארור הוא מפיו ומפי כל משמרתו ואם נולד בחדש תשרי
ששם מלאך ראש משמרתו שמזלו צוריאל ארור הוא מפיו ומפי כל
משמרתו ואם נולד בחדש מרחשון ששם מלאך ראש משמרתו שמזלו
בזכריאל ארור הוא מפיו ומפי כל משמרתו ואם נולד בחדש כסלו
ששם מלאך ראש משמרתו אדוניאל ארור הוא מפיו ומפי כל
משמרתו ואם נולד בחדש טבת ששם מלאך ראש משמרתו שמזלו
ענאל ארור הוא מפיו ומפי כל משמרתו ואם נולד בחדש שבט ששם
מלאך ראש משמרתו שמזלו גבריאל ארור הוא מפיו ומפי כל משמרתו
ואם נולד בחדש אדר ששם מלאך ראש משמרתו שמזלו רומיאל ארור
הוא מפיו ומפי כל משמרתו ארור הוא מפיו שבעת מלאכים הממונים
על שבעה ימי השבוע ומפי כל משמרתם וסיעתם ארור הוא מפיו ארבעה
המלאכים הממונים על ארבע תקופות השנה ומפי כל משמרתם וסיעתם
ארור הוא מפיו שבעה היכלות ארור הוא מפיו שרי התורה שם כתר ושם
מבעילהו¹ חותם ארור הוא מפיו האל הגדול הגבור והנורא² מבע ליהו תבריה
תהא³ בעגלא⁴ תחא מפלתיה אל אלהי הרוחות לכל בשר השמידהו
והאבידהו. אל אלהי הרוחות לכל בשר השפילהו אל אלהי הרוחות לכל
בשר הכניעהו אל אל אלהי הרוחות לכל בשר השחיתהו. אל אלהי
הרוחות לכל בשר הכריתהו. חמת ה' וסער מתחולל על ראש רשעים
יחול מלאכי חבלה יפגעו בו ארור הוא בכל אשר יפנה בבהלה תצא
נפשו⁵ Lego נשמתו. באסכרה תהא מיתתו לא יצא ולא יעבור⁶ חדשו וכנו בשחפת
ובקדחת ובדלקת ובחרחור ובחרב ובשדפון ובירקון ורדפוהו עד אבדו
חרבו תבא בלבו וקשתותיו תשברנה. יהיה כמוץ לפני רוח ומלאך ה'
דוחה. יהי דרכו חשך וחלקלקות ומלאך ה' רודפו תבואה לא ידע
רשתו⁷ אשר ה' טמן תלכדו יהדפוהו מאור אל חשך ומתבל ונדרהו
יבעתוהו צר ומצוקה יראו עיניו בידו ומחמתם שדי ישתה ילבש קללה⁸

במדו יאכל בדי עורו גם אל יתצו לנצח ויסחיו מאהל לא יאבה ה' סלוח לו כי אז יעשן אף ה' וקנאתו באיש ההוא ורבצה בו כל האלות הכתובות בספר התורה הזה ומחה את שמו מתחת השמים והבדילו ה' לרעה מכל שבטי ישראל ככל אלות הברית הכתובות בספר התורה הזה ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כלכם היום מי שברן אברהם יצחק ויעקב ומשה ואהרן דוד ושלמה ונביאי ישראל וחסידי עולם הוא יברך כל הקהל הקדוש הזה עם כל קהלות הקדש לבר מי שעובר על החרם הזה המקום ברחמיו ישמרו ויושיעם ויצילם מכל צרה וצוקה ויאריך ימיהם ושנותיהם וישלח ברכה והצלחה בכל מעשה ידיהם ויגאלם בקרוב עם כל ישראל חברים וכן יהי רצון ונאמר אמן.

Formula Anathematis.

^a Daniel. IV. Ex^a Decreto Civitatum & sanctorum jussu, nos anathematiza-
^{14.} mus, adjuramus, exterminamus, excommunicamus, maledicimus &
 execramur, volente Deo & Ecclesia, per librum hujus legis, per DCXIII
 precepta in eo conscripta, per anathema, quo anathematizavit Io-
^c Ios. 6. 17. sua^r, Hiericuntem, per maledictionem, qua maledixit Elisha^r juve-
^{2.} Reg. 5. 22. nibus, & per maledictionem, qua maledixit Gihezi puero suo, & per
^{27.} excommunicationem, qua excommunicavit Barak^r Meroz, & per
¹ Judic. 5. 23. excommunicationem, qua viri Synagoga magna sunt usi, & per ex-
 communicationem, qua usus est Rab. Iehuda filius Rabbi Iehezkiel
 hujusmodi in re, & per omnia anathemata, imprecationes, diras,
 excommunicationes, atque exterminationes, qua facta sunt a tem-
^o videbis Se- pore Mosis Magistri nostri & deinceps, per nomen Acetheriel,^u Iah,
 pher Cotzri Dom. Exercituum, per nomen Micael principem illum Magnum, per
^{pag. 190 a.} Nomen Mittraton, cujus nomen est ut nomen magistri sui, per no-
 men Sandalipon, qui ligat ligamenta domino suo, per nomen nomi-
 nis quadraginta duarum literarum, per nomen ejus, qui apparuit
 Mosi in rubo, per nomen quo divisit Moses mare, per nomen Sum
 Qui sum, per mysterium nominis tetragrammati, per scripturam qua
 scripta est super tabulas, per nomen Domini exercituum, Deum Is-
 rael sedentem super Cherubin, per nomen sphaerarum & circulorum
 & animalium Sanctorum & Angelorum ministrantium, per nomen
 universorum Angelorum, qui Deo supremo ministrant; Quilibet
 scilicet

scilicet Israelita & qualibet Israelitis scienter & sponte violans quidquam eorum, quæ observanda esse jam denuntiantur, maledictus sit Domino Deo Israelis sedenti super Cherubin.

Maledictus sit per nomen gloriosum & lucidum, quod exprimit ore suo Pontifex maximus in die Expiationum. Maledictus sit per Cælum & Terram. Maledictus sit à Deo Omnipotente. Maledictus sit à Micaele Principe illo magno. Maledictus sit à Mittatron cujus nomen est ut nomen magistri sui. Maledictus sit ab Acetheriel, jah, Dom. Exercituum. Maledictus sit à Seraphim & orbibus & animalibus sanctis, & angelis, qui ministrant coram Deo supremo in sanctitate ac munditie.

*Si natus fuerit in mense Nisan, quem Angelus dictus Vriel, ut princeps classis cui subest, gubernat, maledictus sit ab eo, & ab universa classe ejus. Et si natus fuerit in mense Iiar, quem Angelus dictus Tzephaniel, ut princeps classis cui subest, gubernat, maledictus sit ab eo & ab universa classe ejus. Et si natus fuerit in mense Sivan & c. Scilicet similis fit atque eisdem verbis pro quolibet mense imprecatio. Angelus qui præest mensi Sivan, Amiariel ibi nuncupatur; qui Thamuz, Peniel; qui Ab, Barachiel; mensis Elul prætermittitur præfecti nomen; Tisri mensis Angelus dicitur Tzuriel; March-wescan habet Zacaliel; Casleu, Adoniel; Tebet Anael; Sebat Gabriel; Adar Rumiel; Sed alia nomina etiam angelorum signis seu mensibus interdum ab eis^x assignantur. Dein sequitur; Maledictus^x *Vide Ioseph. Voisin ad R. Israel Moisei- dem cap. 5. p. 305.* sit à septem Angelis constitutis super septem diebus hebdomadis, & à tota earum classe & potestate adjutrice. Maledictus sit à quatuor angelis, qui præficiuntur quatuor cardinibus anni, & ab universa eorum classe atque potestate adjutrice. Maledictus sit à septem palatiis. Maledictus sit à principibus legis; Nomine Coronæ & Nomine sigilli. Maledictus sit à Deo Magno, forti, & Lucido. Ex coitu ejus sit ei confusio. Veloci cadat ruina. Deus, Deus spirituum, universæ carni eum destruat & perdat. Deus, Deus spirituum universæ carni eum subdat. Deus, Deus spirituum eum universæ carni prosternat. Deus, Deus spirituum universæ carni eum deprimat. Deus, Deus spirituum universæ carni eum exscindat. Ira Domini^y & turbo violentus cadat su-^{19.}*

¹ Jerem. 23;

dat super caput impiorum. Angeli perditionis in eum incurrant. Maledictus sit in omnibus, ad quæ se divertat. In terrore exeat anima ejus. Ex angina moriatur. Non exeat, non redeat ei spiritus. Phtisi, febre, uredine, siccitate, gladio, marcore, ictero feriat, neque ante exitium eis liberetur. Gladius² suus in cor suum ingrediatur, & arcus ejus diffringantur. Sit velut^a pulvis coram vento, & angelus Domini eum dispellat. Sit via ejus tenebræ & lubricitates; & angelus Domini eum persequatur. Veniat ei desolatio inopina & rete suum, quod abscondidit ipse, eum deprehendat. Expellent^b eum ex luce in tenebras, & ex orbe habitabili eum exterminabunt. Terrebunt^c eum tribulatio & angustia, videbunt^d oculi ejus perditionem suam, & bibit furorem Omnipotentis. Induet^e maledictionem ut amictum suum. Comedat^f robur cutis suæ. Etiam Deus^g dissipabit eum in æternum & evellet eum de tabernaculo. Non acquiescet dominus^h, ut propitietur ei, sed fumabit tunc furor domini & zelus ejus in virum istum, & cubabunt super istum omnes maledictiones scriptæ in libro hujus Legis, delebitque dominus nomen ejus sub Cælo. Separabit quoque eum dominus ad malum ex omnibus tribubus Israel juxta omnes maledictiones federis, quæ scriptæ sunt in libro hujus legis. Vosⁱ autem qui adhæretis Domino Deo vestro, vos omnes salvete hodie. Is qui benedixit Abraham, Isaac, Jacobo & Mosi & Aharoni, Davidi & Salomoni, & prophetis Israel, & iis qui inter Gentes pii sunt, totam hanc congregationem sanctam benedicat cum omnibus congregationibus sanctis, excepto tantum eo, qui anathema hoc violaverit. Deus ex misericordia sua custodiat eos, salvos eos faciat atque eripiat eos ex omni ærumna ac miseria, atque prolonget dies eorum, atque annos eorum, & mittat benedictionem & eventum prosperum omni operi manuum eorum, atque eos vindicet festinanter cum omnibus Israelitis aliis. Atque ita sit voluntas ejus & decretum, Amen.

Ejusdem generis anathematismi sunt in Jure Cæsareo, velut ex Ebræorum more memorati. Pernisit Justinianus Ebræis Legem suam sive Græcè sive Latinè legere. Neque, inquit^k, Licentiam habebunt hi, qui ab his majores omnibus Archiperecitæ aut Presbyteri appel-

² Psal. 37. 15.^a Ibid. 35. 5.
&c.^b Job 18. 18.^c Ibid. 15. 24.^d Ibid. 21. 20.e Psalm. 109.

18.

^f Job 18. 13.^g Psalm. 52. 7.^h Deuterom.

cap. 29. 20.

ⁱ Deut. 4. 4.^k Novell. 146.

cap. 1.

appellantur perinæis aliquibus aut anathematismis hoc prohibere nisi velint propter hoc castigari corporis Pænis &c. Et de quarti generis anathematis specie priori hætenus. Ejusce species altera est, quæ ex sententia forensi devovebatur is qui excommunicatus seu à coetu Israelitico ejusque consuetudine ritè juxta mores receptos, semotus, intra tempus sibi iteratò præstitutū non resipisceret, sed ex contumacia sua aut neglectu, sibi in causa esset, ut excommunicatione interim non solveretur. Hæc species ut rectè intelligatur, Causas, Effectus, Formulas, Ritusque Excommunicationis, quam sequi solebat hæc anathematis species, proxime ut subjiciamus, res ipsa poscit.

C A P. VIII.

Causæ, Ritus, ac Effectus Excommunicationis apud Ebraeos, atque תו Cherem seu Anathema quod inde interdum sequebatur. Hujus item Formula ac Effectus. Utriusque Solutio.

Viginti quatuor apud Talmudicos assignantur Causæ, ob quas excommunicandus erat quis, seu liberâ coetus Israelitici consuetudine interdicens. Excommunicationem hujusmodi נידוי *Niddui* vocant, plerunque excommunicatum מנודה, & qui excommunicant מנדין à verbo נדה, quod in prophetarum lingua *separare ac semovere* denotat. Eandem etiam excommunicationem appellant שמתה *shammatha*, & verbum שמר pro eo quod est *excommunicare* non rarò usurpatur in commentariis Talmudicis; quæ de re plura mox. Causæ in personis excommunicandis ad hunc modum se habent.

I המבזה את החכם ואפילו אחר מותו *Qui sapientem seu Magistrum contumeliâ affecerat, tametsi mortuum.*

II המבזה שליח בית דין *qui ministrum fori publicum contumeliâ affecerat.*

III הקורא להבירו עבר *qui alterum (liberæ scilicet conditionis) servum appellarat.*

IV מי ששלחו לו בית דין וקבעו לו זמן ולא בא *is qui in forum evocatus ad diem sibi præfixum non venerat.*

- ¹ Eadem Ge-
nera ad tit.
Hieracoth c.
fol. 19 a. ² *Et habetur in præscriptis scribarum, nedum in præscriptis legis.*
³ Hierosolym.
ad tit. Moed
katon cap. 3.
fol. 81. col. 4. *in se susceperat iudicatum præstare; excommunicandus erat usque dum præstaret.*
- ¹ Ib. ² *Et Gem.*
Bab. ad tit.
Baba kama
cap. 10. fol.
112 b. ³ *Mai-*
monid. ha-
lach. Sanhe-
drin cap. 5. *rigeret.*
- ¹ *Gemar. Ba-*
bylon. ad tit.
baba kama
cap. 1. fol. 15 b.
² *Et cap. 4. fol.*
46 a. *Qui fundum suum ven-*
diderat Gentili, Excommunicabant eum nisi in se suscepisset resar-
cire damnum quodcunque inde eveniens Israelita proximo sua.
- ¹ *Vide Ge-*
mar. Baby-
lon. ad tit.
baba kama
cap. 10. fol.
119 a. ² Maimo-
nid. halach.
Chobal We-
mazik cap. 8. *IX* *המעיד על ישראל בערכאות של גוים והוציא ממנו בעדותו* *qui¹ testem se exhi-*
beret contra Israelitam in tribunalibus Gentilium adeo ut inde pe-
cuniam solvere cogeretur ex moribus Israelitarum indebitam, Ex-
communicandus erat, usque dum ipse refunderet.
- ¹ *Gemar. ead.*
ad tit. Cho-
lin cap. 10.
fol. 132 b. *X* *טבח כהן שאינו מפריש המתנות ונותן לכהן אחר מנדן אותו* *Sacerdos¹ mactans, qui non seposuerat donanda sacerdoti-*
bus ceteris, Excommunicandus erat, usque dum ea daret.
- ¹ *Gemar. ead.*
ad tit. Cho-
lin cap. 10.
fol. 132 b. *XI* *המחלל יום טוב שני של גליות אף על פי שהוא מנהג* *qui¹¹*
diem feriatum secundarium in Captivitate profanaret; tametsi id
esset ex consuetudine.
- ¹ *Gemar. ead.*
ad tit. Pesa-
chim cap. 4.
fol. 52 a. *XII* *העושה מלאכה בערב הפסח אחר חצות* *qui^x opus aliquod fe-*
cerat pridie paschatis tempore pomeridiano.
- ¹ *Ibid. fol.*
50 b. ² Et vide elatioribus aut hyperbolicis.
- ¹ *Maimonid.*
halach. Seb-
bithath lom
tob cap. 8. §. 27. *XIII* *המזכיר שם שמים לבטלה או בשבועה בדברי הבאי* *Qui² vulgò in causa*
esset,
- ¹ *Gemara Babylonica ad tit. Nedarum cap. 1. fol. 7. b.* ² *Gemara Hierosolymita ad tit.*
Moed katon cap. 3. fol. 81. col. 4.

esset, ut nomen Dei profanarent. Quale illud facimus, libro secundo^a explicatum est.

XV המביא את הרבים לידי אכילת קדשים בחוץ *Qui^b vulgo in causa esset, ut sacra extra locum sacrum comederent.*

^a Cap. 10.
^b Ibid. & B. a. bylon. ad tit. Pesachim c. 4. fol. 53 a.

XVI המחשב שנים וקובע חדשים בחוצה לארץ *Qui^c annos^c supputaret & menses præfigeret extra terram sanctam.* Id est, aliter eos observaret, atque olim in terra sancta à majoribus temporum ratio præstituta est.

^c Ad finem Gemara Bab. ad tit. Bera-coth.

XVII המכשיל את העור *Qui^d cæco posuerat offendiculum, seu eum labi fecerat.*

^d Gemar. ead. ad tit. Moed katon cap. 3.

XVIII המעכב את הרבים מלעשות מצוה *Qui vulgo esset impedimento, ne præceptum quodpiam præstarent.*

fol. 17. & vide Levitic. 19. 14. & comm.

XIX טבה שיצאת טרפה מתחת ידו *maçtans^e qui permiserat pedem laceratam exhiberi.* Vide Levitic. 22. 8.

ad Maimon. halach. Talmud Tora cap. 6.

XX טבה שלא בדק סכיני לפני חכם *maçtans^f qui coram sapiente non exploraverat cultrum suum.*

^e Rab. Alphe- si in tit. Sanhedrin cap. 3.

XXI המקשה עצמו לדעת *Qui morosius^g seu difficiliter se præbuerat ad discendum.*

part. 3. f. 274 & in non-nullis Tal-

XXII מי שגירש את אשתו ועשה בינו ובינה שותפות או משא ומתן *Vbi repudiaverat quis uxorem, quacum nihilominus commercii societatem retinuerat, quæ in causa esset adeo redintegrandi eorum congressus, ut in forum eo nomine vocarentur, erant excommunicandi.*

mudis Ba- bylonii exem- plaribus cod. cap. fol. 25 a.

XXIII חכם ששמועתו רעה *sapiens cui mala fama.*

^f Gem. Bab. ad tit. Cholin cap. 1. fol.

XXIV המנדה מי שאינו חייב נידוי *Excommunicans^k alium immerentem.*

18 a.

Neque verò causæ hæ tam solæ quàm primariæ; tametsi etiam seculis vetustissimis, eodem continerentur excommunicationis causæ numero. Expressim Gemara Hierosolymitana^l; על עשרים *ob xxiv causas excommunicare solent.* Sed sparsim hæ in Gemaris leguntur; à Mose Maimonide^m aliisque si-

^g Ead. Gemar ad tit. Nidda cap. 2. fol. 13 b.

^h Ead. Gem. ad tit. Cethu- both cap. 2. fol. 28. a.

Xxx 2 mul enu- *ad tit. Moed katon cap. 3. fol. 17 a.* ^k Ibidem. ^l Ad tit. Moed katon cap. 3. fol. 81. col. 4. ^m Hal. Talm. Tora cap. 6. Elias de Widesh in Reshith Cochma l. 1. cap. 7. & id. Ios. Caro in Shulcan Aruch lib. Iore dea sect 334. §. 43. & id. Ioan. Coc. in Tit. Talm. Sanhedrin pag. 147. & Migdol. ad Maimon. par. 1. fol. 23 a. & vide jam Lexicon Chaldaic. Io. Buxt. col. 1303.

mūl enumeratæ. Et vides in nonnullis capitibus singularia quamplurima reperiri. Et memini Judæorum Londinensium universitatem ab Henrico Angliæ Rege tertio, impetrasse licentiam, ut à Magistris suis excommunicarentur, quotquot Judæi promissum cœmiterio suo Londini sustinendo subsidium solvere detrectarent.

^a Rot. Pat. 34. Hen 3. mēbr. 3. seu anno Christi 1251. Diplomatis regii verba sunt. *Rex Iustitiariis suisⁿ ad custodiam Iudæorum assignatis salutem. Sciatis quod concessimus Iudæis nostris London, quod Magistri Legis eorundem Iudæis in Civitate London promulgare possint sententiam excommunicationis in omnes illos Iudæos, qui subsidium aliquod promiserint ad cœmiterium suum London sustinendum, & illud non solverint, ita quod nos, & non alius, de Iudæis excommunicatis sufficientes emendas recipiamus. In cujus &c. T. R. apud Clarendon XXVIII die Junij.* Neque juxta veterem eorum disciplinam, tantummodò ex

^a Shulcan A. ruch lib. Iore Dea sect. 334. §. 37. sententia fori quis erat excommunicandus; nempe sive ex confessus magni sive ex viginti trium virorum sive ex trium virorum (nam triplex ita forum eis erat) autoritate. Nam non solum alteri alterum extra forum ob causas jam dictas excommunicare licuit, verum etiam in gravioribus aliquot causis, veluti ubi quis in caput Moed Katonⁿ decimum tertium commiserat, is qui præsens audierat חייב לנדותו ואם לא נידהו הוא עצמו חייב נידוי וצריך להתיר לו מיד כרי שלא יאחזיקוהו. Tal- mud Tora. cap. 7. & ibi si eum non excommunicaret, ipse etiam excommunicandus erat. Sed Abraham Ben David Josephi Caro^o. Sed immeritò excommunicantis temeritatem puniebat forum tum excommunicatione, tum aliter ut res ipsa postulabat. Excipiunt verò heic personas aliquot illustriores^p, quos docent aut nullatenus, aut cautissimè, nec publicè excommunicandos fuisse, extra causam Idololatriæ; veluti Sapientes seu Juris sui prudentes, qui nominis celebritate præcellebant, ac Principem fori seu ejusdem Patrem, qui Principi erat Secundarius. Quin nec legis studiosos sine summa deliberatione forum excommunicabat; licet tum hos, tum illos ob causas jam dictas graviter aliàs puniret. Etiam qui tantum ob illatam Magistro, Sapienti, seu Legis Studiofo

contumeliam excommunicabatur, eorum tantum consuetudine (juxta ea, quæ infra dicuntur) privabatur, qui Magistro, Sapienti seu Legis Studio dignitate inferiores erant. Si verò ob causam aliquam jam dictarum aliam, etiam & universorum; temperamentis, quæ infra dicuntur, adhibitis. Occurrit etiam interdum ⁹ תלמיד ⁹ *RafinGem. Bab. tit. Moed Katon c. 3. fol. 17 a. & vide Io. Buxtorf. Lexic. Chald. col. 2465. & Maimonid. halach. Nedarim c. ap. 1.* Sapiens seu Sapientis discipulus (Juris peritus Scientiâ celebris) potuit seipsum excommunicare & absolute seipsum. Formula autem hujus excommunicationis tum forensis, tum extrajudicialis illius, cuilibet, secundum jam ostensâ, permissâ, causâ primùm indicatâ, verbis in conceptis hujusmodi erat, ⁹ פלוני זה יהיה בשמטה ⁹ *N. sit in excommunicatione, seu shammatha, id est, excommunicatione sit obstrictus.* Etiam si adesset ipse excommunicandus, non secundâ sed tertiâ personâ rite excommunicabatur hac formulâ ⁹ פלוני זה בשמטה ⁹ *N. hic sit in excommunicatione.* Et, ubi ignorabatur excommunicandi nomen ⁹ יהוה גברת בשמטה ⁹ *Gem. Babyl. ad tit. Moed Katon cap. 3. fol. 17 a.* homo ille sit in shammatha seu excommunicatione. Quanquam enim נדוי מנדה מנדין ⁹ *Niddui, Menuda, Menadin* non raro in corpore Talmudico & commentariis Ebraeorum occurrit pro eo quod est *excommunicatio, excommunicatus, excommunicantes*, à verbo נדר ⁹ quod est *Separare*, nihilominus in ipso, tum forensi, tum extra forum solenni excommunicandi actu, non *Niddui*, sed *shammatha* ut magis proprium ac receptum usurpabatur; unde fit etiam quod in Gemara Babylonia ⁹ בשמטה ⁹ pro *in excommunicatione* & שמטה & ליה ⁹ *pro eo quod excommunicationem hanc* in alium pronuntiatam indicat, frequenter occurrat. Adeo ut manifestissimum sit vocabulum ⁹ שמטה ⁹ *shammatha* (quod pro eodem ipso expressissimè in decisione illâ de excommunicatione & Rish Lakish in Gemara Babylonia ⁹ memorata sumitur) à verbo שמטה ⁹ quod *separare, abdicare* aut ejusmodi quid primario & denique *excommunicare* significat, simpliciter deducendum esse; nec omnino à שמטה ⁹ *shem atha*, quod sonat *Dominus venit*, ut viri quidem docti ariolati sunt. Nec igitur meliùs faciunt qui *Niddui* & *shammatha* binas tradunt esse excommunicationis species contra locorum in commentariis Talmudicis innumerorum fidem. Et tamen, quâ vocabulorum horum, seu verborum, quibus conjugata sunt,

usus alijs in rebus, veluti in Votis, locum habuit, discrimen Ebræo-
⁴VidesisGem. Babylon. ad tit. Nedarim cap. 1. fol. 7 a. & Gloss. ib. & Mos. Mai- mon. halach. Nedarim c. 1. rum nonnullis inter ea^u fuisse visum est, (quod alii admittere no-
 lunt,) quatenus tamen ad solennem excommunicationem atti-
 nent, nullo modo ea esse invicem, aliter ac supra ostensum est, di-
 versa apud Talmudicos comperi. Qua de re plura mox. Effectus
 ac Finis excommunicationis huiusmodi, Jure communi, erat ut so-
 litæ popularium consuetudinis libertate reus privaretur, usque dum
 poenitentia ad bonam mentem rediens solveretur sententiâ. Scili-
⁵Gem. Bab. ad tit. Moed katon cap. 3. fol. 16. & 17. Maïm. hal. Talm. Tora c. 7. Shulcan Aruch lib. Iore dea cap. 334. §. 2. & 7. cet nec luctûs ritibus ei uti fas erat^x, ולא כוללין אותו בעשרה לכל, neque censebant eum in numero hominum de-
 nario, ubicunque scilicet (pro more gentis; cujus exempla sunt non-
 nulla libro secundo, ubi de profanatione Numinis agitur) *numerus*
ejusmodi necessarius. Nimirum ita coetus esse pars desiit, ut cum
 novem aliis decem non conficeret. Quin adjicitur in *Sepher Shul-*
can Aruch, אם ראו בית דין לנדות שלא יזמן בג' ולא יתכלל בעשרה, si ita visum esset
 foro, licuit interdici ei, ne convivio trium interesset, ne cum decem
 oraret, nec si mortuum haberet, quis eum sepeliret, nec, si filium, eum
 quis circumcideret. Sed verò ex Jure communi seu receptissimis
⁶Gemar. ad tit. Moed ka- ton cap. 3. fol. 81. col. 4. ⁷Ib. fol. 15 a. & ad tit. Be- racoth cap. 3. fol. 19 a. Al- phesius part. 1. fol. 388. & Mordecai ad tit. Moed ka- ton fol. 407. Halacoth Gedaloth fol. 104. ⁸Iosua cap. 7. 26. ⁹Misna tit. Sanhedrin cap. 6. moribus haudquaquam fas ei erat alteri (præter uxorem & liberos)
 intra spatium quatuor cubitorum assidere. Nec mortuus plangen-
 dus erat. Et Hierosolymitani^⁷; נידוהו ומת בנידויו וסקלו בית דין; Vbi quis excommu-
 nicatus moritur in excommunicatione sua, forum lapidat ejus tu-
 mulum, unde discas oportet cujuslibet excommunicati, qui mortuus
 fuerit, tumulum esse lapidandum. At verò Babylonii^⁸; אומר לא שיעמידו עליו גל אבנים כגלו של עכן אלא בית דין שולחין אבן גדולה על ארוננו ללמדך שכל המתנדה ומת בנידויו ב' ד' סוקלין את ארוננו
Id quod de lapidatione dicitur, ex sententia R. Iebudæ non ita
intelligendum est, saxorum cumulum super eum congeri, instar cu-
mulæ Achan^a. Sed ex jussu forensi relinquitur super tumulum ejus
saxum grande, ut inde discas, oportere cujuslibet excommunicati tu-
mulum esse lapidandum. Nam & lapidationis Poenæ, quæ gravissi-
 ma erat, ritus traditur fuisse^b, ut in prostrati pectus primò lapis uni-
 cus à testium altero immitteretur; undè etiam hæc Poenæ illius in
 excom-

excommunicati tumultu simulatio; quæ idcirco infligebatur, quia ^{c Maimonid. halach. Talmud Tora cap. 7.} *mortuus est, dum separabatur à cætu seu Ecclesia sua*; quemadmodum erat separatus etiam excommunicatus edicto illo Ezræ superiori in capite citato. Si verò excommunicatus ^{d Gem. utraque ad tit. Moed katon c. 3. &c. & desis Mosem Cor.ensem præcept. negat. 208.} poenitentia ductus solvi se desideraret, à privato, si privatus superstes eum excommunicasset; à foro aliquo seu cui fori potestas mandata est, si excommunicasset eum forum; & à Principe fori alicuius, si aut mortuus esset qui excommunicasset, aut plane ignotus esset, solvi solebat. Formula Solvendi excommunicatos erat, si ipse adesset, *לך ומחול לך* Absolutio tibi est; res est tibi remissa: si absens, *פלוגי שריו לו ומחול לו* Absolutio est N. & res est ei remissa. ^{e Gem. Bab. ad dict. tit. fol. 16 a. & gloss. ibid.} Ita tamen ut qui præsens excommunicatus est, præsens etiam, quàm fieri potuit, absolvendus. Pro diversitate peccati & peccantis moribus nunc citius nunc serius sequebatur Absolutio. Sed ut plurimum excommunicatio fiebat in diem tricesimum; unde sæpius ^{f Gem. Babylon. ad dict. tit. fol. 16 a. Maimon. halach. Talmud. Tora cap. 7. Moses Cor.ensis loco citato; Shulcan Aruch, lib. Iore Dea cap. 334. &c.} occurrit ^d *אין נידאי פחות משלשים* Excommunicatio non fit in tempus minus, quàm dies triginta. Intra hoc tempus expectabat forum, ut ad bonam rediret mentem, resipisceret, & quæ juberent ipsi, præstaret. Ita tamen ut interim verberibus etiam, pro fori arbitratu ^e esset puniendus. Post triginta dierum contumaciam, idem tempus semel iterabatur, adeò ut, ex jure, quod plerumque obtinebat, sexaginta dierum spatium excommunicati ^f contumaciæ ita permetteretur. At verò si neque intra id spatii poenitens Absolutionem peteret, *חריס* Cherem seu Anathemate feriebatur, id est, diris multò ^g gravioribus. Nam in ipsa excommunicatione non aliæ fuere diræ, quàm quæ solitâ popularium consuetudine eum privarent. In anathemate autem seu Cherem accedebant diræ qualescunque in vindictam execrationibus seu juramentis, sive adjici solent, sive tacite inesse existimantur. Carmen illud solenne ac horrendum hujusmodi erat ^h *פלוגי מוחרם וארור בו אלה בו שבועה בו נידוי* N. anathema sit, seu devotus, atque execrandus habeatur. Diræ imprecationes in eum, Iuramentum in eum, excommunicatio in eum. Quicquid scilicet horrendum est, sive c Numinis vindictam sive hominum

odium ^{b Ib. & Gem. Babylon. ad}

odium atque averſam conſuetudinem ſpectes, in hunc incidat. Hoc, ſi reſiſceret ita devotus, reſcindebatur ſimili planè formula, qua excommunicatio. At verò Devoti ſeu anathematis huius ſtatus peior multò fuit eo, qui erat excommunicati. Non dico ex iſſis ſolùm diris, verùm ex eo quod omnimodà ferè conſuetudine hominum privaretur. Conſuetudinis temperamenta vides non pauca excommunicato præſtitui. Huiusmodi autem devoto fermè nulla ſunt reli-
cta. אין נושאין ונותנין עמו ואין מתעסקין עמו אלא מעט עסק כדי

ⁱ Gemar Ba-
bylon. ad tit.
MoedKaton
cap. 3. fol. 15a.
Masmonid.
halach. Tal-
mud Tora
cap. 7. Alphe-
ſi part. 1. fol.
388a. Shul-
can Aruch l.
Iore Dea c.
334. §. 2. 7.
Ec. *Nullum cum eo habereⁱ licuit commercium, neq; illi omnino
adeſſe, niſi in quantum neceſſe eſſet ut aleretur; ſeu ne inedia more-
retur. Nam ne illud fieret, nec tamen aliorum conſuetudine fruere-
tur, faciebant ei פרנסתו בשביל חנות קטנה בשובל פרנסתו tabernaculum ſeu tugu-
rium exiguum quo alipoffet. Sed, pro arbitrio fori, manebat excom-
municatus ſine חרם ſeu anathemate, interdum ultra ſexageſimum
contumaciæ diem. Quin pro ejuſdem etiam libitu non ſolùm ipſe ita
contumax anathemate feriebatur, verùm etiã quiſquis cum eo com-
ederet ſeu biberet, aut intra quatuor cubitos ei adſideret; quæ omnia
facta ſunt כדי לייסרו וכדי לעשות סייג לתורה עד שלא יפרצו החוטאים*

^k Gemar. Ba-
bylon. ad tit.
MoedKaton
c. 3. fol. 16a.
Halacoth
Gedaloth
fol. 104. col. 4.
Alpheſi part.
1. fol. 388b.
Ec. *in ejus caſtigationem, atq; ut fieret ſepes legi talis, qualem peccatores
non perrumperent. Originem autē ſeu potius exempla, tum excom-
municationis, tum anathematis petunt^k fermè è Joſuæ, Nehemiæ &
Ezræ locis ſuperiùs obiter indicatis, præter hiftoriam ſacram de Da-
thane & Abiramo^l, & quæ ſunt ejuſmodi alia in Veteri federe.*

CAP. IX.

^l Numer. 16.
26. *Neque Conſecratum quempiam nomine Anathematis ut donarii facti, neq; eum
qui inter bona incommiſſum caderet, nec ſolenniori anathemate, ſive ante
ſive poſt excommunicationem, devotum, mortis reum, aut eo nomine occiden-
dum fuiſſe. Atque obiter de Apoſynagogis, ſeu qui extra ſynagogam fierent,
in Evangelio. Excommunicato Templum ingredi fas.*

Uadruplici ad hunc modum Anathematis ſeu & Che-
rem uſu ſeu notione apud Ebræos oſtenſâ, ſequitur ut
videamus, quomodo ex moribus ſeu interpretamen-
tis Magiſtrorum capiendus ſit locus ille^m Levitici de

Cherem

Cherem seu Anathemate & decæde seu morte ibi memoratâ. Certè si nulla distinctio & *Cherem* ibi adhibeatur, necesse est, ut, quicumque ullo anathematis genere jam indicato devoveretur, is etiam simul esset occidendus. Quod verò ad primum Anathematis genus, seu

donaria ultronea attinet, id in universum verum esse dictitant, neminem potuisse nomine sacri donarii consecrare quidquam *שאינו שלו*

quod suum non erat, atque ita in sua potestate ut illud alienandi, dis-

ponendi, esset sibi jus integrum. Verba autem illa *ex homine, ex*

pecore &c. in priori sacræ periochæ parte sic interpretantur ut in-

telligant Servos & Ancillas in sacros usus devotos. Non quoslibet,

sed tantum Cananæosⁿ seu servos & ancillas è Gentilibus in servitu-

tem sic ab Ebræis redactos, ut non minus essent in dominorum po-

testate, quàm operas præstarent, quàm ipsa pecora seu jumenta. Vitæ

tamen ac necis potestatem in servos & ancillas quascunque, nedum

in liberos, ex reipublicæ illius sacræ institutis, quenquam habuisse

non omninò agnoscunt. Neque ex anathemate ejusmodi seu con-

secratione servorum aut ancillarum aliud evenisse, quàm ut totum

jus, quod in eis antea domini consecrantis erat, jam sacerdotibus &

usibus sacris cederet^o; veluti potestas jubendi & utendi eorum o-

peris assiduis, quæ nec redimi quibant. Et de anathematis ejus-

modi, atque de rerum consecratarum possessione ac redemptione

solennis erat quotannis cognitio in foro x v die Adar^p qui ferè Fe-

ⁿ Misna tit.

Eracin cap. 7

& Gem. Bab.

ibid. fol. 28 a.

Sepher si-

phra col. 236.

Pesiktha

Zothertha

fol. 36. col. 1.

Moses Miko-

12. s. precept.

affirmat. 2.

fol. 195. col. 2.

^o Gemar. Ba-

bylon. ad tit.

Eracin cap. 9.

fol. 28. & 29.

Abarbinel in

Pirush Tora

fol. 275. col. 2.

aliss p. 351.

^p Gemar. Hi-

erolim. ad

tit. de Siclis

cap. 1. fol. 46.

col. 7. in Ba-

bylon. fol. 2.

& Maimon.

halach. Era-

cin cap. 8.

^q Tit. Eracin

cap. 7. Mai-

monid. tit. E-

racin Veche-

mim cap. 6.

Moses Miko-

12. s. precept.

affirmat. 132.

fol. 159. col. 2.

ventis non erant, attinebat, veluti ad hostes, in quos bellum inferendum. Neque verò cuiquam Ebræo erat tanta potestas sui, ut in alterius servitutem non redimendam transire posset. Adeoque in hoc primo anathematis genere tantum abest, ut ultroneam cædem admittant aliquam humanam, ut ex ipso anathemate nil aliud præter ipsum devoventis jus seu dominium, quod ex contractu aliquo mutare potuit, alienari velint. Cui nemo est hominum, qui vitæ & necis, extra anathema, potestatem hæcenus assignavit. Atque hæc, ex eorum mente, apertiora erunt, si, quid etiam de ceteris anathematis generibus, quæ cædis cuicunque permissæ in eis ratio aliqua habeatur, hæc statuamus, dispiciamus. Genus tertium seu ubi ex anathemate quid in commissum cadit (nam secundum, seu quod certæ perditioni atque internecioni devovetur, inferius & postremo tractabitur) nihil in se habet quod servi, verbi gratiâ, qui solus ex ejusmodi anathemate, dum personas tantum spectamus, in commissum cadere potuit, cædem introducat. Neque ejusmodi rei vestigium aliquod in commentariis eorum reperio. Quod si ita aliquando fuisset ut servus ejusmodi anathemate, cum ceteris domini devoti bonis, devotus interfici potuisset, id sanè Poenæ nomine, non cædis extra rationem Poenæ ultroneæ, venisset. Nam ita fieri potuit, ut servus domini criminis particeps simul cum domino ipso morte damnaretur, si lex ita anathematis obtinuisset. Id quod etiam rectè dicendum est de generis anathematis quarti speciebus illis binis, quæ in unicam satis recidunt, si conditiones in priori præstitutæ tollantur, aut non perimpeantur. Scilicet, si liberum fuisset sive carnifici sive alteri cuiquam devotum istiusmodi diris occidere, cædes ea in Poenæ augmentum fuisset; non, citra Poenæ rationem, ultronea aut quæ è libitu cujusquam venderet. Sed verò neque ejusmodi devotum horrendisque, ut vides, diris onustum cuiquam occidere fas fuisse comperio; eo nimirum nomine quòd ita devotus esset, aut anathema adeo execrabile omnibus haberetur; tametsi occurrat apud

^r Io. Buxtorf.
in Instit. E-
bræic. Hebraic.
pag. 58.

virum clarissimum rebusque in Ebraicis versatissimum, etiam ejus qui excommunicatione illa *shammatha* dictâ damnatus est, cujusvis^r manibus vitam expositam esse & cuilibet cum interficiendi fuisse libe-

se liberam potestatem. Sed verò quod pacetanti viri dictum sit, non solum in commentariis Talmudicis nihil ejusmodi haberi puto, sed contrarium inde manifestò probari. Mitto illum ibi excommunicationem illam *shammatha* postremam five facere five admittere (nam obiter tantum rem tractat) & *תש* Cherem secundam, quin & à *Niddui* diversam omniumque gravissimam; quæ res se aliter multò habet ut ex jam dictis liquet. Etiam & alibi¹ vir doctissimus satis agnovit. Neque tanta est autoritas Eliæ Levitæ² aut Davidis de Po-³mis, qui non tam Jurisconsulti, quàm Grammatici oscitanter tres species *חרמות* seu Anathematum faciunt *Niddui*, *Cherem* & *shammatha* atque hoc ordine alteram alteri & tempore & dignitate præponunt, ut ab eis, quæ tum è gravissimis gentis Jurisconsultis ac Magistris recentioribus, tum ex ipso corpore Talmudico supra allata sunt, omnino dimoveamur. Nec ubi in lingua⁴ Targumica alibi ve-⁵ occurrit interdum, sed puto rarissimè, *שמתא* pro *חרם*, quasi diversa hæc non essent, aliud est præter catachresin, è quâ, ut fieri amat, verba sensûs cognationis, licet interim diversi, se invicem quandoque permutant. Etiam perperam heic Paulus Fagius ipsa Eliæ verba vertit; *אם לא שב היו משמתין אותו ופי' שמתא שם מיתה* ⁶ *si adhuc non agit pœnitentiam* (ita loquitur Elias, sed contra Talmudicorum disciplinam, de eo qui *תש* Cherem devotus est) *reum mortis judicant, ut sit sensus שמתא, ibi mors.* Sic Fagius; ubi mortis reus ei habetur is qui ita anathemate feriebatur. At verò verba illa tantum sonant, *si adhuc pœnitentiam non agit, eo genere anathematiz seu excommunicationis quod shammatha nuncupatur, eum devotent.* Et exponitur *shammatha* per *sham mitha*, id est, *ibi mors.* Nimirum de morte, quâ eâ damnandus foret five excommunicatus five devotus, ibi nihil habet Elias. Sed ipsum vocabulum Talmudicum *שמת*, quod excommunicare denotat, usurpat, & dein subjungit quorundam non tam etymon, quàm allusionem *שחammatha*,⁷ cujus quidem autor est Rabin Gemara Babylonia⁸, quemadmodum alterius illius *תהה שחamma theha*, id est, *desolatio erit* autor est Rabbi Samuel eodem in loco. Sed hæc nihil omninò faciunt ad probandum, mortis omninò reum fuisse five excommuni-⁹ catum

¹ Lexic. Chal. col. 2469.

² In Thisbi Verb. נידוי & Verb.

³ שמתא & de etiam I.

⁴ Drusium 9.

⁵ Resp. lib.

⁶ 1. quest. 9. &

⁷ Ludov. Ca-

⁸ pellu in spi-

⁹ cileg. ad. D.

¹⁰ Ioan. cap. 9.

¹¹ comm. 22. &

¹² in Diatrib.

¹³ de Soro Ieph-

¹⁴ tha pag. 174.

¹⁵ David de Po-

¹⁶ mis in Lexi-

¹⁷ co pag. 226.

¹⁸ col. 2. Cornel.

¹⁹ Bertram de

²⁰ Politia lu-

²¹ dasc. cap. 7.

²² Paraphras.

²³ Ionathani

²⁴ tribut. Deu-

²⁵ teron. 7. 26.

²⁶ Ad tit. Mo-

²⁷ eo katon c. 3.

²⁸ fol. 17 a. & de

²⁹ Halacoth

³⁰ gedaloth fol.

³¹ 104. col. 4. &

³² Baal Aruch

³³ in שמת

catum sive huiusmodi devotum. Lusus sunt grammatici; integrâ & planè alienâ intereâ significatione שַׁמְמָתָא verbi unde שַׁמְמָתָא *shammatha*, pro eo quod est simpliciter *excommunicare* & *excommunication*. Sed demum nil manifestius est, quàm neque excommunicatum, neque devotum mortis reum habitum esse, aut cuiusquam manibus more gentis expositum; cum etiam devoto, ex majorum instituto tabernaculum sibi singulare, quo seorsim & à popularium coetu remotus aleretur, ut supra ostensum est, esset assignandum. Popularium consuetudine ita שַׁמְמָתָא *shammatha* seu excommunicatione atque anathemate seu שַׁרְעָם *Cherem*, ut jam dictum est, ex sententia seu denuntiatione forensi privatos, ipsos fuisse credo ἀποσυναγωγῆς seu à *Synagoga* ejectos, quales fieri impensè timebant Judæi multi, iiq; ex principibus, ut in Evangelio D. Joannis memoratur. *Conspiraverant*, inquit ille³, *Judæi, ut, si quis eum confiteretur esse Christum, ἀποσυναγωγῆς ῥύνηται, extra Synagoram fieret seu Synagogâ moveretur.* Et ex principibus² multi crediderunt in eum; sed propter Phariseos non confitebatur ἵνα μὴ ἀποσυναγωγῆς ῥύωνται, ut de Synagoga non ejicerentur. Atque ipse Servator^a, ἀποσυναγωγῆς ποιήσῃ ὑμᾶς *Absque Synagoga seu sine Synagoga facient vos.* Syrus primo & tertio loco substituit id, quod significat ejici, in hoc è Synagogis suis, in illo simpliciter è Synagoga. Secundo verò loco habet ἵνα μὴ ῥύωνται, ne essent foras à Synagoga. Atque hunc sequitur Arabs, cui Synagoga vocatur, notissimo illo in Oriente pro conventu seu Synagoga vocabulo, *الجماعة* *Alga-*

³ Cap. 9. 22.
² Cap. 12. 42.
^a Cap. 16. 2.

^b Synod. 7. Nr
sam. ult. 4.

maiah. In oratione item Athanasii^b de Imagine Christi Berytiensi, Judæum, cujus in ædibus illa reperta est, generis sui primores, ἀποσυναγωγῆς ποιήσαντες ἤλασαν. *Extra Synagoram facientes expulerunt.* Video viros doctos Synagoram in huiusmodi versionibus, atque in composito illo è Synagoga factò sive pro eo sumere, quod erat solennis in Synagogis, locis ita dictis, conventus, sive pro ipso loco, ædibus Synagogæ, seu בֵּית כְּנֶסֶת *domo congregationis*, eadem notione, quâ Christiani ædes sacras seu Templum, etiam Ecclesiam, quo nomine congregatio itidem denotatur, nuncupare solemus.

Quâ

Quâ notione sæpissimè in Evangeliiis Synagoga sumitur, velut in eo. *Synagogam^c nobis ipse edificavit.* Sed verò & Synagogis Deus invocabatur, tum Sabbatis, tum secundâ & quintâ feriâ, idque ritu solenni. Cæterum notissima est τὸ συναγωγῆς notio illa duplex. Altera eo in sensu, quem jam diximus, quo item verbum Synagogæ in aliis linguis hodieque utimur. Altera, qua omnimodus populi plebisve sive totius sive partis conventus denotatur, quemadmodum in Pentateuco & Prophetis ubi sæpissimè apud Hellenistas συναγωγῆ pro קהל substituitur^d, quod *populi conventum seu totum populum* seu Ecclesiam universalem illis significat, uti etiam sexcenties pro עדה^e, quod idem ferme sonat. Unde etiam habetur *Synagoga peccantium^f, Synagoga superborum, Ludentium^g*, id genus alia; quibus res luce clarior fit, frequentissimum fuisse in lingua Hellenistica τὸ συναγωγῆ seu Synagogæ usum pro eo quod generatim *conventum, congressum, cætum hominum* qualemcunque innuit. Atque ex hac notione Vir præclarus ad D. Matthæum, *Synagoga*, inquit^h, *significat conventicula, quæ fieri solent in plateis ac foro seu triviis.* Quodcum ita sit, posterior sanè Synagogæ notio multò accommodatior videtur locis illis de eo quod est extra Synagogam fieri seu ἔκτος συναγωγῆς, quàm prior illa, quâ loci Synagogarum, sensu angustiori, seu conventicula Judæorum in locis illis indicantur. Nimirum Synagogis priori sensu motos esse quospiam, ita ut interea aliis hominum cœtibus liberè interessent, nullibi in Ebraeorum disciplinâ reperitur. Posteriori verò, tam Excommunicatus quàm Devotus anathemate (juxta ea quæ superiùs dicta sunt,) aut motus erat, aut pro fori libitu moveri poterat, & privari solitâ congressûs hominum libertate. De anathemate devoto, res palam est. Nam omnimodâ præter eam, quæ victui in tuguriolo sibi singulari necessaria erat; hominum consuetudine privabatur, ut est ostensum. Atque is plane à *communicatione orationis & conventus & omnis sancti commercii relegabatur*, quemadmodum de hujusmodi anathemate sub initiis Ecclesiæ Christianæ loquitur Tertullianusⁱ. Excommunicatum autem non malè dixerit quis, itidem solita hominum consuetudine semotum seu extra Synagogam fieri (secunda Synagogæ

^c D. Luc. 7. 5.

^d Exod. 16. 3.

^e Levit. 4. 13.

^f Num. 10. 7.

^g Deuter. 5. 2.

^h Exod. 12. 3.

ⁱ Levit. 4. 13.

^j Numer. 1. 13.

^k Syriacides

^l 3. 30. 16. 7.

^m Jerem. 31. 4.

ⁿ Erasmus in

^o notis ad D.

^p Matth. cap. 6.

^q Advers. gē-

^r tes cap. 30.

notione,) cum ex iure communi ei intra quatuor cubitos nemini, secundum id quod monstravimus, assidere licuerit, nec solitis conventiculis interesse. Adeo ut extra Synagogam fieri seu συναγωγή denotaret *solita hominum* scilicet popularium *consuetudine privari, exterminari, dispellere*. Et sanè peculiare erat etiam Hellenistis^k verbum συναγᾶν pro eo quod est quomodocunque *abigere seu expellere*. Suadet etiam posteriori notione Synagogam apud D. Joannem locis indicatis sumendam singularis ille apud eum alibi τῆ συναγωγῆς usus. Nam cum apud Evangelistas ceteros frequentius priori notione sumatur, quorum nullus id quod est extra Synagogam fieri meminit, & D. Joannes semel tantummodò vocabulum illud Synagogæ nudum ipse usurpaverit, vix est ut non sentiamus ipsum etiam posteriore, quæ multò frequentior est in lingua Hellenistica, notione usum fuisse. Sic enim ille de Servatore Pontifici, de doctrina ejus, atque discipulis interroganti respondente; Respondit^l ei Iesus, Ego palam locutus sum Mundo. Ego semper docui ἐν τῇ συναγωγῇ καὶ ἐν ταῖς ἱερῶν ὅπου πάντοτε οἱ Ἰδαῖοι συνέρχονται *in Synagoga & in templo, ubi semper Iudei conveniunt*. Sic codices nonnulli. Alii ὅπου πάντες οἱ Ἰδαῖοι, &c. *Vbi Iudei universi conveniunt*. Atque ita sanè non vulgata solùm, sed & Syrus & Arabs. Certè haut ita commodè capitur heic Synagoga pro particulari aliquo loco eo nomine signato, aut pro plurimis ejusmodi Synagogis; sed potius pro ipso populi Hierosolymitani qualicunque conventu publico; quod proculdubio intellexit Arabs, dum ibi substituit في الهيكل وفي المساجع حيث يجتمع كل اليهود *in Templo & Synagoga, seu cætu, ubi conveniunt Iudei universi*. Et demum in vetustissima illa excommunicationis atque anathematis formulâ apud Ezram^m habetur. בדרל מקהל הגולה *determinabitur ab Ecclesia seu populo transmigrationis seu eorum*, qui è captivitate redierant, quod planè ipsum est συναγωγή fieri, ut appositissimè monuit V. doctissimus Ludovicus Capellus in Spicilegio ad D. Joannem. Nec sanè Locis sacris ejectos fuisse aposynagogos seu excommunicatos, sed hominum tantùm coetu, inde satis evincitur, quòd

^k 4 Regum 5.
3.6. & 7.

^l D. Joann.
18. 20.

^m Cap. 10.8.

quòd etiam Templum ipsum ingredi excommunicatis ejusmodi nefas non esset; quod palàm elicitur è titulo Talmudico *Middoth*ⁿ, ⁿ *Cap. 4. 5. 2.* ubi legitur, si quis rogatus cur sinistrorsum, & non, ut ritus aliàs obtinuit, dextrorsum se vertens Templum ingrederetur, responderet *שאני מנודה* *quoniam ego excommunicatus sum*, ex more solenni ei reponendum fuisse *השוכן בבית הזה יתן בלבך ותשמע לדברי חבריך* *qui hanc ad eum inhabitat, indet cordi tuo, ut auscultes verbis sociorum tuorum, quo fiat, ut recipiant te.* Sed verò undenam evenisse putandum est, ita Phariseos seu qui rebus tunc ante alios præerant, minis sive Excommunicationis sive Anathematis sive utriusque (nam qui non resipiscerent, tam hoc quam illà damnabantur) eos qui Christum confiterentur deterruisse, etiam & excommunicandos seu devovendos fore denuntiâsse, nec tamen ipsum Servatorem, quem ita odio habebant, excommunicatum ivisse? Si conjecturam ex Ebraeorum Disciplina adjicere fas sit, fanè in promptu satis videtur. Nam ut nequiquam omninò excommunicabant sive Principem sive Patrem Fori alicujus sive jurisprudentiâ celebriorem, ita neque Juris sui studiosum (quem *תלמיד חכם* nuncupant, id est, discipulum sapientis seu philosophum) sine summa deliberatione; quod & ante^o memoravimus. Maimonides^p; *כל תלמיד חכם* ^o *Cap. 7.* *Neque inter Ju-* ^p *Halac. Talmud Tora. cap. 7.* *ris studiosos reperitur aliquis, quem temerè seu sine summa deliberatione excommunicare fas erat, ne quidem foro.* Ita etiam Gemara Babylonia^q. Et temerè excommunicans minimè ex jure excommunicandum, etiam & ipse excommunicandus erat, ut videre est in *Causarum viginti quatuor suprâ memoratarum postremâ.* Hinc fanè suspicandum est, ob Servatoris, quâ jurisprudentissimus erat & nominis inde celeberrimi, dignitatem, excommunicatione ejus abstinuisset etiam ipsos, qui interea Christianos seu sequaces ejus è turba, excommunicatione terrebant. Neque obstat quod legitur apud D. Joannem^r, etiam Principes fuisse qui licet crederent, metu tamen ^r *Cap. 12. 42.* excommunicationis, fidem suam profiteri non auderent. Nam Principum nomine quamplurimi fuere (veluti tribuum, vicium, stationum, familiarum) qui, ut fori Principes aut legis studiosi, minimè ex-

commu-

communicatione adeò liberi. Sed verò habetur in corpore Talmudico narratiuncula de ipso D. Jesu Christo excommunicato, Alexandriae Ægypti, ab Josua Ben Perachia Synedrii magni Principe qui illuc ut comes, cum eo (sic illi) fugerat, ab Jannæi tyrannide. Quasi verò Jannæus (sive Alexandrum cognominem, sive Joannem Hyrcanum, ut nonnulli, intelligas) Christo esset coævus, qui centum seu plurimis ante annis Rex & Pontifex Judæorum ad plures abierat. Sed rarum non esse, tempora illius seculi Ebræis confundi, aliterque multò atque à Christianis putari, sciunt qui Chronica eorum saluta-

¹ Ad tit. Sanhedrin cap. 11. fol. 107 b.

runt. Verba sunt Gemaræ Babyloniac¹; *אזל רבי יהושע בן פרחיה*; *descendit Rabbi Iosua Ben Perachia & Iesu Alexandriam quæ est Ægypti*. Dein aiunt, Rabbi Simeonem, Ben Shatach, sive Patrem sive Principem Synedrii, cujus Soror,

² Ibid. & Sepher Iuchasin fol. 67 a.

quæ Jannæo uxor fuit, (sic volunt²) illuc etiam descenderat, à Perachiade, qui Præceptor ei fuerat, petiisse, ut ipsam hospitio exciperet.

³ & vide gloss. ad Kidduschin f. 66 a.

Advenientem autem salutasse Jesum, ac de ea dixisse *כמה יפה אכסניא* *quam pulchra hospes hæc?* adjecisse verò Perachiadem, *עיניה טרוטות* *oculos ei fuisse teretes seu rotundos*. Jesum reposuisse, *רשע בכך אתה* *improbe, rebus ejusmodi tu occuparis!* oculis ejus caperis³!

⁴ Vide supra cap. 7. Caus. 1.

Ob quod dictærium veluti probrosum nec impunè in legis magistrum celebrem emittendum, *אפיק ארבע מאות שיפורי ושמתי* *produxit quadringentas buccinas* (nempe R. Josua Ben Perachia) & *excommunicavit eum*. Quò spectat quod paulò ante in eadem Gemara legitur de Jesu utraque manu à Perachiade depulso. Dominum autem nostrum Jesum Christum ibi Talmudicis intelligi palàm est. Nam simplici illo nomine *ישו* cum eis denotari est solenne. Et de eo capiunt, qui locum integrum, non aliam ob causam, è Talmude Babylonico editionis Basiliensis, cum aliis non paucis, expurgando deturbarunt. Sed in his nimii sumus. Hoc liceat obiter adnotare, ubi legitur apud Virum doctissimum⁴, reperiri in libro

⁵ 1. Drus. Præcept. it. lib. 4. ad D. Ioan. cap. 9. 22.

præceptorum majore 67. 4. Soliti sunt excommunicare per Maledictionem, per Separationem, per Maranatha, & per alia ejus generis,

⁶ 1. ad Corin. 16. 22.

perinde ac si ipsum anathema, adjecto vocabulo Maranatha, cujus in initiis Ecclesiæ Christianæ⁵ mentio, eo ipso nomine in Talmu-

dica

dica Judæorum disciplina compertum fuisset; planè lapsus memo-
riæ est. Verba loci citati sunt², הורו הגאונים שמי שנתהייב שבועה, ^a *Moses Ka-*
לבנו אינו משביעו בשבועת האלה כמו שרגילים להחרים באלה ² *Zensis pra-*
ובנידוי בשמתא וכיוצא בזה שהרי זה בא לקללת אביו אלא משביעי ^{cept. Negat.}
^{119.} *Decreverunt Gaonim seu Prudentes, ubi pater*
quis adjurandus est in rem filii, non adjurandum esse juramento exe-
crationis; quemadmodum fieri solet, ubi deo ventur adjurati per
Anathema, Diris, Excommunicatione (seu Niddui) Shammatha
(quodidem, ut superius fusè ostenditur, significat) atque ejusmodi a-
liis. Scilicet hæc sonant in execrationem patris ejus. Adjurant
igitur eum juramento in quo execratio nulla exprimitur. Quæ su-
perius adductis nullibi obstant. Uti nec quod habet ibi Drusius è
libro Musar, de porta Templi, quæ Excommunicatorum & Iugen-
tium erat. Nam simplici Templi ingressu, jure communi, (quod &
antè monitum est) excommunicatus seu מנודה interdictus non erat. ^a Præter com-
Maranatha fortè ibi substituit; ideo quòd cum aliis viris doctis ^a tam ^{ment. Th. Be-}
*veteribus, quàm recentioris ævi vocabulum illud idem ipsum esse exi- ² *æ atq; alio-**
stimavit ^b cum Shammatha. Certè שם אתה Sham seu Shem atha, ^{rum ad 1 Co-}
fic scriptum & divisum, significare potest Dominus venit, quemad- ^{rinth. 16. 22.}
*modum & significat מרן אתה Maranatha. Et video viris doctis ^c *Vide I. Bux-**
simis placere, tempore D. Pauli hoc Syriacè usurpatum pro eo quod ^{torf. in Lexi-}
postea Talmudicis dictum Shem atha; perinde ac si tam in hoc, ^{co Chaldaico.}
quàm in altero Dominus venit semper pariter compertum fuisset; ^{col. 1249. &}
saltem ex allusione seu soni similitudine recepta, licet non ex Etymo- ^{2466.}
*logia. Sed nec apud Talmudicos video hætenùs ejusmodi omni- ^b *Ipsè ad 1 Co-**
nò è שם Shammatha allusionem natam, licet aliæ aliquæ, ut præmis- ^{rinth. 16. 22.}
*sum est, occurrant. Nectam videtur apud D. Paulum מרן Marana- ^c *Videsis Da-**
tha nomen Anathematis esse ibi memorati, quàm exclamationem ^{niel. Heins-}
solennem^c, seu epiphonema, aut asseverationem sanctiorem ad- ^{um Exercit.}
jectam. Græca sunt ἡ τὸ ἀνάθεμα μαρὰν ἀθά, sit anathema; maran ^{Sacr. ad cap.}
atha. Syrus, ܡܪܢܐܢܐܬܗ sit Cherem, id est, anathema; Domi- ^{21. D. Ioan.}
nus venit. Arabs, فليكن مخرجاً من رحاء الرب sit devotus ^{pag. 240. præ-}
à spe Domini. Ipsum Maranatha retinent versiones pleræque re- ^{ter Theophy-}
^{lactum, Am-}
^{brosum, Hie-}
^{ronymum}
^{(quos & me-}
^{morat Eras-}
^{mus; Bedam}
^{& Isidorum}
^{Clarium ad}
^{1 Corinth. 16.}
^{22.}

^a Præter com-
ment. Th. Be-
t. & atq; alio-
rum ad 1 Co-
rinth. 16. 22.
- Vide I. Bux-
torf. in Lexi-
co Chaldaico.
- col. 1249. &
2466.

^b Ipse ad 1 Co-
rinth. 16. 22.

^c *Videsis Da-*
niel. Heinfi-
-um Exercit.

Sacr. ad cap.
21. D. Ioan.
pag. 240. præ-
ter Theophy-
lactum, Am-
brosium, Hie-

ronymum
(quos & me-
morat Eras-
mus; Bedam
& Isidorum
Clarum ad
1 Corinth. 16.

centiores. At verò in Germanica Lutheri legitur, **Der sey Anathema Maharam Motha**, uti & in Danica illius sequaci **hand vere Anathema Maharam Motha**. Scilicet *Maranatha* voluere sub Lutheri ævum cum ipso alii aliqui, depravatum esse vocabulum, ex eo quod potius in origine *Maharam motha* fuisset, seu **מחרם מוטה** quod significaret *devotus* seu *anathematizatus usque ad mortem*, quemadmodum & in nota Germanicè Epistolæ ad Corinthios primæ subjecta visitur. Unde & versio, quâ Ecclesia Anglicana superiori in seculo usa est, habet ibi **Let him be had in execration, yea excommunicated to death**. Et in Latina, quam Galterus Deloenus Henrico Angliæ Regi octavo Biblioscopus ei dedicatam publicavit^d, *Maranatha* per *Dominus* seu *Dominus noster* (nam variatio illa ex eo evenit, quod volunt aliqui;^e ibi esse pronomem affixum) *venit* vertitur quidem in adjecta notula; sed *nisi fortè*, inquit ille, *vitiosè scriptum sit pro Maharamatha*, quod *internecionem* significat, deductum à **מחרם**, quod *Malachias* suam prophetiam absolvit: Neque novum est hunc D. Pauli locum ad illud *Malachia*^f referre. Ibi scilicet legitur **פן אבותי את הארץ בהרם** *ne fortè veniam, & percutiam terram anathemate*. Sed & inde sensus D. Pauli nonnullis fit, *veniat Dominus, & cum æterno exitio feriat*. Sed *Jacobus Simanca*^g, quidam, inquit, *hanc sive fabulam sive historiam retulit*. *Maranatha* *anathematis* *significationem* induit ex illo eventu, quia *Iudæi* *gloriantes* de venturo *Messia* dicere solebant vulgo, *Maran*, hoc est, *Dominus noster*: contra quos *Christiani* dicebant *Maran atha*, *Dominus noster venit*. *Hinc inimicitia orta inter Christianos & Iudæos*, quorum in ore erat *Maran*, quos per contemptum *Christiani* *Maranitas* vocabant & illis obtrudebant, *maranatha*, id est, *Dominus noster venit* vel *invitis vobis*, *irridentes* eos & illis male precantes. Unde apud nostrates vulgo *Maranos* appellant eos, qui ex *Iudæis* descendentes apostatae facti sunt, *Messiam suum expectantes*. Commentum pulchrum! De *Ebræorum* autem *Excommunicationibus*, vide sis nunc etiam *Aloysium Novarinum*^h.

^d Londini
1549.

^e Vide Eliam
in Thesb. &
Buxtorf. Le-
xic. Talmu-
dic. col. 1248.

^f Cap. & com-
mate postre-
mo.

^g De Catheli-
ca Institut.
lib. 27. §. 8.

^h Schendi-
asm. sacro-
proph. lib. 7.
cap. 10.

CAP. X.

De illo Anathematis genere, quo expressim Homines ex Jure Belli, seu Militari neci Devoverentur.

EX Jam ostensis manifestum est, hominem Anathemate sive Primi sive Tertii sive Quarti generis (juxta ea quæ de anathemate capitibus tribus proximè superioribus explicantur) devotum, eo nomine, ex Ebraeorum sententia, non Jure occidendum fuisse. Cædes verò planè ultronea, de qua disputamus, locum tantummodò habere potuerat (si modò daretur, occidendum fuisse ejusmodi devotum) in genere Primo. Nam in reliquis binis planè Poena fuisset cædes, quod & concedunt in genere Quarto illi, qui de ejusmodi devoto velut mortis reo perperam loquuntur. Et ad Poenæ planè, sed coelestis, rationem spectat, si credibile sit, quod habet Josephusⁱ de eis qui in Essenorum sectam admissi, (non sine anathemate in seipsos horrendo Quarti generis denuntiato, si disciplinam, quam amplecterentur, violarent) & postmodum ob delicta graviora consortio ejecti, nec cibum quidem oblatum capere potuerunt, sed more pecudum herbas decerpentes fame miserrimè, nisi reciperentur, periére. Quod autem genus Anathematis Secundum spectat seu ad anathema illud internecioni & deperditioni expressim devotum, cujus scilicet usus Bellis suscipiendis prævius esse solebat, adeoque sive ad Hostes ac Captivos, sive ad Cives Jura militaria violantes duntaxat, quâ ad homines, attinuit; id ipsum est Anathema seu *Cherem*, secundum Magistrorum aliquot eorumque nominis præclari sententiam, quod in postrema parte legis illius in Levitico^k sacrae occurrit. *Omne anathema, quod devovetur* ⁱ De bello Judaico lib. 2. cap. 12. gr. 7. Lit. ^k Cap. 27. 29. דבר הקדש *ex homine, non redimatur; mortem moriatur.* Quod non de consecratis, devotis seu anathematizatis ejusdem generis, quod comma præcedens occupat, volunt intelligendum; scilicet de ultronea, sive servi, sive jumenti, sive cujuscunque bestiae consecratione in usus sacros, ad quos tantum comma illud spectare consentiunt Ebraei omnes; sed de hostibus tantum aut civibus Jura militaria violantibus morti devotis, (quâ scilicet homines ea in lege comprehenduntur,)

¹ Numer. 18.
14. Vide Ge-
mar. Babi ad
tit. Erakin
cap. 9. fol. 28.
§ 29.

^m Numer. 21.
2. Vide sis ibi
D. August.
quest. 40. §
adde D. Hie-
ronym. ad Al-
gasium q. 9.

tur,) qui non redimendi, sed ad unum omnes morti tradendi erant. Priori nimirum in commate donaria seu anathemata sacros in usus consecrata & sacerdotibus Jure communi¹ possidenda contineri aiunt, qualia necesse erat ut essent è devoventis bonis secundum ipsa verba sacra, *כל אשר לו ex omnibus, quæ sua sunt*, veluti signanter dicta ad excludendum anathema quodcunque ex eis, quæ necdum devoventis erant in bonis, nec, post devotionem, humanis usibus seu commodo omnino applicanda, sed plane delenda. Hujus autem generis cum Unicum duntaxat esset Anathema, idque aut in hostibus seu civitatibus, in quas bellum inferendum erat devovendis, (quale ad usus sacros seu sacerdotum possessionem nemo devovens attinere volebat) quemadmodum illud Ebræorum de Araditis^m, *וּנְתַתֵּנוּ בְּיַד הַכּוֹנֵן עָלֵינוּ* *vovit Israel votum Domino dicens, si tradendo tradideris populum istum in manum meam, והחרמתי את עריהם etiam morti & inter-* necioni *devovebo urbes eorum*, unde, populo ex hoc anathemate deleto, locus ipse *חרמה Chorma seu Anathema* dicebatur; Aut in Jure militaria violentibus neci similiter devovendis, ut prætermittamus exempla superius ea de re memorata; commate in hoc breviusculo proximè subsequente, hoc genus Anathematis tunc satis generali illo nomine cognitum existimant designari. Perinde ac si in commatis illis scriptum fuisset; ubi quid de suo quis in sacros sacerdotum usus, sive hominem, sive bestiam, sive agrum consecraverit seu devoverit, non vendatur, non redimatur, quia sanctum est, nec in usus profanos omnino revocandum; Et tantum de hoc ita fiat. Nam in principio commatis prioris *אך* *tantum* etiam ad hanc rem præfigi notant. At verò ubi quis devoverit quid *בן האדם ex homi-* ne, seu ex hominibus, juxta nempe notissimum illud devoventi morem bello prævium, adeo ut nil præter necem destructionem atque excidium devoti sit postmodum, ex ipso voto seu anathemate, expectandum, ibi tantum abest, sive vendatur sive redimatur, sive sanctum maneat Domino, ut Jure fieri nequeat; quin plane sit delendum; & sive homo fuerit sive animal quodcunque aliud, interficiendum. Ita devovens priori in commate fit *משלוי המחריים devovens id, quod suis esset in bonis*; in posteriori *מן האדם המחריים*

שלו *devovens ex hominibus seu homines, qui sui quidem non essent*; tametsi ita in devoventis potestate haberentur, ut ex Jure belli seu militiae singulari suum sortiretur effectum ipsa devotatio, quem admodum ibi distinguit Isaac Abarbinelⁿ. Qui de specie utraq; subjungit כנגד המין הראשון אמר אך כל חרם אשר יחרים איש וגו' לא ימכר ולא יגאל לפי שהחרם ההוא הוא קדש קדשים ל"י ומה שהיה קדש ל"י לא ימכר כי הוא אסור בהנאה ולכך החרם הזה הוא לה בלבד ועל המין השני אמר כל חרם אשר יחרם ל"י מן האדם לא יפדה מות יומת ומה המין היה חרם יריחו שאם יגיע ליד איש ישראל נפש אדם מהנלכדים שמה לא יוכל לפדות אותו אבל על כל פנים מות יומת אך בחרם שיחרים איש עבדו ל"י לא יומת לך ינתן לחטוב עצים ולשאוב מים *De prima specie ait sacra scriptura, Tantum omne anathema quod quis devoverit &c. Non vendatur nec redimatur; quoniam scilicet hujusmodi anathema est sanctissimum Domino. Et quod ita sacratum est Domino, non vendatur, quia profanis usibus interdictum est. Idcirco anathema hoc tantum est Domini. De secundâ verò specie ait, omne anathema, quod devoverit quis ex homine, non redimatur, morte moriatur. Et hujus speciei erat anathema Hierichuntis, sinempe incidere in potestatem cujuspiam Israelita, vita hominis ex eis, qui ibi caperentur, non poterit redimi, sed omnino morti tradendus erit. Nihilominus, quod ad anathema illud, quo servum suum quis Domino devoverit, attinet, is morti tradendus non est. Tantum is donarium est, ut Ligna discindat, aquam hauriat, & sacerdotibus ministerium præstet. Atque hic est literalis loci illius sensus. Ita Abarbinel. Cui astipulatur Rabbi Moses Bar Nachman^o, alii. Hinc est quod universi incolæ Jabesh Gilead cæsi sint, ideo quod violassent anathema illud publicum, atque militare^p de eis, qui non ascenderent ad Mizpa, ubi ipsi anathemati expressim adjectum est יומת מות *morte moriatur*. Quod & partem fuisse anathematis, quo Saul prælium cum Palæstinis initurus devovebat omnes, qui ante noctem quid comederent, existimant, quia ob anathematis illius violationem Jonathan, etiam Regis filius, morte plectendus^q erat. Sed ideo liberatum esse aiunt, quia non spontè, sed ex errore, atque ipsius anathematis ignarus illud violasset. Alii verò aliter legem illam de anathemate*

ⁿ In Pirush
Tora fol. 275
col. 2.

^o Ad Levitic.
27. & apud
R. Bechai in
Pentateuch.
fol. 161. col. 1.

^p Judic. 21. 5.
& 10.

^q 1 Sam. 14.
24. & 4. ubi
vide R. Da-
gid. Kimchi
& consulas
R. Bechai in
Pentateuch.
fol. 161. col. 1.

sacram interpretantur, perinde scilicet ac si de homine morti ex sententia forensi damnato lata fuisset. Si quis, inquiunt, deo verat æstimationem capitis damnati eo modo, quo consecrationes fiebant, juxta ea, quæ priore dicti Levitici capitis parte constituuntur, Votum ejus irritum fuisset. Et verba illa *non redimatur; morte morietur*, significare volunt, eum non redimendum, seu pretium seu æstimationem aliquam ejus nomine non solvendam, quoniam ultimo supplicio damnatum statim mori oportuit, adeoque ipse jam veluti mortuus erat, unde nec pretium, nec æstimationem habebat. Atque

^a Gemar. Babylon. ad tit. Eracin cap. 1. fol. 6 b. & ad tit. Cethu-both cap. 3. fol. 37 b. Sopher Siphra col. 336.

tum in libris vetustissimis^r hæc occurrit etiam sententia velut à majoribus accepta, tum apud maximi nominis Magistros^r seculorum recentiorum. Sed verò, ut tandem hæc de Anathematis concludamus, manifestum est ex Ebraeorum interpretatione qualicunque dictæ legis sacræ, nullum omninò homicidium ultroneum, seu extra Poenæ, seu Quasi rationem permissum cā fuisse; quod erat in primis atque ad rem, quam tractamus, aperiendum.

^r Mos. Mai-mon. halach. Eracin We-cherimim c. 1. Mos. Mikotzi præcept. affirmat. 132. Iarchius ad Levit. 27. R. Bechai. Pelictha Zotertha fol. 36. &c.

CAP. XI.

De Jephthæ Voto, discrepantes Ebraorum sententiæ. Nullo Jure immolandam fuisse ejus filiam consentiunt; Summa Sententiæ Ebraorum, de cade humana. Lustratio post cædem etiam licitam.

Restat, ut, quid Ebraei de Jephthæ Voto, atque filia suæ immolatione statuant, videamus. Verum quidem est non unicam apud eos reperiri de Voto ejus sive concipiendo sive solvendo sententiam. Etenim sunt qui cum illud tam de personis hominum, quàm de aliis animalibus concepisse, atque filiam immolando solvisse volunt; aliis neque eam immolasse nec immolationi personam aliquam destinasse asserentibus. Prior quidem vetus est. Utraque autem pendet ex varia interpreta-

^r Judic. 11. 30. & 39.

tione historiæ sacræ; verba sunt, & *vovit*^r votum domino Iephtha dicens, si tradendo tradideris filios Ammon in manum meam והיה היוצא אשר יצא מדלתי ביתי לקראתי בשווי בשלום מבני עמון והיה היוצא אשר יצא מהעליתיהו עולה quod in vulgata vertitur, quicumque primus fuerit egressus de foribus domus meæ mihiq, occurrit revertenti cum pace à filiis Ammon, eum holocaustum offeram Domino. Græci etiam inter-

interpretes ibi, *καὶ ἔσται ὁ ἑκπορεύομενος ὅς αὐτὸν ἐξέλθῃ &c. καὶ ἔσται τὰς κυ-
εῖας καὶ* (ut in exemplaribus nonnullis; quæ conjunctio aliis deest) *ἀ-
νοίσω αὐτὸν ὁλοκαύτωμα &c. erit, exiens quicumque exierit &c. &c.
erit Domino, & offeram eum holocaustum.* Adeo ut ipsum votum de
persona hominis immolationi destinata conceptum sumatur necesse
sit, si rectæ versiones hæ. At verò, manifestum est ex Ebraismo verti
posse, & sanè deberi ad hunc modum, quantum ad personæ alicujus
designationem attinet; *Erit, ut egrediens quod egressum fuerit de fo-
ribus domus meæ in occursum meum, cum reversus fuero in pace de fi-
liis Ammon, erit Domino, & offeram ipsum in Holocaustum.* Ita non
personæ tantum (si verba spectes,) sed animalia qualiacunque alia in
voto continentur. Dein de voti solutione subjungitur *וַיַּעַל הַיְיָ וַיְבָרֶךְ
וַיִּשְׁלַח אֶת הַיְיָ וַיִּשְׁלַח אֶת הַיְיָ & fecit ei sicut voverat* (ut vulgata) *καὶ ἐτέλεσεν ἐν αὐτῇ
τὴν ἐυχὴν αὐτῆς ἣν ἔτατο & perimplevit in ea* (filiâ, quæ ei redeunti
cum victoria occurrerat) *votum suum, quod voverat.* Non autem
hominis personam tantum, verum etiam alia animalia votum fuisse
complexum palam docent Ebraei, ubi ad priora Voti vocabula adno-
tant *כֹּל אֲפִילוֹ דְּבַר שְׂמֵנָה נִדְּמָנָה לוֹ בָּתוּ*, *fieri potuit, ut etiam im-*
mundum quid (veluti porcus aut canis) *occurreret, ut voto esset satis-*
factum; sed occurrit ei filia sua. Prior autem heic sententia, qua fi-
liam suam ex hoc voto immolâsse Jephtham affirmatur, habetur
non solum apud Flavium Josephum^x, sed etiam in Chaldaica Ju-
dicum paraphrasi^y & apud Rabbinos celebres, quorum aliqui^z Jeph-
tham existimant deceptum fuisse more illo anathematis bello seu
prælio, ut supra ostenditur, prævii, atque inde tam personam homi-
nis, quàm aliud quodcunque animal devovisse. Nimirum, cum in
more positum esset, Principem seu populum internecioni devovere
sive hostes sive cives, qui Jura militaria anathemate præstituta viola-
rent; Jephtham hunc morem perperam intelligentem temerè devo-
visse tam personam, quàm animal quodcunque ei post victoriam oc-
curreret. Eliam verò præter spem occurrentem, post menses binos,
quibus virginis deflevit juxta Votum immolâsse, nec ad Phinee-
sum Pontificem accedere voluisse, ut is Voto eum solveret (nam &
sic etiam aiunt) & Pontificem ad eum adire detrectâsse; utroque in-
vicem dignitatis prærogativam obtendente. In Vaicra Rabba^a;

^u Gem. Bab.
ad tit. Thai-
nith cap. 1.
fol. 4 a. Va-
icra Rabba
parash. 37.

^x Orig. Iuda-
ic. lib. 5. cap. 9
^y Cap. 11. pro-
xime post
com. 39.

^z R. Moses Bar
Nachman, R.
Bech. in
Pentat. fol.
161. col. 1. &c.

^a Parash. 37.
& Beresith
Rabba pa-
rash 60. Ad-
de Midrash
Cohemoth
ad cap. 10. 15.

יכול להפר את נדרו ולילך אצל פנחס אמר אני מלך ואלך אצל פנחס
ופנחס אמר אני כהן גדול ובן כהן גדול ואלך אצל עם הארץ זה בין דין
לדין *Potuit quidem voto suo solvi, si ad Phineesum ac-*
cessisset. At verò dixit, ego cum rex sim adibo Phineesum? Phineesus

^b *Videsis Iu-*
dicum 9. 2.

etiam; ego cum sim Pontifex, Pontificis etiam filius, adibo plebeium^b?
Atque ita hisce invicem altercantibus, periit ipsa; seu הנהגה
היא perdit a est virgo illa. Adjiciunt tam Phineesum, quam Jeph-

^c *Præter jam*
citata è Rab-
both, Vide
Sal. Iarchiū
ad Iudic. 11.
& ad 1. Pa-
ralip. 9. 20.

tham hoc nomine punitum^c à Numine. Hunc membrorum para-
lysi, illum Spiritus Sancti ab eo discessu. Et demum interpretantur
illud ויהי חוק בישראל^d atque erat statutum in Israel (quod in vul-

^d *Iudic. 11. 39.*

gata, ita commati proximo conjungitur, ut denotet inde statutum
fuisse annuum quatruidi ob puellam luctum) de sanctione apud E-
bræos inde orta, ne quis humanas hostias ex simili errore postea im-

molaret, nec sive Jephthæ sive Phineesi morosum dignitatis præ-
rogativæ obtentum in similibus imitaretur. Unde ibi paraphrasi
suæ inserit Chaldaeus; וית ברך ית בריה וית

ברתיה לעלתה כמא דעבד יפתח גלעדאה ולא שאל לפינחס כהנא
ואלו שאל לפינחס כהנא הוה פריק יתה בדמין *Addicta est sanctio illa*

seu Statutum ideo ne quis immolaret filium suum seu filiam suam,
quemadmodum fecerat Iephtha Gileadites; nec consuluit Phineesum
Pontificem, qui consulenti eam, ob pretium datum, liberaverat. Vide

De succes-
sionibus in
Pontific. lib.
1. cap. 2.

etiam quæ de Phineeso, atque immolatione hac ex Saido Batricide
Patriarcha Alexandrino alibi^e notavimus. Et de ipsa immolatione
rara non est apud Christianos scriptores^f mentio, unde & festum

^f *Ambros. de*
Virginib. lib.
3. &c.

idololatricum, in ejusce memoriam alicubi natum etiam scribunt
nonnulli^g. Sed verò, ut præteream difficultates Chronologicas de
Phineeso^h hoc tempore superstitie; nondum mihi è commenta-

^g *Epiphan.*
hares. 78.

riis Ebræorum compertum est, quodnam jus illud fuerit adeo Pon-
tifici singulare solvendi heic Votum, ut absque eo id solvi nequiret.

^h *Videsis R.*
Gedaliah
Ben Iechai
in Chalh-
leth fol. 14 a.

Nec qui Synedrium nescio quod heic memorantⁱ ad Voti relaxa-
tionem à filia consultum, quasi aliter relaxari nequiret, mores patrios
fatis videntur meminisse. Receptissimum fuisse Ebræis, velut ab ipso

ⁱ *In Gloss. Iar-*
chii & Da-
vidis kimchij
ad Iudic. 11.

Mose, per majorum traditiones acceptum scimus, à Sapiente seu le-
gis Doctore unico seu triumviris illis (si ipsis ita visum esset) Jure
potuisse, tum Vota, tum Juramenta relaxari, ubi quid nimirum cau-

sa post-

ſæ poſtmodum forſan eveniret præter id, quod voventis ſeu Jurantis animum occuparet ipſo Voti ſeu Juramenti momento. Atque ea de re fuſius Magiſtri^k. Neque ad hunc locum attinet plura de ea ad-^{k Miſn. tit. Chagiga c. 1. & Gloſſa ib. in Talmud. Bab. fol. 10 a. & Hieroſo- lymit. fol. 76. col. 3 Gem. Bab. ad 112. Nazir cap. 9. fol. 62 a. M. i. mon. halach. Shebuoth c. 6. & halach. Nedarim c. 4. Moſes Mi- kotz præc. Negati. 238. & c.} jicere. Undenam igitur ortum illud, Jephthæ Votum ſolvi aut re- dimi nequiviſſe abſque indultu & præſentia Pontificis? Cætera mit- timus, quæ congeri poſſent adverſus commentum hoc de Phineeſo, quod nec in Talmudico corpore locum habere memini, ſed in ejus- dem Gloſſis, *תוס' Rabboth*, Paraphraſi Chaldaica & in Magiſtris ali- quot recentioribus. Quin ſi ita adverſus jus patrium conceptum eſſet (quà ad filiam immolandam attinere potuit) Votum hoc, ut illud ejus immolatione perimplere nefas eſſet, (quod univerſos E- braeos ſentire exiſtimo, quorſum de eo relaxando heic negotium fa- ceſſunt? Quod ad alteram heic Ebraeorum de Jephthæ Voto ſen- tentiam attinet; primò, ipſa Voti ſacra verba aliter, qui hanc am- plectuntur, intelligunt, atque prioris ſententiæ auctores. Nempe illa,

והיה ליהוה והעליתיהו עולה quod ſonat quidem *& erit Domino, & offeram illud in holocaustum* ita capiunt, ut copulativum ſecundo lo- co vim diſjunctivi induat. Adeò ut Votum conceptum eſſet, & erit Domino, ſeu conſecrabo Domino, ſi res ejusmodi fuerit, ut in ſacros uſus, aut Domino ſancta remaneat. Quin & ſi ejusmodi fuerit, ut in ho- locauſtum offerri ritè queat, etiam in holocaustum offeram. Breviter; & erit ſeu manebit Domino, aut offeram illud in holocaustum. Sic Rabbini Kimchii pater & filius. Rabbi David Kimchi ad Judicum locum memoratum; *דעת רז"ל בזה ידוע וא"ל ז"ל פיר והעליתיהו הו"ו במקום או ופיר והיה ל"י הקדש אם אינו ראוי לעולה או העליתיהו עולה אם ראוי לעולה וכמו זה הו"ו מכה אביו ואמו או אמו ויפדה פיר*

*Quid heic Rabbini noſtri pia memoria plerunque ſentiant ſatis no- tum eſt. Ceterum pater meus memoria pia, (is eſt Joſephus Kim- chius) in eo quod eſt & offeram illud interpretatur & pro aut, perin- de ac ſi ſcriptum fuiſſet; & conſecratum erit ſeu ſanctum manebit Domino, ſi non ſit holocausto idoneum, aut offeram in holocaustum, ſi fuerit idoneum holocausto. Et ſic in lege ſacra de eo qui percufferit patrem & matrem, & pro aut ſumitur. Atque hæc interpretatio pul- chra eſt. Similiter R. Levi Ben Gerson *יהיה בהכרה בעל החיים ואם**

¹ Videtur R.
Berchai in
Pentateuch.
fol. 161. col. 1.

Necesse est ut animal aliquod intelligeretur, quod si accideret esse à specie humana, Domini fiebat, utpote separatum in ejus cultum. Alii tantundem¹. Voto ipso ita intellecto, verba illa & fecit sicut voverat pro filiae consecratione ejusmodi sumunt, non omnino pro immolatione. R. David Kimchius עשה לה בית והכניסה שם והיתה שם פרושה מבני אדם ומדרכי העולם והיה חק בישראל כי משנרה לשנה היו הולכות אליה fecit ei domum, & introduxit in eam, atque ibi remansit seclusa à filiis hominum & à rebus secularibus. Atque statutum seu mos invaluit in Israel, ut quotannis eam inviserent Israelitides. Atque notat Gersomides, si filius aut mas Jephthæ ita occurrisset, ipsum à mulierum consortio non ita secludendum fuisse, sed tantum Domino consecrandum, ut sacris inserviret, (quemadmodum Levitæ) nec intereà conjugio arceretur. Cum verò eveniret, ut filia occurreret, יהויב שתהיה פרושה מאיש שאם היתה לה בעל לת תהיה, מיוחדת לעבודת הש' אבל תעבוד על זרה בעלה כמשפט הנשים Oportebat eam à viri consortio segregari. Nam si conjugem haberet, non potuit Domino solum inservire; sed conjugi etiam inservierat, more uxorum. Atque hinc ait Gersomides fuisse causam, cur vestimenta laceraret Jephtha, atque ita doleret, quamprimum filia ei visa est. Nempè eam, quæ ei unica erat proles, jam sciebat è viri consortio in perpetuum secludendam, adeò ut de posteris ex ea suscipiendis spes non esset reliqua. Sed mirum intereà est magistros, qui hujus sententiæ sunt auctores, admittere etiam, Votum hujusmodi ita præcisè obligasse eum, ut necessum esset ex lege seu moribus patriis filiam ita devotam à virorum consortio seclusisse. Quin & ipse Jephtha, aperui os meum Domino, neque potero revocare. Certè neque patriæ ejusmodi potestatis alicubi in corpore Talmudico, aut apud Jureconsultos eorum celebriores, vestigium reperio. Neque omninò potestatem ejusmodi consecratio Samuelis^m asserit. Nam & ipse Levita erat, atque eo nomine & à natalibus Domino sacer. Atque ipse libenter matri Votum sacra ministeria præstando solvit. Quin in corpore Talmudico receptissimum est, filium aut filiam ita sacrari nequivisse, ut ipsi sacerdotibus aut sacris usibus

^m 1. Samuel. 1.
ult.

bus ex parentum voti vi cederent, ut superiusⁿ ostensum est. *Æsti-*ⁿ *Cap. 7.*
 mationem autem seu pretium sive filii sive filiae sive alterius cujus-
 cunque (modo excipias servos & ancillas è Gentilibus) consecrati,
 sacerdotibus solvendum præscribit lex sacra^o, non ipsos addicendos.^o *Levitic. 27.*
 Quin & qui ipsos se devoverant etiam & se redimere quibant. Et de *2. Eccl. vide*
 æstimatione filiae Jephthæ vetus erat controversia inter Magistros *Et Josephum*
 binos Talmudicos, Rabbi Simeon Ben Lakish, & Rabbi Jochanan. *lib. 4. cap. 4.*
 Ben Lakish existimavit^p Jephtham ex hoc Voto pretium seu æsti-^p *Beresith*
 mationem filiae juxta legem sacram sacerdotibusolvere debuisse. At *Rabba pa-*
 verò R. Jochanan, nec pretium aut æstimationem quia res ipsa, quæ *rasb. 60. Et*
 devovebatur, erat immolanda, qualis filia ejus seu homo quispiam *Vaiera Rab-*
 non erat, neque ex lege esse potuit, ita ut ille nec filiam seu personam *ba parasb. 37.*
 aliquam in ipso Voto contineri velit, sed tantum animalia cetera, quæ *unde habet*
 immolatitia. De secunda autem sententia heic, seu ea, qua negatur *D. Kimchi in*
 filiam Jephthæ esse immolatam, Genebrardus^q scribit se ab Ebræo *Judic. II.*
 aliquo accepisse interpretationem illam seu sententiam esse ab auto-^q *Ad annum*
 ribus suis excogitatam, *ne inde typus filii Dei à patre sacrificati du-*
ceretur. Utcunque autem se res ea habuerit, id certum, puto, esse,
 non reperiri apud Magistros, qui ex Jure aliquo immolandam eam
 esse affirmaverit. Quin in Gemara Babylonia^r expressim dicitur^r *Adit. Tha-*
 sacrificium *מנחם נשח* quod afferri non decuit. Et Josephus^r, *mith cap. 1.*
παῖδα ὡλοκαύτωσεν, ὅτι νόμιμον ὅτι τῷ Θεῷ κεχαρισμένῳ θυσίαν ἔπει-
τελῶν filiam immolavit, neque legitimum, neque Deo gratum sacrifi-^r *Orig. Iuda-*
 cium solvens. Idcirco ex hætenus enarratis, de Interdicto Naturali *ic. lib. 5. cap.*
 Homicidii, sic demum heic statuendum est; apud Talmudicos atq; *9. Et vide l.*
 Ebræos ceteros nullibi (si errorem illum Jephthæ, ut aliqui volunt, ex- *Cloppenbur-*
 cipias) esse admissum, ut ultronea cædes seu homicidium extra Poenæ *gi in Scho-*
 legitimè constitutæ, seu Quasi rationem (nam & cædes bellica in Poe- *la sacrificio-*
 næ ratione satis continetur,) adeoque hostiæ humanæ oblatio Jure *rum. 5.*
 aliquo subniteretur. Quoniam verò societatis humanæ compages
 sine facinorum castigatione consistere nequit, ac Poenæ, sive pro cri-
 minum qualitate sive pro Reipublicæ commodo, nunc leviores nunc
 graviores, ex Jure Naturali de Judiciis (quod sextum est heic Juris
 Noachidarum caput) sunt introducendæ, & in justo bello Poena iti-

dem hostibus infligenda, ideo, quemadmodum sartum tectum interdicitur, quod hactenus tractavimus, Naturale de Homicidio servandum docebant ab omni ultronea, extra rationem jam dictam seu indebiti, cædis permissu, ita mortis Poenam, id est, cædem humanam tum in bello fuisse licitam, tum sceleribus ac delictis eam præstitueri nefas non fuisse eis, qui rebus præessent, seu quibus Poenarum constituendarum jurisque Positivi condendi potestas cederet, neutiquam omnino dubitabant. Quod fusiùs è libris sequentibus, ubi de re Bellica atq; de Judiciis agitur, explicabitur. Adeò verò ipsum actum cædis humanæ utcumq; licitum, invisum habebant, saltem nonnulli, & impurum, ut lustratio aliqua ei, qui commiserat, esset necessaria. Ad illud Mosis in Numeris, post cædem in prælio

^{Num. 31:19.} Midianitarum. *Manebitis^t extra castra septem diebus, quicumque scilicet quempiam occidit, & qui tetigit cadaver, purificetur seu lustretur in die tertio & septimo, tam vos, quàm captivi vestri, Philo^u,*

<sup>De Vita Mos.
lib. I.</sup>

jussit, inquit, victores extra castra dies aliquot manere, τὰ δὲ μεγάλα ἱερὰ καὶ ἄρα καὶ φόνος οὗ ἀπὸ τῆς παρατάξεως ἡκοντος τῶν συμμάχων & Pontifici summo mandavit, ut lustraret reversos à recenti cæde commilitones. Rationem reddit; καὶ ὡς εἰ νόμιμοι αἱ καὶ ἐχθρῶν σφαγαί, ἀλλ' ὅγε κτείνων ἀνθρώπων εἰ καὶ δικαίως καὶ ἀμυνόμενοι καὶ βιάσθεις ὑπὸ αἰτίας εἶναι δοκεῖ. Διὰ τὴν ἀνωπάτην καὶ κοινὴν συγγένειαν. & χάριν καὶ ἁρσίων ἐδέησε τοῖς κτείνασι πρὸς ἀπαλλαγὴν & νομιωδέντων ἀγῶν γεγνηέντων. Quamvis enim per leges liceat hostes occidere, tamen qui necavit hominem, etiamsi coactus & propulsans injuriam, obnoxius seu reus esse videtur propter antiquam generis & communem cognationem. Ideoque lustratione opus erat, ut etiam species qualiscunque sceleris ab eis dilueretur. Et pueri sciunt similem ob causam apud Gentiles (maximè Græcos) lustrationes etiam in usu. Locum autem illum Numerorum capiunt Magistri de pollutione

^{Levitic. 24.}

^{1 Numer. 5, 2.}

<sup>Archæolog.
lib. 4, cap. 4.</sup>

seu immunditie non tam à cæde, quàm à mortuis^x contractâ adeoque lustrandâ, quâ de re etiam consulas

Josephum^y.

Libri Quarti FINIS.

DE

DE
JURE NATURALI
ET
GENTIUM

Juxta Disciplinam
EBRÆORUM,
LIBER QUINTUS;

De *Concubitu* agit, ex *Jure* ab origine rerum *Naturali*, illicito; De *Matrimonio* item, *Concubinato*, & *Divortio*, juxta eos, ex eodem jure; De accessione *Interdictorum Revelationis Turpitudinum*, quæ in *Levitico* habentur, quatenus ad *Gentes alias* illa spectare velint *Ebræi*. Et demum de *Jure Gentium* huc attinente, id est, *Jure*, quo sive *Proselytos Justitie* aliosve non ex originariis circumcisos, sive *Proselytos domicilii* aliosve alterutrius sexus *Gentiles*, tum in re *Matrimoniali*, tum in eo qui etiam extra *Matrimonium* fit *Concubitu*, *Nationi* suæ seu *Originariis* sive *vetitos* sive *permissos* tradunt.

C A P. I.

De Concubitu illicito. Tum qualisnam concubitus ex Jure Naturali ante Legem Mosaicam illicitus habeatur, tum Qualis postea ex ipsis ejusce legis verbis, juxta *Ebræorum* sententiam, generatim indicatur.

Nuris Naturalis, in recensione superius allatâ, caput, quod ex Illustrioribus est, Quartum ad Revelationem Turpitudinum (quam *ערוה* appellitant) id est, ad Incestos seu Illicitos Concubitus attinet. Horum ratio

hec duplex primò habenda. Altera, quà ante Leges in decimo octavo Levitici capite latas illiciti aliqui habiti: Altera, quà ex illis legibus accessere de incestu Interdicta insuper alia. Ante leges illas, sive sub ipsis rerum initiis, adeoque, juxta quæ dicentur, ex Jure Naturali, interdictum, hoc nomine, fuisse scribunt^a Homini coitum cum sex

^a Gem. Bab. ad tit. Sanhedrin cap. 7. fol. 58 a. Maimonid. halach. Melachim c. 9. & balach. Ifuri Bia cap. 14. Moses Kotzensis precept. affirmat. 122.

hisce;

I באמו id est, Cum Matre sua.

II באשת אביו Cum uxore Patris seu Noverca.

III באשת איש Cum uxore aliena.

IV באחותו מאמו Cum sorore ex Matre sua, seu uterina.

V בזכור Cum Masculo.

VI בבהמה Cum Bestia.

^b Misna tit. Cerithoth cap. 1. Maim. hal. Shagegoth cap. 1. Moses Miskotzi precept. affirm. 213.

Sicverò sub ipsis rerum initiis vim suam obtinuisse quartum ex hisce, de sorore scilicet interdictum, intelligendum est, ut non ante proximam fere ab ipsis initiis ætatem coeperit observari, adeoque ut inter primos qui fuere fratres ac sorores uterinas, seu Adami ex Eva liberos, conjugia licita, nec illicitus coitus haberetur. Quod nemo non videt. Et ea de re mox plura. Ex lege in dicto Levitici capite lata viginti sex personas recensent, quibus, concubitus illiciti nomine, Poena *Excisionis*, quam כרת nuncupant, irroganda; unde quales ex ipsa lege concubitus ad mentem eorum interdicti sint, dignoscas.

^c Levitic. c. 18. 7.

Ad hunc modum^b hosce quindecim exhibent.

^d Levitic. 18. 8. adde Lev. 20. 11. & 27.

I הבא על האם qui cum Matre concubuerit^c.

^e Deut. 27. 20. & 22. 30.

II הבא על אשת אביו qui concubuerit cum uxore Patris^d.

^f Levitic. 18. 15. & 20. 12.

III הבא על הכלה qui concubuerit cum Nuru^e.

IV הזכור הבא על הזכור concumbens cum Masculo^f.

^g Levitic. 18. 22. & 20. 17.

V הבא על הבהמה qui concumbit cum bestia^g.

^h Levitic. 18. 23

VI האשה המביאה ארס הבהמה עליה Fæmina quæ in coitum pellexerit sibi bestiam^h.

ⁱ Ibidem.

VII הבא על אשה ובתה qui concubuerit cum fæmina & filia ejus.

^j Ibid. comm. 17.

Lexⁱ; Turpitudinem fæminæ (אשה; ubi uxoris plerunque substituitur, nam idem vocabulum, tam uxorem, quàm fœminam denotat, ut Græcis γυνή) & filia ejus non revelabis, filiam filii ejus, aut filiam fi.

liam filiae ejus non accipies, ut reveles turpitudinem ejus; propinqua sunt. Et nefas est. Ubi vulgata; & talis coitus incestus est. Huc spectat etiam illud; Vir^k qui acceperit uxorem & matrem ejus, id¹ *Levitic. 20.* nefas est. Uti & illud¹, Maledictus qui concumbit עם הותנתו cum^{14.} socru sua. Ceterum, unico hoc nomine concumbentis cum foemina & filia ejus simul comprehendi volunt etiam qui^m concubuerit cum nepte ejusdem foeminae sive ex filia sive ex filio, cum socru, socrus matre, aut matre soceri. Et si filiam heic tam Neptem quam Filiam denotare finas (quod frequens satis est) obscurum non erit, cur tot nomina sive consanguinitatis sive affinitatis hoc unico includant. Quin nec filiae aut neptis ex filio filiaeve concubitûs prohibitionem, in hac recensione, aliter designant. Nimirum si cum uxoris filia aut nepte fuerit illicitus, multò magis cum sui ipsius sive filiaⁿ sive nepte. Sed de nepte Lex disertè lata^o est; Turpitudinem filiae filii tui, vel neptis ex filia, non revelabis; quia turpitudine tua est. Unde nec de filia, quæ tacitè includitur, dubitandum. Hinc igitur pergit recensio potius ad hunc modum,

VII עם אשתו concumbens cum socru sua.

VIII עם אמה concumbens cum socrus matre.

Typographi incuriâ legitur in Maimonide אמו אבא id est, avia quæ^{10.} in Secundariis Talmudicis habetur, non in lege sacra interdictis. Uti & ex ipso Maimonide alibi^P liquet.

IX עם אביה concumbens cum soceri matre concumbens.

X עם בתו qui cum filia concubuerit.

XI עם בת בתו concumbens cum nepte ex filia.

XII עם בת בנו concumbens cum nepte ex filio.

XIII עם בת אשתו concumbens seu uxoris filia.

XIV עם בת בתה concumbens cum nepte uxoris ex filia.⁹ *Levit. 18.*

XV עם בת בנה concumbens cum nepte uxoris ex filio.¹ *Ibid. comm.*

XVI עם אשת איש qui concumbit cum uxore aliena⁹. *9. & 11. Ad-*

XVII עם אחותו qui concumbit cum sorore sua^r uterina. *de cap. 20. 17- & Deut. 27.*

XVIII עם אחותו שהיא בת אשת אביו concumbens cum so-

rore sua, quæ fuerit filia uxoris patris, id est, germana^r, sed non uterina.

Levitic. 20.

14.

Deuterom.

27. 23.

m R. Obadias

Bartenorius

ad est. Ceri-

thoth cap. 1.

9. 1. & cap. 3.

9. 6. & Mis-

na ejusdem

est. cap. 3. R.

Bechai ad

Vaicta fol.

148. col. 4. Pe-

siktha Zo-

tertha fol. 24

col. 3.

m Maimonid.

halach. Isuri

bia. cap. 2.

o Levitic. 18.

10.

10.

10.

P Halach. I-

thoth cap. 1.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

rina, Hoc autem in Mosis Kotzensis enumeratione prætermittitur, velut id quod verbis prioribus de sorore generatim dictis satis contineretur. Unde & tametsi de viginti sex primò loquitur, viginti quinque tantum personas enumerat.

XIX *הבא על אחות אביו* qui concumbit cum sorore patris sui,

¹ *Levit. 18.* seu amita^t.

12.

XX *הבא על אחות אמו* qui concumbit cum sorore matris sue,

² *Ibid. comm.* seu Matertera^u.

13.

XXI *הבא על אחות אשתו* qui concumbit cum sorore uxoris sue^x.

³ *Ibid. comm.*

XXII *הבא על אשת חיו* qui concumbit cum uxore fratris sui

18.

seu fratria^y.

⁴ *Ibid. comm.*

XXIII *הבא על אשת אחי אביו* qui concumbit cum uxore pa-

16. adde *Lev.*

trui^z.

20. 20.

⁵ *Levitic. 18.*

XXIV *הבא על הנדה* qui concumbit cum ea quæ mensibus la-

14. *vid. Deut. borat^a.*

22. 30. seu 23.

XXV *הבא על אביו*

1. 27. 20. &

XXVI *הבא על אחי אביו*

Magistros

ibi.

Quos duos postremos adjiciunt, ex eo quod legitur in lege sacra,

⁶ *Levit. 18.*

Turpitudinem patris tui non revelabis^b. Et, *Turpitudinem patru-*

19.

tui non revelabis^c, quasi verbis illis de utroque contineretur^d *יתירה*

⁷ *Ibid. 7.*

additamentum interdicto de concubitu

⁸ *Ibid. 14.*

masculi. Ad hosce omnes concubitus attinet illud in lege subjun-

⁹ *Mos. Miko-*

ctum; Quicumque^e fecerit aliquid ex istis abominationibus, נכרתו

tz. i. in Indice

excidentur animæ illæ de medio populi sui; id est, Pœnâ excisionis

Præcept. Ne-

seu כרת punientur. Quilibet item ejusmodi concubitus, nomine

gat. titulo.

ערוה seu Turpitudinis Talmudicis passim denotari solet, uti etiam

נשים num.

ipsæ quarum concubitus interdicitur. Unde Maimonides^f; כל

89. & 90.

שאסר ביאתו בתורה וחייב על ביאתו כרת והם האמורות בפרשת אחרי

¹⁰ *Levit. 18.*

מורה הן הנקראין עריות וכל אחת מהן נקראת ערוה כגון אם ואחות

29.

Quarumcunque concubitus interdictus est in lege,

¹¹ *Halach. I-*

adjectâ Excisionis Pœnâ, quæ scilicet memorantur in dicto Levitici

Shoth. cap. 1.

capite, nuncupantur eæ עריות seu Turpitudines. Quin earum una-

quæque nuncupatur ערוה seu Turpitudinis, veluti Mater, Soror, Filia, &

quæ sunt ceteræ. Idem ipsum nomen Masculo & Bestiæ similiter tri-

buunt,

buunt,

buunt, ob frequentem in illo legis loco *תּוֹרַת טִמְעָה* seu *Turpitudinis* revelandæ; ad illicitum coitum designandum, mentionem. Neque alias foeminas præter eas, quæ in allata recensione exhibentur, ita nominant; tametsi sint etiam aliæ, quarum Nuptiæ interdicuntur; veluti, ex ipsa ^g Lege, Profanæ, Repudiata, & Meretricis sacerdoti, harum & ⁸ *Levitic. 21. 7. & 14.* viduæ pontifici summo, atque ex majorum sancitis ^h *שְׁנֵי יוֹת* seu *Secundariarum*, id est, aliquot remotioribus, quàm qui in Levitico expressim vetantur, gradibus distantium; de quibus, utpote ad jus duntaxat Israeliticum seu gentis civile omninò attinentibus, in Uxore Ebraica seu Libris de Nuptiis Ebraeorum agimus. In secundariis illis habetur *אִשְׁתִּי אֲחִי אֲמוֹ* seu *uxor avunculi* ⁱ quod ideo heic monemus, quia in editionibus aliquot ^k iisque alioquin optimis, *טוֹוֹ* ^h *Misna. tit. Iabimoth c. 2. & 9. & Maimon. hal. Ithoth. cap. 1. de quibus cōsulas etiam Hugonē Gratium lib. 2. de Iure Belli ac Pacis cap. 5. §. 13.* Misnaioth, tam uxor avunculi quàm patrui locum habet inter eas, quæ etiam Excisionis Poena ex ipsa Lege interdicuntur; quod planè nec agnoscunt editiones aliæ^l, nec omninò admittunt Magistro-^l rum placita.

CAP. II.

Quomodo, etiam è verbis Sacris, eliciant Talmudici, illicitos ab ipsis rerum primordiis, atque ante Legem Mosaicam, concubitus.

Interdictorum de incesto concubitu, secundum id quod jam ante ostensum est, ratione sic habita duplici; primò videndum est de Sex illis prioribus, quæ tum ante Legem Mosaicam, tum nunquam non Gentes universas eis teneri volunt. Dein de eisdem simul cum ceteris in Levitico adjectis. Ubi quidem & Gentiles contineri tradunt. Sed qua ratione inferiùs explicabitur. Quod ad Sex pristini illius intervalli seu primorum seculorum Interdicta heic attinet; liquet in eis causam inesse quadruplicem. Speciei diversitatem, unde bestia interdicitur homini coitus; diversitatem sexûs, unde masculi masculo; alterius Nuptias, unde vetatur aliena uxor, (nam nullibi apud eos reperitur opinio illa, quam temerè aliqui & contumeliosè Mosi Ægyptio^m, id est, Maimonidi tribuunt, adeoque Judæis, de adulterii ante promulgationem legis, licentiâ ac permissione, sed contrarium tumⁿ

^a *Videsis E-* apud ipsum Mosem Aegyptium, tum apud Talmudicos ceteros mil-
^{piphan. ha-} lies millies occurrit) & demum Confanguinitatem, unde Matris,
^{ref. 33. & I.} Novercæ, ac Sororis Uterinæ coitus interdicitur. Etiam ratio cui-
^{Mercerū ad} libet horum, ut traditione duntaxat minimè subnitantur, pro Ma-
^{Genes. 2. 24.} gistrorum more, ex Sacra Scriptura adhibetur. Illud Adæ, à Numi-
^{* Tertul. lib.} ne edocti, in Genesiⁿ, *Propterea deferet Vir patrem suum & ma-*
^{de Anima c.} *trem suam, & adhærebit seu conglutinabitur, seu adglutinabit^o se*
^{11. & 21.} *באשתו*, id est, uxori, seu Viræ^p (si ita dicere licet) aut Mulieri^q, atque
^{p Nicol. Ly-} *erunt in carnem unam* (seu in carne una, ut habet vulgata) id est, ca-
^{ranus ibid.} *ro una*, veluti Legem, sub ipsa sexuum creatione, natam interpretan-
^{a Sic Tert. lib.} tur; eamque non ad maritalem conjunctionem (quemadmodum
^{de Virginib.} totidem verba inde desumpta in Evangeliiis^r) sed ad illicitos concu-
^{Selandis cap.} bitus seu Turpitudinum Revelationes interdictas ante Legem Mo-
^{5. & lib. de} saicam, attinere volunt. Glossa Jarchii ibidem; *רוח הקדש אומר כן*
^{Anim. c. 21.} *לסור על בני נח העריות* *verbis illis usus est Spiritus Sanctus ut*
^{i D. Matth.} *Noachidis, seu universo generi humano, interdicerentur concubitus*
^{19. 5. D.} *incesti*. Atque hoc ad mentem veterum^f etiam qui primas in juris
^{Marc. 10. 7.} interpretatione apud Ebræos tenuere. Unde *Patrem suum*, pro
^{i Gemar. Ba-} uxore patris sui sumunt; uti & revelatio Turpitudinis patris pro
^{bylon. ad tit.} uxore patris non rarò intelligitur. Novercæ sic coitum aiunt ibi ve-
^{Sanhedrin} tari. Matris autem, nomine aperto. Certe Onkelos ibi habet, *pro-*
^{cap. 7. f. 58a.} *pterea deferet vir ואמיה אבוי ואמיה* & Targum Hierosoly-
^{adde Isaac A-} mitanum, uti & illud Pseudouzielidis, *בית מדמנה דאבוי ואמיה*
^{barbinel in} *Utrunque sonat; Cubile Patris sui & Matris sue*. Unde etiam do-
^{Beresith fol.} ctissimus & ingeniosissimus ille scholasticus Alexander Halensis^t,
^{29. & Mai.} citatis jam memoratis verbis sacris, *A prima*, inquit, *ergo origine ex-*
^{halach. Me-} *cluditur à matrimonio pater & mater; cum lex ab origine ponatur*
^{lakim cap. 9.} *in personis*. Sequentibus autem verbis illis *וידבק & adhærebit seu*
^{i Summ. part.} *conglutinabitur Viræ seu Mulieri sue*, vetari scribunt^u, non solum
^{3. q. 27. art. 3.} adulterium seu foeminæ alienæ aut alienæ uxoris coitum, sed etiam
^{u Babylon. ad} Masculi, seu pæderastiam. Pro *adhærebit seu conglutinabitur*, ibi
^{tit. Sanhe-} habent Hellenistæ *μεσσοκολληθήσεται* quod *adglutinabitur* sonat,
^{drinc. 7. fol.} quod & de ipso coitu usurpatur, ut Ebræis *ידבק*^x. Unde etiam D.
^{58a. Hieroso-} Paulus^y, *An nescitis qui adheret* (id est *ὁ κολληόμενος* seu *adglutina-*
^{hymitani, in} *tus*) *me-*
^{Gemara tit.}
^{Kidolhim c.}
^{1. fol. 58. col. 3.}
^{* Talm. Baby-}
^{lon. ibid.}
^{* Ad Corinth.}
^{Epist. 1. c. 6.}
^{comm. 16.}

tus)meretrici, unum corpus efficitur, seu unum est corpus, ut Græcè habetur. Adjici demum, atque erunt in carnem unam, ut interdiceretur utrique sexui humano carnis seu speciei diversæ coitus. Singularis nimirum primorum parentum erat carnis unitas, utpote cum altera ex ipsa alterius carne ac ossibus formaretur. Et D. Augustinus de utroque sexu; unum, unamve carnem, dici certum esse ait^z, vel propter conjunctionem vel propter originem fœminæ, quæ de mascululi latere creata est. Et opinio illa vetus^a etiam apud Ebræos, parentem utcunque primum, primo unico in corpore creatum fuisse. Hac de re autem Gemara Babylonia^b, והיו לבשר אחד מי שנעשין בשר אחד, ויהיו לבשר אחד נעשין בשר אחד, יצאו בהמה וחיה שאין נעשין בשר אחד, scilicet qui fiunt caro una; unde excipiuntur jumenta ac fera quæ nequaquam una fiunt caro. Nempè, neque in ipsa creatione seu prima formatione bestiarum, unitas erat ejusmodi carnis sexuum earum, qualis illa viri & fœminæ; neque bestiarum caro atque humana una dicenda. Unde non alium coitum verbis illis permitti volunt ac eum, quo primaria illa atque singularis speciei humanæ unitas seu caro unica conservaretur. Glossa Talmudica^c מי שנעשה לבשר אחד שזרע יוצא מהם שנעשה בשר האם והאב אחד בו fieri in carnem unam ad prolem ex parentibus progeneratam attinet. Etenim in ea caro Patris & Matris una fit. Atque ejusdem author alibi^d; Verba illa, in carnem unam, de prole per utrumque parentem formata dicuntur. Ibi scilicet fit caro eorum una. Maimonides verò^e, והיו לבשר אחד להוציא בהמה חיה ועוף שאין הוא והם בשר אחד, Et erunt in carnem unam; quod dicitur ad excipiendum jumentum, feram, volucrem. Quoniam animalium horum atque hominis caro una non est. Græci interpretes, uti & ipse humani generis Redemptor in Evangeliiis^f, pro & erunt in carnem unam, habent καὶ ἑσονται οἱ δύο, Et erunt duo, aut illi duo, in carnem unam. Neque aliter paraphrasis Jonathani tributa; והיו תרויהון לבישרא חד, Et erunt ambo ii in carnem unam. Atqui Codex Samaritanus, propterea deferet vir patrem suum & matrem suam, & adhærebit uxori suæ אחד והיה משניהם לבשר אחד, Et erit, aut fit, ex utrisque illis in

D. C. Gitate Dei lib. 14. cap. 22.

Apud Maimonid. More Neboch. lib. 2. cap. 30. & Leonem Dialog. de Amore lib. 3.

Ad rit. Sanhedrin cap. 7. fol. 58 a.

Ad locum citatum.

Ad Beresith cap. 2. comm. 28.

Halach. Melakim cap. 9.

D. Matth. cap. 19. 5. D. Marc. cap. 10. 8. & idem Luc. doctum de Dieu. ad indicatum D. Matthai lo-

cum.

Carnem unam, seu *Carouna*. Singulare tandem de sorore uterina, ante Legem in Levitico latam, interdictum eliciunt ex Abrahamæ historia, ubi ^g de Sara uxore sua ab Abimelecho Geraris rege in concubinatum capta, sed intacta (quam sororem suam, ne uxoris nomen sibi fortè fraudi foret, appellari, uti antea ^h in Egypto, volebat) *sed & verè soror mea est*, inquit, *est enim filia patris mei, tamen si non sit filia matris meae, & facta est mihi in uxorem*. Quod nonnulli de alio consanguinitatis genere quo contigisse Saram Abrahamum volunt, intellexere; scilicet neptem illam ei fuisse ex fratre Harane, neque aliam ab Isca filia Haranis in Genesi ⁱ dicta; uti disertè etiam paraphrasis ibi Uzielidi tributa. Nec minùs proprie aut minùs ad linguæ sanctæ seu ipsius Abrahamæ idiotismum, neptem ita dici sororem, quàm alio in loco nepotem eidem nuncupari fratrem. Nam Lotum Haranis fuisse filium manifestum est, adeoque nepotem ex fratre Abrahamæ; cum interim expressè ille ad Lotum *Nos^k fratres sumus*. Sed verò receptior est & ad rem, quam tractamus, accommodata sententia, apud Ebræos, Saram fuisse Tharæ filiam, adeoque Abrahamæ sororem tantum non uterinam. Unde Glossa Jarchii ad verba illa Abrahamæ de sororis nomine *בן נח שאין אבות לגוי* *Filia patris* (soror, non uterina) *jure conjungebatur Noachidi, quoniam inter Gentes* (seu ex Jure Naturali) *ratio consanguinitatis paternæ nequitiam habebatur*. Quin Tharæ uxoris, quæ Abrahamæ mater, uti & matris Saræ, quæ eidem uxor altera, nomen habetur apud vetustum illum scriptorem Saidum Batricidem, quem & Aphisium nuncupant, ante annos septingentos Patriarcham Alexandrinum; qui ex priscis Orientis monumentis, à rerum initiis ad sua tempora Historiam seu potius Annales plerunque Ecclesiasticos summa cum diligentia Arabicè contexuit. Abrahamæ matri nomen fuisse *יוֹטָא* *Jonam*, eamque Tharæ uxorem primam, quæ demortuâ, nuptam ei fuisse *תְּהֵוִית* *Tehevitham*, è qua susceptam Saram; atque ita intelligendum esse quod habet Scriptura Sacra de conjugum istorum cognatione. Verba ejus sunt, *فأخذ إبراهيم زوجته ساري وهي أخته*

من ابيه لان تاريخ ابو ابراهيم لما ماتت يونا لم ابراهيم
تزوج امرأته انخري اسمها تهوويت فولدت منه سارة
وتزوجها ابراهيم ومن قتل ذلك كس ابراهيم يقول انها

اختي ابنة ابي وليست ابنة اني *Et capit Abraham conjugem*

suam Saram, quæ Soror ei erat ex patre. Etenim, mortuâ Ionâ, A-
brahæ matre, duxit in uxorem Tharas pater ejus fæminam aliam,
cui nomen Tehevith, ex quâ suscepit Saram, quæ Abrahæ nupsit.

Atque inde est quod dixit Abraham, eam fuisse sororem suam qui-
dem; sed ex patre, non uterinam. Mater autem Abrahæ, seu uxor

Tharæ, è qua Abrahamum suscepit, in veteribus Mahumedanorum

monimentis Ibicilne, si rectè transtulerit Hermannus Dalmata,

nuncupatur. Ut verò Ebraeorum, de Primævis quæ diximus Incesti

Concubitus Interdictis, sensus explicatior reddatur, duo in primis

sunt heic penitiùs dispicienda. Alterum illius intervalli, quod Le-
gem Scriptam antevertit, jus Matrimoniale, quo tum fiebat Fœmi-
na quæpiam Uxor. Alterum, Conjugum, qui eodem intervallo

occurrunt, aliarumque, quarum consanguinitatis ratio heic habenda,
personarum Cognationes. Et de utroque, figillatim.

¹ *Lib. de Ge-*
neratione
Mahumet
Nutritura e-
jus.

C A P. III.

De Jure Matrimoniali atque operæ Liberis dandæ, ad quod ab ipsis rerum pri-
mordiis obligari volunt Ebrai ipsum genus humanum. Et primò de Ori-
gine ejusdem atque Necessitate. Obiter de Essenorum abstinencia à con-
sortio muliebri.

 Uod ad jus attinet illius Intervalli Matrimoniale; vi-
dendum est, ad Magistrorum placita, de Origine
ejus, de Necessitate, de ipso Contractu seu Obligatio-
ne Nuptiali, de Innuptarum Concubitu, de Ritibus

Nuptialibus, de Polygamia, & demum de Divortio & Nomine Con-
cubinarum. Juris Matrimonialis Originem ex illo petunt. Creavit

itaque Deus Hominem in imagine sua, in imagine Dei creavit eum.

^m *Genes. 1. 28.*
cap. 9. 1.

Masculum & Fæminam creavit eos. Et benedixit illis Deus dixit-
que ad eos Deus פרו ורבו fructificate & multiplicamini, & implet e
terram atque subjicite eam. Unde à פרה quod fructificare est, vo-

^a Gem. Bab.
ad 1st. Sota.
cap. 1. fol. 12a.

^b Baal A-
ruch in
אפריון

^c I. Buxtorf.
pater ad Ep.
Hebraic. lib.
2. ep. 7. usur-
patur

אפריון
חופה
pro seu Thala-
mo (sed
Templum
innuitur)

Cantic. 8.4-
lom. 3.9.

^d Misna tit.
Sota cap. 9.
Talm. Bab.
fol. 49 b.

^e Maimonid.
hal. Ithoth
cap. 15. & Si-
desis Gemar.
Bab. ad. tit.
Pefachim
cap. 10. fol.
113 b.

^f De Civitate
Dei lib. 15. c.
15.

^g Genes. 5. 4.

cabulum petunt aliqui אפריון^a quod significat lectum conjugalem,
ac si fructificandi locum appellares. Et לבנות אפריון^b Extruere lo-
cum fructificandi phrasis hodie est^c Rabbinis frequens & solennis,
ubi de Nuptiis celebrandis loquuntur. Quin & velamen, quo pro-
tegi soliti sponsi, in ipsa deductione ita^d subinde nuncupatur. Ne-
cessitatem etiam Matrimonii, præcepto illo fructificandi seu propa-
gationis multiplicationisque, eo usque sanciri docent, ut ita eo tene-
ri velint Masculos omnes, ut quicumque expleto vigesimo ætatis
anno (& sunt qui de minore ætate heic pronuntiant) uxorem non
duxerit, cum in illud committere scribant ; nisi aut assiduo Legis stu-
dio incumbat, acriori libidinis stimulo immunis, aut partium, quibus
viri sumus, defectu, generationi impar sit. Ubi horum neutrum in
causa, uxorem ducendam. Et ad omnes pariter homines ac Noachi-
das universos præceptum hoc attinere volunt, tametsi illud in illu-
rioribus non enumerent, quâ de re plura inferiùs. Jam verò quod
ad seras, quantum ex Genesis libro dignoscitur, primævi sæculi pa-
rentum Generationes attinet; ne illi non satis tempestivè aut ope-
rà satis datâ, præcepto Multiplicationis generis Humani obtempe-
râsse videantur, animadvertere liceat, quod habet D. Augustinus de
eorum prole atque Generationis tempore loquutus. Aut tantò se-
rior, inquit^e, fuit proportione pubertas, quanto vita totius major an-
nositas; aut quod magis video esse credibile, non hic primogeniti filii
commemorati sunt, sed quos successionis ordo poscebat, ut pervenire-
tur ad Noe, à quo rursus ad Abraham videmus perventum. Et pau-
lò post, Porro autem Seth quando natus est, non quidem taciti sunt
anni patris ejus. Sed jam genuerat alios. Et utrum solos Cain &
Abel, affirmare quis audeat? Non enim quia soli nominati sunt
propter ordines generationum, quas commemorare oportebat, ideo
consequens videri debet, solos fuisse tunc generatos ex Adam. Cum
enim silentio coopertis omnium nominibus ceterorum, legatur eum
genuisse^f filios & filias, quòta fuerit ista proles ejus, quis præsumat as-
serere,

serere, si culpam temeritatis evitat? Deinde quod scriptum est, Vi-
xit¹ autem Seth CCV annos, vel secundum Hebræos CV annos, & ge-
nuit Enos, quis possit nisi inconsideratus asseverare, hunc ejus primo-
genitum fuisse? Vt admirantes meritò requiramus, quomodo per tot
annos immunis fuerit à connubio sine ullo proposito continentia, vel
non genuerit conjugatus, quandoquidem etiam de ipso legitur; Et
genuit filios & filias, & fuerunt omnes Dies Seth DCCCCXII anni,
& mortuus est? Atque ita deinceps, quorum anni commemorantur,
nec filios filiasque genuisse reticentur. Ac per hoc non apparet omni-
nò, utrum, qui nominatur genitus, ipse fuerit primogenitus: imo verò
quoniam credibile non est, Patres illos ætate tam longâ aut impubes
fuisse, aut conjugibus caruisse vel fœtibus: nec illos eorum filios pri-
mos eis natos fuisse credibile est. Sed cum sacra scriptor historie ad
ortum vitamque Noe, cujus tempore diluvium factum est, per suc-
cessionem Generationum notatis temporibus intenderit pervenire,
eas utique commemoravit, non quæ primæ suis parentibus fuerint,
sed quæ in propagationis ordinem venerint. Cujus rei exemplum
subdit luculentum ex Christi, apud D. Matthæum, genealogiâ, ubi, ut
servetur succedentium ordo, Abraham dicitur genuisse Isaacum, hunc
Jacobum, Jacobum Judam Phares & Zaram, quorum nullus geni-
tori primogenitus. Et de Ada, exempli gratiâ, aiunt ex veterum
traditione nonnulli non solum statim à Creatione, saltem ab egressu
è Paradiso, operam liberis eum dedisse, sed & Cainum cum filia ge-
mella unica, & Abelem cum binis gemellis ex Eva suscepisse. Rabbi
Josuah Ben Carchia, de primis parentibus, ועלו למטה שנים וירדו
Et Ascenderunt, inquit², in
thorum bini. Descenderunt septem. Nempè Cain & gemella ejus so-
ror, & Abel cum sororibus suis binis gemellis. Adjectis parentibus,
ita fiunt septem. Alii de hac re³ aliter, sed mente non ita dissimili.
Et de gemellis Adami & sequioris ejus sexus liberis, plura mox capite
octavo, ubi de fratrum & sororum, sub initiis rerum, conjugis agitur.
Methodius verò Episcopus Patarensis haut ante tricesimum ætatis
annum Cainum filium primogenitum ei natum esse, velut ex Orien-
taliū traditionibus edoctus, scriptum reliquit. Ut ut verò se res hæc
habeat,

¹ Ibi com. 6.
& 7.

² In Beresith
Rabba pa-
rash 22. R.
Bechai ad
Vaicra fol.
148. col. 3.

³ Apud Hie-
ron. de San-
cta Fide in
Hebræo ma-
stgis lib. 2.
cap. 1. De li-
beris vero A-
da, ante Se-
thum, susce-
ptis, vide sis
Sepher Zo-
har, Gremo-
na, ad Bere-
sith fol. 45.
col. 177. Mai-
monidem in
More Nebo-
chim lib. 1.
cap. 7. Sepher
Iuchasin fol.
84. Gemar.
Bab. ad tit.
Erubin cap.
2. fol. 18 b. Se-
pher Zohar
(Mantua) ad
Vaicra fol.
76. & 77.
Pirke R. Elr-
azer cap. 22.

habeat, Ebraei eum qui uxori superstes prolem utriusque sexus, ejusque integri (nam spado aut filia plane sterilis, prolis vicem heic non obtinet) non haberet, præcepto¹ neutiquam voluere satisfacisse. Eum autem, cujus filius & filia mortui relinquerent liberos utriusque sexus, ita ut nec eorum alterutro proles deesset, præcepto liberum fuisse. Aliter semper ætate non effoeta, teneri, ubi in prole sexus deesset alteruter. In prole autem, filiorum filiarumque locum supplere nepotes neptesque, ut dictum est. Gentilem item, cui liberi essent utriusque sexus, non aliter, si Profelytus fieret², ex hoc Jure teneri ac si, postquam Judaïsmum fuerit amplexus, eos suscepisset. Quale tamen obtinere volebant, ubi servus, post susceptam ejusmodi prolem, manumissus est. Scilicet uxorem aiunt ei denuò ducendam, prolemque utriusque sexus aliam suscipiendam. Rationem adjiciunt, eo quod *העבד אינ לו ירום* *servo familia*, cognatio, profapia *non est*. Nimirum ante volebant satisfieri præcepto quàm liberis ingenuis ingenuus seu qui liber est genus humanum adauxerat. Nec sufficere ut sterilem quis, vetulam, aut quæ viripotens non est, duceret, nisi & superinduceret foecundam. Utrunque autem pariter sexum præcepto illo teneri negant plerunque Magistri; sed duntaxat necessitatem, quam diximus, ad Masculos attinere, adeò ut ipsi solùm præceptum violarent, quoties nempe, quantum in se esset (juxta jam dicta) matrimonio & liberis operam non darent. Verba sunt Misnæ³ *האיש & מצווה על פריה ורביה אבל לא האשה* *Vir præcepto fructificandi & multiplicandi tenetur. Non item Fæmina*. Ibi tamen adjicitur sententia Rabbi Jochanan Ben Baruka, utrunque pariter teneri ex eo quod habet scriptura. *Et benedixit eos Deus & dixit eis* (utriusque sexui,) *fructificate & multiplicamini*. Et in utraque Gemara, tam Hierosolymitanâ⁴ quàm Babylonîâ⁵, occurrunt qui recipiendam esse ejus sententiam volunt, uti & alii qui rejiciendam; quos sequuntur Moses Maimonides⁶, Obadiah Bartenorius⁷, Salomon Jar-chius⁸, alii non pauci. Etiam argumentum sumunt ex eo quod sequitur in Genesi, *Implete terram & subjicite eam*. Quasi præceptum de Terra subjicienda seu Imperio ad Masculos tantummodò, non ad foeminas spectaret, adeoque neque id, quod eadem verborum serie præce-

¹ Gem. Bab. ad tit. Iabimoth cap. 6. fol. 61. & 62.

Hierosolym. eod. tit. fol. 7.

col. 3. §. 6.

Maimon. loco citato; Mo-

ses Mikotzi

præcept. affirmati- 49.

² Ibidem &

Rabbi Iochanan. in Gem.

Bab. tit. Be-

coroth cap. 8. fol. 47 a.

³ Tit. Iabimoth cap. 6.

⁴ Eod. tit. fol. 7. hal. 6. col. 4.

⁵ Eod. tit. fol. 65 b.

⁶ Hal. Ithoth cap. 15.

⁷ Ad tit. Iabimoth cap. 6. §.

⁸ Ibid. & ad Genes. 2. 28.

præcedit, eas ibi æque obligaret. Unde etiam, ubi deesse observatur ^{Genes. cap. 2. 28.} ad vocabulum **וכבשה**, quod vertitur & *subjicite eam*, literam *vau* seu pluralis numeri notam (quæ tamen in bibliis, quibus puncta adfunt, per Kibbutz suppletur) adeoque si punctum negligatur, & *ille subjiciat eam* singulariter ibi posse substitui, adjicitur eo denotari tam sequiorem sexum masculo subjiciendum, quàm propagationis & multiplicationis præceptum ad masculum tantum, quâ scilicet præceptum, spectare. Glossa Jarchii, **חסר ו"ו ללמדך שהזכר כובש את הנקבה שלא תהא יצאנית ועוד ללמדך שהאיש שדרונו לכבוש מצורה** *Deficit ibi Vau, tum ut inde discas, Masculo subiiciendam esse fœminam, ne extra limites suos vagetur; tum ut ibidem discas, viro, cui proprium est subiiciendi munus, imponi propagationis ac multiplicationis præceptum, non Fœminæ.* Perinde ac si viro dictum fuisset, adstante fœminâ, *Acceptâ tibi fœminâ, jubeo ut fructificetis & multiplicemini & impleatis terram & subjicias tuam.* Itaut verba pluralia ideo adhiberentur, quoniam sine fœmina propagatio seu multiplicatio fieri nequirit, non quoniam ad utrumque sexum præceptum pariter, quâ præceptum, attineret. Ideoque virum, qui, quantum in se esset, non ei obtemperaret, reum esse, non item fœminam, cui ita integrum per legem aiunt sive cælibem sive nuptam vitam transigere. Tametsi verò quis præcepto huic suscipiendo prolem, modo quo dictum est, utriusque sexus satisfecerit, ex adjectis tamen Magistrorum monitis, ab humani generis ejusmodi propagatione ac multiplicatione neque sic abstinendum. Maimonides ^h, ex mente veterum; **אף על פי שקיים אדם מצות פריה ורביה הרי הוא מצוה מדברי סופרים שלא יבטל מלפרות ולרבות כל זמן שיש בו כח שכל המוסיף נפש אחד בישראל כאילו בנה עולם וכן מצות חכמים היא שלא ישב אדם בלא אשה שלא יבא לידי הרהור ולא תשב אשה בלא איש שלא תחשד וחובה על כל איש** *Quamquam perimpleverit quis præceptum de multiplicatione humani generis, habetur nihilominus præscriptum ex scitis scribarum, ut nemo cesset à multiplicatione Humani generis ullo tempore, modo ei suppetat facultas. Nempe quicumque adiecerit animam unicam Israeli, quasi Mundum adificat. Quinetiam in scitis*

² Rabbi Elia- est sapientum, ut nec Vir Domicilium habeat sine uxore, ne libidinis
² er in Gem. stimulo urgeatur, neque uxor sine marito, ne suspecta reddatur &
³ Bab. ad tit. Tabimoth c. procorum importunitati obnoxia. Hinc est etiam quod toties incul-
⁶ fol. 63 a. catur hyperbole illa apud Magistros, כל אדם שאין לו אשה אינו אדם
⁴ Idem ibid. & Beresith ויקרא את שמם אדם quemlibet hominem,
⁵ Rabba pa- cui non est uxor, minimè esse hominem, cum etiam in scriptura dica-
⁶ rash 34. Sa- tur, Masculum & fœminam creavit eos & vocavit nomen eorum
⁷ lom. Iarch. tur, Masculum & fœminam creavit eos & vocavit nomen eorum
⁸ ad Genes. 9. Adam, seu Hominem. Item כל מי שאין עוסק בפריה ורביה כאילו
⁹ Apud No- שופר דמים Quicunque negligit praeceptum de Multiplicatione
¹⁰ nium in Eu- Humanis generis, habendum esse veluti Homicidam. Id genus occur-
¹¹ nuchare. runt plurima etiam ad sensum Varronis in Lege Moenia; si quis pa-
¹² Satyrarum triam, Majorem parentem, extinguit, in eo culpa est; quod facit pro
¹³ lib. 26. sua parte is qui se eunuchat aut aliquà liberos producit. Ubi Libe-
¹⁴ Parerg. cap. ros producere (quod prolem gignere vulgo sonaret, ut Lucilio^m, in-
¹⁵ 34. ferm. 65. stituere) pro liberorum procreationem differre seu impedire, usurpari,
¹⁶ Pollux, lib. neque ex glossmate, cum Aufonio Popma, irrepsisse, vult Christo-
¹⁷ 3. cap. & à phorus Collerusⁿ. Ejusmodi fere alia habes, de Nuptiarum necessitate,
¹⁸ 2. cap. & à Platone de apud Hieroclem & Musoniu^o philosophos. Ut τὰς ἑὐκαταίας, καὶ ὁψι-
¹⁹ 4. & 6. καμίας δίκας id est^p mulctas sive ob calibatum sive ob dilatas nuptias im-
²⁰ Festus verb. positas Athenis, ac Lacedæmone, qualia fuere etiam Uxoriam^q Romæ,
²¹ uxorium, at- que ibi. Ios. alia item ex Lege Julia & Papia^r, prætermittamus. Et eleganter Pla-
²² Scaliger. to, cui libet, inquit, καὶ τὸ ἀειγυῖος φύσεως ἀντέχεσθαι τὰς παῖδας παίδων
²³ C. tit. de in- καὶ ἀλείπειν αὐτὰς τὸ θεῶν ὑπαγέτας αὐτὰς παρὰ δίδοναι oportet per-
²⁴ firmādis pæ- nis calibatus
²⁵ Lunic. adde petuam Naturam sustinere, Liberos nepotesque relinquendo, ut Nu-
²⁶ Lipsium ad mini ministros, sui vice, suppleat. Sed exorti etiam sunt, quemad-
²⁷ Taciti. An- modum fieri amat, ex Judæorum gente, qui adeo receptis majorum
²⁸ nal. 3. de Le- sentiis heic volebant adversari, ut non modo Nuptiis sed omni-
²⁹ ge Papia. modo fœminarum consortio sibi interdicerent. Essenos dico, seu
³⁰ De excidio urbis lib. 2. c. tertium illud præter Phariseos ac Sadduceos philosophorum apud
³¹ 12. & Archæ. olog. l. 18. c. 2. Judæos genus, cui γάμος ἡδὲ ὑποεργασία Coniugii planè fastidium erat,
³² De Abstine- quod de eis ait Flavius Josephus^f, atque ex eo Porphyrius^t, è quo
³³ tia Anima- Eusebius^u. Quod tamen de altero tantum eorum τὰ γυμνασία collegio
³⁴ lum. lib. 4. seu secta dicitur, sed majori. Nam & eorum secta memoratur altera,
³⁵ De Præpa- ratione E&- quæ receptiori majorum sententiæ satis erat de conjugio consona,
³⁶ angelica l. 9. uti

uti videre est apud Josephum. De priori autem illa Plinius^x, *Ab Oc-*^{x Hist. 5. cap. 17.}
cidentalī Palæstinæ littore Esseni, quos fugitant usquequaque nocen-
tes. Gens sola & in toto orbe præter ceteras mira, sine ulla fæmina,
omni Venere abdicatâ, sine pecunia, socia palmarum. In diem ex
aquo convenarum turba renascitur, longè frequentantibus, quos vita
fessos ad mores earum fortune fluctus agitât. Itâ per seculorum millia
(incredibile dictu) gens æterna est, in qua nemo nascitur. Tam fæcun-
da illis aliorum vitæ pænitentia est. Et Solinus^y, Esseni præditi^{y Polyhist. c. 38.}
memorabili disciplina recesserunt à ritu gentium universarum, ma-
jestatis, ut reor, providentia ad hunc morem destinati. Nulla ibi fæ-
mina. Venere se penitus abdicarunt. Pecuniam nesciunt, palmis vi-
ctitant. Nemo ibi nascitur, nec tamen deficit hominum multitudo,
locus ipse addictus pudicitie est; ad quem plurimi licet undique gen-
tium properent, nullus admittitur nisi quem castitatis fides & inno-
centie meritum prosequatur. Et mox; Per immensum spatium
seculorum (incredibile dictu) æterna gens est, cessantibus puer-
periis. Hujusce autem rei ratio habetur apud Josephum ejusque ex-
scriptores. Hoc nempe faciebant, seu abstinebant nuptiis, πᾶς τε τῶν
γυναικῶν ἀσελγείας φυλασσόμενοι καὶ μηδεμίαν τηρεῖν πεπεισμένοι τῇ
πρὸς ἑνὰ πίστιν quia, ut rectè vertit Ruffinus vetus interpres, Caven-
dam putabant intemperantiam fæminarum, nullam earum uni viro
fidem servare credentes. Posteriora verba de fœminarum fide apud
Porphyrum defunt, uti etiam Eusebium. Uterque verò habet prio-
ra de earum intemperantia, quæ Eusebii interpres, quia mulierum mo-
res cavendos putabant, vertit & vetustior Porphyrii, vir doctus, Joan-
nes Bernardus Felicianus, ante octoginta amplius annos Venetiis ty-
pis editus, ut mulierum petulantias evitarent. Quorum utrumque
Græci sermonis mentem satis aperiunt. Libentiùs hoc ideò monui-
mus, quoniam nuperus Porphyrii è Gallia interpres, nescio unde
edoctus, ne quid gravius dicam, verba illa ex Josepho autori suo ex-
scripta πᾶς τε τῶν γυναικῶν ἀσελγείας φυλασσόμενοι, vertit, quocirca
ut alienarum fæminarum libidines coerceant, excubias agunt; cum
planissimè nihil aliud verbis eis innuatur, quam ut ratio Essenorum
abstinentiæ nuptiarum reddatur, & manifestò sit vertendum, quo-

niam petulantes fœminarum mores cavebant, aut earum intemperantiam, ut Veteres etiam interpretes ostendunt. Sed rarum non est nupero illi, ab auctoris mente nimium aberrare. Exceptionem, quam heic habent Magistri de suis, qui sacrae legis studio adfiduò incumberent, in Uxore Ebraica, seu liberis de eorum Nuptiis seu jure Matrimoniali eorum simpliciter civili exhibemus.

CAP. IV.

Consensu, sed non sine Concubitu, ex Iure Noachidarum seu Naturali, ante Legem Mosaicam, fieri matrimonium. De Innuptarum tunc Concubitu. Quid de eo, ex lege Mosaica novatum velint. Et de Magistrorum in lege תנ"ך זונה & קדשה, quod scortum seu meretrix vulgo vertitur, recepta quantum ad hanc rem, interpretatione, & de meretricis mercede non offerenda.

Contractus matrimonialis seu obligatio illa Nuptiarum mutua, qua fieret foemina quæpiam uxor, satis ante Legem Mosaicam seu sine ea iniretur, præter mutuum, in vitæ lectique societatem, Consensum & in thalamum, ubi rerum postulabat circumstantia, deductionem, etiam Concubitum necessarium aiunt fuisse. Consensus autem non solum ex ipsorum conjugum, eorumve nomine parentum aut propinquorum verbis, sed etiam per proxenetam seu internuncium habebatur, ut videre est in Nuptiis Isaaci & Rebecca, & Jacobi atque utriusque Labanis filia. De contractu illo intervalli quod jam tractamus

² Halach I-
shoth cap. 1.
& Vide in
Gemara Hie-
rosolymit. ad
tit. Kido-
shim cap. 1.
fol. 58. col. 2.
Verba Rabbi
Iona nomine
R. Samuelis.
matrimoniali, ad hunc modum Moses Maimonides ² ; קודם מתן תורה היה אדם פוגע אשה בשוק אם רצה הוא והיא לישא אותה. Ante Legem datam (Mosaicam) si Fœmina in publico occurrisset vir, & tam hac quàm ille in matrimonium consensisset, eam is domum deducebat, & remotis arbitris (בועלה) id est, cum ea concumbebat, atq; ita ei fiebat ea uxor seu fœmina ejus fiebat. Etenim verbum בעל quod ² σὺννοικεῖν, maritum esse, seu connubio jungi, plerunque in veteri Testamento vertitur, pro concumbere à Magistris frequentissime sumitur, id est, de conjunctione corporum seu mutuis conjugum amplexibus & commistione signantiùs dici intelligitur, non aliter ferè ac apud Latinos

Latinos *Nubere* & *Nuptiae*, quæ, licet de Matrimonio seu ipsis ejusdem solennibus plerunque usurpentur, ipsum tamen duntaxat concubitum seu naturalem corporum conjunctionem non rarò indicant; quemadmodum apud Plautum^a, ubi *viduam in lecto cubare* & *Nubere*, de Meretrice à Lena dicta, invicem opponuntur. Silenium de Gymnasio meretrice;

^a *In Cistellaria act. 1.*

At satius fuerat eam viro dare nuptum potius. LENA etiam.

Hæc quidem ecastor cotidie viro nubit; nupsitque hodie.

Nubet mox noctu. Nunquam ego hanc viduam cubare sivi,

Nam si hæc non nubat, lugubri mihi fame familia pereat.

^b *Lib. 12. epig. 66.*

Quo etiam sensu *nuptias columbarum* legimus apud Martialem^b.

Amplexa collum, basioque tam longo

Blandita, quam sunt Nuptiae columbarum,

Rogare caput Phyllis amphoram vini.

^c *Antiq. Lection. lib. 2. c. 9.*

^d *cui adde quæ de hac re habet Albericus Gentilis de Nuptiis lib. 2. cap. 3.*

^e *Fernandus de Cordova in Didascaliam multiplici cap. 39*

^f *Sidesius Tertullianum ad uxorem lib. 1. c. 5.*

^g *adversus Hermogenem c. 1.*

Alia sunt ejusmodi non pauca. Et rectè Lipsius; *Nubendi ver-*

bum, inquit^c, *antiquitus inter ea fuit, quæ custos ille hortorum li-*

bentius quàm virgines Vestæ usurparent. Inde festo Nupta verba, ob-

scæna; & Petronio Nuptias facere τὸ συνγαθίζεν. Quin maritare

quod uxorem ducere plerunque significat, interdum ipsum coitum

solùm denotat. Varro^d de canibus loquens, de fetura, inquit, prin-

cipium admittendi faciunt Veris principio. Tunc enim dicuntur

catulire, id est, ostendere se velle maritari. Neque aliunde est, quod

maritæ arbores apud Plinium^e & Columellam^f nominantur eæ,

quas vites & flexiles ejusmodi alii sinuosi frutices complectuntur.

Ab ipsis conjugum amplexibus locutionem transferri dubitan-

dum non est. Firmare autem hanc de concubitûs, in matrimonio

contrahendo, necessitate sententiam volunt ex illo Numinis, de Sara

Abrahæ uxore, ad Abimelechum Geraris Regem. *Venit & Deus ad*

Abimelechum in somnio noctis & dixit ad eum, ecce tu morieris

propter mulierem, quam accepisti. Nam

concubuit cum ea maritus. Id est, juxta Magistrorum sententiam, ita

consummatæ erant nuptiæ atque adeo ex coitu, quo contractus nu-

ptialis, præeunte consensu, perficitur^h, legitima erat uxor Abrahæ

Sara, seu ita ei inde planè acquirebatur, ut, qui cum ea postmodum

^d *De re Rustical. 2. c. 9.*

^e *Hist. Nat. lib. 14. cap. 1.*

^f *Dere Rustical. lib. 11. c. 2.*

^g *Genes. 20. 3.*

^h *Videsis, ad hanc rem, etiam Genes. cap. 29. 23.*

ⁱ Ad ist. San-
hedrin cap. 7.
fol. 57 b. &
tantundem
fol. 56 a.

^k Ulpianus l.
30. ff. tit. de
Regul. juris.

^l L. 8. C. de
Incest. & in-
utilibus Nu-
ptiis.

rem haberet, is morte, ut adulter, esset plectendus; non item, si ante mariti coitum, sine quo uxorem fieri seu nuptialem obligationem satis contrahi tunc temporis nolunt. Unde etiam Glossa Talmudicaⁱ, לא כתוב והיא אשת איש אלמא הנך מת משום בעילתו של, *Non scriptum est*, Nam Uxor viri est, seu viri alterius foemina; sed verba illa, ecce morieris pronunciantur, eo quod maritus concubuerat cum ea, & non ratione sponsaliorum aut deductionis in thalamum. Ita Matrimonium illius seculi Magistris aliud non est atque corporalis viri & foeminæ, præeunte in vitæ communionem & lecti societatem consensu, conjunctio. Quod inchoarat utriusque consensus, id perfici intelligunt ex sequenti, qui è consensu illo penderet, concubitu, atque exinde compleri matrimonium, (contra ac Jurisconsulti^k Romani atque Christiani) velut ex traditione, præeunte donationis causâ, dominium. Scilicet eam, quâcum hujusmodi contractus ac concubitus haberetur, fieri אשת איש, id est, αἰδεῖδα & αἰδρὸς seu Viri foeminam, ac tam maritale inde dominium nasci quàm possessionem. Quin de certis legum conditoribus, quos Ægyptiorum quidam olim sequebantur, legimus, quibus (ut in^l Zenonis constitutione habetur) placuit, sine corporum conjunctione nuptias non videri esse contractas; fortè ex Ebræorum, quibus assueverant, scitis de Gentium seu Noachidarum Jure, edoctis. Ebræis autem ipsis, ex Jure suo sacro & civili, consensus solus citra omnem controversiam sufficiebat, ut in libris de Nuptiis eorum ostendimus. Unde & deprehenditur manifesta doctorum aliquot hallucinatio, qui Ægyptiorum nomine in memorata constitutione innui putant Judæos. Nam horum conjugia sine concubitu ex consensu firma semper habita; nec fratrum mortuorum conjuges, nisi ex singulari Jure, ubi sine liberis demorerentur, sibi copulari, quod ibidem etiam memoratur, ipsi fas censebant. Quemadmodum autem ubi sine causa donationis, venditionis aut alicujus aliûs ejusmodi tituli, traditio à domino fit, veluti depositi, commodati, locati, non dominium, sed possessio tamen legitima transfertur; ita foeminam, cui potestas erat sui ac dominium, id est, quæ contractûs matrimonialis tum consensu, tum concubitu firmati obligatione neu-

ne neutiquam teneretur, siue innuptam, sui, in aliquam concubitûs vicem, sine consensu in vitæ communionem, copiam, ante Legem Mosaicam, licitè aiunt permisisse seu locasse aut se sic tradidisse; adeo ut, pro breviusculo ejusmodi amplexuum momento, siue amicæ siue meretricis, modò neutra earum alteri nupta esset, illicitam ^m nolint ^m fuisse illam sui permissionem, siue locationem traditionemve aut concumbentis possessionem magis ac cujuscumque aliûs rei mancipi locationem usum fructumve. Et sanè apud Orientales non infrequens illa stupri ⁿ permissio ex ipso Jure. Ex lege verò Mosaicâ ejusmodi innuptarû concubitus primo sibi ipsis interdictos fuisse volunt Ebraei, adeo ut dein, nec mercedis nec libidinis causa, extra matrimonium, Circumcisis inter se concubitus aliquis licitus haberetur. De paganæ autem innuptæ etiam cum Circumcisis subinde coitu, ut volunt illi, licito, plura inferiùs suis in locis. Ipsis autem inter se posita Lex primaria ista de re ita se habet; Non sit ^ו קדשה, id est, meretrix, aut quæ pro libitu sine nuptiis copiam sui corporis faciat, ex filiabus Israel, nec sit ^ו קדש, id est, scortator, seu, ut aliqui volunt, cinædus ^p, ut alii, exfectus seu Gallus, ex filiis Israel. Cui consona est alia illa; ^ו אל תהלל את בתך להזנותה וגו' Non profanabis filiam tuam, ut scortari facias eam, ne & ipsa terra scortetur, & scelere impleatur. Ubi ^q Glossa Jarchii, ^ו במוסר בתו פנויה לביאה שלא לשם קידושין Intelligendum est prostituens filiam in concubitum, dum innupta est, idque sine sponsalibus. Hinc & scortationem & stuprum ex lege interdictum, verberibus puniebant. Hac de re tota, Moses Maimonides ^r; ^ו קודם מתן תורה היה אדם פוגע אשה בשוק אם רצה הוא והיא נותן לה שכרה ובוטל אותה על אם הדרך והולך וזו היא הנקראת קדשה משנתנה התורה נאסרה הקדשה שנאמר לא תהיה קדשה מבנות ישראל לפיכך כל הבועל אשה לשם זנות בלא קידושין לוקה מן התורה לפי שבעל קדשה *Ante Legem datam, occurrente, in publico, viro fœmina, si ita ex pacto convenirent, mercede datâ, concubuit is cum ea, atque abiit. Hæc autem dicta est קדשה seu meretrix, siue quæ pro libitu, sine nuptiis, corporis sui copiam faceret. Post Legem datam, interdictus est id genus fœminarum usus, secundum id quod in Lege habetur, Non sit קדשה seu meretrix siue quæ pro libitu cor-*

^m *Videsis D. Ambrosium lib. 1. de Abraham cap. 4.*

ⁿ *Geograph. Arab. Clim. 1. part. 8. & Clim. 2. part. 8. Azar. 3. Alcorani Arab. Petr.*

^p *Guerra de Lorca in Castachef. mytagog. pro Mahumedanis c. 5.*

^q *Deuteron. cap. 23. 18.*

^r *Iarchia & Abenezra ibidem, & Baal Aruch קדש & Talmud. Bablit. Sanhedrin. fol. 54 b.*

^s *Adde quæ adnotat L. Drusus ad Hoseam cap. 4. 14. ex interpretibus præcis. de hoc vocabulo.*

^t *Levitic. 19.*

^u *Halach. Ithoth cap. 1.*

poris

poris sui copiam faciat, ex filiabus Israel; unde fit, ut, si quis ut stuprator foeminam compresserit, ubi non intercesserint sponsalia, verberandus sit ex lege, ideo quod cum innupta, qualem diximus, coiverit.

Meretrices autem in publico ita quæstum, ante Legem, non contra

^f Magid. Mis-
na ad citatū
Maimonidis
locum.

¹ Genes. 38.
14.

fas fecisse, eliciunt ^f etiam ex historiola illa Sacra de Juda & Thamar; quæ, depositis viduitatis vestibus, assumpsit theristrum, & mutato habitu sedit in bivio itineris, quod ducit Thamnā &c. quam cum vi-

disset Iudas, suspicatus est esse זונה seu meretricem, operuerat enim vultum suum. Et declinans ad eam in via dixit, age dimitte me, ut coeam tecum; nesciebat enim illam nurum suam esse. Et illa respondit, quid dabis mihi ut fruaris concubitu meo? Ego, inquit ille, mittam hædum tibi de gregibus. Et arrabone dato, ex pacto cocunt.

De Poena autem capitali, quam postea inflictorus erat Iudas Thamar, eo quod ex intumescence utero eam coitu aliunde pollutam fuisse suspicaretur, dicetur infra. Neque sententiæ huic de innuptarum coitu ante Legem Mosaicam, Poenam illam adversari omninò volunt; quod fusiùs etiam ostendetur, ubi de Poenis huius, quod tractamus, intervalli inferiùs agitur. Atque ibi plura de Thamaris, quæ præ manibus est, exemplo. Uti etiam de Dina Jacobi filia à Sichemo

¹ Genes. cap.
34.

ante legem ¹ datam violata. Scio קדשה ¹ in citata ex Deuteronomio lege, plerunque Magistris sumi pro מופקרת לזנות seu meretrice quæ in stuprum se publicè prostituit, prostibulo, sive scorto publico, uti

² Genes. 38.
21. & 22.

etiam accipitur in historia ² illa Thamaris. Eodem tamen vocabulo non modò scorta publica ex lege interdici, ad eorum sententiam, est manifestum, verum etiam amicas qualescunque, quæ sine Juris matrimonialis interventu amasiis, uti ex Maimonide palam est, pro libitu se permiserint. Unde Hellenistis pro קדשה & קדש Meretrice & scortatore, substituuntur πόρνη & πορνέυων, vocabula, quibuscum ea,

³ Vide Hellenist. Gen. 38.
15. 21. & 22.

⁴ Deuter.
23. 17. & 19.

quæ quocunque stupro compressa est ³ & stuprator, quàm prostibula comprehenduntur. Pro eisdem habet R. Saadias Gaon, in versio-

ne sua Arabica, مسمتع & مسمتعة non dissimili sensu; uti & codex

Erpenianus زانية & زاني quod idem est cum Ebræorum

זנה scortari & stuprare significante, unde זונה fit, quæ foeminam

sine

sine nuptiis qualitercunque sponte compressam denotat. Sensu dico
 vulgari. Nam singularis est & dispar satis ejusdem vocabuli significa-
 tio, ut mox dicemus. Interdicti verò illius Sacri, *Non sit meretrix* &c.
 ratio etiam adfertur à Maimonide². Tum ad evitanda, inquit, con-
 tentionum & simultatum mala, quæ ex ejusmodi libidine matrimo-
 nio non cohibita oriri solent, tum להביא התועלת הכוללת והיא ידועת היהסים נאסרה הקדשה והקדש ולא נמצא צד התר למשגל רק
 ut bono illo fruamur, *Distinctionis ac certæ notitiæ Familiarum, interdicitur קדש & קדש*
scortator, nec ullus concubitus permissus est præter illum qui cum pro-
priâ est uxore, eâque publicè in matrimonium ductâ. Sed interdi-
 ctum illud aliter multò ac alii, explicat paraphrastes Chaldeus On-
 kelos לא תהי אתתא מבנת ישראל לזכר עבד ולא יסב גבר מבני
 Non erit fœmina seu uxor de filiabus Israel,
 viro servo, neque jungat sibi vir de filiis Israel fœminam seu uxorem,
 quæ ancilla est. Paraphrastem autem ita intelligunt, ac si ideo de
 servo & ancilla sic loquutus fuerit, quoniam ex Jure Ebraeorum civili
 de servis è Gentilibus (nam de eis tantum verba fiunt) אין קידושין
 juris^a matrimonialis, ut ex vetere etiam Jure Romano, *Glossa Tar-*
 rite capaces illi non sunt. Ne igitur ex contubernio tantum בעילת
 stuprum seu scortatio sequeretur, id quod in Ebræo disertius Is-
 raelitis interdicitur, verba de servo & ancilla paraphrasten volunt ibi
 fecisse. Sed exceptiones habent in Jure suo civili heic Ebraeorum
 aliquot, de quibus plura inferiùs capite duodecimo. Etsi verò ex in-
 nuptæ coitu liberi, non minùsatque ex nuptæ, suscipi poterant, nihil-
 ominùs, ne aut communio in speciei propagationem vitæ deesset,
 aut non ita certa haberetur notitia, quoniam ex parente prognata
 esset proles, si nuptæ abfuissent, ideo neutiquam satisfactum fuisse
 præcepto jam dicto de generis humani multiplicatione volunt, nisi
 etiam uxor saltem unica, quæ esset fœcunda, ut supra ostensum est,
 duceretur. Quod verò ad vocabulum זונה in jam dictis attinet,
 quo scortum, meretrix & ejusmodi alia denotari plerunque, nec ma-
 lè admittitur; ejusdem interpretatio & sensus apud Magistros inter-
 dum multum diversus est, maximè in legibus sanctis ubi vocabulum

² More Ne-
 bochim. lib.
 3. cap. 49.

^a Glossa Tar-
 chii ad Deut.
 23. 18.

^b Lib. 2. de
success. in Pō-
tificatum c.
2.

^c Halach Isu-
ri Mizbach
cap. 4.

^d Talm. Bab.
tit. Themur-
ra cap. 6. fol.
29 & vide
Mosem Co-
sensum præ-
cept. Nega-
ti. 316.

illud expressim occurrit. Quomodo sumendum sit in lege de me-
retrice scorto seu זונה sacerdoti non ducenda alibi ^b fusè & Magistris
explicavimus. Et in lege itidem illa de זונה seu meretricis merce-
de; *Non inferes זונתן אתנן scorti seu prostibuli aut πόρνῆς (ut Helle-
nistæ) mercedem, aut pretium canis in domum Domini &c.* quod de
oblationibus intelligunt; scortum seu זונה non sumitur pro qua-
cunque sine nuptiis vitiatâ, sed pro ea duntaxat quæ, cum aut ratione
priorum nuptiarum, veluti alterius uxor, aut ratione sanguinis aut
affinitatis, aut demum alicujus sacri interdicti, nuptiæ ejus essent cum
eo, quocum concubuerit, illicitæ, mercedem ab eo seu donum, coi-
tûs nomine, acceperat; aliis aliquot, ex parili legis interpretatione,
mercedis speciebus etiam adjectis. Maimonides ^c ad veterum ^d men-
tem אחד זונה גויה או שפחה או ישראלית שהיא ערוה עליו או מחייבי
לאוין אבל הפנויה אפילו היה כהן אתננה מותר וכן אשתו נדה אתננה
מותר אע"פ שהיא ערוה נשא אחת מחייבי לאוין כל שיתן לה מחמרת
בעילה הרי זה אסור והזכור אתננו אסור נתנה האשה אתנן לבועל הרי
זה מותר משום אתנן האומר לחבירו הנה לך דבר זרה ותלין שפחתך
אצל עבדי עברי הרי זה אתנן והנה שאין לו אשה ובנים אבל אם שלו
אשה ובנים הרי זה מותר בשפחה כנעניה כמו יתבאר *Eadem heic est
ratio זונה seu scorti, sive ea fuerit pagana, sive ancilla, sive Israc-
litis, quacum matrimonium sive nomine incestus regulariter probi-
beretur, sive alio interdicto sacro. Ita tamen ut si innupta fuerit
(nec hisce interdictis vetita) tamen si is qui cum eâ rem habuerit, sa-
cerdos fuerit, merces ejus ritè offerri possit, uti etiam ubi cum uxore
mensibus laborante quis concubuerit, quanquam inter incestuosos
coitus etiam hic prohibeatur. Etiam si quis in uxorem duxerit fæ-
minam, quæ interdicto qualicunque sacro vetita est, nec tamen aut
sanguinis aut affinitatis ratione, id quod ei nomine mercedis coitus
causa dederit, ritè offerri nequit. Neque alia est ratio mercedis, quæ
datur ob coitum masculum. At verò si dederit fæmina mercedem
viro, hoc nomine nil obstat, quin ritè ea possit offerri. Ceterum si quis
alteri dixerit, tibi hoc do, ut conjungatur ancilla tua servo meo E-
braeo, hoc quidem mercedis nomine heic venit; si nempe non fuerint
servo illi uxor & liberi. At si essent ei liberi & uxor, ritè offerri po-
tuit,*

tuit. Ancilla heic pro Cananea (seu non origine Ebraea) *intelligitur; uti & alibi explicatum est.* Ita Maimonides; cui etiam, uti & Talmudicis ceteris, pretium Canis est id quod in permutatione pro cane datur, non quod ἐπ' ὀχλ' οὐκ ἔστι κυνὸς seu pro canis admissura, ut apud Josephum^e habetur. De ancilla heic Cananea seu Gentili ser-<sup>e Orig. Juda-
ic. lib. 4. c. 8.</sup> vo Ebraeo conjuncta, fusiùs infra^f ex eodem autore librisque aliis Talmudicis; ubi satis liquebit, quare distinctio illa habeatur heic de ser-<sup>f Infra. cap.
10. & lib. 6.
cap. 7.</sup> vervo, cui antea uxor & liberi, & eo cui non essent. Etenim ancillae copulationem ex lege censebant huic illicitam, non item illi. Nec cum innupta, qualem diximus, matrimonium illicitum. Ideo nomine נַחֲשָׁה seu scorti heic non veniebat. Quae satis consona sunt eis, quae de נְשֵׁי כֹהֲנִים interpretatione habentur, ubi de conjugio sacerdotum loquuntur. Quod verò de innuptarum coitu etiam apud Israelitas heic dicitur, maxime de prostibulis est intelligendum seu amicis sine nuptiis amasiis suis pro eorum libitu se permittentibus. Nam de virgine, quae sive ex illecebris sponte sive vi semel compressa fuerit, leges habent singulares, de quibus in Uxore Ebraica agimus.

C A P. V.

De Ritibus Nuptialibus qui, velut ex jure seu moribus ante Legem Mosaicam in usu, eliciuntur è sacra historia.

DE Ritibus ac solennibus, intervalli Juris Naturalis seu quod Mosaicam antevertit Legem, Nuptialibus, pauca leguntur. Veluti de Mora sponsae apud parentes, de Flamei seu theristri usu, de convivio Nuptiali. Quod ad moram sponsae attinet; ad illud fratris & matris Rebecca Abrahamae servo nuptias Isaaci & Rebecca procuranti, *Maneat* ^g *puella nobiscum* (יָמִים אוֹ עֶשְׂרִים) *dies, saltem decem, & postea ibit,* notat Salomon Jarchius per dies Annum intelligi integrum, per Decem, menses decem. Scilicet postulasse eos (ac si mos sic inolevisset) annum integrum, quo maneret apud parentes Rebecca, aut saltem decem menses, ne à more usitatori longius recederet, ut per id tempus sibi nuptialia aptaret commodius ornamenta. Onkelos ibi;

maneat nobiscum *או עשרה ירחין* *per tempus aliquod, saltem decem menses.* Et paraphrasis Uzielidis dicta, *יומי שתה הדא*, *per dies anni unius, aut per decem saltem menses.* Judæi

item Mauritanienſes *او عشرة شهور* *annum aut decem menses.*

Cum tamen Græci interpretes *ἡμέρας ὡσεὶ δέκα* circa decem dies, & vulgatæ autor *saltem decem dies* ibi substituatur. Cæterum alibi etiam in lege de ædibus urbanis venditori redimendis *ימים תהיה*

¹ *Levitic. 25.* *גאולתו* ^h quod sonat, si verbum verbo reddas, *Dies erunt redemptio ejus* sumitur pro eo quod est, *annuserit redemptio ejus*, atque ita ex-

pressè vertitur Judæis Mauritanienſibus *سنة تكون قدوم* quod id ipsum denotat. Et Glossa Jarchii ibi *ימי שנה שלמה קרויים ימים*

Dies anni integri vocari solent dies absolute. Quemadmodum au-

¹ *Festus. in* *Flameo, alii* *passim.* tem apud Romanos Flamei erat ¹ usus, quo se obtegebant novæ nuptæ, ita etiam volunt aliqui in primo Isaaci & Rebeccaë occurſu, theristri seu pallii, velut solennis sponsæ ornamentum, usum fuisse, atque

² *Genes. 24.* *44.* inde Flameum habuisse ortum. Historia sacra; *Rebecca* (jam per internuntium desponsata) *levavit oculos suos & viso Isaac, lapsa est de camelo, & dixit ad servum, quis est vir ille qui ambulat in campo in occursum nostrum? respondit servus, ipse est Dominus meus* (scilicet Isaac,) *tulit igitur הצעיה* quod *ἡγεσπον* vertunt Hellenistæ, & vulgatæ autor, *pallium, & operuit se.* Et narravit servus ipsi Isaac omne quod gesserat. Introduxitque eam Isaac in tabernaculum Saræ matris suæ,

¹ *Cōment. in* *Isaiam cap. 3.* *& de Arabi-* *possimus, inquit D. Hieronymus¹, appellare palliola, quibus obvoluta erat Rebecca, ut hodie quoque Arabia & Mesopotamia operiuntur fæminæ, ab eo quod ἡγε, id est, in æstate & caumate corpora pro-*

gitur in Al- *tegant fæminarum.* Et vocabulum illud quod in fonte heic pro *corano, A-* *pallio, theristro seu velo usurpatur, interpretantur Orientales per* *zoar. 24. e-* *ut in Targum Jonathani tributo & Hierosolymita-* *no, item per עיפה* ut Onkelos, & *רב* ut Arabes, quæ omnia Rabbi Nathan ^m denotare ait velum tenue, quo fæminarum velantur capi-

^m *in Aruch,* *רדיד בלשון ישמאל רדא והיא צעיה דק שמכסה האשה על ראשה* *רדיד* *Lingua, inquit, Arabica רב idem est quod רדיד nimirum velum te-*

nue, quo

nue, quo fœminarum capita obtegi solent. Ita alii. Nec sanè ejusdem
 usus duntaxat ad æstivos calores minuendos, sed etiam, pudoris cau-
 sâ, tam à meretricibus, quàm sponfis ac matronis adhibebatur. Ete-
 nim hoc veli genus, neque alioⁿ denotatum nomine, pars erat habi-^{n Genes. 38.}
 tûs, quo, ne agnosceretur, usâ est Thamar in bivio itineris meretri-^{15.}
 cem simulans. Et generatim Tertullianus^o, *Atquin etiam apud Eth-*^{o Lib. de Ve-}
nicos (sponsæ) velata ad virum ducuntur, Convivia autem Nuptia-^{landis Virgi-}
 lia, seculis illis, solennibus accessisse scribunt, eaque per septem dies
 celebrari solita; quod ex Nuptiis Jacobi & Labanis filiarum obser-
 vant. Laban, dum simulat se Rachelem in uxorem ei tradere, *con-*
vocatis ^P *omnibus hominibus illius loci* *עשׂ משתה* *fecit convivium,* ^{Genes. 29.}
 quod Hellenistæ vertunt *ἐποίησε γάμον* *fecit nuptias*, sed Aquila & Sym-^{22.}
 machus *ἐποίησε πόντον* seu *cōvivium* *fecit* uti etiam Onkelos, paraphra-
 stes Uzielides dictus, Hierosolymitanus & Arabs. Sed vulgatæ au-
 tor ibi *vocatis multis amicorum turbis ad convivium, fecit Nuptias.*
 Cum verò post noctem, quam cum Lea habuerat Jacob, de Rachele
 ei promissâ apud Socerum quereretur, *respondit Laban, non est hu-*
jus loci consuetudo, ut tradatur in nuptias junior ante majorem.
 Imple *זאת שבע* *septenarium hujus*, seu, ut Hellenistæ *τὰ ἑβδομα τῶ-*
της *Hebdomadem hujus* seu ut vulgata, *hebdomadem dierum hujus*
copulae *זאת את גמלך ונתנה לך* *& dabitur quoque tibi ista* (nimirum
 Rachel) *pro servitute, qua servies mihi adhuc septem annis aliis.*
Fecit itaque Jacob sic, & implevit Septenarium illius. Et tradidit ei
Rachelem filiam suam in uxorem --- Et ingressus est quoque ad Ra-
chelem, & dilexit Rachelem plus quàm Leam, servivitque illi se-
ptem aliis annis. Septenarius heic seu hebdomas pro septem diebus,
 quibus epulum Nuptiale celebraretur, sumitur Magistris, uti & Hel-
 lenistis, ut vides & vulgatæ auctori qui habet etiam, *Hebdomadâ transf-*
actâ, Rachel duxit uxorem. Septenarium ibi disertè per *שבעת ימי*
המשתה id est, *septem dies convivii* explicat Rabbi Eliæzer⁹ & pro^{9 In Pirke R.}
 solenni nuptiarum convivio sumit. Sic etiam Salomon Jarchius,^{Eliæzer cap.}
 tum à vetustissimo hoc Rabbino, tum à Gemara Hierosolymitana,^{16. & cap. 33.}
 edoctus, quam citat. Targum item Hierosolymitanum pro eo quod^{Ad tit. Mo-}
 heic est, *Imple septenarium &c.* habet, *אשלים שבעת ימי משתותי*^{ed katon, c.}
^{1. fol. 90. col. 4.}
^{5. 7.}

דלאה ונתן *Imple septenarium numerum dierum convivii Lea, & dabitur &c.* Et Jonathanis paraphrasis ita dicta, יומי משתיי דדא וניתן לך אוף ית דא בפולחנא דתפלה עמי תוב *Imple nunc septenarium numerum dierum convivii hujus, & dabitur tibi etiam ista, non sine conditione ut servias mihi altero septennio* & paulo post יומי ואשלים שבועתי *fecit Iacob juxta id quod dictum est, atque implevit septenarium numerum dierum convivii Lea.* Quo expleto, & Rachel ei in uxorem datur. Perinde ac si dixisset Laban. Utriusque Nuptiæ hebdomade epulari pro more sunt celebrandæ. Perfice, agendum, eam quæ nomine Leæ inchoata est. Et tum Rachel, iteratâ septennii servitutis conditione, ut scilicet post ejusce nuptias septennium mihi servias, etiam in uxorem tibi dabitur, & epularis illius nomine, hebdomas redintegrabitur. Atque ita fanè, in locis Ebraicis, vult D. Hieronymus locum illum capi. Etiam in historia Samsonis septidui ejusmodi nuptialis celebritatem haberi¹ observatur, velut eam quæ ex jure seu moribus Palæstinis, Ebræis, aliisque gentibus tunc atque antea diu intervenientibus & plerunque receptis in usu. Quin & Benedictionis exemplum, ante Legem datam, sumunt ex eo de Rebecca, ubi deducebatur in uxorem Isaaci, *Et benedixerunt² seu imprecabantur prospera sorori suæ (ut vulgata) dicentes, soror nostra es; crescas in mille millia, & possideat semen tuum portas inimicorum tuorum.*

¹ R. David Kimchi, alij ad Iudic. 14. 15.

² Genes. 24. 60.

CAP. VI.

De Polygamia ex Jure Naturali, seu Universali illo, quod tum ante Legem Moisaicam, tum post, juxta Ebræos pariter obtinuit.

Polygamia, cum alia sit ubi plures uxores, sed per successionem tantum, seu plures itidem viri, sed non simul plures, eidem habentur; alia, ubi plures viri uni uxori, pluresve uxores uni viro, idque simul, conjunguntur; De prima specie non est cur plura dicamus. Neque enim à secundis pluribusve, alterutro conjugum demortuo, Nuptiis quempiam sive in in-

in intervallo quod tractamus, id est, ante Legem Mosaicam, sive postea, ex Magistrorum placitis, arceri comperimus; tametsi in patribus Christianis non desint, qui Nuptiis aliquantulum iniquiores utriusque speciei velut interdictum exrerum petant initiis. De Monogamiae disciplina disputans Tertullianus^u, *Hoc ipsum*, inquit, *demon-*^{De Mono-}
stratur à nobis, neque novam, neque extraneam esse Monogamiae dis-^{gamia cap. 4.}
ciplinam, imò antiquam & propriam Christianorum, ut Paracletum^{sed & vide}
restitutorem potius sentias ejus quàm institutorem. Quod per-^{eum lib. de}
tineat ad Antiquitatem, quæ potest antiquior forma proferri^{unis Nuptiis}
quàm ipse census generis humani? Vnam fœminam masculo Deus^{ad uxorem}
finxit, unâ costâ ejus decerptâ, & utique ex pluribus. Sed & in præsa-^{cap. 2. citatû}
tione ipsius operis Non est, inquit, bonum homini solum eum esse: fa-^{hec capite}
ciamus adjutorium illi. Adjutores enim dixisset, si pluribus eum uxo-^{proximo.}
ribus destinasset. Adjecit & Legem de futuro. Siquidem propheticè
dictum est; Et erunt duo in unam carnem, non tres neque plures.
Ceterum jam non duo si plures. Stetit lex. Denique perseveravit
unio conjugii in auctoribus generis ad finem usque, non quia non e-
rant fœminæ aliæ, sed quia idèò non erant, ne primitiæ generis dupli-
ci matrimonio contaminarentur. Alioquin si Deus voluisset esse,
& potuissent. Certe de filiarum suarum numerositate sumpsisset, non
minus ex ossibus & ex carne sua habens Evam, si hoc pie fieret. At ubi
primum scelus, homicidium, in fratricidio dedicatum, tam dignum
secundo loco scelus non fuit quàm duæ Nuptiæ. Neque enim refert,
duas quis uxores singulas habuerit, an pariter singulæ duas fecerint.
Idem numerus conjunctorum & separatorum. Semel tamen vim
passa institutio Dei per Lamech constitit postea in finem usque gentis
illius. Secundus Lamech nullus extitit, quomodo duabus maritatus.
Negat Scriptura quod non notat. Aliæ Diluvium iniquitates provo-
caverunt, semel defense quales fuerunt. Non tamen septuagies se-
pties; quod duo matrimonia meruerunt. Sed & reformatio secun-
di generis humani Monogamia matre censetur. Iterum duo in u-
nam carnem crescere & redundare suscipiunt. Noe & uxor filiiq;
eorum in unicis nuptiis. Etiam in ipsis animalibus Monogamia reco-
gnoscitur, ne vel Bestiæ de mœchia nascerentur. Ex omnibus, inquit^x,^{Genes. 6. 19}
bestiis,

bestiis, ex omni carne duo induces in Arcam, ut vivant tecum; masculus & femina erunt de animalibus volatilibus secundum genus, & de omnibus serpentibus terræ secundum genus ipsorum. Duo ex omnibus introibunt ad te, masculus & femina. Eadem forma & septena ex binis adlegi mandat ex masculo & femina, uno & una. Quid amplius dicam? Immundis quoque alitibus cum binis feminis introire non licuit. Quin Joannes Cantacuzenus, Imperator Constantinopolitanus, adversus Mahumedem hac de re differens, ex veterum etiam mente unicam Noachi uxorem in scriptura memorari anim-

¹ Apolog. xg.
lib. 3. Ma-
mèth. 4.

advertit, singulasque filias ejus singulis, πάντως, ita inquit¹, ὁ δὲν ἑτέρων δηλῶντος ὁ λόγος ὅτι πᾶν καὶ μίαν καὶ μόνην γυναῖκα ἐστὶν διπλὴν διὰ τὸ ἀνθρώπου, ac si non aliud ejusmodi narrationis genus innuisset quàm ex justo & æquo unam atque unicam duntaxat quempiam sibi ha-

² C. 8. gaudemus. tit. de
Divortis.

buisse uxorem. Etiam Innocentius Papa tertius, nec ulli, inquit², unquam licuit simul plures uxores habere, nisi cui fuit divina revelacione concessum, quæ mos quandoque, interdum etiam fas censetur.

Alii tantundem. Sed de Pluralitate hac uxorum ex Jure vetustioribus seculis concessio aliter alii ex patribus Christianis. Prolis gratiâ,

³ De Nuptiis
& Concupi-
scentia, lib. 1.
cap. 8. quem
videtis item
lib. de bono
conjugali c.
25. & contra
Faustum lib.

inquit D. Augustinus³, patres sanctos ex Abraham & ante Abraham, quibus Deus, quod ei placuerint, perhibet testimonium, usos fuisse conjugibus, neminem oportet dubitare Christianum, quando quibusdam etiam singulis plures habere concessum est, ubi ratio fuit pro-

lis multiplicandæ, non variandæ appetitio voluptatis. Obvii sunt
⁴ theologo qui hac de re agunt, nec pauci. Atque Hugo Grotius⁴ Con-

jugium naturaliter esse existimavimus talem cohabitationem maris cum femina, quæ feminam constituat quasi sub oculis & custodia

⁵ De Iure Bel-
li ac Pacis, l.
2. cap. 5. §. 8.
& 9.

martis. Nam tale consortium & in mutis animantibus quibusdam videre est. In homine verò quæ animans est, utens ratione, ad hoc accessit fides, qua se femina mari adstringit. Nec aliud, ut conjugium subsistat, Natura videtur requirere. Sed nec divina lex am-

⁶ Deut. 21. 15.

plius videtur exegisse ante Evangelii propagationem. Nam & viri sancti ante legem plures unâ uxores habuerunt; & in lege præcepta quædam dantur his⁶, qui plures unâ habent, & regi⁷ præscribitur, ut

⁷ Ibid. 17. 16.
& 17.

nec uxorum, nec equorum nimiam sibi adsciscat copiam; ubi Ebraei

inter-

interpretes notant octodecim sive uxores sive concubinas regi fuisse concessas, & Davidi Deus imputat, quod uxores ei complures & quidem illustres dedisset. Et sanè juxta Ebræorum placita, semper viro licita fuit uxorum etiam simul conjunctarum (sed nunquam virorum uxori) pluralitas ante Legem Mosaicam, seu ex Jure Naturali; nec minùs, post illam legem, temperamentis aliquot, ex Jure ipsis civili (de quibus alibi) adjectis. Receptum enim est illud, quod in Gemara Babylonia^e habet Rabba; נושא אדם כמה נשים על אשתו ^{Ad rit. Iabimoth cap. 6 fol. 65 a. & videfis Misnam. tit. eodem cap. 4. ubi de quatuor fratribus eorumq. susperstite agitur in Gem. Bab. fol. 43 b.} Fas est cuique quotcunque superinducere uxores, modo, quibus victus eis præbeatur, res ei suppetant. Ubi tamen præter alimenta & Vestitum sufficientem, etiam עונה ^{id est, תלוי} ^{ὁφειλοντες εὐνοίαν} debitam benevolentiam seu conjugale illud concubitûs debitum volunt, ut superinducenti esset singulis præstandi potestas. Fas est, inquit Maimonides^f, quotcunque, etiam centum, uxores sive simul omnes sive alteram post alteram ducere, ואין אשתו יכולה לעכב והוא שיהיה יכול ליתן שאר כסות ועונה כראוי לכל אחת ^{neque potestas uxori antea ductæ virum heic impediendi, modo illi potestas fuerit præstare Alimenta, Vestitum atque Debitum conjugale, secundum id quod unicuique earum competit.} Et hæresis habita est, nec toleranda Sadducæorum opinio, quâ binas simul haberi ^{Jure uxores negabant ex lege illa^g malè intellectâ} ^{אשה אל אחותה} ^{Levit. 18. 18} אשה אל אחותה ^{uxorem sorori suæ non accipies, in ejus afflictionem,} ^{אחותה} ^{quod ibi sorori suæ est, pro alteri, ut certè verbum ipsum fert, sumpto.} Cæterum de sororibus binis, idque dum in vivis tantum fuerit utraque, locus ille passim Magistris capitur, ut fusius in libris de Nuptiis Ebræorum ostendimus. Et auctor Pesichtha Zotertha^h, ad dictam legem, שאמר שתי נשים בעלמא אסורות בידוע שאין להם לא דת לא חוק שהרי כמה צדיקים נשאו שתי נשים כגון אלקנה ^{Qui dicit, binas simul uxores esse interdictas, notum sit eum nec morum nec juris esse peritum. Nam multi justî acceperunt binas uxores; velut Elcanaⁱ, David^k, Salomon^l. Et in libro Paralipomenon multi memorantur, quibus binæ uxores.} ^{Vetustiora autem plurium simul conjunctarum uxorum exempla habes non solum in Lamecho^m, sed etiam in} ^{Genes. 4. 19.}

Eccc

Abra-

^m Genes. 4. 19. Abrahaⁿ, & Jacobo^o, Esau^p, quæ ad Jura Noachidarum ante Legem
ⁿ Genes. 16. 3. Mosaicam obtinentia spectant. Quin & Josephus^q, nescio, unde e-
^o Genes. 29. doctus, binas uxores, Tharbin Æthiopiæ Regis filiam & Seppho-
^p Genes. 36. 2. ram Raguelis seu Jethronis (quæ in sacris literis unica est) Mosi ipsi
⁶ tribuit. Id quod velut fabulosum rejiciunt viri^r docti. De Lamechi
^q Lib. 2. Ar- autem seculo atque eo, quod inde usque ad Diluvium intervenit, tra-
^{chaolog. cap 5.} ditio prisca est, morem fuisse frequentem, ut, ubi binæ cupiam ha-
^r Augustinus berentur uxores, altera prolis gratiâ, eaque severiùs & duriùs habere-
^{Chisamenfis} tur; altera voluptatis tantùm, quæ sterilitatis exhausto poculo, opi-
^{apud Sixt. Se.} parè & lautiùs, velut nova semper nupta aut amica, cottidiè excipe-
^{mens. Bib.} retur. Ad Historiam sacram de binis Lamechi uxoribus Salomon
^{sanct. lib. 5.} Jarchius^f, כך היה דרכן של דור המבול אחת לפריה ורביה ואחרת, לתשמיש זו שהיא לתשמיש משקה כוס של עיקרין כדי שתעקר ומקושטה
^{annot. 123.} ככלה ומאכילה מעדנים וחברתה נזופה ואבלה כאלמנה וזהו שפירש
^r Tantundem Ad hunc modum se habuit
^{ad Iobi ca-} mos sub diluvii tempora, ut alteram haberent uxorem prolis gratiâ;
^{pui 24. 21.} alteram verò ad concubitum. Ea autem quæ ad concubitum dunta-
^{Cap. 24. 21.} xat ducebatur, sterilitatis exhaurire solebat poculum, ut sterilis red-
^{ubi ait, Pavit sterilem, quæ non peperit, sed viduæ bene non fecit. Nam} deretur. Ornata etiam, velut nova nupta lautiores comedebat da-
^{periocha illa levis erat super faciem aquæ &c. in Jobi verbis de Di-} pes. Acerbius autem ac duriùs tractabatur socia ejus, seu altera, &
^{luvio etiam Jarchio sumitur, uti etiam vetustioribus multò interpre-} tibus. Beresith Rabba^u; כך היו אנשי דור המבול עושין היה אחד מהן
^{Rabbi Vri-} לוקח לו שתי נשים אחת לפריה ורביה ואחת לתשמיש זו שהיתה לפריה
^{ah, ex Rabbs} ורביה היתה יושבת כאלו אלמנה בחיה וזו שהיתה לתשמיש היה משקה
^{Juda Bar Si-} כוס של עיקרים שלא תלד והיתה יושבת אצלו מקושטת כזונה ההד
^{mon. ubi Pa-} Sub Diluvium hominum mos erat, ut pro libitu binas
^{rasch. 23.} sibi duceret quisque uxores, alteram prolis gratiâ, alteram in concu-
^{bitum. Ea autem, quæ prolis gratiâ haberetur, velut vidua, quamdiu} superstes esset, degebat. Sed ea, quæ in concubitum adhiberetur, steri-
^{litatis exhaurire solebat poculum, ut sterilis redderetur, atque juxta} virum accumbere solita, velut meretricio ornabatur habitu. Atque
^{idem}

idem innuitur verbis illis, *Pavit sterilem &c.* quemadmodum ex Jobo jam antecitantur. Quin statuere audent, quænam ex Lamechi uxoribus prolis gratiâ, quænam in concubitus adhibita. Priorem Adam dictam, prolis gratiâ; alteram, nomine Sellam aut Zillam, in concubitus. Id quod etiam ex nominum etymo ludentes^x petunt. Adam scilicet seu אָדָם ita nuncupatam, quoniam אָדָם מִיָּנָה in vicem *recedere solebant* sive quod rara eorum consuetudo; Zillam autem seu זִלְלָה quoniam versari solebat זִלְלָה in umbra ejus. Quoniam vix à marito, magis ac à corpore umbra discedebat. Utcunque fuisse liquet satis in historia sacra. Quin & traditur apud Christianos aliquot, Polygamia illo ævo morem fuisse, ut plures simul uxores, utcunque ductæ, non cohabitarent, sed singulis seorsim fruerentur ædibus. Epiphanius^y, εἰ γὰρ καὶ τινες τῶν πατέρων δύο ἢ τρεῖς γυναῖκας ἐσχέκασιν, οὐκ ἐν μιᾷ οἰκίᾳ αἱ γυναῖκες ἦσαν, tametsi enim quidam patres duas & tres uxores habuerunt, non tamen in una domo uxores fuerunt. Quod certè & institutis Ebraeorum in veteri sua Polygamia^z est apprimè consonum. Ceterum qualia temperamenta de eo, quod de infinito uxorum numero seu polygamia hætenus adductum est ad intervallum Legis Naturalis, seu quod Mosaicam antevertit spectans, sive ex Lege sive ex Institutis monitisve seipso accepisse aiant Ebraei (quos & imitati sunt Mahumedani) ostendimus in Uxore Ebraica. Jus hoc Polygamia in Oriente (semper excipias locos gentesque, quibus à Christianismo abolitum est) olim hodieque passim in usu. In Occidente non item. Nam ne quis binas eodem tempore uxores haberet, Cecropem Atheniensium Regem memoriae proditum est primò constituisse. Et raræ satis binæ simul in Occidente nuptiæ; licet post Cecropem psephisma occurrat Ἀλλὰ τὸ λοιπὸν ἀνδρεῖν, συνανξήσονται πλεονάζοντες, ne homines deficerent, atque ut multitudo cresceret, γαμεῖν μὲν τὴν ἀσλὴν, παιδοποιεῖν δὲ ἢ καὶ ἐξ ἐτέρας, unam uxorem civem & legitimam ducendam, liberos verò etiam ex alia suscipiendos. Sed rara quidem apud Græcos aut Romanos Polygamia seu legitimarum seu justarum uxorum plurium simul exempla; quanquam in Socrate^c legimus Valentinianum primum legem evulgasse, quâ cuilibet liceret δύο νομίμως ἔχειν γυναῖκας

^x Bereſith Rabba ibidem. Sed alia horum nominum, etyma habes in Gem. Hierosolymitana ad tit. Iabimoth cap. 6. fol. 7. col. 3. §. 5.

^y Heresi 30.

^z Maimonid. hal. Issoth cap. 14.

^a Videſis Petrum Fabrum Semestr. 2. cap. 1.

^b Demosthen. Orat. contra

^a Nearam. Athenæus Diſſoph. lib. 13. & videſis

Samuel. Petit. in Leges Attic. lib. 6. tit. 1.

^c Hiſt. Eccleſiaſt. lib. 4. c. 26. & vide

Baron. alior. & C. de Inceſt. nupt.

duas uxores habere simul legitimas. Et vide caput proximum, ubi de Concubinis agitur. Apud Barbaros autem seu gentes alias frequenter reperta Polygamia. Tacitus de Germanis; *Severa illic matrimonia. Nec ullam morum partem magis laudaveris.* Nam prope soli barbarorum singulis uxoribus contenti sunt, exceptis admodum paucis, qui non libidine, sed ob nobilitatem pluribus nuptiis ambiuntur. Alia sunt hac de re in scriptoribus obvia; quibus adscribere non pigebit, quæ de Cecrope, quem diximus, tradit Joannes Antiochenus Malala dictus^d, maximè cum nondum is sit typis editus. Εκέλευσε νομοθετῆσαι τὰς γυναικας πᾶς ὑπὸ τῇ βασιλείᾳ αὐτῆς ὄσας ἐν ᾧ εἰσὶν παρθένοι γαμεῖσθαι ἐνὶ ἀνδρὶ ἅσιν αὐτὴς ἐκάλεσε Νύμφας ἐν τῇ νομοθεσίᾳ αὐτῆς. Διὰ τὸ πηγαῖς εἰσικεῖν αὐτὰς παρθένας ἢ κόρας αἱ πικτῶσι ἢ δὸτὸ ἀδῆλων πόρων πηγάζουσι γάλα. Πρὸ γὰρ τῆς βασιλείας αὐτῆς πᾶσαι αἱ γυναικες τῆς Ἀττικῶν ἢ τῶν Ἀθηναιῶν ἢ τῶν πλησίον χώρας θηρωδὴ μίξει ἐμίγνυντο ἐκάσῳ συγγινόμεναι τῷ ἀρεσκειῶ αὐτῆς ἐὰν κακείνη ἐβέλετο, ἢ ἐκαλεῖτο ἢ ἀρπαζομένη γυνὴ ἑδενός, ἀλλὰ τοῖς πᾶσι προσήρχοντο διδοῦσαι ἑαυτὰς εἰς πορνείαν, ἢ ὅσας ἐβελήθη τις κρατῆσαι αὐτὰς ἡμέρας καὶ οἶκον παρέμδρον αὐτὰς τρεφόμεναι, ἢ εἰ ἤθελε πάλιν ἀπέλυσεν αὐτῶν τοῖς βελομένοις. Τὸ γὰρ δὸτὸ τῆς Ἀττικῆς εἰρχθη, τὸ μὲν ἀναγκάζουσα αὐτὰς σιωεῖναι ἀνδρὶ πρὸς ὃν βέλονται. ἑδείς οὖν ἤδει τις ἢ υἱὸς ἢ θυγάτηρ, καὶ ἐδίδοτο τὸ τεχθὲν ᾧ ἐβέλετο ἀνδρὶ συμμιγῆναι αὐτῇ εἴτε ἄρρεν εἴτε θῆλυ ἔτεκε. Καὶ ἔχαλλον δὲ χόμδμοι. Ὁ γὰρ Κέκρωψ ἐκ τῆς Αἰγύπτου κατὰ γόμδμῳ ἐξεφώνησε τὸν Νόμον τῶτον εἰρηκῶς ὅτι ἡ Ἀττικὴ χώρα διὰ τὸ ἀπώλετο. Καὶ λοιπὸν ἐσωφρόνησαν πᾶσαι ἢ ἀνδράσιν ἐξ ὧν γυνὸν ἑαυτὰς αἱ ἄγαμοι παρθένοι. Ἡ γὰρ πορνεία εἰσαγαμείτο ἐνὶ ᾧ ἐβέλετο ἀνδρὶ. Καὶ ἐθαύμασαν οἱ Ἀθηναῖοι τὸν ἑ βασιλέως νόμον, ὥστε καὶ τινες ἐξέφευγον ὅτι διὰ τὸ αὐτὸν οἱ Ἀθηναῖοι εἶπον διφύη ὅτι ἐξ ὧν γένεσε πᾶς τέκνα τὸ εἰδέναι οὐδὲ ἑαυτῶν γονεῖς. *Edicto jussit fœminas, quotquot virgines in illius regno essent, viro unico nubere.* Atque has in legislatione Nymphas dixit, idè quod fontibus Virgines & puellæ sunt similes, utpote quæ pariunt, & ex obscuris meatibus lac emittunt. Etenim ante ejus regnum fœminæ regionis Atticæ & Atheniensis & quæ in vicinia erat, more ferino commiscebantur, cuicunque pro libitu vellent. Nec vocabatur fœmina sic arrepta Vxor alicujus. Sed promiscuè omnibus in libidi-

^a Ms. in Biblioth. Oxon. fol. 24 a.

nem se dabant. Et quamdiu quis eas retinere vellet, domi manebant ab eo alimenta accipientes. Et pro libitu sic retentam dimittere solebat aliis, qui pariter pro libitu acciperent. Hoc autem Attica regione vetitum est; ut in posterum libido hac promiscua locum ibi non sortiretur. Nemo enim scivit, quis sibi filius, quæ filia. Et mater dare solebat prolem, sive masculam sive fæminam, cuicunque eorum, quibuscum rem habuerat, pro arbitrato suo. Qui libentissimè etiam sic datam recepere. Cecrops autem ex Aegypto redux, legem hanc promulgavit; dixitque regionem Atticam ex more pristino eversam. Dein igitur mores amplexæ pudicos, maritis se junxere virgines in-nuptæ. Et quæ vitiata etiam fuisset, cuicunque vellet, nubebat. Adeo autem admirabantur regiam hanc legem Athenienses, ut inde ab eis Rex ipse Διόνυς nuncuparetur (ut volunt aliqui,) quoniam sic nobilitata est proles, ex eo quod parentes dignosceret. Ita sanè & nominis ratio redditur apud Athenæum^c. Apud alios, aliter.

^c Lib. 12.

C A P. VII.

De Divortio ex Jure Naturali seu Omnium, juxta Ebræos ante legem Mosaicam seu extra illam Communi, ac de Concubinæ & Uxoris nomine; & obiter de vocabulo Anglicano wite.

*Matrimonium igitur, ex Jure, quod docent Ebræi, Natu-
rali, erat viri & fœminæ, sive unius sive plurium fœ-
minarum, tam ex concubitu quàm consensu præcun-
te, conjunctio, vitæ consuetudinem continens. Non*

*adjicimus individuum, quod Christiani habemus in Matrimonii^f definitione. Neque enim separari aut dividi nequibant conjuges, seu Matrimonium dirimi, nisi ex singulari aliqua legis permissione, seu repudii causâ; neque communis consensus (quo ex veteri Jure Cæsareo distrahi Matrimonia scimus) necessarius erat, ut dirimeretur. Neque individua dici potuit vitæ consuetudo, quæ æquo Jure à marito pluribus communicabatur. Quemadmodum verò ex veteri Jure Cæsareo distrahebantur Matrimonia^g, alia quidem consentien-
tiente utrâque parte, pactis causam, sicut utrique (ut verba sunt Justi-
niani) placuerit, gubernantibus, alia verò per occasionem rationabi-*

^f *Instit. tit. de
patria pote-
st. tit. in
princ.*

^g *Novell. 22.
cap. 4. & 117.
cap. 10.*

^hNovell. 98.
cap. 2.

ⁱC. de Repu-
dis l. 8. No-
vell. 22. C. 4.

^g117. cap.
10. C. Theo-
dos. lib. 3. tit.

16. Harmeno-
pul. Prochir.
lib. 4. tit. 12.

^gvidetis Al-
beric. Gentil.
de Nuptiis l.
6. cap. 4.

^kInstit. tit.
de Societate,
§. manet.

^lHalach. Me-
lakim cap. 9.

^mAd tit. San-
hedrin cap.
7 fol. 58b.

ⁿGlossa Tar-
chii, ad citat.
Gemara Ba-
bylonia locū.

lem, quæ etiam *Bona*^h *gratia* vocabatur, alia citra omnem causam, alia quoque cum causa rationabili (cui libertati sanctiones, tam Cæ- sareæⁱ etiam, quam Pontificiæ haud parum derogarunt) ita ex Jure Naturali ab ipsis rerum primordiis communi citra ullam omnino causam ea distrahi fas fuisse volunt Magistri. Idque pro libitu tam uxoris quàm viri, quod etiam, ex præscriptis aliquot causis, Jure Cæ- sareo olim permissum est. Adeò ut pactum matrimoniale heic non aliud haberetur quàm Sociorum contractus, qui eo usque stabilis manet, dum in eodem consensu utrinque perseveratur, & renuntian- te societati^k alterutro solvitur. Ita, si ve viro si ve uxore matrimo- nio renuntiante, solutum aiunt fuisse contractum, velut divortio planè legitimo. Moses Maimonides^l, ad mentem Gemaræ Baby- loniæ^m, hac de re, *בן נח שיחד שפחה לעבדו הרי זה נהרג עליה משום אשת הבירו ואינו חייב עליה עד שיפשוט הדבר ויאמר כל העם זו דביתו עבד פלוני ומאימתי תחזור להתירה משיפרישנה מעבדו ויפרע ראשה בשוק ומאימתי תהיה אשת הבירו כגרושה שלנו משיוציאנה מביתו וישלחנה לעצמה או משתצא היא מתחת רשותו וחלך לה שאין לה גירושין בכתב ואין הדבר תלוי בו לבד אלא כל זמן שירצה הוא או* *Noachides seu Gentilis, si conjugaverit Ancillam in contubernium servo suo, etiam ipse [si cum ea rem ha- buerit] ultimo supplicio puniendus est, eo quòd uxorem alienam com- presserit. Sed hoc nomine reus ille ne utiquam est, usque dum mani- festum fuerit contubernium, & publicè dignoscatur eam ex servi e- jusmodi familia [velut conjugem] esse. Vndenam verò fiet, ut cum eà licitè denuò concumbat? Nimirum si disjungat eam à servo suo, (nam utriusque voluntas in potestate domini) & caput ejus palam aperiatur [si detecto capite in publicum ea prodeat; quoniamⁿ non sine velo nuptæ prodire solebant.] Vndenam verò fiet, ut aliena, a- pud Noachidas [liberi hominis] uxor similis fiat ei, quæ apud nos di- vortio separatur? Nimirum si aut ex ædibus vir eam ejiciat & solu- tam dimittat, aut ipsa exeat è potestate ejus & eum relinquat. Neq̃ enim adeos Libellus Divortii attinet. Neque res est omnino [uti apud nos] forensis. Ceterum quandocunq̃ si ve viro si ve uxori disjungi invicem placuerit, disjungantur. Unde & occurrit inter- dum in*

dum in vetustissimis scriptis Talmudicis [°] בני נח אין להן קידושין אין [°] *Gem. Hiero-*
solymit. ad
tit. Kido-
shim cap. 1.
fol. 58. col. 3.
Noachidis nec sunt Nuptiae (solennes scilicet illæ & ex
consensu tantum contractæ, ut ante ostensum est) *nec Divortia*, qua-
lia nimirum Ebraeis præscripta. Sed *alteruter* [°] *conjugum pro libitu connubium solvit.* Et appositissimè Josephus
Scaliger^p; *apud Romanos & Græcos tam mulier quàm vir potest al-*
ter alteri dicere, ut res suas sibi habeat. Quin nomina rei illius pro-
pria jure Attico prodita erant, ut, si vir discederet ab uxore, hoc dice-
retur ἀποπομπή, si mulier à viro, ἀπολείψις. Voces has in re Græco-
rum divortii memorat Julius Pollux^q. Discriminis autem rationem
rectè exhibet Samuel Petitus^r; *Cur uxor, inquit, non dicatur ἀπο-*
πέμπειν τὸν ἀνδρα, ratio est, quod uxor nupta deducitur domum mari-
ti, neque potest ἀποπέμπειν, id est, ejicere virum ex illis ædibus, qua-
rum ea domina non est: at potest eum relinquere, & ab illius ædibus
recedere. Quod verò aiunt Ebraei ad Noachidas seu Gentiles non
attinere libellum Divortii, id intelligendum est, nec scilicet, quemad-
modum ex lege sacra apud Ebraeos, nec ex rei natura, omninò Divor-
tius eorum necessarium esse ex Jure quo tenentur Naturali libellum.
Pro libitu autem adhiberi posse, & adhibitum, ex civili quod super-
induxerint Jure. Unde tam Græcis quàm Romanis libellus in usu.
Quale pariter dicendum de eo quod est, Ebraeorum Divortium, Noa-
chidis rem neutiquam esse forensem. Græci libellum Divortii, sive
τῆς ἀποπομπῆς, ubi vir foeminam ejiciebat, sive τῆς ἀπολείψεως γράμ-
ματα ubi hæc illum relinquebat, nuncupabant^f. Et Archontis Athe-
nis erat fortiri Judices^t, apud quos disceptandum, utrum Divortii
causa esset legitima. Morem illum ἀπολείψεως, quæ nullo pacto
legitima erat Judæis, inducere tamen ex Jure seu exemplo aliarum
Gentium voluit Salome Herodis magni soror, cum Costobaro ma-
rito suo libellum Repudii mittebat, quod scribit Josephus^u. Sed
aut Profelyta ea fuit, aut Libertina, aut ancilla in Judaismum coop-
ta, aut plane Gentilis (qua de re vide inferiùs, capite vigesimo secundo)
non omninò Originaria. Exemplum ejusmodi aliud sub id tempus
habetur in Herodiade^x Aristobuli filia. Certè & de ἀπολείψει seu
Divortii libello ab uxore misso velut de eo quod in declinante Ebraeo-
rum sta-

[°] *Gem. Hiero-*
solymit. ad
tit. Kido-
shim cap. 1.
fol. 58. col. 3.

^p *Animadvs.*
Euseb. num.
2015. & de
Paganorū di-
vertiis vide
Alex. ab A-
lexand. Ge-
gnialium die-
rum lib. 4. c.
8. Et Alphon-
sum à Vera
cruce specul.
conjugior.
part. 2. art.
9. 12. & 13.

^q *Onomastic.*
lib. 3. cap. 3.

^r *Comment. in*
leges Atticas
lib. 6. pag. 459

^f *Plutarch. in*
Alcibiade.

^t *Andocides*
Orat. in Al-
cibiad. & I-
seus pro Pyr-
rho.

^u *Archæolog.*
lib. 15. cap. 11.

^x *Idem lib. 18*
cap. 7.

rum statu aliquantulum contra mores avitos inoleverat, loquitur
^{3 D. Marc. 10.} Christus; *si uxor dimiserit virum suum, & alii nupserit, mæcha-*
^{12.} *tur.* Quin & Divortii pro libitu alterutrius conjugum usus repertus
^{2 Specul. Con-} est apud novi orbis incolas; quod docet Alphonsus à Vera Cruce²
^{jug. part. 2.} in Academia Mexicana Theologiæ olim professor primarius. Atque
^{art. 5.} advertendum, quod habet de Divortiis apud alias Gentes D. Augu-
^{a De bono cō-} stinus^a, de eis ex lege Evangelica loquutus. *Aliter, inquit, se habere*
^{jugali, cap. 8.} *Iura Gentium quis ignorat, ubi, interposito repudio, sine reatu aliquo*
^{quem videbis} *ultionis Humanæ, & Illa, cui voluerit, nubit, & Ille, quam voluerit,*
^{etiam lib. 1.} *ducit; cui consuetudini simile aliquid propter Israelitarum duritiem,*
^{de Nuptiis} *videtur permisisse Moses de Libello Repudii.* Quæ cum ita sint, ma-
^{& Concupi-} nifestum erit, qualesnam fuerint concubinæ, id est, *מִשְׁכָּבִית* sic di-
^{scientia lib. 1.} *ctæ, ante legem; neque obscurum, qualesnam eæ quæ post legem*
^{cap. 8.} *in sacro sermone hoc nomine indigitantur.* Quod ad concubinas
^{b Genes 25, 6.} ante Legem attinet, Concubinæ Abrahæ^b, Nachoris^c, Jacobi^d,
^{c Genes 22, 4.} Eliphazi^e, à Mose memorantur. Et Tertullianus^f; *sanè apud ve-*
^{d Genes 35, 22} *teres nostros, ipsosque Patriarchas, non modo Nubere, sed etiam pluri-*
^{e Genes 36, 12} *fariam uti matrimoniis fas fuit. Erant & concubinæ.* Cum verò
^{f Lib. 1. de V-} Legitima uxor, consensu præeunte, eoque, concubitu, ut ostensum est,
^{nis Nuptiis} firmato, in vitæ consuetudinem acciperetur, pluresque ita simul pos-
^{ad Vxorem} sent ritè haberi; cumque matrimonium, pro alterutrius conjugum
^{cap. 2.} arbitrato, nunquam non esset, idque nisi interveniret lex adversa civi-
 lis, sine libello, solvendum; juxta scilicet jam dictam Magistrorum,
 de Noachidarum jure, sententiam; sequitur, Concubinam, quæ item
 in concubitum & vitæ consuetudinem æquè adscisci soleret, nec le-
 viori divortii genere disjungi posset, aut nomine tenus duntaxat, aut
 saltem dignitatis tantum minoris (ubi, verbi gratiâ, ancilla esset aut
 generis obscuri) ratione, ab uxore discrepâsse; Jugalem autem con-
 tractum nodumque utrique eundem ipsum fuisse. Appositè heic
^{2 Lib. 1. de V-} Philo, *καὶ Ναχώρ*, inquit^g, *καὶ τοὶ ἀδελφοὶ Ἀβραάμ, ἔχοντες δύο γυναῖκας,*
^{2. 15. πῶς πα-} *ἀπὸ τῆς καὶ Παλλακίῃ. Ὄνομα δὲ τῆς μὲν ἀστῆς Μελχὰ, ῥῆμα δὲ τῆς παλλα-*
^{διουμαλα συν-} *κίδου,* etiam Nachor Abrahæ frater duas habuit uxores, Iustam &
^{ἐδ. 8.} *concupinam. Iustæ nomen erat Melchaia, concubina Ruma.* Neque
 patitur ratio, ut aliter sit de ipso contractu sentiendum. Quin expressè
 fatis

fatis ad stipulatur sacra scriptura. Cetura (quam eandem cum Hagare^h ancillâ fuisse plerunque^h volunt Orientales) dicitur à Mose ^h *וְהָאֵשֶׁת* seu uxor Abrahæ; quæ ipsa in Paralipomenisⁱ concubina nuncupatur. Et egregiè ad hanc rem, quod ex sacro contextu habet D. Augustinus, cui Cetura & Hagar diversæ sunt, uti ferè Christianis. Ambæ, inquit^k, & uxores Abrahæ & concubinae sunt appellatae. Sara verò nunquam dicta est concubina, sed uxor tantum. Nam^k & quando data est Hagar Abrahæ, ita scriptum est^l; Et apprehendit Sara uxor Abram Agar Aegyptiam ancillam suam post decem annos quàm habitaverat Abram in terra Chanaan, & dedit eam Abram viro suo uxorem. De Cethura autem, quam post obitum Sara accepit, sic legitur^m, Adjiciens autem Abraham sumpsit uxorem; cui nomen erat Cethura. Ecce ambæ dicuntur uxores; ambæ porro concubinae fuisse reperiuntur, postea dicente scripturâⁿ; Dedit autem Abraham omnem censum suum Isaac filio suo, & filiis concubinarum suarum dedit Abraham dationes, & dimisit eos ab Isaac filio suo adhuc se vivo ad Orientem in terram Orientis. Et Tertullianus, Abraham, inquit^o, mutatus est in Digamiam per Ancillæ concubinatum. Concubinatus igitur tunc Nuptiæ erant, & concubina etiam uxor habitata. Et quia ancilla erat, ideo concubinam dictam fuisse Ceturam volunt Magistrorum^p nonnulli. In universum autem ii Concubinas ab uxoribus distinguunt pactis dotalibus & sponsaliorum solennibus. Sæpe occurrit illud^q, *נשים בכתובה ובקידושין פלגשים בלא כתובה*, uxores fiunt cum pactis dotalibus & sponsaliorum solennibus, Concubinae neque his neque illis. Sed hoc maximè ad concubinatum, qui post legem in usu, attinet; cum scilicet & Dotalia pacta & alia atque in pristino seculo solennia, eaque magis necessaria, Nuptiis, quod alibi fusiùs exhibemus, præscriberent; nec tamen ejusmodi quæ contractum irritum omiſſa facerent. Nam ante legem, in Consensu solùm & Concubitu, modò ad vitæ consuetudinem futuram uterque haberetur, matrimonii substantiam ponebant; solennibus, pactisque dotalibus, pro libitu omninò adhibitis, quæ postmodum etiam ex eorum, qui rebus præerant, autoritate præscripta atque aucta, formulam etiam legitimam, sed non substantiam matri-

^h Targum Hierosolym. & Jonathan Genes. 25. 1. & Iarchius ibi, & ad comm. 6.
ⁱ 1. Paralip. 1. 32.
^k De Civitate Dei lib. 16. cap. 34. quem & vides in Genes. ad litteram quest. 90.
^l Genes. 16. 3.
^m Genes. 25. 1.
ⁿ Ibid. comm. 6.
^o Lib. de Monogamia, c. 6.
^p Rabbi Bechai ad Genes. 25. 1. f. 35. col. 4.
^q Gemar. Hierosolymit. ad tit. Cethuboth cap. 5. fol. 29. col. 4. §. 3. Babylon. ad tit. Sanhedrin cap. 2. fol. 21. a. Iarchius ad Genes. 25. 6. Bechai loco citato David de Pomis f. 143. Moses Maimonid. halach. Melachim cap. 4. adde Mosem Mikotzi Precep. Negat. 222.

monii, seu ipsum contractum, mutasse docent. Hinc concubinarum Saulis^r, Davidis^r, Salomonis^r, Rehoboam^u, Regum, ad Magistrorum mentem, nomen ritè intelligendum. Unde, cum ex maiorum institutis, dotem & sponsaliorum solennia nuptiis accedere velint justis hominum privatorum seu subditorum, Regi tamen suo fas fuisse, utpote hac lege superinductâ soluto, aiunt concubinam^x sibi בלל בלל בלל *solum concubitu sibi conjungere*, אבל ההדיוט אסור בלל בלל בלל *privato nihilominus seu subdito interdictam fuisse concubinam, si excipias ancillam* Ebraeam tantum, postquam eam ex venditione^y patris desponsaverit. Qua de re, libro proximo fusiùs; ubi ancillam illam planè uxorem fuisse liquet, sine nuptiarum solennibus conjunctam, id est, Concubinam. Certè & Levitæ concubina, à Benjaminitis nefariè peremta, planissimè uxor habebatur. Is etiam vir ejus^z dicitur. Atque in vulgata versione, indiscriminatim & uxor & concubina appellatur. In fonte nuncupatur bis אשה פילגש quod sive uxor concubina sive fœmina concubina, uti etiam γυνή πύλλακῃ verti potest. Quod itidem dicendū de decem illis Davidis concubinis, quæ נשים פילגשים, id est, sive uxores concubinae, sive fœmina, seu, ut vulgata, mulieres concubinae vocantur. Et de Levitæ, quem diximus, concubinâ, ad rem heic inprimis D. Ambrosius^b; Vir, inquit, Levita acceperat jugalem, quàm à concubitu concubinam appellari arbitror. De successione etiam liberorum è concubinis apud Ebræos susceptorum, alibi^c, uti etiam de concubinis plura diximus. Commentum verò habet Elias Levita de nominis פילגש, quo concubina in sacris literis denotari solet, originatione, & veluti Uxorem dimidiatam eam inde facit. Concubina, inquit^d, vocatur, פילגש Pilegesh שהיא מלה מורכבת מן פלג אשה פ' חצי אשה ובלשון רומי אהם שיש לו שתי נשים קוראות זו אל זו פלגש פלגש *quod vocabulum compositum est ex PelagIsha, id est, uxore dimidiata; & Linguâ Latinâ, ubi quis binas habet uxores, harum altera nuncupatur alteri Pellex. Quasi Pellex, pallaca, ac πύλλακῃ pro concubina, ab Ebræorum jam dicta voce, quod & alii volunt, deducenda esset. Et certè Pellicis habetur notio altera^e, quæ ipsam heic concubinam rectè satis denotat. Quem-*

admo-

^r 2. Samuel. 3.
^s 8. & 21. 11.

^r 2. Samuelis
^s 5. 13.

^r 1. Reg. 11. 3.

^u 2. Paral. 11.
^s 21.

^r Maimonid.
halach. Me-
lakim cap. 4.

^y Ex lege Ex-
od. 21. 8.

^z Iudic. 1. 3. 4.
Et vid. comm.

^r 9. 27. &
cap. 20. 4. &

^s 5. & c. & vi-
desis Hen-

ning. Arni-
sam de Iu-
re Connubio-

rum cap. 5.

^r 2. Sam. 15.
^s 16.

^b De Officiis
lib. 3. cap. 14.

^c De success.
in bona de-

functi. cap. 3.

^d In Notis, ad
Dauid. Kim-

chi Radices,
serbo פלגש

^e L. Massu-

rim. 144. ff.

de Verb. si-

gnific.

admodum autem, ubi plures uxores, ibi etiam Concubinæ plures, mixtæve concubinæ & uxores licitæ (ut apud Ebræos & fere in Oriente alibique apud Mahumedanos) fuere juxta ea quæ dicta sunt; ita ubi unicam duntaxat uxorem superstitem (ut non solum ex legis Evangelicæ interpretatione, ubicunque ea viguit, sed ex civiliorum ita dictarum Europæ diu ante Christianismum nationum moribus obtinuit) liceret habere, ibi & unicam concubinam, id est, sine solennibus præviis uxorem, sed usu tamen satis conjunctam, licuit olim retinere; ceterum non magis binas, quam binas uxores. Nec unicam hanc magis repudiare fas erat quam uxorem. Cum scilicet nomine magis & solennibus, quam re invicem distarent. Jurisconsulti Græci *παλλακή* ἐστὶν ἡ συζῶσα τινὶ ἐν τῇ οἰκῇ αὐτῆς, νομίμως χωρὶς γάμου, *Concubina est, quæ cum aliquo in adibus cohabitatur, sine matrimonio legitimo; sine formulis matrimonio præscriptis, non simpliciter sine matrimonio.* Et veteri, apud Harmenopulum^h, constitutione Cæsarea, Concubinatus, qui *χεῖρωνία τῆς παλλακῆς* ibi dicitur, nomine *γάμος* ἐκ εὐγενεῖς seu *Matrimonii indecori* designatur. Hinc Julius Paulus, celeberrimus sub Alexandro Severo, id est, antequam Christianismus in Imperium Romanum receptus est, Jurisconsultus, *Eo tempore, inquitⁱ, quo quis uxorem habet, Concubinam habere non potest;* aliàs licitam, ut uxorem sine solennibus. Neque verò ingenua, eo ævo, sed tantum ancilla, liberta, libertinave, in concubinitu ita propriè dicto potuit esse sine^k testatione manifestum hoc faciente; quæ, si accederet, nullis aliis adhibitis solennibus, Ingenua concubinæ nomine deposito, uxor honoris causâ, dicebatur. Cæteris, quæ ingenuæ non erant, concubinis^l, ut inferiore dignitatis notâ, appellatis, & solâ animi destinatione^m seu affectione æstimatisⁿ. Instauratum postea est jus illud, quo nefas erat uxorem simul & concubinam (id est, alteram cum solennibus, saltem testatione satis manifestâ, alteram sine hac, sine illis, sed utramque conjugem) habere; idque tum à Constantino Magno^o, tum à Justiniano^p. Etenim, velut in diversa sub uno tempore conjugia convenire, ad Ebraeorum morem, id deputabatur. Unicam verò, qualem diximus, concubinam

Ffff 2

nam

^m Paulus l. ult. ff. eodem titulo. ⁿ Ulpianus l. 3. ff. de donat. inter virum & uxorem. ^o L. unic. C. de Concubinis. ^p Novell. 18. cap. 5. & 89. C. 12. adde l. ult. ff. tit. communia de Manumissionibus.

^f Vide Sicut. Empiric. Pyrrhon. hypotypos. lib. 3. cap. 24. Casar. de Bell. Gallico lib. 6. ubi de Britanis &c. Athenæum Dipnos. 13. ubi de Cecrope, Suidam in eo, Petr. Fabrum in Semestr. lib. 2. c. 1. Jacob. ReCard. lib. de autoritate Prudent. cap. 1. &c.

^g Basilic. ap. Theodorum Balsamonem in Photii Nomocanon. tit. 13. cap. 5.

^h Prochir. lib. 4. tit. 7.

ⁱ Sentent. Recept. lib. 2. tit. 20. adde ff. tit. Communia de Manumissionibus. lib. 3. in fine.

^k Marcianus l. 3. ff. de Concubinis, & Modestinus l. 24. ff. de Ritu Nuptiarum.

^l Ulpianus l. 1. ff. de Concubinis.

¹ *D. Aug. de Bono consu- gali cap. 17. caus. 32. q. 2. c. 5.* nam in vitæ consuetudinem (non ad tempus ¹ certum ex contractu) adhibitam, loco uxoris, neque eâ minus licitè conjunctam, in veteri Ecclesia ei cui uxor alia nondum esset, habere ¹ permittebatur, usque dum Cæsareæ ¹, Pontificiæ ¹, minorumque gentium sanctiones, præ- ter vetustum etiam in Christianismo ¹ morem, de solennibus Con- jugiorum quorumcunque sacrisque Benedictionibus, publica eorum Testatione, atque id genus aliis ita vim sortirentur, ut Conjugia aliter inita pro interdictis, etiam interdum & irritis ^x haberentur. Neque forsan observatu indignum videatur; cum Sponsæ, Conjugis, Jugal- lis, Concubinæ, id genus aliorum nominum, etiam & τῆς ἄλλης & γυναικὸς pro Uxore notationes apertæ sint, atque ejusmodi ut pos- sessio & usus matrimonialis, siue tori societas atque sexus eis palam indicetur; Uxoris interim quæ è prisca, ante Christianismum, La- tinitate deducta est, notationem quidem nimium latere, sed tamen à Grammaticis aliquot à sacro ^y ungendi, in solennibus Nuptiarum, liminis ritu peti, ideoque etiam Unxorem eam olim dici. Perinde ac si absque sacris illis seu solennibus Nuptiarum, etiam ex ipsa voca- buli vi, nulla propriè illo nomine fuisset indigitanda. Certè sacris, veluti interventui ignis & aquæ (cui veteribus sacramentum ² foede- ris Nuptialis dicebatur) Farri, Confarreationi ^a, ejusmodi aliis non paucis locum fuisse in Nuptiarum solennibus scimus; atque in iis, Liminis etiam unctioni, cui præerat Dea Unxia dicta. *Vnctionibus superest* (sic apud Arnobium ^b legimus) *Unxia, Cingulorum Cinxia replicationi, Victa & Potua sanctissima victui potuique procurant.* *O egregia numinum & singularis interpretatio potestatum, nisi postes virorum adipali unguine oblinerentur à sponsis, nisi virginalia vin- cula jam ferventes dissolverent atque imminentes mariti, nisi pota- rent & manderent homines, Dii nomina non haberent?* Et Josephus Scaliger ^c, *Unxor dicendum erat pro Vnctor.* Ejusmodi enim erant verbalia apud veteres, uxor pro unctor; paci pro pactio. Ita dicta est, quia adipe lupino postes novi mariti ungeret. Sed interea versum adfert Ennii Donatus seu quis alius ejusmodi in Terentii Hecyram, quo ritus ille, unde & Uxor etymon habeat, probetur; quod tan- tum

¹ *Donatus in Terentii Hecyram.* ² *Lactantius lib. 2. de Ori- gine Erroris, cap. 10. Adde Dionys. Gothofred. ad l. 66. ff. de donat. inter virum & uxorem. §. 1.* ³ *Boetius, in Ciceronis Topica & Servius ad Virgilii Georgic. lib. 1. Arnob. lib. 4. alii.* ⁴ *Adversus Gentes, lib. 3.* ⁵ *Ad Festum Verb. Auctor.*

tum abest ut inde fiat, ut nec ad Nuptias omninò, sed ad funus Tarquinii, versum illum unctionemque in eo memoratam, spectare à viris doctis^d rectè observetur. Ut ut serēs heic habeat, tam Coemptione & Usu, quàm Confarreatione seu Farre (qui modus erat Nubendi religiosissimus) uxores omnifariam fiebant & propriè ita dicebantur, cum tamen nec Usus nec Coemptio sacra ulla haberent. Adeo ut vocabulum illud, non minùs ac cetera jam dicta, undecunque demùm derivetur, Possessionem ac Usum Matrimoniale seu tori societatem, etiam citra sacra, veteribus indicaret. Quin ipsum sexum tantùm Uxorìs nomine, ac si mulieri aut foeminae seu $\eta\mu\ \pi\omega\eta$ & $\gamma\omega\omega\alpha\eta$ synonymum esset, denotat Martialis.

^d *Paul. Metaph. ad Annalium Ennii lib. 3.*

*Conviva^c quisquis Zoili potest esse,
Summanianas cœnet inter uxores.*

^c *Lib. 3. epig. 31.*

Et

_____ *resina^f*

^f *Lib. 12. epig. 32.*

Summanianæ quapilantur uxores.

Prostibula, quæ in summoenio, seu suburbana innuit; summoenianas Mulierculas, sive nuptas sive innuptas. Sed has antè illas; quæ rarò satis, in Roma veteri in prostibulis. Et videmus fanè in Linguis provincialibus, Latinam parentem suam agnoscentibus, vocabula quæ uxorem denotant, ex pronuntiatione, sive barbara sive decurtata, Foeminae seu Mulieris (quæ sexum duntaxat respiciunt) possessivo adjunctæ, enasci. Quin & vox illa *wite* quâ nos Angli ut conjugio propriâ, nō aliter ac veteres Romani generatim uxoris vocabulo, utimur, transmissa ad nos est ab Anglosaxonibus, seu maioribus nostris vetustioribus, quibus vocabulum illud uxorem non aliter denotabat atque foemina seu $\gamma\omega\omega\eta$ seu id quod sexum sequiorem simpliciter etiam designaret. Adjecto possessivo, dicebant illi (ut nos) his *wite* id est $h\gamma\gamma\ \pi\iota\phi$, seu *fœmina ejus*, ut scimus ex Evangelis^g Anglosaxonicis. Nam in eis pro eo quod est *Benedicta tu in mulieribus* legitur^h, *Du eapð zebletred on piƿu & betpux piƿum*, ac si diceremus *thou art blessed among wives*; & pro illoⁱ *quædam mulier ei dixit*. $\gamma\omega\omega\eta\ \pi\iota\phi\ \text{him}\ \tau\omega\ \epsilon\pi\alpha\delta$; uti & pro erat^k enim^l mulier Gentilis, $\rho\delta\delta\text{lice}\ \pi\ \pi\iota\phi\ \pi\alpha\gamma\ \text{Hæden}$; & pro venit¹ mulier²⁶

^g *D. Matth. 5. 31. &c.*

^h *D. Luc. 1. 28. & 42.*

ⁱ *Ibid. 11. 27.*

^k *D. Marc. 7.*

^l *D. Ioan. 4.*

^m D. Luc. 16.
8. &c.

ⁿ D. Matth.
18. 19.

^o Ms. in Bib-
lioth. Cottoni-
ana.

^r Lib. de Ge-
land. Virgi-
nibus cap. 5.

de Samaria, þa com þær an piſ of Samaria: qualia occurrunt et-
iam sexcenta. Cum interim, ex possessivi adiectivi, idem ipsum vo-
cabulum non minùs illis quàm nobis uxorem seu conjugem deno-
taret; veluti *Ælcman þe hÿſ piſ ƿoplaet 7 oðer nimð ƿe unſiht
hæmð, Omnis qui dimittit uxorem suam* (Anglosaxonicè *heic fæ-
minam suam*) & alteram ducit, mæchatur. Et ⁿ Ða cƿædon hÿs
leornunſ cnihtar; Gyt ƿƿa ƿs þam menn mið hÿs piſe ne
ƿƿemad nonum menn to piſienne, *Dicunt ei discipuli ejus si ita
est causa hominis cum uxore* (cum foemina sua) *non expedit nubere.*
Alia ejusmodi obvia sunt plurima. Quin & ubi apud P. Orosium
habetur Constantium Constantinum filium ex concubina Helena,
creatum Imperatorem Galliarum, reliquisse, Anglosaxonicâ ejusdem
versione ^o substituitur hiſ piſ pro *Concubina*. Sed verò in Mss. ali-
quot vetustis vidi deletum *Concubina* & suprâ scriptum *Uxore*,
nec manu recenti. Certè nec dispar *wieb* Germanis usus. Ex pos-
sessivi vi uxorem seu conjugem significat; ex sua simplici, foeminam,
ut *femme* Gallis. Et videsis quæ de Mulieris & Uxoris nomine ha-
bet Tertullianus ^p. Sed de hisce hætenus. Et à Jure Matrimoniali,
quà Noachidarum, Magistrorum sententia, conjugia spectat, ad Per-
sonarum, quarum in seculo illo Legem scriptam seu Mosaicam ante-
vertente ratio heic habenda est; Cognationes, ut superiùs institu-
tum est, transimus,

CAP. VIII.

De Primorum Parentum liberis, & de Conjugiis inque eis Cognationis
(veluti Fratris, Sororis, Filie) sub ipsis rerum Initijs, ratione.

Uod ad Cognationes Personarum, quarum heic ratio
habenda, attinet; cæ aut in ipsis ferè rerum initiis,
quando scilicet, præter primos parentes eorumque Li-
beros, nondum quis alius exstaret, reperiuntur, aut in
seculis sequentibus atque Mosem antevertentibus, quando, pro con-
jugiorum multiplicatione, multiplicaretur etiam Cognationum va-
rietas. Sub ipsis rerum initiis, aliter nequibat fieri quin & Fratribus
Sorores

Sorores eæque & germanæ & uterinæ nuberent, aut parentibus liberi conjugerentur. Sed tam Novercam privigno quam Matrem filio nunquam non interdictam fuisse volunt, ut supra ostenditur. De filiabus autem (quas ante Legem scriptam minimè vetitas¹, uti nec² disertè alias, præter matrem & sororem uterinam, ut ostensum est, volunt) ita Gemarâ Babylonia³ legitur; *מפני מה לא נשא אדם אר*⁴ בתו כדי שישא קין אר אחותו שנאמר כי אמרת עולם חסד יבנה⁵. *Quamobrem non in uxorem duxit Adam filiam suam seu ex filiabus aliquam? Ideò quòd Cain duxit sororem suam; secundum id quòd scriptum⁶ habetur. Nam dixi, Indulgentia seu benignitas edificavit⁷ seculum, seu Mundum. Quod ut ritè intelligatur, sermone ampliori opus est. Primis parentibus, utriusque sexûs liberi fuere; Marcs, Cain, Abel, Seth, quibus in Oriente adjiciunt Orientalium nonnulli, ex majorum⁸ traditione Abdalcariths; nisi putes nomen illud fuisse⁹ Caini tantum appellativum, atque inde Adæ filios sic ex incogitantia auctos fuisse. Scribitur *عبد الحارث*. Certè id sonat Arabicè, *cultor agri*, quemadmodum in Genesi disertè Cain nuncupatur. Quin apud Mahumedanos legitur primum Evæ foetum à parentibus nominatum fuisse *عبد الحارث* Abdalcariths seu cultorem agri, cum dici debuisset *عبد الله* Abdalla, seu Cultor Dei, quò etiam spectasse Mahumedem in Alcorano ubi de primo Adæ & Evæ¹⁰ coitu loquitur, scribit Achmetides paraphrastes¹¹. Atqui & plures¹² Adamum habuisse filios, satis elicitur ex ipsa Mosis historia, qua de re¹³ satis antè dictum est. Filias etiam cum suscepisse non minùs expressè tradidit¹⁴ Moses. In universum autem, filios fuisse ei duodecim¹⁵ filias binas, alii¹⁶; alii filios¹⁷ triginta tres, & viginti septem filias, ex veterum Orientalium monumentis edocti scriptum reliquere. Habent etiam inde nonnulli¹⁸ tum filiorum, qui adjecti sunt, tum filiarum nomina. In filiabus autem apud Epiphanium memorantur Save & Azura, apud Cedrenum Azua, depravatè proculdubio pro Azura seu *Αζυρα*, ut habet Epiphanius, qui eadem cum Cedreno, scilicet¹⁹ Leptogenesis autoritate, heic usus est. Methodii Patarensis Episcopi histo-*

¹ *Videsis R. Bechai ad vaicra fol. 148 col. 2. & 3.*

² *Ad tit. Sanhedrin cap. 7. fol. 58. b.*

³ *Psal. 89.*

⁴ *Apud Guil. Schikard. in proemio, ad Tarich Regum Persia, pag. 24.*

⁵ *Ad Alcoran. az. ar. 7. in Arab. 17. in eod. Lat.*

⁶ *Genes. 5. 4.*

⁷ *Epiphanius ex Leptogenesi, Hares. 39.*

⁸ *Cedrenus, p. 7.*

⁹ *Pseudophilo in Antiquitatibus Biblicis.*

^b in Ortho-
doxographia
Jacobi Gry-
nai fol. 93. &
101.

^c Vide Petr.
Comest. hist.
Scholast. lib.
1. cap. 25.

^d Ut apud I.
Allatum in
Notis ad Eu.
Rathii An-
tiochenum p.
213.

^e Vetustus
autor, de Ge-
neratione
Machumet,
ab Herman-
no Dalmata
versus.

^f Cap. 3.

^g Hæresi 39.
Videsis Ope-
ris imper-
fect. in D.
Matth. 8.
Chrysostom.
tributi H-
mil. 1. &
Sext. Senens.
lib. 6. annot.
p.

pi historiolarum seu Revelationis editionibus nonnullis^b Calamera & Lebora, (quæ aliis Debora^c) pro Calmana & Lembora, ut rectius scribendum^d, Adæ filiarum nominantur. Quin apud Saidum Batricidem, Patriarcham Alexandrinum, Azrona & Awina Adæ sunt filiarum

primarum. Verba ejus sunt *ووقع آدم علي حوي فحملت وولدت غلاما وجاريه فسميا الغلام قايين وسميا الجاريه انزون ثم*

حملت حوي وولدت غلاما وجاريه فسميا الغلام هابيل وسميا الجاريه لوي *Et concubuit Adam cum Eva, quæ concepit & peperit*

puerum & puellam. Et vocavit puerum Cain; Puellam verò nominavit Azron. Rursus concepit & puerum itidem & puellam peperit; quorum hanc Avvin, illum Abel nominavit. Subjungitur autem in altero exemplarium, quibus utor, sed recentiori, Awinam

dici لغورا بالرومي. Lingua Romana, Leboram; quod ad consimile

nomen è Methodio jam ante notatum attinere nullus dubito. Apud Mahumedanos^e etiam habetur filia Adæ & Evæ Machuveliet nuncupata, ubi commentum etiam adjicitur, *præter Seth, omnes partus Evæ gemellos fuisse, singulos ex masculo & femina.* Adeo ut de primorum parentum gemellis opinio veteres suos, tametsi non ubique similes, autores, non solum apud Ebræos (ut ex eis^f supra notatum est) verum etiam apud Mahumedanos, ipsosque demum Orientis Christianos habuerit. De harum conjugii etiam eorundem autorum plerique loquuntur. Epiphanius, è Leptogenesi *οἷτε τὰς*

inquit g, ὑοὶ σωήφθησαν, ὁ μὲν Κάιν τῇ ἀδελφῇ τῇ μείζονι Σαυῇ ἔτῳ καλεμμένη, ὁ δὲ Σὴθ τρίτῳ ὑὸς, μὲν δὲ Ἀβὲλ ἡνθεὶς, τῇ λεγομένη αὐτῇ ἀδελφῇ Ἀζρα. Et ipsius (Adæ) filii matrimonio conjuncti sunt, Cain

nimirum sorori Majori Save dictæ, Seth verò tertius filius post Abel genitus, sorori, suæ quæ Azura vocabatur. Sanè & Setho eam Adæ filiam, quam Asuam nominat, Azuram puto innuens, nuptam esse

scribit Cedrenus. Vetustus autor vitæ Mahumedis, Sethi uxorem fuisse ait, Machuveliet jam dictam. Saidus verò Batricides, Azronam, Caini gemellam sororem, ipsi fuisse in uxorem ductam; Awinam au-

nam au-

nam autem, gemellam Abelis, Setho nuptam. Et rem, de hisce, cuius in libris editis ne vestigia puto comperta esse, ex receptis Orientalium traditionibus narrat; primos nempe parentes, tametsi fratribus sorores conjungere tunc necesse erat, nihilominus ita statuisset, ut, qui, in ipsis fratribus & sororibus, magis essent ceteris invicem natalibus diffiti, non conjunctiores, matrimonio copularentur. Conjunctiores verò fuisse gemellos, quàm qui partu diverso nascerentur. Inde, adolescentibus, quos ex eodem autore memoravimus, gemellis, eorum paria ita disjungi voluisse, ut gemella fratri, qui non esset gemellus, nuberet. Gemellorum autem Nuptias etiam tum illicitas fuisse, veluti eorum, *ἐς ἣν καὶ φύσις*, ut ait Philo^h, *ἀμα τῇ*^h *Lib. de specialibus Legibus ad Ad-*
ἡ φύσις διήγευσεν καὶ διέζωξε, quos ipsa quidem Natura ipsis natalibus *gibus ad Ad-*
disjunctis invicemque separavit. Hinc Caino Awinam, Abeli *ulterium &*
Azronam destinasse. Quod cum Caino, qui sororem sibi gemel- *Homicidium*
lam, utpote venustiore, deperiret, maximè displiceret, Adamum, *attinentib⁹.*
utrunque filium, alterum ut frugibus, alterum ut pecorum foetu Nu- *Sed & vide-*
mini, in Monte sancto, faceret, monuisse; utque, ad bonam men- *sis R. Elea-*
tem, quæ peractis sacrificiis adesset, nuptias inirent. Peractis sacri- *zer in Pirke*
ficiis, Cainum, ne gemella sibi soror alteri jungeretur, fratrem, illi so- *cap. 22.*
in caput saxo, interfecisse; Idque animo, ante sacrificium, præstituisse. *In Antiqui-*
Azronam ita sibi in uxorem cepisse (sed uxor ejus Pseudophiloni *ratibus Bibli-*
nescio unde edocto Themech dicitur) atque in convallibus cum *icis.*
posteris suis impiè vitam transegisse. Sethum verò, Adami auspi- *k Genes. 6, 2.*
ciis, Awinam cepisse in uxorem; montem sacrum (ubi etiam se- *Ad quem lo-*
pultus, ut vult ille, Adam) illum ejusque posteros tenuisse, cujus ad *cum, præter*
radices Cainitarum convalles erant; Numen & Naturalia Jura re- *ea quæ obi-*
ligioè coluisse, usque dum in convalles, ut è Caini filiabus sibi uxores *ter occur-*
feligerent, è Monte aliqui eorum descenderent, etiam post præstitu- *runt multa,*
tum commune omnibus *videtis Sui-*
مهايل per sanguinem Abelis, jura- *dà in Verbo*
mentum se non descensuros. Unde & explicatur Batricidi illud *Μιαροφύλας*
videruntque filii Dei filias hominum, quòd pulchræ essent, & accepe- *Librum He-*
runt sibi in uxores ex omnibus, quas elegerant; Sethum nimirum & *noch apud Io-*
posteriores ejus filios Dei, Caini filias neptesque filias hominum, utpo- *sephum Sca-*
te hominum vitiis nimis sordescantium nuncupari. Certè & Dei *ligerum in*
Notis ad Eu-
sebiū pag.
244. & Io.
Drusium in
Notis ad Sul-
pitium Seve-
rum pag. 23.

nomine Sethum fuisse celebrem ex Leptogenesi scribit Cedrenus. Sed filios Dei, seu Dei liberos, posteros ejus, tum ob pietatem atque Adæ similitudinem dici, tum eo quod sibi in populum eos elegerat

¹ Rabbi Iehu-
da Ben Sa-
muel in Se-
pher Cozzi
part. 1. §. 95.
More Nebo-
chim part. 1.
cap. 14.

^m Apud R. E-
liazer in
Pirke cap. 23.
adde Apo-
cryph. Enochi
apud Ios. Sca-
liger in No-
tis ad Euse-
bium pag.
244. Vide an-
not. at. supra
lib. 2. cap. 12.
pag. 264.

ⁿ Lib. de Gi-
gantibus.

^o De Civitate
Dei lib. 15. c.
23. & in Ge-
nes. quest. 3.

^p D. Chryso-
stom. in Ge-
nes. hom. 22.
& Theodo-
ret. quest. 47.

Numen, monent etiam Ebræi ¹ nonnulli; aliis ^m etiam ipsorum, lo-
co illo Genesis, Angelos qui Caini filias nepotesque sibi in conju-
gium sumpserant, intelligi, cum patribus aliquot Christianis, autu-
mantibus. Observandum verò, versionibus Orientalium plerisque,
ibi non *filios Dei*, (id quod in Ebræo est בני אלהים) sed *filios magna-*

tum, seu *Principum* verti. Sic enim Onkelos Chaldaeus בני רבבין
quod idem sonat. Sic etiam paraphrasis Uzzielidi tributa. Et in
versione Arabica tam Judæorum Mauritanienfium, quàm R. Saadia,

filii vocantur *الأشراف* *Nobilium* seu *Principum*, quemadmodum
item Symmacho qui vertebat τῶν δυναστευόντων, *potentum*. Nec
alia mente Aquila cui filii τῶν Θεῶν, *Deorum* ibi legebatur. Judæi
etiam Hispanienses *y vieron hijos de los grandes a hijas del hombre*
que buennas ellas. Tawafius autem in versione Persica pro eo quod

est heic *filii Dei* habet *فرشتگان خودا* *Magnates Dei*; quem-

admodum & veterum Græcorum versio, qua usus est tum Philo ⁿ tum

D. Augustinus ^o, οἱ ἄγγελοι & Θεῶν *Angeli Dei*. Qualem lectionem,

etsi fuere inter patres ^p, qui non agnoscerent, manifestum tamen

est, antiquissimam fuisse, eò quod etiam reperitur in codice Helle-

nistarum versionis summae antiquitatis, quod cimelion est serenissi-

mi Regis nostri ad D. Jacobi bibliothecæ, ex Oriente ante annos ali-

quot allatum. Sed hoc obiter. Verba autem Batricidis quæ ad rem,

quam tractamus, in primis attinent, adjicimus; *فلما كبرا الغلمان*

قال آدم لأخوي ليأخذ قايين أويين التي ولدت مع هابيل

وليأخذ هابيل أزرون التي ولدت مع قايين فقال قايين لأمه

حوي أنا اخد اختي ويأخذ هابيل اخته لأن أزرون كانت

أحسن من أويين فلما سمع آدم هذا الكلام شق عليه جدا

وقال

وقال هذا خلاف الوصيه ان تاخذ احتك التي ولدت معك

وكان قايين فلاحا الارض وكان هابيل راعي غنم فقال

Cum verò pueri adolefcerent, præcepit Adam Evæ, ut Cainus Avvinam, Abelis nempè gemellam, sibi conjungeret, atque Abel itidem Azronam quæ Caini gemella soror erat, in uxorem duceret. Sed Matri suæ Evæ dixit Cain, se ducturum sororem suam, & Abeli fore conjunctam suam sororem. Etenim Azrona venustior erat Avvinâ. Hoc cum audisset Adam, valde conturbatus, at, inquit, nefas tibi est uxorem accipere sororem tuam, quæ tibi gemella. Erat verò Cain cultor agri & Abel pastor ovium. Dixit autem illis Adam ea quæ superius ⁹ ex Batricide hac de re afferuntur. Sequitur dein ^{9 Lib. 3. cap. 2. pag. 277.}

فازداد قايين علي هابيل غضبا وحتقا وحسد اخاه فلما نزل

من الجبل شد قايين علي هابيل ف ضرب راسه بحجر فقتله

واشتد حزن ادم وحوي وناحا علي هابيل ما به سنه ولعن الله

قايين وولده وكان قايين فترعا من تعشا هايما ايام حياته

وطرحه الله في غربه في نود واخذ قايين انزرون اخته معه

وكان مسكنه هنلك ثم وقع ادم علي حوي فحملت

بعد ان انا علي ادم مائتين وثلثون سنه ولدت علما فسماه شيت

وكان شيت صبيح الوجه جبلا تام الحلق صتل ايده وهو

ابو الجبابره الدين كانوا قبل الطوفان فزوج ادم اشيت اوين

اجت هابيل وولد له منها انوش وولد لانوش قايان

Vnde ira commotus est Cainus in Abelem, atque indignatus eum in-

videbat. Itaque cum è monte descenderent, involat in Abelem Cain

& caput ejus saxo percutiens occidit eum. Adam verò & Eva mæ-

rore afflicti plangebant Abelem centum annos. Et execratus est

*Deus Cainum ejusque posteros. Et erat Cain animo perturbato, homo subdolus errabundusque, dum vivebat. Et eiecit eum Deus ut velut exul ageret in Nod. Et cepit Cain Azronam sororem suam secum, atque ibi sedes posuit. Rursus concubuit Adam cum Eva quæ concepit tricesimo supra ducentesimo anno (Interpretum Græcorum calculum sequitur) postquam primò congressi sunt, & puerum peperit atque vocavit eum Seth. Erat autem Seth aspectu pulchro, fortis, nec naturæ dissimilis à patre; & parens erat Gigantum, qui ante Diluvium. Conjunxit verò Adam Setho in matrimonium Avvinam sororem [gemellam] Abelis, cui ex ea susceptus est Enos, cui natus est Cainan. Ut igitur id, quod ex Gemara Babylonia superius citatur, ritè tandem ad Magistrorum mentem capiatur; ideò aiunt, à filiarum Nuptiis abstinuisse Adamum, quoniam eæ filii ejus erant ducendæ, ad genus humanum commodiùs multiplicandum. Sed ducendæ velut ex indulgentia temporis, id est, rerum initiorum necessitate id exigente, cum citra illam necessitatem fratribus sorores uterinas conjungi etiam ex Jure primævo nefas fuisset. Quin & Indulgentiam hanc seu Juris, quod ad liberos spectabat, relaxationem, velut Interdicto^r ejus, quod parenti aliàs fuisset neutiquam illicitum, tunc compensatam. Certè & notatur apud scriptores aliquot Christianos^r Evam velut planè filiam Adæ fuisse, utpote quæ ex ejus carne desumpta indeque formata. Etiam indulgentiæ hujus in Lege Moisaica mentionem fieri volunt Magistri. Lex ait^r; *Vir qui acceperit sororem suam filiam patris sui, aut filiam matris suæ, & viderit turpitudinem ejus, & ipsa viderit turpitudinem illius, נון הוה* (pro quibus verbis substituunt Hellenistæ ὁνειδός ἐστὶ flagitium est, vulgata rem nefariam sunt operati, interpretes ferè alii tantundem; Sed Talmudici נון הוה quod sæpissimè in prophetarum lingua occurrit pro gratia, benignitate, seu indulgentia, & rarissimè alibi interpretibus aliter sonat, etiam sumunt heic pro gratia seu indulgentia seculi primævi, adeo ut, ad eorum mentem, vertendum sit) indulgentia erat; exterminabuntur in oculis filiorum populi sui: Turpitudinem sororis suæ discooperuit, iniquitatem suam portabit. Quasi in ipsa lege scripta, quæ tam germana quàm uterina soror interdicebatur,*

^r Glossa Iar-
chii ad Gen.
Bab. tit. San-
hedrin cap.
7. fol. 58 b.

^r Epiphanius
hæres. 39.

^r Levitic. 20.
17.

batur, præoccupatio intercessisset objectionis, quæ fieri potuisset de
 ipsis rerum initiis, quando sorores etiam uterinæ fratribus nubebant,
 atque aptata fuisset responsio, illud tunc temporis ex gratia seu indul-
 gentia, rem necessitate exigente, obtinuisse. Itaque Gemara Hiero-
 solymitana^u; ^u *Adit. San-*
 הבתיב ואיש אשר יקה את אחותו בת אביו או בת אמו ^{hedrin c. 16.}
 וראה את ערותה והיא תראה את ערותו חסד הוא שלא תאמר קין ^{fol. 26. col. 4.}
 נשא את אחותו הבל נשא את אחותו חסד עשיתי עם הראשונים ^{s. i.}
 שיבנה העולם מהם אמרתי עולם חסד יבנה ^{Vbi in lege scripta ha-}
betur, vir^x qui acceperit sororem suam sive filiam Patris sui sive fi-
liam Matris sue, & ille viderit turpitudinem ejus, atque illa turpi-
tudinem illius viderit, indulgentia erat; id adjicitur ne objicias, at
Cainus sororem suam in uxorem duxit, ac Abel suam etiam in ux-
orem duxit sororem; atque intelligendum est ac si intersertum fuif-
set, Indulgentiâ seu gratiâ usus sum erga homines primævos, quoniam
ex eis Mundus edificatus est. Dixi^y, Indulgentia edificavit Mun-
dum. Et glossa Jarchii ad citatam Legem, מדרשו אם תאמר קין נשא
אחותו חסד עשה המקום לבנות עולמו ממנו ^{Exponi solet; si objicias}
Cainum in uxorem duxisse sororem suam, id ex Numinis indulgentia
factum est, ut edificaretur seculum illius ex eo. Quin paraphrasis
Chaldaica Jonathani tributa, Legis illius vocabula illa הוא חסד Indul-
gentia erat, ita fusiùs enarrat. גניי הוא ארום חסדא עבדית עם
קדמאי מן בגלל דיתמלי עלמא מנהון עד לא אתיהיב קיימא בעלמא
Turpe est. Caterum ^{indulgentiâ usus sum erga homines primævos, ideo quod ex eis mundi}
fierent propagines, usque dum satis multiplicatum esset genus huma-
num. Sed postquam id satis multiplicatum est, quicunq, ita face-
ret &c. Et poenam in sacro sermone adjectum subjungit. Ubi tamen,
contra mentem Magistrorum, tam germanam quàm uterinam so-
rorem, postquam satis multiplicatum est genus humanum^z & co-
gnationum crevit varietas, interdictam fuisse innuit. Nam ante Le-
gem Mosaicam, & post humani generis multiplicationem, quæ ute-
rina non esset, fratri ex Noachidarum jure interdici nolunt Talmu-
dici, ut antea ostensum est; Germanam nempe, seu quæ paterno
santùm sanguine conjungeretur, neutiquam fuisse antè fratri illicitam.

tam. Sed illam sororum non habent heic distinctionem, quā vetustius illud seculum spectant, Patres Christiani, dum rationes tamen Magistrorum rationibus non dissimiles, ferē hac de re adhibent. Epiphanius, sorores fratribus, sub ipsis rerum initiis, conjungi, *ὅκ λω*,

^a *Haresi 39. inquit, παράνομον, ἐπεὶ μηδὲν ἕτερον γένος λω. Καὶ γὰρ καὶ αὐτὸς, ὡς ἐπὶ*
Gidesis Ale-
xand. Halens
summ. part.
3. quast. 27.
art. 3. *εἰπεῖν, ὁ Ἀδὰμ τῇ ἰδίᾳ θυγατρὶ χεδὸν τῇ ἐκ τοῦ σώματος αὐτοῦ πλασθῆσθαι σωήφθη, καὶ συζυγίαν αὐτῷ ἐκ Θεοῦ πεπλασμένη, καὶ ὅκ λω παράνομον,*

Non erat illicitum, cum progenies nulla erat alia. Imo & ipse Adam propria, ut ita dicam, filia velut ex corpore ipsius formata, quae & a Deo in conjugium ei formabatur, conjunctus est; nec illicitum erat. Et paulò post, multiplicato genere humano, ἡ ἀκρίβεια, inquit, ἡ καὶ τὸ γάμον τὸ σεμνὸν ἐπλατύνετο καθεξῆς προβαίνοντα, Cura de Nuptiis honestis ampliata est, & ut res tulit, invaluit. Et dein; λοιπὸν ὁκέλι τὰς αὐτῶν ἀδελφαὶς πρὸς γάμον ἤγοντο, ἀλλὰ εἰς ἐνομίαν κατέστη, καὶ πρὸ τοῦ Διὰ Μωϋσέως ἐγγράφου νόμου, ὁ καὶ τὸν σεμνὸν γάμον θεσμός. καὶ ἐκ τῶν πατρὸς ἀδελφῶν αὐτῶν τὰς γαμεταὶς αὐτῶν ἤγοντο. De cetero non amplius in uxores sorores ducebant suas, sed juris vim obtinuit de matrimonio Lex, etiam ante scriptam à Mose Legem. Et ex patruorum filiabus uxores sibi ducebant. Et D. Augustinus^b, cum non essent ulli homines, nisi qui ex illis duobus nati fuissent, viri sorores suas conjuges acceperunt; quod profecto quantò est antiquius compellente necessitate, tantò postea factum est damnabilius, religione prohibente. Et inferiùs paulò; Fieri ergo debuit quando potuit, ut, existente copia, inde ducerentur uxores, quae non erant jam sorores: & non solum, istud ut fieret, nulla necessitas esset, verum etiam, si fieret, nefas esset. Nam etsi nepotes primorum hominum qui jam consobrinas poterant accipere conjuges, sororibus matrimonio jungerentur; non jam duae sed tres in homine uno necessitudines fierent, quae propter charitatem numerosiore propinquitate neētendam disseminare per singulos singula debuerunt. Alias subnectit de sociali inter homines viaculo latiùs, ex patruelium consobrinorumque, & qui fratribus ac sororibus invicem essent disjunctiores, nuptiis diffundendo rationes, quas prae-termitto.

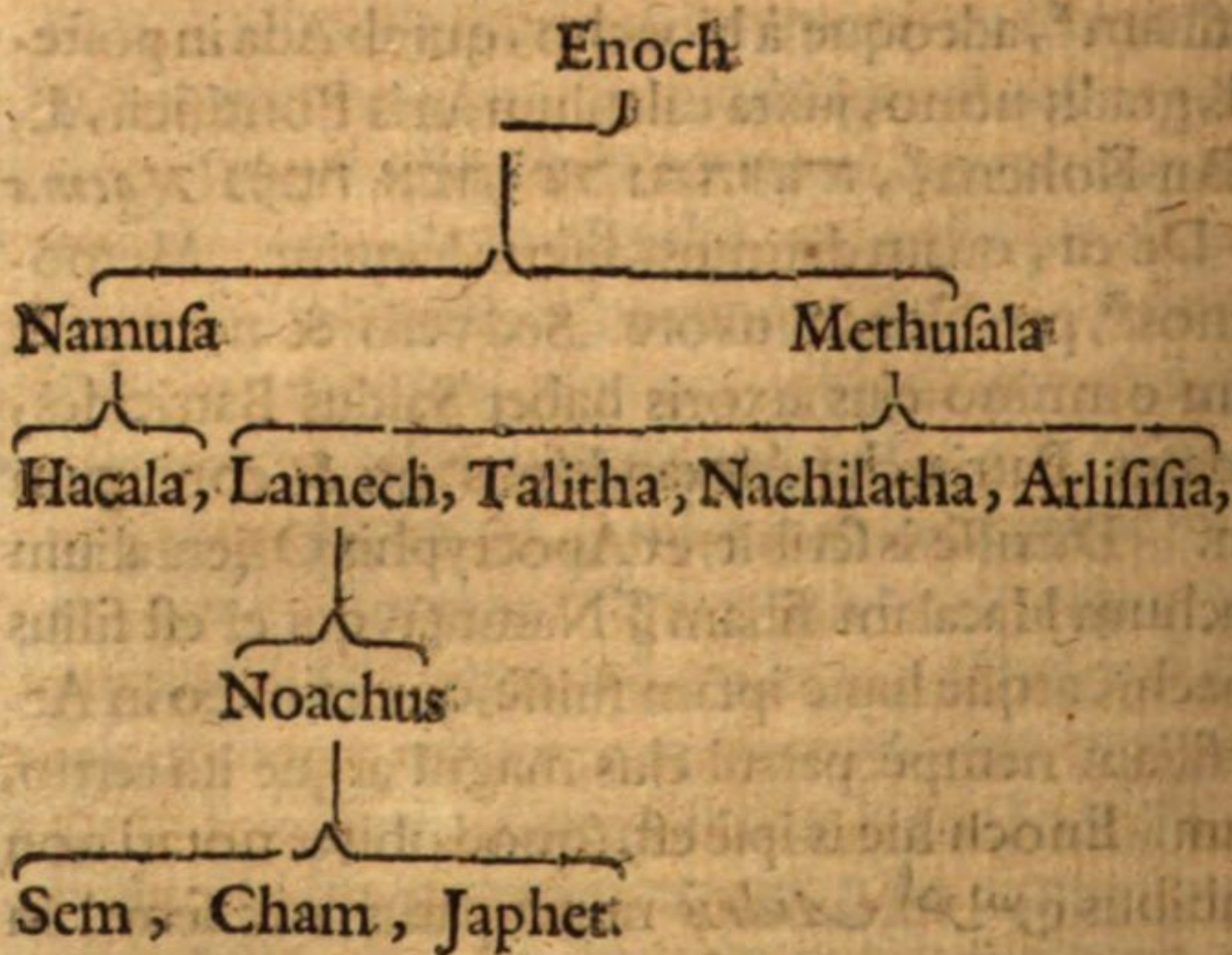
^b *De Civita-*
te Dei lib. 15.
cap. 16. adde
Caus. 35. q. 1.
cap. 1.

CAP. IX.

De ratione Cognationis habitâ in Conjugiis, inter ipsa rerum Initia & tempus
data Legis Mosaicæ.

DE Cognationibus sub ipsis rerum initiis, quâ matrimo-
nia spectabant, jam dictum est. In sequentibus, usque
ad Mosaicam Legem, seculis, præter Abrahamæ nuptias
cum sorore tantum non uterinâ initas^c (ita volunt, ut^c *Genes. 20.*
ante est ostensum; unde & eum docuisse ait Clemens Alexandri-^{12.}
nus^d, πῶς ὁμομητέρας μὴ δεῖν ἀγεῖν πρὸς γάμον, *uterinas sorores non^d Stromat. E.*
oportere in uxores duci) & binas sorores simul^e Jacobi in uxores du-^e *Genes. 29.*
ctas, quarum neutra, ex Lege Mosaica, non disertè^f interdictæ sunt; ^{30.}
exemplum in primis habetur illud Amrami, qui uxorem duxit Jocha-^f *Levit. 18. 9.*
bedam amitam suam. Nimirum^g πῶς Levi filius erat Koathus & ^g *Exod. 6. 16.*
filia Jochabeda. Koathi autem filius Amram ^h *Exod. 2. 2.*
Mosis pater; de quo ipse, *accepit*, inquit^h, ^h *Ibid. 20.*
Amram Iochabedam יְחִיָּהוּ id est, *amitam suam*
in uxorem, genuitque illa ei Aharonem & Mo-
sem. In vulgatâ habetur *accepit autem Amram*
in uxorem Iochabed patruelem suam, & Hellenistis ea appellatur θυ-
γατήρ & ἀδελφὸς & πατὴρ ὡς *filia patris sui.* Certè etiam יְחִיָּהוּ
pro patris uxore alibiⁱ sumitur, & pro uxore sive avunculi (in vulga-ⁱ *Levit. 18. 14.*
ta^k) sive patris, quæ generatim est θυγατὴρ Hellenistis. Sed loco de^k *Ibid. 20. 20.*
Amramo adducto, amitam, seu patris sororem, vocabulo illo deno-
tari, non modò evincit ipsa genealogia sacra, sed consentiunt versio-
nes Orientales. Onkelos expressè יְחִיָּהוּ *Sororem patris sui.*
Eodem sensu habet Pseudouzielides יְחִיָּהוּ idem seu amitam so-
rans, & Arabica tam Judæorum Mauritanienfiū quàm Saadiæ versio
يحيى aliud non significans, & Tawasii Persica, ex eodem factum,
يحيى. Judæi item Hispanienses, *su tia.* Atque ita expressè volunt^l ^l *Gloss. ad*
Talmudici. Binorum etiam fratrum cognationem liquet non obsti-
tisse in hoc intervallo, quo minùs, mortuo alterutro, uxor ejus super-
stiti conjungeretur. Exemplum, nec sine juris testatione, habetur ^l *Sanhedrin*
in Judæ filiis^m ejusque nuru Thamar. Cum autem Jacobo uxores^m *cap. 7. fol. 58b.*
Genes. 38. 8.
suæ

chi proavus) & vivit in cælo quarto seu, ut volunt alii, in sexto aut septimo. In Latinis codicibus editis alter Alcorani locus perperam habet *Heforam*, alter *Hesdram*. Nec melius Italus ille Arrivabenus, qui Latinam Retinensis versionem quoties secutus non est, pejorem multò Italicè substituit, nec Arabici codicis ope, contra quam jactat, usus esse videtur. Sed in manuscriptis Latinis locus uterque habet *Hesdram* pro *Aidrisio*. Scriptor item Christianus ille *Saidus Batricides*; في ثلثة عشر سنة من حياة لامح اصطغي الله
 اخنوخ ورفعه اليه والعرب تسميه ادريس anno XIII ætatis La-

mechi, selegit Deus Enochum & eum sibi sursum sumpsit. Is Arabibus dicitur *Aidris*. Unde etiam inter Jaredum & Methusalam seu inter patrem Enochi & filium ejus ponitur *Aidrisius*; scilicet pro ipso Enocho, in monumento illo O-

^c *Proem. ad Tarik Regg. Pers. pag. 24.*

^d *In Antiquitat. Biblicis & vide de uxorum harum nominibus addit. ad Petr. comest. Hist. Schol. lib. I. cap. 33.*

orientalium quod vulgavit Guilielmus Schikardus^c. Sed ut ad uxores Noachi & filiorum ejus revertamur; *Saidus* ille ex Orientalium traditionibus, filiorum ejus, ait, singulos *Methusalæ* filias, nempe amitas suas magnas, ut ex superiori stemmate (ab eo quod in *Pseudo-philone*^d habetur satis diverso) liquet in uxores cepisse. Semum *Talitham* seu *Talibam*, *Chamum* *Nachilatham* seu *Tachilatham* (nam utroque modo scribuntur) *Japhetum* *Arlisifiam*, quæ & *Dal-sisia* exaratur. Verba ejus sunt, ubi de tempore Diluvium proximè præce-

præce-

وامد يبق في الجبل القدس الانونج وحدد
 ومراة اسمها هيك انة ناموسا ابن اخونج وثلاث اولاده
 سيم وحام وياقت قتالت نسوح لهم وهم من بنات ماتوشالنج
 فاسم امرات سيم صليت واسم امرات حام، نحت واسم امرات
 تلت ياقت ارسيسيه فلما كثر الفساد في الارصر اختلط اولاد
 شيت باولاد قانن العين وعملوا المعاصي ولستعملوا الغسق
 صليب *Exemplari in vetustiori*
Tachilatha legitur & pro Sem uxore
Neque relictī sunt in Monte sancto aliqui
præter Noachum solum & uxorem ejus, cui nomen erat Hacala filia
Namusa filii Enoch, & tres filios ejus Sem, Cham & Iaphet, & tres
eorum uxores, quæ erant ex filiabus Methusala. Nomen verò uxoris
Sem erat Talitha. Nomen uxoris Cham Nachilatha, & demum
Iaphethi Alisisia. Et postquam scelera crevere in Terris, commisce-
bantur posteri Seth cum posteris Cain maledicti, impia facinora com-
mittentes; atque adeo libidini consuecebant, ut ad eam explen-
dam se totos devoverent. Ita ille octo personæ tantum in arca salvas
facit; quem numerum habet itidem sacra scriptura^f. Sed sunt et-
iam inter Christianos Orientis qui numerum illum auxerunt, veluti
Constantinus Manasses^g, cui non solum ipse Noachus, uxor, filii tres,
totidemque nurus, verum etiam *νύμφαι συζυγίων* *generi, adeoque*
puto filia, in arca navigarunt. Quin Mahumedanis nonnullis com-
mentum est fuisse *في السفينه ثمانيه وسبعون* *نصفهم رجال*
in arca personas LXXVIII, quarum pars altera viri,
altera femina, ut legitur in Achmetidis paraphrasi in Alcoranum,
qui etiam interdum^h numero rotundo eos fuisse ait octoginta; atq;
eorum alii aliter. Sed adeò tenaces fuere in Oriente ac sibi certi de
numero heic octonario tam Mahumedani aliquotⁱ, quàm Christia-
ni, ut disertè scribant Noachum sociosque in arca inde egressos ur-
bem extruxisse eamq; nominasse *على ثمنين* *Tzhema-*
lib. 1. pag. 14.

nin (quasi dicas Octonarium) *juxta sui numerum*, ut scribit Saidus Batricides qui rem ita explicat *أي نحن ثمانية نغس* ac si di-

xissent (eo in nomine) *nos anima seu persona sumus octo*. Quoniam

verò *ثمانين* *octoginta* quidem in numerorum ordine etiam de-

notat, ideo puto Mahumedanos aliquot ex vocabulo, quod nomen factum erat urbi proprium, ut octonarium personarum numerum designaret (uti expressim Batricides, cui octo itidem numerantur) numerum octogenarium perperam confecisse. Quod verò, ut in cal-

lem redeamus, ad nefariam illius ævi libidinem attinet (de qua jam antè Batricides) sanè Ebræorum aliqui illam signantiùs, quàm aliud

aliquod flagitium denotari volunt à Mose, ubi causas innuit, ob quas diluvio genus ferè humanum puniebatur, & tam spurcissimam

* *Sal. Iarchi-*
us ad Genes.
6.2.

pæderastiam^k atque bestiarum concubitus, quàm illicitos foeminarum, in iis locum habuisse primarium. Et Rabbi Ismael ad illud^l,

^l *Genes. 6.12.*

quoniam omnis caro corruerat viam suam super terram, כל מקום שנאמר השחתה אינו אלא דבר ערוה וע"ז דבר ערוה שנ' כי השחית

^m *In Gem.*
Bab. t. San-
hedrin cap.
7. fol. 57. a.

כל בשר את דרכו ע"ז דכתיב פן תשחיתו ועשיתם וגו' *Vbi, ait^m, vocabulum Hashchatha pro corruptela [hominum] usurpatur, aut*

adde Iarch.
ad Genes. 6.

rem Turpitudinis (id est, nefarios concubitus) aut cultum extraneum ferè significat. Rem Turpitudinis, ubi dicitur, quoniam omnis caro

12. & vaicra
Rabba pa-
rash. 22. &

corruerat viam suam; Cultum extraneum, ubi diciturⁿ, ne ipsos vos corrumpatis, & faciatis vobis sculptile &c. Sed verò horren-

R. Eliazer
Pirke cap. 22,
& 23.

dum illud concubitùs masculi scelus initia habuisse aiunt Mahumedani post Diluvium seu Loti tempore cuius uti & Sodomæ notissima est è sacris historia. Non semel memoratur in Alcorano, Lotum

* *Deuterom.*
4.16.

Sodomitas increpuisse, sceleris huius incusasse, atque adjecisse

* *Azo. tr. 7.*
Arab. 17.

ما سبقكم بها من أحد من العالمين non^o precessit vos in eo

Lat. & 29.
Arab. 39.
Lat.

الأنس والجن quisquam è seculis, quod interpretatur Achmetides per

neque ex hominibus neque ex diabolis, unde in Latino codice dicitur *scelus à nemine, & nusquam ante perpetratum*. Sed verò

quid in moribus Mahumedanorum de hoc scelere reperiat, docet

Guilick-

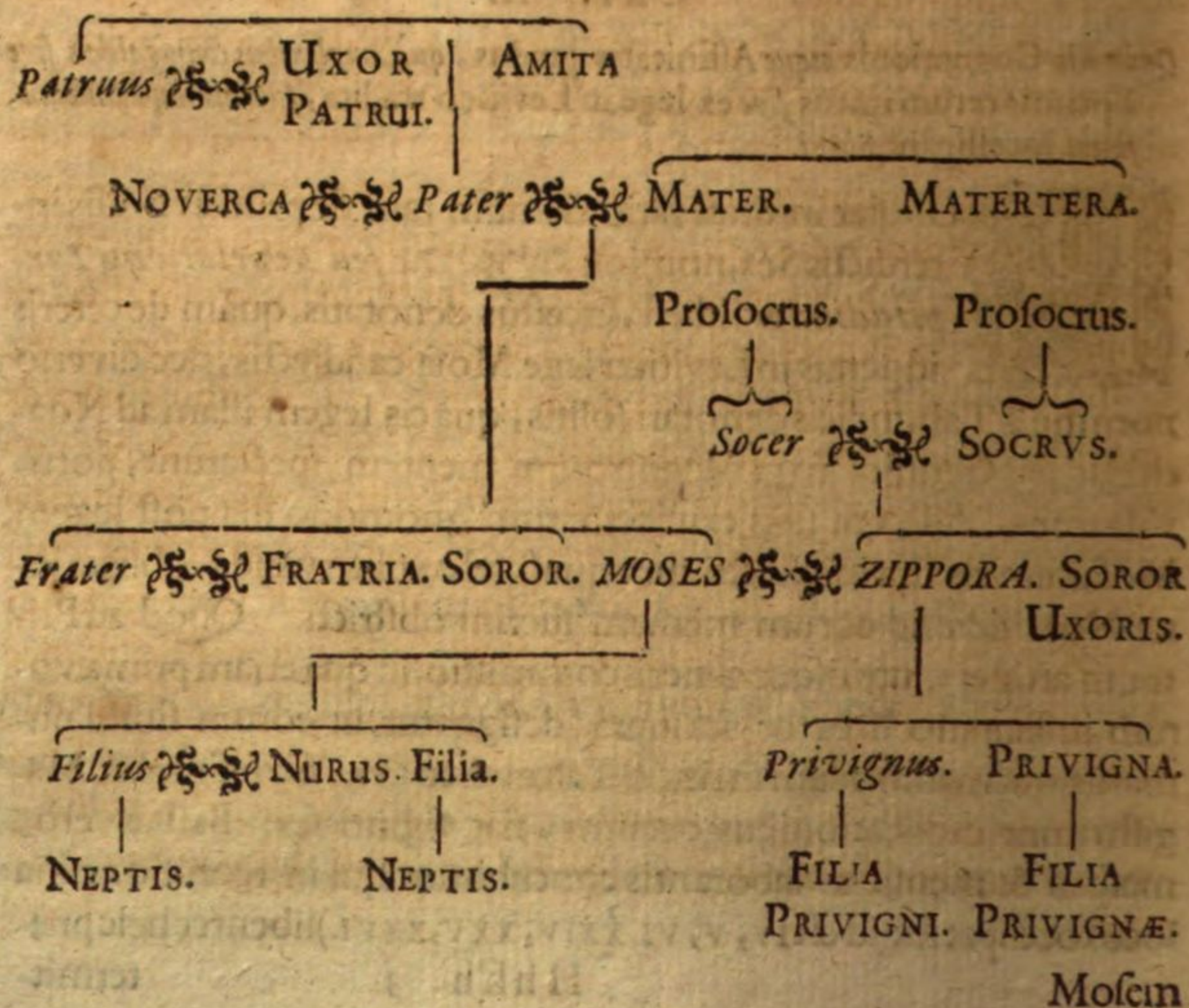
Guilielmus Postellus^P. Quod autem ad locum è Genesi citatum attinet, præter carnis corruptionem, quâ illicitos ibi concubitus innuunt, memoratur etiam Magistris causa altera, quæ חמס dicitur, id est, rapina, concussiones, iniustitia (nam & *אֲדֻמְיָא* vertunt Hellenistæ) particularis. *Repleta⁹ est terra iniustitiâ*; quod de Judicum⁹ Genes. 6. 13. atque eorum, qui, in iudiciis, rebus præerant repetundarum criminis rei, pravitate maximè vult intelligi Salomon Jarchius. Explicat tantum per *לא נחתם גזר דינם אלא על הגזל* *Minime absolvebatur decretum Iudicis, nisi per concussionem, sive extorto manere.* Sed aliis⁹, *היותר נראה בפסוק כי להיות סוגי העונות שנים מה שבין אדם* *Isaac Abar-* *binel in Pi-* *rush hatorah* *fol. 43. col. 1.* *Adde R. Be-* *chai in Biur* *fol. 18. col. 4.* *Sepher Zo-* *har ad Bere-* *sith fol. 48.* *col. 3. Crema-* *na.* *potius locus ille* (de corruptione Terræ) *intelligendus videtur de binis illis iniquitatum generibus summis, quorum alterum est inter hominem & proximum suum, alterum inter hominem & Deum.*

C A P. X.

Quomodo Cognationis atque Affinitatis gradus, quâ amplexibus conjugalibus sive à primis rerum initiis sive ex lege in Levitico tradita, fuerint impedimenta, simul intelligant Ebraei.

Postulat instituti ratio demùm tam de primævis illis interdicitis Sex, nomine *גלוי עריות* seu *Revelationis Turpitudinum*, id est, Incestus denotatis, quàm de ceteris id genus in Levitico lege Mosaica adjectis, nec diverso nomine à Talmudicis denotari solitis, quâ cis legem illam ad Noachidas seu Gentiles juxta Magistrorum mentem, spectarunt, porrò videamus. Adeo ut satis explicetur tum quomodo illa post legem Mosaicam eis sint intellecta, tum quali, ad ea observanda, obligatione Noachidæ ad eorum mentem fuerint obstricti. Quod ad Primum attinet; utriusque generis commissio, in qua etiam primævorum instauratio habetur, ita suprâ⁹ designatur, ut eorum simul numerus, quemadmodum in titulo Talmudico *Cerithoth* simul & Magistrorum explicationibus occurrit, fiat viginti sex. Bestiæ verò, masculi & mensibus laborantis concubitus qui in recensione illa locos occupat sex (id est IV, V, VI. XXIV, XXV, XXVI.) libenter heic præ-

termittimus ; uti etiam Alienam Uxorem. Nam & de ea, quatenus ad Noachidas attinet, & non, sine concubitu consensum in vitæ communionem insequente, ritè ex jam dicto Noachidarum seu Gentium Naturali jure conjungitur (etenim ex Jure Israelitico, seu Ebræorum civili, Consensum seu Sponsalia tantum de præsentì, sufficere volunt, quod alibi fusiùs ostendimus) antea satis locuti sumus. Sororis item nomine tam Germana quàm Uterina pariter intelligenda. Demptis igitur sic octo, restant in superiori Designatione octodecim Personæ sive ob Cognationem sive ob Affinitatem disertis verbis interdictæ ; ita tamen ut in numero ejusce designationis septimo, ubi Matris & filia concubitus generatim interdicitur, octo simul vetentur, partim ex ipso legis sermone, partim ex interpretatione sermonis Legis enata. Ex ipso Legis sermone adiciuntur ibi quinque, Neptis ex filio, Neptis ex filia, Privigni Filia, Filia Privignæ & Socrus. Ex interpretatione tres ; Filia & Profocrus utraque, seu uxoris avia tam paterna quàm materna. Universas schemata exhibemus.

Mosem heic, Zipporæ maritum, Octodecim foeminae (quarum quindecim disertis verbis in Lege memoratae literis majusculis denotantur) nominibus quibus, sive affinitatis sive consanguinitatis cum contingunt, designatae respiciunt. Filiâ, ex argumento קל והומר seu à minori ad majus, adjectâ, & utraque profocru ex ipsa ratione qua privigni & privignæ filia seu uxoris ex filio & filia neptes. Scilicet ut hæ descendendo, non ducendæ sunt, ita nec ascendendo alterutra profocrum; quibus nimirum uxor neptis est. Hasce omnes & ex lege solas hæc Mose, verbi gratia, interdici volunt, aliis non paucis tamen, quas שניית seu secundarias appellitant, ex majorum instituto seu civili apud ipsos adjectis, de quibus, suo loco¹. De hisce etiam pronuntiata aliquot habent, heic minimè negligenda, eaque vi ac sensu Legis subnixa. Nurum, Fratrem, Patru Uxorem (scilicet patri fratris germani, non tantum uterini; nam ea in Secundariis recensetur, ut videre est in libris de Nuptiis) nedum Novercam & Matrem, etiam repudiatas² interdici; etiam viris superstitibus; extra quam ubi frater demoritur, liberis non relictis. Tunc enim jure singulari fratris superstiti fratria apud eos ducebatur. Quod verò ad fratrem & sororem attinet, eandem aiunt esse rationem fratris ex stupro seu adulterio ab alterutro³ parente suscepti, & ejus qui thoro natus est legitimo; uti etiam sororis. Et quod de sorore habent, ex verbis illis Mosis, *Quæ⁴ nata est domi aut genita est foris*, eliciant. Tandem habent de Amita & Matertera; diversum non esse, sive ex Nuptiis sive ex stupro seu adulterio alterutrius parentis prognatae fuerit; modò eo naturalis sanguinis genere, eum de cuius nuptiis quaeritur, contingant. Itidem aiunt de Filia⁵ sive ex uxore ante nuptias sive aliunde, ex stupro aut adulterio, genita. Sex item uxoris consanguinearum aliquam, sive Socrum scilicet seu uxoris matrem, sive aviam ejus sive paternam sive maternam, id est, alterutram in schemate Profocrum, Privignam, aut hujus, aut Privigni Filiam, nec superinducere, nec uxore mortuâ, nedum repudiata, ducere fas esse volunt; nec demùm septimam, Uxoris nempe Sororem sive Uterinam sive Germanam, dum illa superstitis, tametsi fuerit⁶ repudiata. Nam de uxoris sorore, jam demortuæ, nunquam dubitarunt; cum

¹ Vxoris Ebraica seu de Nuptiis Ebraeorum, lib. 1. cap. 2.

² Maimonid. halach. Isuri Bia c. 2. Gemar. Babylon. ad 111. Sanhedrin c. 7. fol. 54. a. ad Misn. 111. labimoth cap. 3. in Talmud. Babyl. f. 32. a.

³ Gemar. Bab. ad 111. Maccoth cap. 1. fol. 5. b. & Maimonid. halach. Nuri Bia cap. 2.

⁴ Levit. 18. 9. ⁵ Misn. & Gemar. Babyl. tit. Sanhedrin cap. 8. fol. 75. a. Maimonid. hal. Isuri Bia cap. 2.

⁶ Salomon Iarchi ad Levit. 18. 18. & Maimonid. halach. Isuri Bia cap. 2.

verba

^b *Levit. 18. 18.*

verba legis de uxore ^b sint, *dum ipsa adhuc vivit.* De hisce autem Septem foeminis ita in schemate Zipporæ (quam innuptam nunc fingas) sanguine conjunctis, simul receptissimum est; interdictum de revelatione earum turpitudinis, seu alicujus earum concubitu, quæ matrimonio impedimentum esse possit intelligi, ad tempus, quod matrimonium præcedit, non omninò attinere, sed ipsis Legis utro-

^c *Levit. 18.*

^d *Levit. 18. & 17. & 18. &*

ibi Larchius.

bique verbis לא תקח ^c non accipies, haberi קידה *interpretationem ex captione* alterius earum in matrimonium; nimirum neque ex earum alicujus concubitu citra matrimonium, Zipporæ & Viri concumbentis matrimonium impediri, neque ex Zipporæ citra matrimonium concubitu, earum aliquam atque concumbentis impediri matrimonium. Veruntamen ex Maiorum sancito, non ex ipsa

^d *Sic cap. 5.*

Caus. 35. q. 2.

& 3. & extr.

tit. de eo qui

cognovit Con-

sanguineam

uxoris sue

vel sponsæ:

^e *Halach. Isu-*

ri Bia cap. 2.

& Misn. &

Gemar. Bab.

tit. labi-

moth cap. 2.

fol. 25. & 26.

& cap. 11.

fol. 77 a.

stupratæ aut adulteræ superstitis consanguineam ^d dictis cognationis gradibus coniunctam in uxorem ducere, veluti publicæ honestatis iustitiæ causâ. Ita tamen illicitum, ut verberum poenam subiret, qui contrâ faceret, non ut inde matrimonium initum dirimeretur. Sed rem hanc totam, præter alia, ad veterum mentem, huc spectantia ex Maimonidis ^e verbis rectius intelliges. הבעל אשה דרך זנות

לא נאסרו עליו קרובותיה שהן השבע נשים שאמרנו אבל חכמים אסרו על מי שנאף עם אשה לישא אחת מן השבע נשים קרובותיה כל זמן שהזונה קיימת מפני שהזונה באה לקרובותיה לבקר אותן והוא מתייחד עמה ולבו גס בה ויבא לידי עבירה שיבעול הערוה ולא עוד אלא אפילו נטען על אשה הרי זה לא ישא אחת מקרובותיה עד שתמות זו שנטען עליה ואם כנס הקרובה שזנה עם קרובותיה לא יוציא: מי שנטען על ערוה או שיצא לו שם רע עמה לא ירד עמה במבוי אחד ולא יראה באותה שכונה ומעשה באחד שהיו מרננין אחריו עם חמותו והכו אותו חכמים מכרת מרדות מפני שעבר על פתח ביתה: הבא על אשה ובתה דרך זנות או על אשה ואחותה וכיוצא בהן הרי זה כמי שבא על שתי נשים נכריות שאין נעשות ערוה זו עם זו אלא נישואין לא בזנות וכן אם אנס אביו או בנו או אחיו או אחי אביו אשה או פיתה אותה הרי זה מותרת לו וישאנה שלא נאמר אלא אשת ואין כאן אישות אביו או בנו שנשא אשה הרי זה מותר לישא בתה או אמה כמו שבארנו ומונר לאדם לישא אשת בן אחיו ונושא אדם אשה ובת אחותה או בת אחיה כאחת ומצות חכמים שישא אדם בת אחותו והוא הדין לבת

לֹא תִתְעַלֵּם לְבַת אָחִיו שֶׁנֶּאֱמַר וּמִבְשָׂרָךְ לֹא תִתְעַלֵּם *Si stupraverit quis fœmi-*
nam, non adeò (ex Lege) interdicitur ei aliqua fœmina illius consan-
guinea, ex septem jam dictis. Ceterum ex sapientum statuto, interdi-
citur stupratori, seu adultero ducere in uxorem aliquam ita adulteræ
seu stupratæ conjunctam, quamdiu ipsa adultera seu stuprata super-
stes fuerit. Ratio est, ne cum adultera aut stuprata consanguineam,
ut fieri amat, in viserit, maritus ei congressus & amore de novo captus
incestum committat, Quin & qui merito suspectus est, etiam con-
sanguinearum ejus, cujus nomine suspectus est, jam dictarum qualibet
illicita est, quamdiu illa vixerit. Ceterum si quis duxerit stupratam
cum consanguineis ejus, necesse non est ut eam repudiet. Vbi quis
merito de Incestu suspectus est, seu famâ laborat publicâ, cavendum ei
est, ne cum ea, cujus nomine est suspectus, alicubi introeat, aut in eis-
dem ædibus visatur. Et de hac re Decisio comperitur. Erat, qui cum
nomine Socrus, passim in ore populi famâ laborabat publicâ, juxta
ædium illius ostium transiret. Ex sententia Sapientum verberibus,
quæ in eos, qui maiorum institutis ultrò adversabantur, infligenda
sunt, puniebatur. Vbi quis concumbit cum fœmina & filia ejus ut
stuprator seu adulter, seu cum fœmina & sorore sua, aut cum id genus
ceteris, hoc non aliud est ac si quis concumberet cum binis quibuscun-
que fœminis invicem extraneis. Scilicet fœmina non faciunt in-
vicem ut incestus sit nisi tantum ex alterius matrimonio, non ex stu-
pro seu adulterio. Similitèr si cujusquam pater, aut filius, aut frater, aut
patruus fœminam sive vi sive illecebris compresserit, ei illa ritè nihil-
ominùs in uxorem duci potest. Nimirum Lex de eorum uxoribus heic
tantum loquitur. Si pater cujuspiam aut filius uxorem duxerit, ipsi
sive matrem ejus sive filiam ducere fas est, ut ostendimus. Fas etiam
est cuique ducere in uxorem eam, quæ fuerat uxor nepotis ex fratre;
uti etiam fœminam simul cum nepte sive ex sorore ejus sive ex fratre.
Et in monitis sapientum habetur, ut^f in uxorem ducat quis ante alias^f Vide sis Ge-
neptem ex sorore seu (nam idem est jus) ex fratre neptem, juxta id^{mar. Baby-}
quod dicitur^g; A carne tua ne te abscondas. Afferunt etiam in-^{lon. ad tit.}
terdictorum de conjunctionibus incestis, rationes; Alteram, ne, si^{Iabimoth c.}
libera forent erga fœminas interdictas, uti erga ceteras, vota conju-^{6. fol. 62 b.}
galia,^{lin. ult.} ^{*Isaia 58.7.*}

^b Moser Mai-
monid. More
Nebochim
l. 3. cap. 49. I-
saac Abarbi-
nel in Pirush
hathora fol.
355. col. 2. &
3.

ⁱ Iben Cassi,
in citato A-
barbinelis lo-
co.

^u R. Bechai
ad Vaicra f.
148. col. 3.

galia, ex futuri matrimonii sive spe sive obtensu, facilius explenda, in familiarum fraudem, libidinis ansa^h præhenderetur; quum scilicet personæ interdictæ cum viro cui interdiciuntur sive ob consanguinitatem sive ob affinitatem, in eisdem simul ædibus plerunque soleant commorari. Cujus generis est etiam illa, ne frequenti tam propinquarum, ut fieri amat, æmulationeⁱ Lares inquietarentur. Alteram, à radice & Ramo deductam. Nefas est, inquit Maimonides, על שרש וענף מהם ארס חבירו ואין הפרש בין שיבעול, שי, *Ve Radix Ramum ducat, aut Ramus Radicem.* Neque discrimen est, sive quis Radicem sive Ramum ducat, sive conjugantur Radix & Ramus seu convenient ex tertii alicujus connubio. Et ad hanc attinet triplex^k illa nonnullorum Distinctio קרובה^z seu propinquitatis. Aliam esse שלא היתה שם פרוד מעולם *Vbi inter personas distantia seu divisio omnino pro nulla habita est*; aliam שלא היתה שם קרובה מעולם *Vbi propinquitatis pro nulla omnino habita.* Tertiam denique, ubi sunt קרובים בשאר בשר שהיו נפרדים כבר *Propinqui sanguine conjuncti, sed non ita diu antè disjuncti.* Primum genus fuisse aiunt inter Adamum & filias ejus atque hæc & ejusdem filios, velut inter radicem & germina pullulantia atque inter ipsa invicem germinanda nondum in ramos diffusa. Hæc licitè conjunctiones matrimoniales qualescunque fieri, tum ob propagationis necessitatem, tum ob ipsam, velut in creatione, unionem. Atque hoc genus, pro diversitate proximè insequentium seculorum morum, ut ad conjunctiones etiam alias quàm Lege permittuntur Mosaicæ, eis in sæculis habitas, secundum ingenium Kabbinicum attineat, necessum est. Secundi generis propinquitatem volunt haberi in iis, qui à parentibus non aliter gradibus aliquot disjunguntur ac rami à trunco præcisi, & sive per incisionem sive per plantationem aliò atque aliò traducti. Et de horum conjunctionibus non dubitandum. Tertium denique genus, in eis esse quorum conjunctiones in Lege Mosaica prohibentur; velut in ramis qui satis diffusi nec in radicem retorquendi nec invicem implicandi sunt, sed aliò, ut inserantur plantenturve, traducendi. Et in hujusmodi rationibus pronuntiare interdum audent, esse

esse טעם הפרשה באסור העריות *Causam periochæ illius Legis, ubi concubitus incesti vetantur.* Sed de hisce non disputamus nos; nec an melius ii, qui quatuor humores & quatuor elementa¹ adducunt ad quartum in conjugis gradum adstruendum, aut, sex ætates^m mundi, ad sextum. Alii graviori cum iudicioⁿ hanc rem tractant, quos consulat, si placet, lector. Sed de Incesti interdictis, disertè Rabbi Menahem Racanatensis; טעם איסור העריות לבעלי הקבלה דבר אן מקובל בו. *Quod ad Rationem attinet interdictorum Incesti; Magistri traditionum de ea nihil certi acceperunt; tametsi etiam eas, quas jam memoravimus, non intactas relinquat, velut Magistrorum commenta eas interim subjiciens.*

¹ Concil. La-
teran. sub In-
noc. 3. extr. c.
8. non debet
tit. de con-
sang. & Af-
finitate.
^m Isidor⁹ Ety-
mol. 9. cap. 6.
& Caus. 34.
9. 4. c. Vinc.
& Sent. 4.
dist. 40.

C A P. XI.

Quomodo & unde velint Ebraei, Gentiles, & Quales, legibus de Incestu in Levi-
tico latis contineri. Obiter tum Orientalium tum Occidentalium veterum, Chri-
stianorum, Mahumedanorum, circa Consanguineorum conjugia Mores
& Scita.

ⁿ D. Augu-
stinus de Ci-
vitate Dei,
lib. 15. cap. 16.
Alberic. Gē-
tilis de Nus-
pitis lib. 5. c.
7. & seqq.
Hugo Gro-
tius de Iure
Pacis ac Bel-
li lib. 2. cap. 5.
§. 12. & c.

VT, qua ratione tradunt Ebraei leges de Incestu in Leviti-
co latis ad Gentiles ullatenus spectare, ritè intelligamus,
animadvertenda sunt in primis verba tam quæ præce-
dunt, quàm quæ insequuntur interdictorum ibi enu-
merationem. Præfatio ita se habet, *Loquere ad filios^o Israel & di-
ces ad eos, ego sum Dominus Deus vester.* כמעשה *Iuxta factum* (Hel-
lenistæ & τα ἱκανὸς ματα, *Secundum instituta; & Vulgata, juxta*
consuetudinem) *terra Aegypti in qua habitastis, non facietis, & juxta*
factum regionis Canaan, in quam ego vos introduco, non agetis, neq;
*in חוקותיהם in legitimis eorum ambulabitis. Iudicia mea & le-
gitima mea* (id est, præcepta seu περὶ ἀγμάτα mea; eodem vocabulo
heic usurpato, quod ante pro legitimis Cananæorum) *observabitis,*
& in eis ambulabitis. Ego sum Dominus Deus vester. Custodietis
igitur Legitima mea & Iudicia mea, quæ faciens homo vivet in eis.
Ego dominus. איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו. αὐθραπ & αὐ-
θραπ & homo, homo, id est, unusquisque hominum ad proximam seu

^o Levit. 18. 1.

propinquam Carnis suae non accedat, nimirum nemo hominum accedat, ut revelet turpitudinem ejus. Dein sequuntur interdicta, quae tam ad ceteros concubitus nefarios, quam ad propinquarem incesta & ad Molochi sacrificia attinent. Quibus absolutis subjungitur, *Nec polluamini in omnibus istis. Nam in omnibus istis polluta sunt gentes, quas ego emittam à facie vestra. Et polluta est Terra, & visitabo iniquitatem ejus super eam, & evomet habitatores suos. Vos igitur custodietis legitimam meam & Iudicia mea, & non facietis [aliquam] ex omnibus abominationibus istis, nec indigena nec peregrinus (seu Profelytus) qui peregrinatur inter vos. Quoniam omnes abominationes istas fecerunt homines terrae, qui fuerunt ante vos, & polluta est terra. Et non evomet terra vos, si pollueritis eam, sicut evomit gentem, quae fuit ante vos? Quoniam quicumque fecerit de omnibus abominationibus istis [aliquam] excidentur (nimirum נכרתו) animae sic facientes è mediopopuli sui. Observabitis igitur quod observandum praecepi, ne faciatis [aliquod] ex legitimis illis abomina-*

^P Ad tit. Sanhedrin cap. 7.

fol. 57 b. unde

habetur in

Pesiktha Zo-

tertha fol. 23.

col. 3. Sepher

Siphra col.

173. alibi.

² Christianos

hac de re vi-

de; Alphon-

sum à Gera

Cruce spec.

Conjug. part.

2. artic. 25.

&c.

¹ Gemar. Hi-

erofolym. ad

tit. Kiddo-

schim c. 1. fol.

58. col. 2. &c.

¹ In Biur Vai-

era, fol. 148.

col. 3.

bilibus quae facta sunt ante vos, nec in eis polluamini. Ego Dominus Deus vester. Ex recepta à majoribus sententia & illo locutio-

nis genere איש איש איש לנפשו nemo omnino hominum &c. Volunt

non solum se ipsos sed etiam Gentiles praeceptis ibi de Incestu ob-

stringi. Magistri sapientius ^P; תנו רבנן איש מה תל איש איש לרבות את

Tradunt Rabbini. Homo ibi

quid? Sensus est ejusmodi, ut homo homo dicatur (id est nemo homi-

num non &c.) ideo ut etiam Gentiles comprehendantur, qui tam de

incestu praeponderentur, quam Israelitae. Et Magistri Hierosolymita-

ni איש מה תלמוד לומר איש איש אלם להביא את הגוים שבאו

על עריות האומות שידינו כדיני האומות ואם באו על עריות ישראל

שידינו אותם כדיני ישראל Quid homo? sensus est ejusmodi ut ho-

mo homo dicatur ad Gentiles etiam comprehendendos, ut ubi deli-

querint in leges suas (id est, Noachidarum, seu universim antea prae-

scriptas; de quibus supra) de incestu judicandi sint juxta judicia

Gentilibus propria. Si verò in leges de Incestu Israelitis proprias,

judicandi sint juxta Israelitarum judicia. Quin Rabbi Becchai,

דרשו רזל במסכת סנהדרין איש איש אל כל שאר בשרו איש לרבות

הגוים

הגוים שמוזהרין על העריות כישראל וכן איש איש כי יקלל אלהים
ואיש איש אשר יתן מזרעו למולד לרבות הגוים שמוזהרין על ברכת
ע"ז *Docent illud homo homo ad aliquam propinquam suæ
carnis &c. Rabbini nostri, pie memoria, in tractatu Sanhedrin*
(loco jam indicato) ideò habere & Homo iteratum, ut includerentur
etiam Gentiles, qui de incestu tam præmoniti quàm Israelitæ. Eadem
loquendi formula usurpatur eodem sensu alibi. Homo^t, Homo, qui^t Levit. 24. 15.
maledixerit (quicunque maledixerit) Deo suo; portabit peccatum
suum. Et homo^u, Homo, qui dederit ex semine suo Moloch &c.^u Levitic. 20.
Scilicet ut comprehenderentur item Gentiles. Qui interdicto qui-
dem tam de Maledictione Numinis, quàm de Idololatria tenentur. 2. cap. 12. pag.
Certè aliis in Levitici locis איש איש seu homo homo, id est, omnis
homo, aliquoties occurrit. Sed aut diferta quæ adjunguntur verba,
aut ipsa, de qua agitur, res ad Israelitas tantùm illis in locis attinere
ejusmodi locutionem indicat. Jam verò, id quod sic habent de
Gentilibus Legibus illis de incestu contentis, non eodem modo ab
omnibus video intellectum. Fuere enim qui omnimodum ince-
stum ibi memoratum Gentilibus (saltem qui ditionis Israeliticæ)
inde interdici voluerint. Gemara Babylonia^x; תניא כדעתיה דר' יוחנן כל ערוה שב"ד ישראל ממיתין עליה בני נח מוזהר עליה אין בית
דין של ישראל ממיתין עליה אין בן נח מוזהר עליה דברי ר' מאיר וחכמים
אומרים הרבה עריות יש שאין בית דין של ישראל ממיתין עליהן ובן נח
מוזהר עליהן Traditur ex mente Rabbi Iochanan (quod & id ipsum
alibi^y ר' Rabbi Jose tribuitur) de omni incestu ob quem mors in foro
Israelitico irroganda est, præmoneri Gentiles (in Levitico scilicet)
de incestu verò cui Pœna ejusmodi ibi non irrogatur, non præmoneri
Gentiles seu Noachidas. Sic retulit Rabbi Meir. Sed dixere sapien-
tes compluria esse incestus genera de quibus tametsi morte in foro Is-
raelitico non puniantur, Noachidæ nihilominus præmonentur. Ni-
mirum, præter illa sex antiquiora genera, morte puniri ex lege sacra
non pauca alia liquet^z. Ut concubitus Nurûs, lapidatione; Pri-
vignæ, & Neptis uxoris sive ex Filio sive ex Filia, Socrûs matris, Ma-
tris foceri, Filia, Neptisque sive ex Filia sive ex Filio, vivicomburio.
Ceteris Excisionis Pœna ut etiam omnibus, coelitus expectanda, non
mortis,

mortis, imminabat. Atqui, quicquid de Gentilibus ita præmonitis hi tradunt, receptissima est, quantum video, penes Talmudicos sententia; Gentiles in legibus illis de incestu sic tantum contineri, ut, quoniam fuere ex Jure Naturali sex incestus genera ipsis, id est, universo generi humano, antè interdicta, ut ostensum est, quæ simul cum aliis jam Israelitarum gratiâ introductis enumerantur, ideo continerentur quidem, ratione jam memoratâ, Gentiles in legum procæmio, sed non ut inde ad singulorum quæ sequuntur incestus interdictorum observationem tenerentur, sed ad eorum tantum quæ ex Jure suo seu Naturali etiam antè observanda. Adeo ut quemadmodum Israelita quilibet Universis tenebatur, ita Gentilem quemlibet ditionis Israeliticæ seu Profelytum quemlibet Domicilii sex illis vetustioribus. Sic reddendo singula singulis rem capiunt.

* Halach. Iſu-
ri Bia cap. 14.

Unde & Maimonides^a de Jure quoad incestum, Noachidarum, etiam post Legem Mosaicam, juxta receptam à majoribus sententiam; הגוים אין אסורים עליהם משום ערוה אלא אמו ואשת אביו ואחותו מאמו ואשת איש וזכור ובהמה כמו שנתבאר בהלכות מלכים Gentilibus, nomine Turpitudinis seu Incestus, interdictum duntaxat Mater, Patris uxor, Soror Vterina, Vxor aliena, Masculus & Bestia, quemadmodum explicatum est in tractatu de Regibus rebusque eorum bellicis. Reliqua Incestus nomine interdicta eis permixta sunt, seu licita. Atque hac de re vide plura libro septimo, ubi de Judiciis incestus & illiciti concubitus, quatenus Jure Gentium canitebantur, agitur. Quod verò legitur in posteriori illius Levitici periochæ parte Cananæos pollutos esse in omnibus istis, & fecisse omnes istas Abominationes, id non accipiunt (quod nec ferunt, quæ superius ostensa sunt) ac si omnia ibi prohibita adeò antea illicita fuissent, ut nihil eorum non pollueret Terram aut populum, aut non fuisset Abominatio ante prohibitionem. Sed intelligunt^b de aliquot antea illicitis iisque eorum quæ ibi vetantur gravioribus, quibus se polluerant Cananæi, etiam & illis quæ licita antea, jam illicita Israelitis fiebant, consuescentes. Quoniam verò non solum his, sed illis etiam, quæ nec pauca erant, consuecebant, id est, omnibus ibi memoratis, ideo in omnibus faciendis,

* Isaac Abar-
binel in Pi-
rushi hatho-
ra fol 355. col.
3. & 4. adde
nonnullorum
opinionem ab
Abenezra
memoratam
ad Levit. 18.
18.

tam

tam illis quàm his, pollui dicebantur. Illicita, quibus se antea pol-
luerant, fuere, ut ex sacro liquet sermone, Idololatria, seu Molochi
cultus, pæderastia, bestiarum concubitus, Adulterium, Matris, No-
vercæ ac sororis uterinæ incestus. Nam hæc nunquam non illicita,
modò uterinam sub ipsis rerum initiis sororem, de qua supra, exci-
pias. Abominationes autem, id est תועבות (quod & non nemo
veterum^c Aspernamenta alibi transtulit) vocantur non solum hæc,
sed etiam cetera ibi interdicta. Sed hæc, quia nunquam non abo-
minationes erant; Cetera, quia ex sacro Numinis interdicto jam
nomen illud satis induebant; non aliter ac in legibus de piscibus at-
que avibus aliquot & reptilibus à quibus Ebræis abstinendum erat,
non semel adjicitur^d *הוּא יָרָשׁ בְּדִלּוּגְמָא עֵשִׂין*, *abominatio est*, & in
lege^e, de bove aut pecore in quo macula aut vitium, non sacrifican-
do, *הוּא כִּי תוֹעֵבָה הוּא עֵשִׂין בְּדִלּוּגְמָא עֵשִׂין* *quia abominatio est*. Utrobique
Abominationis nomen, non ex pristina natura rei, sed ex sanctissimi
Legislatoris, eo interdictorum suorum formulis utentis, placito,
induitur. Ab eadem ratione itidem omnia simul, sub finem capi-
tis nuncupantur *הַתּוֹעֵבוֹת הַזֵּה הַזֶּה הַזֶּה הַזֶּה הַזֶּה הַזֶּה הַזֶּה הַזֶּה הַזֶּה הַזֶּה* *statuta*,
Legitima, seu recepti mores *abominandi* sive abominabiles. Et certe
non solum apud Cananæos atque Ægyptios (quorum moribus in-
terdicuntur Ebræi) ex institutis patriis in Jura ipsa primæva de Incestu
graviter peccatum est, sed etiam, in consanguineorum maximè com-
munionibus apud alias tam Occidentis (modo magis pudicos vete-
ris in hac re Romæ mores excipias) quàm Orientis gentes. Præ-
tereo Masculam Venerem etiam philosophis inclytis ut Zenoni,
Cleanthi, Chrysippo^f probatam, & tam populos *πολυαίδρους* seu
plures uni uxori maritos permittentes, quàm uxorum communi-
tatem, quorum meminit Ptolemæus^g, Cæsar^h, Athenæusⁱ, alii.
Notissimum autem est illud, ut de incestu Orientis videamus;

Nam Magus ex matre & gnato nascatur oportet.

Uti & docuit Xanthus in Magicis^l. Et horrendæ Perfatum con-
junctiones passim, apud scriptores, obviæ; Matrum, Sororum, Filia-
rum, idque ex instituto, cujus originem alii^m Nino, qui Semiramis
dem matrem duxisse fertur, tribuunt, alii quæ Magos spectat, Nim-
rodoⁿ ses, alii

^c Apud Lici-
nium Rufi-
num in col-
lat. Leg. Ind.
^e Rom. tit.
de stupratori-
bus, ad Le-
vit. 20. 13.

^d Levit. 11, 20
20, 41, 42.

^e Dent. 17. 1.

^f Sext. Em-
piric. Pyr-
rhon Hypoty-
pos. lib. 3. cap.
24. & vide-
sis Ioseph. ad-

versus Apio-
nem lib. 2.

Petrus Guer-
ram de Lor-

ca in cata-
chesibus My-
stagog. pro

advenis è se-
ctâ Mahume-
dana cap. 3.

^g Tetrabib. l.

^h De Bello
Gallic. lib. 6.

ⁱ Dipnosoph.
lib. 13 & vi-

de Lips. ad
Tacit. Ger-
man. not. 39.

^k Catull. epig.
91.

^l Apud Cle-
ment. Ale-
xan. Strom. 3.

^m Chronic. A-
lexandrin. p.

86. Constan-
tin. Manaf-
ses, alii.

rodo; qui item Ninus habetur) quemadmodum ex Orientalium monumentis edoctus Suidas Batricides, Patriarcha Alexandrinus. De

كان نمرود الجبار وفي عصره inquit
ملك بابل ويقال انه اول ملك ملك بابل وابصر شبه
اللاكليل في السما من سحاب فدعي صايغا فصاح
في اكليل ووضعه على راسه ومن اجل هذا كانوا
الناس يقولون نمرود في تاج من السما ويقال انه اول من عبد
النار لانه راي نارا بعيدة في المشرق طالعه من الارض
فترك نمرود فابصرها وسجد لها واقام رجل هنالك يخدم
النار ويطرح فيها اللبان ومن ذلك الوقت بدا الممجوس
يعبدون النار ويسجدون لها وكان اسم الرجل الذي
اقامه نمرود يخدم النار اندشان وكلمه الشيطان من خوف
النار وقال في ليس احد تغدر يخدم النار ولا يتعلم ديني الا
ان يجمع امه واخته وبنته ففعل اندشان كما قال في الشيطان
فمنذ ذلك الوقت صاروا يسمونه الممجوس يجمعون امهاتهم
واخواتهم وبناتهم واندشان هذا هو اول من ابتدا بهذا الرأي

Coævus ei fuit Nimrod gigas, Rex Babylonie. Et dicitur is primus Rex qui Babylonie regnavit. Et cum observaverat similitudinem coronæ in cælo à nubibus formatam, accersitis, qui conflarent, conflavit sibi coronam & capiti sibi imposuit. Vnde apud vulgus inolevit fama eum diadema è cælo accepisse. Dicitur etiam is primus qui ignem coluit. Scilicet cum videret flammæ à longinquo in Oriente ascendentes è terra illac ut penitus eas contueretur descendit, atque eas adoravit. Illic vero hominem constituit, qui sacra ministraret

nistraret Igni & in eum thura porrigeret. Atque ab eo tempore ceperunt Magi Ignem colere atque adorare eum. Nomen autem hominis, quem Nimrod constituit sacrum Ignis ministratorem, erat Andshan cui Diabolus è medio Ignis hisce usus est verbis, Nemo hominum potis est ritè Igni ministrare nec mea sacra callere, nisi commisceatur cum matre sua, & sorore sua, & filia sua. Fecit itaque Andshan juxta quod dixerat ei Diabolus. Et ab eo tempore qui sacerdotio apud Magos functi sunt, commisceri solebant cum matribus, & sororibus suis, & filiabus suis. Et Andshan hic primus erat, qui hunc morem incepit.

Qui verò exemplari altero exaratur, ut heic, *اندشان Andshan*, in altero, eoque vetustiori, scribitur *ايدسان Aidsan*. Neutrum vocalia habet, quæ opem pronuntiationi ferant. Neque habetur apud Græcos aut Latinos nomen Magi, in quo hujus videantur inesse vestigia, nisi aut *Osthanem*, *Hoshtanem*, seu *Osthanem* (nam ita variat scriptio) ⁿ *Abydenus in Euseb. Chron. 207. a, pag. 43.* ex *Andshan* aut *Aidsan*, aut hunc ex illo factum putes. Sexcenta sunt nomina, quæ ex malo punctorum situ & vocalium absentia, non minùs ab Europæorum sive scriptione sive pronuntiatione distant, cum ex Orientalium characteribus exhibentur. Scio non deesse apud veteres ⁿ qui scribant *Osthanem* *Medum* in Ægyptum à Persidis principibus missum, ut sacris Memphi præesset, *Democritum* *Abderitem* ibi initiâsse. ^p *In Thalia.* Certè quisquis ille *Ostanes* *Medus* ^o fuerit, ut mille supra quingentis, aut circiter, annis citra *Nimrodum* vixerit, ^q *Recognition. lib. 9.* necesse est. Nam *Hippocrati* *Democritum* coævum fuisse nemo ^{Adde D. Hieronimum lib. 2. contra Iovinianum Sext. Empiric. Pyrrhon. Hypotypos. l. 3. c. 24. Bardesanem apud Eusebiū Præparat. Evangelic. lib. 6. cap. 10. Agathiam. hist. lib. 2. Ioseph. lib. 20.} nescit, id est circa centum à Persarum Monarchiæ initio annos floruisse. Sororum autem conjugia *Cambysis* tempore atque exemplo apud Persas coepisse tradit *Herodotus* ^p. Utcunq; autem initia Incestûs ejusmodi apud Persas se haberet, sanè illum in quamplures alias Orientis regiones transfusum esse legitur. Et *mos*, inquit *Clemens Romanus* ^q, apud Persas matres accipere in conjugium, & sorores & filias, & sub illo omni axe incesta Persæ ineunt matrimonia. Ac ne forte liceat his, qui mathesim sequuntur, uti illo perfugio quo dicant, certas esse quasdam plagas cæli, quibus propria quedam habere cõceditur, ex ipsa Persarum gente aliquanti ad peregrina profecti sunt, qui *Magusæi*

appellantur, ex quibus usque ad hodiernum sunt alij in Media, alij in Parthia, sed & in Aegypto nonnulli, plures autem in Galatia & Phrygia, qui omnes incestus hujus traditionis formam indeclinabilem servant, ac posteris custodiendam transmittunt, etiam cum plagam cœli mutaverint. Ptolemæus item de incolis secundi quadrantis seu ma-

^r Tetrabiblis
lib. 2.

^s Achilles Tatius
lib. 1.

^r Sext. Empiric.
Pyrrhon.
Hypotyp. lib.
3. c. 24. & c.

^u Lib. de specialibus
Legibus, quæ ad
Adult. &
Homicid. at-
tinent, adde
Senecam in
Colocynthos
emendatum
à Iano Ruti-
gersio Var.
Lect. 1. cap. 9.

^z Julian. in
Misopogone.

^r In Itinera-
rio. pag. 36. E-
dit. Aria. &
34. Edit. Cōst.
L'empereur.

^z In Oedipo
Tyranno.

^a In Oedipo
& Thebaide

^b Thebaidos
4.

^c Pharsal. 8.

^d Agathias
hist. 2.

ximæ australioris Asiæ partis locutus, τοῖς πλείστοις αὐτῶν, inquit^r, συνέπεσεν ἐκ τῶν μητέρων τέκνα, horum plerisque accidit (velut ex moribus à situ loci inditis) liberos è matribus suscipere. Et de quadrantis quarti, in quo Ægyptus, incolis, sororibus, ait, commisceri solent. Et in amoribus Clitophontis & Leucippes^s admittitur, ut moribus Phæniciis plane consonum, Sororem, saltem non uterinam, matrimonio quempiam jure sibi conjunxisse. Quin & in Ægypto sororum tam uterinarum quàm germanarum etiam & gemellarum concubia licita habita præter alios^t scribit Philo^u. Atque decantata satis est historiola^x de Antiocho Sotere, Syriæ Rege, qui Novercam sibi, ut nec illicitam matrimonio copulavit. Ita ferè Oriens olim. Nec solùm, seculis in illis remotioribus ac vetustissimis. Nam & recentioribus, seu sub annum Christi MCLXX, in desuetudinem planè non abierant hujusmodi in Oriente seu Asia citeriore incestus Hujus incolæ nonnulli, Dogzi in Beniamino Tudelensi^y, qui eo in ævo scripsit, nuncupati & pro atheis habiti יהוה ויהוה לוקח בתו in incestus effusi sunt, & proprias filias sibi matrimonio junxere. Sed in Occidentalium moribus Parentum cum liberis conjugia nunquam non execranda, puto, habita sunt. In ea asperè Athenis Sophocles^z, Romæ Seneca^a, ut immane quantum detestanda, in scena invehuntur. Et Papinius^b,

— illum, illum sacris adhibete nefastis,
Qui leto dedit ense patrem, qui semet in ortus
Vertit & indignæ regerit sua pignora matri.

Lucanus item^c,

— cui fas implere parentem,
Quid rear esse nefas?

Atque juxta Occidentis veteris disciplinam, oraculum illud in somnio accepit philosophus ille Romanus^d ex eorum coetu qui in re-

ditu

ditu è Perside cadaver in agro Persico insepultum comperientes terrâ humaniter contumulassent;

Μὴ γὰρ τῆς τ' ἀθανάτου, ἕα καὶ κῆρυμα γνέσθω,
Γῆ πάντων μήτηρ μητρόφθορον ἔδ' ἐχέει ἀνδρα.

Ne tumules inhumatum. Relinquatur præda canibus. Respuit Terra omnium mater hominem, qui matrem coitu (ut Persæ) vitiauerit.

Unde & insepultum denuò repertum est mane proximo. Numinum quidem suorum aliquot cum matribus suis & cum filiabus commista esse memoratur; ut Jovem cum Deûm Matre & cum Libera, id est, Proserpina filia sua ex eadem prognata. *Neque illum sanctitas aut reverentia genetricis, horror etiam pignoris ex se sati, ab*

imagine potuit tam fœdæ cogitationis abducere? quod de eo ait Arnobius^c. Atqui etiam ipsa ferè Occidentis Numina ejusmodi ex

Oriente traducta sunt, ejusdem item moribus inquinata. Et

^c *Adversus Gentes lib. 5.*

Sunt^f superis sua jura; quid ad cœlestia ritus

^f *Ovid. Metamorph. 9.*

Exigere humanos, diversa que federa tento?

Tacco Mythologos physica potiùs ibi latere quam rem ipsam enarrari ferè velle. Damnatur etiam, ut universis infanda, Novercæ commixtio, apud Senecam in Hippolyto. Nec obstat quod in sententiis Zenonis & Chrysippi habeatur *μητρομιξία* seu *matris concubitus* inter^g licita. Nam è philosophorum aliquot, ut cunque celeberrimorum, in scholis opinione, mores sive seculi sive populi alicujus (& de moribus receptis jam loquimur) elicere, à ratione absolum est.

^g *Sext. Empiric. Pyrrhon. Hypotyp. lib. 3. cap. 25. & 25.*

De Fratribus ac Sororibus aliisque è latere, ingens est inter Græciæ veterisque Romæ instituta discrimen. Nam ut Dii

^h *Ovid. Metamorph. 9. Lactantius de Falsa Religione cap. 10.*

— suas^h habuere sorores,

ⁱ *Ioseph. contra Apionem lib. 2.*

Vt Saturnus Opim junctam sibi sanguine junxit,

Oceanus Tethyn, Iunonem rector Olympi;

^k *Philol. lib. de special. Legib. ad Adult.*

Sic & suas ferè Græciⁱ veteres, Deos imitati. Athenis Germanas^k ducebant, sed non Uterinas ex Solonis instituto. Spartæ has sed neutiquam illas ex Lycurgi. Imò hujusmodi conjunctiones, id est, tam uterinarum quàm germanarum sororum, in sanctiore, quam finxit, Republica permisit Plato^l & unicuique fas fore, in uxorum quam

^l *Minutius Felix in Oratione.*

ibi præscripsit communione, quibuscunque cognatis, pro libitu,

^m *De Republica lib. 5.*

commisceri, πάλω θυγατέρι καὶ μητέρι καὶ τῶν θυγατέρων πατρὶ καὶ ταῖς αὐτῶν μητέρας *exceptis filiâ ac matre & ex filiabus neptibus, & quæ à matre ascendunt.* Fœminis verò, & commisceri suis, pro libitu, πάλω υἱεὶ καὶ πατρὶ καὶ τοῖς τῶν ποικύτων εἰς τὸ κάτω καὶ Ἰπὶ τὸ αὐτῶν *exceptis filio, ac patre & tam qui ab his ascendunt quàm qui descendunt.* Et Cimonem Miltiadis F. in matrimonio habuisse scimus Sororem germanam suam Elpinicen dictam. Qua in re erat *non magis amore* (ut verba sunt Æmilii Probi) *quàm patrio more ductus.* Nam Atheniensibus licet, ait ille, *eodem patre natas uxores ducere.* Eodem Jure Mnasiptolemam sororem ὁμοπάτερον duxisse Archetolim Themistoclis F. scribit^m Plutarchus. Sed intereà Sororum conjugia, magnis in Occidente viris, jurisque Humani ac Divini, priscis illis seculis, studiosissimis, non modò magnoperè displicere, sed etiam, si conjectare fas sit, adeò rarò fiebant, ut pro illicitis potius, ex ipsis Græciæ moribus, à nonnullis æstimarentur; maximè Pythagoreis. Nam ex illa Schola, autor vetustissimus, Ocellus Leucanus, in monitisⁿ de commoda sobolis propagatione quam αὐτὸ σωφροσύνης καὶ ὁσιότητος τὰ νόμῳ Ἰπιοσυεργάσης *sine temperantia & pietate cum Lege simul operante, esse nolit, δεινὴ καὶ, inquit, παιδὶς ἐν ταῖς νομίμων ἐν ταῖς ἑλλωικαῖς πόλεσι, τὸ μήτε μητὲρ συγγίνεσθαι, μήτε θυγατέρι, μήτε ἀδελφῇ, μήτε ἐν φανερῷ τόπῳ.* Oportet etiam instituire hujusmodi mores, qui in Græcis civitatibus legitimi ac recepti sunt, nimirum neutiquam cum matre, Filia aut Sorore concumbere, nec in templis, nec in propatulo. Perperam verò ibi vertit Ludovicus Nogarola non sine insigni in veterem Græciam contumelia; Quin etiam hujusmodi institutorum disciplina in terræ Græciæ civitates inducenda est, nec cum matre &c. quasi aut hujusmodi flagitiorum in Græcia tunc usus fuisset, isque legitimè firmatus, aut Ocellus, qui genus humanum ibi instituire nititur, de Græciæ seorsim moribus instaurandis cogitasset. In utroque manifestum est, Italum, Itali interpretem, mirificè hallucinatum esse. Atque ad hunc Ocelli locum spectat, seu potius est ipse quem attulimus Ocelli locus, id quod hac de re

^m In Themistocle.

ⁿ Lib. πρὸς τῆς ὁμοπατρίας φύσεως c. 4.

^o De Vita Pythagoræ, cap. 31. pag. 118.

legitur apud Jamblichum^o. ἐπαινεῖσθαι τὸ αὐτοῖς (Πυθαγορείοις) καὶ ταῖς ποικύταις τῶν περὶ παρὸντων Νομίμων ἐν τῇ ἑλλωικαῖς πόλεσι, τὸ μήτε μητέρας

τράσι συτίνεαζ, μήτε θυγατελ, μήτε ἀδελφῇ, μήτ' ἐν ἱερῷ μήτε ἐν τῷ
Φανερῷ *Laudibus à Pythagoreis celebrari hujusmodi, qui antea obti-
nebant in Græciæ civitatibus mores legitimos, nempe ne quis cum
Matre, Filia aut Sorore concumbat, neque in templo, neque in pro-
patulo.* Alia etiam aliquot quæ ibi tum præcedunt, tum sequuntur,
Ocelli sunt. In τοῖς νομίμοις seu *legitimis* Græcarum urbium mori-
bus ponit abstinentioniam à Sororis conjugio, quod tamen ex instituto
ibi licuisse, interdum etiam contrahi, palam est. Sed quia rarenter
id adeo fiebat ut plerisque, velut in primis fugiendum, displicere vi-
deretur, & tametsi pro licito habitum, propter metum tamen horre-
retur illiciti, ideo etiam aut ejus interdictum ex moribus (qui uten-
tium consensu oriri solent) invaluisse opinabatur Ocellus, aut plero-
rumque abstinentioniam pro interdicto libenter saltem obtendi, puto,
volebat, dum institutioni suæ exempla è Græcia petebat. Quod itidem
de Euripide, ni fallor nimium, dicendum est, ubi Hermionem Mene-
lai filiam inducit Phthiæ (quod oppidum Thessaliæ, quo natus A-
chilles) Andromachen Hectoris, dictæriis insectantem, quod filium
Molossū pepererat Neoptolemo Achilles, qui Hectorē interfe-
cerat, filio, & subicientem ^P

*In Andro-
mache.*

Τοιῶτον πᾶν τ' βάρβαρον γένος.

Πατήρ τε θυγατελ, πᾶς τε μητελ μίγνυται,

Κόρη τ' ἀδελφῷ. Διὰ Φόνος δ' οἱ φίλτατοι

Χωρεῖσι· καὶ τῶν δ' ἔδεν ἐξείργει νόμος.

*Hujusmodi est omne Barbaricum genus. Pater enim filia & fi-
lius matri miscetur; soror item fratri; & per eadem charissimi va-
dunt. Neque horum quid prohibet Lex.* Sororis concubitus in
nefariis barbarorum moribus censet, tametsi non solum ex institu-
to tum Solonis tum Lycurgi (ut dictum est) permissum esset ejus
conjugium, sed etiam ipsa tam Archetolis & Mnasiptolemæ, quàm
Cimonis & Elpinices exempla jam memorata essent poetæ coæva.
Atqui ad juris illam apud Athenienses licentiam, quâ tamen pau-
cissimos usos esse reor, attinere videtur illud Phædræ Hippolytum
generum depereuntis precibusque, apud Senecam ⁹ tentantis. Ma- ⁹ *In Hippoly-*
tris eam nomine, insignioris reverentiæ causâ, compellârat, inter lo- ^{10, act. 2.}

quendum, Hippolytus; cui illa,

Matris superbum est nomen, & nimium potens.

Nostros humiliter nomen affectus decet,

Me vel Sororem, Hippolyte, vel famulam voca.

Matris nomen vult, etiam & Novercæ, inter amantes nimis abhorri, non item Sororis, quam ducere ex Jure patrio non illicitum. Et conjugium planè Hippolyti, velut viduam (Theseo nondum ab inferis regresso) eam primò ambire ibi satis liquet. Sed posterioribus Græciæ seculis planè evanuit, idque ante Christianissimum in ea satis receptum, Fratrum & Sororum conjugii non usus solùm sed & jus. Id constat ex Sexto Empirico qui sub Antonino Pio Plutarchi ex sorore nepos disertè scribit^r apud suos tam Sororis quàm Matris conjugium fuisse illicitum. Et cum in Clementis atque Appionis colloquio, objicerentur à Clemente in Græcorum superstitiones Ganymedis raptus, Jovis etiam concubitus sororii at-

^r Pyrrhon.
Hypotypos. l.
3. cap. 24.

^r Clement. e-
pist. ad Iaco-
bum episc.
Hierosolym.
de gestis D.
Petri, pag. 29

^r Comment.
ad Epicteti
cap. 47.

^u Onirocri-
tic. lib. 5. cap.
25.

^r Epigo. 89.

^r Metamorph.
9.

que adulteria, *Quid?* inquit Appion^r, nonne & ἑλλῆνες & ἑλλῆνων νόμοι ἀπαγορεύουσι τὰ τοιαῦτα; & οὐ μοιχὰς τε & ἄλλως πᾶ ἐναντία πρὸς τὸν νόμον; Etiam & Græci Græcorumque leges hæc vetant? & adulteros & eos qui aliàs contrafaciant, suppliciiis coercent? Unde etiam Simplicius^r, *Iam cum lex & consuetudo Sororis & Fratris consuetudine interdicit: appetitiones non secus ac ab ipsius naturæ imperio suppressæ, ita prorsus sunt immobiles; nisi fortè aliquos furoris intemperies & dira scelerum ultrices agitarint.* Idem discimus ex Artemidoro^u. Atque de Græcis, hætenus; quorum moris hac in re jurisque mutationem Romanis, postquam in horum sunt potestatem redacti, deberi est sentiendum. Nam in Romano imperio veteri non solùm vetita sunt parentum, etiam si adoptivorum, atque adeo omnium quotquot in linea stemmatis recta reperiuntur, conjugia, sed etiam, in transversa, fratrum (quod satis liquet item ex Catullo^x & Ovidio^y, apud quem amor res suos erga Caunum fratrem incestos, ad mores Romanos, non ad Carum, exagitare puto Byblidem) amitæ, materteræ, neptis sive ex sorore sive ex fratre, aliarum longiùs quàm in Schemate supra allato diffitarum. Etiam & adfinium, veluti Novercæ, focrus,

pri-

privignæ, fratriæ, uxoris prioris sororis, nurus; quæ non solum ex Christianorum imperatorum sanctionibus², sed ex celebrium, ante Christianismum in Imperium Romanum receptum, Jurisconsultorum scriptis, veluti Gaii^a, Pauli^b, Ulpiani^c, id genus aliorum ediscimus. Et quam pudicæ hujus disciplinæ Romani veteres tenaces essent, liquet sanè ex Agrippinæ & Claudii Principis patru sui matrimonio, cuius solennia primò celebrare, *non audebant, nullo* (quod ait Tacitus^d) *exemplo deductâ in domum patru fratris filiâ. Quin & incestum, ac si sperneretur, ne in malum publicum erumperet, metuebatur.* Vitellius autem, oratione in senatu eam in rem, ut auspices essent Patres ipsi, habitâ, objectionem, etiam in sacerrimo illo adulationum atque servitudinis seculo, ob insitas pudicitiae maiorum reliquias, inevitabilem anticipans, *at enim, inquit, nova nobis in fratrum filias Conjugia! Sed aliis gentibus sollennia, nec lege ullâ prohibita. Et sobrinarum diu ignorata, tempore addito percrebuisse: morem accommodari prout conducat, & fore hoc quoque in his quæ mox usurpentur.* Et tamen in Principum gratiam, summo adulandi studio, senatus populi que decreto justæ inter patruos^e fratrumque filias Nuptiæ etiam in posterum statuebantur, minimè tamen repertus est, nisi unus talis matrimonii (ut Taciti verba sunt) *cupitor, T. Alledius Severus, eques Romanus* (quem plerique Agrippinæ gratiâ impulsus ferebant) præter libertinum obscurum, cuius Suetonius^f meminit. Quod autem de Sobrinis habet Vitellius, de consobrinis, patruelibus, senamitinis planissimè, uti & annotavit Lipsius, intelligendum est. Et memorat Plutarchus plebiscitum^g, quo decretum est, *παῖσιν ἐξ εἰναι γαμεῖν ἀλλήλους ἀνεψίω, πρὶν ἢ ἀνωτέρω κεκωλυθῶ* *jacium Oblicere omnibus ducere uxores usque ad consobrinas, sed quæ in stemmate superiores essent, eas esse illicitas.* Sedin Roma veteri etiam patruelium, amitinorum, seu consobrinorum nuptiæ nunc vetitæ fuere^h nunc permissæⁱ; & notissima etiam est controversia de negatione, quam hac de re in versione sua Græca Justiniano^k adhibuit Theophilus; quæ de, uti etiam de tota re patruelium & amitino-

^a Problem. Rom. 6. ^b Gaius. Instit. tit. 4. Pomponius l. 3. ff. tit. de Ritu. Nupt. ^c Augustin. de Civitate Dei lib. 15. cap. 16. l. 19. C. de Nuptiis, c. 20. c. 35. q. 2. & 3. ^d Instit. de Nuptiis §. duorum autem. ^e Videsis Aurelium Victorem in Theodosio, D. Ambros. epist. 66.

² Instit. Iustin. tit. de Nuptiis & C. Theodos. l. 3. tit. 12. C. Instit. tit. de incest. Nupt. l. 8.

^a Instit. tit. 4. ^b Sent. Recept. lib. 2. tit. 19. & ff. de Rit. Nupt. l. 14. & 68.

^c L. 12. ff. tit. de Ritu Nupt. Adde edictum Dioclesiani & Maxim. c. tit. de Nuptiis. l. 17. quod habetur integrum in Cod. Gregoriano lib. 5. tit. de Nuptiis, & in collat. Leg. Rom. & Iudaic. Licini Rufini.

^d Annal. 12. ^e Videsis Cusseriat. 13. c. 16. sed & obsequia quod legitur apud Ulpianum, tit. de his qui in Potestate sunt.

^f In Claudiorum cap. 26.

¹ In *Indici-
orum Iuris* rum conjugali, dissertationem tam Juridicam tum historicam do-
ctrinâ & iudicio refertam pridem edidit Christophorus ¹ Riccius
præmiss. c. ap. Dantiscanus. Pontificii verò Occidentis, vetustis Christianismi secu-
^{3. & vide} lis, aliam omninò induxerunt heic rationem, eamq; satis miram. Di-
Iac. Gotho- vinum de hac re præceptum generale illud ^m, *Nemo ad propinquam*
fred. ad Li- *carnis suæ accedat, seu ad consanguineam suam*, ita accipi voluere, ut
banii orat. omnigeni consanguinei inde arcerentur inter se nuptiis. Ne tamen
œt. à yzagi- in eos objicias, nullos omninò reperiri, qui non aliquo consanguini-
uv. 6. & de tatis genere, utpote non solum in primis sed in propioribus paren-
hisce vide tibus convenientes, naturaliter jungantur; ad civilia, in Jure Cæ-
Barnab. sareo, cognationum nomina, quibus hæreditates & tutelæ deferun-
Brissou. lib. tur, se ⁿ contulere; extra quorum limites, quoniam specialia consan-
de Iure con- guinitatis vocabula Jurisconsultis Romanis non habebantur, nec
nubiorum & c. consanguinitatem heic præpedientem agnoverunt. Civilia illa no-
^m *Levit. 18.6* mina septem conclusa sunt gradibus, ut videre est in Pandectis ^o. Et
ⁿ *Calixt⁹ pa-* Paulus, *successionis*, inquit ^p, *gradus septem constituti sunt, quia ul-*
pa c. 2. Caus. *terius per rerum Naturam nec nomina inveniri nec vita succeden-*
^{25. q. 2. & 3.} *tibus prorogari potest.* Ubi ^q vetus interpretes Anianus; *in his septem*
^o *L. 10. ff. de* *gradibus & affinitatibus* *omnia propinquitatum nomina continentur, ultra quos nec*
affinitatibus. *affinitas inveniri, nec successio potest amplius prorogari.* Hinc in-
^p *Sentent. re-* terdictæ olim nuptiæ in Occidente usque ad septimum gradum in-
cept. l. 4. tit. clusivè (qui & pro sexto ^r variante in personis calculo, interdum æsti-
^{11. adde Mo-} *destim. l. 4. ff.* *gradibus omnia propinquitatum nomina continentur, ultra quos nec*
tit. de Gra- *affinitas inveniri, nec successio potest amplius prorogari.* Hinc in-
dibus. *terdictæ olim nuptiæ in Occidente usque ad septimum gradum in-*
^q *Hinc illud* clusivè (qui & pro sexto ^r variante in personis calculo, interdum æsti-
Isidori Ety- matur) rationibus redditis, quoniam ^r *hæreditas rerum per legales dif-*
mol. lib. 9. & *initiones sancita usque ad septimum gradum protendit successionem.*
c. 6. Caus. 35. *Non enim succederent, nisi eis de propagine cognationis deberetur,*
^{q. 5.} *& quia ^r postea parentela cognosci non potest.* Interdictæ item, usq;
¹ *Gratian. c.* *dum ⁿ generatio recordatur, cognoscitur, aut memoriâ retinetur.* Per-
^{21. C. 35. q. 2.} *& 3.* *inde ac si post septimum gradum omnimoda sanguinis relatio pro-*
¹ *C. 1. Caus. 35.* *pinquitatisque, etiam ad sensum quo ipsi illa Legis de Nuptiis Mo-*
^{q. 2. & 3. &} *saicæ verba prævia ac generalia intelligerent, prorsus deleta fuisset.*
^{c. 15. & 20.} *Cum intereâ certò sciamus, non solum qui longius sive rectâ sive ex*
ibid. Grego- *transverso, etiam in infinitum, distarent, vetustis ^x Jurisconsultis con-*
rius PP. 1. *sanguineos nuncupari, sed etiam, usque ad decimum ^y gradum jure*
¹ *Nicola⁹ PP.* *Cæsareo,*
^{2. c. 17. ibid.} *& apud Pet.* *Lombard.* *sent. 4. dist.*
^{40.}

ⁿ *Concil. Wormat. c. 32. & Caus. 35. q. 2. & 3. c. 18.* ^x *Ulpianus l. 2. tit. de suis & legit. hæred. ff. 8. 1.* ^y *In-*
stin. Institut. tit. de successionem cognatorum §. hoc loco & Novell. 118.

Cæsareo, consanguinitatis nomine, sublatâ agnatorum & cognatorum differentiâ, succedere, atque excludere fîscum. Sed verò quod & magis mirere, petitâ, ut diximus, è Jure Cæsareo graduum, extra quos, velut ex eo edocti, consanguinitatem non agnosci volebant, enumeratione generali, ita aliam nihilominus & juri Cæsareo planè incognitam, Jurisconsultisq; nonnullis haud parum² invisam, gradus¹ ex transverso supputandi inibant rationem, ut tametsi septimi gradus nomen quidem retinerent, decimum quartum tamen, ad Cæsareorum calculum, non raro innuerent. Nam, ubi, jure Cæsareo, generatio cujuscunque personæ ex transverso gradum facit unicum, adeò ut Frater & Soror binis ita distent gradibus (nam in transversa linea primus gradus^a Cæsareis non habetur) & consobrini quatuor, horum liberi sex, atque horum denique liberi octo, scilicet pronepotes fratris & sororis; Pontificii illi quarto duntaxat gradu hosce distare volunt, ita putatis consanguineorum gradibus, ut quot à communi parente, in æquali inde distantia, alter distet, tot solùm inter se distent; in inæquali, quot à communi parente distet remotior. Adeoque ut ipsas Cæsareorum proximitates, intra quas consanguineorum nomen cohiberi putabant (unde & leges stabiliebant nuptiales) ipsi duplicando ita excederent. Et demùm de gradibus septem ita numeratis pronuntiabant, *ultra hos^b nec consanguinitas invenitur, nec nomina graduum reperiuntur, nec successio potest amplius prorogari, nec memoriter ab aliquo generatio recordari*; cum interim decimus, ad juris Cæsarei calculum (cujus etiam in successionibus ratio habita) vicesimus ita esset ad Pontificii. Et obtinuit^c sanè hujusmodi matrimonii prohibitio, nec multum in affinibus dispar, usque ad Concilium Lateranense sub Innocentio III, anno salutis MCCXV celebratum, in quo sancitum^d prohibitionem copulæ conjugalis, quartum consanguinitatis & adfinitatis gradum non excedere, (id est, octavum in Juris Cæsarei calculo; quoniam in ulterioribus gradibus, jam non potest absque gravi dispendio hujusmodi prohibitio generaliter observari. Atque hoc puto Jure in Occidente, ubi autoritas Pontificis Romani legibus abacta non est, (velut in Anglia, ubi juris Divini heic tantùm ratio, ex Lege^e habetur) utuntur.

¹ Alberic. Gentilis de Nuptiis lib. 5. cap. 6. alii ibi citati.

^a Gaius l. 1. ff. tit. de Gradibus.

^b Alexander PP. 2. cap. 2. Caus. 35. q. 5.

^c C. 14. Caus. 35. q. 2. & 3. & c.

^d C. 8. extr. de Consang. & Affin.

^e Stat. 32. Henrici Regis 3. cap. 38.

Neque sanè sine difficultate olim introducta sunt in Britanniam nostram Pontificia de gradibus hisce decreta, ut videre est ex eo quod quarto distantes gradu, sub initiis apud Anglosaxonas Christianissimi, invicem conjungi, epistolâ Augustino Anglorum gentis Episcopo

¹ Lib. 12. epist. 31. Beda Hist. Eccles. lib. 2. cap. 20. & c. 20. caus. 35. q. 2. & 3. & 2. caus. 35. q. 5. datâ, indulserit^f Gregorius magnus, *ne à bono, quod cæperant, metuendo austeriora, recederent.* Apud veteres autem Scotorum alios quos ne ipsa quidem divina hac de re præcepta, ante sexcentos aut circiter abhinc annos satis admissa sunt, nedum Pontificia. Vetustus autor^g vitæ Margaretæ Reginae Scotorum, Malcolmi III uxoris, quæ in Divas relata, *Illicita*, inquit, *Novercarum Conjugia similiter*

^g No 64. Le-gēda Anglia fol. 226. & uxorem fratris defuncti fratrem superstitem ducere, quæ ibi (in Scotia) antea fiebant, nimis ostendit execranda & à fidelibus velut ipsam mortem, devitanda. Multa quoque alia contra morem Ecclesiæ inoleverant, quæ in eodem Consilio damnans de regni finibus extirpavit. In Ecclesia Orientali, remissiùs heic ex transverso quàm in Occidentali, non solum seculis anterioribus sed etiamnum, licet

^h Videtis s. diversimode^h, egerunt. Gradus enumerant ii, neque unquam aliter soliti, ad Juris Cæsarei formulas. Qui sursum deorsum in recta stemmatis linea occurrunt, universos arceri invicem nuptiis volunt. Sed, ex transverso, antiquitus gradum sextum planè, id est, ad Pontificiorum, in Occidente, calculum, tertium admitti volebant, octavum indubitanter admittentes. Putatis verò ad personarum seu generationum numerum (quemadmodum in Jure Cæsareo) gradibus, de septima persona, id est, gradu septimo, pronuntiare solebant, cum

ⁱ Iuris Græco-Romani tom. 1. lib. 3. pag. 204. & lib. 4. pag. 266. nec permitti expressè, nec denegariⁱ à lege, ideoque τὸν τοῦτον γάμον οὐκ ἔστιν ἔτι πρὸς τὴν γένεσιν, μὴ τὸ γένεσθαι, μὴ ἀγαθῶς μὴ, hujusmodi nuptias, antequam inirentur, non permitti, initas verò minimè sane distrahi debere. Postmodum verò, nempe anno Sa-

lutis M L V, sub Michaelē Patriarcha Constantinopolitano, decisum^k est in Synodo^k, ut persona seu gradus septimus etiam illicitus imposterum, quod & nunc ibi obtinet, haberetur, sed ut octavus citra controversiam licitus esset. Ceterum quæ ita unicâ, in Consanguinitatis gradibus, personâ, velut ex indulto differunt à Pontificiis Occidentis, strictiùs ac subtiliùs in Adfinitatibus agunt; quibus sunt aliqua,

quæ,

quæ, Occidentalibus Jurisconsultis planè ignotæ, nimium involutæ, nec breviter describendæ, ut omittam etiam cognationes eorum heic adoptivas ac spirituales, quarum rationem, uti etiam Occidentales, habent ipsi. Pluribus ostensæ sunt Græcorum seu Orientalium quos diximus, hac de re sententiæ receptæ ac Decisiones, in Juris Græco-Romani ab J. Leunclavio editi autoribus, Constantino Harmenopulo¹, Manuele Hierodiacono, apud Zachariam Chartophylacem, cognomento etiam Marapharam, in synopsi ejus *τῶν τῆς συγγενείας βαθμῶν* seu *de Consanguinitatis gradibus*, atque Petro Arcudio^m, qui omnes Græcæ Jurisprudentiæ callentes eam tractarunt. Mahumedani heic jus suum habent singulare ita ex Ebraeorum, veterum Romanorum, Gentium ante legem Mosaicam, & de-
¹ Prochir. lib. 4. tit. 5.
^m De Concor- dia Ecclesie Orientalis & Occiden- talis l. 7. cap. 30.

nihilominùs quod etiam omninò suum sit infarciant, ne totum aliis accepto ferrent. De consanguinitate illi ferè ut Romani veteres Christianismo, ante adjectum Pontificium graduum calculum, firmati. Affinitatem nolunt privignarum aut socrum matrimonia impedire, citra præcuntem uxoris concubitum. Nurum omninò ducere nefas esse volunt, uti & Novercam & binas Sorores. Nutricibus autem & sororibus collacteis, etiam & iis, quæ hisce proximitate conjunguntur, quemque interdicunt. Alcorani verba suntⁿ;

ولا تزكحوا ما ذكح اباؤكم من النساء الا ما قد سلق

انه كان فاحشة ومقتا وما سبيلكم حرمت عليكم

امهاتكم وبناتكم واخواتكم وعماتكم ونجالاتكم

وبنات الاخ وبنات الانحت وامهاتكم اللاتي ارضعنكم

ماخواتكم من الرضاعت وامهات نسايكم وربايبكم

اللاتي في حجوركم من نسايكم اللاتي دخلتم

بهن

بهن فان لم تكونوا دخلتم بهن فلا جناح عليكم
 وحليل انبايكم الدين من اصلابكم وان تجمعوا بين
 الاختين الا ما قد سلف ان الله كان عفورا رحيمًا *

Ne matrimonio conjungamini faeminis, quibus parentes vestri con-
juncti sunt. Quod tamen olim permissum est. Sed Turpitudine est, ab-
ominatio atque mos nefarius. Piaculum esto vobis ducere matres

vestras (quæ non semel ob nefandos, qui in Oriente ingruerant, ut

* *Az. ar. 33.* supra ostensum est, matrum concubitus, in Alcorano ° expressim

Arab. 43. lat. interdicuntur) *aut filias vestras, aut Sorores, aut amitas vestras* (tàm

⁊ 58. *Arab.* librariorum quàm typographi incuriâ habet heic Codex Latinus

68. *Lat.* *Amicas*, literulâ malè mutatâ; unde & Arrivabenus^p in Alcora-

⁊ *Lib. 2. cap.* no Italico *l'amiche*) *aut materteras vestras, aut neptes ex fratre, aut*

7.

neptes ex Sorore, aut Matres quæ vos lactarunt (Nutrices) *aut col-*

lacteas Sorores, aut uxorum Matres (Socrus) *aut uxorum filias* (Pri-

vignas) *quæ in tutela vestra sunt. De uxoribus vestris intelligendum*

est scilicet, quibuscum concubueritis. Quod si cum eis nondum con-

cubueritis, (si repudiaveritis ante coitum, aut ante coitum demortuæ

fuerint) hæc ducere vobis nefas non est; neque ducenda sunt vobis

uxores filiorum vestrorum naturalium (Nurus, maritis superstites seu

repudiatae) *nec binæ Sorores, quod tamen antiquitus permissum. Et*

Deus indulgens est & misericors. Quod explicans Mahumedes

Ben Achmed, ad illud de Matribus, ait وشملت الجدات من قبل

والام idem esse jus de aviis (seu majoribus in recta linea foe-

minis) *sive paternis sive maternis; de Filiabus, وشملت بنات*

jus idem esse de neptibus ex prole & de descen-

dentibus; & de Sororibus, comprehendi quæ sunt من جملة الاب

sive germanæ sive uterinae. Neque amitarum nomine, pa-

tris tantum sorores sed & avorum venire, uti & materterarum, non

solum

solùm Matris sed & Aviarum maternarum Sorores. Nam interpre-
tatur *حالاتكم اخوات امهاتكم وحداتكم* *sorores matrum*

vestrarum & aviarum vestrarum. Consona est Retinensis ver-

sio, sed malè ibi *Patruales* pro hisce substituit Philippus Guadagno-

lus in responsione ^{ad} Ahmed Ben Zin Persam. Neptes autem,

etiam & filias suas seu proneptes heic denotare docet Achmetides.

Sororum autem collactearum ejusmodi rationem habendam, quà

consanguineas suas spectant; ut quemadmodum fratris seu sororis

sanguine conjunctæ propinquæ, veluti amita, matertera, neptis sive

ex Fratre sive ex Sorore, interdicuntur, ita etiam & veritas esse colla-

ctæ Sororis propinquas ejusmodi non aliter ac si naturaliter ipsæ

Lactenti fuissent conjunctæ. Et regulam subdit; *يُحْرَمُ مِنَ الرِّضَاعِ*

ما يُحْرَمُ مِنَ النِّسْبِ *Interdicitur Lactentis nomine, quacun-*

que nomine sanguinis interdicitur. Ita ille. Et celebris apud Ma-

humedanos Jurisconsultus Abu Bircat Abdalla Ben Achmed ^{de}

حَرَمٌ مِنَ تَرْوِجِ أُمِّهِ وَبَنَتِهِ وَأَنَّ بَعْدَتَا وَاحْتِهِ *vetitis nuptiis*

وَبَنَتُهَا وَبَنَتِ أَجِيهِ وَعَمَتِهِ وَحَالَتِهِ وَأُمَّ أَمْرَاتِهِ وَبَنَتُهَا إِذَا

دَخَلَ بِهَا وَأَمْرَاتِهِ أَيْهِ وَأَبْنِهِ وَأَنَّ بَعْدَتَا وَالْكَلِّ رِضَاعًا

Interdicuntur cuique nuptiæ matris suæ & filia suæ & earum quæ

sursum deorsum sequuntur, & Sororis suæ & filia ejus & filia Fratris

sui, & amita suæ & matertera suæ & matris uxoris suæ & filia ejus

(si modo concubuerit cum uxore) & uxoris patris sui seu Novercæ,

& filii sui seu Nurus & eorum qui sursum deorsum sequuntur, atque

etiam fæminarum quæ jure collacteo ei conjunguntur. Quoniam

toties inculcari solet, rationem Naturalem, seu Naturalia jura in Co-

gnationibus quæ matrimonia seu coitum præpediunt, velut ante alia,

adeo passim conspici, ideo & fusiùs aliorum præter Ebraeorum scita,

mores, ac Leges ea de re visum est sic adnotare. Atque hætenus

de Concubitu illicito, ac re Matrimoniali quatenus pependit sive ex

⁹ *In Apologia
pro Christia-
na Religione
lib. I. cap. 5.
sect. 3.*

^r *In Compen-
dio Iuris Ca-
nonici Mahu-
medanorum
Ms. lib. 5. c. 1.*

Jure Naturali & Universalis juxta Ebraeorum placita, sive ex Levitico, quâ Gentiles spectavit.

CAP. XII.

De Matrimonio & Coitu, quâ sive vetitus sive permissus inter Judæos & Servos ac Ancillas exteræ originis, sed in Judaismum, citra libertatem cooptatos. Gentilium, qui Judaismo nondum nomina dederant, Matrimonium & Coitus Judæis illicitus. Non unica tamen Magistrorum de interdicti illius initio aut causâ sententia. Quinam ex natalibus Servi ac Gentiles habiti.

Consequens est ut videamus de Matrimonio & Coitu, ex Jure Gentium apud Ebraeos, sive admissio sive vetito, ratione aut Conditionis Servilis aut Gentis Exteræ, aut exteræ originis, etiam postquam quis in Judaismum esset cooptatus; atque hoc tam quâ hominum hujusmodi matrimonia seu coitus sive Originariis, sive aliis in Judaismum adscitis sive permissus sive vetitus fuerit, quàm quâ in ditione Israelitica, sive vetitus sive permissus ipsis hominibus ejusmodi inter se invicem. Quod ad Conditionem Servilem priori modo heic attinet; occurrit quidem nonnihil de Servorum (è Gentilibus in servitutem redactorum; nam servorum Ebraeorum, qui perpetui, ut nemo nescit, non fuere, sed tantum temporales, alia planè conditio) & Ancillarum nuptiis Judæis interdictis, suprâ ^f ubi è paraphraste Chaldæo prohibitionem etiam sacram ea de re habes. Quod in universum & sine ulla exceptione (præter eam quæ, secundum aliquos, est de jure in bello captivæ singulari, de quo infrâ) verum est, si de servis & ancillis nondum in Judaismum nomine servitutis seu servitute retentâ, juxta superius ^t ostensa, adscitis rem capias. Nam servi ejusmodi planè ita exteri fuere, ut ab aliis merè Gentilibus, quorum matrimonia & coitus nunquam non Ebræis vetitus, ut mox ostenditur, neutiquam distinguerentur. De servis autem in Judaismum servitutis nomine seu servitute retentâ adscitis (juxta quod libro secundo explicatur) regulariter etiam prohibitio quidem ejusmodi & de id genus ancillis recepta est. Unde & Josephus ^u habet inter leges sibi Mosaicas

^f Cap. 4. hujus libri.

^t Lib. 2. cap. 3

^u Archaeolog. lib. 4. cap. 8.

Ἀλλὰς μὴ γαμεῖσθαι τοῖς ἐλεύθεροις *Ancillas ingenuis non matrimo-
nio jungendas.* Ceterum accedunt exceptiones, apud Talmudicos,
quantum observavi, trinæ. Prima est de Mamzere; secunda de An-
cilla partiaria seu partim manumissa aut partim libertina; tertia de
servo Ebræo, seu Ebræo in servitutem temporalem ex more gentis
addicto. Mamzeri, etiam Originario, permissum est Ancillæ conju-
gium, jure perquam singulari, de quo vide inferiùs capite decimo se-
xto. Ancilla partiaria heic dicta ea erat, quæ è Gentilibus in servitu-
tem, non sine Judaismo, redacto, libertatis partem, non integram seu
perfectam, domini indultu nanscisceretur; quando scilicet pro liber-
tatis pretio aliquanto soluto, aliquantum etiam libertatis, veluti di-
midia seu tertiapars à domino ei est indulta. Nam tam servus ejus-
modi eis erat quàm ancilla; atque hanc ^{חצייה שפחה וחצייה ברת} <sup>Maimonid.
hal. Abdina
cap. 7.</sup> *partim ancillam & partim libertinam* uti & illum ^{חצי עבד} *partim servum & partim libertinum* vocitant. De
ejusmodi aiunt ancilla Ebræi, cum ea sponsalia non irrita fuisse, nec
tamen vim satis integram sortita antequam illa nacta esset libertini-
tatem integram. Atque de ea legem illam intelligunt, *Quicun-
que dormierit cum muliere concubitu feminis quæ est* (^{שפחה} <sup>Levit. 19.
20.</sup> *ancilla addicta viro* (nubilis habet vulgata & ^{אשה}
^{πεφυλαγμένη ἀνθρώπῳ} *viro asservata* Hellenistæ, Tertullianus <sup>De Pudici-
tia, cap. 20.</sup> *quæ homini esset reservata*) non tamen redimendo redempta, nec li-
bertate donata, ipsa vapulabit; non morientur, quia non libera.
De partim tantum juxta jam dicta, redempta^a intelligunt. Quacum <sup>Gemar. Ba-
bylon. ad tit.
Gittin cap. 7.
fol. 43 a.</sup> *quoniam* ^{גמוריה קדושה} *minimè erant sponsalia perfecta* seu
matrimonium absolutum antequam totam libertinitatem acquire-
ret, ideo non ultimum supplicium velut ob adulterium, sed verbera
tamen, quia inchoata erant, licet necdum ratione servilis conditio-
nis partim adhuc retentæ perfecta sponsalia, irrogabantur. Quod ver-
titur heic addicta, pro desponsata, sumitur etiam in versionibus ple-
risque Orientalibus. Et Judæi Hispanienses ibi, *sierva desposada à
varon.* Sed de sponsaliis seu Matrimonio quale diximus inito, nec
satis perfecto, capiunt Magistri. Exceptionem heic Tertiam in su-
perioribus^b tetigimus. Neque alia est quàm licuisse domino Ebræo,
servo

fervo suo temporali, item Ebræo ex sententia fori in servitutem addicto (non aliter) ancillam aliquam suam è Gentilibus in Judaismum servitute retentâ cooptatam conjungere, ut prole servili seu utriusque fructu familiam & bona sic augeret; qua de re plura inferiùs^c. Atque ita de Servis & Ancillis è Gentilibus in servitutem simul ac Judaismum redactis, quâ sive matrimonium sive coitus Originariis aliisque Judæis cum illis sive permissus sive vetitus. Jam verò tam liberæ quàm servilis conditionis hominum universorum, Gentilismo nondum exuto, coitus & matrimonium Ebræis Judæisque cunctis interdictus habebatur, admittâ interea juxta aliquos exce-

ptione illa de Captiva quam capite proximo fusiùs dabimus. Ad Gentes heic exteras universas spectare volunt aliqui^d legem illam sacram, *Affinitatem non contrahes^e cum eis* (id est לא תתחתן עם בני אדם) neque filiam ejus accipies filio tuo. Sunt & ejusmodi^f aliæ. Qualis etiam, ex more, ante Legem Mosaicam post Circumcisionis fedus, in filiabus eorum, qui circumcisi sunt, obtinuisse videtur. Nam filii Jacob Sichemo & patri ejus responderunt^g, *non possumus facere rem istam, ut demus sororem nostrâ viro incircumciso*, כי הרפה הוא לנו Nam id opprobrio esset nobis; seu ut vulgata, *quod illicitum & nefarium est apud nos*. Juxta quod Theodotus^h Jacobum induxit loquentem.

^d Maimonid. hal. Isuri Bia cap. 12. & de Gemar Babilon. ad tit. Iabimoth c. 2. fol. 23. a. & ad tit. Kidofchim cap. 3. f. 68 b.

^e Deut. 7, 2.

^f Exod. 23, 32, 34, 16.

^g Genes. 34. 14. & vide ibi comma 7.

^h Apud Euseb. Præparat. Evangelic. lib. 9. cap. 22.

ⁱ Cap. 9. & 10. & vide Nehem. c. 13. 25.

^k Gemaraiam ante citata. & Mos. Mis. kotz. præcept. Negat. 112. & 116.

Οὐ γὰρ δὴ θεμιτὸν γε τὸ δ' Εβραίοισι τέτυκται
Γαμβροὺς ἀλλοθεν εἰς γε νοὺς ἀγερᾶν ποτὶ δῶμα,
ἀλλ' ὅστις Ἰσραὴλ ἐξέλεται εἶναι ὁμοίης.

Nefas est Ebræis sive generos sive nurus (legendum enim opinor,

γαμβροὺς ἀλλοθεν ἢ γε νοὺς) ab exteris in lares suos ducere; sed eos tantum qui sunt contribules. Et illustre habetur hac de re judicium

apud Ezramⁱ, ubi videtur quidem non ad septem populos paulò ante in loco Deuteronomii jam antè citato memoratos tantum legem illam atque ceteras congeneres attinere, sed pariter ad alias gentes,

quotquot nondum in Judaismum adscitæ. Alii verò leges illas ad septem populos ita tantummodò volunt^k spectare ut alios in illis includi nolint. Sive autem ex legibus illis, sive simul ex adfi-

dua singularis quam sibi haberent sanctitatis conservatione ac avita tradi-

traditiones res manârît, certum est tam à coitu (nisi unicam admittas jam ante memoratam exceptionem) quàm à matrimonio Gentilium, circumcisos foeminasque sive ex Origine sive ex Cooptatione Judæas abstinere debuisse, contractusque sponsalitios cum eis fuisse planè irritos, apud Talmudicos¹ esse receptissimum. Exteræ autem nationes, eis planè sunt tantùm non in Judaïsmum cooptatæ. Quid Christiani de Paganorum & Christianorum conjugis statuerint, ex ipsorum disputationibus obviis eliciendum. Disertè etiam Mahumedes prohibet^m Musulmanorum suorum & *المشركين* Infidelium, seu qui nondum Mahumedismo nomina dederint, conjugia *حتى يومئذ* usque dum crediderint, id est, Musulmani fierent. Sed verò Talmudici qui ex ipsis legibus sacris, ejusmodi cunctarum nationum exterarum (nec solùm septem populorum) matrimonia putantⁿ suis interdicta, adeoque & coitum *דרך אישות* conjugalem, ipsi nihilominus coitum earum *דרך זנות* meretricium seu fornicationem è traditione seu instituto avito tantùm vetari volunt. Qua interea de re sententia non est apud Magistros unica. Certè de Zelotarum Jure quo veluti à Mose recepto, Israelita cum gentili se coitu publicè miscens impune occidi poterat, superius^o monitum est. Simile facinus clam patratum verberibus luebatur ex majorum instituto, quod alii à seculis repetunt vetustissimis, sed alii ab Hasmonæorum tempore. Scilicet legitur in corpore Talmudico^p, interdictum fuisse Ebræis à *בית דינו של השמונאי* consistorio seu Consensu Hasmonæorum coitum *בצינעה* clandestinum foeminae gentilis seu ethnicae *נשגו משום* id est nomine *mensibus laborantis* seu *immunda*^q, ancilla, ethnica, & scorti, perinde ac si cum ea coitus tot simul nominibus haberetur imposterum illicitus, adeoque verberum Poenâ luendus. Quod nihilominus à nonnullis^r ita intelligitur, ut tot nominibus delinquat tantum Israelita, qui velut uxorem seu concubinam legitimam sibi paganam conjunxerit; is verò qui meretriciis ejus obiter amplexibus uteretur, puniendus esset nomine duntaxat Ethnicae & Scorti. Hinc Moses Cotzensis^f; *קודם בית דינו של השמונאי הייתה גויה מותרת בצנעה* Ante consistorii

¹ Et Videfis Joseph. lib. 11. cap. 8.

^m Alcoran Azhar. 3. Lat. Arab. 2.

ⁿ Gem. Bab. ad tit. Aboda Zara cap. 2. fol. 36 b. Maimonid. halach Isuri bia cap. 12.

^o Lib. 4. cap. 4.

^p Gem. Bab. ad tit. Aboda Zara cap. 2. fol. 36 b. unde intelligendus est locus

Sepher Iuchasin f. 154. Videfis Io. Coch. in excerpt. è Gemara Sanhed. p. 293.

^q Vide supra lib. 2. cap. 5. pag. 180.

^r Maimonid. hal. Isuri Bia cap. 12.

^f Præcept. Affirmat. 122. quem Et Vid. Præcept. Negat. 112.

de Ethnicarum concubitu.

¹ Cap. 4.^u Maimonid. hal. Ifuri Bia cap. 12.² Num. 31. 16.³ Hist. lib. 5, & videtur l. de successio- nibus in Bo- na cap. 3.⁴ Halach. I. furi Bia cap. 12.⁵ Animad- vers. ad Eu- seb. pag. 149. seu ad num. 1983.

Hasmoneorum tempus, ethnica coitus clandestinus (Ebræo) licitus erat. Quod de innupta aut ea cuius nuptiæ civiliter solutæ sunt capien- dum; & cum eo quod ante habetur¹ de stupri inter Israelitas ipsos in- terdicto sacro cōparandum. Nam juxta hanc sententiam, interdictum illud ad Judæorum & Judæarum tantum, nō ad Judæi & paganæ coi- tum attinuit. Alii verò qui ex Origine vetustissima coitum ejusmodi illicitum apud ipsos faciunt, graviolem foeminae Ethnicae quàm Ju- dæo cum ea concumbenti Poenam volunt ex judicio forensi^u in- fligendam. Nimirum ultimum supplicium; cum Judæus duntaxat vapularet. Atque hujus originem Poenæ seu exemplum sumunt ex sacra^x de Midianitibus quibuscum Ebræi coiverant, historia. Ex hisce illud Taciti^y, *projectissima ad libidinem gens alienarum con- cubitu abstinent.* Et gravissima habent Magistri monita quibus gen- tem suam ab omnimodo exterarum nationum, ante Judaismum susceptum, coitu ut plane illicito deterrent. Quin nec prolem ex ethnica susceptam in liberorum numero habebant. Disertè Mai- monides, ubi etiam ex incestu qualicunque genitos in liberis civiliter censendos juxta mores eorum docet, *ויהי בן הגויה אינו בנו sed* inquit², *filius ex Gentili susceptus ab Israelita, pro filio non est ha- bendus.* Sed ex Israelitide à pagano suscepta proles generis Israelitici fuit ut infra ostenditur. Ex jam dictorum sensu etiam ad illud Euse- bii, *Herodes Antipatri Ascalonitæ & Matris Cypridis Arabissæ filius à Romanis Iudæorum suscepit principatum*, Josephus Scaliger^a, *Ma- trem, inquit, quanquam Arabissam, tamen Iudæam fuisse dicimus, quia acceperat ritus Iudaicos. Aliter homini Iudæo nubere non po- tuisset.* Nam ante Tempora Hasmoneorum licebat rem habere cum pagana, cum tamen de Moabitidibus mulieribus districtè interdictum fuisset à Mose & à Nehemia. Sed Judæi progressu temporis deterio- res facti, id sibi tacito consensu permiserant, donec temporibus Has- moneorum sancitum est ne cum pagana Iudæus rem haberet, ne clam quidem. בית דינו של חשמונאי גזרו על ביאת הגויה אפילו בצנעא. (id est ut habet ille) כי קודם זה היה מותר כדאיתא במצוה קכב Tribunal Hasmunæi sanxit super concubitu Ethnica, etiam clande- stino quod antea permissum erat, ut extat in præceptis. Sic Scaliger.

Quod

Quod verò dicit de præceptis in versione hac, intelligendum est de Mosis Cotzensis, loco jam citato, præceptis affirmativis. Nam & verbis illis Ebraicis à Scaligero planè ex Abraha Zacuthio ^b allatis, ^b Sepher Iur. chafin f. 17 a. ipse numerus qui apud Cotzensem est, ut vides, adjicitur. Sed quod heic habet Scaliger de Herodis matre, id expendi debet ad trutinam quam infra de Natalibus Israelitarum, Profelytorum, Paganorum, etiam & Herodis exhibemus. Ut verò quinam ex natalibus sive Servi sive Gentiles, Pagani, aut Exteri censerentur, dignoscatur, regula est ex Jure Ebraeorum civili ^c בן הבא מן העבד או מן הגוי או מן ^c Maimonid: hal. Isuri Bia cap. 15. *proles si- ve è servo sive è pagano sive ex ancilla sive è pagana nata, ejusdem est cum matre conditionis, nec patris ratio omnino* (in ea discernenda) *habetur.* Adeò ut ab Israelita proles suscepta ex ancilla seu pagana non minus conditionis esset servilis seu paganicæ quàm à servo aut pagano genita. Contrà, tam Israelitica erat proles à pagano seu servo ex Israelitide suscepta quàm ab Israelita. Matris in illicitis hujusmodi commistionibus semper ratione duntaxat habitâ ex jure civili Ebraeorum. Et sic Maimonides juxta veteres ^d Talmudicos. ^d Misna tit. Kidofchim c. 3. & Gemara ibidem. Unde mendum insigne apud Mosem Cotzensem ^e in utraque ejusdem Venetiis editione (tertiam nondum novi) corrigendum est. ^e Præcept. Negat. 117. Pro eo quod in jam citata regula est ^e *הוא הרי הוא* *ejusdem est cum* *הוא הרי הוא* *matre conditionis*, legitur apud Cotzensem primâ editione *הוא הרי הוא* *alterâ* *כמהיהו* utroque denotante *ejusdem est cum illo conditionis*, ac si de patre verba fierent, quo nihil magis est juri civili Ebraeorum aut Cotzensis ipsius sententiæ adversum. Restituendum *כאמו* seu *Conditionis maternæ* quemadmodû habet in allatis Maimonides.

C A P. XIII.

De singulari jure, quo militi Ebraeo cum Captiva Gentili, præda sua parte, semel ante nuptias nefas non fuisse aiunt concumbere; quacum tamen Concubitum ei non fuisse, citra nuptias, Iterandum.

Am verò jus illud, quod capite superiore memoravimus singulare (unde & exceptio in antè dictis de fœminæ paganicæ concubitu juxta nonnullos nata est) ex lege illa sacra pendet ^f. ^f Deuteron. 21. 10. *Quando egressus fueris in prælium*

contra hostes tuos, tradideritque eos Dominus Deus tuus in manum
 tuam & cæperis eos captivos, viderisque in captivitate mulierem
 pulchram (quam אשה יפת תואר nuncupant, seu mulierem formæ
 venustæ) & concupiveris eam habere, & acceperis eam ut tibi uxor
 fiat; Introduces eam in domum tuam, & radat caput suum, & fa-
 ciat, seu crescere sinat, ungues suos (ita illud ארת צפרניה
 Magistri, ad citatam le- ibi sonat & Magistris & Onkelo; ut ipsa utroque s devenustaretur.
 gem, præter Vulgata ibi, circumcidat ungues suos; neque aliter Hellenistæ) &
 Maimonid. deponat vestem captivitatis suæ (splendidiores vestes) à se, & sedeat
 bal. Melakim in domo tua, deploretque patrem suum & matrem suam per mensem
 cap. 8. dierum. Et postea intrabis ad eam, & concumbes cum ea, eritque
 Maimonid. tibi in uxorem. Sin autem non dilexeris eam, dimittes eam sibi
 halach. Me- (vulgata & Hellenistæ, dimittes eam liberam) neque vendes eam pro
 lakim cap. 8. pecunia, neque opera ejus servili uteris, eo quod humiliasti eam. Dum
 ad mentem de libertate loquuntur militari, qua nefas non habebatur milites in
 Gemar. Ba- gentilium, adversus quos bellum gerebant, territorio, sive in itinere
 bylon. ad tit. sive in obsidione alibive, cibos aliàs interdictos qualescunque, si li-
 Kidofchim cap. 1. fol. 21a. citi non adessent, comedere, adjiciunt^h וכן הלוי צבא בועל אשר
 Sepher Si- Neque dissimili modo miles (cui in præda ob-
 phra, col. 199. tigit puella Gentilis) concumbit cum ea dum adhuc Gentilis est, si im-
 R. Iochanan in Gem. Hie- pellat eum concupiscentia ejus, quod ad Legem jam allatam omninò
 rosolym. apud R. Isaac. A- dicunt. Plerique scilicet id dicunt. Nam & sunt etiamⁱ qui, nisi
 barbinel in Pirush f. 378. Profelyta Justitiæ fieret & matrimonio conjungeretur, concubitum
 col. 2. Adsti- heic planè illicitum esse velint. Sententia verò quæ plerunque ob-
 pulatur Phi- tinet, hujusmodi^k est; captivæ gentilis unicæ, quam Ebræus quis in
 lo lib. אע"פ לאנθρωπίνος & Iosephus sua prædæ sorte, bello ultroneo (nam de eo quod ex præcepto erat,
 lib. 4. Arch. cap. 8. hoc non intelligunt; & distinctionem illam belli fusiùs tradimus li-
 Præter jam bro proximo) feliciter gesto, acceptam statim deperiret, domumque
 citatos, vide- duceret, concubitum unicum fuisse permissum, ita tamen ut sine nu-
 sis R. Bechai ptis eundem non omninò iteraret, neque aliter postea, ac in Lege
 in Biur fol. præscriptum est, eam, tametsi jure belli ancilla fuisset, haberet. Idque
 222. col. 4. & ex recepta interpretatione habent verborum illorum, Introduces
 R. David. eam in domum tuam; ita tamen ut non tam ex ipsa lege id expressim
 Kimchi ad 2 Samuel. 13. permissum velint, quàm non à majoribus, qui & hanc & alias de in-
 1. R. Moses terdicto innuptarum nuptarumque concubitu interpretabantur, ve-
 Mikot & præ- titum
 cept. affirm. 122.

titum יצרו לאת' כד' *ut placaretur militis libido.* Unde etiam de uxore aliena capta locum intelligunt, non minùs ac de nupta. Nam, ut ostensum est suprà, Gentium matrimonia, pro alterutrius conjugum libitu, solvi volebant Ebraei. Unde etiam captiva seu ancilla, quæ in potestatem planè domini transierat, pro illius item libitu pristino matrimonio, ad eorum sententiam, solvebatur. Hinc etiam Josephus¹ legem hanc de captiva, suo more, recitans αὐτὴν αἰχμάλωτον inquit, τις λάβῃ παρθένον, αὐτὴ καὶ γεγαμημένη &c. *si quis captivam abduxerit sive virginem sive marito ante conjunctam &c.* At verò aliqui singulare hoc fuisse Israelitis jus uxoris alienæ ita in bello capiendæ, volunt, nec omninò Gentilibus, sive inter se sive adversus Ebræos belligerantibus^m permitti, sed eis Furti nomine hoc, velut alieni contrectationem interdici. Quod mirum videtur. Nam ex ipsorum ratione jam allatâ, captiva ejusmodi Gentilis, pro victoris cujuscunque arbitrio, aliena esse uxor desinit. Post concubitum ejusmodi unicum, si in Judaismi professionem allici potuerit, baptismo statim suscipiebatur שם גר *nomine juris Profelyta*, sive ut Profelyta justa fieret, modo superiusⁿ indicato. Sive autem Judaismum averfaretur sive susciperet, luctus menstruus, juxta Legis² allatæ verba, domi ei erat agendus. Nec ante binos alios elapsos in uxorem ducere domino fas erat, tametsi Profelyta justa fieret. Tempus hoc adjectum להבחין בין זרע ראשון לזרע שני *ad distinguendum semen primum à semine secundo*, ut scilicet dignosceretur ex tempore trimestri, utrùm ex concubitu ante quàm Profelyta fieret, an post fortè gravidaretur. Decujus rei ratione mox. Si Profelyta justa fieri nollet (qua dere ut monita interim deliberaret, tempus à captivitate etiam annuum præstituebatur) ut Profelyta Domicilii fieret necesse erat, secundum ea quæ etiam supra^o dicta sunt, si in terra^o Israelitica seu Ebraeorum imperii finibus etiam vitâ gaudere vellet. Nam si hoc detrectaret, planè erat occidenda, ut alii idem detrectantes. Nisi autem Profelyta fieret justa, nefas erat domino eam ducere, uti & Ebræis universis Gentilem. Neque fas ei, si Profelyta maneret Domicilii, ultrà velut ancillam seu captivam eam sibi habere, utpote libertatem, ex eo quòd primò ita amata concubitu uni-

¹ *Archeolog.*
4. cap. 8,

^m *Gemar. Babylon. ad tit. Sanhed. cap. 7. fol. 57 a.*

ⁿ *Lib. 2. cap.*

^o *Ibid. cap. 3.*

^p Maimonid.
halach. Ifuri
Bia cap. 13.

^q R. Dauid.
Kimchi ad 2.

Samuel. 3. 3.
G^o 13. 1. Mai-
mon. halach.

Melakim c.
8. R. Bechai
in Biur fol.

222. col. 4.
Gem. Bab. ad
tit. Sanhed.

cap. 2. f. 21 a.
Moses Mi-
kor^o praecept
affirmat. 122.

^r Cap. 18.

co, in futuræ sponsæ spem, dehonestaretur, lege adeptā. Ex primo illo ejusmodi captivæ concubitu proles nata, antequam mater baptismo initiaretur (nam nata post etiam omnimodo jure Profelyti, sine baptismo ^p, modò circumcideretur, ut Ebræus, gaudebat) ex sententia forensi baptismo & circumcissione in Ebræorum Ecclesiam, Profelyti nomine cooptanda erat. Singulare juris hujus exemplum aiunt fuisse in bello à Davide Rege adversus Tolmium Gesuris Regem gesto. Nimirum Maacam (quam posteaquam Profelyta facta fuerat, in uxorem duxit David) *יפת תואר* *formæ venustæ fæminam* fuisse; quo nomine captivam, qualem diximus, semper denotant. Ex primo verò ejusce concubitu ^q, dum adhuc gentilis esset & captiva, natam fuisse Thamarem, & dein, ex eadem Profelyta facta atque in uxorem ducta, Absalonem. Ex hac autem Lege de Captivæ concubitu, rationem etiam reddunt, quare nefas non haberetur Ammoni Davidis filio eam, utpote fratri, Sororem matrimonio conjungi; quam in eis, quæ de Profelytorum Cognatione infra^r sequuntur, exhibebimus.

C A P. XIV.

Quatenus variatim interdicta haberentur sive Originariorum & Profelytorum (Justitia) sive Profelytorum & Israelitidum, originis extera nomine, Conjugia. De Nethinæis ab Israeliticis conjugiiis arcendis decreta. Profelytorum diversæ invicem conditionis, proles qualis.

Ta de Servis atque Exteris, nondum Libertinis aut Profelytis Justitiæ factis, ut jam ostensum est, se res habuit. Profelytorum verò Justitiæ utriusque sexus Jus heic varium erat. Nam tametsi Profelytus Justitiæ integer pari in rebus plerisque erat ac censebatur cum Originario conditione, & ipsam Judæam velut patriam novam induerat; in re tamen matrimoniali, quæ ad Profelytos & Judæos originarios attinuit, diversitas erat non exigua, nec unius generis. Cum Gentium nonnullarum profelytis utriusque sexûs vetita sunt perpetuò Originariis conjugia; cum nonnullarum, sexûs masculitantum; cum aliarum, usque

usque ad generationes aliquot; cum reliquarum, simul atque facti^r *Deut. 7. 2.*
sunt Profelyti, permiffa sunt eorum cum Originariis (nec sine tem-^r *Rabba in*
peramentis aliquot) conjugia. In primo genere ponunt nonnulli *Gem. Baby-*
populos illos Septem, Cananæos, Amorrhæos, Hivæos, Perizzæos, *lon. tit. Iabi-*
Hittæos, Gergesæos & Jebusæos, adeo ut nec velint eorum, utcun-^r *moth cap. 8.*
que in Judaismum cooptatorum cum Originariis conjugia licita esse, *fol. 76 a. Mo-*
idque ex ipsa lege sacra illa^r, *non contrahes affinitatem cum eis &c. ges Mikotzi*
De qua superius etiam dictum est capite duodecimo. Et quanquam *præcept. ne-*
tum illam tum cōgeneres leges intelligunt aliqui (ut ibi monitum est) *gat. 112. &*
de universis Gentilibus seu Paganis, ante Judaismum susceptum, à *116.*
connubiis Originariorum arcendis, nihilominus ubi ad septem po-^r *Moses Mai-*
pulos disceptatio venit singularis, controversum est, Utrum ex Lege *monides ha-*
sacra Profelyti è populis illis facti ritè Israelitica inire potuerint con-^r *lach Isuri Bia*
jugia. Negant igitur alii^r eo quod adeò signanter interdictum de *cap. 12. Shul-*
illis locum in Legis corpore occupat. Alii affirmant^r licita fuisse *can Aruch.*
cum ipsis, non obstante Lege illa, postquam Judaismum susceperant, *tit. Abenhæ-*
conjugia, neque interdictum affinitatis contrahendæ ad aliud tem-^r *zer cap. 4.*
pus præter id quo pagani manerent, attinuisse; quod ex eo inpri-^r *Magid Mis-*
mis etiam eliciunt, quoniam, postquam ex illis Gibeonitæ, qui Hi-^r *na ad citatō*
væorum pars, Profelyti facti sunt & ministeriis aliquot sacris sed sor-^r *Maimonidis*
didioribus à Josua^x addicti (unde נתיני Nethinæi, id est, *locum. Et Si-*
seu hujusmodi ministeriis dati vocantur) bina à majoribus lata de *de R. David.*
eis à conjugiiis Israeliticis arcendis traduntur decreta. Alterum Jo-^r *Kimchi ad*
suæ, quod temporarium fuisse aiunt; alterum Davidis^y Regis, quo *Ios. 6. ad 1.*
perpetuò arcebantur; quod & inde natum esse aiunt, quia adeo cru-^r *Regum cap. 3.*
deles se exhibuerant Gibeonitæ^z, ut sine suspendio septem filiorum *1. & c. 11. 1.*
Saulis Regis nollent placari. Hujusmodi decretis opus non fuisse ^r *Iosua. 9. 23.*
si ex ipsius legis sacrae vi nuptiis Israeliticis fuissent interdicti. Et mi-^r *Ezra. 2. 43. 8.*
rum sanè est interea quempiam existimasse^a, Josephum S. Mariæ ^r *20. Vide sis A-*
conjugem, & planè optimo Jure Israelitam, ex ordine Nethinæorum ^r *pocr. Esther*
fuisse. Sunt etiam^b in Magistris qui Profelytos Septem populo- ^r *c. 14. 15.*
rum qualescunque primò factos tantum ex legis sacrae vi arceri heic ^r *Rab. Chanis*
velint, non autem posteros eorum in Sanctitate, uti aiunt, id est post- ^r *in Gem. Ba-*
quam parentes sunt facti Profelyti, natos, atque hinc causam decre- ^r *bylon. ad tit.*
torum ^r *Iabimoth c.*
torum ^r *8. fol. 78 b.*
torum ^r *2 Samuel.*
torum ^r *21. 2. 6. & 9.*
torum ^r *Iac. Boul-*
torum ^r *duc. de Ec-*
torum ^r *cles. ante le-*
torum ^r *gem lib. 1. c. 5.*
torum ^r *Vide Magid*
torum ^r *Misna ad ci-*
torum ^r *tatum Mai-*
torum ^r *monidis lo-*
torum ^r *quum.*

torum de Nethinæis, velut de primorum posteris, petant. Utcunque verò, Nethinæorum, sive ex decreto majorum, sive ex ipsa Lege sacra, vetita cum Israelitis in æternum conjugia, unà agnoscunt; idque tam masculorum quàm foeminarum. Quod itidem de maribus Ammonitarum & Moabitarum (Secundo heic genere) dicendum.

- ^c Deut. 23. 3. Lex sacra^c; *Ammonites & Moabites* לא יבא בקהל יהוה non intrabit in congregationem seu Ecclesiam Domini, etiam in generatione decima nullus ex ipsis veniet in Ecclesiam Domini, usque in seculum. Quibus verbis cum Israelitidibus nuptias eorum perpetuò vobylunt interdictas. Scilicet non veniet, aut non ingredietur in Ecclesiam seu congregationem Domini passim interpretantur per לא יבא non ducet in uxorem Israelitidem. Unde legi huic adjicitur in paraphrasi Chaldaea Jonathani tributa לא יסב איתא למיסב איתא לך לך מקהל עמא דך Vt accipiat sibi uxorem de cætu populi Domini. Quod etiam in cæteris similibus quæ eodem in capite Deuteronomii habentur, paraphrasi in eadem occurrît. Et decimam generationem tempus infinitum denotare plerunque consentiunt. Certè in Nehemia velut ex citato Deuteronomii loco, legitur^d solùm עד עולם in seculum, seu perpetuò, sine decimæ generationis mentione. Et observant heic dici^e לא מואבית & לא מואבית, & Moabitam non Ammonitidem, & Moabitam non Moabitidam, adeo ut foeminarum ex hisce gentibus quæ in Judaismum ritè transferent, nuptias nunquam statuerint Originariis vetitas. Id quod etiam inter Sinaicas Mosis traditiones censent. Unde etiam Moabitidas illas Rutham & Orpham Mahaloni & Chilioni Ebræis rite conjunctas^f, quantum ad nationem attinet, concludunt aliqui. Nam ut Profelytæ essent necesse erat antequam juris cum Ebræo matrimonialis capaces juxta Magistrorum sententiam fieri potuissent. Certè Rutha inter Profelytas vetustissimas, unde recentiorum seculorum Profelyti genus ducebant, apud Eusebium^g, ex tabulis Judæorum genealogicis diligenter olim asservatis recensetur. Sed verò eam non Profelytam factam esse ante prioris mariti obitum volunt nonnulli^h. Idumæorum autem atque Ægyptiorum conubia cum Ebræis ex ipsa lege vetita sunt usque in generationem tertiam.

^d Cap. 13. 1.

^e Misna; &

Gemara Ba-

bylon. rit. la-

bimoth cap.

8. fol. 77 a.

Hierosolym.

fol. 9 a. & lo-

ci supra è

Talmudicis

citati, & Mi-

kor & praecept

Negat. 114.

^f Ruth. cap. 1.

4. Vide Mi-

drash Ruth

Parash. 2. &

Io. Drus. in

eundem Ru-

tha locum.

Adde S. Am-

brof. ad. D.

Luc. lib. 3. c.

3. & lib. 4.

cap. 4.

^g Hist. Eccle-

siast. lib. 1. c.

7.

^h Sal. Iarchi-

us ad Ruth

1. & Para-

phraf. Chal-

daa ibidem

disertè. &

Videsis lib.

de successio-

nibus in bo-

na cap. 14.

tiam. Quod ad genus heic Tertium spectat. Sic capiunt illudⁱ, *Nonⁱ Deut. 23. 7. abominaberis Idumæum, quia frater tuus est, nec Aegyptium abominaberis, cum peregrinus fueris in terra ejus. Liberi (seu בני) qui geniti fuerint eis, in tertia generatione venient* בקהל id est in Ecclesiam Domini. Quâ phrasi nuptias Israeliticas volunt indicari. Hinc cum profelytis ipsis sive^k Idumæis sive Aegyptiis atque eorum liberis, Israelitis interdicta aiunt conjugia; cum nepotibus autem neptibusve ex liberis hisce permiffa. Sic enim generationes enumerant, ut primam in ipso, qui primò fit, Profelyto figant, utpote regerato, ut libro secundo ostensum est; secundam in filio seu filia; tertiam (cujus conjugium heic licitum) in nepote nepteve sive ex filio sive ex filia. Nam sexûs distinctionem heic habent traditiones eorum avitæ juxta plerosque nullam; utcunque non desint qui vocabulo בני non *liberos*, sed filios designari in lege hac sacra velint^l, adeoque filias harum gentium non esse omninò vetitas; Undè etiam nuptias Salomonis Regis & filia Pharaonis Regis Aegypti Profelytæ factæ licitas esse statuunt. Sed verò Maimonides de hisce, ad veterum mentem & sententiam receptiorem; מצרית מעוברת שנתגירה בנה שני מצרי שני שנשא מצרית ראשונה או מצרי ראשון שנשא מצרית שנייה הולד שני שנאמר בנים אשר יולדו להם הכתוב תלאן בלידה: גר עמוני שנשא מצרית הולד עמוני שנשא עמונית הולד מצרי זה הכלל באומות הולד הלך אחר הזכר נתגירו Aegyptia grvida, quæ profelyta fit, proles generationis est secunda. Aegyptii generationis secunda qui Aegyptiam generationis primæ duxerit, uti & Aegyptii primæ generationis cui nupserit Aegyptia secunda, proles secunda^m est generationis, juxta illud quod scriptum est, liberi qui geniti fuerint eis; ubi rem pendere palam est ex generationum qualiumcunque numero. Si verò Ammonita duxerit Aegyptiam, proles eorum est Ammonitica. Sed si Aegyptius duxerit Ammonitidem, proles est Aegyptiaca. Regula quidem est inter Gentiles seu Paganos, prolem sequi masculum, seu patrem; at verò inter Profelytos (ubi diversarum gentium, quarum par jus non est, Profelyti commiscuntur) sequi partem deteriore[m] seu ut aliàs dixere veteres שבשניהם הפגום maculam vitium seu

^k Misna & Gemar. Babyl. tit. Iabimoth cap. 8. fol. 76, 77. & 78. Maimon. halach Isuri Bia cap. 12. Moses Mikotzi precept. negat. 116.

^l Apud R. David Kimchi in 1 Reg. 3. com. 1.

^{*} Locis paulò antè è Talmude citatis.

^m Videfis Shulcan. A-ruch in Abenhæzer cap. 4. §. 5. ubi sunt qui sentiant etiam tertix esse.

incommodum quod inter eos reperitur deterius. Sensus est in exemplo de Ammonitarum & Ægyptiorum conjugii; sed paucis expli-

^a Magid. Mis-
na ad Mai-
mon. halach.
Ifuri Bia cap.
12. & Shul-
can Aruch,
loco citato.

candus etiam ultra ea quæ Maimonides compendio ita scripsitⁿ.
Ubi ait Ægyptii & Ammonitidis Profelytorum prolem esse Ægy-
ptiacam, de prole capienda est foeminea. Nam ejus conditio est de-
terior quàm si pro Ammonitica prole haberetur. Scilicet Ammo-
nitis qualiscunque Profelyta Israelitæ rite poterat conjungi (ut ante
ostensum est) non Ægyptia ante generationem tertiam. At si pro-
les esset mascula, Ammonitica fuisset, quia tunc perpetuò illicitum
fuisset ejus posterorumque cum Israelitibus conjugium, cum Æ-
gyptiacæ interdictum esset interea temporarium. Eodem modo,
proles mascula Ammonitæ & Ægyptiæ Profelytorum Ammoni-
tica erat; foeminea, Ægyptiaca. Eandem ob ipsam, ut palàm est
videre, rationem. Quod autem hætenus dictum est de nationum
exterarum Profelytis aliis perpetuò, aliis ad generationes aliquot ab
Israelitarum connubiis arcendis, id obtinuisse aiunt atq; observatum
(saltem observari debuisse) ante captivitatis Assyriacæ & Babylon-
icæ tempora, dum scilicet ita invicem ex tabulis genealogicis aliterq;
distingui poterant nationes jam dictæ. Postmodum verò, eo quòd
invicem ita confusæ sunt (aliis in aliarum terram migrantibus & cum
quàm pluribus aliis quibus, Profelytis factis, interdictum conjugii
Israelitici sacrum positum non est, commixtis) ut alia dignosci ab a-
lia ritè nequiret, nec à terra seu regione ipsa in qua quis natus sit, sed
à genere unde originem duceret, nationis nomen juxta Ebræos tri-
bueretur, desiit apud eos tam legum sacrarum quàm supervenien-
tium decretorum de Profelytorum nuptiis discriminandis interdi-
cendisque observatio, adeò ut citra tempora illa, è quacunque gente
sive Profelytus sive Profelyta adveniret, ritè satis Israelitici conjugii
capax fuerit, seu quod idem est illis *ליתן לביתו בקהל יהודה מיד* *licet-*
rum fuerit eis ingredi in Ecclesiam domini simulac facti fuerint.
Certè & Mahumedes noluit expressim, sive foeminas sive viros ex-
teros aliosve antequam Mahumedici fierent Profelyti, Musulmanis

^a Azar. 2.

nuptiis conjungi. Verba sunt لا تتكحوا المشركين حتي

يؤمن

يؤمن non ducatis in uxores incredulas, usque dum fiant Musulmani, seu religionis Mahumedicae. Nam uti apud Ebraeos, ita apud Mahumedanos peregrinitas primaria ex alia discernitur persuasione. Quemadmodum item de Persis legitur in illis Chosrois Regis de se dictis, *cum Syra Christiana esset & ego Gentilis, & lex nostra non permitteret nobis potestatem* *χριστιανῶν ἔχειν γυναῖκα Christianam habere uxorem*, ut memorat Evagrius^P. Quod verò traditur de conjugiiis Originariorum & Profelytorum sive quos jam diximus sive reliquorum (de quibus singulares in Pentateucho non reperiuntur Leges) simul atque facti sunt Profelyti, permissis, ad ita semper capiendum est ut temperamentum de Sacerdotum nuptiis simul admittatur. Neque enim eis qui Sacerdotali muneri nati sunt, licuit Profelytas omninò aliquas matrimonio sibi jungere. Et ob natalium inquinamentum ab altari arcebatur proles ex ejusmodi matrimonio seu coitu nata. Filiae verò Sacerdotum pariter atque aliorum Originariorum ritè nubebant Profelytis. Sed hac de re fusiùs alibi¹ egimus. Et quod de Profelytis heic dictum, de Libertinis (qui parilis cum eis juris) intelligendum.

^P Hist. Ecclesiast. 6. cap. 20.

¹ Lib. 2. de Successione in Pontific. cap. 2.

C A P. XV.

De Rahaba, Thimathæa puella ac Dalila Profelyta. Item de Salomonis uxoribus, extraneis in sacra scriptura dictis. Et de liberis ex conjugio gentis nomine interdicto susceptis. Ex genere, non à Loco, Nationem Ebraeis semper denominari.

¹ Gedalia Ben Iechai in Shalsheleth hacabala fol. 14 a. Sepher Iuchasin fol. 10 a. Moses Mikot Zipra. cept. Negat. 112. R. David Kimchi ad Iosua cap. 6. 23. & vide supra lib. 2. c. 2. pag. 148.

Iuxta jam antè ostensa de Conjugiis exterarum gentium Ebraeis, ante Judaismum susceptum, plane interdictis, & Profelytorum permissis, sed non sine, quæ memoravimus, temperamentis, explicant ipsi conjugia aliquot tum in sacris literis narrata, tum in avitis traditionibus de sacrarum literarum tempore reperta. In traditionibus habent, Rahabam nuptam¹ fuisse Josuæ, Profelytam scilicet factam. Et qui volunt ne Profelytarum quidem è septem populis conjugia Israelitis fuisse permissa, (ut superiùs dictum est) ii etiam negant eam aut

familiam suam fuisse de septem populis, sed planè in ipsis fuisse exte-
ram adeoque in lege de affinitate cum septem populis non contra-
hendâ non contineri. Neque aliter Josuæ ritè potuisse, quod cre-
dunt, conjungi. Nimirum negant gentilem seu paganam esse
בן קידושין *filiam sponsaliorum* seu ejusmodi quacum Ebræus po-
tuit contractum inire nuptialem, qui irritus non esset. Inde etiam
de Timnathæa illa atque Dalila Palæstina puella aiunt, eas Profely-
tas esse

¹ *Gersonides*
ad Iudicum
14. & 16. &
Moses Miskot-
21 precept.
Negat. 116.
² *Reg. 11. 1.*
³ *Cap. 2. pag.*

factas, quia Sampsoni nuptæ. Quin de Salomonis Regis
uxoribus, quæ in sacris literis vocantur נכריות ¹ seu *extera*, dicunt
aliqui, tametsi è Tribunalium majorum atque ordinaria autoritate
publica, Profelytorum admissio, aliàs solennis, rara satis erat nec il-
lius aut Davidis patris tempore in usu (ob rationes superiùs libro se-
cundo ² memoratas) nihilominus etiam tunc temporis quamplu-
rimas aut privatorum autoritate, id est, triumvirorum ex compromif-
so constitutorum, aut jussu principali, qui extraordinarius erat (quo
totidem hanc in rem præficerentur) factos fuisse Profelytos Profely-
tasque ³, sed non sine vitio illo quod impensè detestantur. Nempè

⁴ *Maimonid.*
halach. Isuri
Bia cap. 13.
Mos. Miskot-
12.1 precept.
Negat. 116.
⁵ *vide Da-*
vid. Kimchi
ad 1. Regum
3.1. & 11. 1.

sive ob Poenæ timorem sive ob Præmii humani spem. Hos aiunt
lavacro sacro ceterisque solennibus ita utcunque susceptos, à Con-
fessu LXXI virorum non quidem rejectos fuisse seu ex Ecclesia Ebrai-
ca pulsos, nec tamen ita sine diligenti exploratione morum & sim-
plicis amoris erga Judaismum futuri quo dignitatem Profelyti me-
reri saltem viderentur, admissos fuisse inter ceteros optimi juris Pro-
felytos, ut pari undiquaque fruerentur cum eis conditione nominis-
que celebritate; ideoque veluti Semiprofelytos ante ejusmodi ex-
plorationem & citra amorem ejusmodi habitos, Exterorum seu pa-
ganorum nomine, quod pristinum eis erat, fuisse nuncupatos. Unde
adjiciunt evenisse, Salomonis uxores Exteras quidem dici, utpote aut
ex jam dicto Profelytorum numero selectas aut simili modo in Ju-
daismum cooptatas. Sed eatenus fuisse Profelytas ut nuptiarum
seu juris conjugalis Israelitici fierent, saltem, ut dici solet, in foro ex-
teriori capaces. Neque aliter intelligi volunt hi illud de Salomo-
ne ויתחתן שלמה את פרעה & *affinitatem contraxit Salomon cum*
Pharaone rege Egypti, accepta ejus filiâ. Nisi Profelyta ipsa facta
fuisset,

fuiſſet, negant affinitatem per leges ſacras contrahi ita potuiſſe, ul-
lumve cum ea conjugium. Sed verò detur, ut volunt huius ſenten-
tiæ autores, Profelytas factas qualeſcunque foeminas illas quæ Exte-
ræ in ſacro ſermone dictæ Salomoni nupſerunt; certè Pharaonis
filia nondum ex ſingulari, quæ ad Ægyptios & Idumæos attinuit, le-
ge^y conjugali ritè duci potuit, ut ex ſuperiore liquet capite. *Ægy-¹ Dent. 23.*
ptia enim erat primæ generationis, adeo ut ante tertiam gentis no-
mine, ab Iſraelitico arceretur conjugio, quod & monuere David
Kimchius & Levi Ben Gerson². Juxta receptiorem dico Talmu-² *Ad 1. Regm*
dicorum ſententiam. Nam & ſunt qui legem illam de Ægyptio-^{3.1. & Ger-}
rum filiis tantum, non filiabus capiant, ut & ſuperius monuimus.^{ſomides ad c.}
Et quicquid ſanè heic velint Magiſtri aliquot de Salomonis uxoribus
Profelytis factis, id manifeſtum eſt ex historia ſacra^a, cum in le-^{1. Reg. 11.1.}
gem quæ exterarum gentium nuptiis Originariis interdixit, eas acci-
piendo commiſſe, quod qua ratione bene intelligi poſſit nō video,
ſi Ammonitidibus & Moabitidibus (verbi gratiā; nam eæ expreſ-
ſim nominantur) Profelytis factis ſe matrimonio conjunxerat. Ete-
nim pronuntiat ſine controverſia Magiſtrorum coetus, cum hiſce nu-
ptias Originariis, ut antè oſtenſum eſt, licitas ſemper fuiſſe. Et Salo-
monis exemplum etiam adducitur ubi ob exterarum gentium uxo-^b *Cap. 13. 26.*
res increpantur apud Nehemiam^b Judæi. Profelytas igitur eas fa-
ctas eſſe, non ita rationi conſonum videtur. Tam verò ex jure eji-^c *Cap. 10. ult.*
ciendi, ut plane alieni, fuere liberi ex uxore extera nec Profelyta facta^d *3. Eſdra c.*
ſuſcepti quàm ipſa uxor. In Ezra legitur^c de uxoribus illis extra-^{8. 95.}
neis, *Omnes hi acceperant uxores alienigenas & fuerunt ex eis*^e *Gem. Bab.*
mulieres quæ pepererant filios ſeu liberos. In origine *בני* pro li-^{ad tit. Iabi-}
beris habetur. Atque in repetita eadem historia inter Apocrypha^d *moth cap. 2.*
ſecundum Magiſtrorum traditiones de liberorum heic ſive nomine^f *fol. 23 a. &*
ſive agnitione, adicitur, *In hiſ ergo ſit juſjurandum à domino expel-*^{ad tit. Kido-}
lere omnes uxores veſtras, quæ ex alienigenis ſunt cum filiis earum^{ſchim cap. 3.}
(ſeu ut in Græco habetur *οὐκ τοῖς τέκνοις αὐτῶν* cum earum liberis)^{fol. 68 b. &}
ſicut tibi decretum eſt à majoribus ſecundum legem domini, exur-^{Gloſſas ibi-}
gens explica. Itaque non ſolùm ex autoritate repetitæ huius Ezræ^{dem unde e-}
hitoriæ, verùm etiam ex ipſorum Talmudicorum diſertis^e testi-^{tiam intelli-}
mo-^{gendum eſt}
^{quod habet}
^{Iarchius ad}
^{Deuteron. 6.}
^{7.2.}

niis paganæ liberi tametsi ab Ebræo suscepti, planè pagani erant. Perpetuò erat proles כמותה seu *eiusdem cum pagana conditionis*, quod sexcenties occurrit, & בנה *filius* seu *proles ejus*, non Israelitæ, civiliter; uti & supra monitum est capite duodecimo. Quemadmodum & illud è contra, Israelitidis prolem sive à pagano sive à servo susceptam

^f *Gem. Bab. ad tit. labimoth cap. 4. fol. 45 b. Mai- monid. hal. MuriBia c. 15. Moses Mi- kotei præc. Neg. 117. & vide sis Act. 16. 1. & c. de Timotheo.* generis esse Israelitici. Atque obvium est apud Talmudicos ^f, ועבד הבן על בת ישראל הולד כשר בין בפנויה בין באשרת איש *ubi sive paganus sive servus concubuerit cum Israelitide proles recta erat* (id est Israelitico genere; quæ pariter cum Israelitis universis, præter sacerdotes quibus eo quòd profana erat ^g rite conjungi nequibat, jure fruebatur nuptiali) *idque tam ubi Israelitis innupta erat quam ubi nupta.* Et in primis heic illud advertendum; nunquam Civitatis, Regionis, Terræ seu Loci in quo quis esset natus, sed tantummodò primi autoris generis è quo descenderet aut descendere existimaretur (juxta ea quæ dicta sunt) rationem apud Ebræos habitam, ut in seipsis ab aliis, ita in Exteris & Profelytis inter se invicem distinguendis; adeo ut Ægyptii, Idumæi, Ammonitæ, Moabitæ, id est, qui à Mezraim, Edomo, Ammonie, Moabo descenderat seu ab his, ubi de majoribus disquisitum est, descendere existimabatur, in Judæa, Arabia, Græcia, Romæ, nata proles, Ægyptiaca, Idumæa, Ammonitica, Moabitica censeretur. Maximè ante Captivitatis tempora; scilicet dum sive tabulis Genealogicis sive aliter res discerni ritè quibat. Quæ de re capite superiore monuimus. Postea enim non tam Profelyti ex hac vel illa natione, quam simpliciter Profelyti habiti undecunq; admissi; evanescente, ut dictum est, diversitate Profelytismi ex nomine gentium aliquot, quæ ante ex legibus sacris in usu.

CAP. XVI.

De Originariis aliquot conjugis Profelytis Justis & Libertinis etiam & Ancillis, permissis, quæ interim Originariis ceteris vetita sunt. Scilicet Mamezerum, & Eunuchorum.

Exallatis hætenùs liquet, quæ Conjugia Originariis vetita sint sive nomine Nationis seu Originis exteræ sive ob Servitutis statum; quænam item regulariter permissa; sequitur ut & moneamus de Conjugiis etiam Originariis.

Originariorum aliquot non solum Profelytis & Libertinis sed Ancillis permixtis, at interea Originariis ceteris vetitis. Generis fuere ea duplicis. Alterum erat conjugium Mamzerum etiam si Originariorum. Alterum Castratorum seu Eunuchorum, etiam Originariorum. Quod ad genus primum attinet; observandum est, recenseri apud Talmudicos Decem familiarum genera invicem distincta, ad hunc modum ^h, עשרה יחסין עלו מבבל כהני לדיי ישראל חללי, ^h Misna tit. Kiduschin c. 4. & Gemar. Babyl. ad tit. labimoch c. 9. fol. 58 a. *Decem familiarum genera ascenderunt à Babylone* (Ezra tempore) *Sacerdotes, Levitæ, Israelitæ, Profani, Profelyti & Libertini, Mamzeres, Nethinai, Sethukim, Asuphim.* Ex hisce bina posteriora, quorum in versione nomina retinemus Talmudica, fuere quidem Mamzerum genera, sed dubia. Scilicet, cum Mamzer in lege sacra memoratus ⁱ is esset qui è coitu aliquo Turpitudinis seu incesti nomine (excepto dumtaxat eo qui cum muliere immunda habebatur) interdicto nasceretur, non alium in lege innui volunt præter eum qui esset Mamzer ⁱ ורא ⁱ seu *Manifestus*, id est de quo liquido constaret eum esse ex ejusmodi coitu prodatum. Alios autem ^k Mamzeres in duplici constituebant discrimine. Eorum quidam fuere dubii, veluti ubi ex ejusmodi nuptiis nati, ut in dubio restaret utrum mater antè viro alteri legitime nupta esset, an legitime divortio separata, aut ubi ejusmodi quid aliud eveniret. Nam in specie jam dicta dubitabatur, an ex adulterio (quod incestorum seu עריות ^l unum est genus) essent nati. Prolem hujusmodi vocitabāt ממוזר ספק ^l *Mamzerem dubium*, sed ita ut in enumeratione superius allata generali Mamzerum nomine satis comprehendatur. Alii fuere Mamzeres סופרים ^m *ex institutis scribarum seu majorum*, quemadmodum ubi femina quæ virum suum alienis in terris demortuum esse audiens novo juncta fuerat marito & priori redeunti prolem pepererat. Quia sine dolo secundæ hęc nuptiæ factæ sunt, ideo, non ex lege, sed ex instituto majorum Mamzerem prolem hanc habuere. Dubiis item annumerabantur, ex innuptis nati quorum patres non manifesti; qui ipsi sunt *Sethukim* in enumeratione superiori ita dicti à שתק ⁿ quod est *tacere seu silere*. Quia de patre passim, ut de ignoto, silentium. Item expositi seu in foro, agris, alibi reperti li-

^h Misna tit. Kiduschin c. 4. & Gemar. Babyl. ad tit. labimoch c. 9. fol. 58 a.

ⁱ Deut. 23. 2.

^k Maimonid. hal. Isuri Bia cap. 15. Talmudic. ad j. citatos è Misna & Gem. locos. Moses Mikotzi præcept. Negat. 117.

beri

beri in dubiis erant Mamzeribus, quoniam utrùm ex incestu essent geniti (quod itidem de *Sethukim* dicendum) erat in incerto. Hi autem sunt qui *Asuphim* dicti, id est, *collecti*. Nimirum *Sethukim* fuerunt, quorum patres ignoti, *Asuphim* quorum nec pater nec mater cognita. Jam verò nemo non videt tum Mamzeres hosce ex Originariis genitos, si sanguis spectetur solus, fuisse etiam Originarios seu Israelitas, quemadmodum & Sacerdotes & Levitas planè Originarios seu Israelitas fuisse optimi juris certissimum est, uti & Profanos ex genere Israelitico si sanguinis ratio duntaxat habeatur. Sed animadvertendum est, Talmudicos ut Sanctitatis causâ distinguere solent

¹ *Videsis etiam Psalm. 135. 19. & 20.*

Sacerdotes & Levitas¹ ab Israelitis adeò ut hoc nomine, quod alioquin universos Judæos originarios continet, ii soli non rarò comprehendantur, qui nec Levitæ nec Sacerdotes sint, sic etiam, ob Israelitarum non illicito coitu prognatorum dignitatem, nec Profanis nec Mamzeribus quibuscunque nomen Israelitarum plerunque tribuere; ne scilicet illiciti parentum coitus nota in eis designandis aboleretur. Sic etiam Nethinæos vides à Profelytis heic distinguere; utpote Profelytis ceteris indigniores. Mamzerum autem liberi posterique itidem nisi è pagana aut ancilla suscepti (qua de re etiam vide, quod supra^m adnotatur) Mamzeres fuere, neque ex aliorum nominum conjugis eis permissis, de quibus statim, in ea proles eorum transmigrabat. Ob Natalium autem defectum, qualem diximus, interdicta sunt Mamzeribus utriusque sexus conjugia Israelitica, seu Israeliticorum Israelitidumque (notione jam dictâ) nedum Sacerdotum atque Levitarum.

^m *Cap. 12.*

ⁿ *Deut. cap. 23. 2.*

Lex sacra estⁿ *Non ingreditur Mamzer in congregationem Domini; etiam in generatione decima, qui est natus ex illo non intrabit in congregationem Domini.* Non intrare יהוה בקהל *in congregationem Domini* nuptiarum Israeliticarum interdictum Magistris denotare sæpius monitum est. Unde & Pe-

^o *Hist. Scholastic. lib. 5. cap. 12.*

trus Comestor ante secula aliquot; *Hebraeus*, inquit^o, *veriùs tradit dicens, ingredi Ecclesiam Dei esse de filiabus Israel ducere uxorem & sic in se & in genere suo fieri de populo Dei.* Ratio autem præ-

^p *More Neb. part. 3. c. 49.*

cepti de Mamzeribus nuptiis Israelitidum interdictis redditur à Maimonide^p, יהודי הנאפה והנאפת שאם יעשו יפסידו בזרעם,

הפסד

הַתְּקַנָּה *ut inde adulteri adulteræque* (aliique incestum affectantes) *videant se prolem suam irreparabili labe affecturos si remperpetrent.* At verò Profelytorum Justitiæ nuptiis non arcebantur Mamzeres, quod idem dicendum de Libertinorum etiam & Nethinæorum. Nam & heic קהל יהוה *in congregationem domini* signantiùs Israeliticam universitatem, seu Originariam, nec aliam, volunt innuere; uti & Generationem decimam tempus quod perpetuum est. Sed de Profelytorum heic posteris sententiæ sunt aliquantùm diversæ. Alii ^q conjugia inter eos ac Mamzeres ritè in- ¹ *Gem. Bab. ad tit. Kido-*
iri potuisse aiunt עד שיתקע שם ע"ז וגות מוהם *usque dum memo-* ^{schin cap. 4. fol. 75 a. &}
ria cultus extranei (quo parentes se polluerant) & *Gentilismi in eis,* ^{Maimonides}
tempore deleteretur, seu עד שלא יודע שהיו גרים *usque dum non* ^{hal. Ifuri Bia}
satis constaret utrum Profelyti essent an Israelitæ originarii. Alii ^{cap. 15. Mosse}
verò ^r hoc decem generationibus finiunt. Scilicet עד עשרה ^{Mikotzi præ-}
Profelyto usque ad decem generationes fas est ^{cept. negat. 117.}
conjugi Mamzera. Utrique adjiciunt, ואילך אסור *dein autem* ^{Gem. ead. ib. & Shul-}
fas non est. Ratio redditur, quoniam, ita evanescente quasi Profelyti nomine, pro Israelitis originariis vulgo habebantur seu uti aiunt ^{can Aruch l. aben haæzer}
נראין כישראל *videbantur esse Israelitæ;* unde fiebat, ut, ne Is- ^{cap. 4. §. 22.}
raelita in vetitis hujusmodi nuptiis peccare videretur, etiam ei qui re-
verà Israelita non esset, sed vulgò interea habitus, ne utiquam permit-
terentur. Etsi autem in lege sacra Mamzerem manifestum tantùm
contineri statuebant, nihilominùs ex instituto majorum tam dubios
quàm manifestos aiunt Originariorum ceterorum arceri conjugiiis.
Manifestos autem inter se ritè contrahere, sed non cum Dubiis, ne-
que hosce invicem. Ne scilicet alter eorum forte Mamzer non es-
set sed Israelita, quocum ex lege Mamzera conjugii nequibat. Nec ¹ *Præter loca*
Dubiis conjuges aliunde quam è Profelytis aut Libertinis rite fuisse ^{citata, consu-}
petendas. Hac tamen in re non comperio Magistros ^{las Obadiam}
sentire. Et de Mamzeris nuptiis plura statim; Lex sacra est ^{Bartenorium} *Non* ^{ad tit. Kido-}
ingredietur עד פצוע דכא *id est, compressione laesus, seu eunuchus attri-* ^{schin cap. 4. & Gem. Hie-}
tis vel amputatis testiculis (ut vulgata) seu ευνουχίας uti Hellenistæ, ^{rosolymit. ad}
נכרות שפכה *nec cui exactum est effusionis membrum seu eunuchus* ^{tit. Iabi-}
abscisso veretro, ut vulgata, seu ευνουχισμός, ^{moth cap. 8.} *ut habent Hellenistæ,* ^{fol. 9. col. 2.}
¹ *Deut. 23. 1.*

in Ecclesiam Domini, quod de nuptiis Israeliticis à Magistris summi multoties diximus. Judæi Mauritanienſes heic habent *משם לخصية*

وَمَقْطُوعِ الْاَحْطِيلِ qui fuerit contritis testiculis & cujus mem-

^a Misna Ge-
maratit. Ia-
bimoth c. 8.
Babylon. fol.
75. & 76.
Hierosolym.
fol. 9. col. 1.

² Loc. citat.
& Maimo-
nid. halach.
Ishot cap. 2.
halach. Isuri-
Bia cap. 16.
Moses Miko-
tzi precept.
Negat. 118.

Shulcan A-
ruch lib.
Haaben ha-
azer cap. 5.
adde Filesa-
cum. select. l.
I. cap. 11.

³ Cap. 3.

² Originum.
lib. 4. cap. 8.

³ D. Matth.
19. 12.

^b Maimonid.
hal. Ishot
cap. 15. Vide
Epiphanium
hares. 58. &
S. Hieronym.
in Tradit.

Hebraic. ad
2. Paral. cap.
28.

^c Cap. 3. hu-
jus libri.

brum virile est abscissum. Atque idem ferè Saadiaz Gaon in ver-
sione sua Arabica. Neque adeò expressim aliæ versiones Orienta-
les, licet ejusdem sint mentis. Judæi Hispanienses, *No venga llaga-
do moiado y taiado de vertedero en congregation de A.* Et Tal-
mudici^a primum capiunt pro eo cui testiculi ita collisi fuerint ut nec
generationi par fuerit; secundum pro eo cui virile membrum ab-
scissum, aut adeò mutilatum, ut itidem inde sit impar generationi.
At verò heic distinctionem adhibent. Alios^x esse *סריסי המה Eun-
uchos Solis* (nam utrunque genus Eunuchi nomine continetur) quos
etiam *סריסי בדי שמים eunuchos à Numine factos*, id est natos
appellant. Alios esse *סריסי אדם eunuchos hominis*, qui scilicet
integris membris nati, ab homine castrantur aut Veneri seu ge-
nerationi impares redduntur. Quod tamen contra fas semper
factum aiunt, ut libro ostenditur septimo^y. De genere prio-
ri legem plerunque non capiunt, sed tantum de posteriori.
Quemadmodum etiam Josephus², qui de *γαλλοις* gallis seu *ca-
stratis* legem intelligendam disertè docet; licet non tam de
nuptiis eorum Israelitidibus tantum interdictis (ut Talmudi-
stæ) quam de consortio eorum qualicunque abhorrendo eam
interea capiat. Atque ad bina, ut videtur, hæc Eunuchorum ge-
nera attinet illud in Evangelio^a; *sunt Eunuchi qui de matris
utero sic nati sunt; & sunt Eunuchi qui facti sunt Eunuchi ab ho-
minibus. Et sunt Eunuchi qui ἐν ἑαυτοῖς ἑαυτοὺς Eunuchaverunt*
seipſos propter regnum Cælorum. Priora bina genera sunt ipsissima,
quæ è Magistris memoravimus. Tertiū verò per similitudinem
videtur dici. Neque de eis qui revera castrantur intelligendum; sed
de eis qui libidinis stimulo renuntiantes sacræ Legis studio toti in-
cumberent, seu qui *ביתורא וטורדים ברה*^b *Legis studium*
summo animi favore amplexantes in eo adsiduò versarentur, adeo-
que nec præcepto de multiplicatione humani generis (de quo suprà^c
fusiùs)

fusiùs) ad receptas Magistrorum sententias, obligati erant. Etenim solenne verbum est & regulariter apud eos verum העוסק במצוה פטור *qui precepto incumbit seu sedulo occupatus est, interim à preceptis* (ceteris iisque affirmativis) *est immunis.* Regnum coelorum ipsum Regnum Dei in citato Evangelii loco denotat; id quod Talmudicis ^d est כתר התורה seu *Corona Legis.* Exemplum habent ^d Pirke A. in ^c Rabbi Jochanan Ben Uzai quem hoc nomine scribunt præcepto ^{both cap. 4.} de Multiplicatione humani generis non obligatum. Ratio autem ^c Maimonid. de Eunuchorum nuptiis inter Originarios interdictis datur à Mai- ^{hal. Ifhot} monide ^{cap. 15. Shul-} שהיה בעולה נפסדת ולבטלה והנשואין ההם יהיו מכשול ^{can Aruch 2.} *quia inutilis est coitus seu conjugium* ^{Haben hæ-} *tale; quin & ejusmodi nuptiæ offendent tum ipsi virgi-* ^{cer cap. 1. 5. 4.} *ni tum eis qui in amorem eam pellicerent.* At verò, quem- ^f More Ne- ^{bokim part.} ^{3. cap. 49.} admodum Profelytis, Libertinis, ac Mamzeribus conjugia in- vicem ritè potuisse iniri, nec obstitisse legem de Mamzeribus ab Israelitarum aliorum nuptiis arcendis, consentiunt Magistri, ut jam ante monstratum est; ita etiam & castratos hos seu Eunuchos Pro- felytas Justas & Libertinas ritè duxisse, uti etiam Nethinæas & Mam- zeras Dubias, sed non Manifestas tradunt. Quoniam scilicet ex ipsa lege sacra hæ Originariis vetitæ. Dubiæ verò tantum ex majorum instituto. Atque sic demum statuunt de conjugii Originariis aliquot Profelytis & Libertinis permissis, quæ ceteris interim Ori- ginariis vetita. Perquam autem singulare est jus heic de ejusmodi etiam conjugio alio permissio Mamzeri, quod & superius ^g te- ^{Cap. 12.} tigimus. Scilicet Mamzeris proles posterique regulariter per- petuò Mamzeris nomen infamiam retinebant, qualicunque con- jugum commistione nati. Sequebantur nempè הפגום seu *vi-* *tium* parentis sic dicti. At verò quoniam nec deesse volebant ^h Mifna & Mamzeri posterisque ejus legitimum aliquem actum ^h seu reme- ^{Gem. Bab. ad} ^{tit. Kido-} dium, quo fieret תקנת הבנים *restitutio natalium & conditionis li-* ^{schim cap. 3.} *berorum* scilabris contractæ abolitio, adeò ut tandem evanesceret no- ^{fol. 69a. Mai-} ^{monid. hal.} men illud Mamzeris satis odiosum, permissum est ei ^{Isuri Bia cap.} ^{15. Moses Mi-} ^{hot 7. precept.} ^{Negat. 117.} לישא שפחה *in uxorem ducere ancillam* (intellige lavacro susceptam & in Ju- daismum, nomine servitutis, adscitam) ut prolem ex ea progenitam,

quæ non omninò pro Mamzere sed pro servo seu ancilla (nam ancillæ proles nunquam non servilis planè erat conditionis) habebatur, ritu solenni in Judaismum integrum seu Libertinitatem mitteret; quo peracto, Libertinus id est pari cum Profelyto Justitiæ integro, Jure censebatur filius ejus (quod itidem de filia dicendum) posterique sequentes, qui absque hoc fuisset, Mamzerum nomen perpetuò retinuisent. ולא גזרו על השפחה לממזר מפני תקנת הכהנים *Non decernebant ne Mamzeri jungeretur ancilla; restitutionis seu emendationis posterorum gratiâ.* Quæ emendatio fiebat modo jam indicato. Unde & exceptionem singularem nasci vides

¹ De successio-
nibus in Bo-
na cap. 3.

regulæ illi de Ancillæ prole à successione arcenda, de qua alibi¹.

CAP. XVII.

Servorum atque Ancillarum, è Gentilibus servitutem redactarum, Cognationis nullam, ne quidem post Judaismum susceptum, ante manumissionem, apud Ebraeos, in re Concubitûs, rationem esse habitam. Et de eorum Contuberniis.

Uæ capitibus proximè superioribus quinque absolvuntur, ad Matrimonium & Coitum sive vetitum sive permissum Originariis cum Servis, Ancillis, Exteris necdum in Judaismum cooptatis seu Profelytis Domicilii, Profelytis Justis, ac Libertinis, attinent. Postulat instituti ratio, ut porro dispiciamus, de Matrimonio & coitu sive vetito sive permissio Servis, Ancillis, ceterisque, quos diximus, Originis Exteræ, inter se invicem; in ditione scilicet Ebraica, atque ex Jure Gentium quo homines ejusmodi exteræ originis inter se ibi uti aut debuerunt, aut licitè potuêre. Homines hi aut Profelyti fuere Domicilii seu eorum instar, adeoque planè Noachidæ aut Gentiles, aut in Judaismum cooptati, veluti Servi & Ancillæ baptizatae, Profelyti Justi, Libertini. De Profelytis Domicilii, quantum ad hanc rem attinet, commodiùs loquemur libro postremo, ubi de judiciis & illiciti concubitûs Pœnis, quâ ad illos eæ in ditione Ebraica spectarunt, agitur. Servi & Ancillæ in Judaismum, quantum ad sacra & religionem attinuit, circumcissione & baptismo, servitute retentâ, ut libro secundo doce-

tur,

tur, cooptati, veluti Profelyti erant quidem partiarii. Sed ejusdem conditionis parte alterâ eousque carebant, quamdiu non manumitterentur, ut non solum in civibus aut juris civilis, extra sacra, participes (quemadmodum fere olim ubique) non haberentur; sed etiam nec cognationis seu jurium sanguinis ulla omninò ratio aut vestigium inter eos superesse existimaretur. Unde, quod satis mirere,

nec filiarum, nec sororum, nec parentum quidem contubernia seu concubitus, Cognationis nomine, eis interdicebantur. Rabbi Chas-

da^k; עבד מותר באמו ומותר בבתו יצא מכלל גוי ולכלל ישראל ^{l Gem. Bab. ad tit. Sanhed. cap. 4. f. 58 b. Sidesis supra lib. 2. cap. 5.} *servo fas est cum matre sua & cum filia sua commisceri. Nam desinit prorsus esse Gentilis, & Israelitici juris seu pars Ecclesiae Israeliticae non sit.* Hoc vult; cum omnes homines essent aut

Gentiles aut Ebraei, servum ejusmodi ob Judaismum susceptum planè desuisse esse Gentilem; ob servitutem verò retentam, velut Judæum aut juris Judaici esse nequivisse; Jura autem Cognationis aut ad Gentiles, eosque liberos, aut ad eos tantum qui Judaici essent juris spectasse; hunc, quia horum neuter erat, juribus ejusmodi neutiquam teneri. In Gemara quidem Hierosolymitana dubitationes hac de re, etiam & sententiæ adversæ occurrunt. Sic enim ibi^l legi-

tur, רבי אידו אמר קומי רבי יוסי בשם רב חסדא עבד מותר באחותו, אמר ליה שמעת אפילו מאם אמר ליה אין רבי פינחס אמר קומי רבי יוסי בשם רבי יוסי עבד שבא על אמה חייב חטאת ואמרת אליהם ^{l Ad tit. Iabimoth cap. 11. fol. 12. col. 1.}

לרבות עבדים Rabbi Aidi dixit coram Rabbi Iose, nomine Rab Chasda, servo fas esse cum sorore sua misceri, cui ille, audi vi etiam, cum matre sua, quod hic negavit. Rabbi Phinees dixit coram Rabbi Iose, ipsius nomine, seu ejusce sententiam proferens, servum qui cum matre sua concubuerit, peccati reum esse, verbaque illa sacra in præfatione Interdicti incestus ad eos dices, etiam ut servi continerentur, usurpari. Sed receptam demum heic sententiam ita ex veteri-

bus explicat Maimonides^m; העבד מותר לישא אמו כשהוא עבד ואין צריך לומר בתו ואחותו וכיוצא בהן שכבר יצא מכלל גוים ואין העריות האסורות על הגוים אסורות עליו ולא בא לכלל ישראל כדי שיאסרו עליו עריות האסורות על חגרים ויראה לי שאם בא העבד על הזכור ובהמה יהרג שאיסור שתי עריות אלו שונה בכל האדם

עבדים שנשתחררו הרי הן כגרים כל שאסור לגרים אסור להן וכל המותר לגרים מותר להן נותן אדם שפחתו לעבדו או לעבד חבירו ומוסר שפחה אחת לשני עבדים לכתחלה ואינן צריכין שום דבר אלא הרי הן כבהמות ושפחה שהיא מיוחדת לעבד או שאינה מיוחדת אחת היא לפי שאין אישות אלא לישראל או לגוים על הגוים אבל לא *Servo fas est in contubernium accipere matrem suam, quamdiu servus manet, nedum suam filiam aut sororem & quæ sunt id genus ceteras. Etenim jam desit esse prorsus Gentilis, & Incesta Gentilibus interdicta ideo ei non interdiciuntur. At nec Israelitici juris ita fit, ut interdican- tur ei Incesta, quæ Profelytis justis interdiciuntur. Ceterum mihi vi- detur, servum, qui cum masculo aut bestia concubuerit, capite ple- ctendum; quoniam illa duo Incesta æquè ad universum genus huma- num attinent. Quod itidem de adulterioⁿ dicendum. Nam quo- niam servilis Cognatio pro nulla habita est, ideo tantum cetera In- cesta non interdicta esse aiunt servis; alioquin etiam, dum Profely- ti essent duntaxat Domicilii, ad Septem Noachidarum juris capita, ut dictum est, observanda, obstrictis. Servi verò manumissi, ut Prof- elyti planè optimi juris habentur, & quicquid hisce nefas, etiam il- lis nefas erat, & quod hisce fas, fas etiam erat illis. Licuit etiam do- mino, ancillam suam, sive servo suo, sive servo alterius dare; etiam & ancillam unicam binis servis tradere simili modo. Neque discrim- en heic aliquod inter eos habebatur^o & jumenta. Neque aliud est ancilla servo in contubernium conjuncta jus ab ejus, quæ nondum ita conjungitur. Quoniam verum & legitimum conjugium non habetur nisi inter Israelitas (& qui eorum jurium civitatisque sunt participes) aut inter Gentiles ad invicem. Non verò inter servos & ancillas, neque inter hosce & Israelitas. Contubernia autem servorum, ex domini arbitrio nata, quamdiu indissoluta manerent, eousque legitimum conjugium imitabantur, ut inde cum ancilla ita conjuncta adulterium ab ipso domino, antequam dissolverentur, commissum pronuntiarent capite luendum, ut ex superiùs allatis^p liquet. Sed ut contuberniorum ejusmodi dominus ipse solus au- tor erat, ita & pro libitu suo ea, modo etiam suprà indicato, dissolve- bat,*

^a Animad-
vers. ad citat.
Maimonid.
locum,

^o Vide sis Ge-
mar. Bab. ad
sit. Kiddo-
schim cap. 3.
fol. 68 a.

^p Ex Maimo-
nide, superi-
us cap. 7.

bat. Nam ita conjunctorum voluntas, assensus, dissensus, in sola potestate manebat domini. Et pro voluntate alterutrius etiam conjugum legitimorum, extra jus civile Israeliticum cujus participes servos esse volebant, dissolvi, ad eorum mentem, conjugia, antè ostensum est. Atque hinc intelligendum illud ex Maimonide jam citatum, haud dispar esse heic jus ancillæ contubernio conjunctæ & ejus quæ nondum conjungitur. Scilicet minimè dispar fore, quotiescunque dominus contubernium ejusmodi pro libitu dissolverit, & dein cuicunque, ut in fructu prolem haberet, servo ancillam in concubitum tradiderit. Quod verò ad cognationis heic servilis negationem attinet, unde & passim illud habent *עבר אין לו יחס* *servo non est pro sapia seu cognatio*; advertendum etiam est occurrere apud veteres Jurisconsultos Romanos ad ¹ *Leges, serviles cognationes non pertinere*, nec facile ullam servilem videri esse cognationem. Attamen ipsi, dum in tutelis, successionibus id genus Jure tantum civili suo subnixis aliis locum penitus servili cognationi olim (quod & postea ¹ etiam aliquantulum mutatum est) negabant, in jure nihilominus matrimoniali libertinorum ac contuberniis servorum, horum perinde ac ingenuorum cognationem observandam esse volebant, utpote non magis in hisce quàm in illis, ex jure sanguinis, naturalem. Quod itidem de eorum ad finitibus definebant. In contrahendis nempe matrimoniis, naturale jus & pudorem inspiciendum esse. Et quod attinet ad jus ² civile, inquit Ulpianus, *servi pro nullis habentur; non tamen jure naturali, quia quod ad jus naturale attinet omnes homines aequales sunt*. Verum autem seu legitimum connubium, ut Ebraei, ita & Romani veteres servis esse ³ negabant, contubernium eorum, in vitæ communione, conjunctionem nuncupantes & ancillas ita conjunctas ⁴ contubernales. Sed vero ex Novellarum ² & Pontificum ³ jure, satis legitimæ etiam, quemadmodum inter ingenuos, nuptiæ inter servos consistunt. Sed hoc obiter.

¹ Paulus l.¹⁰ ff. tit. de gradibus §. non parimus.¹ Ulpianus l. 2. §. 1. ff. tit. unde Cognati.¹ Instit. tit. de servili cognitione.¹ Paulus l. 14 ff. tit. de ritu Nupt. §. 2.³ 3. Pomponius ibid. l. 8. Justin. Instit. de Nuptiis §. illud.¹ L. 32. ff. de d. serv. Reg. juris.¹ C. tit. de Incest. Nupt. l. 3. Ulpian. tit. de his qui in potestate sunt. Plautus in Asinaria prologo. Paul. sentent. 2. tit. 19.¹ Ulpianus l. 12. §. 33. ff. tit. de Instru. eto.² Nov. 22. §. 78.³ Tit. de conjugio servorum.

De Profelytorum Justitia & Libertinorum, inter se invicem aut cum Gentilibus, Conjugiis. Et qualisnam eorum Cognationis, dum Gentiles erant, item posterorum in Sanctitate, id est postquam Profelyti facti sunt, natorum, in re matrimoniali seu in Coitus interdictis, habita sit ratio.

Inter se invicem, sine exceptione ulla, omnimodi generis Profelyti ac Libertini (dum gentem, unde venerant, tantum spectas) conjugia rite contraxere.

^b Deut. 23.

Neque leges sacras ^b de Ammonitis, Moabit, Idu-

^c Cap. 14.

mæis, Ægyptiis, diversimodè conjugio Originariorum interdictis (ut antetraditum est ^c) ad Profelytos aut Libertinos attinuisse volunt ^d.

^d Maimonid. Isuri Bia cap. 12.

Nimirum quicumque fieret ex gentibus hisce Profelytus aut Libertinus, rite satis inibat conjugium cum Profelyta è gente qualicunque adscita. Uti & Profelyti ceteri qualescunque tum inter se invi-

cem, tum cum foeminis è gentibus illis in Judaisum cooptatis. Neque sexus heic discrimin, neque generationum quales in Deuteronomio memoratæ. Et leges illas ad Originarios seu יהוה קהל Eccle-

siam Domini solummodò spectare docent. Profelytos autem & Libertinos universos simul indigitantes קהל גרים Ecclesiam seu Universitatem Profelytorum, sic ab Ecclesia Domini eos discriminare solent. Sed verò hosce non minùs atque Originarios à Gentiliis

seu Exterorum qui nondum Profelyti aut Libertini facti sunt, uti & à servorum & ancillarum conjugis ac coitu arcendos unanimes statuunt; modò exceptiones illas admittas quæ supra capite duodecimo de Servis, & capite proximè superiori de Ancilla & Mamzere habentur.

Scilicet jus parile, de Mamzere in Profelyti posteris; parile item de Profelyto in servitutem addicto, & de Ancilla partiaria

^e Cap. 4. pag. 162. & 170.

Profelyti. Jam verò quod ad Cognationis Profelytorum & Libertinorum in re matrimoniali jura attinet; ea consideratur aut quæ,

^f Cap. 26.

antequam Profelyti facti sunt, locum habuit, aut quæ postmodum ex susceptione liberorum orta est. Cognationem pristinam omni-

^g Hal. Isuri Bia cap. 14. & Glos. Talmud. Babyl.

modam evanuisse docent per Regenerationem, juxta ea quæ libro secundo ^e fusiùs sunt tradita, uti & in libro de successione ^f in Bo-

hed. cap. 4. fol. 58 a.

na. Et Maimonides ^g; גוי שנתגייר ועבד שנשתחרר הרי הוא כקטן

שנולד

שנולד וכל שאר בשר שהיו לו כשהוא גוי או כשהוא עבד אינן שאר
 בשר ואם נתגייר הוא והם אינו חייב על אחת מהם משום ערוה
 כלל *Quando Gentilis Profelytus fiebat, aut servus Libertinus, uter-*
que instar infantis recens nati habebatur (quod & supra^h explica-^{Lib. 2.}
 tum est.) *Et proximitas sanguinis qualiscunque sive hujus dum Gen-*
tilis erat, sive illius dum servus erat, jam planè desiit esse. Quin etsi
sive hic sive ille in Iudaismum esset cooptatus simul cum proximis suis
de sanguine, illarum nomine, incestus nullius tenebatur. Nam ubi
 consanguinitas seu cognatio nulla reperta est, incestum ejusce nomi-
 ne ut reperiretur, ex qualicunque conjugio, fieri nequissè palam est.
 Unde nec Matrem nec Sororem Uterinam Profelyto seu Libertino
 recens factò interdictam ex hujusmodi legum morumque suorum
 interpretamentis voluere. Et tametsi mater simul, pater, filius, ac
 filia, frater ac soror, Gentiles, unico temporis momento in Judai-
 smum integrum sive ut Profelyti sive ut Libertini cooptarentur; sic
 plane invicem כזרים *ut alieni* erant, nullo cognationis pristinae
 vestigio remanente. Anteⁱ autem monitum est de singulari jure,^{Lib. 2. c. 4.}
 quo nec fraternitas ulla haberetur^k inter Profelytæ jam factæ filios^{pag. 170, 171.}
 quorum alter בקדושה *in Sanctitate* seu postquam Profelyta facta^{Mishn. tit. labimoth c. 11.}
 est, tam conceptus est quàm natus, alter in Sanctitate natus sed extra
 eam, seu antequam Profelyta est facta, conceptus; quod pariter intel-^{11.}
 ligendum de filiabus, & de filio & filia. Nullam nempe inter hu-
 jusmodi natos esse sanguinis relationem, nisi quodlibet par (quale
 de alio quovis numero pariter dicendum) tam conceptum esset
 quàm natum in Sanctitate. Quam ex Regeneratione ortam adver-
 tendum est, Magistris esse solenne, Profelytis Justitiæ & Libertinis,
 non omninò servis licet in Iudaismum, retentâ servitute, cooptatis,
 tribuere. Sed verò quod sic discrimine è tempore Sanctitatis &
 illo quod ante eam præcesserat, atque è conceptu & natalibus con-
 flato tradunt, locum tantùm habuit in liberis quâ se invicem respi-
 ciebant, non quâ respiciebant parentes. Nam tam proles quæ extra
 sanctitatem concepta est, quàm quæ intra eam, pro filio seu filia pa-^{1 Gem. Bab. ad tit. labi-}
 rentibus¹ utrisque (modo utrique saltem Profelyti) censebatur, quan-^{moth cap. 11. fol. 97 b.}
 quam inter hanc & quæ intra sanctitatem nata est, fraternitas habere-

^a Lib. 2. cap.
4. pag. 170.

^a Hal. Ifuri
Bia cap. 14.
atq. in Gem.
Babyl. ad tit.
Iabimoth c.
2. fol. 22 a. &
Sede ad cap.
II. fol. 97 b.

tur nulla; ne quidem inter gemellos, nisi tam conciperentur quam nascerentur in sanctitate. Parentum ita & prolis ad invicem relationem, post novos illos Profelytismi natales seu Regenerationem, ex ipso nascendi tempore, quod insequeretur, pendere volebant (unde & Profelytæ dum gravida erat factæ proles materni generis seu sanctitatis maternæ particeps nascebatur, ut superius^m monuimus). Fratrum verò ac Sororum ex conceptu tantum. Unde interdum evenit, ut, qui eidem parenti filii essent & filia, sibi invicem fratres aut sorores neutiquam censerentur; Adeoque cognatio inde fraterna haberetur nulla, nec cognationis ejusmodi in re matrimoniali aut concubitus interdictis ratio ulla, cum interea paterna & materna planè agnosceretur, adeoque hujusmodi cognationis nomine Matrimonium inter Profelytos & prolem ejusmodi esset, non minùs atque inter alios sic sanguine conjunctos illicitum. Juxta jam dicta nimirum statuunt, dum simpliciora Legis morumque ac scitorum veterum suorum interpretamenta sine placitis ab eis qui rebus præfuere, hac de re superinductis, rotundè tradunt. At verò modamina seu temperamenta superinducta à majoribus aiunt, quæ effectum in Profelyto illum Regenerationis, quo cognationem omnimodam pristinam amitteret, publicæ honestatis seu existimationis causâ, diversimodè heic cohiberent. Ne scilicet ipsis Gentilibus viderentur ipsi laxioribus hac in re, quam par erat, uti moribus. In Temperamentis illis alia erat ratio interdictorum incesti, quibus Gentiles omnes seu universum genus humanum, ex veteri Noachidarum jure, obstringuntur, alia eorum quæ in Lege Mosaica accesserunt, alia item concubitus ex matrimonio, alia sine matrimonio, alia matrimonii ante Regenerationem, alia ejusce quod post inibatur, atq; alia demùm cognationis paternæ, maternæ alia. Statuebant igitur ipsi, ut tam soror quæ fuerat uterina quam mater etiam post Regenerationem Profelyto atque Libertino interdicerentur, idque etiam si antè alterutra harum ducta fuisset. Maimonidesⁿ; דין תורה שמותר לגר שישא אמו או אחותו מאמו שנתגיירו אבל חכמים אכרו דבר זה כדי שלא יאמר באנו מקדושה חמורה לקדושה קלה שאמש היתה לו אסורה והיום מותרת וכן גר שבא על אמו או אחותו והיא בגיורתה

בגיותה הרי זה כבא על הנכרית כצד דין הגרים בעריות של שאר
 בשר אם היה נשוי כשהוא גוי לאמו או לאחותו ונתגיירו מפרישין
 אותן *Ex nudis Legis sacrae interpretamentis est, quod fas fuerit Prof-*
elyto in Vxorem ducere sive Matrem sive Sororem uterinam in Iu-
daismum cooptatas. Interdixere autem hoc Sapientes, ne forte
missitando objiceret Profelytus, Devenimus ex sanctitate graviori
seu strictiori in sanctitatem leviolem laxioremve; eo quod ita eam
quæ heri erat interdicta (nempe ex veteri jure Noachidarum) ho-
die ducere ei fas fuisset. Nihilominus Profelytus qui cum Matre aut
Sorore uterina, dum ipsæ Gentiles adhuc sunt, concumbit, non aliud
facit ac is qui cum fœmina quacunque extera concumbit. Quod ve-
rò ad Profelytorum, de Incestu, sanguinis nomine jus heic in primis spe-
ctat; si Profelytus dum adhuc gentilis esset, sive Matrem sive Soro-
rem (uterinam) in uxorem duxisset, divorcio separabantur. Nec
 contrahi nec constare sinebant matrimonium Profelyti & Matris
 suæ seu Sororis uterinæ. Cum hisce verò concubitus extra matri-
 monium, antequam ipsæ fierent Profelytæ, pro incestu, ratione san-
 guinis pristini, non habebatur. At si, antequam Profelytus factus
 fuisset, aliam quamcunque ex Lege Mosaica interdictam sive nomine
 sanguinis sive affinitatis, Profelytam etiam cum eo factam, duxisset,
 constare sinebant matrimonium. Sic idem, ex sententia veterum,
 Maimonides; ואם היה נשוי לשאר עריות ונתגייר הוא ואשתו אין
 מפרישין אותן *Si verò duxerit quamcunque aliam nomine incesti in-*
terdictam, & postmodum tam ipsa quàm ipse Profelyti fiebant, divor-
tio non separabantur. Uti neque ex sententia forensi separabantur
 conjuges Profelyti, ubi duxerat quis, post Regenerationem, sive pa-
 trui sive fratris germani Uxorem sive Novercam (tamen si etiam post
 Regenerationem maritis copularentur) sive Amitam, sive Germa-
 nam Sororem (quarum omnium proximitas ex patris sanguine pen-
 debat, sive Materteram quæ avi materni, non aviæ, filia, sive filiam
 fui; pristino scilicet sanguinis jure sibi conjunctas. Nam earum quæ
 ex Conceptu simul ac Natalibus, post Regenerationem ortæ, hisce
 aliisve nominibus quempiam contingerent, idem ipsum jus erat,
 quod Ebraeorum. Hinc est quod Thamarem Davidis filiam Anno-

ni fratri rite satis coniungi potuisse existimant, idque ex eo quod sacro sermone occurrit ex hoc iure intellecto. *Quin potius*, inquit^o ad fratrem libidine instantem Thamar, *loquere ad Regem & non negabit me tibi.* Erat, aiunt, Thamar filia Maacæ ex Davidis concubitu, dum ipsa adhuc Gentilis esset neque, ob singulare captivæ formâ venustâ ius, ut supra ostensum est, interdicta. Profelyta autem facta (nam nullam sive Davidis sive Salomonis aliorumve in veteri federe Ebræorum, uxorem non fuisse Profelytam, admittunt, nisi ubi Gentilem planè fuisse nuptiarum tempore disertè affirmatur) nupsit Davidi, cui ex Ahinoama uxore susceptus Amnon. Frater igitur (si naturale ius sanguinis respicias) erat germanus Thamari. Quoniam verò & mater ejus & ipsa etiam, dum mater Gentilis esset, concepta Profelytæ factæ essent, ideo desuisse omnimodam sanguinis volunt inter hosce conjunctionem, adeoque eam conjugio ei potuisse iure copulari. Nec dissimile ius erat earum quæ Profelyti uxori, ab earum quæ sibi, consanguineæ fuere. At verò quæ sanguine ei materno conjunctæ sunt, aut quarum affinitas ex eo pendebat, earum adeò fuit ius diversum (sed ex temperamentis illis à maioribus, ut diximus, adjectis) ut, si, post Regenerationem, harum quampiam duxisset, ex sententia forensi divortio essent separandi. Unde aiunt^p, גר אסור בשאר האם אחר שנתגייר מדברי סופרים ומותר בשאר האב אע"פ שידע בודאי שזה שארו מאביו כגון תאומים שדבר ברור שאביו של זה הוא אביו של זה אע"פ כן לא גזרו על שאר אביו

Interdictum est Profelyto, postquam Profelytus fuerit factus, idque ex sancitis scribarum, cognatis ac adfinibus ex materno sanguine sibi conjunctis, non paterno. *Quin tametsi liquido constaret de paternoinvicem sanguine, veluti ubi Gemelli nascebantur, quorum patrem fuisse unicum certò scimus, paterni sanguinis nomine matrimonium heic non interdictum est.* Sed tantum materni. Hanc igitur ex ejusmodi sancitis licuit Profelyto, non solum sororem ducere uterinam (quæ etiam Gentili vetita) sed nec Materteram, quæ aviæ maternæ filia, nec fratris uterini uxorem, de qua tamen distinctio adhibetur. Interdictam illam esse si fratri uterino nupta esset, ipsi etiam Profelyto; non item si Gentilis moreretur. Qua de re Decisio-

• 2 Sam. 13.
13. ubi hæc R.
David Kim-
chi & Mai-
monid. hal.
Melacim c.
8. R. Bechai
in Biur. fol.
222. col. 4. R.
Moses Miko-
tzi præcept.
affirm. 122.

• Masmoni-
des loco cita-
to, & Gem.
Bab. ad tit.
Iabimoth c.
2. fol. 22. a. &
ad tit. San-
hedrin cap. 4.
fol. 58. a.
Atq; ita in-
telligenda Ge-
mara Hiero-
solymitana
ad tit. Iabi-
moth cap. 11.
fol. 12. col. 1.

cisionem memorant, in causa Naphtimi Profelyti.⁹ qui fratris ute-⁹ *Gemara Bab.*
rini uxorem, nondum scilicet regenerati, duxerat. Qui etiam Prof.^{ad tit. Iabi-}
elytam^r & filiam ejusdem simul duxerat, aut binas sorores uterinas,^{moth cap. II.}
ei earum altera divortio erat ejicienda, alterâ, pro libitu suo, retentâ.^{fol. 98 a.}
Sed obtinuit etiam apud nonnullos¹ opinio eam tantum retinen-¹ *Maimonid.*
dam quacum concubitus antea habitus, ubi cum altera nondum vir *kalaeh. Isuri*
concubuerat. At verò uxori Profelytæ superstes sive matrem ejus-^{Bia cap. 14.}
dem sive filiam (semper in hisce conjunctionem sanguinis, ex natali-^{locis supra}
bus ante Regenerationem, ortam intelligas oportet) ducere jure po-^{citatis aliis}
tuit *בה"הן של גורו אל* *quoniam de his non decrevere scriba*^{ex Gemara}
nisi ubi utraque superstites. Nimirum simul eidem conjungi has *Babylonia.*
nolebant. Quin binas sorores Profelytas, non uterinas, conjugio ¹ *Gemara Hie-*
simul habere permissum est *של גורו בשאר האב* *quoniam nec de-*^{rosolym. ad}
crevere heic de sanguinis conjunctione paterna. ^{tit. Iabimoth}
^{cap. II. fol.}
^{12 a. col. b.}

C A P. XIX.

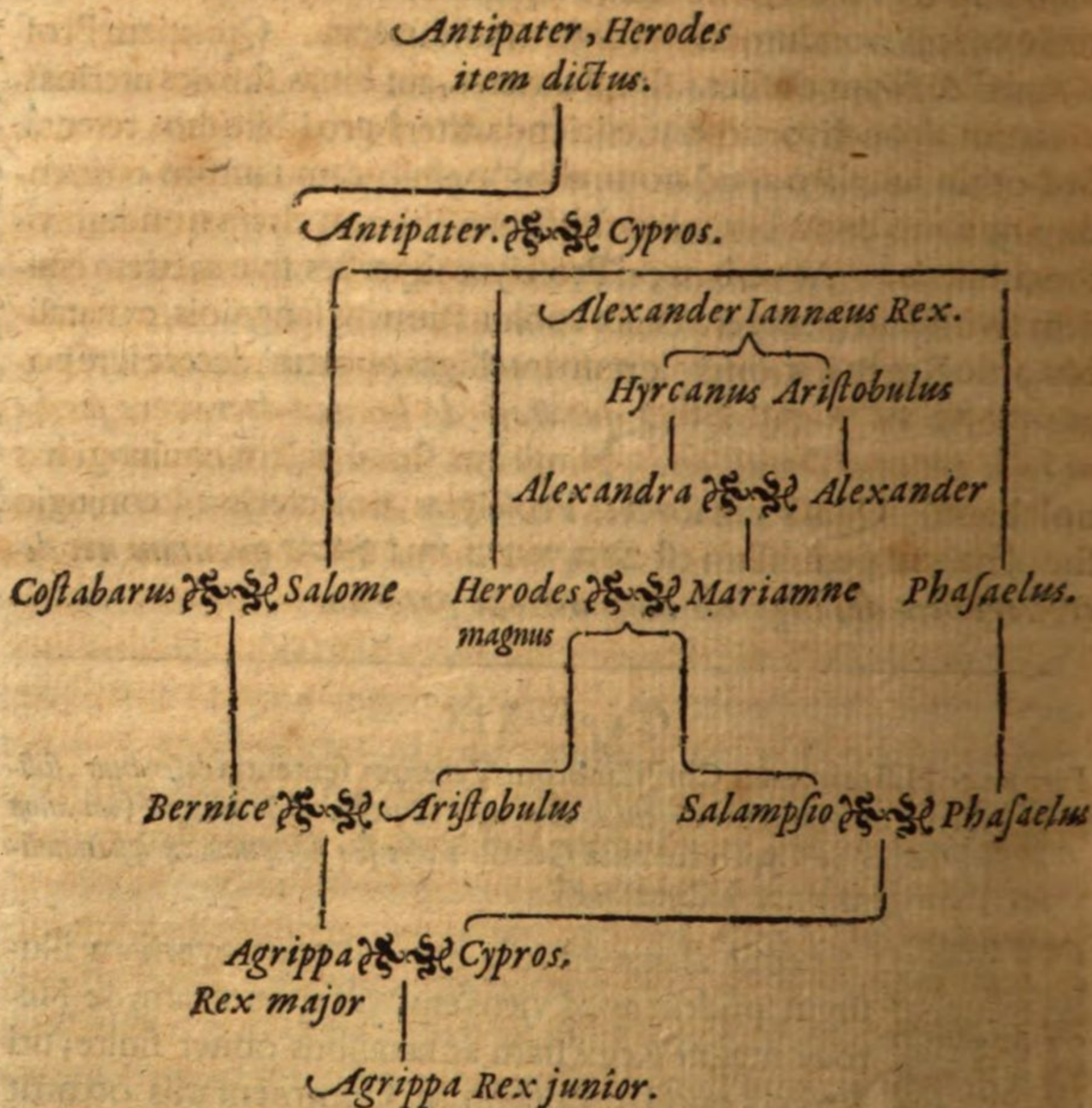
Patrum & Historicorum Christianorum Veterum sententia defenditur; scili-
cet Herodem Magnum Regem, ab Antipatro Idumæo dicto adeoque (uti aiunt
aliqui) Judæo, è Cyprio fœmina Gentili uxore sua susceptum, ex ipsis natali-
bus Alienigenam, nec Judæum fuisse.

HX superiùs allatis difficile non est controversiam illu-
strem, pridem apud viros eruditissimos ortam, de He-
rodis magni Regis statu ac natalibus obiter finire; uti
& illud quod in Ebræorum Commentariis occurrit
de Agrippa Rege, acclamatum scilicet fuisse ei publicè veluti Israeli-
tarum fratri seu Israelitæ, rite intelligere. Satis enim perspecto jure
Gentium quod obtinuit inter Ebræos Profelytosque atque alios
exteræ originis; juxta jam ante explicata, res erit perquam manifesta.
En tibi quantum ad hanc rem, stemma ex Flavio Josepho^r quod u-
triusque natales indicat,

Pppp 3

⁹ *Orig. Ju-*
dæc. lib. 18.
^{c. 7. & vide}
lib. 15. cap. 2.
^{& II. & lib.}
16. cap. 2. &
Haloseos lib.
1. cap. 10. &
18.

Anti-

Quod ad Herodem magnum heic attinet, nemo nescit apud Patres & Historicos veteres Christianos eum passim dici *αλλόφυλον* atque alienigenam. Id quod etiam in Scholasticorum ^u è Messiae adventu disputationibus vetustis admitti solet velut quod dubio caret. In eo enim, illo nomine, collocant translationem primam Imperii Judaici ab Originariis, qui juxta promissionem illam notissimam Judae factam regnarent, in alienigenam. Qua de re differendi locus heic non est. Sed verò nec puto repertus est inter Christianos qui non aut alienigenam aut Profelytum aut ejusmodi quid eum fuisse

^u Io. Bachon.
ad sentent. 3.
dist. 20. q. 2.
art. 1. & pro-
log. in sent. 4.
quest. 1. art. 2.
§. 2.

fuisse à primis Christianismi seculis semper aut affirmarunt aut non negarunt, usque dum ante annos aliquot vir summus Josephus Scaliger, ita planè Judæum seu Originarium esse Herodem hunc voluit^x ut neque alienigenam neque Profelytum existimarit cum censendum. In hunc statim insurrexit Nicolaus Serrarius, vir quidem etiam doctissimus, qui libello Herodes inscripto, novitatem illam refellere conatus est. Habet autem Scaliger heic sequaces suos^y magni nominis, qui & sententiam ejus stabilire pluribus contendunt. Suos item habet Serrarius veterum sententiæ libenter tenaces. Quæ illi congefferunt neutiquam compilabo ego. Attamen de nonnullis quæ vetustissimam Patrum & Historicorum veterum Christianorum sententiam de Herodis peregrinitate firment, & universa in eam pridem adducta breviter refellant, monere heic visum est, sane à nemine quantum scio satis animadversis. Controversiæ summa est, utrùm Herodes hic Antipatri filius, sive regnum Judaicum, sive gentem Israeliticam seu Judaicam ex Abrahamæ semine propagatam spectes, ita civiliter aliquo modo Judæis seu Israelitis eorumve reipublicæ, coetui, Ecclesiæ infereretur, atque ita sive ex Ebraico sive ex Interveniante Gentili jure Civitate Israelitica donatus sit aut frueretur, ut Alienigenæ nomen aut statum ex eodem jure penitus sive exueret sive omninò non haberet. Scilicet ex semine Abrahamæ seu Judæum naturaliter eum fuisse nemo puto veterum præter Nicolaum Damascenum^z assentatorem ejus satis fœdum hujusque sequacem Pseudogorionidem^a qui à Judæis captivitatis Babylonice Antipatrum deducifingunt, unquam ne somniavit quidem. Neque horum autoritas tanta est ut in partes eam, hoc sensu, trahi velit eorum qui veteres heic impugnant, quisquam ni fallor, præter Augustinum Tornium^b. Et quod ex Strabone adfertur, Herodem *Ἰουδαίου* dictum, id est quidem *indigenam*; id planè ad locum natalium attinet, non ad statum quem quærimus, ut ex ipso vocabulo liquet. Etiam scriptoris alioquin maximi auctoritatem, hac in re esse levem satis pronuntiare non dubitemus. Et id quod est nasci in Judæa solum Judæum fecisse nemo puto hætenus rerum Ebraicarum sciens existimavit. In Quæstione autem *ex Ebraico sive ex interveniente Gen-*

^x Animadv.
in Euseb. n.
1983.

^y Isaac C.
saubon. exer-
cit. in Barom.
1. g. 3. Et 4.

^z Apud Jose-
phum lib. 14.
cap. 2.

^a Lib. 4. cap.

37.

^b In Annali-
bus ann.
4018.

te Gen-

^c Act. Apost.
22.25.

^d Epiphanius
lib. 2. hæres.
30.

te Gentium jure dixi. Nam à ratione nimis dissonum est, de statu seu civilitate cujuscunque in aliqua republica aut gente disputare ex jure reipublicæ seu genti illi alieno. D. Paulus civem se esse Romanum Hierosolymis professus est^c, ut legis Portiæ beneficio liberaretur. Nemo rerum æstimator æquus exceptionem illam sive Jure Ebraico seu loci ubi orta est, sive Tarfico, seu Pauli natalium loci, seu aliûs cujuscunque reipublicæ seu imperii præter Romanum, definiendam fuisse non videt. Aut ex Jure Romano seu Cæsareo Romanus dicendus erat civis, aut, ad rem, nullo. Quod pariter dicendum, ubi quæstio (ut apud hæreticos aliquot) fiebat utrùm fuerit etiam ille Ebræus. Scilicet ut illud ex Jure Cæsareo, ita hoc ex Jure Ebræis in usu definiendum. Quo itidem ipsum Ebræum seu Judæum fuisse contra Ebionitas plurima ante secula^d assertum habemus. Variant admodum actus civiles in civitatis passim donatione. Neque minus variant pro diversitate locorum seculorumque, temperamenta quibus civitate donatorum jura ab Originariis ita determinantur ut in horum numero nec civiliter quidem habeantur sive illi sive eorum pòsteri aliter atque jura loci civilia seu Gentium jura ibi Interveniencia permittunt. Obvium est quod dicimus, in legibus & historiis veterum Græcorum atque in jure Quiritum cum eo quod erat Latinitatis comparato. Hodieque ut semper, Anglorum, Gallorum, Hispanorum, aliarum quæ jam florent gentium jura heic invicem valde discrepant. Nec ubi de alicujus statu hujusmodi quæstio fit, ab alio finienda est jure quàm gentis illius ad quam status ille attinget, sive civili sive sibi atque genti alteri interveniente (cujus eadem heic ratio) quod quidem adeo manifestum est, ut de eo breviter monere tantùm paulò cordatiori cuique satis sit superque. Alienigenam autem quemquam seu peregrinum esse aut censeri, atque interim non hostem, juxta varia gentium jura sive Civilia sive Interveniencia, in duplici constituitur genere. Aut in eo quod est omnimodò exterum esse sine ulla civitatis participatione, præter eam quæ ex Jure Naturali seu omnium communi nascitur (qualem passim videmus in iis qui nondum civitate ullatenus donati alienis in terris degunt) aut in eo quod est, ob rationem Originis exteræ seu generis

neris à populo in quem, juxta jura illa, cooptatus quis fuerit (sive illud natalibus qualibuscunque fiat, sive primariâ Civitatis donatione) alieni, ita, in rebus nihilominus civilibus, advenæ seu peregrini nomine ab Originariis distingui, atque ita non deletum peregrinitatis characterem retinere, ut eandem ipsam ob causam, neque ullatenus ob aliam, singularia aliquot sive plura sive pauciora quæ Originariis competant jura neutiquam fortiatur. Nam qui prioris sunt generis, habent cum civibus communia nonnulla, quemadmodum etiam Profelyti Domicilii apud Ebræos. Et qui secundi sunt generis, omnia non habent cum civibus communia. Adeo ut ubicunque defectus istiusmodi communitatis, nomine Originis exteræ, reperiat, ibi necesse sit ut peregrinitatem agnoscamus. Jam verò Herodes spectandus est aut quâ Jure civitatis Israeliticæ aliquo è natalibus frui potuisset, aut quâ in Judaismum ipse, ut Profelytus primò factus, postmodum potuisset cooptari. Quantum ad primum; detur quod volunt heic patrum sententiæ oppugnatores, tam avum ejus quàm patrem Profelytum justitiæ fuisse, etiam & Profelyti prolem patris conditionem sequentem, id est Profelytum natum, pro Judæo Originario habendum (de quo plura mox) certè nihil habetur in stemmate supra exhibito alibive apud veteres quo cum Profelytum natum fuisse sit omninò existimandum. Qua in re certè oppugnantorum argumenti cardo versatur. Scilicet Profelyti uti & Israelitæ proles è Gentili suscepta, Profelyti statum non habuit, sed plane Gentilis erat, adeoque Israeliticæ reipublicæ undiquaque alienigena, ut capitibus duodecimo & decimoquinto supra docetur. Uxor autem Antipatri Herodis patris (quem Profelytum fuisse hætenus admittimus) erat Cypros, quam fatentur omnes Arabissam^e *Joseph. lib. 14 cap. 12.* fuisse, id est planissimè Gentilem. Omnes inquam quorum heic ratio habenda. Nam nihili est quod legitur apud Pseudogorionidem^f, *Lib. 4. cap. 37.* eam fuisse Idumæam. Neque alibi puto occurrit ejusmodi de ea commentum, aut à viris doctis omninò recipitur; tametsi si Idumæa ea fuisset, idque Origine vetustâ, planè Profelyta fuisset (juxta ea quæ mox dicuntur) atque ita Herodes ex ea natus proculdubio Profelytus; sive pater Profelytus sive Gentilis fuisset. Sed verò

³ Cap. 12.² Haros. 20.¹ In Isaiam
cap. 22.

Arabiffa erat Cypros, neque haftenus repertus est inter veteres, cui
eam Profelytam factam esse unquam in mentem venit. Herodes
igitur filius ejus Gentilis erat, seu quod idem est, maternæ conditio-
nis. Atque ita evanescit tota de Idumæis seu Judaicis parentibus
argumenti vis afferri solita. Quod verò existimavit Josephus Sca-
liger Cypron Profelytam factam (ut ex ejus verbis aliam ad rem su-
pra ³ adductis constat) ideo quia aliter ex jure Ebraico ritè Antipatro
conjugi nequibat, non tam afferre argumentum est quàm temerè
fingere. Et quam leviculum est, ideo Herodem natam fuisse Pro-
selytum afferere quia præsumendum non sit Antipatrum contra
jura Ebraica fuisse commissurum? Atque hoc modo nulla omninò
civitatis Israeliticæ participatio ex natalibus erat Herodi, utpote planè
Extero & Gentili, seu peregrino prioris, quod diximus, generis. Sed
verò missâ matre, nullo modo probatum haftenus vidi sive patrem
sive avum Herodis proselytum tempore ejus natalium fuisse. Post-
modum quidem patrem Proselytum factum scribit Epiphanius ^h.
Sed hoc nihil ad Herodis natales. Neque evincit eum sic fuisse quia
D. Hieronymo ⁱ Antipatri Proselyti filius dicatur. Non ideo filii
natalium tempore pater Proselytus, quia Proselytas. Et nisi fuisset,
filius à patre jus Proselyti derivare sibi non potuit, ut manifestum fit
ex eis quæ de Proselytis superius observavimus.

CAP. XX.

*Expenduntur quæ in Patrum de Herode Magno sententiam à viris doctissimis affe-
runtur ex eo quòd pater avusque ejus essent Idumæi, adeoque, ut aiunt, Ju-
dæi. Et de Proselytorum eorumque posterorum quæ universitate, Eccle-
sia seu civitate Ebraica sive donabantur sive arcebantur, tum jure tum peregrini-
tate.*

² Orig. Ju-
daic. 13. cap.
17.

T verò Idumæos insuper aiunt fuisse Herodis avum pa-
tremque; gentem autem illam sub Joanne Hyrcano
Rege annis ante Herodem nonaginta in ritus transi-
isse totam Judaicos adeò ut dein omnes Judæi fierent
& haberentur ^k, id est Proselyti Justitiæ. Quod nec semel memo-
rat Jo-

rat Josephus. Vide quæ supra¹ eadere afferuntur. Atque ipse alicubi ait Joannem Hyrcanum transmutasse τὴν πολιτείαν αὐτῶν εἰς τὰ Ἰουδαίων ἔθνη καὶ νόμιμα vitam ac mores eorum in Iudæorum mores & ritus. Unde & Zonaras de Hyrcano; ὑποτάξας δὲ Ἰδουμαίους ἐπέτρεπεν αὐτοῖς τὴν ἐν τῇ χώρᾳ διαμένειν, εἰ πεποιμένοιτο καὶ ἡρώωνται ἔθελον Ἰουδαίους. Οἱ δὲ ἀπὸ τῶν πατέρων, καὶ τὴν πεποιμένην καὶ τὰ πάντα ὑπένεγκαν subactis Idumæis ea conditione in patria versari concessit si circumciderentur & moribus Iudaicis uterentur. Qui amore natalis soli & circumcisionem & reliqua tolerarunt. Hinc evenisse ut avus Herodis saltem Profelytus esset, Pater verò adeoque ipse natalibus ac sanguine paterno Judæus, atque, ut volunt, civiliter planè Originarius. Ceterùm si concedatur ex eo quod traditur de Idumæis in ritus Iudaicos transeuntibus universis, etiam & Herodis majores ita Judæos factos, adeoque ipsum Judæum ex Idumæis Judæis natum fuisse, certè inde nihil omninò consequitur eum neutiquam populo Israelitico seu Iudaico originario peregrinum ac alienigenam civiliter aut censendum fuisse aut revera extitisse. Et mira est hallucinatio atque iis qui rebus versari videntur Ebraicis nimis indigna, Profelytorum Justitiæ posteros sanguine Israelitico non commistos ob Judæi nomen natalibus acquisitum, peregrinitatem non retinuisse existimare, quod faciunt heic viri magni. Id certissimum est, quandiu manerent originis exteræ probationes, quæ^m, ^m Eusebium hist. Ecclesiast. 1. cap. 7. uti etiam originariorum Judæorum stemmata, in tabulis genealogicis asservari solebant, tum τῶν ὀνόματι Profelytorum, peregrinorum, advenarum, nomen posteris eorum inhæsisse (idque nec Originariorum malevolentia nec invidia, ut perperam aliqui autumarunt; sed ex ipso jure apud Ebræos receptissimo) tum peregrinitatis seu originis exteræ effectus omnimodos qui ad eos, qui primò facti sunt Profelyti, spectabant, perpetuò mansisse. Qua de re consulas, quæ libro secundo fusiùsⁿ tradita sunt. Et de nomine quidem re-ⁿ Cap. 4. pag. tento monet Serrarius^o, testimoniis aliquot adductis. Innumera^{167.} adjici possent. Etiam quæ superiùs attulimus de Ammonitis, Moabitis, Ægyptiis, Idumæis Profelytis (qui, ubi de Profelytis generatim loquuntur Magistri, quemadmodum etiam Nethinæi, excipi solent)^{15.}

fatis evincunt, neque nudam ipsam Profelyti factionem seu in Judaismum cooptationem, neque id quod est nasci è Profelyto, delere originem exteram ejusve characterem civilem; cujus in prioribus jam dictarum duabus gentibus ratio semper ejusmodi habita est ut mares Profelyti post quoruncunque generationes nuptiis Israelitidum perpetuò solo originis illius exteræ nomine, arcerentur, in reliquis binis, ita ut in tertiam itidem generationem utriusque sexus Profelytis, Israeliticis esset abstinendum nuptiis. Quod ad Herodis seculi Idumæos seu qui captivitate Babylonica recentiores sunt, spectare nolle magistros monitum ¹ est. Aliter sane etiam & ejusce juris Idumæis pariter ac Ægyptiis singularis ratio aliqua heic habenda fuerat, saltem si Herodem non fuisse utcunque tertiæ generationis Profelytum admitteretur; qua de re plura in sequentibus. Peregrinitatis autem manifestæ effectus, in Profelytis eorumque posteris, primarii ac illustriores cernebantur tum in muneribus civilibus militaribusque, tum in jure Nuptiali. Muneribus tam civilibus quàm militaribus ita arcebantur ut Originariis præesse ritè nequirent, nec judicia (saltem alia quàm Triumviralia) exercere, idque tantummodò exteræ originis atque peregrinitatis retentæ ac inhaerentis nomine. Maimonides ⁹ ad veterum ¹ mentem אין מעמידין מלך מקהל גרים אפילו אחר כמה דורות עד שתהיה אמו מישראל שנ לא תוכל לתת עליך איש נכרי אשר לא אחזך הוא ולא למלכות בלבד אלא לכל שררות שבישראל לא שרצבא לא שר חמשים לא שר עשרה אפילו ממונה על אמת המים שמחלק ממנה השדות ואין צריך לומר דיין או נשיא שלא יהא אלא מישראל שנ מקרב אחזך תשים עליך מלך כל משימות שאתה משים לא יהיו אלא מקרב אחזך. *Non constituebatur (ex civili scilicet Jure Ebraeorum) rex è castu Profelytorum, ne quidem post quoruncunque generationes, usque dum Mater ejus esset ex Israele* (De Patre Israelita verba non fecit, quoniam ab Israelita è Profelyta, quacum nuptiæ Israelitæ non interdicebantur, susceptum, Originarium atque adgnatione Israelitam fuisse, non in Profelytis censitum, nemo rebus Ebraicis paulò versatior unquam dubitavit; sed ne ob patris Profelyti sanguinem, cum paterno sanguine apud Ebræos familiæ utrinque Israeliticæ tantum distingui solerent,

¹ *supra cap. 14.*

⁹ *Halach. Melakim cap. 1.*

¹ *Videsis Gemar. Babyl.*

ad tit. Iabimoth cap. 12.

fol. 101. & 102. & gloss.

ib. & ad tit. Baba Bathra

c. 1. fol. 3. & ad tit. Sota

c. 7. fol. 41 b.

solerent, dubitaretur ubi Profelytus ex Israelitide prolem genuerat quæ pariter etiam juris erat Israelitici & reverà Israelita natus, idcò de Matre heic signantiùs monuit) *juxta id quod scriptum est*^f non poteris dare super te virum extraneum qui non sit frater tuus. *Neque*^{Deuterom. 17. 15.} *in regno tantum ita se res habuit, verum etiam in universis apud Israelitas præfecturis. Extraneus, seu Profelytus ejusmodi ritè non fit dux exercitus, penceontarcha, Decanus. Imò nec aqueductuum præfectus. Opus non est dicere, eum non ritè fieri Iudicem aut Consistorii Principem.* (pænalibus scilicet Judiciis, idque ex Jure Ebraeorum civili exercendis; Nam Judiciis ex Jure Noachidarum simplici exercendis, etiam Profelytus Domicilii ritè præficiēbatur, nedum Justitiæ, qua de re vide librum septimum^e) *Ratio est quia non ali-*^{Cap. 6. & 7.} *undè atque ex ipsis Israelitis hujusmodi petendi sunt juxta illud è medio fratrum tuorum pones super te regem. Simili modo ceteræ quæ apud te sunt præfecturæ non sint aliunde quam è medio fratrum tuorum.* Et ad locum illum Deuteronomii, Aben Ezra מדרך האמת לא אחיך שאיננו ממשפחת ישראל ולא אדומי אף על פי שכתוב בו אחיך *Revera heic frater tuus non est qui non fuerit de familia Israelitica. Ne quidem Idumaus, tametsi in scriptura^u vocetur ipse*^{Deuterom. 2. 4.} *obiter frater tuus. Quia nec desunt inter Cabalistas^x qui heic velint* מקרב אחיך *è medio fratrum tuorum sonare, per numerorum æqualitatem quam Gematriam seu rationem geometricam vocitant* יהודה משבט *è tribu Juda* (nam ita tam ex horum quàm illorum verborum elementis, quæ numeralia sunt, conficitur numerus 381; qualis ratio explicandi apud homines inter Ebraeos otiosos & nugis hujusmodi satis ridiculè deditos est non infrequens) ac si neminem præter Judæ posteros ritè regno præfici Judaico existimarent. Alii etiam idem quod ex Maimonide citavimus de ceteris dignitatibus generatim affirmantes^y, regiam nullibi ritè constare aiunt, nisi^z ubi è parentibus quorum filia nuptiis sacerdotalibus fuerint idonea^z (quales tantummodo in Synedriis locum habere poterant^z) Rex^z ipse natus esset, id est optimo atque puriori jure Israelitis originariis; non solum non è Profelyto & Profelyta, sed nec è Profanis aut Mamzeribus. Et quod de Rege sic aiunt, ad tempora attinet, quibus suc-

^f Deuterom. 17. 15.

^e Cap. 6. & 7.

^u Deuterom. 2. 4.

^x Baal Haturim ad Deuterom. 17.

^y Moses Mi-kotzi præc. Negat. 221.

^z Maimonid. tit. halach. Sanhedrin cap. 2.

cessione ex sanguine legitimâ non repertâ, ad legem illam sacram esset convolandum. Velut tempore Maccabæorum. Sed interea manifestius nihil est quàm non modò Profelytum primò factum à Magistris heic accipi pro eo qui advena seu alienigena esset, verùm & ejusdem posteros sanguine Israelitico non commistos, etiam hoc nomine, id est exteræ originis causâ, à civilibus muneribus arceri.

^a Gemar. &
gloss. Babyl.
ad tit. Baba
Bathra cap. 1.
fol. 3 b.

Quin & traditio est in corpore Talmudico ^a ideo Herodem hunc ipsum coetum Magistrorum, excepto tantùm Baba Ben Bota, interfecisse, quia locum illum de Rege Judaico constituendo ita interpretabantur ut verba illa *fratres tui* illum planè excluderent. Quod idem est ac si alienigenam seu peregrinum vocâssent. Quemadmodum vero muneribus civilibus ritè fungi nequibant Profelytorum quales diximus posteri, ita nec parilitate cum Israelitis fruebantur in jure nuptiali. Aliis jungi ritè nequibant sive Profelytæ sive earum à Profelytis susceptæ filiæ, quibus Israelitides ritè nubebant. Ritè jungi quibant tam Profelyti Profelytæque posteri utriusque sexus, quàm ipsi aliis quorum nuptiæ Israelitis ex sacra lege interdictæ. Prioris ge-

^b Lib. 2. 1. de
successione in
Pontificatû
cap. 2.

neris fuere sacerdotes, quibus, ut alibi ^b ostendimus, vetitæ sunt ^c וְנָשֵׁי כֹהֲנִים (quod vulgò vertitur meretrix seu scortum) nuptiæ. Atque eo nomine comprehendi ex avita traditione, inter alia, volunt eam, quæ non esset ^c בַּת יִשְׂרָאֵל *Israelitica fæmina* seu *Israelitis originaria*, eâque notione designari etiam Profelytam sive factam sive natam, veluti nondum Originariam sed Peregrinam, dum cum Originariis in juribus hæc singularibus discutiendis comparatur. Secundi generis, seu quorum conjugia Profelytis permittæ, Israelitis tamen Originariis vetita fuere, sunt Mamzeres alique, de quibus antè ^c diximus, ubi etiam de decima Profelytorum generatione, seu nomine illo tandem evanescente sententia habetur heic in primis advertenda. Cum igitur tam dispari essent ab Originariis tum Profelyti primò facti tum eorum posteri jure, idque solummodo exteræ originis seu peregrinitatis nomine, aut inter Alienigenas atque Peregrinos (quæ Originarios spectamus) eos rectè censendos esse necesse est ut fateamur, aut ut inter Originarios eos censentes diversissimæ invicem conditionis personas nullâ cum ratione simul confundamus.

^c Cap. 16.

CAP. XXI.

Utrum sive Herodem sive patrem ejus sive avum ita Idumæum fuisse constet, ut ex Idumæis qui Judæi seu Profelyti Justitiæ integri, sub Joanne Hyrcano Rege, facti essent, eorum ullum fuisse sit credendum. Et de statu Herodis servili, ac de Semijudæis seu Profelytis imperfectis. De Fraternitate Herodis Antipæ & Philippi filiorum Herodis Magni.

Sed verò nondum evincitur, nec puto potest evinci, Herodis sive patrem sive avum ex Idumæis fuisse, qui in ritus transierant Judaicos. Apud Josephum^d quidem^d Antigonas in oratione l. 14. c. 27. & l. 1. Haloseos cap. 5. tum Herodes, tum pater ejus Antipater Idumæus dicitur. Quod tam de advenis apud Idumæos degentibus, quam de Originariis Idumæis seu vetustis illis, qui sub Joanne Hyrcano facti sunt Profelyti, potest intelligi. Tametsi quidem Magistris quorum rationem rarò satis imitatur Josephus, à genere non à loco Exteri, uti & ipsi, soleant denominari. Quin patribus Christianis disertè Antipater Ascalonita^e vocatur & ἐν τῇ Ἰδουμαίᾳ ἀγαγεῖσθαι in Idumæa^e Epiphanius hares. 20. Euseb. in Chron. n. 1983. & hist. Eccles. lib. 1. cap. 6. *de D. Ambrosio in D. Lucam 6. 31. cap. 4.* *خادمًا لبيت الاصنام وهو ابو هيرودس وجنسه من قبرص* & fuit ædituus templi Idolorum, ac pater Herodis, & genus ejus erat ex Cypro. Forte Cypridis Herodis matris (nam ita interdum Cypros vocatur) nomine deceptus hoc de Cypro addit. Josephi autem Epitomator Ebraeus Romanum eum fuisse ait, ut ex verbis ejus infra citatis liquet. Sed interea hæc adeò incerta eò recidunt ut Originarium Idumæum seu ex vetustis illis qui tempore Joannis Hyrcani nomina dederant Judaismo, neque Antipatrum avum neque patrem fuisse potius innuant. Atqui error crassissimus est, autumare quemlibet Idumææ incolam exterumve sive ex Ascalone sive aliunde illuc sedes transferentem post Idumæos sub Hyrcano Judæos factos, itidem Judæum fuisse. Nam apud ipsos Israelitas locus erat etiam Hierosolymistum Profelytis Domicilii (qui planè pagani erant & in se tantum susceperant septem præceptorum Noachidarum

chidarum observationem, ut libris secundo & tertio ostendimus) tum iis qui etiamnum pagani quasi Profelyti fuere ejusmodi seu eorum instar. Quod verò sic Hierosolymis ac in terra sancta ipsis Israelitis licitum erat, id Idumæis, etiam Judæis factis, illicitum suo in territorio fuisse nullo pacto, nisi de contrario constaret, existimandum est. Scilicet credendum, inter Idumæos qui Hyrcano obtemperantes ita Judaismo nomina dederant, ut posteri eorum inde fierent cooptatione Judæi, alios postea habitasse uti inquilinos seu Profelytos Domicilii (Idumæos interim à solo & domo ut fieri amat dictos) nec omninò Judæos, quemadmodum & in terra sancta. Quid igitur obstat quo minùs Antipatrum utrunque, tam avum quam patrem Herodis (si uterque in Idumæa degebat) fuisse Domicilii duntaxat Profelytum, seu Quasi, in Idumæa, id est, planè paganum sentiamus. Nam ex Idumæa affertur, ideo fuisse eos Profelytos Justitiæ quia Idumæi, seu Idumææ incolæ, quod non omninò sequitur, ob rationem jam adductam. Et nuda ita conjectura est, Profelytos eos Justitiæ fuisse. Sed manifestum est, fieri non potuisse, quin saltem Domicilii Profelyti aut Quasi essent, dum aut inter Judæos, penes quos erat aliquatenus libera rerum administratio, sedem habuerint, aut ipsi Judæorum Originariorum subfuerint principi. Adeò ut hoc modo non solum non inter Originarios Judæos civiliter fuerit Herodes, ob natales, censendus, verum etiam nec inter Profelytos Justitiæ, sed tantum inter eos qui aut Profelyti Domicilii aut Quasi fuere. Certè si Profelytus Justitiæ non erat natus, ut volunt heic oppugnatores, corrumpit argumenti quod afferunt vis juxta ipsorum sensum. Nam idem non affirmant de Profelyto facto, quantumvis de nato. Cum nihilominus revera eadem ipsa esset, ratione Originariorum habitæ, conditio nati & facti Profelyti, juxta mores ac scita Jurisconsultorum Ebræorum ut ostensum est. Et simul ac factus quis erat Profelytus, non magis ab Originario distabat Judæo quam Profelytus natus. Atquidum Antipatrum, tum Herodem filium circumcisum ac factum Profelytum (non natum) asserit Epiphanius. Quod tamen, si priorem utriusque statum ritè consideremus, non evincit quidem alterutrum ejusmodi Profelytum factum

factum esse, ut inde vulgaria Profelytorum Justitiæ jura, de quibus quaestio fit, sequerentur. Cum enim Profelytorum Justitiæ alii essent גמורים *perfecti* seu *integri*, alii imperfecti seu manci; & prioris generis fuerint qui aut è Gentilibus Liberæ conditionis in ritus transibant Judaicos, aut Servi qui in ipso transitu seu momento, quo Profelyti fiebant, è lavacro suscipiebantur לשם בן חורין *nomine ingenui liberive*, adeoque manumissi, Libertini nuncupabantur, pari omnimodò cum Profelytis Justitiæ optimi juris conditione; juxta ea quæ libro secundo ostendimus; Posterioris verò generis seu qui imperfecti seu חמישדאן id est, *Semijudæi* fuere, essent servi è Gentilibus seu paganis capti aliterve acquisiti qui לשם עבדות *nomine servitutis* suscipiebantur è lavacro, cum in Judaismum transibant, ולא תגמר גרותם *nec perficiebatur eorum Profelytismus* antequàm Libertini fierent; certè non consequitur, sive Herodem Antipatrum, quia circumcissus est aut Profelytus factus, Profelytum ideo factum esse perfectum seu integrum. Procurator Judææ Antipater constitutus à Julio Cæsare, transisse in ritus dicitur Judaicos seu circumcissus esse cum Herode filio, qui postmodum regnum obtinuit. At verò qualisnam iis tunc temporis status? si servilis, id est, si revera regnum Hasmonaicorum erant servi, non ita difficile est conjicere nomine servitutis retentæ Profelytum utrumque factum solummodò imperfectum, seu Semijudæum. Neque adeò vile erat (aut nunc est) servi revera sic dicti (ut vox ea statum seu conditionem denotat apud Orientales nomen, ut non à viris maximis ornatis præfecturis interdum retineretur. Non ita difficile aio esse hoc conjectari, cum & ipsi Ebræi in commentariis suis expressim prodant, Herodem perpetuò posterosque ejus, è paterno saltem sanguine, fuisse ejusmodi servos, nec minùs Antipatri saltem majores. De Antipatro Epitomator ille Ebræus Josephi, *Non fuit Origo ejus מבני ישראל כי אם מרומים שנפלו עבדים ביד ישראל והם גרים בלבד ולא בני חורין ex Israelitis, sed ex illis Romanis, qui ut servi ceciderunt in manus Israelitarum, existentes tantummodò Profelyti, sed non liberi seu ingenui.* Nam ita vertendus est locus ille; nec filii nobilium pro eo quod est בני חורין quod passim etiam ingenuos atque Liberti-

Josephus de Bello Judæico edit. Basileæ in 8. 1559.

nos Profelytos denotat, substituendum, ut apud doctissimum qui epitomatores illum edidit interpretum. Idem est ac si dixisset, ex iis erat Antipater qui Profelyti imperfecti, id est, non Libertini facti, adeoque (si ad majorum conditionem, statum ejus exigas) nec ipse Libertinus sed imperfectus erat Profelytus. Et certè Profelytus ejusmodi natus erat si majorum ea esset conditio, non factus ut habet Epiphanius; quæ de re operæ pretium non est sollicitius disquirere, cum nil certius sit quàm imperfectos hujusmodi Profelytos seu Servos qui Judaismum susceperant, eorumque posteros id est Semijudæos sive factos sive natos, ante Libertinitatem acquisitam, nec inter Originarios perfectosve Profelytos jurium in republica Ebraica civilium quæ sacra non erant, fuisse omninò participes, sed multò magis quàm Profelytos integros pro alienigenis semper habitos.

⁸ Ad tit. Ba-
ba Bathra c.
i. fol. 3 b. &
R. Gedalia
Iechiades in
Sepher Shal-
sheleth fol.
25 b. Seder
Olam Zora
&c.

⁹ Dicta Gem.
fol. 4 a.

¹⁰ Glossa ibid.

¹¹ Ad tit. A-
boda Zara in
Gem. Bab. c.

i. fol. 10 a.
Adde Baal
Aruch in So-
cab. זין &
Voc. קלניא

¹² Petrus Ga-
latinus de
Arcanis lib.
4. cap. 6.

¹³ Wormatia
in 8. edit. à 2
Munster
1529.

Quod verò ad Herodem attinet; ubi de eo loquuntur Talmudici ve-
teres, disertè cum fuisse asserunt *עבד בית השמונא* *Servum Hasmo-*
naica domus seu familiæ Principum Judææ qui ante Herodem proxi-
mè regnabant. Sic enim legitur in Gemara Babylonia ⁸, uti & illud de
Agrippa Rege sive majore sive Juniore (uterque in Herodis fuit
posteris) à Romanis seu Cæsare dictum *עבדא בישא בתר דעבדן* *Servus es nequam successor servorum Reges se facientium*. Et si
confulas tabulas prosapiæ tuæ genealogicas, quarum & penes nos ex-
emplar est, reperies te nec revera regem nec filium regis esse, sed pro-
gnatum ex *קלניא מיתעבד* quod interpretantur alii ⁹ ex He-
rode *מאלין חורין שנעשה בן חורין* *qui factus est à seipso Libertinus*, seu, qui
è fervili conditione in libertatem sui tantum ex sententia velut servus
rebellis evasit. Nam *קלניא* (quod & *קלניא* scribitur) sumunt ibi
alibique illi ¹⁰ qui sic interpretantur pro eo quod est *liber seu immuni-*
tate donatus. Alii vertunt ad hunc modum ¹¹ *ex Herode Ascalonita*
possessor in servum, periade ac si *קלניא* seu *קלניא* *Calonia* accepissent
pro *קלניא אסאלוניתא* *Ascalonita*. Sed interea Herodem servum fuisse nec
ritè manumissum seu Libertinum aut Profelytum integrum factum,
heic satis asseritur; unde nec posteros ejus fuisse liberos, nedum Prof-
elytos Justitiæ integros. Et in Hebraicis Josippi ¹² seu Josephi, de Sa-
lome sorore Herodis dicitur *שהיא מורע עבדים* *quod esset ex semine*
servo-

servo-

servorum; item de ea simul & de Cyprio matre Herodis, quod Mariamne (Marimi ibi dicta) מִזְרַעַל שְׂאֵינָן מִזְרַעַל מַחֲרַפְתָּ אוֹתָן בְּפָנֵיהֶם עַל שְׂאֵינָן מִזְרַעַל מַחֲרַפְתָּ מִזְרַעַל שְׂאֵינָן מִזְרַעַל מַחֲרַפְתָּ *improperaret eis in faciem quod non essent de semine Israel sed essent profana & ignobiles.* Hinc aliquoties repetitur in corpore Talmudico ⁿ illud ad Herodem posterosque ejus attinens כָּל דְּאָמַר מִבֵּית הַשְּׂמוֹנָאִי אֶתֵּינָא עֲבָדָא הָדָא *quotquot dixerint se è domo Hasmonæorum ortas esse, revera sunt servi, seu conditionis servilis.* Sensus erat; qui post Hasmonæos extinctos in Regnum Judaicum Herodiadæ, illorum sive sanguinem sive jus obtinentes successerunt, servi fuere universi. Nam sustulit eos uti & Mariamnem Hasmonæam uxorem suam Herodes, è quâ tametsi suscepit prolem, ut in stemmate supra exhibito vides, nihilominus Magistri nonnulli illud non agnoscentes, tum illum tum posteros ejus omnes servos fuisse clamitant; aliis de posteris ejus aliquot aliter, ut mox ostendimus, sentientibus. Nonnè igitur primò cum patre (ut scribit Epiphanius) circumciscus est & lotus forsan ab Hyrcano Pontifice summo, cui uterq; servus erat, לְשֵׁם עֲבָדוֹתָּא seu *nomine servitutis* tantum, adeoque factus Profelytus imperfectus seu conditionis duntaxat servilis, nec postquam in Cæsaris gratiam se velut ingenuus transtulerat, seu, ut Magistri loquuntur, נַעֲשָׂה נָן חֹרִין מֵאֲלֵי, *libertatem à se factam nactus erat*, servitutem illam eluere curavit? id est, de solennibus quo Semijudæus hujusmodi perfectus redderetur Profelytus, atque hoc sensu Judæus integer, sollicitus non fuit? de libertate scilicet ac statu, faventia Cæsaris innixus, satis securus. Nec certè, quod advertendum est, injussu sive Hyrcani sive Antigoni Regis Hasmonæorum postremi, quibus revera servus erat Herodes (si Talmudicis credas) Libertinus seu Profelytus integer jure fieri potuit. Nam invito domino, libertas ejusmodi, quæ Libertinum seu Profelytum integrum ex jure faciebat Ebraico, ne à Cæsare quidem aut aliunde ritè potuit adquiri. Atque de Hasmonæis adeo malè meritus est ut nihil supra; & intestina utrinque odia. Neque obstat quòd Mariamnem Israelitidem aliasve ejusdem gentis haberet uxores. Verum quidem est per jus Ebraicum id non licuisse nisi aut Profelyto justo qui integer erat, aut Libertino. Sed, per

ⁿ Gem. Bab. ad Baba Bathra fol. 70 b. & tit. Kiddushim cap. 4. fol. 3 b. & ad Gloss. ib. & vide sis Petrum Galatinum. loco jam indicato.

^o Ioseph. lib.
14. cap. 27.

^o Supra lib. 2.
cap. 5. pag.
176.

spurcissimi tyranni libidinem, scelera tunc temporis quamplurima adeo iusti faciem induerant, ut non omnino sit cur sive de legis sacrae sive de majorum institutorum violatione in coniugiis aliisque rebus ejus dubitemus. Nonne etiam servitutem ejus hujusmodi tacite innuere voluit ipse Antigonus. Rex ritus gentis suae callens, ubi in oratione ad Silonem ac milites Romanos de Regno Herodi non tradendo cum *ιδιώτῳ* ^o καὶ Ἰδουμαῖον τῶν ἐστὶν Ἐμιμαδαίων *virum generis obscuri & Idumaeum, id est Semijudaeum*, appellat? Scilicet Profelytum nondum integrum seu perfectum, seu non Judaeum integrum. Servum quidem non vocat, utpote, ob praefecturae splendorem, ut sit, inter ingenuos, juxta juris Caesarici, cui jam subesse coeperat, ingenuitatem vulgo censitum. Recolendum est heic illud Talmudicorum ^P de hujusmodi imperfectis Profelytis *לא יאמרו כלל הגוים ולכלל ישראל לא באו* *desinebant omnino esse Gentiles seu pagani, nec tamen in universitatem Israeliticam transibant*. Apprimè hoc explicat id, quod de Semijudæo dicitur in Antigoni oratione. Servus erat ex Idumæis, servitutis nomine circumcissus & baptizatus (juxta morem) unde jure Ebraico, ut Profelytus seu Judæus integer, neutiquam fruebatur, utpote Semijudæus tantum habendus. Quod verò ab Antigono praemittitur, Idumæum eum fuisse, perinde ac si tantum gentilitatis retinuisset quantum ei Judaismi integri deerat, id sanè si ad subtiliores apices rituum patriorum exigatur, non ita se revera habuisse ex jam citata regula Talmudicis receptissima liquet. Nam Idumæus quidem esse ita desierat ut exeret patria, nec tamen Judaicam seu novam patriam induerat libertatis defectu. Sed in apicibus hujusmodi hostem iratum etiam libenter errasse, ut gravius ingereret convicium, mirum non est. Quin si non tam statum ejus praesentem quam Originem (ut & fieri solitum) respexit Antigonus, rectissime & juxta etiam Magistrorum subtilitates nemo non videt eum Idumæum nuncupatum; si scilicet ex genere Idumaico. Tantum igitur abest Herodem Magnum inter Judæos, sine exteræ nationis discrimine, censendum fuisse, ut nec inter Profelytos Justitiæ integros seu Libertinos (quales tantum universitati Israeliticæ, sed ut advenæ, conjungebantur) locum hac ratione haberet.

haberet. At verò in disquisitione hac libera de Herodis Magni statu seu conditione nec prætereundum forsan videbitur quod habetur in Evangeliiis⁹, Joannem Baptistam in carcerem conjectum^{9 D. Matth. cap. 14. Marc. 6. &c.} ab Herode Antipa Herodis Magni filio, quia dixerat nefas ei fuisse Herodiadem Philippi fratris sui uxorem sibi sumere. Frater nempe erat Philippus Herodi huic juxta hoc stemma.

Cleopatra & Herodes & Malthaca
Hierosolymitis | magnus | Samaritis
Herodias & Philippus | Herodes Antipas.

Sic Josephus^r; tametsi diversam interim ab ea quæ sacra est de Herodiade & Joanne Baptista tradat^r historiam. Illicitum fuisse Herodiadis & Herodis conjugium dubitare non debemus, ideò quòd^r sic Joannes Baptista, vir sanctissimus, pronuntiaverat. Sed de ratione quâ illicitum non consentiunt scriptores. Sunt quidem inter vetustissimos Christianissimi patres, qui ad legem sacram^r de fratria^r ducenda leviro, sed tantùm ubi frater sine liberis mortuus esset, rem velint attinuisse. Tertullianus^u; *Joannes revolvens Herodem, quòd^u adversus legem uxorem fratris sui defuncti duxisset habentis filiam ex illa (non alias hoc permittente, imò & præcipiente lege, quam si frater illiberis decesserit, ut à fratre ipsius & ex costa ipsius supparetur semen illi) conjectus in carcerem fuerat ab eodem Herode postmodum & occisus.* Atque super hoc alia struit moribus Ecclesiæ Christianæ satis dissona. Verum quidem est, si Philippus mortuus fuisset, & satis constaret Herodiadis filiam puellam illam saltatricem fuisse ab eo susceptam (nam & sic admittit Tertullianus) illicitum fuisse Herodi huic ex lege illa, (modò fratres ejusmodi ii essent ut eâ continerentur) fratriæ conjugium. Sed quidem aut Philippum mortuum tum fuisse, aut prolem ei saltatricem illam aliamve fuisse non ita satis liquet. Imò sine prole decessisse Philippum^x expressim ait nec semel Flavius Josephus; utcunque Pseudo-Gorionidi illi dicatur de Herodiade *והיו לה בנים מאהו* & fuerunt ei liberi ex fratre Herodis; Quod itidem Ebraeorum alii^z affirmant, id quod

^a Lib. 18. c. 7. habet Josephus de Salome, in historia sua de Herodiade^a Philippi, Herodis ac Herodiadis nuptiis, commiscentes. Sed & hi etiam Philippum disertè superstitem fuisse aiunt cum Herodes uxorem ejus duxit. Pseudo-Gorionides; יהוא לקח אשת פילפוס אחיו בעודנו & ille uxorem Philippi fratris sui etiamnum superstitis cepit in uxorem. Sed verò & apud Fl. Josephum res se ita habet. Herodiadem Herodi, Herodis magni filio nuptam (scilicet patruo neptem ex fratre Aristobulo) Ἡ συγχύσει φρονήσεων τῶν πατέρων in contemptum morum patriorum, marito relicto, in conjugium transisse Herodis & ἀνδρὸς & ὁμοπατρὸς ἀδελφῆ qui marito suo erat frater germanus. Ita uterque Herodes dictus, quos & apertè distinguit à Philippo, quem & antè mortuum esse narrare^b videtur. Sed raram non est & binomines haberi homines, maximè in Oriente illo, & Herodis nomen tunc pluribus tribui, quibus alia etiam nomina singularia. Et viri docti id ipsum quod sic de Herodiade ac utroque, Herodis nomine, marito tradit Josephus, pro eo quod in Evangeliiis de Philippo, Herode, & Herodiade legitur, sumunt. Et Salomen priorum nuptiarum filiam pro saltatricula quæ ita in causâ decollationis Joannis Baptistæ. Atquæ ita sanè ad legem illam de fratria leviro ducenda res attinere nequibat, sed ad illam, quæ alienâ uxore cuique interdicitur. Sed verò detur tandem mortuum fuisse tunc Philippum idque illiberem, (ut voluere aliqui) certè nisi Herodes magnus communis utrique pater, Profelytus esset Justitiæ integer seu Libertinus (secundum ea quæ suprâ de eo disputantur) id est, nisi τῇ ἁγιότητι seu sanctitate Profelytismi integrâ frueretur, tam cum Antipam quàm cum Philippum progenuit, ii fratres ad quos lex sive hæc de fratria leviro ducenda, sive illa de fratria ubi demoreretur frater, liberis relictis, interdicta attinere potuit, ne utiquam erant ex Ebræorum moribus censendi; sed planè ut invicem extranei, nullâ ratione sanguinis habitâ. Fraternitatem maternam nullam eis fuisse palam est, sed tantum paternam, si ulla. Et tametsi Philippus è Cleopatra Hierosolymitide, seu Israelitide genitus, planè Israelites seu Originarius ob sanguinem erat maternum (quod perpetuò obtinuit) Antipastamen è Malthaca Samaritide, quæ in universitatem Ebraicam non

^b Origin. 18. cap. 6.

eam non aliter ac Attica seu Romana id est non sine^c solenni Profelyti factione quibat admitti, aut Samaritanus habendus erat, aut, si mater ejus Profelyta fieret, Profelytus. Si hæc non Profelyta esset, planè velut gentilis Ebræis is erat, tametsi Herodes pater ejus fuisset Profelytus. Israelitis autem cum Gentilibus nulla in jure cognatio, adeoque nec cum Antipa ita Philippo fuisset. Sed concedatur Malthacam fuisse Profelytam, adeoque natum fuisse ex ea Antipam Profelytum, idque ita ut ex natalibus illis fraternitas legitima ei & Philippo, ex Ebraeorum moribus, interveniret. Certè ita necessario sequetur Herodem magnum communem eorum patrem Profelytum fuisse seu Libertinum tempore quo utrunque genuit. Id planè evincitur ex eis, quæ superiùs traduntur de fratrum Profelytorum ex conceptu, nec quidem natalibus solis, cognatione. Nam si Herodes Antipas & Philippus non nascerentur Profelyti, sed ipsi facti essent, tunc sibi invicem in re matrimoniali velut planè alieni nec cognati habendi, ut fusiùs ostensum est. Uno enim illud ore pronuntiant גרים שנתיירו ועבדים שנשתחררו אין להם אחוה כלל ^c *Inter Profelytos seu Libertinos recens factos nulla est fraternitas, sed sunt ad invicem velut alieni.* Fratribus quidem recens factis Profelytis singulare præstituebant heic jus majores. Neque ex lege sacra^f de incestu, eos à fratribus arcebant. Arverò ex ejusmodi majorum institutis arcebatur^g frater, Profelytus factus, tantùm à nuptiis uxoris fratris uterini, non à germani. Philippus autem & Antipas uterini planè non erant. Adeò ut nisi Profelyti fuerint utrique nati, neque ad legem illam de Incestu potuerit res, si Philippus scilicet demortuus erat, spectare. Rem subtilioribus relinquo.

^c Epiphanius lib. de Mensuris & ponderibus. & vide sup. lib. 2. cap. 2.

^d Lib. 2. c. 4. pag. 170. & 171. & cap. 18. hujus libri.

^e Maimonid. halach. le-bom We-chalitza. c. 16.

^f Levitic. c. 8. 16.

^g Suprà cap. 18.

CAP. XXII.

Qua ratione id verum fuerit, Agrippam Regem fratrem Israelitis fuisse, adeoque non alienigenam, quemadmodum ab eis ipsi publicè est acclamatum; tametsi esset ex Herodis alienigenæ nepotibus.

Am verò quod ad Agrippam attinet (qui ex Herodis magni nepotibus) acclamationemque ei factam, cum fuisse Israelitarum fratrem; certè nisi ex jure sive nuptiali sive eo quod aliter ad sexuum conjunctionem atque

atque natales inde sequentes apud Ebræos obtinuit, res expendatur, argumentum ex ea sumi non leve potest, quo etiam Herodem magnum, utpote pari (quantum absque juris ejusce ratione scimus) cum nepotibus jure, fratrem, ex Ebræorum sententia publica, sibi fuisse, id est, nec alienigenam, nedum servum, evincatur. Accla-

^h Tit. Sota.
cap. 7 Talm.
Bab. fol. 41.

ⁱ Ad parash.
Sophim fol.
45 a.

^k Cap. 17. 15.

matio illa in Misna ^h memoratur, in *Sepher Siphri* ⁱ, alibique in vetustis eorum commentariis, ubi de solenni regis eorum repetitæ legis lectione verba fiunt. Agrippa Rex cum ad sacra de Rege constituen-

do verba in Deuteronomio ^k inter legendum devenerat, adeoque ad illud *non poteris constituere super te virum* נָבִירִי id est *extraneum*,

sed cum quisit ex fratribus tuis זָלַגוּ עֵינָיו דְּמַעוֹת אָמְרוּ לוֹ לֹא תִתִּירָא אֲגִרִיפָס אַתָּה אַחִינוּ אַתָּה *Lachrymas effudit* (veluti qui existi-

stimaret, saltem dubitare simularet, se extraneum esse, nec eorum, ad legis mentem, fratrem) *cui statim acclamavit* Ebræorum coetus, *ne timeas Agrippa, Frater noster es tu, tu frater noster es*. Agrippam

igitur hunc (quinam intelligendus sit, mox monemus) Herodiadem, fratrem sibi vocarunt Ebræi, nec regno imparem agnoscebant, adeoque velut Israelitam seu Judæum admittebant Originarium, juxta ea quæ capite vicesimo de jure eorum regio è Magistris attulimus. Quod ut rite capiatur, advertendum est binas apud Talmu-

dicos de lege illa sacra reperiri sententias, ut antè etiam tetigimus. Altera est *fratrem tuum* ibi denotare qualemcunque materno san-

^l De success.
in. Pontific.
lib. 2. cap. 2.

^m Rabbi Cha-
naniah ben
Gamaliel in
Gem. Hiero-

solum. ad tit.
Sota cap. 7.
fol. 22. col. 1.

halach. 7. &
Bab. ibid. fol.
41 b. & vide

Thosiphta
ibidem.

ⁿ Hal. Mela-
chim cap. 1.

guine Israelitam, uti etiam quemcunque ab Israelita è Profelyta, Libertina, aut profana, quibuscum scilicet Israelitæ non sacerdoti, conjugia licita erant, susceptum. Et sanguinem solum maternum Is-

raelitam fecisse supra alibique non semel est monitum. Alterâ autem sententiâ (quæ pariter admittit Israelitam materno solo sangui-

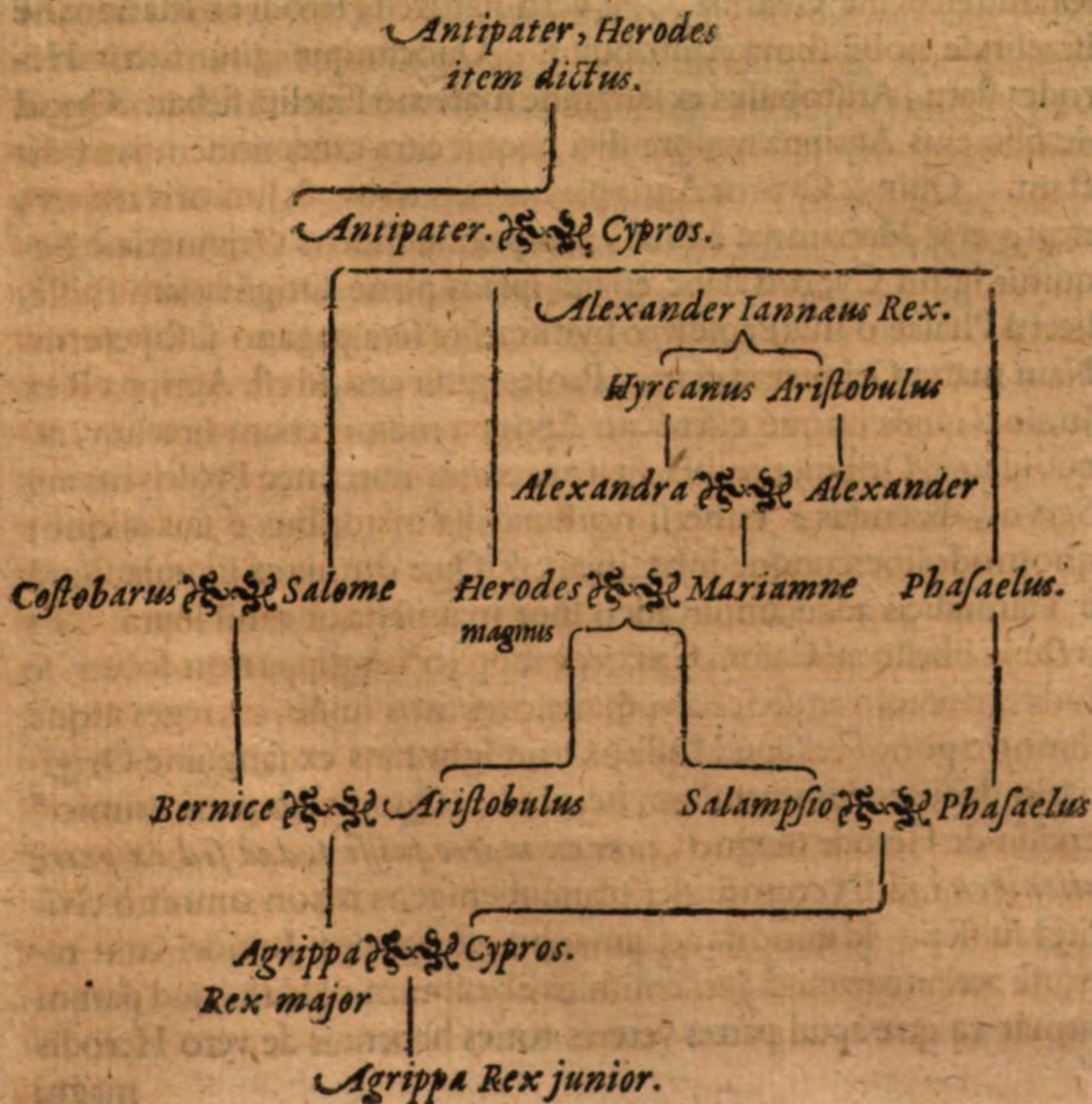
ne fieri) *frater tuus* in allata lege significat fratrem ex utroque parente, & cujus filia sacerdoti conjungi ritè potuisset; ut scilicet exclu-

derentur potissimum profani, juxta ea quæ alibi ^l de sacerdotum nuptiis diximus. Et qui hujus sententiæ tenaces fuere, coetum Ebræo-

rum, ut memoratum est, acclamantium adulationis graviter incusarunt, nec Agrippam fratrem ibi reverà fuisse admiscere, ut videre est in Gemara ^m utraque. At verò juxta sententiam priorem quam

etiam Maimonides ⁿ aliique non pauci amplectuntur, rectissime acclama-

clamarunt Ebraei Agrippæ *Frater noster tu es*, adeoque regno ex hoc jure non impar. Quod interim nihil omninò meliorem facit Herodis, juxta eorum sententiam, statum. Agrippa scilicet hic erat Junior seu Majoris filius. Glossa ad Misnam in qua acclamatio illa narratur; אגריפס המלך מלך ישראל היה מזרעו של הורודוס והוא שחרב בית המקדש בימיו *Agrippa Rex hic Rex erat Israelis è posteris Herodis, atque is erat cui templi excidium coævum.* Agrippa Junior manifestò innuitur; tametsi sint qui^o de patre ejus locum^o illum perperam sumant. Illud autem *Frater noster tu es* explicat eadem Glossa, Obadias Bartenorius, alii, per שאמי מִיִּשְׂרָאֵל *quia mater ejus erat Israelitica.*

¹ Ioseph. Ar-
chaolog. lib.
15. cap. 11.

Qua ratione id fuerit ex stemmate ejus satis liquet; unde certum est, tum Aristobulum Herodis filium atque Agrippam hunc Junio-rem Israelitas fuisse natos, tum Agrippam majorem fuisse planè ex natalibus paganum seu Gentilem, nisi Bernice mater ejus Profelyta integra seu Libertina fuisset. Nam Israelitidem eam non fuisse pa-
lam est, utpote à Costobaro, qui Idumæus fuerat nominis celebris^P, etiam tunc cum gens ea in ritus transibat Judaicos, adeoque, ut cre-
dere par est, Profelytus, è Salome susceptam. Salome autem Anti-
patri filia è Cypro, foemina Gentili; quæ nisi Profelyta aut Liberti-
na facta esset, non aliam præter Gentilem marito Profelyto parere
potuit, juxta antè ostensa. Atque sic & Agrippa ille Gentilis filius
foret, id est planè Gentilis. At verò natus est Herodi ex Mariamne
Israelitide nobilissima Aristobulus. Quocunque igitur fuerit He-
rodes statu, Aristobulus ex sanguine materno Israelita fiebat. Quod
de filio ejus Agrippa majore dici nequit citra exceptionem jam di-
ctam. Quin & Cypros Agrippæ majoris uxor, & Junioris mater,
neptis erat Mariamnæ è filia Salamphione itidem Originaria. Se-
quitur igitur Cypron hanc etiam ipsam planè Originariam fuisse,
licet à Phasaelo sive Profelyto sive Israelita sive pagano susciperetur.
Nam mater Originaria erat. Proles igitur ejus, id est, Agrippa Rex
Junior (qualicunque esset statu Agrippa major) etiam Israelita, at-
que ideo ut Originarius, Israelitarum cœtui frater, nec Profelytus aut
Servus, dicendus; tametsi nomina illa majoribus è suis aliquot
quomodolibet cunque inhæssissent. Quæ omnia ex iis, quæ suprâ
è Talmudicis adducuntur, adeo sunt manifesta, ut nihil supra. Et

¹ Philo lib. de
Legatione ad
Caicum. &
vid. orat. He-
rodis apud
Iosephum Ha-
los lib. 1. cap.
18.

¹ D. Cyrill.
adversus Ju-
lianus lib.
8.

rectè in libello ad Caium Cæsarem supplici¹ Agrippa non solum se
Judæum natum ait, sed etiam & majores suos fuisse, ait, reges atque
summos pontifices apud Judæos, non ignorans ex sanguine Origi-
nario deducendum nataliam heic jus. Quod verò patri eximio¹
excidit de Herode magno, eum ex matre fuisse Iudæam sed ex patre
alienigenam, id si verum fuisset, planè alienigena is non omninò civi-
liter fuisset. Id quod ita acclamatum est Agrippæ Juniori cum ra-
tione acclamationis à Jurisconsultis Ebræorum redditâ, haud parum
firmat ea quæ apud patres veteres toties habentur de vero Herodis

magni

magni statu. Sine legitimâ Originarii sanguinis commistione fratrem non agnoscebant Agrippam. Ex ea tantum Israelitam ac fratrem agnoscunt. Jam verò maiores ejus aut Profelyti Justitiæ fuere seu Libertini, aut minimè. Si non fuerint cadit omninò quicquid de Patrum veterum sententia pridem novatum est. Si fuere, atque ideò alienigenæ nomen eis non tribuendum quis contendat, nã is à receptissima Ebraorum in jure suo civili Gentiumque discernendo sententiâ recedit. Nam illi, ut vides, nullâ Profelyti juris habitâ ratione, ad sanguinem tantum Israeliticum seu Originarium, quo alienigenæ nomen dilueretur, in quæstione de Agrippa confugerunt. Unde etiam factum est, ut in principibus & patribus Synedrii Magni habeant jugum unicum (uti vocant) eorum qui patre Profelyto, matre verò Israelitica nati. Semaiah scilicet & Abtalionem. E posteris fuisse eos aiunt Senacheribi, quem Profelytum factum scribunt. Sed verò adjiciunt^f, הִרָה לָהֶם רְשׁוּת לִשְׁפוֹט אֶת־יִשְׂרָאֵל *potestatem eis seu jus fuisse judicandi Israelitas, quoniam mater eorum erat Israelitica.* Posterioribus Hasmonæorum temporibus simul florere, decantatissimi illi Hilleli & Samæo præceptores.

^f R. Gedalia
in Shalhe-
leth fol. 25 b.
Tuchafin fol.
18 a & 50 a.
67 a. & Gem.
Babylon. ad
tit. Sanhed.
cap. 11.

Libri Quinti FINIS.

DE
JURE NATURALI
ET
GENTIUM

Juxta Disciplinam
EBRÆORUM,
LIBER SEXTUS.

Quintum Juris Noachidarum seu Naturalis, quod Illustrius est, caput seu *Furti Interdictum*, complectitur; quā Originarios, quā Profelytos si-
ve Justitiæ siue Domicilii, aliosque spectat. Et de *Adquisitione & Translatione Domini* tum *Personarum* tum *Rerum*, cum *Modis* suis ac *Temperamentis*, tum ex *Jure Pacis* tum ex *Jure Belli* nasci solitis, Talmudicorum scita sententiasque aperit. Dererum *Occupatione*; *Alienationum* item & *Contractuum* *formulis* atque *vi*. De *Jure Egenorum* seu *Mendicorum*; *Servitute*, *Usuris*, *Bonis aleæ* lucrifactis; aliis selectis quæ ad *Dominium* & *obligationem permissionemque* circa illud ex *jure Pacis* versantem attinent. De *Jure Bellico*, *Victoria*, *Deditione*, *Federibus*, *Tributis*; *Numismate Censu*, & *Didrachmi Pensitatione*, in *Evangelio*; *Captivis*.

CAP. I.

Quid Furti nomine heic contineatur. De Hominum consensu & interposita, circa Rerum Personarumque Dominium ejusque Temperamenta & Modos, fide servandâ, Præceptum Interdicto hoc, *in prævium*, includi. Consensus ejusmodi usus. Supremum Numinis interea Dominium, unde, sine intermedio, interdum, *cis* universalem in rerum initiis donationem, homines domini facti.

Nuris Naturalis seu Noachidarum caput, juxta instituti rationem, Quintum, est *לגנב* *de Furto ac Rapina*; quod scilicet, juxta Magistros heic, est contrectatio, surreptio, detentio rei alienæ uti & damni qualiscunque (citra cædem) alteri illatio contra quam jura, pro varietate seculorum locorumque, introducta præstituant sinuntve. Jura nimirum quæ ut necessariò prævia, supponit & includit interdictum Furti. Nam dum Rem dicimus Alienam, fieri nequit quin & præcedere simul innuamus jura, quibus introductum fuerit & firmatum Dominium, quo alteri ita addicatur illa res, ut alterius non sit. Non aliter atque, ubi (ut libro proximè superiore) alienæ uxoris, viro superstitite, uti & patris demortui uxoris, concubitus, in Capite Juris Naturalis quarto, vetitus est, necessariò sequitur jura contractuum nuptialium, quibus conjuges legitimi fiant, in eodem capite pariter ut prævia includi supponique; adeoque etiam inde fidem conjugalem in contractu interpositam ab uxore neutiquam violandam; sed ita servandam ut sui corporis potestatem alicui præter maritum superstitem non permetteret citra divortium, seu contractus nuptialis renuntiationem seu *אפולעו* suam aut illius *אפומפלעו*, qui Termini etiam seu Modi ac Temperamentâ, ut docent ibi Magistri ex jure simpliciter Naturali, erant fidei hujusmodi interpositioni. Jura autem illa Domini, sive Rerum sive Personarum, seu ejusdem acquisitionis prævia, aut à Numine ipso præstituta sunt instaurataque, aut ab Hominibus inventa & constituta. Originarium Domini acquisitionis jus visitur in Numinis omnium rerum personarumque domini supremi & universalis indultu, quo Tellus rerumque in corpore illo universitas humano generi primò^a concessa est & permissa. ^a *Genes. 1. 28.*

^b *Ibid.* 9. 2. Eiusdem item instaurationis totidem quasi verbis habetur Noach^b posterisque ejus. Quo & spectare volunt Ebraei illud in Mosis Cantico^c, *quando dividebat Altissimus Gentes, quando separabat filias Ade, constituit terminos populorum &c.* Sed & pro solo totius orbis terrarum hærede à Numine constituto à Christianis nonnullis^d sumitur Noachus, quem ut ejusdem dominum filiis partes eorum distribuisse volunt. Indulta etiam à Numine & permessa hominibus ipsis inter se Libertas illa, quam Naturalem nuncupare solemus; cui pro vario ab ipsis jure superinducto diversimodè est postea derogatum. Jam verò de Populorum, Regionum ac Insularum divisione paulò post Diluvium ex hominum dispositione ac invento, tum sacra historia, tum Josephus, Eusebius, Epiphanius, Eustathius Antiochenus, Chronici Alexandrini autor, Cedrenus, alii tum Græcorum, tum Latinorum, etiam & Talmudici^e affatim testantur. Et in seculis insequentibus passim id genus alia ex imperiorum ac dominii translationibus orta conspiciamus. Quicquid enim sive antè sive post Diluvium sic à Numine de Dominio indultum est (modò singularia quædam ita à Numine ipso sine intermedio præstituta ut aliter atque præstituta sunt, se habere non deberent, excipias, de quibus statim etiam monemus) quicquid inquam sic indultum est, ita accipiendum & nunquam non ita à Magistris acceptum est, ut humano generi, pro morum juriumque sive Civilium sive Gentium, superinductorum, ac contractuum, aliarumque rerum quæ vitæ & actibus humanis accedere solent, diversitate, ex eodem permetteretur indultu; singulares insuper Acquisitionum & Translationum Domini inter se Formulas & tam universitatum seu corporum communionem & societatem quàm singulorum dominium individuum qualecunque introducere, adcoque per contractum, occupationem, cessionem, donationem, successionem, emtionem, venditionem, deditioem, adquirere, mutare, transferre, propagare; cujus rei etiam exempla aliquot vetustissima habentur in sacra Abrahamæ historia; ^f atque ita dein accipiendum ut tunc demum Furtum fieret, quoties quis alteri citra cædem damnum inferret, aut id quod alienum inter singulos ita factum est, surriperet, auferret, detineret, aut

(quod

^c *Gen. Hæro-*
solym. ad t. t.
Megilla cap.
1. fol. 71. col.
2. §. 11.

^f *Genes. 14.*
20. 23. 11.
16. 25. §. 6.
9.

(quod idem potius est) sive in societate aut communione, qualis etiam in atreo seculo fingitur, socium suum seu qui pro indiviso secum possidebat, sive alium jure suo uti frui præpediret; id est, præter ipsam damni illationem, tum indultui quem diximus, ac permissioni divinæ actu reniteretur, tum Fidem suam violaret & Consensum quo sive ex contractu seorsim suo, sive ex moribus legibusque aut ab universitate seu parte aliqua humani generis cujus ipse pars esset & propago, aut à gente seu Civitate sua quâ involveretur, superinductis, ipse obligaretur. Nimirum ubi de Humana heic Dispositione simpliciter ac solum videmus, aliter fieri nequit quin hominum Consensum ac Fidem interpositam (quâ sive ex Contractu res aut personæ hujus, illius, alterius fierent, sive ex decreto aut usu Jura ac Mores, juxta quos acquireretur transferreturque Dominium, introducerentur) Interdicti hujus fundamentum esse primarium fateamur, seu quod in idem recidit, Dominiî atque Obligationis Permissionisque quæ circa Dominium versatur, causam esse Fidem illam ac Consensum diffusissimam. In Pacis rebus seu acquisitione & translatione Dominiî tempore pacis, res satis est cuique, puto, manifesta: Pacis enim tam Jura, quàm Contractus, ex Consensu, cui fides adjungitur, sive Expresso & Naturali, sive Tacito & Civili pendent. De Contractibus res est apertissima. Jura autem seu Sanctiones civiles consensu nituntur Expresso & Naturali, eorum qui præsentis agentesque ipsi legibus ferendis ac moribus in usum admittendis interfuerint. Tacito & Civili eorum qui suffragia sua sui que potestatem ita antè aliis, juxta varios rerum publicarum ortus & constitutiones, sive ex deditione sui posterorumque sive aliter permisierint, ut quicquid illi decreverint, eo se hi posterosque suos, absque consensu in rem singularem expresso ac naturali, obligari voluerint. Quem quidem consensum sic Civilem & Tacitum dictum, ex præeunte Naturali seu Expresso, tametsi non in res quæ sequuntur singulares, nasci adeoque etiam Naturalem seu Expressum ex origine dici posse, nemo non videt. Non aliter ferme atque minoris universitatis seu corporis partis etiam Dissensus, non solum civiliter in partis majoris Consensum plerumque transit, atque ita Consensus fit

Civi-

Civilis & Tacitus, verum etiam & Naturalis & Expressus dici pariter potest, quatenus scilicet expressim universitas tota, tam scilicet minor quæ jam dissentiat, quam maior pars (idque tam posterorum quam sui nomine) ante consenserat in perpetuam majoris partis suffragiorum, in rebus definiendis, præponderationem. Quale similiter dicendum ubi in Principibus aliquot solis, legum de Dominio ferendarum qualiumcunque potestas legitima reperta fuerit. Nam tacitus & civilis ibi subditorum, sive ex Contractu sive ex Deditioe aliterve ex usu legitimo, Consensus est prævius, qui ex origine item naturalis & expressus non immerito nuncupandus. Quod verò ad tempora Belli attinet; tametsi vi geritur res, nihilominus ex moribus etiam hominum Consensu introductis admitti videmus utrinque Jus victoriæ, Servitutis, Captivitatis, & quæ Belli aleam sequuntur reliquorum. Etiam ex moribus Consensu utentium firmatis introductum est illud, ut cives reipublicæ alterius in altera sive degentes sive obiter agentes, id est civitate non donati, legibus moribusque subsint loci ubi sive degunt, sive agunt ipsi, utcunque legibus eis, quibus loci cives utantur, variatim disparibus. Id quod passim obtinet ex Gentium scilicet quamplurium Consensu, quo uniuscujusque, in Gentibus illis, civis Consensus civiliter saltem includitur, introductum. Quod pariter de Legationum, id genus aliorum juribus asserendum. Hinc est quòd primarium jam antè dixerim Consensum Fidemque interpositam Dominii atque Obligationis Permissionisque, quæ circa illud versatur, esse fundamentum, dum solum & simpliciter Hominum heic dispositionem intuemur. Sed verò altiùs est planè repetenda causa prima, primumque omnium, quo etiam jam dictum nitatur, fundamentum Dominii atque Obligationis. Id est ab ipsius Numinis præcepto de Contractu, Fide, Consensu servandis; quod palàm visitur in hoc Furti interdicto, eoque necessariò includitur dum quod, ex Contractu aliove acquisitionis seu alienationis genere è fide interposita ac consensu juxta jam dicta introducto, est alienum, id auferre contra quam jura ex Fide itidem ac Consensu interposito nata fiunt, vetatur. Nam ut ejus qui homine superior fuerit, autoritas obligationem reverà inducat, id est

autoritas

autoritas ac imperium ipsius Numinis, pluribus est libro primo ^{Cap. 6.} ostensum. Et quod sic diximus de Juribus ac Contractibus ipsis hominibus in usu, idem dicendum de Modis ac Temperamentis atque id genus reliquis eisdem pro seculorum, locorum, populorum varietate adjici solitis; unde & Modi & Temperamenta atque id genus alia accedunt Dominio & Obligationi Permissionique quæ circa illud versatur, perquam varia; juxta quæ semper, ut juxta amul-
ses singulares, observatio ac violatio interdicti hujus intelligenda. Nam & contractuum & jurium vim habent & ipsa, utpote eorundem partes. Neque sine eis ritè perspectis, quid alienum fuerit aut in quantum alienum dignosci posse, luce clarius est; qua de re plura mox. Sed verò quemadmodum supremum Numinis imperium in præcepto de Consensu ac Fide servanda interdicto Furti incluso, Obligationem juxta ea in quæ ab hominibus ritè consensum est, inducit, ita etiam Numen ipsum ut supremus semper omnium Rerum Personarumque Obligationisque ac Permissionis qualiscunque Dominus, pro libitu suo non solum Dominium humano Consensu qualicunque rite acquisitum, invitis dominis, interdum aliò jussu suo transtulit (ut in Terræ Sanctæ donatione, quâ septem populis ablatâ ditavit Ebræos) sed etiam, uti volunt Magistri, ipsis Ebræis ex indultu singulari permisit alienas subinde aliàs invadere regiones, unde nec contra jus fieri quibat, (quod aliàs interdicti hujus fuisset violatio manifesta,) quippe ab omnimodi juris domino expressim permissum, nec sine jussu supremo, ut fierent victores atque Rerum & Personarum subactarum Domini legitimi. Qua de re plura in sequentibus *. Huc spectant & singularia aliquot in corpore legis ^{* Cap. 12.} Mosaicæ, veluti Decimarum aliarumque rerum Sacerdotibus, Levitis, Pauperibus, assignatio divina, compensationes, & restitutiones quædam ita à Numine tantum præstitutæ ut nec hominum Consensui relictæ fuerint, id genus plura ibi notissima, quibus accedant si quæ sunt alia à Numine Dominis cujusunque generis non permissa solum sed sic assignata ut arbitrio humano non subjaceant.

CAP. II.

Quomodo Noachidas seu Gentiles Interdicto Furti teneri statuant Talmudici. Actus eorum in ditione Ebraica aliquot Furta fuisse, quales in Judæis liciti. Undenam id. E diligenti Temperamentorum & Modorum Domini (quorum exempla è vetustissimis apud Ebræos sanctionibus singularia aliquot afferuntur) consideratione Furta dignosci.

^h Gem. Bab.
ad tit. San-
hed. cap. 7.
fol. 57a. Mai-
mon. halach.
Melach. m
cap. 9.

DE Interdicto Furti, quâ genus humanum illo teneri volunt, Talmudici ad hunc modum docent^h. בן נח חייב על הגזל בין שגזל גוי בין שגזל ישראל ואחר הגזל או הגונב ממון או גונב נפש או כובש שכר שכיר וכיוצא בו אפילו פועל שאכל שלא בשעת מלאכה על הכל הוא חייב והרי הוא בכלל גזלן מה שאין כן בישראל וכן חייב על פחורת *Noachides furti tenebatur sive res Gentilis sive Israelita furatus esset. Neque discrimen erat sive palam sive clam surripuerat, sive bona, sive personam, aut mercenario mercedem detinuerat, aut quid ejusmodi aliud fecerat. Quin si dum operarius esset, comederat (fructus; veluti uvas, olivas) alio tempore quàm quo ipse operabatur, reus item erat furti. Et in omnibus hisce pro Fure habetur. Quod non ita obtinet in Israelita. Quin reus erat si tantillum furatus fuerat, ut nec Prutâ seu nummulo, quo minor nullus, id valeret. Adjiciunt etiam בן נח שגזל פחות משורה si Noachides tantillum furatus esset, aliisque ab eo idem (Noachides alius) eripuisset, uterque gladio etiam ob tantillum plectendus. Quod sic dictum habet in se jus Naturale de Furto, & juris Gentium Ebræis aliisque Gentilibus Interveniens aliquid commixtum. Nimirum ex Interdicti Naturalis vi, uterque ea in specie fur habitus. Poena verò capitalis, quæ ferè Gentilibus in ditione Ebraica quomodocunque reis præstituta, ex Jure illo Gentium orta est. In verbis autem Talmudicorum prioribus tria sunt in primis animadvertenda; Primum, quænam in Furtivam causam heic cadant; Secundum quàm latè Furti nomen in Naturali hoc interdicto se extendat; Tertium, quodnam & unde inter Ebræos & Gentiles seu Noachidas discrimen, quod ibi inveni-*

annuitur. In Furtivam cadere causam videmus tam Personas quàm Res. Atque ut ex jure Cæsareoⁱ, ita & ex hoc Noachidarum, & ex Ebraeorum itidem civili^k, ut Rerum ita Hominum Furtum interdicitur, tum Servorum tum Liberorum. Furti autem nomen, & quod clàm & quod palàm, nec inscio domino, fit, heic continet. Quod clàm fit, peculiari magis vocabulo גניבה vocitant; quod palàm גול & גולה. Sed quoties de Noachidarum furto seu rapina loquuntur, aliud quàm גול seu גולה haud ferè usurpant. Cum verò Damnum cuiquam illatum, aut sit in Bona ejus quod ממונו, aut in Personam quod גופו appellitant, atque Utrunque aut à Personis ipsis quomodocunque inferatur, aut à Quadrupedibus aliisve brutis quæ cuipiam in Bonis, juxta ea quæ in Jure Cæsareo habentur in eo quod est *si quadrupes pauperiem fecerit &c.* Quoties Damnum à Personis ipsis sive rapiendo sive detinendo sive subtrahendo, sive clàm sive palàm id quod alienum est, seu quod alteri ex contractu, deposito, aliterve debetur, contrà quàm jura superinducta sinunt, à Noachide seu Gentili illatum fuerit, Furtum ab eo committi volunt, atque Interdictum hoc Naturale violari. Unde & sub nomine גניבה seu *furti non manifesti* complectuntur dolum malum qualis in Ponderibus & Mensuris falsis adhibendis, agrorum Terminis dimovendis, id genus aliis; & dum Jus Noachidarum docent, etiam ejusmodi dolum unico illo גול *Rapinae* seu *Furti* nomine comprehendunt. At verò Damni illati illam speciem alteram, quæ Pauperies dici solet, à bestiis quæ alicujus in bonis inferri solita, in Noachidarum seu Naturali hoc interdicto contineri nolunt. Scilicet leges sibi habuisse aiunt civiles de bove cornu-
peta^l, quas nec modo dispari intelligunt de bestiis aliis nocivis, ut
& Jurisconsulti Cæsarei suas de quadrupedis pauperie. Et quamplurimas habent in eis explicandis subtilitates, quas & partim habes in titulo Talmudico *Baba Kama* pridem Latinitate donato & commentariis doctissimis explicato à V. CL. Constantino L' Empereur. Atqui inquiunt^m, שור של ישראל שנגח שור של נכרי בין תם בין זיקי מועד פטור לפי שאין הגוים מחייבין את האדם על בהמתו שהזיקה
si Israelita bos cornu feriret bovem Gentilis, (sive bos ille sic facere

ⁱ L. 37. C. 60.
ff. de Furtis.

^k Exod. 21. 16.
Deut. 24. 17.

ad quos locos
Maimonides
halach. Ga-
niba cap. 6.

^l Exod. 21. 28.

^m Maimonid.
halach. Na-
ziki Mam-
mon cap. 2.

consuesceret, sive non) lege non continebatur. Quoniam scilicet Gentiles haud reum habent hominum quempiam ex eo quòd bestia ejus damnum intulerit, id est Jure Noachidarum seu Naturali, ex pauperie sic illata nemo tenetur aut reus fit. Accedit & rationis explicatio, והרי דנין להם כדניהם nam & nos (hac in re) judicamus eos juxta ipsorum leges seu judicia. Nimirum, cum ex legibus illis, quibus ipsi, quatenus Gentiles sunt, nec nostro corpore Israelitico comprehensi, utuntur, pauperiei ejusmodi ratio non habeatur, nec alias præter naturales seu Noachidarum leges sibi ditione in nostra, aliter atque nos permittimus, superinducere queant, neque jure nostro ea de re civili primitus instituto omninò contineantur, nolimus ita eis indulgere, ut commodum ex Israelitæ alicujus damno sic perciperent. Ceterum si inverteretur species, ita ut Gentilis bos feriret bovem Israelitæ, ex pauperie sic illata compensatio ex sententia forensi sequebatur; id est, damnum Israelitæ à Gentili refarciri volebant. Quod, ut jus Gentilibus ipsisque interveniens, ab ipsis in sui commodum introductum est. Aiunt enim, שור של נכרי שנגח שור של ישראל משלם נזק שלם קנס זה הוא לגוים לפי שאינן זהירין במצות ואינן מסלקין היזקן ואם לא תחייב אותן על נזקי בהמתן אין משמרין אותן ומפסידין ממון הבריות Si Gentilis bos feriat bovem Israelitæ, compensatio damni ei præstanda. Quod in hac specie de Gentilibus introductum, quoniam nec præcepta (nostra; seu jura nostra civilia) ad eos spectant, & frequentius damna inferunt. Et nisi reos heic facias eos ob damna à bestiis eorum illata, non coercebunt illas, & hominum bonis plurimum nocebunt. Et diversa esse indigenarum jura ab alienigenarum, novum non est, nec infrequens. Et tum ex superinducto sic jure de compensatione à Gentili, pauperiei nomine, præstandâ, justum erat, ut compensatio ejusmodi Israelitæ petenti addiceretur, tum pariter justum, ut Gentili, qui eo jure non inclusus est, eadem, utpote nec debita, negaretur. Unde atque ex similibus quamplurimis, de Tertio, quod heic animadvertendum, constabit. Scilicet de eo quod est, quodnam & unde inter Ebræos & Gentiles discrimen illud, quod in verbis Talmudicis jam antè adfertur, de Furti Interdicti violatione. Scilicet exceptio ibi duplex est, quâ

qua hac in re Ebraei à Gentilibus discrepant. In altera habetur temperatum ex Jure civili Ebraeorum eoque in Mosaico disertè tradito, Dominium, quo id fieri permittitur, quod ex jure simpliciter Naturali seu Noachidarum planè Furtum esset. In altera, aliud ex majorum Traditionibus temperamentum itidem Domini (quod semper, ut capite superiori diximus, vario hominum consensui ritè initio subjacet, atque ex eorum arbitrato modos recipit) in causa erat, ut id Furtum Ebraeis non esset, quod ex jure simpliciter Naturali tamen esset Furtum. Et utriusque exceptionis exempla adducuntur, ad discrimina id genus alia, quæ innumera esse possent, innuenda. Prior est de operario fructus comedente, verbi gratiâ in vineto, oliveto. Ubi simpliciter Dominia sunt distincta, operario comedere extra ipsum operæ tempus esse volunt idem quod furari. Scilicet alienum jus sibi contra fas arrogare. Ipso autem operæ tempore fas esse ex effectu Conductionis; quâ dominum quemlibet in tantum juri suo renuntiâsse, velut in mercedis operarii partem, præsumebatur, nisi de contrario constaret. Ubi verò sic sunt distincta Dominia, ut temperamentum hoc seu modus eis insuper adjiceretur ex jure loci civili, licere nimirum non solum in operæ suæ tempore, sed etiam dum ipsa vindemia durat, uvæ comedere, quis non videt, tam ipsarum, quas ita carpserit operarius, ipsum etiam esse dominum adeoque eatenus velut partiarium usufructuarium ipsius vineæ, quam ejusce quod his demtis reliquum est, Dominum esse vinitorum. Eadem ipsa est aristarum in coloni agro ratio. Nam ad operarios, videlicet cultores sive vineæ sive agri, conductos tantum, & ad vindemiæ seu messis tempora attinere volunt legem illam unde totum quod præ manibus est, de operarii jure discrimen oritur.

Ingressusⁿ vineam proximi tui, comedere uvas quantum tibi placuerit. Foras autem ne efferas tecum (ut vulgata; si verbum verbo reddideris, in vas tuum non repones) & si intraveris in segetem proximi tui, seu ut vulgata, falce non metes. Ita igitur ex hac lege temperabatur tum vinitoris tum coloni Dominium, ut etiam toto vindemiæ seu messis tempore uvæ aut spicas legere ad statim comedendum operariis (juxta Magistrorum sententiam) liceret inter Israelitas.

^a Deuter. 23.
24. sed & 1.
desis D. Mat-
the. cap. 12.
comm. 1. & c.

^o *Archæolog.*
lib. 4. cap. 8.

^p *Mos. Mi-*
kor. Præcept.
affirm. 122.
&c.

^q *Tit. Kido-*
schim cap. 1.
fol. 2 a. &
Videsis Baal
Aruch in
איטלקי
Isaac Satim
ad Mos. Mi-
kor. fol. 296
col. 1.

^r *D. Matth.*
10. 29. Luc.
12. 6.

^s *Mos. Mi-*
kor. 2. præc.
aff. 48. quem
& vide præ-
cept. affirm.
45. Adde hi-
scæ Machzor
Iud. Germ.
part. 1. fol.
111 b.

Non item Noachidis seu Profelytis Domicilii aut inter eos, nisi tantum ipsis operæ momentis. Neque licentiæ furandi, sed modorum Dominii heic discrimen. Legem autem jam dictam sacram ita explicat Josephus^o, ut *ὅδῳ βαδίζοντες viatores* ea contineri velit, nec *ἐγχωρεῖς indígenas* solum, sed etiam *ξένους externos*. Adde quod occurrit in federe novo de discipulis Christi aristas in via carpentibus, & perpende. Posterior exceptio est de Valore rei surreptæ, qui sacris literis non omnino taxatur. Interdicitur quidem simpliciter Furtum nec semel; de quo cum ex ratione Dominii ejusque modorum & temperamentorum varia sit decernendum, apud Ebræos ipsos Dominium privatum rerum leviuscularum sic temperatum estatque veluti in communionem remigravit, ut ex veterum instituto, si eorum quis *פרוטה פחות משה* id quod minoris minimo nummulo seu *Protâ* valeret^p alteri surriperet, Furti nullo modo teneretur. Nummulus ille *פרוטה* dictus erat באיטר אחד משמנה. *o*ctavapars *Aisara Italica* quod legitur in Misna^q. *Aisara* heic Italica idem, puto, est nummi minutuli genus, quod in passerculorum pretio memoratur apud Evangelistas^r *ἀισαρίων* nomine. Et apud Magistros legitur è veterum esse receptum traditione^s *שהפרוטה* *משקל הצי שעורה על כסף נקי* Nummulum hunc *Protâ* dictum ponderare dimidium grani argenti puri. Ex tantillo seu quantiluncunque surrepto, jure Naturali seu Noachidarum furtum commissum statuebant, sed non ex suo seu sibi civili. Non omninò quòd sibi furari indulgentiùs quàm Noachidis licere velint. Sed quia tantilli singularis esset ipsis, ex majorum institutis, Dominii, ut diximus, atque alia ratio & temperamentum. Id quod si abfuisset, furtum in tantillo surripiendo æque commissum fuisse ab Ebræo censuissent, atque inde tam Numinis placationem quam proximi seu ejus cui damnum illatum est compensationem insequi debuissent. Sed neutri, ob tantillum surreptum, apud se locum esse voluere; neque esse potuisse palàm est, cum nihil omninò sic committeretur adversus Dominii seu juris privati modum quem ipsi sibi, nec interea Gentilibus in eorum ditione agentibus, præscripsissent, adeoque nihil ita surriperetur contra jura Dominii quorum ibi usus. Nam ex-

traditionem Israeliticam manifestum est ab Ebræo etiam furti interdictum surreptione quantulicunque violatum, nisi & ii quorum ditio esset, singularia, quemadmodum Ebræi, de quantitate iura superinduxissent. Quod sanè dicendum de Lacedæmoniis & Ægyptiis,

apud quos furta quædam licita fuisse traditur^t. Nimirum quandam rerum, juxta eorum, quibus legum ferendarum potestas, placita, surreptionem licitam fuisse palam est. Sed in eo quod licitam eam esse voluere, planè dominio rerum apud suos temperamenta tantum

Agellus lib. II. cap. 18. Plut. in Lycargo.

adjecere, unde velut in communionem quandam eousque redigetur. Adeo ut ex singulari jure Domini id justè apud ipsos (non

interea alibi, prout dictum est) fieret quod furti speciem quadammodo imitaretur, Furtum autem non omnino esset. De quo quatenus crimen est, sine Modorum ac Temperamentorum quæ Do-

minio adjici solent, velut Lydio heic lapide, frustra nimis sæpe discernunt, qui de casibus Conscientiæ sollicitius disquirunt. Inde etiam erat juxta constitutionem reipublicæ illius legum ferendarum

morumque introducendorum potestas, privata in rebus nonnullis Dominia, utcunque non sine jussu Numinis primò adquisita, diversimodè temperarant, furta dein esse actus aliquot definebant, qui

aliàs interdicto hoc planè vetarentur. Illustria sunt exempla in decretis illis decem Josuæ וְבֵית דִּינֹו & *Synedrui ejus* (seu eorum penes

quos summum sub introitum in terram Sanctam erat imperium) שְׁמֵרַעִין בְּהֵמָה. I. *tempore quo Terram divisit.* וְהָאֵת הָאָרֶץ דָּקָה בִּיעָרִים שְׂאִילָנֶיהָ גָּסִין אֲבֵל אֵין מֵרַעִין שֶׁם בְּהֵמָה גָּסָה וּבִיעָר שְׂאִילָנֶיהָ דָּקִין אֵין מֵרַעִין בּוֹ לֹא גָסָה וְלֹא דָקָה אֵלֶּיָּה מְדַעֲרָת בַּעֲלֵין

^u *Gem. Bab. ad tit. Baba Kama cap. 7. fol. 80. § 81. Maimonid. halach. Naziki Mammon cap. 5.*

ut minuta pecora^x in sylvis pascere, ubi crassiores essent arbores; non item pecora grandiora. Silva autem cujus tenuiores aut tene-

riores arbores, non pascere nec grandiora nec minuta citra do-

mini consensum. Consensum domini aut in locatione Sylvæ aut in ejusdem postmodum novatione seu mutatione, expressis verbis

^x *Vide tit. Baba Kama cap. 7. §. ult. § ibi Constant. L'Empereur pag. 165.*

Conductori indultum. II. שִׁיְהִיָּה כָּל אָדָם מוֹתֵר לְלַקֵּט עֵצִים מִשְׁדָּה חֶבְרוֹ וְהוּא שִׁיְהִי עֵצִים פְּחוּתִים זְקוּבִים לְהִיּוֹת קוֹצִים כְּמוֹ הַיּוֹמִי וְהַיְגִי וְהוּא שִׁיְהִי לְחִין וּמַחֲבֵרִין וּבִלְבָד שְׁלֹא יִשְׁרַשׁ אֲבֵל שְׂאֵר עֵצִים אֲסוּר

Unicuique hominum (Ebraeorum, in ditione Israelitica) fas esse colli-

gere

gere sibi frutices seu arbuscula in agro alieno, minora scilicet & quae pro spinis habita, veluti rubos & vepres adhuc virides atque crescentes, modo illa non succidat. Arbuscula verò ibi & arbores cetera ei vetantur. III. שיהיה כל אדם מותר ללקט עשבים העולין מאיליהם בכל מקום חוץ משרה תלתן שזרעה לבהמה. *Unicuique hominum fas esse colligere sibi herbas sponte nascentes quocunque locorum, praeter agrum faeno graco, in jumentorum depastionem, satum.* IV. שיהיה אדם קוטם נטיעה בכל מקום חוץ מגרופיות של זית ואינו קוטם מן האילנות אלא כזית וכביצה ובקנים מן הפקק ולמעלה ובגפנים ובשאר האילן מחובו של אילן לא מחודו וכשהתיר לקטום לא התיר אלא מחדש שאינו עושה פירות אבל לא מישן שעושה פירות ואינו קוטם אלא ממקום שאינו רואה פניו *Fas esse cuilibet plantarium quocunque locorum putare, exceptis olivarum termetibus. Ita ut non amplius amputet ex arboribus, quàm quod oliva aut ovo par fuerit, nec ramos alibi putet quàm sursum ab ea parte quâ diffundi cæpit. Nec vites aliàsve arbores in loco ubi rami pauci, sed tantum ubi densi. Nec excindat quid ex veteri arboris parte quæ fructum ferat, sed tantum ex nova quæ nondum ferat fructum. Neque demùm omninò ejusmodi quid faciat, nisi ubi solis radii non admittuntur.* V. שהמעייין היוצא בתחלה בני אותה העיר שיצא בגבולם מסתפקים ממנו אע"פ שאין עקרו בחלקה ואין לאחרים להסתפק עמהם ממנו *Ubi fons fuerit, è quo fluvius intra terminos alicujus urbis seu provinciae labitur, ita utantur fruuntur illius urbis seu provinciae incolae fluvio illo (tametsi fons ejus non fuerit in parte ipsis assignata) ut nec alii cum illis eoutantur fruuntur.* VI. שיהיה כל אדם מותר לצוד דגים מים טבריה והוא שיצוד בחכה בלבד אבל לא יפרוש קלע ויעמיד ספינה שם *Fas fore hominum cuilibet (semper de Ebraeis intellige) pisces captare è mari Tiberiadis, modò scilicet hamis solum modò piscatus fuerit. Neque enim sepimentum qualecunque piscibus capiendis plicatum, paxillis figendo ibi expandet* (ita scilicet קלע explicat glossa Talmudica; nec aliud puto, est ab epochis illis, Tranis, seu remoris piscatoriis, quales in Leonis constitutione^y memorantur) aut navi piscatoriâ utetur alius

alius præter tribuum incolas, quarum partem assignatam mare illud alluit. Sic ex Gemara Maimonides. Verba autem Gemaræ² sunt, ^{*Ad rit. Ba-*}
מחכין בימה של טבריה ובלבד שלא יפרוס קלע ויעמיד את הספינה ^{*ba Kama c.*}
Hamis piscantur (cuilibet piscari sic licet) in mari Tiberiadis; sed ita ^{*7. fol. 81. a.*}
solùm ut sepimentum, quale diximus, non expandat, nec navi pesca-
toriâ utatur. Adeo ut Maimonidi locus ille sic intelligatur, ut ex-
ceptio de sepimento & navi ad eos, qui Tiberiadi confines non es-
sent, solùm spectaret; hamorum autem & retium, quæ injici ut ἀ-
μφίβληται solent, parilis haberetur^a ratio. At verò existimant alii ^{*Magid Mis-*}
hoc Gemaram innuisse, omninò nemini quidem fas fuisse ex veteri ^{*na fol. 340. a.*}
illa constitutione sive naviculâ piscatoriâ sive sepimento quale me-
moratur, uti; sed Tribui, quæ allueretur, fas fuisse לצור ברשתות
לצור ברשתות ומכמרות והשאר בחכה בלבד *piscari retibus & hamis, reliquis verò*
tantummodò hamis. Vide, si placet, de piscationibus Apostolorum,
in hoc mari, apud Evangelistas. Certè Petrus, Andreas, & Philip-
pus ex urbe Bethsaida^b fuere, quæ mari illi vicina. Sed ad decreta ^{*D. Ioann. i.*}
Josue redimus. VII. שכל אדם שצריך לנקביו מסתלק מן הדרך ^{*44. & 12. 21.*}
ונכנס אחורי הגדר שפגע בו ונפנה שם ואפילו בשדה מליאה כרכום
Cuilibet fas fore quoties necesse ei fuerit
ventrem exonerare, è via divertit & pone sepem quæ proximat illud
facere, idque etiamsi locus fuerit croco (aliisve quantivis pretii satio-
nibus) plenus, & fasciculum ad abstergendum ibi sumere. VIII.
התועה בין הכרמים וכיוצא בהן מפסג ועולה מפסג ויורד עד שיציא
Cuilibet per vineam aliumve ejusmodi locum erranti hinc
inde pervagari licebit, usque dum in viam suam redierit. IX.
שרבה הטיט בדרכי הרבים או נקעים מים יש לעוברי דרכים להסתלק
לצדדי הדרכים ומהלכין שם אע"פ שם מהלכין בדרך שיש לה בעלים
Tempore quo cæmose nimis fuerint viæ publicæ aut aquis impeditæ,
fas erit viatoribus, viis ipsis relictis, in vicina quæ adjacent loca se
conferre atque ibi transire; tametsi transierit in via quæ suos ha-
buerit Dominos. X. שימצא במקום ונקבר
בו והוא שלא יהא מוטל על המצר ולא בתוך תחום המדינה
אבל אם נמצא על המצר או שהיה בתוך התחום מביאו לבית
הקברות *Qui forte mortuus repertus fuerit, locum suum sibi acqui-*
ret &

ret & sepeliendus erit loco in ipso quo fuerit repertus, modo is non fuerit angiportus nec intra limites urbis. Tunc enim in locum mortuorum sepultura destinatum avehendus erit. Accedit hisce illud Salomonis; *ויהיו עוברי דרכים מותרין בימות החמה להלך* Viatoribus fas esse tempore aestivo transire per semitas quæ in agris aliorum, usque dum descenderit Pluvia secunda. Id est quasi initium mensis Octobris nostri, qui fere τὸν Marchesuan eorum respondet. In annis scilicet quibus citius evenit. Serotinam autem sub initium mensis insequentis seu Kisleu ponunt. Accedat & illud Ezræ^d, *וְאִישׁ מִן הָעָם אֲשֶׁר לֹא הָיָה בְּמִלְכּוֹת הַמֶּלֶךְ יָבִיאוּ אֶת הָאִישׁ הַהוּא וְאֶת כָּל הָאֲמוֹנָתוֹ וְאֶת כָּל הָאֲמוֹנָתוֹ וְאֶת כָּל הָאֲמוֹנָתוֹ* *omnis qui non venerit in tribus diebus juxta consilium Principum & seniorum, auferetur universa substantia ejus, & ipse abjicietur de cætu transmigrationis.* Variatim heic Modi & Temperamenta Dominio præscripta. Alia sunt ejusmodi non pauca moribus Ebræorum reperta, eaque satis obvia; cujus generis quidem nullâ forsan in republicâ sanctiones defunt. Ideò autem libentiùs ea heic memoravimus, ut inde præmitteretur specimen Modorum ac Temperamentorum, penes Ebræos, Dominio privato publicis sanctionibus adjiciendorum, sine quorum consideratione diligentius habitâ Observatio aliqua aut Violatio interdicti de Furto aut Damno cum Injuria illato omninò in obscuro erat nec ullo intelligi quibat pacto. Sed & cæ de re plura in mox sequentibus.

^a Maimonid.
hal. Mith-
moth Ainiim
cap. 1.

^d Cap. 10. 8.

C A P. III.

Dominium ex diversitate persuasionis circa sacra, apud Ebræos regularitèr non omninò pependisse. Furtum etiam ab ipsis, tam in Gentilis bonis contrectandis, quàm in bonis Judæi, commissum statuebant. De Fraude & Mendacio, tum circa damnum quod Interdicto Furti innuitur, tum simplici, citra ejusmodi damnum. Quod de bonis Gentilis non invadendis tradunt, ad Jura Pacis tantùm attinere, non ad Jura Belli. De Terminis Consuorum non dimovendis.

Non ex aliqua Persuasionis, circa Sacra, discrepantiâ aut nudo religionis discrimine, pendere volebant Ebræi sive Rerum sive Personarum Dominium, seu damni alicujus (citra capitale supplicium atque ea quæ illuc necessaria-

necessariò conducerent, & causam urbis apostasie reæ) illati rationem. Capitale supplicium & quæ illuc necessariò conducerent ideo excepi, quia speciebus aliquot in singularibus, veluti ubi Gentilis suscipere in se præceptorum Noachidarum septem in ditione Israelitica observationem detrectaret, juxta libro secundo ostensa, & ubi apostasie quiquam ex Judæis seu Profelytis Justitiæ rei essent, religionis quidem nomine ultimum^e, idque diversimodè, irrogandum erat supplicium. Sed verò nec comitabatur supplicium ejusmodi bonorum ablatio aut fisci aut ærarii successio. Sed ad hæredes semper pertinere extrà quàm ubi universitas urbis apostasie rea. Ibi enim cum urbe etiam civium bona comburenda, qua de re alibi^f. Sed verò eo simpliciter nomine quòd Gentilis qualiscunque quis esset, etiam Idololatra, aut Judæus apostata, aut hæreticus, bonis non omninò, juxta eos, exuendus erat, aut Dominium ei inde minuendum. Unde & statuebant Furtum, contra sensum Interdicti, quod jam tractamus, ab ipsis committi non minùs in Gentilis Bonis quàm in Judæi contrectandis, quod & superiùs tetigimus. Talmudici^g de Furto clàm commissio verba facientes; כל הגונב ממון משה פרוטה ולמעלה עובר על לא תעשה שנ' לא תגנב ואין לוקין על לאו זה שהרי ניתן לתשלמין שהגנב חייבתו תורה לשלם ואחר הגונב ממון ישראל או הגונב ממון גוי עובר עבודה זרה ואחר הגונב את הגדול או את הקטן אסור לגנוב כל שהוא דין תורה ואסור לגנוב דרך שהוק או לגנב על מנת לשלם הכל שלא ירגיל עצמו בכך

Quisquis (Judæorum) clàm surripuerit bona, quæ nummulo minimo, Pro a dicto, aut pluris valent, interdictum de Furto violat. Nam & scriptum est, non furaberis. At verò non vapulabit hujus interdicti violati nomine. Quoniam scilicet, quod oblatum est restituere debet. Et Restitutio ei à Lege expressim præscribitur. Neque is qui Israelitæ bona furatur, differt ab eo qui bona furatur Gentilis, etiam si Idololatra fuerit. Par item jus, siue quis hominem majorem siue minorem furetur. Furtum nempe omnimodum prohibetur à lege. Nec fas est joco furari, aut animo in integrum restituendi, ne se sic furto quis assuescat. Tantundem etiam aiunt^h de dolo malo in ponderum & mensurarum usu.

^e Deut. 13. &
^f Vide l. 4. cap. 3.

^g De success. in Bona cap. 25.

^h Maimonid. hal. Ganiba cap. 1. sed & vide sis constant. L'Empereur ad tit. Baba Kama cap. 4. §. 3. p. 67.

ⁱ Idem ib. c.

הגוי עובר עבודה זרה אם מדד או שקל בחסר עובר על לא תעשה
והייב להחזיר וכן אסור להטעות את הגוים בחשבון אלא דקדק עמו
Dispar jus non est sive negotietur quis cum Israelita sive cum Gentili,
etiam Idololatra, si aut pondere aut mensura minore quam par est
utatur. Violat enim Interdictum, & ad restituendum tenetur. Si-
militer nec fas est Gentiles calculis subducendis fallere, sed plane
sunt parianda cum eor rationes. Quo adducunt & illud de Profely-

¹ Levit. 25,
50.

to Domicilii qui se redemerit, *computumque*ⁱ *faciet cum emtore*
suo &c. & demum adjiciunt *אע"פ שהוא כבוש תחת ידך קל וחומר*
rationes ex illa Lege pariandæ sunt, tam-
etsi Gentilis fuerit in potestatem tuam redactus, id est ditionis Israe-
liticæ; multo magis, ubi non fuerit in potestatem tuam redactus, seu
nondum ditionis Israeliticæ. Hoc scilicet velut singulare legis sa-
cræ exemplum affertur, quo supponitur in negotiationibus ac con-
tractibus Gentiles neutiquam fuisse defraudandos, aut dolo fallen-
dos. Cujus tamen causam in Naturali Furti interdicto haberi volunt.

^k Maimonid.
hal. Gizila
Wabda cap.
1.

אפילו *Consona habent ubi de Furto palam commissio loquuntur*^k; *אפילו*
גוי עובר עבודה זרה אסור לגזלו או לעשקו ואם גזלו או עשקו יחזיר
Etiam & nefas est bona Gentilis palam eripere, tametsi ipse Idolola-
tra fuerit; uti & bona ejus tametsi sponte ab eo penes te relicta, de-
tinere cum restitui postulaverit, veluti commodatum, mutuum
mercedem, depositum, creditum. Nam qui sic fecerit *העושק* voci-
tant, id est, qui violatâ fide rem palam restituendam deneget. Ita fi-
dem fallere sui ipsorum cuique illicitum ducebant, Contractibus sci-
licet etiam cum Gentilibus, nedum Judæis, initis ritè interpositam;
utpote ex interdicti quod tractamus vi naturali servandam. Adeo-
que in alterius sive Ebræi sive Gentilis damnum (quod scilicet Inter-
dicti hujus sensu juxta jam contineretur) mentiri illis nefas inde ha-
bitum. Dico in damnum quod interdicti hujus sensu contineretur;
id est, sive in bona sive in personam, contra quam jura præstituerent,

¹ Tit. Baba
Metzia cap.
4. & Mas-
monid. hal.
Macira cap.
18.

illatum. Quò spectat in primis illud quod habent de verborum frau-
de in Contractibus non adhibendâ, nec emtore in emtionem sive
mercium laude, sive alio quocunque dolo pelliciendo. Tam de
seipsis quam de Gentilibus pronuntiant¹, *אסור לרמות את בני*
אדם

אדם במקח וממכר או לגנוב את דעתם ואחד גוים ואחד ישראל
 Nefas est decipere quemquam in emtione & ven-
 ditione, uti & in consensum arte pellicere. Quod pariter obtinet
 in Gentilibus atque in Israelitis. Ita scilicet de fide circa Contractus
 & Obligationibus ubi *συνάλλαγμα* intervenirent. Sed verò quan-
 tum video, nudam verborum, cum fallendi ac mentiendi animo,
 prolationem ac promissā dolosā, citra Obligationem ex re contra-
 ctam aut inde contrahendam illicita non existimabant, etiam si actu,
 circa quem versarentur, damnum quidem alteri inferretur, sed non
 cum injuria; nedum ubi nullum ejusmodi damnum. Neque ali-
 ter legem illam suam^m intellexere, *Neque mentiemini, neque falla-*^{m Levit. 19.}
citer agetis, quisquam cum proximo suo. Qualem Gentilem esse non^{II.}
 sumunt. De Mendacii autem apud eos usu ejusmodi licito, adeoque
 fidei sic fallendæ exemplo consulas caput tertium libri quarti, ubi
 circumventio dolosā nec sine mendacio manifesto in exitium Ebraei
 apostatæ qui in puteum decideret, ejusmodi alia permittuntur.
 Animadvertendum autem in primis heic est, id quod de Gentilium
 pariter atque Israelitarum bonis ab ipsis non invadendis, ex hoc in-
 terdicto naturali, tradunt, sic ab ipsis intelligi tantum, ut Israelitarum
 nemini ex jure aliquo Pacis, aut citra Belli publicæ autoritate in-
 dicti rationem Gentilis bona surripere liceret eive damnum contra
 vulgarem Justitiæ, quam vocamus commutativam, amissim inferre.
 Non item ex jure Belli. Hoc enim ejusmodi sibi, idque ex præsti-
 tutoⁿ Numinis, fuisse tradunt, ut ex supremo ipsius omnimodo re-^{n Deut. 20.}
 rum personarumque Dominio, ipsis non solum juberetur septem^{10.}
 populos & Amalekitas subigere ac delere, verum etiam permittere-
 tur, ad augendam, citra causam aliquam aliam, intervenientem ma-
 jestatis Israeliticæ amplitudinem, alienas quascunque terras, bello
 ritè atque ex sententia Synedrii septuaginta unius virum, indicto,
 invadere adeoque Res ac Personas alieni juris in suum redigere.
 Quod planè, juxta illorum scita, temperamentum erat, atque mo-
 dus insignis aliorum Dominio (quatenus arma Ebraeorum respi-
 ciebat) ab eo, qui supremus omnium dominus est, superinductus.
 Unde nec Furti interdictum, nec id quod in Decalogo habetur de

alienis bonis non concupiscendis, bello ejusmodi violari existimabant; idque consequenter satis, dum ex permissione ejusmodi Numinis (quâ & inclusum satis est de jure victoriæ mandatum, de victorum jura perimens) statuebant non minus ipsis jus fuisse, ab Interdicti autore etiam præscriptum, invadendi atque sic bello acquirendi, quàm eis, quos invaderent citra victoriam aut deditionem possidendi retinendique. Sed hac de re, uti & de sententia Ebræorum de Belli jure, quatenus illo alii sive in ipsos sive in alios usi sunt, vide infra capita duodecimum, decimum sextum & quæ sequuntur. Furti nomine contineri etiam volunt, si quis vicini agri terminum seu metas intra confinii lineam aut angulum summoveret, qua de

• Deuter. 19.
14. 27. 17.

re expressim Lex sacra^o; quam tamen, quâ de terminis simpliciter non summovendis loquitur, ad terram sanctam signanter in lege memoratam terminosque in ea, cum tellus distribuere

• Sepher Si-
phri col. 184.
Maimonid.

hal. Ganiba
cap. 7. Mos.
Mikot. Pra-
cept. Negat.
123. Sid. Gloss.

Iarchii &
Paul. Fagiū
ad Deut. 19.
14.

• Archaeolog.
4. cap. 8.

tinere aiunt, atque eum qui ibi summoveret^p, tum interdictum Furti generale, tum hoc de Terminis singulare simul violasse, duplicisque ita violationis fuisse reum, Poenamque flagrorum duplicem subiisse. Rem autem ipsam etiam simpliciter Furtum fuisse. At verò Flavio Josepho legis ipsius sensus videtur esse, perinde ac si ad jura etiam Gentium vicinarum planè spectaret. Verba ejus sunt^q

Mosis personam induentis. Ὅρος γῆς μὴ ἐξέσω κινεῖν μήτε οἰκείας μὴ πάλαιας πρὸς ἃς ἐστὶν ἡμῖν εἰρήνη. Φυλαττέτω δ' ὡς περ θεῶν ψῆφον βέβαιον εἰς αἰῶνα κειμένη ἀναρρεῖν ὡς πόλεων ἐν τῷ θεῷ καὶ σωσεως γινόμενων ἐκ τῶν πλεονεκτῶντων περισσώτερον χωρεῖν βέλεσθαι τῶν ὁρων· μὴ γὰρ μάκρυν εἶναι τὸ καὶ τῶν νόμων ὑπερβαίνειν τὸ πρὸς τὸν ὅρον μετακινουῦντας. Terminos terræ movere nemini liceat, nec proprie, nec alienæ, quibuscum scilicet nobis pax est. Sed cavendum ne, quod

ita velut dei decreto seu calculo figitur, auferatur. Nam causa est bellorum & seditionum, ex eo quòd homines avari volunt terminos ulterius figere. Neque procul à legibus (ceteris) transiliendis abest quisquis terminos summoveat. Dum ait, quibuscum nobis pax est, Gentes innuit, nisi fallor nimium, vicinas aliasque. Quod tamen, interpretationi Talmudicæ non satis est consonum, nisi si interdictum Furti naturale quatenus in Terminis summovendis violatur,

atque

atque singulare hoc de Terminis simul conjungas. Tunc enim ipsam sanè Talmudicorum sententiam (extra belli causam, ritè à Judæis suscepti, juxta inferius ostensa) compendio aperit.

C A P. IV.

Selecta quadam de Domini Adquisitione & Translatione, atque Obligatione & Permissione quæ circa illud versatur. Quorum primum est de Dominio ex simplici Rerum Occupatione acquirendo. De Rebus nondum Occupatis; Rebus Derelictis, & Deperditis. De Profelytorum Justitiæ, qui sine hærede morerentur, Bonis, & de Restitutione rei ab eo ablata Sacerdoti Ephemerie tunc munus obeunti præstandæ. De agro à Gentili sine syngrapha Hæraelitæ vendito. Occupationis tituli ortus.

AM verò ut magis perspectos habeamus Ebraeorum mores & explicationem Talmudicorum sententiam circa Dominium Rerum & Personarum, ejusque Modos & Temperamenta (unde sensus interdicti de Furto penes ipsos eliciendus) idque quàm ipsos quàm Gentiles interdictum illud spectare voluere, intuenda exhibere visum est tum Selecta quædam de Domini Adquisitione & Translatione, & de Obligatione & Permissione, quæ circa illud apud eos diversimodè versabatur ex Juribus Pacis, tum Omnimoda ferè quæ Jure Belli apud eos nitebantur; nimirum quàm Gentes alias spectavit. Sic enim Jus illud totum & ea quæ inde pendent, veluti Indictio, Federa, Deditio, Captivitas, ad Gentium hæc Jus sive Imperativum sive Interveniens attinget. Cujus quidem partes etiam nonnullæ, nec contemnendæ reperiuntur in Selectis illis è Jure Pacis capitibus. Sed in utroque genere, Talmudicorum sententiæ de quæstionibus aliquot circa Dominium, Furtum, Obligationem, Permissionem (quàm comites hæc sunt assidui) illustrioribus apud patres Christianos acriùs disputari solitis visuntur. Selecta hæc ex Jure Pacis Ebræis in usu, generis sunt septemplex.

- I. De Rerum, ex Occupatione simplici, Dominio acquirendo.
- II. De Alienationum & Contractuum formulis atque vi.
- III. De Jure Egenorum.

IV. De

IV. De Personarum in pace acquisitione.

V. De Usuris.

VI. De Bonis aleâ seu certamine alio ludicro lucrifactis.

VII. De Bestiis & Volucris sic nutritis institutisque ut comitatiores redirent, ac de Columbibus capiendis & Columbariis.

Occupatione simplici Dominium juxta Talmudicos plurifariam acquirebatur. Ejus autem Jura maximè videntur in Bonis Nondum Occupatis, in rebus Deperditis seu Derelictis, in Profelytorum qui sine hæredibus obierant Bonis, in agro à Gentili Israelitæ sine syngrapha vendito, & in Reliquiis eorum, quæ ex lege sacra in agrorum proventu & frugibus Egenis relicta sunt. Quod ad horum genus primum attinet seu Bona nondum omninò occupata, ea occu-

^r Halach. Zachia We-mithna c. 1. Et Misna Gemara utraque 1st. Baba Metzia cap. 1. & 1st. Gittin cap. 5. Gemar. Babylonis fol. 59 a. & Tit. Bitza cap. 2. fol. 25. huc spectat Shulcan Aruch l. Chofchen hamispas c. 573.

pantis fieri volunt. Juxta mentem veterum Maimonides^r; ההפקר כל המחזיק בו זכה וכן המדברות והנהרות והנהלים כל שבהן הפקר וכל הקודם בהן זכה כגון העשבים והעצים והפירות של אילנות של יער וכיוצא בהן הצד דגים מן הימים ומן הנהרות או שצד עופות או מיגי חיות הואיל ואין להם בעלים זכה ובלבד שלא יצוד בשדה חברו ואם צד שם קנה ואם היו הדגים בביכרים של בעלים וכן היה ועוף שבביכרים אף על פי שהוא ביכר גדול והוא מחוסר צדה הרי זה של בעל ביכרים והצד משם הרי זה גזלן אבל הלוקח דגים מתוך מצודתו של חברו כשהוא בתוך הים או שלקח חיה ממצודתו כשהיא פרוסה במדבר הרי זה אסור מדברי סופרים ואם היתה המצודה כלי ולקח מתוך המצודה הרי זה גזלן הפורס מצודה בשדה חברו וצד בה חיה או עוף אע"פ שאין לו רשות לעשות דבר זה קנה ואם היה עומד בעל השדה בתוך שדהו ואמר זכתה לי שדה קנה בעל השדה ואין לבעל המצודה כלום דגים שקפצו לתוך הספינה קנה בעל הספינה שזו כחצר המשתמרת היא ואינה חצר המהלכת שהמים הן שמוליכין אותה ואינה הולכת מחמת עצמה

Quod nemini occupatum est, occupanti conceditur. Ita quicquid in locis habetur desertis, fluminibus, ac torrentibus, nemini occupatum est. Et qui primò occupaverit, is ejusce fit dominus. Veluti graminis, Lignorum, Fructuum Arborum sylva, & similium. Qui pisces capit ex maribus aut ex fluminibus, uti & qui volucres aut feras capit, quandoquidem dominum antea non habebant, capientis fiunt.

funt. Excipiendum tamen est, ne venetur quis aut aucupio utatur in agro alieno, ubi nihilominus si aut venetur aut aucupetur, id quod capit, suum fit. Et de piscandi Jure in Tiberiade, vide quod supra occurrit capite secundo. Pergit Maimonides. At vero si aut pisces aut volucres aut ferae vivariis servantur quantislibet, modo liberam venationem, piscationem, seu aucupium praelegant, vivariorum Domini sunt; & qui inde capit, Furtum committit. Quin si quis pisces ex alieno rete, dum in mari est, capit, aut feram ex alieno rete quod in loco deserto expansum est, hoc quidem illicitum habetur ex scitis scribarum. (Neque aliter; quoniam ¹ nondum ab ¹ Maimonid. expandente actu occupantur) Et si rete clausum fuerit (quo sive ^{halach. Ga-} pisces sive ferae includantur) qui ex eo capit, fur est. Si quis rete ^{zila Wabida} expandit in agro alieno, & eo ibi ceperit, sive feram, sive volucrem, ^{cap. 6.} tametsi non licuit ei hoc facere, attamen capti dominus sit, nisi intervenierit antea agri dominus & jus suum ex agri proprietate fuerit professus. Tunc enim ei, sive venator fuerit sive aucups, non conceditur. Pisces qui in Navem subsilierint, Navis domini fiunt, quoniam Navis habetur pro custodia satis firma atque occlusa, non pro ea quae Mobilis aut hinc inde transiens dicitur. Nam ab aquis est quod moveatur aut hinc inde transeat navis, non ex sui natura. Non ita dissimile jus obtinuisse aiunt, ubi res Derelictae seu Deperditae in custodiae locum aliquem stabilem & occlusum, veluti aedes, horrea, atria, antequam quis eas denuo occupaverat, devenerant. Tunc enim statim illius factas fuisse cuius locus ¹ ipse erat. Quod si ¹ Misna & locus non esset occlusus, nec stabilis sed transiens, veluti jumentum in ^{Gemara utraque tit.} via dorsum, aut rerum custodiae non destinatus, veluti agri seu horti ^{Baba Metzia} aperti, tunc ita demum domini loci fiebant res ejusmodi, si disertis ^{cap. 1. & 2.} verbis eas nomine agri hortive praesens vendicaret. Aliter non ^{Maimonid.} dum haberi pro occupatis. Sed ^{halach. Ga-} כל הקודם זכה ^{zela Wabida} quicumque prius ^{cap. 17. & ha-} occupaverat, dominum factum esse. Sic receptissima est Talmudi- ^{lach. Macira} corum sententia. Ex Occupatione autem fundi, qui antea nullius ^{cap. 3.} in Bonis, non sequutum volunt Dominium Occupantis ¹ עד שייעשה ¹ Maimonid. ^{hal. Zacia} וְשֶׁמַעַשׂ בְּגוֹף הָאָרֶץ אוֹ יַעֲבֹד עֲבֹדָה בְּאֵילָן ^{Wemithna} usque dum fundum ipsum ^{cap. 2.} opere aliquo coleret (ut dominus) aut arboribus ejusmodi quid fa-

eeret; veluti pastinando, abnodando, putando. Nam tametsi per plures annos fructus sponte nascentes sibi carpserat, inde citra culturam qualem diximus, Dominum Occupantem fieri nolunt. Hæc quidem sic tradita de Bonis nondum omninò occupatis, ad Jus secundum ipsos tam Gentium aliarum, quam suum pariter attinere palàm est. Neque aliter dicendum de rebus planè Derelictis, seu quarum Dominio domini renuntiaverant, sive inter Ebræos, sive inter Gentiles. Quod verò de rebus Deperditis seu casu amissis affertur, quatenus illud Gentilium Bona spectat, & quantum video, inter Gentiles seu Profelytos Domicilii invicem ipsos, obtinuisse volunt quidem non aliter atque idem quod dictum est de Bonis nondum omninò occupatis. Nimirum simulac Bona Gentilis deperdita quis in sui potestatem, ut dictum est, occupatione redegerat, ea Occupantis facta esse. Nam dum tam Bona Gentilium quam Israelitarum contra recepta Domini jura contrectare nefas fuisse, ut ostensum est, docent^x, fas tamen fuisse tradunt rem^y Gentilem deperditam repertori planè ut suam detinere, *אבידה הגוי מותרת rem a Gentili deperditam fas est retinere*. Quin licet non magis Gentilem calculo fallere quam Israelitam, fas ducerent (ut & monitum est supra) nihilominus si in calculis negotiationis subducendis hallucinaretur ipse Gentilis adeoque nummos ab Israelita sibi debitos putando prætermitteret, fas aiunt hosce Israelitam retinere, nec pro reliquatore seu qui æris aliquod alieni dein retineret habendum. *טעור הגוי כאבידתו ומותרת והוא שטעה מעצמו אבל De eo quod ex errore Gentilis in rationibus putandis prætermissum est, idem jus obtinuit quod de re ab illo deperdita. Adeoque retinere illud fas est. Sed nefas in causa esse ut sic erret, seu fallere eum.* Neque hæc ex alia ratione pendere, quantum didici, volunt, præter eam quæ est, ex Jure Naturali, tum rei deperditæ Dominium repertori patere, tum obligationem pristinam desinere in quantum creditor aut socius in rationibus putandis ipse se, non debitor aut socius alter, fefellerit. Ipsis autem sibi Jus heic aiunt fuisse singulare seu civile, ad Gentiles non attinens; videlicet, hoc quod

^x Et Vide
Exod. 22. 21.
Vers. Mun-
steri.

^y Maimonid.
halach. Ga-
zila Waibda
cap. 11. & Vi-
de Mikotz.
præcept. af-
firm. 74. &
Shulcan A-
ruch lib.
Chofchen
hamispas
cap. 259.

^z Dent. 22. 1.

in lege sacra^z præscribitur. *Fratri tui Bovem aut pecus &c. redu-
ces eos*

ees eos ad fratrem tuum &c. restituesque illi &c. sic quoque facies de asino ejus, & sic ages cum vestimento ejus & similiter facies לכל אחד אחד cum omni re perditā fratris tui quam ille perdidit & tu invenisti eam; non enim poteris occultare eam. Hinc tradunt nefas fuisse Israelitæ retinere ut suum, quicquid Israelita alter perdidit. Quod tamen sic etiam temperant, ut, si palam desperaret dominus ipse rem sic amissam ullibi reperire, pro derelicto res ea haberetur, neque ex lege restituenda. Distinguunt etiam inter res ita signatas, ut per signa sibi singularia eas suas esse dominus probare posset (post præconium tertium & subinde quartum; nam ut etiam id fieret mos superinductus est) atque eas, quibus nulla ejusmodi signa. De posterioris generis omnibus, præsumebatur dominum desperasse, non item de priori, nisi palam id profiteretur dominus; illas igitur sine præconio retinuisse, non obstante lege illa sacra, nefas; non item has. Talmudici^a, כל דבר שיש לו סימנים הרי הוא בחזקת שיש לו תובעין וחייב להחזיר אבל דבר שאין לו תובעין אלא נתיאשו ממנו הבעלים הרי הוא של מוצאו אע"פ שיש בו סימנים זה הכלל באבידה כל דבר שאין בו סימן כיון שאבד וידעו הבעלים שאבד הרי זה בחזקת שנתאשו בעליו ממנו כגון מסמר אחד או מחט אחת או מטבע אחד שהרי אינן יכולין ליתן סימן להחזירו להן ולפיכך הרי הוא לזה שמצאו וכל דבר שיש בו סימן כגון שמלה ובהמה הרי זה בחזקת שלא נתיאשו ממנו בעליו שהרי דעתן תלוין ליתן סימן שיש בו ויחזיר להן לפיכך המוצאו חייב להכריז אלא אם כן ידע שנתאשו הבעלים כגון ששמע אותם אומרים ווי לחסרון כוס וכיוצא בדברים Quoties in re deperdita reperta fuerint signa, præsumendum erat non de fore qui eam repeterent, & reddenda erat. Quod singulariter dictum sic intelligendum ut etiam, ubi res haberet quidem signa, si domini desperarent de ea (ita ut planè ipsis pro derelicto haberetur) repertientis fieret. Regula hæc est universalis de re deperdita. Quoties res non signata deperdita fuerit, eamque deperditam esse cognoverint domini, præsumendum erat de ea illos desperasse; veluti clavus unicus, acus sartoria unica, nummus unicus. Nam signa indicare nequibant unde sic dignoscerentur ut reddi deberent. Vnde

^a Maimonid.
hal. Gazila
Wabida cap.
14.

evenit rem ejusmodi reperientis fuisse. Quoties autem rei deperdita esset signum, veluti tunica, aut jumento, præsumentum erat de ea dominos non desperasse. Nam palam est illos potuisse signa indicare, ut sic sibi restituerentur. Vnde præconium facere tenebatur qui repererat, nisi certò sciret dominos de ea desperasse, veluti si audiret eos dixisse, vae mihi ob marsupium deperditum (nunquam de nuò reperiendum) aut similia quæ manifestum facerent eos desperasse. Nam tunc res illa deperdita etiam reperientis fiebat. Saxum in suburbio Hierosolymitano excelsum suggestus erat præconi, qui hac formula utebatur *מי שאבד לו בהמה* quisnam est qui jumentum aut pecus perdidit? Et sic de ceteris. Subtilitates habent hac de re plures, quas prætereo. De præcone quidem etiam loquitur heic Josephus^b, sed aliter multò atque Talmudici. Quorum interea neque omittenda hæc exceptio; Prævaricatorum^c quos *מניין* nuncupant, seu Israelitarum qui in contemptum planè numinis legem violarent, & eorum ex eis qui legem & prophetias abnegarent, res deperditas non omninò fuisse ex jure sibi Ebræorum civili restituendas. Neque enim illis relictum fatis nomen fratris, quod in lege^d sacra usurpatur, adeoque non illis inde sublevamen. Ita demum non ex Jure Naturali seu Universalis, sed ex suo sibi civili rerum Deperditarum Restitutionem pendere volebant. Quam quidem & locum habere debuisse interdum aiunt in rebus Gentilium deperditis & ab ipso Israelita repertis. Sed non ex jure quo obligarentur ipsi, sed ideo tantum ut per ejusmodi restitutionem inter Gentiles, quibus ullatenus subessent, humaniùs ipsi exciperentur. Aliter ne quidem licitam esse volebant ejusmodi restitutionem Gentili Idololatæ, ne scilicet liberalitate ejusmodi Idololatriæ opem ipsi subministrare viderentur. Summa est statuisse Talmudicos, in jure simpliciter Naturali de Furto, nihil haberi, quo minùs res deperditæ pro derelictis planè haberentur, atque primò dein occupantis fierent, adeo ut Dominii earum jus simul cum ipsis pariter evanesceret. Cur verò Profelyti Justitiæ sine hæredibus obeuntis Bona Occupanti esse concessa tam signanter tradant, evenit ex ratione superius ostensa ubi^e de cognationis Profelyti recens facti pristinae abolitione agitur.

^a Archaeolog.
lib. 4. cap. 8.

^c Vide sis lib.

4. cap. 3. &

Gem. Bab. ad

tit. Aboda

Zara cap. 2.

fol. 27 b.

^d Deut. 22. 2.

^e Lib. 2. cap.

4. & lib. 5.

cap. 18.

agitur. Nam inde sequebatur, ei nullos fuisse ex pristina illa cognatione hæredes; ita ut Bonorum ejus dominus esset, post mortem ejus posterorumve, nullus nisi qui postmodum natus; unde rarum fortè non erat Profelytos sine hærede mori. Sed ea de re nos alibi

fusiùs. Neq; actum heic agemus. Hoc interea monere liceat, ubi ex lege sacra § præstituitur, restituendam esse in speciebus aliquot damni sortem atq; insuper partem quintam, (quod intelligunt de hæredibus ejus, cui illatum est damnum, si is mortuus fuerit) & dein adjicitur,

וְאִם אֵין לְאִישׁ גּוֹאֵל לְהָשִׁיב וְגו' & si non fuerit ei propinquus, cui restituitur delictum, reddatur delictum domino, eritque sacerdotis &c.

Verba hæc (quæ in vulgata; *sin autem non fuerit qui recipiat &c.* capiunt Talmudici de Profelyto, qualem diximus. Neque enim Israelitæ deesse poterat propinquus seu consanguineus, qui ut hæres heic succederet. Moses Cotzenses^h על פי הקבלה דרשו רבו על

מה שנאמר בתורה אם אין לאיש גואל בגר שמת ואין לו יורשין Ex majorum traditionibus explicant Rabbini nostri id quod in lege sacra habetur si non fuerit homini propinquus, de Profelyto cui deessent hæredes, eumque volunt à scriptura innui.

Sic aliiⁱ; unde fiebat, ut, quod à Profelyto surreptum contra legem hanc sic detinuisset quisquam, non fieret, eo mortuo, Occupantis, nisi rem ipsam aut pretium & quintam insuper partem sacerdotibus

ejusdem quæ tunc munus obibat vicis seu ἐφ'᾽ ἑκασίας (sic enim intelligunt legem) tribueret, inter eos æqualitèr distribuendam Qua de re plura Magistri. Quod demum ad agrum à Gentili emtum attinet, idque sine syngrapha quam שטר vocant, in ditione scilicet Israelitica; pro jure habent receptissimo, nec Israelitam ad Gentilem, neque hunc sive ad Israelitam sive ad Gentilem fundum, utcunque ex contractu pretium solveretur, ritè transfuisse, nisi etiam syngrapha interveniret. Neque igitur aut hic aut ille ex ejusmodi contractu fiebat^k dominus. Israelitæ sic vendenti manere volebant Dominium, usque dum fieret syngrapha. Gentilis autem vendentis Dominium, post acceptum pretium planè desisse, sed

ementis, quia syngrapha deerat, non incepisse. Patuisse igitur fundum hujusmodi utpote domino jam carentem, Israelitæ occupanti, à

quo

^f Lib. de success. in Bona cap. 26. adde Shulchan Aruch lib. Chofchen hamispas cap. 275. ^g Num. 5. 8.

^h Præcept. aff. 73. fol. 152. col. 1.

ⁱ Maimonid. hal. Gazela Wabida cap. 8.

^k Shulchan Aruch. lib. jam dicto c. 194. & 274.

quo tamen pretium ei qui Gentili solverat, refundendū erat. Adeoque jam velut ex contractu inter Israelitas binos absq; syngrapha inito (qualis inter Israelitas legitimus; ut capite dicemus proximo) acquirebatur. De Reliquiis autē eorum, quæ in agris ex lege sacra Egenis relicta sunt, quā huc spectant, vide inferiūs capite sexto. Occupationis hic titulus, quo secluduntur ceteri universi ab eo quod pariter universis ante occupationē cōpetebat (jus scilicet occupationis ejusmodi in universis æquale) ortum sub initiis aut instauratione rerum sub Noachidis primis, ut videtur, habuit. Nec sine consensu & interposita fide, quæ ad posterōs propagata est, de eo admittēdo quoties res aut nondum fuerint possesse, aut nullius in bonis esse cōperint. Vide Gentium divisionem in Genesi & testamentum quod Noachō tribuitur apud Eusebium, alios. Et de Noachidis illis primævis Eustathius Alexandrinus ¹ἐκαστος, inquit, τὴν πρῶτον γλῶσσαν κατελάμβανεν unusquisque terram sibi primò obviam occupavit; quemmodum & Josephus ubi de Japetidis loquitur & de Europa; ²καταλαμβάνοντες, ἢ μηδενὸς προκατοικήσαντες quam occuparunt etiam nemine ante ibi sedes habente. Sed nisi supponatur de Occupationis titulo in posterum admittendo, Pactum ac Consensus per genus humanum ex vetustis illis seculis propagatus ac retentus, qua ratione Occupatio simplex alios, cui pariter occupandi jus cōpetiit, excluderet, non video. Et de Pacto & Consensu ejusmodi, nos pridem alibi ³. Qua ratione autem illud Josephi ⁴, velut apud suos receptum, si quis ὁ μὴ κατέθηκεν ἀνέληται quod non possuerit ipse abstulerit cum graviter puniendum, jam dictis de rerum deperditarum derelictarumque per occupationem Dominio adquirendo fuerit consonum, viderint quorum interest.

¹ In Henae-
merop. 51.

² Archaeolog.
α cap. 7.

³ In Mari
Claufo lib. 1.
cap. 4.

⁴ Advers. A.
pionem lib. 2.
& Vide Sam.
Petit. ad Le-
ges Atticas
pag. 534. seu
lib. 7. tit. 5.

C A P. V.

De Alienationum & Contractuum formulis atque Obligationis vi ex earum apicibus pendente. De Pretio rei mobilis venditæ vero valori, sexta parte aut maiore, impari. Profelyti Justitiæ Testamentum, Donatio.

SEcundum ex superiūs Selectis caput est de Alienationum & Contractuum formulis, atque vi. Horum vim atque obligationem

tionem ita ex Formularum apicibus pependisse volunt Talmudici, ut his prætermiſſis illa planè nihili aut irrita eſſet. Vetuſtiſſima eſt ceſſionis formula illa in hiſtoria ſacra; *Obtinuit^p olim in Iſrael in^p Ruth 4. 7. redemptione, & in permutatione ut firmaretur negotium; extraheret homo calceum ſuum & dabat proximo ſuo, eratque hoc Teſtimonium in Iſrael.* Quæ verba ſtatim ſequitur; *Dixit igitur propinquus ſeu redemptor ad Boaz poſſide tu, & extraxit calceum. Et ait Boaz ad Seniores & ad cunctum populum teſtes voeſtis hodie quod poſſederim omnia quæ fuerunt Elimelech &c.* Neque verò mos ille ad legem ſacram^q de fratria renuntianda omninò attinet, ut ali-^q Deut. 25. bi^r oſtendimus. Et mirum eſt, quod habet Joſephus^r hac de re, ^r Lib. de ſucceſſionib⁹ in bona cap. 15. *Ad locum hunc de calceo, Jarchius; יהו קניין כמו שאנו קונין בסודר* ^r Origin. 3. cap. 11. *Inde adquiſitio quemadmodum & nos adquirimus ſeu emimus ſudario ſeu velo, vice calcei.* Recentior enim eſt in contractibus ſudarii uſus, de quo videſis in סודר Eliam Thisbitem. Sed diſcrepant Rabbin^r de calcei heic exuendi more. Alii enim cum^r Iarchius ad Ruth. 4. qui cederet, calceum adquirenti dediſſe; alii, adquirentem cedenti. Neque ſatis ex ſacro ſermone habetur, quod litem dirimat. Certè in vulgata legitur; *Dixit ergo propinquo Boaz; tolle calceamentum tuum. Quod ſtatim ſolvit de pede ſuo. At ille majoribus natu & uni-verſo populo &c.* Et conſulas^u Joannem Druſium, alios qui^r ^r *Quæſt. & Reſp. Ebraic. 46. & in Ruth cap. 48.* obiter rem tractant. Paraphraſtes autem ibi Chaldaeus ſubſtituit, *exuebat homo טלע גבר נרתק יד ימיניה ואושט ביה קנין לחבריה* *chirothecam manus ſue dextera & emptionis cauſa proximo ſuo porrigebat.* Id eſt emptor. Nam de Boazo ibi emptore ſtatim idem paraphraſtes, *Et dixit redemptor ad Boaz, אושט ידך לקנינא וקני* *Extende manum tuam emptionis cauſa, & eme tibi.* Et exuit Boaz chirothecam dextera ſua, & emit ſibi. Sic exemplaria aliquot. Alia, ut in Bibliis Regis, habent נרתקה *chirothecam ſuam*, ſeu ut Arias vertit, *vaginam ſuam.* Seculis autem ſequentibus Formularum aliarum etiam apicum, in Dominii, ex jure ſuo civili, Adquiſitione ſeu Translatione erant tenaciſſimi Ebraei. Ex nudo verborum Contractu nihil omninò trans-

transferebatur. Prædia seu קרקעות Emtoris ita demum fiebant², si aut בכסף *nummis* datis, minimum argenteo seu siclo, aut בשטר *syngraphæ testimonio*, aut בהזקה *corporali*, post Contractum aut sub ipso, *possessione*, ea adquisivisset. Ubi horum nullum, irrita planè ibi venditio. Res mobiles, quas מטלטלין nuncupant, alienabantur fere aut Venditione, aut Permutatione, aut Donatione. Constituto, etiam soluto pretio, in emtoris Dominiū res ejusmodi (nisi cum prædio ruta cæsa aut ejusmodi alia venderentur, quæ prædii jus sequebantur) non transibat, nisi aut בהגבהה *prehensione*, qua sustolleretur gestareturve aut במשיכה *tractu, abactu*, aut *ductu*, ubi res commodè gestari aut sustolli nequirit, aut במסורה *Traditione*, ubi ejusmodi esset ut ita nec trahi posset abigi nec duci, in illius possessionem, idque ex sententia Venditoris, deveniret. Nam & antequam ex hisce aliquod fieret, יכול הלוקח לחזור בו וכן יכול המוכר *integræ erat & venditori & emptori à Contractu recedere*. Et redhibitoriā cogeatur venditor, si alteruter recederet, pretium restituere. Atque hoc obtinebat, si pretium ex nummis publica fide signatis, quos מטבע & מעות appellitant, constitueretur, si ex argento, aliove metallo non signato sed signari solito, quod פירות nuncupant. Permutatio verò erat tum metallorum ejusmodi siue signatorum siue non signatorum, tum aliarum rerum. Ubi in metallorum invicem non signatorum verbi gratiā permutationem conventum erat, si alterutrinque possessio corporalis, qualem memoravimus, sequeretur, uterque Contractu, sed non aliter, obligabatur. Ita etiam, ubi in aliarum rerum siue mobilium siue prædiorum³ invicem permutationem, est conventum. Nec aliud voluere in donationibus, ac in venditionibus, jus locum habere. Irrita scilicet erat donatio, saltem donator haut obligabatur, ante, qualem diximus, possessionem donatario habitam. Hæc nimirum stricti juris erant, & à majoribus introducta, ne alterutri contrahentium, sine corporali, idque ex alienantis sententia, possessione, ex nuda & remercatoria, ut fieri amat, verborum emissionem, fraus esset. Nam nihil obesse aiunt ex ipsa lege sacra, quin uterque contrahentium, vi, quæ interveniunt, verborum solâ obligaretur. Etiam & tantum non ex sen-

² Maimonid. halach. Zacia Wemith-na cap. 3. & Tal. locis citatis.

³ Misna tit. Baba Metzia cap. 4. ibidem Gemara utraque, Maimonid. hal. Macira cap. 1. 2. & seq. Misna tit. Kidofchim cap. 1. Moses Mikorzi præcept. affirm. 82.

ex sententia fori, seu jure stricto, utrunque obligari, sed interea non obligari. Unde, ubi Emtor redhibitoria actione, ut pretium, ante rem sibi possessam, à Venditore refunderetur, usus est, secundum eum quidem judicabatur, sed non sine hujusmodi (quod sanè in primis animadvertendum est) dirarum, quibus *מי שפרע אותו למי שפרע* *tra-*
debant eum ei qui vindictam sumeret, formulâ ² *מי שפרע מדור* ³ *Misna* ⁴ *Gem. tit. Ba-*
המבול ומדור הפלגה ומאנשי סדום ועמורה ומן המצרים ששטפו ⁵ *ba Metzia c.*
ב'ים הוא עתיר ליפרע ממי שאינו עומד בדיבור ⁶ *Qui vindictam sum-*
sit ex seculo Diluvii, & ex seculo Divisionis Linguarum, & ex homi- ⁷ *4. ubi vide*
nibus Sodoma & Gomorra, & ex Aegyptiis, qui immersi sunt in ⁸ *R. Obadiam*
mari, is sumet olim vindictam ab eo, qui conventis suis non stat. ⁹ *Bartenorij.*
 Id quod etiam alibi ^a obiter notavimus. At vero cautum est, ut ^b, ubi ¹⁰ *In prolegom.*
 in permutationem metallorum signatorum seu nummorum con- ¹¹ *ad lib. de suc-*
 ventum esset, tum demùm utrinque obligarentur contrahentes, si ¹² *cessionibus*
 id, quod ex sui natura vilius erat, ex sententia alienantis in alterius ¹³ *in bona.*
 possessionem corporalem transierat; non item, si id tantùm quod ¹⁴ *Misna Tal-*
 carius. Hoc enim nummi signati adeoque pretii tantùm (juxta ¹⁵ *mudis Hiero-*
 antedicta) vicem heic præstabat. Hinc regulam habebant, ¹⁶ *solymitani*
כל ¹⁷ *tit. Baba Me-*
Quicquid ex binis vilius est, (cor- ¹⁸ *tzia cap. 4.*
poraliter possessum) carioris Dominium etiam transfert. ¹⁹ *& Gemara*
 Sed disci- ²⁰ *ibi fol. 9. col.*
 men hac de re est inter Misnam Hierosolymitani Talmudis, & eam ²¹
 quæ Babylonii ^c est, de quo non est heic disceptandi locus. In Alie- ²² *Vide Talm.*
 nationibus autem & Contractibus id in primis advertendum est; ²³ *Bab. tit. Ba-*
 qualem sensum faciant inter se legis hujus ^d sacrae, si venditione ven- ²⁴ *ba Metzia*
dideris proximo tuo (לעמיתך, civi tuo in vulgata) aut emeris de ²⁵ *fol. 44 a.*
manu proximi tui את-הונו איש את-אחי non decipietis aut damnum ²⁶ *Levitic. 25.*
inferetis quisquam fratri suo. ²⁷ *14.*
 Nimirum ^e verbum *נה* accipiunt ²⁸ *Vide Paul.*
 vi vel fraude alium lædere sive in bonis, sive in famâ. Heic autem ²⁹ *Fag. ad Exod.*
 capiunt de eo quod est pretio majori vendere, aut minori, quàm ³⁰ *22. 20.*
 par est, emere, id est ipso simpliciter pretio impari damnum in-
 ferre. Hinc aiunt ex more majorum atque legis interpretatione
 receptissima regularitèr inolevisse, ut, si quis Judæus Judæo
מטלטלין seu *bona mobilia* (nam agri & ædes ad leges redemptionis
 sacras attinere) utrinque bonâ fide vendiderat pretio, vero rei va-
 lore sexta parte, majori, seu pretio tanto minori emerat, pars illa sexta

^f Misna tit. Baba Metzia cap. 4. Ma-
monid. hal. Macira cap. 12. & c. Mos.
Mikotz. Prae-
cept. Negat.
170. & vide
Mosem Bar
Nachman in
Pirush Tora
fol. 216 a.

ei^f, cui inde damnum sic illatum, esset refundenda. Non vero quid-
quam omninò si sextâ parte minus discrimen esset. Atqui si sextâ
discrimen majus esset, licuisse emtori statim seu quamdiu nondum
finita esset negotiatio, Contractum rescindere & redhibitoria pre-
tium sibi integrum vindicare; Venditori autem (si in illius fuisset
damnum) nunquam non licuisse rem suam postea repetere. Quod
non solum de Emtione & Venditione ubi pretium esset nummi,
sed etiam de Permutatione rerum fungibilium, veluti fructuum,
granorum, seminum, id genus aliorum quæ usu consumuntur, in-
telligendum. Non item ubi permutarentur instrumenta, vasa, pe-
cora, jumenta, quoniam ibi non tam valoris rerum quàm contra-
hentium rei alterius præ alterâ electionis ratio habita. Id quod sic
restituendum erat seu sextam partem הוניה *damnum ex impari pre-
tio illatum* vocitant. Et hac de re subtilitates adjiciunt non pau-
cas. Ita sanè Obligationis atque Contractuum vis mira hinc, ut vi-
des, recepit Temperamenta ac Modos. Sed inter Judæos ipsos tan-
tum & ex jure ad Profelytorum Domicilii regimen superinductum
inter Judæum & Profelytum, quoties Contractu hujusmodi illi hic
damnum intulerat. Non item, si huic ille. Talmudici; הגוי אין לו
הוניה שנאמר איש את אחיו וגוי שהוניה את ישראל מחזיר הוניה
Ius de damno ex impari pretio illato ad Gentilem non
² Levitic. 25. attinet. Nam & scriptum est & ea de re, quisque fratri suo. At si
14. impari sic pretio damnum intulerat Israelita Gentilis, refundendum
erat ex decretis forensibus nostris. Ita in Obligatione ac Contractu
heic Jus perquam impar Judæi tam adsciti seu Profelyti Justitiæ quàm
Originarii, & Gentilis seu Profelyti Domicilii. Quamvis enim
^h Exod. 22. 20 legem illam alteram ^h גר לא-תונה Profelytum non molestabis, ve-
& vide Le-
vit. 19. 33. xabis seu *ledes* (codem vocabulo, quod habetur in lege hac de
Emtione & Venditione, ibi usurpato) juxta id quod libro monui-
³ Cap. 4. pag. mus secundo ⁱ, ad utriusque generis Profelytos quoad opprobria de
159. pristino vitæ genere eis non inferenda (quod הונית דברים seu *da-
mnum* aut *molestiam* per ejusmodi opprobria illatam nuncupant)
quantum video attinere volunt, nihilominus dum pluribus legem
hanc de Impari simpliciter pretio simul cum illo, quod in altera illa
sequi-

sequitur תלחצנו ולא^k neque expilabis eum (quod de pretio im-^h Exod. 22.
pari etiam sumunt) fusiùs explicatum eunt, Profelytum alium præ-^{6. 20.}
ter Justum in ea, quoad hanc rem, contineri nolunt. Quomodo
transferretur apud Ebræos ex Successione Dominium, explicavimus
abundè Libro singulari de Successionibus in Bona. Ubi etiam de
Alienatione per Testamentum, & quâ exhæredatio fiebat libero-
rum, diximus, & de aliis ejusmodi. Recole heic si placet, quod ca-
pite superiore traditur de Gentilis Alienatione fundi in ditione Israe-
litica irrita, ubi syngrapha non interveniret. Et alia Alienationi-
bus singularia fuere, quâ Profelytos Justitiæ spectabant, nec parùm
ab Originariorum alienationibus discrepantia. Equibus id in pri-
mis & solùm heic adjiciendum duximus, Profelytum Justitiæ mori-
bundum seu per Testamentum bona sua distribuentem aut dantem
proli suæ, antequam Profelytus fieret ipsa, sive natæ sive conceptæ,
in cassum planè fecisse; neque testamentum aut donationem ejus-
modi omninò vim obtinuisse. Ex moribus scilicet superinductis,
ne videretur proles illa pro hærede inter Ebræos admitti. Aliqui
etiam inde nec cuiquam quid ab eo rite donatum volunt moribun-
do, quod מרע שכב vocant, aut mortis causâ; nedum per testamen-
tum; cui tamen locus, ubi ægrotaret quisquam ex Originariis, etiam
fine solennibus alienationum superiùs traditis, quod ex eis etiam,
quæ alibi^l diximus, satis dignoscitur. De his autem ante alios con-^l Lib. de suc-
sulas, si placet, Josephum Caro in *Shulcan Aruch*^m. Ex apicum au-^{cap. 24.}
tem & formularum ejusmodi observatione palàm est, sic discipli-^m Lib. Cho-
nam Ebraeorum de Furti interdicto obtinuisse, ut nec dominum ^{schen hamif-}
esse ibi agnoscerent, ubi apices aut formulæ illæ multiplices (qua-^{pat cap. 256.}
rum specimen tantùm heic indicavimus) deerant.

C A P. VI.

De Jure apud Ebræos Egenorum singulari; Angulo segetis, Spicilegio, Race-
matione, Uvis deciduis, fragibus per Oblivionem in agro relictis, Decima
Pauperis; Eleemosynis; etiam sententiâ forensi exigendis. Mira in erogan-
dis his atque tum pristinâ tum præsentis pauperum conditione considerandâ,
ratio. E Gentilibus Pauperes (nisi Profelyti Domicilii essent) juris Ege-
norum

norum apud Ebraeos non omnino participes. Profelyti Domicilii participes Eleemosynarum; non alicujus reliquorum quæ sunt pauperibus debita. Utrùm extremæ Pauperis Necessitati Dominium privatum ex Jure Naturali, juxta Talmudicos, cederet.

* Dominicus
Soto de Iustitia & Iure
lib. 5. quest.
3. art. 4. S.
Thom. 2. secundæ quest.
66. art. 7. a-
br.

* Maimonid.
hal. Mith-
noth Ainini
cap. 1. 2. & c.
Mos. Mikot.
Præcept. Neg.
affirm. 161.
& c. 284. & c.
Misna ter.
Pea & it.
Maighsher
Sheni.

* Levit. 19. 9.

* Ibid. 23. 22.

Quod ad superiùs Selectorum Tertium, seu Jus Egenorum spectat; celebris est apud scriptoresⁿ quæstio, utrùm extremæ Indigentium necessitati cedat ex jure Naturali Dominium privatum, adeoque utrùm inde simpliciter Dominium seu Furti interdictum sic temperetur, ut furipienti, eo nomine, scelus ex Jure Naturali non fuerittribuendum. Seu, ut breviter quæstio hæc concipi solet, *utrùm furari liceat propter necessitatem.* Quid eade re senserint Talmudici manifestum satis fiet, si primò generatim ostenderimus, qualia penes ipsos Egenorum seu pauperum jura heic fuerint, & dein adjecerimus, quid tradiderint de Gentilium penes itidem ipsos, tum indigentia, tum Eleemosynæ five erogatione five receptione. Eorum quæ Pauperibus ex lege sacra seu Ebræis civili debebantur, genus^o faciunt septemplex. Primum est פאה *Angulus*; II לקט *spicilegium*. III עוללה *Racematio*. IV פרט *Acini decidui*. V שכחה *quod per oblivionem relinquitur*. VI מעשר עני *Decima pauperis*. VII צדקה *Eleemosyna*. Quæ cuncta nomine מתנות עניים *munera quæ pauperibus danda veniunt*. Primum habetur in lege illa^p cum messueritis messeterra vestra, לא תכלה פאת שדך לקצר *non consummabis metendo angulum agri tui*. Redditur in vulgata, *non tondebis usque ad solum superficiem terræ*. uti & alibi^q; *non secabitis eam usque ad solum*. Sed Ebræa quæ attulimus, sunt loci utriusque. Græci ibi & σιωτελέσετε & ἡερσμον ὑμῶν & ἀρεσ σα κηερσαι, *non perficietis messet vestram agri tui metendo*. Quæ velut dicta non minùs de agro frugibus confito, quàm de arboribus frugiferis, adeoque de proventu telluris omnimodo annuo capiunt magistri. Quantitas Anguli seu partis frugum sic relinquendæ nullibi in lege sacra præstituitur. Sed ex scitis Scribarum seu eorum, quibus permessa est Sanctionum superinducendarum potestas, pars erat minimùm sexagesima. Talmudici; כמה הוה שיעור הפאה מן התורה אין לה שיעור בפילו הניה שבולת

שבולת אחת יצא ידי חובתו אבל מדבריהם אין פחות מאחד מששים
 בין בארץ בין בחוצה לארץ ומוסף על האחד מששים לפי גודל השדה
 Quantitas Anguli à lege
*sacra determinata non est, unde qui reliquerit spicam unicam, etiam
 is præstabat id ad quod sic obligabatur. Sed verò ex scribarum scitis
 ita præstituta est pars sexagesima, ut minor non sufficeret, idque
 tum intra terram sanctam tum extra (nam & extra ex eorum scitis
 obtinuit mos hic.) Et quidem inolevit, ut adjicerent aliquid coloni,
 vinitores, & frugum collectores reliqui, parti sexagesimæ pro varia
 sive agri area, sive pauperum multitudinis, sive proventus ubertatis
 quantitate. Secundum genus seu לקט id est Spicilegium, sacris il-
 lis quæ sequuntur nititur verbis, & ולקט קצירך לא תלקט colle-
 ctionem (spicarum seu frugum remanentium) seu spicilegium non
 colliges. Vulgata; nec remanentes spicas colliges. Quod ad fruges
 seu proventus manipulatim falce succidi aut evelli solitos attinere vo-
 lunt. Si spica unica aut duo inter succidendum, evellendum, aut
 colligendum, extra manipulos aut sub falce deciderent, hac lege
 continebantur, idque quotcunque & quotiescunque sic deciderent.
 Non item si tres simul, nedum plures. Talmudici; אם נפלו שלש
 si tres simul deciderent, ad domi-
 num agri attinebant. Genus tertium עוללה seu Racematio in
 lege sacra sequitur & ויכרמך לא תעולל vineam tuam non race-
 mabis. Hoc de racemulis dictum volunt, quotquot scilicet nec
 כתף haberent nec נטף id est nec scapulos densiores, nec uvas con-
 junctiores, sed tam has, quàm illos, ita invicem dispersas & distantes,
 ut reliquorum ubertatem densiorem haud imitarentur. Quartum
 item in sacra lege subjungitur genus ופרט כרמך לא תלקט neque
 grana decidentia, acinos deciduos colliges. Qui scilicet in vinde-
 mia inter colligendum è racemis deciderent. De quibus, ut de spi-
 cis, aiunt Magistri, si unus seu bini deciderent, eos hac lege contineri,
 quotcunque sic deciderent; non item si tres simul conjuncti, ne-
 dum plures. Lex sacra^r, quæ ad genus heic quintum seu rem per^r Dent. 24. 19
 Oblivionem in agro relictam spectat, hæc est, cum messueris messem
 tuam in agro tuo, ושכחת עומר בשדה לא תשוב לקחת, & oblitus
 fueris*

fueris manipulum in agro, non reverteris ut tollas illum. Qua de re Talmudici, העומר ששכחוהו פועלים ולא שכחו בעל הבית שכחו, בעל השדה ולא שכחוהו פועלים שכחוהו אלו ואלו והיו שם אחרים עוברים ורואין אותם בעת ששכחוהו אינה שכחה עד שיכחוהו כל אדם ואפילו עומר השמן אם נשכח הרי זה שכחה *si manipuli obliuiscerentur operarii, cujus tamen non oblitus esset paterfamilias, aut si oblitus esset paterfamilias nec tamen operarii, imò si tam hi quàm ille obliti essent, alii tamen ibi transeuntes ipso, quo obliti essent illi, tempore viderent & indicarent, pro derelicto per oblivionem censendus non erat. Quod nec obtinuit, nisi quilibet hominum (ad quos aliàs pertinere poterat) obliuisceretur. Etiam si reconditus esset manipulus & per oblivionem derelictus, pro derelicto in hac lege habebatur.* Neque solum ad manipulos agri seu messem, sed pariter ad vindemiam & arborum qualiumcunque fructus spectasse docent hanc legem. Quod Sextum heic est, seu ^{Deut. 14. 28} *Decimam pauperis habent ex illo* ^{מקצה שלש שנים} *à fine trium annorum seu anni tertii proferes omnem decimam frugum tuarum pro illo anno & repones intra portas tuas, venietque Levites &c. Et peregrinus, pupillus atque vidua qui sunt intra portas tuas & comedent, & saturabuntur.* Spectare volunt hoc ad tertium & sextum (qui tertius est iteratus) cujuslibet hebdomadis, juxta annorum remissionis computum, revertentis. Ita ut Decima prima & secunda annis 1 2 4 & 5 solverentur, tertio vero & sexto nulla decima secunda, sed hæc velut vice ejus, idque domi non Hierosolymis sic solveretur. Ad Septimum heic genus spectat lex illa ^{Deut. 15. 7.} *si fuerit in te pauper unus ex fratribus tuis intra aliquam portarum tuarum in terra tua, quam Dominus Deus tuus dat tibi, non obfirmabis cor tuum, neque contrahes manum tuam à fratre tuo paupere. Sed aperiendo aperies illi manum tuam, & mutuum dabis ibi quod sufficiat pro penuria ejus, qua ille laborat, id est* ^{די מחסורו אשר יחסר לו} *quod vertit vulgata, quo eum indigere perspexeris.* Et quæ sequuntur de anno remissionis, faciunt ut non mutuum sed donatum habendum esset, quod indigenti sic subministrandum; juxta magistros. Paulo item post, *Non deficiet pauper, seu non deeris pauper de medio terre.*

Ideò præcipio tibi dicens, aperiendo aperies manum tuam fratri tuo, pauperi tuo atque inopi tuo in terra tua. Accedit & illa^u, si at- ^{"Levit. 25. 35"}
tenuatus fuerit frater tuus & mutaverit manus ejus juxta te (seu infirmus factus fuerit) וְהָיָה בְּיָדְךָ וְתוֹשֵׁב עִמָּךְ etiam suble-
vabis seu sustentabis eum, peregrinus item & inquilinus etiam vi-
vat tecum. Ita intelligunt magistri. Sed vulgata, & susceperis eum
quasi advenam & peregrinum & vixerit tecum, ne accipias usuras
ab eo &c. & proximum ita comma, ut ex duabus unica lex fiat, ad-
jicit. Sed de Usuris, mox, capite nono. Posteriora autem jam ci-
tatae legis verba sic capiunt Magistri, ut non solum Profelytis tam
Domicilii, quam Justitiæ incolatus permissio in terra sancta sic præ-
stituitur, (nam qui ibi תוֹשֵׁב dicitur pro Profelyto Domicilii su-
munt^x) verum ut etiam utrorumque inopiæ sublevamen, ex elce-
mosynis, fuerit erogandum. Quod sic de Gentilibus aliis seu qui
Idololatriæ nondum renuntiaverant, sumi nolunt, ut infra dicemus.
Verba autem illa in codice Samaritano sic se habent וְהָיָה בְּיָדְךָ
וְתוֹשֵׁב עִמָּךְ quæ verti possent & si vis seu robur peregrini
& inquilini in eum invaluerit, etiam vivat frater tuus tecum. Quæ
postrema in fine proximi commatis, etiam in codicibus tam Judai-
cis quam Samaritanis occurrunt. Legitur item^y Hyrcanum in-
stituisse primum Xenodochia, quibus adventum susceperet pauperum
peregrinorum. De eo quidem Josephus^z, ἀρχὸν καὶ ἐκδοχὰς ἐνο-
ποφείν ἡγεῖσθαι, quod vertitur Gelenio, primus omnium cæpit mili-
tem externum alere; Rufino autem peregrinos alere. Sed ex jam
antè allatis legibus, quemlibet aiunt Magistri^a Judæum obligari
ליתן צדקה לעניים eleemosynam dare pauperibus. Unde & inquiunt,
כל הרואה עני מבקש והעלי עוניו ממנו ולא נתן לו צדקה עבר
quifquis viderit egenum rogantem, & oculos ab eo di-
vertens ei eleemosynam non dederit, violat præceptum negativum.
Opulentia alterius atque alterius indigentia ratione semper habitâ.
Sed mirum est quod tradunt de Eleemosynæ heic, tum Qualitate,
tum Quantitate. Neque enim suffecisse volunt, ut quis opulentus
inopibus rogantibus vitæ simpliciter necessaria donaret, compara-
retve, veluti vestitum & alimenta. Etiam utensilia domestica, uxo-
rem item

^x Iarchius
ibi; Abarbi-
nel in Pirusha
Tora f. 270.
col. 3. alii.

^y Egesippus
lib. 1. cap. 1.

^z Lib. 13. cap.
16.

^a Maimonid.
hal. Mith-
noth ainim
cap. 7. Moses
Mikot præc.
affirm. 162.

rem item & maritum (coelebibus qui indigerent, pauperum nomine heic venientes) quin & ea insuper, quæ ad pristinæ unde deciderant vitæ fortisque splendorem spectarent, ex legibus hisce sacris docent fuisse subministranda. Talmudicorum verba sunt; אפילו היה דרכו של זה העני לרכוב על הסוס ועבד רץ לפניו והעני ירד מנכסיו קונין לו סוס לרכוב עליו ועבד לרוץ לפניו *Etiam si pro dignitate pauperis, unde jam deciderat, pristinâ, mos ei esset equo vehi nec sine servo præcurrente, comparandus erat ei equus quo veheretur, & servus qui præcurreret.* Et si vestitum rogaret indigus מכסין *vestiendus erat juxta dignitatem suam prope diem.* Si nempe inopia ejus satis nota. Aliter ea de re inquisitum prius ibant. Quod tamen ubi inops alimenta poscebat, non faciendum, sed statim ea subministranda. De Dignitate autem & Splendore pristino, rationem subjungunt ex eo quod in lege habetur, *quod sufficiat pro penuria seu indigentia ejus quâ ille laborabat, unde ex præcepto obligaris supplere quibus indiget, minimè verò eum ditare.* Atque etiam quemlibet rogatum ירו כפי משגת *juxta facultatum suarum amplitudinem*, obligatum aiunt ita quibus indiguerat supplevisse. Quantitatem item eleemosynæ singulorum sic taxant, ut, qui largiùs & maximâ cum laude daret, Quintam opum suarum partem, si res posceret, subministraret; qui mediocrius, minorem usque ad decimam; quâ si minorem quis, ubi scilicet majorem res poscebat, daret, donum עין רעה *oculi mali* seu ejus qui tenacioris nomen mereretur, vocabant. Addunt להחזיר את העני *etiam si rogatus haberet.* Si quis autem eleemosynam erogare, juxta quod oportuit, detrectaret, sententiâ forense coercendus erat in id præstandum quod foro placeret, idque non sine plagarum Poena nisi pareret. Quod si demum non faceret, è bonis suis id quod erat præstandum in pignus sustulere judices. Maimonides; מי שאינו רוצה ליתן צדקה או שיתן מעט ממה שראוי לו בד' כופין אותו ומכין אותו מכת מרדות עד שיתן מה שאמדוהו ליתן ויורדין

וירדין לנכסיו בפניו ולוקהין ממנו מה שראוי לו ליתן וממשכנין על
הצדקה *Qui non voluit eleemosynam dare, aut minorem dederat,*
quam erat ei par, cogebant eum Iudices fori seu synedrium, irrogatâ
etiam Pœnâ verberum, quæ contumacibus debita, usque dum id præ-
staret, quod ipsi æstimarent. Quin & irruebant in bona ejus eoque
præsente quantum oportuit eum erogare, ut in pignus eleemosynæ,
eripiebant. Quamvis autem sic ex lege sacra primitus obligatos vo-
lunt singulos singulis, pro horum inopiâ ac illorum opulentia,
eleemosynam obiter præstare, nihilominus res eo tandem ex ma-
jorum institutis rediit, ut, quemadmodum non rarò videmus apud
Christianos, instituerentur qualibet in urbe ac oppido צדקה גבאי
exactores Eleemosynæ seu ejus quod in pauperum sublevamen ero-
gandum, qui hebdomatim seu à vespera Sabbati in vesperam eo no-
mine diligentius colligerent erogarentque nummos, alimenta, id
genus alia. Locus, in quo reponebantur nummi, קופה *arca voca-*
batur, in quo alimenta, תמחוי *scutella. Unde evenit, ut dein obli-*
gatio non tam pauperes ipsos, quàm exactores hosce immediatè
spectaret, extrâ quàm ubi quis exactorum munus ritè erogando
juxta facultates suas anteverteret. Nam id nunquam non illicitum.
עבי שהיו קרובו קודם לכל אדם עניי ביתו קודמין לעניי עירו ועניי עירו קודמין לעניי עיר אחרת שנ"ל לאהיד לעניך ולאבינך בארצך
Inops qui fuerit cuiquam propinquus, præferendus aliis quibuscun-
que; inopes domestici, inopibus urbis; urbis suæ, inopibus urbis alie-
næ; juxta quod in lege scriptum est^b, Fratri tuo, pauperi tuo, Inopi^b Deut. 15. 11.
tuo in Terra tua. Exceptio autem intervenit de Captivis redimen-
dis, quam inferiùs dabimus. Collectam eleemosynam erogabant
exactores illi, etiam & de aliorum inopia atque erogationis modo,
juxta mores superinductos, decernentes. Verbi gratiâ; מי שיש לו
מזון שתי סעודות אסור לו ליטול מן התמחוי היו לו מזון ארבעה עשר
סעודות לא יטול מן הקופה *Qui haberet (vespera Sabbati) duo pran-*
dia, ei non licuit ex scutella erogari. Qui haberet quatuordecim,
ei non licuit erogari ex arca non scilicet in alimenta. Id genus alia
ad hunc modum occurrunt; unde haud parùm dignoscas, quinam
apud eos pauperum nomine (quantum ad facultatum quantitatem

היו לו מאתים זה אע"פ שאינו נושא ונותן attinet) heic venirent. בהם או שהיו לו חמשים זה ונושא ונותן בהם הרי זה לא יכול לקט שכחה ופאה ומעשר עני היו לו מאתים חסר דינר אפילו אלף נותנין לו כאחד הרי זה מותר ליקח היו בידו מעות והרי הן עליו חוב או שהיו ממשכנים לכתובת אשתו הרי זה מותר ליקח עני שצריך ויש לו חצר וכלי בית אפילו היו לו כלי כסף וכלי זהב אין מחייבין אותו למכור את ביתו ואת כלי תשמישו אלא מותר ליקח ומצוה ליתן לו בלא בכלי אכילה ושתייה ומלבוש מצעור וכיוצא בהן אבל אם היו כלי כסף וכלי זהב כגון מגרדה או עלי וכיוצא בהן מוכרין ולוקח פחות מהן בלא קודם שיגיע לגבות מן העם אבל אחר שגבה הצדקה מחייבים אותו למכור כליו וליקח אחרים פחותים מהם ואחד יכול בעל הבית שהיה מהלך מעיר לעיר ותמו לו המעות בדרך ואין לו עתה מה יאכל הרי זה מותר ליקח לקט שכחה ופאה ומעשר עני וליהנות מן הצדקה ולכשיגיע לביתו אינו חייב לשלם שהרי עני היה *qui haberet in bonis ducentos Zuzos, (id est quinquaginta siclos sacros) licet cum eis non negotiaretur, aut qui haberet quinquaginta & cum eis negotiaretur, is in eis non erat habendus quibus licuit Spicilegio, frugibus per Oblivionem in agro relictis, Angulo & Decima pauperis gaudere. Si cui pauciores quam ducenti essent (nec in negotiationibus eis uteretur) tametsi mille homines simul eum dona præberent, nihilominus ei jam dictis gaudere fas erat. Si Pecuniam seu opes quidem haberet, quæ tamen æri alieno aut doti uxoria essent obnoxie, fas erat ei sibi ea etiam sumere. Si egenus esset qui villulam, & ædes instructas haberet etiam rebus argenteis & aureis, mos non erat ut is cogendus esset vendere ædes suas & res ei inservientes (ut scilicet inde viveret & à jam dictis arceretur, sed) ea accipiebat, & ex præcepto eis gaudere debuit. Quod intelligendum de utensilibus ejus esui & potui necessariis, & de vilioris pretii vestimentis & similibus. At verò si ei essent utensilia aurea vel argentea qualia strigilis aut pistillum & quæ sunt similia (lauioris & splendidioris vitæ instrumenta) vendenda ea erant atque id genus minoris pretii alia ei inde supplenda. Quæ tamen exceptio locum tantum habuit antequam ex eleemosynis publicis seu eleemosynarum ærario ali inciperet. Simulac enim incipiebat in-*

de ali

de ali (seu alimenta inde petebat) *cogendus erat vendere res illas pretiosas & viliores accipere. Ec dein fortunâ angustiori contentus esse debuit. Si Patrifamilias per urbes aliquot & oppida proficiscenti commeatus primò suffecerat & dein (ante reditum) indiguerat ille quod comederet, ei competebat sumere spicilegium, fruges per oblivionem relictas, Angulum & decimam Pauperis atque etiam ex arario eleemosynarum ali. Neque postquam domum redierat, obligatus erat ad restituendum. Nam tunc temporis (quo acciperet) pauper seu pauperum numero censendus erat. Ceterum tametsi pristini splendoris & anteaetæ vitæ unde inops deciderat, ratio erat, ut paulò antè dictum est, habenda, & juxta eam eleemosynæ subministrandæ, attamen in mandatis dederunt sapientes, ut, qualiscunque fuisset antè dignitatis inops, artificio alicui jam sedulò incumberet, ut inde minùs esset aliis seu eleemosynarum arario oneri; quod & ita fecisse aliquot viros aiunt insigniores ad paupertatem aliàs summam redactos, ut לֹא שָׂאוּ מִן הַצִּיּוֹר וְלֹא קִיבְלוּ מֵהֶם כְּשֶׁנִּתְּנוּ לָהֶם nec rogarent ab universitate seu populo (id est ab exactoribus illis qui populi eleemosynam corrogarent erogarentque) nec acciperent ab eo quando ipsis donare volebant. Quod verò dicitur de Arca & Scutella, sic capiendum est, ut hæc pro vario locorum more aut haberetur aut omitteretur, illa verò nullibi deesset. Maimonides; לֹא רֵאיוּנוּ וְלֹא שָׁמְעוּנוּ בְּקֹהֶל מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁאֵין לָהֶם קוֹפָה שֶׁל צְדָקָה אֲבָל תִּמְחֹוּ יֵשׁ מְקוֹמוֹת שְׁנֵהֶגּוּ בוּ וְיֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁאֵין נִהְגּוּ בוּ Neque vidimus neque audivimus in Ecclesia aliqua seu universitate Israelitarum, defuisse Arcam Eleemosynæ. Sed Scutellam quidem loci alij habent, alij non habent pro moris diversitate.*

Atque arcam hujusmodi seu inopum ararium publicum respicit puto illud in Evangeliiis^c. *Vende &c. & da pauperibus, & dimidium bonorum meorum do pauperibus, & similia. Et facile hinc intelligitur, puto, unde viverent liberi quorum aliquibus tantum pro varia patris opum quantitate, ex ipso jure, ostiatim erat mendicandum; qua dere nos alibi^d. Prioribus jam dictorum Quinque adjicitur in lege sacra pauperi^e & peregrino ea relinques; nam & quod de maniculo per oblivionem derelicto dicitur, non^f reverteris ut tollas il-*

^c Matth. 19.

^e Marc. 10.

^f Luc. 18.

^g 22. 19. 8.

^d De success. in Bona cap.

^e Levit. 19. 9.

^f 23. 22.

^g Deut. 24. 19

lum, sed peregrini, pupilli & vidua erit, velut pauperum paraphra-
sis habetur, quemadmodum & simile illud in lege de pauperum de-
cima. Eleemosyna autem, qualem ostendimus, exigenda ex sui na-
tura pauperibus erat debita. Et cuncta sanè ita debita, ex Magistro-
rum sententiâ, ut non omninò eorum aliqua è Charitatis sive fer-
vore sive arbitrio, sed ex juris stricti ejusque à numine præstituti Obli-
gatione penderent. Eleemosyna, dico, nolenti exigenda, juxta jam
præmissa. Nam & alias, quæ ex abundantia charitatis jure exigen-

⁸ Maimonid.
hal. Mith-
noth Ainiim
cap. 10.

^h Idem. ibid.
cap. 1.

dam excedunt, tum summopere laudant⁸, tum apud viros pietate
insigniores, in usu fuisse non infrequenti, tradunt. Sed hæc huc non
spectant. De prioribus item quinque docent^h; כל מתנות עניים
אלו אין בהן טובת הניניה לבעלים אלא העניים באין ונוטלין אותן
על כרחן של בעלים ואפילו עני שבישראל מוציאין אותן מידו
*ex hisce pauperum donis in dominorum (agrorum, arborum, vinea-
rum) commodum percipiendum (aliter ac jam statim dicitur) sed mos
erat, ut advenientes pauperes ea tollerent, etiam invitis dominis;
quin etiam si dominus esset ipse pauper ex Israelitis, eripere ea fas
erat eis è potestate ejus. Quod ut commodiùs facerent, ab agri do-
mino eis velut horum dominis reliquenda erant. Temperamen-
ta autem heic bina adjecta. Alterum ubi partem hujusmodi dono-
rum auferrent pauperes, quod reliquum erat negligentes. Alterum
ubi agri, vineæ, arboris (in quibus eorum hujusmodi jus) alicujus de-
relictæ sic dona planè negligenter, nec omninò peterent intra tem-
pus quo ex more loci fruges ejusmodi colligendæ. Priori in spe-
cie quod sic pauperes relinquebant, nemini hominum non dein pa-
tebat. Adeoque Occupatione acquirebatur. Talmudici; פסקו
העניים לבקש ולהזור עליהן הרי הנשאר מהן מותר לכול אדם ואינו
חייב ליתן להם דמיהן שלא נאמר בהן ונתן לעניי אלא תעזוב
אותם ואינו מצוה לעזוב אותן לחיה ולעופות אלא לעניים והרי אין
עניים Quoties desinerent pauperes petere & redire ut peterent,
id quod reliquum erat occupanti concessum est. Nec qui occuparet,
obligatus est pretium eis solvere. Nam neque ex lege quidem insti-
tutum est, ut donaret colonus, sed ut relinqueret ea (utcunque dono-
rum pauperum nomine insignita fuerint hæc omnia.) Neque præ-
ceptum*

ceptum est relinquere ea bestiis & volucris, sed pauperibus, qui jam quidem esse desiere. Cum scilicet repetere desinerent. Tunc autem Spicilegii partem sic neglexisse pauperes, ut dein occupanti pateret, censebatur simulac alii post alios pauperes spicas legerant, seu legerant pauperes iteratò. Acinos autem seu uvas Deciduas & racemationem, simulac semel in vineam ad colligendum venerant pauperes ac redierant. Quod reliquum erat Olivarum per Oblivionem in arbore relictarum, si non sumerent pauperes ante novilunium mensis Kisseu, qui fere Novembri nostro respondet. Sub arbore seu in terra relictas, simulac desierant pauperes eas petere; quod puto sic intelligendum, ut quod de spicis jam dictum. Et sua cetera habuere heic tempora. Ubi autem omninò negligenter, nec intra tempus fruges ex more colligendi eorum, quæ sic eis derelictæ sunt, aliquid sumerent, *הרי הן של בעל השדה eadem ad agri Domini attinebant.* Accedant hisce Tria inprimis animadvertenda. I. Quemnam nomine גר seu peregrini, in legibus jam dictis sacris pauperi conjungi soliti, venire velint Talmudici. II. Utrùm in Pauperum hisce donis, juris aliquod esse Pauperi Gentili admitterent. III. Utrùm à Gentilibus donorum, quæ diximus, aliqua, juxta eos, præstanda. Ex vi ac sensu legum, quæ huc attinent, Sacrarum haud alium nomine גר peregrini seu Profelyti contineri volunt præter Profelytum Justitiæ ac Libertinum qui juris parilis. Verba sunt, כל גר האמור במתנת עניים אינו אלא גר צדק שהרי הוא אומר במעשר ענייבא הלוי והגר מה הלוי בן ברית גם הגר בן ברית Peregrinus cujus mentio in legibus de Pauperum donis haud alius est quàm Profelytus Justitiæ. Nam & in legeⁱ de Decima pauperum me-ⁱ Deuteri 14. morantur simul Levita & Peregrinus. Levita autem ibi planè filius^{ult.} est federis. Talis igitur & Peregrinus cum eo conjunctus. Ex lege itaque Sacra Profelyto domicilii, quantumlibet pauperi (nomine גר Profelyti seu Peregrini) in hisce sortem voluere esse nullam, nedum Gentili alicui qui nondum idololatriæ renuntiaverat. Sed verò nomine תושב seu inquilini in lege illa superius ex Levitico citata, Eleemosynas tantum ex illius legis vi sumebat Profelytus domicilii, non item reliquorum donorum pauperum quidquam. At verò

tum Profelytis domicilii, tum aliis Gentilibus ex jure superinducto permiserunt (quod secundo heic animadvertendum) in omnibus jam dictis sortem, si pauperum, qui è Judæis, turbæ se commisceret. Temperamentum jam proximè ante dictis subjungunt; אַעפּ כּן אֵין מונעין עניי גוים ממתנות אלו אלא באין בכלל עניי ישראל ונוטלין אותן *Ceterum tametsi ex ipsa lege se resita habebat, nihilominus non arcebant pauperes Gentilium à Donis jam dictis ex illis scilicet prioribus. Sed ii commisti turbæ pauperum ex Israelitis ea acceperunt.* Causa redditur מפי רכי שלום *ob vias pacis*, id est, *officiosæ humanitatis seu charitatis causâ.* Ita jus planè pauperibus, qui non Judæi, in omnibus denegant. Excepto quod dicitur de Eleemosynis Profelyto Domicilii erogandis. Rem autem Gentilibus omnimodis, qui Judæorum pauperibus in rogando, sumendo, se commiscerent, concedunt. Quod ad Tertium demùm heic attinet; neque Dona illa Pauperum priora sex aut eorum aliquod quidem permittebantur Gentiles in ditione Israelitica præstare, nedum obligabantur. De Gentilibus non permittis ejusmodi quid ibi præstare, satis dictum est libro tertio^k. Quin de Profelyto Justitiæ recens factò scribunt^l; נכרי שקצר שדהו ואחר כך נתג"ר הר"י זו פטור מן הפאה ומן הלקט *Si Gentilis in ditione Israelitica postquam segetem messuerat, Profelytus Justitiæ factus fuisset, ex segete illa neque Angulus neque spicilegium neque manipulus per oblivionem derelictus, pauperibus relinquendus; tametsi manipulis jus non inciperet ante tempus quo manipuli a vehi soliti.* Id est etiam postquam Profelytus esset factus. Item^m, ישראל וגויי שהיו שותפים בכרם חלקו של ישראל חייב ושל גוי פטור *Vbi Israelita & Gentilis Socii erant vineæ in parte Israelitæ (divisa) relinquendi erant acini decidui & racematio. Sed pars Gentilis immunis erat.* Quale pariter de reliquis jam dictorum Sex dicendum. Quod verò ad Eleemosynas attinet, cum eæ fuerint aut ex justitia seu stricto jure debitæ adeoq; pro arbitrio forensi exigendæ ut est ostensum, aut ex charitatis abundantia insuper accefferint (quale quidem discrimen Eleemosynarum dum eo nomine ea quæ pauperibus præbentur, inaniuntur, nullibi locorum forsàn abest) tantum abfuit, ut

à Gen-

^k Cap. 4.^l Maimonid. hal. Mithnoth Ainiim cap. 2.^m Idem ibid. cap. 4.

à Gentilibus exigentur aliqua omnino, ut nec palàm ab eis libenter offerentibus, ex more majorum deberet Judæus Eleemosynam aliquam accipere, nisi ita eveniret, ut neque necessitati suæ extremæ subvenire quirent Eleemosynæ à suis subministratæ, neque clàm posset à Gentili accipere. Talmudiciⁿ, אסור לישראל ליטול צדקה, מן הגוים בפרהסיא ואם אינו יכול להיות בצדקה של ישראל ואינו יכול ליטול בצנעה הרי זה מותר ומלך או שר מן הגוים ששלח ממון לישראל לצדקה אין מחזירים אותו לו משום שלום מלכות אלא *Fas non erat Israelitæ accipere Eleemosynam à Gentilibus palàm ac in aperto.* Adjectâ tamen exceptione hac. Si Eleemosynæ suorum vitæ suæ necessariis non sufficerent, nec Gentilium Eleemosynam clàm accipere posset, tunc quidem licuisse. Quin, si Rex aut Princeps è Gentilibus pecuniam in Eleemosynam ad Israelitas mitteret, eam sanè recipere mos non fuit, propter regie dignitatis observantiam. Recipiebant ergo, sed clanculum erogabant Pauperibus Gentilium, adcoque ut Rex nesciret. Atque hinc ritè intelligendum videtur, quod de mendicantibus Judæis controversi solet. Josephus Scaliger^o; *Veri* ^o *In Elencho*
Judæi non mendicabant, neque mendicant hodie propter τὸ Φιλάλ- Trihæres. c.
ηλον eorum, quòd divites non patiuntur tenuiores mendicare aut 28.
esurire, & multa præcepta de Eleemosynis etiam antiquissima ha-
bent. Quæ de re plura apud Nicolaum Serrarium^p, Joannem Dru-^p *De Rabbi-*
sium, id genus alios. Non quidem mendicabant, instar aliorum, ^{nis lib. 2.}
aut tam miserè efflagitando victum quærebant, quoniam ex disci- ^{Scrup. 38. &}
plina avita à lautioribus pauperes, etiam subinde lautius erant susti- ^{39. & vide}
nendi. Sed intereà mendicabant. Nec mendicabant, aut hodie ex ^{lib. nost. de}
disciplina mendicant, ab aliis quàm à contribulibus rogando, nisi ^{Succession-}
ubi contribulium Eleemosynæ non sufficerent. Aliter, vides, ab ^{bus cap. 9.}
aliis rogari licitè potuisse. Quod & factum ab illis fuisse scimus, tum
ex Juvenale^q, tum ex Martiale^r, ubi ad Sparsum inter urbis incom-^q *Satyr. 6.*
moda recenset frequentiam Judæorum mendicantium. ^r *Lib. 12.*
Nec turba cessat entheata Bellonæ, ^{Epig. 57.}
Nec fasciato naufragus loquax trunco,
A matre doctus nec Rogare Indæus.

^f *Archæolog.*
lib. 4. cap. 8.
^g *videtis*
Philonem a-
pud Euseb.
Præparat.
Evangelic. l.
2. cap. 7.

Ex hisce demùm animadversis haud ita difficile videtur elicere, quid fenserint Talmudici de quæstione illa, utrùm dominium privatum extremæ alterius necessitati ex Jure Naturali cederet. Certè penes Ebræos ab ipso Juris Naturalis autore ita jura pauperum præstitui singularia seu civilia volunt Talmudici, ut ea neutiquam omninò ad pauperes è Gentilibus idololatriis spectasse statuant. Nec quidem ad Profelytos Domicilii, excepto quòd is Eleemosynis sustentandus, ut dictum est. Utcunque omnia dona pauperum jam memorata æquè spectasse scribat, idque ex præcepto, Josephus^f, ad peregrinos è Gentilibus quoscunque, unde & ea *ξένια* seu *munera hospitalia* nuncupat. Nam quod adjiciunt, inter Israeliticam pauperum turbam admissos etiam pauperes è Gentilibus, id planè aiunt tantùm factum *מפני דרכי* *שלום* *humanitatis causâ* seu charitatis suæ, non omninò ex sacra lege; quâ pauperes ejusmodi aut peregrinos alios, præter Profelytos Justitiæ, contineri nolunt. Neque injuria pauperibus ex Israelitis (quibus ex lege sacra, uti volunt, Dona illa ab origine propria fuere) inde fiebat. Nam mos superinductus est ille, uti & alii non pauci, ab iis qui rebus cum summa legum ferendarum rerumque circa dominium seu jura ejusmodi liberè administrandarum potestate præerant, quorum consensu juxta capite superiùs primò dicta, civiliter saltem involuti etiam & ipsi ex Israelitis pauperes. Quin nec pauperibus suis, utcunque in necessitatem redactis extremam, quidquam ex alieno sibi sumere permisisse, sed rogando tantùm accipere aut à privatis aut à publicis Eleemosynæ exactoribus. Accedente semper, non pauperis vi aut arbitrio sed sententiâ forensi, quæ cogeret, quoties quis id quod sibi præstandum, denegaret. Adeò nec suorum, nedum è Gentilibus pauperum, necessitati alicui patuisse statuerunt privatum cujusquam dominium, citra sententiam fori. Hæc autem legibus eorum civilibus planè nitebatur, neque aliter aut aliunde (si potestatem legitimam respicias) in Eleemosynam dene-gantis sic irruebat dominium, quàm cum sive pignus capiendo sive in possessionem mittendo aliterve, pro multiplici executionis forensis discrimine, aliis in actionibus in cujuspiam dominium, veluti ob Siclum dimidium non præstitum, Dotem, Furti restitutionem dene-

denegatam, id genus reliqua, ritè irrueret. Ita actus ille planè civilis erat. Et tantum abest, ut quid faciat ad adstruendum ex jure Naturali pauperis cujusquam necessitati extremæ dominium alterius privatum patere, ut contrarium potiùs innuat. Imo contrarium manifestò, ni fallor, innuitur in eo quod negant à Gentilibus Eleemosynas palàm accipere fas fuisse Israelitis, nisi tum in extrema necessitate cui subvenire nequirent Israelytarum Eleemosynæ, tum quoties clam accipere nequirent. Quod perquam absolum foret, si ex Jure Naturali dominium necessitati cedere privatum voluissent. Tunc enim licuisset necessitate adactò, in Bona alterius inviti, vi involare, quæ interim à Domino libentè offerente non licuisset accipere. Extrema igitur necessitas non fuit quo minùs alieni inde surreptio, ex Jure Naturali, pro Furti seu rapinæ scelere apud Ebræos haberetur. Et quantùm ad extremam paupertatem, vide etiam quæ capite proximo sequuntur, de Egeni venditione tum sui tum liberorum ut pretio posset sustentari; idque tam Profelyto ac Gentili, quàm Ebræo.

CAP. VII.

De acquirendo Personarum juxta Ebræos, in Pace, Dominio. Servi Ebræi, tum ex sui venditione, tum ex additione Fori. De Filia, Patris additione, ancillâ factâ. Ebræus addictus in servitutem Profelyti seu Gentilis, ex venditione sui. Et de horum libertate seu Dominio sui redeunte.

DERerum Occupatione, Cessione, & Dominio, etiam quâ Egenorum necessitatem spectet, hætenus actum est. Sequitur ut de Personarum in Pace seu ex Pacis Jure (quod solùm hucusque heic tractamus) Acquisitione juxta institutum videamus. Personarum, cum aliæ essent Liberi, aliæ Servi; liberis verò, dum liberi manebant, ejusmodi sui potestas esset & Dominium, ut aliis servire non cogerentur, nec libertatem seu Dominium sui amitterent ante illatam servitutem, quâ aliena in bona transfirent; unde nata fuerit illa in Pace servitus, dispiciendum. Ea aut in Ebræis reperitur, aut in Cananæis aliisque Gentilibus. In Ebræis, Servitus triplici ex causa oriebatur; aut cum

Aaaaa

se quis

se quis alteri in servitutem mancipabat, aut ex Fori aut ex Patris additione. De primo genere capitur illud Legis¹, *si paupertate compulsus vendiderit se tibi frater tuus &c.* quod obtinere volebant, nisi ubi extrema, adeo ut nihil omnino superesset in Bonis, paupertate quis adactus esset, pretioque tantum vitam sustentaret. Maimonides²; *אין רשאי למכור את עצמו להצניע את דמיו או לקנות בהם*; סחורה או כלים או ליתנם לבעל חובו אלא אם כן צריך לאכול בלבר אין אדם רשאי למכור את עצמו עד שלא ישאר לו כלום *Fas non est cuiquam vendere seipsum, ut pretium abscondat, aut ut merces sibi aut vasa inde emat, aut ut creditori debitum solvat, sed duntaxat ut habeat quod comedat. Neque fas est cuiquam seipsum vendere, quamdiu quidquam omnino, etiam vestis, superfuerit. Sed postea potestas ei est vendere seipsum.* Romæ olim ita homines liberi se venales postulabant, ut memorat Ulpianus³. Fori additionem, ad alias de huiusmodi servitute leges, attinere volunt. *Si⁴ emeris servum Ebraeum, sex annis serviet tibi. Et⁵, cum tibi venditus fuerit frater tuus Ebraeus aut Ebraea & sex annis servierit tibi &c.* Qui scilicet solvendo non erat, furti reus, actori in servitutem ex fori sententia⁶ addicebatur, usque dum ministerium ejus furti pretium duntaxat, non duplum⁷, nedum quadruplum quintuplumve æquaret. Duplum, quadruplum, aut quintuplum, quorum in legibus de Furto mentio, ex huiusmodi servitute non præstanda⁸; sed ex beatiore rei post finitam servitutem fortuna expectanda erant. Ita verò ad hasce leges attinere volunt Fori additionem, ut, quæ de tempore aliisque servitutis circumstantiis adjiciuntur, de sic addicto capiendæ; non tamen, ut aut ad utrumque sexum, licet uterque in legum altera memoretur, fori additio spectaret, aut leges illæ tantum ad Fori additionem, ut mox liquebit. Etenim ex perpetua Majorum traditione⁹, *האשה נמכר בגניבתו אבל לא האשה* *vir ob furtum suum venditur, sed non femina.* Et singulare etiam erat heic aliàs foeminarum jus, ut nec ipsæ se in servitutem possent addicere, nec servos sive Ebraeos sive Cananæos sibi jure emere. Maimonides¹⁰; *אין האשה נמכרת בגניבתה וכן אינה מוכרת את עצמה ואינה קונה לא*

עבר עברי ולא עבר כנעני כנעני החסר *Vt fœmina non venditur ob furtum suum, ita nec seipsam vendere potest, nec sibi emere servum sive Ebraeum sive Cananæum, suspicionis causâ; ne scilicet existimationi suæ seu pudicitiae fraus fiet. Quin & Ebræo tantum, non Profelyto Justo, nedum Domicilii aut Gentili, reum furti addicebat forum. At si Ebræus ipsum se sive Profelyto sive Gentili vendiderat (quod tamen ne faceret in monitis habebatur) Emtor dominus illorum^f legitimus erat. Qui se ita vendiderat Gentili, semel atque iterum sive à propinquis sive à populo redimendus erat. Qui tertio, redemptione indignus nisi ut morte tantum eriperetur habebatur ipse; non item liberi posterive qui inde Gentili servi fierent. Additiones autem seu venditiones ejusmodi, ex more patrio, non fiebant in publico כבוד ודרך בצנעה ולא sed occultè, seu privatim, atque ita ut venditi seu addicti dignitas conservaretur. Neque Ebræo cui addictus ita servus, sive Ebræus, sive Profelytus, fas erat dominari בפרך^g cum duritia aut ita sævire, ut in servos aliarum gentium fieri assolebat; sed lenitè tantum ejusce ministeriis uti, atque illis quæ libero homine, si servitus ipsa abesset, non essent indigna. Addicto, Uxori ejus, ac liberis ex ea susceptis, Victum, Vestitum, ac Domicilium præstabat dominus, cui tamen neque hi neque illa serviebant. Servitus ex additione fori sexennio perimebatur. Jubilæo verò, tum hæc tum ea quæ ex venditione in quocunque annos sui, tametsi intra sexennium aut aliter quomodocunque accideret. Ex ultronæ item Manumissionis syngrapha evanuit, ex Redemptione, ex domini Morte ubi sive Gentilis is esset, sive Profelytus, atque ex^h Morte domini, ubi Ebræus esset, nisi filium qui succederet (quæ exceptio non obtinuit, si, anre perforata, servitus prorogaretur) relinqueret. Nam nec filiaⁱ, nec hæredum alius quis in mancipia hæc succedebat. Addicto ex sententia fori, fas erat domino (ut supra^k tetigimus) ancillam Cananæam seu ejusmodi aliam (cujus proles, uti & cuncti servi & ancillæ è Gentilibus acquisitæ, ei perpetuò graviolem atque aliam ab ea quæ ab Ebræis exigenda erat, serviret servitutem) thoro conjungere, ut ita servos ex ea susciperet, eisque dominum ditaret. Atque sic intelligunt illud^l legis, si cum corpore*

^f Videfis Le-
vit. 25. 47. &
Misnam tit.
Gittin cap. 4.
S. ult. & Ge-
mar. Bab. ibi
fol. 46b. Deu-
teron. 24. 68.
Maimonide
halach. Mith-
noth Ainim.
cap. 8.

^g Levit. 25.
43. qua de re
videfis Tho-
rath Cohe-
nim fol. 55 b.
& de aliis
heic adductis
uti & Mai-
monid. hal.
Aibdim cap.
2. 3. & seq.

^h Misna &
Gemar. Bab.
ad tit. Kido-
schim cap. 1.
fol. 17 b. &
Gem. Hiero-
solymit. ad e-
undem tit.
fol. 59 a. § 2.

ⁱ Videfis Lib.
de successio-
nibus in bo-
na cap. 20.

^k Lib. 5. c. 4.
& 12.

^l Exod. 21. 3.

^a *vid. Sixt. corpore suo* (ipse solus; nam de veste, quam habet vulgata nihil^m in origine) venerit, cum corpore suo egreditur; & si uxorem habuerit (id est, *אשה הויה* *אם* si maritus uxoris seu maritus femina fuerit) egredietur uxor ejus secum. Sin verò dominus *יתן לו אשה* id est, dederit ei feminam (uxorem, in vulgata) quæ ei peperit filios aut filias, femina & liberi ejus erunt domini sui; ipse verò exhibet solus. Si uxorem nempe haberet legitimè conjunctam, alenda erat & ipsa & liberi ejus à domino, ut dictum est, cui tamen neque hi neque illa servitium hinc præstabat; nedum, finitâ patris ac mariti servitute, servi manebant, uti & alibi estⁿ statutum. At foeminam illam, cujus proles, veluti in servi fructu, domino heic conceditur, non pro uxore omninò sumunt^o, sed pro ancilla, qualem diximus, quæ ex servi Ebræi, durante singularis illius servitutis tempore, concubitu familiam mancipiis, matrem semper sequentibus, auctitaret. Et species hæcearum una est, quibus ex majorum traditione, non obtinuit vim interdictum de innuptarum, quæ Gentiles erant, concubitu, qua de re etiam libro proximè superiori P. Temperamenta autem adjiciunt; neutiquam hoc aut domino aut servo Ebræo licuisse, nisi & uxor antea servo fuisset legitima & liberi ex ea suscepti (adeo ut præcepto multiplicationis humani generis satisfacisset) neque licuisse domino servum ejusmodi ab uxore aut liberis sejungere, ut mancipiis gignendis operam cum ancilla commodiùs daret, neque plusquam unicam ancillam servo unico nec binis servis unam ancillam, ad hanc legem, conjungere. Neque demùm ei, qui venditione seipsum addixerat, ancilla ita conjungenda. Scilicet, *המוכר עצמו אסור בשפחה כנענית כשאר כל ישראל* Qui seipsum vendiderit, ei non minùs est interdicta hujusmodi ancilla Cananæa, ac cuique alii Ebræo. Neque Legem illam de aure^q perforanda, ad eum qui se vendiderat, attinere volunt, sed tantum ad addictum ex sententia fori, qui, aure ita perforatâ, servus esse desiit aut Jubilæi, qui proximè sequebatur, adventu aut morte Domini. Nam ne ad filium quidem transmittebatur ejusmodi servus. Nec ei qui se vendiderat, munera, finitâ servitute, sed ei qui à foro addicebatur, ex lege^r donanda quæ triginta siclis, ex veterum more, taxabantur.

Ex patris denique addictione, singulare servitutis temporariae genus habebatur, secundum legem illam, *si quis vendiderit filiam suam in ancillam, non egredietur sicut egrediuntur servi. Si displicuerit oculis domini sui* יְעֵרָה לֵאשֶׁר (quod vertunt aliqui, & non despondit eam; sed Ebraei legunt יְעֵרָה לוֹ אִשָּׁר quod eam sibi desponderet, neque aliter ferè Paraphrastæ Chaldaei, nec in Arabica sua Saadias, nec vulgatae autor qui habet ibi, *cui tradita fuerit*; tametsi tam Judæorum quam Samaritanorum codicibus לֵאשֶׁר non, non לוֹ sibi scribatur, quam etiam negationis lectionem retinuisse palam est Arabem Erpenianum seu Judæos Mauritanienſes, Tawasium in versione Persica, atque Hellenistas) *sui redimendi potestatem ei non denegat. Populo extraneo (alteri cuiquam) potestatem non habet eam vendendi, cum ipse fefellerit eam. Si autem filio suo desponderit eam, juxta morem filiarum aget cum ea. Victum ejus, vestitum ejus, & debitum conjugale ei non minuet. Et si tria hæc non fecerit ei, egredietur illa gratis absque pecunia.* Filia ante expletum annum duodecimum & diem insuper unicum, nisi pubertatis signa ante comparerent, קטנה seu Minor dicebatur. Exacto dein semestri tempore, modò pubertatis signa adessent, de quibus ¹ alibi, נְעָרָה seu ² *Lib. de Successionibus cap. 9.* *Invencula*, & postmodum בוגרת seu *puella plena pubertatis*, qua finiebatur patria apud eos potestas. Legem jam allatam, de filia tantum minori, à patre in summam, adeo ut nihil in bonis ei omninò superesset, paupertatem redactò, in servitutem Ebræo duntaxat venditâ intelligunt ³. Si verò pater in ejusmodi paupertatem non redactus ⁴ *Gemar. Hierosolymitana ad tit. Kidoshim cap. 1. fol. 59. col. 3. Babylon. ad eund. tit. fol. 186. & 19. Maimonid. halach. Abdim cap. 4 & 3. Moses Kotzensis precept. Affirm. 85.* filiam vendidisset, redimere eam, ne familiam suam servitute dehoneſtaret, à foro cogendus erat. Neque venditio hæc fiebat, nisi, per leges patrias ancillæ spes saltem dubia esset nubendi aut emtori aut filio suo. Verbi gratiâ, filio suo, filiam sic quenquam addicere contra fas erat. Nam neque emtor ipse, utpote sororem; neque ejus filius utpote amitam, ducere potuit. Præsumebatur enim emtionem hujusmodi in nuptias fieri; adeoque Patris venditioni, ejusmodi in eas præviùs inerat consensus, ut si postea desponderet eam emtor sive sibi, sive filio suo, ritè satis sponsalia cum minore, quæ in patria erat potestate, (modo & ipsa assentiret) inirentur. Et sponsa-

libus ejusmodi initis, è servitute in uxoris dignitatem planè abibat. Quæ species est singularis sponsaliorum quæ apud Ebræos, inter subditos, sine dote ac solennibus aliis, ut ritè satis inita admittebantur. Qua de re fusiùs in Uxore Ebraica. Quod si sponsalia detrectaret emtor, minor ejusmodi pro ancilla per sexennium habebatur, si in tot annos vendita fuisset, nisi intercessisset aut Redemptio, aut ultro-neæ Manumissionis syngrapha, aut Jubilæus, aut Mors Domini (nam ad hæredem nunquam transibat hujusmodi ancilla) aut demùm (quod singulare heic est, nec pro more aliorum servorum qui egrediuntur) Pubertatis signa, quibus è minoribus eximeretur. Nam hisce omnibus perimebatur hæc servitus, tametsi patria potestas usque ad pubertatis plenæ ætatem, seu duodecimum præter tempus semestre annum, ex jure receptissimo prorogaretur. Et verba illa legis postrema, *si tria hæc non fecerit ei, egredietur illa gratis absque pecunia*, interpretantur per, *אם שלש אלה לא יעשה לה לא יעדה לו ולא יעדה לבנו ולא נפרת בגרעון כסף ויצאה חנם* *Si tria hæc non fecerit ei; nec sibi ipsam despondeat, nec despondeat eam filio suo, nec deducto præterita servitutis pretio, ut minori redimatur permittat, sed egrediatur, seu nanciscatur libertatem gratis, quamprimùm nempe pubertatis signa comparue-*

² Deut. 15. 14.

¹ Ibid. comm.

17.

rint. Etiam lex^a muneribus, cum libertate, donandis, ad hanc spectat. Quod verò subjungitur Legi illi de muneribus cum libertate donandis & de aure, ubi suam velit servus prorogari servitutem, perforandâ, *ואף לאמתך תעשה כן* *Etiam^y & ancillæ tuæ sic facias,* id non omnino de perforanda ancillæ aure capiunt, nec perforari ejusce aurem aut servitutem ejus prorogari, ut servi, volunt. Verbis autem illis innui munerum dationem antea ibi memoratam ac cetera quæ sunt perforato beneficia (veluti morte Domini atque Jubilæo libertatem nancisci) ad ancillas Ebræas itidem spectare volunt; neutiquam autem servitutis prorogationem.

CAP. VIII.

De Servis è Gentilibus in Pace apud Ebraeos acquisitis; eorum discrimine, ministerii natura, manumissione, posteris, Bonis. Obiter de Munere singulari Calceum domini Solvendi, seu Exuendi,

Servorum Cananæorum, aliorumve, qui ex aliis gentibus in servitutem redacti sunt, Dominium in pace acquirebatur, Venditione² (idque, siue dominus servum, ² Misna & Gemar. tit. Kidoshim cap. 1. Maimonid. hal. Macira cap. 2 & halach. Aibdim cap. 5. & 9. siue Gentilis liber seipsum in servitutem vendiderat, siue suam alterutrius sexus prolem) Permutatione, Syngrapha, ut ferè prædiorum, adeo ut, quemadmodum in aliarum rerum alienationibus, corporalis possessio plerunque, secundum ea quæ superius dicta sunt, erat necessaria ad contractum firmandum, ita & in horum, ex jure eorum civili, alienatione. Apud Gentiles autem regiam (pro more ferè vicini eis Orientis) ejusmodi fuisse potestatem aiunt, ut si quis subditorum tributum denegaret aliudve à Rege jussum facere detrectaret (ubi in edicto Poena venditionis in servitutem adjiceretur) libertas ei planè ex ejusmodi venditione² adimeretur, adeoque emtoris servus fieret. Corporaliter autem in ditione Israelitica possideri servum maximè volebant, si emtori, ex venditoris sententia, servilia aliqua præstitisset opera, in quibus id imprimis memorant quod est *והתיר מנעל לרבו או הנעילו* *ut solvat domino calceamentum suum aut illud induat*, à quo more manasse videtur loquendi illa, ad summam Discipuli loquentis humilitatem, Magistrique dignitatem exprimendam, formula *cujus ego non sum dignus, ut solvam ejus corrigiam calceamenti*, quâ in Evangeliiis^b D. Joannes alique usi sunt. Id quod ex eo item firmatur, quod aiunt^c; *כל מלכות שהעבד עושה לרבו תלמיד עושה לרבו הוץ מהתרת לו מנעל אלא במקום שאין מכירין אותו אבל במקום שמכירין אותו* *Omne genus operis (personalis) quod à servo domino suo præstandum est, id etiam à Discipulo Magistro suo est præstandum, præter solutionem calcei ejus. Quæ tamen exceptio obtinet tantum, ubi discipuli conditio non satis dignoscitur. Nam si ea satis dignoscitur, etiam & munus illud præstandum.* Distinctio illa, de discipuli notitia,

² Misna & Gemar. tit. Kidoshim cap. 1. Maimonid. hal. Macira cap. 2 & halach. Aibdim cap. 5. & 9.

^a Rab. Seseb in Gem. Bab. ad tit. Iabimoth cap. 3. fol. 46a. Maimonid. hal. Aibdim cap. 1. & 9. & hal. Melovva Welovva c. 5. ad finem. Mos. Mikot. Præcept. aff. 3.

^b D. Joann. cap. 1. 27. D. Marc. 1. 7. D. Luc. 3. 16. Act. Apost. 13. 25.

^c Gem. Bab. ad tit. Cethuboth cap. 11. fol. 96a. & vide Maimonid. hal. Macira cap. 2. sub. initium.

notitia, adhibetur, ne aliàs servus esse, ex ipso opere, discipulus estimaretur. Et quod de solutione calcei heic dicitur, intelligitur^c itidem de calceo sive exuendo sive induendo. De servis Cananæis (quo nomine ceteros id genus denotant) disertè Lex^d; *servus tuus & ancilla tua sint tibi de nationibus quæ in circuitu vestro sunt. Ex his acquiretis servum & ancillam & de advenis qui peregrinantur apud vos & de familia eorum, quæ vobiscum sunt, vel qui ex his nati sunt in terra vestra. Hos habebitis in possessionem, & hereditario jure transmittetis ad posteros, ut succedant in possessionem. In perpetuum, veluti servos, eos habebitis.* Ex hisce scilicet, non ex servis Ebræis, exigenda erant opera merè Servilia, ut supra est etiam ostensum. Horum alii erant שְׂמִלּוֹ וְטַבְלוֹ qui circumcisi erant & baptizati, id est, Judaismus in se susceperant, alii שְׂדֵי בְּגוּיֹתוֹ qui Gentilismum nondum exuerant, seu velut Profelyti Domicilii tantum erant, de quo discrimine, quàm tam ad liberos etiam quàm ad servos attinebat, satis libro secundo^e ubi de Profelytorum distinctione, Baptismo, & capitibus juris Noachidarum nomine dando agitur. Ex hisce qui primi erant generis, causa^f triplici יִצְאֵן בְּחֵירוֹת liber-
tatem, seu Dominium sui plerunque nanciscebantur. Pretio dot-
mino dato; sive ab ipso, qui manumittendus erat, sive ab alio ali-
quo, ita ut argenteus illud seu siclus minimum esset. Syngraphâ ul-
trò ei traditâ à domino; quam שְׁחָרֹר גִּט libellum manumissionis
vocabant, verbis ad hunc sensum inscriptis אֶת בֶּן חֹרֵן הִרִי ecce Li-
bertus seu ingenuus sis, אֶת שִׁל עֲצִמְךָ ecce tua sis potestatis, tui
dominus. Sed verbis ejusmodi, sine pretio accepto aut sine syngra-
pha tradita, manumissio non fiebat. Tertia heic causa erat ex lege
sacra^g, si quisquam percusserit oculum servi sui vel oculum ancilla
sua, וְשָׁחַתָּה & corrumpat eum (vulgata, & luscus eos fecerit, Hel-
lenistæ κατεφλώση & cecos reddiderit) dimittet eum liberum
pro oculo suo. Et si dentem servo suo seu dentem ancilla sua excus-
serit, liberum dimittet illum pro dente suo. Duobus hisce ita ex-
pressis, quorum alterum exemplum habent partis quâcum nasci-
mur, alterum partis sine qua nascimur, innui etiam volunt cetera
membra præcipua exteriora quæ nec, si mutilata sint, redintegrari
queunt.

^c Maimonid.
halach. Thal-
mud Tiora
cap. 5.

^d Levit. 25.
44.

^e Cap. 3. & c.

^f Misna
Gem. Bab.
Hierosolym.
zit. Kido-
schim cap. 1.
Maimonid.
hal. Aibdim
cap. 5.
seqq. Mos.
Mikot. præ-
cept. aff. 87.

^g Exod. 21. 26

queunt. Hæc numero viginti quatuor^h denotant. Mantum & ^{Præter ci-}
 Pedum digiti viginti sunt. Auris utraque locum occupat heic uni-^{tatos locos,}
 cum, uti & alterum ancillæ papilla utraque. Ut numerus complea-^{Vide R. Sa-}
 tur, adjiciunt Nasum & Veretrum. Dominus qui servo aut ancillæ ^{lom. Iarchi}
 horum viginti quatuor aliquod sponte mutilaret, cogebatur ex sen-^{ad Exod. 21.}
 tentia fori, manumissionis libello (nam neque heic sine libello fieri ^{7. & 26. R.}
 quibat) libertatem ei donare quæ adquiri dicebatur ^{Alphesium}
^{tom. 2. fol.}
^{529 a. & ib.}
^{Rabbeni}
^{Nissim.}
ob præcipua membrorum. Servi verò secundi generis seu qui Gen-
 tilissimum nondum exuerant, ex hac causa libertatem minimè adipi-
 scebantur, sed ex duabus prioribus; adjectis aliquot aliis præter eam
 quæ superius ostenditurⁱ ubi libertatis nomine servus ejusmodi Ju-^{Lib. 2. c. 3.}
 daismi lavacro susceptus est; unde & quoties sponte nollet libellum
 manumissionis (qui semper necessarius) dare dominus, ex sententia
 forensi cogendus erat. Si Gentili qualicumque vendiderat Ebræus
 servum Gentilem ex sententia forensi^k redimendus domino erat, ad-^{Misna &}
 jecto decima pretii parte, & libertate donandus; si nempè Gentilis ^{Gem. Bab.}
 redhibere velit. Nam eum heic, tametsi jurisdictioni Israeliticæ ^{tit. Gittin}
 subesset, non cogebant. At si Israelitæ extra terram sanctam degen-^{cap. 4. fol. 44.}
 ti, vendiderat quis servum, emptor, quatenus foro patrio suberat, li-^{& 45. Mai-}
 bertate eum donare, etiam cum pretii damno, cogendus erat. Pœ-^{mon. halach.}
 næ ratio erat, ne servi alienas migrarent in terras. Unde item si se-^{Aibdim cap.}
 des in alienas terras transferret dominus, exuto in terram Sanctam ^{8. Gem. Hie-}
 revertendi animo, libertatem inde in foro Israelitico nanciscebatur ^{rosolymit. tit.}
 servus, quem sibi habitandi comitem esse volebat dominus. Servus ^{Gittin fol.}
 etiam qui illuc redire voluit, id invito domino, etiam si redituro, ritè ^{46 a. col. 1.}
 faciebat. Neque licuit domino servum invitum in alienas terras ^{5. 6.}
 comitem sibi adhibere, nec fugitivum inde, è terra Sancta, si Ju-
 daismum susceperat, reducere. Sic intelligunt illud legis^l; *Non* ^{Deut. 23. 15.}
trades servum domino suo, qui apud te eripi cupit à domino suo. Te- ^{ad quem lo-}
cum manebit in medio tui, ubicunque elegerit locum in una civita- ^{cum, præter}
tum tuarum ut sibi placuerit; nec contristabis eum. Qui locus et- ^{jam citatos,}
 iam de servo, qui à domino Gentili in terram Israeliticam fugerat, ^{Vide R. Mo-}
 capitur^m. Tutum nempè erat servo ejusmodi terra illa perfugium. ^{seu Mikotz;}
 Unde Onkelos ibi; *Non trades servum Gentium in Manum domi-* ^{præcept. Neg.}
ni sui. ^{109.}
^{m Iarch. ad}
^{Deut. 23. 15.}

* Lib. 16.
cap. 1.

ni sui.

Ex hisce pendere videtur, quod apud Josephumⁿ notatur; Herodis magni tempore, sub Hasmonæorum finem, legem fuisse apud Judæos latam, quâ licuit murorum perfossores in servitutem vendere ἐπ' ἐξαγωγήν τῆ βασιλείας extra regni terminos, quod quidem ait ille non solum factum est in graviores facinorosorum Pœnam, sed etiam εἰς τὴν κατὰ λυσιν τῶν πατρῶων ἐθῶν in dissolutionem consuetudinum patriarum, seu morum majorum. Si autem domi-

* Maimonid.
hal. Aibdim
cap. 8.

nus puellam ingenuam servo^o in uxorem duxisset, או שאמר לו רבו לקרות שלש פסוקין בספר תורה בפני ציבור וכן כל כיוצא באלו הדברים שאינו חייב בהן אלא בן חורין יצא לחירות וכופין ארץ aut eum jussisset res versus Pentateuchi in synagoga legere, aut aliorum id genus quod facere, ad quæ præstanda duntaxat liberi & ingenui obstringebantur, libertate donandus erat, adeoque dominum manumissionis cogeant libellum ei scribere. Ancillam etiam libidini se palàm prostituentem, nisi ca-

* Maimonid.
ibid. cap. 9.

stigaret satis dominus, ea ex fori sententia sic manumittenda^p erat, ut scilicet nuptiarum capax ad castiorem libentiùs mentem rediret, nec amplius stuprandi Israelitis esset in causa. Hujusmodi servorum ancillarumque proles posterique etiam servi erant. Ita tamen, ut, licet ancillæ proles undecunque prognata matris sequeretur conditionem, servi nihilominus libera esset, nisi ex ancilla suscepta fuisset. Nam si ex Israelitide filium fortè suscepserat, ob gentis dignitatem, liber, utpote planè Ebræus, is erat. Si ex Gentili, quæ libera erat, etiam & filius liber; nec patris conditionem sequebatur, quoniam חס לו אין עבד servo non erat agnationis jus, seu per vi-

* Gem. Bab.
ad tit. Iabi-
moch. cap. 8.
fol. 78 b.

rilem sexum conjunctio. Attamen regulam habent, quod proles^q אחר הזכר apud Gentiles sequitur marem. Sed eam Jurisconfulti præstantiores^r intelligunt de Gentilibus matrimonio

* Vide sis ad-
notationes R.
Abraha Ben
David &
Iom Tob. ad
Maimonid.
hal. Aibdim
cap. 9.

conjunctis, saltem qui conjungi possent; non de eis, quorum altera pars non conjugii, sed, ut in Romano etiam jure veteri, contubernii tantum, veluti servus, capax erat. In monitis habuere, foeminis ancillas, non servos possidendos, מפני החשד suspitionis seu infamie causâ. At si etiam ipsæ acquirerent servos, Dominium in eas satis transferrebat. Nec sanè manumissionem sine peccato fieri,

fieri,

fieri, monebant aliqui, extra quam ubi exigenter rationes quas memoravimus, tametsi factæ, ex majorum instituto, satis valerent. Monitum autem hoc ex verbis illis legis^t, *In perpetuum, veluti servos, illos habebitis, seu operis eorum perpetuò utemini*, sumebant; quod^{46.} sane idem videtur cum eo quod est, pro libitu vestro servi sint in perpetuum homines illi, ita tamen ut pro libitu etiam manumittat dominus, ut solent servorum domini; quemadmodum certè in foro etiam intellectum est. Vestitum victumve eis minime præstare cogebatur dominus; tametsi operas omnigenâ sævitiâ, modò à præcipuis, quæ diximus, membrorum abstineret, exigere nefas non haberetur. Sive aufugerent sive morerentur frigore fameve, susque deque rem habebant in foro, quod tamen de servis majorum natu capiendum est. Nam minorum fuere, ut bona alia, ita & servi in Fori tutela, quâ cautum est ut publicis eleemosynis ad id destinatis alerentur usque ad plenam dominorum pubertatem, seu annum ætatis decimum tertium, adjecto insuper die unico. Sed verò mansuetos heic majorum suorum mores laudant & clementiam ejusmodi in servos, ut non solum benigniùs victum præberent, sed & liberè in qualescunque disceptationes ac colloquia eos admitterent audirentque. Atque ad ejusmodi etiam mansuetudinis morem attingere volunt illud Jobi^t, *Si contemsi subire judicium cum servo meo & ancilla mea, cum disceptarent adversum me.* Prætermitti autem non debet, tametsi pretio etiam à se dato libertatem acquirere potuit servus, (ut suprà dictum est) adeo ut Bona ei seu ipsum bonorum dominium fuisse inde videatur; id nihilominus sic intelligendum, ut ex clementiori tantum domini ejus admissione pretii illa datio acceptioque penderet; quæ scilicet manumissioni ex more sufficeret. Regulariter enim ut in jure Cæsareo, servus possidebatur, nihil ex suo possidebat sed jure domini. Maimonides^u; ^u *Hal. Melo- vva Welovva cap. 2.* הרב שלום מעבדו ואחר כך שחררו אין לו עליו כלום שכל מה שידבר קנה עבד קנה רבו *si dominus mutuo quid acceperit à servo, quem postea manumiserit. Nil omninò huic debetur. Nam quicquid servus possidet aut acquirit, acquiritur domino.*

CAP. IX.

Leges Sacrae de Usuris. Talmudicorum de eis sententia. Usura praestituta seu proprie dicta. Pulvis Usurae. Quasi Usura. Usura praecedens, subsequens. Qualisnam Usura ex sententia fori restituenda; qualis non. Actus aliqui ex Iure superinducto vetiti, ne subdole Fœnus dissimularent. Alii permitti, qui Fœnori accepti instar. Exceptio de Bonis Orphanorum, pauperum, id genus aliis. Usura incerta.

¹ Exod. 22. 25.

¹ Levit. 25. 37.

^{*} Ibidem.

² Ibidem 36.

³ Deut. 23. 19.

^b Exod. 22. 25.

^c Levit. 19. 14.

^d Deut. 23. 19.

^e Maimonid.

^{halach.} Me-

^{lovva} Welo-

^{vva} c. 4. &c.

^{Mos.} Mikot.

^{Præcept.} Neg.

^{153.} Misna

^{Gemara} tit.

^{Baba} Metzia

^{cap. 5.} Shul-

^{can} Aruch

^{lib.} Iore Dea

^{cap. 159.} 160.

^{&c.}

^{De fœnore}

^{Iudeorum} l.

^{2.} cap. 3.

Quod ad Usuras seu Quintum supra Selectorum caput attinet; juxta Talmudicos, leges sunt Sacrae sex Negativæ, quarum violatio mutuum fœnore dantem commitabatur. I. *Si pecuniam commodato dederis*^x *populo meo qui est tecum* לא תהיה לו כנושה *Non eris illi quasi exactor.* II. *Pecuniam*^y *tuam non dabis illi ad Usuram.* III. *Neque*^{*} *pro incremento dabis illi frumentum tuum, seu cibum aut annonam tuam.* Vulgata; & *frugum superabundantiam non exiges.* IV. *Non*^z *accipies ab illo* usuram vel incrementum. Cujus paraphrasis est illa altera^a, *non inferes morsum fratri tuo per Usuram pecunie, & per Usuram frumenti, & per Usuram cujuscunque rei, quæ mordere potest.* V. *Neque*^b *impones illi Usuram.* Ubi codex Samaritanus habet לא תשמונו *non imponetis.* VI. לפני עור לא תתן מכשול *nec*^c *coram cæco pones offendiculum.* Binas etiam aiunt esse leges, in quas, qui mutuum fœnore accipit, committit. Alteram ex jam dictis sextam, alteram illam לא תשיך לאהרן *quæ*^d *vulgo vertitur non fœnerabis fratri tuo, uti & non morsum inferes fratri tuo aut non mordebis fratrem tuum, per usuram &c.* Sed ita eam accipiunt Magistri^e perinde ac si passivè etiam dictum esset non mordeberis à fratre tuo per Usuram, unde & glossa ibi ordinaria, Interdictum est quo cavetur, ne is, qui mutuò accipit, usuram seu incrementum det mutuo danti. Quo spectat illud de Rabbinis aliquot Romanensibus apud Sixtum Medicem, Annis, inquit ille^f, Proximis ab eruditissimo Antistite Philippo Archinto tum Romæ vicario, nonnulli Hebræorum Rabyni peritissimi sub juramento requisiti, declaraverunt verbum ipsum נשך passivum

passivum esse & transitivum atque ita interpretandum, non fœneraberis à fratre tuo. Actuarios ac scribas etiam & testes contractûs, quo de usura convenitur, teneri volunt Talmudici lege quintâ. Et demùm proxenetas in sextam committere. Vocabula illa נשך *morsus*, מרבית & תרבית quæ *incrementum* seu multiplicationem denotant, non volunt sic discriminari, quin idem ipsum pariter denotent. Id est, fœnus seu usuram ex contractu natam, quæ inter solvendum, utpote plus quàm mutuò acceptum est, mordet seu cruciat mutuò accipientem; Idem, inquam, quantum ad quantitatem; tametsi subinde Morsum signantiùs de usura pecuniaria, Multiplicationem de frumentaria aut id genus alia sumant. Bina autem Fœnoris genera faciunt. Alterum est קצוצה רבית *Usura determinata, præstituta*, seu בשעה הלואה שקצץ *quæ sive accepta sive constituta est tempore contractus mutui* aut dum agitur ac pendet contractus. Alterum רבית אבק quod verbo tenus reddas *Pulvis Usura*. Sensus autem Magistrorum est, hoc genus ita à priori distare, ut, cum illud sit palàm constitutum & propriè Fœnus, hoc sit potius Fœnus simulatum seu quasi Fœnus. Quo nomine illud deinceps nuncupabimus. Genus Prius Usuram in lege sacra prohibitam continere volunt. Secundum eam quæ ex scitis majorum superinductis tantùm interdicta est. Prioris exempla dant & regulam; המלוה את חברו סלע בחמשה דינרים או סאתים חטים בשלשה או סלע בסלע וסאה או שלשה סאין בשלשה סאין ודינר כללו של דבר כל הלואה בתוספת כל שהוא זו רבית שיוצאה בדינין וכן המלוה את חברו והתנה עמו שידור בהצרו חנם עד שיחזיר לו הלואתו או ששכר ממנו בפחות וקצב הדבר שפוחת לו מן השכר עד שיחזיר לו הלואתו או שמשכן בידו מקום שפירותיו מצויין בעת הלואה כגון שמשכן חצרו על מנת שידור בו בחנם הרי זה רבית של תורה ויוצאה בדינין וכן המוכר שדה או חצר באסמכתא הואיל ולא קנה הגוף הרי כל הפירות שאכל רבית ומחזיר אותן והוא הדין לכל מי שלא קנה קנין גמור מתחלה שהוא מחזיר את הפירות מפני שאם אכל את הפירות הרי זה

ubi quis mutuo dat proximo suo siclum, ut redeat cum quinque denariis, aut duo frumenti sata, ut redeat cum tribus, aut siclum, ut reddatur simul cum sato, aut tria sata, ut rependa-

tur cum ipsis denarius, seu, ut in universum dicam, quoties aliquid mutuo datur, ut redeat cum quantulo cunque incremento, usura erat cujus cognitio ad forum attinebat (qua de re plura statim) Ita si quis mutuo conditionem adjecerit, ut habitet in accipientis villa gratis usque dum refundatur mutuum, aut ut conducat eam minori, quàm valet villa, pretio (valoris discrimine tunc indicato) atque retineat usque dum mutuum refundat, aut ut in pignus accipiat locum è quo, tempore contractus, commodum percipi posset, veluti ut oppigneret sibi villam suam, ut eo nomine in ea gratis habitet, usura heic ex lege erat, adeoque cognitio ejus ad forum spectabat. Sic etiam si quis agrum emerit nec tamen per defectum apicum aliquot juris qui alienationibus necessarii, contractus absolutus fuerit ac integer, quoniam ipsum agrum nondum rite adquisivit, quicquid ex ejusdem usufructu commodi ei cesserit, usura erat, atque restituenda. Quale jus obtinuit, ubicunque emtori integrum dominium non transferebatur (usufructus enim ejusmodi, fœnus habebatur pecuniæ pretii nomine solvendæ) ut scilicet restituendum esset quod perceperat commodum, quoniam usufructus ejusmodi usura erat ex lege. Nimirum nemo usuræ nomine vapulabat seu plagarum pœnas violationi legis sacræ sæpissimè ex more gentis aliàs debitas luebat, quoniam ex Judicum seu Fori sententia fœnerator usuram, veluti rem furto surreptam, reddere cogeatur. Qualis ratio in aliis id genus judiciis obtinuit. Talmudici, אף על פי שהמלוה ולוה עוברין על כל אלו לאוין אין לוקון עליו מפני שניתן להשבון שכל המלוה ברבית אם היתה רבית קצוצה שהיא אסורה מן התורה הרי זו יוצאה בדינין Tametsi, tum mutuo dans, tum accipiens fœnore violabat tot leges negativas, (ut in paulò antè dictis) nihilominus plagarum pœna eis minimè irroganda erat. Quoniam restitutio facienda erat. Etenim si quis mutuo dederat, fœnore in ipso contractu constituto, quale scilicet à lege Sacra vetitum est, ad cognitionem forenses res attinuit, & judices ablato fœnore à creditore qui acceperat, restituebant debitori qui dederat. Ita generaliter de restitutione statuunt, quoties fœnus ipsum non esset בפהות פרוטה minus 3 nummuli minimi seu Prota valore^h (nec aliter)

^g Shulcan Aruch lib. Iore Dea cap. 161.

^h Vide supra cap. 2.

ter) & quamdiu foenerator ipse superstes. Si is mortuus esset, א"ן מוציאין מיד הבנים *non auferebat forum usuram à prole* seu hæredibus quod sic generatim dictum temperamenta habet. Nimirum hæredes pecuniam foenore lucrifactam restituere neutiquam cogendos, quod & de rebus fungibilibus puto intelligunt; cogendum verò liberos restituere vasa, vestes, instrumenta, animalia quæ restarent ipsa à patre foenore accepta idque מפני כבוד אביהן *propter patris honorem*. Quod tamen & ad hunc modum temperant, במה דברים אמורים בשעשה תשובה ולא הספיק להחזיר עד שמת אבל אם לא עשה תשובה אין חוששין לכבודו *Id de ratione honoris paterni sic dictum ita sumendum, ut tunc duntaxat locum haberet, quando pater ritè pœnituerat, adeoque nec dubitaret restituere ante mortem. Ceterum si non ritè pœnituerat, nulla honoris ejus ratio heic habita, qualecunque lucrum ex Foenore in Bonis ejus reperiretur. Etiam de Personis inter suos exceptionem subjungunt. Omne scilicet incrementum à mutuo dante sive tempore contractus qualitercunque, sive postmodum ex constitutione tempore contractûs, acceptum, nomine Foenoris, inter vulgus hominum seu qui singulari juris prudentiæ dignitate non emerent, lege interdicti contineri; non item munusculum quod, ubi חכמים *Sapientes* seu Jurisprudentiæ dignitate eminentes, mutuo darent & acciperent, fortè interveniret. Id enim pro munusculo simplici sumendum, non omninò pro Foenore seu mutui causâ; idque ex præsumptione, eos qui sic Jurisprudentiâ emerent, interdictum neutiquam inde violare voluisse. Talmudici; חכמים שהלון זה את זה ונתן לו יתר על מה שלוח ממונו הרי זה מותר שהדבר ידוע שלא נתן לו אלא מתנה Si è Sapientibus invicem mutuo dantibus accipientibus quis alteri plus dederat quàm acceperat, illicitum non erat. Nam pro manifesto habebatur hoc non aliter ibi datum quàm nomine muneris, cum & ipsi tam bene scirent quàm grave peccatum esset usuram exercere. Et de Usura ex lege sacra juxta illos interdicta seu ea quam קצוצה nuncupant, sic statuunt. Nam quisquiliæ, quas & habent subtiliores, circa etiam genus hoc, non paucas prætermittimus. Genus autem illud alterum אבק רבית dictum,*

i Prater ci-
ratos & de
Sepher Si-
phri fol. 51,
col. 1.

dictum, id est, *Fœnoris pulvis*, quem Quasi Fœnus appellamus, non ex lege vetitum aiunt, sed tantum ut quamplurima alia *מדברי סופרים* *Ex scitis scribarum* seu eorum qui rebus præessent, nec juris superinducendi potestate carerent. Hoc nomine vetitum est omnimodum firmè non solum commodum, sed & beneficii agnitio quæcunque extra mutui contractum seu tempus ejusdem, qualicunque mutui respectu, creditori posset præter sortem, intra diem solvendi, evenire; licet Fœnus illud, ex sacrorum verborum vi, juxta Talmudicos, non fuerit. Duplex ferè faciunt hujus genus; alterum quod ad temporis, quo incrementi aut commodi nomine à debitore præstatur, discrimen attinet, alterum quod ad contractus diversitatem. Prioris generis etiam species binas. Alteram *מקדמת* *usuram præcedentem* seu *antevertentem*; alteram *מאוחרת* *usuram subsequenter*. Priore specie continetur quicquid ab eo cui in animo erat mutuum petere, ei à quo post petierit, spe facilius in mutui dationem eum conciliandi donatum. Specie posteriore, quicquid posteaquam acceperit debitor muneris nomine miserit aut donaverit creditori, aut dies ei solvendi antè præstitutus omninò comperendinaretur. Brevitèr aiunt; *אסור להקדים הרבית או לאחר אותו* *vetitum est tum præcedentem tum subsequenter usuram exercere*. Nec de muneribus solum heic loquuntur. Nec quidem humanitatis ex more inter homines usurpari solita officia aliqua voluere creditori postmodum à debitore præstanda, nisi ante mutui dationem fuissent inter eos in usu. Verba sunt; *מי שלוח מחברו ולא היה רגיל מקודם להקדם לו שלום אסור להקדים לו שלום ואין צריך לומר שיקלסו בדברים או ישנים לפתחו* *Qui à proximo suo mutuum acceperit, neque ex more antea eum salutatione antevertere solitus fuerit, illi creditorem salutatione jam antevertere vetitum, nedum eum laudare aut adulari*. Quod tametsi ex scribarum scitis manaverit, nihilominus non sine legis sacrae verborum allusione firmari volunt. Huc igitur illud trahunt ^k. *Non morsum inferes fratri tuo, per usuram pecunie, aut per usuram frumenti* *aut per usuram cujuscunque rei que momorderit*. Vocabulum autem *דבר* tam *verbum* significans quàm *rem*

^k Deut. 23.
19.

in causa est, ut ludentes heic aiant **אפילו דברים אמורים** *Etiam ipsa verba* salutationis, gratiamque conciliandi, nisi in usu inter debitorem & creditorem antea fuissent, *vetita esse*. Quo modo tamen ipsam non interpretantur legem. Sed vocabuli homonymiâ libenter ad scita scribarum firmanda, ut diximus, utuntur. Unde & pariter vetitum volunt debitorem creditori, **כל זמן שמעותיו בידו** *quamdium pecuniam mutuo acceptam retinuerit* docendi munus præstare aliquod, nisi id etiam antea inter eos in more. Sub hac specie collocant pecuniæ ob mercedem locationem quæ à mutui datione sic discrepat, ut eadem ipsa, quæ locatur, ac conducitur pecunia, non similis, ut in mutuo, quantitas reddatur. Quasi autem Usuræ huiusmodi genus alterum seu quod in diversitate contractus habetur, visitur, ubi venditor dixerit, si hodie emeris, vendam tibi nonaginta siclis, sin nolis ante diem crastinum emere, minori centum non vendam. In contractu enim huiusmodi adjectio moræ simul cum pretii incremento visa est, quasi innuere decem velut fœnoris nomine solvendos. Similiter de ejusmodi aliis. Accedat actus aliquot usuræ cognatos, ex jure item superinducto vetitos esse (quos tamen nec sub jam explicato genere collocant) idque **מפני הערמת הרבית** *propter astutiam incrementi* seu ne tum legis sacræ tum scribarum sensus subdolè heic deluderetur. Exempla ponunt; petit mutuo Simeon à Rubene siclos centum, negat hic sibi centum esse, sed frumentum quod tanti valet. Id Simeoni mutuo dat. Is autem postmodum pro frumento hoc nonaginta rependit. Nihil heic aiunt in legem sacram commissum, nec quidem usuram aut **אבק רבית** *pulverem usuræ*, quam quasi usuram nuncupamus, ibi reperiri. Causâ autem jam dictâ, Simeonis obligationem ex nonagintâ repensis non solvi statuere. Sed ad decem ultra solvendos (ut ita centum redderentur) ex sententia forensi etiam cogendus erat. Quale tamen in iis, quæ Quasi usuræ nomine veniunt, nolunt obtinuisse. Restitutum erat, idque ex sententia forensi, ut ostensum est, fœnus contra legem sacram acceptum. Non item quod fœnoris pulverem vocant. Nimirum nec actione, quâ Pulvis ille ritè peti posset, uti licuit creditori, nec si sponte solveretur, redhibitorie locus. Talmudici **אבק רבית**

שהוא מדבריהם אינו גובה מן הלואה למלוה ואין מחזירין אותו מן
 הלואה למלוה *Pulverem fœnoris cuius jus ex majorum more superin-*
ducto pendet, à debitore exigere nequibat creditor. Nec tamen
creditorem eum debitori rependere cogebat forum. Contractus
 interea erat illicitus atque, ut id quod contra majorum instituta fie-
 ret, plagis aliterve puniendus. Ad jam dictorum rationem attinet
 etiam, quod nec ex jure superinducto, permiserint ei qui fundum pi-
 gnore acceperat illum Domino sub censu locare, quoniam census
 ille fœnus pro debito, cuius causâ pignus acceptum, nimis imitare-
 tur fortè & locum ejus suppleret. At verò fuere actus aliqui שהן
 כמו רבית *qui fuere fœnoris instar* nec tamen five ex lege five ex
 moribus superinductis illiciti. Veluti si quis syngraphas alterius
 minori quàm ex eis deberetur emeret. Quin & fas esse duxere Ru-
 beno nummos Simeoni dare, ut is mutuo daret alios Judæ. Ratio-
 nem subjungunt, שלא אסרה תורה אלא רבית הבאה מן הלואה, *quia non vetuit lex sacra aliud fœnoris aut incrementi ge-*
nus præter id quod transit à mutuo accipiente ad dantem. Exce-
 ptionem demum habent de Orphanorum Bonis, quæ mutuo à tu-
 toribus dari licitè potuisse volunt, nec jus de Quasi Usura superindu-
 ctum ad ea attinuisse. Verba sunt Maimonidis; נכסי יתומים
 מותר ליתן אותם לאדם נאמן שיש לו נכסים טובים קרוב לשכר
 ורחוק מהפסד כיצד אומר לו תהיה נושא ונותן בהן אם יש שם
 דיוח הן להם חלקן מן הריצה ואם יש שם הפסד תפסיד אתה לבדך
 שה אבק רבית הוא וכל אבק רבית אינה אסורה אלא מדבריהם
 ובנכסי יתומים לא גזרו *Fas erat Orphanorum bona mutuo tradere*
viro probo & fideli & opulento, de cujus bonis spes aperta esset ex eis
lucrum potius multò quàm damnum eventurum; ad hunc scilicet
modum. Bonis hisce negotiator tu. Si inde lucrum eveniat, reddes
orphanis partem suam etiam è lucro. Sin verò damnum, tibi illud
sit totum. Nam hoc etiam Pulvis est Usuræ. Et Pulvis non probi-
betur nisi ex jure superinducto, in quo de Orphanorum bonis nihil
præstitutum est. Unde constat etiam sub incerto hujusmodi, ni-
 hilo scilicet de quantitate Usuræ constituto neque utrùm quid
 omninò eo nomine rependeretur convento, fas fuisse ex legis sacrae,
 juxta

solum ex iisdem natum parentibus, verum & quemcunque civem tribulemve, non item alios seu Gentiles. Jam verò à Magistris, legis allatæ verba non ut permissiva simpliciter, sed ut obligativa etiam sumuntur, adeò ut velint aliqui saltem, tam præcipi, quàm permitti, ut, quoties mutuo quid darent Judæi, sive Gentilibus qui nondum Idololatriæ renuntiarent, sive Profelytis Domicilii, id fœnori dare-

^p Tit. Baba
Metzia cap. 5

tur. Legitur quidem in Misna^p; אין מקבלין צאן בהול מן הגוים ולוין מהן מפני שהוא רבית אבל מקבלין צאן בהול מן הגוים ולוין מהן *Haud conducendum erat pecus ferreum* (sic nomine solenni vocant gregem sic conductum, ut locatori à conductore, qui periculum omne in se susceperat, integer denuò præstaretur) *ab Israelita, quoniam inde nascitur fœnus* (de Pulvere fœnoris, juxta superiore capite ostensa, puto loquuntur.) *At verò à Gentilibus conducere licuit seu mutuo accipere pecus ferreum.* Etiam & mutuo dare illis & ab illis accipere fœnori, quod

^a Hal. Melo-
vva Welo-
vva cap. 5. &
prac. negat.
Mikotz. 153

pariter dicendum de Profelyto Domicilii. Maimonides^a autem; הגוי ונר תושב לוין מהן ומלוין אותן ברבית שנאמר לא תשיך לאחיק לאהיק אסור ולשאר העולם מותר ומצות עשה להשיך לגוי שנאמר לנכרי תשיך מפי השמועה למדו שזה מצות תעשה וזה וין תורה *Fas erat tum mutuo dare, tum accipere fœnore à Gentili aut Profelyto Domicilii; nam & scriptum est, non mordebis fratrem tuum. Illicitum est fratrem tuum mordere; quod tamen fas, quantum ad reliquum genus humanum. Quin & accedit præceptum affirmativum de mordendo extero seu Gentili. Nam & scriptum est, Extorum seu Gentilem mordebis, seu ei mutuum fœnori dabis, unde observandum est præceptum ea de re ibi reperiri affirmativum. Atque ita se habet heic lex sacra.* Sic quidem ille; uti & alii passim, ex-

^b Vide com-
mēt. in Mai-
monid. loc.
estat. &
Nachmanid.
Pirush Tora
fol. 323 a. a-
lios ad Deu-
ter. 23. 19.

cepto quòd subindē nolint verba illa sacra de Gentili esse præceptum affirmativum seu singulare, sed explicativum tantum^f prioris Interdicti quo fœnus inter Israelitas vetitum, adeoque velint permissum tantum non præceptum fœnus cum Gentilibus. Et errasse aiunt Maimonidem non sine autore vetusto. Nam in *Sepher Siphri*^f legitur etiam, לנכרי תשיך מצוה עשה ולאחיק לא תשיך מצות לא, לנכרי תשיך מפי השמועה למדו שזה מצות תעשה וזה וין תורה

^f Fol. 51. col. 1.

fœnori mutuum dabis Gentili præceptum est affirmativum, ut non

ut non dabis fratri tuo est negativum. Etiam rationem reddunt, quare signantiùs hæc permissio adjecta sit legi sacræ de Fœnore, non item legibus de Rapina & Furto. Quoniam scilicet Furtum & Rapina nunquam & nullibi, juxta superiùs dicta, non illicita. Nec minùs vetitum Gentilis bona furari aut surripere quàm Israelitæ. Scilicet, ex Jure Universali & omnium communi cui derogari noluit heic numen. Sed verò fœnus contrahitur tam ex consensu pariter accipientis, quàm dantis, adeoque ita contractu hominum nititur libero, ut ex jure universali seu Naturali nihil omninò ei obstare velint. Moses Bar Nachman ^{de} eo quod est, fas esse mutuum fœnori dare Gentili, verba faciens; ^{לית הזכיר כן בגזל ובגניבה כמו} שאמרו גזל גוי אסור אבל הרבית שהיא נעשה לדעת שביהם ^{לית הזכיר כן בגזל ובגניבה כמו} *Non ita dicitur de Furto & Rapina, de quibus receptum est illud Bona Gentilis surripere nefas esse. Sed verò usura, cujus contractus ex utriusque tam accipientis quàm dantis consensu & arbitrio nascitur, minimè vetita est alibi quàm inter fratres, seu nos qui fratres invicem sumus, id est, Judæos. Quo etiam tradunt pleraque in sacra lege occurrentia de officiis humanioribus. Atque extra juris stricti obligationem passim fermè admittunt illud* ^{ut} *monitum generale* ^{את הנכרי תגש} *à peregrino seu* ^{Deut. 15. 3.} *Gentili exiges.* Quantumvis autem ex lege sacra sic permissum volunt fœnori Gentilibus mutuum dare atque ab eis accipere, ex jure ^{et} *tamen superinducto seu sapientum decretis, illicitum habitum est* ^{Id decreverunt, ne Judæus} *Judæo mutuum quid dare Gentili* ^{קצוצה ברבית} *fœnori propriè dicto, ac sic constituto ut similè inter Judæos ipsos esset illicitum, אלא* ^{nisi tantum vitæ suæ prospiciendo,} *nisi tantum vitæ suæ prospiciendo, id est, nisi ideo id fieret, ut tutiùs vitâ suâ inter Gentiles gauderet. Ratio adjungitur; גזרו* ^{למוד ממעשיו ברוב ישיבתו עמו} *Id decreverunt, ne Judæus ex moribus Gentilis & frequentiori ejus inde consuetudine malè doctus evaderet. Existimabant nempè, tum ex sacri spe lucri, tum è crebris, quæ fieri solent, mutui efflagitationibus, Judæum Gentilis familiaritate nimis sic usurum. At verò sic non vetari volebant omninò quicquid Pulveris usuræ nomine, quod capite explicatur superiori, venerit; uti nec mutuum fœnori quomodolibet cunque*

^{Pirush Tor-}
^{ra fol. 323 a.}

^{Deut. 15. 3.}
^{et} ^{Sidesis}
^{supra lib. 4.}
^{cap. 3.}

à Gentili accipere. Subjiciunt & hujus rationem, *טְהָרִי הוּא בֹרֵחַ* quoniam *Iudæus* sic debitor, *fugiet presentiam Gentilis nec consuetudine ejus utetur.* Ceterum excipiunt *תלמיד חכם* *discipulum sapientis* seu sapientem aut Jurisconsultum qui legis Judaicæ studiosior Gentilium palàm aspernator esset. Ei enim, quoniam nihil mali ex Gentilium consuetudine viro scientiori imminere censebant *לגוי ברבית אפילו להרויח* *fas erat mutuum Gentili fœnori dare, etiam ideò tantum ut lucrificeret.* Nec verò Gentili tantum statuunt fas fuisse sibi ipsis fœ-

² *Gem. Hierosolymitana ad tit. Aboda Zara cap. 5. fol. 44. col. 4. Shulcan Aruch lib. Iore Deac. 159. Responsa ad Maimonidis lib. Mispatim d. 36.*

¹ *Maimonid. hal. Melosvva Welosvva cap. 5. Shulcan Aruch lib. citat. cap. 171.*

nori pecunias tradere, verum & Judæo^x apostatæ, quia fratris nomen exuerat. Ita scilicet occurrit opinio velut receptissima in quam tamen aliqui non consentiunt, ne qui sic fœneraretur sextam interea legem de offendiculo coram cœco non ponendo violaret, cum scilicet in causa esset, ut apostata fœnori acciperet, quod ne fas item esse Judæo ex lege sacra volunt. De Profelyto demum Justitiæ qui sive dederat sive acceperat fœnori ab Israelita, dum Gentilis adhuc erat, ad hunc modum tradunt^y. Si accepisset à Gentili pecunias Judæus fœnori *עליו במלוה & novatione contractus tam fœnus quàm sortem in corpus mutuum unicum conjecisset* Gentilis & postmodum Judaismo, ut Profelytus Justitiæ, dedisset nomen *גובה את הקרן והרבית actio ei competierat tam pro fœnore quàm pro sorte*, sic conjunctis. Nam citra novationem ejusmodi, fœnus suo nomine seu solum heic peti nolebant. Adeoque si contractus illa novatio post Judaismi susceptionem facta fuisset *גובה את הקרן והרבית actione pro sorte, non pro fœnore uti potuisset.* Si verò Gentilis à Judæo mutuum fœnori accepisset, etiam si post Profelytus factus esset quàm novatio ejusmodi accessisset, tam in fœnus quàm in sortem actione uti potuit Judæus. Id est quicquid fœnoris in creditoris Gentilismo Judæo debebatur, sive in mutui corpus sic conjectum, sive minimè, ei solvendum erat. Post exutum autem Gentilismum, tam Profelytos Justitiæ, quàm Originarios, utpote fratrum nomine rebus in hujusmodi satis comprehensos, legibus sacris de Usura, teneri volunt. Sed manifestum ex his est, Talmudicos censere nihil omninò in jure Naturali seu quod omnes ob-

liget,

liget, reniti quo minùs quis mutuum fœnori tradat, neque inde simplicitèr, furtum committi. Neque rationem video in eo quod memorat Sixtus Medices de Rabbinorum Romanensium aliquot sententia, non licuisse ex lege sacra ipsis omninò fœnerari. *Subinde, concluderunt* (sic ille post verba illa de לשם capite proximè superiori ex eo citata) *nullo modo licere Hebraeis, neque in suos, neque in alienos exercere usuras. Id quod ab eodem antistite* (Archinto tunc Romæ vicario) *per sententiam solennem confirmatum est.* Christianorum hac de re scita in scriptis eorum obvia sunt. Sed ante alios consulas opus incomparabile Claudii Salmasii de Usuris, pridem editum. Mahumedes autem ^z, الذين ياكلون الربوا لا

^z Alcoran
Azar. 2.
Arab. 4. l. 1.

يقومون الا كما يقوم النبي يتخبطه الشيطان من المس
ذلك بانهم قالوا انما البيع مثل الربوا وحل الله البيع

Quod rectè satisvertit Retinensis. *De Fœnore viventes, non nisi quasi dæmoniacy resurgent, cum ipsi fœnerari, quod Deus nefas & illicitum statuit, licitis annectant, dicentes fœnus esse qualis est mercatura.* Sed inter suos non alienos ^a hoc habent illicitum Mahumedani.

^a Vide Cl.
Salmasium
de Usuris c.
21. p. 666.

CAP. XI.

De bonis Aleâ, aliove quovis certaminis genere lucrifactis; at de Lusibus ejusmodi. De Avibus alijsve animalibus sic instituendis ut exeuvia redirent, in domini commodum, illicum more, comitatoria. De retibus Columbarum Capturæ tendendis, & Columbariis extruendis.

Extum demùm & Septimum eorum quæ ad Talmudicorum sententiam de Dominio atque Obligatione circa illud, versante adeoque de Furto ostendendam suprà selegimus, Capita sunt de Bonis Aleâ seu Certamine alio ludicro lucrifactis, & vestiis bolucris sic nutritis institutisque ut comitiores redirent & de Columbibus capiendis atque columbariis. De hisce uti & de aliis consimilibus ^b aiunt, דברים

^b Maimonid.
hal. Gazila
Waibda cap.
6. Mosis Mi-
korzi Prac.
aff. 73 fol. 151.
col. 3.

הרבה

גזלן הרבה אסרו חכמים משום גזל והעובר עליהן גזלן
Sunt res non pauca quas vetuere sapientes, nomine furti. Et qui interdictum illorum in eis violaret fur erat. Bina quæ diximus afferunt exempla, veluti reliquis multum insigniora. De Priori aiunt; eum qui Aleâ, Talis, id genus aliis lucri quid sibi fecisset, reum fuisse גזלן מדבריהם *furti seu rapinae* quæ quidem non ex lege sacra seu civili suo, à Numine ipsis præstituto, nedum ex jure Naturali, sed *ex scitis majorum* seu qui rebus cum imperio ac potestate juris superinducendi præerant, sic dicenda. Scilicet tametsi certaminibus ejusmodi non deerat, tam victi, quàm victoris assensus præuius, adeoque invicem contractus interveniebat, unde, quantum ad jus sive Naturale sive eorum in corpore Mosaisco Civile spectat, ex victoria licitè ut in alienationibus cessionibusque juris Naturalis permissivi aliis, lucrum acquirebatur; ita nihilominus Certaminum ludicrorum mos ille displicuit eorum majoribus (qui rebus præessent & quorum suffragiis & consensu involuta sunt totius populi, juxta modum & rationem illius reipublicæ, adeoque Ebræorum omnium qui certarent pariter suffragia & consensus) ut ex victoria ejusmodi ludicra nihil postmodum acquirere fas esset, furtumque ab acquirente committeretur. Nam ex dominii obligationisque temperamento civili sic adjecto, id furtum fiebat quod citra ejusmodi temperamentum omninò licitum. Binas autem ob rationes hoc superinductum. Tum ut doli mali, quo certamina ejusmodi minimè carere solent, ansa præriperetur, tum ut artibus bonis & quæ Societati humanæ conducibiliores essent, non ludicris homines se exercerent, qua de re consulas jam dicto libro^c quarto. Addunt, וכן המשחקים בבהמה או בחיה או בעופות ועושים תנאי שכל שתנצח בהמתו או תרוץ יותר יקה מחברו כך וכך וכל כיוצא בדברים אלו הכל אסור וגזלן *Similiter si qui instituerant pecorum, ferarum, aut volucrum certamina ludicra, adjectâ conditione, verbi gratiâ, ut cujus pecus sive pugnâ sive cursu vinceret, is summam aliquam ab altero acciperet, & si quid aliud ejusmodi fieret, id illicitum; & furtum, ex majorum scitis, inde committebatur.* Nec quidem contractum illum seu stipulationem quæ inter certantes haberi solet, consonam

^cCap. 5.

satis

satis fuisse statuunt contractuum seu cessionum formulis, quibus penes ipsos dominium ritè transferebatur, de quibus supra capite quinto. Atque inde intelligendum Talmudicum ^d illud de aleæ lusu; *אסמכתא הוא ואסמכתא לא קניא* *contractus imperfectus est & qui ex fortuna pendet, quali res non ritè acquiritur.* Quod sumendum semper de Ebræis solùm ipsis & eis qui in eorum transierant ritus. Nam non solùm Gentilibus in ditione Israelitica, nedum alibi, fas fuisse ludicris ejusmodi certaminibus (nisi etiam superinducetur, quod vetaret, jus aliquod civile) uti volunt atque inde, juxta pignora quibus certarent, sine furto lucrifacere, verùm etiam nec furtum fuisse, si Judæus cum Gentili certans pignus lucrifaceret, licet intereà alio nomine certamina ei hæc etiam sine pignore, pro interdictis haberentur; quoniam nimirum inter ea, quæ Societati humanæ plane inutilia haberentur, censita sunt. Talmudici; *המשחק בקוביא עם הגוי אין בו איסור גזל אבל יש בו איסור עוסק בדברים בטלים שאין ראוי לאדם שיעסוק כל ימיו אלא בדברי חכמה ובישובו* *Qui verò alea luserat cum Gentili, non violârat interdictum* (hoc à majoribus superinductum) *de furto* (cujus tamen interdictum naturale tam ad Gentiles, quàm Ebræos atq; ad utrosq; pariter invicem attinuisse docent, ut in superioribus non semel est ostensum) *Sed aliud interdictum de rebus inanibus non incumbendo. Neq; enim hominem decet ullo vitæ suæ tempore rebus aliis incumbere præter eas, quæ aut Sapientiæ studium spectant aut commodum publicum.* Certè & alea atque id genus ludi interdicuntur, nec semel, in Mahumedis ^e Alcorano. Claudat hic agmen illud de bestiis ac volucribus sic instituendis, ut exeuntes comitatiores in domini commodum redirent, ac de Columbibus capiendis nutriendisque. Capite quinto libri quarti diximus quidem de eis qui nutrent columbas & animalia alia in certamina, jura superinducta, ut jam ostensum est, violantes. *מפריחי יונים* nuncupantur quod denotat tum *qui columbas volare docerent* in certamen, tum qui sic instituerent, ut evolando comitatiores domum redirent aliisque ita columbis dominos ditarent; sub quo nomine signantiùs usurpato eos pariter indicari volunt, qui in similes artes alia quæcunque instituerent animalia.

^d Gemar. Babylon. ad rit. Sanhedrin cap. 3. fol. 24. b. & videfis I. Cochium in Tit. Talmud. Sanhedrin pag. 27.

^e Alcor. 3. lat. 2. Arab. & 13. lat. 5. Arab.

¹ *Hal. Gazila* Hoc igitur facere ex majorum scitis vetitum^f est, furtumque sic com-
^{Wabida cap.} mitti constitutum. Maimonides; מפריה יונים כיצד לא יפריח אדם
^{6. Moser Ma-} יונים בתוך הישוב שהרי לוקח ממון אחרים שלא כדין מפני שמשלח
^{kotzi. Pra-} זכר ויביא נקבה משוכך אחד או נקבה ותיביא זכר ולא יונים בלבד
^{cept. aff. 73.} אלא כל העושה כזה בשאד עופות או חיה או בהמה הרי זה גזול
^{6. gloss. Tal-} מדבריהם וכן אמרו חכמים לצד יונים בתוך הישוב מפני שהן של
^{mud. Baby-} אחרים. *Quod de eis qui Columbas volare docebant aut volatū emitte-*
^{lon. tit. San-}
^{hedrin. fol.}
^{25 q.}

bant, superinductū est, sic intelligendum ut non liceret quis columbas volare docere in loco habitato (ubi scilicet incolæ circum sive columbaria sive alia loca haberent quibus juxta morem, de quo statim, columbas in sui simpliciter commodum domesticum nutrent) Nempè bona aliorum, contra quam debuit, surripiebat. Quoniam scilicet emittebat masculum qui secum adduceret fœminam, uti & fœminam quæ secum redeunte masculum adduceret ex columbario alterius. Neque jus hujusmodi solum in columbis obtinuit. Nam si quis alias sive aves sive feras sive pecora sic institueret, pariter & is fur erat ex majorum scitis, non ex lege sacra ipsis civili aut naturali. Quin & vetarunt sapientes aucupio sectari columbas in loco habitato quoniam in bonis fuere alienis. Nimirum citra jus hujusmodi superinductum neutiquam censebant furtum committi in animalibus quæ illices redeuntēs sic comitarentur. Sed per Occupationem illa, aut ut Feræ naturæ, aut ut res sive Deperditas nec lege de rebus ejusmodi sacra (de qua supra) comprehensas aut Derelictas ritè satis ei, ad quem advenirent, adquiri. Cui libertati derogatum, ut ostensum est, ibant qui rebus præerant, idque in primis

אין פורסין נישובים לינים אלא אם כן רחוק מן הישוב שלשים ריס
¹ *Tir. Baba* adjiciunt. *Misna* חוק אדם כן רחוק מן הישוב שלשים ריס
^{cap. 7. 5. ult.} *retia columbis capiendis non sunt expandenda intra triginta stadia à loco habitato.* Triginta stadia sunt Ma-

¹ *Videsis* gistris heic quatuor milliaria. Alii tradunt de retibus columbarum
^{Constant. L.} capturæ non tendendis intra spatia multò ampliora, ubi^h sive vineta
^{Empereur ad} essent sive columbaria; idque sive columbaria illa Ebræi alicujus es-
^{tit. Baba Ka-} sent, etiam ipsius qui tenderet, sive Gentilis sive publica. Nimirum
^{ma cap. 7. p.}
^{183. C. 6.}

nefas

nefas erat, ex jure quod diximus superinducto, retibus seu laqueis capi columbas, quæ sive in sacrificia sive in victum aut villis aut ædibus aut columbariis sive privatim sive publicè nutrentur, ne quis sic captando, in commodum sui singulare eas alios atque aliorum in usus, utcunque naturæ feræ, ita destinatas interverteret. Quod verò adjiciunt, juxta columbaria ne quidem sua cuiquam retia tetendisse licitum; id ex eo pendebat, ne alienorum columbariorum columbas ad sua, ut fieri solet, ad volantes fortè caperet. Horum tamen nihil absque ejusmodi jure superinducto, illicitum habebant. Columbaria autem extruere nemini habebant illicitum; neque ex jure naturali neque ex eo quod ipsis erat civile ac sacrum seu à Numine datum. Scilicet inter volucres naturæ feræ eas ita censebant, ut nihil inde existimarent contra dominii alicujus privati committi jus ex eo quod circum volitando agros in vicinia fates expilarent. Nec leges de pauperie per animalia illata huc attinere volebant. Scilicet eas tum sibi tantum civiles fuisse, nec ad Gentiles inter se ex jure suo Naturali seu Noachidarum spectasse (ut capite supra secundo ostensum est) tum animalia undiquaque in domini potestatem ac proprietatem redacta, nec ita circumvagantia dominosque (quadamtenus tantum ita dicendos) ex soli ædiumque mutatione toties mutantia, duntaxat in se continuisse. Præscripta nihilominus ex jure illo superinducto habebant spatia intra quæ nec columbaria extruere licuit; nempe columbis nutriendis. Talmudici; מרחיקין את השוכך מן העיר חמשים אמה ולא יעשה אדם שוכך בתוך שדהו אלא אם כן יש לו חמשים אמה לכל רוח כרי שלא ימשכו הגוזלות ויפסידו *Cubitorum quinquaginta spatium distare debuit ab urbe columbarium. Nec extruendum cuiquam erat columbarium in agro suo, nisi in quamlibet plagam solum haberet circumjacens cubitorum totidem. Ne scilicet pulli columbini exeuntes agro alieno, qui prior esset, comedendo aliterve damnum inferrent.* Sic de columbario extruendo statuere. At verò אם לקחו מאחד אפי' היה בינו ובין תחילת שדה חבירו בית רובע בלבד הרי זה בחזקתו להרחיק *Si quis columbarium emeret ab alio, etiam si esset spatium inter columbarium illud & terminum agri vicini*

non majus quam cubitorum dictorum pars quarta, ita illud sufficiebat ut cogendus non esset ulterius illud movere. Quæ sic tradita committas jam licet cum obiter disputatis tum apud Theologos tum Jurisconsultos Christianos de columbariis atque jure ea construendi. Uti & reliqua superius ostensa, cum eis quæ de rebus non dissimilibus apud Scriptores Christianos passim occurrunt. Ex hisce demum cunctis, quæ sic selegimus, ut specimina singularia de Dominio atque Obligatione Permissioneque circa illud ex jure Pacis versante, non obscure patet quomodo atque unde Talmudici quæstiones de Furto, ex illo jure, discerni voluerint. Interdictum quidem ejus Naturale esse non dubitarunt. Sed objectum ejus ac materiem, id est, Dominium, atque Obligationem Permissionemque circa illud versantem, aliter atq; aliter tum pro civilis sui, quod sacrum erat, tum pro superinducti juris discrimine vario, se semper habuisse statuerunt. Nec citra horum, quæ pro ingenti Personarum, Locorum, Temporum, Rerum publicarum varietate adeò diversa sunt, apices diligentius exploratos, posse Interdicti violationem observationemve satis omninò dignosci. Et de Selectis ex jure Pacis hactenus.

CAP. XII.

De Rerum & Personarum, ex Jure Belli, Dominio acquirendo. Et primò de Justis, tum juxta Ebræos tum alios Orientis populos, Belli causis.

¹ Misna: tit.

Sota cap. 8.

& Gemara

& commen-

tarii ibidem.

& Vide sis

Petrum Cu-

naum de Re-

pub. Hebræo-

rum lib. 2. c.

19. & Guil.

Schikard. lib.

de Iure Re-

giocap. 5.

¹ Deut. 7.1.

& 20. 17.

Bellum, cujus jure Ebræi sibi Dominium adquisitum decernebant (nam quid ipsi senserint de aliorum ejusmodi jure, seorsim mox) duplicis erat generis. Alterum quod מלחמת מצוה seu *Bellum ad quod ex præcepto divino ipsi obstringerentur* מלחמת א' item dictum, id est, *Bellum Terræ Israelis*. Alterum quod מלחמת הרשות seu pro eorum qui rebus præessent, arbitrato sive gerendum sive prætermittendum finiendumve, vocitant. Primum genus erat maxime adversus septem illos populos ^k Hitthæos, Gergesæos, Amoræos, Cananæos, Pherizæos, Hivæos & Jebusæos præter Amalekitas^l.

tas¹, terræ utpote Sanctæ pristinos dominos. Secundum, adversus¹ *ibid. 25. 19.*
 finitimos, pro re nata, alios; id quod suscipiendum fuisse, aut ge-^m *Misna &*
 rendum nolunt citra^m decretum Synedrii Magni seu septuaginta-^{Gemar. 1st.}
 unius-viralis. Et utriusque etiam generis, alia illatas antea injurias *Sanhed. cap.*
 ulciscendi animo gesta, alia tantum ad acquirendum, firmandum, *1. & 2. Ba-*
 augendum sibi Dominium & Imperium. Ubi in ultionem, veluti *byl. fol. 16. d.*
 in Poenam injustitiæ gesta sunt, non solum subactorum hostium res *Hierosolym.*
 in victorum Dominium transibant, sed etiam capti pro libitu idque *fol. 19. col. 2.*
 sine sexûs ætatisve discrimine cædi soliti. Neque ita rara sunt ea de *& 20. col. 2.*
 re in Federe veteriⁿ exempla. Ad utrumque verò genus quod dixi-ⁿ *Deut. 2. 34.*
 mus (sed tantum quoties sine ultionis causâ bellum susceptum est) *Num. 31. 17.*
 attinere volunt leges illas, de militiâ, sacras; *1. Sam. 30. 17.*
Deut. 20.
 Si^o quando accesseris ad
 expugnandam civitatem, primò offeres ei pacem; quam si accepe-
 rit & aperuerit tibi portas, cunctus populus qui in ea est יהוה לך למה
 ועברך sint tibi sub tributo & serviant tibi. Sin autem fedus inire
 noluerit, & fecerit contra te bellum, oppugnabis eam. Et cum Do-
 minus Deus tuus tradiderit eam in manum tuam, percuties in ea
 omnem masculum acie gladii. Mulieres tantum & parvulos, ju-
 menta & quicquid fuerit in civitate & omnem prædam tibi diri-
 pies (ubi malè vulgata, Exercitui divides) & comedes de spoliis ini-
 micorum tuorum, quos tradidit Dominus Deus tuus tibi. Sic ni-
 mirum facies cunctis civitatibus quæ à te longius distitæ fuerint,
 quæ non sunt de urbibus istarum gentium. Sed de civitatibus popu-
 lorum istorum, quos dederit Dominus Deus tuus tibi in possessionem
 seu hereditatem, non permittes vivere ullum qui spirat. Quin
 exterminando exterminabis eos, nempe Hitthæum, Amorraeum, Ca-
 nanaeum, Pharizæum, Hivæum & Iebusæum (Gergesæus adjicitur
 apud Hellenistas; uti etiam in codice Samaritano) sicut præcepit tibi
 Dominus Deus tuus. Ne scilicet doceant vos facere cunctas abo-
 minationes, quas ipsi fecerunt diis suis, & peccetis in Dominum
 Deum vestrum. Cum obsederis civitatem multis diebus & pugna-
 veris contra eam, ut capias eam (ל תשחית) non perdes arbores
 ejus, ut impellas securim in eas, sed comedes de eis & non succides.
 An lignum agri homo est, ut abeat à facie tua in obsidione? (quod pro-

ximat veritati Ebraicæ; satis adstipulantibus etiam vulgatæ, Græcæ,
 Arabicarum & Chaldaicarum paraphrasium autoribus, quorum ple-
 risque negatio etiam heic adjicitur, *lignum seu arborem esse non ho-*
^{p Et vide Io-} *mixem, ut abeat &c.*^p, eodem sensu.) *Tantum illam arborem, quam*
^{sephum Ar-} *agnoveris esse arborem infructuosam* (vulgata, *si qua autem ligna*
^{chaolog. lib. 4.} *non sunt pomifera, sed agrestia & in ceteros apta usus*) *illam perdes*
^{cap. 8.} *& succides, ut obsidionis machinas extruas in civitatem illam, qua*
contra te dimicat. Ut ritè dignoscatur, qui fuerit Ebraeus sensus
 harum legum militarium, & quomodo ex jure belli tum Res tum
 Personæ in eorum transfirent sive Dominium sive Potestatem, viden-
 dum est, primò de Belli heic eis intellecti Causis, secundò de eo In-
 dicendo, tertio de Federe & Deditione, quarto de Federis & Dedi-
 tionis Averfatione belloque inde inferendo; quinto de Urbibus Re-
 gionibus ac Personis subactis & Præda. Alia erat causa belli in se-
 ptem, quos diximus, populos & Amalekitas, ex præcepto gerendi,
 alia ultronei in alios. Quod ex præcepto gerebatur, ex oraculo su-
 premi omnium rerum & personarum domini de quo dubitare ne-
 fas pendebat. Et ad hanc rem D. Augustinus, *Hoc genus belli, inquit,*
^{q In Iosuum} *sine dubitatione justum est, quod Deus imperat, apud quem non est*
^{quæst. 10. &} *iniquitas, & qui novit quid cuique fieri debeat, in quo exercitus non*
^{vide sis Petr.} *tam auctor belli quàm minister judicandus.* Ultronei in alias gen-
^{Abelard. in} *tes belli causam necessariam non comperio obtendi apud Magi-*
^{Heloissa Pro-} *stros aliam quàm* *ישראל ולהרבנות גדולתו ut dil-*
^{blemate 8.} *tarentur fines Imperii Isracilitici, & ut ampliaretur majestas ejus.*
 Nec injuriam seu qualccunque vindictæ meritum aut tutelæ suæ ra-
 tionem necessariò præcedere debuisse (ut ferè scriptores Christiani)
 statuunt. Adeo ut nulla gens esset, terræ nullæ in quas injustum cen-
 serent bellum, decretum nempè à Synedrio Magno LXXI virorum
 quod heic semper fundum fieri volebant) neque, ut ipsum decerne-
 ret, alia præter prolationem imperii, causa haberetur necessaria. Quin
 tametsi toties interdiceretur^f aliàs in Ægyptum reditus, nihilominus
 fas habebant^t etiam illuc ad bellum inferendum & subigendam sibi
 terram populumque reverti. Certè & in Concione ad milites
 Phineesus apud Philonem^u Midianitas adgressurus, *αὐτὸς ἔκνηται*

Et vide Io-
 sephum Ar-
 chaolog. lib. 4.
 cap. 8.

In Iosuum
 quæst. 10. &
 vide sis Petr.
 Abelard. in
 Heloissa Pro-
 blemate 8.

Maimonid.
 halach. Melakim
 cap. 5.
 adde Gemar.
 & R. Oba-
 diam Barte-
 nor. ad finem
 cap. 8. Misna
 sit. Sota. Mos.
 Mikot. Pre-
 cept. aff. 116.

Exod. 14. 13.
 Deut. 17. 16.
 & 24. 68.

R. Eliezer
 apud R. Al-
 phesium in
 extremo ca-
 pituli ult. tit.
 Sanhedrin
 & Maimo-
 nid. halach.
 Melakim c.
 5.

De Vita
 Mosi lib. 1.

τὰ ἑτέρων, inquit, ἢ μόνον ἢ μάλιστα εἰσιν οἱ πόλεμοι, ut occupentur
aliena, est sola causa belli aut precipua. Atque ex lege sacra paulo
 antè allata jus sibi hoc eliciunt; *si quando accesseris ad expugnandam*
civitatem &c. Perinde ac si illà satis innueretur civitatem aliquam
 atque gentes alias quascunque expugnare eis, tum ritè decreto tum
 indicto, ut ibi præstituitur, bello, fas esse. Qua de re videsis etiam quæ
 sub finem capitis superius tertii occurrunt. Sed modestiis multò
 de gentis hujus suæ armis, Flavius Josephus^x; ἔδ' ἐπὶ τῷ ἀνδρείῳ ἡσυχί-^{x Lib. 2. ad-}
 σαμῶν ὅτι τῶ πολέμῳ ἀρχὸν χάριν πλεονεξίας, ἀλλ' ὅτι τῶ τοῦ νό-^{vers. Apio-}
 μῳ διαφυλάττειν *Nec fortitudinem exercuimus, ut bella avaritia*
causâ susciperemus, sed ut leges servaremus. Quibus verbis tamen
 non omninò negatur jus eis fuisse alienas, extra causam ejusmodi, ar-
 mis invadendi terras. Nec sanè defunt obtensi illius Juris ut avari
 fortè vestigia in eo quod legimus de Judæis Europæis Monarchiam
 universalem sub annis abhinc quadringentis, summoperè affectan-
 tibus. Matthæus Parisiensis anno salutis 1241. *Labentibus illorum*
dierum curriculis, multi Judæorum de partibus transmarinis, præci-
puè autem de Imperio credentes quod plebs Tartarorum & Cumanor-
um essent de genere eorum quos Deus in montibus Caspiis precibus
Alexandri magni quondam inclusit, convenerunt in loco secretissi-
mo, ex communi condicito. Quos, qui sapientissimus eorum & po-
 tentissimus videbatur, sic alloquitur; *Fratres qui estis semen Abra-*
hæ præclari, vinea domini Sabaoth, Deus noster Adonai nos diu sub
potestate Christianorum permisit affligi. Sed nunc venit tempus
quo liberamur, ut ipsos vice versâ Dei judicio opprimamus, ut salvi
fiant reliquæ Israel. Exierunt namque fratres nostri, tribus scili-
 cet Israel, quondam incluse ut subdant sibi & nobis universum mun-
 dum. Alia ibi sequuntur quæ illuc tendunt. Neque verò apud Ju-
 dæos solùm hujusmodi de bello sententia obtinuit, sed etiam apud
 alias in Oriente gentes una ea & vetus causa bellandi, profunda libi-
 do imperii & divitiarum (quæ verba sunt Sallustii^y) maximè semper^{y In Catilinis}
 obtinuit, idque apertè, sine aliarum prætextu, perinde ac si eorum
 sensa de jure belli inferendi ad amussim explicasset Tiridates Arme-
 niâ pulsus, cum Vologesem Parthorum Regem in arma adversus
 Roma-

- ^a Tacit. An- Romanos excitans, non ignavia, monuit^z, magna imperia conti-
nal. 15. neri; virorum armorumque faciendum certamen. Id in summa
fortuna equius quod validius. Et sua retinere, privata domus;
de alienis certare, Regiam laudem esse. Et de Nino Assyriorum Re-
^a Hist. 1. ge, Justinus^a; domitis proximis, cum accessione virium fortior ad alios
transiret, & proxima quaque victoria instrumentum sequentis esset,
totius orientis populos subegit. Et de Syris & Medis Athenæus^b;
^b Dipnosoph. hos scribit illorum regnum armis ademisse ut & horum Persas &
lib. 12. ἄλλας τινὸς ἐνεκα ἢ τὸ κυρεῖσθαι τὸ αὐτῶν ἐξουσίαν non aliam ob cau-
sam nisi sola dominandi cupidine. Et plura legas apud Platonem in
Gorgia, de sententia illa Orientalium, qua ex superiorum solum-
modò viribus iustitia inter principes aliosve bellum gerentes decer-
nitur. Id genus alia satis sunt obvia. Atque Mahumedes, cui tot
Orientis Austrique populi nomina dederunt, de bello aliis inferen-
do, ac subjugatis tributo imponendo, ut demum nullum esset præ-
ter Mahumedanum omninò imperium, ad hunc modum in Alco-
^c Azoar. 9. ranos^c præcepit قاتلوا الذين لا يؤمنون بالله ولا باليوم
19. الآخر ولا يحرمون ما حرم الله ورسوله ولا يدينون
دين الحق الذين أوتوا الكتاب حتى يعطوا الجزية
Bellum inferte in eos qui non cre-
dunt in Deum atque in Diem futurum, aut non pro interdicto ha-
bent quicquid interdixit Deus & legatus ejus, aut non recto ju-
dicio judicant eos qui acceperunt scripta [seu instrumenta federis]
adeo ut tributum præstò pendant & subjugentur. Judæos innuit &
Christianos, per eos qui acceperunt instrumenta Federis, seu Federa-
tos, ut disertè explicat ibi Mahumedes Ben Achmed. Et de federe
illo luculentum est, quod locum hunc aperiat & الكتاب
instrumenta federis ibi denotare præbet, testimonium, tum apud
Mahumedem Abuljaferem seu Georgium Elmacinum, sub initio
Historiæ Saracenicæ, ubi de Judæis, Christianis, aliisque in fidem re-
ceptis

ceptis verba fiunt, adjecto illo *كتب لهم وكتب* *& scripsit*
eis instrumentum quod de federe planè intelligendum, tum ex ipso
federis à Mahumede cum Christianis initi instrumento pridem ex
Oriente allato & Parisiis publici juris factò; quo tutelam federatis
pollicetur. Misère locum illum vertit, uti & alios non paucos, Ro-
bertus Retinensis. *Non credentes, inquit, in Deum, dieique futu-*
ra, & non facientes Haram qui suo legato Deus Haram constituit,
& non rectè litigantes velut ceterarum legum homines, usque quo-
vestri tributarii subiectique fiant, expugnate. Impostor Italus^d; ^{*Arri Gaben.*}
qui ex Arabico transfulisse se simulat, Retinensem heic, ut ferè alibi, ^{*Alcor. lib. 2.*}
sequitur, excepto quod portenta illa verborum *& non facientes Ha-*
ram qui suo legato Deus Haram constituit, cum ne ariolari quis posset,
sine Arabici exemplaris aut sermonis ope, quid ibi foret substituen-
dum, prudenter quidem ac omninò prætermisit. *Haram* verò
ipsum est *حرم* vocabulum scilicet Arabicum inter Latina, admo-
dum etiam ipsa invicem incongrua, heic retentum, *& quod interdi-*
ctum est, seu *illicitum* atque *interdicere* tum ibi tum sexcenties alibi
in Alcorano significat. Unde & Achmetides exponit illud *ل*
الله ورسوله *quicquid interdixerit Deus & propheta ejus,*
per *الخمر* *quemadmodum vinum* atque id genus alia in Alco-
rano^e interdicta. Præceptum autem illud Mahumedis de bello ^{*Azoar. 2.*}
aliis inferendo, ne quis fortè autumet non tam ad dilatandos, nudo
jure belli, imperii fines attinere, quàm ad aliarum religionum liber-
tatem adimendam & Mahumedicæ propagandam; animadverten-
dum est, tum bellum, ex præcepto illo, ut simpliciter subjungentur ii
in quos geritur, & sub tributo libertatem retineant, inferendum esse^f, ^{*Vid. Claud.*}
tum alibi ipsum Mahumedem tanti cetera qualiumcunque religio-
num genera & tam indiscriminatim habuisse, ut, sive Judæus, sive ^{*Salm. lib.*}
Christianus, sive neuter quis esset, modo in Deum ut Creatorem & ^{*de Vsuris c.*}
remuneratorem & in magnum futuri judicii diem vitæ integer cre-
deret, eum amplam justitiæ & pietatis mercedem admitteret adse-
quuturum. Verba ejus sunt *ان الذين امنوا والذين هادوا* ^{*Alcoran. in*}
Azoar. 2.

والنصارى والصائين من آمن بالله واليوم الآخر وعمل صالحا فلهم اجرهم عند ربهم ولا خوف عليهم ولا هم يحزنون

Rectè credentes seu Elmunnim, Iudæi item, & Christiani, qualescunque demum sectarii, modo credant in Deum & diem futurum, & faciant quod justum est, mercedem suam nanciscentur apud Dominum suum, nec timore, nec merore afficientur. Quod sectarios vertimus, in Arabico scilicet الصائين id Retinenfi lege sua relictæ in aliam tendentes ibi significat. Sed Mahumedes Ben Achmed hoc interpretatur per طائفة من اليهود والنصارى

sectam sive ex Iudæis sive ex Christianis, atque illud اليوم الآخر

in diem futurum per زمن نبينا في in tempus præstitutum à pro-

pheta nostro, quod aliud à die Resurrectionis ultimique Judicii, Musulmanis denotare nondum didici. Mercedem autem ibi memo-

ratam nuncupat ille ثولب لعظام compensationes operum suo-

rum. Ne autem quis à Mahumedismo ad aliam transeat religionem, non sine comminatione gravissima in eadem Azoara interdicitur. Sed de bello, ob imperii tantum cupidinem ita illato, D.

De Civitate Dei lib. 4. cap. 6.

Augustinus^h, quem scriptores Christiani plerunque heic sequuntur, Inferre, inquit, bella finitimis & inde in cetera procedere, ac populos sibi non molestos solâ regni cupiditate conterere & subdere, quid aliud quàm grande latrocinium nominandum est? Et vetus sane

Epiphanius in Ancorato. Euseb. alii.

est apud scriptores Christianosⁱ traditio, ex Oriente recepta, Noachum cum orbem terrarum filiis ac nepotibus distribueret, eos iurejurando ad egisse, ne quis eorum alterius terminos transgrederetur, τὸν ᾧ ὑπερεβάλλοντα πρὸς τὸ ὅριος ἀλατύνω ἐξολοθρεύεσθαι ἐν τῷ ὅριος καὶ πᾶν τὸ πᾶρμα αὐτοῦ, qui verò jusjurandum præscriptum violaret, ipsum ac universum semen ejus ex conceptis jurisjurandi verbis iri funditus disperditum. Quod sanè Orientalium de bello, imperii

tantum

Amalekitis heicalii aliter. Neque denuntiationem huiusmodi necessariam aut locum ex jure habuisse volunt in bellis adversos eos ex præcepto scilicet gerendis, sed in eistantum quæ ultronea erant.

^p Ad Deut. 20. 10. Ita Salomon Jarchius ^p, ita tributa Uzielidi ^q paraphrasis. Et *Sepher*

^q Chald. Pa- *Siphri*, ad leges illas militares ^r כי תקרב אל עיר במלחמת הרשות הכתוב מדבר אל עיר ולא לכרך לעיר ולא לכפר להלחם עליה ולא להרעיבה ולא להצמיאה ולא להמיתה מיתה תהלואים

^r Siphri col. 187. adde R. *si quando accesseris ad civitatem &c. de bello ultroneo hoc dictum est. Ad civitatem etiam dicitur, seu ad Urbem, non ad oppidum seu*

Iom Tob Bar Abraham in Migdol oz vicum. Etiam dicitur ad expugnandam eam, seu ad bellum ei in-

ferendum, non ad eam fame aut siti subigendam, aut aegritudinibus interimendam. Quin denuntiationem belli ad illud quod ul-

troneum erat duntaxat attinere ideo etiam volunt quia in Lege dicitur, sic facies cunctis civitatibus quæ à te longius dissita fuerint &

quæ non sunt de urbibus istarum gentium; quibus verbis excludi aiunt nonnulli eas quæ in ipsa terra Israelitica, ubi bellum ex præcepto omne, post Josuæ initia, gerendum.

Cum interea in vetustis eorum commentariis memoretur, Josuam bellum ex præcepto suscepturum antequam populorum septem ullum armis invaderet, etiam denuntiatione triplici bellum illis indixisse. Rabbi Samuel Ben

^{*Gem. Hiero-} Nachman ^{*}, שלש פרסטיגיות שילח יהושע לארץ ישראל עד שלום יכנסו לארץ מי שהוא רוצה להפנות יפנה להשלים ישלים לעשות מלחמה יעשה גרגשי פינה והאמין לו להק"בה והלך לו לאפריקי עד בואי ולקחתי אתכם אל ארץ כארצכם זו אפריקי, גבעונים השלימו וכי השילמו יושבי גבעון את ישראל שלשים ואחד

Trinas premisit Iosua epistolas in terram Israeliticam, antequam eam invaderent Israelitæ, seu potius literis tria proposuit; qui fugam mallent, aufugerent qui pacem, in fedus; venirent; qui bellum, arma susciperent. Vnde Gergesæi credentes in Deum O. M. aufugerunt in Africam se conferentes, ac si eis dictum

¹ Isaia 36. 7. *etiam fuisset, donec^f ipse venero & vos duxero in terram terræ vestræ simillimam. Namejushmodi est Africa. Gibeonitæ in fedus^u*

¹ Iosua. 9. 3. *veniebant adeoque terræ Israeliticæ incolæ manebant. Reges tri-*

^u Ibid. 12. 8. *ginta^u ac unus bellum susceperunt & cecidere. Et mirè sanè con-*

venit,

venit, quod heic de fuga in Africam habetur non modò cum histo-
riola Talmudica, quâ Africani apud Alexandrum Magnum, hoc no-
mine, possessiones suas avitas, velut ^a actione, repeterent (qua de re ¹ Gem. Bab.
etiam infra fusiùs) sed etiam cum veteri illa apud Procopium ² in-
scriptio in Mauritania Tingitana repertâ, quâ indicatum est, inco-
las priscos illuc à facie Josuæ F. Nun aufugisse. Quod tamen de Ger-
gesæis universis minimè intelligendum, cum etiam & eorum no-
men non solum in ceteris, qui bello capti, populis in sacro sermone
reperiatur, sed etiam in Evangelio ³, ut nondum in terra Israelitica
deletum occurrat. Qui verò tam bello quod ex præcepto gereba-
tur, quàm ei quod ultroneum erat, denuntiationem necessariam
fuisse volunt, præceptum illud de excidendis populis septem singula-
re ita obtinuisse etiam volunt, si in fedus, quale statim dicitur, veni-
re averfarentur; aliter æquè ac alios federis beneficio gaudere debuif-
se itidem ipsos, ad quod facit Gibeonitarum exemplum. Atque
ita intelligi interdicta ^b de federe cum eis, scilicet federe non ineundo
aliusmodi quàm quod in Ebraeorum eos redigeret potestatem, nec
cultui sacro detrimento esset. Sed de omnibus præter Gibeonitas
& quos memoravimus, si eos excipi velis, Gergesæos Domini sen-
tentia ^c erat ut indurarentur corda eorum & pugnarent contra Is-
rael, & illi delerent eos & nullam eis exhiberent misericordiam,
sed eos disperderent sicut præceperat dominus Mosi. Et hac de re,
alia mox.

¹ Gem. Bab.
tit. Sanhed.
cap. 11. fol.
91 a.

² Lib. 2. de
Rebus Van-
delicis. &
vide heic lib.
7. cap. 8.

³ Josua. 24.
11.

⁴ D. Matth.
8. 29. Gerge-
seni in Gra-
co, Geraseni
in Latino ce-
dice.

^b Exod. 34. 12.
& seqq.

Deut. 7. 2.
Josua cap. 11.
15. Vide sis Al-
beric. Genti-
lem de Iure
Bells lib. 3.

cap. 19.
^c Josua 11.
20.

C A P. XIV.

De Federis ineundi ratione & capitibus, ubi hostes se dederent.

Federis capita seu conditiones, quæ deposcebantur, & si-
ne quibus pacem non inibant Ebraei, cum ad eam ho-
stes invitarentur, trinæ ferè ^d erant, I לקבול שבע מצות ¹
Vt septem præceptorum quibus ²
obstricti sunt Noachide, professione se obligarent quoties scilicet Ju-
daismo nomina, uti sub Joanne Hyrcano Idumæi, non darent.
II. לקבול עליהן חמס ³ ut ad tributum præstandum se obstringe-

^d Sepher Si-
phri Col. 187.
Maimonid.

haluch Me-
lakim cap. 6.

Moses Mi-
kotzi præc.
Affirmat. 18.

Vide sis R.
David Kim-
chi ad Josua
cap. 9.

rent. III. לקבול על ידן העבדות *ut servilem in se susciperent, erga Imperium Israeliticum, cultum.* Neque enim עבדותא per *servitutum* (quod etiam planè significat) heic transferendum, nisi eo nomine ejusmodi servitutem intelligas quâ homines, si statum respicias, etiam liberi eos in quorum potestatem, ut subditi, redacti sunt, pro vario populorum more, solent observare, ut clariùs statim liquebit. Primi capitis sensus ex eis satis dignoscitur, quæ libro secundo, de Profelyti Domicilii professione, ostenduntur. Cum enim jam Ditionis essent federati Israeliticæ, uti & ipsum territorium, non magis sine hac professione sive sedibus sive vitâ ibi ulterius frui permittebantur illi ac Gentiles sive liberi sive servi qui, florente Ebræorum Imperio, domicilio apud eos gaudere vellent. Secundum & Tertium federis caput subnuitur sacris illis verbis in Legibus militaribus antè^e allatis, *sint tibi sub tributo & serviant tibi.* Servitus autem illa seu cultus servilis non solùm ejusmodi erat ut imperii Israelitici majestatem perpetuò comitèr atque cum obsequio observarent, sed etiam ut se planè dederent & sub illius ditione se degere agnoscerent & שהיו נבזים ושפלים למטה ולא ירימו ראש בישראל אלא יהיו כבושים תחת ידם ולא יתמנו על ישראל לשום דבר שבעולם quæ verba sunt Maimonidis, id est, *ut humiliter se gererent, nec caput levarent inter Israelitas, sed eorum potestati subjecti nullam ob causam omninò in præfecturam aliquam, qua coercerentur Israelita, eveherentur.* Tributi autem nomine non solùm pecuniarum summæ quotannis pendendæ, sed obligatio tum ad pecunias tum ad operas (quod עבודה בגופא וממונא & *ministerium corporale & opum subsidium* nuncupant) in publicum commodum, Principis jussu præstandas, continebatur. Veluti in extruendo reficiendoque sive Templo sive Palatio Regis, civitatibus, earumve muris, id genus aliis. Et de hisce *Sepher^f Siphri*; אמרו מקבלים עלינו מסיס ולא שיעבוד שיעבוד ולא מסיס אין שומעין להם עד שיקבלו עליהם וזו *si consentirent in Tributum non verò in obsequium illud servile, aut in hoc, non verò in illud, in fedus non recipiebantur; nisi scilicet in utrunque se obligarent.* Scimus quidem להיות למס^g *in tributum*, ita in Federe Veteri usurpari aliasque ejusmodi locutiones qui-

^e Cap. 12.^f Col. 187.^g Judic. 130.

adde Comm.

28. 33. 35.

Thren. 1. 1.

nes quibus מס id est *tributum* denotatur, ita verti solere, ut vulgatam Tributi, id est, census pendendi tantum significationem retinere, non operæ personalis præstationem includere videatur, unde סֹמֶךְ , *Tributum, Tributarii, & vectigales* vetustis interpretibus, ubi מס occurrit, plerunque substituantur. Sed verò non modò tributum vulgò ita dictum, sed etiam ministeria corporalia eo nomine innuìtùm probant receptæ hac de re Magistrorum sententiæ, tum firmant etiam versiones aliquot priscæ ipsius vocabuli. Nam $\text{עֹבֵד לַמָּס לַהֲיֹרָה}$ esse^h *in tributum seu ut tributarius serviens*^h Gen. 49.15. vertitur nunc fieri ἀνὴρ γεωργὸς *homo agricola*, nunc γεωργὸς ὑπηρέτης *agricola qui ministeria præstet*. Atque alibi ὑποφόροι δούλοι *servi*ⁱ *tributarii*, atque ὑπηρέτοι *subjugati*^k (quibus vocibus per-ⁱ Iosua. 16.10. sonale etiam obsequium, nec solum tributum ita vulgò dictum in-^k Ios. 17.13. dicatur (pro eis usurpantur qui, ex vi vocabuli מס , tributarii in versionibus Latinis appellitantur. Et demùm expressè מס שלשים אלף *Tributum triginta millium virorum* quod סֹמֶךְ & *Indictio* vertitur, in libris Regum^l occurrit; unde manifestius nihil est^l *Regum. 3.* quàm ministeria corporalia seu personalia eo nomine rectè satis de-^{13.} *Et Iosephus Archaeo-* signari, uti ex aliis etiam quæ mox insequentur. Exactionem ab^{log. lib. 3. cap.} huiusmodi federatis tam personalis, quale diximus, quàm pecuniarii^{2.} Tributi intelligi volunt, ubi David Rex præcepit^m, *ut congregaren-*^m *Paral. 22.* *tur omnes Profelyti de terra Israel, & constituit ex eis latomos ad cæ-*^{2.} *dendos lapides & poliendos ut edificaretur Domus Dei.* Profelyti, qui in ejusmodi fedus temporibus retroactis subinde venerant. Simile, sed quod illustrius est, exemplum habent in magnifico illo apparatu Salomonis Regis templum civitatesque aliquot condituri. In historia sacra de illo apparatu dicitur primòⁿ $\text{הָזֶה דְּבַר הַמָּס אֲשֶׁר$ ⁿ *1. Regum. 9.* וַיִּגָּדַל *quod vulgato est, hæc est summa expensarum, quam obtu-*^{15.} *lit Rex Salomon ad edificandam domum Domini &c.* Dein sequuntur urbes ædificandæ reficiendæve. Et statim subjungitur; *Omnem populum^o relictum ex Amorrhæis, Hitthæis, Pharizæis, Hivæis & Ie-*^o *Sic etiam.* *buseis, qui scilicet non fuere ex filiis Israel, filios nempe eorum qui re-*^{2. Paral. 8.7.} *sidui manserunt post eos in terra & quos filii Israel non potuerunt delere,* $\text{וַיַּעַלְם שְׁלֹמֹה לַמָּס עֹבֵד עַד הַיּוֹם הַזֶּה}$ *fecit Salomon tri-*
butarios

butarios ad operas præstandas usque in diem hunc. De filiis autem Israel שלמה עבד נתן ל in ministerium [huiusmodi] neminem sumsit, quoniam ii erant viri militares, ministri ejus, principes ejus, Duces ejus, & principes curruum atque equitum ejus. Profelytos illos seu reliquias septem gentium ex illo de publicis ministeriis ob-

^v R. Levi Ben

Gersom ad

1. Reg. 5. 15.

R. David

Kimchi ad

1. Reg. 9. 20.

& 2. Paral.

2. 17. Maimo-

nides Hal.

Melakim.

cap. 6. Moses

Mikotzi præ-

cept. Affirm.

118.

⁹ Iosua. 9. 23.

¹⁰ Iudic. 1. 28.

& seqq.

2. Sam. 8.

¹¹ Epist. Salo-

monis ad Hi-

romum R. ex

Annual. &

Archisais a-

pud Iosephum

Archæolog.

lib. 8. cap. 2.

¹² Archæolog.

lib. 8. cap. 2.

^{*} 1. Reg. 5. 13.

¹³ Ad 1. Reg.

5. 13.

¹⁴ 1. Reg. cap. 4.

7. & seqq.

& cap. 11. 28.

eundis federis solennis capite heic accitas fuisse volunt ad opera quæ præ manibus erant. Et præcedentia illa vocabula זה דבר המס וגו' quæ vulgato sunt hæc est summa expensarum, &c. interpretanda volunt Hæc est ratio Tributi (eo sensu, quo diximus, intellecti) quod exegit Salomon Rex ad edificandum Templum &c. eamque, post interjecta, quorum apparatus erat, opera, id est, Templum & civitates ibi memoratas, denotari per illos, qui ex federis, in quod venissent, jure ad tributum huiusmodi obstringerentur. Atque ex jam dictis, intelligenda, ad mentem Ebræorum, loca quibus memoratur sive sub Josua⁹, sive sub Juda¹, sive sub Davide^{*} devictos populos tributarios factos. Nam & quos devicit hic, ac vivere permisit, πάντας φόρον ὑποτελεῖς ἐποίησεν¹ omnes Tributo subjectos fecit. Quod verò adjicitur suprâ de Israelitis in ejusmodi ministerium non sumtis, id (quod obiter est animadvertendum) non ita accipiendum ac si planè ipsi tributo immunes, seu ministeriis publicis liberi. Placuit, ut assidua Profelytorum ac dedititiorum, veluti Nethinæorum sic signantiùs dictorum, in extruendo Templo urbibusq; ibi memoratis opera adhiberetur; qualis indigenas nō gravaret, causâ ibi adjectâ. At verò & φόρον ἐργάτας τε σμυρῆας tributum quod erat operariorum triginta millium (ut ait Iosephus¹) idem Rex ab Israelitis etiam exegit, ut legitur etiam in libris^{*} Regum; non verò qui assiduis assuescerent in Libano monte (nam ad materiandū ibi selecti sunt) laboribus, sed ita vacationibus gauderent, ut viginta millia binis semper mensibus otio uterentur, ac decem millia quolibet mense tantum adessent. Viciū autem & vacationum inde ratio orta, ne gravius, aut quale Profelytorum ac dedititiorum, onus Israelitis imponeretur. Ita sanè Gersomides¹³; וְלֹא יִכְבֵּד מֵאֵד עַל הָעָם Ideò per vi- ces redibant, ne grave nimis onus eis imponeretur. Atque alia sunt in sacra historia^{*} unde de Tributo, cui populus Israeliticus subja- cebat,

cebat, satis liquet. Hinc est etiam fortè quod legitur Israelitas uno
ferè ore dixisse de Golia, *Virum^y qui percusserit eum dabit Rex di-*^{1 Sam. 17.}
vitius magnis & filiam suam ei dabit וארת בירת אביו יעשרה הפשי
ei & filiam patris ejus faciet & אל' יעשרה seu *liberam* (ut Hel-
lenistæ) in Israel; ubi vulgatus & *Domum patris ejus faciet absque*
tributo in Israel, & Chaldaeus חורין רברבין *Liberos principes in Israel.*
Et de Tributo hujusmodi Magistri^z fusiùs, quos consulat, si volet,² *Maimoni-*
lector. Quod verò ad caput hoc de Tributo in federe subeundo at-^{des hatach.}
tinet; ita, pro Principis arbitrato, variatim concipi potuit, ut, pro ^{Melakim}
conventionis ac modi adjectione, sive fundi tantùm sive bona tan-^{cap. 4. & Mo-}
tùm mobilia sive horum sive illorum pars aliqua Tributo subjace-^{ses M. kotzi}
ret; & quod reliquum esset eo omninò foret liberum. Maimoni-^{prec. affirm.}
des³; ויש למלך לתנות עמהם שיקה חצי ממונם או הקרקעות וניה; Et Rex^{us, item Mai-}
pro libitu suo, ita cum receptis in fedus convenire potuit, ut rerum^{monides ha-}
eorum partem caperet, veluti fundos, & abstineret omnino à bonis^{lach. Gazela}
mobilibus, aut hæc, & ab illis abstineret, secundum id in quod fuerit^{Wabda cap.}
conventum. Inito demum federe, nefas ait fuisse fidem eo datam^{5. & Gide}
fallere, aut pactis religiosè non stare modò nempè statim קבלו שבע נ"א
susciperent in se præceptorum septem observationem, id est co-^{Ezechiel 45.}
rum quæ Noachidarum nomine toties indigitavimus, seu Juris o-^{7. & 9. & ibi}
mnium hominum communis ac Naturalis capita septem. Nec de-^{R. D. & id}
fuerunt qui tridui inducias seu tempus ejusmodi deliberandi, sive ^{Kimchi.}
post bellum indictum sive post castra in bellum posita, hostibus con-^{3 Halach}
cedendum voluere; quo, de invitatione in fedus seu deditionem li-^{Melakim.}
berè consulerent. Neque ante id elapsum, bellum fuisse inferendum.
Ad illud legum militarium *cum^b obsederis civitatem multis diebus*^{b Deut. 20. 19}
& pugnaveris contra eam, Autor^c Siphri מגיד שתובע שלום שנים^{c Col. 187.}
verba illa indicant hostes ad pa-
cem seu in Fedus biduo, etiam triduo, invitandos, antequam bellum
in eos inferatur. Quo etiam spectare aiunt illud de Davide Rege,
& ^d *mansit seu expectavit in Ziklag per biduum.* Sed hoc etiam^{d 2 Sam. 1. 1.}
ad belli ultronci jura, non ejus quod ex præcepto gerendum erat,
attinuisse vult Salomon^e Jarchius.^{e Ad Deut.}

CAP. XV.

De Federis & Deditiois averfatione, belloque inde inferendo. *Disciplina militaris de arboribus frugiferis in hostico non succidendis. Temperamentum Domini, ne quis rem suam planè destrueret. Et de loco fugæ in obsidione hosti relinquendo.*

Si Fedus & Deditioem, qualis ostensa est, renuerent Hostes, bellum inferebatur. Ubi nempè victoriæ spes alliceret. Nam alioquin fedus tum omninò æquale tum quo ipsi inferiores fierent, cum populis quibuscunque (exceptis septem quos diximus atque Amalekitis) inire & fas eis & pro re nata, quemadmodum aliis nationibus, mos erat, quod in Salomonis & Hiram Tyrriorum Regis, Romanorum atque aliorum quorum amicitiam amplexi sunt, federibus videmus. In belli autem ita illati disciplina (quantum ad legitimam dominii, ex jure belli eis recepto, acquisitionem pertinet) animadvertendum in primis est, quænam in obsidione ac locis in castrorum vicinia res eis interdictæ & quænam ita permissæ ut liberè uterentur fruerentur. In Obsidione & castrametatione tum singularis arborum, quæ circum crescebant, habenda erat ratio, tum loci fugæ hostibus (ita sanè inolevit opinio) relinquendi. Arborum nempè cum infructuosarum (quibus pro libitu, militi uti frui licuit) tum fructiferarum. Has à milite succidi aliterve disperdi, contra fas fuisse ex sacro sermone superius allato^f constat, si fructus esui esset idoneus, seu *למאכל יד* arbor quæ esculenta tulerit, quo nomine arborem fructiferam ibi denotat Moses. Velut Olivam, Palmam, Pomum. Fructus licitè comedebatur; arbore, ut in humanos usus fructum postea itidem ferret, servandâ. At si arbor esset omninò sterilis, aut si fructum ferret plerunque nocivum aut inutilem, aut adeo intempestivum^g seu inopem ut culturæ labores neutiquam compensaret, aut arboribus vicinis agrove, in quo sata est, esset detrimento, aut pretio eximio venundari posset ejus materies, ex majorum dictæ legis interpretatione, etiam in qualescunque usus bellicos excidere seu radicibus evellere licuit. Addit inde Josephus^h nec in hosticum ignem qui vastaret, injiciendum ex lege Mosaica, alia item; & *וְאֵלֶּיךָ* (inquit, Moses)

^f Cap. 12.

^g Maimonid. *bal. Melakim* cap. 6. *Gem. Bab. ad tit. Baba Kama* cap. 8. fol. 71. & 72. *Se-pher Siphri* col. 187.

^h Lib. 2. ad-*vers. Apio-nem. Vide & Archeolog.* lib. 4. cap. 8.

Moses) τὴν γῆν αὐτῶν πυρπολεῖν ἔδδ' ἐκείνην ἡμέρα δένδρα συγκεχώρηκεν ἀλλὰ καὶ σκυλεύειν ἀπέρισκε ὅτι ἐν μάχῃ πεσόντας, καὶ τῶν αἰχμαλωτῶν περιουσίαν, ὅπως αὐτῶν ὕδρις ἀπὴν μάλιστα ἢ γυναικῶν
Neque permisit terram eorum (hostium) igne devastari, neque arbores fertiles incidi. Etiam spoliari eos qui in bello cecidere interdixit. Et captivis prospexit quatenus nec eis inferretur injuria, maximè fœminis. Libentiùs forsan quàm par erat suorum mores, ut humaniores erga Gentiles, exhibere contendit ibi Josephus. De captivis Talmudica doctrina est, qualem diximus. Et de fœminis, quarum fors non dispar, præter ea quæ hoc capite occurrunt, consulas libri quinti caput decimum tertium, ubi singulare de fœmina bello captâ duci que adamatâ jus aperitur. Atque ut ex lege sacra interdicebatur, ut dictum est, militi in Obsidione, arboribus frugiferis, ita, ex majorum interpretatione civibus etiam ceteris ubicunque in Imperio Israelitico degentibus, similis interdictio. Adeò ut nemini impunè liceret arborem frugiferam cedere השחתה והיה *ita ut inde corrumpere aut periret.* Nonnullas autem mensuras adhibitas video quibus frugiferæ heic arbores an infructuosæ fuerint dignosceretur. Olivam quæ quartam redderet olivarum cabi partem, aut palmam quæ Dactylorum cabum, ne domino quidem succidere permissum est. Si minor fuisset annuus proventus, permissum. Et interdictum de non succidendo æquè ad eos spectabat, qui aquas inhibendo arbores frugiferas arefacerent aliove modo infœcundas ultrò redderent. Atque ex notissimo hoc apud Ebræos, in ipsis juris sui capitibus, arborum frugiferarum, earumque fructus salubres ferentium, & earum quæ aut steriles essent aut insalubres aut inutiles, discrimine, ortum fortè est quod in Evangeliiis¹ de hujusmodi arboribus atque earum fructu, eis que quæ bonum non ferrent succidendis, veluti parcœmia maximè obvia, toties occurrit. Nec minùs, ex decretis majorum divini de arboribus frugiferis præcepti bellici ratione nixis, illicitum erat vasa diffringere, vestes dilacerare, demoliri ædes, fontes occludere, aut aliud quid ejusmodi facere השחתה והיה *ita ut inde res periret* usibusve prorsus eximeretur humanis; aliter atque aut militiæ in prælio atque hostibus adoriendis subjugandis-

¹ D. Matth.

3, 10, 7, 17, 12.

33. D. Luc. 3.

9.

^k *ut Num 31.*
10.

que^k, aut futuri, in pace commodi ratio ac prudentia exigeret. Intererat nempe reipublicæ ne quis re suâ sic malè uteretur. Adeoque Dominium & facultas aliàs ejusdem libera, sic temperabatur modumque recepit. Qui contra heic quid committerent, verberibus plectebantur. Arbores frugiferas succidentes, veluti ex lege sacra rei. Ceteri, ex decretis majorum. De loco autem Fugæ relinquendo ita ex veterum traditione plerunque statuunt, ut urbis obsessæ plaga, è quatuor, unica ita sine milite relinqueretur ut libera illac hostibus fuga maneret, atq; integrum esset unicuique להמלט על נפשו כשצריך על עיר לתפשה אין מקיפין אותה מר רוחותיה אלא משלש רוחותיה ומניחין מקום לבורח ולכל מי שירצה להמלט על נפשו. שנאמר ויצבאו על מדין כאשר צוה ה' את משה מפי השמועה למדו שבכך צוהו *Quando oppugnabant seu obsidebant urbem ut eam caperent, minimè eam à quatuor plagis circumcingebant sed tantum à tribus, loco fugæ relicto, ut qui vellet*

¹ *Halach. Me-*
lakim cap. 6.

vita sua consulere. Maimonides¹ *כשצריך על עיר לתפשה אין מקיפין אותה מר רוחותיה אלא משלש רוחותיה ומניחין מקום לבורח ולכל מי שירצה להמלט על נפשו. שנאמר ויצבאו על מדין כאשר צוה ה' את משה מפי השמועה למדו שבכך צוהו*

^m *Num. 31. 7.*

*vita sua consuleret, secundum id quod dictum est^m, & castrametati sunt (seu *ואגמל' צאו* aciem instruebant, ut Hellenistæ locum illum) adversus Midian. secundum id quod Dominus præceperat Mosi. Vnde discimus rem ita fieri ex præcepto. Id quod vult est, innui ibi, ex præcepto singularem quam diximus aciei in obsidione instructionem præscriptam fuisse. Maximè in Bello ultronco. Nam in eo quod ex præcepto, adversus septem Populos gerebatur, aliter serem, saltem*

ⁿ *Iosu. 6. 3.*
7.

& interdum, idque ex divino præcepto habuisse videtur ex Hiericuntisⁿ historia. Modo autem, quo diximus, castra adversus^o Midianitas

^o *Num. 31.*

posita fuisse antiquitùs receptum est, unde jus ejusmodi castrame-

^p *Prac. aff.*
118

tandi voluere emanasse. Moses Mikotzi^p, ad locum illum Numerorum, ומניחין מקום לבורח ומניחין מקום לבורח *Traditio est ex libro Siphri imperatum esse iis qui in urbem castra, ut eam caperent, locarent, eam à quatuor plagis minimè circumcingere, sed à tribus tantum, ut locus fugæ relinqueretur. Ita ille. Sed in Se-*

^q *Col. 106.*

pher Siphri^q quo utor, hoc tantum de hac re lego, ויצבאו על מדין הקיפיה מארבעה רוחותיה רבי נתן אומר נתן להם רוח רביעית כדי שיברחו *Et castrametati sunt adversus Midian. Circumcingebant*

eam à quatuor plagis. Sed tradit Rabbi Nathan plagam quartam liberam fuisse relictam, fugæ causâ. In vulgata autem, secundum id quod Dominus præceperat Mosi, heic prætermittitur. Sed & observandum est in paraphrasi Uzielidi tributâ ita reddi verba illa de Castramentatione in Midian. ואתיחלון מדין אקפיה מתלת טריגונה. & castramenti sunt in Midian circumcingendo eam à plagis trinis juxta id quod præceperat Dominus Mosi, & occiderunt omnes masculos.

C A P. XVI.

De Urbibus, Regionibus, Personis subactis, Captivis, Hostibus caesis sepeliendis, Prædâ, hujusque Distributione; ex Jure belli Ebraeis in usu. Quid nomine Terræ Israel reverà venerit.

PArtâ Victoriâ, alia erat ratio Septem populorum seu Amalekitarum, id est belli ex præcepto gesti, alia ejusce quod ultroneum erat. Septem populos (quibus paricentibus jure Amalekitas ex eo quod delendam esse legimus^r eorum memoriam) post victoriam ad internecionem universos cædi vult lex sacra superius^r allata. Ratio adjicitur, *ne doceant^r vos facere cunctas illas abominationes quas ipsi fecerunt diis suis.* Quod sic interpretantur veteres aliqui, ut fas quidem esset, ex præscripta lege militari universos, sine sexus aut ætatis discrimine, interficere, sed tamen pro libitu eos servare qui pœnitentiâ ducti Profelytos sive justos sive (pro eorum, quorum in potestate essent, arbitrato) Domicilii se fieri volebant, perinde ac si non tam præceptum cædis, quàm permissio aut licentia lege comprehenderetur, quæ de renonⁿ nihil supra^u. Autor Siphri ad illud *Ne doceant vos*, מלמד^x Illinc^x observandum est, si pœniteant, à cæde posse abstineri. Et Salomon Jarchius ibi, מלמד^x halach. Me- lakim cap. 5. Moses Mikot. Præcept. Negati 225 & videbis 1 Sam. 27.9. intelligendum, si pœnitentiam fecerint & profelyti fiant, fas esse etiam eos recipere. Alii verò ex ipsa præcepti vi, ad unum omnes illorum, qui antea se in deditionem ac fedus non obtulissent, perimendos fuisse^y statuunt.

^z Mechilta
fol. 21. col. 4.

^a 2 Sam. 1. 13.

^b De captivorum
cade, Videfis

Alb. Gentilem de Iure
Bellis lib. 2. c.

16. & Hug.

Grotium de
Iure Belli ac

Pacis lib. 3.

cap. 7 & 11.

^c Sepher Si-
phri loco in-
dicato, Mai-

mon. halach.

Melakim.

cap. 6. Jar-

chius ad

Deut. 20. 14.

^d 2 Reg. 6. 21.

Sed prior, ut videtur, sententia magis etiam antiquitus invaluit, quod ex septem populorum reliquiis toties in sacris literis memoratis nemini non eliciendum. Atqui de Amalekitis hoc singulare memorant aliqui ^z. Nullo pacto scilicet eos in societatem, quæ aliis gentibus universis ut Profelytis sive Justitiæ sive Domicilii non est negata, admittendos, ejusque rationem itidem habuisse Davidem cum juvenem qui Saulem occiderat, utpote ex Amalekitis Profelytum ^a, interfici jussit. Ceterorum verò Hostium, ex bello ultroneo, devictorum in cæde, excipi vides ^b Mulieres & parvulos; quod sic capiunt ut Mulierum nomine universus ille sexus; parvulorum, etiam & masculi qui minores essent comprehenderentur, adeo ut præcedentia ^c de masculis cunctis cædendis verba de majoribus ætate solùm interpretentur. Sed verò ut ex interpretatione legis de septem populis omnino necandis, obtinuit opinio potestatem universos necandi expressè à Numine potius indultam esse, quàm, ex præcepti vi aut sententiâ, ipsos necessariò fuisse necandos (adeò ut integrum esset etiam servare eorum quotquot Profelyti, ut dictum est, fieri vellent) ita videtur quidem, simili modo fas fuisse Captis quibuscunque, in bello ultroneo, parcere, usque dum saltem victori satis constaret (secundum ea quæ superiùs dicta sunt) eos fieri Profelytos saltem Domicilii nolle. Cum Syros aliquot in Samaria haberet captivos, miraculo illuc ductos, Jehoram rex Israelis, rogavit ^d Elisæum prophetam, an eos percuteret, seu interimeret, cui Propheta, לא תכה האשר שבית בהרבך ובקשתך אתה מכה *Non percuties*, inquit, *quos cepisti gladio tuo & arcu tuo, tu percutis*. Quæ verba posteriora cum interrogatione nonnullis leguntur, ac si respondisset; *Hisce parcendum. Nam & captos bello parcere soles, etiam & interdum debes. Captivi hi sunt tibi ex Numinis beneficio. Si quosquam ideo tantum occideres, quòd bello capti essent* אין זה ראוי וכל *sanè indigna res esset, & multo magis indigna, si ejusmodi quid committeretur in eos qui à Numine Benedicto tibi sunt captivi*, quæ verba sunt Gersomidis. Neque sensu alio Jarchius. Sed vulgata ibi; *Non percuties, neque enim cepisti eos gladio & arcu tuo ut percutias*. Et versio apud D.

Ambro-

Ambrosium^e; *Non percuties quos non captivasti in lancea & in gladio tuo.* Locum verò ita explicat Josephus^f, ut vetaret hosce occidi Propheta; *ὅτι καὶ νόμος ληφθέντας πολέμου, ἀπακτείνειν δίκαιον.* ^{e De officiis lib. 1. cap. 29.}
Captos verò jure belli, injustum non esse occidere, verbis illis innueret. ^{f Archaeolog. lib. 9. cap. 2.}
Ceterum idem Josephus, ubi sensa legum sacrarum de militia tradit^g; *κρατήσαντες τῇ μάχῃ οὗ ἀντιπαρξάνοντες κτενάτε, οὗ δ' ἄλλ-* ^{g Ibid. lib. 4. cap. 8.}
λως εἰς τὸ τελεῖν ὑμῖν φόβος σώζετε, πλὴν τῶν χαναναίων ἐθνῶν. τῶν γὰρ πάντοις κτείναν ἀφάνισαι. *Victores in praelio facti eos, qui in adversa acie steterunt (qui se dedere noluerunt) cadite. Ceteros ut Tributa vobis solvant servate, Exceptâ Canaanæorum* (id est, septem populorum cum Amalekitis) *gente. Hi enim cum totis familiis sunt delendi.*
Inter leges etiam Mosaicas habet is^h illam de hostibus sepeliendis; ^{h Ibidem.}
ταπείνωσαν δὲ καὶ οἱ πολέμιοι, καὶ νεκρὸς εἰς μηδὲ γῆς ἀμοιβῇ κείτω περὶ τέρω τῶν δικαίων πτωχῶν τινύων. *Quin & hostes sepeliantur, nec mortuus quisquam expers terræ jaceat, ultra quàm justum est pœnas exsolvens,* quo spectat ejusdem illudⁱ *ἀποφον μὴ περιορᾶν in sepul-* ^{i Lib. 2. ad Vers. Apionē.}
tum non spernere, velut Mosaicum. Quod unde hauserit nisi ex interpretatione sua prioris partis capitis vigesimi primi Deuteronomii, planè nescio. Postquam verò in devictos sive praelio sive obfidione hostes esset sævitum, personæ, quibus parcitum est, ut captivi, in servitutem^k (non qualis ex federe ac deditioe, juxta superius dicta, nascebatur, sed quæ statum liberum in servilem planè conditionem mutaret) redacti pars prædæ erant, quæ tota in victorum dominium ita jure belli transibat. Atque ut pace emti, sic bello capti, servi fiebant, & pro dominantium libitu vitæ genere in posterum gaudebant. Et passim tam in Oriente quàm in Occidente invaluit mos ille, bello, non civili, captos, quibus parcitum est, in servitutem abducere. Sed inter Christianos diu est quod, charitatis causâ, desiit; pretio tamen Redemptionis præstitui solito, uti etiam apud Mahumedanos, ubi Mahumedanum ceperint. In Præda autem alia erant bona quæ *המלכית אוצר* *Thesauri Regum*, nempè devictorum, dicti (quo nomine contineri puto quicquid regio fastui & splendori proprium esset) alia quæ reliquorum in Opibus. Primi generis Regis omnia, ex recepto jure, fuere. Secundi, universis bipartitò divis,

divisis, alteram etiam sibi totam eligebat Rex partem. Altera verò partitione æquali distribuenda erat singulis qui militârant; quorum in numero non minus habebantur impedimenta ac sarcinas curan-

¹ Adit. San-
hedrin cap. 2
fol. 21 a.

² Videtis Sa-
lom. Iareh. ad

¹ Paral. 29.
22.

^m Maimon.
halach. Me-
lakim. cap. 4.

ⁿ Num. 31. 27
& seqq. &
Ioseph. Arch-
æolog. 4. cap. 7

^o 1. Sam. 30.
24. & 25.

¹ Genes. 14.
24.

² Ibid. comm.
14.

³ Ad Genes.
14. 24. & 1.
Samuel. 30.
25. Atq; hoc
est quod de

hac re obiter
meminit R.
Moses Al-
shich in Se-
pher Mera-
oth. hatzo-
baoth. fol. 39.
col. 1.

tes, quàm prælio dimicantes. Gemara Babylonia¹; תנו רבנן אוצרות

מלכים למלך ושאר ביוה שבזוין מחצה למלך ומחצה לעם

Tra- dunt Rabbini nostri, thesauros regios (in bello captos) ad Regem

*spe*ctare; prædæ verò reliquæ partem dimidiam populi. Populi no-

mine heic designantur tantum^m qui aut prælio dimicant aut im-

pedimenta curarant. Diverfa autem prædæ à Midianitis captæ distri-

butioⁿ ex singulari Dei jussu, cui omnia cedunt jura, pendet. Atque

ad hunc modum interpretati sunt illud *aqua pars erit descendentis*

ad prælium & remanentis ad sarcinas; & similiter dividunt. Parte

nempè totius prædæ dimidia tantum eis distributa, ut dictum est.

Quod verò ibi sequitur, *Factumque est à die illa* ומעלה (quod ple-

runque *& deinceps* vertitur) *ut & istud poneretur statutum^o & jus*

in Israel, usque in hunc diem, etiam ad anteriorum seculorum usum

respicere aiunt; ita ut מעלה ibi non *deinceps* seu tempus futurum

denotet (quod nec denotare solet,) sed *ab olim* & ævi mores præ-

teriti ejusque vetustissimi. Hinc ad illud Abrahæ, ubi prædæ suæ

partem Beræ Regi Sodomæ munificè reddit, nec quid se retenturum

profitetur, *exceptis^p tantum his quæ comederunt juvenes, & parte*

eorum qui mecum jerunt. Aner, Escol & Mamre etiam & ipsi ac-

cipient partem suam, morem hunc prædæ distribuendæ tunc in usu

fuisse observant. Sensus autem verborum illis est qualem heic red-

didimus, & diversus ab eo qui in versionibus Occidentalium habe-

tur. Juvenes & qui cum eo jerant, sumunt pro eis, qui prælio dimi-

carant, & hostes usque ad Dan^q fuerant insecuti. Aner autem Escol &

Mamre apud impedimenta mansisse aiunt. Unde Salomon Jar-

chius^r; ממנו למד דוד שאמר כחלק היורד למלחמה וכחלק היושב

על הכלים יחריו יחלוקו ולכך נאמר ויהי מהיום ההוא ומעלה

וישימה לחוק ולמשפט ולא נאמר והלאה לפי שכבר נתן החוק בימי

אברהם, *Ab eo didicit David id quod dixit, partem descenden-*

tis ad prælium & ejus qui apud impedimenta manserit, similem fore,

& utrisque æquam distributionem faciendam. Ideo etiam dicitur,

& fa-

& factum est ab eo die & ab olim ut poneretur in statutum & jus. Neque verò dicitur & deinceps, ideo quod olim traditum est statutum in diebus Abrahæ. Quod ipsum etiam monuit Rabbi Jodan in Beresith ¹ Rabba. Sed Josephus ἐξ ἐκείνης, inquit ² νόμου & τῆς ἐκείνης παρ' αὐτοῖς, Ab eo tempore (Davidis) Lex illa obtinuit apud eos, de Prædæ scilicet ejusmodi distributione. De Agris demum, Urbibus atque Regionibus subactis Maimonides agens, decimam tertiam eorum partem Regis fieri ait. Verba sunt ³ המלך המשיח נוטל מכל הארצות שכוּבשין ישראל חלק אחד מיג ודבר זה חוק לו ולבניו Rex unctus sibi habere debet decimam tertiam partem ex omnibus terris quas subegerint Israelitæ. Hoc quidem statutum est ei & posteris ejus in perpetuum; quod à viris doctis ⁴ accipi video pro jure, quod in usu erat, regio. Sed verò illud, de Rege uncto signantiùs à Maimonide dictum ad Messiam (quem Regem unctum rectè semper appellant) attinere puto, atque ex distributione in Ezechielis ⁵ prophetia descriptâ planè sumi. Nam ibi cuilibet tribui sua portio, & sua Principi tribuitur, portioni tribus æqualis. Et R. David Kimchi disertè ad eum locum, לְיִשְׂרָאֵל יְהִיו שְׁנַיִם עָשָׂר חֲלָקִים וְלַנְּשִׂיָּה חֲלָק הַשְּׁלִישִׁי עָשָׂר חֵלֶק הַנְּשִׂיָּה כַּחֲלָק אֶחָד מִשְׁבְּטֵי יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ וּבְרַחֲבָא אֵלּא שְׁבִתוֹךְ נַחֲלַת הַנְּשִׂיָּה תְהוּהָ תְרוּמָה מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵלִיתִּים XII erunt portiones. Principi quem expressè pro Rege Messia seu Christo quem expectant, ibi capit) portio decimatertia. Scilicet portio ejus æqualis erit portioni unius tribus, tam longitudine quàm latitudine. Excepto, quod in Principis portione erit etiam Oblatio seu Tributum, quod ibi ⁶ etiam, in sacros usus, præstituitur. Terras verò bello ultroneo à Rege tantum, sine Synedrii Magni decreto, suscepto (quale tamen ritè suscipi ⁷ negabant) subactas, totas ex jure regis, dum floruit imperium Israeliticum, ipsi cessisse, ni fallor, indicat paulò post ipse Maimonides. Verbis sic ille ⁸ כל הארץ שכוּבש הרי היא שלו נותן לעבדיו ולנשי המלחמה, disertis, ⁹ כל הארץ שכוּבש הרי היא שלו נותן לעבדיו ולנשי המלחמה, Totam terram quam subjugaverit (de Rege heic manifestò loquitur sine Messæ adjunctione) ipse sibi habet. Ministris suis & militibus, pro arbitratu suo, eam donat, quantum sibi visum fuerit retinens. Idem dein, ex

¹ Parash. 22. in extremo.

² Archaeolag. lib. 6. cap. 15.

³ De Præda jure, ubi mos aut lex singularis non interuenit.

⁴ Vide Hugonem Grotiũ de Jure Pacis & Belli lib. 3. cap. 6.

⁵ Hal. Melachim cap. 4.

⁶ Guil. Schickart. de Jure Regio cap. 4. theor. 14.

⁷ Cap. 45 6, & 7.

⁸ Comm. 13.

⁹ Misna & Gemar. tit. Sanhed. cap. 1.

¹⁰ Hal. Melachim. cap. 4.

autoritate veterum, subactas bello ultroneo, à Synedrio Magno decreto, sed à Rege gesto, terras eodem omnino titulo, eadem ratione possideri ait, quâ ipsa terra Promissâ quam subjugavit atque Israelitis distribuit Josua. Sic enim sequitur^c, כל הארצות שכובשין ישראל במלך על פי בית דין הרי זו כבוש רבים והרי היא כארץ ישראל
^{c Ibid. cap. 5.} *Quasunque terras subjugaverint Israelitæ, Imperatore Rege, idque ex decreto Synedrii, victoria & adquisitio publica est. Neque ullatenus discrepat terra ita subacta ab Israelitica terra quam subjugavit Iosua.* Quod tamen sic rotundè dictum ritè intelligendum est ex distinctione. Nimirum statuebant Jurisconsulti Talmudici terram qualemcunque sic adquisitam, post terram Canaan totam subactam, non aliter habendam fuisse, atque ipsam terram tribubus primò distributam. At verò etiam quæ sic adquisita est, ante terram Canaan subactam totam, non usquequaque, seu דבר לכל instar Terræ Israeliticæ seu Tribubus distributæ habitam esse, sed nec interim pro ea quæ usquequaque extra ejusdem limites esset; aut planè exteræ nomine nuncupandam; sed mediam quandam ex majorum placitis induisse naturam. Quam ad rem egregius est locus alius Maimonidis, cui præiverant veteres & secuti sunt recentiores. De Oblationibus & Decimis agens ille^d התרומות ומעשרות אינן נוהגין מן התורה אלא בארץ ישראל בין בפני הבית בין שלא בפני הבית ונביאים התקינו שיהיו נוהגות אפילו בארץ שנער מפני שהיא סמוכה לארץ ישראל ורוב ישראל הולכין ושכין שם והחכמים הראשונים התקינו שיהיו נוהגות אף בארץ מצרים ובארץ עמון ומואב מפני שהם סביבות לארץ ישראל ארץ ישראל האמורה בכל מקום היא ארצות שכובשין מלך ישראל או נביא מדעת רובי ישראל וזה הנקרא כבוש רבים אבל יחיד מישראל או משפחה או שופט שהלכו וכבשו לעצמן מקום אפילו מן הארץ שניתנה לאברהם אינו נקרא ארץ ישראל כדי שיהגו בו כל המצות ומפני זה חלק יהושע ובית דינו כל ארץ ישראל לשבטים אף על פי שלא נכבשה כדי שלא היה כיבוש יחיד כשיעלה כל שבט ושבט ויכבש חלקו הארצות שכבש דוד חוץ לארץ כנען כגון ארם נהרים וארם צובה ואחלב וכיוצא בהן אע"פ שמלך ישראל הוא ועל פי בית דין הגדול הוא עושה אינו כארץ ישראל לכל דבר ולא בחוצה

^d Hal. Therumoth cap. 1. Mos. Mikotz. Prac. affirm. 133. Shulcan Aruch lib. Iore Dea cap. 33L.

כחוצה לארץ לכל רבר כגון בבל ומצרים אלא יצאו מכלל חוצה
לארץ ולהיותו כארץ ישראל לא הגיעו ומפני מה ירדו ממעלת ארץ
ישראל מפני שכבש אותן קודם שיכבוש כל ארץ ישראל אלא נשאר
משבעה עממים ואלו תפס כל ארץ כנען לגבולותיה ואחר כך כבש
ארצות אחרות היה כבושו כולו כארץ ישראל לכל דבר והארצות
שכבש דוד הן הנקראין סוריא ויש דברים שהיא בהן כארץ
ישראל ויש דברים שהיא בהן כחוצה לארץ והקונה בה קרקע כקונה
בארץ ישראל לענין תרומות ומעשרות ושביעית והכל בסוריא מדברי
סופרים *Ex ipsa lege sacra solvi non solent Oblationes & Decimæ*
alibi quàm in Terra Israel, nec stante templo, nec post ejus excidium.
Sed Propheta ordinârunt ut præstarentur in terra Senaar, utpote
quæ terra Israel vicina fuit, & quia Israelitæ plurimi illuc ibant
redibantque. Quin & sapientes veteres ordinârunt ut præstaren-
tur etiam in Aegypto & in Ammonitarum & Moabitarum regio-
nibus, quippe quæ terra Israel circumjacent. Iam verò Terra Is-
rael nomine, ubicunque occurrit, veniunt Terra seu regiones quas
subjugat Rex Israel seu propheta ex sententia seu assensu universi-
tatis Israel (quam suppleri ab assensu seu decreto Synedrîi Magni
velle videtur) atque hujusmodi acquisitio seu victoria dicitur acqui-
sitio seu victoria publica. At verò si Privatus quispiam ex Israeli-
tis, seu familia aliqua, aut Iudex (fortè legendum potius שבט, non
שופט, id est tribus) locum aliquem sibi armis subegerit, etiamsi fuerit
ex ipsis terris Abrahamæ datis, locus ille terræ Israelis nomen neutiquam
eiusque induit, ut inde universa præcepta sacra in eo observari de-
beant. Vnde factum est, ut Iosua & Synedrium ejus totam Terram
Israel Tribubus distribuerent etiam cum nondum subacta esset, ne
scilicet aliter acquisitio seu victoria privata fuisset, si ascenderat
sigillatim qualibet tribus & suam sibi partem subjugaverat. Terra
quas subjugavit David extra Terram Canaan velut Aram Nabo-
rim, & Aram Zoba, & quæ fuere id genus aliæ, tametsi tum is Rex
Israel esset, tum id faceret ex decreto Synedrîi magni, nihilominus
usquequaque non fuere ut terra Israel, nec sanè usquequaque ut ter-
ra extera, sicuti Babylon aut Aegyptus. Sed verò desiere esse ex uni-
versitate terrarum exterarum, nec tamen nomen aut naturam Ter-

ra Israelis induere. Ratio autem quare tantam non adeptæ sunt dignitatem, inde pendet, quod subjugavit eas antequam subjugaret totam terram Israel. Nam reliquæ tunc erant in ea Septem populorum; si verò possedisset totam terram Canaan usque ad limites ejus & postea subjugasset terras alias, terra sic subjugata universæ fuissent usquequaque ac omnimodo instar Terræ Israel. Terræ autem à Davide sic subjugatæ Suriæ nomine dictæ sunt. Atque alia fuere in eis observanda perinde atque in Terra Israel; alia autem non aliter atque in terris planè exteris. Qui prædium in iis acquisivit, quantum ad Oblationes, Decimas, & Septimi anni observationem, non minùs tenebatur quàm si acquisiverat in terra Israel. Quicquid verò sic observandum in Suriæ, ex sancitis scribarum manavit. Sic ille. De urbibus autem Galilææ viginti, partim subactis, partim aliter acquisitis, quas Salomon Rex Hiram Tyrionum Regi^e donavit, disputant viri magni, Christiani, tam Jurisconsulti^f quàm Theologi, quos videsis, uti & Davidem Kimchium ad Paralipomena^g.

^e Reg. 9. 11.

^f Francisc.

Hotoman.

Quæst. II-

lustr. 1. Hugo.

Grot. de Iure

Pacis &

Belli lib. 1.

6.3. §. 12.

^g 2 Paralip.

8.2. & vide

Ioseph. lib. 8.

c. 8. & contra

Apionem. l. 1.

C A P. XVII.

Ebræorum, de aliarum Gentium jure bellico, sententia. Gentilium commilitio se, ex contractu publico, seu federe atque aliàs immiscebant. Ad Tributorum ex jure Victoriæ, Deditionis, Federis præstationem se obligatos professi sunt; Refragantibus subinde eorum nonnullis. De Numismate Censui in Evangelis. Quid Cæsaris & Augusti nomina denotarent linguâ Hierosolymitanâ.

DE Belliatque Domini inde acquirendi jure, quo erga Gentes alias usi sunt Ebræi, hætenus dictum est. Restat ut etiam quid ipsi de aliarum Gentium jure in ipsos, adeoque alios, bellico senserint, paucis videamus. Non ita obscurè id quidem cernitur in Babyloniorum, Persarum, Græcorum, Romanorum imperio cui ipsi subinde ex victoria, federe, seu deditione subditi. De Babylonis & Persis eorumque potestate agnita^h, post victorias & deditiones, retentis interea sive ex indultu sive ex federe ritibus patriis, sacræ literæ affatim. De Græcis, id est

^h Videsis EX-

ram 7. 24. &

Nehemias.

4. &c.

de

de Alexandri Magni postquam Darium vicerat, Orientis adeoque
ditionis Judaicæ Imperium nacti jure, apertè Josephus. ὅτι ἀρχιε-
ρέως, inquit illeⁱ, αἰτησάμενος χεῖρα τοῖς πατρώοις νόμοις, καὶ τὸ ἐδο-ⁱ *Arceolog.*
μον ἔσθ' αὐτοῖς φόρον εἶναι, συνεχώρησε πάντα. Pontifice (Jaddo) pe-^{ii. cap. 8.}
tente at patriis legibus uti eis liceret, & septimo quoque anno tribu-
torum immunitate gaudere, omnia concessit. Reliquis igitur sex
annis, tributa ex federe illo seu deditionis formula pendenda. Quin
& cum indulserat, ut, quotquot vellent, salvis sibi ritibus suis patriis
pristinoque vivendi genere, ejus militiam sequerentur, πολλοὶ τῶν
σὺν αὐτῷ στρατείας ἠγάπησαν. *multi in eam expeditionem dederunt*
nomina. Quod non est cur autumemus factum absque eorum, qui
rebus tunc præessent jura avita interpretantes, permissu, si non horta-
tu; seu non ut id quod Israeliticæ disciplinæ omninò tunc refraga-
retur. Ita non solum armis Alexandri se, ex jure quod ei competiit
bellico, subdidere, sed imperio ejus dilatando Stipendiarios se liben-
ter tunc præbuere. Nec interea de belli causa aut religione dispati
soliciti. Qua de re etiam sunt exempla postmodum illustriora ut
videre est maximè in federe illo inter Judam Maccabæum seu Judæos
& Romanos jecto^k (quo συμμαχία invicem contrahitur, adeò ut^k *1 Maccab. 8.*
quoties armis lacefferentur, Romani Judæis è seipsis copias submini-^{25. Joseph. lib.}
strarent auxiliares, uti & Romani paritèr, quoties Judæi ab hoste ali-^{12. cap. 17.}
quo petiti) tum in Hyrcano Alexandri filio Pontifice^l, qui copiis^l *Joseph. lib.*
militaribus insignem Julio Cæsari in Syria & Ægypto agenti opem^{14. cap. 14. 15,}
tulit. Nam de Romanorum juris in gentem hanc bellici seu armis^{16, 17. Vide}
parti agnitione publicâ, ex federibus ac principum indultis quæ tum^{etiam lib. 12.}
Josephus tum Philo in libro de legatione exhibent, liquidò constat.
Cum autem five Victoriæ five Deditionis jura circa Res versarentur
& circa Personas, atque ad utrasque tum Libertatis Personalis dimi-
natio seu qualiscunque Servitus, tum Tributorum præstatio inde
pertinere soleret; si, quid senserint tum de servitute illa, tum de tri-
butis sibi (five Capitationis five agri) impositis, diligentius adverta-
mus, difficilè minùs erit sententiam eorum de aliarum Gentium Ju-
re belli, etiam in reliquis inde elicere. Quod ad Tributa attinet;
manifestum quidem est Judæos tum Alexandri Magni successoribus^m

^m *Vide Mac-* bus^m variatim tum Romanis ea pependisse. Pompejus horum pri-
^{cab. 10. 29. &} mus Hierosolymis *ἡπιτέτης φόρον indicit tributum* seu τὰ ἱεροσόλυ-
^{11. 34. & Io-} μα ὑποτελή φόρον Ῥωμαίοις ἐποίησε, *Hierosolymam Romanis fecit tri-*
^{seph. lib. 12. cap. 3. & lib.} butariam ut scribit Josephusⁿ, atque ex eo Eusebius, qui tamen de
^{3. cap. 5. & c.} Judæa tota rem alibi capit, uti & alii. Quemadmodum etiam apud
ⁿ *Haloseos l. 1. cap. 5. & Ar-* Josephum alibi de tributo à ° Julio Cæsare imposito, civitas Hieroso-
^{chaolog. lib. 14. cap. 8. &} lymitana pro Judaica ditione tota, accipitur. *Caius Caesar Impera-*
^{vide S. Hie-} tor, inquit, ἔθηκε καὶ ἐνιαυτὸν ὅπως τελῶσι ὑπὲρ τῆς ἱεροσολυμιτῶν
^{ronymum in} πόλεως, ἰόπωνης ὑπεξαρκυμένης χωρὶς τῆς ἐβδόμης ἔτους *statuit ut quot-*
^{Chronic. Eu-} annis tributa penderent ob civitatem Hierosolymitanorum, exce-
^{sepii & ad} pta Ioppe, absque anno septimo. Quid est exceptio Joppes, nisi &
^{D. Matth. c. 22.} sine illa exceptione, ipsa Joppe, ut ditionis Israeliticæ urbs, in civita-
^{° Lib. 14. cap. 17.} tis Hierosolymitanæ, id est, heic imperii Israelitici, nomine venisset?
 Tributa autem Joppes assignata sunt Hyrcano Alexandri filio; ut
 ibi videre est. Quâ verò ratione inde ad Augusti descriptionum
 tempora, tributum à Judæis aut solutum fuerit aut agnitum, non
 satis liquet. Res perquam turbidæ inde ibi mansere. Herodem au-
 tem Magnum, Regem eis à Romanis impositum^p nemo nescit,
^p *Joseph. lib. 14. cap. 26. &* quem utcunque primò immane quantum plerique respuerent ut
^{lib. 15. cap. 1. & Halos. lib. 1. cap. 13.} alienigenam, postmodum tamen, ut victoriæ jure impositum admi-
 fere; quod tributorum præstatione majus multò erat. De Vectiga-
 libus autem & Tributis ibi tunc temporis consulas U. CL. Samue-
^q *Var. lect. lib. 2. cap. 1.* lem Petitum^q. Postmodum sub Augusto in tabulas censuales Ju-
 dæam redactam expressim scimus & tributo etiam onustam. Quâ
 de re affatim Annalium Ecclesiasticorum conditores, & qui in eos
 Exercitationes conscripsere. Etiam & tributa Romanis soluta
 à Judæis esse velut ex Jure gentium & Victoriæ à se agnito li-
 quet. Interea nihilominus, id verum est non defuisse inter
 eos qui gentem suam utcunque à Romanis sic devictam seu dedi-
 tione aut federe inæquali (nam ejusmodi fedus jam, si aliquod, in-
 telligendum) receptam & demum tributo onustam, ab illo nihilo-
 minùs eam liberam esse debere armisque etiam privatorum liberan-
 dam acriter inclamarent. Egregium est ad hanc rem illud de Juda
 Gaulanite (Galilæo, in Actis Apostolorum, dicto) & Sadoco qui,
 cum

cum missus esset Quirinus ad Judæam in censum describendam, sollicitabant ad defectionem populum, *πλὴν ἀπορίμῃσιν ἑδὲν ἄλλο ἢ αὐ-* ^{*Joseph. lib. 18. cap. 1. quæ*}
Ἰακρὺς δελεῖαν ὀπιφέρειν λέγοντες, καὶ τὸ ἐλαυνεῖν ἐπ' αὐτὴν καὶ παρα- ^{*Et videbis l. 2. de bello Iu-*}
καλουῶτες, τὸ ἔθνος censum dictitantes nil aliud quàm apertam ser- ^{*daico cap. 7.*}
vitutem inferre, & gentem ad tuendam libertatem adhortantes.

Nec omninò frustrà. Miræ enim inde seditiones, cædes, calamitates aliæ. At verò quid de hisce senserit celeberrimus ille Jurisconsultus Gamaliel, ostenditur in Actis Apostolorum. Synedrio de Apostolis eorumque doctrinâ habito, in quo eos morti tradendos voluere plerique) is ad hunc modum; *Viri Israelitæ, attendite vobis* ^{*Act. 5. 35.*}

hominibus istis quid acturi sitis; Ante hos enim dies extitit Theudas dicens se esse aliquem &c. & omnes qui credebant ei, dissipati sunt & redacti ad nihilum. Post hunc extitit Iudas Galilæus (is ipse quem Gaulanitem nominat Josephus) in diebus descriptionis, seu professionis (ut vulgata) id est censûs, & avertit populum post se & ipse periit, & omnes quotquot consenserunt ei dispersi sunt. Et nunc itaque dico vobis discedite ab hominibus istis & sinite illos. Quoniam si est ex hominibus consilium hoc aut opus, dissolvetur. Si verò ex Deo est, non poteritis dissolvere &c.

Atque in hujus sententiam ibant reliqui omnes. Palàm autem est seditionem Judæ illius, Tributi nomine, ab Augusto ex jure Victoriæ & Deditionis impositi, eos interim damnâsse, velut ex hominis turbulentioris commento, non ex Deo, id est ex jure quod genti à Numine datum est, omninò ortam. Nam quod ex jure illo etiam est permissum *נָהַלְתָּ נַחֲמָן*

πλὴν ὁδὸν & Θεῷ Viam Dei nuncupabant. Id genus quidem alia ^{*D. Matth. 22. 16. Marc. 12. 14. Luc. 20. 21.*}
 apud Josephum etiam occurrunt, quibus scilicet libertatem seditionum apud ipsos hominum, in aliorum Belli seu Deditionis jura, effrænem, planè illicitam fuisse decernunt. Veruntamen, ut fieri as-

solet, subinde aliàs orti sunt qui libertatis avitæ vindictam adamantes, nunc arma^u, hoc nomine, sumerent, nunc de Tributis quæ Romanis victoribus pendi solita, controversiam moverent; nec solum an ad illud pendendum obligarentur, verùm etiam an Cæsari, Regi scilicet non ex eorum fratribus aut sanguine^x, pendere eis esset licitum. ^{*Deut. 17. 15.*}

Notissimum est illud in Evangeliiis^y, *Abeuntes Pharisei* ^{*Ibidem.*}
consi-

consilium inierunt ut caperent eum in sermone. Et mittunt ei discipulos suos cum Herodianis, dicentes Magister scimus te veracem esse & viam Dei in Veritate docere, & non esse tibi curam de aliquo. Non enim respicis personam hominum. Dic ergo nobis quid tibi videtur? Licet census dare (ἐξέσι δέναι κῆνσον) Cæsari an non? Cognita autem Iesus nequitia eorum, ait, quid me tentatis hypocrita? Ostendite mihi numisma census. At illi obtulerunt ei denarium. Et ait illis Iesus, Cujus est imago hæc & superscriptio? Dicunt ei Cæsaris. Tunc ait illis Reddite ergo quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei Deo. Et audientes mirati sunt & relicto eo, abierunt. Sic D. Matthæus. Additur apud Marcum δῶµον εἰ µὴ δῶµον; dabimusne, an non? Lucas, licetne φόρον Cæsari dare an non? id est tributum. Atque horum uterque pro eo quod est apud Matthæum numisma census (quæ vocabula bina ibi etiam Græcè usurpantur) habet Denarium, vocabulum item in græcissimum seu linguam Hellenisticam uti in Syrisum, Rabbinisum & linguam Talmudicam etiam receptum. Et D. Marcus, afferte mihi denarium ut videam, &c. Lucas autem, ostendite mihi denarium. τίς ἐστὶν ἡ εἰκὼν καὶ ἡ ἐκδοὶς ἐκ τῆς ἧς ἔχει τὴν εἰκὼν καὶ τὴν ἐκδοὶς; cuius habet imaginem & inscriptionem? Captiosam nemo non videt tam blandè loquentium Phariseorum quæstionem fuisse, cuius in utramvis partem responso illaqueandum, ut aliàs sæpenumerò, sperabant Jesum Christum. Cui sic, aut Cæsarem & Præsidem Romanum, si negaret, aut eam populi partem qui libertati suæ, ex titulo Belli aut Deditionis nondum reverà aut jure derogatum existimarent, si affirmaret, infensiolem reddere non dubitabant. Huc imprimis spectat illa Baronii Cardinalis disquisitio de ratione, quâ nixus Judæus Galilæus aliive contribules assererent, Judæos non debere pendere tributum alienigenis. An ea nimirum, inquit², ex causa quod scriptum esset in Deuteronomio³. Non erit vectigal pendens ex filiis Israel, quæ verba in vulgata editione desiderari valde miramur, cum apud septuaginta interpretes eadem verba legantur; ex quibus Tertullianus^b citat dictum locum, nec non ex eodem autore Hieronymus^c scribens ad Damasum. Vel quod scriptum esset^d; Dominum Deum adorabis & illi soli servies, ea ratione Deum tantum Domi-

² Annal. 10m.

1. ann. 1. Chri.

1.

^a Cap. 23.

^b Lib. de Pudicitia.

^c Epist. 146.

^d Deut. 6.

&c.

num, & non Herodem vel Casarem esse dicendum Iudas Galileus in populo predicabat, avertere eum studens ne censu Caesaris describeretur, quo se illi esse subditos declararent? Heic ita subdubitando. Sed fidentiùs alibi dum de Publicanis, inter infames alios, à Judicandi functione ex doctrina Talmudica quam Caininio ita debet, arcendis agit. Cur eo nomine, ait^c, notati essent, nulla alia subest causa, nisi quòd Iudæi, genus Abraham, ex libera liberos se esse profiterentur, nec quicquam aliis debere, nisi decimas Deo, legeque statutum esse ne esset vectigal pendens ex filiis Israel. Sed illud quod velut ex Mosis Deuteronomio affertur^f de vectigal pendente, non omnino^g habetur in veritate Ebraica. Nec apud Ebræos puto huc attinere potuit, quod & rectè animadvertunt in Baronium viri docti^g. Jam verò quæstionis illius de Tributo Cæsari solvendo sensus pulchrè à V.C. Marquardo Frehero I.C. (nam Theologorum heic, extra rem historicam & juridicam, doctrinam omninò tangere nolo) à Frehero^h inquam qui, ut Historicus simul & Jurisconsultus, rem penitiùs introspiciendam opusculo singulari explicare conatus est, huiusmodi paraphrasi exhibetur. Qui ergo tot alia docuisti, dic etiam hoc, quid tibi videtur? Ex animi tui sententia, Fasne est dare censum Cæsari an non? Nobis nimirum, qui liberi sumus, soboles & posteritas Abraham, non ex Agare ancillâ, sed Sara matrefamilias, qui liberi fuerunt, nec ullum unquam tributum dederunt Regibus terræ, sed ipsi potiùs ab illis donati sunt eximiis muneribus, non sponte sed impulsu Dei nostri. Nobis qui populus Dei sacer sumus, divinæ & unice religioni deditus, quique promissiones habemus perpetuæ libertatis, & si quando premamur ad tempus ab Infidelibus, venturi Messia qui jugum oneris & virgam exactoris confracturus & regnum suum à Mari ad Mare propagaturus sit, sub quo lætâ pace securi fruamur. Nobis ergo an fas sit, per legem potissimum Dei, quâ Decimas, primitias, obligationes, didrachmum annuum Templo & sacerdotio conferre jubemur, dare Cæsari, homini profano & peregrino qualem nullum agnoscere, sed eligere regem è nostro populoⁱ, nostræ nationis, nostri sanguinis, nostræ religionis jubemur. Cæsari autem magistratui nostro non ordinario & legitimo, sed violento qui jure

^c *Anthal. tom. Eodem ann. Christ. 31.*

^f *Vide supra lib. 2. cap. 5. pag. 183.*

^g *Isaac Casaubon. Exercit. 2. §. 19.*

^h *Libello de Numismate Censui; Heidelbergæ 1599*

ⁱ *Deut. 17.*

H h h h h

belli

belli (si ius dicendum) nos tenet, libertate nostra armis oppressa, & à nobis extorquet quæ vult, & forte plura & graviora deinceps extorquebit; nec tam extorquet ipse, quàm extorquenda locat publicanis & mancipibus suis generi hominum (vel tuo te judicio) pessimo & iniquissimo. Huic ergo an dare liceat censum, id est capitis redemptionem annuam, ipsissimam servitutis confessionem. Et paulò post. neque elabi illum posse putabant quin ex proposito bivio alteram partem eligeret, ut sive affirmaret dandum, tanquam principibus impiis adulatus & cum eis colludens, populi circumfusi & patulis auribus responsum expectantis odium incurreret, nec tantum redemptoris & Messia opinionem tot concionibus & miraculis collectam uno momento amitteret, sed forte etiam tumultu populari aliquando opprimi posset: sive negaret, ut hostis Caesaris motorque seditionis presenti crimine teneretur, daturus pœnas quas ante Theudas & Iudas dedissent; & tamen ipsis voto potitis, intereà vindictæ invidia in Casarem ejusque præfectos & Herodem derivaretur, causâ nihil ad Phariseos attinente. Et sperabant utique ipsi magis fore, ut Christus more suo religioni favens potius quàm Casari profano aut Herodi in viso, solitâ libertate pronuntiaret adversus Herodianos (qui ut exactores tributum simul, sic ille, inhiarent) pro patria & gente sua atque ita paratam perniciem non effugeret. Sic ille de quæstione Phariseorum. De Christi etiam responsione idem; Nequè precipitanter respondit, neque in alteram partem simpliciter, neque sine causa, neque denique ad id tantum quod quærebant. Itaque nec Dominus simplici affirmativo aut abnutivo se absolvit. Sed ut ante omnia ostendat, se non fallere illorum insidiosam blandiloquentiam & quores tendat, cognitâ penitus nequitia eorum (inquit Evangelista) consultores suos primum intentionis suæ coarguit. Quid metentis, inquit? Hypocritæ. Illo enim texuerant proœmium alicujus quæstionis ad pietatem & religionem pertinentis, dicendo; Viam Dei in veritate doces: & tamen quæstio ipsa non pertinebat ex divino instituto ad viam Dei. Ideo vocat eos hypocritas, & mox è re ipsa ostendit illos confundere rationes divinas cum humanis, quando de cæso solvendo tanquam de præcepti alicujus divini violatione agunt:

gunt: cum tamen allatus nummus de quo agitur, nil planè sacrum aut religiosum redoleat, atq; adeo illius solutio non tangat aut offendant Deum, nec pietatem ledat; imò debeat Caesar tanquam victori, legum & monetae conditori, & qui non petat violari religionem, sacra deseri, idola adorari, sed ex communi moneta reddi sibi numisma in usus promiscuos cufum & merè Romanum. Damnum autem in ejusmodi rebus non tangere animum, & pauperiorem reddere non impium. Si quid peteret Caesar contra viam Dei, id esse negandum, quod jam non Caesaris tributum sit, sed Diaboli. Illum petere quod principes omnes (pro vario Victoriæ, Federum inæqualium & Deditiois jure atque rerum publicarum Constitutionis discrimine multiplici) petunt; quod ante Aegyptii, quod Seleucus ab eis petierat, quod Pompeius: imò quod vicissim David aliquando victor à Gentibus Moabiticis accepisset, quodque adeo semper ei in cuius manum Deus Victoriæ dederit, vel ex ipsa Dei^k ordinatione & ^{Deut. 20.} lege expressa debeatur, nimirum tributum ad Reipublicæ ordinationem. Reddi igitur debere tributum, quod ex ipsa materia & forma manifestè ostendit nihil pertinere ad religionem violandam: & posse sine damno pietatis etiam Deo dicatum hominem dare tributum prophanò principi, etiam non debitum, malentem obsequi quàm provocare. At verò pietatem, invocationem, animi fiduciam, vota, oblationesque sacras Deo soli reddi oportere; ut & ipse Dominus Deo dedit quæ Dei sunt, faciendo voluntatem patris mittentis. Hoc summam esse ait ille & medullam responsi. Singula dein ejusdem excutere adgreditur. Atque illud, ostendite mihi numisma census, sic explicatum it. Antequam sententiam dicam, eamus in rem præsentem; videamus quid sit de quo agitur. Captiosa est quæstio quævis, ni termini probè discernantur. Quis scit (quantum ex verbis vestris liquet) an de tributo illo agatur quod pater meus lege sua à populo suo in Templum suum quotannis deferri voluit, quodque vos integrâ conscientia inde avertere non potestis? Facile primo intuitu id viderimus. Quasi ex ipsa dimidii sicii inspectione (is enim erat tributum illius sacri modus; de quo antè^l etiam obiter dictum est & ^{Lib. 4. c. 5.} posthac^m non nihil) dignosci potuit an Caesari reddendum fuisset^m ^{Cap. 18.}

¹¹ Cap. 6. pag.
197.

¹² Vide sis Mai-
monid. hal.
Siklim cap. 1.
§. 3.

¹³ Gem. Bab.
ad tit. Be-
choroth cap.
3. fol. 49.
30.

¹⁴ Gem. Bab.
ad tit. Baba
Metzia cap.
4 fol. 44 b.

tributum. Quod, pace viri tanti, rationi nimis est dissonum. Nam siclorum dimidiorum uti & integrorum inscriptiones & figuræ fuere quales libro secundo¹¹ exhibemus. Nec quid inde de tributi sive debitione sive immunitate dignosci poterat, nedum quid de annuæ Templo præstationis aversione. Et quidnam omninò vetâisset, quantum ad nummi speciem, quo minus tam siclis seu dimidiis siclis id est nummis Ebraicis pendendum, pro dominantium libitu, fuisset tributum quàm monetâ Romanâ. Cum igitur quod Numisma census D. Matthæo heic vocatur, simpliciter atque eadem ipsâ notatione Denarius nuncupetur Marco & Lucæ, adeò ut *ostendite mihi numisma census & ostendite mihi denarium*, idem ipsum planè significant, nec דִּנָּרָא *denarius* linguâ Syriacâ aut Hellenisticâ aut Talmudicâ solùm certam nummi, ut interdum, speciem (id est quartam Rabbini¹² sicli partem seu drachmam Atticam) denotet, sed pro pecuniæ seu monetæ qualicunque genere, ut & nummi Latinis, non rarò Ebraeis usurpetur (unde דִּנָּרָא עֲרַבִּי *pro Denario seu nummo Arabico*, & דִּנָּרָא הַדְרִיָּנִי *pro nummo seu moneta Hadriani*, דִּנָּרָא טַרְיָנִי *pro nummo seu moneta Trajani* in Talmude Babylonio¹³ occurrit & illud לִי הֵן דִּנָּרֵי הוּי רַב *pro eo quod est multum pecuniæ ei erat atque id genus alia plurima*) cum inquam hæc se ita habeant, non videtur dubitandum, quin id, quod ostendi sibi rogavit Dominus de solvendo tributo interrogatus, non aliud omninò significaret præter ipsum monetæ genus, quodcunque illud esset, quo tunc tributum Romanis solvi soleret. Nam & diu antè, post Pompeii victoriam, & tunc solutum Romanis à Judæis tributum idq; diversimodè non est cur ambigamus. Perinde ac si fuisset dictum, ex eo quod vobismet etiam ipsis, captiosè interrogantibus, ex ipso numismate censûs seu, quod idem est, ex denariorum genere quod tributo, de quo quæritis, Cæsari solvendo adhiberi solet, satis manifestum esse possit, respondebo. Ostendite igitur mihi numisma ejusmodi aliquod seu denarium. Nam inde quæstioni vestræ satisfiet. Numismate igitur ostenso, cujus est inquit imago hæc atque inscriptio? Cum respondissent illi, Cæsaris, *Date igitur, inquit, Cæsari quæ sunt*

Sant Caesaris &c. Qualisnam autem fuerit imago ac inscriptio illa, è
 quarum forma verbisque, sequeretur quidquam Cæsaris heic sic fuisse
 se ut ei esset dandum, saltem non illicitum esset ei dare, à viris doctis
 diversimodè est disputatum. Atque inde sane haud parum pendet
 responsionis hujus & quæstionis connexio genuina. Præivit, ni fal-
 lor heic, inter doctiores seculi nuperi Cæsar Baronius Cardinalis; qui
 Numisma Censui heic peculiare vult fuisse monetæ genus, non tan-
 tum quo Tributa ritè solvi quibant, sed quo tantum ita solvi debe-
 bant, ut in Tributi solutionem, nec alios usus, duntaxat esset cusus.
 Verba ejus sunt, dum in Annalibus¹ Evangelii locum allatum expli-¹ Tom. I. ann.
 cat, *Moris fuit apud Romanos ut numismata pro ratione tributi vel*^{Christ. 34.}
census ab imperatoribus cuderentur nec uno semper modo eadem per-
manerent. Sed numismata tributorum à ceteris usualis pecunia
nummis in eo differrent, quòd istorum pretium semper idem esset:
Numismata verò Censui vel Tributi, cum mutaretur tributi
quantitas, eadem ad rationem tributi noviter formarentur. Unde
 & nonnulli², ejus sequaces, denarium fuisse ipsum tributi capatio-² Lucas Bur-
 nis Judaici tunc modum colligunt. Commentum autem illud^{gensis ad D.}
 suum ex instituto Alexandri Severi, id est ævi multò recentioris, quod^{Matth. 22.}
 legitur apud Lampridium de vectigalibus contrahendis, uti etiam ex
 tributorum solvendorum ratione sub Nicephoro Phoca³, apud Ce-³ Baron. tom.
 drenum & Curopalatem, elicuit. Certè & in nummis Britanno-^{10. ann. 964.}
 rum reperiuntur qui τῷ ΤΑΣΧΙΑ insigniti, eo nomine Censui seu
 Tributo secusos esse ostendere à nonnullis creduntur. De eis & Bri-
 tannorum tributis Cæsaribus pensitatis, vir doctissimus Guilielmus
 Camdenus⁴, *Ad hoc olim, inquit, percussum certum genus nummi*⁴ In Britan-
putavi, cum in sacris literis Numisma census disertè appellatur, &^{nia pag. 72.}
Hesychius κλῶσ & εἰδ & νομίσματα & Πικροφαλαίς interpretetur.
Firmiusq; hoc credo quòd in nonnullis Monetarius pecuniam signans
exprimitur cum ΤΑΣΧΙΑ quod apud Britannos Denarium Tributi
significat. Et Tasgu taxare & censere uti & Tasg & Tasgiad
 (unde facile factum *Tascia*) pro censu & Taxatione habetur in lexico
 Cambro-Latino Joannis Davisii S. Theologiæ Doctoris, linguæ il-
 lius, utpote patriæ, vetustatis callentissimi. Etiam & affert in rem
 suam

suam Camdenus illud Baronii, jam citatum. Quod sane aliis viris

² De Magni-
tud. Romana
lib. 2. cap. 3.

⁴ Lib. de Nu-
mism. census.

² Exercit. 16.
§. 6.

² Ad Lam-
pridium, p.
216.

⁶ Variar. lib.
12.

summis planè displicuit, Justo Lipsio^x, Marquardo Frehero^y, Isaaco Casaubono^z, Claudio Salmasio^a, aliis. Et quod si quis pertendit, inquit Lipsius, nummos pro modo Tributi ita cufos, ubi igitur illi sunt? cur prae grandes aliqui non extant? Denique statim infinitos cufos oportuit ad pensiones totius orbis. Nihil est: & Hesychii aut Christi verba hoc modo volunt, ipsum illud quod ex censu in Tributum darent, censum appellatum, atque adeo pecuniam sive grandis ea sive pauca esset. Et Claudius Salmasius, quod ad certum nummi genus attinet, praestationi tributorum destinatum, ut voluit vir summus, haud scio quo pacto possit fidem mereri. Dein ea de re pluribus disputat ad locum illum quo semisses & tremisses, cum vectigalia contraheret Alexander, cufos scribit Lampridius. Nec aliud vult Salmasius numisma census denotare quàm id nummi genus quo capitacionis exactio celebraretur; non certum & tributi solutionibus singulare, sed omne quod tributi nomine, id est, Romanum quaecunque ritè solvi posset. Nec aliter inquit, *as publicus* & *as tributarius* usurpatur apud Cassiodorum^b pro tributo assibus soluto; quorum tamen usus tributorum solutioni non solus, sed aliàs promiscuus, ut hodieque in functionibus censualibus monetæ genus omne quod ex moribus & sanctionibus loci ab exactoribus fiscalibus recipi debet, census numisma vocari possit. Sic Isaacus Casaubonus; Quod igitur Domino petenti, inquit, sibi ostendi numisma census, exhibetur denarius; non ita accipiendum, ut factum est à Baronio. Nam quum vario & multiplici genere nummorum Iudæi tum uterentur; propriorum gentis suæ, vicinarum regionum, & Romanorum: nullum est dubium, quin tributum quod Cæsari pendebatur, in pecunia Romana exigeretur, non Iudaica aut quavis alia. Dominus igitur Numisma Census appellat; non certum genus numismatis, quo solo tributa solverentur: sed pecuniam Romanam, quæ sola ab exactoribus ejus tributi accipiebatur. Denarius autem Christo ostenditur, velut in exemplum pecuniæ Romanæ: neque id fuit peculiare aliquod monetæ genus ad tributi solutionem cufæ: verum omnes denarij erant pecunia Romana, & tam denarij quàm alij nummi Romani dici poterant

Numisma

Numisma Censui. Tametsi & ipse antea ad locum illum Lampridii notasset, inde posse colligi, vectigalis non modum solum lege definitum fuisse, *sed etiam certum pecunie genus prestationi vectigalis destinatum.* Freherus autem; *certè peculiare pro modo indictio- num nummi genus, modò gravius, modò levius, subinde fabricatum nusquam adhuc legi, & hoc ipso nostro loco dicitur prolatus Denarius pro Numismate Censui, vulgatum & tritum nummi genus quod drachmam Atticam pondere equaret — non igitur ratione ponderis & valoris sed formæ potius certum quendam nummum Cæsar in tributo exigebat, nimirum, ut rem tandem aperiam, vultu & nomine suo insignitum.* Atque dein existimat formam altera parte fuisse hanc ipsam quæ superius^c, ubi de imaginum apud Judæos usu egimus, exhibetur. *Iam aversâ parte, inquit, quid?*

^c Lib. 2. cap. 8. pag. 225.

forte illud ipsum quod in aureis argenteisque frequens conspicimus PONTIFEX MAXIMUS, vel aliud quidpiam elogij, CLEMENTIÆ, MODERATIONI, PROVIDENTIÆ AUG. item PERPETUÆ PACI AUG. aut tale quid adulatorium &c. Quæ planè transcribit etiam & adprobat Gaspar Waserus^d, de nummis Ebræis in usu scriptor diligentissimus doctissimusque.

^d De Anti- quis Num- mis Hebræo- rum lib. 2. c. 20.

Ex vultu ergo & nomine Cæsaris in numismate viso atque à Pharisæis agnito, responsi sensum ad hunc modum se habuisse volunt hi. *Quæ Cæsaris sunt, ita ut Dei jus nihil attingant, danda sunt Cæsari, ut generaliter suum cuique.* Hujusmodi est Censui seu Tributum ab eo jure victoriæ ac Gentium victis impositum, ut ex nummo hoc signato ejusdem scilicet vultu atque inscriptione liquet; juxta quam solum rationem, etiam nonnulli necessariò ex nummo illo ostenso conclusum aiunt, Aliquid^e deberi Cæsari, utpote qui nummos ex singulari, quod jam nactus ibi esset, jure Majestatis, idque ex deditioe libenter permittentibus Judæis, percusserat, adeoque inde satis, tum Princeps eorum, tum victor agnosceretur. Certè sive Tributi nomine singulari cûsum esset, ut voluit Baronius ejusque sequaces, numismatis hoc genus, adeò ut alius non esset ejusdem

^e Tostatus ad D. Matth. 22.

eiusdem usus præter ipsam tributi præstationem, sive fortè in facilio-
rem, sed non solam, tributi præstationem (ut interpretatur vir præ-
stantissimus illud Alexandri Severi apud Lampridium) idque in Ju-
dæa atque Judaicæ ditionis seu territorii respectu ac notâ singulari
cuderetur, sive nummus esset tantummodò Romanus qualiscunque
promiscuus, quo solo, nec alio genere tributa solvenda, ut plerique
autumant; palàm interea est, ex Imagine simul & Inscriptione inspe-
ctâ argumentum suum sumere voluisse Dominum. Quatenus scilicet
ab interrogantibus utraque Cæsaris esse agnoscitur. Imago autem
Cæsaris, quantum video tam Augusti aut Julii esse potuit, quàm Ti-
berii. Nam Cæsaris nomen hisce omnibus, ut successoribus, pari-
ter tributum. Nec quid obstat quo minùs, quaecunque interea
genus admiseris, tam ab illis, quibus etiam suberat Judæa, quàm à
Tiberio, cujus tempore hoc factum est, numisma illud percuti po-
tuisset; id est, à Cæsarum seu Imperatorum Romanorum, qui tunc
regnauerant, sive primo sive secundo. Nam Tiberii & decessorum
idem jus; & in horum jus ille successerat. Adeo nec quæstio tam
de Tiberio, quàm de Cæsare seu Imperatore orbis Romani quisquis
ille fuerit, facta est, tametsi Temporis ratio rem ad Tiberium planè
trahat, cuius quidem diffiteri nequeo (maximè cum octodecim jam
imperasset is annis) quin numisma ostensum fuisse sit probabilius.
Inscriptionem autem seu epigraphen nummorum duplicem esse
nemo nescit. Obversam & Aversam. Observa in Nummis Cæ-
sareis Principis iconi plerunque circumdatur. Aversa nunc figuram
aliam, parte alterâ positam, explicat, nunc aliud quid officii, pro eo-
rum qui rei monetariæ præerant, præstat. Si Julii fuit hoc numisma,
Inscriptionem obversam æquum est ut existimemus fuisse aut CÆSAR
IMPERATOR, ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ aut ejusmodi quid, ut in illius nummis.
Si Augusti, CÆSAR AUGUSTUS, aut CÆSAR IMPERATOR
aut quid simile juxta hujus Numismatum, quæ passim visuntur, in-
scriptionum obversarum discrimen. Si demùm Tiberii (ut liben-
tiùs crediderim) inscriptio obversa forte fuit, ut in illo superiùs de-
picto; id est TIBERIUS CÆSAR AUGUSTI F. PONTIFEX
MAXIMUS, IMPERATOR, aut TI. CÆSAR, DIVI AUG. F. AUGUSTUS
(qua

(qua inscriptione usus est sub id ipsum tempus, quo nummus hic à Phariseis ostensus est) aut ejusmodi quid nomina dignitatis ac imperii continens. Ut temporum characteres seu consulatum & tribunitiæ potestatis adjectionem atque alia Romanæ reipublicæ magis peculiaria prætermittam. Averſæ autem inscriptiones perquam diversimodè se habuere. Sed non ita rarò regiones ac provinciæ captæ aut receptæ in eis memorantur. Ut, ARMENIA CAPTA, AEGYPTO CAPTA, PARTHIS RECEPTIS, id genus alia habentur in Nummis Augusti. Etiam Captis à Sosio sub annum ante Christum XXXV, Hierosolymis, ab Augusto nummus (si Adol-¹ pag. 52. pho Occoni^f fides) ad hunc modum est cusus;

ΚΑΙΣΑΡ ΑΥΓΟΥΣΤ. *caput Augusti.*

ΙΟΥΔΑΙΑΣ ΕΛΛΩΚΥΙΑΣ. *Victoria.*

Palma innitens cernua in clypeo hæc scribens.

Ita pars averſa ostendit Judæam captam, seu Romanis subactam, receptam, quemadmodum & postmodum in nummis Vespasiani^g ^{Idem pag. 149. &c.} non rarò occurrit JUDÆA, & JUDÆA CAPTA, JUDÆA DEVICTA, cum captivæ interdum typo humi ad trophæum seu ad palmam desidentis; interdum captivi. Sed Augusti quale describit Occo numisma, nullibi hætenus mihi visum, nec apud alios, qui ectypa chartis diligentius exhibent, repertum. Vespasiani autem compluria vidi quæ & passim occurrunt^h. Jam vero, si inscriptio aliqua inerat^b ^{Vide Baron. tom. 1. ad an. Christi. 73. & Francisc. Quaresmii in simulachri Terra Sanctæ elucidatione pag. 15.} averſa (nam tam averſam quàm obversam simplicis inscriptionis nomine contineri posse palàm est) ejusmodi quid de Judæa capta, subacta, recepta, continens unde imperium Cæsarianum atque victoriæ Romanæ jus necessariò agnoscendum fuisset, nil apertius foret quàm ex ipso quod interrogantes exhiberent agnoscerentque numismate, devictos, captos, subactos à Romano se satis affirmarent, adeoque ei obedientiæ & subjectionis præstationes debitas. Nam ex jure Victoriæ & Gentium ejusdem usu tributaⁱ ^{Vide Alberic. Gentil. de Jure Belli lib. 3. cap. 4.} deberi passim agnitum est. Quid quòd etiam dum Tributum, Numisma Censûs & Denarius modo jam dicto intellectus, ita simul memorantur, li-

^k Dent. 17.
16.

^l Adit. Be-
racoth cap. 9.
fol. II. col. 4.
Ba'al A-
ruch
בסיליאוס

tam sed & velut jure à solventibus admissam. Unde enim aliàs nomen illud Numismatis Censûs, nisi ex eo quòd quocunque vis modo Censûs seu Tributum ejusmodi Numismate antè ibi solvi consue- tum? quod & discimus ex historiis aliis. Sed heic sacram Evange- lii hac de re tantùm consideramus. Ostenso igitur numismate, si- mulatque agnoverunt imaginem & inscriptionem fuisse Cæsaris, at- que numismata hujusmodi imagine & inscriptione signata Censûs Numismata esse (cujus solutio licita ne esset, non utrùm ad eam obli- garentur, quæsiere) tum ipsum Cæsarem sibi Principem, Regem, Im- peratorem utcunque esse, ut ex ore suo paritèr agnoscerent necesse est, tum sive ex victoria, sive ex federe inæquali, sive ex deditioe, ali- terve, tributa ei pendi solere. Perinde ac si dixissent, En tibi numisma censûs, quale præstare solemus Cæsari, Augusto, Imperatori Orbis Romani, cujus pars nos sumus. Principis ejus, cui præstare soliti sumus, est hæc imago atque hæc inscriptio. Licetne tamen hoc fa- cere nobis, qui libertati nati, nec Regem alium nobis adsciscere de- bemus nisi ex fratribus^k nostris? Nam & animadvertendum est non solum Principem Romani Orbis, Cæsarem, Augustum, Imperato- rem in ipsa inscriptione (quæ Cæsaris quidem erat ipsius, non Judæ- orum) dici & agnosci, sed etiam à Judæis ipsis eum satis sic ac sæpissi- me civilitèr salutari, dum toties præstito antè tributo (cujus in num- mis toties imago & inscriptio ejusmodi) tum imperium ejus tum obedientiam suam ac deditioem, ut devicti, profitebantur. Id ve- rum quidem est, Romæ eo in ævo Cæsaris, Augusti, Imperatoris, no- mina ex vi simpliciter sua Principem seu Regem neutiquam omni- no denotasse. Eorum Origines & Notiones pueri sciunt. Atqui in linguam Hierosolymitanam, etiam tunc priora duo ex Romano- rum consuetudine recepta, nil aliud, velut ex vi simpliciter sua, signi- ficabant præter τὸν Βασιλέα seu Regem aut Principem per excellentiam, & signantiùs de eo qui orbi Romano præesset, dictum. Nam Basileus, Cæsar, Augustus, pro eodem ipso, ut tria merè Synonyma, Hieroso- lymitanis sub id ævi sumuntur. Legitur in Gemara Hierosolymi- tana^l; המינין שאלו את רבי שמלאי מה ההן דכתיב אל אלהים ה' אל אלהים ה' הוא יודע אמר להן הם יודעים אין כתיב כאן אלא הוא

הוא יודע כתיב אמרו לו תלמידיו רבי לאלו דחית בקנה לנו מר
אתה משיב אמר להן שלשתן שם אחד כאינש דאמר בסיליוס קיסר
אנושות *Heretici quidam rogarunt Rabbi Semlai quid illud esset*
quod scriptum est^m, *El, Elohim, Iehova, Deus, Dii, Dominus, Deus,*^{m Iosua. cap.}
Dii, Dominus, ipse novit. Respondit ille, non scriptum est ibi ipsi^{22.22.}
noverunt, sed ipse novit; quod rem explicat, cui discipuli ejus; eos
calamo, refutasti. Sed quid nobis, ut rectè locum illum intelligamus
respondes? Respondet ille. Tria illa simul sunt nomen unum, ut si
quis dicat Βασιλες, Caesar, Augustus. Unde planè corrigendus est
*codex Beresith Rabba*ⁿ, *ubi de nomine illo triplici ac velut ex hoc*^{n Parash. 9.}
Gemara loco, habetur, קיסר אוגוסטוס קיסר כאינש דאמר בסיליוס קיסר
ut si quis dicat Basilicus Caesar, Augustus Caesar. Manifestò tum le-
gendum בסיליוס Βασιλες, tum קיסר quod postremum est delen-
dum, ut sic Synonymum, quod triplex, remaneat. Et de eisdem vo-
cabulis paulò post in citata Gemara R. Semlai, שלשתן שם אחד
Tria illa simul sunt nomen u-
num ut Opifices, edificatores, architectones. Planè τῷ Βασιλεῖ seu
τῷ מלך id est Regi, Cæsarem & Augustum Synonyma, ex vi sua
sinaplici & notione Ebraeis receptissima, etiam & ipsis velut origina-
ria, fuisse apertè indicat hic Rabbi Semlai. Nemo enim nescit, rem
se non ita usque adeo habere ex origine aut usu Latino. Hinc & a-
pud magistros Babylonios^o *קיסר ופליג קיסר aut קיסר pro*^{o Ad tit. San-}
Rege & qui Regi secundus est occurrit. Et in Novo federe simplex^{hed. cap. 11.}
Cæsaris nomen, ut & subinde Augusti, velut appellativum pro Prin-^{fol. 98 b.}
cipe, cui utcunque tunc suberant, aliquoties aliàs usurpatur^{p D. Ioann.}. *Unde*^{19. 12. Act.}
& clamarunt Judæi se non habere Regem^q *præter Regem illum*^{17. 7. 25. 8. &}
quem signantiùs Cæsarem vocabant, id est Principem seu Regem^{25. &c.}
orbis Romani cuius & Judæa ipsique pars. Et Lexicographus^{r nu-}
perus^{q D. Ioann.} *קיסר באסילאוס אדון וקיסר Βασιλες seu Rex idem est ipsum quod*^{19. 15.}
Dominus & Caesar. Ex scriptis Ebraorum scilicet loquitur. Cum^{r Philippus}
igitur, ex tributo numismatis ejusmodi inscriptione signati, ad mo-
rem qui diù etiam tunc obtinuerat, præstito palam professi essent
Pharisæi, Principem Romanum, Cæsarem esse atque Augustum,

id est ipsis, ut vides, planè Regem, adeoque deditionis suæ ejusque imperii ac victoriæ testes essent jam tum luculentissimi ipsi, tum qui ante tributum illud numismate ejusmodi toties præstitissent; statim appositissimè evictum est, ex Victoriæ, Gentium, Armorum, Deditionis, Obedientiæ sive inde sive ex Federe præstari solitæ jure, id ab eis Cæsari seu Regi suo, quem sic agnoscerent, præstandum, quidquid ex ejusmodi juris ratione ei deberi sic fuisset agnitum; non Iconem aut inscriptionem illam ipsissimam numismatis ostensi, aut ipsum necessariò illud numisma seu denarium ostensum. Nam ita nullum ejusmodi numisma Tributi nomine solvi non debuisset. Et quis non crediderit ipsam denarium ostensum onanium eorum, qui adstantes rogarent & quibus responsum est, capitationi (nam sic puto locus capiendus; atque ea de re plura mox) tum valde fuisse imparem, tum nec plurimum fuisse, sed unius alicujus qui è sacculo aut zona præstò exhiberet? Ideò nec ab omnibus illis, quibus responsum est, tunc solvi aut debuit, aut ritè quibat ille denarius sic inscriptus. Sed ex inscriptione & imagine argumentum sumitur irrefragabile. Quæcunque juxta Victoriæ, Deditionis, Federis, Subjectionis, Agnitionis apices, sunt Cæsaris (tametsi Principis alieni & cui armis Imperium Israeliticum acquisitum) ea ei ritè deberi & jure sic præstanda, ut nihil ex jure divino seu Civili Ebræorum, præstationi ejusmodi obstaret. Ita nihilominus ut quæ interea Dei essent, Deo tribuerentur. Atque hic sensus est plane Nicolai Oresmii Episcopi ante annos circiter CCCXL Lexoviensis; *Inspicienti, inquit^f, seriem Evangelii patet facile, quod non ideo dicitur Cæsari deberi denarius quia erat Cæsaris imagine superscriptus, sed quoniam erat tributum. Nam, ut ait Apostolus^e cui tributum, tributum; & cui vectigal, vectigal &c.* Non simpliciter quia Cæsaris imagine superscriptus; sed quia tributum inde debitum esse atque ejusmodi numismatis genere solvendum, ex ipsa iconè, inscriptione, & interrogantium agnitione liquebat.

^f Lib. de Moneta mutatione cap. 6.

^e Ad Romanos cap. 13. 7. & vide M. Freher. lib. de Numismate census pag. 26. & 28.

CAP. XVIII.

De Didrachmi pensatione in Evangelio. Illud fuisse Tributum Cæsarianum. Reges Terræ quoniam ibi. Universi Israelitæ Filii Regum, diverbio solenni dicti. Quid ibi Filii seu liberi Regum. Semisicli seu Didrachmi sacri pensatio annua usque ad Vespasianum, Hierosolymis in sacros usus præstita. Objectiones diluuntur.

AD Tributum, de quo dictum est, attinet illud Flavii Josephi in Oratione sua ad Hierosolymitanos ¹; *Ῥωμαῖοι τὴν σωτήρη δασμὸν αὐτῶν, ὃν οἱ πατέρες ἡμῶν τοῖς ἐκείνων πατέροις παρέχον, καὶ τὰς τυχόντες ἔτε πορθῶσι πάλιν ἔτε ψαύουσι τῶν ἁγίων* *Poscunt Romani solenne tributum quod patribus eorum patres nostri præstiterunt, quod si receperint, nec civitatem populantur, nec sancta omnino tangunt.* Ita solvi consuevit & à cordatioribus ut debitum ex jure agnosci; utcunque intervenirent non rarò qui seditione liberandos se vellent. Quin & ob responsum proculdubio sic ex Inscriptionis & Imaginis ostensæ argumento (qua de re capite superiori) nec verbis disertioribus à Christo, Pharisæis de Tributo interrogantibus, datum, falsò eum etiam accusarunt seniores plebis, principes sacerdotum & scribæ, *dixentes* ², *hunc invenimus subvertentem gentem (nostram) & prohibentem* *Καίσαρι Φόρος δίδοναι* *Cæsari dari tributa.* Cum interim ³ cum non prohibuisse palàm sit tum ex responso illo Pharisæis dato, tum etiam ex eo quod ipse simul & Petrus, ni fallor, idem solverit. Legitur apud D. Matthæum ⁴; *Et cum venissent Capernaum, accesserunt* *(οἱ τὰ διδραχμὰ λαμβάνοντες)* *ii qui didrachma accipiebant, ad Petrum, & dixerunt ei, Magister vester non solvit didrachma? Ait, etiam. Et cum intrasset in domum, prævenit eum Iesus dicens. Quid tibi videtur Simon? Reges terræ à quibus (λαμβάνουσι τέλη ἢ κλῆσον; ἀπὸ τῶν υἱῶν αὐτῶν, ἢ ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων;) accipiunt Tributum aut censum? à filiis suis an ab alienis? Ei ille dixit ab alienis. Dixit illi Iesus ergo (ἐλάθεοι) liberi sunt filii; ut autem non scandalizemus eos, vade ad mare & mitte hamum & eum piscem qui primus ascenderit, tolle. Et aperto ore ejus invenies staterem. Illum sumens da ei pro me & te.* Palam est Christum ipsum heic Tributum solvisse.

solvisse. Sed verum quidem est, viros summos existimare ac contendere locum hunc nihil ad Tributum Cæsarianum pertinere, sed ad capitationem illam sacram juxta quam semisiclus quotannis ex lege Mosaica² Templo pendendus erat, secundum illud quod superius^a diximus. Sic Cardinalis Baronius, Justus Lipsius^b, Theodorus Beza, Franciscus Hotomanus^c, J. Baptista Villalpandus^d, Isaac Casaubonus, Johannes Cameron, alii; quemadmodum & inter veteres S. Hilarius. Et tam ex eo de quo quæstio heic ab exactoribus instituitur, quàm ex eo quod Christus fieri solvi que vult, ipsum, quoad quantitatem seu valorem, Tributum penditur idem quod sic ex origine sacrum erat, id est pro capite tam suo quàm Petri semisiclus. Pro utroque scilicet stater, id est, quatuor drachmæ, seu bini semisicli, quos ex qualibet regione Judæi dispersi Hierosolymam capitationem quotannis mittebant, τῶν ἱερῶν χρημάτων seu pecunie sacre nomine non semel Josepho^e dictos. At verò libentiùs ego assensum illis præbeo, qui non didrachmum sacrum seu semisiclum ibi innui volunt, sed ipsum Tributum Cæsarianum cujus tunc modus erat didrachmum, nec tributo sacro omninò dispar. Ab hac parte in veteribus S. Hieronymus^f aliique sequaces. In recentioribus, tum Scriptores in commentariis perpetuis obvii, tum alii^g. Quæ afferuntur pro parte prioris argumentis præcipuis statim respondebimus. Sed primò de eo quod historicum est & verbis Domini ibi adhibitis, paucis videamus. Rogarant Petrum exactores seu qui didrachma acciperent, annon Magister ejus illa penderet? Is cum adnuerat & domum intraverat Dominus ibi eum præveniens. *Quid tibi, inquit, videtur, Simon? Reges terra à quibus accipiunt tributum vel censum?* Qui de tributo sacro locum capiunt, Regum heic nomine etiam Deum O.M. ita contineri volunt, perinde ac si dictum fuisset, Rex coeli, Reges terræ, à quibus tributum accipiunt vel censum? à filiis suis, an alienis? adeoque id quod sequitur *ergo liberi sunt filii* ad ipsum Christum attinere volunt, ut Regis æterni filium ibi indicatum. At verò cum *οἱ βασιλεῖς τῆ γῆς Reges terra* signantèr ibi dicti sint, & quæstio proculdubio adhibeatur juxta vulgarem verborum usum, non omninò video qua ratione de Rege æterno, qui מלך העולם

^a Exod. 30.^b Lib. 4. c. 5.^c De Magnitudine Romana lib. 2. cap. 3.^d Lib. de Re Nummaria.^e Tom. 2. Explan. In Ezechiel. part. 2. lib. 5. disp. 3. cap. 57.^f Archaeolog. 16. cap. 10. Vide item ibi cap. 4.^g Ad D. Matth. cap. 17.^h Vide Salmuelem Petrum Variar. lect. lib. 2. cap. 1.

העולם *Rex mundi* & מלך השמים *Rex calorum* passim nuncupari
 ab Ebraeis nec angustius terræ sic includi solet, locus omninò capiatur.
 Plerunque quidem cum Regem æternum à Regem mortali in locutio-
 nibus Talmudicis (ut sapè) distinguunt, id est Regem Cœli, adeoque
 totius universi à Rege aliquo Terræ, hunc מלך בשר ודם *Regem* ^{Gemar. Hi-}
carnis & sanguinis appellitant, illum sive בן הקדוש *Sanctum, Benedi-* ^{erofolymitan.}
etum illum, sive מלך השמים seu העולם *regem Cœli aut mundi.* ^{111. Beracoth.}
 Adeo ut par sit admittere de Regibus tantum mortalibus quæstio- ^{cap. 9. p. 12.}
 nem illam institutam. At verò de quibus? an de Regibus uni- ^{col. 2. & ali-}
 versim Terræ? an de Regibus Terræ Israeliticæ? Certè locutione il-
 lâ *Reges Terræ* Reges per orbem terrarum regnantes multoties de-
 signari à Psalmographo verum est. Atqui & sexcenties occurrere,
 sciunt qui Talmudica scripta salutarunt, nomen simpliciter הארץ
terra pro *Terra Israelitica*, unde לַאֲרֶץ (cujus abbreviatura ל' ^{est}
 est frequentissima) *extra terram* pro eo quod est *extra terram Is-*
raeliticam, quemadmodum בְּאֶרֶץ *intra terram* pro eo quod est
intra terram Israeliticam. Etiam in lingua Evangelistarum aliàs
 palàm hæc Terræ notio. D. Marcusⁱ, *Tenebræ factæ sunt per totam* ^{Cap. 15. 33.}
Terram usque in horam nonam, & D. Lucas^k, *cum facta est fames* ^{Cap. 4. 25.}
magna in omni terra. Nec sanè ita ad rem attinuisse videatur de a-
 liarum terrarum more interrogare, ut de Tributo ibi solvendo quid
 omninò consequeretur. Neque enim regni aut reipublicæ Israeli-
 ticæ jura, ad aliorum^l regnorum neque horum ad illius amissum^l ^{Videsis S.}
 omnino videtur fuisse exigenda; sed ad eam quæ tunc temporis sibi, ^{Augustin.}
 qualis scilicet per victoriam & deditioem tunc reliqua fuit, erat pro- ^{Quest. Eg-}
 pria; cum avito interea jure comparanda. Jam vero sic quæstione ^{angelic. 23.}
 de Tributo seu Censu, id est Didrachmorum capitatione institutâ, ^{& Sixt. Se-}
 & undenam quæso Censûs vocabulum Ebraeis exoticum & Roma- ^{nenf. Biblic.}
 nos mores planè redolens, ita signanter adhibetur, si de Tributo sa- ^{Sanct. lib. 6.}
 cro facta fuisset) ut quæreretur an à filiis δωτὸ τῶν υἱῶν seu à *liberis*
 suis an ab alienis acciperent Reges Terræ Tributum vel Censum, re-
 sponsoque dato à Simone, ab alienis, unde sequitur illud ἀλλὰ οὐκ ἔστιν *ergo*
 filii seu liberi immunes sunt, id est ἐλεύθεροι: Quid illud de Filiis &
 Alienis? Quinam illic filii, quinam Alieni? Viderint perspicacio-
 res,

res, utrumne quæstio sit capienda de regno Israelitico ejusque more antè integro & veteri, utcunque nunc accisæ ejusdem res Romanorum dominatui servirent. Nihil solennius est in scriptis Talmudicis, adeoque lingua etiam Christi seculi in usu, quàm de seculis vetustissimis ita præsentit tempore loqui & disputare perinde ac si ipsa res, de qua loquuntur, jam ageretur, tametsi ad priora multo secula attineat. Inde est quod millies occurrit עושיין מוסיפין מוציאין מקבלין *faciunt, adjiciunt, exeunt, accipiunt, judicant* (participio verbi locum fortiente) in Scriptis dictisque diu postquam ejusmodi quid, de quo verba fiunt, natis, pro eo quod est *facere, adjicere, accipere, judicare* aut *exire moris erat* aut *facultas*; non aliter sanè atque hodiè non pauci viri doctissimi, veterum sive Romanorum sive Græcorum leges, etiam quæ in desuetudinem multis retrò seculis abjère, diligentius & politè enarrantes, de iis ex præsentit tempore loquuntur, perinde ac si jam nunc tum ipsæ obtinerent, tum respublicæ ad quas olim spectarunt, etiamnum flourerent. Quod neminem fallit, cum res ipsa ex usu loquendi satis apertè intelligatur. Verbi gratiâ,

^m Mish. tit. Sanhedrin. c. 1. & posteriores passim

Talmudici qui diu post excisas Ebræorum res scripsere aiunt ^m, אין דין לא את השבט ולא את הנביא שקר ולא את כהן גדול אלא על פי ב' ד של ע"א ואין מוציאין למלחמת הרשות אלא על פי ב' ד של ע"א ואין מוספין על העיר ועל העזרת אלא על פי בית דין של ע"א *Non judicant tribum, nec pseudo-Prophetam, nec Pontificem maximum, nisi ex sententia Synedrii septuaginta-unius-viralis. Neque exeunt ad bellum ultroneum nisi ex decreto Synedrii LXXI-viralis. Neque adjiciunt quid urbi aut atriis (Templi) nisi ex decreto ejusdem Synedrii.* Ubi quod præsentit tempore profertur, ex usu locutionis receptissimo ad morem seculorum multò superiorum, seu quibus florebat res Ebræorum, attinere nemo non videt. Et ejusmodi occurrunt non pauca in eis quæ hoc opere è Talmudicis antè citavimus. Ita *judicant & non judicant, adjiciunt & non adjiciunt* pro eo quod est *judicare soliti sunt, adjicere soliti sunt, aut non sunt sumenda.* Quale pariter de ceteris dicendum. Et cum de pensitatio-

ⁿ Maimonidi hal. Siklim. cap. 1. §. 8.

ne semisicli loquuntur ⁿ, aiunt de mensariis טובעין בנחת כל מי שיתן להם *cum vasculo flagitant & ab omnibus qui dant accipiunt*

accipiunt seu *accipient* quod tamen, uti & alia^o ejusmodi non raro, ^{*o* Vide supra lib. 4. cap. 1.} nos in tempora præterita, quo planè spectant, vertimus. Hæc cum ita sint, anne admittendum heic, verba illa à quibus *accipiunt Reges terræ* quod à Syro vertitur מן מן נסבין à quo *accipiunt*, & מן מן מקבלין à quo seu à quibus *accipiunt*, sic intelligi posse ut de more Regum veterum ditionis Judaicæ quæstio fieret? Qui scilicet alienis in suam ditionem redactis tributa pro libitu, juxta superiùs^p ostensa, ^{*p* Cap. 14.} semper imposuere; non item, nisi extra ordinem^q, subditis suis o- ^{*q* Vide Guil. Schikart. de Iure Regio c. 4. theorem. 15.} riginariis. Nec fiebat quæstio ut dubitantis, sed ut responsum elicien- tis. A quibus ex more accipere soliti olim Reges terræ hujus tribu- tum aut censum, qualis hic est, scilicet annuum seu perpetuum & pro libitu impositum; à filiis suis an ab alienis? At objecto obvia est; si hoc admittatur, Israelitici regni vetusti seu simpliciter sine Roma- norum dominatu sumti, cives seu subditi omnes, Filii seu Liberi Re- gum nuncupabuntur. Qua illud ratione tolerandum? Certè non ita absolum est credere, eos fuisse velut diverbio seu gentis idio- tismo ob singularem generis & reipublicæ sanctioris dignitatem no- bilitatemque, ab Ebræis ipsis sic dictos. Neque enim semel occurrit in Talmudibus illud R. Simeonis, velut vulgari usu atque existima- tione notissimum. כל ישראל בני מלכים הם *universi Israelitæ sunt filii seu liberi regum.* Sic in Misna^r, sic in Gemara Babylonia^l. Ra- ^{*r* Tit. Sab- bath cap. 14. §. ult.} tio seu ansa usûs diverbii hujusmodi est. Ubi disputatur de obser- vatione Sabbati, quæstio intervenit, utrumne Judæo liceat eo die li- quoribus aut oleo se perfundere seu tingere? Scilicet utrùm inde quietis præceptum violaretur? Ea de re Misna jam memorata; החושש ^{*Ad tit. Ba- ba Metzia cap. 9. fol. 113. b. & ad tit. Sabbath cap. 18. fol. 128. a.*} במתניו לא יסוך יין וחומץ אבל סך הוא את השמן ולא שמן ורד בני מלכים סבין שמן ורד על מכותה שכן דרכם לסוך בחול רבי שמעון אומר הם כל ישראל בני מלכים הם *Cui dolent lumbi, ei nec infundere licet* (Sabbato) *vinum aut acetum, at verò oleum licet. Modò nempè mi- nimè oleum illud sit rosaceum. Filij seu liberi Regum in vulneribus seu plagis suis infundere solent etiam oleum rosaceum* (in Sabbato) *quo- niam similiter* (deliciarum seu voluptatis causâ) *se oleo illo diebus pro- festis imbuere solent.* At verò respondit R. Simeon, *Vniversos Israeli- tas esse Filios seu Liberos Regum.* Ita scilicet haberi, nuncupari. Quod

& admittitur omnino in Gemaris; tametsi de olei rosacei in Sabba-
to usu omnes cum R. Symeone non conveniant. Sed ut ut se res
de diverbio hoc habuerit, palàm est, liberorum seu filiorum nomine
ipsum populum, cives, subditos regni Judaici venisse. Nam licet
primariò dicti sint universi filii seu liberi Israel id est בני ישראל ex
natalibus, adeoque parentis & posterorum in locutione illa ratio ex
ipsa origine habeatur; nihilominus ex usu, qui sequentibus seculis
inolevit, dicendi, *filii seu liberi Israel* ut *filii seu liberi Ammon*, id ge-
nus alia, non tam natalium originem quàm ipsum populum Israeli-
ticum, Ammoniticum, seu populi, qua populi simpliciter, universita-
tem, denotarunt. Et sanè apud Hellenistas בני ישראל quod *filios*
& *liberos Israel* plerunque sonat, nunc etiam vertitur ἰσραηλῖται
domus Israel, nunc ἄνδρες ἰσραηλ *Homines seu populus Israel*. Et
pro eo quod est *Excelluit Sapientia Salomonis Sapienciam* כל בני
omnium filiorum Orientis, habent illi πάντων ἀρχαίων ἀνθρώ-
πων *omnium antiquorum hominum*; τὰ בני notione illà sumto,
qua item significat *antiquum*. Quin etiam pro τὰ בני singulariter
id est *filius meus*, occurrit ὁ λαός μου *populus meus*. Accedit
locutiones illas ברית בני *filios federis*, קידוש בני *filios sponsalio-*
rum, id genus alia, passim usurpari pro *hominibus*, nullà natalium ra-
tione habità, *federe Iudaico comprehensis* seu in Iudaismum quali-
tercunque cooptatis & *hominibus qui ritè sponsalia inire possent*.
Quæ cum ita sint, quid vetat quo minùs illud à filiis Suis etiam hinc
sumatur pro eo quod est à *populo suo seu hominibus suis*, id est Judæis,
quemadmodum & *an ab alienis*, pro populis alienis & in Judæo-
rum potestatem victoria seu deditioe redactis. Quin & cum Re-
ges patres patriæ dicantur, facilè evenit ut populus filiorum seu li-
berorum nomen indueret. Responsum est igitur, si hoc admittatur;
ergo immunes sunt Filii, immunes scilicet Judæi seu populus Judai-
cus avito & singulari privilegio gaudentes. Si morem scilicet qui
hac in terra obtinuit, avitum respiciamus, immunes sunt. Nunc ve-
rò, ne offendiculo nos simus hisce, qui novo apud nos jure, Victoriæ
scilicet, Deditiois, aut quocunque alio superinducto, Tributum vel
Censum perpetuum exigunt (utunque more avito & qui olim in
usu,

¹ Paral. 2. 10.

² Jerem. 16. 14.

³ Ezechiel 2. 3.

⁴ 1. Sam. 17.

⁵ 1. Reg. 4. 30.

⁶ Exod. 4. 23.

usu, liberi seu immunes Israelitæ cuncti fuerimus) missâ de jure aut more nunc quæstione, solvamus. Ideoque staterem id est bina didrachma, pro te & pro me solve tu. Nec puto paraphrastem Syrum aliud omninò præter tributum Cæsarianum heic intellexisse. Nam eodem ipso nomine quo Tributum seu Censum tum in Gamalielis oratione, ubi Judas Galilæus memoratur, tum in altero illo Evangeliorum loco de Numismate Censûs indiget, etiam didrachma hæc vocat; scilicet כסף ראשי *argentum capitationis*. Quæ alii heic habent obvia sunt. Et quod nos jam afferimus potius in Disquisitionem quàm Assertionem congesimus. Quod si *Reges Terræ* de Regibus per orbem Terrarum regnantibus ibi capiatur, adeoque morem innuatur fuisse, à filiis Regum generatim Tributa non accipi, conclusio de filiorum, ex jure avito, libertate ad Christum solum spectabit, utpote Davidicæ stirpis Regum filium. Nam de Petri libertate ibi nil dictum, nisi modo jam ex locutionis formula, quâ Omnes Israelitæ Filii seu liberi adeoque populus Regum dicti, admissio. Neque enim aliter Petrus Regum filiorum nomine contineri quibat. Sed verò objiciunt qui de sacra semisicli pensitatione annua locum capi volunt; Tributum illud Judæis impositum fuisse centesimam partem bonorum uniuscujusque patrisfamiliâs; non ergo fuisse dimidium sicli seu didrachmum, sed varium pro ratâ cujusque bonorum parte. Et pro centesima citant Appianum. Item Tributum didrachmi heic fuisse voluntarium, nec ad cujus solutionem quis cogendus esset. Quod dici nequit de Tributo Cæsariano. Alia afferuntur, sed quæ hisce dilutis, planè nihili sunt aut rationi satis dissona. Quod ad priorem objectionem attinet; ea nata est ex Appiano perperam intellecto. Ἔστιν, inquit ille², ἰσθαίους ἀπασιν ὁ φόρος τῶν σωμάτων βαρύτερος τῆ ἀλλης πειρασίας. ἔστι καὶ Σύροις καὶ Κίλιξις ἐτήσιον ἑκατοστὴν τῆς πηγμῆος ἑκάστω *Judæis cunctis tributum capitis gravius est quàm reliquarum facultatum. Est etiam Syris & Cilicibus annum centesimum pro modo cujusque census.* Allatis his Justus Lipsius^a dubitanter subjicit, efficiatur ex sermonis nexu *Judæos centesimam dare, sicut & Syros & Cilices pro capitis tributo.* Quo sensu? inquires. Ut magis capias: solvere quidem illos

² In Syriacis.

^a De Magnitud. Romanæ lib. 2. cap. 1.

dem illos & pro agris & pro opibus; sed estimatione omnium facta etiam Centesimam pro ipso capite dare. Hoc tale est, ut si decem milia aureorum in censu habeam, solvam ex eis annua centena. Atque hinc alii viri docti Centesimam eliciunt tributum Judæis impostum. Sed verò nihil ejusmodi ait Appianus. Capitationem Judæorum ut singularem & gravissimam memorat. Centesimum ad Cilices & Syros tantum spectat. Nec quomodo trahi possint ad centesimum Judæi ibi, omninò video. Et gravissimam illam capitationem existimo fuisse ipsam didrachmi Cæsariani præstationem per capita annuam. Quam scilicet ex imitatione parilis pensitationis semisicli seu didrachmi sacri inductam, iniquum non est ut autumemus. Nempe cum in Judaicis rationibus ac institutis viderant Romani, didrachmi capitationem sacram non solum in ditione Israelitica, sed passim per orbem terrarum inter Judæos obtinere, inde puto mensuram tributi Cæsariani, utpote æqualis, imponendi sumpsere; non dubitantes quin nemo magis imparem, ob census seu opulentiae inopiæve discrimen, solutionem ejusdem quam sacri didrachmi causaretur, utcunque cuilibet præstatio annua jam dupla esset. Tam Cæsari, quam in Sacros usus. Nam nec illud prætereundum, didrachmi sacri solutionem seorsim mansisse usque in Vespasiani tempora cum item ad Romanos etiam ipsum transferebatur. Josephus^b de eo; *Φόρον δὲ τοῖς ὅπῃ δή ποτ' εἰσιν Ἰουδαίοις ἐπέβαλε, δύο δραχμας ἕκαστον κελύσας ἀνὰ πᾶν ἔτος εἰς τὸ Καπετώλιον φέρειν, ὡς περ πρῶτον εἰς τὸ ἐν Ἱεροσολύμοις νεῶν σιωυτέλῳ, Tributum, ut bique degerent Iudæis indixit, binas drachmas jubens quotannis deferre eos in Capitolium, quemadmodum ante in Templum contulerant Hierosolymitanum.* Hinc tantundem Zonaras & Xiphilinus. Quod & in primis advertendum, quoniam doctorum aliquot hallucinatio habetur ingens, dum didrachma illa in Evangelio ipsissimos quidem fuisse semisiclos sacros volunt, sed à Romanis in Tributum Cæsarianum sub Tiberio interversos. Cum manifestum sit ante hoc Vespasiani edictum, semisiclos illos templo Hierosolymitano pendendi ex lege sacra solitos; quod & ex Josepho alibi non semel licet elicere. Objectio verò altera, de eo quod est didrachmi solutionem

^a Haloseos lib. 7. cap. 27. & iudeis 1. Bapt. Villalpand. Tom. 2. explan. in Ezech. part. 2. lib. 5. disp. 3. cap. 57.

^b de eo; *Φόρον δὲ τοῖς ὅπῃ δή ποτ' εἰσιν Ἰουδαίοις ἐπέβαλε, δύο δραχμας ἕκαστον κελύσας ἀνὰ πᾶν ἔτος εἰς τὸ Καπετώλιον φέρειν, ὡς περ πρῶτον εἰς τὸ ἐν Ἱεροσολύμοις νεῶν σιωυτέλῳ, Tributum, ut bique degerent Iudæis indixit, binas drachmas jubens quotannis deferre eos in Capitolium, quemadmodum ante in Templum contulerant Hierosolymitanum.* Hinc tantundem Zonaras & Xiphilinus. Quod & in primis advertendum, quoniam doctorum aliquot hallucinatio habetur ingens, dum didrachma illa in Evangelio ipsissimos quidem fuisse semisiclos sacros volunt, sed à Romanis in Tributum Cæsarianum sub Tiberio interversos. Cum manifestum sit ante hoc Vespasiani edictum, semisiclos illos templo Hierosolymitano pendendi ex lege sacra solitos; quod & ex Josepho alibi non semel licet elicere. Objectio verò altera, de eo quod est didrachmi solutionem

nem fuisse voluntariam, non item Tributi Cæsariani, error est manifestus & institutorum morumque Ebræorum inscitia insignis. Certè nihil video in verbis Evangelii unde voluntariam fuisse quis eam omninò autumet. Neque certe λαμβάνοντες accipientes aliud ibi denotat quàm qui solvere detrectantes tandem cogere possent. Nam & idem vocabulum usurpatur de Regibus Terræ. *A quibus Reges Terræ accipiunt &c.* Dubitandumne de Regibus tam cogentibus quàm accipientibus illud dictum? Ergo pariter sanè utrobique. Sed reverà palam est, ex institutis ac more Ebræorum in didrachmi sacri seu pensitationem semisicli annuam in sacros usus, post vicesimum quintum mensis Adar neminem invitum non, pignore capto alterve, fuisse quotannis adigendum. Quod videre est tum in eis quæ supra^c de semisiclis his obiter è Talmudicis attulimus, tum apud Samuelem Petitum^d, qui cum primis hac de re consulendus. Ita evanescit plane objectionis illius vis. Atque cetera quæ impugnare solent sententiam hanc de Tributo Cæsariano illic intelligendo, ex eis quæ supra memoravimus satis puto dilui possunt.

^c Lib. 4. cap.

^d

^d Var. Lect. lib. 2. cap. 1.

C A P. XIX.

De Servitute Personali seu Libertatis naturalis deminutione, quatenus ex Jure Gentium aliarum Bellico, juxta Ebræorum disciplinam, ea sequeretur. Discrimen inter Servitutem personæ inhærentem, seu intrinsecam & eam quæ in ministeriis tantum servilibus cernitur seu extrinsecam. De illo Judæorum, in Evangelio, Nemini servivimus unquam. De Captivis & more eorum, apud Ebræos, redimendorum.

DE Tributis, ex Belli, Victoriæ, Deditionis, Federis jure, ab Ebræis, aliarum Gentium Principibus, agnitis præstitisque hætenus actum est. Sequitur ex instituto, ut de Libertatis Personalis deminutione seu Servitute personali, quatenus ex ejusmodi Jure, eam ipsi in Captivis alienis in bello ab aliis captis admiserint, videamus. De Personis five ex aliis five ex ipsis bello captis testimonia luculenta. Maimonides^c ad^c Hal. Aib-
mentem veterum; מלך גוי שעשה מלחמה והביא שביה ומכרה dimcap. 19.
וכן אם הרשה לכל מי שירצה שילך ויגנוב מאומה שהוא עושה
עמה

עמה מלחמה שיביא וימכור לעצמו וכן אם היו דיניו שכל מי שלא יתן המס ימכר או מי שעשה כך וכך או לא יעשה ימכר הרי דיני דין ועבד הנלקח בדין אלו הרי הוא כעבד כנעני לכל דבר גוי שקנה גוי לעבדות לא קנה גופו ואין לו בו אלא מעשה ידיו אע"פ כן אם *Vbi Rex quispiam Gentilis captam bello abduxerit eamque vendiderit, aut cuilibet qui voluerit edicto indulserit, ut si quem ex Hostibus captum adducat, eum ei venditum fore, atq; ita si decreverit Rex Gentilis, quemlibet tributum (pro jure ac moribus variis) prestationem detrectantem, vendendum, aut quid aliud facientem aut non facientem, id est jussis Regiis non parentem, vendendum; quod sic decreverit vim habet. Et servi empti ex hujusmodi decretis & Servi Cananæ par omnino est ratio; ita tamen ut ubi Gentilis acquiritur Gentili Servus, Personæ ejus non fiat dominus, sed tantum Opera Manuum seu ministerii ejus. Cum nihilominus, si vendiderit eum Israelita, etiam Persona ejus tunc fiat emptoris.* Distinctionis de Opera & Persona sensus est; singulare heic jus fuisse Ebræorum quo Servitus seu status servilis Personæ etiam servi inhæsisse censebatur, adeo etiam ut sine libello manumissionis (de quo, satis supra^f) personæ veluti naturam mutante, libertatem nancisci nequiret, id est, ut servitus nequiquam deleri posset ulla formula simplici sive verborum sive actuum sine libello manumissionis; quem dare cogeatur à foro dominus, quoties causa esset manumissionis legitima. Eiusmodi verò fuisse servitutis^g apud Gentes alias jus, ut personæ ipsi non inhæreret, sed ut citra libellum manumissionis libertatem ritè posset servus earum adipisci, idque interdum ex actu nudo, quocum servitutem ipsi constare Ebræi non agnoscerent; idque domino invito. Veluti si servus ejusmodi, nondum ab Israelita adquisitus, nomine libertatis fieret Profelytus. Nam dein pro ingenuo habebant Ebræi. Et scimus satis ex jure Cæsareo, idque vetustissimo, leviculis ex causis, sine libello, libertatem ritè acquiri veluti ex vindicta quâ una Quiritem^h vertigo faciebat. Et si servi domini funus apud Romanos, antecessissent pileatiⁱ vel ipso lectulo stantes cadaver ventilare viderentur, atque hoc ex voluntate fieret vel testatoris vel hæredis, fiebant illico cives Romani. Alia fuere ejusmo-

Cap. 8.

^g Gem. Bab. & Gloss. ad tit. Gittin c. 4. fol. 38 a. & vide ad tit. Iabimoth cap. 4. fol. 45. & 46.

^h Persius Satyr. 5.

ⁱ C. de Latina Libertate tollenda l. 1.

eiusmodi non pauca tum Romæ tum alibi, unde servitus desinebat. Cuius rei apud Ebræos ratio est quoniam, ut aiunt^k, *לֹא הָיָה קוֹנִים* ^{k Gem. Bab. ad tit. Git- tin. cap. 4. fol. 38 a.} *Gentilium alter alterius non acquirit personam ipsam*, sed *למעשה ידיו* *in quantum ministerium & opera ejus ei possit esse usui*. Summa est, Servitutem Ebræos admisisse ex jure Captivitatis tam inter Gentes alias quàm apud se ipsos; ita tamen ut rem sic distinctione interpretarentur; nullibi haberi Servitutem merè Personalem seu statum Personæ inhærentem servilem apud Gentiles; sed tantummodò velut liberorum hominum Captorum seu Possessorum Operam & Ministeria esse id quod nomine Servitutis apud illos veniret. Quemadmodum & inter deditione à se seu federe inæquali receptos, juxta superiùs^l ostensa. Apud seipsos autem, ^{l Cap. 14.} Servitutem etiam (velut ex jure atque prærogativa singulari) fuisse tum in bello captis tum servis Gentilibus emtis, merè Personalem, seu Personæ ipsi, ut characterem Libertatis omnimodæ amissæ naturalis, inhærentem. Nimirum Intrinsecam illam Servitutem (quam tum ipsi tum Romani dicere solent cognatione omnimodâ seu jure omnimodo sanguinis carere; cujusq; effectum primarium faciunt ut possideretur ipse potius velut jumentum quàm quid possideret servus, nec jure nuptiali sed contubernio tantum frueretur) non omninò voluere obtinuisse alibi quam in servis Gentilibus à seipsis adquisitis. Aliarum autem Gentium servos qualescunque adeoque seipsos ab aliis Gentibus captos emtosve (& sui tantum puto gratia discrimen hoc commenti sunt) Extrinsecam tantum serviisse Servitutem seu eam quæ libertatis cum civili interim obedientia conjunctæ dignitati (quacum & jura sanguinis & Dominii, & Nuptiarum, alia quæ hominum sunt undiquaque liberorum, manent) non omninò opponitur. Quod quidem satis mirum. Sed ea de re non disputo. Sicigitur intellexere illud de Ebræis ipsis captis apud Ezram; *servi sumus*, inquit^m, *& in servitute nostra nos non derelinquit Deus noster*, sic alia id genus non pauca in federe veteri. Etiam in Maccabaicisⁿ, *congrega dispersionem nostram, libera eos qui serviunt gentibus*. Josephus item^o de Pompeii victoria, quâ in ditionem Romanam primò redacti Judæi; *τῶν ἐλθόντων ἀπεβάλ- λοντο*

^m Ezra cap. 9.9.

ⁿ 2. Maccab. 1.27.

^o Archaeolog. lib. 14. cap. 3.

λόντο

λόγῳ καὶ ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων κατέστηκεν *Libertatem amisimus, facti jam*
ditionis Romanae. Et de Libertate & Servitute Judæorum plura ille^p
 in oratione subinde illa sua prolixa ad Hierosolymitanos. Et cen-
 sum in Tributorum solutionem, apertam Servitutem vocabat^q Ju-
 das Gaulonites. Sed in hisce juxta mentem Talmudicorum, Liber-
 tas & Servitus non opponuntur, quā Servitus & Libertas personalis
 in statu seu conditione intrinseca hominis seu גופו juxta disciplinam
 eorum, considerantur, id est respectu domini qui jure, Ebræorum
 moribus non dissimili, sive possideret sive manumitteret ipsam servi
 personam seu corpus; sed quā relatio sic innuitur inter ipsos & Prin-
 cipes qui jure belli eos ad Tributa & Ministeria quæ מַעֲשֵׂה דִּיהֶם
operam manuum eorum ut olim in Ægypto etiam, nuncupant,
 seu Servitutem Extrinsecam adegerant; non Intrinsecam seu Per-
 sonæ inhærentem; quam nullibi reverà nisi in Gentilibus quos in
 Servitutem ejusmodi sive ceperant sive emerant ipsi, locum habere,
 ut ostensum est, volebant. Singularem hujusmodi gentis suæ hac
 in re prærogativam ostentant. Ita ut nec alii, nedum ipsi (utcu-
 que Ciceroni^r natio ipsa Servituti nata dicatur) in qualemcunque
 Servitutis modum à principe aliquo Gentili quomodocunque re-
 daçti, aliûsmodi reverà fierent Servi, quā quales simpliciter sunt
 subditi seu in deditionem munerumque ac ministeriorum præsta-
 tionem civilem, pro morum & locorum discrimine, recepti; quem-
 admodum & scimus τῶν ἐλευθέρων^r seu *liberos* simpliciter in Evan-
 gelio dici qui præstationibus ejusmodi immunes. Quæ cum ita
 fuerint, annon lux hinc exceptioni illi Judæorum, quā mirati sunt
 se à D. N. Jesu Christo in Libertatem ex disciplina invitatos; quasi
 antè illā ipsi carerent. Dicebat^r Iesus ad eos, qui crediderunt ei, Ju-
 daeos, si vos manseritis in sermone meo, verè discipuli mei eritis. Et
 cognoscetis veritatem & veritas liberabit vos, scilicet ἐλευθέρωσθε
 ὑμᾶς. Ii verò æquo animo non sustinentes vocabulum illud libera-
 bit, utpote quod Servitutem illam intrinsecam præcuntem in ipsis
 innuere suspicabantur, responderunt ei, Semen Abrahamæ sumus καὶ
 οὐδὲν δεδούκαμεν πώποτε & nemini servivimus unquam; quomodo
 τι dicὲς ὅτι ἐλευθέροι γήσεσθε, liberi eritis. Respondit eis Iesus, Amen

^p Halof. lib. 6.
 cap. 26. gr. II.
 lat.

^q Idem lib. 18.
 cap. 1.

^r Orat. De
 Provinciis
 consularibus

^r Matth. 17.
 26.

^r D. Ioann.
 cap. 8. 31.

Amen

Amen dico vobis, quia omnis qui facit peccatum Servus est peccati. Servus autem non manet in domo in aeternum. Filius autem manet in aeternum. Si ergo vos filius liberaverit, verè liberi eritis. Patres aliquot vetusti dictum illud Judæorum, velut hominis inflati ac arrogantis characterem esse judicant, etiam & mendacium manifestum. Cum toties Judæi servitutem serviissent, Ægyptiis, Babylo-
niis, Romanis, quibus & tunc serviebant. At vir summus^u in exer-
citationibus nuperis, *Mihi verò non videtur*, inquit, *dubitandum*^u *eos qui hac dicerent ad fedus respexisse ac Legem, cui qui hærerent,*
usitato paradoxo liberos dicebant, qualis בן הורין filius nobilium,
seu liberorum, hoc est liber dicebatur, unde illud in capitulis, quæ vul-
go patrum dicunt; nullus nisi qui in legis se exercet studio, pro libero
habetur. Tales autem minimè esse poterant, qui extra fedus essent,
qui ἀνόφρων δαλείαν quæ ab illis vulgo עבודה זרה dicitur, ample-
ctebantur &c. Non ut serviisse unquam se negent, sed ut ex præro-
gativa, quod jam dixi, federis ac legis liberos se esse ostendant. Planè
ut in Stoicorum scriptis, sapientem esse liberum, Epictetum item nun-
quam serviisse, ad electionem sive τὴν ἀγαθήν refertur, sicut sa-
pientem, etiam cum servit, servire negant Stoici. Perpulchrè sanè.
Sed verò, cum manifestum sit servitutis negationem, in Judæorum il-
lo dicto, tam ad gentem ipsam attinere totam seu Abrahæ semen
(quo nomine solos Israelitas, non Ismaelitas aut Edomitas contineri
ex veteri traditione volunt^x; utcunque tam hi quàm illi reverà ex
Abrahæ posteris) quàm ad ipsos qui illo uterentur, nec eos gentis suæ
partem aliquam, servitutem illam intrinsecam seu quæ statum ho-
minis personalem mutat, unquam serviisse ex disciplina sua admit-
terent, nec Gentilibus sive Ægyptiis sive Babylo-
niis sive Romanis Servos omninò aliquos, nedum seipsos, fuisse qui huiusmodi servi-
tutem servirent, (ut dictum est) nec aliam demum servitutem serviisse
se unquam decernerent, præter illam quæ libertati intrinsecæ seu per-
sonæ inhærenti non opponi solet, sed in operis & munerum præ-
stationibus ac obedientia civili tantùm consistit; nonne illam so-
lùm Servitutem Intrinsecam serviisse se unquam heic negant, ex

^u Daniel
Heinsius in
Aristarcho
sacropag. 903
edit. 1639.

^x Maimonid.
halach. Ni-
darim cap. 9.

disciplina avita edocti, non alteram illam seu Extrinsecam, quæ in populo sive devicto sive in deditionem recepto nullibi non agnovêre? Et quod sequitur in eo quod monet Christus, *qui facit peccatum Servum esse peccati*, ostendit etiam, ni fallor, Servitutem & Libertatem ibi memoratam non aliam esse quàm merè intrinsecam illam seu Personæ inhærentem. Conjecturæ venia detur. Jam verò de Captivis, ut jure apud suos fruerentur postliminii, redimendis ita ¹ *Misna tit. 11. statuebant*; אין פודין את השבויין יותר על כדי דמיהן מפני תיקון ² *Sittun cap. 4. העולם non redimendos esse captivos pretio majori quàm valerent nec in fugam pelliciendos; utrunque, ob commodum publicum.* Hoc, ne alicujus fuga irritati custodes in ceteros inde nimium sævirent; illud, ne, ob grandioris pretii spem, hostes frequentius capturæ affuescerent. Sed Captivitatis jus, seu Servitutis, qualem diximus, insequentis, satis ita agnoscebant. In decretis autem ac monitis suis de Charitatis ac Munificentiae Officiis sive erga pauperes sive opera publica, veluti urbium muros, Synagogas, aut alia ejusmodi sive extruenda sive reficienda, locum principem obtinebat Captivorum redemptio (quod obiter advertere liceat) aliis quibuscunque ejusmodi officiis longe anteponenda. Unde inquiunt ³; פדיון שבויין קודם לפרנסת עניים; *Redemptio captivorum anteponenda est officio pauperes sive victu sive vestitu sublevandi.* Neque [in rebus ejusmodi] *habetur præceptum æquale ei quod de redimendis est captivis.* Quin ad hosce imprimis attinere volunt præcepta ⁴ de munificentia, clementia, charitate erga inopes fratres traditâ. Quorum in numero primarium hos habere aiunt locum, quoniam non modo victu egebant & vestitu, sed in horas, ex dominantium arbitrio, & vitæ & honestatis periculum subibant. Etiam & Servum qui Judaïsmum susceperat, captum pariter redimi volebant, nisi quid contra Legem (pro sui conditione) commisisset. Tunc enim etiam *vetita est ejus redemptio*. Pro sexûs item Dignitatis, Natalium, qualitatum aliarum discrimine, alii ante alios, si omnes simul commodè redimi nequirent, erant redimendi.

Antepo-

¹ *Gem. Bab. ad tit. Baba Bathra cap. 1. f. 8. & Maïmon. halach. Mithnoth Ainiim cap. 3.*

² *Deuter. 15. 7. & c. Lev. 19. 16. & 25. 53.*

Anteponebatur plerunque foemina viro; quod etiam in eleemosy-
nis utcunque erogandis obtinuit. Ratio redditur de redemptione,
הוא קודם לאשה ובושתה מרובה *quoniam viro*
facilius est multò redire quam foeminae, cujus etiam pudor major.

At verba Misnae^b sunt, בזמן ששניהן עומדין בקלקלה האיש קודם <sup>b Tit. Horai-
ioth cap. 3.</sup> *ubi utrique, ne scelere inquinarentur, justus adesset metus, vir*
foemina anteponeendus. Id est, ubi pariter uterque concubitus peri-
culo apud hostes tentaretur. Quoniam gravius foret in masculo

scelus^c, ideo ipse potius, si uterque eodem tempore nequiret, redi-
mendus. Et de Dignitatis heic atque Natalium discrimine Maimo-
<sup>c Maimonid.
hal. Mith-
noth Ainiim
c. 8. & Gloss.
Gemar. Ba-
bylon. ad tit.
Horaiioth
cap. 3. fol. 134.
atque Mai-
monides in
Pirush ad
eund. tit. fol.
164.</sup>

nides; היו לפנינו עניים הרבה או שבויים הרבה ואין בנים כדי
לפרנס או כדי לכסות או כדי לפדות את כולן מקדימין את הכהן ללוי
ולוי לישראל וישראל להלל וחלל לשתוקי שתוקי לאסופי ואסופי
לממזר וממזר לנתין ונתין לגר שהנתין גדול עמנו בקדושה וגר קודם
לעבד משוחרר לפי שהיה בכלל ארור בד"א כשהיו שניהן שוין בחכמה
אבל אם היה כהן גדול עם הארץ וממזר תלמיד חכם תלמיד חכם
קודם וכל הגדול בחכמה קודם את חברו ואם היה אחד מהן רבו
או אביו אע"פ שיש שם גדול מהן בחכמה רבו או אביו שהוא תלמיד
או אביו אע"פ שיש שם גדול מהן בחכמה רבו או אביו שהוא תלמיד

*Si plurimorum sive paupe-
rum sive captivorum habeamus simul rationem, nec sufficiat saccu-
lus, sive ut victu & vestitu pauperes, sive ut redemptionis pretio ca-
ptivi sublevantur pariter universi, Sacerdos Levita est preferen-
dus, Levita Israelita (qualem Laicum dicimus) Israelita profano*

(nato ex coitu singulari Sacerdotibus jure^d interdicto. Nam Israe-
litæ nomine eos, quibus optimi juris natales sine ullo defectu essent,
quoties ad hunc modum loquuntur, denotant) *Profanus ei qui pa-
tre incerto sed certâ matre natus, hic verò ei qui, velut expositus,*
casu reperiretur (modò Ebraeum esse satis constaret, tametsi paren-
<sup>d LeGit. 21. 7.
De Profanis
nos fusius l. 1.
de successio-
ne in Ponti-
ficatum E-
braorum.</sup>

tum neuter dignosceretur) *ita repertus Mamzeri* (ex damnato no-
mine ערוה seu turpitudinis coitu, excepto mulieris mensibus labo-
rantis coitu progenito) *Mamzer Nathineo^e, Nathineus Profelyto.*
*Nam Nathineus magni apud nos habitus est ob Sanctitatem singu-
larem.* (Ob ministeria scilicet circa templum, unde ceteris Profely-
<sup>e Ezra 2. 70.
& 7. 7.</sup>

tis anteponebatur) *Profelytus autem Libertino seu servo manumisso, quoniam hic fuerat (servi nomine) omnino^f maledictus. Quae autem diximus locum habent, ubi sapientiâ non fuerint impares. Nam si Pontifex etiam maximus Sapientiae esset ignarus, Mamzer verò Sapientis discipulus (id est; hic Legis gnarus, ille nescius esset) discipulus Sapientis preferendus erat. Et quisque alteri pro Sapientiae dignitate preferendus, ita tamen ut, si inter eos reperiret quis patrem suum aut Magistrum Sapientis itidem discipulum, eorum uterque aliis quibuscunque Sapientia etiam præcellentibus anteponi deberet. Et totidem ferè verbis idem (atque id genus plura quæ statim damus) habes apud autorem^g Misnæ & in Gemaris. Babylonii^h verò; רבנן היה הוא ואביו ורבו בשבי הוא קודם לרבו ורבו קודם לאביו*

^e Gen. 9. 25. *Tradunt Rabbini nostri; si quis cum patre suo & Magistro suo captivus teneretur, ipse Magistro preferendus & Magister Patri. Mater verò utriusque anteponenda erat. Tantundem etiâ Hierosolymitaniⁱ; quibus ratio item adjicitur Magistri heic prærogativæ, שאביו הביאו להי העולם הזה ורבו שלימדו חכמה הביאו להי*

^g Tit. Horai-
ioth cap. 3. u-
bi & videfis R.
Obadiam
Bartenorij.

^h Gemar. Ba-
bylon. ad
dict. tit. cap.
3 fol. 13. a.

ⁱ Gemar. ad
tit. Horai-
ioth c. 3. fol.
48. col. 2.

quoniam pater ejus vitam ei dedit in hoc seculo, sed Magister qui docet eum Sapientiam, ducit eum in vitam seculi futuri. De Magistro loquuntur qui Misnas seu δευτερώσεις atque veterum Traditiones doceret, non qui Scripturas tantum. Disertè ibi ורבו שלימדו משנה לא רבו שלימדו מקרא De Magistro autem capiendum est, qui docuit eum Misnam seu Traditiones, non de eo qui Scripturas tantum docuit. Si verò pari usus fuerat tam patris quàm magistri, in discendo, beneficio, pater magistro preferendus. Quod de Matre adjungitur, vertimus eam utrique, patri nempe & Magistro, præferendam, tametsi לכלם, quod utrique heic respondet, eorum omnibus potius sonet; quasi & ipsam quisque sibi deberet in hisce antepondere. Ideo verò vocabulo illo tantum Patrem & Magistrum denotari^k sentiebamus, quia expressè ita Hierosolymitani; הוא ואמו ורבו ואביו עומדין בשבי הוא קודם לאמו ואמו לרבו ורבו

^k Loco jam citato, & videfis Manid. tit. Talmud. Thora cap. 5

Si quis cum matre, & Magistro & patre, captivitate teneatur, ipse Matri se anteponat, hanc verò Magistro, & Magistrum Patri.

De redemptione & aliis quæ ad captivos attinent charitatis officiis, heic semper loquuntur. Ex utraque autem Gemara fusio-rem Dignitatum hac in re, uti & in aliis quibus præscripta loci prærogativa, ob dignitatis varietatem, ut fieri amat, maximè erat necessaria, distinctionem exhibere liceat. In Hierosolymitana legimus, חכם קודם למלך מלך קודם לכהן גדול כהן גדול קודם לנביא נביא קודם למשוח מלחמה משוח מלחמה קודם לראש משמר ראש משמר קודם לבית אב בית אב קודם למרכל והמרכל קודם לגיזבר גיזבר קודם לכהן הדיוט כהן הדיוט קודם ללוי לוי לישראל ישראל לממזר ממזר לנתין נתין לגר גר לעבד משוחרר אימתי בזמן שכולן שוין אבל אם היה ממזר תלמיד חכם וכהן גדול עם הארץ ממזר תלמיד חכם קודם לכהן גדול עם הארץ *Sapiens* (id est juris eorum Divini atque Humani peritus) *præfertur Regi, Rex Pontifici Maximo, Pontifex Maximus Propheta.* (In Babylonia autem heic Gemara etiam Pontifex sacro unctus oleo præfertur ei, qui vestibus tantum Sacerdotalibus insignitus est, מרובה בגדים, quod idem sonat, dictus; ita tamen ut qui unctus oleo Pontifex ob seminis pollutionem à functione semotus esset, id est שעבר מחמת קריו ¹ *Deut. 20. 2.* antehabitus interea Pontifici uncto ubi *Semotus esset à functione ob membrorum aliquem defectum*, qui tamen ipse ^{de quo plura in Misna tit. Sota cap. 7. & 8. & tit. Semicoth c. 4.} Sacerdoti in bellum uncto præferendus) *Propheta Sacerdoti in bellum uncto* (Sic Hierosolymitani ad quorum versionem jam redimus; Babylonii verò heic interponunt, ut loco proximum Sacerdoti huiusmodi uncto, סגן id est *Pontificis maximi vicarium* ^m, qualis ferè ^m *Vide de Se- gene, lib. 1. de* est in ecclesia Orientali Syncellus) *Sacerdos in bellum unctus, Classis* ^{successione in Pontifi- cat. Ebrao- rum.} *seu ἐφημερίας sacra præfecto, præfectus ejusmodi Patri seu Principi Cognationis seu Familiae alicujus, Pater huiusmodi seu Princeps Mar- cali* (Marcales erant septem qui sacri præfectis ^a ararii tribus, quos ⁿ *Misna tit. Siklim cap. 5. & vide sis Rabbi Iehu- dam in Ge- mar. Hiero- solym. tit. Sabbath cap. 10 fol. 12. bat. ri, Mam- 3. col. 3.* nuncupabant גיזבורין, præerant rationesque ab eis exigebant) *Marcalis Præfecto ararii, sacri* (ita scilicet Hierosolymitani; sed Ba- bylonii præfecto huiusmodi postponunt tam præfectum ἐφημερίας sacra, quam Patrem Familiae) *sacri ararii præfectus sacerdoti gre- gario, sacerdos gregarius Levita, Levita Israelita, Israelita Mamze-*

ri, Mamzer Nathineo, Nathineus Profelyto, Profelytus Libertino; Id quod intelligendum est ubi alioquin non sint impares. Etenim si Mamzer fuerit Sapientis discipulus, & Pontifex Maximus cum vulgo ignarus, etiam Mamzer huiusmodi Pontifici illiusmodi præferendus. Sic autem Sapientem, seu juris Divini humanique callentem æstimabant (eum etiam Sapientis Discipulum non rarò, ut in allatis, appellitant, quemadmodum Græci ac Latini Philosophum seu Sapientiæ studiosum σοφον ac sapientem nominant) ut in ceteris dignitatibus במעשה קדימה *præcellentiam in facto*, usu, autoritate, id est Civilem agnoscerent, in hac vero באמונה קדימה *præcellentiam ex ipsa veritate*, seu *Moralem*. Nam ita heic de dignitatis prærogativa distinguunt. Certè in veteris Romæ moribus gradus fuere, idque ex disciplina, & ordo huiusmodi officiorum; veluti parentibus primò, fidei tutelæque nostræ creditis secundò, dein hospitibus, clientibus, cognatis, affinibus præstandorum; uti ex M. Catone, Mafurio Sabino, aliis, monet Agellius^o. Sed hæc obiter. Et ita demum ea quæ ad Interdictum de Furto, Dominium & Obligationem Permissionemque atque alia id genus circa illud (sine cuius Modorum & Temperamentorum diligentiori animadversione temere nimis & frustra de violatione seu observatione Interdicti huius pronuntia-
tur) versantia juxta doctrinam Talmudicorum attinent, idque
tum ex Jure Naturali, tum ex Jure Gentium secundum eos, absolvimus.

* Nott. At-
tec. cap. 13.

Libri Sexti F I N I S.

DE
JURE NATURALI
ET
GENTIUM

Juxta Disciplinam
EBRÆORUM,
LIBER SEPTIMUS.

Agit de *Noachidarum Juris* Illustrioris capite *Septimo*, quod est de *Membro animalis viventis*; item de *Carnis & Sanguinis esu*. De *Minoribus* insuper seu *Obscurioribus Juris Naturalis*, juxta *Ebræos, Capitibus*. De *Honore Parentum*. De *Capite Juris Naturalis Illustrioris Sexto*, seu de *Judiciis*. Tum quā ex jure simpliciter *Naturali* illud intelligendum, tum quā *Judicia* in *Profelytorum Domiciliis* regimine apud *Ebræos* erant exercenda. Accedit de *Judicio Divino*, quā ex illo sive *Pœna* sive *Praemium Cœlitus* ex *Ebræorum* sententia expectanda fuerit, dissertatio. Et demum de sententia eorum qui volunt, non solum *vestigia Præceptorum Septem* quæ tractavimus, inesse in *sacra Jobi historia*, verum etiam in *Synodo Apostolorum Hierosolymitana*.

De capite Juris Noachidarum seu Naturalis Septimo, seu Membri animalis viventis esu. Et de esu Sanguinis. Discrimen inter Pecorum, Ferarum, Volucrum Sanguinem, atque Piscium, Locustarum id genus aliorum; item Humanum. Mahumedanorum, de Sanguinis esu, scita.

Extum juris Noachidarum caput Illustrius, quod de Judiciis est, atque juxta enumerationem ex Talmudicis aliquot, sub libri primi extremum allatam, proximum interdicto de Furto deberet locum ordinis habere, septimum in tractatione nostra fore maluimus, id est, ultimum loco, sed dignitate civili supremum, & seorsim post omnia non solùm quæ itidem sunt Illustriora, sed etiam quæ sunt Minora atque obscuriora (pro divisione ibi etiam memoratâ) exhibendum. Quippe quæ omnia veluti materies sunt in quam hujusce exercendum imperium; unde etiam primum locum, idque meritissimo pro dignitate civili, habet in Gemara^a Babylonia. Quod igitur in enumeratione illa Septimum est, heic sextum locum occupet, nempe *לֹא אֵכָל בְּשָׂר׃ בְּנֶפֶשׁ דָּמוֹ לֹא תֹאכְלוּ* interdictum de membro animalis viventis, quod crudelitas immanis in animalia cetera vetatur. Hoc verò ita scriptis memorat Moses; *Omne^b quod se movet & vivit erit vobis in escam, Quasi virentem herbam dedi vobis omnia* *לֹא תֹאכְלוּ בְּשָׂר׃ בְּנֶפֶשׁ דָּמוֹ לֹא תֹאכְלוּ* at carnem in seu cum anima sua (sic verbum verbo reddendum) sanguine suo non comedetis. Hellenistæ ibi, *πλὴν κρέας ἐν αἵματι ψυχῆς & φάγετε* at carnem in sanguine animæ non comedetis. Aquila, *πλὴν κρέας ἐν ψυχῇ αὐτῆς αἷμα αὐτῆς* sed carnem in anima sua sanguinem ejus non comedetis. Symmachus, *πλὴν κρέας & σὺν ψυχῇ αἷμα αὐτῆς* sed carnem cujus sanguis cum vita est, non comedetis. Vulgata excepto quod carnem cum sanguine non comedetis. Onkelos & Judæi Mauritanienſes premunt vestigia sermonis Ebraici uti alii fere ex recentioribus. Sed R. Saadiah Gaon *carnem non comedes in sanguine suo, דָּמִי לֹא* cum is sit anima seu vita ejus. Apud Josephum autem verborum de carnis omnimodæ esu Noachi-

^a Ad tit. Sanhedrin c. 7. fol. 56. a.

^b Genes. 9. 3. & 4.

^c Archæol. 1. cap. 4.

ἀπάντων *Dominos omnium animalium fecisse aiat Numen adjiciatque*
 חַוְּיָם אִמָּאֵר. עַי טֶטֶר דֵּ' עֵינ הַ פִּיחָה *absque sanguine. Nam in*
hoc inest anima; seu vita. Nam & animam pro vita accipi non
 rarò nemo nescit; ut cum Jurisconsulti Cæsarei subinde vocant
 ultimum supplicium animæ amissionem. Et similia de Sanguine
 non semel in sacris, quæ Ebræis propriæ, legibus^d occurrit, quibus^d *Lev. 17. 13.*
 eis in mactationibus omnimodis (præter Piscium, Locustarum, id^e *14. Deut-*
 genus aliorum, quæ lege de sanguinis effusione contineri nolunt, ut *ter. 12. 23.*
 statim ostendetur) effusio sanguinis præcipitur, ejusque esus ita inter-
 dicitur, ut observent eisdem verbis firmari præceptum quo scelestis-
 simum illud idololatriæ genus Molocho filios immolandi, atque
 illud quo Esus Sanguinis vetatur, nec in tertio aliquo præcepto ea
 verba reperiri. De comedente sanguinem, inquit Maimonides^e, *More Ne-*
dixit Deus Ponam faciem meam in Comedentem sanguinem eodem bochim. lib.
modo quo de illo qui filium suum Molocho immolat, ponam faciem 3. cap. 46.
meam in virum illum. Neque occurrit hæc ratio loquendi in tertio
aliquo præcepto præter ista duo de Idololatria & comestione sangui-
nis, quia illius comestio ad speciem aliquam Idololatriæ, Demonum
videlicet cultum, ansam & occasionem præbebat. Et qualis ejusce
 olim in Zabiorum, id est, idolorum cultui deditorum, ritibus usus es-
 set, ipse ibidem fusiùs ex Orientalium libris explicat; unde & inter-
 dicti rationem petit. Jam verò de animalium Sanguine distinguunt
 Ebræi, mores suos avitos explicantes. Ejus genus heic triplex; Pe-
 corum, Ferarum & volucrum mundorum Primum est; Nam im-^f *Levit. 17.*
 mundorum sanguis, ut caro, erat illicitus. Piscium mundorum, Lo-^{14.}
 custarum, id genus aliorum, Secundum; Hominis demùm Tertium. ^g *Ibid. 3. ult.*
 Poena item, in sacris literis, Excisionis (id est כרת^f) esui sanguinis *Deut. 12. 23.*
 Spontaneo præstituitur, sed ita ut aliàs^g, sine illa poena, esus ejusdem ^h *Maimonid.*
 generatim interdicator. Unde & de Poena heic etiam distinguunt. *halach Ma-*
 Primi generis sanguinem ex lege sacrâ omninò vetitum volunt. Sed *caloth Isu-*
 ita ut poena Excisionis non sequeretur, nisi aut tunc comederet aut *roth cap. 6.*
 deglutiret quis Sanguinem, dum effunderetur aut fusiùs exiliret, aut *Moses Miko-*
 Sanguinem alium *שהנפש יוצאה בו quocum exiret anima* aut vi- *tz. j. Prac.*
 ta. Verba sunt^h; *אין חייבין כרת אלא על דם היוצא בשעת* *Negat. 137.*
שחיטה ונחירה או התזת הראש כל זמן שיש בו אדמותית ועל הדם *Talmud. tit.*
Cap. 5.

הכנוס בתוך הלב ועל דם הקזה כל זמן שהוא מקלח ויוצא
אבל הדם השדחת בתחלת הקזה קודם שיתחיל לקלח ודם
השותת בסוף הקזה קודם שיתחיל הדם לפסוק אין חייבין עליו והרי
הוא כדם האיברים שדם הקלוח הוא דם שהנפש יוצאה בו

*Pæna excisionis locum tantum habuit, ubi quis deglutiret sanguinem
exsurgentem in ipso mactationis tempore, & sanguinem narium & ca-
pitis amputati quamdiu rubedinem suam retineret, aut sanguinem
qui interiora cordis occuparet, aut sanguinem emissum dum effusus
est & uberius exhibat. At verò si quis biberet in ipso initio emis-
sionis aut destillationis, antequàm incipiat fusiùs exilire, aut in emis-
sionis fine tametsi priusquam effusio planè desineret, Pæna excisionis
non secuta est. Nam sanguis huiusmodi, velut membrorum sanguis
est.*

*Sanguis autem in lege illa (qua excisionis pœna continetur)
non aliàs intelligitur præter illum quocum ipsa anima seu vita exi-
ret. At verò inquirunt, דם התמצית ודם האיברין כגון דם הפחול
ודם הכליות ודם ביצים ודם המתנכס ללב בשעת שחיטה ודם
הנמצא בכבד אין חייבין עליו כרת אבל האוכל ממנו כזית לוקה
שנאמר וכל דם לא תאכלו ובחיוב כרת הוא אומר כי נפש הבשר
בדם הוא אינו חייב כרת אלא על דם שהנפש יוצאה בה
Ob sanguinem exsuctum, aut Sanguinem membrorum qualia lien,
renes, testiculi, aut sanguinem qui tempore ipso mactationis re-
currisset ad cor, aut sanguinem jecore repertum, excisionis pœna non
imminebat. At interea quisquis ex huiusmodi sanguine, quanta
oliva est, comederet, vapulabat. Idque ex lege sacra. Nam & scri-*

¹ *Levit. 3. ult.* ptum est ¹ simpliciter, Nullum sanguinem comedetis. Nullum scilicet
² *ib. 17. 14.* ejusmodi animalium. At ubi ^k pœna excisionis, adjicitur, quoniam
vita carnis in sanguine est. Vnde fit ut non ob alium sanguinem
præter eum quocum exiit anima seu vita, pœna excisionis debita.

Illud כזית seu quanta oliva est, velut mensura solennis adhiberi so-
let ubi de pœna ob comestionem illicitam (quæ apud Ebræos ipsos
perquàm multiplex) verba fiunt. Uti & שוה פרוטה & nummuli seu

¹ *Maimonid.
halach Me-
lakim cap. 9.*

protæ valor, ubi de furto, quod & libro superiori ostenditur. Quo-
rum neutrum ad Noachidas seu Gentiles attinere volunt. Unde &
אינו נתנו השיערי אלא לישראל ¹ mensuræ huiusmodi non
dantur

dantur nisi Israelitis. Genus sanguinis heic secundum, seu Piscium mundorum, locustarum, id genus aliorum, bibere aut comedere quacunque ratione ex lege ipsa fas habuere. Uti etiam & Humanum, quem tamen prohibuere Sapientes seu scribæ, id est quibus juris superinducendi permissa potestas. Sic enim aiunt; דם האדם אסור מדברי סופרים אם פרוש ומכין עליו מכת מרדות. אבל דם השנים *Ex scribarum scitis vetitus est sanguis humanus, à corpore scilicet separatus; & ob violationem hujus scribarum interdicti, irroganda erat verberum contumacie debitorum pœna. At verò sanguinem dentium (è gingivis destillare solitum) deglutire omninò fas.* Nondum enim pro separato ab homine, habitus. Ritus etiam שחיטה *maçtationis* in esum & epulas eorumque apices subtiliores à ^m Mose deductos tradunt, juxta quos animalia illa quorum sanguis illicitus, in esum maçtanda, sanguisque eorum emittendus, idque secundum præceptum ⁿ sacrum generatim de Maçtatione traditum. Eandem autem esse carnis morticinæ, suffocati animalis, id genus aliorum, cum carne unde sanguis nondum est omninò emissus, rationem nemo non videt. Ita scilicet de ipsis Ebræis, obtinuit. Ceterum quod ad Noachidas heic seu gentes ceteras attinet, quibus proprium illud è Genesi jam allatum est interdictum, binæ fuere apud Ebræos ^o sententiæ. Altera, interdicto eo illis vetitum fuisse tantummodo sive membrum sive carnem ab animali vivente discerptam exsecutamve, veluti agnorum, vitulorum, testiculos exsecutos aliaque id genus qualiacunque. Atque membrorum hujusmodi esum ככל שהוא *quantulumcunque fuerit*, Noachidis interdictum. Neque enim olivæ aut aliûs cujusquam mensuræ temperamentum eis heic assignatur, ut Israelitis; quemadmodum dictum est. Atque hæc sanè sententia, quâ sanguinis esus Noachidis satis permissus seu quâ מותר הוא הדם מן החי *fas esse decernitur eis esum sanguinis etiam animalis viventis*, plerunque prævaluit & receptissima est ^p. Interdicti autem sic intellecti rationem affert Maimonides ^q ex Orientalium libris, eamque ait fuisse (præter eam quæ de crudelitate nemini non obvia est; nisi ubi exsecantur, quorum exsecutio animalibus alendis prodest) שכן היו עושים אז מלכא

^m Maimonides hal. She-cita c. 1. Mos. Mikotz. s. Prac. affirm. 63.

ⁿ Deut. 12. 21.

^o Gemar. Babylon. ad tit. Sanhedrin cap. 7. fol. 59. a. & Gemar. tit. Zebachim cap. 14. fol. 116 a.

^p Gem. Bab. ad tit. Sanhedrin cap. 7. fol. 59 a. ad tit. Cholin cap. 7. fol. 161. & 102. Maimonid. hal. Melakim c. 9. & Mikot. prec. affirm. 122.

^q More Nebuchim.

part. 3. cap. 48.

מלכי הגוים וגם לעבודת זרה היו עושים כן רוצה לומר שהיו חותכין
 quoniam ita eo seculo facere
 solebant Reges Gentium; etiam Idololatriæ causâ, ita faciebant.
 Scilicet animali abscindebant membrum aliquod, atque illud come-
 debant. Certè in Europæorum Omophagiis seu festis crudivoris,
 ejusmodi quid adhibitum esse, ni fallor, memoratur. Bacchanalia,
 inquit Arnobius^r, prætermittamus immania, quibus nomen Omo-
 phagiis Græcum est. In quibus furore mentito, & sequestrata pecto-
 ris sanitate, circumplicatis vos anguibus, atque ut vos plenos Dei
 Numine ac Majestate doceatis, caprorum reclamantium viscera cru-
 entatis oribus dissipatis. Quæ de re vide etiam Clementem Alexan-
 drinum in Protreptico, Sixtum Empiricum in Pyrrhoniis hypoty-
 posibus^r, alios. Alterâ verò sententiâ, etiam Sanguinis (qualem jam
 diximus Israelitis ex lege sacra illicitum, non aliûs) esus cunctis homi-
 nibus interdictus habebatur. Ita Rabbi Chanania^r Ben Gamaliel,
 seu Gamla, ita aliquot alii. Et tum de membro seu parte animalis
 viventis, tum de sanguine, quæ eorum interdicta Noachidas seu uni-
 versum genus humanum attinent, consulas caput integrum de אבר
 מן החי^r Membro animalis viventis in Halacoth gedaloth^u. Præter-
 eundum autem non est, haberi in lege sacra quod haud parum stare
 videtur pro sententia priori. Lex est^x; Non comedetis כל נבלה^r mor-
 ticinium ullum, sed לגר^r peregrino seu Profelyto qui intra portas tuas
 est, dabis illud ut comedat ipsum seu & comedet ipsum, aut vendas
 ipsum alieno, quia tu populus es sanctus Domino Deo tuo. Quod in-
 telligitur tum apud Magistros tum ab Onkelo in paraphrasi Chal-
 daica de Profelyto Domicilii seu incircumciso quem & inde אוכל
 נבילה^r morticinia comedentem, seu eum cui nefas non esset mortici-
 nia comedere nuncupabant^y, utiantè etiam monuimus. Sangui-
 nem igitur Morticini seu suffocati, id est non effusum, ex Noachi-
 darum jure permissum agnoscere videntur, nisi velis eos sensisse
 ipsum suffocato etiam seu morticinio sanguinem prius exprimen-
 dum fuisse quàm sic comederetur. Certè & Mahumedes prohi-
 buit^z esum الخنزير ولحم والسمينه و الدم & sanguinis & Mor-
 ticini,

^r Adversus
Gentes lib. 5.

^r Lib. 3. cap.
25.

^r Gem Bab.
ad tit. San-
hed. cap. 7.
fol. 56 a. &
59 a.

^u Fol. 135 b.

^x Deut. 14. 21.

^y Gioss. Talm.
ad tit. Era-
kin cap. 7. fol.
29 a.

^z Alcoran. A-
Zcar. 2. 5. &
6. Lat. Cod. 6.
12. & 16. &
Abugiasar
Historia Sa-
racenic. lib. 1.
cap. 1.

المنخنة والسوقودة. Uti etiam *السبع* suffocati, verberibus
 الذئبي، وني و *carne* porcinam. Uti etiam *السبع* suffocati, verberibus

occisi (ita interpretatur Mahumedes Ben Achmed paraphraestes, quod
 alii combustum vertunt) *item occisi casu seu cornu & ejus cujus par-*
tem aliquam devoraverat fera. Extra scilicet causam necessitatis

quâ hæc comedere permisit; quemadmodum etiam ex receptis apud
 Ebraeos^a moribus cibi hujusmodi aliàs interdicti permittebantur
 militibus ubi licitos locus non suppeditaret. Et Jacobus Bleda de

Mahumedanis qui olim in Hispania; *Morischi hujus regni*, inquit^b,
 nimirum Valentia, & reliqui Hispania non comedunt sanguinem,
 carnes suffocatas, morticinas nec morsas ab aliquo animali, putan-

tes id peccatum esse ob reverentiam suæ sectæ pessimæ quæ id vetat in
 Alcorano, & vocant eas carnes Arabice *Halgharaham* (الحرام) id
 est, maledictas & prohibitas. Avicenna^c autem Medicus, supersti-

tionis Mahumedicæ aliàs tenacissimus, haud pauca habet de san-
 guinis sive esu sive potu, morbis scilicet aliquot curandis, ubi nec
 prophetæ sui interdictum omninò memorat. Forsan in Medici-

næ ratione vim suam interdictum non habere voluit. Adverten-
 dum autem, Talmudicos dum interdictum hoc de membro anima-
 lis viventis (seu, ut volunt aliqui, de Sanguine) Noachidis ipsis velut

primò datum memorant, Adæ recentius intereà non omninò, si
 rem spectes, facere. Sed exceptionem tantum faciunt adiectam in-
 dultui ejus quod nec Adæ^d nec posteris ante Noachum permissum

est. Id est esus carniū. Nam ex eo quod habetur in Genesis initio;
Et dixit Deus, ecce dedi vobis omnem herbam seminantem semen,
quæ est in superficie universæ terræ, & omnem arborem in qua est

fructus arboris & quæ semen seminet, in escam, & ex illo quod de
 Noachidis postea^e legitur, *Omne quod se movet & vivit, erit vobis*
in escam &c. Excepto, ut ante dictum est, sanguine, ex his, inquam,

ut & Christiani scriptores non pauci, docent carniū esum Adæ non
 permissum, nedum membri animalis viventis. Noachidis verò in-
 dultum seu permissum, ut ostensum est, esum carniū, excepto

membro animalis viventis (seu, juxta sententiam illam alteram, san-
 guine)

^a Maimonid.
 halach. Me-
 lakim cap. 8.

^b Defensio Et-
 dei in causa
 Morischoris
 cap. 8.

^c Canon. lib.
 2. tract. 2. c.
 602.

^d Vide Aiin
 Israel part. 2.
 fol. 3. col. 4.
 & Beresith
 Rabba pa-
 ras. 38. fol.
 38. col. 2.

^e Genes. 9. 3.

^f Sepher Ika-
rim part. 3.
cap. 14.

^g Maimonid.
halach. Ma-
caloth Ifu-
roth cap. 6.

^h Abarbinel
in Pirush
Tora fol. 46.
col. 2. & 3.

ⁱ Metamorph.
13.

guine) quod comedere, inquit, nunquam non illicitum. Josephus Albo^f ad veterum Talmudicorum mentem; בתחילה נצטווה אדם הראשון בקצת מצוות שנהגו בהן האנשים לפי קבלת רז"ל עד נח ולנח התיר אכילת בעלי חיים שהיה אסור לאדם הראשון כי בתחילה לא התיר להם אכילת בעלי חיים אלא אכילת הצמחים בלבד וגו' ואחר כך התיר אכילת הבעלי חיים לנח *In principio Præcepta quædam data sunt primis parentibus, quibus usi sunt homines usque ad Noachum, juxta Traditionem Rabbiorum nostrorum pie memoria. Noacho verò permissus est usus animalium, qui Adæ interdictus est. Nam in initiis non permissus est homini esus animalium, sed tantum esus eorum quæ è terra germinant, seu fructuum è terra nascentium tantum &c. & postea Noacho permissus est esus animalium, adeoque (sic puto volunt) eorum quæ animalium sunt fructus, veluti ovorum & lactis. Nam nec illa antè video, juxta ipsos, permissa, utpote quæ animalium propagationi inservirent. Nec sanè sanguinem piscis ullius immundi comedere sibi fas fuisse docent^g, quoniam inter sanguinem eorum, ac carnem, quoad interdictum de immunditie, discrimen nullum. Rationes autem addunt illius Noachidis permissionis. Quoniam aiunt alii^h, in rerum initiis fructus arborum, agrorum, satorum aliarumque rerum è terra crescentium ex ipsa creatione uberes fuere, unde commodissimè nutrirì possent homines. Nec aliter se res usque ad Diluvium habuit. Statim autem post Diluvium ob rerum ejusmodi inde inopiam, necessarium fuisse hoc indultum ne fame aliter homines tunc periissent. Alii rationem petunt, ex eo quòd fructus terræ post Diluvium peiores multò quàm antè. Alii aliter. Qua de re consulas commentarios Rabbinicos ad Genesin. Et Consona jam dictis sunt ea, quæ de abstinentia animalium, in seculis vetustissimis, in scriptis occurrunt Gentilium. Quale est illud Pythagoræ apud Ovidiumⁱ.*

*At vetus illa ætas, cui fecimus Aurea nomen,
Fætibus arboreis & quas humus educat herbis
Fortunata fuit nec polluit ora cruore.*

Consulas, quæ habentur apud Porphyrium libris *τῶν ἀποχρῆς*, & Plutar-

Plutarchum in Orationibus *πεὶ σαρκωφάγας*, præter Petri Castel-
 lani opusculum de Esu Carnium, & Theologos ad Genesim obvios.
 Sed verò quantum ad membri animalis viventis attinet; non pari-
 ter omnimodò se heic volunt obstrictos, ut Noachidas seu Genti-
 les. In universum quidem pronuntiant ^k כל שאסור על ישראל ^k *Maimonid.*
 משה אבר מן החי אסור על בני נח ^{halach. Me-}
Quicquid nomine membri ani- ^{lakim cap. 9.}
malis viventis vetitum est seu illicitum Israelitæ, id pariter Noa- ^{Mos. Mikot.}
chidi illicitum. Sed non è contrà. Nam ex ritibus illis Maçtatio- ^{prac. affirm.}
 nis atque הלכות שחיטה *traditionibus de modo maçtandi* in esum
 promiscuum & convivium (non enim de maçtatione sacra heic loqui-
 mur) à Mose deductis, docent, aliquantulum sic à Numine (omnimo-
 di semper Juris domino supremo) relaxatum fuisse ipsis interdictum
 hoc ut carnem seu membrum animalis rite jugulati, sed adhuc ita
 motitantis ut in vivis moribundum censeretur, dissectum, nefas inter-
 dum non esset antequam motitare desineret, comedere. Moses Mi-
 kotzi ¹ ויש שבני נח חייבין עליו ולא ישראל כגון אבר מן החי מן; ¹ *Loco citato.*
 השמאה וכגון בהמה שחוטא ומפרכסת אבר ובשר הפורשים ממנה ^{sed & vide}
 אסורים לבני נח ולא לישראל מפני שאין השחיטה מתרת לבני נח ^{Maimon. ha-}
 לישראל ^{lach. Shecita}
At verò sunt nonnulla quibus violat hoc interdictum ^{cap. 1.}
Noachides, non item Israelita, veluti in membro animalis viven-
tis quod immundum est (nempè immunditiei nomine, non mem-
 bri animalis viventis reum ibi volunt Israelitam) & ubi pecoris ju-
 gulati, sed adhuc motitantis, caro seu membrum aliquod separatum
 comeditur. Nam Noachidi illud illicitum. Non item Israelita.
 Quoniam scilicet indultus ex ritu Maçtationis seu jugulationis ad
 Noachidas non attinet quemadmodum ad Israelitas. Hoc verò
 necessario monendum, de membro & carne Pecorum, Ferarum, Vo-
 lucræ duntaxat (id est animalium, quorum tantum sanguinem ex
 lege sacra illicitum habuere) non de Piscium, Locustarum, aliorum-
 ve id genus animalium, interdictum hoc eos capere. Nam & sibi
 ipsis pariter atque humano generi reliquo horum (modo non im-
 munda, quantum ad Israelitas, intelligas) esum sine maçtationis ali-
 cujus ritu aut effusione, etiam planè vivorum, licitum fuisse volunt. ^m *Maimonid.*
 Verba sunt ^m; דגים וחגבים אינן צריכים שחיטה ולא אסיפתן ^{hal. Shecita}
 היא ^{cap. 1.}

היה המתרת אותן הרי הוה אומר הצאן ובקר ישחט להם ומצא
 להם אם את כל דגי הים יאסף להם אסיפת דגים כשחטת בקר
 וצאן ובחגבים נאמר אסף החסיל באסיפה לבה לפיכך אם מתו
 מאיליהן בתוך המים מותרים ומותר לאכלן היים *Non opus est ut
 adhibeantur ritus mactationis Piscibus & Locustis. Ceterum colle-
 ctio eorum tantum licitos eos facit. Nam & dixit Moses, Nunquid^u
 oves & boves mactabuntur pro eis, qui sufficiant eis? Vel omnes
 pisces Maris colligentur pro eis? Collectio seu congregatio, ipsa ca-
 ptura, piscium, velut mactatio (ad quam ritus attinere, ut dictum
 est, perquam singulares) bouum & pecorum. Alibi item collectio lo-
 custarum memoratur, ut in Prophetis^o, ut quæ sola sufficeret. Vnde
 etiam, tametsi, ex se morerentur in aquis, liciti erant (pisces) quos
 etiam vivos comedere (ut astrea solemus) licuit. Parilem autem heic
 volucrum & Pecorum rationem fuisse ex ipsis legis sacrae^p Verbis
 eliciunt.*

^u Num. II. 22° Isaia 33. 4.^p Levitic. 17.

13.

CAP. II.

De Minoribus seu Obscurioribus Juris Naturalis, juxta Ebraeos, capitibus. Et
 de Parentum honore, atque ejusce interpretamentis quibus ei derogatum ibant.
 De loco illo Evangelii illustri, Corban (quod est donum) quodcunque ex me
 tibi profuerit. Mira de Votis disciplina.

Minorum seu Obscuriorum juris Noachidarum seu Gen-
 tium capitum (quæ antequam ad Judiciorum Caput
 deveniamus, exhibere non immerito visum est) neque
 numerus certus est, neque adeo certæ semper de eis re-
 ceptæ sententiæ. Horum autem Genus est Duplex; alterum eo-
 rum quæ Majoribus atque Illustrioribus veluti sive prævia atque an-
 tecedentia sive necessario consequentia commiscuntur, quemad-
 modum Multiplicationis generis humani & Contractus matrimo-
 nialis jura cum præcepto de revelatione Turpitudinum, Dominii
 atque Obligationis Permissionisque circa illud versantis jus in Furti
 Interdicto, Poenarum modus in Judiciis (de quibus mox) & quæ
 sunt ejusmodi cetera superius plerunque suis locis explicata, & Tal-
 mudicis uno nomine אבזר ידו^q *appendices eorum*, id est, septem Il-
 lustriorum

^q Rabba in
 Gem. Bab. ad
 tit. Sauhed.
 cap. 8. f. 74 b.
 Salom. Tarch.
 ibi & Baal
 Aruch in
 אבזר

lustrorum seu מצות ז' לאותן ז' מידי דשייך כל *quicquid necessario*
Septem illis praeceptis insuper continetur, quod Gallicè, pro suo mo-
 re, exprimit Salomon Jarchius per אפרטנמנט לור *Leur apertene-*
ment. Accedat etiam illud de Cultu à Noachide Numini exhiben-
 do secundum ea quæ de eo diximus libro tertio, uti & consequens de
 Judicio divino persuasio, juxta ea quæ mox capite dicemus quarto.
 Nam tametsi nihil quidem præceptis seu obligationibus illis illu-
 strius; quæ sive objectum sive finem respicis; nihilominus quoniam
 neque in ipsa Profelytorum Domicilii professione exigebantur, ne-
 que in Judiciis quibus in ditione Israelitica coercebantur Gentiles,
 eorum usus erat, inter Obscuriora locum non immeritò sortiuntur.
 Alterum genus eorum est quæ universis quidem observari volebant
 aliqui. In hisce est illud de Parentibus honorandis, quod cum pars
 Decalogi sit, inter Jura Naturalia enumeratur à Philone^r Judæo. Et^r *Lib. de De-*
 inter homines qui humanitate exutâ in ferinam migrarunt naturam, *calogo.*
 ferre ait ille τὰ τ' ἀνθρώπων & παρτεῖα τῶν γονέων ἀλογῶντας, *pri-*
mas ejusmodi feritatis, eos qui parentes negligant, atque ob inhu-
 manitatem impietatemque tam Deo quàm hominibus esse genus
 invisissimum. Atque inter ea quæ אומות בכל נתפרסמו *publicata*
sunt inter omnes gentes, seu quæ jura sunt totius generis Humani,
 disertè enumerat Parentum Honorem Rabbi Aben^r Tybbon.^r *In Ruach*
 Quin ante Decalogum divinitus in Tabulis acceptum, hoc de pa- *hachen cap.*
 rentibus honorandis cum aliis aliquot, præter septenarium Juris *3. & 6.*
 Noachidarum capitum numerum accepisse Ebræos, ex eorum *Lib. 1. cap.*
 commentariis supra^r memoratur. Sibi nempè inprimis & modo *ult. p. 123.*
 tunc præscripto observandum. Nam ut observarent alii, non *Levit. 19. 3.*
 Poenâ civili omninò adigebant sed tantum suadebant. Ex civili^r *Maimonid.*
 autem sibi seu sacra lege monent tum de כבוד *hal. Mema-*
 honore tum de מורה *rim c. 6. Mi-*
 timore seu reverentia^u Parentum. Et de utroque ad hunc modum^x; *kotz. Prac.*
 איזהו מורה ואיזהו כבוד מורה לא עומד במקלו ולא יושב במקומו *affirm. 113.*
 ולא סותר את דבריו ולא מכריע את דבריו ולא יקרא אותו בשמו *Ita Gemar.*
 לא בחייו לא במיתו אלא אומר אבא מרי *Bab. ad tit.*
Discrimen inter Honorem Kidoschim
 & *Timorem seu Reverentiam patris hujusmodi est, ut ex reverentia* *cap. 1. fol. 31 b.*
filius non stet in loco ejus seu locum ei assuetum stando occupet, nec *Gem. Hiero-*
in loco ei assueto sedeat, nec sententia ejus refragetur, nec eam re- *solum. ad tit.*
futet, *Pea cap. 1. fol.*
 Nnnnn *15. col. 3.*

¹ Vide supra futet, nec cum nomine suo appellet, sive superstitem sive mortuum¹, lib. 6. cap. 9. sed adhunc modum loquatur, Abba seu Pater Dominus meus. De pag. 716.

Honore verò sic; אִיזְהוּ כְבוֹד מֵאֵכִיל וּמִשְׁקָה מִלִּבִּישׁ וּמִכֶּסֶם מִשָּׁל אָב וְאִם אֵין מִמּוֹן לֵאב וְיֵשׁ מִמּוֹן לִבֶּן כּוֹפִין אוֹתוֹ וְזֵן אָבִיו וְאִמּוֹ כִּפִּי מֵהָ *Honor in eo consistit ut cibum & potum ei subministret filius uti & vestitum, ex eo scilicet quod Patris est seu ex bonis paternis, quibus si careret, cogendus erat filius, si ipsi bona essent, ut utrumque aleret parentem, in quantum posset.* Nec fas habebant filio dicere patri, illum præceptum aliquod violasse, tametsi palàm violaret; sed modestiùs tantum de lege, quam violarat, interrogare. לֹא יֹאמַר לוֹ אָבִי עֲבַרְתָּ עַל דְּבַרִי תוֹרָה אֵלֵּי יֹאמַר לוֹ אָבִי *Non dicendum ei erat, Abba seu pater, transgrederis verba legis, sed dicendum erat ei, scriptum est in lege sic vel sic, idque perinde ac si ea de re eum consuleret seu interrogaret, non ac si commoneret.* In Honore autem exhibendo præferendus erat matri pater; in timore seu reverentia patri mater. Ratio additur, לְלִמַּד שְׁנֵיהֶם שׁוֹיִם בֵּין לְלִמַּד שְׁנֵיהֶם שׁוֹיִם בֵּין לְכַבֹּד *ut inde parilis utriusque dignitas cognosceretur, dum tam Reverentiam quàm Honorem intuemur.* At verò insignes fuere Derogationes, quibus vim seu effectum præcepti huius ita minuebant Ebraeorum Magistri, ut mirum sit eorum aliquos inter Naturalia jura id nihilominus sic posuisse. Derogationes eæ fuere binæ. Altera, quâ Magistrum seu Præceptorem, à quo Legem ejusque Misnam, δατέωσιν seu *explicationem* quis didicisset, parentibus in honore exhibendo præferebant. Cujus rei specimen non obscurum habetur, ubi de captivis redimendis superiùs agitur. Et

² Gem. Hierosolym. ad 11. Horaioth cap. 3. fol. 48. col. 2. Marmonid. hal. Talmud Thora cap. 5.

³ Marc. 7. 11. & D. Matth. 15. 5.

occurrunt ejusmodi alia, ubi ² de Magistro Honorando, sublevando, observando præpatre, disciplina ab eis traditur. Altera heic derogatio est illa à Domino Servatore in Evangeliiis damnata. Vos autem dicitis³ si dixerit homo patri aut matri Κορβαῖν, ὅ ἐστι δῶρον, ὁ ἐὰν ἐξ ἐμῶν ὠφελῇ Korban, quod est donum quodcunque ex me tibi profuerit; & ultra non permittitis eum quicquam facere patri suo aut matri suæ, rescindentes verbum Dei per Traditionem vestram quam tradidistis; & similia hujusmodi multa facitis. Quod quidem à Doctissimis viris quamplurimis tactum, à paucissimis satis explica-

plicatum aut intellectum satis videtur. Ad vovendi ritus rem pertinere, dubitandum non est. Ea autem ita se habuit. De Votis, ad hunc modum, Lex sacra^b; *Cum votum voveris Domino Deo tuo, non tardabis reddere illud, alioquin requirendo requiret illud Dominus Deus tuus à te, & erit in peccatum. Quod egressum est de Labiis tuis observabis & facies, sicut vovisti Domino Deo tuo voluntariè, & sicut loquutus es ore tuo.* Atque aliæ sunt ea de re Leges^c. Vota autem aut in Oblationibus Numini dicandis sive victimarum, sive frugum sive opum qualiumcunque, aut in abstinencia seu actu aliquo alio futuro versabatur. Adeo ut ei, qui se alterutro genere obstrinxerat, id quod voverat cum religione esset præstandum, usque dum ritè voto solveretur. Quod ex lege interdum, ubi filia aut uxor voverat, à patre aut à Marito fiebat; atque à Magistris, quibuscum de re ardua nimis, temerariâ seu infelici quæ in votum venerat, interdum consulebatur, simile fieri aliis ex more fas erat. Alioquin etiam si quis voto ipsis legis sacrae præscriptis velut phylacteriorum usu, scenopegiarum ritibus, id genus aliis sibi interdixerat, ab eis omninò abstinendum fuisse volunt; Poenâ insuper verberum violationi voti adjectâ. Quod tamen in juramentis non obtinuit. Atque hoc docent inter Votum & Juramentum discrimem. Irritum fuisse Juramentum, si quis jurasset se non usurum phylacteriis, aut scenopegia, id genus alia, non observaturum. Quod si quis Voto hisce renuntiâisset, tantùm abfuisse ut irritum esset votum, ut etiam non impunè violandum. Discriminis ratio redditur^e, *שהנשבע אוסר עצמו על דבר שנשבע עליו והנודר אוסר הדבר הנדור על עצמו* *quoniam juramento obstrictus ipse sibi interdixit re uti de qua juravit, voti autem damnans ipsam rem, de qua votum concepit, sibi fecit illicitam.* Sensus est, juramento ejusmodi jurantem se obstringere quidem ipsum (quantum in se est) ne id faciat quod in præceptis accepit. Id quod ipsum obligare meritò nolunt. Voventem autem, rei ipsius, quæ in votum venit, naturam ita commutare, ut ea imposte- rum, pro voti ratione, sit planè abstinendum, ne contra legem committatur, qua Vota cum religione solvenda præstandaque. Verbi gratia, qui jurarat se nec Tabernaculum, extructurum in scenopegiis,

^b Deut. 23. 24

^c Num. 30. 3.
^d Videsis Mos.
Mikot. Prac.
affirm. 124.

^d Maimonid.
hal. Nidarim
cap. 4.

^e Misna &
Gem. Bab. &
Gloss. ad tit.
Nidarim c. 2.
fol. 16 a. &
Maimonid.
hal. Nidarim
cap. 3. Gem.
Hierosolym.
ibid fol. 37.

^f *Lev.* 23. 40. nec frondes palmarum tunc adhibiturum, id quod ex præcepto ^f faciendum erat, planè jurarat se non facturum. Voti autem de ipsis rebus ut diximus expressim in votum venientibus, ratio ita se habuit, ut ipsæ, ex ipsa voti vi, interdictæ, utpote res omninò consecratæ, aliosque in usus, juxta sui æstimationem, essent convertendæ. Etenim Formula ferè erat; קרבן סוכה שאני עושה לולב שאני נוטל *Corban*, seu *Oblatio*, seu *res consecrata sit tabernaculum quod ego fecero, item ramus palmæ quem ego sustulero*. Atq; inde res ipsa (seu ejusce atque operæ circa illam impendendæ pretium, si nondum à vovente possideretur conficereturve) in naturam נדבה seu *voluntarii sacrificii* seu *Oblationis* transiens, præcepto, ex eorum sententia, velut exuebatur, voti rationi jam tantummodò obnoxia, quo nec exsolvere se fas voventi ipsi habebatur; seu אינו יכול להפר quod dicere solent, idem denotans. Quodcunque aliud sive frugum, sive fundi, sive operæ, simili formulâ devovebatur, ita Numini sacrum ex voto postea habitum est, ut ex voti duntaxat legibus, non omninò ex aliqua alia, quantum ad voventem attineret, illud pendere existimarent. Unde de Tabernaculo, in exemplo allato, aiunt כן אדם לשמים *sic tabernaculum suum sacrum quis Numini facit*. Et similiter de aliis. Jam verò si, quid Honoris parentum nomine intelligant, observemus, res fiet manifesta. Ex lege ^h, de כבוד seu *Honore* loquuntur & de מורה seu *Timore* aut *Reverentia* ut dictum est. Et utrunque ita explicat etiam ex veterum mente Salmomon Jarchiusⁱ, איזהו מורה לא ישב במקומו ולא ידבר במקומו, וליא יסתר את דבריו ואיזהו כבוד מאכיל ומשקה מלביש ומנעיל *Quinam est timor seu reverentia heic filii? Non sedeat in loco Patris, non loquatur in loco ejus, nec verbis ejus contradicat. Et qualis nam heic honor exhibendus? Præbeat parentibus cibos ac potum & vestimenta, calceos induat, introducat atq; educat.* De assidua observantia loquitur. Qui igitur, ad formulâ jam dictam, voverat, de rebus quibus parentibus honor exhibendus erat (nimirum cibo, potu ceterisque præstandis) eas à se *Corban* fieri, id est, Oblationem sacram, ita eum obstrictum volebant esse voto ut non solùm præcepto parentes honorandi solveretur (ratione superius allatâ)

ⁱ *Gem. Hierosolymit. ad tit. Nidarim*

cap. 2. fol. 37. col. 2. hal. 2.

Vide etiam Misnam. ib. eod. tit. cap. 6. in aliis codicibus c. 5.

Decalog. & Levit. 19. 3.

Ad Lev. 19. 3. & vide Drus. ad Levitic. loca, cap. 63.

allatâ) verum etiam ut illud observare in posterum fas ei, voto nec-
dum soluto, non esset. Scilicet quicquid, ante votum, parentibus
ex præcepto præstandum fuisset, id universum, post votum, Numini
sacrum habebatur eique tantum, sive in opera ac ministeriis sive in
Oblationibus quæ Honoris Parentis, de quo votum conceptum est,
æstimationem æquaret, præstandum. Si nempe expressim sic vo-
to dicaretur. Aliter, si votum tantum esset, se nolle deinceps pa-
rentem omnino honorare, neque id licuit ex simplici ipsius absti-
nentiæ futuræ voto, priusquam solveretur. Unde & Syrus Evan-
geliorum interpres, Magistrorum sententiæ formularumque non
ignarus, pro verbis illis in Græco sermone non ita perspicuis substi-
tuit *וְאֵלֶּיךָ יְהוָה לְבָרְכָתְךָ וְלִפְנֵי יְהוָה לְבָרְכָתְךָ* ^k D. Hieron.
Utrunque significat, Corban meum, seu oblatio mea sit, quod- in D. Matth.
cunque ex me tibi utile possit esse, aut possit prodesse. c. 15. & Theo-
¹ *Quod itidem* phylact. ibid.
Talmudicorum phrasi maximè consonum. Atque hunc esse sen-
sum loci illius tam veteres patres ^k Christiani, quam recentiorum do-
ctissimi ¹ clarissimique satis adstipulantur. Fusiores ea de re doctis-
simamque pridem edidit diatribam Ludovicus Capellus, quam in
primis consule. Atque advertas etiam, voto ejusmodi simplici quo
filius à patre interdiceretur bonis in quæ aliàs ipse ex lege succedere
debuisset, ex hæredationem adeo legitimam factam esse, ut successio-
nis jure omnino inde Filius caderet, atque ad nepotes sive ad fratres
(ut facti species exegit) bona, prætermisso filio ita voto damnato,
transmitterentur. Sic disertè Talmudici ^m. Jam dictis perquam
sunt consona illa Philonis in legum Mosaicarum recensione ⁿ,
Quemlibet rerum suarum dominum nisi si eas Deo vel dicatas ut- ^m Misna tit.
cunque vel omnino sacras esse voluerit. *עִי הָ לֹגֶוּ מִן הַיָּדָא וְאֵלֶּיךָ יְהוָה לְבָרְכָתְךָ* Baba Kama
וְאֵלֶּיךָ יְהוָה לְבָרְכָתְךָ וְאֵלֶּיךָ יְהוָה לְבָרְכָתְךָ cap. 9. Talm.
וְאֵלֶּיךָ יְהוָה לְבָרְכָתְךָ וְאֵלֶּיךָ יְהוָה לְבָרְכָתְךָ Babylon. fol.
וְאֵלֶּיךָ יְהוָה לְבָרְכָתְךָ וְאֵלֶּיךָ יְהוָה לְבָרְכָתְךָ 109a. Mai-
וְאֵלֶּיךָ יְהוָה לְבָרְכָתְךָ וְאֵלֶּיךָ יְהוָה לְבָרְכָתְךָ monid. hal.
וְאֵלֶּיךָ יְהוָה לְבָרְכָתְךָ וְאֵלֶּיךָ יְהוָה לְבָרְכָתְךָ Nidarim c. 5.
וְאֵלֶּיךָ יְהוָה לְבָרְכָתְךָ וְאֵלֶּיךָ יְהוָה לְבָרְכָתְךָ & vide Con-
וְאֵלֶּיךָ יְהוָה לְבָרְכָתְךָ וְאֵלֶּיךָ יְהוָה לְבָרְכָתְךָ stantin. L.
וְאֵלֶּיךָ יְהוָה לְבָרְכָתְךָ וְאֵלֶּיךָ יְהוָה לְבָרְכָתְךָ Empereur ad
וְאֵלֶּיךָ יְהוָה לְבָרְכָתְךָ וְאֵלֶּיךָ יְהוָה לְבָרְכָתְךָ Tit. Baba
וְאֵלֶּיךָ יְהוָה לְבָרְכָתְךָ וְאֵלֶּיךָ יְהוָה לְבָרְכָתְךָ Kama cap. 9.
וְאֵלֶּיךָ יְהוָה לְבָרְכָתְךָ וְאֵלֶּיךָ יְהוָה לְבָרְכָתְךָ s. 10. pag. 257
וְאֵלֶּיךָ יְהוָה לְבָרְכָתְךָ וְאֵלֶּיךָ יְהוָה לְבָרְכָתְךָ ⁿ Apud Eu-
וְאֵלֶּיךָ יְהוָה לְבָרְכָתְךָ וְאֵלֶּיךָ יְהוָה לְבָרְכָתְךָ seb. Prapa-
וְאֵלֶּיךָ יְהוָה לְבָרְכָתְךָ וְאֵלֶּיךָ יְהוָה לְבָרְכָתְךָ rat. E&ange-
וְאֵלֶּיךָ יְהוָה לְבָרְכָתְךָ וְאֵלֶּיךָ יְהוָה לְבָרְכָתְךָ luc. lib. 8. c. 7.

(quæ in consecrationem venerint) spoliari. Et rem sanè ipsam pa-
 * Epist. 11. ad lām didicerat ex Ebræorum disciplina S. Hieronymus, cui^o dicitur
 Ageruchia. illud in Evangelio inopiam parentum cassa adulatione frustrari. Et
 Corban, inquit, hoc est donum quod altari pollicitus sum & in Templi
 dona promisi, si tu à me acceperis cibos, vertetur in tuum refrige-
 rium. Atque ita fiebat ut egentibus patre & matre sacrificium of-
 ferrent filii quod Sacerdotes scribaque consumerent. Alibique
 * Ad D. plura ille^p eundem in sensum. Allatâ verò jam antè notione &
 Matth. cap. 15. Corban, eos qui ex voto ad sacra ministeria se obligarāt, ita Josepho^q
 dictos nullus dubito. Ex voto scilicet Numini sacratos. Quoniam
 * Archaeolog. autem tanta vis erat formulæ, cui vocabulum illud adhiberi, uti &
 lib. 4. cap. 4. de quibus interdum alia quæ huc non spectant, solebat, ut obligatio quæ rescin-
 Levit. 27. 2. di nequiret plerunque inde oriretur, ideo etiam videtur το Κορβαν in
 & 3. Tyrriorum legibus pro Judæorum Sacramento sumi, qua de re ex
 * Contra A- Theophrasto idem Josephus^r. Et magnam Voti ac Sacramenti esse
 pionem lib. 1. cognitionem nemini non manifestum est. Quod verò aliter, id-
 que ex Josephi, de obligatis ad sacra Ministeria Korban dictis, loco
 duntaxat atque ex eorum occupationibus vacationibusque, tradi-
 tionem de Honore parentibus minuendo à Christo damnatam in-
 * Samuel Pe- terpretatur vir sanè eruditissimus^r, nec assensum præbere omninò
 titus. Variar. queo nec rationem, quam adfert, heic admittere. Interpretationes
 Lektion. lib. illas, quibus Κορβαν deiis, quæ parentibus alendis impendi possent,
 1. cap. 4. fumitur, repugnare vult legibus πατεροπατρειῶν Judæorum. Quo-
 niam nulla, ut ait ipse, se poterant exceptione tueri, quin alendi essent
 parentes. Cogebantur enim invit. Hæc enim est regula juris Iudæo-
 rum אב את הבן כופין את הבן לזון את האב cogitur Filius alere parentem. At
 verò ad scenopegiorum observationem, phylacteriorum, aliorum,
 cogebatur itidem qui præcepto esset inobsequens, quod tamen in-
 telligendum, juxta ea quæ superiùs afferuntur, ubi ex voto præce-
 dente res ipsa non haberetur voventi illicita. Nam tantum tunc
 aberat, ut cogere, ut nec contra votum quid præstari permitterent.
 * Cap. 7. 12. Unde & illud apud D. Marcum^r καὶ ἐκέτι ἀφίετε αὐτὸν ὅθεν ποιῆσαι τὸ
 πατερι αὐτοῦ ἢ τῇ μητερι, αὐτοῦ, & ultra non permittis eum quicquam
 facere patri suo aut matri suæ. Perpetuò nempe voto (sic vole-
 bant)

bant) obstrictum; usque dum ejus nexu, ex moribus receptis atque circumstantiis insequentibus, interpretatione à Magistro aliquo seu legis perito adhibitâ, solveretur. Quæ verba etiam D. Marci argumento sunt, locum heic habere nequissæ sive vacationes sive occupationes illas τῆς λειτουργίας seu *sacri ministerii*. Nam ita obstrictus pro suo libitu, ministerio saltem non occupatus, id parentibus præstare Honoris nomine potuisset, quod nec impunè præstari permittere, ob voti vim, volebant qui sic Traditione sua simplicem præcepti Divini sensum perperam commutarant. Sed ad Noachidarum præcepta Minora seu Obscuriora cetera redimus.

C A P. III.

De Heterogeneorum usu, Fratriæ ubi frater sine prole obierat, Connubio, Castratione, aliis obscurioribus, quæ, juxta nonnullos Ebraeorum, ad Noachidas attinerent.

Uod habet Philo contra rerum diversarum specierum commixtionem, veluti Naturæ adversam, adeoque à nemine non evitandam, à Talmudicis, distinctione adhibitâ, fortè firmari videatur. Verba ejus sunt ^u, τὰ ὁμογενῆ πέφυκεν εἰς κοινωνίαν ἐπεὶ καὶ ὅσα ἑτερογενῆ καὶ τὸναντίον ἀμικτα καὶ ἀκοινωνήτα ὅς τις μηχανώμεθα ἐκθέσμενος ὁμιλίας, ἀδικῶ νόμον φύσεως ἀναγρεῖ. Quæ sub eandem cadunt speciem, in consociationem nata sunt; cum interea quæ diversæ invicem sunt speciei, è contrâ non mista sint nec communionem conjuncta, quæ si quis conjunctione nefaria commisceat, is sane Naturæ jus cōtra iustitiam [quantum in se est] è mediis tollit. Et Josephus ^x, dum legem de Heterogeneis sacram suo ^x more tradit, rationem adjicit, καὶ ὅτι τῇ τῶ ἀνομόων κοινωνίᾳ χαίρειν τὴ φύσιν. Naturam enim communionem dissimilium abhorрere. Heterogenea hujusmodi uno nomine ^y קִיבָּר dicuntur, ubi interdictum de eis sacrum ^y occurrit. Eo autem quadruplicem heterogeneorum commixtionem vetari aiunt Talmudici. Lanæ & Lini in vestibus, Seminum diversi generis in eadem agri parte, Animalium generis diversi ad coitum admissionem, & demum Arborum generis diversi

^u Lib. de creatione Principis.

^x Archaeolog. 4. cap. 4.

^y Lev. 19. 19.

² R. Eliezer in *Gem. Babylon. ad tit. Sanhedrin cap. 7. fol. 59 b.* infitionem. Posteriores interim binas à prioribus ita distinguunt, ut has Noachidis licitas esse aiant², illas seu posteriores binas non item; idque ex vetustissima Maiorum Traditione esse acceptum. Unde & Maimonides^a, *מפי הקבלה שבני נח אסורין בהרבעת בהמה, ובהרכבת אילן בלבד* Ex traditione est quod Noachidis interdicitur admissione animalium generis diversi, atque arborum diversi generis infitione tantum. Sed utranque is alibi^b ita cum cultu ex-
 traneco, veluti solennem olim ejusce sive partem sive appendicem, ex Orientalium libris edoctus conjungit, ut eo nomine potius, idque puto in ditione tantum Israelitica, metu ne in cultum remigraret extraneum, illicita haberetur. Quod si sic intelligas, non de Hetero-
 geneis universo humano generi, sed Noachidis tantum in ditione Israelitica seu Profelytis domicili ex Jure superinducto interdictis res capienda. Quin Uxor Fratrisc sine liberis defuncti ducendæ jus apud Noachidas, ante legem scriptis mandatum, interdum obtinuisse, observant^c ex illo de Onano Judæ filio^d, *Ingredere ad uxorem fratris tui & Leviri jure duces eam, ut suscites semen fratri tuo.* Ille autem sciens non sibi nasci filios, introiens ad uxorem fratris sui semen fundebat in terram, ne daret semen fratri suo, seu ut vulgata ibi, appositissimè ad mentem Ebræorum, *ne liberi fratris nomine nascerentur.* Sed in præceptorum sive Majorum sive Minorum numerum hoc non admittunt, neque aliud quam^e juris civilis seu Noachidarum juri caput, pro gubernantium placito, adjunctum, hoc in exemplo illo Onani sumunt, ut disertè Abarbinel. Adjicit etiam Rabbi Chidka^f *הסירוס* id est, *Castrationem* Noachidis vitam. Certè Israelitis uno ore pronuntiant nullum animal ex lege castrare licuisse^g, aut qualiacunque *זרע איברי* membra seminis, id est, generationis præcidere aut infœcunda reddere. Verba legis sunt^h, *Quod est compressum aut contusum aut enervatum aut exectum* (quæ omnia vim generandi spectare volunt; uti & vulgatus & Hel-lenistæ) *non offeretis domino*, quibus proximè subjungitur *ובארצכם לא תעשו* in terra vestra non facietis, seu ut vulgata, *& in terra vestra*
^a Hal. Melakim cap. 10. ^b Videfis R. Bechai in Biur fol. 37. col. 4. ^c adde Constant. L' Empereur tit. Baba Kama cap. 4. §. 3. pag. 67. ^d More Nebuchim. lib. 3. cap. 37. ^e Abarbinel in Pirush, fol. 104. col. 2. & 3. ^f Vide R. Menahem Recanat. in Parash. ^g *וישב יעקב* ^h Gen. 38. 8. de quare, lex postea lata, Deut. 25. 5. Adde Maimonid. in More Nebuchim lib. 3. cap. 3. & cap. 49. ⁱ Abarbinel in Pirush fol. 104. col. 3. & 4. ^j Gem. Babylon. ad tit. Sanhedrin. c. 7. fol. 56 b. ^k Gemar. Babylon. ad tit. Chagiga cap. 2. fol. 14 b. ^l Moses Mikotzi precept. Negativ. 120. Maimonid. halach. Isuri Bia cap. 16. ^m Levitic. 22. 24.

*vestra non omnino facietis, atque Hellenistæ καὶ ἐν τῇ γῇ ὑμῶν ἔποι-
θήσεται etiam in terra vestra non fiet. Ubi ὅ Terra vestra minimè
volunt præceptū sibi terræve suæ proprium reddere, sed ita intelligunt
ac si dictum fuisset non facietis omnino cōpressum, contusum, en-
ervatū, exectum; quin nec in terra vestra ejusmodi quid patrabitis sive
in corpora vestra sive in aliorum quorumcunq; hominum seu ani-
malium ceterorū corpora. Nam de omnibus animalibus æquè inter-
dictum capiunt. Quod & disertè habetur apud Fl. Josephumⁱ. Atque<sup>i Lib. 2. ad-
vers. Apionē.</sup> præceptum hoc de Castratione uti & alterum illud de Heterogeneis
ita ad Noachidas spectasse volebant Jurisconsulti ex familia Manassis,
ut, ne in septenarium Præceptorum Illustriorum numerum non ad-
mitterentur, bina illa de Judiciis & Exsecratione Numinis divini ex
illo numero, in recensione, eximerent, atque hæc^k loco eorum (quæ<sup>k Gemar. Ba-
bylon. ad tit. Sanhedrin
c. 7. fol. 56 b.</sup> aliunde satis nota esse, puto, existimabant) substituerent. Eousq; Vale-
fiorum hæresi, quæ^l omnes castrari voluit, adversabantur Ebræi, idq;
lege sacra subnixa. Tantum abest Ebræis ἐκτομὰς exsectiones pariter<sup>l D. August.
de Hæres. c. 37.</sup> atque περιτομὰς Circumcisiones fuisse in usu, ut falsò tradit Strabo^m.
Sequitur in Gemara Babyloniaⁿ, רבי שמעון אומר אף על הכישוף
רבי יוסי אומר כל האמור בפרשת כישוף בן נח מזהר עליו לא ימצא
בך מעביר בנו ובתו באש קסם קסמים מעונן ומנחש ומכשף וחובר
חבר ושואל אוב וידעוני ודורש אל המתים כי תועבת יי כל עושה
אלה ובגלל התועבות האלה יי אלהיך מוריש אותם מפניך וגו' ולא
Noachidarum in interdictis, etiam illud
locum habere vult R. Simeon, quod de Prestigiis seu Magia est. Quin
ex sententia Rabbi Iose, quicquid in periocha illa de Prestigiis seu Ma-
gia continetur, id totum Noachidis interdictum erat. Non^o reperie-^{o Deut. 18. 10}
tur inter vos qui traduxerit filium suum aut filiam suam per ignem,
(de Molochi sacrificiis verba fiunt) qui sortilegia exercet, qui tem-
pora divinando observat, augur, aut magus, aut exercens incanta-
tiones, aut qui consulat Ob aut Ijideoni, aut qui mortuos sciscitatur.
Nam abominatur Dominus omnem qui ista fecerit. Et propter ab-
ominations istas extirpat eos Dominus Deus tuus à facie tua. Nec
verò pæna irrogatur sine interdicto. Sed horum pleraque, si non
omnia, ad caput primum, quod de Idololatria est, attinent; uti &
libro secundo satis monitum est. Hisce, si placet, accedant quorum*

^p Gemar. Ba- meminit Ula, ubi loquitur^p de שלשים מצות שקבלו עליהם בני נח ואין מקיימין אלא שלשה אחת שאין כותבין כתובה לזכרים ואחת שאין שוקלין בשר המת במקולין ואחת שמכבדין את התורה

bylon. ad tit.
Cholin cap.
7. fol. 92. a.

Triginta praeceptis quae Noachidae in se susceperunt, quorum tantum tria observarunt. Primum quod pactis dotalibus sibi Masculos non conjungerent; secundum quod non afferrent in Macellum Mortui (hominis) carnem; Tertium quod legi ipsi honorem exhiberent.

^q Sepher Iu- Quae ex Gemara Babylonia etiam citat R. Abraham Zacuthius^q.
Chalin. f. 8. a. Quid sibi velit triginta praeceptorum heic nomine, nondum didici.

Sed veri est simillimum cetera viginti septem ibi praetermissa ejusdem fuisse farinae cum hisce tribus. Quod si ita fuerit, certe non tam praecepta ibi memorata esse recte dixerit quis, quam Gentium seu Noachidarum aliquot opprobria eo nomine designata. Quod de Masculis habet manifestum est eò spectare, ut pæderastiæ eos incuset, ita tamen ut eo impudentiæ nondum devenisse eos innueret, ut palàm seu pactis dotalibus, id est non sine flammeo, auspiciis, geniali toro, facibus nuptialibus, masculis (quemadmodum Pythagoræ illi flagitio^r scelestissimus Nero) denuberent. Neque aliter glossa adjecta interpretatur. De Mortui hominis carne (nam ita Mortuum explicat etiam ibi glossa) quod sequitur, ad homicidiorum frequentiam, ni fallor, attinet. Ea adeò sive vi sive dolo in usu fuisse, ut tantum non macellis venditioni exponerent occisorum carnes homicidæ. Hyperbole pro gentis indole haut ita insolens. Atque demum ut graviora, quæ præmiserat, redderentur scelera, subnectit hosce nihilominus homines impurissimos legem, quæ hæc vetuerat, ejusque dignitatem agnoscere eique honorem, ut fieri amat, exhibere. Et de Obscurioribus seu Minoribus Juris Noachidarum seu Naturalis, juxta Ebræos, capitibus, hætenus. De quibus hoc summatim monendum; Prioris (juxta capitis superius secundi divisionem) Generis eorum capita in ipso Illustriorum numero Septenario, satis, juxta ea quæ explicata sunt, ut eorum scilicet appendices, contineri. Capita autem posterioris generis, sententiarum incerto tantundem niti. Neutrius autem rationem juxta Magistros, in Regimine Profelytorum Domicilii, habitam. Qua de re mox capite sexto.

^r Tacitus
Annal. 15.
c. 57.

C A P. IV.

De Judiciis seu Capite Juris Noachidarum seu Naturalis Sexto. Quidnam Judiciorum nomine Talmudicis veniat. Domus Judicii seu Forum superius Divinum, aut Cœleste. Inferius item seu Humanum & Terrestre. Periocha Chaldaica de Caini & Abelis circa Judicia seculi futuri altercatione. De Judicio Divino. Sensus Capitis hujus Sexti generatim indicatur. Insequentium Ordo.

NAm tandem ad Caput illud Juris Naturalis Illustrioris, quod, in enumeratione nostra Sextum est, seu דינין *de Indiciis*, devenimus. Cujus velut messis & materies sanè sunt reliqua Sex. Et quis non videt frustra omninò & incassum Præcepta & Interdicta fieri, nisi Judicia quibus violatio coerceatur Poenæque irrogentur, accedant. Quare satis libro primo diximus. Generali nomine דינין seu *Judiciorum* continentur quidem apud Talmudicos tam Sanctiones, Constitutiones & mores qualescunque ritè superinducti, quàm actiones, Litium decisiones ac sententiæ forenses quæ in legum seu morum violationis vindicta versantur. Unde & בית דין *domus Judicii* nunc pro Tribunali aut foro, quàm lites atque actiones, juxta jus jam antè obtinens, id cognoscit dirimitque, sumitur; nunc pro loco aut coetu quo sanciantur constituunturque novæ leges quæ in posterum adhibendæ. Ut cum dicunt, Moses וּבֵית דִּין מֹשֶׁה & *domus ejus Judicii* seu consistorium ejus, id est septuaginta-uniusvirale, Josua וּבֵית דִּין יְהוֹשֻׁעַ & *domus Judicii ejus*, alius quisquam insequentium (qui Synedrîi seu consistorii princeps) & domus Judicii ejus, hoc vel illud constituerunt seu observandum superinduxerunt. Quale infrequens in eorum scriptis non est. Neque solum de Judiciis Humanis, sed de Divinis etiam vocabulo paritè hoc utuntur. Unde est quod habent בית דין של מעלה seu *Domum Judicii superiorem, cœlestem, seu Divinam*, quam hoc nomine distinguunt à domo Judicii בית דין של מטה seu *inferiori, Terrestri seu Humana*. Ut cum tradunt P, שלשה דברים גזרו בית דין של מטה והסכים בית דין של מעלה, עמהן ואילו הן חרמה של יריחו ומגילת אסתר ושאלת שלום בשם *Tria decrevit Domus Judicii inferior, quibus etiam consensum præ-*

Gem. Hierosolymit. ad tit. Beracoth cap. 9. fol. 13. col. 3.

buit Domus Iudicii superior seu Cælestis. Quæ fuere Devotio Hierichuntis, Lectio voluminis Esther, & salutatio in nomine Domini. Id quod de Devotione Hierichuntis heic habetur, ad Josuæ,

attinet historiam, ubi non solum ex sententia Josuæ sed ex Dei nutu, id est tam ex Superioris quàm Inferioris curiæ, consistorii, seu Domus Iudicii autoritate, Hierichuntem devotam esse^t observant.

^t Videsis Iosua cap. 6. 17. & 7. 11.

Tantundem aiunt de Lectione voluminis Esther^u & celebratione festi Purim in eodem memoratâ. Et Salutationem in nomine Domini utriusque fori decreto subnixam à tempore quo Boaz messores ita salutavit. Et ecce Boaz veniens de Bethlehem dixit ad messores, Dominus vobiscum (יהוה עמכם) & responderunt ei, Benedicat tibi dominus. Hinc etiam Tribunal illud seu Domum Iudicii superiorem denotari sæpius volunt ubi ipsum sanctissimi Numinis nomen in sacro sermone occurrit; perinde ac si diceretur^y, דו"א

^y Midbar Rabba parash. 3. Gem. Hierosolym. ad tit. Sanhed. cap. 1. f. 18. col. 1. & vide R. Nehemiam in Sepher Ashre Mamroth part. 2. S. 1.

ipso & Domus Iudicii, seu consistorium ejus. Quo spectat etiam vetustissima illa Caini & Abelis altercatio de Iudicio Cœlesti & seculo futuro עולם ולית דיין ולית עולם

ואמר קין להבל אחוהי לית דיין ולית עולם ולית פורענות לרשיעיא ואמר לקין אחוהי אית דיין ואית עולם ואית אחרן אית אגר טב לצדיקיא ולית פורענות לרשיעיא ואמר לקין אחוהי אית דיין ואית עולם ואית אחרן אית אגר טב לצדיקיא ואית פורענות לרשיעיא והוא במהויהוון בחקלא וקם קין על הבל

Et dixit Cain Abeli fratri suo; Neque Iudicium est neque Iudex, neque seculum alterum, neque Premium bonum Iustis, neque vindicta seu Pœna Impiis. Respondit autem Abel atq; dixit Caino fratri suo, etiam est Iudicium & Iudex atque seculum alterum. Est insuper Premium bonum Iustis, atque vindicta seu Pœna Impiis. Atque evenit ut, dum erant simul in agro, involaret Cain in Abelem fratrem suum & occideret eum. Altercatio hæc in nonnullis Pentateuchi editionibus, veluti in Constantinopolitana illa circa annos abhinc xc impressa, sedem obtinet inter additiones seu Complementa illa, quibus, ex veterum traditione, loca nonnulla insigniora Ebraici Codicis Chaldaicè^z explicantur. Unde & expressè ibi nuncupatur תוספתא של פסוק ויאמר קין אל הבל אחיו Additio seu complementum versus seu commatis, & dixit Cain Abeli fratri suo. Indicatur scilicet comma VII I quarti Geneseos capitis ubi in codi-

^z Videsis Sinum Senensem Bibliothec. Sanct. lib. 5. annot. 66.

in codi-

in codicibus Ebraicis qui correctius exarantur, veluti Bombergianis, Buxtorfianis, Garianis, ad hunc modum & legitur & scribitur.

וַיֹּאמֶר קַיִן אֶל הָבֶל אָחִיו

וַיְהִי בִהְיוֹתָם בַּשָּׂדֶה וַיִּקַּם קַיִן אֶל הָבֶל אָחִיו וַיַּרְגֵהוּ

Et dixit Cain ad Abelem fratrem suum

Et cum essent in agro, surrexit Cain adversus suum fratrem Abel & interfecit eum.

Dixisse seu loquutum fuisse Cainum Abeli disertè innuitur, nec tamen quid omninò dixerit adjectum est; sed intervallum scripto vacuum in medio commatis relinquitur. Unde etiam, ex veterum monitu, in codicum nonnullorum, veluti Garaiani margine adnotatur ad intervallum illud כה פסוקים פסקי במצעות

XXVIII sunt versus qui desunt in medio^a versus. Nec so-

lùm ex Additione illa quam ex editione Constantinopolitana jam exhibuimus, ad Ebraeorum mentem, sensus eorum quæ intervallum

illud volunt occupasse, dignoscitur, verùm etiam ex ipso vetustissimo Targum Hierosolymitano ubi ad idem comma paulò fusiùs

eadem ipsa fratrum altercatio reperitur, unde etiam paraphrasis Uzielidi tributæ autor hausit. Certè si Chaldaicam Onkeli para-

phrasin observamus, vetustam illam & magni semper habitam, difficile non erit forsan ansam elicere unde primò nata sit sententia al-

tercationem ejusmodi ad locū illum ita attinuisse. Nam pro eo quod in præcedenti commate Codicum Ebraeorum habetur, paraphrastes

ille substituit וְגו' תִּשִׁיב נָא לֹא תִּשִׁיב נָא Nonne si emendaveris cultum

tuum, remittetur tibi (loquitur Numen ad Cainum) quod si non emendaveris cultum tuum, לִיּוֹם דִּינָא ad diem judicii peccatum

tuum conservatur, quo futurum est ut Pæna sumatur à te, si non pænitentiam egeris. Quod si pænitentiam egeris, remittetur tibi. Et

dein sequitur nuda illa adlocutionis mentio & Abeliscædes. Atque idem sanè sensus, fermè eadem verba etiam præcunt tum in Hieroso-

lymitana tum in Uzielidis dicta paraphrasi, unde nemo non videt satis accommodè pendere altercationem illam de Judicio ac Pœnis

qua Numen & seculum futurum spectant. Quam sanè & innuisse videtur in Alcorano^b Mahumedes. Nonnulli autem codices, veluti

Samaritanus (quod & notavit olim S. Hieronymus) editio vulgata,

^a Videfis R. Neptali asf chenzai in Sepher

אמרי שפר fol. 45 b. ע

^b Azar 5. Arabice 12. Latine.

^c Io. Morinus
in Pentateu-
chum Sama-
ritan. Exer-
cit. 3. & 4.

^d De Abel &
Cain lib. 2.
cap. 8.

Hellenistarum, etiam vetustus Bibliorum codex Syrus Ms. Gabrielis Sionitæ^c, in intervallo illo seu proximè post adlocutionis mentionem habent, *transeamus in campum* seu *egrediamur foras*, quasi illa fuissent verba, quibus adloquendo usus esset Cainus. Et verba ea capite singulari explicat S. Ambrosius^d. Sed hoc obiter. Jam verò cum Judiciorum nomine sic Talmudicis veniant tam Judicia Divina seu Tribunalis Coelestis quàm Humana; atque Humanorum nomine contineantur tam Decreta ex potestate Deliberativa atque Constitutiva nata, quàm ex ea quæ Judiciaria dici solet & Decisiva; Judicia illa Divina in capite hoc Juris Naturalis de Judiciis neutiquam comprehenduntur, sed tantùm Humana seu quæ ad obedientiam & regimen civile attinent, eaque tam ex Constitutiva quàm ex Judiciaria potestate orientia. Id est, in præcepto Noachidarum seu Naturali de Judiciis, hoc tantùm contineri volunt, ut qui Societates publicas inirent seu respublicas qualescunque constituerent rebusque præessent, Tribunalia, Consistoria, seu Domos Judicii ordinarerent, quibus tum ea quæ pro vario locorum, temporum, personarum discrimine, Juris Noachidarum capitum observationi essent necessaria seu conducibilia, sancirentur superinducerenturque, tum judicia de ipsis Juris Naturalis capitibus, simul & de sancitis ejusmodi in litium & actionum decisionem exercerentur; & demùm ut hujusmodi sancitis & Decisionibus parerent illi qui pro multiplici imperii diversitate ac variantibus jurisdictionis præstitutæ modis subessent, Poenisque coercerentur contumaces & rebelles. Ita tamen ut de Divino etiam judicio præmioque ac Poena in eo expectando, seu de eo quod est Deum Renumeratorē esse, Persuasionem universis hominibus necessariam esse quantùm video, intereà existimarent Ebraei. Quam nihilominus in præceptis Septem non expressim memorant. Uti nec illud de cultu Numini exhibendo. Sed verò quemadmodum ad cultum ejusmodi obligari genus humanum palam autumabant ut libro tertio fusiùs demonstravimus, ita proculdubiò ad Persuasionem quam diximus hominum neminem non volebant obstrictum. Quorsum cum cultus ille & expiationes (de quibus ibi egimus) nisi tam obligatio ad Remunerato-

rem &

rem & judicia divina agnoscenda accederet, quàm ea quæ est ad cultum exhibendum & sacrificia, alia, in expiationem offerenda? Sed verò quemadmodum Poenâ forensi neminem ad Cultum ejusmodi seu sacrificia cogeant, ut & ibi ostensum est, ita nec ad persuasionem seu professionem aliquam de judicio divino. Quicquid scilicet in præceptis quæ tractamus Septem expressim continetur, ad id tantum, Juris Naturalis seu Noachidarum nempè nomine, Profelytos Domicilii in ditioe Ebraica Poenâ forensi adigi voluere. Ceteris vindictæ solum Numinis relictis. Adeò ut revera, Gentilium de Divino Judicio persuasio in illa de Cultu, Sacrificio, aliis ejusmodi, non sub Poena apud illos forensi, exhibendis simul contineretur, nec omninò ad caput hoc de Judiciis, quâ in numero præceptorum Naturalium septenario locum sortitur, spectaret. Nihilominus quoniam Talmudici expressius de Poena ac Præmio Gentilium Divino, adeoque de divino qua ad eos attinet Judicio subinde loquuntur, etiam in hunc librum, ob similitudinem, qualiscunque reperia-
tur, inter Judicia Divina & Humana, genus utrumque conjicere visum est. Primò igitur de Humanis Judiciis, quatenus in Præcepto hoc Naturali simpliciter inveniuntur, agatur; Dein, de eis quatenus etiam ex iure Gentium seu more Ebraeorum ordinario quo apud ipsos Profelyti Domicilii regerentur forensi, videbimus; adjectis etiam extraordinariis aliquot, & quæ ipsos Gentesque alias (si Talmudicis fides) integras intervenerunt Judiciis. Et demum quod habent de Judicio, quâ Gentiles spectet, Divino accedet.

C A P. V.

Talmudicorum de Judiciis, quâ simpliciter Noachidis imperantur, Traditio. Eorum de Pœnis præstituendis sententia. De Thamaris, nurûs Judæ, delicto ac Judicio; ac de Dina à Sichemo violata.

Bi docent Talmudici, quisnam fuerit sensus Præcepti Naturalis de Judiciis, ad hunc modum rem explicant.

התניא כשם שנצטוו ישראל להושיב בתי דינן בכל פלך ופלך יבכל עיר ועיר כך נצטוו בני נח להושיב בתי

Gem. Bab. ad tit. Sanhed. cap. 7. fol. 56b.

Traditio est, quemadmodum in praeceptis acceperunt Ebraei, constituere tribunalia per omnes pagos & urbes (quo referunt illud^f, Judices & Magistros constitues in omnibus portis tuis) ita praeceptum est Noachidis constituere Tribunalia per omnes pagos & urbes. Et Maimonides^g, כיצד מצווין הן על הדינין חייבין להושיב דינים ושופטים בכל פלך ופלך לדון בשש מצות אלו ולהזהיר את העם

^f Deut. 16. 18. *mnes pagos & urbes* (quo referunt illud^f, Judices & Magistros constitues in omnibus portis tuis) ita praeceptum est Noachidis constituere Tribunalia per omnes pagos & urbes.

^h Hal. Melakim cap. 9.

Et Maimonides^g, כיצד מצווין הן על הדינין חייבין להושיב דינים ושופטים בכל פלך ופלך לדון בשש מצות אלו ולהזהיר את העם *Quomodo intelligendum est praeceptum Noachidarum de Iudiciis? Ex eo debent constituere Iudices & Praefectos pagatim, qui tum judicent de Sex illis praeceptis ceteris, tum populum* (de eorum observatione) com-

^h Moses Mismoneant. Sic alii^h. ⁱ Quod dum sic pronuntiant, tum Obedientiam civilem, tum Imperium juxta capite superiori dicta, simul innui volunt. ^j Exerceri autem hujusmodi Iudicia, aut facinora flagitiosa, sive ex sententia Fori sive ex constitutione, coerceri nequire sine Poenis manifestum est. ^k Quemadmodum verò, tametsi Tribunalium constitutio generatim praecipitur, Formulæ nihilominus, Tempora agendi, & quæ sunt cetera id genus ad rem forenses singularius attinentia, pro morum populorumque indole atque ratione diversâ & libitu, plurimum, sive loca sive tempora spectes, semper variarunt; ita etiam, tametsi velut necessariam semper Poenarum in Iudiciis rationem, in ipso praecepto de Iudiciis contineri (quod aliter fieri nequit) velint Ebraei, non tamen nolunt Poenas, pro eorum qui rebus cum summa potestate praefuerint, pro varia sive ex loco, sive ex tempore, sive ex personis ratione, itidem varias easque sive graviores sive leviores, ritè praestitui. Ipsi quidem, ut capite proximo fusiùs ostenditur, ultimo supplicio seu Gladio regulariter universa in juris Naturalis quod Illustrius est, seu septem praeceptorum caput aliquod à Profelyto Domicilii seu Noachide in ditione Israelitica commissâ puniebant. Ceteris interea sui juris gentibus fas agnoscebant, sive ultimum supplicium sive Poenas qualescunque leviores pro diversa regiminis atque imperii qualitate sancire, idque non solum ubi in capitulum quæ memorata sunt, septem aliquod, seu praecepta Majora quid committeretur, verum etiam ubi sive in Minorum aliquod sive aliter quis contra Reipublicæ aut imperii, cui sub-

^h Moses Mismoneant. Sic alii^h. ⁱ Quod dum sic pronuntiant, tum Obedientiam civilem, tum Imperium juxta capite superiori dicta, simul innui volunt. ^j Exerceri autem hujusmodi Iudicia, aut facinora flagitiosa, sive ex sententia Fori sive ex constitutione, coerceri nequire sine Poenis manifestum est. ^k Quemadmodum verò, tametsi Tribunalium constitutio generatim praecipitur, Formulæ nihilominus, Tempora agendi, & quæ sunt cetera id genus ad rem forenses singularius attinentia, pro morum populorumque indole atque ratione diversâ & libitu, plurimum, sive loca sive tempora spectes, semper variarunt; ita etiam, tametsi velut necessariam semper Poenarum in Iudiciis rationem, in ipso praecepto de Iudiciis contineri (quod aliter fieri nequit) velint Ebraei, non tamen nolunt Poenas, pro eorum qui rebus cum summa potestate praefuerint, pro varia sive ex loco, sive ex tempore, sive ex personis ratione, itidem varias easque sive graviores sive leviores, ritè praestitui. Ipsi quidem, ut capite proximo fusiùs ostenditur, ultimo supplicio seu Gladio regulariter universa in juris Naturalis quod Illustrius est, seu septem praeceptorum caput aliquod à Profelyto Domicilii seu Noachide in ditione Israelitica commissâ puniebant. Ceteris interea sui juris gentibus fas agnoscebant, sive ultimum supplicium sive Poenas qualescunque leviores pro diversa regiminis atque imperii qualitate sancire, idque non solum ubi in capitulum quæ memorata sunt, septem aliquod, seu praecepta Majora quid committeretur, verum etiam ubi sive in Minorum aliquod sive aliter quis contra Reipublicæ aut imperii, cui sub-

efficit,

¹ *Abarbanel*
in Pirush fol.
104. col. 30.
² *Vide etiam*
Baal Hatu-
rim ad Ge-
nes. 38. & R.
Bechai in
Biur ad Be-
resith fol. 51.
col. 2.

³ *More Ne-
bochim*
part. 3.

tioni ^P magis consonum est quod scribunt alii, quibus ex adiecto
sive à Juda Principe sive aliter secundum Imperii, sub quo viveba-
tur, modum, jure, tum delicti heic tum poenæ qualitatem pendere
visum est. Quod ad delictum ipsum attinet; ex iis quæ supra libro
quinto occurrunt, satis liquet innuptæ coitum (modò incestuosus
ob sanguinis proximitatem abesset) ante legem Mosaicam Ebræis,
in delictis non censeretur, quam ad rem inprimis attinet illud Maimoni-
dis de Juda, ac Thamara, atq; pignore, nimirum annulo, pallio ac
baculo quæ mercedis vice, ipsa acceperat. Sic enim Maimonides ⁴,
ואפשר ללמוד ממעשה יהודה מדה תשובה ויושר משפט וזה מאמרו
תקח לה פן נהיה לבוז הנה שלחתי הגדי הזה ובאור זה שבעילת
קדשה קודם מתן תורה היה כבעולת האדם אשתו אחר מתן תורה
דל שהיה מעשה מותר לא היה אדם מרחיק אותו כלל ונתינת
שכר המותנה עליו לקדשה אז כנתינת כתובת אשה לה עתה בעת
הגרושין דל שהוא דין מדיני האשר שהייב עליו לתתו ומאמר
יהודה תקח לה פן נהיה לבוז מלמד אותנו שעניני המשגל כולם
ואפילו המותר מהם הוא בשת עלינו לדבר בו וראוי לשתוק ממנו
ולהסתירו ואפילו אם יגרום הפסד ממון כמו שתראה יהודה עשה
באמרו טוב שנפסד וישאר לה מה בידה משנתפרסם לבקש ונוסף
בושת זאת היא מדה אשר למדנו מהעניין ההוא ואמנם היושר
אשר לדמנו ממנו הוא אמרו לנקות עצמו מגולתה ושהוא לא
שנה ולא בטל מה שהסכים עמה עליו הנה שלחתי הגדי הזה אק
ספק שהגדי ההוא היה טוב במינו מאד ומפני זה דמו עליו

Quin discere licet ex Iudæ historia, tum exactiorem in Moribus vir-

⁵ *Gen. 38. 23.*

tutem, tum Iuris rectitudinem; in eo quod dicit, Accipiat ⁶ sibi (de
pignoribus apud Thamaram relictis verba fiunt) ne forte simus in
contemptum. Ecce misi hædum hunc. Quorum verborum de-
claratio est, quòd coitus cum scorto ante datam Legem fuerit, sicut
coitus hominis cum uxore sua; hoc est, quod fuerit licitus nec homi-
ni (velut delictum) fugiendum; & quod merces quæ Scorto dabatur
fuerit sicut dos quæ hodiè datur uxori, cum repudio dimittitur; ni-
mirum fuisse veluti jus uxorium ad quod reddendum obligabatur is
qui coiverat. Quod autem ait, accipiat sibi ne forte simus in con-
temptum; id docet nos, de rebus copulationis carnalis, etiamsi licita
ea fue-

ea fuerit, non sine pudore loquendum; quin & consonum esse ut illam, etiam cum facultatum nostrarum jactura reticeamus, sicut Iudam heic fecisse vides, dum censet melius esse ut ipse amitteret & ipsa sibi retineret quod in ejus erat potestate, quàm ut ipse illud repetendo negotium divulgaret atque pudorem augetet. Hæc est Virtus Moralis quam ex hac re ediscere possumus. Aequitas autem seu Juris rectitudo, quæ inde addiscenda nobis est, conspicitur in eo quod, ut procul abesset ab inferendo ei damno, id est, à rebus pignoris nomine relictis ei auferendis, atque se nihil mutare vel demere de eo quod cum ipsa pactus erat, velle ostenderet, subjicit, ecce misi istum hædum. Nam dubium non est quin hædus ille ex grege suo fuerit optimus, qua de causa illum ita signantiùs indicat. Cum igitur in delictis juxta Ebræos, non haberetur, ex jure solo, quod diximus, Noachidarum, seu Naturali, innuptæ coitus non ex proximitate sanguinis incestuosus (neque enim nurus in eis habetur quæ jure Noachidarum vetitæ) manifestum est, ex eo jure, ad eorum placita, Thamaram heic minimè pro rea habitam. Necessariò ideò sequitur ex jure civili sive à Juda Principe sive aliter superinducto coitum sive ejusmodi innuptæ, sive futuris nuptiis destinatæ sive foeminae ejusmodi dignitatis innuptæ (ad eorum placita semper loquimur) ante ibi interdictum fuisse. Adeoque poenam adjectam ^לאשה מנאפת לשרפה ^{ut foemina} ^{R. Bechai in Biur Beresith fol. 51. col. 2.} quælibet illiciti coitus rea combureretur. Cum scilicet neque delicti ibi nomini, neque poenæ, ad solam Noachidarum, ut jam tradita sunt, jurium mentem, locus omninò reperiatur. Quin disertè ad singulare ævi illius vetusti seu ^{בית דינו של שם} ^{consistorii Semi} seu posterorum ejus decretum rem illam referunt aliqui. Nec verò ^{R. Simeon Ben Jochari in Gem. Babylon. ad tit. Abda zara c. 2. fol. 36 b.} defunt qui ultimum supplicium combustionem ibi nolint intelligi, sed ^וquod frons inureretur ^{לסימן שהיא זונה} ^{signo quo eam scorum esse indicaretur.} De Absolutione autem Thamaræ ex Voce ^{R. Iehuda b. Chisid apud Baal Haturim ad Genf. 38.} coelesti, quam ^{בן קול} seu filiam Vocis appellitant, alia habet ad Judicium hoc spectantia paraphrasis Hierosolymitana atque ea quæ Uzielidi tribuitur, uti etiam Additiones editioni Genescos Constantinopolitanæ subjunctæ. Vox autem illa erat ^{תרויכון אתון זכיאין}

כְּחַטְאֵי בְדָנִי מִנִּי *uterque vestrum, quantum ad hanc rem attinet, culpa vacat.* Vide quæ superiùs libro quinto de Thamaris hoc concubitu ex Ebræorum commentariis habemus. Rem totam sed ut jurisconsultus Cæsareus tantum & Pontificius exequitur, atque perpendit Paulus de Abbazia Pollicinii Eremita Camaldolensis in libello ante annos aliquot Florentiæ edito, quem Theorema gestorum Thamar inscripsit. Certè huc etiam spectat Historiola sacra de Dina Jacobi filia à Sichemo Hivitarum juventutis principe viola-

¹ Genes. 38.

¹ Gloss. ibid.
& vide A-
barbinel in
Pirush fol.
99. col. 2.

ta^x. Rem vi patratam esse intelligunt Magistri^y, adeoque quoniam Dina velut prostibulum Hivitis habebatur, cum tamen se non omnino sponte Sichemo permisisset, ideo jure fratres ejus Simeonem & Levitum Sichemum patremque ejus tum cunctos civitatis quam incolabant masculos in vindictam interfecisse, atque cetera quæ in historia sequuntur perpetrasse. Bello scilicet res gesta est, non in foro acta. Sed tamen ad poenam facinoris bello gesta; quoniam in principes, ut heic, supremos foro locus non erat. Jacobo autem

² Ibid. comm.
mlr.

fili; Nunquid^z uti debuit sorore nostra כַּוְנָה, ut Zona, seu ut prostibulo? ubi rationem reddunt cædis Sichemi ac ceterorum. Quoniam sic habuerant sororem nostram perinde ac si ipsa se prostituisset aut se ipsi permisisset. Nam si ita ipse fecisset, contra jus Noachidarum minimè juxta magistrorum mentem) quid perpetrasset Hivites; cum innuptæ concubitu spontaneum Noachidæ licitum admittant, nisi ubi jus aliquod civile adversaretur. At verò ea neutiquam heic prostibulum se fecerat aut sponte se Sichemo permiserat, sed vi oppressa velut prostibulum tamen falsò habebatur. Quod minimè ferendum. Etenim vis universa inter præcepta Noachidarum de Homicidio ac Furto satis interdicebatur. Vi autem oppressam Dinam non solum ex hac Magistrorum interpretatione, verum

³ Genes. 34.2.

etiam è sacris verbis satis elicitur. Ea sunt^a יָהָק אֹתָהּ וַיִּשְׁכַּב אֹתָהּ, *cepit eam & concubuit cum ea & oppressit eam*, vulgata ibi *adamavit eam & dormivit cum ea vi opprimens virginem*. Consonus satis est Onkelus. Sed expressius multò altera illa Uzielidi tributa paraphrasis וְדָבַר יָתָה בְּאוֹנָסָהּ וַיִּשְׁכַּב עִמָּהּ וַיִּפְּסָהּ, *cepit eam violentiâ & concubuit cum ea & afflixit eam*. Et Judæi Hispanienses,

nienſes, *tomo aella y yazio con ella y aſſigliola.* Arabs item Erpe-
nianus pro ענה' ſubſtituit *ἔκτελε* *afflixit, cruciavit eam.* Joſephus
autem diſertè ^b *φθείρει δὲ ἀπαγάγῃς raptu violavit.* Malè autem ^b *Orig. lib. I.*
Græci aliquot codices, *cepit eam & dormivit cum ea, καὶ ἔτεκε καὶ* ^{cap. 19.}
ἐπαπείνωσεν αὐτὴν & peperit, & humiliavit eam. Ad illud vero
quod legitur in hiſtoria ſacra, *rem^c ſedam* Sichemum patrâſſe in ^c *Comm. 7.*
Iſrael *עשה לא וכן & ita non fiet aut ita non fieri ſolet ſeu debet*
pro quo habet vulgata, *violatâ filiâ Iacob rem illicitam perpetra-*
vit, Salomon Jarchius *עצמן גדרו עזמן* *Scilicet fieri non debuit nec in more receptum*
erat, ut impunè quis virgines ita violaret. Nam & ipſi Ethnicī
velut ſepem ſibi præſtituunt, ne Inceſta patrentur, idque ob Dilu-
vium. De hoc enim cavere, eſt etiam inceſti interdictorum obſer-
vationi ſollicitiùs proſpicere.

C A P. VI.

Judicia circa Juris Naturalis capita Illuſtriora, in Gentium ditionis Iſraeliticæ
regimine, tantum exerceri ſolita. Judices qui eis præeſſent ſeoriſim conſtituti;
etiam Profelyti Domicilii ritè conſtitui potuère. Sexus diſcrimen. Pœna
Gladii, Furto Gentilis irrogata, aliis item delictis, quæ mitiùs in Judæis punita.
Nullam pœnam obſcurioris Juris Noachidarum capitis alicujus violationi
imminuiſſe.

S Equitur ut de Judiciis videamus, quatenus in Profelyto-
rum Domicilii ſeu Gentilium ditionis Iſraeliticæ regi-
mine, locum haberent. Eorum conſideratio duplex.
Altera, quâ circa Jura ſimpliciter Naturalia verſaban-
tur; Altera, quâ circa Jura Gentium ibi ſive Imperativa ſive Interven-
nientia. Quod ad priorem attinet; Ebræis ipſis & eis qui in eo-
rum ritus tranſierant Tribunalia fuere ordinaria Triumvirorum &
XXIII-virorum quamplurima per urbes, oppida ac pagatim diſpo-
ſita præter Magnum illum LXXI-virorum Hieroſolymis Synedrium,
in quibus jus ſecundum præcepta Moſaica atque ea quæ ex Majo-
rum inſtitutis moribusque adjecta eſſent, tum Originariuſtum Prof-
elytis

elytis Justitiæ ac libertinis dicebatur. Neque sine התראה seu *Præmonitione*, nec sine binis minimùm testibus, sententia ex eo jure in reum regularitèr ferri solita. Poenarum item genera quatuor (præter verbera atque alia aliquot pro eorum qui rebus præessent auctoritate introducta) Combustio scilicet, Lapidatio, Strangulatio & ea quæ Gladii dicitur, in eorum commentariis, quippe quorum usus ex civili jure apud ipsos obtinuit, passim occurrunt. Sed hæc ad Profelytos Domicilii seu Noachidas ditionis Israeliticæ, ex solo Juris Naturalis respectu, seu ut ex eo solo res agitaretur decidereturque, neutiquam attinere. Neque in tribunalia Israelitica, neque ad Israeliticas formulas, Profelyti Domicilii seu Noachidæ ejusmodi, ex suo tantùm jure rei, in jus vocabantur. Sed sua erant hisce singularia jura Forensia, adeoque Tribunalia singularia; quemadmodum in Anglianostra olim *Iustitiarum ad Custodiam Judæorum assignati*. Sic enim & in ditione Israelitica Tribunalia Judiciis Profelytorum Domicilii seorsim sunt posita. Singulare enim apud veteres erat illud Judicandi genus quod ξενικόν appellarunt, ut scimus ex Aristotele ^d, id est, *ad peregrinos attinens*. Unde & apud Ebræos, singulares, qui ritè ex Noachidarum jure cognoscerent Judices, ut res postulabat, præficiebant ii qui Tribunalibus, quæ diximus, Israeliticis cum imperio præessent, eosque sive Ebræos sive Profelytos Domicilii aut federe receptos quales diximus. Nisi hi eousque sui juris, post deditionem victoriæve, ex federe remanserant, ut, professione in jura Noachidarum factâ, integrum ipsis esset suo quod retinerent Territorio Judices præficere. Nam ejusmodi Dedititii non minus ad Judices præficiendos constituendaque Tribunalia, quæ de Juris Noachidarum capitibus ritè cognoscerent obligabantur, quàm ipsi in Sancto Imperii sui Territorio Ebræi. Nec contra caput hoc de Judiciis committere tantùm eos existimabant qui Tribunalium seu

^e *Maimonid. halach. Melakim. cap. 9.* Judicum Constitutioni adversarentur, verùm etiam quicunque ita favendo aliorum flagitia in cetera juris hujus capita perpetrata reticerent ac celarent, ut, cum commodè satis possent, in Judicium ea non deducerent. Atque hos בעלי שכם seu *Consentientes* appellant ^e, nec leviori quàm ipsos flagitiorum autores poenâ dignos censue-

^d *Politic. 4. cap. 17.*

^e *Maimonid. halach. Melakim. cap. 9. Iosephus Albo Sepher Ikarim lib. 3. cap. 14.*

fuere^f. De Tribunalium autem huic Juri singularium apud Ebraeos^f *Videsis Higonem Gronovium de Jure Belli ac Pacis lib. 2. cap. 20. §. 40. &c*
 ipsos constitutione, ita ad veterum mentem Maimonides^g, בית דין ישראל לעשות שופטים לאלו הגרים התושבים לדון להם על פי המשפטים אלו כדי שלא ישתת העולם אם ראו בית דין שיעמידו שופטים מהן מעמידין ואם ראו שיעמידו להן מישראל^g *Ibid. cap. 10.*
Debent ii qui Tribunalibus Israeliticis praesunt praeficere Iudices Profelytis illis Domicilii, ut secundum jura illa Noachidarum jus eis dicatur, ne quid detrimenti capiat humana societas. Pro eorum verò arbitrio, idem est, siue Iudices hosce constituent ex ipsis ejusmodi Profelytis, siue ex Ebraeis. Sexus autem ita ratio heic habenda erat, ut foemina in Judicem eis ritè apud Ebraeos praefici nequiret; quod neque ex jure Ebraeis civili regulariter^h admissum. *Videsis Sopher Shalcheleth fol. 144. & Petr. Fabrum Semestr. lib. 3. cap. 14.*
 Idem Maimonides disertè לא תדון אשה להם *Faeminae eis jus dicere non licuit*ⁱ. Cum verò ex Ebraeorum jure civili, tres minimum Judices ferè semper de causis cognoscerent civilibus seu pecuniariis, de capitalibus verò nunquam pauciores viginti tribus (quod ex titulo Sanhedrin liquet) cumque omnia, ut statim ostenditur, judicia poenalia, ob violatum à Noachide jus Naturale, Ebraeis in usu capitalia essent; pro libitu nihilominus praeficientium, ita Judicum heic numerus variabat, atque ab eo, qui ex jure Ebraeorum civili exigebatur, diversus erat, ut etiam unicus sufficeret. Quod itidem de Testibus dicendum; quorum tamen in admissione, sexus etiam ratio ita habita, ut foemina, quemadmodum ex Jure Israelitico, excluderetur. Maimonides^k, וכן נהרג בעד אחד ובדן אחד בלא התראה, ועל פי קרובים אבל לא בעדות אשה *Noachides ultimo afficitur supplicio ex sententia Iudicis unici atque ex unici testis testimonio, idque sine Praemonitione atque testimonio propinquorum* (quod in Judiciis Israeliticis seu merè civilibus^l non est admissum) *Minimè verò ex testimonio faeminae.* Atque ex hoc Judiciorum, juxta jus Noachidarum atque illud quod Ebraeorum civile est, discrimine interpretantur illud quod ex Gemara Babylonia superius^m affertur de Praecepto de Judiciis adjecto in Mara, praeter illud Noachidarum. *Gloss. Talmud. ad tit. Sanhed. cap. 7. fol. 56 b.*
 Scilicet נצטוו ישראל במרה להיורת דנין בסנהדרין של עשרים *praeceptum fuisse Israelitis in Mara ut judicia (capitalia) exercerent*

cerent in Tribunalibus XXIII virorum &c. quod legitur in Glossa Talmudica ubi etiam adjicitur Pluralitatem testium atque Præmonitionem tunc temporis, velut jura Israelitis singularia, accessisse; adeoque aliam Judiciorum formulam, aliaque judicia præceptis anterioribus tunc, in Ebræorum tantum usus, adjecta. Ut verò in Judicum & Testium ratione hujusmodi habebatur inter Noachidarum & Ebræorum jus discrimen, ita etiam in Poenis diversitas. Nam capitalem quæ gladio infligebatur, ad Noachidas ex suo jure heic reos attinere^o volunt. Neque quid à Noachide contra jus suum Naturale commissum non ultimo id genus supplicio, ex more, qui ibi receptus, puniendum. Sed quæ de Judiciis ac Poena heic dicta sunt intelligenda tantum de Septem præceptorum seu Juris Naturalis Illustrioris, non de Minorum seu Obscuriorum capitis alicujus violatione. Neque enim de hisce cognoscebat Tribunalium aliquod. Sex igitur illa Incestus genera cunctis hominibus à rerum initiis (ut supra traditum est) interdicta, uti etiam Cultus Extraneus, Maledictio Numinis, Homicidium, Furtum, Esus membri animalis viventis (nec disparis juris voluere esse aliqui, ut ostensum est, esum sanguinis) & præceptum hoc de Judiciis (quà sive obedientia civilis, sive, ubi ex federe seu indultu liceret, Judicum seu Magistratum constitutio eo innueretur) Poenam habebant Mortis ex recepto apud Ebræos juris Gentium usu adjectam. Quæ etiam ex Tribunalium, quæ diximus seorsim & Profelytorum Judiciis per se præstitutorum sententia, gladio irroganda, qualis Poena, ex jure Ebræorum sibi civili atque ordinario non cuiquam, præter homicidam, ob horum aliquod commissum infligebatur. Sed aut Vivicrematio aut Strangulatio aut Lapidatio; idque tantum in prioribus quatuor generibus. Sed Profelytorum Domicilii supplicium heic in cunctis parile, id est ultimum. Adeoque tria etiam posteriora, Furtum scilicet, Esus membri animalis viventis, atque id quod contra præceptum de Judiciis committeretur, in Profelyto Domicilii sic puniebatur. Quæ interea ex Jure Israelitico & usu ipsis civili aut compensatione damni, dupli, quadrupli aut quintupli, aut verberibus tantum plecti solita. Proprium scilicet sibi & Profelytis Justitiæ

* Vide Gem.
Babyl. ad tit.
Sanhed. cap.
7. fol. 57 b. &
cap. 8. fol. 71 b.
& Maimon.
halach. Me-
lakim cap. 9.

Jus illud erat, etiam à Numine præscriptum. Juris autem Noachidarum caput, Numen pariter autorem, ut supra ostensum est, esse voluere; quâ scilicet in ipsis interdicta præceptave habentur. Poenarum verò genera quibus coercerentur homines contrà committentes sive graviora sive leviora, tum pro eorum qui jure illo uterentur consensu & indole, tum pro variis, Personarum, Loci, Temporis circumstantiis præstitui potuisse. Idque ex mente Præcepti hujus universalis de Judiciis. Unde & ipsi ultimum adjecere supplicium Tribus illis Noachidarum juris Capitibus, ob quæ tamen violata ex Jure ipsorum civili seu Israelitis proprio nemo morte puniendus. Nimirum ne salutare satis reipublicæ seu humanæ apud ipsos societati medicamen deesset, pro eorum arbitrio quibus suprema in legibus superinducendis potestas erat, sive gravius quomodolibet cunque sive levius, ut rerum diversitas exigebat, Poena genus sceleribus & delictis constitui fas existimabant. Quale quidem receptissimi Orbis Christiani etiam mores luculentè docent; tametsi nec defuerint in scholis nostris viri subtilissimi ^P, qui ne Furtum quidem simplex morte punire fas esse contenderint. Quorum sententiam tam Ebraicæ in Judiciis ex Jure Gentium exercendis Reipublicæ, quàm Christiani orbis consensus palàm impugnat. Ideò autem mortem Profelytis Domicilii reis Gladio inferri volebant, puto, Ebraei, quia præ cæteris ultimi supplicii generibus, illud Turpius existimarent. Id colligo ex his Misnæ⁹ verbis. מצות הנהרגין היו מתיזין את ראשו בסייף כדרך שהמלכות עושה ר' יהודה אומר ניוול הוא זה אלא מניחין את ראשו על הסדן וקוצץ בקופיץ אומר לו אין מיתה מנוולת מא

Ex instituto de ultimo supplicio afficiendis (nec tamen lapidatione, vivicrematione, aut strangulatione) *Caput damnati amputabatur gladio; quemadmodum jussu regio fieri solet. Sed turpe hoc esse ajebat R. Iehuda qui voluit potius ut caput stipiti impositum securè præsecaretur; cui responsum est, turpius hoc genere mortis esse nullum.* Atque ita demum se habuit usus, ex jure Gentium, forensis, quoties in Jus vocaretur Profelytus Domicilii aut Noachides in ditione Israelitica ob Juris aliquod Naturalis caput simpliciter violatum; nullâ juris Civilis seu quod Israelitis proprium esset, ratione

^P Scot. in sent.
4. dist. 15. q. 3.
^E Vide ss
Alex. Alenf.
part. 3. quest.
47. membr.

⁹ Tit. Sanhe-
drin cap. 7.

commistâ. Id interea verum est, non defuisse qui Strangulationem, Poenam Gentilium^r in ditioe Israelitica capitalem fuisse traderent. ^r R. Manasse in Gem. Bab. ad tit. Sanhed. cap. 7. fol. 56 b. ^r Sed refragatur Talmudicorum turba, nisi de Poena coitus ex jure ut jus Israeliticum, non, ut illi docent, juxta Naturale seu Noachidarum, ^r cap. 8. fol. 71 b. ^r & vide ibi glossas. ibi migraret, dictum capias; qua de re capite proximo. De nefandi autem bestiae coitus Noachide reo aiunt; eum tantum morte fuisse puniendum, non item bestiam, tametsi jus Ebraeis ipsis Civile aliud esset; qua de re supra^r etiam monuimus, uti item de Noachide^r in transgressionem sui juris vi adacti. Alia subinde in superioribus libris occurrunt, quæ huc spectare meminerit lector.

^r Lib. 1. cap. 4. pag. 55.
^r Lib. 2. cap. 21. pag. 254.

CAP. VII.

De Judiciis quibus in ditioe Israelitica suberant Profelyti Domicilii ob Jus ibi Gentium, seu quod Naturale non habebatur, violatum. Poenæ Singulares Profelyto ejusmodi ob Sponsæ Ebraicæ (qualis in jure Noachidarum non agnita) coitum, irrogandæ. Profelytus Domicilii reus & dein Justitiæ Profelytus factus. Minor, Surdus, Mentis inops. Profelytus Justitiæ Judiciis penalis, ex Jure Israelitico exercendis, præesse rite nequibat, nedum Profelytus Domicilii.

Consideratio heic altera est, de Judiciis quibus suberat Profelytus Domicilii aut Noachides in ditioe Israelitica, ob juris alicujus Gentium ibi, sive Imperativi sive Interveniens, capitis violationem. Ex eis quæ libro secundo & sequentibus occurrunt palam fit, Profelyti Domicilii conditionem fuisse ejusmodi, ut quamplurima ei non permissum sit facere quæ tamen Israelitis imperata; nec quidem ultrò ritus aliquos, velut jure sibi extra sui seu Naturalis corpus ejusve Appendices, superinducto observare. Sic nihilominus ut obligaretur interea jure Gentium tum Imperativo tum Interveniens, id est tum sacro quodcumque ad Profelytorum Domicilii regimen attineret, tum eo quod ab Ebraeis ipsis ejusmodi regimini superinductum est. Quoties autem in eorum quempiam ob Juris aliquod, quale diximus, Gentium caput violatum agi oportuit, etiam, pro libitu eorum qui rebus præ-

præessent, sive in tribunal Profelytorum Domicilii regimini seorsim positum, sive in Israeliticum aliquod ordinarium evocandus erat, ibique sive absolvendus sive damnandus Poena Israeliticâ, seu ex Jure solummodò Ebraeorum seu civili (nisi dicas hoc ita in jus Gentium migrasse) institutâ. Sic tamen ut Judex etiam heic Unicus, Unicus item Testis sufficeret, nec Præmonitionis ratio (ut in Judiciis merè Israeliticis) omninò haberetur. Quæ de Profelyto Domicilii Imaginem faciente, Lucum plantante, Sabbatum observante, id genus reliquis, libris in superioribus dicta sunt, heic recolantur, utpote quæ modo jam memorato in judicium deducenda. Sed insigne præ aliis est, ad hanc rem, id quod habent Talmudici de singulari ob illicitum concubitûs unicum genus Profelyti Domicilii Poena quæ ex Juris Israelitici & Noachidarum discrimine orta est. Nimirum ex ostensis libro quinto liquet, Alienæ uxoris, post domum deductionem scilicet ac matrimonium coitu inceptum firmatumque, concubitus planè adulterium fuisse tam ex Jure Noachidarum quam ex Jure Israelitico. Unde evenit, ut adulterii ejusmodi reus, sive in foemina Gentili sive in Israelitica, Profelytus Domicilii, Poenam subiret gladii ex sententia fori id genus hominibus constituti, ut capite dictum est superiori. Talmudici^u; *אם בא על אשה ישראל אחר שנבעלה הרי זה כמו שבא על אשה גוי חבירו ויהרג בס"ף* *Si Noachides concubuerat cum uxore Israelitæ postquam coitus matrimonium secutus esset, idem (quantum ad adulterii interdictum spectat) fecerat perinde ac si cum Gentilis uxore coiverat, & gladio puniendus erat.* Nempè in jus simpliciter Noachidarum sic commiserat. Non item, si id fecerat, antequam maritus cum sponsa coiverat. Nam ex jure Noachidarum seu Naturali, citra coitum ne quidem uxor juxta Talmudicos, habebatur ea, quâcum quis matrimonium contraxerat, ut fusiùs libro ostenditur quinto. Jure^x autem Israelitico etiam ex sponsalibus citra deductionem, citra coitum, uxor fiebat^x; qua de re plura nos in Uxore Ebraica. Et si quis cum sponsa ejusmodi aliena concubisset, utrique ex jure Israelitarum civili Lapidatione puniebantur^y, ante scilicet tam deductionem quàm coitum mariti; post deductionem verò & citra

^u *Maimonid. halach. Melakim cap. 9.*

^x *Deut. 22. Ec.*

^y *Gem. Bab. ad tist. Sanhedrin cap. 7 f. 57 b. Maimonides hal. Isuri Biaz. 1.*

coitum, Strangulatione, ut adulteri alii; excepto ubi sponsa esset filia Sacerdotis, quæ ex disertis legis² sacra: verbis comburenda. Unde & sponsam qualem diximus, scilicet מאורסה שאין נכנסה לחופה⁹ uti vocant, id est *sponsam quæ nondum in thalamum deducta est*, volunt Christiani scriptores aliqui fuisse adulteram illam, ad quam attinere legem de lapidatione innuunt Scribæ & Pharisei in Evangelio^a. Si igitur Noachides seu Profelytus Domicilii id quod Adulterium ex jure tantum Israelitico, non Noachidarum, censetur, in sponsa qualem diximus commisisset, ex jure simpliciter suo in jus vocari nequibat. At verò ex jure cui ratione Domicilii, pro arbitrio eorum qui ibi rebus præerant, suberat, juxta exitum judiciorum Israeliticorum puniebatur, non gladio; sed si reus ante tam deductionem quàm coitum mariti, lapidatione; si post deductionem & ante coitum, strangulatione. Nec rarò aiunt מיתה האמורה⁹ *simplex mortis seu ultimi supplicii Pæna in lege*^b *Strangulationem denotat.* Gemara Babylonia^c; בן נח בא על עריות ישראל נידון בדיני⁹ על עריות ישראל נידון בדיני נח נידון בדיני בדיני בן נח נידון בדיני בן נח ואנו אין לנו אלא נערה המאורסה ונחשב נמי נכנסה לחופה⁹ ואלא נבעלה⁹ *Noachides seu Profelytus Domicilii reus Turpitudinis seu Concubitus ex Iure Israelitico damnati judicatur Iudicio Israelitico, concubitus ex Iure Noachidarum, judicio Noachidis seorsim præstituto.* Nec quidem heic nobis proprium est quidquam præter speciem illam de virgine desponsata, idque tametsi ea in thalamum deducta fuerit, nondum cum sponso coiverit. Huc spectat locus egregius in Gemara Hierosolymitana^d, ubi Rabbi Jona; איש מה תל איש איש אלא להביא את הגוים שבאו על עריות האומות שידונו בדיני האומות ואם באו על עריות ישראל שידונו אותם בדיני ישראל אמר ר' אלעזר מכולם אין לך אלא ארוסת ישראל בלבד שאם בא על ארוסת גוים פטור אם בא על ארוסת ישראל חייבין במה הוא מתחייב בדיניהם בדיני ישראל אין תימר בדיני ישראל בשני עדים ובעשרים ושלשה דיינים זו נהתרייה ובסקילה ואין תימר בדיניהן בעד אחד ובדיין אחד ושלם בהתרייה ובסיף *Quid hominis nomine denotatur?* verba fiunt de loco illo sacro, ubi interdictorum de illicito concubitu^e habetur exordium) *sensus est, ut iteratione*

^a *Levitic. 21.*^a *D. Ioann. cap. 8. 5.*^b *Vide Levit. 20. 10.*^c *Ad rit. Sanhedrin cap. 7. fol. 57 b.*^d *Ad tit. Kidoshin cap. 1. fol. 58. col. 2. § 3.*^e *Levitic. 18. 6.*

ratione vocabuli hominis, etiam ipsi Gentiles innuerentur; ita scilicet ut quotquot eorum commiserint in interdicta de Illicito concubitu, quo generi humano interdictum est, judicia subeant quæ ad gentes seu Noachidas seorsim attinent. Si verò commiserint in interdicta de concubitu Israelitis illicito, judicia subeant quæ attinent ad Israelitas, quorum in numero monuit Rabbi Eliezer esse illud tantum quod est desponsa Israelita, nondum nupta (qualis illa fuerit jam diximus) Adeò ut si concumbat cum ejusmodi sponsa, judicii fit reus, si verò cum sponsa Gentilis (id est, ut antè ostenditur, ea quæ cum nondum concubitus perfecit sed consensus tantum inchoavit matrimonium, juxta jura Noachidarum seu simpliciter, ut volunt, Naturalia) reus non omninò sit. Verum quidem est ob coitum sponsa Israelita, damnandum esse. Ceterum an judicio Israelitico an judicio Noachidis proprio? si dicas judicio Israelitico, binis opus est testibus & XXIII viris qui judicent, etià & præmonitione, & Pæna est Lapidatio. Si verò dixeris, judicio Noachidis proprio, unicus tantummodo sufficit testis, unicus Index, idque absque præmonitione.

Et Pæna est gladio irroganda. Quin & Maimonides^f; אין בן נח^f Hal. Melakim cap. 9. חייב על אשת חברו עד שיבא עליה כדרכה אחר שנבעלה אבל & 10. Vide מאורסה או שנכנסה לחופה ולא נבעלה אין חייבין עליה שנאמר Mos. Mikor. והיא בעולת בעל במה דברים אמורים בבן נח שבא על בת נח prec. affirm. מבל גוי הבא על הישראלית בין כדרכה בין שלא כדרכה חייב ואם 122. היתה נערה מאורסה נסקל עליה כדיני ישראל בא עליה אחר שנכנסה Noachides alterius לחופה ולא נבעלה הרי זה בחנק כדיני ישראל Noachidis uxoris concubitùs nomine reus non erat, nisi more consueto cum ea concubisset, idque etiam post Sponsi coitum. At verò ob sponsa, aut domum seu in thalamum deducta, quacum nondum sponsus coiverat, coitum rei non habiti sunt Noachida. Iuxta illud quod dictum est^g (de Sara Abrahamæ uxore) & cum ipsa maritus con-^g Genes. 20 3. cubuit (ubi uxorem ejus esse, Abimelecho coelitùs sic innuitur) Quæ sic dicta interim intelligenda sunt, ut de Noachide cum fæmina Gentili seu sui generis coeunte rem capias. Si verò cum Israelitide coiverat sive more consueto sive præpostero reus habebatur. Et si ea esset virgo desponsata (necdum in thalamum deducta) lapidabatur

batur ille juxta judicii Israelitici exitum. Si in thalamum deducta, nec dum amplexibus Venereis excepta, Strangulatione puniebatur juxta etiam Judicii Israelitici exitum. Ita ut inter se Noachidæ in ditione Israelitica sui planè seu juxta Ebræos Naturalis juris fruerentur circa contractus conjugales libertate; unde nec uxor ipsis erat quæpiam ante coitum. Quæ de re consulas librum quintum. De Profelytis autem Domicilii reis ac postmodum in ritus

^a Maimonid. hal. Melakim cap. 10. & Gemar. Babylon ad tit. Sanhed. cap. 7. & Hierosolym ad tit. Kiddushin. cap. 1. fol. 58. col. 3.

Judaicos transeuntes ad hunc modum statuunt^b. בן נה שבירך את השם או שעבד עבודה זרה או שבא על אשת חברו או שהרג חברו ונתגייר פטור הרג בן ישראל או שבא על אשת ישראל ונתגייר חייב והורגים אותו על בן ישראל והונקין אותו על אשת ישראל שבעל Noachides qui nomen Domini sanctissimum blasphemasset aut idolum coluisset aut in Noachidis alterius uxore adulter fuisset & dein Profelytus justitiæ fuisset factus, in judicium vocandus non erat, sed liber. (Nam ob hæc crimina in Gentilismo commissâ puniendus erat solum juxta ordinem & exitum Judiciorum quæ Profelytis Domicilii seorsim propria fuere, nec in Profelytos Justitiæ magis atque in Originarios exercenda) At verò si Israelitam occiderat, aut cum Israelitæ uxore concubuerat, dein Profelytus Justitiæ factus, Gladio quidem plectendus erat ob homicidium (ut antè, nam & ea Poena homicidii ex Jure Ebræis civili) sed Strangulatione ob adulterium Scilicet non jam gladio quo ob adulterium jure Noachidarum interdictum, erat puniendus, dum Profelytus erat Domicilii, sed Poenâ Israelitarum civili. Ita Profelytorum Justitiæ crimina ejusmodi ante Profelytismum, sive in compares seu Noachidas sive in Numen ipsum commissâ, ex ipsa in ritus Judaicos transitione dilui voluere. Non item quæ in Israelitas, tametsi velut denuò natos nec ante in lucem editos eos aliàs haberent, ut ostensum est libro secundoⁱ. Aiunt^k etiam Gentilem, qui percussit

ⁱ Cap. 5.

^k Maimonid. hal. Chobal Wemazik cap. 5. & hal. Melakim c. 10.

rat Israelitam, morte fuisse meritò puniendum, nec tamen ita puni-
tum. Adjiciunt item עונשין מהן לא קטן ולא הרש ולא שוטה non puniebatur ex Gentilibus quisquam Minor, surdus, aut mentis inops, quoniam hi minimè fuere filii Præceptorum, id est, ad quos præcepta satis attinerent. Prætereundum

^l Ibidem.

autem

autem non est, tametsi Profelytis Domicilii ut capite superiori dictum est, ritè potuere fieri Judices qui sibi congeneres, ex Jure Noachidarum solum, judicare possent, adeoque tam Profelyti Justitiæ quàm Ebræi, nihilominus Judiciis Poenalibus ex jure Israelitico seu Ebraorum civili exercendis rite præfici ne Profelytos quidem Justitiæ, nedum Domicilii, potuisse; qua de re item dictum est libro quinto^m.

^m Cap. 20.

C A P. VIII.

De Judiciis Extraordinariis sive ubi Ebræus aut Gentilibus binis aut Ebræo & Gentili arbiter receptus esset, sive ubi Ebræis orirentur cum aliis Gentibus actoribus, veluti Africanis, Ægyptiis, Arabibus, sive de Territoriis sive de bonis aliis controversiæ.

QUæ verò hætenus de Judiciis forensibus apud Ebræos explicata sunt, ad Judicia attinent, sive juxta Jura Noachidarum sive in Profelytorum Domicilii regimine exercenda, Ordinaria. De aliis etiam, quæ Extraordinaria voco, leguntur nonnulla in Ebraorum commentariis, quæ, quoniam eorum sententiam de Jure, cum Gentilibus etiam nondum in Profelytorum Domicilii numerum nec in suam potestatem receptis, agendi aliquantulum aperit, prætermittere heic visum non est. Horum alia sunt de Judiciis ubi ex Gentilium litigantium compromisso Ebræus arbiter seu Judex fieret. Alia de aliarum cum Ebræis Gentium litibus, sub judice cui in utrosque potestas, agitis. Ubi ex compromisso Ebræus arbiter fiebat, tam actore quàm reo Gentilibus, ex Jure Noachidarum omninò controversiam fuisse aiunt dirimendam. At si pars altera esset Ebræus, ita ab arbitro ferendam sententiam, ut secundum illud Jus sive Israeliticum sive Noachidarum, quod in causa Ebræo utilius esset, pronuntiaret. Maimonidesⁿ, ⁿ Hal. Melakim cap. 10.

ישראל וגוי שבאו לפניך לדון אם יש זכות לישראל בדיניהם דנין לו
בדיניהם ואומרים לו כך דיניכם ואם יש זכות לישראל בדינינו
דנין לו דין תורה אומרים לו כך דינינו ויראה לי שאין עושין כן לגר
Si Ebraus & Gentilis in te
velut

velut arbitrum compromittant, & commodius fuerit Ebræo, ut causa ex Noachidarum jure decidatur, eo Iure utendum est, ac Gentili dicendum, sic exigit jus vestrum. Si commodius fuerit Ebræo, ut causa ex jure decidatur Israelitico, eo utendum est jure, atque Gentili itidem dicendum, ita exigit Nostrum jus. Quod tamen, ut mihi videtur, minimè faciendum, ubi Gentilis ille fuerit Profelytus Domicilii, qui perpetuò (nisi ubi in juris Israelitici capita illa aliquot, quæ superius memorantur, commiserit) secundum jus Noachidarum judicandus est. Litium autem sub Judice, cui tum in Ebræos tum in alias, quæ actione uterentur, Gentes potestas erat, agitarum Historiolæ occurrunt in Talmude Babylonio, quarum ne vestigium, ni fallor, in vetustis Scriptoribus sive Græcis sive Latinis repertum. Reverentiam atque munificentiam singularem, quâ erga Jaddum Pontificem omnesque Hierosolymis Ebræos etiam & totam ubique Gentem usus est Alexander Magnus Ebræos in suam potestatem recipiens^o, enarrat Flavius Josephus, uti & eum sequuti non pauci. Sed de Judiciis ejus seu litibus coram eo institutis, actoribus aliis gentibus, Ebræis verò reis, nihil memorant. Triplicem tamen in Ebræos, illo Judice, Litem institutam scribunt Talmudici atque disceptatione agitatam fuisse. Primam ab Africanis, Secundam ab Ægyptiis, Tertiam ab Ismaelitis seu Arabibus atque posteris Keturæ. Africani, ut posterii Cananæorum, qui sub Josuæ tempora è Terra Canaan bello pulsi in Africam migrarant (& ea de re certè expressum fuisse in veteri apud Africanos in Provincia Tingitana, inscriptione testimonium tradit Procopius^p; & recole heic quod supra^q de Josuæ belli in eos denuntiatione memoratur) hæreditatem avitam repetebant. Ex jure successionis in Abraham Bona seu Familiæ erciscundæ, agebant Ismaelitæ & Keturæ posterii. Et demùm Ægyptii, veluti certi conditione petebant restitui sibi aurum & argentum quod Ebræis ex Ægypto profecturis^r ipsorum majores mutuò dederant. Advocati Ebræis munus præstitisse aiunt Gibeah Ben Pesisa, dictum item Ben Kosam^r Jurisconsultum celeberrimum, atque ejusmodi exceptionibus, sedente pro Tribunali Alexandro, usum esse, ut actores replicationes quibus exceptionum vim refelle-

rent

^o *Archæolog.*
lib. 11. c. ult.
Ἐν αὐτῷ
αὐτῷ lib. 2. c.
21.

^p *De rebus*
Vandalicis
lib. 2.

^q *Lib. 5. cap.*
13.

^r *Exod. 11. 2.*
Ἐ 12. 36.

^r *Abraham*
Zacuth in
Sepher Ju-
chasin. fol. 13.
b.

rent frustra quærentes causis planè caderent, & prædia atque vineas, quas, ex certa evictionis spe, vi occupaverant, derelinquentes pudæfactique recederent. Verba Gemaræ Babylonæ subjungo

*Ad rit. San-
hedrin cap.
II. fol. 91a*

כשבאו בני אפריקא לדון עם ישראל לפני אלכסנדרוס מוקדון אמרו לו ארץ כנען שלנו היא דכתיב ארץ כנען לגבולותיה וכנען אבוהון דהנהו אינשי חוה אמר להו גביה בן פסיסא לחכמים תנו לי רשות ואלך ואדון עמהן לפני אלכסנדרוס מוקדון אם ינצחוני אמרו הדיוט שבנו נצחתם ואם אני אנצח אותם אמרו להם תורת משה נצחתכם ויתנו לו רשות הלך ודן עמהם אמר להם מהיכן אתם מביאין ראיה אמרו לו מן התורה אמר להן אף אני לא אביא לכם ראיה אלא מן התורה שנאמר ויאמר ארור כנען עבד עבדים יהיה לאחיו עבד שקנה נכסים עבד למי ונכסים למי ולא עוד אלא שהרי כמה שנים שלא עבדתונו אמר להם אלכסנדרוס מלכא חזירו לו תשובה אמרו לו תנה לנו זמן שלשה ימים נתן להם זמן בדקו ולא מצאו תשובה מיד ברחו והניחו שדותיהן זרועות וכרמיהן כשהן נטועות ואותה שנה שביעית היתה שוב פעם אחת באו מצרים לדון עם ישראל לפני אלכסנדרוס מוקדון אמרו לו הרי הוא אומר וה' נתן את הן העם בעיני מצרים ושאלום תנו לנו כסף וזהב שנטלתם ממנו אמר גביהא בן פסיסא לחכמים תנו לי רשות ואלך ואדון עמהן לפני אלכסנדרוס אם ינצחוני אמרו להם הדיוט שבנו נצחתם ואם אני אנצח אותם אמרו להם תורת משה רבינו נצחתכם נתנו לו רשות והלך ואמר להן מהיכן אתם מביאין ראיה אמרו לו מן התורה אמר להן אף אני לא אביא לכם ראיה אלא מן התורה שנאמר ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים שלשים שנה וארבע מאות שנה תנו לנו שכר עבודה של ששים ריבוא ששיעבדתם במצרים שלשים שנה וארבע מאות שנה אמר להן אלכסנדרוס מוקדון חזירו לו תשובה אמרו לו תנו לנו זמן שלשה ימים נתן להם זמן בדקו ולא מצאו תשובה מיד הניחו שדותיהן כשהן זרועות וכרמיהן נטועות וברחו ואותה שביעית היתה ושוב פעם אחת באו בני ישמעאל ובני קטורה לדון עם ישראל לפני אלכסנדרוס מוקדון אמרו לו ארץ כנען שלנו ושלכם וכתוב אלה תולדות ישמעאל בן אברהם וכתוב אלה תולדות יצחק בן אברהם אמר להן גביהא בן פסיסא לחכמים תנו לי רשות ואלך ואדון עמהן לפני אלכסנדרוס מוקדון אם ינצחוני אמרו הדיוט שבנו נצחתם ואם אני אנצח אותם אמרו לו תורת משה רבינו

Rrrrr

נצחתכם

נצחתכם נתנו לו רשות הלך ודן עמהן אמר להם מהיכן אתם
מביאין ראיה אמרו לו מן התורה אמר להן אף אני לא אביא ראיה
אלא מן התורה שנא' ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק ולבני
הפלגשים אשר לאברהם נתן אברהם מתנות אב שנתן אגטין
לבניו בחייו ושיגר זה מעל זה כלום יש לזה כלום על זה

Cum adessent Africani, ut litigarent cum Israelitis coram Alexandro Macedone, asserentes Terram Canaan suam esse eo quòd etiam
Num. 34. 2. scriptum reperiatur "Terram eam ac Terminos ejus & Canaan dici,
qui fuerat eorum pater, rogavit Gibeah Ben Pesisa potestatem à sa-
pientibus ut Advocati munus patrie præstaret coram Alexandro
Macedone. Quod si, inquit, ipsi vicerint, integrum erit vobis re-
spondere, illos privatum ex Israelitis tantum vicisse. Si verò ego
vicero, respondendum erit, Legem Mosis eos vicisse. Datâ ei potesta-
te abiit & litigavit cum eis. Rogavit eos undenam peterent Ar-
gumentum. Responderunt ex Lege. Quibus ille, etiam ego neuti-
quam argumentum asseram contra vos aliunde quàm ex lege peti-
G. nes. 9. 25. tum. Scriptum illic est, inquit, Maledictus^x Canaan, servus servo-
rum erit ille Fratribus suis. Vbi servus res acquisiverit, cujusnam
est ipse servus? cujusnam res ejus? Quin vos insuper quot annis
jam nobis minimè serviistis? Alexander Rex jubet eos responsum
dare. Cui illi, da quæso nobis moram tridui; quâ indultâ frustra
responsum quærebant. Vnde aufugere relinquentes agros suos se-
minatos & vineas plantatas. Id quod anno contigit Sabbatico.
Rursus aliquando venerunt Aegyptii ut litigarent cum Israelitis co-
ram Alexandro Macedone, cui ostenderunt à Mose dictum, Deum
Exod. 12. 36. dedisse^y gratiam populo in oculis Aegyptiorum, ut postulata concede-
rent eis, seu mutuo darent quæ ipsi peterent. Reddite igitur, in-
quiunt, argentum & aurum quod à nobis abstulistis. Petit à sapien-
tibus potestatem Gibeah Ben Pesisa, ut ipse Advocati munus, in hoc iti-
dem judicio, patrie præstaret coram Alexandro. Et inquit, si vi-
cerint ipsi, integrum erit vobis respondere hominem è vobis privatum
ab eis victum duntaxat esse. Si verò ego vicero, respondendum erit
ipso à Lege Mosis Magistri nostri victos. Potestate ei datâ abiit &
cum eis in Iudicio egit. Rogavit igitur eos unde peterent Argumen-
tum.

tum. Responderunt ex lege. Subjungit ille, etiam ego ex lege tantum argumentum contra vos petam. Illic scriptum reperitur^z, ^{Exod. 12. 40.} Habitatio autem filiorum Israel, qua manserunt in Aegypto, triginta fuerunt anni supra quadringentos annos. Reddite igitur nobis Mercedem Opera sexaginta^a Myriadum qui per annos CCCCXXX in^a ^{Ibid. comm.} Aegypto vobis serviebant. (Scimus hunc annorum numerum non^{37.} ab ingressu in Aegyptum, sed à peregrinatione Abrahamæ prædictâ^b ^{Genes. 15. 13.} tum Chronologis^c Ebraeorum, tum aliis, putari; qua de re heic ^{Et vide Act. Apost. 7. 6.} non est locus disputandi) Iussit Aegyptios Alexander responsum ^{Epist. ad Galat. 3. 17.} huic argumentodare. Illi verò tridui morâ impetratâ, frustra quærebant responsum, unde relictis agris seminatis atque vines confitis^c ^{Seder Olam Rabba & A. braham Ben David in Kabala vide Rabbi Eliazer in Pirke cap. 48.} aufugerunt. Rursus aliquando venerunt Filii Ismael seu Ismaelitarum Alexandro Macedone. Asserebant ei, Terram Canaan esse tam ipsorum quàm Israelitarum, velut cohæredum; Etenim tam scriptum reperiri^d, ^{Gen 25. 12.} Hæ sunt Generationes Ismael Filii Abrahamæ, quam ^{Ibid. comm. 19.} hæc sunt generationes Isaac filii Abrahamæ. Petitt igitur à sapientibus potestatem sibi dari Gibeah Ben Pesisa, ut Advocati munus patriæ heic etiam præstaret. Adjectis quæ in causis binis prioribus subjungerat, potestas ei data est. Abiit & cum eis egit in Iudicio. Rogat igitur unde sumerent argumentum. Dicentibus illis è lege, etiam & ego inquit è Lege tantum argumentum asseram. In ea autem dictum est, Et dedit Abraham omne quod habuit Isaaco, & filiis Concubinarum quæ fuere Abrahamæ dedit Abraham Munera. ^{Genes. 25. 5.} Vbi Pater, dum vixerit, instrumenta filiis dederit, quibus nolle se testatur ut Bona sua inter se dividant, & alterum emiserit altero ditio-
torem, Prærogativam alterius alter jure minuere nequit. Quin in Beresith Rabba^f, actiones totidem à populis illis coram Alexan-^{Parash. 61. fol. 68. col. 2a} dro adversus Ebræos institutæ, sed diversimodè narrantur. Verba sunt; בימי אלכסנדרים מקדון באו בני ישמעאל לעורר על ישראל על הבכורה ובאו עמהם שתי משפחות רעות כנענים ומצרים אמרו מי הולך ודן עמהן אמר גביעה בן קוסם אני הולך ודן עמהם אמרו לו הזהר שלא תחליט להם את הארץ אמר אני הולך עמהם אם נצחת אותם הרי מוטב ואם לאו אתם אומרים מה הגרוע הזה

שיער עלינו הלא ודן עמהם אמר להם אלכסנדרוס מקדון מי תובע
 מיד מי אמרו ישמעאלים אנו תובעים מידן ומתורתן אנו באים עליהם
 כתיב כי את הבכור בן השנואה יכיר וישמעאל בדין שיטול פי שנים
 אל גביעה בן קוסם אדוני המלך אין אדם עושה מה שהוא רוצה לבניו
 אמר לו הין ואל והכתיב ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק אמרו לו
 והיכן שטר שילוח שהילק בין בניו אל ולבני הפילגשים אשר לאברהם
 נתן אברהם מתנות ונסתלקו משם בבושת פנים אמרו כנענים מתורתן
 אנו באים עליהם בכל מקום כתיב ארצה כנען ארץ כנען יתנו לנו את
 ארצנו אל גביעה בן קוסם אדוני המלך אין אדם עושה לעבדו מה
 שהוא רוצה אל הין אמר והכתיב ארור כנען עבד עבדים וגו' הרי
 הארץ שלנו והם עבדים לאדוני המלך ונסתלקו משם בבושת פנים
 אמרו מצרים מתורתן אנו באים עליהם ששים ריבוא יצאו מאצלינו
 טעונים כלי כסף וכלי זהב וכתיב וינצלו את מצרים יתנו לנו את
 כספנו ואת זהבנו אמר לו גביעה בן קוסם אדוני המלך ס' ריבוא
 בני אדם עשו אצלם רדו שנים מהם כספים ומהם זהבים שנוטלים
 כשטרן דינר ליום ישבו פילוספים וחשבו ולא הגיעה לק שנה עד
 שנמצאת ארץ מצרים לטימון ונסתלקו משם בבושת פנים
 Tempore Alexandri Macedonis, venerunt Ismaelita, ut cum Israeli-
 tis litigarent de Primogenitura. Cum illis veniebant item binae
 familiae improbae Cananai & Aegyptii. Consilio inito, quisnam Ad-
 vocati munus illis litibus praestaret, dixit Gibeah Ben Kosam, ego ibo
 & in iudicio agam cum illis. Ei responsum est, cave ne Terra eis
 velut evicta cedat. Ille vero, ibo & in iudicio agam. Si ipse vi-
 cero, beneferes habebit. Sin verò, integrum erit vobis dicere, quid
 nobis cum homuncione illo? Abiit & in iudicio egit cum illis. In-
 terrogante Alexandro undenam actores hi? illi undenam rei? Nos,
 inquiunt Ismaelita, petimus quod possident ipsi, idque juxta ipsorum
 legem. Proferimus in eos id quod scriptum^h est; sed filium odiosa
 agnoscet pro primogenito; unde Ismaeli jus erat ut duplicem sorti-
 retur hereditatis partem. Ad hac Gibeah Ben Kosam, Domi-
 ne mi Rex, inquit, nonne fas est cuique pro libitu suo cum filiis seu
 Liberis suis agere? Annuente Regi, ac scriptum est^l, inquit, & de-
 dit Abraham totam substantiam suam Isaaco. Illi verò, at ubi,
 inquiunt, est Instrumentum editum quo divisa est hereditas filiis
 ejus.

^h Ita exem-
 plar meum

Cracovia e-
 ditum. Sed

lego potius

רל, tum ob

similitudine

literarum

ו (ubi

hujus pars

superior ma-

ca fuerit)

tum quod

ו in Nu-

merorum de-

signatione

pro nihilo

planè, extra

mendum,

haberi pot-

est.

^h Deut. 21. 17.

^l Gen. 25. 5

6. Ad is lib.

de Successio-

nibus ad le-

ges Ebraorū

cap. 37.

ejus. Respondit ille, Et filiis Concubinarum quæ fuere Abraha dedit Abraham munera. Et pudoris causâ ulterius litigare volebant. Cananai verò; ex ipsorum lege contra eos ostendimus Terram ipsam passim nuncupari Terram Canaan, unde Terram quæ nostra est Nobis reddi petimus. Atqui iterum Gibeah Ben Kosam, Domine mi Rex inquit, nonne fas est cuique pro libitu suo cum filiis seu Liberis suis agere? Annuente Regi. At scriptum est^k, inquit, Maledictus Ca-^k Genes. 9. 25. naan, servus servorum erit ille fratribus suis. Ecce tibi Terra ipsa nostra est, atque illi sunt servi Domino meo Regi. Vnde etiam & hi ob pudorem ulterius litigare volebant. Aegyptii demum ita agunt. Debent nobis LX myriadas. Egressi enim sunt è regionibus nostris vasis argenteis & aureis onusti, juxta quod scriptum est^l & spolia-^l Exod. 12. 3. verunt Aegyptios. Reddant igitur nobis Argentum nostrum & Aurum nostrum. Respondit Gibeah Ben Kosam, Domine mi Rex, Sexaginta Myriades hominum [ex Ebræis] operas eis CCXXXVI, annos præstabant, partim in Auropartim in argento artificium exercendo. Pro Operarum igitur mercede abstulerunt Nummum sive Denarium [scu ejusce valorem] in diem. Inito autem à Peritis qui adessent computo, constitit ne centum quidem annos præteruisse à tempore quo primùm Aerarii usus in Aegypto comperiretur. Ob pudorem igitur ulterius nec hi litigare volebant. Vocabulum טמון seu טמון (quod planissimè è Græco sermone quo ταμειον aerarium denotat in Orientem, ut fieri amat, migravit) interpretatur heic Isa-^m Gideffs Baal char Ben Netphaliⁿ אוצר שכר העבדות Thesaurum Mercedis servi-ⁿ Aruch. in טמון zii, servitutis, seu operarum. Sensus videtur; plusquam mille ac-ⁿ In Commen- centum annos ab Exitu ex Aegypto tunc præteruisse, nec tamen cen-ⁿ tavis ad ci- tum annos à tempore quo Aegyptiis usum fuisse constaret ærarii un-ⁿ tatum locum de operarum merces præstaretur; adeoque nihil illis probationis & Beresith mansisse, unde se Ebræis mercedem aliter solvisse asserere possent. Rabba. Miræ sunt hæ disceptationes forenses, ubi omisâ utrinque omninò tot annorum præscriptionis ratione, ad argumenta tantum ex lege, historia sacra, ejusque interpretamentis petita convolant. An verò res ipsæ fuerint, Alexandro Judice, ita gestæ, an ingenii Rabbinici figmenta (quemadmodum ferè Rhetorum atque Sophistarum apud

*Adversus
Marcionem
lib. 2. cap. 20.
De ratione
etiam judi-
cii hujus &
de Epipha-
nium in An-
corato; ejus-
que de Iusti-
tia, Clemen-
tem Alexan-
dri. Strom. 2.
Isidor. Pelu-
siot. lib. 4. E-
pist. 87. Scot.
in sent. 3. dist.
37. quest. 11.
mica.*

Græcos & Latinos controversiæ fictæ) neutiquam decerno. Certè Tertullianus adversus Marcionem justitiam nullam defuisse in vasis, ex Numinis mandato, Ægyptiorum asportandis adstruens, age, inquit^o, infelicissime hæretice; te ipsum ex postulo arbitrum; cognosce in utramque gentem prius, & ita de auctore præcepti judicabis. Reposcant Ægyptij de Hebræis vasa aurea & argentea; contra Hebræi mutuas petitiones instituunt, allegantes sibi quoque eorundem patrum nomine ex eodem scripturæ instrumento mercedes restitui oportere illius operariæ servitutis, pro laterinis deductis, pro civitatibus & villis ædificatis. Quid judicabis optimi dei elector? Hebræos fraudem agnoscere debere an Ægyptios compensationem. Nam & aiunt ita actum per legatos utrinque, Ægyptiorum quidem repetentium vasa, Iudæorum verò reposcentium operas suas. Et tamen has justitiâ renuntiaverunt sibi Ægyptij. Hodie adversus Marcionitas amplius allegant Hebræi, negantes compensationi satis esse, quantum vis illud auri & argenti, si sexcentorum millium operæ per tot annos vel singulis nummis diurnis æstimentur. Quæ autem pars major; repetentium vasa an incolentium villas & urbes? Quærela ergo maior Ægyptiorum, an gratia Hebræorum? ut solo iniuriarum Iudicio Hebræi Ægyptios reprecuterent, liberi homines in ergastulum subacti: ut solas scapulas suas scribe eorum apud subsellia sua ostenderent flagellorum contumeliosa atrocitate laceratas: non paucis lancibus & scyphis pauciorum utique divitum ubique sed totis & ipsorum facultatibus, & popularium omnium collationibus satisfaciendum Hebræis pronuntiasset. Igitur si bona Hebræorum causa, bona jam & causa, id est mandatum creatoris qui & Ægyptios gratos fecit; nescientes & suum populum in tempore expeditionis angusto aliquo solatio tacitæ compensationis expunxit. Planè minùs exigi jussit. Hebræis enim etiam filios Ægyptii restituere debuerant. Ita tam Pater hic, quam Talmudici, judicium ejusmodi memorant.

De Judicio Divino, & Poenâ Præmioque cœlitus, *juxta Ebraeos*, expectando. Excisionis Poena, *juxta nonnullos*, triplex, adeoque de Immortalitate Animæ Talmudicorum aliquot sententiæ.

Superest ut de Judicio Divino seu Fori superioris, quod *בית דין שלמעלה* nuncupant, juxta institutum tandem agatur. Qualem sive Poenæ sive Præmii genus Noachidæ, dum Remuneratorem Numen agnoscerent, timere, expectare, sperare obligarentur, nullibi, quantum dici, docent Talmudici. At interea Præmium sperandum, & Poenam, qualiscunque ea fuerit, ex divino Judicio seu cœlitus eis timendam, expectandam, in eo satis tradunt quod ad observanda quæ diximus septem Præcepta sic eos velint obligari, sic item violatione teneri, ut sacrificia expiatoria eos adhibere etiam oporteret, qua de re satis libro tertio. Ceterum qualem genus tum Præmii tum Poenæ ipsi sentirent ad Noachidas ex judicio divino attinere, eliciendum fortè fuerit tum ex eo quod de ejusmodi Poenâ ac Præmio, quâ seipso spectat, tradidere, tum ex eo quod expressim habent de Noachidarum item Poena & Præmio. Ex sententia fori seu tribunalis superioris in universum aiunt esse *טובה צפונה לצדיקים* Bonum Iustis repositum, id est *שכר הצדיקים* premium Iustorum, quod nuncupant *חיי העולם הבא* vitam futuri seculi. Eamque agnoscunt fore æternam semperque beatam. Hanc item nominibus priscis *גן עדן* horti deliciarum, Paradisi, Montis Domini, Templi Domini, Domus Domini, Porta Domini, sæpius significari. Justum autem definiunt esse eum cujus iniquitati præponderent justitiæ seu observationis merita. Si enim aiunt *כל אחד ואחד מבני אדם יש לו זכות* *ועונות מי שזכותו יתירות על עונותיו צדיק ומי שעונותיו יתירות על זכותו רשע* *Unicuique hominum ex Adæ posteris, sunt justitiæ seu innocentia aut observationis merita, sunt item peccata. Is verò cujus merita peccatis suis præponderent, Iustus est; uti & is cujus peccata Iustitiæ meritis præponderent, malus seu impius dicendus. Quod si quis utrorumque equaliter fuerit particeps, is intermedius est.* Primi generis vocant *צדיקים גמורים* *Iustitia*

Gem. Bab. ad tit. Chagiga cap. 1. Maimon. halach. Thesuba cap. 8.

Gem. Bab. ad tit. Rosh hashena cap. 1. fol. 16 b. Maimon. halach. Thesuba cap. 3.

Gem. Bab. ad tit. Rosh hashchein cap. 1. f. 16 b.

¹ De Gehenna *Iustitia consummatos*, secundi גמורים *consummatos im-*
na *Videsis* *pietate*, id est Justissimos & scelestissimos, ceteris, ut heic, interme-
Targum Hi- *diorum nomine tributo.* Quemadmodum autem Justis ejusmodi,
erosolymita- *præmium statuere vitam æternam beatamque, sic Malis seu impiis*
num (præter *atque Intermediis, quales verbis jam allatis memorant, sive Poenam*
ea qua ma- *Excisionis כרת dictam (Extinctionem dixisset Cicero) sive Gehen-*
gis obvia *nam pro mercede manere aiunt ita, ut, pro peccatorum pondere,*
sunt) Genes. *damnantur.* Nam velut in statera in foro superiori peccata ac me-
3.24. uti et- *rita cujusque appendi semper volunt, ut ferè Jovem aureâ lance fata*
iam de Sy- *Græcorum & Trojanorum librasse ait Homerus.* Vitam autem
nonymis si- *æternam בעולם הבא partem seu sortem in futuro seculo ap-*
ve Gehennæ *pellitant, & pro eorum qui eo gaudeant, qualitate ac meritis, variam*
five aliis quæ *esse aiunt. Justorum etiam dum vitam agunt præmia, uti & Impio-*
heic memo- *rum Poenas, cælitus accepta agnoscunt, ac utrisque pro multiplici Nu-*
rantur Pœ- *minis five gratia five vindicta diversitatem esse non exiguam. De-*
nis, Petrum *leri autem Confessione ac perfectâ Poenitentiâ, quam pluribus de-*
Galatinum *scribunt, omnimoda peccata; quorum alia חמורות seu graviora id*
de Arcanis *est quæ ex instituto divino tam Excisione quàm Morte ex sen-*
Catholica & *tentia forensi plectuntur præter perjurium, alia קלות seu leviora,*
ritatis lib. 6. *quibus nempè non adjicitur Excisionis poena, nominant. Ex sa-*
6.7. &c. & *cro autem sermone triginta sex enumerant^x quorum scienter & ul-*
Gem. Bab. ad *trò commissorum nullum esse quod non Excisione, nisi remissum*
tit. Erubin *fuerit, seorsim & per se sit puniendum; ita tamen, ut, ubi eorum nul-*
cap. 2. fol. 18b. *lum reperiat, peccata etiam alia sint in trutina non rarò adeo simul*
19a. Manasse *gravia ut non minùs meritis justitiæ quàm illa, præponderent nec*
Ben. Israel. *leviori Excisione itidem Poenâ, punienda. Excisionis autem Poe-*
lib. de Crea- *na, ἐξολόθρευσις Hellenistis id est perditio dicta, quæ lege occurrit, sta-*
tione probl. *tuitur nonnullis Triplex. Neque enim satis de hac poena consen-*
19. ex Zohar, *tiunt Magistri. Legitur apud R. Bechai^y, הכריתות שבתורה מצאנום*
Misna & *על ג' חלקים יש כרת לגוף לבדו ויש כרת לנפש לברד ויש כרת*
Gem. utraq; *לשניהם לגוף ולנפש Excisiones quæ in lege occurrunt tripartitè*
tit. Sanhed. *distribuuntur. Est genus Excisionis qua exciditur Corpus tantum.*
cap. 11. Mai- *Est*
monid. hal.
Thesuba c.
8. &c. R. Samuel. de
Ozida in
fat. ad comm.
in Pirke A-
both &c.
¹ Iliad. 6
² Videsis R.
Iehudâ Ben
Samuel. in
Sepher Coz.
ri part. 3. §. 1.
2. &c. ³ Misn. tit. Cerithoth cap. 1. ^y In Biur hathorah fol. 149. col. 1. Videsis quæ habet Maimonides.
Theshuba cap. 8. &c. Mos. Mikot. precept. Neg. 105. Nachmanid. in Pirush Torâ fol. 200 & 201. Abar-
bimel in Pirush Torâ fol. 297. col. 2.

Est itidem Excisionis genus quæ sola Anima exciditur. Et in Platonica philosophia memorantur ¹ *ψυχὰς καθαρὰς ἀνέχοναι anima sublata* ² *Proclus in Theolog. Platon. lib. 6. cap. 10.* *seu extincta. Et demum (sic R. Bechai) est genus Excisionis, quæ* ³ *Proclus in Theolog. Platon. lib. 6. cap. 10.* *tam Anima quàm Corpus exciditur. Quemadmodum in Valentinianorum dogmatis dicitur* ⁴ *τὸ τῶν ἀνθρώπων πᾶγμα ὑλικόν seu or-* ⁵ *Epiphanius hares. 31.* *dinem hominum materiale seu terrestrem ἀπὸ λυαδὲν ἅμα συν-* *ψυχῇ καὶ σώματι simul cum anima & corpore perire. Primi generis aiunt Poenam esse præmaturæ mortis seu quæ* ⁶ *ימיו בחצי' antequam dies, seu tempus vitæ aliàs expectandum absolvatur, accidit. Certè & in Psalmis* ⁷ *legitur. Vir sanguinum & dolosi non dimidiabunt* ⁸ *Psalm. 55. comm. ult.* *dies suos. Hanc autem poenam volunt designari in sacris literis* ⁹ *ubi dicitur* ¹⁰ *נכרת האיש ההוא מקרב עמו excidetur homo ille è medio populi sui, aut phrasis de Excisione similis usurpatur, qualis sexies in Lege occurrit. Nam ii, quibus hujusmodi signantiùs præscribitur poena, Sex sunt.*

I *בשל אוב qui consuluerit Ob & Iideoni; Levit. xx. 6.*

II *בחוץ שוחט qui mactaverit extra; Levit. xvii. 4.*

III *בחוץ המעלה qui obtulerit extra, Levit. xvii. 9.*

IV *המפטם את השמן Qui oleum confecerit contra Legem, Exod. xxx. 33.*

V *המפטם את הקטורת Qui confecerit suffimentum, contra Legem, Ib. 38.*

VI *הסך השמן המשחה Qui Oleum unctionis effuderit, contra Legem Ib. 33.*

Generis secundi Excisionis poenam vigesies septies (ad scelerum, quibus disertè præscribitur, numerum) haberi in lege observant. Quindecies, ubi concubitus incesti prohibentur, adjecto *ונכרתו* ¹¹ *excidentur anima sic facientes de* ¹² *Levit. 18. 29.* *mediopopuli sui. Ubi populum suum pro ceteris, quæ futuro, non excisæ, gaudent seculo, animabus sumunt. Quales illi concubitus fuerint, libro quinto* ¹³ *fusiùs enarratur. Ideo autem in eis quindecim* ¹⁴ *Cap. 1. &* *Cerithoth seu Excisiones ponunt non x x v i juxta concubituum* ¹⁵ *ibi designatorum numerum, qua undecim in ipsa enumeratione veluti planè redundant. Nam quindecim, id est, priores septem, &*

decimus sextus cum sequentibus (demptis decimo octavo, xxv & xxvi) omnes satis continent, ut antè monitum est. Qui restant duodecim huic poenæ, ex disertis legis verbis, obnoxii, eis sunt:

- ^a Exod. 31. 4. I. *השבת את המחלל* *Qui profanat Sabbatum^e.*
- ^f Levit. 7. 20. II. *הטמא שאכל את הקודש* *Immundus qui sanctum comederit^f.*
- 23 3. III. *הבא למקדש טמא* *Qui in Templum ingreditur immundus^g.*
- ^g Num. 19. 13. IV. *האכל חלב* *Qui comedit Adipem^h.*
- ^h Levit. 7. 25 V. *האכל דם* *Qui comederit sanguinemⁱ.*
- ⁱ Ibid. 27. & VI. *האכל נותר* *Qui comederit sacrificii residuum, die tertio^k.*
17. 10. & 14. VII. *האכל פגול* *Qui comederit residuum sacrificii extra locum suum^l.*
- ^k Ibid. 19. 6. VIII. *האכל חמץ בפסח* *Qui comederit fermentum in Paschate.*
- ^l Ibid. 7. & IX. *האכל ביום הכיפורים* *Qui comederit quid in die Expiationum^m.*
- ^m Ibid. 7. & X. *העושה מלאכה ביום הכיפורים* *Qui opus aliquod fecerit die expiationumⁿ.*
- ⁿ Ibid. 7. & XI. *Qui Pascha non observavit^o.*
- ^o Ibid. 23. 30. XII. *Masculus, qui minimè fuerit circumcissus^p.*
- ^p Num. 19. 13. Tres ceteri, quibus triginta sex conficiuntur, & ad genus attinent tertium, sunt.
- ^q Gen. 17. 14. I. *המגדף* *Blasphemus^q.*
- ^r Num. 15. 30 & 31. II. *העובד עבודה זרה* *Cultus extranei reus seu Idololatriæ^r.*
- ^s Ibid. III. *הנותן מזרעו למולך* *Qui ex semine suo dederit Molocho^s.*
- ^t Levit. 18. 21 & 20. 5. Altero enim heic in loco Anima, altero ipse qui Molocho semen dederit, excidendus. Quomodo verò Blasphemia & Cultus Extraneus, locis ad hoc tertium genus jam indicatis Ebræis intelligantur, supra ostensum est libro secundo. Id autem quod habetur memorati Numerorum capitis commate 31. *הכרת תכרת הנפש ההיא עונה* *Excidendo excidetur anima illa, iniquitas eius super eam*, & tam ad Blasphemum quàm ad extranei cultus reum, juxta Magistrorum scita, attinet, de *כרת חמור* seu *Excisione graviore*, quæ tum Animæ est tum Corporis, sumunt, quam itidem *כרת כפול* *Excisionem Duplicem* nuncupant. Adeo ut ex secundo Excisionis poenæ genere, ipsam planè velint esse desinere Animam, corpore antetempus suum moriendi

moriendi aliàs naturale, minime sublato; ex genere verò tertio, tam Vitam ante tempus aliàs naturale coelitus præripi, quam Animam ampliùs non omnino esse. Atque inde pro justitiæ seu iniquitatis modo sive Immortalem sive Mortalem Animam esse pronuntient. Sed poenas etiam qualescunque, cum Immortalitate, leviores quàm Animæ Excisionem decernunt. Adeo ut interea etiam ipsas animas interdum mortales esse existiment & perire. Et disertè Magistris celeberrimis ¹ aliis Excisio animæ generatim dicitur poena esse, qua impius נכרת ברשעו ואבד כבהמה *exciditur ob impietatem suam & destruitur veluti brutum.* At verò in festo Expiationum universa peccata tam Graviora qualia diximus, quàm leviora (modò præter confessionem ac poenitentiam perfectam damni illati fieret compensatio, ubi id intervenerat) quotannis per caprum apopompæum sibi expiata fuisse ^u docent. Certè Excisionis apud eos ejusmodi poena Tacito olim videtur suboluisse. *Augenda*, inquit ille ^x de Ebræis, *multitudini consulitur.* Nam & nec ^{care quemquam ex agnatis} (gnatis legit Lipsius; & de liberis neci non exponendis intelligit ut ante monuimus) *nefas; Animasque prælio aut suppliciis peremptorum æternas putant.* Hic generandi amor & moriendi contemptus. Edidicerat igitur forsan eos existimasse (nonnullos saltem eorum nec obscuri nominis) animas, alias æternas, alias non item. Sed advertendum est inprimis heic quod habet D. Paulus de Phariseorum id est sectæ quam ipse amplexus fuerat aliorumque sui temporis Ebraeorum sententia; *confiteor* ^y & c. ¹ *spem habens in Deum, quam & hi ipsi expectant, resurrectionem futuram Iustorum & iniquorum.* Nec sana ita rerum est omnium, sive iustorum sive iniustorum, resurrectionem & Judicium apud Magistros supponi juxta illud R. Eliæzeris Kapernaitæ ² הילודים למות *Qui nati sunt morientur, qui mortui sunt reviviscunt, qui reviviscunt judicabuntur.* Alia sunt id genus per plurima, ut prætermittam quæ habet non semel Josephus, Philo, Eusebius in Præparatione Evangelica, alii de Animarum Immortalitate ex disciplina Ebraeorum, uti etiam quæ nonnullis eorum de metempsychosi tribuuntur ^a. Quod vero de Poenis hætenus dictum, ita

¹ *Maimonid. hal. Thesuba cap. 8. Si de Constantin. L' Empereur in Iachiadem in Dan. pag. 157*

^u *Ibid. cap. 1. & 1. Misna tit. Ioma c. 8.*

^x *Historiar. 5.*

¹ *Act. Apost. 24. 15.*

² *Pirke Aboth. cap. 4.*

^a *Sext. Senen. Bibl. Sanct. lib. 2. tit. T. Lips. Physilog. Stosc. lib. 3. dissert. 12.*

^b Cantabrigia. 1631.

^c Amstelodami 1636.

semper juxta eos est intelligendum ut peccata fere omnimoda errore seu ignorantia commissa sacrificiis expiatoriis, in lege præstitis, planè delerentur. Non defuit qui כרת quod *Excisio* nobis est, planè Talmudicis poena coelitus infligenda, vertit pridem nec semel, *excommunicatio*, ut videre est in versione Canonum de Poenitentia^b ex Maimonidis Juris corpore. Sed alienissima est illa Vocabuli significatio ab ea quam omninò admittunt Magistri. De Resurrectione autem mortuorum juxta Ebræos, consulas Menasse Ben Israel in libro ea de re nuperrimè edito^c.

C A P. X.

De Poenis & Præmiis fori Superioris, Cælestis, seu Divini, quæ ex Ebræorum sententia, ad Noachidas seu Universum genus humanum attinerent.

Revitèr ostensis hætenus quæ de Præmiis ac Poenis ex judicio Divino sibi debitis, tradunt Ebræi, sequitur ut quomodo etiam & in quantum ea ad Genus Humanum seu alias Gentes attinere velint, itidem dispiciamus. Tertio Excisionis genere, quod tam animæ quàm corporis appellant (ut jam dictum est, ex aliquorum sententia, puniri Cultum Extraneum, cujus species etiam est Molochi sacrificium, atq; Blasphemiam seu Maledictionem Numinis Sanctissimi, palam est. Cum igitur horum Interdicta Naturalia etiam velint fuisse, atque ad genus humanum universum nunquam non attinuisse, iniquum non est existimare, ipsos Poenam, quam coelitus sibi horum violationis nomine irrogandam existimarent, voluisse paritèr ad alios spectasse. Secundo autem Excisionis genere, quod appellant illi solius Animæ, universos illos concubitus incestos Revelationis Turpitudinum nomine in Levitico denotatos puniri volunt. Unde & saltem sex illos ex Jure Naturali ab initiis rerum, juxta ostensa, interdictos Excisione etiam in Noachidis puniri eos statuisse vix est quòd dubitemus; cum toties item animadvertant etiam Gentiles apud seipsos in legum Mosaicarum proœmio (ex vi vocabulorum illorum וְאָדָם וְאָדָם *homo homo*) contineri, saltem, ratione Sex illorum universis pariter

inter veterum, ut libro quinto fusiùs est narratum. Sed & disertis
verbis negant Gentilibus aliquot seculi futuri præmium, quo carere
Poena est. Nam de iis qui Diluvio perire aiunt^d, דור המבול אין^d *Misn. rit.*
Sanhed. cap.
Qui Diluvio perire vite *11. Videfis*
futura exsortes sunt, neque sistentur iudicio. Ultimo scilicet. De *Manasse Ben*
Israel de Re-
surrectione
lib. 2. cap. 8.
Et 9.
Sodomitis item, pronuntiant futuri seculi exsortes eos fore, attamen
in Iudicio ultimo sistendos quàm Poenas pro peccatis luerent usque
ad *דינא רבא* *diem Iudicii Magnum* & tunc planè excin-
derentur. Alia habent ejusmodi, quæ vide in capite undecimo ti-
tuli Sanhedrin & in Maimonidis^e tractatu de Poenitentia, atque
commentariis adjectis. De Præmio autem quo dignantur qui, ex
Gentibus, Septem quæ tractamus præcepta ritè observarint, Mai-
monides^f; *חסיד אומות העולם יש להם חלק לעולם הבא* *Piis*
ex Gentibus Mundi pars seu sors est in Futuro seculo. Quod in anno-
tationibus adjectis de eis, qui Præcepta Noachidarum observârint,
explicatur. Atque ipse alibi^g, כל המקבל שבע מצות ונוהר לעשותן, *Ben Israel lo-*
co jam ante
citato, Et ad
Deut. quest.
163. Hispani-
cè, 2. Latine
די משה רבינו שבני נח מקודם נצטוו בהן אבל אם עשאן מפני
הכרע הדעת אין זה גר תושב ואינו מחסיד אומות העולם ולא
חכםיהם *Quicunque suscepit in se septem Præcepta, atque moni-*
tus ea cautius observaverit (de Profelytis Domicilii recens factis lo-
quitur) *ipse est ex eis qui vocantur Pii ex Gentibus Mundi, atque ei*
sors est in seculo futuro. Eum verò intelligimus qui ea observave-
rit ideò quod præceperit Deus O. M. ut legislator. Nam & per Mo-
sem Magistrum nostrum nobis notum fecit, imperatam fuisse anti-
quitus Noachidis eorum observationem. Ceterum si sponte solum,
seu ex suo potiùs arbitratu (non habitâ imperantis Numinis san-
ctissimiratione) ea observaverit, nec pro Profelyto Domicilii nec pro
aliquo ex Pii ex Gentibus Mundi habetur, neque in numero Sa-
pientum eorum censendus est. Atque ubi occurrit in corpore Tal-
mudico^h *שאפילו גוי ועוסק בתורה הרי הוא ככהן גדול* *etiam Pa-*
ganum qui diligenter legem observaverit veluti Pontificem maxi-
mum habendum, id est, inter primarios Ebræorum, quantum ad
cap. 1. fol. 34.

præmium attinet, censendum; adjicitur in Glossa פירוש בשבע מצות שלהם דאלו בשאר מצות אמרין בסנהדרין פרק ד' מיתות גוי העוסק בתורה חייב מיתה *Intelligendum est de septem præceptis Paganis propriis. Nam quod ad cetera attinet; docetur in Titulo Sanhedrin*

² Talmud.
Bab. eod. tit.
fol. 59.

^k Vide lib. 3°
cap. 5.

¹ Apud Iu-
stin. Martyr.
in dialogo &
Gidefis Hu-
gonem Gro-
tium de Iure
belli ac Pa-
cis lib. 1. §. 16.

^m Sacror. E-
leochryma-
ton Myro-
thee. 2. cap. 18.

ⁿ Sepher Ika-
rim lib. 4. c.
29. &c.

*capite de quatuor pœnarum capitalium generibus*¹ Paganum qui *observaverit legem* (qua Israeliticam, atque in ditione Israelitica) *mortis esse reum.* Qua de re etiam alibi diximus^k. Tantum abest ut de lege sua Talmudici admitterent id quod Tryphon^l olim & Christiani aliquot (maxime Fortunatus Scacchus^m Apostolici sacriarii præfectus) scilicet Legem Mosaicam necessario etiam Gentilibus observandam universis *qui unius Veri Dei notitiam habentes, Deum etiam Hebræorum, verum esse Deum cognovissent, vel saltem id probabiliter suspicari potuissent;* quæ Scacchi verba sunt. Sed verò de Pœnarum & Præmiorum, ex Judicio divino, quæ spiritualium quæ corporalium, aliter item, qualitate, satis inter se discrepant Magistri veteres, ut in primis est elicere ex doctissimis Josephi Alboⁿ commentariis.

C A P. XI.

Capitum illustriorum Juris Naturalis seu Noachidarum vestigia expressissima in Jobi historia, ante legem Mosaicam, saltem non ubi Mosaica lex, quæ Mosaica seu Ebraica, obtinuit, conscripta.

Præter ea quæ ex sacra Mosis Historia atque è Talmudicis, de Capitibus illis Juris Naturalis Gentium seu Noachidarum Septem, hætenus tradidimus, advertendum est etiam alibi in Utroque federe superesse quidem, quæ pro expressissimis horum, quæ Noachidarum sunt, vestigiis à viris doctis sumuntur. Qua de re Corollarium adjicere visum est. In Federe Veteri Jobus homo simplex ac rectus, timens Deum & abstinens à Malo, præter plurima pietatis atque humanitatis officia, de Cultu extraneo, de blasphemia seu Maledictione Numinis, de Homicidio, de Adulterio ac de Furto, ut suo ævo interdictis, nec non de Judiciis, aperte agit. De cultu Extraneo ita^o, (*si aspexi*

^o Job 31. 26.
Ad dictum
caput Gidefis
Iacob. Boldu-
cium & ad
cap. 23. vers.
12.

Lucem

Lucem (aut Solem) cum splenderet , aut Lunam nobilitèr incedentem ; & seductum est in abscondito cor meum & applicata est manus mea ori meo &c. Etiam sic denegassem Deum qui est de super ; Seu ut vulgata ; Quæ est iniquitas maxima & negatio contra Deum Altissimum. Ubi Hellenistis substituitur pro eo quod de Sole & Luna ex Ebræo attulimus ἡ ἄχ' ὁρῶμεν ἡλίου τ' ἡ φάωσκοντα [καὶ P] ἐκλείποντα, Σελεύει τ' φθίνουσιν. Οὐ γὰρ ἐκ' αὐτοῖς ἐστὶ. Id est, Nonne videmus Solem qui lucebat, Ecclipsim pati, & Lunam decrescentem ? Non enim in eis est. Scilicet agnoscunt etiam ipsi Creatorem, adeoque non in eis quid habetur adorandum. Quod ad Maledictionem Numinis seu Blasphemiam attinet ; absolutâ semper quam servabant filii ejus convivendi periodo, mittebat Iobus & sanctificabat eos, consurgensque manè obtulit holocausta juxta numerum omnium ipsorum. Dicebat enim Iob, ne fortè peccaverint filij mei בְּלַבְבֵּם בְּאֵלֵהֶם & benedixerint Deo (ut legitur in vulgata) in cordibus suis. Sic faciebat Iobus singulis diebus. Quomodo verò verbum בָּרַךְ tam maledicere quàm benedicere significet antea ostendimus. De Homicidio alibi ; Si gavisus sum, inquit, ad ruinam ejus qui me oderat, & exultavi quòd illum invenisset malum ! Non permisi ut peccaret guttur meum, ut scilicet precarer animæ illius maledictionem. An non dixere viri tabernaculi mei, quis det de Carne ejus ? non saturamur. Alia item occurrunt in eodem libro, de eare. Et de Adulterio, si deductum est cor meum ait, super muliere (γυναῖκα ἀνδρὸς ἐτέρου habent Hellenistæ, id est, uxore viri alterius & paulò post ibi θυμὸς γὰρ ὁργῆς ἀκατάχετος & μιᾶναι ἀνδρὸς γυναῖκα Furor enim iræ indomitus commaculare viri uxorem quæ in Ebræo desunt) & ad ostium proximi mei insidias posui, אֲשֶׁר לְאַחַר תַּחַן molat alteri uxor mea & super ea incurvent se alii. Ubi Ebraorum aliqui Molendi verbum ita adhibitum volunt, quoniam servitium in moletrina seu pistrino tunc temporis erat מֵהַעֲבֹדוֹת הַמְּיֻחָדוֹת אֲשֶׁר תַּעֲבֹד בְּהֵם הָאֵשָׁה אֶת בַּעְלָהּ ex ministeriis singularibus quibus marito serviebat uxor. Adeoque imprecatum Jobum ut si libidinosè pudicitiam uxoris vicini ambierat, nedum adulterii reus esset, sui ipsius alteri serviret

Id est in Ms. Bibliotheca Regia ad Dis. Jacobi.

Cap. 1. 5.

Lib. 1. cap. 10. 127. lib. 2. cap. 11. pag. 256.

Cap. 31. 29. & vide etiam cap. 24. 14.

Cap. 31. 9. adde cap. 24. 15.

Levi Ben Gersom ad Iob cap. 31. 9. & Sal. larch. ibidem.

uxor

uxor; idque etiam in concubitum. Nam & Chaldaeus ibi disertè

^a Videfis etiam R. Moslem. Al-

sheich. in Bsur Job. fol. 74 b.

Etsiam de

והוה seu molendi vocabulo ad co-

tum (ut alie-

nas permo-

lere uxores ferè Horatio)

designandū

adhibito. Si-

de Vulgat. &

Thron. c. 5. 13.

& compara-

cum Ebreo.

^y Idem ibid.

à & Salom.

Iarch. ad Iob.

c. 1. p. 31. comm.

1.

² Cap. 31.

comm. 7.

^a Salom. Iar-

chi. ad Iob. 31.

& Moslem. Al-

sheich. ibid.

fol. 75 a. alii.

^b Exod. 21. 22.

Dent. 32. 31.

^x Coeat cum alio uxor mea; cui consonum est illud Vulgatæ, *scortum alterius sit uxor mea*. Quin Hellenistæ eo in loco, ἀρέσσαι ἀρεὰ καὶ ἡ γλῶσσά μου ἐτέρῳ Placeat quoque uxor mea alteri: Ubi scholion vetus, ac si vocabulum ἀρέσσαι, id est placeat, ex sono alterius Græcè simili illuc migrasset Εβραῖον, inquit, ἀλέσαι, Ebraeus ibi habet, *molat*. Id etiam quod initio capitis xxxi legitur *Fedus pepigi cum oculis meis* על בתולה אתבונן id est, & *quid cogitarem aut adverterem in Virgine?* sive, ut Hellenistæ, *non cogitabo de Virgine*, seu ut vulgata, *ut ne cogitarem quidem de Virgine*, interpretantur Ebraei ^y ac si dixisset Jobus adeo se alieni conjugii jus violare nolle, ut nec virginem quidem libidine intueretur, ne scilicet ejusce postea alteri nuptæ amore ductus adulterium forsan in ea cōmitteret. Neque enim innuptæ concubitus ex Jure Noachidarum illicitus, ante legem Mosaicam, habebatur Ebraeis ut ante ostensum est. Furtum autem, Rapinam, dolum atque omnimodam rerum alienarum illicitam contrectationem, quæ ad Furti caput in Noachidarum jure attinet, pluribus insectatur capite vigesimo quarto. Et postea ², *Si in manibus meis hæsit macula* (seu manibus meis ἐψάμην δῶρον munera tetigi, ut Hellenistæ) *seminabo ego ut alius comedat & progenies mea eradicetur*. Judiciorum demum reis præstitutorum manifesta mentio, tam ubi de Adulterio quàm de cultu Extraneo verba facit. De illo, ait, כִּי הוּא זֶמָה וְהוּא עוֹן פְּלִילִים quod in vulgata vertitur *hoc enim nefas est & iniquitas maxima*; De hoc פְּלִילִים הוּא גַם etiam *hac est iniquitas maxima*, uti etiam vulgata; seu καὶ τὸ πρὸς μοι ἀρεὰ ἀνομία ἡ μέγιστη λογισθεῖν, ut Hellenistæ (quibus comma illud prius de Adulterio jam dictum non repetitur) id est, *etiam & hoc ut iniquitas maxima mihi esset imputanda*. Neque aliter sanè paraphrastes ibi Chaldaeus. Ceterum Ebraeis פְּלִילִים עוֹן sonat *Crimen Iudicum*, id est *Iudiciale, forense*, seu apud Judices in foro puniendum, seu ^a לְבוֹא עַל יְדוֹ *crimen Iudiciale, idoneo pænarum genere castigandum*. Nam & apud Moslem פְּלִילִים usurpatur ^b pro *Iudicibus*, atque ita ab Onkelo transfertur uti etiam in vulgata; tametsi id non omninò agnoscant

agnoscant Hellenistæ, quibus pro eo quod est in Cantico Mosi
 אוֹיְבֵינוּ פְּלִילִים *inimici nostri sunt Indices*, substituitur οἱ ἐχθροὶ ἡμῶν
 αὐτόντοι *Inimici nostri sunt stulti*. Alia non solum de Judicio Fo-
 rensi apud homines, verum etiam de Coelesti illa seu superiori Ju-
 dicii Domo (de qua antè) occurrunt ^c apud Sanctum illum auto-
 rem. Quin & ipsum se Judiciis præfuisse apertè ^d memorat Jobum
 autem sive ad secula legis Mosaicæ promulgatione anteriora, sive ^e
 ad Gentem saltem Mosaicis legibus, quæ Mosaicis, neutiquam ob-
 strictam attinuisse, veteribus est satis in confesso. Obtinet sanè
 apud Ebræos ferè sententia, eum ^e floruisse sub Isaaci ac Jacobi tem-
 pora, id est diù ante Legem in Sinai promulgatam, atque ex Nacho-
 ris Abrahæ fratris nepotibus fuisse; tametsi non desint etiam in-
 ter eos qui eum ne extitisse quidem velint, sed historiam ejus fuisse
 Parabolam ^f, eamque à Mose conscriptam. Quam opinionem
 ex Ezechiele, ubi Noachus Daniel & Jobus simul recensentur ^g, alii
 refellunt. Ex libro autem Syriaco ad calcem versionis Hellenisti-
 cæ dicitur eum habitasse in Terra Husitidi in finibus Idumææ &
 Arabiæ, nomenque ei fuisse Jobab, patrem Zarachum ^h ex filiis
 Esau, adeoque eum quintum ab Abrahæ fuisse, atque secundum Idu-
 mææ regem. Josephi ævo tribuitur à Saido Batricide Patriarcha
 Alexandrino, qui nec Zarachum sed nescio quem Amozum Za-
 rachi filium ei patrem facit. Rebus Josephi explicatis subjungit ille

Batricides *وي يامه كن ايوب الصديق وهو ايوب ابن*
 Amos *اموص ابن زلراخ ابن رلعويل ابن لعيص ابن*

Et in diebus ejus floruit Iobus ille Iustus
qui fuit filius Amosi filii Zarachi filii Revelis filii Esau filii Isaac
filij Abraham. Quæ Christiani Scriptores habent de Jobi ævo ac
 parentibus plurima, ut satis obvia ^k, missa facimus. Verum ante
 legem datam floruisse satis inde videtur constare, quod vir ob justi-
 tiam atque pietatem incomparabilem celeberrimus victimas, filio-
 rum nomine, toties ^l obtulerit, nec omninò secundum legem Mosai-
 cam ^m de sacrificiis quæ ad ostium tabernaculi semper & mactanda

* De Civitate
Dei lib. 18.
cap. 47.

& offerenda erant. Atque Legis ejusce violatio poenâ Excisionis plecebat, ut ante monitum est. De Gente verò ejus Mosaicis legibus nequiquam obstrictâ ita disertè & apprimè ad firmanda ex eo Juris Noachidarum capita, D. Augustinus. *Homines, inquitⁿ, quosdam non terrena sed. cœlesti societate ad veros Israelitas, superna civis patriæ, pertinentes etiam in aliis gentibus fuisse negare non possunt [Ebræi] quia si negant facillimè convincuntur de sancto & mirabili viro Iob, qui nec indigena, nec Profelytus, id est advena populi Israel fuit. Sed ex gente Idumæa genus ducens, ibi ortus, ibidem mortuus est; qui divino sic laudatur eloquio ut quod ad Iustitiam pietatemque attinet nullus ei homo suorum temporum coæquetur. Quæ tempora ejus quamvis non inveniamus in Chronicis, colligimus tamen ex libro ejus quem pro sui merito Israelitæ in autoritatem Canonicam receperunt, tertia generatione posteriorem fuisse quam Israel. Divinitus autem provisum fuisse non dubito ut ex hoc uno sciremus etiam per alias gentes esse potuisse, qui secundum Deum vixerunt ei que placuerunt, pertinentes ad spirituales Hierusalem. Haftenus ille.*

CAP. XII.

Præceptorum seu Interdictorum Noachidarum seu Universalium, quæ illustriora hætenus ex Ebræis ostensa sunt, vestigia in Canone Synodi Hierosolymitanæ ab Apostolis celebrata, juxta nonnullos, reperiri. Quæ de re disquiritur.

IN Novo demum Federe insitam Ebræis de Noachidarum seu Gentium jure nemini non observando sententiam spectasse volunt aliqui sacrosanctam Synodum illam Hierosolymitanam sub Christianæ Ecclesiæ initiis habitam; ubi agitatâ quæstione, utrùm etiam Gentes quæ Christianismo nomina dederant, servare deberent Leges Mosaicæ adeoque circumcidi, an ex libertate Christiana eis forent soluti responsum miserunt Apostoli & seniores Fratres, in epistola Synodica ad eos qui fuere tunc in Antiochia Syria & Cilicia fratres ex Gentibus eâ de re dubitantes, quæ visum est, inquit^o, Spiritui Sancto & nobis, nihil

* Act. Apost.
15. 28.

nihil ultra imponere vobis oneris quam hac necessaria; ut abstineatis vos ab immolatis simulacrorum, & Sanguine & Suffocato, & Fornicatione, à quibus custodientes vos benè agetis. Valete. Atque D. Paulus de Circumcisione aliisque aliquot Legis Mosaicæ ceremoniis postmodum agens, *De his autem*, ait ^P, qui crediderunt ex Gentibus ^{Ibid. cap. 22.} nos scripsimus, judicantes ut abstineant se ab idolis immolato, & ^{25.} Sanguine & Suffocato, & Fornicatione. Ita Vulgata. Græca Epistolæ Synodicae sunt μηδὲν πλέον ὑμῖν βάρους πλέον τῶν ἐπαράγkεις τῶν, ἀπέχεσθαι εἰδωλοθύτων καὶ αἱμάτων καὶ πορνείας, ἐξ ὧν διατηρεῖντες ἑαυτοὺς & πράξετε. Ἐρρώθε, *Nihil ultra vobis imponere oneris præter hac necessaria; ut abstineatis ab Idolothytis & à Sanguine & à Suffocato & à Fornicatione; à quibus si vos ipsos contineatis, benè agetis. Valete.* Ita exemplaria puto omnia edita, præter Complutense, Montani Regium, & horum aliquot sequacia. In his verò, uti etiam in vetustis ⁹ aliquot Mss. post ⁹ Robert. Stephan. in Margin. editionis sue. Theodorus Beza; Francisc. Junius &c. καὶ πορνείας à Fornicatione sequitur καὶ ὅσα μὴ θέλετε ἑαυτοῖς γίνεσθαι, ἑτέροις μὴ ποιεῖν, ἐξ ὧν &c. Id quod primum codices Complutenses typis exhibuere. Adeò ut sermonis contextus ita sit à Fornicatione; & qua non vultis vobis fieri, aliis nec vos ea faciatis, à quibus si vos ipsos contineatis &c. Nec sine celeberrima hac æquitatis regula atque ingenti humanæ societatis firmamento, D. Jacobi verba in Synodo habita in nonnullis autoritatis magnæ exemplaribus concluduntur; nec sine ea, Synodicae epistolæ locum illum legabant Patres antiquissimi, Irenæus & Cyprianus, quorum verba ubi epistolam citant, aliàs etiam à recepta lectione discrepant. Hic ad hunc modum ^r; *Item in actibus*, inquit, *Apostolorum*, Visum est ^{Lib. 3. ad Quirinum ad calcem.} Sancto Spiritui & nobis nullam imponere sarcinam, quam istam quæ ex necessitate est, abstinere vos ab Idololatriis & Sanguinis effusione & Fornicatione. Et quæcunque vobis fieri non vultis, aliis ne feceritis. Irenæus ^r verò, Placuit enim Spiritui Sancto & nobis nullum amplius vobis pondus imponere quam hac quæ sunt necessaria; ^{Adversus Hæreses lib. 3 cap. 12.} ut abstineatis ab Idolothytis, & Sanguine & Fornicatione; & quæcunque non vultis fieri vobis, aliis ne faciatis; à quibus custodientes vos ipsos bene agitis, ambulantes in Spiritu Sancto. Utrique,

vides, regulam illam veluti partem haberi Synodicae Epistolae; ut etiam interpreti Æthiopico quod adnotavit V. CL. Ludovicus de Dieu. Certè & in Epistola illa velut ex Novo federe exscripta in præfationem Legum Aluredi Regis Angliæ ante annos DCCXI. aut circiter, habetur hæc regula 7 þ ze pillen þ oðne men cope ne don ne doþ ze þ oðrum monnum, quod idem sonat Saxonice. Certè & regula illa apud ipsos Judæos, extra Novum Testamentum, occur-

¹ Tobit. 4. 16. rit. Legitur in Tobia monitis¹ ad filium; ὁ μισεῖς μηδὲν ποιήσης quod vertitur in vulgata *quod ab alio oderis fieri tibi, vide ne tu aliquan-*

² Apud Eu- do facias; Et Philo²; ἀ τὴς παθεῖν ἐχθαίρει, μὴ ποιεῖν αὐτὸν *que quis molestè graviterque ipse fert, ea ne facito.* Quod inter ea re- censet quæ suæ genti receptiora fuere. Ex hisce & illud apud Æ-

³ lium Lampridium de Alexandro Severo, *Si quis de via in alicujus possessionem deflexisset, pro qualitate loci, aut fustibus subiiciebatur in conspectu ejus, aut virgis, aut condemnationi: aut, si hæc omnia transiret dignitas hominis, gravissimis contumeliis, quum diceret, visne hoc in agro tuo fieri quod alteri facis? clamabatque sæpius quod à quibusdam sive Judæis sive Christianis audierat & tenebat; idque per præconem quum aliquem emendaret dici jubebat, QUOD TIBI NON VIS, ALTERI NE FECERIS.* Quam senten-

⁴ Comment. ad Epist. ad tiam usque adeo dilexit, ut in Palatio & publicis Operibus præscribi Galat. cap. 5. juberet. Patrum verò quos antè diximus neuter Suffocati memi-

⁵ nit. Quod tamen legitur in omnibus quotquot utimur sive Græ-
ad Galatas cis sive Latinis codicibus, uti etiam apud Syrum Arabem & Æthio-
cap. 2. & 6. pem. Sed hac in re variasse etiam olim codices scimus ex SS. Hie-
desis Baron. ronymo^x, & Ambrosio^y, & Tertulliano^z. Neque hic omninò
in Annal Ec- Suffocatum in commate illo agnoscebat. Neque Ambrosius ge-
clesiast. Ann. nuinam illud sed adjectitiam fuisse sacri sermonis partem autumat.
51. num. 17. Vetustissimo autem Bibliothecæ Serenissimi Regis nostri, ad D. Ja-
& seqq. & cobi, Exemplari Ms. ex Oriente nuper allato, deest τέτων post τῶν
Franc. Sua- 20. §. 8. & ἐπὶ πάντας adeo ut ita, non præter hæc necessaria sed præter neces-
rez de Legi- 9. saria simpliciter vertendum sit. Jam verò non defuere ævi nostri

⁶ Lib. de Mo- viri perdocti qui in epistolæ jam dictæ canone ipsissima Juris Noa-
nogamia c. 5. & de Pudi- chidarum, quæ tractavimus, Capita septem contineri voluerint.
citra cap. 12.

Guiliel-

Guilielmus Schickardus, enumeratis illis septem, subjicit^a; *Quæ eadem præcepta, Act. 15. gentibus conversis, loco Mosaicorum imponebantur.* Alibi^b item, de eisdem; *Quæ in primitiva etiam Ecclesia Christianorum gentibus conversis, loco Mosaicæ legis rigidissimæ ex decreto Apostolorum & Synodi Hierosolymitanae imposita fuerunt.* *Act. 15. 29.* Alii tantundem. Atque ipse, fateor, propensior olim fui eam in sententiam. Sed verò ut res penitiùs dispiciatur, paulò altiùs est repetenda. Ex iis quæ libro secundo supra ostensa sunt, liquet Judæos sine Baptismo, Circumcisione, atque Oblatione neminem admisisse, ut Profelyti Justitiæ nomine, in eorum Ecclesiam cooptaretur. Nec cooptatum quempiam qui futuram Legis Mosaicæ observationem in se non reciperet, modo itidem ibi indicato. Quin nec in fedus seu amicitiam, id est in Societatem Humanam, quempiam nomine Profelyti Domicilii apud eos, dum planè sui juris fuere, acceptum, nisi is, modo etiam ibi indicato, Juris Noachidarum seu Naturali, quod præ manibus est, capitum observationi nomen daret. Quod itidem fermè cernitur in eis quos Profelytorum Domicilii instar diximus. Cum igitur sub initiis Christianismi, Judæi aliquot ex Phariseorum secta, rituum suorum ac Mosaicæ legis tenaciores, Christo nomina dederant, atque interea animadverterant Gentes non sine Baptismo quidem, at sine Circumcisione atque Oblatione, in Christianismi secum societatem seu Ecclesiam sibi communem adcisci, adeoque veluti Profelytos Justitiæ (quæ Judæis conjungerentur, aut in Religionis unionem ab illis admitterentur) ex Regeneratione haberi; ne patrii atque vetustioris in Profelytorum ejusmodi Justitiæ admissione ritûs, nunquam antea sibi majoribus suis non diligentissimè observati, negligentiores in Gentium societatem hanc convenirent, etiam eas circumcidi^c atque leges, quæ fuere ceteræ, Mosaicas observare volebant. Sed de Circumcisione maximè instabant; quippe sine qua nec Sanctam illam societatem omninò contrahi potuissè, morem semper majorum spectantes, existimabant. Unde illud; *Et quidam descendentes de Iudæa docebant fratres; quia nisi circumcidamini, secundum morem Moysis, non potestis salvari.* Ita tam vulgatus interpretès quàm codices qui-

^a In Bechi-nath Happe-ruschim pag. 84.

^b De Jure Re-gio c. 5. theor. 17. pag. 129. Vide item Va-lent. Schind-ler. in Lexic. Pentaglot. 1530.

^c Act. Apost. 15. 1. & 5. & Vide Epiphani. hæres. 28. in Certi-thianis.

^d Robert. Stre-
phan. in mar-
gin. Franc.
Junius. &c.

bus utimur Græci quos & sequitur Syrus & Arabs. Sed vetustis nonnullis^d Mss. legitur etiam *Et quidam descendentes de Iudæa τῶν πεπρωμένων ἀπὸ τῆς αἰρέσεως τῶν Φαρισαίων* eorum scilicet *qui crederant ex secta Phariseorum*; Et dein *nisi circumcidamini ἢ τῷ ἔθει Μουσεως* & in *Mosis Instituto ambulaveritis, non potestis salvari.* Et certè ex eis quæ in eodem capite sequuntur satis constat, tam Phariseos fuisse qui tunc pacem Ecclesiæ hac doctrinâ turbarent, quàm non solum Circumcisionem sed etiam ceteras, quæ fuere, leges Mosaicæ observari à Gentibus Baptismo susceptis, eos voluisse. Hac de re autem Antiochiæ disputatione habitâ, Paulus & Barnabas (qui argumentis plurimis in Pharisaicam illam sententiam usi, controversiam tamen finire nequibant) cum aliis aliquot Hierosolymam ablegantur, ut ibi ab Apostolis & Presbyteris res definiretur. In Synodo, ea agitur. Apostolis & Presbyteris in ea Definitum est, Lege quidem Mosaica seu Ebræorum, quâ Mosaicâ atque Ecclesiæ seu Reipublicæ Judaicæ præscriptâ, Gentes quæ Christo nomina dederant neutiquam teneri, sed Christianâ frui debere Libertate. Unde nec ritus, quibus Profelyti Justitiæ fieri solerent, jam aut vim aut locum habere. Nam Profelyti Justitiæ, ad morem majorum sic dicti, ad Ecclesiam Judaicam, quâ Judaica esset, quâ singularis, & à ceteris hominum quibuscunque coetibus discreparet, tantùm attinebant. At verò advertendum est, minimè quæstionem agitari de Jure quo Simpliciter tenerentur Gentiles capitibus, qualia sunt illa Noachidarum Septem quæ tractavimus, sed de Jure Mosaico seu eo quod in federe veteri Judæis præscriptum est è quo desumuntur illa de Idolothytis, Sanguine, Suffocato, Fornicatione; ut quæ necessariò observanda, ex autoritate Synodi, ab eis qui Christianismo nomina dantes cum Judæis sua pariter Christianismo dantibus nomina viverent, adeoque societatem religionis cum eis inirent. Nec quidem de Profelytorum Domicilii jure (quorum nec admissionis formula tunc temporis, nec diù antè, in usu) sed planè de eo quod Profelytorum Justitiæ admissionem haud parùm imitaretur actum est. Scilicet de Gentilium in Societatem Judæorum Christianismo, ex disciplina in Iudæa orta, imbutorum cooptatione. Neque

que enim de Homicidii, Furti, aut Blasphemiae interdictis aut de Judi-
ciis civilibus (quæ ex septem Noachidarum Juris capitibus sunt qua-
tuor) omninò in Synodo monetur. Nec in canone vocabulum
occurrit quod ad horum aliquod spectare videatur, nisi Sanguinem
de Homicidio seu ejusdem effusione ibi dictum cum veterum non-
nullis ^c manifestò hallucinatis, admiseris. Nec sane opus erat, ut de ^e Tertul. de
eis ibi moneretur, uti nec de ipsa Idololatria, quatenus simpliciter ^{Pudicitia c.}
actus est idola colendi; utpote quæ universa ex Evangelica discipli- ^{12. Cyprian.}
na, quam amplecterentur tam Gentiles quàm Judæi sic in societatem ^{lib. 3. advers.}
Christianismi simul ac vitæ cooptati, satis cognita. Annis enim ^{Quirinum,}
aliquot ante non solum prædicatum est Evangelium & doctrina ^{alii aliquot.}
Evangelica diffeminata, verùm etiam edita sunt, saltem conscripta,
Evangelia aliquot Christianis legenda ac proculdubio lecta. Syno-
dus enim illa sub annum L. Christi seu Claudii Cæsaris IX. habita est.
Jam verò D. Marcum suum conscripsisse circa quadriennium aut
quinquennium antè docemur, tum ex recepta apud Chronologos
vulgares sententia, tum ex Orientalium traditionibus ea de re in Scri-
ptis aliquot Arabicis vetustis. In vitis Evangelistarum à Petro Kirste-
nio editis ^f expressim legitur D. Marcum scripsisse Evangelium suum ^f Bresle
1608.

في السنة الرابعة من ملك لقلوديوس قيصر

Anno quarto Claudii Cæsaris, quemadmodum item in subjunctis
Evangelio ejusdem in editione Erpeniana ^g. De tempore autem D. ^g Et vide V.
Matthæi scripture, non ita consentiunt Autores. Sunt quidem ^{C. Ludovic.}
qui Caii Cæsaris anno tertio eum scripsisse velint ^h, aliis ⁱ in tem- ^{de Dieu in}
pora etiam Claudio posteriora scripture ejus rejicientibus. Sed ^{notis ad 4.}
sententia prior aut alia quæ ei satis proximat ^k, est & verisimilior & ^{Evangel. p.}
receptior. Atque ita annis compluribus ante Synodum etiam ^{240. & 151.}
conscripsit ille. Certè & in Evangelio ejus Arabico editionis Er- ^h Euseb. in
penianæ subjungitur ex codice vetusto ^{Chronica.}

كل نسج بشارة متي ^{3. cap. 1.}
الرسول ولكن كتبها في اول سنة من ملك ^k Baron. An-
لقلوديوس ^{nal. an Chri-}
sti 41.

لقلوديوس قيصر ملك الروم *Absolutum est exemplar Matthæi Apostoli quod scripsit &c. primo anno regni Claudii Caesaris Imperatoris Romani.* Qua de re videsis plura in vitis Evangelistarum Arabicis, editionis Kirstenianæ. Saidus verò Batricides في عصر قلوديوس قيصر كتب متاوس انجيله

بالعبرانية *Tempore Claudii Caesaris scripsit Evangelium suum Matthæus Ebraicè in Templo, seu civitate sancta.* Nam sic potius existimo بيت المقدس ibi significare.

Ita Capita illa Juris Universalis, cum aliis Evangelicis, erant satis nota, tum ex prædicatione tum ex Scriptis quæ Synodum ac Quæstionem antecesserant. Unde etiam, non est quin credamus, ad Christianos jam sive ex Judæis sive ex Gentilibus factos idem attinuisse, quod de proximi temporis Christianis memorat Plinius¹ ad Trajanum Augustum. Eos scilicet sacramento solenni se obstringere solere, *ne Furta, ne latrocinia, ne Adulteria committerent, ne fidem fallerent, ne depositum appellati abnegarent.* Quæ cum ita sint, suaderi nequeo, ut Jura Noachidarum simplicia aliqua in Synodo illa doceri aut imperari existimem. Id quod sanè apertius fiet si singula perpendamus. Primum, in Synodo inter Necessaria illa ponuntur Idolothyta seu Idolis immolata, quæ ipsa etiam αλισγήματα τῶν εἰδώλων nuncupantur seu *inquinamenta idolorum.* Pro eodem à patribus nonnullis^m substituitur *Sacrificia & Idololatria,* perinde ac si ipse idola colendi actus simplex seu cultus extraneus simpliciter sic prohibitus ibi esset. Et verum quidem est, res ipsas omnimodas quæ ex eo quod Idolis sacratae sunt pro interdictis habebantur Judæis (ut libro secundo est ostensum) nomine *עבודה זרה* cultus extranei seu *Idololatriæ* indigitari solitas, uti ibi etiam liquet: ubi insuper manifestum fit, nefas fuisse, immolata idolis ex disciplina Judæorum comedere, aliave eis sacrata in usus promiscuos adhibere. Nemo autem hominum autumabit, puto, opus fuisse ut ipso idololatriæ actu magis interdiceretur Gentilibus qui Christo

nomina

¹ Lib. 10. Epist. 97. & Tertul. Apolog. cap. 2.

^m S. Cyprian. & Tertul. locis citatis & Tertul. de Idololatria c. 24.

nomina ritè dederant, quàm Judæis ipsis. Sed ut esu usuve promiscuo rerum idolis sacratarum abstinerent Gentiles, quemadmodum assolebant Judæi; rerum scilicet esu, quas, utcunque per se ipsas simpliciter illicitæ non essent, ideò interim illicitas esse voluit Synodus ne *licentia* earum esûs *offendiculum fieret* ⁿ *infirmis*, qua de re ^{Epist. 1. ad Corinth. 8. 9.} fusius D. Paulus, & Theologi passim. Ita circumstantia quædam seu ^{cap. 10.} appendix Idololatriæ, per se ac simpliciter non illicita, prohibetur; non ipse Idola colendi seu cultûs extranei actus, quem tam Gentiles Christianismo ritè imbutos quàm Judæos abhorruisse certum est. Adeo ut caput de Idololatria quod Juris est Noachidarum & citra Legem Mosaicam observandum, heic neutiquam omninò reperiamus. Quod verò ad bina illa, Suffocatum & Sanguinem, attinet; ex eis quæ suprâ ostensa sunt, constat nec Sanguinem juxta receptissimam Magistrorum sententiâ, nec Suffocatum, Noachidis ex Jure suo interdictum; sed tantum *אבר מן החי* *membrum ab animali vivo discerptum*. Nam ad Gentiles seu Profelytos Domicilii aut Noachidas attinet lex Mosaica^o; quâ expressim permittitur eis *כל נבלה* ^{Deut. 14. 21.} *omnimodi morticini* esus, etiam inter Judæos. Morticinium ibi ^{cit. antè p. 787.} genus est; quo, quantum ad hanc rem, continetur planè Suffocatum, id est, cadaver seu corpus animalis cujus sanguis non effusus; sive vi sive ultrò spiritum exhalaverit. Abstinencia igitur à Suffocato ex lege Mosaica Judæis datâ solùm pependit, nec in Noachidarum jure omninò reperta est. Et si quis contendat sanguinem fortè sumendum in Synodo atque etiam in Genesi, ubi ^{Cap. 9.} interdicitur, pro ipso revera sanguine seorsim sumto, nec tantùm pro membro animalis viventis, nã id temerè is admittit quod receptissimæ doctrinæ Talmudicæ de Genesis loco palàm adversatur; modò singularem R. Chanina Ben Gamaliel sententiam supra memoratam excipias. Quod denique Quartum occupat in Canone Synodi locum seu *פוגעיה* aut *Fornicatio* ut vulgò redditur, & à nonnullis etiam pro Fornicatione, quam sic vocant, Simplici ^{s. Thomas 2. 2e. quest. 154. ad primum; alii.} ibi sumitur, quasi Gentiles citra Judæorum disciplinam Simplicem Fornicationem inter licita antè habuissent; Certè ita planè caput Juris Noachidarum quod est de Revelatione Turpitudinis seu Incestu aut illicito Concubitu (juxta

quod libro quinto explicatur) non continebit. Et viris doctis merito displicuit illa interpretatio, uti & alia illa quâ pro Idololatria accipitur. Nuperrimè autem Vir doctrinâ & ingenio præcellens, πορνείαν ibi non pro ipsa sive fornicatione sive quacunque scortatione ejusve actu sumi vult, sed pro meretrícia oblatione; ita scilicet ut, quemadmodum αλισγήματα εἰδωλοθύτων, inquinamenta immolationum intelliguntur Idolothytorum nomine, ita etiam αλισγήματα πορνείας inquinamenta scortationis, id est, oblationes meretriciæ τῇ πορνείᾳ designentur. Quod loco ex S. Athanasio allato probare contendit.

Ut vetetur scilicet, ne gentes cibis, qui idolis essent à meretricibus oblatis vel mercede emti meretriciâ, se polluant. Quæ habent alii obvia præterimus. Sed verò (si conjecturæ nostræ, non tam asserendo quàm disquirendo, locus admittatur) cum in linguâ Hellenisticâ illius ævi πορνεία significaret omnimodum incestum seu illicitum concubitum, primùm libentiùs propendeo in illorum sententiam, qui de ipso Illicito Concubitu locum capiunt. Scilicet tum adulterium tum in cognatis ac affinibus incestum vocabulo eo denotari ex federe novo manifestum est; id est, idem ipsum quod nomine Πῦρ Turpitudinis, juxta ea quæ libro differuntur quinto, apud Talmudicos contineri solet; quemadmodum etiam notione generaliori ipsum Fornicationis nomen Patribus Latinis solet significare. Legitur in federe Novo, *Omnis qui dimiserit uxorem suam*

² D. Matth.
23.32.

¹ Idem 19. 9.

¹ Tertullian.
advers. Mar-
cionem lib. 4.
cap. 34.

¹¹ De Pudici-
tia cap. 13. 14.
& 15.

² Ad Corinth.
epist. 1. 5. 1.

παρεκτὸς λόγῃ πορνείας extra¹ causam fornicationis, facit eam mechari, & alibi¹ μὴ ὅτι πορνεία nisi ob Fornicationem. Liquidius nihil est quàm in vocabuli vi Adulterium ibi contineri, unde & præter causam adulterii & præter ex causa adulterii patribus vetustissimis¹ illa rectè ibi vertuntur. Sed de locutione illa, plura in Uxore Ebraica. Et demum Incestum omnimodum Apostolorum linguâ hoc nomine, velut genere, denotatum, non aliter atque τῇ Πῦρ Talmudicis, manifestum fit ex increpatione illa qua ad Corinthios usus est D. Paulus de impio illo Patris de matrimonio hærede ac Fornicatore seu Incesto fornicatore uti eum vocat Tertullianus¹¹. Omni-
nò, inquit Apostolus², auditur inter vos πορνεία ἢ ποιάυτη πορνεία fornicatio & talis fornicatio qualis nec inter gentes nominatur, ita

ut uxore

ut uxorem patris sui aliquis habeat. Incestus cum Noverca Fornicatio heic seu *πορνεία* nuncupatur, quemadmodum etiam omnimoda ex coitu multiplici spurcities¹ Nicolaitarum. Unde etiam Gratianus², videtur Fornicatio esse genus cujuslibet illiciti coitus, inquit, qui sit extra uxorem legitimam; uti & de Adulterio S. Ambrosius³; Quicquid in eam qua non sit legitima uxor commissum fuerit, adulterii damnatur crimine. Dein verò, cum Fornicationis seu *πορνείας* (id est *ערוה*) genera fuerint ex Ebraorum disciplina, alia Gentilibus seu omni generi humano, ut supra ostensum est libro quinto, ab ipsis rerum initiis interdicta (nec tamen ex recepto Gentilium more ab eis satis ubique abstinerebatur) alia Lege Mosaicâ seu in Levitico vetita, in quibus etiam continentur ipsa quæ universo humano generi, ab Adæ tempore, seu Noachidis illicita statuebant; cum item de Legis Mosaicæ sive observatione sive cessatione quæstio agitata sit adeoque decisio in rem præsentem facta, quidni existimemus omnigenis *ערוה* turpitudinibus atque concubitus ex Lege Mosaica illicitis, id est tam ex jure Noachidarum illicitis, quàm ex Levitico, abstinendum voluisse Synodum. Abstinendum scilicet Gentilibus in Christianismum cum Judæis cooptatis. Etiam forsân & illud simul complecti canonem voluit Synodus; jam nempe, cooptationis in Christianismum, quæ Profelytismi Justitiæ apud Judæos fere instar haberetur, rationem dissimilem omnimodò esse rationi Profelytismi antiquitus receptæ qua, juxta Legis Mosaicæ & rituum Judæicorum interpretationem avitam, pristina desinebat cognatio atque omnimoda sanguinis conjunctio inter Profelytum primò factum & qui antè ei sanguine conjuncti sunt; ut & libro secundo & quinto fusiùs est ostensum. Neque consanguinitatis abolitionem ejusmodi deinceps apud Judæos Christianos factos & Gentiles, qui Christiani inter ipsos Profelyti fuere, admittendam. Unde & abstinendum à concubitu aliàs ratione Profelytismi inter conjunctissimos antè apud Judæos permissio, juxta locis indicatis itidem dicta. Quæ res quidem ad conjugia Christianorum, sive ex Judæis Profelytis sive ex Gentilibus invicem, futura haud parùm attinuit. Et sanè, quum mutua conjugiorum necessitudo & communio epularis ac cibi simul

¹ Apoc. 2. 14.

² 15. ad quæ

locum vide-

sis S. August.

de Heresibus

Epiph. in He-

ref. 25. Ter-

tullianum

præscript. ad-

vers. Heretic.

cap. 40.

³ Caus. 36. q.

1. cap. 2.

⁴ Lib. 1. de A-

braham c. 4.

capiendi mos vulgaris ingentem & perinsignem adeoque singularem in conversatione humana locum occupent; cum item ex suffocati adeoque sanguinis esu in primis discriminaretur tunc palàm Gentilis à Judæo (ut in suprà ostensis videre est) cum item ex more avito, Judæis fermè inolevisset illud quod per hyperbolen de eis dixit Juvenalis^b,

^b Satyr. 14.

Non monstrare vias eadem nisi sacra colenti,

Quæsitum ad fontem solos deducere verpos;

Cum demum cetera Jura Mosaica, quæ Mosaica, nollet jam Synodus sacra Gentilibus conversis imponi; mirum non omninò est de capitibus illis ita tunc eam constituisse; ne scilicet absque ejusmodi abstinencia ibi sancita (quæ circa primarias & maximè quotidianas conversationis mutuae causas versabantur) societas Christiana inter Judæos & Gentiles pariter in Christianismum cooptatos cooptandosq; contrahenda, in ipsis Ecclesiæ velut incunabulis, difficiliùs iniretur. Sed ex jam dictis, ni fallor, non obscurè liquet, in Synodo

^c Præter commentarios obvios, vide sis I. Cloppenburgium in Schola Sacrifiorum Problem. 5. pag. 182.

^d Libro de Pœnitentiis, cap. 5. & vide eundem lib. de Monogamia, cap. 5.

illa Jura Noachidarum neutiquam innui. Neque omninò Regula illa æquitatis in exemplaribus nonnullis subjuncta, facit ad sententiam eorum, qui aliter velint, firmandam. Qua autem ratione id quod de Idolothytis, ac Sanguine ac Suffocato ibi habetur, temporale nec perpetuum (maximè in Ecclesia Occidentali) fuerit censitum, & ab eo quod de πορνεία Fornicatione seu scortatione ac omnimodo Incestus genere adjicitur, sit ibi, quatenus hoc ad legem attineat Moralem, distinguendum, & quomodo τὰ ἐπ' ἀνάγκης^e seu Necessaria ibi sit sumendum, seu in quantum Remissibilia, ut dixit Tertullianus^d,

Canonis ejusdem interdicta fuerint, locus hic non est disceptandi. Nam ad aliud scribendi disquirendique genus attinet.

Libri Septimi & Postremi.

F I N I S.

DEO SERVATORI HONOR ET GLORIA.

Loca Scripturæ S. pleraque, quæ
explicantur, ex mente Ebræorum,
aut aliter.

In GENESI.

Gen. I, 16. Lib. III, cap. 21. pag. 446.

I, 28. V, 3, 565 &c. VI, 1. 693 & seq.

II, 24. V, 2, 562.

IV, 4. III, 8, 311.

IV, 8. VII, 4, 844 & 845.

V, 22. I, 8, 102.

VI, 2. V, 8, 601.

VI, 9. I, 8, 102.

VI, 12, & 13. V, 9, 612 & 613.

VIII, 20. III, 8, 311.

IX, 2, VI, 1, 693 & 694.

IX, 3 & 4. VII, 1, 824 &c. 829. III,
8, 313.

IX, 5. I, 5, 63 &c. IV, 1, 474.

XIV, 18. III, 2, 278.

XX, 3. V, 4, 573 &c.

XX, 12. V, 2, 564.

XXI, 33. I, 8, 103.

XXIV, 55 &c. V, 5, 579 &c.

XXVI, 5. III, 13, 356.

XXIX, 22. V, 5, 581.

XXXIII, 18. III, 13, 357.

XXXIV, 2 &c. VII, 5, 852 & 853.

XXXV, 14. II, 6, 181.

XXXVIII, 8. VII, 3, 840.

XXXVIII, 11 &c. VII, 5, 849 &c.
V, 5, 581.

XLIX, 10. II, 4, 158.

XLIX, 15. VI, 15, 775.

In EXODO.

Exod. XII, 43. III, 7, 307.

XVI, 1. III, 11, 337.

XVI, 4. III, 11, 336.

XX, 11. III, 17, 400.

XXI, 2. VI, 7, 738.

XXI, 3 & 7. VI, 7, 739 &c.

XXI, 12. IV, 1, 474.

XXI, 14. IV, 2, 490 & 494.

XXI, 26. VI, 8, 744.

XXI, 28. I, 4, 56. VI, 2, 699 & seq.

XXII, 3. VI, 7, 738.

XXII, 2, & 3. IV, 2, 495.

XXII, 17. II, 1, 134. & II, 7, 208.

XXII, 20. II, 4, 155 & II, 2, 137.

XXII, 28. II, 13, 267.

XXIII, 13. II, 13, 268 & 269. III, 12,
350 & 351.

XXIII, 32, 33, 34. II, 3, 152. V, 12, 640.

XXXI, 13. III, 10, 331.

XXXI, 15. III, 17, 400.

In LEVITICO.

Leuit. I, 4. III, 8, 312.

XVII, 4. III, 6, 299.

XVIII, tot. V, 1. V, 10 & 11.

XVIII, 4. I, 10, 119.

XVIII, 16. II, 4, 166.

XIX, 9. VI, 6, 724.

XIX, 16. IV, 3, 501.

XIX, 20. V, 12, 639.

XIX, 29. V, 4, 575.

XIX, 33. II, 4, 155.

XIX, 35. II, 2, 137.

XX, 15 & 16. I, 4, 53 &c.

XX, 26. II, 7, 208.

XX, 27. II, 1, 134.

XXII, 18. III, 4, 289.

XXII, 24. VII, 3, 840 &c.

XXXXX

XXII,

Loca Scripturæ S.

XXII, 25. III, 7, 305.
 XXII, 32. II, 10, 250.
 XXIII, 15. III, 17, 400.
 XXIV, 11. II, 12, 260.
 XXIV, 13. II, 11, 253. II, 13, 271.
 XXV, 14. VI, 5, 721 & 722.
 XXV, 35. VI, 6, 727.
 XXV, 36 & 37 cum parall. VI, 9,
 748.
 XXV, 39. VI, 7, 738.
 XXV, 45 & 47. II, 3, 152 & 153.
 XXV, 50. VI, 3, 708.

In NUMERIS.

Numer. V, 8. VI, 4, 717.
 IX, 14. III, 7, 307.
 XV, 15. II, 2, 137.
 XV, 16. III, 12, 351 & 352.
 XV, 30. II, 11, 255.
 XXXI, 7. VI, 15, 780.
 XXXI, 19. IV, 11, 556.
 XXXI, 27 & c. VI, 16, 784.
 XXXIII, 13 & 14. III, 11, 337.
 XXXV, 19. IV, 1, 474.
 XXXV, 26. IV, 2, 489.

In DEUTERONOMIO.

Deut. V, 14. III, 12, 350.
 V, 16. I, 10, 121.
 VII, 2. V, 12, 640.
 VII, 26. II, 7, 212.
 XIV, 21. II, 3, 153. VII, 1, 828.
 XIV, 28. VI, 6, 726.
 XV, 3. VI, 10, 757.
 XV, 7. VI, 6, 726.
 XV, 12. VI, 7, 738.
 XV, 14 & 17. VI, 7, 742.
 XVI, 18. VII, 5, 848.
 XVI, 21. II, 6, 181.
 XVII, 15. V, 22, 688 & c.
 XVIII, 10 & 11. II, 7, 208. VII, 3,
 841.
 XIX, 14. VI, 3, 710.

XX, 10. VI, 3, 709. VI, 12, 795 & c.
 XXI, 10. V, 13, 643 & c.
 XXII, 1. VI, 4, 714 & 715.
 XXIII, 3 & 7. V, 14, 648 & 649.
 XXIII, 2. V, 16, 606 & c.
 XXIII, 15. VI, 8, 745 & 752. VI, 10,
 755.

XXIII, 18. V, 4, 575.
 XXIII, 24. VI, 2, 701 & 702.
 XXIV, 19. VI, 6, 725.
 XXV, 5. II, 4, 166.
 XXVI, 1. II, 6, 180.
 XXVII, 17. VI, 3, 710.
 XXXII, 8. VI, 1, 694.

In libro JOSVÆ.

Jos. III, 4. III, 9, 319 & 320.
 VI, 17. IV, 7, 521. VII, 4, 844.
 VI, 23. II, 2, 144 & 145.
 VI, 26. IV, 7, 523.
 VII, 11. VII, 4, 844.
 XVI, 10. & XVII, 13. VI, 14, 775.

JUDICVM.

Jud. XI, 30 & 39. IV, 11, 550 & c.
 XXI, 5 & 10. IV, 7, 521. IV, 10, 549.

RUTH.

Ruth. I & II. II, 2, 145 & c.
 I, 16. II, 9, 319.
 II, 4. VII, 4, 844.
 IV, 7. VI, 5, 719.

I. SAMVELIS.

1. Sam. I, vlt. IV, 11, 554.
 XIV, 24 & 25. IV, 10, 549. IV, 7,
 521.
 XXX, 24 & 25. VI, 16, 784.

II. SAMVEL.

2. Sam. X, 3. VI, 13, 771.
 III, 13. V, 18, 668.

I. REGVM.

1. Reg. V, 13. VI, 14, 775.
 VIII, 41 & 42. III, 4, 287. III, 6,
 299.

IX, 15.

Loca Scripturæ S.

IX, 15. VI, 14, 775.
 XVIII, 27. II, 13, 271.
 XXI, 10 & 13. II, 11, 253.
 II. REG.
 2. Reg. V, 18. II, 11, 251.
 VI, 21. VI, 16, 782 &c.
 VIII, 30. II, 11, 253.
 ESDRÆ.
 1. Esdr. IX, 9. VI, 19, 815.
 IX & X. V, 12, 640.
 X, 8. IV, 7, 522. IV, 9, 524.
 3. Esdr. VIII, 95. V, 15, 653.
 NEHEMIÆ.
 Nehem. XI, 16. III, 20, 435.
 XIII, 25 & 26. IV, 7, 523. V, 15, 653.
 ESTHER.
 Esth. VIII, 17. II, 4, 155 & 156.
 IX, 26 & 27. VII, 4, 844.
 JOB.
 Jobi liber quando & ubi scriptus, I,
 8, 100. VII, 11, 881 &c.
 Job. I, 4 & 5. III, 13, 358. III, 14, 363.
 II, 11, 254.
 II, 9. II, 11, 254.
 III, 1. III, 13, 356.
 XXXI, 13. VI, 8, 747.
 XXX, 26. I, 5. XXXI, 7, 9, 29. V, 4.
 XV, 26. XIX, 29. XXIX, 7 &c.
 VII, 11, 879 &c.
 XLII, 8 & 9. III, 8, 311.
 PSALM.
 Psal. XXXVI, 9. I, 9, 108.
 LXXXI, 1. II, 13, 267.
 XCII, III, 13, 350.
 SYRAC.
 Syr. XXXIV, 6. II, 6, 197.
 EZECH.
 Ezech. XLIV, 7. III, 6, 301.
 XLV, 6 & 7. VI, 16, 785.
 DAN.
 Dan. III, 29. II, 11, 253.

MACH.

1. Mach. I, 5. II, 8, 221.
 I, 66. II, 10, 248.
 II, 24. IV, 4, 505.
 II, 41. II, 10, 248.
 2. Maccab. I, 27. VI, 19, 815.
 VI, 11. III, 15, 366.
 VI, 18. II, 10, 248.
 XV, 4. III, 15, 366.

MATTHÆI.

Matthæi Euangelium quando scri-
 ptum VII, 12, 887 & 888.
 Matth. III, 10 cum parallelis VI, 15,
 779.

V, 46 & 47. II, 5, 178 & 179.
 VIII, 29. VI, 13, 773.
 IX, 11. *ibid.*
 X, 29. VI, 2, 702.
 XI, 19. II, 5, 178 & 179.
 XIV, 3 & 4. V, 21, 685.
 XVII, 24. VI, 18, 805.
 XVII, 26. VI, 19, 816.
 XVIII, 17. II, 5, 178 &c.
 XIX, 5. V, 25, 63 &c.
 XIX, 9. VII, 12, 890.
 XIX, 12. V, 16, 658 &c.
 XIX, 21. VI, 6, 731.
 XXI, 12. IV, 5, 507.
 XXI, 32. II, 5, 178. &c.
 XXII, 15 &c. VI, 17, 792 &c.
 XXII, 17. II, 8, 221.
 XXII, 16 cum parall. VI, 17, 791.
 XXIII, 15. II, 2, 143.
 XXVI, 63. II, 12, 263 & 264.

MARCI.

Marci Euangelium quando scriptum
 VII, 12, 887.
 Marc. II, 15. II, 5, 178.
 VII, 11 cum parall. VII, 2, 834 &c.
 X, 12. V, 7, 592.
 X, 8. V, 2, 563 &c.

XXXXX 2

XI, 11.

Loca Scripturæ S.

XI, 11. IV, 5, 507.

XII, 14. II, 8, 221.

XV, 33. VI, 18, 807.

XVI, 9. III, 17, 401.

L VC Æ.

Luc. IV, 25. VI, 18, 807.

VII, 29. II, 5, 178.

XVIII, 12. III, 17, 401.

XX, 22. II, 8, 221.

XXIII, 2. VI, 18, 805.

JOANNIS.

Jo. I, 27, cum parall. VI, 8, 743.

II, 14. IV, 5, 507.

III, 7. II, 4, 159.

IV, 8 & c. II, 5, 177.

VIII, 31. VI, 19, 816.

IX, 22. IV, 9, 540.

XII, 20. III, 4, 287. III, 7, 309.

XII, 42. IV, 9, 540 & 543.

XVI, 2. IV, 9, 540.

XVIII, 20. IV, 9, 542.

XVIII, 22. IV, 5, 515.

XVIII, 28. II, 5, 176.

XIX, 15. VI, 17, 803.

XX, 1. III, 17, 401.

ACT. Apost.

Act. I, 12. III, 9, 317 & 318.

III, 11. III, 6, 301.

V, 12. Ibid.

V, 35. VI, 17, 791.

VI, 9. II, 5, 171.

VIII, 27. III, 4, 287. II, 3, 154.

X, 1 & 22. II, 3, 154.

X, 22. II, 5, 174.

X, 28. II, 5, 176.

XI, 3. *ibid.*

XV, 1 & 5. VII, 12, 885 & c.

XV, 28. VII, 12, 882 & c.

XIX, 37. II, 13, 268.

XXI, 28. III, 6, 301.

XXII, 3 & 27. II, 5, 169.

XXII, 25. V, 19, 671.

XXIII, 3. IV, 5, 515.

XXIII, 12, 14, 21. IV, 7, 523.

EP. ad ROM.

Rom. II, 24. II, 10, 250.

XIII, 1. I, 8, 106.

I. ad CORINTH.

I. Cor. III, 7. II, 6, 188.

V, 1. VII, 12, 890.

VI, 16. V, 2, 562 & c.

XVI, 22. IV, 9, 544 & c.

PHIL.

Phil. III, 5. II, 4, 164.

COLOSS.

Col. II, 8. I, 2, 33.

I. ad TIMOTH.

I. Tim. VI, 1. II, 10, 250.

ad TIT.

Tit. II, 5. II, 10, 250.

ad HEBR.

Hebr. IX, 3. II, 8, 235.

INDEX

INDEX RERVM ET VERBORVM.

A BENEZRA astrologus
summus. Lib. II, cap. 6.
pag. 196.

A BRAHÆ SEMEN de
solis Isrælitis VI, 19, 817.

A CHMETIDES Alcorani paraphra-
stes. V, 8, 599.

A cini decidui, in iure pauperum.
VI, 6, 725.

A ctus Boni, Mali, Adiaphori, vnde
I, 4, 50 &c.

A D A M I liberi V, 3, 567. filii & filiae
V, 8, 599 &c. eorum matrimonia
600. gemellorum tum quoque
vetita. 601 &c.

A D A M I corpus ubi sepultum III,
2, 279 & 280.

Æ G Y P T I I, an Judæi intelligantur
in l. 8. C. de Iud. V, 4, 574.

Sacros ritus, medicinam, astrolo-
giam, simul & iisdem libris trade-
bant III, 22, 466 & 467.

eorum vasis ex mandatu Numinis
asportandis nulla defuit iustitia
VII, 8, 870.

A G R I P P A iunior, Rex, an fuerit
Isrælita V, 22 per tot.

A lea. vide *Lud*.

A L E X A N D E R M. vere an ficta fa-
bulâ, iudex Ebræorum ab Africa-
nis, Ægyptiis, Ismaëlitis accusato-
rum, prolixè. VII, 8, 864 &c.

A M A L E K I T Æ septem populis de-
lendis pares habiti VI, 16, 781.

A M N O N quomodo potuerit Tha-
mari sorori iungi, ex mente Ebr.

A N A C H A R S I S de moribus Scy-
tharum & Græcorum I, 1, 4.

Anathematis generalis formula IV,
7, 542 &c. v. *Cherem*.

Ancilla partiaria quæ V, 12, 639.

Angelorum cultus an Ebræis recte tri-
buatur II, 1, 132.

Angulus seu pars frugum sexagesima,
in iure pauperum. VI, 6, 724.

A N I M A, Cabalistarum doctrina de
eâ II, 4, 159. Platonica similis p. 161.
de metempsychosi 162.

animas quasdam mortales puta-
bant magistri Ebr. VII, 9, 875.

A N I M A N T I A an rationem habeant
I, 5, 73 & 74. iis nonnulli honesti
& turpitudinis intelligentiam tri-
buunt I, 5, 60. qui refutantur, ex-
plicatis exemplis, quæ afferuntur
p. 67 &c.

Animantium actiones quatenus
humanis similes I, 4, 52 & 53.

Animantia cur extincta in scelere
Sodomitico vindicando. *ibid.* &
54 &c. cur bos cornupeta extinct.
p. 56. &c.

Anticipationes communes I, 7, 85.

Apostatas licebat interficere IV, 3, 500.

Ἀποσυνάγωγαι quid IV, 9, 540 &c.

A P P I A N V S explicatus VI, 18, 811 &c.
contra Lipsium.

Ara Jovi consecrata consideratur III,
2, 280 &c.

A R B O R. ratio noscendi frugiferam
VI, 15, 779.

frugiferas non licebat impune

Index Rerum & Verborum.

cadere. ibid.

Architectura à templo Salomonis ad Græcos, inde ad Rom. peruenit I, 2, 26.

ARISTOBVLVS Judæus Ægyptien-
sis philos. peripat. sectator I, 2, 14.

ARISTOTELES, à Judæo didicit
multa I, 2, 23. Judæos testimonio
prosequitur p. 24.

aliorum philosophorum senten-
tias non semper sincere refert I,
1, 9.

eius *Νόμιμα Βαρβαριῶν. Respublica.*
Δικαιώματα πόλεων. I, 1, 3 & 4.

eius Physica & metaphysica qui
damnarint I, 2, 35.

de eo moribundo Ebræorum fi-
gmentum I, 2, 14 & 15.

Ἀσσύριον quid VI, 2, 702.

Affyrus pro Judæo ap. Græcos vsurp.
I, 2, 18.

Astrologica superstitiones sæculo Jo-
sephi vetustiores III, 22, 456 & 457

ASYLVM five vrbes refugii dupli-
cis generis IV, 2, 488. &c.

Afyli ius etiam habebat altare
Templi IV, 2, 490. cum exceptio-
nibus p. 491.

qui de Asylis egerint p. 490.

Aurum, Hierosolymam quotannis
missum II, 8, 226.

B*aptismus* Profelytorum describi-
tur II, 2, 138, 141 &c.

Barach benedicere, & maledicere II,
11, 203.

Batricides Saidus Patriarcha Alexan-
drinus, Chronici Arab. Scriptor.
I, 2, 22. III, 2, 277 & 278.

BELLVM. duplex: *Præcepti*, in se-
ptem populos, ex oraculo gestum;

& *Vltroneum*, finium proferendo-
rum gratia, absque præcedente in-
iuria. VI, 12, 765 &c. quam senten-
tiam de bellis, imperii causa licitis,
Orientales fere gentes sequebantur
p. 767. &c. *Christianis* abnuenti-
bus p. 770. &c.

Leges belli sacrae 765 &c.

belli indictio quid Ebræis, & quan-
do vsitata VI, 13, 771.

bello capti seruitutem inter Genti-
les extrinsecam, apud Ebræos in-
trinsecam contrahere putabantur
VI, 19, 815 &c. VI, 16, 788. de ca-
ptiuus redimendis VI, 19, 818 &c.

bellica Præda ita se habebat: The-
sauri regum, Regi cedebant; de
ceteris altera pars eidem, altera
singulis militibus, & impedimen-
torum custodibus VI, 16, 784 &c.
in rebus captis, de agris, vrbi-
bus, regionibus, decimatertia
pars Regis, interdum totæ re-
giones ei acquisitæ p. 785 & 787.

Temperamenta iuris bellici: in obli-
dione & castrorum metatione ar-
boribus frugiferis parcendum, & locus
fugæ hostibus relinquendus VI, 15,
778. cum except. *ibid.* pueris & mu-
lieribus parcendum VI, 16, 781 &c.
etiam ceteris, quomodo liceret par-
cere p. 782 &c. cædes internecina
septem populorum & Amalekita-
rum, an simpliciter præcepta, aut
exceptionem admitteret. VI, 16,
781 &c. posterius verius putat *ibid.*
absque fœdere bellico pax non ini-
batur VI, 14, 773 &c.

bellicum ius aliarum gentium in
se agnoscebant Judæi VI, 17,
788 &c.

BEROAL-

Index Rerum & Verborum.

BEROALDVS refellitur III, 19, 423.
BLASPHEMIA nominis proprii II, 12, 261. cognominis 262. & quomodo puniretur. *ibid.*
Rabfacis quæ, II, 11, 253 &c.
Boulducius notatur I, 10, 123 & 124.
Bruta, vid. *Animant.*
Cabalistarum somnia, ex literis, quæ numerales sunt, deduci solita III, 9, 327.
CÆDES humana permiffa sub ratione pœnæ aut reatus, vel quasi, ex sententia fori, aut singularum personarum arbitrio IV, 2, 495. in hostiis immolandis licita credita IV, 6, 517. & furis nocturni IV, 2, 495. de cede sui sive *αὐτοχθονία* IV, 1, 475.
Caliaurei II, 8, 234 & 235.
Calicola secta Judaica II, 1, 132.
CÆSAR, Augustus, *Βασιλεύς*, Hierosolymitanis Synonyma VI, 17, 802 & 803. *Cæsarium* imagini in numis honos ciuilis per adulationem habitus II, 8, 223. leges & sententiæ ea de re p. 224. *Cæsarium* imagines in proseuchis Iudeorum coli, Romani cupiebant II, 8, 217.
Calceamentum soluere VI, 8, 743.
Calendarium, Iulii Cæsaris dictum examinatur III, 18, 411 & 412.
Captiuis duri Ebraei, quoad statuta; mites, quoad monita de officiis humanitatis erga pauperes, VI, 19, 818. eorum redemptio, & redemptionis ordo gradusque. *ibid.* &c.
CARNIS esus an ante diluuium, siue ante Noachum permiffus I,

10, 117. III, 8, 313. VII, 1, 829. &c.
Castratio an iure Noachidarum illicita VII, 3, 840 &c.
Cetura & Hagar an diuersæ V, 7, 593.
Cherem, Deuoti, Anathematis, homonymia IV, 7, 520 &c.
Cheret, Excisio II, 11, 256 & 258.
Cherubimorum forma II, 6, 183.
CHRISTVS. quo anno & die Natus Passusque, errores vnde II, 6, 197. eius factum numularios eiicientis expenditur IV, 5 per tot.
Christiani, à Scriptoribus Rom. interdum *Judei*, appellantur III, 15, 370.
Chronicum Ebraeorum Seder Olam Rabba quando scriptum & quo auctore III, 9, 328.
Chronologorum de annis, mensibus, diebus Ebraeorum, Julianis accommodandis diuersitas II, 11, 338 &c.
CICERO explicatus II, 8, 226.
Ciuitate donatorum iura, ab originariis ciuibus non vna ratione sæpe diuersa V, 19, 672.
Clarigatio Ebraeorum VI, 13, 771.
CLAVDIANVS poëta an Comes Orientis II, 9, 242. II, 8, 242. eius locus explicatus II, 9, 238. &c. add. Nicol. Heimf. qui corrigit.
Clauis, annis dinumerandis pangi quando cæperint III, 9, 419.
Clearchus Solensis, Aristotelis discipulus I, 2, 23.
COLUMBÆ condoces factæ IV, 5, 511 & 512. eas docere, emittere, illicere, captare, in genere furti habitum VI, 11, 761 &c.

Index Rerum & Verborum.

eas inter volucres naturæ feræ
 quomodo habebant *p.* 763.
 de *columbariis* extruendis leges *ibid.*
&c.

Cætus. numerus denarius in cæti-
 bus definiendis frequens II, 10,
 248.

CONCUBINA, quid differat ab
 vxore V, 7, 592 & 593.

concubinæ ante legem & post le-
 gem, *ibid.*

de concubinis leges Rom. V, 7, 595

Concubitus illiciti ante leges Leuit. 18.
 ubi recensentur. V, 1, 558 &c. cau-
 causæ V, 2. *tot.*

CONNANVS refutatur I, 4, 50.

Conscientia quomodo cõiungat Deum
 hominemque I, 8, 96.

Consecratarum rerum possessio ac re-
 demtio IV, 9, 537.

CONSENSVS *Expressus* naturalis-
 que, & *Tacitus* seu ciuilis explicatus
 VI, 1, 695 &c.

consensus & fidei seruandæ præ-
 ceptum interdicto furti includi-
 tur, & imperio Numinis obliga-
 tionem parit VI, 1, 697.

Consuetudo naturam mentitur I, 6, 81.

Contractus consensu nituntur vel ex-
 presso vel tacito, cui Fides adiun-
 gitur VI, 1, 695.

Controuersia Judæis motæ VII, 8, 864
 &c.

Contubernia seruorum V, 17, 662 &
 663. v. *Seru.*

CORBAN, quid VII, 2, 835. &c.

Corona Hieronis examinata I, 3, 39.

CREATIO Ebræis ceterorum ar-
 ticulorum fidei summa III, 10, 332
 & 333.

in cultu Sabbati agnoscenda. *ibid.*

CVLTVS interior & exterior III, 7,
 310.

cultus diuinus antiquissimus ante
 L. Mos. per oblationes & sacrifi-
 cia III, 2, 276. tum preces, Be-
 nedictiones, Adorationes, Vota
p. 277.

cultus diuini Ebræis vsitati gene-
 ra, ritus, loca, tempora III, 3, 282.

cultus extraneus in creaturis pro
 Numine aut Numinibus interme-
 diis habendis II, 1, 128. interdi-
 ctum eius fundamentum omnium
 præceptorum *p.* 133. paraphrasis
 eius præcepti. *ibid.* cultus extranei
 interdictum partim ex iure Noa-
 chidarum, partim Gentium im-
 peratiuo ac interueniente II, 2, 135
 & 136. ad cultum extraneum non
 per interdicta tantum negatiua
 sed appendicem affirmatiuam ob-
 ligatos Gentiles fuisse, tradunt E-
 bræi III, 8, 309 &c.

• Gentiles sacrificia Hierosolymis
 præstant & alias oblationes, qua-
 tenus III, 4, 290 &c.

cultus extranei pœna in Noachi-
 dis, II, 1, 129, quot modis fieret. *ibid.*
 Profelytis domicili holocausta,
 spontaneæ oblationes, vota, Hie-
 rosolymis permissa, cum exem-
 plis III, 4, 287 &c.

Profelytis domicili festorum ob-
 seruatio interdicta III, 5, 295. &
 quæ pœna *p.* 296.

Profelyti domicili, quibus locis
 arcerentur aut admitterentur in
 cultu diuino III, 6, 298 &c.

DEcalogus continet iuris naturalis
 capita excepto præcepto Sab-
 bati I, 8, 99.

Decima

Index Rerum & Verborum.

Décima pauperis VI, 6, 726.
Dedititii (Libertini) II, 5, 169.
Denarius apud Euangelistam VI, 17, 792 & 796.
deperdita res, vel signata, vel non-signata erant VI, 4, 715. præconii inrequi-
rendis mos 716. restitutionem ea-
rum pendere volebant Ebræi non
ex lege naturali, sed sua ciuili. *ibid.*
D E V S indicando imperat Rationi
humanæ ius naturale I, 8, 96.
Dei filii, homines & angeli II, 12,
263.
deorum & Jouis filii. *ibid.*
Deum remuneratorem ethnici
credebant I, 4, 49 & 50.
Dii pro Principibus II, 13, 267.
Diis gentium non maledicendum,
quomodo capiatur II, 13, 267.
Didrachmum apud Euangelistam, an
ad capitationem sacram, aut Tri-
butum Cæsarianum pertineat VI,
18, 806 &c.
posterius affirm. *Seldenus.*
D I E S. Dies vnde III, 17, 397. diei
septimi astrologica & Chronolo-
gica obseruatio antiqua III, 19,
415 &c. dies postriduani III, 17,
392.
dies à vespera ad vesperam nume-
randi ratio III, 11, 345.
Diebus Planetarum nomina quā-
do indita III, 19, 417 &c. quo ordi-
dine III, 20.
Dies feriarum nomine, & sine Pla-
netarum nominibus ap. Chri-
stian. III, 22, 457 &c.
dies Gentilibus ἐορταῖσι μοι, ἑργασίμοι,
ἀποργασίμοι III, 17, 390 &c. 403 &c.
Dina pudicitia vindicata considera-
tur VII, 5, 852 & 853.

Dimetiendi interuallum cubitorum
in *Itinere Sabbati* modus III, 9, 320
vsq. ad 325. qui præterea ea de re
agant. *ibid.*

D I V O R T I A licita ex iure natura-
li, tradunt Ebræi V, 7, 590.

Diuortii libellus apud Græc. & Rom.
V, 7, 591.

Diuortia etiam in nouo orbe vsi-
tata p. 592.

de *Diuortiis Ebræorum, aliarumq. gen-
tium* diffusissima est tractatio *Sel-
deni in Vxore Ebraica lib. 3. à cap. 18.
vsq. ad finem libri.*

D O M I N I U M. Dominiæ acquisitio-
nis ius originarium à concessione
Numinis VI, 1, 693 & 694.

Dominium supremus Dominus
inuitis dominis transfert VI, 1,
697.

Dominium diuinitus concessum
ante & post diluuium, includit
permissionem varias Acquisitio-
num & Translationum Domini
formulas & modos vel apud vni-
uersos vel apud singulos introdu-
cendi VI, 1, 694. huic permissio-
ni actu reniti, & fidem societati
datam violare, est furtum facere p.
695.

Domini & obligationis permis-
sionisque quæ circa dominium
versatur, est Fides & Consensus
VI, 1, 695.

Dominium occupatione quæsi-
tum VI, 4, 712.

Dominium ex successione VI, 5,
723.

Dominium hominis in cetera ani-
malia III, 8, 314.

Domini acquisiti symbola, cal-
ceus,

Y y y y

Index Rerum & Verborum.

ceus, Sudarium, chirotheca VI, 5, 719.

Dominium *prædiorum* transferebatur datis numis, syngrapha, corporali possessione; alias irrita erat venditio VI, 5, 720. *rerum mobilium* prehensione, tractu, abactu, ductu, traditione *ibid.* ita in permutatione, & donatione.

Dominii *Temperamentum* ex necessitate extrema indigentium VI, 6, 724.

tum, ex *iure civili* Ebr. & Traditionibus maiorum, quibus permittitur, quod alias iure naturali furtum esset VI, 2, 701. &c. additis exemplis.

E *Ἑρμηνεύτης* Sol seu Apollo cur dictus III, 21, 447.

EBRÆI præter V. T. habuerunt disciplinam Juris Naturalis, & ipsis aliisque gentibus Imperatiui siue ex pacto interuenientis I, 1, 10 & 11. sapientiæ nomine Græcis æstimati celebratique I, 2, 24 & 25. eorum celebritas in philosophia unde I, 2, 14.

ab Ebræis Philosophi sua hausere, non tamen pura puta I, 2, 24 &c.

Ebræorum Philosophorum tria genera, Pharisei, Sadducei, Esseni I, 2, 28.

Ebræorum disciplina quatenus probanda I, 2, 33. disciplina moralis & civilis etiam in rebus Christianis discutiendis prodest I, 2, 12. eius studium *ibid.*

de iis *Lactantii* iudicium I, 2, 13.

Ebrææ linguæ character Samaritanus & Assyrius II, 6, 194.

Ebraicas res qui Græce contextuerint I, 2, 27.

Egenorum ius singulare. vid. *Pauper.*

EGESIPPI locus à Scaligero reprehensus, à Petauio defensus III, 5, 297.

Ἐκλεκτικὴ philosophia laudata I, 1, 6. quis primus eā vsus *ibid.*

ELEEMOSYNA, ex debito, aut ex caritatis abundantia VI, 6, 726 & 734. eius *quantitas* & *qualitas* p. 227. &c. *exactio* & *exactores* p. 729. *erogatio* *ibid.*

Emti agri non fiebat dominus absq; syngraphâ VI, 4, 717.

ENOCH, Aidris dictus Arabibus V, 9, 609.

ἐνοχὴ, ἐνοχὸς I, 4, 46.

Essenorum secta altera nuptiis aduersa V, 3, 740 &c.

de *Essæis*, qui olim & hodie scribere I, 2, 29.

Errores quoque ad indagationem veri profunt I, 1, 8.

errores per errorem tradentium & accipientium propagati I, 1, 9.

Ethnici Scriptores non citra Christianismi morumque receptorum amissim legendi I, 2, 36.

Eunuchorum de matrimonio V, 16, 657.

EXCISIO à cælesti vindicta expectatur II, 11, 256 & 258.

triplex ex sacris literis singulatim repetitur VII, 9, 872 &c.

EXCOMMUNICATIONIS apud Ebræos causæ, formula, effectus, solutio IV, 8 *per tot.*

Pharisei cur Christo nunquam excommunicationem intentarint IV, 9, 543.

Index Rerum & Verborum.

FEDVS. Federa Ebraeis licebat inire cum quibuscunque populis, exceptis septem & Amalekitis VI, 15, 778.
 Federa Judæorum cum Gentilibus VI, 17, 789.
 Federis conditiones, ubi hostes se dederent VI, 14, 773 & c.
Femina à iudicandi officio, & testimonii dictione exclusa VII, 6, 855.
FERIÆ. de feriis & festis Rom. qui scripserint III, 18, 410.
 Feriis, quæ facere licuerit Gentilibus III, 17, 390 & 391.
Ferreum pecus quid, & quale licitum aut illicitum VI, 10, 756.
Figuras prominentes aut planas facere an licitum II, 6, 193 & c. v. *Imag.*
Filia impuberis & puberis descriptio VI, 7, 741.
Filefacus notatur I, 10, 123.
Florus explicatur II, 8, 232 & c.
Fœnus. v. *Vsura.*
FORMULA. cessionis vetustissima VI, 5, 719.
 formulæ vim contractui dabant *ibid.* & c.
Fraus verborum in contractibus non adhibenda VI, 3, 708. v. *mendac.*
Freheri dissertatio de Numismate census II, 8, 228.
FURTVM. *Furis nocturni* cædes permissa IV, 2, 495.
 Furti & rapinæ descriptio VI, 1, 693
 Furtum & rerum & hominum: clam palam factum: significat damnum à personis datum: comprehendit dolum malum in ponderibus & mensuris VI, 2, 699.
 furti species, vicini agri terminos submouere VI, 3, 710.

furtum non minus in Gentilis, quàm in Indæi bonis committebatur VI, 3, 707 & 708.
 furti pœna capitalis VII, 6, 857.
 de furto ius naturale cum iure Gentium Ebraeis aliisque interveniente commiscetur VI, 2, 698.
 Furari an liceat propter necessitatem VI, 6, 724. de furti crimine, sine Modorum & Temperamentorum, quæ dominio adiici solent, ceu Lydio lapide, frustra sæpe decernunt Casistæ VI, 2, 703.
 furta quædam licita apud quasdam gentes, non omnino furta, sed temperamenta domini *ibid.*
 Furti interdictum non obstat acquisitionibus bellicis VI, 3, 709.

G*eminus* quando vixerit III, 21, 450.
Generatio decima, tempus infinitum V, 14, 648. V, 16, 657.

GENTES. quot modis accipiantur: difficultas rei: numerus, I, 6, 77 & 78. quomodo Ebraeis distinguantur I, 10, 117.

Gentium complurium Morationum atque Illustriorum scita ac rationes quid valeant in indagando Jure naturali Permissiuo & Obligatiuo I, 7, 87 & 88.

Gentes totæ iura naturalia violaverunt I, 6, 80 & c.

è Gentibus, aliis ob Judaismi professionem, aliis citra eandem sedes licitæ in imperio Israel II, 2, 13.
 Gentilibus inter Judæos agere, quando & quomodo permissum II, 3, 153 & 154. Gentili idololatræ nullus in solo Israëlitico locus II, 3, 151. quotiens sui iuris essent

Index Rerum & Verborum.

- Judæi 152 &c. Gentiles conditionis liberæ, quomodo Judaismo initiarentur II, 2, & 3 *per tot.* quo effectu c. 4.
- Gentiles Judæis semper immundi II, 5, 176.
- Gentilium rituum callentissimi inter Patres Latinos Tertullianus, inter Græcos Clemens III, 18, 406.
- Gentium Jus. v. *Jus.*
- Gergesæi* non prorsus deleti VI, 13, 773.
- Grotii* libri de iure belli laudantur I, 2, 35. I, 10, 123.
- H***æresis.* de Hæresibus qui scripsere I, 1, 5.
- HEBDOMAS quid significet III, 15, 366.
- Hebdomadis triplex ratio III, 19, 413.
- Hebdomas Arabum, Turcarum, Persarum III, 22, 462.
- Hecataei* opus de Ægyptiorum philosophia I, 1, 4.
- Hegiræ* seu fugæ Mahumedis, quis dies assignatus III, 20, 437.
- HELLENISTÆ Judæi Græcienses III, 4, 287.
- Hellenistæ, de Græcis interpretibus Bibliorum II, 4, 156. & *sepissime.* & Hellenistarum versio II, 11, 256 &c. Hellenistarum versionis codex summæ antiquitatis in Anglia V, 8, 602. Hellenistica versio II, 5, 179.
- Hellenistica lingua II, 1, 132. IV, 9, 542. III, 17, 399 & 400. Hellenisticus sermo II, 5, 170. Hellenistico sermone (de N.T.) II, 10, 250.
- Heraclidis* Pontici *Ἡρακλείδης* I, 1, 4.
- HERODEM Magnum, Alienigenam non Judæum fuisse, contra Scaligerum & alios defenditur V, 19, 20. 21 *capp.*
- eius stemma p. 670.
- nec Profelytus iustitiæ integer fuit c. 21.
- Herodiadis* cum Herode Antipa matrimonium, unde illicitum V, 21, 685 &c.
- Heredes* feneratoris an & quatenus redderent usuram VI, 9, 751.
- Hermippus*, vitæ Pythagoræ Scriptor I, 2, 17.
- HESIODVS explicatur III, 17, 395 & 396.
- HETEROGENEORVM commixtio (e.g. lanæ & lini in veste, seminum diuersi generis in eadem agri parte, animalium diuersi generis ad coitum admissio, arborum diuersi generis insitio) quatenus & cui illicita VII, 3, 339 &c.
- Holocausta* III, 8, 311 &c.
- HOMINES. Hominum consideratio, vel vt vniuersi natura æquales, vel vt vnius ciuilis societatis ex pacto I, 7, 91 & 92. eorum vitam segregem fingunt aliqui. *ibid.*
- Homines in Imperio Rom. vel Pagani, vel Christiani, vel Judæi II, 9, 243.
- HOMICIDIUM. Vltroneum nullum, extra rationem pœnæ vel quasi, ex Ebr. interpretatione legis permisum, ex materia de anathemate prolixè ostenditur IV, 10, 550.
- Inuoluntarii, species tres IV, 2, 486. &c.
- de fœtu in vtero non necando IV, 1, 478 &c.
- Homicidii genera, priuatis, quasi mini-

Index Rerum & Verborum.

- ministris summæ potestatis, sub
ratione pœnæ aut quasi, citra iu-
dicium forense permiffa, intra
cautiones certas, IV, 3. *per tot.*
vbi de, Tuentibus se, & Zelotis.
Homicidii interdictum explica-
tur IV, 1. *vbi de Vindice Sanguinis.*
Homicidii pœna ne irrogaretur,
exceptiones Ebræorum IV, 1,
481 & c.
- HONESTORVM & Turpium** discrimen
& notitia, à Deo infita, cum
respectu Imperii Diuini I, 8, 94.
- HORARVM** vetustas quæ III, 21,
442 & c.
- Hospinianus* refellitur III, 21, 405.
- IDOLOLATRIA.** v. *Cult. extran.* E-
bræis frequens II, 1, 130. & varia
p. 131. non æque post primi tem-
pli excidium. *ibid.* & 132. eius oc-
casio prorsus sublata II, 2, 136 &
137.
- Res mere naturales, etsi coli soli-
tæ ab idololatriis, liciti vsus & pos-
sessionis I, 7, 215.
- Idumæi*, Judæi facti II, 4, 155.
- Ieiunia* sabbato celebrari solita, vnde
& quo sensu Gentiles tradiderint
III, 15, 369 & 370.
- JESVS.** de Iesu Talmudicorum fa-
bula IV, 9, 544.
- Jethro*, πολυώνυμ & II, 2, 144.
- IMAGO.** Imagines facere illicitum
II, 6, 182 & 204.
- Imagines distinguuntur II, 7, 109
& 110. *vbi præsumtio, de cultu*
extraneo, &c.
- Imagines discendi & docendi cau-
sa facere licitum II, 6, 185 & c. 196
& 203.
- Imagines consecrata, non conse-
crata II, 8, 222.
- Imagines animalium an & quas
facere liceat II, 6, 192 & c.
- Josephi de imaginibus sententia
Talmudicæ disciplinæ dissona II,
8, 216 & c.
- Imagines Cæsarum & Tiberii
quomodo cultæ II, 8, 218 & 219.
- Imagines Cæsaris auersati Judæi
cur II, 6, 184. Iudæorum de ima-
ginibus Cæsarum responsa apud
Josephum quo temperamento in-
telligenda II, 8, 220 & 221.
- IEPHTHÆ** votum IV, 11 *per tot.*
- Imperare* sibi, nemo potest; neque par
pari I, 7, 92.
- Imperatorum Constitutiones* explicantur
III, 19, 417.
- INCESTVS.** Interdictis de incestu
an Gentiles obligarentur V, 11,
619 & c. Affirmatiua diuersimod-
de explicatur. Add. *Seldeni Vxor*
Ebraica lib. 1. c. 3. 4. 5. 6.
- Incestæ Gentium coniunctiones
V, 11, 623 & c.
- India* portentosorum animalium fe-
cunda II, 9, 239.
- Inscriptio vetus* corrigitur III, 18, 407.
- INTELLECTVS** AGENS quid Ebræis
I, 9, 108 & 109. quid aliis 110 & 111.
quid Christianis 112 & c.
- Interuallum inter Legem & primor-
dia rerum III, 8, 312.
- JOSEPHVS** cum Philone comparatur
I, 2, 30.
- Talmudicis sæpe aduersus III, 15,
366. explicatur III, 15, 366 & 367.
III, 23, 468 & c.
- eius versio Geleniana reprehendi-
tur II, 8, 231.

Index Rerum & Verborum.

JOSVÆ decreta in Terræ diuisione;
vbi temperamenta & modi domi-
nii VI, 2, 704 &c.

ISRAELITAM Gentili tradere, capi-
tale, cum casibus exceptis IV, 3,
498 &c.

Israëlitæ nolunt Noachidæ videri,
sed Abrahamidæ I, 10, 118.

Iubilæorum celebratio quando ces-
sârit II, 3, 150.

IVDÆVS. Judæum nomen II, 4, 156.
lingua. *ibid.* & 157. Iudæi nomen na-
talibus acquisitum peregrinita-
tem non statim abolebat V, 20,
675. Semiiudæi profelyti V, 21,
683 &c. Iudæus ex Iudæis, Iu-
dæus ex Peregrinis II, 4, 164. Iu-
dæi potuerunt esse ciues Roma-
ni II, 5, 169. Iudaismo quomodo
ingenui initiabantur II, 2 *per tot.*
quomodo serui II, 3, 149. Iudæis
ritus Iudaici indultu Principum
permitti III, 14, 364.

Iudæi in Ægypto Ptolemæorum
temporibus I, 2, 17.

Romanis tributarii VI, 17, 789 &c.
Europæi monarchiam vniuersa-
lem affectabant VI, 12, 767 &c.

Iudæi Alexandro militant citra
curam causæ belli aut religionis
disparis VI, 17, 789.

Iudæorum Academia, Soriana,
Pumbedithana, Nehardaiensis
tempore Theodosii, Arcadii &
Honorii Impp. II, 9, 244. & Syna-
gogæ frequentes. *ibid.* Immuni-
tas. *ibid.* & 242. priuilegia. *ibid.*
quibus post exuti p. 243.

Iudæi Mauritanenses, interpretes
Biblior. II, 12, 260. & *sepe.*

Iudæorum biga Iosephus & Philo
laudati I, 2, 28.

Iudæi Anglienses occisi II, 6, 189.
Anglia pulsi p. 190.

Iudæi porcinum numen colere
falso dicti; vt & Asinum, & Cæ-
lum. vnde. II, 1, 132.

IVDAS & Thamar, an matrimonio
coniuncti V, 9, 608 &c.

Iudæ in Thamaram iudicium exa-
minatur VII, 5, 849 &c.

IUDICIUM. Iudicium superius &
cœleste, tum inferius & huma-
num VII, 43, 843 &c. de Iudicio
diuino, seu præmio & pœna cæli-
tus expectandis VII, 9 *per tot.*

Judicia notant potestatem *delibe-
ratiuam atq; constitutiua*, tum *iudi-
ciariam ac decisiuam*, caputque Iuris
Naturalis sextum constituunt: iu-
dicii diuini persuasione subintel-
lecta VII, 8, 846.

Iudiciorum iure, obedientiam ci-
uilem & imperium comprehen-
dunt, vt & pœnas: relicto tamen
summis potestatibus arbitrio au-
gendi minuendique VII, 5, 848 &c.
Tribunalia Ebrais, III virorum, XXIII
vir. per vrbes, oppida, pagatim,
præter LXXI vir. in quibus ius di-
cebatur secundum legem Mosai-
cam & instituta ac mores, tum ori-
ginariis tum Profelytis VII, 6, 854.
*Tribunalia singularia Profelytis Domi-
cilii* & *Noachidis* in ditione Israël.
& Iudices vel Ebrai vel Profelyti,
sed ab Iudicibus Isr. constituti:
cum exceptione in Dedititiis VII,
6, 854 &c.

Iudicia in Profelytis Domicilii ob
violatum ius Gentium imperati-
uum aut interueniens VII, 7,
858 &c.

Judicia

Index Rerum & Verborum.

Judicia extraordinaria. 1. vbi ex Gentilium litigantium compromisso Ebraeus arbiter captus. 2. vbi aliarum Gentium lites cum Ebraeis, sub iudice, cui in vtrosque potestas, agitantur VII, 8, 863. Mos vtrotorumque. *ibid.* &c.

IV s. *Ius*, quid. I, 4, 45. *Ius* hominibus proprium est. I, 4 & 5, late.

Ius proprie dictum omnimodum est aut

Diuinum, idque vel

| *Naturale*, idque vel

| | *Obligatiuum*

| | *Permissiuum*

| *Positiuum*, vel

| | *Obligatiuum*

| | *Permissiuum*

Humanum I, 8, 103.

Ius Obligatiuum, iussis & interdictis constat I, 4, 46.

Iuris Permissiui actus distinguuntur I, 8, 104 & 105.

Ius Diuinum duplex *Naturale* & *Positiuum* I, 8, 100.

Naturale negant aliqui alastores I, 3, 38. impugnauit Carneades I, 6, 80. I, 7, 88.

Iuris Naturalis Definitio quorundam I, 5, 73. *Aristotelica* & aliorum explicatur I, 7, 85 & 86.

Iuri Naturali, prima naturæ τὰ πρῶτα καὶ φύσει principium præstant, iurisque naturalis nomen induunt I, 1, 2.

Iuris Naturalis obligatiui capita, Pactis standum, Fidem seruandam I, 8, 105.

Iuris Naturalis violationi diuinitus pœnam imminere, etiam Ethnici agnouerunt I, 8, 97.

Iura Naturalia ante legem Moisaicam obtinuisse, mentibus inscripta, Patres docent I, 8, 97 &c.

Ius Naturale ex legibus ciuilibus secernere, ardui operis I, 3, 40 & 41.

Ius Naturale quomodo immutabile, aduersus Tholosanum I, 8, 97 & 104.

Ius Naturæ vox Dei, vestigia, via, mandata, verba Dei, I, 8, 100 & 101.

quatenus est *ius diuinum*, consensu Theolog. Juriscons. Philos.

Iura Naturalia Ebraei vocant *Iudicia, Iura, Præcepta seu Mores*; reliqua

à Numine imperata, appellant *Ritus, Statuta* I, 10, 119.

Ius Naturæ vocatur Ebraeis, *Præcepta Noachidarum* I, 8, 102.

Ius hominum commune, per excellentiam *Noachidarum* dici solet II, 7, 206.

Ius Noachidarum Adamo imperatum dicunt Ebraei I, 9, 107. id quomodo intelligendum p. 108.

Iura Noachidarum Ebraeis quæ I, 3, 41. capita eius iuris vel *Maiores*, vel *Obscuriores* p. 42 & 43. capita

Obscuriores distinguuntur VII, 2, 832 & 833. adde cap. 3. *Iuri* Noachidarum quædam à magistris tributa, non vere sed in opprobrium

Gentium seu Noachidarum VII, 3, 842. *Iura Noachidarum simplicia*, an in *Synodo Hierosolymitana Apostolorum* doceantur prolixè dis-

quisitum VII, 12 per tot. *Vestigia* huius iuris in *Iobo*, colliguntur VII, 11 per tot.

Iuris Naturalis ex Ebraeorum disciplina *generalis designatio* I, 3, 37.

Ius Naturale Ebraei non metiun-

Iur

Index Rerum & Verborum.

tur Gentium moribus, opinionibus, constitutionibus I, 6 *per tot.* neque ex *aliorum animantium actibus* eliciunt, cum quibus nullum hominum commune ius agnoscunt I, 4, 43 &c. neque ex *Rationis humanæ usu solo* I, 7 *tot.* sed indagant & designant *Numinis imperio, auctoritate atque indicatione* I, 8 *tot.*

Iuris Naturalis capita maiora septem enumerantur I, 10, 116 &c. *instaurata ubi & quando* p. 120. *Iure naturæ an Sabbati seu septimi diei observatio festa necessaria ex mente Ebr.* III, 8, 315. *Iuris naturalis præceptis negatiuis quid affirmatiui insit* III, 1, 273 &c.

De officiis erga Numen ratio duplex: prior qua Profelyti domicilii puniendi; altera, qua genus humanum citra pœnam forensem Deo obligaretur p. 274.

Ius Ebræorum alterum, ipsis aliisque Gentibus siue Imperatium, siue Interueniens, ex ipsorum libris sumendum I, 1, 11. II, 2, 135 &c.

Ius Gentium interueniens accedit Naturali I, 1, 2. *Ius Gentium ad regendos Profelytos ciuili superinductum i. e. Interueniens Gentium* II, 8, 205. *Ius interueniens seu Ebræis atque Inquilinis, siue in eorum ditione vitam transigentibus singulare* II, 7, 206. *Iure interueniente à sapientibus introducto, Iudæi quatenus Gentes respiciebant, inter se atque ad Iudaismum eiusque ritus sacros tectos conseruandos regendi erant* II, 5, 175.

Ius Gentium vniuersè, quid I, 6, 74 & 75. *quot modis accipiat* p. 76,

quomodo inde argumentandum sit aut non. ibid. Gentes ipsæ quot modis accipiantur p. 77.

Iura Pacis & leges quomodo ex consensu VI, 1, 695 &c.

Ius belli, quomodo ex consensu p. 696.

Ius ante Mosis tempora non traditum literis I, 9, 107.

Iusiurandum per sanguinem Abelis V, 8, 601.

Iustus quis, ex mente Ebr. VII, 9, 871. *JUVENALIS explicatus* II, 9, 239.

K *Olybus numulariorum* IV, 5, 510. *Κορυνηγόρης* III, 17, 397.

L *ACTANTIVS refellitur* I, 2, 16. *LAERTIVS explicatur* I, 2, 15.

Lapidationis pœnæ ritus IV, 8, 534.

Lares oppignorati, venditi II, 8, 224.

Latini (libertinorum genus) II, 5, 169.

LEX quid I, 7, 89.

LEX NATURÆ à Deo, Philosophis agnoscentibus I, 8, 94 & 95. *mentibus inscripta* p. 98 & 99.

Legis Naturalis partes ex Ambrosio I, 10, 15.

Lex Mosaiica cippis inscripta, & 70 linguis descripta, ex traditione Rabbiorum III, 3, 284.

Legum ciuilium ex permissione Dei latarum obligatio I, 8, 106 & 107.

Lex mere pœnalis an detur I, 4, 58 & 59.

l. 5. de stat. hom. explicatur I, 4, 45.

Legislatores antiqui non nisi Numinis alicuius obtentu suis legibus auctoritatem quæri existimauerunt I, 8, 97.

LIBERTAS naturalis à Numine hominibus

Index Rerum & Verborum.

inibus permiffa, iure varie fuperinducto temperatata VI, 1, 694.
Absoluta & simplex, quid I, 4, 44. *Re-
 stricta & Temperata* quid. *ibid.*
LIBERTINI diuerfi ex iure Cæfareo
 II, 5, 169.
 Libertini, Profelytis comparati
 II, 5, 167 &c.
Libertini Iudæorum II, 5, 170 & 171.
Libertini in Actis VI, 9. qui II, 5, 170
 & 171.
Liciti ac Illiciti naturalis difterminatio
 I, 7, 91.
 Λύγ quomodo interdum fumatur
 à Patribus in materia Iuris Natu-
 ralis I, 8, 99 & 100.
LYCVS. *Lucum plantare*, nec Noachi-
 di licitum II, 6, 181.
 Luci ad Idol. plantati *ymbra*, *transi-
 tus*, *volucres*, *ligna*, *pretium*, *cinis*, illi-
 citi vfus II, 7, 214.
Ludo aleæ, talorum &c. quæfita, furti
 nomine cenfebantur, ex domini
 obligationisque temperamento
 VI, 11, 760 &c. caufæ add. *ibid.* lice-
 bat tamen Gentilibus, aut Iudæo
 cum Gentilibus p. 761.
LVNÆ *phas*is, eiusque difciplina II,
 6, 197 & 198. cum *fchemate* duplici
 199 & 202.
æris temperies quid in ea poffit p.
 200.
præfagia *ibid.* &c.
MAGVS. Magi, *Hoftanæ* dicti III,
 19, 421. Eorum incestæ con-
 iunctiones V, 11, 624 &c.
Magus, omnis idololatra II, 1, 134.
Magia infamis morte punita II, 7,
 208.
Mahumedis fedus cum Christianis ini-
 tum VI, 12, 769.

Mahumedanis caufa belli dilata-
 tio finium habetur VI, 12, 769. Ma-
 humedani Historici quidā I, 2, 22.
MALCHVS eft Porphyrius I, 2, 18.
Maioris partis ius VI, 1, 696.
MAMZERES Manifesti & Dubii, ii-
 que duplicis generis, eorum ma-
 trimonia, liberi V, 16, 655 &c.
 Mamzeri permiffum ancillæ con-
 iugium V, 12, 639.
Mamzerum proles retinebat labem,
 nifi quod per matrimonium cum
 ancilla feruilis conditionis, &
 hinc in libertatem venire poterat
 V, 16, 659 & 660.
Maranatha, quid IV, 9, 544 &c.
Martianus Capella veterum rituum cal-
 lentiffimus III, 15, 371.
MATRIMONIUM, vide & *Nuptias* &
Polygamiam.
 Matrimonii *definitio* ex iure Ebr.
 diuerfa à Christian. V, 7, 589.
Matrimonialis iuris origo apud E-
 bræos V, 3, 565. Matrimonii *ne-
 ceffitas* p. 566 & 568. Matrimonium
 non confensu tantum fed concu-
 bitu perficiebatur V, 4, 572 &c.
Matrimonium Fratris, an iuris Noa-
 chidarum, aut illi adiectum caput
 VII, 3, 840. Videatur *Seldeni Vxor*
Ebraica libr. I. cap. 12 vſq. ad 16.
 Matrimonium cum fratris filia V,
 11, 631.
 De *cognitionis ratione* habitā inter
 Initia rerum & Leg. Mos. V, 9, 607.
Consanguinitatis & Affinitatis gradus,
 quatenus matrimonii impedi-
 menta funt, explicantur, cum cau-
 fis, V, 10, 614 &c.
 Matrimonia inter Iudæos & ſervos
 ac ancillas, & exter. V, 12 tot.
 Zzzzz Matri-

Index Rerum & Verborum.

- Matrimonia Seruorum & Ancillarum** *originis exteræ*, inter se inuicem V, 17 *per tot.* de matrimonio & concubitu, *cum captiua Gentili*, iure singulari V, 13 *per tot.* Profelytorum V, 14.
- Matrimonia Profelytorum** *inter se inuicem aut cum Gentilibus*; & cognationis ratio inter fratres & parentes V, 18. *tot.*
- MELCHISEDECI** oblatio panis & vini an sacrificium III, 2, 278.
- MEMBRUM.** de *Membro animalis uiuentis* interdictum, vetat immanem crudelitatem in cetera VII, 1, *per tot.*
- MENDACIUM.** Mentiri in alterius, etiam Gentilis, damnum, nefas. VI, 3, 708. Mendacio quando locus, ex discipl. Ebr. IV, 3, 500 & 501. adde VI, 3, 709.
- Mendicantes* Judæi VI, 6, 735.
- MENSIS.** Mensium ratio apud Ebræos II, 6, 196 & 197.
- Mensis Græcorum trifariam diuisus III, 15, 372.
- MERETRIX.** de vocabulo meretricis Ebraico V, 4, 576 & c.
- interdictum de Meretrice* consideratur. *ibid.* Adde *Vxorem Hebraicam* Lib. I. cap. II sub fin.
- Metathemeni* Βασιλειῶν ἐν I, 1, 4.
- MINIMUM.** Vbi de pœna ob comestionem illicitam sermo est, adhibetur apud Ebr. illa mensura, *quanta oliua est*: vbi de furto, *Prota* seu numuli VII, 1, 826.
- MOCHVS** Tyrius *Historicus* I, 2, 22.
- Alius, *Medicus*. p. 23. Latinis, *Moschus*.
- MONETA.** *eius cudendæ ius* quando ablatum Judæis II, 8, 225.
- Monetarius ab vno iudice absolutus, ab altero damnatus I, 3, 39.
- MORIAH** monti, nomen *Templi* tributum III, 6, 298.
- MORS.** ad mortem vitandam, quid liceret Ebræis II, 10, 247 & c.
- MOSES.** an bigamus V, 6, 586.
- Mundus patet*, quid. III, 17, 392.
- Musica rationes in cælo* ex Pythagor. sententia III, 21, 441.
- Mutuum.* v. *Vsura*.
- NATALIS.** Ex *Natalibus* vt dignoscantur Serui, Gentiles, Pagani, Exteri, Regula est: quod *Proles Matris non Patris conditionem sequatur* V, 12, 643. V, 15, 654.
- Natalitium thema* Vrbs Constantinopolitana III, 20, 428.
- NATVRA.** *Natura Parens* siue Deus I, 8, 94. *Natura parere*, & Deo parere, ἐκ πατρὸς φύσεως sæpe Veteribus usurpata I, 8, 95 & 96.
- Prima Natura*, vt se habeant ad ius naturale I, 1, 2.
- NEOMENIÆ,** præter Neomeniam Tisri, non feriata III, 15, 369.
- NEPOTES & NEPTES.** filiorum & filiarum locum supplent V, 3, 568.
- Nethinæi* seu Dedititii V, 14, 647.
- Nicolaus Damascenus,** assentator Herodis V, 19, 671.
- Nicolaitarum* Hæresis, quomodo ex dicti errore orta I, 1, 9.
- NOACHIDÆ.** vid. *Gentiles*.
- Noachidæ genus humanum *vniversum* I, 9, 107. I, 10, 117. excipientibus se Ebræis. *ibid.* & 118.
- Noachidarum præcepta* de iure naturali I, 8, 102. I, 10, 117.
- NOACHVS**

Index Rerum & Verborum.

NOACHVS heres orbis constitutus, Filiis dispertit VI, 1, 698. de vxore Noachi traditio, & filiorum vxoribus V, 9, 609 &c. cum eo, quot homines in Arca fuerint V, 9, 613 &c.

NOMEN, absolute pro sanctiss. Numinis nomine II, 10, 247. Nomen *Trigrammaton* II, 12, 261. Nomen Dei proprium & cognomina. *ibid.* Nomen Diuinum quot modis profanetur. II, 10, 247 &c.

NOTITIÆ communes, hominibus innatae I, 7, 85 & 86.

NUMA, non fuit Pythagoreus I, 2, 15. de libris, qui eius nomine ferebantur p. 16.

Numenii de Platone iudicium I, 2, 23.

NUMISMA. Quibus vsi Iudæi II, 8, 225, 226, 228 &c. recensentur quædam II, 6, 192 & 193.

Numismata, quæ feruntur ex illis, quibus Christus venditus II, 8, 227.

Numisma census apud Euangelistam VI, 17, 796 &c. cum imagine Tiberii, exhibetur II, 8, 222.

NUMVS habuit duplicem inscriptionem, obuersam & auersam VI, 17, 800 & 801.

Numus Schickardi, cum capite Mosis & inscriptione, examinatur II, 6, 186. Seldeni, eius generis, itidem examinatur p. 187.

Numi Rhodiorum II, 8, 227. quos Seldenus habuit p. 228.

consecratio in Numis Caesar. II, 8, 225.

NUMVLARII. in Templo, qui fuerint, eorum Arcæ: quæstus. IV, 5, 509. &c.

Nyrdina Romanorum III, 15, 377 &c.

NVPTIÆ. Nubere, nupta verba V, 4, 573.

Nuptiales ritus ante L. Mosis. V, 5 per tot.

de Nuptiis patruelium, amitinorum seu consobrinorum II. Rom. V, V, 11, 631.

Nuptias auersatur Essenorum secta altera V, 3, 570 &c.

Nuptiarum necessitas apud Gentiles V, 3, 570.

Nymphodori Νόμιμα τῆς Ἀσίας, I, 1, 4.

OBLIGATIO, quid, I, 4, 46. prima inter personas & ius relatio. *ibid.*

Eius origo & natura I, 7, 91 & 92.

Eius origo in iure permissiuo I, 8, 105.

Obligatio naturalis non inducit pœnam, secundum Jurisconsultos, quorum sententia explicatur, & cum Philosophiâ conciliatur, I, 4, 47 &c.

Obligatio inest legibus ciuilibus naturalis & ciuilis I, 8, 106 & 107.

obligatio inter deos vnde I, 7, 93.

OCCVPANTIS fiunt bona nondum occupata, cum exemplis VI, 4, 712 &c. v. Dominium.

Occupationis titulus pacto & consensu per genus humanum propagato admittendus, alios demum excludit VI, 4, 718.

Occupatio fundi, qui ante nullius in bonis, non dabat dominium occupanti VI, 4, 713. vsque dum fundum coleret. *ibid.* &c. iure Ebr. & Gent. al. Ita de rebus plane derelictis p. 714.

Bona Gentilium deperdita, occupanti Iudæo cedebant. *ibid.* aliter de Iudæorum bonis p. 715. Prof-

Index Rerum & Verborum.

elyti Iustitiæ bona, sine herede morientis occupanti ced. p. 716.
OCELLVS Lucanus explicatus V, II, 628.
OFFICIA. de officiis hominum vniuersalibus, Philosophi & Legislatores egerunt I, 2, 13.
Officia Necessaria & Accessiones I, I, 8.
Officia vniuersalia & naturalia ex corpore Mosaico colligere, arduum. I, 3, 38 & 39.
Omophagia Gentilium VII, I, 828.
Orientalium rerum & scriptorum quanta copia perierit I, 2, 27.
Oracula Apollinis I, 2, 2.
ORPHEVS corrigitur III, 19, 420.
OVIDIVS explicatur III, 15, 368. III, 17, 404.

Palæstinus, Græcis & Rom. dicebatur Iudæus III, 15, 368.

Pallaca, παλλακή, pellex V, 7, 594.

PARENTES. de Parentibus honorandis ius naturale: eius explicatio: derogatio duplex apud Ebræos VII, 2, 833 &c. in Mara ac 'it. præcept. I, 10, 120 & 121.

PATRIARCHARVM Generationes, & tempora earum V, 3, 566 &c.

PAUPER, quis, secundum Ebræos VI, 6, 730 &c.

Pauperum ius apud Ebr. cum Temperamento VI, 6, 724 &c. eo iure an Gentiles gauderent p. 734.

Pauperies, non continetur interdicto furti. VI, 2, 690.

PENTATEVCHI versio Græca à LXX Interpretibus, ieiunio celebrata III, 3, 284 & 285.

PENTECOSTE quid Veteribus Christianis III, 18, 409.

PEREGRINI nomine seu Profelyti quis intelligatur in II. Pauperum, VI, 6, 733.

Peregrinitas retenta in Profelytis II, 4, 164. alia etiam exempla p. 165. eius effectus V, 20, 675.

PERMISSIO & Jus permissivum spectat ad actus adiaphoros, ex ratione obligationis nondum præstituta & pœnæ absentis I, 4, 52.

Persici Imperii chronologia nova, ex Batricide I, 2, 19, & 20. ex Mahumedanis p. 22.

PHARISÆORVM (cum Scribis) ἐξοχῆ I, 2, 30 & 31. cur à Josepho Stoicis comparentur. *ibid.*

Pherecydes Syrus Barbaricæ Philos: discipulus I, 2, 24.

PHILO explicatur III, 4, 364. eius versio corrigitur, p. 364 & 365.

Philo philosophiam generalem subinde tractat I, 2, 29 & 30.

Philoponus quando floruerit III, 19, 416.

PHILOSOPHI, quid & quomodo ab Ebræis hauserint I, 2, 24 &c. Philosophis quibusdam ante Christianismum, qui Patres salutem attribuant I, 2, 32. Philosophorum quot sectæ ex mente Varronis, & dissidia, & errores I, 7, 88 &c.

Philosophia vel ut sectarum est, vel ut generale sapientiæ pietatisque studium est, accipitur I, 2, 29.

Philosophia civilis, circa officia vel Deo ab hominibus, vel his inter se debita versatur I, 1, 2. variæ in ea & diversæ sententiæ, & cur I, 8 & 9.

Philosophiæ Barbaricæ pars optima, Ebræorum, sola superstes I, 2, 29. Philosoph

Index Rerum & Verborum.

Philosophiæ Græcæ & Latine scita Patres collegerunt , & qui I, 1, 5. quomodo philosophiâ veterum utendum. *ibid.*

Picturam laudat Philo II, 8, 235.

picturæ & imaginum varietas II, 9, 245.

Piscandi ius, quatenus expirat VI, 4, 713.

PLANETARVM nomina in diversis linguis III, 22, 461. in cælo ordo & loca diversimodè tradebantur III, 21, 449.

eorum nomina quando *diebus indita*; quo ordine, & ordinis ratione III, 19, 417 &c.

PLATO multa ex disciplina Ebræorum & Mose hausit I, 2, 14 & 16 & 17 & 23. quando floruerit. *ibid.*

POENA. vox *improprie* accepta I, 4, 57 & 58. *definitio* proprie dictæ. *ibid.* pœnam inducit naturaliter obligatio I, 4, 46. Pœnæ formalis causa est vindicta, sive quod sit retributiva, quia peccatum est. I, 4, 51. Pœnæ non præfiniuntur specialiter ex iure naturali, secundum Ebræos II, 1, 130.

Pœnis adnumerantur actiones & coërcitiones forenses I, 4, 47. pœnas quæ perimant aut differant. *ibid.* Sententia Ethnicorum pag. 49. & 50. in pœnæ ratione etiam cædes bellica continetur IV, 11, 555.

Pœna Diuina Noachidas manens, *Excisio corporis & animæ*, ob cultum extraneum (cuius species Molo-chi sacrificium) & blasphemiam: excisio animæ, ob sex incestos concubitus VI, 10, 876.

Pœna diuinitus manens Ebræos

Excisio seu Gehenna, cuius tria genera singillatim recensentur VII, 9, 872.

Pœnæ apud inferos Ethnicis creditæ, ad iuris naturæ violationem relatae I, 8, 97.

Pœna violationis septem præceptorum Illustriorum Iuris Naturalis, Noachidis & Profelytis Domicilii, capitale supplicium seu gladius: Ebræis autem, gladius tantum in homicidio, in nonnullis præcept. minor pœna VII, 6, 856.

Pœnarum genera Ebræis *combustio, lapidatio, strangulatio, gladius* VII, 6, 854.

POLYBIUS explicatur II, 8, 235.

POLYGAMIA in oriente usitata, non item in occidente: repetuntur gentes & leges V, 6, 587.

de *Polygamia Patrum* diversæ sententiæ. V, 6, per tot. ex iure naturali, ante Leg. Mos. licita Ebræis habetur p. 585. vid. *Vxor Ebraica*, lib. 1. c. 9.

Πορνεία de incestu VII, 12, 890 & 891.

POTAMO Alexandrinus auctor Philosophiæ eclecticæ I, 1, 6.

Præda. v. *Bell.*

PRÆMIUM DIVINUM, bonum justis repositum, premium justorum, vita futuri seculi, hortus deliciarum, Paradisus, Mons Domini, Templum Domini, Domus Domini, porta Domini, VII, 9, 871.

Præmium diuinum in altero seculo Noachidis ob septem Præceptorum custodiam decernunt Ebræi VII, 10, 877 & 878.

Prærogatiue seu præcedentiæ Regule VI, 19, 819 &c.

PRETIUM maius minusue in emtione, seu

Index Rerum & Verborum.

ne, seu damnum ex impari pretio
VI, 5, 721 &c.
Principia practica & prima I, 7, 86.
Proles, apud Gentiles sequitur Ma-
trem. sensus regulæ VI, 8, 746.
PROPINQUITATVM gradus *iure Ciui-*
li V, 11, 632 &c. *iure Pontificio* 633.
Orientali & Ecclesiast. 634. *Mahume-*
dano 635 & 636.
PROSELYTVS. de *Profelytis* alibi agit
Auctor; nempe de *Succeſſione* c. 26.
Profelytos facere, quid tempore A-
brahami fuerit I, 8, 103. *Profelyti*
quomodo Davidis & Salomonis
tempore *non admitti* dicantur II, 2,
145 &c. de iis L. in Cod. Theodof.
explicatur p. 147. *Profelyti ex ti-*
more II, 2, 147. eos faciendi mos
recens p. 148. *Profelytis* quæ non
tribuebantur II, 4, 162 &c. *Prose-*
lyti partiarum V, 17, 661.
Profelytus Iustitiæ seu iustus fiebat
Gentilis, *Circumcisione*, *Baptismo*, *Sa-*
crificio, II, 2, 138 &c. ubi describun-
tur ritus, personæ, tempora, exem-
pla. *Profelytus Iustitiæ* quid con-
sequeretur *Initiatione* II, 4, 155.
Profelyto Iustitiæ, nomen *Iudæi*,
Ebræi, *Israëlitæ* tribuebatur p. 156 &
157. *posterorum* conditio *ibid.* *Prose-*
lyti Iustitiæ in aliis, paris condi-
tiones erant cum *originario*, in re
matrimoniali disparis V, 14, 646 &c.
Profelyti iust. alii *perfectæ*, alii *im-*
perfectæ conditionis V, 21, 681 &c.
Profelyti Domicilii, qui VII Præce-
pta Noachidarum receperant II,
3, 150 & 151. quomodo initiaban-
tur p. 152. quando cessauerit mos
153. cum iam cessasset admissio,
instar Profelytorum domicilii II, 5, 174.

Profelytorum Domicilii quæ con-
ditio p. 173. iis interdicti *ex iure in-*
terueniente, actus omnimodi, qui vi-
cinatorum gentium Idololatriam
eiusque ritus omnino saperent,
aut imitari viderentur; *Israëlitis*
ex ciuili iure vetiti II, 7, 208. *Prose-*
lytis domicilii, preces & adoratio-
nes in templo Hierosolymitano permiſ-
sæ III, 4, 286 & 287. *Iidem tamen*
observatione Sabbati exclusi III, 12,
349.
Profelyti intra portas nomen; mo-
do pro iustitiæ, modo pro Domi-
cilii *Profelyto* accipitur III, 12, 352.
de *Profelytæ prole* II, 4, 166.
Pseudogorionides Scriptor satis futilis
II, 8, 232.
Publicani, cur *Iudæis inuisi* II, 5, 178.
Puerperæ seruandæ causa, an *foetum*
liceat occidere IV, 3, 502 & 503.
PYTHAGORAS quando floruerit I, 2,
17 &c. longæuitas eius vnde p. 22.
celebritas p. 23.
ex disciplina *Ebræorum* multa
transtulit I, 2, 14 &c.

Quasi pœna, quasi vis, quid. IV, 3,
502.

Rabbi Iose Ben Chilpeta describitur
III, 9, 328 & 329.
Rabbinorum cognomina encomiastica,
vt *Magistrorum Theologiæ Scho-*
lasticæ p. 329.
Racematio, in iure egenorum VI, 6, 725
RAHAB *profelyta* II, 2, 145. *Iosua*
nupta ex traditione V, 15, 651 & 652.
RATIO cur non habeatur norma Iu-
ris Naturalis ap. *Ebræos* I, 7, per tot.
Rationis usus simplex & nudus, tum
auctoritate

Index Rerum & Verborum.

- auctoritate superiori directus*, I, 7, 88.
 ille prior incertus, & in contrarium tendens p. 89. suadet non iubet p. 91.
- Regeneratio*, in Iure II, 4, 158 & 159.
- REGES TERRÆ, qui VI, 18, 806 & 811.
Regum filii, omnes Israëlitarum dicti 809. *Diuerbium*.
- Relictum per obliuionem*, in iure Pauperum VI, 6, 725.
- Resecrandi Idolum & vasa eius, mos*, apud Gentiles II, 7, 213 & 214. *Resecratio* vendendarum Imaginum diuin. apud Rom. II, 8, 224.
- S**ABBATVM. *Eius celebratio sollemnis* in quibus consistat III, 9, 316.
Tempus & Locus Institutionis in statione Isr. Mara ponitur à Talmudicis *ibid.* & 317. *fusissime usque ad* 331. & I, 10, 120. Sabbati instituti *causa & ratio* III, 10. *per tot.*
 Sabbati observatio *Ebraeis propria* III, 10, 334. Hinc *sponsa* dicitur Ebraeis. *ibid.* Sabbati Hebdomadici observatione *Profelyti Domicilij exclusi* III, 12, 349. &c.
 Sabbati *Benedictio & Sanctificatio* quam variè exponatur III, 13, 355. &c. *observationis primæ Locus & Tempus* III, 11, 335 *per tot.*
 Sabbati præceptum, à cæteris in decalogo *diuersum* I, 8, 99. Sabbati seu septimi diei festa observatio an ex iure naturæ *necessaria* III, 8, 315. *quomodo hæc quæstio tractanda. ibid.*
 Sabbati præceptum *Mahumedani quidam Naturale faciunt* III, 13, 359. de cultu Sabbati seu septimi diei, quid profani scripserint, & quomodo *Iudæis proprium fecerint* III, 15, 367 &c. quæ apud ipsos Gentiles cultum significare videntur, afferuntur & explicantur III, 16 & 17. *tot.*
Sabbatarij, Iudæi vocantur Martiali III, 15, 369.
Sabbata, omnia festa Iudæorum & jejunia. *ibid.*
Sabbati iter, Majus & Minus, quod, III, 9, 317 &c. *modus dimetiendi p.* 320. *recentiorum sententia* 325. &c. *Feriae* dicuntur prima, secunda, tertia Sabbati III, 17, 401.
Sabbaticus fluius commentum III, 13, 359.
- SACRA peregrina, Romanis quæ III, 17, 403.
Sacratissimus Imperator, & cætera eius, *sacra*, II, 8, 225.
- SACRIFICIUM, *Abelis & Caini* explicatur à Rabinis III, 8, 314.
Sacrificia quæ & cur spontanea III, 8, 310. *Expiatoria, Propitiatoria, Pacifica* p. 311.
Sacrificia à Gentilibus accipere, an vlla licuerit III, 7, 304. &c.
Sacrificia Gentilium cruenta & incruenta II, 2, 280 & 281.
- Sacrilegium* laxiore significato ap. Romanos II, 8, 225.
- SADDUCEI *Traditiones maiorum* damnabant I, 2, 31.
- SALMASII opera de *vsuris* laudantur VI, 10, 759.
- SALOMONIS cum *filia Pharaonis* matrimonium, & *ceteris aliis* V, 14, 649. V, 15, 652.
- Samaritani* Iudæis inuisi cur II, 5, 177.
- SAMSONIS matrimonium cum *Timnathæa & Dalila* profelytis factis V, 15, 652.

SANGVIS

Index Rerum & Verborum.

SANGVIS. *de esu sanguinis triplicis, vetito* Israëlitis & Noachidi. VII, 1, 825. &c. *cum temperamento* p. 829. *de esu & potu sanguinis* Avicenna Mahumedanus, sæpè *in re medicâ* egit, præter edictum Mahumedis VII, 1, 829.

Sarandib mons, quis III, 11, 347.

SATVRNI dies, quatenus *ater* III, 7, 405. III, 8, 406.

SCALIGER (*Iosephus*) refellitur III, 19, 420 & 433.

Scillini aceti beneficio longævus Pythagoras I, 2, 22.

Scriptor Græcus nondum editus III, 19, 420.

Septies, Soli singulare III, 19, 422.

Septizonium Romæ III, 20, 433.

Sepultura hostium VI, 16, 783.

SERVVS & SERVITVS. *Servitus in federe cultum & deditionem notat* VI, 14, 774.

Servitus, in pace, vnde apud Ebræos VI, 7, 737. *cum quis se in servitutem mancipabat*, aut ex *Fori additione*, aut ex *Patris additione*. *ibid.* &c. *Servi à Gentilibus acquirebantur venditione, permutatione, syngraphâ, addita corporali possessione, regis voluntate*, VI, 8, 743. *illi quomodo haberentur, servitute soluerentur* 744. &c. *Lex de aure perforanda, ad addictum ex sententia fori pertin.* VI, 7, 740. *Servitutis finiendæ modi* VI, 7, 739. *Servi Iudaismo initiati retenta servitute* II, 5, 172. *eorum conditio diversa à servis Ebræis originariis.* *ib.* *Servi & libertini quomodo Iudaismo initiarentur* II, 3, 149, & 150. *Servi addicti, vxor & liberi non serviebant, & tamen alebantur*, VI, 7, 739 &c. *Servitus ea sexennio per-*

imebatur: omnis, *Iabila*. *ibid.* *in servos emtos non licitum dominari cum duritia* VI, 7, 739. *servitutem ex iure captivitatis Ebræi admiscere ita, vt apud Gentiles servitus mere personalis non esset; apud se autem, in bello captis aut emtis servis Gentilibus esset* VI, 19, 815.

Servio quomodo & cui, poterat dominus ancillam coniungere VI, 7, 740. *servorum contubernia ex Domini arbitrio valebant aut soluebantur* V, 17, 662.

Feminarum ius singulare, quæ nec ipsæ se in servitutem addicere, nec servos emere poterant VI, 7, 738. & 739.

Servilis cognatio pro nulla V, 17, 662 & 663. *iure ciu. Rom. quatenus attendatur.* *ibid.* *Servio non erat ius agnationis* VI, 8, 746. *Servio familia, cognatio, prosapia non est* V, 3, 568.

Sibyllini libri tres ex nouem, I, 2, 28.

SICLI Ebræorum exhibentur II, 6, 193.

SIMON Zelotes, vnde dictus IV, 4, 505.

SIMPLICIVS veterum Philosophorum sententias conseruavit I, 1, 9.

Sinenfium Constellationes & Fasti III, 22, 464 & 465.

Signis militaribus Rom. diuinus cultus exhibebatur II, 8, 219.

OLONIS *Elegiæ, de annis climactericis agebant* III, 17, 398. & p. 402.

SORORVM cum fratribus matrimonia V, 8, 605 &c. *inter Adami & Evæ liberos per indulgentiam licita* V, 1, 558. V, 8. *per tot.* *apud Persas* V, 11, 625. *apud Græcos probata, improbata* p. 629. &c.

Index Rerum & Verborum.

Spicilegium, in iure Egenorum VI, 6, 725.

Statuarum erectio Profelyto Domicii-
lii etiam prohibita II, 6, 180 & 181.

Stoicorum dogmata cum Pharisaicis
seu Talmudicis collata I, 2, 31 & 32

Svetonius explicatus III, 15, 369. &
III, 17, 399, 401. &c.

Synagoga, quid, IV, 9, 540 & 541.

Syngrapha in emtione agri necessaria
VI, 4, 747.

T*ACITVS explicatus* II, 4, 165. II, 3,
168. III, 6, 303. III, 11, 342. III,

15, 367. III, 17, 403. III, 22, 460. IV,
1, 480 & 481. V, 11, 631. V, 12, 642.

VII, 9, 875. *reprehensus* II, 8, 220.

TALMVD. De Talmude *Babylonio* &
Hierosolymitano II, 5, 179.

Talmudicum corpus in studiis Ebrai-
cis, quod in Rom. Pandectæ & Co-
dex I, 2, 28.

Talmudicum corpus Cardinales
Inquisitores igni damnarunt: Pon-
tifices nonnulli quatenus tolera-
rint, aut interdixerint. I, 2, 33 & 34.

Utilitas eius ab aliis agnita enumera-
tur. *ibid.* & 35.

de Talmudicis scriptis qui egerint
I, 2, 36 & 37. *in marg.* qui & quando
inter Christianos uti iis cœperint
I, 10, 122.

TEMPLVM. Vocis significatio apud
Ebræos & Gentiles III, 6, 301 &
302.

Templum Herodianum, imitaba-
tur *Zorobabelianum*; hoc autem
imitabatur *Salomonicum* III, 6, 299
& 300.

Qui de *Templi fabrica* scripserunt,
laudantur nominatim III, 6, 300
301.

TERRA, pro Terra *Israëlitica* VI, 18,
807. *Terra Israël* quæ VI, 16,
787 &c.

TERTVLLIANVS explicatus III, 18,
405 &c.

TESTAMENTVM. alienatio per te-
stamentum VI, 5, 723. de *Testamen-
mento Profelyti. ibid.*

THEOPHILVS Antiochenus quando
floruerit III, 19, 416.

THEOPHRASTI πολιτικός ἐθν I, 1, 4.

THEOPHYLACTVS corrigitur III, 2,
318.

TIBVLLVS explicatur III, 17, 405.

Tituli erecti à Jacobo & Mose II, 6, 181.

TRIBVTVM. in Federe, & obligatio-
nem ad pecunias, & ad operas signifi-
cat VI, 14, 774 &c. varie indicitur
p. 777.

Tributa Romanis pendunt *Judæi*, fru-
stra reclamantibus nonnullis, ex
iure victoriæ & deditiois impo-
sita VI, 17, 790 &c.

de *Tributo Casari soluendo* apud Eu-
angelistam, *Freheri* sententia VI, 17,
793 &c. & *Aliorum* 769 &c.

quale *Tributum Christus soluerit* VI,
18, 806 &c.

TROGVS Pompeius, sive Justinus
explicatur III, 11, 342. III, 15, 567.

TVTELÆ sui, & Aliorum, ad depellen-
dam vim illatam causâ necis, aut
adulterii, aut incestus, aut pæde-
rastiæ, moderamen legitimum IV,
3, 498.

V*ARRO* explicatur V, 3, 570.

VELVM ὀρεβάς *Herodiani* II, 6,
195. *Tabernaculi Mosaici. ibid.*

Velum, pro *flameo sponsarium* V, 5, 58.
v. *Vxor. Ebraic. lib. 2. c. 15.*

Aaaaaa

Vela

Index Rerum & Verborum.

Vela, pro *aulæis* II, 9, 238. *Vela Judaica*, an dicta, & quæ II, 9, 245 & 246.
Vendere se, nisi vltima necessitate, nemo poterat VI, 7, 738. & tum, an *Profelyto* & *Gentili* p. 739.
Vestimenta lacerandi mos, II, 12, 264 & 265. interdictus *Sacerdotibus*, quatenus. *ibid.* &c.
VEITIVS Valens Astrologus, prius MSC. III, 20, 425 & 426. quis p. 428.
Vetustiora suo seculo, tradentibus fides adstruitur I, 2, 37.
Via Dei, quid VI, 17, 791.
Victima vitiosa III, 7, 306.
Vindex Sanguinis, quis IV, 1, 474 &c. 483 &c.
Visus obstacula I, 1, 6 & 7.
Vitis aurea Pompeio donata, quid II, 8, 23 &c. Altera, supra portam Templi Herodiani. *ibid.* &c.
Umbilicus Telluris, & Maris, quis Ebræis locus III, 11, 346. & Aliis p. 347.
VOTVM. *Voti* & *rei in votum venientis* consideratio VII, 2, 835 &c.
Votum Iephthæ IV, 6, 517. IV, 11, tot.
Vota æstimationum IV, 7, 519.
Urbes à Salomone Hieramo donatæ VI, 16, 788.
VSURA determinata seu in Sacris prohibita; *Pulvis vsuræ*, dicitur, quatenus ex scitis maiorum superinductis vetita vsura. VI, 9, 749.
Fœnerator non plagis luebat, sed

vsuram tanquam rem furto subreptam, *reddere* cogebatur p. 750. an, & quomodo *heredes* 751. L. de *Vsuris Temperamenta* VI, 9, 753 &c.
Vsuræ ius circa Profelytum Justitiæ, ante Profelytismum & post contractæ VI, 10, 758.
Vsura aduersus Gentilem & Profelytum Domicilii licita, quatenus VI, 10, 756 &c. aduersus *Judæum Apostatam* p. 758.
VVLGATIVS Gallicanus explicatus III, 17, 401.
Vxor. Etymon eius V, 7, 596. quot modis fieret apud Rom. *ibid.* adde *Vxor. Ebr. lib. 26. 20 & 21.* Hæc vox sæpe *sexum* tantum notat V, 7, 597.
Wodan & Woden / quid. III, 22, 460.
Zabii qui, eorumque ritus II, 7, 207 & 208.
Zabratus, quis I, 2, 18.
ZELOTARVM ius, ex traditione IV, 4, 503 & 503. an *Christi factum* Matth. 21, 12 huc referendum, IV, 5.
ZIN describitur geographicè III, 11, 345.
Zona pro cuiuslibet Planetæ sede, orbe, spatio circulari III, 20, 431 & 432.
Zwāñoi Deoi, αἱ ζωοί p. 432.
ZOROASTRÆ ætas III, 19, 420. vocatur etiam *Zaradshath* II, 7, 207.

Corrigenda praeipue.

Pag. 22. lin. 28. leg. *φουλόγος*. p. 30. l. 28. leg. *σοικῆ*. p. 39 l. 22. leg. *die proprie*. p. 45. l. 7.
 leg. *ἀπὸ λῶς*. p. 46. l. penult. leg. *Iuris* pro *Iuri*. p. 49. l. 8. leg. *insurgentem* pro *inferuentem*.
 p. 57. l. penult. leg. *semimaribus*. p. 58. l. 4. leg. *omina* pro *omnia*. p. 85. l. 30. leg. *νοσῆσι*. p.
 93. l. 3. leg. *nemo non videt*. vbi omitt. *non*. p. 97. l. 4. leg. *secundum* pro *dum*. p. 105. l. 27.
 leg. *ex pro est*. p. 132. l. 14. *Forte*. p. 142. l. 17. leg. *auertenda* pro *aduertenda*. p. 143. l. 31. leg.
seu pro *sed*. p. 158. l. 13. leg. *multo* pro *multa*. p. 188. l. 18. leg. *Mosis* pro *Moses*. p. 203. l. 1. leg.
Exemplar. p. 205. l. 3. leg. *Noachidi*. p. 206. l. 25. leg. *expressissimis*. p. 224. l. 2. leg. *Antoninus*.
 p. 239. l. 30. leg. *periocha*. p. 246. in tit. cap. leg. *Ad pro At*. p. 264. l. 9. leg. *δοικῆν*. p. ead.
 l. 29. leg. *amplecterenturq;*. p. 285. l. penult. leg. *ritibus* pro *ribus*. p. 307. l. 26. leg. *offere-*
bantur pro *aff*. p. 310. l. 20. leg. *quis* pro *qua*. p. 313. l. 9. leg. *preces*. p. 356. l. 30. leg. *Archisynago-*
gus. p. 360. l. tertia à fine leg. *adiiciunt*. p. 371. l. vlt. leg. *callentissimus*. p. 385. l. 29. leg.
omina pro *omnia*. p. ead. l. 32. iterum. p. 418. l. vlt. leg. *ἰκένων*. p. 425. l. 13. leg. *Ἀνθολογιῶν*. p.
 430. l. 15. leg. *ἡ ἰσοδοματικὴ*. p. 445. l. 32. leg. *configurationum*. p. 448. l. 8. leg. apud *Aschy-*
lum, vbi omitt. *apud*. p. 487. l. 24. leg. *Nimirum* pro *Nimum*. pag. 498. l. 7. leg. *paderastia*
 . p. 504. l. 23. leg. *honorauit* pro *honorem*. p. 519. l. tertia à fine leg. *Atq;* pro *Aque*. p. 531. l. 1.
 leg. *facinus* pro *facinus*. p. 538. l. 28. leg. *penderet* pro *venderet*. p. 551. l. 7. leg. *debere*. p. 570.
 l. 17. leg. *Colerus*. p. 597. l. 23. leg. *Wife* pro *Wite*. p. 604. l. 13. leg. *filis* pro *fili*. p. 605. l. 27.
 leg. *adiectam*. p. 625. l. 24. leg. *coacuum*. p. 628. l. 16. leg. *Lucanus*. p. 639. l. 9. leg. *redacta* pro
redacto. p. 642. l. 11. leg. *Midianitidibus*. p. 651. l. 10. leg. *id* pro *ad*. p. 681. l. 9. leg. *ostendi-*
mus. p. ead. l. 20. leg. *regum* pro *regnum*. p. 731. l. 2. leg. *Et* pro *Ec*. p. 747. l. 8. leg. *minime*. p.
 759. l. à fine tertiâ, leg. *Et bestiis Et volucris*. p. 766. l. 8. leg. *Ebrais* pro *Ebraus*. p. 792. prin-
 cipio, adde in margine : *Matth. 22, 15 Et*. p. 800 l. 23. leg. *obuersa* pro *obserua*. p. 809. l. 12.
 leg. *obiectio* pro *obiecto*. p. 824. l. 19. leg. *quo* pro *quod*. p. 832. l. 13. leg. *ostrea* pro *astr*. p. 840. l. 15.
 leg. *mandatam* pro *mandatum*. p. 846. l. penult. leg. *enim* pro *eum*. p. 852. l. 20. leg. *ipsa* pro
ipse. p. 871. l. à pr. cap. 5. leg. *didici* pro *dici*. p. 875. l. 26. leg. *Nec sane ita rarum est &c.*

Handwritten text in a cursive script, likely a historical document or letter. The text is written in dark ink on aged, yellowed paper. It appears to be a formal or official communication, possibly a decree or a report, given the structured nature of the lines and the use of capital letters at the beginning of several paragraphs. The script is dense and fills most of the page, with some margins visible. The paper shows signs of wear, including small dark spots and a slightly uneven texture.

[The page contains faint, illegible handwriting, likely bleed-through from the reverse side.]

Constitutional provisions

Part II of the Constitution contains provisions relating to the rights and duties of citizens. It is divided into two parts: Part II-A and Part II-B. Part II-A contains provisions relating to the rights of citizens, and Part II-B contains provisions relating to the duties of citizens. The provisions in Part II-A are: Article 12, Article 13, Article 14, Article 15, Article 16, Article 17, Article 18, Article 19, Article 20, Article 21, Article 22, Article 23, Article 24, Article 25, Article 26, Article 27, Article 28, Article 29, Article 30, Article 31, Article 32, Article 33, Article 34, Article 35, Article 36, Article 37, Article 38, Article 39, Article 40, Article 41, Article 42, Article 43, Article 44, Article 45, Article 46, Article 47, Article 48, Article 49, Article 50, Article 51, Article 52, Article 53, Article 54, Article 55, Article 56, Article 57, Article 58, Article 59, Article 60, Article 61, Article 62, Article 63, Article 64, Article 65, Article 66, Article 67, Article 68, Article 69, Article 70, Article 71, Article 72, Article 73, Article 74, Article 75, Article 76, Article 77, Article 78, Article 79, Article 80, Article 81, Article 82, Article 83, Article 84, Article 85, Article 86, Article 87, Article 88, Article 89, Article 90, Article 91, Article 92, Article 93, Article 94, Article 95, Article 96, Article 97, Article 98, Article 99, Article 100, Article 101, Article 102, Article 103, Article 104, Article 105, Article 106, Article 107, Article 108, Article 109, Article 110, Article 111, Article 112, Article 113, Article 114, Article 115, Article 116, Article 117, Article 118, Article 119, Article 120, Article 121, Article 122, Article 123, Article 124, Article 125, Article 126, Article 127, Article 128, Article 129, Article 130, Article 131, Article 132, Article 133, Article 134, Article 135, Article 136, Article 137, Article 138, Article 139, Article 140, Article 141, Article 142, Article 143, Article 144, Article 145, Article 146, Article 147, Article 148, Article 149, Article 150, Article 151, Article 152, Article 153, Article 154, Article 155, Article 156, Article 157, Article 158, Article 159, Article 160, Article 161, Article 162, Article 163, Article 164, Article 165, Article 166, Article 167, Article 168, Article 169, Article 170, Article 171, Article 172, Article 173, Article 174, Article 175, Article 176, Article 177, Article 178, Article 179, Article 180, Article 181, Article 182, Article 183, Article 184, Article 185, Article 186, Article 187, Article 188, Article 189, Article 190, Article 191, Article 192, Article 193, Article 194, Article 195, Article 196, Article 197, Article 198, Article 199, Article 200, Article 201, Article 202, Article 203, Article 204, Article 205, Article 206, Article 207, Article 208, Article 209, Article 210, Article 211, Article 212, Article 213, Article 214, Article 215, Article 216, Article 217, Article 218, Article 219, Article 220, Article 221, Article 222, Article 223, Article 224, Article 225, Article 226, Article 227, Article 228, Article 229, Article 230, Article 231, Article 232, Article 233, Article 234, Article 235, Article 236, Article 237, Article 238, Article 239, Article 240, Article 241, Article 242, Article 243, Article 244, Article 245, Article 246, Article 247, Article 248, Article 249, Article 250, Article 251, Article 252, Article 253, Article 254, Article 255, Article 256, Article 257, Article 258, Article 259, Article 260, Article 261, Article 262, Article 263, Article 264, Article 265, Article 266, Article 267, Article 268, Article 269, Article 270, Article 271, Article 272, Article 273, Article 274, Article 275, Article 276, Article 277, Article 278, Article 279, Article 280, Article 281, Article 282, Article 283, Article 284, Article 285, Article 286, Article 287, Article 288, Article 289, Article 290, Article 291, Article 292, Article 293, Article 294, Article 295, Article 296, Article 297, Article 298, Article 299, Article 300, Article 301, Article 302, Article 303, Article 304, Article 305, Article 306, Article 307, Article 308, Article 309, Article 310, Article 311, Article 312, Article 313, Article 314, Article 315, Article 316, Article 317, Article 318, Article 319, Article 320, Article 321, Article 322, Article 323, Article 324, Article 325, Article 326, Article 327, Article 328, Article 329, Article 330, Article 331, Article 332, Article 333, Article 334, Article 335, Article 336, Article 337, Article 338, Article 339, Article 340, Article 341, Article 342, Article 343, Article 344, Article 345, Article 346, Article 347, Article 348, Article 349, Article 350, Article 351, Article 352, Article 353, Article 354, Article 355, Article 356, Article 357, Article 358, Article 359, Article 360, Article 361, Article 362, Article 363, Article 364, Article 365, Article 366, Article 367, Article 368, Article 369, Article 370, Article 371, Article 372, Article 373, Article 374, Article 375, Article 376, Article 377, Article 378, Article 379, Article 380, Article 381, Article 382, Article 383, Article 384, Article 385, Article 386, Article 387, Article 388, Article 389, Article 390, Article 391, Article 392, Article 393, Article 394, Article 395, Article 396, Article 397, Article 398, Article 399, Article 400.

Selden, John,

Joannis Seldeni De Iure Naturali Et Gentium Juxta Disciplinam Ebraeorum,
Libri Septem

Argentorati 1665

Regensburg, Staatliche Bibliothek -- 999/4Jur.307
urn:nbn:de:bvb:12-bsb11066853-6